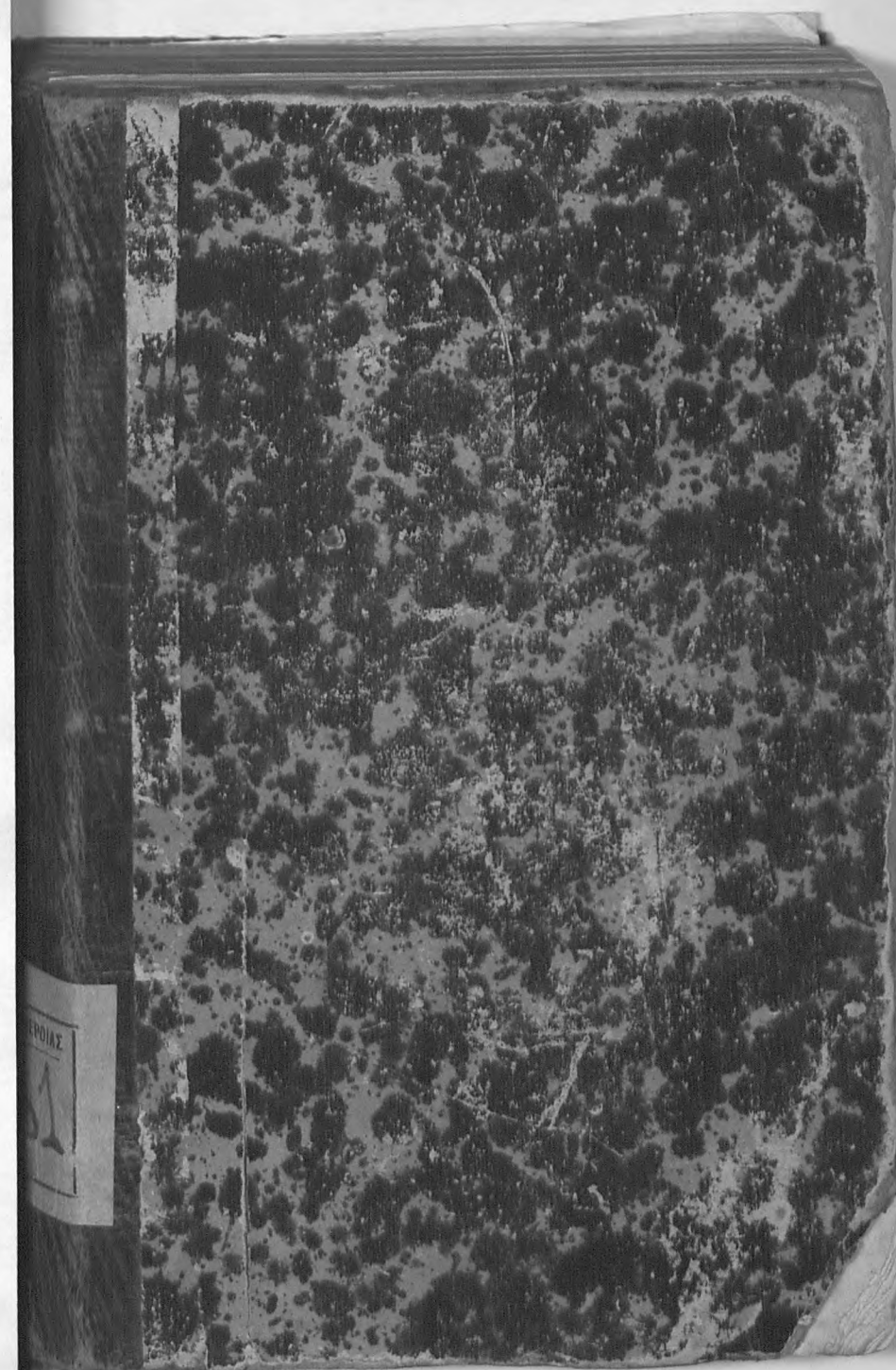

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εις 10.661/7

Δωρεά: Συγγ.

Εξ αγοράς: 7 Δ' ΧΟΥ

GRVER-00601

ΤΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ.

της δωδεκάτης εκδόσεως της επιτομής
του Καθηγητού

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ ΠΥΤΤΙΟΥ

και

ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙΣΑ

Πρός χρήσιν των εν Ελλάδι Γυμνασίων.

ΥΠΟ

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητού του Α' εν Αθήναις Γυμνασίου.

ΠΡΩΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ.

Περιέχον

- α) Τήν Μαθηματικήν και Φυσικήν Γεωγραφίαν και
- β) τήν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν μετὰ γεωγραφικῶν εἰς ἕκαστον κράτος εἰσαγωγῶν (ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν ἀρχαιστάτων κρατῶν μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, δηλ. μέχρι τοῦ 476 μ. Χ.)

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ.

Ὅδὸς Ντέκα ἀριθ. 10.

1866.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

«Καλλίστην παιδεύειν ἡγήτεον πρὸς ἀληθινὸν βίον τῇ
τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν· μόνη
αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως
τὰς ἀληθινὰς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος» Πολύβ. βιβλ. Α' §.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΙΣ
ΚΑΙ ΤΡΥΦΩΝΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ

Ε. 5. 2

Ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνοῦς διὰ τὴν μεθ' ὑμῶν συγγένειαν τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀγαθὰς καὶ γενναίας ὑμῶν προαιρέσεις, ἀφιερῶ ὑμῖν τὸ πόνημα τοῦτο καὶ ἵνα ἐκφράσω δημοσίᾳ τὴν μεγάλην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν, ἣν ἔχω πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα γνωρίσω ὑμᾶς ἐκείνοις, οἷς προώριεται ἡ χρῆσις αὐτοῦ.

Πέποιθα δ' ὅτι, ἐπόμενοι τοῖς ἀγαθοῖς ὑμῶν πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐθνικῆς προσόδου αἰσθημασι, θέλετε αὐξήσει ἔτι μᾶλλον τὴν ὑμετέραν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ ἀναδειχθῇ ἐφάμιλλοι πρὸς τοὺς μεγάλους καὶ διαπύρους τῆς πατρίδος εὐεργέτας, ἔχοντες μάλιστα καὶ προθυμίαν ἱππὴν τῇ εὐλογίᾳ, δι' ἣς ὁ Ὑψιστος εὐδοᾷ τὰ ὑμέτερα ἔργα.

Ἐπαναπαυόμενοι ἐν τῇ συνειδήσει τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος, ποιεῖτε ἀνεπίδεικτοι τὸ κοινὸν καλὸν καὶ ὠφέλιμον ὡς χρηστοὶ πολῖται. Τῆς δ' ἀρετῆς ὑμῶν ταύτης ἀφίδρομα ἔστω ἡ ἀφιέρωσις αὕτη τοῦ ὑμετέρου συγγενοῦς καὶ φίλου.

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

BIBAION A'.

Κεφάλαιον Πρῶτον.

§. 1 ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, 2 σχῆμα τῆς Γῆς, 3 ὁ ἔναστρος οὐρανός, 4 συστήματα τοῦ παντός, 5 ἀπλανεῖς, πλανῆται καὶ κομήται. 6 ἡ Γῆ συγκρινομένη πρὸς τοὺς λοιποὺς πλανήτας. καὶ ἡ Σελήνη, 7 κινήσεις τῆς Γῆς, διάρκεια τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός καὶ ὥραι τοῦ ἔτους, 8 γεωγραφικὸν πλάτος καὶ μήκος, 9 τροπικοὶ καὶ πολικοὶ κύκλοι, 10 Ζῶναι.

Κεφάλαιον Δεύτερον.

§. 11 ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτῆς, 12 ὕδωρ καὶ πῦρ, 13 θάλασσα καὶ ἡπειροί, 14 μελισμὸς τῶν μερῶν καὶ ἐκτύλιξις τῶν παραλίων, 15 οἱ πέντε ὠκεανοί, 16 αἱ θάλασσα καὶ αἱ ἰδιότητες αὐτῆς, 17 πύμην τῆς θαλάσσης καὶ θαλάσσια ρεύματα, 18 αἱ νῆσοι, 19 βαθυπέδα καὶ ὑψίπεδα, 20 εἶδη τοῦ ἐδάφους, 21 πεδιάδες καὶ ὄρη, 22 διαίσεις τῶν ὑδάτων ὡς ἐκ τοῦ ὕψους, 23 διαίσεις τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν, 24 διαίσεις τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν γένεσιν καὶ μόρφωσιν αὐτῶν, 25 χπειρωτικὰ ὕδατα, 26 οἱ ποταμοὶ καὶ ὁ τοῦς αὐτῶν, 27 κλίσεις ποταμῶν καὶ κοιλάδες αὐτῶν, 28 λίμναι, 29 κυκλοφορία τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς Γῆς, 30 φυτὰ, 31 ζῶα, 32 ὁ ἄνθρωπος, 33 διαίσεις τοῦ ἀνθρώπου, 34 ὁ ἄνθρωπος ἐν σχέσει πρὸς τὸν θεόν, 35 πολιτεύματα.

BIBAION B'.

Κεφάλαιον πρῶτον, Ἀσία.

Προδιόκησις.

A Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Γῆς.

§. 36 ὅρια, 37 κυριώτερα ὄρη, 38 ὕδατα, 39 διαίσεις τῶν κατοίκων κατὰ γλώσσας.

B. Σημειτικοὶ λαοὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας.

α) Ἑσραηλῖται.

§. 40 Γεωγραφία τῆς Παλαιστίνης, 41 Ἱστορία τῶν Ἰσραηλιτῶν, 2 πολιτισμὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν.

β) Φοίνικες.

§. 43 Γεωγραφία τῆς Φοινίκης, 44 ἀποικίαι, 45 ἐμπόριον, ναυτιλία, φευρέσεις καὶ τέχναι τῶν Φοινίκων, 46 ἐποψὶς τῆς ἱστορίας τῆς Φοινίκης.

γ) Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι.

§. 47 ἡ κλιμακωτὴ χώρα τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, 48 Ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων, 49 πολιτισμὸς τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

Γ. Ἰράνιοι ἢ Ἀριανοὶ λαοί.

δ) Μῆδοι καὶ Πέρσαι.

§. 50 τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἰρᾶν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, 51 τὸ βασίλειον τῶν Μήδων, 52 τὸ βασίλειον τῶν Περσῶν, 53 πολιτισμὸς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν.

Κεφάλαιον δευτέρον, Ἀφρική.

Προοίκησις.

§. 54 γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς ἀρχαίας Ἀφρικής.

α) Αἰγύπτιοι.

§. 55 ἡ κλιμακωτὴ χώρα τοῦ Νείλου, 56 ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων, πολιτισμὸς τῶν Αἰγυπτίων.

β) Οἱ Καρχηδόνιοι.

§. 58 Γεωγραφία τῆς χώρας, 59 ἐξωτερικαὶ κτήσεις καὶ ἀποικίαι, ἱστορία τῶν Καρχηδονίων, 61 πολιτισμὸς τῶν Καρχηδονίων.

Κεφάλαιον τρίτον.

Προοίκησις

A. Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης.

§. 62 ὄρεα, 63 ὄρη, 64 ὕδατα, 65 χώραι.

B. Πολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης.

A) Ἕλληνες.

α) Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος.

§. 66 ὄνομα, ὁρίζοντα μόρφωσις, κάτοικοι μόρφωσις, 67 βορρεῖα Ἑλλὰς, 68 μέση Ἑλλὰς, 69 Πελοπόννησος, 70 αἱ νῆσοι.

B. ἱστορία τῆς Ἑλλάδος.

Πρώτη περίοδος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καθόδου τῶν Πρακλειδῶν.

§. 71 ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, 72 ἥρωικα χρόνια.

Δευτέρα περίοδος ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Πρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδίων (1104—100).

§. 73 ἡ καθόδος τῶν Πρακλειδῶν, 74 μεταναστάσεις Ἑλληνικῶν φυλῶν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος, 75 γένεσις τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν, 76 Σπάρτη, 77 Ἀθῆναι, 78 αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Τρίτη περίοδος ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος (500—338).

§. 79 οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, 80 ἐποχὴ τοῦ Περικλέους, 81 ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, 82 ἡγεμονία τῆς Σπάρτης, 83 ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν πόλεμος, 84 ἀνάμιξις τῶν Μακεδόνων εἰς τὰ κοινὰ τῆς Ἑλλάδος, πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

B. Οἱ Μακεδόνες.

§. 86 γεωγραφία τῆς Μακεδονίας, 87 ἱστορία τῆς Μακεδονίας μέχρι Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, 88 Ἀλεξάνδρος ὁ Μέγας, 89 διαμελισμὸς βασιλείου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, 90 Μακεδονία καὶ Ἑλλὰς, 91 τὸ Σελευκίδην βασίλειον ὑπὸ τοῦ Σελευκίδου, 92 Αἰγύπτος, 93 πολιτισμὸς Μακεδονικῆς ἐποχῆς.

Γ. Οἱ Ῥωμαῖοι.

α) Γεωγραφία τῆς Ἰταλίας.

§. 94 γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, 95 Ἄνω Ἰταλία, μέση Ἰταλία, 97 Κάτω Ἰταλία ἡ Μεγάλη Ἑλλὰς, 98 αἱ νῆσοι.

Ε) Ἱστορία τῶν Ῥωμαίων

Πρώτη περίοδος

§. 99 ἡ Ῥώμη ὑπὸ βασιλεῖς, 100 οἱ ἑπτὰ βασιλεῖς.

Δεύτερα περίοδος, ἡ Ῥώμη ἐλευθέρα πολιτεία.

α) Ἐποχὴ τῆς ἀριστοκρατίας.

§. 101 τὸ νέον πολίτευμα καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πόλεμος, 102

ἡ μετανάστασις τῶν πληθείων, 103 πόλεμοι κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν,

104 ἀγὼν τῶν πληθείων κατὰ τῶν πατρικίων περὶ ἰσότητος πολιτικῶν

δικαιωμάτων, 105 ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῆς Ἑτρούριας,

106 ἀλώσις τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, 107 πέρας τοῦ μεταξὺ πατρι-

κίων καὶ πληθείων ἀγῶνος διὰ τῶν δικινίων νόμων.

β) ἡ ἐποχὴ τῆς δημοκρατίας.

§. 10 ἀγῶνες περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἰταλίας μέχρι τῆς ἐντελούς

αὐτῆς ὑποταγῆς, 109 ὁ κατὰ τοῦ Τάραντος πόλεμος καὶ ἡ ἐντελής ὑπό-

ταγὴ τῆς Ἰταλίας

γ) Ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἰταλίας μέχρι τῶν

Τράκων.

§. 110 ὁ πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος, 111 πόλεμος κατὰ τῶν Ἰλλυ-

ριῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεῶν Γαλατῶν, 112 ὁ δεύτερος Καρχηδονι-

κὸς πόλεμος, 113 οἱ κατὰ τῆς Μακεδονίας, Συρίας καὶ Ἑλλάδος πόλεμοι,

114 ὁ τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος, 115 περαιτέρω πόλεμοι ἐν Ἰσπανίᾳ.

γ) Ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τῶν Τράκων μέχρι τῆς μο-

ναρχίας τοῦ Αὐγούστου

§. 116 παρακμὴ τῆς δημοκρατίας, 117 ὁ ἐν Νουμιδίᾳ κατὰ τοῦ Νου-

γούρβα πόλεμος, 118 ὁ κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πόλεμος, 119 ὁ

κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμος, 120 ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλας ἐμφύλιος

πόλεμος, 121 οἱ τρεῖς κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου τοῦ 2^{ου}

πόλεμοι, 122 οἱ λοιποὶ σύγχρονοι πόλεμοι μέχρι τῆς πρώτης τριανδρίας,

123 ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα, 124 ἡ πρώτη τριανδρία, 125 ἡ δευτέρα

τριανδρία.

Τρίτη περίοδος, ἡ Ῥώμη ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας (30 π. Χ. — 68 μ. Χ.)

§. 126 ἡ δυναστεία τοῦ Ὀκταβιανοῦ, 127 Γάλλοι, Ὀθῶν, Οὐδέλλιοι

καὶ οἱ τρεῖς Φλάβιοι, 128 ἡ εὐδαιμονεστέρη περίοδος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κρά-

τους, 129 ἀπὸ Κομμόδου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ, 130 ἡ ἐποχὴ τῆς δια-

νομῆς τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίνου

τοῦ Μεγάλου, 131 ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τοῦ κράτους ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Με-

γάλου μέχρι τῆς διαρκούς διαιρέσεως αὐτοῦ ὑπὸ Θεοδοσίου. 132 τὸ δουτι-

κὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ, 133 Γεωγραφικὴ ἐπο-

ψις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, 134 πολιτισμὸς τῶν Ῥωμαίων.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 18 σιγ. 8 διαπύρου, 9 ἐξελθοῦσα καὶ 15 διαπυρον. Σελ. 24 σιγ. 20^ο φαχίας. Σελ. 25 στιχ. 6 γινόμενον. Σελ. 27 σιγ. 12 γαιωδών. Σελ. 29 σιγ. 20 τάξεις. Σελ. 38 σιγ. 23 εἰς γιγαντιαίους. Σελ. 47 σιγ. 26 ἀπαρτίζοντες αὐτάς. Σελ. 48 καὶ 49 διάγραφον τὸ παρισῶντα. Σελ. 61 σιγ. 28 Ἡλίαν. Σελ. 103 σιγ. 1 διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, Σελ. 110 σιγ. 123 ἡνοῦντο δι' ὀκτασθλίων μακρῶν τειχῶν. Σελ. 116 σιγ. 32 τῶν παρὰ τὸν Πόντον καὶ 33 ἔφερον. Σελ. 131 σιγ. 33 ἡ τρίς. Σελ. 134 σιγ. 18 τότε ἐζήτησε. Σελ. 135 σιγ. 30 οὔσης ἔτι. Σελ. 138 σιγ. 13 περιβάλει αὐτόν. Σελ. 144 σιγ. 12 ἐνίκησαν αὐτούς. Σελ. 144 σιγ. 22 Τισσαφέρνης καὶ 31 στρατηγοί. Σελ. 152 σιγ. 1 φιλολογία καὶ 18 ὑπὸ τῶν χορῶν. Σελ. 158 σιγ. 26 μεγαλοφυΐαν. Σελ. 160 σιγ. 22 Ὑφάσιος. Σελ. 167 σιγ. 19 φάσκα. Σελ. 201 σιγ. 18 Μάλλιον. Σελ. 227 σιγ. 9 ἀπέβαλλον. Σελ. 237 σιγ. 37 εὐδοχίμουν μεταξύ τῶν συγχρόνων των.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰ καὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ πρὸς τὴν ἐν τοῖς ἡμετέροις Γυμνασίοις διδασκαλίαν τῆς Γενικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἐγχειρίδια σπουδαίων ἀνδρῶν, ἐκ τῶν αὐτῶν μετεννεγμένα πολυῤῥόων ναμάτων, ἀλλ' ὅμως τὸ παρὸν, συνεικνύον, ὡς νομίζομεν, συντομίαν καὶ βραχυλογίαν μετ' ἀκριβείας ἐπὶ ἐκτάσεως ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς τὴν ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν Γυμνασίοις διδασκαλίαν τῆς Γενικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, εἶνε ἐν τῇ σμικρότητι περιεκτικώτατον καὶ δύναται, νομίζομεν, νὰ μὴ φανῇ περιττόν. Αἱ δὲ ἐν αὐτῷ καινοτομίαι αἱ ἀπαραίτητοι πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς Ἱστορίας καὶ σκοπιμώταται πρὸς τὴν τῶν διδασκομένων διανοητικὴν ἀνάπτυξιν εἶνε ἢ τε προτασσομένη γεωγραφικὴ ἐποψὶς ἐκάστης κατὰ μέρος χώρας, ἐν ἣ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα παρεστάθησαν, καὶ ἡ ἐπιτασσομένη τοῦ πολιτισμοῦ περίληψις, ἣτις εἰς μὲν τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν συνάπτεται μετὰ τῆς Ἱστορίας ἐκάστου λαοῦ, εἰς δὲ τὴν Μέσην καὶ Νεωτέραν ἀναφέρεται εἰς πᾶσαν τὴν ἐποχὴν ἀνηκόντως. Ἐκ τούτου οὐχὶ μόνον ἐπαγωγὸν καθίσταται τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, ποικιλλόμενον διὰ τούτων, ἀλλὰ καὶ διδάσκει συγχρόνως ἡμᾶς ὅτι ἡ σημασία ἐκάστου λαοῦ δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῶν πολεμικῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἀναπτύξεως αὐτοῦ.

Πολλαχοῦ συνδέονται μετὰ τοῦ κειμένου σπουδαῖα γεγονότα, πολλὴν πρὸς αὐτὸ σχέσιν ἔχοντα, ἅτινα ὅμως, διακρινόμενα διὰ μικροτέρων γραμμάτων, δύνανται οἱ διδάσκοντες νὰ παραλείψωσιν, ἢ ν' ἀναπτύσωσι κατὰ τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀκροατῶν των.

Ἀποφασίζοντες νὰ μετενέγκωμεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν ἑγχειρίδιον γενικῆς ἱστορίας, ἔχον τὰ ἀνωτέρω πλεονεκτήματα, μετὰ πλείστης φροντίδος ἐζητήσαμεν τὰ ἀρίστα τῶν ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἀντιστοιχοῖς διδασκηρίοις τῆς Γερμανίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ τῶν ἄλλων πεφωτισμένων ἐθνῶν πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν Γυμνάσια. Ἐκ τούτων δ' ἐξελέξαμεν τὴν ἐπιτομὴν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας τοῦ ἐν Κολωνίᾳ σοφοῦ καθηγητοῦ Γουλιέλμου Πυτσίου, ἣτις παρὰ πάντων ἀνομολογεῖται ὅτι εἶνε τὸ ἀριστὸν τῶν ἐν Γερμανίᾳ διδασκτικῶν τῆς Γενικῆς Ἱστορίας βιβλίων. Ἐγένοντο ὅμως ἐν αὐτῷ διασκευαί, ὅσας ἀπῆται ἢ εἰς τὰ ἐν Ἑλλάδι Γυμνάσια εἰσαγωγή αὐτῆς, ἥθουν τὰ ἀφορῶντα ἡμᾶς καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς ἀνεπτύχθησαν, ὅπως πράττει τοῦτο ἀντιστρόφως ὁ ἴδιος συγγραφεύς· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς λοιποῖς παλλαχοῦ συναπτυγμένα, ὅμως καταληπτὰ ἄλλοις, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐτροποποιήθησαν πρὸς εὐκολωτέραν κατάληψιν αὐτῶν.

Τὸ εὐμέθοδον τοῦ συγγραφέως τῆς ἀνὰ χεῖρας ἱστορίας ἐκτὸς τῆς ῥηθείας γενικῆς ἀνομολογίας δεικνυσιν ἡ γενικὴ σχεδὸν χρῆσις τοῦ βιβλίου ἐν Γερμανίᾳ, αἱ ἄλλεπᾶλληλοι ἐκδόσεις καὶ αἱ αἰεὶ πολλὰ καὶ σοφὰ κράτη μεταφράσεις αὐτοῦ, τὰ ὅποια προσμαρτυροῦσι καὶ τὸ ἐπιτυχὲς τῆς ἡμετέρας ἐκλογῆς.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν κανονισμὸν τῶν ἡμετέρων Γυμνασίων ἐν τῇ τετάρτῃ τάξει αὐτῶν διδάσκεται ἡ μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ γεωγραφία, ἀπεσπάσαμεν τὸ κείμενον τῶν μαθημάτων τούτων ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τῆς στοιχειώδους δι' ἀνώτερα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα (τὰ ἀντίστοιχα πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν Γυμνάσια) Γεωγραφίας τοῦ ἐν Ἄλλῃ διαστήμῳ καθηγητοῦ Ε. Α. Λανιήλ καὶ τὸ προετάξαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου Τεύχους, ὅπως καὶ παρὰ Γερμανοῖς προτάσσεται, διότι πολλὰ τῶν ἐν αὐτῷ γνώσεων εἶνε ἐξηγητικαὶ ὅρων ἀπαντωμένων ἐν ταῖς γεωγραφικαῖς εἰσαγωγαῖς ταῖς συνοδευούσαις τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' οὐδὲν τὸ κωλύον

νά συμμορφωθῶσιν οἱ διδάσκοντες πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διακελευόμενα, μεταφέροντες δηλ. τὴν διδασκαλίαν τῆς Μαθηματικῆς καὶ Φυσικῆς Γεωγραφίας εἰς τὴν Δ' τοῦ Γυμνασίου τάξιν. Ἐκτὸς δὲ τῆς στενῆς σχέσεως ἐκκτέρων τῶν μαθημάτων τούτων πρὸς τὴν πολιτικὴν Γεωγραφίαν τὴν συνδεομένην μετὰ τῆς ἱστορίας ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἔτι λόγοι οἱ ἀναγκάσαντες ἡμᾶς νὰ προτάξωμεν τῆς ἱστορίας τὴν Μαθηματικὴν καὶ Φυσικὴν Γεωγραφίαν, οὗς συντομίᾳ χάριν παραλείπομεν. Ὅμως ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἔχουσι νῦν καὶ οὕτως οἱ διδασκόμενοι ἄριστον κείμενον καὶ τῶν δύο τούτων μαθημάτων ἄνευ ἄλλης δαπάνης, περιέχον ὅσα εἶνε ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ἐν ταῖς Γυμνασίαις διδασκαλίαν ἐκτέρου αὐτῶν.

Πολὺ λυπηρὸν εἶνε βεβαίως ὅτι δὲν ἐξετιμῆθη ἔτι καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀξία τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας, οὐδὲ κατενοήθη ἡ προκύπτουσα ἐξ αὐτῆς ὠφέλεια. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ παρὰ τοῖς σοφοῖς ἔθνεσιν ἔδρα αὐτῆς ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια, παρ' ἡμῖν ἡ διδασκαλία αὐτῆς κατηργήθη καὶ εἰς τὰ Γυμνάσια. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ τὸ μᾶλλον ἐλαῦνον ἡμᾶς εἶνε νὰ συντελῶμεν τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἡμετέρας Πατρίδος, μὴ ἀποθάρρυνόμενοι ἐκ τούτου δημοσιεύομεν προτεχῶς καὶ τὴν προαγγελθεῖσαν πέρυσι τρίτην περίοδον τῆς Γεωγραφίας τὴν πρὸς χρῆσιν τῶν Γυμνασίων, διότι ἐκ τῆς δημοσιεύσεως πεπαύθαμεν ὅτι θὰ ἴδωσιν εἰς ποῖαν ἀπάτην περιέπεσον καὶ οἱ μὴ περιλαβόντες τὸ μᾶθημα τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας ἐν τῷ κανονισμῷ τῶν ἡμετέρων Γυμνασίων καὶ οἱ μὴ κατανοοῦντες ἔτι τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ διδασκαλία τῆς τε Γεωγραφίας καὶ ἱστορίας κατὰ τὰς διαφορὰς διαστάσεις αὐτῶν δὲν δύναται νὰ γείνη καρποφόρος ἄνευ γεωγραφικῶν πινάκων, καθὼς οὐδ' ἡ μουσικὴ ἄνευ δικτυγραμμάτων, ἔχω τῶν διαφορῶν διαστάσεων ἐτοιμούς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Εργ. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Σκοπός τῆς Γενικῆς Ἱστορίας εἶναι ἡ ἐν γένει γνῶσις πάντων τῶν γεγονότων, ὅσα ἐμόρφωσαν καὶ μετέβαλαν οὐσιωδῶς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Α) Πηγαι τῆς ἱστορίας.

- 1) Προφορικαί, ὡς μῦθοι καὶ παραδόσεις.
- 2) Γραπταί, α) ἐπιγραφαί ἐπὶ κτιρίων, στηλῶν, λίθων καὶ πινάκων, β) νομίσματα καὶ μετάλλια, γ) ἐπίσημα ἐγγράφα, ὡς συνθήκαι, διατάξεις, διαπραγματεύσεις, κτλ, δ) χρονικά, ἀναγραφαὶ δηλ. μεμονωμένων ἀξιολόγων γεγονότων, ὡς μεταβολῶν κυβερνήσεων, πολέμων, μαχῶν, συνδιαλλαγῶν, ἐπιδημιῶν, σεισμῶν, πλημμυρῶν, κτλ, μὴ συνεχόμενα μετὰ τοῦ ὅλου τῆς γενικῆς ἱστορίας, ε) ἐργα ἱστορικὰ, μαρτυρούμενα εἴτε ὑπὸ ἀμέσων, εἴτε ὑπὸ ἐμμέσων πηγῶν.
- 3) Μνημεῖα ἀνεπίγραφα, ὡς εἰκόνες καὶ λείψανα κτιρίων, διαφόρων τῆς τέχνης ἐργῶν καὶ σκευῶν χρησίμων πρὸς τὸν ὀημόσιον καὶ τὸν κατ' οἶκον βίον.

Β) Βοηθητικαί ἐπιστήμαι τῆς ἱστορίας.

- 1) Ἡ Γεωγραφία (Ἀρχαία, Μέση καὶ Νεωτέρα).
- 2) Ἡ Χρονολογία, διδάσκουσα τὴν διάρκειαν καὶ τὰξιν τῶν διαφόρων συμβεβηκότων σχετικῶς πρὸς ὀρισμένας διαιρέσεις καὶ ἐποχὰς τοῦ χρόνου. Αἱ δὲ διαιρέσεις αὗται καὶ αἱ ἐποχαὶ ἢ ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν κινήσεων τῆς Γῆς καὶ τῆς Σελήνης, ἢ εἶναι αὐθαίρεται καὶ ἐκ τούτου γεννᾶται, α) ἡ φυσικὴ καταμέτρηση τοῦ χρόνου διὰ τῶν ἐτῶν, μηνῶν καὶ ἡμερῶν, καὶ β) ἡ τεχνικὴ, ἡ διδάσκουσα τὰ διάφορα εἶδη τοῦ ἔτους κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη καὶ ἔχουσα ἀρχὴν τῆς καταμετρήσεως τοῦ χρόνου διάφορα ἐπίσημα ἱστορικὰ γεγονότα (ἐποχὰς).

Ἡ δευτέρα αὕτη, ὀρίζομένη ὑπὸ νομοθετῶν, θρησκευτικῶν ἐθίμων, τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ποικίλλει κατὰ τὰ διάφορα ἔθνη.

Αἱ σημαντικώτεραι ἐποχαὶ, ἀφ' ὧν καταμετρεῖται ὁ χρόνος εἶνε, α) ἡ κοσμογονία, λογιζομένη 5508 ἔτη π. Χ, β) ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ἧς ἀριθμοῦνται τὰ ἔτη ἰδιαιτέρως πρὸ αὐτῆς καὶ μετ' αὐτήν, γ) αἱ ὀλυμπιάδες, αἵτινες, συγκείμεναι ἐκ τετραετοῦς χρονικῆς περιόδου, συνεστήθησαν τὸ 776 π. Χ, δ) ἡ κτίσις τῆς Ῥώμης, γενομένη τὸ 753 (752) π. Χ, ε) ἡ ἐγίρα, ἡγουν ἡ φυγὴ τοῦ Μωάμεθ ἀπὸ τῆς Μέκκας εἰς τὴν Μεδίναν, γενομένη τὸ 622 μ. Χ, ς) Ἡ ἱδρυσις τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, ἥτις διήρκεσε μόνον 42 ἔτη (1792—1805).

Γ) Διαίρεσις τῆς ἱστορίας κατ' ἐποχάς.

1) Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (5508 π. Χ.—476 μ. Χ.).

2) Ἡ Μέση Ἱστορία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (476—1492).

3) Ἡ Νεωτέρα Ἱστορία ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1492—1865).

4) Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱστορία περιλαμβάνει καὶ τὰς τρεῖς ἐποχάς, ἐκτείνεται δηλ. ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (1865).

ΒΙΒΛΙΟΝ Α΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ μέρη αὐτῆς.

§. 1. Ἡ Γεωγραφία, ἥτοι ἡ περιγραφὴ τῆς Γῆς, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, τὰ ὅποια θεωροῦντα τὴν Γῆν ὑπὸ διαφόρους ἐπὶ πόλεις καὶ διαφόρως ἐξετάζοντα αὐτὴν εἶνε,

1) Ἡ Μαθηματικὴ Γεωγραφία, ἥτις, θεωροῦσα τὴν Γῆν ὡς ἀστέρα μεταξὺ τῶν ἀστέρων, διδάσκει τίνα θέσιν κατέχει αὕτη εἰς τὸ Παῦν, ἥτοι μεταξὺ τῶν λαιπῶν οὐρανίων σωμάτων, δεικνύει ἡμῖν τὴν ἀληθεῖ αὐτῆς μορφήν καὶ ἐξηγεῖ συγχρόνως τὸν τρόπον, καθ' ὃν αὕτη δύναται νὰ καταμετρηθῇ πρὸς τοῦτο δ' ἀπαιτοῦνται καὶ γνώσεις ἄλλης ἐπιστήμης, τῆς Μαθηματικῆς, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

2) Ἡ Φυσικὴ Γεωγραφία, ἥτις, θεωροῦσα μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς ἀσχέτως πρὸς τὰς ἐπικρατείας καὶ πόλεις, ἐξετάζει τὴν φύσιν αὐτῆς, περιγράφουσα τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν, τοὺς ποταμοὺς, τὰ ὄρη, τὰ πεδία καὶ παραδιχῶς τὸ βασιλεῖον τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν.

3) Ἡ Πολιτικὴ Γεωγραφία, ἥτις, ἐξετάζουσα τὴν Γῆν ὡς κατοικίαν λογικῶν ὄντων, περιγράφει ἐπικρατείας καὶ τὰς πόλεις, ἐν αἷς ταῦτα κατοικοῦσι, κτλ. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ ἀντικείμενον τῆς Πολιτικῆς Γεωγραφίας συμμεταβάλλεται κατὰ τὰς τύχας τῶν κρατῶν καὶ τῶν λαῶν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς σικούντων.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Σχῆμα τῆς Γῆς.

§. 2. Οἱ ἀρχαιότατοι λαοὶ, καθὼς ἔτι καὶ νῦν τὰ ἀπαιδεύτα ἔθνη, ἐδόξαζον περὶ τοῦ Παντὸς, ἐπομένως καὶ περὶ τῆς Γῆς,

ὅτι μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἔβλεπον. Εἰς τούτους, ἰσταμένους ἐν ὑπαίθρῳ, φαίνεται κατὰ πρῶτον ὅτι εὐρίσκονται ἐν τῇ κέντρῳ ἐπιφανείᾳς κύκλου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν περιφέρειαν ἐπικάθεται ὁ οὐράνιος θόλος. Ἡ περιφέρεια αὕτη, ἐνθα ἄπτονται κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλλήλων Ἡ καὶ Οὐρανός, καλεῖται ὀρίζων. Τὸ κατ' εὐθείαν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν σημεῖον καλεῖται κατακόρυφον καὶ Ἀραβιστὶ Ζενίθ, τὸ δὲ κάτωθεν τῶν ποδῶν ἡμῶν νοούμενον ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα οὐρανίου θόλου ἀντικόρυφον ἢ Ναδίρ.

Ἐκ τῶν διαφορῶν θέσεων τοῦ ἡμερησίου δρόμου τοῦ Ἥλιου διακρίνομεν τέσσαρα κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ἡγουν τὴν Ἀνατολὴν, ἐνθεν ὁ Ἥλιος ἀναβαίνει ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα, τὴν Δύσιν, ἐνθεν καταβαίνει, τὴν Μεσημβρίαν ἢ τὸν Νότον, ἐνθα ἰσταται τὸ μεσημέριον, καὶ τὴν Ἀρκτον ἢ τὸν Βορρᾶν, ὅπερ εἶνε κατ' εὐθείαν ἀντίθετον τῆς Μεσημβρίας.

Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐφαντάζοντο τὴν ὅλην Γῆν ὡς δίσκον ἀπειρώς μέγαν, περιδρεχόμενον ὑπὸ ὕδατος (τοῦ ὠκεανοῦ), ἐξ οὗ ὡς ἐκ λουτροῦ ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ οὐρανίου θόλου ἀνυψοῦντο καὶ εἰς τὴν δυτικὴν κατέβαινον· ἀλλ' ἐνωρὶς σοφοὶ ἄνδρες συνέλαβον τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἡμετέρα Γῆ εἶνε σφαῖρα· εἰ δὲ καὶ τινες ἴσως ἐπὶ ἀμφέβαλλον, ἔκτοτε ὅμως ἐγένετο γενικῶς δεκτὸν καὶ τανῶν πιστεύεται ἀδιστακτικῶς ὑπὸ πάντων ὅτι ἡ Γῆ εἶνε σχήματος σφαιρικοῦ. Ἀποδεικνύεται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς·

1) Ἐάν τις πλησιάσῃ μακρὰν ἀπέχοντα ὑψηλὰ ἀντικείμενα, βλέπει πρῶτον τὰ ὑψηλότερα μέρη αὐτῶν, τὰ δὲ κατώτατα τελευταῖον· ἐάν δ' ἀπομακρύνῃται ἀπ' αὐτῶν, παύει νὰ βλέπῃ πρῶτον τὰ κατώτατα καὶ τελευταῖον τὰ ὑψηλότερα μέρη· Ἐάν ἡ ἐπιράνεια τῆς Γῆς ἦτον ἐπίπεδος, τὰ ἀντικείμενα, ἀμφοτέρωθεν προσκίπτοντα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, θὰ ἦσαν συγχρόνως καὶ ὅλα τῶν τὰ μέρη ὁρατὰ, φαινόμενα μεγαλείτερα ἢ μικρότερα ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως.

2) Ἡ σκιά τῆς Γῆς κατὰ τὰς Σελήνιακας ἐκλείψεις φαίνεται στρογγύλη ἐπὶ τῆς Σελήνης. Ἐάν δὲ ἡ Γῆ ἦτον ἐπίπεδος, εἰ

μερικὰς μόνον περιπτώσεις ἢ σκιὰ αὐτῆς ἦτο δυνατόν νὰ ᾔνε-
τραγγύλῃ· ἢ σκιὰ ὅμως αὕτη εἶνε πάντοτε στρογγύλη, καὶ
σκιὰν πάντοτε τοιαύτην μόνον ἢ σφαῖρα δύναται νὰ παρου-
σιάσῃ.

3) Εἰς νεωτέρους χρόνους ἐγένετο πολλάκις ὁ περίπλους τῆς
Γῆς. Εἰ καὶ ἐτήρουν δὲ οἱ περιπλέοντες πάντοτε τὴν αὐτὴν
διεύθυνσιν, οὐδέποτε ὅμως ἐφθάσαν εἰς ἄκρον, ἢ εἰς τέλος, ἀλλὰ
τελευταῖον ἐπανῆλθον εἰς τὸν τόπον, ἐξ οὗ ἀνεχώρησαν.

4) Ὁ Ἥλιος καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες οὐδαμοῦ ἀνατέλλουσιν
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον· διὰ τοῦτο ἔπεται ὅτι ἡ Γῆ ἐξ ἀ-
νατολῶν πρὸς δυσμὰς εἶνε καμπύλη. Ἀλλὰ καὶ ἐκ ταξιδίων,
ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν γινομένων βλέπομεν ὅτι ἀστέρες
πλησίον τοῦ ὀρίζοντος, εἰς τὸ βόρειον μέρος κεῖμενοι, βαθμηδὺν
ἀνυψοῦνται, ἐνῶ ἕτεροι, εἰς τὸ νότιον μέρος τοῦ Οὐρανοῦ κεῖμε-
νοι καὶ ὑπεράνω τοῦ ὀρίζοντος ὄντες πρότερον, καθίστανται ἀ-
ρατοί, καταβαίνοντες κάτωθεν αὐτοῦ, ἐνῶ τὸ ἐναντίον συμβαίνει
εἰς τοὺς ἐκ Β. πρὸς Ν. πορευομένους· ὅθεν ἔπεται ὅτι ἡ Γῆ εἶνε
καμπύλη καὶ ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν.

5) Καὶ πολλῶν ἐτέρων οὐρανίων σωμάτων ἐβεβαιώθη δι' ἀ-
ερονομικῶν παρατηρήσεων τὸ σφαιρικὸν σχῆμα· ὅθεν κατ' ἀνα-
λογία καὶ ἡ Γῆ ὡς οὐράνιον σῶμα εἶνε σφαῖρα.

Ἐφ' ἐκάστης σφαίρας περιστρεφομένης δύο σημεῖα τῆς ἐπι-
φανείας τῆς δὲν περιστρέφονται, καλούμενα πόλοι. Οὕτω καὶ
ἐπὶ τῆς Γῆς, ἣν δεχόμεθα ὡς περιστρεφομένην, ὑπάρχουσι δύο πό-
λοι, βόρειος καὶ νότιος. Γραμμὴ νοητὴ, διερχομένη διὰ
τῆς σφαίρας καὶ ἐνοῦσα τοὺς δύο πόλους, καλεῖται ἄξων. Ἡ
Γῆ δὲν εἶνε τελεία σφαῖρα, διότι εἶνε πεπιεσμένη εἰς τοὺς πό-
λους· ἡ πίεσις ὅμως αὕτη δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν εἰς τὰ συνήθη
ἀπεικονίσματα τῆς Γῆς· διότι καὶ τὰ μέγιστα αὐτῆς ὕψη καὶ
βάθη (1—2 μ) οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι σημασίαν, παραβαλ-
λόμενα πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ γήινου σώματος· οὐδὲ πρέπει
νὰ ταράττηται τις ἐκ τῆς ιδέας τοῦ ἄνω καὶ κάτω, διότι
πάν τὸ ἰστάμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς
Γῆς εἶνε πανταχοῦ ἄνω καὶ μένει ἐπ' αὐτῇ.
Διὰ τῆς ἐλλείψεως. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν ἑντὶ

θετον πλευρὰν τῆς Γῆς καὶ ἔχοντες πρὸς ἡμᾶς τοὺς πό-
δας ἐστραμμένους, οἱ ἀντίπαδες, εἶνε ἐπίσης ἄνω, ὡς
ἡμεῖς.

‘Ο ἑναστρος Οὐρανός.

§. 3. Ἡ ὄρασις, ὡς εἶδομεν, μᾶς ἀπατᾷ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα
τῆς Γῆς καὶ μᾶς διδάσκει περὶ τοῦ Παντός παρὰ τὰ ἀληθῆ καὶ
πολλὰ σφαλερὰ καὶ ψευδῆ. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ διὰ τὴν ἐλ-
λειψιν βοηθημάτων δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ διακρίνωσι τὰ ἀληθῆ
ἀπὸ τὰ ψευδῆ· ὅμως πρέπει νὰ θαυμάζωμεν τὴν πρόοδον αὐτῶν
εἰς τὰς περὶ τοῦ οὐρανόου θόλου παρατηρήσεις των, ὅστις κατὰ
τὰς δοξασίας αὐτῶν ὡς κοίλη σφαῖρα περιέβαλλε τὴν Γῆν. Προ-
βάντες δ’ ἐτι περαιτέρω παρατήρησαν διαφορὰς μεταξὺ τῶν
ἁπειραρίθμων ἀστέρων τῶν ἀναφαινομένων μετὰ τὴν παῦσιν
τοῦ Ἡλιακοῦ φωτός οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα, καθ’
ὃν διακρίνημεν τανῦν ἀστέρας πρώτης, δευτέρας, κτλ. τάξεως,
ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν πρὸς ἀλλήλους θέσιν αὐτῶν.
Οἱ πλείστοι αὐτῶν κατ’ οὐδὲν δὲν μετέβαλλον τὴν πρὸς
ἀλλήλους θέσιν των καὶ ἐφαίνοντο ὡς προσκεκολλη-
μημένοι, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τοῦ Οὐρανοῦ, ὅθεν Ἀπλανεῖς
ἄστρες ἐκλήθησαν. Ἰνα δὲ εὐκολώτερον διακρίνωσιν αὐτοὺς, συν-
αἵψαντες ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀστέρων πλησίον ἀλλήλων κειμένων
ὑπὸ διάφορα σχήματα, ὠνόμασαν αὐτὰ ἀσериμοус ἀριθ-
μοῦνται δὲ τανῦν τοιοῦτοι 108. Εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν φαίνον-
ται λαμπροὶ ἰδίως ὁ Ὠρίων, ἡ Μεγάλη Ἀρκτος καὶ ἄλ-
λοι τινες. Ἐντεῦθεν προῆλθεν βραδύτερον κατὰ λόγους ἀ-
στέρων, οὐράνιοι χάρται καὶ οὐράνιοι σφαῖ-
ραι. Παρατήρησαν πρὸς τούτοις ὅτι πέντε ἀστέρες, οἱ πλείστοι
ἐξόχως λαμπροί, δὲν ἐτήρουν πάντοτε τὴν αὐτὴν πρὸς τοὺς
ἀπλανεῖς θέσιν καὶ ὠνόμασαν αὐτοὺς πλανήτας· ἐτι δὲ
ὅτι ὁ Ἥλιος οὔτε ἀνατέλλει οὔτε δύει καθ’ ὅλον τὸ ἔτος ἐν
τὸ αὐτὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος ὡς πρὸς ὠρισμένον τινα τόπον·
οὐδὲ διαγράφει καθ’ ἑκάστην ἡμέραν εἰς τὸν ἡμερήσιον αὐτοῦ δρό-
μον τὸ αὐτὸ τόξον, ἀλλὰ φαίνεται διατρέχων εἰς διάστημα ἐν-
νός ἔτους μέγιστον ἐν τῷ Οὐρανῷ κύκλον, καλούμενον Ζωδιῶν.

κόν, διότι οἱ πλείστοι τῶν 12 ἀστερισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους διήρσαν αὐτὸν, φέρουσιν ὀνόματα ζώων. Εἰσὶ δὲ οὗτοι κατὰ τάξιν οἱ ἑξῆς· Κριός, Ταύρος, Δίδυμοι, Καρκίνος, Λέων, Παρθένος, Ζυγός, Σκορπίος, Τοξότης, Αἰγόκερος, Ἰδρὸχόος, Ἰχθύες. Ἐκ τούτων ὁ Κριός εἶνε τὸ ζῶδιον τοῦ ἔαρος, ὁ Καρκίνος τοῦ θέρους, ὁ Ζυγός τοῦ φθινοπώρου καὶ ὁ Αἰγόκερος τοῦ χειμῶνος. Ἐπὶ τέλους γνωστὸν ἦν ἔτι παρ' ἀρχαίοις, ὅτι ὁ Ἥλιος, ἡ Σελήνη καὶ οἱ πλανῆται ἦσαν σώματα ὅμοια μὲ τὴν ἡμετέραν Γῆν. Ἀπαντᾷται δὲ πῶς παρὰ τισιν ἀρχαίοις φιλοσόφοις καὶ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἥλιος ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος· ἐπικρατεσέ-
ρα ὅμως γνώμη ἦτον, ὅτι ἡ Γῆ ἦτο τὸ ἀκίνητον κέν-
τρον τοῦ Παντός, καὶ ὅτι περὶ αὐτὴν ἐστρέφον-
το κατὰ σειρὰν ἡ Σελήνη, ὁ Ἥλιος, οἱ λοιποὶ
πλανῆται καὶ ἐπὶ τέλους ὁ ἑναστρὸς Οὐρά-
νός εἰς 24 ὥρας ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς.
Ἡ γνώμη αὕτη, εἴτε σύστημα τοῦ Παντός, καλεῖται Πτολε-
μαϊκὸν σύστημα, ἐκ τοῦ ἀστρονόμου καὶ γεωγράφου Πτο-
λεμαίου τοῦ ζήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ περὶ τὸ 165 μ. Χ. καὶ
τελειοποιήσαντος αὐτό.

Σύστημα τοῦ Παντός.

§. 4. Τὸ Πτολεμαϊκὸν σύστημα ἐθεωρεῖτο ὡς ὀρθὸν καὶ καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα, ἂν καὶ δὲν ἔλειπον ἀμφιβολίαι τινὲς εἰς πάντα μετὰ προσοχῆς σκεπτόμενον περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἦτον ἀπί-
θανον τὰ τοσοῦτον ἀνίσως ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπέχοντα οὐράνια σώ-
ματα νὰ κινῶνται ἅπαντα περὶ αὐτὴν εἰς 24 ὥρας, καὶ προσέ-
τι σώματα σχετικῶς τοσοῦτον μεγάλα ὡς πρὸς τὴν μικρὰν Γῆν
νὰ κινῶνται περὶ αὐτὴν κτλ. Τὰς ἀμφιβολίας ταύτας ἐξετάσας
μετὰ πλείστης σκέψεως ἐν Φραουεμβούργῳ Νικόλαος ὁ Κοπέρ-
νικος ἐπαρουσίασε νέον σύστημα τοῦ Παντός, τὸ ὁποῖον φέρει
καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν, ὅστις ἀπέθανε τὸ 1543 ἀμέ-
σως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς γνώμης του, ὁ Ἥλιος ἵστα-
ται ἀκίνητος καὶ περὶ αὐτὸν κινουνται οἱ
πλανῆται μετὰ τῆς Γῆς, οἱ δὲ ἀπλανεῖς εἰσιν

ἄλλοι Ἥλιοι. Τὸ νέον τοῦτο σύστημα, παρουσιασθὲν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κοπερνίκου ὡς σφόδρα πιθανόν, εὔρε κατ' ἀρχὰς πολλοὺς πολεμίους, ἀλλ' ἡ ὀρθότης αὐτοῦ ἀπεδείχθη κατόπιν ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀστρονόμων, οἵτινες ἀνεκάλυψαν πολλὰ ἄγνωστα ἐτι τῷ Κοπερνίκῳ. Καὶ αὐτὸς ὁ περιφημώτατος ἀστρονόμος τοῦ ἐπομένου αἰῶνος Τυχοδεβράχης, ὅστις ἀπέθανε τὸ 1601, ἐπαρουσίασε τρίτον σύστημα, καθ' ὃ ἡ μὲν Γῆ ἤρπυμι, ὁ δὲ Ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος κινουνται περὶ αὐτήν, ὁ δὲ Ἑρμῆς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη περὶ τὸν Ἥλιον· ἀλλ' ἐγένετο βαθμηδὸν παραδεκτὸν ἐν γένει παρὰ πάντων τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου, διότι δι' αὐτοῦ ἐξηγουνται καὶ ὑπολογίζονται ἀπλούστερον πάντα τὰ οὐράνια φαινόμενα. Δὲν εἶνε δὲ ὀρθόν, ὡς πολλάκις (ἐσφαλμένως) ἐγένετο, νὰ κρίνωνται τὰ συστήματα ταῦτα κατὰ τὴν Παλαιὰν Γραφήν, ἥτις εἶνε βίβλος μακαριότητος, οὐχὶ δὲ καὶ ἀστρονομικὸν ἐγχειρίδιον, καὶ πραγματεύεται αὐτὰ συμφώνως πρὸς τὰς ιδέας, ἃς ὁ λαὸς εἶχε περὶ αὐτῶν. Ἀς ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ Κοπερνίκειον σύστημα ἐκτενέστερον.

Ἀπλανεῖς, Πλανῆται καὶ Κομήται.

§. 5. Οἱ Ἀπλανεῖς ἀστέρες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰν σώματα ὅμοια μὲ τὸν ἡμέτερον Ἥλιον. Δὲν εἶνε δὲ πάντες οὗτοι ἀπλοῖ, ὡς φαίνονται, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ σύνθετοι ἀποτελούμενοι ἐκ δύο, τριῶν ἢ καὶ πλείονων ἀσέρων, τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἐννοοῦμεν κατὰ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως αὐτῶν μόνον διὰ καλῶν τηλεσκοπίων διακρίνομεν. Ἐκ τῶν συνθέτων ἀσέρων οἱ πλείους εἶνε διπλοῖ, ὡς εἶνε γνωστοὶ μέχρι τοῦ νῦν περὶ τοὺς τρισχιλίους. Πάντες δ' ἐγγένει οἱ ἀπλανεῖς εἶνε Ἥλιοι, ἔχοντες βεβαίως ἕκαστος καὶ δορυφορούς, ὡς αὐτὸς τοὺς Πλανήτας τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος. Εἰς τὰ συστήματα τῶν συνθέτων ἀστέρων ὑπάρχει ἡ διαφορὰ ὅτι ἀντὶ ἐνὸς ὑπάρχουσι πλείονες Ἥλιοι (δύο εἰς τὰ τῶν διπλῶν ἀστέρων συστήματα). Ἐντεῦθεν ἐπεταὶ ὅτι ὑπάρχουσιν ἅπαντα τὰ ἡλιακὰ συστήματα, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀριθμῇ τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀστέρων καὶ νὰ διακρίνῃ αὐτοὺς δι' ὀνομάτων. Νεώτεροι φυσιοδίφαι ὑποθέτουσιν ὅτι πολλοὶ Ἥλιοι κινουνται

πάλιν περί ἐν κοινὸν κέντρον (εἶνε ἄρα τοῦτο ὡς πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἥλιον εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Ταύρου ὑπὸ τὸ σύμπλεγμα τῶν Πλειάδων, ὡς ὁ Γερμανὸς Μαϊδλερος εἰκάζει;) Οὕτως, ὡς εἰς τὸ ἡμέτερον Πλανητικὸν σύστημα οἱ δορυφόρους ἔχοντες πλανῆται (ἡ Γῆ ἓνα, ὁ Ζεὺς τέσσαρες, ὁ Κρόνος ὀκτὼ, ὁ Οὐρανὸς ἑξ, ὁ Ποσειδῶν δύο μέχρι τοῦδε γνωστοὺς) ἀποτελοῦσι συστήματα μικρότερα ἐν τῷ ὅλῳ ἡμετέρῳ ἡλιακῷ συστήματι, ὁμοίως καὶ τὰ διάφορα ἡλιακὰ συστήματα εἶνε μικρότερα συστήματα ἐντὸς μεγαλύτερων, ἀποτελουμένων ὑπὸ πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ταῦτα δὲ τὰ μεγάλα συστήματα δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχωσι κεντρικόν τι μεγαλειότερον σῶμα, ἀλλ' ἀποτελοῦσι σύστημα ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν διπλῶν ἀστέρων, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ ἐν τῶν δύο σωματίων πολλάκις δὲν εἶνε μεγαλειότερον τοῦ ἑτέρου, ἀλλὰ τὸ κοινὸν νοητὸν κέντρον κεῖται μεταξὺ τῶν δύο. Οὕτως ὁλόκληρος ὁ Γαλαξίας καὶ αἱ νεφελοειδεῖς κατὰ τὸν Οὐρανὸν κηλίδες ἀναλύονται δι' ἰσχυρῶν τηλεσκοπίων εἰς συστήματα τοιαῦτα· τινὲς δὲ καὶ δι' ἀκριβεστάτων τηλεσκοπίων μένουσιν ἀδιάλυτοι. Ἡ ἀπὸ τοῦ Ἥλιου ἀπόστασις τῶν ἀπλανῶν μόλις ὑπολογίζεται, διότι ἡ τοῦ πλησιεστάτου αὐτῶν εἶνε ὑπὲρ τὰς 200000 φορές μεγαλειτέρα τῆς ἀπὸ τοῦ Ἥλιου ἀποστάσεως τῆς Γῆς, ἥτις ἀριθμεῖται 20 ἑ. γ. μ. Περὶ δὲ τοῦ ἡμετέρου Ἥλιου γνωρίζομεν πλείονα, ὅτι δηλαδὴ στρέφεται περὶ ἑαυτὸν καὶ εἶνε 1400000 φορές μεγαλειότερος τῆς Γῆς καὶ 760 φορές μεγαλειότερος ὅλων ὁμοῦ τῶν σωμάτων τῶν περὶ αὐτὸν στρεφόμενων· ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶνε σκοτεινόν, ἀλλὰ περιβάλλεται ὑπὸ φωτοσφαίρας ὑποκειμένης εἰς προσκαίρους ῥωγμάς, δι' ὧν φαίνεται τὸ σκοτεινὸν αὐτοῦ σῶμα (κηλίδες τοῦ Ἥλιου) ὅτι γρίφονται περὶ αὐτὸν 93 πλανῆται κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν τῆς ἀποστάσεως αὐτῶν, 1) ὁ Ἑρμῆς, 2) ἡ Ἀφροδίτη, ὅστις καλεῖται καὶ Ἑωσφόρος καὶ Ἑσπερος (οἱ δύο οὗτοι πλανῆται ὀνομάζονται κατ' ὀνόματα ἢ καὶ ἑσπερικοὶ ἀστέρες, καὶ ὀρώμενοι ἐκ τῆς Γῆς φαίνονται πολλάκις ὡς σκοτεινὰ σημεῖα διερχόμενα ἐνώπιον τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου), 3) ἡ Γῆ μετὰ τοῦ δορυφόρου αὐτῆς, τῆς Σελήνης· εἴτα δὲ στρέφονται περὶ αὐτὸν οἱ ἀνώτεροι ἢ ἐξωτερικοὶ πλανῆται, ἥγουν 4) ὁ Ἄρης,

5—89) οἱ 85 μικροὶ πλανῆται, ἄστεροειδεῖς καλούμενοι, οἵτινες ὁμοῦ ἀποτελοῦσιν ὁμάδα ἢ δακτύλιον πλανητῶν, τοῦ ὁποίου τὰ ουστατικά σώματα ὁλονέν ἀνακαλύπτονται. (Οἱ 85 οὗτοι πλανῆται εἶνε πολὺ μικροί, ἔχουσι πλεον ἐπιμήκεις τὰς τροχιάς των, ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ πολλὰς ἄλλας ὁμοιότητας· οἱ τέσσαρες αὐτῶν ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ 1845—65), 90) ὁ Ζεὺς, ὁ μέγιστος τῶν πλανητῶν, ὅς τις ἔχει τέσσαρας δορυφόρους, 91) ὁ Κρόνος, ὅς τις περικυκλοῦται ὑπὸ τριῶν δακτυλίων καὶ 8 δορυφόρων, 92) ὁ Οὐρανός, ὅς τις ἀνακαλυφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἑρσχέλου τὸ 1781 ἔχει πιθανῶς 6 δορυφόρους, 93) ὁ Ποσειδῶν, ὅς τις ἀνακαλυφθεὶς πρῶτον τὸ 1846 ὑπὸ Γάλλου δι' ὑπολογισμοῦ καὶ εἶτα κατ' αὐτὸν τὸν ὑπολογισμόν ὑπὸ Γερμανοῦ διὰ τηλεσκοπίου ἀπέχει ἀπὸ τοῦ Ἡλίου 770 ε. γ. μ., χρειάζεται ὑπὲρ τὰ διακόσια ἔτη νὰ διανύσῃ τὴν περὶ αὐτὸν περιφορὰν τοῦ καὶ ἔχει δύο μέχρι τοῦδε γνωστοὺς δορυφόρους.

Πάντες οὗτοι οἱ πλανῆται ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς ἀλλήλους, ἡγουν εἶνε σφαῖραι περὶ τοὺς πόλους πεπιεσμένοι, ὡς ἡ 1^η, στρέφονται περὶ ἑαυτοὺς (καὶ ὅσον μεγαλειότεροι, τόσον ταχύτερον) καὶ περὶ τὸν Ἥλιον ἐπὶ ἐπιμήκειν κυκλικῶν τροχιῶν, ἐλλείψεων καλουμένων, καὶ ἔχουσι τοὺς ἄξονας τῆς περὶ ἑαυτοὺς περιστροφῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κεκλιμένους πρὸς τὰς τροχιάς των.

Οἱ δορυφόροι τῶν πλανητῶν, ἢ αἰσέληναι, στρέφονται περὶ τοὺς ἑαυτῶν πλανήτας καὶ μετ' αὐτῶν περὶ τὸν Ἥλιον· ἢ δὲ περὶ τὸν κύριον πλανήτην περιφορὰ αὐτῶν διαρκεῖ, ὅσον καὶ ἡ περὶ τὸν ἴδιον ἑαυτῶν ἄξονα περιστροφή, καὶ ἔχουσι πάντοτε ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἴδιον πλανήτην τὸ αὐτὸ ἡμισφαίριον. Ἰδιαίτεροι τέλος καὶ περίεργοι ἄστερες εἶνε οἱ Κομήται, οἵτινες διαγράφουσι κατὰ τὴν περὶ τὸν Ἥλιον περιφορὰν των λίαν ἐπιμήκεις ἐλλείψεις, διασταυροῦσι τὰς τροχιάς των πλανητῶν καὶ ἀπομακρύνονται ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ φανεὶς τὸ 1811 ὑπελογίσθη ὅτι χρειάζεται περὶ τὰ 3000 ἔτη, ἵνα ἐπανέλῃ εἰς τὸ πλησιέστε-

ρον σημεῖον τῆς περὶ τὸν Ἥλιον τροχίᾳς του· εἶνε δὲ καὶ τινες, οἵτινες χρειάζονται βραχὺν χρόνον. Μένει δὲ ἐτι ἄγνωστον τί εἶνε οἱ κομήται· εἰς τινὰς δὲν ὑπάρχει πυρὴν, ἄλλοι ἔχουσι τοιοῦτον τόσον ἀραιὸν, ὥστε δι' αὐτοῦ ὠράθησαν καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρες ὀπίσθεν κείμενοι. Περὶ τὸν πυρῆνα αὐτῶν ἵσταται εἶδος νεφέλης καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὸν Ἥλιον ἀντίθετον διεύθυνσίν των δεικνύουσιν οἱ πλείστοι φωτεινὴν οὐρὰν ὑπερβαλόντως μακράν, ἥτις φαίνεται αὐξάνουσα μὲν, ἐφ' ὅσον ὁ κομήτης πλησιάζει πρὸς τὸν Ἥλιον, ἐλαττουμένη δὲ, ἐφ' ὅσον ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ. Οἱ κομήται, οἵτινες δὲν εἶνε ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ἐθεωροῦντο ἄλλοτε ὡς ἄγγελοι κακῶν, ἀλλ' ἤδη γνωρίζομεν ὅτι εἶνε οὐράνια σώματα περιστρεφόμενα περὶ τὸν Ἥλιον εἰς ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα, καὶ οὐχὶ ἔκτακτα φαινόμενα.

Ἡ Γῆ συγκρινομένη πρὸς τοὺς λοιποὺς Πλανήτας καὶ ἡ Σελήνη.

§. 6. Ἡ σύγκρισις τῆς ἡμετέρας Γῆς πρὸς τοὺς λοιποὺς πλανήτας κινεῖ πολλὴν τὴν περιέργειαν. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπόστασιν ὁ μὲν Ἑρμῆς, ὁ ἐγγύτερος ἢ αἱ λοιποὶ πλανῆται, ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ 8 ε. μ. καὶ φωτίζεται 6—8 φορές ἐντονώτερον ἢ ἡ Γῆ, εἰς ἣν τὸ ἡλιακὸν φῶς φθάνει εἰς 8 λεπτά· ὁ δὲ Ποσειδῶν, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἡλίου ἀπώτατος πάντων τῶν πλανητῶν, ἀπέχει 770 ε. μ. ὡς πρὸς τὸ μέγεθος δὲ ἡ Γῆ ἔχει διάμετρον μὲν 1720 γ. μ. ἐπιφάνειαν δὲ 9 ε. □ μ. καὶ ὡς πρὸς τὴν μάζαν καὶ οἱ 80 ἄμοι ἀστεριεῖδεις πλανῆται μόλις ἀποτέλουσιν τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς μάζης τῆς Γῆς, ἐνῶ διὰ τὰ ἀπτελεσθῆ ὁ Ζεὺς, ἀπαιτεῖται νὰ ἐπαναληθῇ 1500 φορές ἡ Γῆ. Μετὰ τοῦ μεγέθους τῶν πλανητῶν συνδέεται στενῶς καὶ ὁ χρόνος τῆς περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα περιστροφῆς αὐτῶν· διότι, ἐνῶ ἡ Γῆ χρειάζεται πρὸς τοῦτο 24 ὥρας, ὁ πολὺ μεγαλειότερος Ζεὺς περιστρέφεται εἰς 9 περίπου ὥρας. ὡς πρὸς τὸν χρόνον δὲ τῆς περὶ τὸν Ἥλιον περιφοράς τῶν πλανητῶν ἡ μὲν Γῆ χρειάζεται 365 $\frac{1}{4}$ ἡμέρας, ἡ ἐν γῆινον ἔτος, καὶ διατρέχει εἰς ἓν δεύτερον λεπτόν 4 μίλια, ὁ δὲ Ἑρμῆς 88 περίπου ἡμέρας, καὶ ὁ Ποσειδῶν ὑπὲρ τὰ

217 ἔτη τινὲς τῶν Πλανητῶν ἔχουσι καὶ δορυφόρους, ἡ δὲ Γῆ μόνον τὴν Σελήνην.

Ἡ Σελήνη, οὕσα σῶμα ἑτερόφωτον, ἀπέχει ἀπὸ τῆς Γῆς 50000 γ. μ., ὁ δὲ χρόνος τῆς τε περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα περιστροφῆς αὐτῆς καὶ τῆς περὶ τὴν Γῆν περιφορᾶς τῆς γίνεται εἰς $27 \frac{1}{2}$ περίπου ἡμέρας. Καὶ ἐν ὧσιν μὲν ἔχει ἐστραμμένον πρὸς ἡμᾶς τὸ μὴ φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡλίου μέρος αὐτῆς λέγεται Νέα Σελήνη, ἐν ὧσιν δὲ τὸ ἥμισυ τοῦ φωτιζομένου, Πρώτον τέταρτον, ἐν ὧσιν δὲ τὸ ὅλον τούτου Πανσέληνος, καὶ ἐν ὧσιν τέλος τὸ ἕτερον ἥμισυ τούτου, Τελευταῖον τέταρτον (ἐντεῦθεν αἱ διάφοροι φάσεις). Τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἡ Σελήνη πέμπει εἰς τὴν Γῆν, εἶνε 300000 φορές ἀσθενέστερον τοῦ ἡλιακοῦ.

Ἐκτὸς τῶν φάσεων ἡ Σελήνη πικρυσιάζει καὶ ἕτερον φαινόμενον, τὸ τῶν ἐκλείψεων συμβαίνουσι δι' αὐτὰι, παρεμπιπτούσης τῆς Γῆς μεταξύ τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἡλίου. Ἀνάλογον δὲ φαινόμενον παρουσιάζει καὶ ὁ Ἥλιος, παρεμπιπτούσης τῆς Σελήνης μεταξύ Γῆς καὶ Ἡλίου. Ἐὰν ἡ περὶ τὴν Γῆν τροχία τῆς Σελήνης ἔκειτο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ τροχία τῆς Γῆς, εἰς ἐκάστην μὲν πανσέληνον ἤθελε συμβαίνει ἐκλειψὶς Σελήνης, εἰς ἐκάστην δὲ νέαν Σελήνην ἐκλειψὶς Ἡλίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τροχία τῆς Σελήνης, τέμνουσα τὴν τῆς Γῆς μόνον εἰς δύο σημεῖα, σχηματίζει μετ' αὐτῆς γωνίαν, διὰ τοῦτο μόνον ὅταν συμπέσῃ νὰ εἰρεθῇ ἡ Σελήνη περὶ τὸ ἕτερον τῶν σημείων τούτων συμβαίνει κατὰ μὲν τὴν Πανσέληνον ἐκλειψὶς Σελήνης, κατὰ δὲ τὴν νέαν Σελήνην ἐκλειψὶς Ἡλίου. Ἐντεῦθεν ἐκλήθη καὶ ἡ τροχία τῆς Γῆς Ἐκλειπτική.

Ἡ Σελήνη ἔχει πολλὰ καὶ ἀναλόγως τῆς ἐκ 460 γ. μ. διαμέτρου αὐτῆς ὑψηλὰ ὄρη. Τὰ δακτυλιοειδῆ ὄρη αὐτῆς ἔχουσιν ἐν τῷ μέσῳ μέγιστα κοιλάματα, ἐκ τῶν ὁποίων πάλιν ἐξέρχονται κωνοειδῆ ὄρη. ἔχει δὲ πρὸς τούτοις ἡ Σελήνη καὶ ἐκτεταμένους πεδιάδας, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀτμοσφαῖραν οὐδὲ ὕδωρ. Ἐπ' αὐτῆς μία ἡμέρα διαρκεῖ περίπου $27 \frac{1}{2}$ γῆνας ἡμέρας, τὰς δὲ νύκτας φωτίζεται ὑπὸ τῆς Γῆς, ἥτις φαίνεται ἀπ' αὐτῆς 12—14 φορές μεγαλειτέρα, ἢ αὕτη εἰς ἡμᾶς, δηλαδὴ μεγάλη, ὡς μέγας τρο-

χὸς ἀμάξης, διὰ δὲ τὴν ταχεῖαν αὐτῆς περιστροφὴν παρυσιά-
ζει ἡ Γῆ ταχέως τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη ἀλλεπάλληλα.

**Κινήσεις τῆς Γῆς, δικήκεια τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός
καὶ ὥραι τοῦ ἔτους.**

§. 7. Πάντα τὰ ἀντικείμενα κρατοῦνται ἐπὶ τῆς Γῆς διὰ
τῆς δυνάμεως τῆς βαρύτητος, ἥτις ἔλκει πάντα πρὸς τὸ κέν-
τρον αὐτῆς. Ἡ Γῆ ἔχει δύο κινήσεις, καθ' ἃς συμπαράσῃρει πάν-
τοτε καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀτμοσφαῖραν. Ἡ πρώτη κίνησις
τῆς Γῆς, ἡ περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα, ἐπιφέρει τὴν ἡ-
μέραν καὶ τὴν νύκτα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γῆ στρέφεται ἐκ
δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, διὰ τοῦτο εἰς ἕκαστον τόπον ὁ Ἥλιος
φαίνεται ἀνατέλλων εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ δύων εἰς τὴν δύσιν.
ἡ ἡμέρα ὅμως καὶ ἡ νύξ δὲν εἶνε πανταχοῦ ἴσαι, ἀλλὰ μόνον
εἰς τοῦ ἔτους συμβαίνει τοῦτο καθ' ὅλην τὴν Γῆν, κατὰ τὴν
ἐαρινὴν καὶ φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν (9/21 Μαρτίου καὶ 11/23
Σεπτεμβρίου). Ἡ δὲ δευτέρη κίνησις, ἡ γινομένη περὶ
τὸν Ἥλιον, ἐπιφέρει τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους.
Δυνάμεθα δὲ νὰ ἐννοήσωμεν τοῦτο ἐκ τῶν ἐξῆς, εἰάν ἡ θερμανσις
τῆς Γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μᾶλλον ἢ ἥττον κεκλιμένης ἐπὶ τῆς
Γῆς προσπτώσεως τῶν Ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἔπρεπεν ἕκαστος τόπος
τῆς Γῆς νὰ ἔχῃ πάντοτε ἴσον βαθμὸν θερμότητος καὶ ψύχους,
ἥτοι ἴσην θερμοκρασίαν, εἰάν ὁ ἄξων τῆς Γῆς ἔστα-
το κάθετος ἐπὶ τῆς φαινομένης τροχιᾶς τοῦ Ἡ-
λίου, ὅπερ ὅμως πράγματι δὲν ὑπάρχει. Ὁ πλανήτης ὁ ἔχων
περίπου τοῦτο, ὁ Ζεὺς, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ οὐδ' ὅλως μεταβο-
λὰς εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους· εἰάν δὲ τοῦτο ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν
Γῆν, πᾶς τόπος ἐπ' αὐτῆς ἤθελεν ἔχει ἡμέρας καὶ νύκτας ἐκ
12 ὥρων, καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὸ αὐτὸ θερμὸν ἢ ψυχρὸν κλίμα.
Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄξων τῆς Γῆς δὲν ἔχει τιναύτην θέσιν, ἀλλὰ κλίνει
πρὸς τὴν φαινομένην τροχίαν τοῦ Ἡλίου, ἐκ τούτου γεννῶνται αἱ
ἐξῆς διαφοραὶ ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός· εἰς
τοὺς ἰσάκεις ἀπὸ τῶν πόλων ἀπέχοντας τόπους αἱ ἡμέραι καὶ αἱ
νύκτες διαρκοῦσι δώδεκα ὥρας, εἰς δὲ τοὺς πόλους εἶνε ἐναλλάξ

ἔξ μῆνες ἡμέρα καὶ ἕξ νύξ, καὶ οὕτως, ὥστε ὅταν ὁ εἰς τῶν πόλων ἔχῃ ἡμέραν, ὁ ἕτερος ἔχει νύκτα, εἰς δὲ τοὺς μεταξὺ τόπους ἡ διάρκεια τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν συμμεταβάλλεται, ἡγουν ὅσω πλησιέστερον εἰς τὸν Ἰσημερινὸν κεῖται τόπος τις, τόσω μικρότεραι εἶνε αἱ διαφοραὶ αὐτῶν· ὅσω δὲ πλησιέστερον εἰς τοὺς πόλους, τόσον μεγαλείτεται, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἅπαντες αἱ τόποι ἐπὶ τῆς Γῆς ἔχουσι τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς ἴσον χρόνον, ἡγουν ὅσον χρόνον διαρκεῖ τὸ σκότος, ἄλλον τόσον καὶ τὸ φῶς.

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν ἀκριβέστερον τὴν πραγματικὴν διαφορὰν τοῦ χρόνου τῆς διαρκείας τῆς ἡμέρας καὶ νυκτός καὶ τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, προτάττομεν τὴν ἐξέτασιν τῶν γραμμῶν, εἴτε κύκλων, οὓς νοοῦμεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, καὶ διὰ τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ σημειώσῃ, εἴτε ἀνεύσῃ, ἀκριβέστατα ἕκαστον σημεῖον αὐτῆς.

Γεωγραφικὸν πλάτος καὶ μῆκος.

§. 8. Ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοτέρων τῶν πόλων καὶ ἐν ἑστῇ ἀπόστασει ἐξ ἑκατέρου αὐτῶν νοοῦμεν κύκλῳ διαγραφομένην γραμμὴν, ἣν καλοῦμεν Ἰσημερινόν. Οὗτος διαιρεῖ τὴν Ἀφρικὴν εἰς δύο τμήματα, τὸ βόρειον, ὃν μεγαλείτερον, καὶ τὸ νότιον, ὃν μικρότερον, διατέμνει τὰς τρεῖς μεγάλας νήσους τοῦ Σούδα, δηλ. τὴν Σουμάτραν, Βόρνεον, καὶ Κελέδην, καὶ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν εἰς ἓν βόρειον τρίτον, καὶ εἰς δύο νότια τρίτα· εἶνε δ' ἐκ τῶν μεγίστων κύκλων τῶν δυναμένων νὰ διαγραφῶσιν ἐπὶ τῆς Γῆς, ἔχων ἑκτασιν 5400 γ. μ. καὶ διαιρῶν τὴν Γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, εἰς νότιον καὶ βόρειον.

Ὡσαύτως νοοῦμεν ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς ἑκάτερον τῶν πόλων ἐννενήκοντα κύκλους ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀπέχοντας πάντοτε ἀπ' ἀλλήλων 15 γ. μ. οὓς καλοῦμεν κύκλους τοῦ πλάτους. Μεταξὺ δὲ δύο ἀλλεπαλλήλων τοιούτων κύκλων κεῖται μία μοῖρα πλάτους, καὶ ὑπάρχουσι μοῖραι βορείου καὶ νοτίου πλάτους. Διὰ τῶν λέξεων γεωγραφικὸν πλάτος σημεῖον ἢ τόπου τινός, ἐννοοῦμεν τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀπόστασιν αὐτοῦ, ὃν ἔχει ὁμοίως οὕτως καὶ ὡς πρὸς τὰς μοῖρας τοῦ μήκους· ἐπειδὴ ἕκαστον κύκλον, ἐπομένως καὶ τὸν Ἰσημερινόν, διαιροῦ-

μεν εἰς 360 ἴσα μέρη, καὶ δι' ἐκάστης τούτων νοοῦμεν ἐπὶ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ τῶν δύο πόλων περὶ τὴν Γῆν κύκλον. Οὕτω γεννῶνται οἱ κύκλοι τοῦ μήκους, εἴτε οἱ μεσημβρινοὶ, διότι ἅπαντες οἱ τόποι οἱ ὑπὸ τὸν αὐτὸν μεσημβρινὸν ἔχουσι συγχρόνως μεσημέριον καὶ ἐν γένει ἴσον χρόνον (§. 7). Ὅθεν ὑπάρχουσιν 180 κύκλοι μήκους περιγεγραμμένοι περὶ τὴν Γῆν, διαιρούμενοι εἰς 360 ἡμικύκλια, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἡμικυκλίων κεῖνται αἱ 360 μοῖραι τοῦ μήκους.

Ἰνα δὲ δυνώμεθα νὰ προσδιορίζωμεν τὸ γεωγραφικὸν μήκος τόπου τινὸς ἐπὶ τῆς Γῆς, εἶνε ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ἓνα τῶν κύκλων τούτων τοῦ μήκους ὡς πρῶτον, διότι γεωγραφικὸν μήκος σημείου τινὸς εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἢ δυσμὰς ἀπόστασις αὐτοῦ. Οἱ Γερμανοὶ δέχονται ὡς πρῶτον Μεσημβρινὸν τὸν διερχόμενον διὰ τῆς νήσου Φέέρρου, μιᾶς τῶν Καναρίων, ὅστις χωρίζει τὰς τρεῖς ἡπείρους τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἀπὸ τῶν λοιπῶν, οἱ Ἕλληες δέχονται ὡς τοιοῦτον τὸν μεσημβρινὸν τῶν Παρισίων (20° ἀνατολικῶς τῆς Φέέρρου), οἱ δὲ Ἄγγλοι τὸν τοῦ Γρηγορίου (17,° 40' ἀνατολικῶς τῆς Φέέρρου). Ἄπαντες ὁμοῦ συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο, ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου μεσημβρινοῦ αὐτῶν μετροῦσιν 180° πρὸς Α. καὶ 180° πρὸς Δ. καὶ ὅχι 360° κατὰ μίαν μόνον διεύθυνσιν. Ἐντεῦθεν προκύπτουσιν ἀνατολικοὺ καὶ δυτικὸν μήκους μοῖραι καὶ ἡ Γῆ διαιρεῖται εἰς δύο ἡμισφαίρια, εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικόν. Οὕτω παριστῶσι καὶ οἱ ἡμέτεροι γεωγραφικοὶ πίνακες τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς διηρημένην (ἡμισφαίρια). Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκάστην μοῖραν διαιροῦμεν εἰς 60 πρῶτα λεπτά καὶ ἕκαστον τούτων εἰς 60 δεύτερα, καὶ ἐπειδὴ πρὸς ταῦταις ὑπάρχουσι μέσα πρὸς ἀκριβῆ ἐξεύρεσιν τῆς ἀποστάσεως ἐκάστου σημείου τῆς Γῆς ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ, καθὼς καὶ ἀπὸ τοῦ Πρώτου μεσημβρινοῦ, ἕκαστος ἐννοεῖ πόσον ἀκριβῶς προσδιορίζεται ἡ ἐπὶ τῆς Γῆς θέσις ἐκάστου τόπου· οὕτως αἱ Ἀθῆναι κεῖνται ὑπὸ τὴν 37,° 58' 20" Β. π. καὶ 41°, 24', Α. μ. ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ τῆς Φέέρρου. Ἡ Πιέννη ὑπὸ τὴν 48,° 12', 36" Β. πλ. καὶ 34,° 2', 30" Α. μ.

αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες εἶνε αὐτόθι ἴσαι, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἐποχὰς ἄνιστοι, καὶ ὅσῳ ἐν τῷ βορείῳ ἡμισφαίριῳ αὐξάνουσι, τόσῳ ἐν τῷ νοτίῳ ἐλαττοῦνται, καὶ τὰνάπαλιν, καὶ πάλιν ὅσῳ ἐν τῷ βορείῳ αἱ ἡμέραι εἶνε μεγαλείτεραι τῶν νυκτῶν, τόσῳ ἐν τῷ νοτίῳ εἶνε μικρότεραι καὶ τὰνάπαλιν καὶ ὅσῳ πλησιέστερον εἰς τοὺς τροπικοὺς κεῖται τόπος τις, τόσῳ ἡ διαφορὰ μεταξὺ μεγίστης καὶ ἐλαχίστης ἡμέρας εἶνε μικρότερα, ὅσῳ δὲ πλησιέστερον εἰς τοὺς πολικοὺς, τόσῳ ἡ διαφορὰ αὕτη εἶνε μεγαλειτέρα (πόσον διαρκεῖ ἡ μεγίστη ἡμέρα καὶ ἡ μεγίστη νύξ ὑπὸ τοὺς πολικοὺς). Ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ζώναις ὑπάρχει ἀλληλοδιαδόχως ἔαρ, θέρος, φθινόπωρον καὶ χειμῶν, ἀλλ' ὅσῳ πλησιέστερον εἰς τοὺς Τροπικοὺς κεῖται τόπος τις, τόσῳ μᾶλλον ἀνεπαίσθητον ἔχει τὸν χειμῶνα, καὶ ὅσῳ πλησιέστερον εἰς τοὺς πολικοὺς, τόσῳ μᾶλλον βραχύτερον ὑπάρχει τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον.

Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πολικῶν κύκλων πρὸς τοὺς πόλους κείμενοι χῶροι ἀποτελοῦσι τὰς κατεψυγμένας ζώνας, τὴν βόρειον καὶ τὴν νότιον, αἵτινες ὁμοῦ κατέχουσι τὸ $\frac{1}{12}$ περίπου τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις ζώναις ὀλίγαι μόνον θεριναὶ ἐβδομάδες διακρίπτουσι τὸν μακρὸν καὶ ὀριμὸν χειμῶνα, καὶ ὑπὸ τοὺς πόλους αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες διαρκοῦσιν ἐξ μῆνας. (Πρὸς ἄσκησιν ἐρώτησον, τίνες χῶροι κεῖνται ἐν τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ, τίνες ἐν ταῖς εὐκράτοις καὶ τίνες ἐν ταῖς κατεψυγμέναις).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι τὸ ποσὸν τῆς θερμότητος ἐκαστοῦ τόπου, ἤγουν τὸ κλίμα αὐτοῦ, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἀποστάσεως ἢ τοῦ πλάτους αὐτοῦ, πολλάκι δὲ καὶ ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλα οἷον ὄρη, θαλάσσας καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, καὶ ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Ἐντεθθεν λοιπὸν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ μαθηματικοῦ κλίματος τόπου τινὸς, προερχομένη μόνον ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἀποστάσεως αὐτοῦ, καὶ φυσικοῦ ἢ πραγματικοῦ. Ἐκ τούτου καὶ αἱ γραμμαὶ αἱ συνδέουσαι τοὺς τόπους τοὺς ἔχοντας τὸ αὐτὸ κλίμα, αἱ ἰσόθερμοι λεγόμεναι, δὲν εἶναι παράλληλοι τῶν κύκλων τοῦ πλάτους. Ἐπὶ τούτοις μεταβαίνο

μεν ἤδη εἰς τὴν εξέτασιν τῆς πραγματικῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἤτοι εἰς τὴν Φυσικὴν Γεωγραφίαν (§. 1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΦΥΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.

Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτῆς.

§. 11. Τὸ ζήτημα, πῶς ἐσχηματίσθη ἡ νῦν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς, δύναται νὰ λυθῇ μόνον δι' ὑποθέσεων, ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπάρχει ἰδιαίτερα τις ἐπιστήμη Γεωλογία καλουμένη, ἥτις ἐξετάζουσα ὅχι μόνον τὰ ἐν τῇ Γῇ καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν σχέσιν τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτὴν, προσπαθεῖ νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Τινὲς τῶν Γεωλόγων διίσχυρίζονται ὅτι ἄλλοτε ἡ Γῇ ἅπασα ἦτον κεκαλυμμένη ὑπὸ ὕδατος, ὅθεν καὶ τὰ ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων ὀστρακόδερμα καὶ ἕτερα ὅμοια (ἀλλὰ ταῦτα δυνατόν νὰ ὑψώθησαν καὶ δι' ἡφαιστείου δυνάμεως). Τὰ δὲ στερεὰ ἐναπετέθησαν βαθμηδόν, προσχωρῶνόμενα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διὰ τῆς κινήσεως τῶν ὑδάτων, καὶ ἐντεῦθεν τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων εἴδηματα. Οἱ τοιοῦτοι σοφοὶ καλοῦνται Ποσειδώνιοι ἐκ τοῦ θεοῦ τῶν Ὀκεανῶν Ποσειδῶνος πρὸς διάκρισιν τῶν Ἡφαισטיῶν, κληθέντων οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἡφαίστου, οἵτινες δοξάζουσιν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς ἐγεννήθη διὰ τοῦ πυρός. Ἡ νεωτέρα ὁμῶς ἐπιστήμη διὰ σπουδαίων αὐτῆς σοφῶν ἀνδρῶν παραδέχεται βαθυτέραν τινὰ καὶ βασιμωτέραν γνώμην, ἥτις ὁμῶς μένει πάντοτε ὑπόθεσις. Κατ' αὐτὴν ἡ ἡμετέρα Γῇ ἦτο κατ' ἀρχὰς σῶμα τεττηκός, ἤγουν οὐσία ρευστὴ καὶ παχεῖα, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῆς περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς αὐτῆς ἢ τε κατὰ τὸν ἰσημερινὸν ἐξόγκωσις καὶ ἡ κατὰ τοὺς πόλους πίεσις (§. 2), τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον τὰ νῦν καλύπτει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς ὡς ρευστὸν, εὗρίσκεται κατ' ἀρχὰς ὡς ἀτμὸς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, τὴν δὲ Γῆν βαθμηδόν ψυχρόμεν ὑπὸ λεπτοῦς φλοιὸς ἐκ στερεοῦ πετρώματος περιεκάλυπτε· μετὰ

ταῦτα ἐπ' αὐτοῦ τοῦ φλοιοῦ συνηθροίσθη τὸ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαί-
ρας ἐνεκεν ψύξεως ἐπίσης καταπεσὼν ὕδωρ καὶ διὰ τῆς ἀλληλεπι-
δράσεως τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀρχαιότατου τούτου φλοιοῦ τῆς
Γῆς ἐσχηματίσθησαν τὰ παλαιότατα κατὰ στιβάδας εἶδη τῶν
ὀρέων, εἰς τὰ ὅποια ἐπικρατεῖ τίτανος, ἀμμόλιθος καὶ ἀργίλος,
καὶ τέλος ὁ ἀπὸ τούτου ὁλονέν ψυχόμενος καὶ παχύτερος ἀποβαί-
νων φλοιὸς διερράγη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑπὸ τῆς ὁλονέν πιε-
ζομένης ἐσωτερικῆς πυρῶδους ὕλης, ἥτις ἐξήτει διεξοδὸν καὶ ἐξε-
θούσα ἐσχημάτισε τὰ πρῶτις ὄρη, εἰς τὰ ὅποια ἀπαντᾶται γρανί-
της καὶ πορφυρίτης λίθος, βασανίτης καὶ τραχύτης. Ἡ θερμότης
τῆς Γῆς, ἥτις αὐξάνει ταχέως, ὅσον βαθύτερον προσδαινάμεν, εἶνε
καθ' ὑπολογισμοὺς εἰς πέντε μιλίων βάθος τόσον πολὺ μεγάλη
ὥστε τήκεται ὁ σίδηρος καὶ ὁ βασανίτης. Ἡ ἀναλογία τοῦ στα-
ρεοῦ πεπηγότος φλοιοῦ τῆς Γῆς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ περιβαλλομέ-
νην πυρῶδὴν ῥευστὴν μάζαν καὶ σήμερον ἐτι δὲν εἶνε μεγαλειτέρα
τῆς τοῦ φλοιοῦ τοῦ ὡσὺ πρὸς τὴν διάμετρον αὐτοῦ. Εἰς τόπον
τινὰς τῆς Γῆς τὸ ὑπόγειον τοῦτο πῦρ ἔχει καὶ νῦν ἐτι διαρκεῖ
ἀνοικτὰς συγκοινωνίας μετὰ τῆς ἐπιφανείας, οἷον εἰς τὰ ἑκα-
στεια ὄρη, καὶ προκαλεῖ συχνάκις ἐπὶ ἀπεράντων πῆς Γῆς ἐκ-
τάσεων λίαν ἐκτεταμένους ἐσωτερικοὺς κλονισμοὺς, ἥτοι σει-
σμύς. Ἡμεῖς θέλομεν ὁμιλήσει κάτωθεν μόνον περὶ τῆς ἐπιφα-
νείας τῆς Γῆς, ὅπως αὕτη νῦν πραγματικῶς ὑπάρχει.

Ὑδωρ καὶ ξηρά.

§. 12. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, οὕσης θ' εἰ. □ μ., ἐναλ-
λάσσονται ὕδωρ καὶ ξηρά, τὰ ὅποια περιβάλλονται ὑπὸ τῆς
ἀτμοσφαίρας τῆς Γῆς· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τὸ ὕδωρ ἐν τῷ μέσῳ
τῆς ξηρᾶς, ὡς λίμνη, ἢ ποταμός, καὶ ἡ ξηρὰ ἐν τῷ ὕδατι, ὡς
νῆκος. Τὸ ὅριον τὸ χωρίζον τὴν ξηρὰν ἀπὸ τοῦ ὕδατος καλεῖται
παράλεια, ἀκτίς, ὄχθη (κυρίως ἐπὶ τῶν ποταμῶν). Προεξέ-
χουσα ξηρὰ, ὡς ὄρος ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καλεῖται ἀκρωτή-
ριον· ἐὰν ὁμως ἡ προεξοχὴ ᾖ ἐπίπεδος, καλεῖται γλῶσσα
ξηρᾶς. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Γῆς δὲν καλύπτεται ἐξ ἴσου ὑπὸ ξη-
ρᾶς καὶ ὕδατος, ἀλλὰ τοῦτο μὲν καλύπτει τὰ $\frac{2}{3}$, ἐκείνη δ'
μόνον τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς. Καὶ αὕτη ἡ ξηρὰ κα-

τὰ διάφορα ἡμισφαίρια εἶνε ἀνίσως διχρημένη· διότι εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον εὐρίσκεται τὸ πλεῖστον τῆς ξηρᾶς, ἐνῶ εἰς τὸ νότιον ὑπερέχει ἡ ὑπὸ ὕδατος καλυπτομένη ἐπιφάνεια· τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον περιλαμβάνει περισσύτεραν ξηρὰν καὶ τὸ δυτικὸν ὀλιγωτέραν, τὸ βορειοανατολικὸν ἡμισφαίριον περιέχει τέσσαρας ἡπείρους, τὸ δὲ νοτιοδυτικὸν ἐκτὸς τῆς Αὐστραλίας μόνον ὠκεανούς.

Τὰ δύο τῆς Γῆς στοιχεῖα, ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα, δὲν μένουσι πάντοτε σταθερὰ, ἐπειδὴ ἄλλοθι ἡ θάλασσα ἀποσπᾶ, ἢ καλύπτει μέρη ξηρᾶς, ὡς εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου θαλάσσης, ἄλλοθι δὲ ἡ ξηρὰ ἐπιχώνει μέρη θαλάσσης, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα πόλεις, ἄλλοτε παράλιοι, κεῖνται τανῶν μακρὰν τῆς θαλάσσης. Καὶ δι' ὑπογείου πυρὸς ἀναφύονται νέαι νῆσοι, αἵτινες ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καταβυθίζονται· τοιαύτη νῆσος εἶνε ἡ ἡμετέρα Θηρασία· μᾶλλον δὲ διαρκεῖς εἶνε αἱ ὑπὸ τῶν θαλασσιῶν ὠκεανῶν ζωύζιον, τῶν κοραλλίων, σχηματιζόμεναι.

Θάλασσα καὶ ἡπειροί.

§. 13. Κυρίως μόνον μία θάλασσα, ἡ εἰς ὠκεανὸς ὑπάρχει, ἁπλῶς θάλασσα καλουμένη· διότι πάντες οἱ ὠκεανοὶ ἢ αἱ θάλασσαι, οἱ ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ ἀναφερόμενοι, συνδέονται πρὸς ἀλλήλους, ἐνούμενοι εἴτε δι' ἀνοικτοῦ, εἴτε διὰ στενοῦ θαλασσοῦ βραχίονος. Διὰ στενοῦ θαλασσοῦ βραχίονος ἐνοῦται ἰδίως θάλασσα περικλειομένη ὑπὸ ξηρῶν (Μεσόγειοι θάλασσαι)· βραχίονας θαλάσσης χωρίζοντας ἢ ἡπείρους ἀπ' ἀλλήλων, ἢ νήσον ἀπὸ ἡπείρου καλοῦμεν ἐν γένει πορθμοὺς (εὐρὲ παραδείγματα μεσογείων καὶ πορθμῶν).

Καὶ ἡ ξηρὰ, ὅπως καὶ ἡ θάλασσα, δὲν ἀποτελεῖ ἐν ὅλῳ, ἀλλὰ τὸ κύριον αὐτῆς ἐκτὸς τῶν νήσων καὶ τῶν περὶ τοὺς πόλους χωρῶν διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα μέρη, τὴν ἀνατολικὴν ἡπειρον, ἣτις οὕτα ἡ μέγιστη κεῖται ὅλη σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαίριου, τὴν δυτικὴν, ἣτις κεῖται ὅλη, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαίριου καὶ τὴν μεσημβρινήν, τὴν μικροτέραν ἀπασῶν, ἣτις καλεῖται νέα Ὀλλανδία. Πᾶσαι δ' αὗται αἱ ἡπειροὶ πολλαχού τέμνονται ὑπὸ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' αἱ

τοιαῦται τομαί, εἰ μὲν εἶνε μεγάλαι, καλοῦνται κόλποι, εἰ δὲ μικραί, ὄρμου· οὗτοι δὲ ἀσφαλίζοντες τὰ πλοῖα ἐναντίον τρικυμιῶν καλοῦνται λιμένες, ἐν οἷς συγκαταλέγονται καὶ οἱ τεχνητοὶ προκυμαία δὲ καλεῖται τείχος χειρωτοίητον, εἰσερχόμενον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξέχον αὐτῆς. Ξηραὶ εἰσχωροῦσαι εἰς τὴν θάλασσαν, πανταχόθεν περιδρεχόμεναι ὑπ' αὐτῆς καὶ μόνον κατὰ μίαν πλευρὰν ἐνούμεναι μετὰ ἡπείρου, εἰ μὲν εἶνε μεγάλαι, καλοῦνται χερσονήσοι, εἰ δὲ μικραί, γλῶσσαι· πολλάκις δ' αὖται ἐνούσονται μετὰ μεγάλης ξηρᾶς διὰ στενῆς ταινίας γῆς, ἥτις καλεῖται ἰσθμὸς (ζήτησον παραδείγματα). Ἡ μεγάλη ἀνατολικὴ ἡπειρος ὑποδιαιρεῖται πάλιν εἰς τρεῖς ἡπείρους, τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν, αἵτινες μετὰ τῆς δυτικῆς ἡπείρου (τῆς Ἀμερικῆς) καὶ τῆς Νέας Ὀλλανδίας ἢ Αὐστραλίας ἀποτελοῦσι τὰς πέντε ἡπείρους.

Μελισμὸς τῶν μερῶν καὶ ἐκτύλιξις τῶν παραλίων.

§. 14. Εἰς ἐκάστην ἡπειρον διακρίνομεν τὸν κορμὸν, ἥτοι τὸ συνεχόμενον ὅλον αὐτῆς, ἀπὸ τῶν μελῶν, ἥτοι τῶν διὰ κόλπων ἀποτελουμένων χερσονήσων. Ἐντεῦθεν ὁ μελισμὸς ἡπείρου καὶ ἡ ἐκτύλιξις τῶν παραλίων αὐτῆς, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς διαφόρους ἡπείρους εἶνε διάφορα· (εἰπέ ποῖα ἡπείρος εἶνε μάλλον καὶ ποῖα ἥττον μεμελισμένη). Περιέργον δὲ εἶνε ὅτι πᾶσαι αἱ ἡπείροι εἶνε μεμελισμέναι εἰς τὰ νότια αὐτῶν μέρη, ὅτι χωραὶ ἐκτεταμέναι, εὐρύτεραι πρὸς Β. οὐρα, πρὸς Ν. ὀξύνονται σφηνοειδῶς, ὅτι συχνότερον κατὰ τὸ ὀξὺ αὐτῶν ἄκρον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν αὐτῶν πλευρᾶς εἶνε χερσονήσος τις ἢ νῆσος, ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης κόλπος· αἰτία δ' ἴσως τούτου εἶνε ἡ διεύθυνσις, ἣν ἔλαβον τὰ ὕδατα κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νῦν φλοιοῦ τῆς Γῆς. Μεγίστην σημασίαν ἔχει ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ ὕδατος καὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἡ ἀμειβαία αὐτῶν εἰσχωρήσεως· ἐπειδὴ αἱ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνερχόμεναι ἀτμοὶ μετριάξουσιν συγχρόνως καὶ τὴν θερμότητα καὶ τὸ ψύχος· ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐπιρροή τῆς θαλάσσης ὡς πρὸς τὸ κλίμα τῶν παραλίων τόπων καὶ τῶν νήσων.

Μεγάλη ποικιλία φυτῶν καὶ ζώων εἶνε δυνατὴ μόνον διὰ τῆς θαλάσσης, ἥτις εἰς τὸν λιγικὸν τῆς Γῆς κάτοικον, τὸν ἀν-

ἄνθρωπον, οὐ μόνον ἐξεγείρει τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀπείρου αἰσθημα,
ἀλλὰ συγχρόνως προσελκύει αὐτὸν καὶ τὸν ἐξαναγκάζει πρὸς
ἐνεργητικότητα, βοηθοῦσα συγχρόνως καὶ τὴν συγκοινωνίαν τῶν
λαῶν. Οὐδὲν εἶνε ἀκαταλληλότερον πρὸς ἡθικοποίησιν καὶ παί-
δευσιν τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀπέραντοι συνεχεῖς χῶραι, καὶ οὐδὲν
εὐνοϊκώτερον ἢ χώρα πολύσχιτος καὶ πολλαχῶς ὑπὸ τῆς θα-
λάσσης διαμελιζομένη.

Οἱ πέντε ὠκεανοί.

§. 15. Ἐν τῇ Γεωγραφίᾳ δεχόμεθα πέντε μεγάλας θαλάσ-
σας, ἣ ὠκεανούς· εἶνε δὲ οἱ ἑξῆς·

1) Ὁ βόρειος παγωμένος ὠκεανός, ὅστις κείμενος
περὶ τὸν βόρειον πόλον καὶ περιβρέχων τὰ βόρεια παράλια τῆς
Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀμερικῆς, μετὰ μὲν τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεα-
νοῦ ἐνοῦται διὰ τοῦ Βεργιγγείου πορθμοῦ, φέροντος τὸ ὄνομα
τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὸν τὸ 1728 θαλασσοπόρου Βέργιγγος,
μετὰ δὲ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ ἔχει ἀνοικτὴν συγκοινωνίαν·
ἐπισκέπτεται δὲ οὗτος ἡ ὑπὸ τῶν ἀγρευόντων τὰς φαλαίνας, ἡ
ὑπὸ θαλασσοπόρων ἐξερευνόντων τὰ παράλια αὐτοῦ· αἱ τοιαῦ-
ται αὐτῶν ἐκδρομαὶ ἀνομάζονται βόρειοι πολικαὶ ἐκ-
στρατεῖαι· οὗτοι προέβησαν μόλις μέχρι τῆς 83° καὶ ἀ-
νεκάλυψαν ὅτι εἰς τὰ βορειότατα μέρη ἡ πολικὴ θάλασσα δὲν
εἶνε πάντοτε παγωμένη.

2) Ὁ Ἀτλαντικὸς ὠκεανός, ὅστις, κείμενος μεταξὺ Εὐ-
ρώπης καὶ Ἀφρικῆς ἀπ' ἑνὸς καὶ Ἀμερικῆς ἀπ' ἑτέρου, συνεχεται
πρὸς Ν. μὲν μετὰ τοῦ βορείου παγωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Ν. δὲ
μετὰ τοῦ νοτίου παγωμένου ὠκεανοῦ καὶ πρὸς τὰ ΝΑ. μετὰ
τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ εἶνε ἡ μᾶλλον γνωστὴ καὶ ἡ μᾶλλον
ὑπὸ πλοίων διασχισμένη θάλασσα, ἔχουσα τοὺς περισσότερους
κύλπους, καὶ ἄλλας πλαγίας θαλάσσας, ἀλλ' ὀλιγωτέρας νή-
σους σχετικῶς πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν ὠκεανόν. Τοῦ ὠκεανοῦ τού-
του, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς καταποντισθείσης μυθώδους
Ἀτλαντίδος, εἶνε περιέργος ὁ σχηματισμὸς τῶν παραλίων·
διότι, ἐνθα ἡ ξηρὰ τῆς ἀνατολικῆς ἡπείρου εἰσέχει, ἡ τῆς δυ-
τικῆς ἀντικρὺ ἐξέχει, καὶ τὰν ἀπάλιν (ζήτησον παραδείγματα).

3) Ὁ Ἰνδικὸς ὠκεανὸς, ὅστις κείμενος μεταξύ Ἀφρική, Ἀσίας καὶ νέας Ὀλλανδίας, χωρίζεται ἀπὸ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ διὰ γήσων καὶ συνέχεται πρὸς Ν. μὲν μετὰ τοῦ Νοτίου παγωμένου ὠκεανοῦ, πρὸς Δ. δὲ μετὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

4) Ὁ Μέγας, ἢ Εἰρηνικὸς ὠκεανὸς, ὅστις καλούμενος πρὸς Ν. καὶ νοτίᾳ θάλασσα, συνέχεται πρὸς Β. μὲν μετὰ τοῦ βορείου παγωμένου ὠκεανοῦ (πῶς;), πρὸς Δ. δὲ μετὰ τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νοτίου παγωμένου ὠκεανοῦ, καὶ εἶνε ὁ μέγιστος μὲν καὶ λίαν πολύνησος, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ἔχει ὀλίγους κόλπους.

5) Ὁ νότιος παγωμένος ὠκεανὸς, τὸν ὁποῖον ἔκτείνοντο μέχρι τοῦ νοτίου πόλου ἐξετάσας ἐσχάτως (1843) ὁ Ἄγγλος ῥόσος μέχρι τῆς 78° ἀνεκάλυψε παραλίαν (χώρα Βικτωρίας) καλυπτομένην ὑπὸ ὑψηλῶν σειρῶν ὄρεων, ἐτέρας νήσους, ἀγνώστους ἕως τότε, καὶ τὸ 12000 π. ὑψηλὸν ἠφαισειον ὁρος Ἑρεβον. Τὸν νότιον πόλον φαίνεται ὅτι περικλείει ἡπειροὶ μετὰ νήσων, γνωστὴ μόνον εἰς τινα μέρη (νότιος πολικὴ ἡπειρος). Ὁ ὠκεανὸς οὗτος προχωρεῖ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν καὶ Εἰρηνικὸν ὠκεανὸν ἀνευ ἀκριβῶς ὀρισμένων ὁρίων, ἐπισκέπτεται ὑπὸ τῶν θαλασσοπόρων ἦττον ἢ ὁ βορεῖος καὶ ἔνεκα τῶν παγῶν μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηρευνήθη περαιτέρω.

Αἱ θάλασσαί καὶ αἱ ἰδιότητες αὐτῆς.

§. 16. Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ διαφέρει τοῦ τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ποταμῶν, τὸ ὁποῖον ὡς πρὸς αὐτὸ καλεῖται γλυκὺ, ἔχτικράν καὶ ἀλμυρὰν γεῦσιν, δὲν εἶνε μὲν πότιμον, διότι ἐπ' αὐτοῦ δύναται τις νὰ ἀποθάνῃ τῆς διψῆς, ἀλλ' ὑπάρχουσι μὲν δι' ὧν καθίσταται τοιοῦτον. ἔχει ὁμῶς καὶ τρεῖς καλὰς ιδιότητες, 1) φέρει περισσώτερον βάρος ἢ τὸ γλυκὺ, 2) προφυλάσσεται ἀπὸ σήψιν, συντελούσης πρὸς τούτο καὶ τῆς ἀενάου κίνσεως, καὶ 3) δὲν παγώνει εὐκόλως. Μόνον αἱ δύο πολικαὶ θάλασσαί εἶνε παγωμέναι τὸ πλεῖστον τοῦ ἔτους καὶ αὐτὸ τὸ ἴσος ἀκόμη ἐπιπλέουσιν ἐπ' αὐτῶν τεμάχια καὶ ὄρη ἐκ πάγ πολλὰκις ἐξαισίου μεγέθους καὶ παραδόξου μορφῆς. Αἱ μετρίαι νάλασσαί καὶ κυρίως αἱ δεχόμεναι πολλοὺς ποταμοὺς

παγόνουσιν εὐκολώτερον καὶ ἔχουσιν ὀλιγώτερον ἄλας· συνήθως μόνον $\frac{1}{4}$ εἰς μίαν λίτραν, ἐνῶ ἐν τῷ ὠκεανῷ περιέχονται $\frac{3}{4}$ καὶ ἔτι πλέον εἰς μίαν λίτραν, (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ φορὰς ὀλιγώτερον ἢ οἱ ὠκεανοί). Ἰδὼρ θαλάσσιον, ληθὲν εἰς ποτήριον, φαίνεται ἄχρουν, ἀλλ' ἡ θάλασσα καθ' ὅλου καὶ ἐν ἐκτάσει φαίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἰδιαζόντως κυανοπράσινης, ἐνίοτε ὁμῶς καὶ ἀνοιχτότερον ἢ βαθύτερον πρασίνῃ, καὶ ἄλλοτε φαιοπράσινης ἢ μελανοπράσινης κτλ. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἢ ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ ὑπεράνω Οὐρανοῦ, ἢ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πυθμένος αὐτῆς, ἢ καὶ ἐκ μεγάλης πληθύος θαλασσίων ζωῶν, ἢ φυτῶν. Καὶ ὁ βαθμὸς τῆς διαφανείας τῆς θαλάσσης εἶνε διάφορος· διαφανεστάτη εἶνε εἰς τὸν βόρειον παγωμένον ὠκεανὸν καὶ εἰς τινὰς κόλπους τοῦ Ἀτλαντικοῦ· τοσούτον δὲ αὐτοῦ παρκτηρεῖται ἡ διαφάνεια, ὥστε πολλάκις κλίνει τις νὰ λῇ φυτὰ κείμενα εἰς βάθος 60 π. Περίεργος πρὸς τοῦτοις εἶνε καὶ ὁ φωσφορισμὸς τῆς θαλάσσης, καθ' ὃν αὕτη τὴν νύκτα ὅτε μὲν λάμπει ὅλη, ὅση εἶνε ὁρατὴ, ὅτε δὲ, ἐνῶ προχωρεῖ τὸ πλοῖον, φαίνεται ὅτι ἀφίνει ὀπισθεν αὐτοῦ δρόμον λάμποντα. Ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου, μὴ ἐξηγηθέντος ἔτι ἐντελῶς, ἐκτὸς ἄλλων αἰτίων φαίνεται ὅτι ἐπενεργοῦσιν ἀπειροπληθῆ μικρὰ ζῶντια. Ἐπὶ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ φωσφορισμοῦ τῆς θαλάσσης ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ ἡ κίνησις αὐτῆς. Ἐντελῶς ἥσυχος καὶ λεία, ὡς κάτοπτρον, σπανίως εἶνε ἡ θάλασσα, σχεδὸν πάντοτε σχηματίζει ταπεινότερα ἢ ὑψηλότερα κύματα, τὰ ὅποια ἐν τρικυμίαις δύνανται νὰ ὑψωθῶσι μέχρι 35 π. Ἐὰν τὰ κύματα θραύωνται ἐπὶ βράχων ἢ ὑφάλων, γεννᾶται ἡ καλουμένη κυματωγὴ. Ἐκτὸς τῶν ἀκανονίστων αὐτῶν κινήσεων ἔχει ἡ θάλασσα καὶ ἑτέρας κανονικὰς, παροδικὰς ἐπανερχομένας, καθημερινῶς δηλαδὴ ὑψῶνται καὶ καταπίπτει κατὰ τὰ παράλια δις, εἰς τινὰ μὲν μέρη καὶ ἰδίως εἰς μεσογείους θαλάσσας μόλις ἐπαισθητῶς, εἰς ἕτερα ὁμῶς εἰς 8, 10, 18 κτλ. πιδῶν ὕψους· καὶ ἡ μὲν ὕψωσις ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ τῆς θαλάσσης καλεῖται π λ η μ μ υ ρ ῖ ς, ἡ δὲ κατάβασις ἁ μ π ω τ ῖ ς, καὶ τὰ δύο ὁμοῦ π α λ ῖ ρ ῥ ο ι α· διαρκεῖ δὲ ἕκαστον φαινόμενον ἐξ ὧν ὅντος. Αἰτία τῶν παλιρροίων εἶνε ἡ ἑλξίς τῆς Σελήνης ἐπὶ τῆς

Γῆς, διότι αὐται περὶ τὴν νέαν σελήνην καὶ τὴν πανσέληνον εἶνε πλέον καταφανεῖς· ἡ ἰσχυροτάτη παλίρροια φθάνει πολ-
λάκις ἐνιαχοῦ μέχρις ὕψους 60—70 π.

Πυθμὴν τῆς θαλάσσης καὶ θαλάσσια ρεύματα.

§. 17. Ἐν τῷ ἐναερίῳ ὠκεανῷ (τῇ ἀτμοσφαίρᾳ) γνωρίζο-
μεν μόνον τὰ κατώτατα μέρη, ἐν δὲ τῷ θαλάσσιῳ μόνον τὰ
άνωτατα. Ἡ ἐξέτασις τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης εἶνε δυσκο-
λωτάτη (δύται, βολίς)· εἶνε ὁμῶς γνωστόν, ὅτι τὸ βάθος αὐτῆς
δὲν εἶνε πανταχοῦ τὸ αὐτό· εἰς τινα μέρη μόλις εἰς βάθος
46000 π. εὐρέθη πυθμὴν. Εἰς ἀποτόμους παραλίας ἡ θάλασ-
σα εἶνε ἀμέσως βαθεῖα, ἐνῷ εἰς ἐπιπέδους βαλύνεται βαθμυδόν
ἐν γένει ὁμῶς πρέπει νὰ φανταζώμεθα τὸ ἔδαφος τῆς θαλάσ-
σης, ὅπως τὸ τῆς ξηρᾶς, καὶ τοὶ κατοικοῦμένης ὑπὸ ἄλλων
πλασμάτων. Ἐναλλάσσονται δὲ καὶ ἐν αὐτῇ ὄρη καὶ κοιλά-
δες· τὰ ὄρη τῆς θαλάσσης προέχουσιν ἐνίοτε ὑπὲρ τὴν ἐπιφα-
νειαν αὐτῆς καὶ σχηματίζουν μεγάλας ἢ μικράς νήσους·
ἐνίοτε ὁμῶς προέχουσιν μόνον διὰ τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς καὶ
σχηματίζουν σκοπέλους ἢ χοιράδας. Ἐὰν δ' αὐταὶ
κεῖνται πλησιέστατα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος, ἢ ὀλίγον
ὑπὲρ αὐτὴν κατὰ σειρὰν, σχηματίζουν ῥαχάδας. Ἀπὸ τοῦ
πυθμένος τῆς θαλάσσης ὑψοῦνται ἐκτὸς τούτων καὶ ἰδίως κατὰ
τὰς τροπικὰς θαλάσσης εὐρέα καὶ ἐκτεταμένα ὑψίπεδα, ἀπέ-
χοντα ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον.
Εἰς τοιαῦτα μέρη, τὰ ὁποῖα καλοῦνται τε νάγη, ἔχει πολ-
λάκις ἡ θάλασσα καθ' ὑπερβολὴν μικρὸν βάθος· ἀλλαχοῦ πάλιν
ἢ ῥάχις τοιούτων ὑψιπέδων ἐφάπτεται τῆς ἐπιφανείας καὶ
σχηματίζει τὰς σύρτις, αἵτινες συχνάκις ἔχουσι μεγίστην
ἐκτασιν· ὅρη ἀμμιῶδη, αἵτινα ἡ θάλασσα ἐσχημάτισε παρὰ τὰς
ἀκτὰς διὰ προσχώσεως ἐκ κυμάνσεως, καλοῦνται θῖνες. Ἐν
τῇ κατασκευῇ τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης ἐξαρτῶνται οἱ
δίναι, καθ' ἃς κινεῖται τὸ ὕδωρ εἰς μεγαλειτέρας ἢ μικρο-
τέρας ἐκτάσεις γωνοειδῶς καὶ σύρει πᾶν τὸ πρᾶστυχόν εἰς τὸ
βάθος. Τὰ καλούμενα θαλάσσια ρεύματα ἐξαρτῶνται ἐκ
τῆς περὶ τὸν ἄξονα κινήσεως τῆς Γῆς, ἥτις ἐνεργεῖ καὶ γενικῶς

τινα κίνησιν τῆς θαλάσσης ἐξ Α. πρὸς Δ, καὶ ἐκ τῆς ἀνίσου θερμάνσεως τῶν ὑδάτων εἰς διάφορα μέρη τῆς Γῆς· τοιαῦτα εὗρεά καὶ ποταμοσιδῶς κινούμενα θαλάσσια ρεύματα ἀπαντᾷ τις εἰς ὅλους τοὺς ὠκεανούς· ἐκ τῶν γνωστοτάτων θαλασσίων ρευμάτων εἶνε τὸ ἐν τῷ Μεξικανικῷ κόλπῳ ρεῦμα τῆς Φλωρίδος, τὸ ὁποῖον γιννώμενον πρὸς Ν. τοῦ Εὐέλπιδος ἀκριωτηρίου εἰσέρχεται εἰς τὸν Μεξικανικὸν κόλπον, ἐξέρχεται ἀπ' αὐτοῦ μεταξὺ Φλωρίδος καὶ Κούβης, προβαίνει πρὸς τὰ ΒΑ. μέχρι τῆς νέας Φουτλανδίας, ἐντεῦθεν στρέφει πρὸς Α. καὶ ἐκπέμπει ἓνα μὲν μεσημβρινὴν βοαχίονα πρὸς τὰς Ἀζόρας νήσους, ἕτερον δὲ βόρειαν πρὸς τὰ βόρεια παράλια τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Σπιτζβέργης· τὸ πλάτος τοῦ ρεύματος τούτου μεταλλάσσεται ἀπὸ 15—150 μ. Οἱ κίνδυνοι τῶν θαλασσίων ρευμάτων εἶνε ἐλάχιστοι, ὡς πρὸς τὰς ὠφελείας αὐτῶν, διότι οἱ μὲν θαλασσοπόροι συντέμνουσι δι' αὐτῶν τὰ ταξειδιά των, αἱ δὲ πολικαὶ χωραὶ ἀπολαμβάνουσιν ἐκ τῶν τροπικῶν χωρῶν ζυλικὴν καὶ θερμότητα. Ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν τῷ θαλασσίῳ ὠκεανῷ ρεύματα εἶνε οἱ ἐν τῷ ἐναερίῳ πνέοντες κανονικῶς ἐτησίαι ἄνεμοι ἐν τῇ διακεκαυμένη ζώνῃ, οἵτινες πνέουσι διαρκῶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος πρὸς Β. μὲν τοῦ Ἰσημερινοῦ βορειοανατολικοί, πρὸς Ν. δὲ νοτιοανατολικοί· ὅμοιοι τῶν ἐτησίων ἀνέμων εἶνε καὶ οἱ ἐν τῷ Ἰνδικῷ ὠκεανῷ μέχρι Κίνας πνέοντες μευσσώνιοι. Πρὸς χρῆσιν τῶν θαλασσοπόρων εἶνε ἰδιαίτεροι χάρται, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε σημειωμένα ἀκριβῶς αἱ σύρτεις, αἱ ὑφαλοι κτλ.

Αἱ νῆσοι.

§. 18. Ἐάν μὲ τὴν λέξιν νῆσον ἐννοοῦμεν ξηρὰν περιθρεχόμενῃ πανταχόθεν ὑπὸ θαλάσσης, ἤθελον ὑπάρχει μόνον νῆσος· ἐπειδὴ ὅμως ἐν τῷ ὀρισμῷ περιλαμβάνεται καὶ τὸ μέγεθος, διὰ τοῦτο τὰς τρεῖς μεγάλας ξηρὰς δὲν καλοῦμεν νήσους (πῶς). Μεταξὺ τῶν κυρίων νήσων διακρίνομεν ἐπιμήκεις καὶ στρογγύλας, ὧν αἱ μὲν πρῶται οὔσαι πάντοτε σχεδὸν ὄρειαι, καίνονται πλησίον ἡπείρων, ἢ μεγάλων νήσων, εἶνε συνέχεια ὄρειων στερεᾶς καὶ συνοδεύουσι συνήθως τὰς πλησίον ἡπείρους ὡς στέφανοι ἢ ἀλύσεις νήσων, ἢ συνδέουσι μετὰ νήσους καὶ νήσους.

μεγάλας ξηρὰς (φέρει παραδείγματα)· αἱ δὲ δεύτεραι, αἱ στρωγ-
γύλαι, ἡ εἶνε ἐξέχουσαι κορυφαὶ ὀρέων τῆς θαλάσσης, καὶ τότε
εἶνε ὄρειναι (πολλάκις ἡφαιστείου φύσεως), ἡ ἔργα κοραλλίων,
καὶ τότε εἶνε χαμηλαὶ καὶ ἐπίπεδοι· εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς πε-
ριστάσεις κεῖνται μακρὰν τῶν ἡπείρων, σχηματίζουσαι σπα-
νιώτερον μὲν ἀλύσεις, συνηθέστερον δὲ κύκλους· τοιοῦτοι σω-
ροὶ νήσων καλοῦνται συμπλέγματα ἢ ὄχι ὀρθῶς ἀρχι-
πελάγη (ζήτησον παραδείγματα).

Βαθύπεδα καὶ ὑψίπεδα.

§. 19. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς νήσου καὶ τῆς ἡπείρου, εἴτε τῆς
ξηρᾶς ἐν γένει, ἀνήκει ἡ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης θέ-
σις αὐτῶν, μὴ θεωρουμένης ἐνταῦθα τῆς περιστάσεως, καθ' ἣν
ἐνίστε ἡ ξηρὰ κεῖται ταπεινότερα τῆς θαλάσσης. Ἡ ἐπιφάνεια
τῆς θαλάσσης εἶνε τὸ ἐντελέστερον καὶ ταπεινότερον πεδῖον,
διότι τὸ ὕψος δὲν ἡσυχάζει, οὐδὲ παύει τοῦ νὰ ῥέῃ, εἰμὴ, ἀφ' οὗ
λάβῃ τὴν ταπεινότεραν θέσιν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐνωθῇ εἰς ὅλον
κεῖμενον ὁριζοντίως, οὐδαμῶς δὲ ἡ ξηρὰ σχηματίζει τοιαύτην
ὁριζόντιον ἐπιφάνειαν· ὑπάρχουσιν ὅμως μέρη τῆς Γῆς σχημα-
τίζοντα ἐπιφανείας προσεγγιζούσας εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἐπιφανείας
τῆς θαλάσσης· αἱ ἐπιφάνειαι αὗται καλοῦνται ἐν γένει πεδία,
(ταῦτα πολλάκις ταπεινότερα ὄντα, προφυλάσσονται διὰ προ-
χωμάτων)· καὶ βαθύπεδα μὲν, ἐὰν ἐξέχωσιν ὀλίγον ὑπὲρ τὴν
ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ὑψίπεδα δὲ, ἐὰν κεῖνται πολὺ ὑ-
ψηλὰ ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· μέγιστον μὲν ὡς
πρὸς τὴν ἑκτασιν ὑψίπεδον ἐπὶ τῆς Γῆς εἶνε ἡ μεσαιὰ Ἀσία,
ὑψηλότερον δὲ τὸ ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ περὶ τὴν λίμνην Τι-
τικάκαν.

Εἶδη τοῦ ἐδάφους.

§. 20. Ἡ ἐπίπεδος μορφή τῆς Γῆς εἶνε ἡ ἐπιτηδευστάτη
πρὸς τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται πολὺ καὶ ἐκ τῆς ποιότητος
τοῦ ἐδάφους. Διακρίνονται δὲ τέσσαρα κύρια εἶδη ἐδά-
φους· 1) βραχώδεις ἢ λιθώδεις, τὸ ὅποιον, συγκεκλιμένον ἐκ
πραγματικῶν βράχων ἢ λίθων, ἀπαντᾶται ἐπὶ ὄρεισιν μι-

κράς ἐκτάσεως καὶ μόνον ἐπὶ τῶν ὑπὸ χρώματος πεπληρωμέ-
νων ῥωγμῶν αὐτοῦ αὐξάνουσι φυτὰ, 2) ἀμμῶδες, τὸ ὁ-
ποῖον, περιέχον μόνον καθαρὰν ἄμμον ἢ χάλικας ἀνευ ποτι-
στικοῦ ὕδατος, ἀποτελεῖ τὴν ἔρημον. Πολλαχοῦ καὶ ἰδίως ἐπὶ
τῆς ἀνατολικῆς μεγάλης ἡπείρου ἀπαντῶνται ἔρημοι μεγίστης
ἐκτάσεως, σχηματίζονται διὰ μέσου τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, ἀ-
ληθὴ ζώνην ἐρήμων (φέρει παραδείγματα). Ἡ ἔρημος δὲν εἶνε οὔτε
κατοικήσιμος, οὔτε καλλιεργήσιμος, ἀλλὰ μόνον διὰ μεγάλων
πηγῶν ὕδατος εἶνε δυνατόν νὰ μεταβληθῇ μέρος αὐτῆς ἐπὶ μι-
κράς ἐκτάσεως εἰς τεμάχια κακαλυμμένα ὑπὸ χλοερᾶς καὶ ἀν-
θηρᾶς βλαστήσεως (αὐάσεις). Ἐνίοτε ἡ ἄμμος εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον
μετὰ ἀμμωδῶν μορίων ἀνάμικτος, ὥστε εἶνε δυνατόν νὰ ἀνα-
πτύσσωνται ἐπ' αὐτῆς πόα καὶ πίτυς καὶ πεύκη· ἐνίοτε ὅμως
ἐλλεῖπει πᾶσα ἄλλη βλάστησις, ἡ δὲ πεδιάς εἰς μεγίστας ἐκ-
τάσεις οὐδὲν ἕτερον φέρει, ἢ πόαν καὶ χόρτον τοιαύτη πεδιάς
κατὰ μὲν τὸ ἔαρ καὶ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν ἐκτείνεται θελατι-
κῇ, ὡς ποικίλης ἀνθοσκεπῆς τάπης, κατὰ δὲ τὸ ἄκρον θέρος φαί-
νεται κατεξηραμμένη· τὸ εἶδος τοῦτο τῶν πεδιάδων καλεῖται
στέππη, ἀλλὰ κατὰ διαφόρους τύπους φέρει διάφορα ὀνόματα.
Ἐνίοτε τὰ ἀμμώδη ταῦτα ἐδάφη εἶνε μετὰ πλείνων γαιωδῶν
μορίων ἀνάμικτα καὶ κατάλληλα ἐπομένως πρὸς περικοπὴν
σιτηρῶν, 3) τὸ κυρίως γαιῶδες ἔδαφος, τὸ ὁποῖον πάλιν,
ἐκ διαφόρων ἀποτελούμενον συστατικῶν, ἰσοδιαμερίζεται εἰς
διάφορα εἶδη· πάντα ταῦτα εὐνοοῦσι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν
καὶ πληροῦσι τὰς σιταποθήκας ἡμῶν, 4) τὸ μαλακόν, τὸ ὁ-
ποῖον, διαρρέομενον ὑπὸ ὕδατων, εἶνε ἢ πάντοτε ἢ ὡς ἐπὶ τὸ
πλείστον ὑγρὸν ἢ μαλακόν. Ἐκτάσεις ἔχουσαι μὲν ἄνω-
θεν φαινόμενὴν τινα στερεὴν πρῶδην φλοιὸν, καθιστῶσαι δὲ τὸ
βῆμα ἀσταθές καὶ κλονούμενον διὰ τὰ ὑπὸ τὴν φλοιὸν ταῦτον
ἱσάμενα ὕδατα καλοῦνται ἱλύες· συχνάκις τὸ κάλυμμα τοῦτο
ἀποτελεῖται ἐκ τύρφης, ὅ ἐστι ἐκ πυκνοῦ τινος συνυφάσμα-
τος ἡμισεσηπτότων φυτῶν, ὅπερ δύναται νὰ ἐκκηλῇ καὶ χρῆσι-
μεύσῃ πρὸς καυσιν. Ἐὰν τὸ ὕδωρ ἐκπηδᾷ εἰς τινα μέρη οὕτως,
ὥστε νὰ σχηματίζῃ λεκάνας ἱσταμένου ὕδατος, ἢ ἐὰν ἐπὶ το-
σοῦτον ᾖνε μεμυγμένον μετὰ Γῆς, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐκδίσῃ

τις ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας δίχως νὰ καταδυθῇ, τὸ μέρος τοῦτο καλεῖται τέλμα ἢ ἔλος· ἐνίοτε τοιαῦτα τέλματα καλύπτονται ὑπὸ θάμνων. Τέλματα καὶ ἔλη δύνανται δι' ὀχετῶν ἀποφροδύναν τὰ πλεονάζοντα ὕδατα νὰ ἀπξηρανθῶσι καθ' ὅλου ἢ ἐν μέρει καὶ ἀποθῶσι γεωργήσιμα. Ἐν γένει τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν πεδιάδων τῆς Γῆς εἶνε σήμερον, ἐὰν μὴ καλλιεργούμενον, τοῦλάχιστον καλλιεργήσιμον.

Πεδιάδες καὶ ὄρη.

§ 21. Μόνον ὀλίγαι πεδιάδες εἶνε ἐντελῶς ὀριζόντιαι, αἱ δὲ πλείστα διακόπτονται τοῦλάχιστον διὰ μικρῶν ὑψομάτων, καλούμεναι κυματοειδεῖς. Πρὸς παράστασιν τῶν ὑψομάτων τῶν πεδιάδων εἶνε ἐν χρήσει τὰ ὀνόματα ὑψωμα, λόφος, βουνός καὶ ὄρος ἀνευ σταθερᾶς διακρίσεως· ἐν γένει δὲ τὰ κυρίως μεγάλα ὑψώματα καλοῦνται ὄρη. Συνεχῆ τοιαῦτα ὑψώματα καλοῦσι βάρχεις ξηρᾶς ἢ σειρᾶς λόφων, ἢ γηλοφίας, σειρὰς μὲν ὀρέων, ἐὰν ἐκτείνωνται εἰς ὠριμένην διεύθυνσιν, συμπλέγματα δὲ λόφων ἢ ὀρέων, ἐὰν κείνται σωρηδὸν παράλληλα. Σειραὶ δὲ ἢ συμπλέγματα ὀρέων σημαντικὸν ὕψος ἔχοντων καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκ στερεοῦ πετρώματος συνισταμένων καλοῦνται ὄρη ὑπὸ στενωτέραν τῆς λέξεως σημασίαν· τοιαῦτα δὲ ὄρη ἔχοντα φανεράν πρὸς ἀλλήλα προσέγγισιν καὶ πρὸ παντὸς τὴν αὐτὴν ἐσωτερικὴν σύνθεσιν καλοῦνται συστήματα ὀρέων. Ἐκτὸς ἀλληλοδιαδόχου ἀκολουθίας καὶ ἐναλλαγῆς τῶν πεδιάδων καὶ ὑψομάτων γεννᾶται μαγευτικὴ τοικίλη· ταῦτα συνοδεύόμενα καὶ μετὰ τοῦ σχήματος τῶν διαρρέοντων ποταμῶν παριστῶσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ δημιουργοῦ· ἀλλὰ τὸ ὠρικύτατον καὶ ὑψηλότερον διὰ τὸν ἀνθρώπον εἶνε ἡ ἀπειρος θάλασσα καὶ τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ἀμρότερα παρέχοντα τὸ αἶσθημα τοῦ ἀπείρου, τὸ ὅποσον ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀρέων.

Διάρσεις τῶν ὀρέων ὡς ἐκ τοῦ ὕψους.

§ 22. Τὰ ὄρη δύνανται νὰ ἐξετασθῶσι τριχῶς ὡς ἐκ τοῦ ὕψους, τῆς ἐξωτερικῆς μορφῆς καὶ τοῦ σχήματος.

ματισμοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς ἢ γενέσεως αὐτῶν· ἡ πρώτη διάκρισις προϋποθέτει δυνατὴν τὴν εὐρεσιν τοῦ ὕψους αὐτῶν, μετρούμενου ἀπὸ ὠριμένου τινὸς σημείου ταπεινοῦ· ὡς τοιοῦτον δὲ σημεῖον λαμβάνεται ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης (§ 19). Ἐάν, ὅταν δίδεται ὕψος τι, δὲν προστίθεται τι πλεόν, τὸ τοιοῦτον ὕψος καλεῖται ὀλυγον καὶ ἐννοούμεν τὸ ὕψος τοῦ ὄρους ὑπὲρ τὴν αεστατὴν θάλασσαν· ἐάν ὁμοῦ δίδεται τὸ ὕψος ὄρους ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν παρακείμενου ποταμοῦ ἢ ἄλλου τινός, τὸ τοιοῦτον καλεῖται σχετικόν. Πόσον δὲ ὑψηλὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης κείται σημεῖόν τι, εὐρίσκεται διὰ μαθηματικῶν τῆς θαλάσσης καὶ φυσικῶν ἐργαλείων (βαρόμετρον)· πλείονα καὶ ὑπολογισμῶν καὶ φυσικῶν ἐργαλείων (βαρόμετρον)· πλείονα καὶ ἀκριβέστερα διδάσκαται τις καὶ ἐννοεῖ δι' ὑψηλότερας παιδεύσεως.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὡς ὑψηλότερον ὄρος τῆς Γῆς ἐθεωρεῖτο τὸ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς Κιμβόρασον (20000 π')· ἀλλὰ ταῦν εἶνε γνωστὸν ὅτι τὰ ὑψηλότερα ὄρη τῆς Γῆς εἶνε τὰ ἐν Ἀσίᾳ. Χιμαλάια καὶ ὑψηλότερα τούτων κορυφὴ τὸ Ἐβερέστον (27000 π'). (*)

Τὰ ὄρη κατὰ τὰ ὕψη των κατατάσσονται εἰς τρεῖς κλάσεις. 1) εἰς τὰ ὑψηλὰ, τὰ ὅποια, ὄντα ὑψηλὰ ὑπὲρ τοὺς 5000 π. ἔχουσι σχῆμα γωνιώδες καὶ ὀδοντωτὸν οὕτως, ὥστε παρέχει ἢ εὐθεῖα γραμμὴ· αἱ κορυφαὶ τούτων εἶνε ἐνίοτε τόσον ὀξείαι, ὥστε καλοῦνται κέρατα ἢ βελόνη καὶ πρόεχουσιν ὑπὲρ τὴν γραμμὴν τῆς χιόνος, ὅ ἐστιν εἶνε καθ' ὅλον τὸ ἔτος κεκλυμμένα ὑπὸ λεπτῆς κακκάδος χιόνος. Ὅτι τὸ ὄριον τούτου τῆς χιόνος εἶνε διάφορον κατὰ τὰς διαφόρους ζώνας, ἐννοεῖται ὁλοθὲν· εἰς τὴν 10^η λ. χ. εἶνε εἰς ὕψος 14000 π. εἰς τὴν 40^η εἰς 9000 καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς χαμηλότερα, καθ' ὅσον προβαίνομεν πρὸς τοὺς πόλους. Κρυσταλλῶδες εἶνε ὄρη καὶ πάγων προσκτενόμενα ὑπὸ τὴν συνήτη γραμμὴν τῆς

Σημ. Ἐννοοῦνται Παρισίανοι πῆδες, καθ' ὅς συνήθως γίνονται αἱ καταμετρήσεις· πρὸς δὲ τοὺς Ἀγγλικούς πῆδας τὸ Ἐβερέστον ἔχει ὕψος 29000 π.

χιόνος καὶ ἐπεκτείνοντες τὴν πρὸς τὰ κάτω πορείαν αὐτῶν διὰ πλαγίως κατερχομένων κοιλάδων ἢ ταινιῶν· ὑπὸ τούτων πληροῦνται αἱ πλευραὶ τῶν πλείστων σειρῶν τῶν ὀρέων. Τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν κρυσταλλῶνων ἢ αἱ χιονίδες ἀποτελεῖται εἰσέτι ἐκ χιόνος εὐρίσκουμένης εἰς κατάσασιν μεταβατικὴν πρὸς πάγον· τὰ δὲ δύο πλευρὰ τῶν κρυσταλλῶνων ἀποτελοῦσι σειρὰς βραχολίθων. Ἐάν δύο κρυσταλλῶνες συνενωθῶσι, διακρίνεται τὸ τοιοῦτον διὰ τινος κατὰ τὸ μέσον ὑπαρχούσης σειρᾶς τοιούτων βραχιδῶν συντριμμάτων. Ἐκ τούτων δύναται ὁ εἰδῆμεν νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ ὑπολογίσῃ τὴν πρὸς τὰς πεδιάδας προϊούσαν κίνησιν τῶν κρυσταλλῶνων· ἀλλὰ πάντα ἐν γένει τὰ ὑψηλὰ ὄρη δὲν φέρουσι κρυσταλλῶνας. Τοιοῦτους παρουσιάζουσι πρὸ πάντων αἱ Ἀλπεις, τὰ Χιμαλαῖα, ὁ Καύκασος, αἱ Σκανδιναυϊκαὶ Ἀλπεις, τὰ Πυρηναιῖα καὶ αἱ Κορδιλλέραι· εἰς δὲ τὰς πολικάς χώρας καταβαίνουσιν οὗτοι μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἔτερον καταπληκτικὸν φαινόμενον τῶν ὑψηλῶν ὀρέων εἶνε αἱ καταπτώσεις τῆς χιόνος, λαβείναι καλούμεναι. Τὰ πλείστα ὑψηλὰ ὄρη κεῖνται πρὸς τὸν Ἰσημερινὸν (παραδείγματα). 2) Εἰς τὰ μεσαῖα, τὰ ὅποια, ὄντα 2000—5000 π. ὑψηλὰ, ἔχουσι συνήθως στρογγύλην μορφήν, κλιτύας κοιλιόμορφους, κορυφὰς βολοειδεῖς καὶ ἐνίοτε εὐρείας καὶ ἐν γένει χαρακτῆρα ὁμαλῶτερον. 3) Πάντα τὰ ἔχοντα ὕψος ἥττον τῶν 2000 π. καλοῦμεν πρὸ βοῦνους· ἐν γένει ὅμως αἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι σπανίως ὄρος τι ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς μίαν τῶν ἀνωτέρω κλάσεων· τὰ δὲ ὑψηλὰ ὄρη ἰδίως χωρίζονται ἀπὸ τῶν περικυκλούντων αὐτὰ πεδίων διὰ μεσαίων καὶ ταπεινῶν ὀρέων.

Διαιρέσεις τῶν ὀρέων κατὰ τὴν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν.

§. 23. Ἄλλη τῶν ὀρέων διαιρέσεις στηρίζεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν αὐτῶν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα. Ἐκτὸς τῶν ὀρέων, ὅτινα ὑφύδνται ἐπὶ τῆς πεδιάδος ὅλως μεμονωμένα καὶ δὲν ἔχουσι συνάφειαν μετ' οὐδενὸς ἄλλου (μεμνωμένα ὄρη), διακρίνομεν καὶ τρεῖς ἑτέρας κλάσεις, 1) ὄρη συγκεῖμενα ἐκ συνεχο-

μένων ὀρειῶν σειρῶν, εἰς τὰ ὅποια δὲν παρουσιάζεται ὠρισμένη τις κυρία ῥάχιν μεθ' ὠρισμένης διευθύνσεως. καλοῦνται ὁμαδὲς ὀρέων· αἱ τοιαῦται συγκεντροῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον περὶ κοινόν τι κέντρον, 2) ὄρη χρησιμεύοντα ὡς μετάθασις ἀπὸ τῶν ὑψιπέδων πρὸς τὰ βαθυπέδα καλοῦνται χεῖλι· τὰ τοιαῦτα ἀπὸ τῶν ὑψιπέδων ὀριζόμενα δὲν φαίνονται ὡς ὄρη, ἐνῷ ὁ κάτοικος τῶν βαθυπέδων βλέπει ταῦτα ἀποτόμως ὑψόμενα. Ἐάν τὸ ὑψίπεδον ἀπολήγῃ διὰ βαθμίδων εἰς τὸ βαθυπέδον, γεννᾶται ἡ καλουμένη κλιμακωτὴ χῶρα. 3) Τὰ δειραῖα ὄρη ἔχουσι κυρίαν ῥάχιν ἐκτεταμένην καθ' ὠρισμένην ὅλως διεύθυνσιν, καὶ τὸ ὕψιστον αὐτῶν μέρος καλεῖται κυρίως δειράς· ἐκ τῆς ὁποίας προέχουσι κατόπιν αἱ ὑψηλότεραι τοῦ ὄρους κορυφαί. Συνήθως συνοδεύεται ἡμετέρωθεν ἡ κυρία δειράς ὑπὸ προπόδων· συχνάκις ἀπὸ τινος κοινοῦ κέντρου ἀπέρχονται διάφοροι ἀκτίνες δειραίου τινὸς ὄρους· τὸ κέντρον τοῦτο, δυνάμενον νὰ ᾔηε ὕψωμα ἢ καὶ καταβύθισμα τῆς κυρίας δειράδος, καλεῖται κόμβος ἢ κορμός τοῦ ὄρους. Εἰς τὰς κυρίας δειράδας εὐρίσκονται καταβυθίσεις καλουμέναι ζυγοὶ, ἵπερ οὓς διέρχονται συνήθως αἱ ὀρειναὶ ὁδοί. Εἰς τὴν τρίτην ταύτην σειράν ἀνήκουσι πάντα τὰ γιγάντια τῆς Γῆς ὄρη, ἢ δὲ δειράς αὐτῶν ἔχει ἐνίοτε 1000 μ. μ. Ἐκτὸς ταύτων εἶνε περίεργα καὶ φαινόμενά τινα, τὰ ὅποια ἐπαναλαμβάνονται μετὰ τινος κανονικότητος· τὰ πλείστα λ. χ. μεγάλα δειραῖα τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ὄρη ἐκτείνονται παραλλήλως τῶν παραλλήλων κύκλων, ἐξ Α. δηλονότι πρὸς Δ, αἱ δὲ τῶν λοιπῶν ἡπειρῶν σειραὶ παραλλήλως τῶν μεσημβρινῶν, ἐπομένως ἐκ Ν. πρὸς Β. Προσέτι τὰ δειραῖα ὄρη ἀπικλίνουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μόνον κατὰ τὴν μίαν αὐτῶν πλευρὰν ἀποτόμως, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν ἠπῶς, ἥγουν ἡ κλιτύς αὐτῶν εἶνε διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους πλευράς· ἡ δ' ἀπότομος πλευρὰ εἶνε συνήθως ἡ ἡμεσημβρινή, ἐάν ἐκ Ν. πρὸς Β. ἐκτείνωνται, ἢ ἡ δυτικὴ. Αἱ ὑψισταὶ κορυφαὶ ὄρους τινὸς ἀποτελοῦσι συχνάκις τὸ διπλάσιον τοῦ ὕψους τῆς δειράδος· τέλος συχνάκις τὸ ὕψος τῆς δειράδος ὄρους τινὸς ἀποτελεῖ τὸ ὕψος τῶν κορυφῶν ἄλλου· ἡ δειράς τῶν Χιμαλαίων εἶνε ὑψηλὴ, ὅσον αἱ κατὰ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν

κορυφαί τῶν Ἄνδεων· ἡ δὲ δειρὰς τῶν Ἄνδεων, ὅσον αἱ ὕψισαι τῶν Ἀλπεων κορυφαί καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Οὕτως ἀνακαλύπτομεν πανταχοῦ τὸν νόμον καὶ τὴν τάξιν ἐν τῇ ποικιλίᾳ.

Διαίρεσις τῶν ὄρεων κατὰ τὴν γένεσιν καὶ
μόρφωσιν αὐτῶν.

§. 24. Κατὰ τὴν γένεσιν, καὶ ἐσωτερικὴν σύνθεσιν διακρίνουσι α) τὰ ἀρχαιοτάτα Ποσειδώνεια ὄρη (§. 11); τὰ ὅποια φέρουσι κανονικὰ στρώματα, εὐκολύνουσι τὸν σχηματισμὸν σπηλαίων καὶ ἐγκλείουσι μόνον ὀρυκτὰ καὶ ἀπολιθώσεις· ταῦτα κατὰ τὰς διαφορωτάτας χώρας κεῖνται συνήθως ἐπ' ἀλλήλα καθ' ὠρισμένην ἡλικίας τάξιν, ὅπως βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἐναπετέθησαν. Ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, ἐπομένως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων πρὸς τὰ νεώτερα ἐπικεῖνται ἐπ' ἀλλήλα ὡς ἐξῆς, α) πρωτόγονα β) μετὰ βατικὰ ὄρη, τὰ ὅποια ὑποδιαίρουνται πάλιν εἰς τρία ἄλλα στρώματα, ὧν τὸ μεσαῖον καλεῖται λιθανθρακοῦχον, β) δευτεράγονα, τὰ ὅποια ὑποδιαίρουνται ἐπίσης εἰς τρία ἄλλα στρώματα, γ) τριτόγονα, ὑποδιαιρούμενα καὶ ταῦτα εἰς δύο στρώματα καὶ δ) κατὰ κλυσμαῖα.

β) Τὰ νεώτερα Πλουτώνεια ὄρη εἶνε ἐκεῖνα τὰ εἶδη τῶν βράχων, ἅτινα βραδύτερον εἰς διαφόρους ἐποχὰς ἀνέβρυν διὰ ῥωγμῶν τοῦ φλοιοῦ τῆς Γῆς ἐκ τῆς τετηκυίας ρευστῆς ὕλης· τὰ παλαιότατα τούτων τὰ ἐκ κρυσταλλίνου σχιστολίθου σχηματίζουσι τὴν βάσιν ὅλων τῶν κατὰ στρώματα πετρωμάτων· διὰ τούτου ἐξεπιέσθησαν διάφορα Πλουτώνεια (γραφνίτης, διορίτης καὶ πορφυρίτης) καὶ ἡφαίστεια μορφώματα (βασανίτης, τραχύτης, φωνόλιθος, δολερίτης), τὰ ὅποια ἀνύψωσαν καὶ διέρρηξαν τὰ κατὰ στρώματα πετρώματα καὶ ἐσχημάτισαν τὰ ἀπὸ ἐκρήξεω ὄρη, τὰ Πλουτώνεια καὶ τὰ ἡφαίστεια. Ἐκ τῶν διαρρήχθέντων στρωμάτων ἀνευρίσκεται ἡ σχετικὴ τῶν ὄρεων ἡλικία, ἐνῶ λ. χ. εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ Κυνὸς ῥάχις ἀνήκει εἰς τὰ παλαιότατα (Ποσειδώνεια) ὄρη, ἐπεὶ δὴ ἀνυψώθη πρὸ τῆς ἐναποθέσεως τοῦ στρώματος τῶν λιθανθράκων,

αἱ Κεντρικαὶ Ἄλπεις ἀνέκρουσιν εἰς τὰς νεωτάτας ἀνυψώσεις· ὡς νεωτάτη δὲ καὶ ἐσχάτη ὄρεινὴ σειρὰ, ἥτις ἐν μεγίστῃ ἐκτάσει ἀνυψώθη εἴτε ἀπὸ τῆς θαλάσσης, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἡπείρων, θεωρεῖται ἡ τῶν Κορδιλλερῶν. Συντρίμματά τινα, Πλουτωνεῖων πετρωμάτων καὶ ἰδίως γρανίτου συχνάκις ἀπαντῶνται διεσπαρμένα ἐπὶ τῶν πεδιάδων, προσελθόντα εἴτε ἀπὸ μετακινήθentos τινὸς κρυσταλλῶνος, καθὼς εἰς τὰ Ἑλβετικά πεδία, εἴτε ἀπὸ βορείων κρυσταλλῶνων, ἅτινα πλέοντα πρὸς Ν. ἐναπέθεσαν αὐτὰ ἐπὶ τῶν βορείων Γερμανικῶν καὶ Σαρματικῶν πεδιάδων (π λ α ν η τ ι κ οὶ λ ῖ θ ο ι).

Τὰ ἡφαίστεια εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, οἱ ἄμεσοι καπνοδόχοι τοῦ καὶ νῦν ἐτι ἀναβράζοντος ἐσωτερικοῦ πυρὸς, οἵτινες ἀναδίδουσι διηνεκῶς νέφη καπνοῦ καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ στρώματα τετνηκῶτων ὀρυκτῶν (λάβρα) ἀπὸ τοῦ στομίου τοῦ ὄρους (κρατῆρ), ἡ συνθέσερον ἐτι ἀπὸ νεωστὶ σχηματισθεισῶν ῥωγμῶν κατὰ τοὺς πρόποδας ἢ τὰς πλευράς τοῦ ὄρους· αἱ δὲ τοιαῦται ἐκρῆξις συσχετίζονται συχνάκις μετὰ τῶν σεισμῶν. Διακρίνουσι δ' ἐνεργὰ ἡφαίστεια (ὕπερ τὰ 200) καὶ ἐσβεσμένα· τὰ ἐνεργὰ εἶνε διεσκορπισμένα ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς καὶ ὑφίστανται συνήθως ἐκ νήσων ἰδίως καὶ παραλίων χωρῶν, ὅτε μὲν σχηματίζοντα μακρὰς σειρὰς, ὅτε δὲ συγκεντρούμενα εἰς ἓν σημεῖον ἢ καὶ μεμονωμένα. Ἀποτελοῦσι δὲ ταῦτα τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ ἐξωτάτου τῆς Γῆς φλοιᾶ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῆς πυρῆνος· καὶ ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης φέρει ἡφαίστεια. Τὰ ἐσβεσμένα ἡφαίστεια εἶνε πολὺ περισσότερα· ἀναγνωρίζεται δὲ ἡ ἡφαίστεια φύσις ὄρους τινὸς ἐκ τῆς κωνικῆς αὐτοῦ μορφῆς καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἰδίων τύπων λίθων, οἷον τοῦ βασανίτου, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζει στήλας μελαίνας, πενταπλεύρους ἢ πολυπλεύρους.

Ἐάν τις θέλῃ νὰ λάβῃ ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς σειρᾶς τῶν ὄρεων χώρας τινός, ἔχει ἀνάγκην νὰ προμηθευθῇ τὸ μὲν χάρτην παριστῶντα τὴν διεύθυνσιν τῶν ὄρεων μετὰ μεγάλης ἀκριβείας (ὄρεογραφικὸς χάρτης), τὸ δὲ γεωγνωστικὸν οὕτως εἰπεῖν, σημειόνοντα τὰ στοιχεῖα ὄρους τινός διὰ ποικίλων χρωμάτων· ἰδίως διδακτικοί εἶνε καὶ οἱ ἔκτυποι χάρται· ἡ ἀ ν α γ λ υ φ ι-

οἱ, οἵτινες ὄχι μόνον παριστῶσι τὰ ὑψώματα καὶ κοιλώματα τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ καταλλήλων ὑλῶν ἀπομιμοῦνται ταῦτα ἀκριβῶς· δὲν πρέπει ὁμῶς νὰ λησμονήσῃ τις, ὅτι εἰς τοὺτους τὰ ὄρη, ἵνα καταφανέστερον παριστῶνται, εἶνε πάντοτε ὑψηλότερα, ἢ ὅσον συγχωρεῖ ἡ πρὸς τὴν ἐκτασιν τοῦ χάρτου σχέσις· ὄχι δὲ ὀλιγώτερον παραστατικοὶ εἶνε καὶ οἱ κατατομικοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει τις νὰ φαντασθῇ χώραν τινὰ τεμνομένην μεταξὺ δύο ὠρισμένων σημείων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὑποτιθεμένης ὡς προεκτεινομένης μέχρι τῶν κάτω τοῦ ὅρους, καὶ σχηματίζουσιν οὕτω τὴν εἰκὸν αὐτοῦ. Ἡ κατατομὴ δεικνύει μόνον τὸ ἰχνογράφημα τῶν ἄκρων τῆς διατομῆς καὶ οὕτω λαμβάνομεν καθαρωτάτην εἰκὸν τῆς ἀνυψώσεως καὶ καταπτώσεως τοῦ ἐδάφους. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι διὰ πᾶσαν χώραν δύναμεθα νὰ δώσωμεν πολλὰς καὶ διαφόρους κατατομὰς, ἀναλόγους τῆς πλευρᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας θέλομεν νὰ λάβωμεν τὴν οἴψιν τῆς χώρας.

ἹΠειρωτικὰ ὕδατα.

§. 25. Ἰδρυογραφικοὶ πίνες (ποταμῶν) παριστάνουσιν ἀπ' ἐναντίας μετ' ἰδιαιτέρας ἀκριβείας τὴν διαφορὸν διανομὴν τῶν γλυκέων ὑδάτων τῆς ξηρᾶς. Πολλαχού τῆς ξηρᾶς καὶ ἰδίως εἰς τὰ ὄρη ὑπάρχουσι θέσεις, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναβρῦει ὕδωρ γλυκὺ· αὗται, καλούμεναι πηγαί, εἶνε πρὸς ἀλλήλας λίαν διαφοροί. Ἐκ τινων ἀναβρῦει ὀλίγον ὕδωρ, ἐξ ἄλλων δὲ τὸ ἀναβρῦον ὕδωρ εἶνε τόσον πολὺ, ὥστε δύναται νὰ κινή μύλον· αἱ πλεῖσται πηγαὶ ῥέουσι διαρκῶς, ἄλλαι δὲ πάλιν ἢ μόνον εἰς ὑγροὺς καιροὺς ἢ καθ' ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα (περιοδικαὶ πηγαί)· ἅπασαι σχεδὸν αἱ πηγαὶ αὗται ἔχουσι τὰ συνήθη συστατικὰ τοῦ γλυκέος ὕδατος, τινῶν ὁμῶς τὸ ὕδωρ ἢ περιέχει ὀρυκτὰ συστατικὰ (μεταλλικά· ἢ ἱαματικὰ πηγαί, τῶν ὁποίων τινὲς εἶνε θερμαί, τινὲς δὲ καὶ ζέουσαι), ἢ ἐξατμιζόμενον ἀφίνει μεγαλῆτερον ἢ μικρότερον ποσὸν ἁλατος (ἁλατοῦχοι πηγαί). Πηγαὶ τεχνηταί, τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη κατεσκεύασε, διατρυπῶσα ὅπας εἰς

μέγιστον πολλάκις βάθος, καλοῦνται ἄρτησιανὰ φρέατα (ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐπαρχίας Ἀρτησίας, ἐνθα πρῶτον κατεσκευάσθησαν τοιαῦτα). Κατὰ τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν ἰδιότητα τοῦ ὕδατος, ὅτι ζητεῖ πάντοτε τὰ χαμηλότερα μέρη, τὰ πηγάζοντα ὕδατα δὲν ἡσυχάζουσιν, εἰμὴ ἀφ' οὗ μεταδῶσιν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον, τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' εἰς τὸν πρὸς τὴν θάλασσαν ῥοὴν τῶν ποταμῶν συναντῶνται διάφοροι πηγαὶ καὶ σχηματίζουσι ῥύακα, πλείονες δὲ ῥυάκες ποτάμιον, πλείονα δὲ ποτάμια ποταμόν, καὶ πάντα ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὸ καλούμενον ποτάμιον σύστημα ἢ πλέγμα. Εἰ δὲ καὶ δὲν εἴνε δυνατόν νὰ τεθῶσιν ὠρισμένα ὅρια εἰς τὴν σημασίαν τῶν ἀνωτέρω λέξεων, τινὲς καλοῦσι ποταμοὺς μόνον τοὺς πλωτοὺς, ἕτεροι δὲ πάλιν τοὺς ἀμέσως χυνομένους εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ μέρος, ἐνθα ρεῦμά τι συναντᾷ ἑπὶ μεγαλειτέρας ποσότητος, ἢ ἐνθα χύνεται εἰς λίμνην ἢ εἰς θάλασσαν, καλεῖται ἐκβολὴ αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς τὰς στέππας καὶ τὰς ἐρήμους ὑπάρχουσι ῥυάκες καὶ ποτάμια, τὰ ὅποια μὴ δυνάμενα νὰ ὑψωθῶσιν ὑπὲρ τὴν ἄμμον καταδυθίζονται (σεππὼν ποτάμια)· ποταμοὶ μέσου ἢ μικροῦ μεγέθους ἀμέσως εἰς τὴν θάλασσαν χυνομένοι καλοῦνται παράλιοι.

Οἱ ποταμοὶ καὶ ὁ ῥοὺς αὐτῶν.

§. 26. Ἡ γραμμὴ, ἣν σχηματίζει ῥέον τι ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς μέχρι τῆς ἐκβολῆς του, καλεῖται ῥοὺς· εἰς μεγάλους ποταμοὺς διακρίνομεν, ἄνω, μέσον καὶ κάτω ῥοὴν, ὅστις οὐδέποτε εἴνε εὐθύς, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καμπύλος ἢ ἐλικοειδής. Αἰτία τοῦ νὰ ἔχῃ ποταμὸς τις μεγαλειτέραν ἢ μικροτέραν ἀνάπτυξιν εἴνε, διότι ἀποφεύγει τὰ ὑψώματα καὶ ἀναζητεῖ τὸ χαμηλότατον καὶ μαλακώτατον ἔδαφος. Ἐάν δὲν ἦνε δυνατόν νὰ ἀποφύγῃ βραχυὴ στρώματα, τότε ἂ καταπίπτει καὶ οὕτω σχηματίζεται κατὰ ῥάκτης, ἢ κατατρώγει αὐτὰ βαθμῆδον, ἢ διατρύπῃ εἰς σπανιωτέρας περιστάσεις τὴν γῆν εἰς μεγαλειτέρον ἢ μικρότερον διάστημα. Ὁ ὅγετός, ὃν πᾶς ποταμὸς κατεσκεύασε διὰ τῆς ῥοῆς του, καλεῖται κοίτη, αἱ δὲ πλευραὶ αὐτοῦ ὄχθαι, ὧν λέγομεν δεξιὰν μὲν τὴν πρὸς τὰ

δεξιά καὶ ἀριστερὰ τὴν κειμένην πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἐστραμμένου πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ· ἡ ἀπὸ τῆς μίας μέχρι τῆς ἐτέρας ὄχθης ἀπόστασις καλεῖται πλάτος, ἡ δ' ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας μέχρι τοῦ πυθμένου βάθος· ἀμφοτέρω δὲ εἶνε εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποταμὸν, συχνάκις καθ' ὑπερβολὴν διάφορα οὕτως, ὥστε συνήθως ὅχι μόνον εἶνε ἡ μία ὄχθη ταπεινὴ καὶ ἡ ἄλλη ἀπότομος, ἀλλὰ καὶ ἀνάλωτος τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ὁ ποταμὸς διαβρέει. Αἱ πεδιάδες ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτὸν νὰ πλατύνηται, ἐνῶ τὰ ὄρη τὸν συμπιέζουσιν καὶ πολλάκις ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐὰν ἐνίοτε συμβῇ νὰ ἦνε καὶ ἡ κλίτη τοῦ βραχίωδης, γεννῶνται τότε ὀρμητικὰ ρεύματα, δυνάμενα καὶ σιδήρον νὰ συμπαράσφουσιν. Ἐν γένει τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος τοῦ ποταμοῦ ἔχουσιν ἀντίστροφον πρὸς ἀλλήλα λόγον, ἥτοι ὅσω στενωτέρως, τόσο βαθυτέρως εἶνε. Καθὼς εἰς τὰς θαλάσσας, οὕτως ἀπαντῶνται καὶ εἰς τοὺς ποταμοὺς ἀβαθῆ μέρη, ὅπου δύναται τις νὰ διέλθῃ μεγάλα ὕδατα ἄνευ πλοίου. Κλίτη βραχίωδης γεννᾷ ἐνίοτε στροβίλους ἢ δίνους. Πολλάκις ποταμὸς ἀπαντῶν ὑψηλότερα μέρη, διασχίζεται εἰς βραχίονας περικλείοντας αὐτά· ἐνίοτε ὁμῶς δὲν ἐνοῦνται οἱ βραχίονες οὗτοι ἐκ νέου· καὶ τότε ἕκαστος ἐκβάλλει ἰδιαιτέρως· ἐνούμενοι μὲν οὗτοι σχηματίζουν ποταμίαν νῆσον, ἐκβάλλοντες δὲ χωριστὰ εἰς τὴν θάλασσαν ἀποτελοῦσι μετ' αὐτῆς τὸ καλούμενον Δέλτα, τὸ ὁποῖον, ἔχον τὸ σχῆμα τοῦ ἀνεστραμμένου γράμματος (V), οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἀπέδιδον ἰδίως εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Νείλου σχηματιζόμενον.

Κλίσεις ποταμῶν καὶ κοιλάδες αὐτῶν.

§. 27. Πᾶς ποταμὸς ῥέει φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων πρὸς τὰ ταπεινότερα· διὸ καταπλέει μὲν τις ποταμὸν ἀπὸ τῶν πηγῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς, ἀναπλέει δὲ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν εἰς τὰς πηγάς. Τὴν διαφορὰν τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῶν πηγῶν καὶ ἐκβολῶν ποταμοῦ τινος καλούμεν κλίσιν αὐτοῦ· παρίσταται δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παδῶν, οὓς κατέπεσεν ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν· τοιαύτας καταμετρήσεις ὕψους ποταμοῦ δύναται τις νὰ κάμῃ εἰς ὅποιονδήποτε μέρος

αὐτοῦ διὰ τὴν εὐρὴ τὴν κλίσιν ὠρισμένης ἐκτάσεως ποταμοῦ. Ἡ κλίσις εἶνε ἰσχυροτάτη καὶ ὀρμητικωτάτη εἰς ποταμούς ρέοντας δι' ὄρειων χωρῶν καὶ κατακρημνιζομένους ἐκ δειραίων καὶ κλιμακωτῶν ὀρέων· ποταμοὶ δὲ εὐκόλως πλωτοὶ εἶνε μόνον αἱ ἔχοντες κλίσιν ἀνεπαισθήτως βαίνουσιν πρὸς τὰ κάτω καὶ βραδείαν. Τὰ ὕδατα ρέοντα δι' ὄρειων καὶ κλιμακωτῶν χωρῶν ὄχι μόνον διασχίζουσιν αὐλακας ἀποτελούσας τὴν κοίτην αὐτῶν, ἀλλ' ἔχουσι σχηματίζει καὶ εὐρύτερα ἢ στενότερα σχίσματα, ἅτινα καλοῦμεν κοιλάδας· πολλὰ ὅμως κοιλάδες προυπήρξαν ὡς καταβυθίσματα τοῦ ἐδάφους μεταξὺ τῶν ὀρέων, ἅτινα κατόπιν ἐχρησίμευσαν ὡς καταλληλοτέρα ὁδὸς τῶν ὑδάτων. Διὰ κοιλάδων διατέμνονται πολλαχῶς πάντα τὰ ὄρη, ἐπεὶ δὴ πᾶσα κοιλὰς ποταμοῦ ἔχει ἐτέρας πλαγίας, ἐκ τῶν ὁποίων ρέουσιν αἱ παραπόταμοι. Εἰς τὰ δειραῖα ἰδίως ὄρη διακρίνονται δύο εἰδῶν κοιλάδες, αἱ ἔχουσι τὴν αὐτὴν μὲ τὴν κυρίαν δειράδα διεύθυνσιν καὶ καλοῦμεναι ἐπιμήκεις κοιλάδες, καὶ αἱ ἔχουσι ἐναντίαν κάθετον διεύθυνσιν καὶ τέμνουσι τὴν κυρίαν δειράδα ἢ τοὺς πρόποδας, καλοῦμεναι ἐγκάρσιαι κοιλάδες. Συχνάκις συμβαίνει, ὥστε ποταμὸς τις νὰ διαρρέῃ πρῶτον ἐπιμήκειν τινὰ κοιλάδα, καὶ κατόπιν νὰ διασχίῃ τὸ ὄρος εἰς δύο ἄλλων εἰς ἄλλην ἐγκάρσιαν. Αἱ ἐγκάρσιαι κοιλάδες, ὡς βιαιότερον διεργημέναι, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄγρραι καὶ ἀπότομοι. Ὅλαι αἱ κοιλάδες τῶν ὀρέων ἔχουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς ὁδοὶ διὰ τῶν ὀρέων (στενά). Καὶ εἰς λοφώδεις καὶ ἐπιπέδους χώρας πολλαχῶς ἀπαντῶνται, ἂν καὶ εἰς μικρότερα διαστήματα, ταπεινὰ κοιλάδες κατὰ τὰς πλημμύρας ὑπὸ τῶν ποταμῶν καλυπτόμεναι.

Λίμναι.

§. 28. Ἐὰν ὕδωρ ρέον δι' ὀρέων ἢ λόφων πληροῖ μεγάλα καταβυθίσματα καὶ μετὰ τὴν πλήρωσιν τῆς λεκάνης δύναται περαιτέρω νὰ ρέυσῃ, ἢ ἔαν εἰς ταπεινὰ μέρη ἀπαντήσῃ ἐπιπέδους χώρας τοιαύτας, ὥστε ἀναζητοῦν τὰ βαθύτερα μέρη νὰ δύναται μὲν νὰ ἀπλωθῇ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, διὰ τὴν ποιότητα ὅμως τοῦ ἐδάφους νὰ μὴ δύναται νὰ εὕρῃ διεξοδόν,

γεννᾶται λίμνη. Διακρίνονται τέσσαρα εἶδη λιμνῶν 1) αἱ πότα μολίμναι, αἵτινες ἔχουσι καταφανῆ εἰσορὴν καὶ ἐκρορὴν, καὶ τοιαῦται εἶνε αἱ πληεῖσαι. 2) αἱ πηγαῖαι λίμναι, ἔχουσαι καταφανῆ μόνον τὴν ἐκρορὴν καὶ οὐσαι κυρίως πηγαί. 3) Αἱ ἐκβολικαί, αἵτινες ἔχουσαι μόνον εἰσορὴν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκρορὴν, κενοῦσι τὸ περισσεύον αὐτῶν ὕδωρ δι' ὑπογείων ὀχετῶν εἰς παρακειμένας λίμνας ἢ ποταμούς. 4) Αἱ κοῦφαί, αἵτινες δὲν ἔχουσιν οὔτε εἰσορὴν οὔτε ἐκρορὴν· εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ἀνήκουσι μικραὶ μόνον λίμναι, εἰς τὰς ὁποίας συναθροίζεται τὸ ὑπερίον ὕδωρ· ἂν δὲ αὐταὶ ᾗνε τεχνηταί, καλοῦνται δεξαμεναί. Ἰπάρχουσι δὲ καὶ περιδικαὶ λίμναι, ὅπως καὶ περιδικαὶ πηγαί, τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ αὐξάνει καὶ ἐλαττοῦται κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους· διαιροῦνται πρὸς τὴν αἱ λίμναι εἰς τὰς ἐχούσας γλυκὺ ὕδωρ, αἵτινές εἰσι καὶ αἱ πληεῖς, καὶ εἰς τὰς ἐχούσας ἄλμυρον, εἰς ἃς ἀνήκει καὶ ἡ μεγίστη λίμνη τῆς Γῆς Κασπία θάλασσα (7000 □ μ). Ἀξιοπερίεργον εἶνε καὶ αἱ λίμναι αἱ κείμεναι κατὰ τὰ παράλια, αἵτινες ἐν κινεσίνῃ οὖσαι μετὰ τῆς θαλάσσης ἔχουσιν ὕδωρ γλυκὺ· τοιαύτη λίμνη δεχομένη μέγαν ποταμὸν καλεῖται λιμνὸς τομά.

Τὸ βόρειον ἡμισφαίριον εἶνε πλουσιώτερον ἢ τὸ νότιον εἰς λίμνας καὶ περιλαμβάνει ζώνην λιμνῶν, διερχομένην διὰ τῆς βορείου Ἀσίας, Εὐρώπης καὶ βορείου Ἀμερικῆς, τὸ δὲ νότιον τοὺς γιγαντιαίους ποταμούς, εἰς οὓς ἀνήκει καὶ ὁ Ἀμαζόνιος, ὅστις καλύπτει 80000 □ μ.

Κυκλοφορία τοῦ ὕδατος ἐπὶ τῆς Γῆς.

§. 29. Πάντα τὰ ὕδατα ρέουσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὁμοίως ἡ θάλασσα δὲν αὐξάνει. Αἰτία τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου εἶνε, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης καὶ ὅλων τῶν ὑδάτων, ὡς καὶ ἡ τῆς Γῆς, διηνεχῶς ἐξατμίζεται. Οἱ εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν ἀναβαίνοντες ἀτμοὶ σχηματίζουσι τὰ νέφη καὶ εἴτα καταπίπτουσι πάλιν ἐπὶ τῆς Γῆς ὡς βροχῇ, χιῶν, ὀρόσος, κτλ. καὶ καταπίνονται ὑπὸ τῆς ξηρᾶς. Ἐκ τοῦ καταπίπτοντος τούτου ὕδατος ἐμποτίζεται ἅπας ὁ ἐξωτερικὸς τῆς Γῆς φλοιός· διότι πανταχοῦ σχεδὸν, ὅπου ἂν σκάψῃ τις ἢ τρυπήσῃ τὸ ἔδα-

φος, εὐρίσκει ὕδωρ. Αἱ φυσικαὶ δὲ ἐξοδοὶ τοῦ ὕδατος εἶνε αἱ πηγαί· ὅπως δὲ τὸ αἷμα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι, οὕτω καὶ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς Γῆς κυκλοφορεῖ διαρκῶς διὰ τῶν φλεβῶν αὐτῆς, τῶν ρυάκων, τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν, τῶν θαλασσῶν, τῆς βροχῆς κτλ. Ἐκαστος ρυάξ, ἢ ποταμὸς κτλ. τῆς Γῆς (καθὼς καὶ πᾶσα θάλασσα) ἔχει τὴν χώραν αὐτοῦ, ἐν τῇ περικυκλούσῃ αὐτὸν ξηρᾷ, δηλ. χώρον τινα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πάντα τὰ ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαίρας καταπίπτοντα ὕδατα συρρέουσι καὶ εἰς τὸν ὁποῖον τελοῦσι φόρον πηγαί, ρυάκες κτλ. Ὁ χώρος οὗτος καλεῖται ἐπικράτεια τοῦ ποταμοῦ, τὸ δὲ σύνολον τῶν πηγῶν, ρυάκων, παραποτάμων μετὰ τοῦ κυρίου ποταμοῦ σῦστημα τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν διαγραφῇ ἀμειβάσει μετὰ ξηρῶν δένδρων, ἔχον τοὺς κλάδους καὶ κλώνάς του. Τὰ μεταξὺ τῶν ὁρίων ἐπικρατείας τινὸς ποταμοῦ καὶ ἄλλων καλούμεν διαχωρίσματα τῶν ὑδάτων, δηλαδὴ θέσεις, ὑπεράνω τῶν ὁποίων ὕδωρ δὲν ῥέει, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὁποίων ὕδατα ῥέουσι κατὰ διαφόρους διευθύνσεις. Τοιαῦτα διαχωρίσματα δὲν σχηματίζονται μόνον δι' ὁρίων ἢ λίθων, ἀλλὰ πολλάκις καὶ δι' ἀσημάντων ἀνυψώσεων πεδίου· ὑπάρχουσι δὲ καὶ περιστάσεις, καὶ ὅς ἀντίθετοι ἐπικρατείας ποταμῶν συγκοινωνοῦσι διὰ φυσικῶν ὁχετῶν τεμνόντων ἐπημένως τὰ διαχωρίσματα τῶν ὑδάτων (δίκρανα). Παράδειγμα ἀκριβοῦς τοιαύτης περιστάσεως ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς γιγαντιαίους ποταμοὺς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς Ἀμαζόνιον καὶ Ὀρινόκον· ἄλλως τὸ τοιοῦτον παρουσιάζεται εἰς συστήματα ποταμῶν, οἵτινες δὲν ἐφθασαν εἰσέτι εἰς πλήρη σχηματισμὸν καὶ ἀνάπτυξιν. Τεχνητοὶ τοιοῦτοι ὁχετοὶ ὑδάτων, χειροποίητοι, καλοῦνται Διώρυχες.

Φυτά.

§. 30. Ὅσον ὥραια καὶ ἂν παρίσταται ἡ Γῆ διὰ τὴν ποιλίλην ἐναλλαγὴν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ὁρίων καὶ πεδιάδων, διὰ τὰς ὑπερηφάνους κορυφὰς τῶν ὁρίων, διὰ τὰ ρεύματα, τοὺς ποταμούς κτλ. ἡ ὥραιότης αὕτη δὲν θά ἤξιζε παντάπασιν, εἴαν ἐλείπευ ἀπ' αὐτῆς ἡ ζωὴ, δηλ. εἴαν δὲν ἐκατοικεῖτο ὑπὸ ζώντων ὄντων. Τωρόντι κινεῖται μὲν καὶ τὸ ὕδωρ καὶ συντείνει διὰ

τῆς φαινομένης ταύτης ζωῆς αὐτοῦ οὐσιωδῶς πρὸς καθωραϊσμόν τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐνεργὸν ἐξ ἰδίας δυνάμεως, ἀκολουθεῖ γενεαὺς τῆς φύσεως νόμους καὶ σταματᾷ, ἅμα ἀπαντήσῃ ὀριζοντίαν ἐπιφάνειαν. Εἰς δὲ τὰ πραγματικῶς ζῶντα καὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῶν ἐνεργὰ καὶ αὖξοντα ὄντα ἀνήκουσι κατὰ πρῶτον χόρτα, χλόη, καὶ δένδρα, τὰ ὁποῖα ἡ Γῆ ἀναφύει, ὁπλ. τὰ φυτά. Ἄν καὶ εἶνε οὕτως εἰπεῖν ἐκ φύσεως ἀπηγορευμένη εἰς αὐτὰ ἡ αὐτόματος κίνησις, οὐχ ἥττον δεικνύουσιν τὸ αὐθόπαρκτον διὰ τῆς ἀπομυζήσεως τῆς τροφῆς αὐτῶν καὶ τῆς παραγωγῆς σπερμάτων κτλ. Τὰ ἀφορώντα τὰ βότανα, τὰ συσπικτὰ μέρη, τὴν κατασκευὴν καὶ διαίρεσιν αὐτῶν εἰς μεγαλειτέρας τάξεις, ὑποδιαιρουμένας εἰς οἰκογενείας καὶ γένη, διδάσκει ἡ βοτανική. Ἐνταῦθα ἐξετάζομεν μόνον τὴν διασπορὰν αὐτῶν, σχηματιζόντων ἐπίσης μέρος τοῦ ἐνδύματος τῆς Γῆς. Εὐκόλως ἐννοεῖ τις ὅτι τὰ 250000 διάφορα εἶδη τῶν φυτῶν, τὰ μέχρι τοῦδε γνωστὰ, δὲν εἶνε μονοτόνως καὶ ὁμοιόμορφως ἐξηπλωμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, ποσῶς! Πλουσιωτάτη καὶ διαφοροτροπωτάτη ποικιλία ὑπάρχει καὶ ἐνταῦθα· πολλὴν ἔχει κατὰ πρῶτον τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῶν φυτῶν χώρας τινὸς ἡ ζώνη, ἥτοι τὸ γεωγραφικὸν πλάτος αὐτῆς· ὅσω μὲν πλησιέστερον εἰς τὸν πόλον κεῖται χώρα τις, τόσο πτωχότερον εἶνε τὸ φυτικὸν αὐτῆς βασίλειον ὡς πρὸς τὴν πληθύν των εἰδῶν, τόσο νανωδέστερα γίνονται τὰ φυτά, τόσο ἀφανέστερα τὰ ἄνθη, ἐρύα καὶ φύκη ὑπερισχύουσιν αὐτόθι· ὅσω δὲ πλησιέστερον εἰς τὸν Ἰσημερινόν, τόσο αὖξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰδῶν, τὰ φύλλα γίνονται μεγαλειτέρα, τὰ ἄνθη λαμπρὰ καὶ εὐώδη, ὑψηλότερον ἐκτείνονται τὰ φυτά, πλουσιωτέρα γίνεται ἡ αὖξις τῶν βοτάνων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀειθαλῶν ὑπερισχύει. Εἰς τὰς τροπικὰς χώρας εἶνε πλουσιωτάτη ἡ ἀνάπτυξις τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, πολυπόδια λαμβάνουσιν ἐκεῖ ὕψος 8—40 ἀνθρωπίνων ἀναστημάτων· ἐκεῖ αὖξάνει τὸ γιγαντικὸν ὕψος τῶν φοινίκων μέχρις ὕψους 180 π. κτλ. Καὶ αὐτοὶ οἱ χυμοὶ τῶν φυτῶν ἐξευγενίζονται καὶ διὰ τῶν φλογερωτάτων ἡλιακῶν ἀκτίνων μεταβάλλονται εἰς βάλσαμον καὶ ἀρώματα. Καὶ τὸ γεωγραφικὸν μῆκος ἔχει ἐπιρροὴν εἰς

τὰ φυτὰ, τινὰ γένη ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀνατολικόν, ἕτερα πάλιν εἰς τὸ δυτικόν ἡμισφαίριον. Μεγάλην ἐπιρροὴν ἔχει καὶ τὸ ἀπόλυτον ὕψος χώρας τινός, εἰ καὶ τοῦτο πολὺ ἐπηρεάζει ἡ ζώνη ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς γραμμῆς τῆς διηνεκούς χιόνος. Τινὰ γένη ἐγκαρτεροῦσιν ὡς ἀκμαῖοι ἀναθῆναι τῶν ὀρέων μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν αὐτῶν, ἢ προτιμῶσι ταύτας, ἕτερα πάλιν περιορίζονται εἰς πεδιάδας καὶ χαμηλὰ μέρη. Τέλος καὶ τὸ ἔδαφος δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ εἰς τὰς διαφορὰς τῶν φυτῶν. Ἐκαστον τῶν τεσσάρων εἰδῶν τοῦ ἐδάφους (§. 20) ἔχει ἰδιαίτερα φυτὰ· ἕτερα μὲν ἀπαντῶνται μόνον εἰς ὄρη, ἕτερα δὲ μόνον εἰς παραλίαν χώραν ὑπὸ ἁλatoς ποτιζομένης, καὶ ἕτερα μόνον εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν, λιμνῶν καὶ ὠκεανῶν. Ἐν γένει δὲ ἕκαστον φυτὸν ἔχει τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ τῆς ἐξαπλώσεως χώραν, ἥτις ὅτε μὲν εἶνε εὐρυτέρα, ὅτε δὲ μάλλον συσταλμένη. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἐξήπλωσεν ἔτι μάλλον τὴν χώραν πολλῶν φυτῶν· ἕκαστον τῶν γεωργικῶν φυτῶν (δημητριακοὶ καρποὶ, ὀπωροφόρα δένδρα κτλ.) ἔχει συνήθως ὠρισμένην τινὰ πατρίδα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐξετάθη καὶ εἰς ἄλλας ζώνας διὰ τῆς καλλιιεργείας. Οὕτως ἕκαστον τεμάχιον γῆς λαμβάνει τὴν κυρίαν τροφήν αὐτοῦ ἐκ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου· τὴν εὐκρατον ζώνην τρέφουσιν οἱ κυρίως δημητριακοὶ καρποὶ, αἱ θερμαὶ χῶραι ἔχουσι τὴν ζέαν, θερμαὶ τελεματώδεις χῶραι τὴν ὄρυζαν, αἱ τροπικαὶ χῶραι τοὺς φοίνικας, τὸ ἀρτοδένδρον καὶ τὰ γεώμηλα, τὰ ὅποια ἐκτείνονται καὶ ἐφ' ὅλης τῆς Γῆς.

Ζῶα.

§. 31. Τῶν φυτῶν τελειότερα πλάσματα εἶνε τὰ ζῶα, διότι ἔχουσι καὶ αὐτόματον κίνησιν. Ἡ ζωολογία ἐξετάζει τὴν κατασκευὴν αὐτῶν, τὴν διαίρεσιν εἰς γένη κτλ. Κατὰ τὴν γεωγραφικὴν ἐξάπλωσιν τὰ 150000 εἶδη αὐτῶν ἐξαρτῶνται καὶ ἀπὸ ἄλλας περιστάσεις ἢ τὰς τῶν φυτῶν. Διότι ταῦτα μὲν χρειάζονται μόνον γῆν, ἀέρα καὶ ὕδωρ πρὸς τροφήν, καὶ πολλὰς ὅχι ὅλα ταῦτα ὁμοῦ· τὰ ζῶα ὅμως εἶνε προσδεδεμένα εἴτε μετ' ὠρισμένων φυτῶν, εἴτε μετ' ἄλλων ζώων, καὶ ἐπομένως δύνανται ἐκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχωσιν, ἐνθα εὐρίσκουσι τὴν ἀ-

νίλογον αὐτοῖς τροφήν· ἐξαρτῶνται δὲ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀπολύτου ὕψους· ἐν γένει ὁμοίως ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ὁ νόμος τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους ὡς πρὸς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πλούτην, καθὼς ἰσχύει καὶ ἐπὶ τῶν μετάλλων καὶ τῶν πολυτίμων λίθων. Τὰ γιγαντωδέστατα καὶ ὠραιότατα ζῶα κατοικοῦσι τὴν θερμὴν ζώνην, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὰ ἀρπακτικώτατα καὶ τὰ μᾶλλον ἰοδόλα. Οὕτως οἱ κολοσσιαῖοι ἐλέφαντες, ὁ βασιλεὺς τῶν ζώων λέων, τὸ λαμπρὸν καὶ εὐλύγιστον, ἀλλὰ καὶ αἰμοχαρὲς γένος τῶν γαλῶν (τίγρις, πάρδαλις κτλ.), ἡ ὠραία κυνηγὸπάρδαλις, ἡ στρουθοκάμηλος, ὁ κόνδωρ, οἱ λαμπρόχρους ψιττακοί, ὁ θάας, οἱ μυσαροὶ κροκόδειλοι, αἱ γιγαντιαῖαι γελῶναι, αἱ μεγάλαι καὶ λαμπροὶς χρωματισμέναι ψυχαὶ (πεταλοῦσαι) κτλ. Εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην ἐλαττοῦνται τὰ μεγάλα ἀρπακτικά θηρία· μόνον τὰ ἀρπακτικά θηρία τοῦ γένους τῶν κυνῶν (λύκοι, ἀλώπεκες, θῶες κτλ.) καὶ αἱ ἄρктиοι ἀγαπῶσι τὸν βορρᾶν. Αἱ βόρειοι θάλασσαί εἰνε πλουσιώταται μεγάλων μασοφόρων θαλασσίων ζώων, τὰ πτηνὰ εἶνε αὐτόθι ὀλιγώτερον ποικίλα, ἀλλ' ὀδικώτερά· φαρμακερὰ δ' ἔντομα βλαμνδὸν ἐκλείπουν πρὸς βορρᾶν. Εἰς τὰς πολιὰς χώρας περιορίζεται καὶ τὸ ζωικὸν βασίλειον, καὶ πρὸς τὴν χειμερινὴν πτώσιν τῶν φύλλων ἀντιστοιχεῖ ἡ χειμερινὴ νάρκη τῶν ζώων. Ὀλιγώτερον συνδεσμένα μετὰ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους εἶνε τὰ ἔντομα· εἰς τὸ βραχὺ θέρους τῆς ψυχρᾶς ζώνης περιίπτανται καὶ ἐκεῖ ἀπειραπληθεῖς μυῖαι κτλ. Ἐκίστη τῶν δύο μεγάλων ἡπείρων ἔχει καὶ τὰ ἰδιαίτερα αὐτῆς ζῶα· ἀλλὰ τὰ τῆς δυτικῆς ἡπείρου εἶνε ἥττον κολοσσιαῖα καὶ μεγαλοπρεπῆ· παράδειγμα τὴν τίγριν πρὸς τὸν ἰαγουάραν, τὸν κροκόδειλον πρὸς τὸν καλμᾶνον, τὴν κάμηλον πρὸς τὴν λάμαν. Ὅπως τινὰ φυτὰ, οὕτω καὶ τινὰ ζῶα τὰ ὁποῖα ἐσυνείθισεν ὁ ἄνθρωπος (κατοικίδια ζῶα) διέδωκεν ἐφ' ὅλης τῆς Γῆς· οὕτω τοὺς βόας, χοίρους, κύνες, τὰς οἰκιακὰς γαλας κτλ. Ἕτερα ζῶα ζῶσιν εἰς διαφόρους χώρας κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους· τοιαῦτα εἶνε τὰ ἀποδημητικὰ λεγόμενα πτηνὰ.

Τὸ ὕδωρ κατέχεται μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ζωικοῦ ἢ τοῦ φυτικοῦ βασιλείου· μάλιστα διὰ τῆς ἀπείρου πληθύς τῶν διὰ γυμνασ-

μῶν ἀνθρώπων ζουφίων, τῶν ἐγγυματικῶν καλουμένων, ἐξαπλοῦνται τὸ ζωικὸν βασίλειον καὶ κατὰ πρόπον ἀγνωστον πρότερον· τινὲς μεταλλικαὶ οὐσίαι καὶ εἶδη γῆς συνίστανται ἐξ ἀπολελιθωμένων ἐγγυματικῶν ζουφίων, καὶ ὁμοίως περιέχονται εἰς ἓνα λ. χ. κυδίκον δάκτυλον (Παρισιανόν) εἶδους τινὸς ἀργύρου περίπου 41 ε. τοιούτων· αἱ δὲ νεώταται ἀνακαλύψεις διδάσκουσιν ὅτι καὶ τὸ βαθύτερον μέρος τῆς θαλάσσης, εἰς τὸ ὅποιον δὲν προὑπετίθετο ζωικὸς κόσμος, βρῆται ἐγγυματικῶν ζουφίων, καὶ ὅτι τοιαῦτα ἐμπερικλείονται εἰς τὰ κρυφάλλινα ὅρη τῶν πολικῶν χωρῶν. Ὅποια πλημμονὴ τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ βασιλείου ἐπὶ τῆς Γῆς! Ἀλλ' εἰσέτι δὲν εἶπομέν τι καὶ περὶ τοῦ κυρίου πάντων αὐτῶν, ὅστις βασιλεῦσι ἐπὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς ζώων.

Ὁ ἄνθρωπος.

§. 32. Ὁ ἄνθρωπος ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτοῦ κατασκευὴν θεωρούμενος ἴσταιται ὡς ὑψίστη βαθμὶς ὑπεράνω πλάτης ζωικῆς πλάσεως, καὶ ἐκτὸς τῶν διαφορῶν τῆς κατασκευῆς τῶν μελῶν αὐτοῦ ἔχει καὶ δύο ἰδιαίτερα πλεονεκτήματα, διὰ τῶν ὁποίων, μὴ θεωρουμένου οὐδὲ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἀναβιβάζεται ὑπεράνω τοῦ ζωικοῦ βασιλείου καὶ καθίσταται κύριος τῆς Γῆς. Τὸ μὲν πρῶτον πλεονέκτημα αὐτοῦ εἶνε ὅτι δύναται νὰ ζῇ πανταχοῦ τῆς Γῆς, ὁλοκλήρως δὲν εἶνε δεδεδεμένος εἰς οὐδὲν γεωγραφικὸν πλάτος ἢ μήκος, εἰς οὐδεμίαν ὁρισμένην τροπὴν, ἥτις δύναιται νὰ περιορίσῃ αὐτὸν εἰς ὠριτμένην χώραν, εἰς οὐδὲν σχεδὸν ὕψος, ἢ βάθος· τὸ δὲ δεύτερον εἶνε ἡ γλῶσσα, δηλαδή ἡ δύναμις τοῦ νὰ ἐκφράξῃ τὰ αἰσθήματα καὶ διανοήματα αὐτοῦ εἰς τοὺς ἄλλους διὰ τοῦ λόγου· τοῦτο φυσικὰ συνδεόμενον καὶ μετὰ τῆς εὐγενείας, ἣν ἰδίᾳ ὁ θεὸς ἐξάρτισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸν καθιστᾷ πολίτην ἐτέρου πνευματικοῦ κόσμου. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει μόνον ψυχὴν, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, τὰ ὁποῖα καὶ αἰσθάνονται καὶ ἐπιθυμοῦσι, δὲν διακρίνεται μόνον διὰ τοῦ μνημονικοῦ, τὸ ὅποιον ἀπαντᾷται καὶ εἰς τινὰ τῶν ἄλλων ζώων, δὲν ὁδηγεῖται, ὅπως αὐτὰ

ὑπὸ ἐνστίκτου, ἀλλ' ἔχει γυνώσιν ἐαυτοῦ, νοῦν καὶ ἐλευθέραν θέλησιν· ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐνοικεῖ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐκ γῆς, ἀλλ' εἶνε εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸν Θεόν, ὅστις τὸ ἐχάρισεν, ἐπιστρέφει. Διὰ τῶν πνευματικῶν τοῦ δυνάμεων ὁ ἀνθρώπος κατέστη κυρίαρχος τῇ φύσει, τῆς ὁποίας ἡ κολοσσιαία δύναμις ἄλλως θὰ τὸν ἐμψένιζεν, ὑπέταξεν εἰς ἑαυτὸν πάντα τὰ ὀρμητικὰ στοιχεῖα, ἐγένετο κύριος πάντων τῶν ζώων, ἂν καὶ πολλὰ τούτων ἐξέχουσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ὀξύτητα τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἵσταται ὡς βασιλεὺς τῆς φύσεως.

Διαιρέσεις τοῦ ἀνθρώπου.

§. 33. Ὁ ἐπὶ τῆς Γῆς ἀνίσως μεμερισμένος ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ ὑπολογισθῇ εἰς 1200 ε. περίπου, ἀλλὰ μεταξὺ τῆς πληθὺς ταύτης ἀπαντῶνται καὶ ὡς πρὸς τὸν βίον καὶ ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν κατασκευὴν μέγιστα διαφοραὶ· λαοὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τῆς θήρας καὶ ἀλγείας καὶ ζῶντες βίον πλάνητα καὶ μὴ ἔχοντες σταθερὰς κατοικίας καλοῦνται νομάδες· λαοὶ δὲ μετερχόμενοι ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τὴν γεωργίαν καὶ ἔχοντες σταθερὰς κατοικίας καλοῦνται μόνιμοι. Ὁ νομαδικὸς βίος κρατεῖ τὸν ἀνθρώπον πλησίον εἰς τὰ θηρία, ὁ δὲ γεωργικὸς τὸν ἐξευγενίζει καὶ ἐξημερώνει καὶ τὴν παροτρύνει μᾶλλον εἰς πνευματικὰς ἀσχολίας· διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἡμέτεροι πρόγονοι εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐδόξαζον ὅτι ἡ γεωργία ἐδιδάχθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, παρὰ δὲ Κινεζοῖς καὶ μέχρι τῆς σήμερον ὁ αὐτοκράτωρ ἅπαξ τοῦ ἔτους λαμβάνει τὸ ἀροτρον καὶ σπείρει. Μετὰ τῆς γεωργίας συνδέονται τὰ χειροτεχνήματα, αἱ τέχναι, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, ἡ ἀπλὴς ἡ ὑψηλότερα μόρφωσις, ἥτοι ὁ πολιτισμός. Ἰδύνατο δὲ τις νὰ φαντασθῇ ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται τοῦ βίου εἶνε δυνάτῃ βαθμηδὸν νὰ ἐξισωθῶσι μέχρι τινὸς τοιαύτη ὅπως ἐξίσωσι καὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος εἶνε σχεδὸν ἀνέφικτος. Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτου τὴν εἰς τὸ ἀνάστημα διαφορὰν (τὸ μικρότερον ὃν 4—5 π. ἀπαντᾶται εἰς πολιτικὰς χώρας, καὶ τὸ μέγιστον, ὑπερβαίνειν τοὺς 6 π. εἰς τινας

φυλὰς τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς), ἀλλὰ τὴν εἰς τὸ χρῶμα καὶ ἰδίως εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ κρανίου. Διακρίνονται ὡς πρὸς ταῦτα πέντε κύρια φυλὰ ἀνθρώπων· 1) ἡ Καυκάσια· εἴτε Λευκὴ, ἥτις, κατοικοῦσα ἐν ὅλῃ σχεδὸν τῇ Εὐρώπῃ ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ βορείᾳ Ἀφρικῇ, ἔχει τὸ κρανίον ὡς εἶδες καὶ τὴν καλλίστην κατασκευὴν τοῦ σώματος καὶ εἶνε ἡ μᾶλλον πολυπληθὺς καὶ ἡ ἐπισημότερα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος· 2) ἡ Μογγολικὴ ἡ κίτρινη, ἥτις κατοικοῦσα τὰς βορείους πολιτικὰς χώρας, τὰ ΝΑ. καὶ τὸ μέσον τῆς Ἀσίας (ἔλην τὴν μεγάλην Κινεζικὴν αὐτοκρατορίαν) ἔχει τὸ πρόσωπον πλατὺ, τὰ ὀστά τῶν σιαγόνων ἐξέχοντα, τοὺς ὀφθαλμοὺς στενοὺς καὶ λοξῶς κεκομμένους, καὶ τὸ κρανίον κυβοειδές· 3) ἡ Αἰθιοπικὴ (μαύρη) ἡ Νιγηρικὴ, ἥτις κατοικοῦσα ἐν τῇ μέσῃ καὶ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ ἔχει τὰς τρίχας μικρὰς καὶ σφύλδεις, τὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐπίπεδον καὶ τὰ χεῖλη παχέα καὶ ἐξέχοντα· 4) ἡ Ἀμερικανικὴ ἡ χαλκόχρους, ἥτις ἔχει τὸ πρόσωπον στενόν καὶ τὸ κρανίον πεπιεσμένον εἰς τὰ πλάγια· 5) ἡ Μαλαϊκὴ ἡ κασάνδχρους, ἥτις κατοικοῦσα ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μαλάκκας καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν Ἀσιατικῶν καὶ Αὐστραλικῶν νήσων, ἔχει τὴν ῥίνα πλατείαν, τὸ στόμα μέγα καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω θολωτήν· ὡς ἔκτῃ δὲ φυλῇ, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μετάβασις ἀπὸ τῆς Μαλαϊκῆς εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν, ἀναφέρεται ὑπὸ τινῶν ἢ τῶν Παπυῶν (Νεγρῶν τῆς Αὐστραλίας καλουμένων Νεγρίτων) ἥτις κατοικεῖ ἐπὶ τῆς νέας Ὀλλανδίας καὶ νέας Γουινέας. (Πρὸς ἀσκήσιν διέλθε τὰ μέρη τῆς Γῆς καὶ σημείωσον ἐκαστὴν φυλὴν).

Πολλαὶ σγέσεις τῶν διαφόρων τούτων φυλῶν πρὸς ἀλλήλας εἰσέτι δὲν ἐξηκριβώθησαν· ἐγείρονται μάλιστα καὶ νέαι δυσκολίαι εἰς ἄλλα, ὡς λ. χ. εἰς τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρχικῶν γλωσσικῶν κομμῶν. Δὲν εἶνε δὲ παντάπασιν φρόνιμον νὰ ἀμφισβητῇται ἐνεκα τῶν διαφορῶν τούτων, ἂν καὶ πολλάκις παραδόξῃ, ὁ λόγος τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι κατὰ γονεῖς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρωπίνου ζεύγους· ἡ παραδοχὴ τούτου ἔχει πολλὴν τὴν σπου-

δαιότητα διὰ τὴν μεγάλην διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ πε-
ρὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ ὑποστηρίζεται
ὡς ὀρθοτάτη ὑπὸ ἐπισήμων φυσιοδιφῶν.

Ὁ ἄνθρωπος ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν.

§. 34. Ὁ Θεὸς λοιπὸν ἐποίησεν ἄνθρώπους ἐν ὧς αἵματος
ἵνα κατοικῶσι τὴν Γῆν, ὁφείλοντες συγχρόνως νὰ ζητῶσι καὶ
εὐρίσκωσιν αὐτὸν (Πράξ. τῶν Ἀπ. 17, 26—28). Δύνανται
δὲ νὰ ζητῶσι τὸν Θεὸν οἱ ἄνθρωποι διὰ τοῦ λογικοῦ των, καὶ ἀρ-
χῆθεν ἐτι ἐπραξαν τοῦτο· ὅτι δὲ ἕκαστος λαὸς εὔρε περὶ τοῦ
Θεοῦ, τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν θρησκείαν αὐτοῦ· πρὸς πλήρη
δὲ εὐρεσιν τῆς ἀληθείας συνέδραμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ
δι' ἐκτάκτου τρόπου, ἤγουν ὁμίλησεν εἰς αὐτὸν δι' ἀπεσταλ-
μένων καὶ ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ Υἱοῦ. Τὰς ἀποκαλύ-
ψεις του ταύτας ὁ Θεὸς ἐπεμψε μόνον εἰς ἓνα λαόν, τοὺς
Ἰουδαίους, καὶ ἐχρησίμευσαν αὐταὶ ὡς προπαρασκευὴ ὑψη-
λοτέρου σκοποῦ, ὅστις ἐπραγματοποιήθη, ὅτε κατέβη εἰς τὴν
Γῆν ὁ Σωτὴρ τοῦ Κόσμου, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
Χριστὸς καὶ ἐθεμελίωσεν ὡς βασιλεῖον τοῦ Θεοῦ δι' ὅλα τὰ
ἔθνη τὸν Χριστιανισμόν, τὴν ὑψίστην, ἐντελεστάτην,
καὶ ἀληθὴ θρησκείαν. Οἱ πλείστοι ὁμῶς τῶν Ἰουδαίων
οἵτινες τανῦν εἶνα διεσπαρμένοι ἐφ' ὅλης τῆς Γῆς (5. ε), δὲν ἐ-
δέχθησαν τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς αὐτοὺς, ἀλλ' ἔμειναν ἐν
τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πίστιν.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἀριθμοῦσα περὶ τὰ 350
ἐ. διηρέθη, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς διαφόρους ἐκκλησίας, αἵτι-
νές εἰσιν αἱ ἐξῆς, ἡ Καθολικὴ, ἥτις ἀριθμεῖ ὑπὲρ τὰ 200
ἐ., ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ, ἔχουσα πλέον τῶν 75 ἐ.
ἡ Λουθηρανικὴ καὶ ἡ Μετερρύθμισμένη, ἡ ὁμο-
ἡ Διαμαρτυρομένη, ἀριθμοῦσα περὶ τὰ 70 ἐ. τὸ δ' ὑ-
πόλοιπον τοῦ ἀνωτέρω ἀριθμοῦ κατανέμεται μεταξὺ ἄλλων
100 περίπου αἱρέσεων, αἵτινες ἔχουσιν ὀχι πολλοὺς ἀπαδού.
Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἔλαβε καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν ὑπόσχεσιν
ὅτι πάντες οἱ λαοὶ τῆς Γῆς θὰ τὴν ἀναγνωρίσωσι καὶ τῶν
μετὰ παραδόξου ταχύτητος ἐκ μικρᾶς ἀπορᾶς ἀνεπτύχῃ μετ'

δένδρον, καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀριθμεῖ ἤδη πλείονας ὁπαδοὺς ἢ πᾶσα ἄλλη. Ἐκτὸς τῶν Ἰσραηλιτῶν ὑπάρχουσι καὶ 120 ἐ. περίπου Μωαμεθανοί, οἵτινες πιστεύουσιν εἰς τὸν Μωάμεθ, ὃν θεωροῦσιν ὡς τὴν τελευταῖον καὶ ὑψηλότεσαν προφήτην τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ κατοικοῦσιν ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ, ἐν τῇ βορείῳ καὶ ἐν μέρει τῇ μέσῃ Ἀφρικῇ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐν μέρει Τουρκίας, διαιρούμενοι εἰς Σουνίτας καὶ Σίιτας καὶ ἀποτελοῦντες αἱρέσεις πλέον τῶν 70.

Οἱ Χριστιανοί, οἱ Ἰσραηλιταὶ καὶ οἱ Μωαμεθανοί, πιστεύοντες εἰς ἓνα μόνον θεόν, καλοῦνται Μονοθεῖσαι πρὸς διάκρισιν τῶν Πολυθεϊσῶν, οἵτινες πιστεύοντες εἰς πλείονας θεοὺς ἢ εἰδωλα καλοῦνται ἐν γένει καὶ Ἐθνικοὶ ἢ Εἰδωλολάτραι, ἀριθμούμενοι ἐτι ἐπὶ τῆς Γῆς ὑπὲρ τὰ 600 ἐ. Μεταξὺ τῶν ἐθνικῶν θρησκειῶν μᾶλλον ἐξηπλωμένη εἶνε ἡ τοῦ Βράμα, παρὰ τοῖς Καυκασίοις Ἐθνικοῖς, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖσα τοῦ Βούδδα παρὰ τοῖς Μογγολικοῖς εἰδωλολατρικαῖς λαοῖς ἐν Ἀσίᾳ· ὑπάρχουσι δὲ καὶ εἰδωλολατρικαὶ θρησκείαι τὰ μάλα ἀξιολύπητοι, τῶν ὁποίων οἱ ὁπαδοὶ προσκυνοῦσιν ὡς θεοὺς ὠρισμένα ζῶα, ἡ ξύλα, ἡ ξύλινα εἰδωλα (φετίλλας, ἐκ τῆς Πορτογαλικῆς λέξεως Fetisso, σημαίνουσας μαγεῖαν ἢ εἰδωλὸν)· ἄνευ δὲ θρησκείας ἐντελῶς δὲν εὗρεθῇ οὐδεὶς λαὸς ἐπὶ τῆς Γῆς, οὐδ' ὁ ἀγριώτατος καὶ μᾶλλον ἄθλιος.

Πολιτεύματα.

§. 35. Ἄπαντα ἡ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων κατοικουμένη Γῆ δὲν ἀποτελεῖ μίαν μόνην κοινωνίαν, ἀλλὰ πολλὰς τοιαύτας, αἵτινες, ἔχουσαι ἰδίους ὠρισμένους νόμους, ἵνα οἱ ἀπαρτιζόντες αὐτὴν ἄνθρωποι ζῶσιν ἡσυχῶς καὶ ἀσφαλῶς, καλοῦνται Ἐπικράτειαι, καὶ ἡ περὶ τὴν γνῶσιν αὐτῶν καταγινόμενη ἐπιστήμη Στατιστικὴ. Μόνον οἱ ἄγριοι καὶ νομαδικοὶ λαοὶ δὲν ἀποτελοῦσιν ἐπικρατείας, διότι παρ' αὐτοῖς ἐκάστη οἰκογένεια ὁπατοῦει μόνον εἰς τὸν ἴδιον αὐτῆς ἀρχηγόν, καὶ πάντες ὁμοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μόνον εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἢ δυνατωτέρους, τοὺς ὑποίους ἔχουσιν ὡς ἀρχηγούς (Πατριαρχικὸν πολίτευμα).

Εἰς ἐκάστην ὠργανισμένην ἐπικράτειαν ἐκτελοῦνται μόνον

οἱ ὑπάρχοντες νόμοι· θέτονται δὲ καὶ νέοι, ἐὰν ᾖ ἀνάγκη, καὶ λαμβάνεται πρόνοια καὶ περὶ τῶν κοινῶν δαπανῶν· τοῦτο γινόμενον διαφόρως κατὰ διαφοροῦς ἐπικρατείας ἐπὶ ἤνεγκε καὶ τὰ διάφορα πολιτεύματα. Ἐὰν μὲν ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἀνήκῃ εἰς πολλοὺς, τὸ πολίτευμα καλεῖται δημοκρατικόν μὲν, ἐὰν ἡ ἐξουσία ἀνήκῃ εἰς ὅλον τὸν λαόν, ἀριστοκρατικόν δὲ, ἐὰν εἰς ὀλίγας μόνον ἐκλεκτὰς οἰκογενείας. Ἐὰν δὲ ἡ ἐξουσία ἀνήκῃ εἰς ἓνα μόνον, τὸ πολίτευμα καλεῖται μοναρχικόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ᾖ ἢ διαδοχικόν, ἐὰν ἡ ἐξουσία ᾖ κληρονομικὴ τῆς βασιλευσούσης οἰκογενείας, ἢ ἐκλεκτικόν, ἐὰν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μονάρχου ἐκλέγεται ἕτερος εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ μονάρχης διαθέτῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὑπηκόων του, μὴ περιοριζόμενος ὑπὸ νόμων, ἀλλὰ τὸ πολὺ ὑπὸ συνθηκῶν, ἡ μοναρχία αὐτοῦ καλεῖται Δеспотική· ἀλλὰ τοιαῦτα κυβερνήσεις σχεδὸν ἐξέλιπον σήμερον εἰς ὅσα μέρη εἶνε ἐξηπλωμένοι ὁ Χριστιανισμός. Ἐὰν ὁ μονάρχης διοικῇ μόνος κατὰ νόμους, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ αὐτὸς ὑπακούει, ἡ μοναρχία αὐτοῦ καλεῖται ἀπόλυτος. Ἐὰν ὅμως τὸ κράτος ἔχῃ θεμελιώδη νόμον (σύνταγμα), διὰ τοῦ ὁποίου εἰς ὁρισμένας περιστάσεις τοῦ μονάρχου ἡ ἐξουσία περιορίζεται ὑπὸ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (βουλῶν), ἡ μοναρχία καλεῖται συνταγματική. Τὰ διάφορα τῶν μοναρχῶν ὀνόματα, αὐτοκράτωρ, βασιλεὺς, μέγας δούξ, δούξ, ἡγεμὼν, παριστῶντα τὴν σχετικὴν ἐπισημότητα αὐτῶν, εἶνε ἀδιάφορα ὡς πρὸς τὸ πολίτευμα. Τὸ δεσποτικὸν πολίτευμα ἐπικρατεῖ εἰς τὰ Ἀσιατικὰ καὶ Ἀφρικανικὰ κράτη, τὰ διάφορα εἶδη τῶν μοναρχιῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἡ δὲ Ἀμερικὴ εἶνε ἡ ἡγεμὼν τῶν δημοκρατιῶν.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν κράτη μετὰ λαῶν καὶ φυσικῶν χωρῶν, διότι εἰς λαὸς δύναται νὰ ἀποτελῇ πλείονα κράτη, καὶ πάλιν πολλοὶ λαοὶ ἐν κράτος. Φυσικὴ δὲ χώρα εἶνε τεμάχιον γῆς χωριζόμενον ἀπ' ἄλλων διὰ φυσικῶν ὁρίων, θαλάσσιων, ὀρέων, καὶ ἐνίοτε μεγάλων ποταμῶν. Τὰ ὅρια ταῦτα εἶνε ἀναλλοίωτα καὶ ἐπιζῶσι μετὰ τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν ἀνθρώπων, παρι-

στῶντα. Ἐπικρατεῖα τις δύναται μὲν νὰ ἔχῃ καὶ φυσικὰ ὅρια, ἔχουν δύναται νὰ συμπίπτῃ μὲ τὴν ἔκτασιν φυσικῆς τινος χώρας, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε τυχαῖον· διότι, ὅπως αἱ τύχαι τῶν ἐθνῶν μεταβάλλονται ἐν τε τῷ πολέμῳ καὶ τῇ εἰρήνῃ, οὕτω καὶ τὰ συνήθως διὰ λίθων καὶ στηλῶν σημειούμενα ὅρια αὐτῶν, τὰ ὁποῖα πρὸς διαστολὴν ἀπὸ τῶν φυσικῶν καλοῦνται πολιτικὰ ὅρια. Ἀπειράριθμοι ἐπικρατεῖαι ἠκμασαν ἤδη ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ παραχμάσασαι παρῆλθον, διότι οὐδὲν ἀνθρώπινον εἶνε διήρκης καὶ αἰώνιον· οὐδέποτε ὅμως ἔπαυσαν νὰ ἐξέχῃσι τὰ ὅρη, νὰ ἀναβρῶσιν αἱ πηγαί, νὰ ῥέωσιν οἱ ποταμοὶ καὶ νὰ κυματίζωσιν αἱ θάλασσαι ἐξαισίας, ὅπως καὶ ἐν ἀρχῇ.

Ἡ σπουδὴ τῆς γεωγραφίας ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῆς ἀναπτύξει καθιστᾷ καταφανῆ στενὴν τινα σχέσιν μεταξὺ τῆς φύσεως τῶν χωρῶν καὶ τῶν λαῶν, οἵτινες κατοικοῦσιν αὐτάς, τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἱστορίας αὐτῶν. Καὶ εἶνε μὲν μέγας καὶ ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ Θουκυκλίδου, ὅτι δὲν ἔχει ἡ χώρα τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὴν χώραν, οὐχ ἥττον ὅμως ἡ διαφορὰ φύσεως τῶν διαφορῶν χωρῶν, ἐνθα κατοικοῦσιν ἄνθρωποι, ἔχει μεγίστην ἐπὶ τὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἠθῶν τῶν λαῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ θέσεως τῶν ἐπικρατειῶν· ἡ δὲ γεωγραφικὴ ἐπιστήμη κατὰ τὴν νεωτάτην αὐτῆς ἀνάπτυξιν τοῦτον κυρίως ἐπιδιώκει τὸν σκοπὸν, νὰ ἐκτιμήσῃ δὴλ. καὶ ὑπολογίσῃ τὴν ἐπὶ τὴν ταύτην.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΑΣΙΑ

Προδιοίξεις.

Η Ἀσία, ἡ μεγίστη τῶν ἡπείρων, μᾶλλον πάσης ἄλλης συναπτομένη μετὰ τῶν λοιπῶν ἕνεκα τῆς ἐν τῷ μέσῳ θέσεώς της, ἦτο ὑπὲρ τὰς ἄλλας κατάλληλος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κοιτὶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἔστια τοῦ πολιτισμοῦ· διὸ αἱ ἐπισημότεραι θρησκεῖαι (εἴτε τῶν μονοθεϊστῶν, οἷον ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Χριστιανικὴ καὶ ἡ Μωαμεθανικὴ, εἴτε τῶν πολυθεϊστῶν, οἷον ἡ τοῦ Βράχμα, τοῦ Βούδδα, τοῦ Ζωροάστρου καὶ τοῦ Κομφυκίου), αἱ ἐντελέσταται γλῶσσαι, αἱ πλεῖσται τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ ἐφευρέσεις, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ τὰ διάφορα πολιτεύματα αὐτόθι ἔσχον τὴν πρώτην αὐτῶν ἀρχήν· καὶ πάλιν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἐκεῖθεν προῆλθεν ἡ ἐν μέρει καταστροφὴ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ διὰ μεταναστεύσεων διαφόρων λαῶν, οἷον Οὐννων, Σελσούκων, Μογγόλων κτλ, οὐχὶ δὲ καὶ Ἀράβων, οἵτινες μόνον ἐξήσκησαν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ εὐεργετικὴν ἐπιρροήν.

Α'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Ὅρια

§ 36. Τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικά τῆς Ἀσίας ὅρια ἦσαν πάντες ἀγνωστα παρ' ἀρχαίοις· μόνον δὲ γνωστὸν παρ' αὐτοῖς ἦτον, ὅτι ἡ ἡπειρος αὕτη περιεβάλλετο κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς αὐτῆς ὑπὸ τριῶν διαφορῶν ὠκεανῶν (§. 38) καὶ ὅτι πρὸς Δ. ὠρίζετο διὰ

τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τῆς μεγίστης λίμνης τῆς Γῆς (§. 38), τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ, δι' οὗ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, καὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἀρσινόης (Σουέζ), δι' οὗ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς· ἀρχαιότεροι ὅμως γεωγράφοι περιελάμβανον καὶ τὴν Ἀίγυπτον εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας.

Κυριώτερα ὄρη

§. 37. Τὰ ΝΔ. τῆς Ἀσίας, τὰ ὅποια ἰδίως ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς ἀρχαίους, συνίσταντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ὑψιπέδου ἐκτεινομένου ἐκ Α. πρὸς Α. καὶ περιβαλλομένου ὑπὸ χειλικῶν ὀρέων, τὸ ὅποιον τανὺν καλεῖται ὑψίπεδον τῆς ἐν τεύθεν Ἀσίας ἡδυτικόν, πρὸς διάκρισιν τοῦ παρ' ἀρχαίοις ἀγνώστου τῆς Πέραν Ἀσίας ἡ ἀνατολικοῦ. Τὸ ΝΔ. χεῖλος αὐτοῦ σχηματίζει ὁ Ταύρος, τὸ δὲ ΒΑ. ὁ Καύκασος, κείμενος μεταξὺ Κασπίας θαλάσσης καὶ Εὐξείνου Πόντου. Τὸ δυτικὸν ὑψίπεδον διὰ τοῦ Παροπαμίσου (Ἰνδουσχοῦ) συνεχεται μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου καὶ ὑψηλοτέρου ἀνατολικοῦ, δηλ. τοῦ τῆς Πέραν Ἀσίας· τὰ δὲ χωρίζοντα τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὄρη ἐκαλούντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπερβόρεια (Οὐράλια).

Ὑδατα

§. 38. Α'. Αἰθάλασαι, αἵτινες περιέβρεχον τὴν Ἀσίαν ἦσαν, ὁ ὑπερβόρειος ὡκεανὸς πρὸς Β. ὁ Εὖρος πρὸς Α. τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος ἢ ἡ Ἐρυθραία θάλασσα πρὸς Ν. μεταξὺ Ἀφρικῆς, Ἀραβίας καὶ ἐν τεύθεν Ἰνδίας, σχηματίζουσα τοὺς κόλπους Περσικὸν καὶ Ἀράβιον ἢ Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα πρὸς Δ, σχηματίζουσα παρὰ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Προποντίδα, τὸν Θρακικὸν Βόσπορον, τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὸν Κιμμέριον Βόσπορον καὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην.

Β. Αἱ μὲν δὲ αὐτῆς ἦσαν ἡ Κασπία θάλασσα, ἡ μέγιστη λίμνη τῆς Γῆς, ἥτις πιθανῶς συνείχετό ποτε μετὰ τῆς Ἀράλης.

Γ'. Ἐκ τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Ἀσίας ἀκριβέστερον γνωστοί παρ' ἀρχαίοις ἦσαν ὁ Γάγγης, ὅστις ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος, ὁ Ἰνδὸς, ὁ Τίγρις καὶ ὁ Εὐφράτης, ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ὁ Ἄλυσ, ἐκβάλλων εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὁ Ῥᾶ ἢ Ὁαρος (Βόλγας), ἐκβάλλων εἰς τὴν ΒΑ. πλευρὰν τῆς Κασπίας θαλάσσης, καὶ ὁ Ὠξος καὶ ὁ Ιαξάρτης, ἐκβάλλοντες εἰς τὴν Ἀράλην λίμνην.

Διαιρέσεις τῶν κατοίκων κατὰ γλώσσας

§. 39. Ἡ Ἀσία εἶνε ἡ κοιτίς τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων φυλῶν, εἰς ἃς τανῦν ἀνήκουσι πλέον τῶν $\frac{2}{3}$ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Γῆς.

1) Τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσιατικῆς φυλῆς, ἐξαπλουμένης ἐπὶ τῆς Κίνας, Ἰαπωνίας καὶ τοῦ μεγίστου μέρους τῆς Ἰνδοκίνας, καὶ 2) τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς, ἀποτελούσης τὴν Καυκασίαν φυλὴν, ἐξαπλουμένην ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γάγγου μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. ὑποδιαιρεῖται δ' αὕτη α) εἰς τὴν Ἰνδογερμανικὴν, περιλαμβάνουσαν τὰς φυλάς Ἀριανὴν, ὑποδιαιρουμένην πάλιν μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ Ἰράν (Μῆδοι καὶ Πέρσαι), καὶ Ἰνδικήν, μετὰ νάσας, ἑκατέρας εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄλλας διαφόρους μεταναστευσάσας εἰς τὴν Εὐρώπην, οἷον τῶν Πελασγῶν, οἵτινες ἐνωρίς ὑποδιαιρεθέντες εἰς Ἕλληνας καὶ Λατίνους κατῴκησαν τὰ μεσημβρινὰ τῆς Εὐρώπης, καὶ τῶν Σλάβων καὶ Γερμανῶν καὶ Κελτῶν, οἵτινες κατῴκησαν τὰ μεσαῖα καὶ βόρεια αὐτῆς, καὶ β) εἰς τὴν Σημιτικὴν, εἰς ἣν ἀνήκουσιν οἱ Ἰσραηλιῖται, οἱ Φοίνικες, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι.

Β'. ΣΗΜΙΤΙΚΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΑἴΤΤΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ

α) Ἰσραηλιῖται.

Γεωγραφία τῆς Παλαιστίνης.

§. 40. Ἡ ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τοῦ Ἰορδάνου χώρα ἐν τῇ Παλαιᾷ Γραφῇ καλεῖται Χαναάν ἀπὸ τοὺς ἐν αὐτῇ κα-

τοικήσαντάς ποτε Χανααίους, τὸ δὲ ὄνομα Παλαιστίνῃ ἐσήμενεν ἐν ἀρχῇ μόνον τὸ βαθύπεδον τῶν Φιλισταίων, κείμενον εἰς τὰ ΝΔ. παράλια τῆς Χαναάν, βαθμηδὸν ὁμῶς ἐξετάθη καὶ ἐφ' ὅλης τῆς παρ' ἐκάτερα τοῦ Ἰορδάνου χώρας ἀπὸ τῆς Μεσογείου μέχρι τῆς ἐρήμου τῆς Συρίας καὶ Ἀραβίας· τὸ δὲ ὄνομα Ἰουδαία ἀπεδόθη εἰς ὅλην τὴν Παλαιστίνην μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς μετοικεσίας ἐπάνοδον τῶν Ἰουδαίων. Ἀπὸ τοῦ Λιβάνου ἐκτείνονται ἀπὸ Β. πρὸς Ν. δύο παράλληλοι δειράδες, περικλείουσαι τὸν στενὸν αὐλῶνα τοῦ Ἰορδάνου, ὅστις κατὰ μὲν τὸν ἄνω αὐτοῦ ῥοὴν διέρχεται διὰ τῆς λίμνης Γεννησαρετ ἢ Θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, κατὰ δὲ τὸν κάτω χύνεται εἰς τὴν Ἀσφαλτίτιδα λίμνην ἢ Νεκρὰν θάλασσαν, τῆς ὁποίας ἡ μεσημβρινὴ λίαν ὀριζόντιος λεκάνη ἐγενήθη ἐκ τῆς βιαίας μεταβολῆς τῆς εὐφόρου κοιλάδος Σιδδὶμ, καὶ κατὰ τοὺς Ὁ, κοιλάδος τῆς Ἀλυκῆς, ἐφ' ἧς ἔκειντο πάλαι πρὶν αἱ ὑπὸ οὐρανοῦ πυρὸς καταστραφεῖσαι πόλεις Σόδομα, Γόμορρα, κτλ.

Αἱ πολλαὶ ἀναθυμιάσεις τοῦ λίαν ἀλατιώδους ὕδατος καλύπτουσι πρὶν εἰς αὐτὸ πληροῦσθαι μετὰ φλοιδὸν ἁλατος. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ εἰδικῶς λίαν βαρέος ὕδατος ἐπιπλύνουσι, καὶ μάλιστα μετὰ οἰσμών ἢ ἰσχυρὰν κύμανσιν, μεγάλοι βῶλοι ἀσφάλτου, ἀποσπώμενοι ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἢ τῶν ὄχθων τῆς λίμνης.

Ἡ πρὸς Δ. τοῦ Ἰορδάνου χώρα, συνισταμένη ἐκ στενῆς παραλίας πρὸς Δ. καὶ βαθμηδὸν ἀνυψουμένης ὀρεινῆς χώρας, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἅτινά εἰσι,

Α) ἡ πρὸς Ν. Ἰουδαία, περιλαμβάnuουσα τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς, καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ὅλης τῆς χώρας.

Ἡ Ἱερουσαλήμ κεῖται ἐπὶ χερσονήστου, σχηματιζομένης ὑπὸ δύο ῥαχίων, συμβαλλόντων πρὸς Ν. τῆς πόλεως, τοῦ χειμάρρου τῶν Κεδρων πρὸς Α. καὶ τῆς ῥέουσας Γεὼν πρὸς Δ. καὶ ἐνεκὰ τῆς ἀποπνεύου καταπτώσεως τῶν ὄχθων αὐτῶν ἡ πόλις πρὸς Α. Δ. καὶ Ν. εἶνε ὀχυρὰ καὶ περιορισμένη καὶ μόνον πρὸς Β. δύναται νὰ λάβῃ ἐπέκτασιν. Ἡ παλαιὰ Ἱερουσαλήμ, κειμένη ἐπὶ τετρακορυφῶν ὄρεσιν, τῆς Σιών, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἡ ἀκρόπολις τοῦ Δαβὶδ, τῆς Ἀμωρία, ἐνθα ἦν φημι κλημένος ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, τῆς Ἀκρας μετὰ τῆς κάτω πόλεως.

καὶ τῆς Βεζεθὰ μετὰ τῆς νέας πόλεως, κατεστράφη τὸ 586 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ἀνοικοδομηθεῖσα δὲ μετὰ τὴν μετοικισθῆναι τῆς Βαβυλῶνος, κατεστράφη πάλιν τὸ 70 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ Τίτου ἀνεκτίσθη ὁμοῦς καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀλλὰ μικροτέρα,* καὶ ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Ῥωμαίων ὀνομάσθη Αἰλία Καπιτωλία. Πρὸς Α. τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πέραν τοῦ χειμαῖρου τῶν Κέδρων ἔκειτο τὸ ἐκ Β. πρὸς Ν. ἐκτεινόμενον ὄρος τῶν Ἑλαιῶν. Ὁ ναὸς ἔκειτο πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, καὶ περιβάλλετο ὑπὸ δύο αὐλῶν, τῆς ἐξωτερικῆς (αὐλῆς μεγάλης), χρησίμου εἰς τὸν λαόν, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς (αὐλῆς τῶν ἱερῶν), χρησίμου εἰς τοὺς ἱερεῖς. Ἐντὸς τῆς δευτέρας ὑπῆρχον α) τὰ θυσιαστήριον τῶν ὀλοκαυτωμάτων, β) δέκα λουτήρες ἐπὶ χαλκῶν τετραπύργων βάθρων, ἵνα πλύνωνται τὰ σφάγια, γ) ἡ μεγάλη θάλασσα ἡ γυτὴ (ἐκ χαλκοῦ), τοῦτέστι μέγιστος λουτήρ σφαιροειδὲς ἐπὶ δώδεκα χαλκῶν μόσχων, χρησιμεύων εἰς καθαρισμόν τῶν ἱερῶν μετὰ τὴν θυσίαν. Ὁ δὲ ναὸς αὐτὸς συνίστατο ἐκ τριῶν μερῶν, α) τοῦ προναοῦ (καὶ κατὰ τοὺς Ο', Αἰλλήμ), β) τοῦ ἱεροῦ μετὰ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυμιαμάτων, τῆς χρυσῆς τραπέζης διὰ τοὺς ἄρτους τῆς προέσεως καὶ δέκα ἐπτὰ φώτων χρυσῶν λυχνιῶν, πέντε πρὸς δεξιὰ καὶ ἑτέρων τοσούτων πρὸς ἀριστερά, καὶ γ) τοῦ αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐσωθεν καὶ ἐξωθεν κεχυσαμένης κηλίδου τῆς διαθήκης καὶ τῶν δύο Χερουβίμ ὡς φυλάκων αὐτῆς. Πανταχοῦ τοῦ προναοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ δάπεδον, οἱ τοῖχοι καὶ ἡ ἀσπίς ἐφ' ἣσαν κεκαλυμμένα με χρυσόν.

Πρὸς Ν. τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔκειτο ἡ Βηθλεὲμ, ὁ γενέθλιος τόπος τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ εἰς αὐτὴν κειμένην παρὰ τὴν εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν εἰσεβολὴν τοῦ Ἰορδάνου ἡ Ἱερὶχὼ, ἥτις καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἀνεκτίσθη ὑπὸ τοῦ Δαβὶδ.

Β) Ἡ Σαμάρεια ἡ ἐν τῷ μέσῳ χώρα, μετὰ τῆς ὁμοῦς νύμου πρωτευούσης τοῦ βασιλείου Ἰσραὴλ, ἥτις κατεστράφη τὸ 722 ὑπὸ τοῦ Σαλμανασάρ, καὶ εἶτα ἀνωκοδομήθη ὡς φρούριον.

Γ) Ἡ Γαλιλαία, τῆς ὁποίας, κειμένης πρὸς Β, ἐπιστημὴν περὶ πόλεις ἦσαν ἡ Κανὰ (γάμος ἐν Κανᾷ) καὶ ἡ Ναζαρεθ, ἐνθα ὁ θεάνθρωπος διῆλθε τὰ πρῶτα ἔτη τῆς νεότητος αὐτοῦ.

Ἡ πρὸς Α. τοῦ Ἰορδάνου χώρα (Περαία) κατὰ τοὺς πρῶτους Χριστοῦ χρόνους δὲν εἶχεν ἐπίσημόν τινα πόλιν.

Ἱστορία τῶν Ἰσραηλιτῶν

Α'. Ἀπὸ Ἀβραάμ μέχρι τῆς κατακτῆσεως
τῆς Παλαιστίνης (2000—1500 π. Χ.)

§. 41. Ἀβραάμ ὁ ἀρχηγέτης τῶν Ἰσραηλιτῶν μετηνάστευσεν ὡς νομάς ἐκ τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὴν Χαναάν καὶ ἐλάτρευε μόνον τὸν ἀληθῆ Θεόν, πρὸς ὃν ἐδείξε τὴν πίστιν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποφάσεως νὰ θυσιάσῃ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν Ἰσαὰκ, ἣτις ὅμως δὲν ἐξετελέσθη, διότι ἐμπόδισεν αὐτὸν ὁ Θεός. Ὁ Ἰσαὰκ ἔσχε δύο υἱοὺς τὸν Ἠσαῦ ἢ Ἐδώμ καὶ τὸν Ἰακώβ, ὅστις ὑστερον ἐκλήθη Ἰσραήλ. Τούτων ὁ πρῶτος πωλήσας εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὰ πρωτοτόκια καὶ μεταναστεύσας πρὸς Ν. ἐγένετο ἀρχηγὸς τῆς φυλῆς τῶν Ἐδωμιτῶν ἢ Ἰδουμαίων, λαοῦ ἐμπορικοῦ. Ὁ Ἰακώβ ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰσαὰκ ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσραήλ καὶ διετέλει ζῶν νομαδικῶς μετὰ τῶν δώδεκα υἱῶν αὐτοῦ. Ὁ προσφιλες αὐτῷ υἱὸς Ἰωσήφ ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων αὐτοῦ ἀδελφῶν εἰς Ἰσραηλίτας ἐμπόρους, οἵτινες μετεπώλησαν αὐτὸν εἰς τὸν Αἴγυπτον Πεπερρὴν, ἀρχηγὸν τῆς βασιλικῆς σωματοφυλακῆς. Συκοφαντηθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς καὶ ἐξ ὀνειροκρισίας ἐξελθὼν αὐτῶν ἀνῆλθε τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τοῦ βασιλείου τοῦ Φαραώ. Αἰμὸς ἐν Χαναάν ἠνάγκασε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἵνα μεταβῶσι δις εἰς Αἴγυπτον πρὸς ἀγορὰν σίτου, ἐνθα μετὰ δοκιμασίας τινὰς ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν Ἰωσήφ. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἰακώβ ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ Ἰωσήφ μετηνάστευσε μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ εἰς τὴν κάτω Αἴγυπτον, ἐνθα ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς ἔμεινε 430 ἔτη. Αὐξήσαντες δ' αὐτοὶ εἰς μεγάλην φυλὴν (κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἠριθμοῦντο 600000 μαχίμων ἀνδρῶν), κατ' ἀρχὰς μὲν χρησιμεύοντες ὡς φύλακες κατὰ τῶν εἰσβολῶν νομαδῶν λαῶν, ἐτύγχανον μεγάλης περιποιήσεως παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, βραδύτερον ὅμως, γεννηθείσης ὑποψίας, μήπως ἐν πολέμῳ συμμαχήσωσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, ἤρξατο ἡ καταπίεσις αὐτῶν διὰ τῆς ἐπιβολῆς ἀγγαρειῶν. Αὐξανομένων δὲ ἐπὶ μᾶλλον,

εξεδόθη διαταγή νὰ πνίγωνται εἰς τὸν Νεῖλον πάντα τὰ ἄρρενα νεογνά, ἵνα οὕτως ἐξολοθρευθῶσι μὲ τὸν χρόνον.

Καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὅς τις ἦν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Λευὶ, ἐρρίφθη ἐντὸς θίβης (πλεκτοῦ κιβωτίου) εἰς τὸν Νεῖλον· ἐσώθη ὅμως ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ Φαραῶ· θηλασθεὶς δ' ἔπειτα ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρὸς καὶ ἀνατραφεὶς εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν, ἐξεπαιδεύθη τὰς τῶν Αἰγυπτίων ἐπιστήμας. Ὅτε ὅμως εἶδε τὴν βαρεῖαν δουλείαν τῶν ὁμοεθνῶν τοῦ καὶ αὐστηρόν τινα Αἰγύπτιον ἐπιστάτην ἀνηλεῶς τύποντα Ἰσραηλίτην, φονεύσας αὐτόν, κατέφυγεν εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς Χερσονήσου Σινᾶ κατοικοῦντας Μαδιανίτας. Διαταχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰεχωῶθ (ἐν τῇ καιομένῃ ββάτῳ ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρήθ) νὰ ἐπαναγάγῃ ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὸν λαόν αὐτοῦ εἰς τὴν Γῆν Χαναάν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα παρεκάλει μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀαρὼν τὸν Φαραῶ νὰ ἀφήσῃ τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα προσαγάγῃσι θυσίαν τῷ Θεῷ αὐτῶν. Οὗτος δὲ ἀφῆκε τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀφού αἱ δέκα πληγαὶ ἐπάταξαν τὸν λαόν του. Οἱ μεταναστάται διῆλθον ἀβρόχοις ποσὶ τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἔνθα οἱ καταδιώκοντες αὐτοὺς Αἰγύπτιοι ἐπνίγησαν, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίται, διαβάντες αὐτόν, ἔφθασαν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ. Ὁ Ἰεχωῶθς ἔδωκεν εἰς τὸν Μωϋσῆν τὰς δέκα ἐντολάς διὰ τὸν λαόν αὐτοῦ, ὅστις ὅμως ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε δοθῇ εἰς τὴν εἰδωλολατρειάν (ὁ χωνευτὸς μόσχος). Αἱ δέκα ἐντολαί, κεχαραγμέναι ἐπὶ δύο λιθίνων πλακῶν, ἐφυλάσσοντο ἐν τῇ Κιβωτῇ τῆς Διαθήκης. Μετὰ τεσσαράκοντα ἐτῶν πορείαν διὰ τῆς ἐρήμου πρὸς τὸν Ἰορδάνην ἀπέθανεν ὁ Ἀαρὼν καὶ ὁ Μωϋσῆς.

Ἡ νομοθεσίᾳ τοῦ Μωϋσεως ἐπέταττε τὴν λατρείαν ἐν ᾧ οὐ Θεοῦ, τοῦ Ἰεχωῶθ, τοῦ ἀοράτου βασιλέως τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν παρουσίαν παρίστα ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, σκηνὴ φορητὴ, ἐν τῇ ἐνδοτάτῳ τῆς ὁποίας (τῇ ἀδύτῳ) ἐφυλάττετο ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης μετὰ τῶν πλακῶν τοῦ νόμου. Πάντες οἱ ἄρρενες ἀπόγονοι τοῦ Λευὶ ἦσαν ὀρισμένοι νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν τῇ ἀγιάσματι, ὡς ἱερεῖς δὲ μόνον οἱ τοῦ Ἀαρὼν. Οἱ Λευῖται ἦσαν δισπεκρμένοι καθ' ὅλην τὴν χώραν καὶ ἔξω ἀπὸ τῆς δεκάτης, τῶν θυσιῶν καὶ τῶν πρωτογεννημάτων. Οἱ ἱερεῖς οὐχὶ μόνον ἐξεπλήρουν τὰ ἱερατικά αὐτῶν καθήκοντα, ἀλλ'

ἦσαν καὶ φύλακες καὶ ἑρμηνεῖς τοῦ νόμου, πρὸς δὲ καὶ δικασταὶ καὶ ἱε-
ραὶ. Ὁ προϊστάμενος αὐτῶν, ὁ ἀρχιερεὺς, εἶχε τὸ προνόμιον, ἦγον ἐ-
πετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ἰακώβην (ἀλλὰ μόνον εἰς σπουδαίω-
τατα ἀντικείμενα) καὶ διὰ τοῦτο ἀπᾶς τοῦ ἑνιαυτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν
τοῦ ἐξίλασμοῦ εἰσῆρχετο εἰς τὸ ἅδυτον ("Ἁγία Ἀγίων).

Αἱ ἑορταὶ ἦσαν πολλαί, διότι ἐκτὸς τοῦ σαββάτου ἐόρταζον εἰ
Ἰσραηλῖται κατ' ἑτος τρεῖς μεγάλας ἑορτάς, τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκο-
στὴν καὶ τὴν Σκηνοπηγίαν, ἥς προηγίτο ἡμέρα γενικῆς μετανοίας καὶ
ἐξίλασμοῦ (ἡ ἡμέρα τοῦ ἐξίλασμοῦ). Ἀνὰ πᾶν ἑβδομον ἑτος, ἡ σαββα-
τικὴν, οἱ ἄγροὶ ἔπρεπε νὰ μένωσιν ἀγεώργητοι καὶ μετὰ ἐπτάκις ἐπτά
εἰη, ὃ ἐστὶν ἀνὰ πεντήκοντα ἔτη (ἑτος τῆς ἀφέσεως ἢ Ἰώδηλος) πάντα
τὰ συμβόλαια τὰ ἀφαιρῶντα τὴν σωματικὴν δουλείαν, ἢ τὴν ἰδιοκτη-
σίαν, ἔπρεπε νὰ μὴ ἔχωσι κύρος. Ὅθεν πάντες οἱ ἐγγύριοι δούλοι ἡλευ-
θεροῦντο, καὶ πάντες οἱ πωληθέντες ἢ ὑποθηκευθέντες ἄγροὶ ἐπανήρ-
χοντο εἰς τοὺς πρότερον ἰδιοκτήτας αὐτῶν.

Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ὠδήγησε τοὺς Ἰσραηλῖτας πέραν τοῦ
Ιορδάνου, ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε τὴν ὀχυρὰν Ἱεριχώ, ὑπέ-
ταξε 31 ἡγεμόνας τῶν τότε ἰσχυρῶν Χαναανίων, καὶ ἐπομέ-
νως τὸ μέγιστον μέρος τῆς Παλαιστίνης. Ἦδη ὅμως ἰδιεὶναι
τὴν ὅλην χώραν εἰς τὰς δώδεκα μὴ ἱερατικὰς φυλάς (ἡ τοῦ Λευὶ
ἦτον ἱερατικὴ φυλὴ καὶ δὲν ἔλαβε κληρὸν, ἀλλ' ἔζη διεσπαρ-
μένῃ μεταξὺ τῶν ἄλλων φυλῶν), ὧν αἱ μὲν δέκα ὠνομάσθησαν
ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακώβ, ἐξαιρουμένων τοῦ Λευὶ καὶ Ἰωσήφ,
αἱ δὲ λοιπαὶ δύο ἀπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωσήφ Μανασσὴ καὶ Ἑ-
φραΐμ οὕτως, ὥστε ἡ πρὸ πολλοῦ ἐξέχουσα φυλὴ τοῦ Ἰωσήφ
(ἐξ ἧς καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ) διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης ἔλαβε
διπλὴν ψῆφον ἐν τῇ κοινότητι (ἐκκλησίᾳ) τοῦ τόπου. Οἱ Λευί-
ται ὡς διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ κτλ. διενεμήθησαν ὅσον οἷόν τε
ἐξίσου καὶ ὅλην τὴν χώραν καὶ ἔλαβον παρ' ἑκάστης ἐν γένει
φυλῆς τέσσαρας πόλεις μετὰ νομῶν, τὸ ὅλον 48 πόλεις.

Β'. Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Παλαιστίνης
μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς μοναρχίας. Περίο-
δος τῶν Κριτῶν, καὶ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ (1500—
1098 π. Χ.)

Τὸ ἐκ τῶν δώδεκα φυλῶν σχηματισθὲν ὁμόσπονδον κράτος

εἶχε συχνούς πολέμους, τοῦτο μὲν κατὰ τῶν μὴ ἐντελῶς ὑποταχθέντων Καναναίων, τοῦτο δὲ κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν τῶν πρὸς Α. καὶ Ν. οἰκούντων (Ἀμμωνιτῶν, Ἀμαληκιτῶν καὶ Μωαβιτῶν, εἴτα δὲ καὶ Μαδιανιτῶν). Χαλεπώτατος δὲ πάντων τῶν ἀγῶνων ἦτον ὁ ὑπὲρ τὰ 400 ἔτη διαρκέσας πόλεμος κατὰ τῶν Φιλισταίων. Οὗτοι κατοικοῦντες τὰ ΝΑ. μετὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐπιμονῆς μέχρι τοῦ Δαβὶδ ἀνενέουν τὰς προσπάθειάς των πρὸς κατάκτησιν τῆς Χαναάν, ὅπερ καὶ μέχρι τινὸς κατάρθωσαν ἐπὶ βραχὺν χρόνον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σαμψῶν ο ς. Εἰς τοὺς πολυχρονίους τούτους ἀγῶνας ἀνεφαίνοντο ἡρώες τινες ἡγῆτορες τοῦ λαοῦ, οἵτινες ὠνομάζοντο Κριταῖ, οἷοι καὶ ἐν εἰρήνῃ ὁ λαὸς εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ σοφίαν αὐτῶν ἐνεπιστεύετο τὴν λύσιν τῶν διαφορῶν του.

Ἐκ τῶν 14 Κριτῶν ἰδίως ἀξιοσημείωτοι εἶναι ὁ Γεδεὼν, ὅστις μετὰ τριακοσίων μόνον πολεμιστῶν ἀπέκρουσε τοὺς Μαδιανίτας· ὁ Ἰεφθαίε, ὅστις κατετρόπωσε τοὺς Ἀμμωνίτας καὶ τὴν ἰδίαν θυγατέρα προσήνεγκε θυσίαν τῇ Κυρίῳ· ὁ Σαμψῶν, ἐξόχου σωματικῆς βρώμης, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους, ἀλλ' ἐπὶ τέλους προδοθεὶς ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συζύγου Δαλιδάς, ἀπέθανεν ἐκούσιον θάνατον.

Οἱ Φιλισταῖοι, εἰς οὓς ἤδη ὑπέικον αἱ μεσημβριναὶ φυλαὶ τοῦ Ἰούδα καὶ Συμεὼν, ἀπεπειράθησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ τὰς βορείους φυλάς. Μετὰ τὴν πρώτην ἤτταν τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἱ πρεσβύτεροι διέταξαν νὰ κομίσωσι τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης εἰς τὸ στρατόπεδον, ἧτις ὁμῶς μετὰ δευτέραν ἤτταν περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φιλισταίων, ἀλλὰ πάλιν ταχέως ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν διὰ θαυμάτων, καὶ πληγῶν καταπλαγέντων ἐχθρῶν. Ὁ τελευταῖος κριτὴς Σαμουὴλ, ἂν καὶ ἐνίκησε τοὺς Φιλισταίους, δὲν κατάρθωσεν ὁμῶς νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ κυριεύωσι πᾶσαν τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώραν. Ὅτε δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, οὓς προέβηκώς εἶχε προσλάβει βοηθοὺς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Κριτοῦ, ἔδωκαν ἄφορμὴν εἰς παράπτωμα καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἀφωπλίσθησαν ὑπὸ τῶν Φιλισταίων, ὁ λαὸς ἀπῆλθε τὸν Σαοὺλ ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Βενιαμὴν βασιλέα, ὃν καὶ ἔχρισεν ὁ Σαμουὴλ μετὰ ματαίας παραινήσεις καὶ προτροπῶν.

Γ'. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς μοναρχίας μέχρι τῆς διαίρέσεως αὐτῆς (1095—975 π. Χ.)

1) Ὁ Σαούλ (1095-1055) ἐδικαίωσε τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν, διότι μετὰ μακροῦς καὶ βαρεῖς ἀγῶνας κατέστρεψε τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ κυριαρχίαν τῶν Φιλισταίων, εἴτα ἐνίκησε καὶ τοὺς λοιποὺς γειτονικοὺς λαοὺς (τοὺς Μωαβίτας καὶ Ἐδωμίτας), ἐξωλόθρεψε τοὺς Ἀμαληκίτας, ἐφείσθη ὁμως ἐναντίον τῆς συμβουλῆς τοῦ Σαμουὴλ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν καλλίστων ποιμνίων. Διὰ τοῦτο ὁ Σαμουὴλ ἔχρισε κρυφίως βασιλεῖα τὴν ἐκ Βηθλεὲμ νέον ποιμένα Δαβίδ, τὸν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, ὅστις ὡς μαγαδιστὴς (εἰδήμων τοῦ ψαλτηρίου) καὶ ὁπλοφόρος ἦλθεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Σαούλ, ἵνα διασκεδάξῃ διὰ τοῦ ψαλματος αὐτοῦ τὸν μελαγχολικὸν βασιλεῖα, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἐκστρατεῦσαι κατὰ τῶν ἐκ νέου εἰσβαλόντων Φιλισταίων, καὶ ἔδειξε τὸ ἀτρόμητον αὐτοῦ, νικήσας τὸν γίγαντα Γολιάθ. Ἐκτοτε ὑπεβλέπετο ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς Φιλισταίους. Ὅτε ὁμως οὗτοι ἐκ νέου ἐκίνησαν πόλεμον κατὰ τοῦ Σαούλ, ἐν τῇ μάχῃ ἐφονεύθησαν τρεῖς υἱοὶ τοῦ Σαούλ, ὅστις ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς πίπτει ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ῥομφαίας· μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Δαβὶδ ἐπέστρεψεν.

2) Ὁ Δαβὶδ (1035—1015) κατὰ πρῶτον ἐφρόντισε νὰ ἐπανορθώσῃ καὶ φέρῃ εἰς τάξιν τὸ διηρημένον καὶ ἐξητλημένον βασίλειον. Ἀφοῦ δὲ ἐκυρίευσεν ἀπὸ τοὺς Ἰερουσαλίου τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέστησεν αὐτὴν καθέδραν τοῦ, ἀπεπεράτωσε τὸν σχεδὸν ἑκατονταετὴ κατὰ τῶν Φιλισταίων ἀγῶνα, ἄνευ ὁμως κατακτήσεων, καθόσον μόνον τοὺς ἐπανήγαγεν ἐντὸς τῶν παλαιῶν ὁρίων των καὶ φόβῳ ἀπέτρεψεν αὐτοὺς νὰ κάμωσι νέας ἐπιδρομὰς· οἱ Μωαβίται ὁμως καὶ Ἀμμωνίται μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τῶν βασιλέων Σουβὰ καὶ Δαμασκού, καθὼς καὶ οἱ Ἐδωμίται, ὑπετάγησαν. Οὕτως ὁ Δαβὶδ, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλῖται ἦσαν διηρημένοι εἰς φυλὰς καὶ κατεδυναστεύοντο ὑπὸ τῶν γειτόνων των, κατέστησεν αὐτοὺς κραταῖον λαόν, διότι τὸ κράτος αὐτοῦ ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Μισογείου μέχρι τοῦ Κύφρατου, καὶ ἀπὸ τοῦ Ὀρόντου μέχρι τοῦ

Ἀραβίου κόλπου. Μετὰ δὲ τὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἐπέκτασιν ταύτην ἤρχισε καὶ τὴν διοργάνωσιν αὐτοῦ. Ἡ Ἱερουσαλὴμ κατέστη οὐ μόνον πρωτεύουσα, ἀλλ' ἐγένετο καὶ τὸ κέντρον τῆς λατρείας τοῦ Ἰεχωβά. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς Σιών ὠκοδόμησε διὰ φοινίκων τεχνιτῶν λαμπρὸν ἀνάκτορον καὶ μετὰ πομπῆς μετέφερεν ἀπὸ Σιῶ εἰς Ἱερουσαλὴμ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης. Συγχρόνως ἔθεσε τὰς βάσεις ἐβρύθμου διοικήσεως τοῦ Κράτους διὰ διορισμοῦ ὑπουργῶν καὶ ὑπαλλήλων καὶ τῆς τηρήσεως μονίμου στρατοῦ.

Ὁ φιλόδοξος υἱὸς αὐτοῦ Ἀβессαλώμ ἐπανεστῆ κατὰ τοῦ πατρὸς του, ὅμως ἐπατάχθη ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἰωάβ καὶ κρεμάμενος ἀπὸ δρυὸς ἐτοξεύθη. Ὁ Δαβὶδ ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του τὸν νεώτερον υἱόν του

β) Σολομῶντα ἔχρισε διὰ τοῦ προφῆτου Νάθαν καὶ τὸν ἀνεκέρυξεν ἐπιτήμως βασιλεῖα. Οὗτος δὲν ἐξηκολούθησε τὴν πολεμικὴν πορείαν τοῦ πατρὸς του, ἀλλ' ὡς σκοπὸν τῆς 40ετοῦς αὐτοῦ βασιλείας προέθετο τὴν σοφὴν χρῆσιν τῆς διὰ μεγάλων νικῶν ἀποκτηθείσης μονίμου εἰρήνης. Τὰ κύρια ἔργα αὐτοῦ ἦσαν τοῦτο μὲν οἰκοδομαὶ (ἐκκλησιαστικαὶ καὶ βασιλικαὶ), τοῦτο δὲ διατάξεις πρὸς ἀσφάλειαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους. Οὕτως ὠκοδόμησε διὰ φοινίκων τεχνιτῶν τὸν λαμπρὸν ναὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς Ἀμωρία καὶ διέταξε λαμπρὰν ἐν αὐτῷ λατρείαν. Ἐκτὸς τοῦτου ἐκτίσε νέον ἀνάκτορον καὶ ἐφρόντισε περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κράτους, ὁχυρόνων τὴν πρωτεύουσαν καὶ οἰκοδομῶν φρούρια παρὰ τὰ μέθρια.

Μέγιστα ἦσαν αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας. Χάριν τοῦ κατὰ ξηρὰν ἐμπορίου μεταξὺ τῆς παρὰ τὸν Εὐφράτην Θαψάκω καὶ τῆς Αἰγύπτου ἐκτίσεν ἐπὶ ἐπιτυχῶς ἐκλελεγμένης αὐάσεως τῆς Συριακῆς ἐρήμου τὴν πόλιν Πάλμυραν. Τὸν εἰς Ἰνδιάν (Οὐφεῖρ) πλοῦν ἐξετέλεσεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Χειράμ ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου ἀπὸ τοῦ ὅρμου Γασίων Γαδὲρ (Ο').

Αἱ λαμπραὶ ὅμως οἰκοδομαὶ ἐπὶ πνεύκον βαρείας ἀγχαρείας, ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια τῆς αὐλῆς ἐπαχθεῖς φόρους. Διὰ τοῦτο

μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολομῶντος ἡ ἐν Συχέμ συνελθοῦσα συνέλευσις τοῦ λαοῦ ἀπήτησε παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

4.) Ῥοβοάμ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῶν ἐπαχθῶν φόρων. Ἀρνηθέντος ὁμῶς τούτου, αἱ δέκα βόρειοι φυλαὶ ἐξελέξαντο βασιλέα τὸν Ἱεραβοάμ, καὶ ἐσχημάτισαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ, ἐνῶ αἱ μεσημέριναὶ τοῦ Συμεὼν καὶ Ἰούδα καὶ μέρος τῆς τοῦ Βενιαμίν, μείναναι πισταὶ εἰς τὸν Ῥοβοάμ, ἐσχημάτισαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα. Ἡ πολιτικὴ αὕτη διαίρεσις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἦτο συγχρόνως καὶ ἐκκλησιαστικὴ· διότι ἡ Ἰσραηλτικὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ ἐξηκολούθει τὴν ἐν τῷ τοῦ ὄλου ἔθνους ναῶ λατρείαν τοῦ Ἰεχωῶθ, ἐνῶ αἱ δέκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεσπάσθησαν καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλείως καὶ ἀπὸ τῶν ἱερέων τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐθυσίαζον ἐπὶ λόφων· πολλάκις δὲ ἐδέχθησαν καὶ τὴν ζωολατρείαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὴν τοῦ Βάαλ τῶν Φοινίκων

Δ. Τὰ βασίλεια τοῦ Ἰούδα καὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ 975 π. Χ.

Τὸ βόρειον βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, ἔχον πρωτεύουσάν κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν Συχέμ, εἶτα δὲ τὴν Σαμάρειαν, ἀπὸ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν διηνεκῶς ἐταράσσετο· διετηρήθη ὁμῶς ὑπὸ 19 βασιλεῖς μόνον μέχρι τοῦ 722 π. Χ. Ἐναντίον δὲ τῶν βασιλέων, οἵτινες, εὐνοοῦντες τὴν ξένην εἰδωλολατρείαν, προσεπάθουν νὰ κωλύσωσι τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ νὰ ἐπισκέπτωνται τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ναὸν καὶ διὰ τούτου νὰ καθιστῶσι διαρκῆ τὸν χωρισμὸν τῶν δύο βασιλείων, ὑπῆρχε μερὶς τις μένουσα πιστὴ εἰς τὴν τοῦ Ἰεχωῶθ λατρείαν καὶ ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῇς τοὺς προφῆτας (Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαῖον κλ.), οἵτινες μετὰ ζήλου ἐπολέμουν τὰς ξένας λατρείας καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰσραηλίταις λατρείαν τῶν ὑψηλῶν καὶ πάντοτε ἐκ νέου προσεπάθουν ἵνα ἀποκαταστήσωσι τὴν μετὰ τοῦ Ἰούδα ἑνωσιν. Διὰ τοῦτο ἡ ὑπὲρ τὰς δύο καὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδας διαρκέσασα ἱστορία τοῦ βασιλείου τούτου περιέχει μόνον ἀγῶνας μετὰ τῶν προφητῶν καὶ τῶν βασιλέων.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἦσαν πρόξενοι συχῶν τοῦ θρόνου ἀλλαγῶν

τοσούτω μᾶλλον, ὅσω ἀπὸ τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τοῦ πατρὸς Θεοῦ ἐκλεχθέντος γένους τοῦ Δαβίδ τὸ δικαίωμα τῶν βασιλέων ἐστηρίζετο ἐπὶ ἀνθρωπίνης ἐκλογῆς. Μόνος δὲ ὁ οἶκος τοῦ Ἰησοῦ, ὅστις ἔζη ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν προφητῶν κατ'ὁρθῶς νὰ τηρήσῃ τὸν θρόνον ὑπὲρ τὰ 400 ἔτη (885—770) ὑπὸ πέντε βασιλεῖς. Ἀπὸ τὰς μετὰ τῶν μεταβολῶν τῶν θρόνων συνδεομένης ταραχῆς ἐπωφελοῦμενοι οἱ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς, ἰδίως δὲ αἱ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ οἴκου Ἰησοῦ, τὴν χώραν ἐπιδραμόντες Ἀσσύριοι, τεινοντες πρὸς τὴν κοσμοκρατορίαν, κατέστησαν φοβεροὶ, ἂν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐκράτησαν μόνον τὸ Β.Α. τῆς χώρας μέρος, καὶ τὸ λοιπὸν κατέστησαν φόρου ὑποτελεῖς, λαθόντες καὶ τινα δῶρα. Ὁ τελευταῖος τοῦ Ἰσραὴλ βασιλεὺς Ἰσάη, ἐνθαρρυνθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπιτυχὴ ἀντίστασιν τῶν νησιωτῶν Τυρίων κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, διεπραγματεύθη συμμάχίαν μετὰ τῆς Λυγύπτου κατὰ τοῦ Σαλμανασάρ, βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, ἡχηματώσθη ὅμως ὑπ' αὐτοῦ καὶ μὲ ὅλην τὴν ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν τοῦ λαοῦ πάντα τὰ φρούρια τῆς χώρας ἠλωθήσαν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων, τέλος δὲ καὶ ἡ Σαμάρεια μετὰ τριετὴ πολιορκίαν ἔπεσε τὸ 722. Οἱ πλεῖστοι καὶ κάλλιστοι τῶν κατοίκων μετewκίσθησαν εἰς μεμάρκυσμένας Ἀσσυριακάς πόλεις, ἐνῶ ἐκεῖθεν μετewνέχθησαν ἄποικοι, ἐκ τῆς ἀναμιξεως τῶν ὁποίων μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων Ἰσραηλιτῶν ἐγεννήθησαν οἱ Σαμαρεῖται. 1

Τὸ μικρότερον βασίλειον, τοῦ Ἰούδα, τὸ ὁποῖον εἶχε πρωτεύουσαν τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἕνεκα τῆς κατὰ τῆς τοῦ νομίμου ἀγιάσματος (τοῦ ναοῦ), τῆς ἐνότητος τῆς λατρείας καὶ τῆς σχεδὸν ἀδιαλείπτου διαδοχῆς (τοῦ θρόνου) ἐκ τοῦ οἴκου Δαβίδ ἔσχε σημαντικὸν πλεονέκτημα καὶ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πασῶν τῶν καταγίδων τοῦ χρόνου διετηρήθη σχεδὸν τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας (975—586) καὶ ἐπέζησε περὶ τὸν 1 ½ αἰῶνα τὴν πτώσιν τοῦ πολλῶ κραταιοτέρου καὶ πρὸς Β. κειμένου βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Οὐχ ἥττον καὶ ἐνταῦθα μὲ ὅλας τὰς ἐντόνους προσπάθειάς τῶν προφητῶν δὲν ἐτηρήθη πάντοτε καθαρὰ ἡ ἀρχαία πίστις, διότι ἐπηρέαζεν αὐτὴν ἡ εἰδωλολατρεία τῶν πέριξ χωρῶν.

Ἡ φρόνιμος ἀπόπειρα τοῦ βασιλέως Ἰωσαφάτ πρὸς ἔνωσην τῶν δύο κρατῶν διὰ τοῦ γάμου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωράμ μετὰ τῆς Γοθολίας, ἐλίγον ἔλειψε νὰ ἐπιφέρει τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου Δαβὶδ, διότι ἡ Γοθολία ἐδολοφρόνησε τοὺς ἰδίους ἐγγόνους, καὶ μὲ πολλὰς δυσκολίας περισώθη καὶ ἀνετράφη κρυφίως εἰς τὸν ναὸν ὁ μνηστὴρ τινῶν ἡλικίαν ἔχων βλαστὸς τοῦ οἴκου Δαβὶδ (Ἰωάκ). Ὁ ἀρχιερεὺς μετὰ ἔξῃ ἀνηγόρευσε τὸ παιδίον βασιλεῖα, ἡ δὲ ἀπάνθρωπος Γοθολία ἐφανείθη. Μετὰ τῆς παλινρθώσεως τοῦ οἴκου Δαβὶδ συνεδέθη καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς λατρείας τοῦ Ἰεχωῶθ, καταστραφέντος τοῦ ἐν τῷ μετα-ἰσχυρισμῷ οἰκοδομηθέντος ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ τοῦ Βάαλ.

ὑπὸ τοὺς μετέπειτα βασιλεῖς ἐπεκράτησε μαλθακότης καὶ σφοδρά τις τάσις πρὸς ξένα ἔθιμα καὶ δεισιδαιμονίας· καὶ ἐπειδὴ αἱ νομβασίαι τοῦ προφήτου Ἠσαίου δὲν εἰσηκούοντο, ἐπλήθη ταχέως ἡ ὑπ' αὐτοῦ προαγγεληθεῖσα ταπεινώσις τοῦ Ἰούδα ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων· διότι ὁ Ἰούδας προσβλήθεις ὑπὸ τῶν μεσημβρινῶν γειτονικῶν λαῶν καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐπικουρίαν τῶν Ἀσσυρίων οὐ μόνον διὰ τῶν θησαυρῶν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἀνακτόρου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς θυσίας τῆς ἀνεξαρτησίας του. Ὁ βασιλεὺς ὅμως Ἐζεκίας ἠρνήθη τὸν φόρον καὶ ὠχύρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ δευτέρου τείχους· τοῦτο ὅμως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν προσβολὴν τῶν Ἀσσυρίων (711), ἐὰν μὴ ἐπῆρχετο καταστρεπτικὸς λοιμὸς εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ὅστις ἠνάγκασε τὸν Ἀσσύριον βασιλεῖα Σενναχηρείμ νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν.

Ἐκατὸν ἔτη μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἀσσυριακῆς κοσμοκρατορίας εὐτυχῶς παρελθόντα κίνδυνον τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα ὑπέκυψεν κατὰ πρῶτον μὲν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Αἰγυπτίων, εἶτα δὲ ὑπὸ τὴν τῶν Βαβυλωνίων. Ὁ Αἰγύπτιος δηλαδὴ βασιλεὺς Νεκῶς ἐπεχείρησε ὀλίγον πρὸς τῆς καταπτώσεως τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου τὴν κατάκτησιν τῶν ἐντεθεν τοῦ Εὐφράτου Ἀσσυριακῶν ποτε χωρῶν, ἰδίως δὲ τοῦ πάλαι βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ ὅποιον εἶχε καταλάβει ὁ τοῦ Ἰούδα βασιλεὺς Ἰωσίας. Οὗτος συνεπλάκη μετὰ τοῦ Νεκῶ παρὰ τὴν πρὸς Β. τῆς Σαμαρείας Μεγαδδῶ καὶ ἀπώλεσε τὴν μάχην καὶ τὴν ζωὴν (608). Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορ

κατέστρεψε διὰ τῆς παρὰ τὸ Κιρκήσιον (Χαρμεῖς Ο΄) μάχης τὴν μόλις θεμελιωθείσαν ἐν Ἀσίᾳ δεσποτείαν τῶν Αἰγυπτίων, ὑπέκυψαν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Βαβυλωνιακὴν κυριαρχίαν. Ἀπόπειρα γενομένη ἐναντίον τῆς συμβουλῆς τοῦ προφήτου Ἰερεμίου πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τῆς βαρβαρῆς ξένης δουλείας, ἀπέτυχεν, ἀνευώθη ὁμως ἐπὶ τῇ εἰς τὴν ἄθικτον ἀγριότητα τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ναοῦ πεποιεῖται ὑπὸ τοῦ τελευταίου βασιλεῦς Σεδεκίου, ὅτε ὁ Αἰγύπτιος βασιλεὺς Ἀπρίης (Οὐαφρὴ κατὰ τοὺς Ο΄) πρὸς ἀνανέωσιν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Αἰγυπτιακῆς κυριαρχίας ἐδείχθη πρόθυμος νὰ παράσχῃ βοήθειαν κατὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὁ Ναβουχοδονόσορ ὁμως ἐπολιορκήσεν ἐπὶ 1 $\frac{1}{2}$ ἔτος τὴν πρωτεύουσάν, ἀπέκρουσεν Αἰγυπτιακὸν στρατὸν ἐρχόμενον πρὸς βοήθειαν αὐτῆς, διέταξε τὸν ἐν τῇ φυγῇ συλληφθέντα Σεδεκίαν τυφλὸν καὶ δέσμιον νὰ τὸν ἀπαγάγῃ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐκαύσε τὸν ναὸν καὶ τὰ καλλίτερα κτίρια, κατέστρεψε τὰ τείχη καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν χώραν μόνον κατώτερον λαὸν πρὸς καλλιέργειαν τῶν γαιῶν καὶ ἀμπέλων αὐτῆς.

Ε. Οἱ Ἰσραηλῖται ὑπὸ τὴν Βαβυλωνίων καὶ εἰς τὰ Περσικὴν κυριαρχίαν.

Ἡ τύχη τῶν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὰς πέραν τοῦ Εὐφράτου χώρας ἀπαχθέντων Ἰουδαίων ἦτο διάφορος, καθόσον, ὡς φαίνεται, οἱ πολεμισταὶ καὶ οἱ τὰ μᾶλλον ἀναμιχθέντες εἰς τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν διεμοιράσθησαν ὡς δούλοι εἰς τοὺς ἀρχηγούς τοῦ νικηφόρου στρατοῦ, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἐτήρησαν τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν καὶ ἔζων ἀπὸ τῆς γεωργίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας, μάλιστα δὲ διεφύλαξαν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν δικαιοδοσίαν, ἀλλ' ὁμως ἡ πρὸς τὴν ἀπολεσθεῖσαν πατρίδα ἀγάπη καὶ ἡ ἐλπίς τῆς εἰς αὐτὴν ἐπανάδου δὲν ἐξέλιπεν, ἀλλ' ἀνεξωκυροῦτο ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ) καὶ ἄλλων, μεχρὶς τοῦ τῶν ἐπληρώθη ὑπὸ τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν κατάκτησιν τῆς Βαβυλώνας. Κατὰ παράκλησιν δαδῆ τοῦ μεγάλου ὑπόληφιν ἀπολαμβάνοντος προφήτου Δανιήλ ἐπέτρεψεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἴσως κατὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην προστήνεγκον αὐτῷ μεγάλας ὑπηρε-

σίας, οὐ μόνον τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπάνοδον ἐκ τῆς μετοικεσίας, ἀλλ' ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν τοῦ ναοῦ θησαυρῶν καὶ τὰ μέσα πρὸς ἀνοικοδόμησιν ναοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ.

Πολιτισμὸς τῶν Ἰουδαίων.

§. 42. Ἡ ὑπὸ θρησκευτικοῦ καὶ πατριωτικοῦ πνεύματος ἐμπεφορημένη φιλολογία τῶν Ἑβραίων συνίστατο ἐξ ιστορικῶν βιβλίων καὶ ποιημάτων, τοῦτο μὲν λυρικῶν, οἷον οἱ ψαλμοὶ καὶ τὸ ἄσμα τῶν ἁγμάτων τοῦ Σολομώντος, τοῦτο δὲ διδακτικῶν, οἷον αἱ παροιμίαι τοῦ Σολομώντος, τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ, οἱ θρήνοι, πρὸς δὲ καὶ ἐκ προφητικῶν, οἷον τῶν τεσσάρων μεγάλων προφητῶν (Ἠσαίου, Ἰερεμίου, Ἰεζεκιήλ καὶ Δανιήλ) καὶ τῶν δώδεκα μικρῶν.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐνησκειτο ὑπὸ ξένων, ἰδίως Φοινίκων τεχνιτῶν αἱ δὲ ἄλλαι εἰκαστικαὶ τέχναι ἦσαν σχεδὸν ξέναι τοῖς Ἑβραίοις.

β'. Φοινίκες.

Γεωγραφία τῆς Φοινίκης.

§. 43. Ἡ χώρα ἡ ἀποτελοῦσα τὸ μεσαῖον μέρος τῶν παραλίων τῆς Συρίας ἐκαλεῖτο, ὑπὸ μὲν τῶν ἐγγχωρίων Χαναάν, ἦγον κοίλη, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ φοινίκων Φοινίκη, καὶ εἶχε μῆκος 50 γ. μ. καὶ πλάτος ἐνιαχοῦ μὲν ἡμισείας ὥρας, ἀλλαχοῦ δὲ περὶ τὰς δύο ὥρας.

Ἡ στενὴ παραλία χώρα, ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῆς ὑψηλοτέρας μεσογείου, δὲν εἶνε μὲν πολὺ ἀνεπτυγμένη, ὁμως διὰ τῆς εἰς τὴν θάλασσαν ἐξοχῆς ἀκρωτηρίων καὶ τινῶν κόλπων εἶνε ποικιλωτέρα τῆς εὐθυγράμμου παραλίας χώρας τῆς Παλαιστίνης. Οἱ κόλποι αὐτῆς οὗτοι ἐχρησίμευσαν πρὸς θεμελιώσιν τῶν ἐμπορικῶν πόλεων Τύρου (συνισταμένης ἐκ τῆς ὑπὸ Σιδωνίων δις ἀποικισθείσης νήσου καὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι ἐπὶ τῆς στερεᾶς παλαιᾶς πόλεως), Σιδῶνος, Βήρυτου, Βύβλου καὶ Ἀράδου.

Ἀποικίαι.

§. 44. Οὐδείς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος ἀπώκισε τοσαύτας πόλεις, ὅσον οἱ Φοινίκης.

Ἐγένετο δὲ τοῦτο εἰς τὴν Φοινίκην, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, α.) πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ πολὺ πυκνοῦ πληθυσμοῦ προκυπτόντων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐλαττωμάτων, β.) ἕνεκα τῆς ἐκουσίας ἢ καταναγκαστικῆς μεταναστεύσεως τῆς δι' ἐσωτερικῆς ταραχῆς καταβαλλομένης πατρίας, γ.) ἕνεκα ἐπιδρομῆς λαῶν ἐκ τῆς μέσης Ἀσίας καὶ ἰδίως ἕνεκα τῶν κατακτητικῶν εισβολῶν τῶν Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων, δ.) ἕνεκα τοῦ πρὸς ἐπιμειξίαν μετὰ μεμακρυσμένων καὶ ἰδίως ἀπολιτίστων λαῶν ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος.

Ἦσαν δ' αὐταί, 1) ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσίας ἐκτὸς τῆς Φοινίκης εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἰδίως ὁδὸν τὴν διερχομένην διὰ τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην χωρῶν, εἴτα εἰς τὴν Κιλικίαν (Ταρσός), εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Περσικοῦ κόλπου Βαχρεΐνας (Τύλος καὶ Ἀραδός). 2) ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν νήσων τῆς Μεσογείου, αἵτινες ὁμῶς ἀπὸ τοῦ 1400 π. Χ. εἶχον ἤδη ἐγκαταλειφθῆ, οἷον ἐπὶ τῆς Κύπρου καὶ Ῥόδου, ἐπὶ πολλῶν τῶν Σποράδων νήσων (Θήρα), Κυκλάδων, ἐπὶ τῆς Κρήτης, τῶν Κυθέρων, ἐπὶ τῶν πρὸς Β. νήσων μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Θάσου, ἥτις ἦτον ἐπίσημος οὐ μόνον ὡς χρυσοφόρος, ἀλλὰ καὶ ὡς κέντρον τοῦ μετὰ τῆς Θράκης καὶ τοῦ Πόντου ἐμπορίου. 3) ἐπὶ τῶν δυτικῶν νήσων τῆς Μεσογείου, εἰς ἃς ἔμειναν καὶ περισσότερον χρόνον, οἷον ἐπὶ τῆς Σικελίας (Πάνορμος καὶ Μοτύη), ἐπὶ τῆς Μελίτης, τῆς Σαρδοῦς (Κάραλις), τῶν Βαlearίδων καὶ τῶν Πιτυουσῶν νήσων, τῶν ὁποίων οἱ κάλλιστοι λιμένες ἦσαν χρησιμώτατοι καθ' ἑαυτοὺς πρὸς τὴν μετὰ τῆς Ἰσπανίας ἐπιμειξίαν αὐτῶν. 4) ἐπὶ τῆς Ἰσπανίας (Ἰβηρία) καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ΝΑ. αὐτῆς, τῆς Ταρτησσίδος χώρας, ἥτις ἔγεμε φοινικικῶν ἀποικίων, καὶ ὁποῦ καὶ ἐμείνη, ὡς φαίνεται, εἰς αὐτοὺς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ἀπεκρύπτετο ἀπὸ πάντα ξένου διαγωνισμοῦ. 5) ἐπὶ τῆς Β. καὶ ΒΑ. παρὰ τῆς Ἀφρικῆς, ἐνθα ὑπῆρχεν ἐκτεταμένη σειρὰ φοινικικῶν ἀποικίων, ἀρχομένη παρὰ τὴν μεγάλην Σύρτιν ἰ-

δίως δὲ ἐθεμελίωσαν οἱ μὲν Σιδώνιοι εἰς τὴν Β. παραλίαν κατὰ τὸν 15. ἤδη αἰῶνα π. Χ. πρῶτον τὴν ἀκρόπολιν Βύρσαν καὶ ἔπειτα τὴν πόλιν Κ α ρ χ η ὀ ὄ ν α, οἱ δὲ Τύριοι περὶ τὰ 1100 πρῶτον τὴν Ἰ τ ὺ κ η ν, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης δυνάμεως αὐτῶν (τὸν 6. καὶ ἡ. αἰῶνα) σειρὰν πόλεων, ἐν τῇ μετέπειτα Νουμιδία καὶ Μαυριτανία. Μᾶλλον δὲ πολυαριθμοὶ ἀποικίαι αὐτῶν ἦσαν αἱ ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἐνθα λέγεται ὅτι οἱ Τύριοι ἐθεμελίωσαν 300 πόλεις.

Ἐμπορίον, ναυτιλία, ἐφευρέσεις, τέχναι τῶν Φοινίκων.

§. 45. Οἱ Φοίνικες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἦσαν ὁ πρῶτος ἐμπορικὸς λαὸς τῆς Γῆς, ἐπειδὴ ἐμέσαζον εἰς τὴν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως (πρὸς Β. μέχρι τῆς Βρετανίας) συγκοινωνίαν, λαμβάνοντες διὰ τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐμπορίου αὐτῶν προϊόντα καὶ τῶν πλείον μεμακρυσμένων χωρῶν καὶ μεταδίδοντες αὐτὰ διὰ τῶν πολυαριθμῶν ἀποικιῶν, τινὰ δὲ καὶ κατεργασμένα.

Κριώτερον ἄρθρον τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν δὲν ἦταν τόσον τὰ προϊόντα τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας καὶ τέχνης, ὅσον τὰ ἐμπορεύματα, τὰ ὅποια λαμβάνον ἐἴτε ἀμέσως ἐκ τῶν παρὰ τὸν Εὐφράτην χωρῶν καὶ τῆς Αἰγύπτου, εἴτε ἐμμέσως δι' αὐτῶν τούτων τῶν χωρῶν ἐκ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Αἰθιοπίας. Ἀντὶ δὲ τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν τοῦ ἀνατολικοῦ ἐμπορίου, εἰς ᾧ ἐκτὸς τῶν ἰσίων κατετάσσοντο ἀρώματα, θυμιάματα, ἔλαιον, σίτες, σίτες καὶ δοῦλοι, ἀντήλλασσον προϊόντα τῶν δυτικῶν ἀποικιῶν αὐτῶν, ἰδίως μέταλλα καὶ πρὸ πάντων ἀργυρον. Οἱ Φοίνικες ἀπεπειράθησαν καὶ τὸν περίπλου τῆς Ἀφρικῆς ἐξ Α. πρὸς Δ. κατὰ παραγγελίαν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νικῶ.

Ἐπειδὴ πρῶτοι οἱ Φοίνικες εἰς ἀρχαιστάτους χρόνους μετῴχετευσαν τὸν πολιτισμὸν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν, μεδόθη καὶ ἡ ἰδέα ὅτι αὐτοὶ ἔκαμαν καὶ διαφόρους ἀνακαλύψεις· ἀλλὰ πλῆθος τούτων παρέλαβον ἐξ ἀνατολικωτέρων λαῶν. Ἡ δόξα ὅμως τῆς τελειοποιήσεως τῆς πρώτης ναυτιλίας, ἀπὸ κοίλων δηλ. κορμῶν δένδρων εἰς φορτηγὰ πλοία (Ταρσικὰ) μένει εἰς αὐτοὺς ἀδιαφιλονέκτητος. Ἡ ὀρυξὶς καὶ κατεργασία τῶν

μετάλλων, ἡ ὑφαντικὴ, ἡ πορφύρα, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ὑαλός εἶνε τὰ σημαντικώτερα ἄρθρα τῆς ἀρχαιοτάτης βιομηχανίας αὐτῶν. Οὕτω τὰ ὑφάσματα τῆς Σιδῶνος, ἡ πορφύρα τῆς Τύρου, αἱ φοινικικαὶ ὑαλοὶ καὶ τὰ ἐξ ἐλεφαντίνου ὅστω, ἐκ χρυσοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων τεχνουργήματα αὐτῶν ἦσαν περιζήτητα καὶ πολύτιμα παρ' ἀρχαίοις.

Ἔποψις τῆς ἱστορίας τῆς Φοινίκης.

§. 46. Α.) Οἱ Φοίνικες ἀνεξάρτητοι. Καθ' ὃν ἤδη χρόνον ἐκυρίευσαν οἱ Ἰσραηλῖται τὴν Χαναάν, ἀναφαίνεται ἡ μεγάλη Σιδῶν, ἥτις ἐξέχρυσεν τῶν λοιπῶν πόλεων ἤρχισε πέμπουσα ἀποικίας πρὸς Α. καὶ Δ. Περὶ τὰ 1200 ἔνεκα ἀτυχοῦς κατὰ τῶν Φιλισταίων πολέμου αἱ ἐπισημότεραι οἰκογένειαι τῆς Σιδῶνος ἀπεσύρθησαν ἐπὶ τῆς νήσου Τύρου, ἥτις ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἀναφαίνεται ὡς τὸ πρῶτον τῆς Φοινίκης κράτος, τὸ ὁποῖον ἐσχίσσε καὶ τὴν Σιδῶνα. Τὴν μεγίστην δόξαν καὶ λαμπρότητα εἶδεν ἡ Τύρος καὶ ἡ Φοινίχη ὑπὸ τὸν βασιλέα Χειράμ, ὅστις εὕρισκετο μετὰ τῶν τότε ἰσχυρῶν αὐτοῦ γειτόνων Ἰσραηλιτῶν εἰς φιλικὰς σχέσεις καὶ ἐνῆργει κοινῶς μετ' αὐτῶν τὸ πρὸς τὴν χρυσοφόρον Ἰνδικὴν χώραν Οὐφεῖρ ἐμπόριον. Οὕτως ἡ Φοινίχη καὶ ἡ Παλαιστίνη ἔσχον συγχρόνως τὴν λαμπροτέραν αὐτῶν ἐποχὴν καὶ τὸ φοινικικὸν ἐμπόριον ἐξετείνεται τότε ἀπὸ τῶν Ἰνδῶν μέχρι τῆς Βρετανίας. Ὑπὸ τοὺς διαδόχους ὅμως αὐτοῦ μακροχρόνιοι ἐσωτερικαὶ ἐριδες ἐγένοντο ἀφορμὴ πολλῶν μεταναστάσεων, μάλιστα δὲ ἡ πρὸς τὴν δημοκρατίαν τάσις τῶν Τυρίων ἠνάγκασεν τὴν ἀριστοκρατικὴν μερίδα νὰ φύγῃ καὶ οὕτως αἱ πλούσιαι καὶ εὐγενεῖς οἰκογένειαι μετόχησαν τῷ 814 ἢ 813 εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἐνθα οἱ Σιδῶνιοι εἶχον πρὸ πολλοῦ συστήσει ἀποικίαν. Ἡ μετοικεσία αὕτη ἔσχε διὰ τὴν Τύρον συνεπείας, ὁποίας ἡ τῆς Τύρου διὰ τὴν Σιδῶνα, δηλαδὴ ἐνῶ ἡ Καρχηδὼν ἤρμασεν, ἡ Τύρος παρήκμασε.

Β. 1) Οἱ Φοίνικες ὑποτελεῖς. Ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη τοῦ ἡ. αἰῶνος ἐπροσπάθησαν κατὰ πρῶτον μὲν οἱ Ἀσσύ-

ριοι, βραδύτερον δὲ οἱ Βαβυλώνιοι νὰ ἐκτείνωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν μέχρι τῆς Μεσογείου. Τοῦτο δὲ καθίστατο εἰς αὐτοὺς τοσοῦτω μᾶλλον εὐκόλον, ὅσῳ τὰ μικρὰ κράτη τῶν Φοινίκων, Σύρων καὶ Ἰσραηλιτῶν εἶχον συχνὰς πρὸς ἀλλήλας ἐριδας καὶ τὸ ἀσθενέστερον ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐπικουρίαν μιᾶς τῶν μεγάλων δυνάμεων (Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων).

Οὕτως ἐξέτεινεν ὁ Ἀσσύριος βασιλεὺς Σαλμανασάρ τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Φοινίκης (§. 48). Βραδύτερον αἱ Φοινικαὶ ἐπικράτειαι περιεπλάκησαν εἰς τοὺς μεταξὺ Αἰγυπτίων καὶ Βαβυλωνίων πολέμους τοὺς περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς ἐντεῦθεν Ἀσίας. Ὑπεστήριξαν δ' ὡς σύμμαχοι τὴν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου Νεκὸν πρὸς κατάκτησιν τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου χωρῶν καὶ ἕνεκα τούτου ὑπετάγησαν ὑπὸ τῶν νικητῶν Βαβυλωνίων (604) μετὰ τὴν περὶ τὸ Κιρκήσιον ἦταν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κύρου καταστροφὴν τοῦ Βαβυλωνίου βασιλείου (538) περιέπεσαν καὶ αἱ παρὰ τὴν Μεσόγειον κτήσεις αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ἡ ἐτι ἀκμαία θαλασσία δύναμις τῶν Φοινίκων παρέσχεν εἰς τοὺς Πέρσας σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμους αὐτῶν ἀλλ' ἕνεκα τῶν κατὰ θάλασσαν ἀπωλειῶν καὶ τῆς ἀδικλείπτως αὐξανούσης πίεσεως τῶν Περσῶν, ἡ θέσις τῶν Φοινίκων κατέστη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ξέρξου ἀφόρητος καὶ ἕνεκα τούτου ἐξεβράχη ἐπανάστασις τῶν Σιδωνίων ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Τέννην, ἥτις ὁμῶς ἀπέληξε μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως τῶν. Ἡ κατάστασις αὕτη ἠτοίμασε καλὴν ὑποδοχὴν εἰς τὸν Μακεδόνα κατακτητὴν· μόνη δὲ ἡ Τύρος ἐπροσπάθησε ν' ἀνὰ κτήσει τὴν ἀρχαίαν αὐτονομίαν, ἐπέσεν ὁμῶς μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις διὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὰ παρὰ τῆς Αἰγύπτου ἔδωκε θανατηφόρον τραῦμα εἰς τὸ φοινικικὸν ἐμπόριον.

Εἰς τὰ σημαντικώτερα κράτη τῆς Φοινίκης (Σιδῶνα, Τύρον, Ἀραδόν, Βηρυτόν, Βύβλον) ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν μέχρι τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας διαδοχικὴ βασιλεία, οὐχὶ ὁμῶς ἀπόλυτος, ἀλλὰ πι-

ριωρισμένη ὑπὸ δύο γερούσιων, τῆς ἐκ 30 μελῶν πολυαριθμοτέρας καὶ τῆς ἥτεον πολυαριθμοῦ, αἰτίνες, καθὼς καὶ ἐν Καρχηδόνι, εἶχον τὰς σημαντικωτέρας ὑποθέσεις τοῦ κράτους εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῶν αἱ πράξεις ἐπατηροῦντο πάλιν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ, ἥτις καὶ πολλὰς δὲν ἐπεκύρου. Αἱ ὑπὸ βασιλεῖς Σιδωνικαὶ πόλεις (Τύρος, Σιδὼν καὶ Ἀραδός), τῶν ὁποίων πρεῖστα εἰς μὲν τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους ἡ Σιδὼν, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τοῦ 12. αἰῶνος ἡ Τύρος καὶ κατὰ τοὺς Περσικοὺς χρόνους πάλιν ἡ Σιδὼν, ἀπετελοῦν ὁμοσπονδίαν.

Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι.

Ἡ κλιμακωτὴ χώρα τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος.

§. 47. Ὁ Εὐφράτης καὶ ὁ Τίγρις, πηγάζοντες ἐκάτερον ἀπὸ τοῦ ὑψιπέδου τῆς Ἀρμενίας καὶ ῥέοντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραλλήλως, περιελίουσιν κατὰ τὸν μέσον ῥοὴν αὐτῶν εὐρείαν καὶ ἐν μέρει ἔρημον πεδιάδα, τὴν Μεσοποταμίαν, εἴτε (παρὰ τὴν Κτησιφῶντα) πλησιάζοντας μὲν ἀλλήλους μέχρις ἀποστάσεως ὀλίγων μιλίων, ἀλλὰ πάλιν ἀπχωριζόμενοι, περιελίουσιν τὴν ποτὲ διὰ τεχνιτῆς ἀρδεύσεως (διὰ διωρύχων καὶ ἀντλιῶν) εὐφρωτάτην πεδιάδα τῆς Βαβυλώνης, εἰς ἣν ὁμοῦς συγκαταριθμεῖται καὶ ἡ δεξιὰ ὄχθη τοῦ κάτω Εὐφράτου Καλδαία (τὸ σύνολον τῶν δύο χωρῶν ὑπὸ τῶν Σηιτικῶν λαῶν καλεῖται Σενάαρ). Ἀσσυρία δὲ καλεῖτο ἡ παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ μέσου Τίγριδος χώρα. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἕκαστος παταμὸς εἶχεν ἰδίαν ἐκβολήν, τανῦν ὁμοῦς ἐνοῦνται ὑπεράνω τῆς ἐκβολῆς τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σχατελαράδης, ὅστις χύνεται εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον.

Ὁ Εὐφράτης τὸν χειμῶνα καὶ εἰς μᾶλλον τὸ ἔαρ, ἀναλυομένης τῆς χιόνος ἐπὶ τῶν Ἀρμενικῶν ὄρεων, ἐπιφέρει πλημμύρας, αἰτίνες ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἢ ἐμποδίζοντο διὰ προχωμάτων, ἢ ἤγετο τὸ ὕδωρ αὐτῶν διὰ πολυαριθμῶν διωρύχων, ἀρδευσσῶν καὶ τὴν χώραν, τοῦτο μὲν εἰς τὸν χαμηλότερον κείμενον Τίγριν, τοῦτο δ' εἰς ἔλη.

Παρ' ἀμφοτέραις τὰς ὀχθὰς τοῦ κάτω Εὐφράτου ἔκειτο ἡ Βαβυλὼν, ἡ Βαβέλ, σχηματίζουσα τετράγωνον καὶ ἑ-

χρυσά περιμέτρον 91 γ. μ. ἢ πόλις ὅμως δὲν ἦτο πυκνῶς κα-
τακλιμένη, ἀλλὰ περιεῖχε καὶ ἐκτεταμένους ἀγρούς, πυκνὰ ἀλ-
ση φοινίκων καὶ κήπους. Τὰ λίαν ὑψηλὰ καὶ παχέα αὐτῆς
τείχη θραδύτερον ἐκρημνίσθησαν, ἵνα ἐκ τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν
κτισθῶσιν ἄλλα κτίρια.

Ἐπισημότερα κτίρια ἐν Βαβυλῶνι ἦσαν α.) τὸ χαλκόφυλον ἱε-
ρόν τοῦ Βήλου, τὸ μέγιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον τῶν τῆς πόλεως
ταύτης οἰκοδομημάτων, ὃν τετράγωνον καὶ ἔχον διστάδιον ἐκάστην πλευ-
ρὰν ἐν τῷ μίᾳ αὐτοῦ ἔκκετο ὁ ὀκταώροφος πύργος, τὸ τῶν Χαλδαίων ἀ-
στεροσκοπεῖον, μετὰ τοῦ ἐν τῷ ὑπερώῳ αὐτοῦ ναοῦ καὶ πάντων τῶν ἐν
αὐτῷ πολυτελεστάτων πραγμάτων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο, οὐτινος τὰ ἐρεί-
πια ὑφίστανται τανῦν, ἦν αὐτὸς οὗτος ὁ ἐν τῇ γενέσει μνημονευόμε-
νος πύργος, ὃν ἤρξαντο οἰκοδομεῖν οἱ ἀπύγονοι τοῦ Νῶε πρὸ τῆς δια-
στροφῆς. β.) τὰ διπλᾶ βασίλεια, δηλ. τὰ ἀρχαῖα, ἀνήκοντα εἰς
τοὺς διὰ τῆς Σεμιράμιδος χαρακτηριζομένους χρόνους, καὶ τὰ νεώτε-
ρα, τὰ τοῦ Νεβουχδονόσορ. γ.) οἱ ἐπὶ ἀνδ' ἡρώων κρεμαστοὶ
κήποι, δηλ. ἐπὶ καμαρωτῶν κατὰ Στρώβωνα ψαλιδωμάτων, ἰδρυ-
μένων μὲν ἐπὶ κυβειδῶν πετρῶν, κοίλων καὶ ἐμπλῶν γῆς, σχημα-
τιζόντων δὲ λόφους, θειτροειδῶς καὶ βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν κατωτέρω
πρὸς τὰ ἄνω ὑψουμένους. δ.) κτίεις τούτων, κατασκευασμένων εἰς τὰ ἱ-
ερὰ θάματα, ἀποδίδεται εἰς τὴν Νίτωκριν.

Ἐνῷ ἡ κοιλὰς τοῦ Εὐφράτου περιεῖχε τὰς ἀρχαιοτάτας καὶ
πολυαριθμούς ταύτας κατοικίας παρὰ τὸν κάτω ῥοὺν αὐτοῦ,
εἰς τὸν Τίγγριν παρὰ τὸν μέσον ἤδη ῥοὺν αὐτοῦ ἐν τῇ κλιμα-
κωτῇ χώρᾳ τῆς Ἀσσυρίας ὑπῆρχε σειρὰ ἀνθηρῶν πόλεων, ἐξ
ἧν ὀνομαστή ἡ Νινευί, κειμένη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην
αὐτοῦ καὶ οὕτω πρωτεύουσα τῆς Ἀσσυρίας, ἔχουσα ὁμοίαν με-
τὴν τῆς Βαβυλῶνος περιοχὴν.

Ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

§. 48. 1) Τὸ παλαιὸν Βασίλειον τῆς Βαβυ-
λώνος (2000—1250 π. Χ.). Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἡ
μεταξὺ τοῦ κάτω Εὐφράτου καὶ Τίγγιδος πεδιάς κατακλήθη
ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Νῶε, καθέσσαν Χαλδαῖοι, ἀκόλου-
θῶντες τὸν ῥοὺν τῶν ποταμῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Νε-

Εβρώδ, δισεγγόνου του Νωε, εθεμελίωσαν κράτος ἐν τῷ εὐφώρῳ θαλυπέδῳ (Σενάαρ). Οἱ Χαλδαῖοι βασιλεῖς τῆς Βαβυλωνίας ἐζήτησαν (καθὼς καὶ οἱ Φαραὼ τῆς Αἰγύπτου) νὰ λαμπρύνωσι τὴν βασιλείαν αὐτῶν διὰ τῆς κατασκευῆς κολλοσιαίων ἔργων, οἷον τῶν διαρύχων, αἵτινες ἐχρησίμευον εἰς ἀρδευσιν τῆς χώρας καὶ συγκοινωνίαν αὐτῆς, καὶ μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ ἀνακτόρων. Βραδύτερον ὅμως ὑπέκυψε τὸ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνθοῦν κράτος αὐτῶν εἰς τοὺς Ἀσσυρίους καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν χιλιοετηρίδα ἔμεινεν ὑπὸ Ἀσσυριακὴν κυριαρχίαν.

2) Ἡ Ἀσσυριακὴ κυριαρχία (1250—606). Οἱ Ἀσσύριοι ὑπὸ τὸν Νινὸν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ διάδοχον Σεμιράμιδα (ἀπὸ τοῦ 1250) ἐγένοντο ὁ κυρίαρχος λαὸς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος καὶ μέρος τοῦ ὕμπεδου τοῦ Ἰρὰν διότι εἰς αὐτοὺς ὑπέκειντο εἰς μὲν τὰ μεσημβρινὰ ἡ Βαβυλωνία, εἰς δὲ τὰ ἀνατολικά ἡ Μηδία, εἰς δὲ τὰ βόρεια ἡ Ἀρμενία, ἐνῶ εἰς τὰ δυτικά ἡ κυριαρχία αὐτῶν ἐστίνετο μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἄλφους ποταμοῦ.

Ἡ Σεμιράμις ἐκυρίευσεν, ὡς λέγεται, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Λιβύης καὶ Αἰθιοπίας καὶ τέλος ἐπεχείρησεν ἐκστρατεῖαν καὶ κατὰ Ἰνδοὺ βασιλεῖς μετὰ μεγάλου στρατοῦ, συνισταμένου, ὡς λέγεται, ἐκ 3 ἑκατομπεζῶν, 500 000 ἱππέων καὶ 400 000 ἀρμάτων καὶ στόλου 2000 πλοίων ἐνίκησε μὲν τὸν ἐπὶ μᾶλλον πολυάριθμον Ἰνδικὸν στρατὸν, ἀλλ' ὅμως, ὅτε ἡ πανουργία αὐτῆς μετὰ τοὺς ψευδεῖς ἐλέφαντας ἀνεκαλύφθη, ἡττήθη, ἐπληρώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ ἐπανελθούσα συγκρατηθεὶς μετὰ τῶν θεῶν.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ ἡ' αἰῶνος φαίνεται ὅτι ἐξεπρόαγγεσαν πολυλachoῦ ἐπαναστάσεις, διότι καὶ ἡ Μηδία καὶ ἡ Βαβυλωνία, καθὼς καὶ ἡ μακρὰν κειμένη Συρία, ἀπεσπάρθησαν· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Θαλαφελσάρ, ἀποκατέστησε καὶ πάλιν τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους (ὅπως Δαρείος ὁ Α' τὴν τοῦ Περσικοῦ §. 52) καὶ οὕτως αὐτὸ ὑπὸ τὸν Σαλμανασάρ λίαν ἀνυψώθη ἐκ νέου· διότι οὗτος ἐκυρίευσεν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ, ἐπέβαλε φόρον εἰς τὸ τοῦ Ἰούδα (§. 41) καὶ ἐκυρίευσεν τὰς πλησίον παραλίας πόλεις τῆς Φοινίκης. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σεννα-

χρεῖμ ἐξηκολούθησε τοὺς κατακτητικoὺς πολέμους, ἰδίως δὲ κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, τὸ ὅποῖον ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἀρνηθῇ τὸν ἐτήσιον φόρον καὶ διεπραγματεύετο μετὰ τῆς Αἰγύπτου συμμαχίαν, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ ἐνσκήψαντος ἐξολοθρευτικοῦ λοιμοῦ εἰς τὸ ἐξώθεν τῆς Ἱερουσαλὴμ στρατόπεδον αὐτοῦ, ὁ μέγας στρατὸς αὐτοῦ ἐφυγεν ἀτάκτως καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Νινευί.

Ἐκ τῆς ἀτυχίας τῶν Ἀσσυρίων κατὰ τὴν πρὸς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἰουδαίας ἀπόπειραν αὐτῶν ὠφεληθέντες οἱ Μηδοὶ οὐ μόνον συνεπλήρωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν διὰ τῆς ἰδρύσεως βασιλείας (§. 41), ἀλλὰ βραδύτερον ἐπεχείρησαν καὶ ἐξολοθρευτικὸν πόλεμον ὑπὸ τὸν βασιλέα Φραόρτην κατὰ τῆς Νινευί. Ἡ πολιορκία ὅμως τῆς ἰσχυρᾶς πρωτεύουσας ἀπέτυχεν, ὁ δὲ Φραόρτης μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπescen ἐπὶ τοῦ πεδίου ἀποφασιστικῆς μάχης. Ὁ υἱὸς ὅμως αὐτοῦ Κυαζάρης ἠθέλησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ τὴν δευτέραν πολιορκίαν τῆς Νινευί, ὅτε Σκύθαι εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μηδίαν καὶ ἐπὶ 28 ἔτη ἐπόρθουν καὶ ἐδῆουν αὐτήν. Πρὸς τοῦτοισι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ὑπὸ τὸν τέως Ἀσσύριον τοποτηρητὴν Ναβοκολάσαρον ἠνάθησαν μετὰ τῶν Μηδῶν εἰς τὴν κατὰ τῆς Νινευί ἐπίθεσιν, καὶ οὕτως αὕτη μετὰ διετὴ πολιορκίαν ἐπέscε καὶ κατεστράφη τὸ 606.

3) Τὸ Νεώτερον Βαβυλώνιον βασίλειον (606—538). Τὴν παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὀχθὴν τοῦ Τίγριδος Ἀσσυριακὴν χώραν ἔλαβον οἱ Μηδοὶ, τὴν δὲ παρὰ τὴν δεξιὰν οἱ Βαβυλώνιοι. Ἀπόπειρα τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεκῶ νὰ κατακτήσῃ τὰς δυτικὰς κτήσεις τῶν Ἀσσυρίων ἀπέτυχεν, ἀφοῦ ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, υἱοῦ τοῦ Ναβοπολασσάρου, εἰς τὸ παρὰ τὸν μέσον Εὐφράτην Κιρκήσιον. Οὕτως αἱ μέχρι τῆς Αἰγύπτου χώραι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Βαβυλώνιους.

Ὁ Ναβουχοδονόσορ (604—562) ὕψισσε τὴν Βαβυλωνίαν δυναμιν εἰς τὸν ὑπατον βαθμόν. Ἐπεχείρησε τῶνόντι ἡ Φοινίκην κοινῶς μετὰ τοῦ Ἰούδα νὰ ἀποscίσῃ τὸν Βαβυλωνίων ζυγόν, ἀλλ' ἡ μὲν Ἱερουσαλὴμ μετὰ 1½ ἔτους πολιορκίαν ἐ-

πρᾶτον (§. 44), ἡ δὲ Φοινίκη ὑπέκυψεν ἐπίσης μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἡ Τύρος φαίνεται ὅτι μετὰ πολιορκίαν 13 ~~ε~~ μηνῶν ἔκαμν συνθήκας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν ὑποτελὴ κατὰστασιν.

Ναβόννηδος ὁ τελευταῖος βασιλεὺς συνεμάχησε μετὰ τοῦ Κροῖσου βασιλέως τῆς Λυδίας ἐναντίον τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτοὺς κινδύνου ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου· ἐπολιορκήθη ὁμοῦς μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Λυτικοῦ βασιλεῖου ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἣτις ἡλώθη διὰ τῆς παροχέτουσας τοῦ ὕδατος τοῦ Εὐφράτου, ἐνῶ οἱ κάτοικοι ἐώρταζον, καὶ οὕτως ἡ Βαβυλωνία κατέστη Περσικὴ ἐπαρχία τὸ 538 (§. 52).

Πολιτισμὸς τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων.

§. 49. 1) Ἡ θρησκεία τῶν ἐθνικῶν Σημιτῶν ἦτο λατρεία τῆς φύσεως καὶ ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῶν ἀντικειμένων ἐκείνων, εἰς τὰ ὅποια ὑπετίθεντο ἰδίως παροδῶν καὶ ἐνεργοὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως. Ἰδίως δὲ ἀπαντῶμεν παρ' αὐτοῖς τὴν λατρείαν τῶν ἀστέρων, ἐκ τῆς θέσεως τῶν ὁρίων, καθὼς καὶ ἐκ τῆς ἀνατολῆς καὶ δυσσεως αὐτῶν, οἱ ἱερεῖς ἐμάντευον τὴν θέλησιν τῶν θεῶν, τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ἐπικείμενα φυσικὰ φαινόμενα διὰ τῆς πρακτικῆς ὁμοῦς ταύτης τῶν ἀστέρων ὠδηγήθησαν εἰς ἐπιστημονικὰ ἀνακαλύψεις.

2) Πολίτευμα αὐτῶν. Ὁ ἴσας τοῖς θεοῖς τιμὰς ἀπολαμβάνων παρ' αὐτοῖς «βασιλεὺς τῶν βασιλέων» ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, περιεστοιχεῖτο ἐν τῷ ἀνακτήρῳ αὐτοῦ ὑπὸ πολυαριθμῶν θεραπόντων. Μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως εἶχε διὰ τῆς ἀστρολογίας καὶ μαντείας ἡ ἱερτικὴ τάξις τῶν Χαλδαίων, οἵτινες μόνον ἦσαν πεπαιδευμένοι.

3) Τὰ ἔργα τῆς Ἀσσυριακῆς τέχνης ἦσαν μεγάλα ἐθνικὰ κτίρια (ναοὶ καὶ ἀνάκτορα), εἰς τὰ ὅποια δι' ἀναγλύφων πρὸς τὸν οὐρανὸν εἴτε θρησκευτικὰ ἀντικείμενα, εἴτε κατορθώματα τοῦ ἐθνους καὶ τῶν βασιλέων, ἐξηγούμενα πολλάκις καὶ δι' ἐπιγραφῶν. Τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα ἔχουσιν, ὡς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν παριστώμενα πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ Αἰγυπτιακά, τὰ ὅποια ἐπίσης ἦσαν ἐν μέρει μὲν θρησκευτικὰ, κυρίως δὲ ἱστορικά.

4) Τὸ ἐμπόριον ἤκμαζε πολὺ διὰ τὸ γόνιμον καὶ παμφύρον ἔδαφος, ἰδίως δὲ διὰ τὴν ἐπίκαιρον πρὸς τοῦτο θέσιν τῆς χώρας, κειμένης μεταξὺ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ τῆς Μεσογείου, παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ δύο πλωτοὺς ποταμοὺς, τὰ ὅποια εὐκόλυνον τὴν μεταξὺ Δυτικῆς καὶ μεσημβρινῆς Ἀσίας συγκοινωνίαν.

Γ. ΙΡΑΝΙΟΙ Ή ΑΡΙΑΝΟΙ ΛΑΟΙ.

δ) Μηδοὶ καὶ Πέρσαι.

Τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἰράν καὶ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ.

§. 50. Μεταξὺ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Τίγριδος διαφρέμενων χωρῶν ὑψοῦται τὸ ὑψίπεδον τοῦ Ἰράν, ἡ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὑψιπέδου τῆς ἐντεθῆεν Ἀσίας, ὀριζόμενον πρὸς Π. μὲν ὑπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰξου διαρρεγμένων στεππῶν, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τῆς Εὐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Περιβάλλεται δὲ, καθὼς καὶ τὸ ὑψίπεδον τῆς πέραν Ἀσίας, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνέχεται εἰς τὰ ΒΑ. διὰ τοῦ στενοῦ Παροπαμίσου, ὑπὸ χειλικῶν ὄρεων, καθιστώντων ὅλον τὸ ὑψίπεδον φυσικὸν φρούριον ἐν τῷ μίσῳ τριῶν βαθυπέδων (τίνων;)

Τὸ δυτικὸν χεῖλος τοῦ Ἰράν συνίσταται ἐκ παραλλήλων διειράδων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι μακραί, στεναὶ καὶ καλῶς ἀρδευόμεναι κοιλάδες. Ἐπὶ τοῦ ΒΑ. χεῖλος κατέχουσι οἱ Μηδοὶ καὶ ἐπὶ τοῦ ΝΑ. οἱ Πέρσαι, καὶ ἐκτίνων μὲν πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Εὐκράτανα, τούτων δὲ ἀρχαιοτέρα καθέδρα ἡ Περσέπολις, καὶ ἔτι ἀρχαιοτέρα Πασαργάδα. Παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ΝΑ. χείλους ἔκειτο ἡ Σουσιανή, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα καὶ συνηθεστέρα κατοικία τῶν Περσῶν βασιλέων (§. 53, 2) ἦσαν τὰ Σούσα.

Ἡ χώρα τοῦ μεσημβρινοῦ χείλους, τὸ ὅποτον κατακλίνει εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὀλίγον διαφέρει τῆς Ἀραβίας, ὥς οὕσα ἰδίως εἰς τὰ Α. ἀμμώδης ἔρημος, ἀνευ πηγῶν καὶ φυτείας. Αὐτῇ κατέχουσι οἱ Καρμανοὶ καὶ πρὸς Α. αὐτῶν κατὰ τὴν ἔρημον τὴν περὶ τῶν Περσικῶν χωρῶν αἱ ὀλίγον πολυάριθμοι φυ-

λαὶ τῶν Γεβρωσῶν, οἵτινες ἔζων, ὥς οἱ σημερινοὶ Βελοῦτοι, νομαδικῶς μετὰ καμήλων καὶ ἐπέτρεχον ληστρικῶς τὰς πέριξ χώρας.

Ἀμέσως παρὰ τὴν ἀδενδρον παραλίαν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ κατόικουν ἀσήμαντοι φυλαί, ζῶσαι ἀπὸ τῶν ἰχθύων καὶ χελωνῶν καὶ κατασκευάζουσαι τὰς κατοικίας αὐτῶν ἐκ τῶν ὀστέων τῶν ῥιπτομένων εἰς τὴν παραλίαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἰχθύων.

Ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ χεῖλους, ὑψουμένου ἀποτόμῳ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰνδοῦ, κατόικουν ἐν τῷ νῦν Ἀφγανιστάν οἱ Ἀραχῶσι οἱ, λαβόντες τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ διαρρέοντος τὴν χώραν αὐτῶν Ἀραχῶτου ποταμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῶν χιόνων τῶν Ἐλβρουσίων ὄρεων καλῶς ἀρδευομένου βορείου χεῖλους κατόικουν ἐκτὸς τῶν Μήδων οἱ Πάρθοι καὶ οἱ Ἰράνιοι, εἰς δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ ὠξυ καλῶς ἀρδευομένην ἀπωτάτην ΒΑ. ἄκραν οἱ Βακτριανοί, τῶν ὁποίων ἡ πρωτεύουσα Βάκτρα (Βαλκ) κεῖται παρὰ παραπόταμον τοῦ ὠξυ.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὑψιπέδου, ἐνθα οἱ ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν κλιτύων τοῦ βορείου καὶ ἀνατολικοῦ χεῖλους καταρρέοντες ποταμοὶ σχηματίζουσι μεγάλην λίμνην (Ἀρία), κατόικουν εἰς τὰς παρ' αὐτὴν εὐφόρους χώρας οἱ μάχιμοι Δράγγαι.

Πέραν τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Ἰράν, ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ μεγάλου ὑψιπέδου τῆς πέραν Ἀσίας, εἰς τὴν ὑψηλὴν ὄρεινὴν χώραν τὴν μεταξὺ τοῦ ἄνω ὠξυ καὶ Ἰαξάρτου, κατόικουν οἱ Σογδιανοί, τῶν ὁποίων πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Μαράκανδα.

Τὸ βασιλεῖον τῶν Μήδων.

§. 51. Ἀφοῦ οἱ Μῆδοι ὑπὲρ τὰ 500 ἔτη ἔμειναν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀσσυρίων, ἡ ἀτυχία τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σενναχηρείμ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλήμ (§. 48), παρεκίνησεν αὐτοὺς τὸ 712 π. ἀποσπασθῆναι ἀπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἡ. αἰῶνος ἀναφαίνονται ὑπὸ ἰδίους ἀνεξαρτήτους βασιλεῖς.

1) Ὁ Δηϊόκης, ὅστις ὥς κριτὴς διὰ τῶν σοφῶν καὶ δικαίων κρίσεων αὐτοῦ ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν, ἐξελέχθη κοινὸς βα-

πλεὺς τῶν κεχωρισμένων φυλῶν καὶ ὠκοδόμησεν ἰδιαιτέραν πρωτεύουσαν τὰ Ἐκβάτανα καὶ ἀνάκτορα ἐν αὐτῇ. Ἀφοῦ δὲ αὐτός ἐξήσφαλιστα καὶ ἐτακτοποίησε τὸ κράτος, ἠδύνατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ

2) Φραόρτης, παρουσιαζόμενος ὡς κατακτητὴς, νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς λαοὺς τοῦ βορείου Ἰράν (Πάρθους καὶ Βακτριανούς), νὰ ἐπιχειρήσῃ δὲ καὶ κατὰ τῆς Ἀσσυρίας ἐπιθεῖν, ἥτις ὁμῶς ἐπὶ τῷ πεδίου τῆς μάχης τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀντὶ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀσσυρίους διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς μακροχρόνιον ὑποδούλωσιν τῆς Μηδικῆς. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ

3) Κυαξάρης, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ἐπολιορκίῃσεν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Νινευῖ, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν ἕνεκα τῆς εἰσβολῆς νομάδιων Σκυθῶν εἰς Μηδίαν, ἣν αὐτοὶ νικῆσαντες τὸν Κυαξάρην ἐδῆρουν ἐπὶ 28 ἔτη ὡς καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι τῆς Ἑλλάσσοнос Ἀσίας καὶ Συρίας χώραν. Ἀφοῦ ὁμῶς οἱ Σκυθοὶ ἐξεδιώχθησαν, ἐπεχείρησεν ὁ Κυαξάρης ἐκ νέου τὴν πολιορκίαν τῆς Νινευῖ, ἣν μετὰ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβοπολασσάρου ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε (606). Κατὰ δὲ τὸν διαμελισμὸν τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου αὐτὸς μὲν ἔλαβε τὰς ἀνατολικὰς χώρας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Τίγριδος μέχρι τοῦ ἁνω Ἰνδοῦ, τὰ δὲ δυτικὰ ἔλαβεν ὁ σύμμαχος αὐτοῦ Ναβοπολασσάρος. Ὁ Κυαξάρης ἀφῆκε τὸ ἀπὸ τοῦ Ἄλως μέχρι τῆς Βακτριανῆς καὶ Ἰνδικῆς ἐκτεινόμενον ἰσχυρότατον κράτος τῆς Ἀσίας εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ

4) Ἀστυάγην, ὅστις ὁμῶς ἐγκατέλιπε τὴν πολεμικὴν ὁδὸν, ἣν ὠδεύουν οἱ Μῆδοι ὑπὸ τὸν πάππον καὶ πατέρα αὐτοῦ. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἡ μακρὰ καὶ ἀδρανὴς κυθέρνησις αὐτοῦ ἐληξεν μὲ τὴν παντελεῖ ἀπώλειαν τῆς ἐξουσίας· διότι οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸν Κύρον (τὸν ἑγγονον αὐτοῦ) ἀπεσπάρσθησαν, καὶ ὅτε ὁ Ἀστυάγης αὐτὸς ἐξεστράτευσεν κατ' αὐτῶν, ἐνίκηθη παρὰ τὰς Πασαργάδας καὶ ἡχμαλωτίσθη τὸ 558. /

Οἱ Πέρσαι ἐκόσμησαν τὸν βίον τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ βασιλείου αὐτῶν, ἰδίως δὲ τὴν νεότητά αὐτοῦ μὲ θαυμασίους μύθους. Καθ' Ἡρόδοτον τὰ κυριώτερα συμβῆντα τοῦ βίου τοῦ Κύρου εἶνε τὰ ἑξῆς, ὁνειρον τοῦ βα

σιλέω· περί τοῦ ποταμοῦ—ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μανδάνη νυμφεύεται τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν· Κωρύδωσιν—ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ γεννᾶται ὁ Ἀργαδάτης, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐπωνομάσθη Κύρος· δεύτερον ὄνειρον τοῦ κλήματος—ὁ Κύρος ἐκτιθεταὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου, ἀλλὰ σώζεται ὑπὸ ποιμένας καὶ ἡλικιοῦται μετὰ ποιμένων—ὁ βασιλεὺς παίδων—ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀστυάγου·—ὁ Ἀρπαγος ἐστιᾶται μὲ τὰς σάρκας τοῦ υἱοῦ του—οἱ μάγοι λέγουσιν ὅτι τὸ ὄνειρον ἐπληρώθη—ὁ Κύρος ἐπαναπέμπεται εἰς τὴν Περσίαν πρὸς τοὺς ἀληθεῖς γονεῖς αὐτοῦ—δι' ἐπιστολῆς τοῦ Ἀρπάγου, σταλείσης διὰ λαγωῦ, προσκληθεὶς, παρακινεῖ τοὺς Πέρσας εἰς ἀποστασίαν—αἱ δύο ἀνισοὶ ἡμέραι—ὁ Κύρος μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ Ἀστυάγου·—ὁ κατ' αὐτοῦ ραλὴς Ἀρπαγος αὐτομολεῖ πρὸς αὐτὸν—ὁ Ἀστυάτης εἰς τὴν παρὰ τὰς Πασαργάδας μάχην ἡττᾶται καὶ αἰχμαλωτίζεται.

Τὸ βασίλειον τῶν Περσῶν.

§. 52. 1) Ὁ Κύρος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 558—529, διὰ τῆς κατὰ τοῦ Ἀστυάγου νίκης του οὐ μόνον ἡλευθέρωσε τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Μηδοὺς τοὺς τῶς κυριάρχους αὐτῶν. Ἐκ τῶν τριῶν βασιλείων, τὰ ἅποια μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Νινευὶ εἶχον διαμοιρασθῇ τὴν κυριαρχίαν τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἐσώζοντο μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μηδικοῦ μόνον τὸ τῆς Λυδίας καὶ Βαβυλωνίας· ἀμφοτέρω ὁμοῦς ἡπειροῦντο ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Κύρου.

Κατάκτησις τῆς Λυδίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος, θελήσας νὰ προλάβῃ καὶ τὸν ἐπικείμενον ἔνακα τοῦ Κύρου κίνδυνον, νὰ ἐκδικηθῇ δὲ καὶ τὸν ἐχθρονισμὸν τοῦ γυναικαδέλφου του Ἀστυάγου, ἐκίνησεν ἐπιθετικὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον, ἀφ' οὗ πρότερον ἔλαβε χρησμὸν παρὰ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου, ὃν αὐτὸς ἐξήγησεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Καὶ διεῖδη μὲν τὸν Ἄλυν, ἀλλ' ἀπεσύρθη πάλιν εἰς τὴν πρωτεύουσάν αὐτοῦ Σάρδεϊς, μετὰ τὴν ἀμφίρροπον παρὰ τὴν Περσίαν κατὰ τοῦ πολυσαριθμοτέρου στρατοῦ τοῦ Κύρου μάχην· πρὸς τούτοις ἀπέλυσε καὶ τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα τῶν ὑποτελῶν λαῶν μέχρι τοῦ προσεχοῦς ἔαρος. Μολὼν ὁμοῦς τοῦτο ὁ Κύρος, ἐκίνησε ταχέως κατὰ τῶν Σάρδεων καὶ διασκορπίσας διὰ τῶν

καμήλων αὐτοῦ τὸ ἱππικὸν τῶν Λυδῶν ἐπόρθησε καὶ ἐδήλωσε τὴν πόλιν μετὰ βραχείαν πολιορκίαν, τὸν δὲ αἰχμαλωτισθέντα βασιλέα διέταξε νὰ παραδώσωσιν εἰς τὰς φλόγας, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου τὸ σοφὸν τοῦ Σόλωνος λόγιον.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀρπαγος ὑπέταττε τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς ἐντεῦθεν Ἀσίας, ὁ Κύρος ἐξηκολούθησε τὴν πρὸ τοῦ Λυδικοῦ πολέμου ἀρξαμένην καθυπόταξιν τῶν εἰς τὰ ἀνατολικά τοῦ Ἰρᾶν λαῶν καὶ οὕτω καθυπέταξε τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς παρὰ τὴν Θορείαν πλευρὰν τοῦ ὑψιπέδου τοῦ Ἰρᾶν εἰς τὰς στέππας τοῦ ὠρεοῦ κατοικοῦντας νομαδικούς λαοὺς (Χωρασμίους καὶ Σάκας) καὶ ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του μέχρι τοῦ Ἰαξάρτου, ἔνθα ἐθεμελίωσε κατὰ τῶν Μασσαγετῶν φρούρια καὶ πόλιν μεγάλην (Κυρόπολις ἢ Κυρέσχατα).

Π τ ῶ σ ι ς τ ῆ ς Β α β υ λ ῶ ν ο ς (558). Ὁ σύνδεσμος ὁμοῦ μεταξὺ τῶν ἀνατολικῶν καὶ τῶν ἤδη μέχρι τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐκτεινομένων δυτικῶν κτήσεων τοῦ Κύρου διεκόπτετο ὑπὸ τῆς ἀνεξαρτήτου Βαβυλωνίου μοναρχίας τῆς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος ὄθεν ἀπεφάσις νὰ ὑποτάξῃ καὶ αὐτήν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνίας Ναβόννηδος εἶχε πεποιθῆσιν εἰς τὴν ἰσχυρὰν ὀχύρωσιν τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ, καλόν τῳ ὄντι ὁ Κύρος μόνον διὰ τῆς παροχαιεύσεως τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐκστάσεως τῶν ἐορταζόντων κατοίκων ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ αὐτήν. Αἱ ἐπαρχίαι ὁμοῦ τοῦ Βαβυλωνίου κράτους φαίνεται ὅτι ὑπετάγησαν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὸν νικητὴν καὶ ἕνεκα τούτου αἱ φοινικικαὶ πόλεις διετήρησαν τοὺς ἐγχωρίους αὐτῶν βασιλεῖς. Πρὸς στερέωσιν δὲ τῆς ἐν τῇ Συρίᾳ ἐξουσίας τοῦ ὁ Κύρος ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς εἰς Βαβυλῶνα μετοικισθέντας Ἰουδαίους τὴν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐπάνασθαι καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ (§. 41 ε.). διότι δι' αὐτοῦ ἤλπιζε νὰ ἔχῃ αὐτοὺς εὐγνώμονας συμμάχους κατὰ πάσης προσπάθειάς πρὸς ἀνανέωσιν τοῦ Βαβυλωνίου κράτους.

Λέγεται ὅτι ὁ Κύρος ἐφρονέθη εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ ὅτι ἡ βασίλισσα αὐτῶν Τήμιρις ἐνέθηκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ εἰς ἄκον αἵματος, ἐκδικουμένη τὴν πλεονεξίαν αὐτοῦ.

2) Ὁ Καμβύσης, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 529—522, ἐξηκο-

λούθησε τὰς κατακτήσεις τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ καθιέρωσε τὴν τετάρτην μεγάλην δύναμιν, ἣτις ὑφίστατο μετὰ τὴν πτωσιν τῆς Νινευί, τὴν Αἴγυπτον.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ἄμασις ὑφώρα πάντοτε τὰς προόδους τοῦ Κύρου καὶ ὑπεσχέθη τὴν βοήθειαν αὐτοῦ εἰς τὸν Κροῖσον· τὸν ὁποῖον ὁμῶς ἀφῆκε νὰ πέσῃ, καθὼς καὶ τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὕτως οἱ Πέρσαι ἐγένοντο γείτονες αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ Φαμμήνιτος, ὅστις ἠττήθη παρὰ τὸ Πηλούσιον, καὶ οὕτως ἡ Μέμφις ἡλώθη μετὰ βραχείαν πολιορκίαν τὸ 525. Ἡ ἐμφάνισις τῶν Περσῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐνέσπειρε τρόμον εἰς τοὺς γειτνιάζοντας λαοὺς καὶ οὕτως αἱ Λιβυκαὶ φυλαὶ αἱ πρὸς Δ. παρὰ τὴν παραλίαν ἀλλεπάλληλοι ἐπεμπον φόρους· καὶ Ἕλλην τύραννος τῆς Κυρήνης ἐστέρωσε τὴν αὐθαίρετον ἐξουσίαν τοῦ ὑποτασσόμενος εἰς τοὺς Πέρσας, τῶν ὁποίων τὸ κράτος οὕτως ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ὑφιπέδου τῆς Βάρκας.

Ἡ ταχεῖα καὶ εὐκολος κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου, τοῦ παναρχαίου βασιλείου τῶν Φαραῶ, ἠρέθισε τὸν Καμβύσην πρὸς περαιτέρω κατακτήσεις, καὶ οὕτω συνέλεξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ παρὰ τὰς Θήβας, ὅθεν ἐξαπέστειλεν ἀποσπάσματα αὐτοῦ εἰς τὴν αὖσιν Σιδάχην πρὸς ἐκπόρθησιν τῆς ἐπικρατείας Ἀμμωνίας, ἐν ᾗ ἔκειτο τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀμμωνος Διός, μετὰ δὲ τοῦ λοιποῦ αὐτὸς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Αἰθιοπῶν, ἀλλὰ δι' ἔλλειψιν τροφῶν καὶ μετὰ ἀπώλειαν μεγάλου μέρους τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὰς Θήβας, ἐνθα ἔλαβε τὴν εἰδήσιν, ὅτι τὸ εἰς τὴν ἔρημον ἀποσταλὲν ἀπόσπασμα κατεπλακώθη ὑπὸ τῆς ἄμμου. Ὁμοίως δὲ ἀπέτυχε καὶ τὸ σχεδίων αὐτοῦ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Καρχηδόνα, διότι οἱ Φοίνικες ἠρνήθησαν νὰ ἐκπλεύσῃσι κατὰ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἀποικίας.

Ὅτε ἐπανελθὼν εἰς τὴν Μέμφιν εὖρος τοὺς Αἰγυπτίους ἐορτάζοντας τὴν ἐορτὴν τοῦ Ἀπίδος, ἐνόμισεν ὅτι ἡ ἀγαλλίασις αὐτῶν προήρχετο ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀποτυχῶν· διὸ τοὺς μὲν ἱερεῖς ἐμαστίγωσε, τὰ δὲ ἱερὰ αὐτῶν ἐνέπαιξε καὶ ἐν γένει ἐπραξε μεγίστας ἀπανθρωπίας οὐ μόνον κατὰ τῶν δεισιδαιμόνων Αἰγυπτίων, ἀλλ' ὀλίγον τι ὑπερῶν καὶ κατὰ τῶν Περσῶν. Φροδύμενος δὲ μὴ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ὁ ἀδελφός

του Σμέρδης καταλάβη τὸν θρόνον διέταξε τὸν Πρηξάσπην πρὸ τῆς ἐκστρατείας καὶ τὸν ἐφάνευσεν. Ὅτε ὅμως ἔμαθεν ὅτι μάγος τις πολὺ ἑμιοῖος αὐτοῦ κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίδα· ἀπέθανεν ὅμως καθ' ὁδὸν ὑπὸ τυχαίας πληγῆς κατὰ τὴν πόδα.

3) Ὁ Ψευδοσμέρδης, ὅστις ἐβασίλευσε τὸ 522 ἔτος, ἀναγνωρισθεὶς τὸν ἔξδομον μῆνα τῆς βασιλείας του (ἀπὸ τὰ κεκομμένα αὐτοῦ ὠτα), ἐφονεύθη μετὰ πολλῶν μάγων διὰ συνωμοσίας τῶν ἐπτὰ ἀρχηγῶν τῶν Περσικῶν φυλῶν, καὶ οὕτως ἀποκτίστη ἡ διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ Ψευδοσμέρδους διακοπείσα ἀρχὴ τῶν Ἀχαιμενιδῶν, καθ' ὅσον μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ἀρχαιότερου κλάδου διεδέχθη τὸν θρόνον ὁ ἐκ τοῦ νεωτέρου

4) Δαρεῖος ὁ Α'. ὁ Ὑστάσπου, ὅστις ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 521—485.

Ἀποκατάστασις τῆς ἰσχύος τοῦ βασιλείου. Μόνον διὰ πολλῶν κόπων καὶ μεγάλης δραστηριότητος κατῴρθησεν οὗτος νὰ συγκατήσῃ τὸ διαλυόμενον κράτος. Ἡ Βαβυλῶν ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀποστασίας, διότι πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δαρείου διὰ τῆς ἀντιστάσεως μετέδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποστασίας καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας. Ἀλλὰ μετὰ εἰκοσάμηνον πολιορκίαν ἡ Βαβυλὼν ἀνεκτίθη (518), ἀκρωτηριασθέντος, ὡς λέγεται, ἐκουσίως τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ Ζωπύρου, καὶ ἐσταυρώθησαν τρισχίλιοι προὔχοντες τῆς Βαβυλωνος καὶ καθηρέθησαν τὰ τεῖχη αὐτῆς. Αἱ δὲ συγχρόνως ἐκραγεῖσαι στάσεις κατὰ τὰς ἀνατολικὰς καὶ βορεῖας ἐπαρχίας τοῦ κράτους κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Δαρείου, ὅστις οὕτως ἐστερεώσε τὴν κυριαρχίαν του.

Κατακτητικαὶ ἐκστρατεῖαι τοῦ Δαρείου. Τὴν πέραν τοῦ κάτω Δουναβείως ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐπεχείρησεν ὁ Δαρεῖος οὐχὶ πρὸς τιμωρίαν τῶν Σκυθῶν διὰ τὴν πρότερον εἰς τὴν Μηδίαν εἰσβολὴν αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα ἐκτείνῃ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης, ὅπερ μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς οὐδεὶς Ἀσιανὸς ἡγεμὼν εἶχεν ἐπιχειρήσει. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐξεστράτευσεν ἔχων 700000; στρατοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου, διαβάς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον, ἤλθεν

εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ συγχρόνως ἀπέστειλε τὸν ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων ἐτοιμασθέντα στόλον εἰς τὴν Δούναβιν διὰ νὰ κατασκευάσῃ γέφυραν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Μετὰ δὲ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἀφῆκε τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ 60 ἡμέρας πρὸς φύλαξιν τῆς γεφύρας, αὐτὸς δὲ ἐπρυχώρησε διὰ νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Σκύθας. Ἀλλ' οὗτοι ὑποχωροῦντες εἰς αὐτὸν, ὡς λέγεται, μέχρι τοῦ Ταναΐδος, κατέστρεφον συγχρόνως καὶ τὴν χώραν, ὥστε ὁ Δαρεῖος δι' ἑλλειψιν τροφῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ ἄπρακτος. Οἱ Σκύθαι προλαβόντες αὐτὸν προσεκάλεσαν τοὺς Ἴωνας νὰ κατασφύσωσι τὴν γέφυραν· καὶ ὁ μὲν Μιλτιάδης ἐσυμβούλευσε νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν προτροπὴν ταύτην πρὸς εὐκολωτέραν ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας των, ἀλλ' ὁ Ἰξιαῖος, τύραννος τῆς Μιλήτου, ἀντιπαρετήρησεν, ὅτι τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα τῶν τυράννων, καὶ οὕτως ἡ γέφυρα διετηρήθη καὶ τὰ λείψανα τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἐσώθησαν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον τῶν Περσῶν Μεγάβαξος ὁ Πέρσης στρατηγὸς ὑπέταξε τὴν ἀνατολικὴν καὶ μεσημβρινὴν Θράκην καὶ ἐδέχθη παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντου γῆν καὶ ὕδωρ ὡς σημεῖον ὑποταγῆς.

Ἐκ στρατείας κατὰ τῶν Ἰνδιῶν. Ἀφ' ἀπόπειραι πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ Περσικοῦ βασιλείου πρὸς Ν. (ὑπὸ τὸν Καμβύσην) καὶ πρὸς Β. ἀπέτυχον, ἐγένοντο τοιαῦτα πρὸς Α. (εἰς τὰς Ἰνδίας) καὶ Δ. (εἰς τὴν Ἑλλάδα). Κατὰ πρῶτον ἐπεχείρησεν ὁ Δαρεῖος ἐκ στρατείας κατὰ τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὑπέταξε τοὺς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἰνδοῦ κατοίκους, αἵτινες καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ξέρξην ὑπήκουον, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς μετὰ ταῦτα Ἀχαιμανίδας ἀναφαίνονται ἀνεξάρτητοι.

Οἱ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμοι ἀπὸ τοῦ 500—449 (§. 77). Ὁ Δαρεῖος οὐ μόνον ἐσωσεν ἀπὸ τῆς διαλύσεως τὸ Περσικὸν κράτος καὶ ἐξέτεινεν αὐτὸ πρὸς Δ καὶ Α, ἀλλ' ἐδωκεν εἰς αὐτὸ καὶ πολίτευμα, τὸ ὅποιον κατέστησε δυνατόν τὴν ἐπὶ 200 περίπου ἔτη εἰς ἓν συνοχὴν τῶν διαφόρων ἐθνῶν (§. 53.)

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν τῆς τρίτης κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας, ἥτις διεκόπη ἔνεκα τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἐπα-

ναστάσεως (486) ἀπέθανεν ὁ Δαρεῖος καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του

5) Ξέρξης ὁ Α'. ὅστις ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 485—465. Οὗτος, καταβαλὼν τὴν ἐπαναστατήσαν Ἀίγυπτον, συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις τοῦ ἀπεράντου κράτους διὰ τὴν τρίτην κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν (§. 77.)

6) Ἀρταξέρξης ὁ Α' ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 465—424. Ἡ δευτέρα ἀπόπειρα τῶν Αἰγυπτίων, βοηθουμένων ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Λιβύων Ἰνάρω καὶ τῶν Αθηναίων πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπέτυχε. Τὸ τέλος τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμου ἰδὲ § 77. Ἦδη ὑπ' αὐτὸν ἤρξατο ἡ παρακμὴ τοῦ βασιλείου, α) ἔνεκα τῶν ἀνταρσιῶν τῶν σατραπῶν, οἵτινες οὐ μόνον συνεκέντρουν τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν εἰς ἑαυτοὺς, ἀλλὰ πολλάκις διόγκουν καὶ πλείονας σατραπείας, καὶ β) διὰ τῆς εἰσαγωγῆς μισθωτῶν στρατευμάτων, ἰδίως ἐξ Ἑλλήνων συνισταμένων, ἥτις εἰσήγαγε τὴν μαλθακότητα καὶ τρυφηλότητα εἰς τοὺς πρότερον πολεμικοὺς Πέρσας.

Αἱ ἐπόμεναι βασιλεῖαι εἶνε τὸ πλεῖστον σειρὰ ἀποστασιῶν, ὅτε μὲν ἡγεμόνων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, οἷα ἡ τοῦ νεωτέρου Κύρου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ Β' τοῦ νικησαντος αὐτὸν παρὰ τὰ Κούναξα (401), ὅτε δὲ ὑποταχθέντων λαῶν, οἷα αἱ τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, τῶν ὁποίων οἱ δευτεροὶ ἐτήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐπὶ 64; ἔτη. Ὁ δὲ τελευταῖος βασιλεὺς Δαρεῖος ὁ Κοδομανὸς (335—330) δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπὸ τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμων ἀρξαμένην παρακμὴν τοῦ βασιλείου. Οἱ σατράπαι αὐτοῦ ἐνίκηθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου παρὰ τὸν Γράνικον τὸ 334, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος παρὰ τὴν Ἰσσὸν τὸ 333 καὶ τὰ Γαυγάμηλα τὸ 331, τέλος δὲ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σατράπου Βήσσου τὸ 330.

Πολιτισμὸς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν.

§. 53. 1) Ἡ ὀρησκειᾶ. Ἀπὸ τοὺς Ἀριανοὺς ἔλαβον οἱ

Μηδοὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ζωροάστρου, ἥτις δέχεται τὴν ἀρχικὴν διαίρεσιν πάντων εἰς ἀγαθὰ καὶ κακὰ καὶ ἐντεθὲν κράτος τοῦ φωτός, τοῦ ἀγνοῦ δηλ. καὶ ὁσίου (Ὠρομάζης) καὶ κράτος τοῦ σκότους, δηλ. τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοσίου (Αἰριμάνιος). Ἀμφότερα δὲ ταῦτα, ἔχοντα στρατιὰν ὁμοίων πνευμάτων ὑφ' ἑαυτὰ, εὐρίσκονται εἰς ἀκατάπαυστον ἀγῶνα διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπινου γένους κυριαρχίαν· τέλος ὅμως τὸ κράτος τοῦ σκότους θὰ καταπέσῃ καὶ θὰ ἐναπομείνῃ μόνον τὸ τοῦ φωτός. Ἡ Ἱερατικὴ τάξις τῶν Μάγων κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν διατήρησιν τῆς διδασκαλίας ταύτης.

2) Τὸ πολίτευμα, ὅπερ Δαρεῖος ὁ Α' ἔδωκεν εἰς τὸ ἐκτεταμένον βασιλεῖον αὐτοῦ κύριον σκοπὸν εἶχε τὴν διαρκὴ ὑποταγὴν αὐτοῦ. ἵνα δὲ ἔχωσιν οἱ Πέρσαι ἴδιον συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν αὐτοῦ, ἐσχημάτιζεν ἐξ αὐτῶν τὸ συμβούλιον καὶ τὴν σωματοφυλακὴν, τοὺς ἄφινεν ἀφρολογήτους καὶ εἰς αὐτοὺς ἔδιδε πάσας τὰς σημαντικὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς λειτουργίας. Ἄπαν τὸ κράτος διήρπεν εἰς 20 σατραπεΐας, ἐκάστης τῶν ὁποίων προϊστάτο αὐστηρὸς ἀνατεθραμμένος καὶ ἐκλεκτὸς σατράπης, ὅστις πρὸ πάντων εἶχε τὴν φροντίδα νὰ τηρῇ τὴν ἐπαρχίαν εἰς ὑποταγὴν καὶ ἡσυχίαν. Καθεδρὰ ἐπὶ μὲν τοῦ Κύρου ἦσαν αἱ Πασαργάδαι, πρωτεύουσα τῆς φυλῆς τῶν Πασαργαδῶν, ὃ δὲ Δαρεῖος ἐθεμελίωσε δευτέρον ἀνάκτορον ἐν Περσепόλει. Συνήθως ὅμως οἱ βασιλεῖς διέτριβον εἰς τὰ Σούσα, διὰ νὰ ᾔνε πλησιέστερον εἰς τὰς δυτικὰς χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΦΡΙΚΗ

Προδιοίκησις.

Η Ἀφρικὴ, ἥτις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλεῖται μόνον Λιβύη, κεχωρισμένη τῶν λοιπῶν ἡπείρων τοῦ ἀρχαίου κόσμου, παρίσταται σχεδὸν ὡς νῆσος, τῆς ὁποίας τὸ μέγιστον μέρος καίτα

εἰς τὴν διακεκαυμένην ζώνην. Διαιρεῖται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων οἱ ἐξ ἴσου ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ ἀπέχοντες τόποι ἔχουσι σχεδὸν τὸ αὐτὸ κλίμα. Ἐνεκα δὲ τῆς κεντροειδούς ἐκ τῶν λοιπῶν ἡπειρῶν θέσεως αὐτῆς καὶ τοῦ μονοτόνου σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους τὰ ἐπ' αὐτῆς ἔθνη δὲν ἀνεπτύχθησαν, καὶ μόνον τὸ βορείον χεῖλος αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τὸν αὐτὸν πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη χαρακτῆρα, ὑπῆρξε χώρα πολιτισμένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἔχουσα καὶ ἰδίαν ἱστορίαν.

Γεωγραφικὴ ἐποφίς τῆς ἀρχαίας Ἀφρικῆς.

§. 54. Ἡ παρ' ἀρχαίοις γνωστὴ βορεία παραλία τῆς Ἀφρικῆς περιέχει πρὸς Δ. τὰ ὄρη τοῦ Ἀτλαντός, τοῦ ὁποίου τὸ ὑψηλὸν δυτικὸν χεῖλος μετὰ τῶν πολλαχῶς εἰς τὴν ζώνην τῆς αἰωνίου χιόνος κειμένων κορυφῶν αὐτοῦ, ὑψουμένων ἕως 11000 π., εἰς τοὺς ἀρχαίους θαλασσοπόρους ἐφαίνετο ὡς μεμονωμένη στήλη, φθάνουσα μέχρι τοῦ Οὐρανοῦ. Εἰς τὰ μέσα αὐτῆς μέρη τὰ ὄρη ταῦτα κατακλίνουσι βαθμηδὸν εἰς τὸ ὑψίπεδον τῆς Βάρκας, τὸ ὁποῖον μόνον ὀλίγον πλέον τῶν 1000 π. εἶνε ὑψηλότερον τῆς θαλάσσης. Πρὸς Ν. αὐτοῦ κεῖται ἡ Λιβυκὴ ἔρημος, ἔχουσα ἰδίως εἰς τὰ Δ. μεμονωμένας τινὰς ἀνάσεις, αἵτινες μετὰς δροσερὰς ὑπὲρ φοινίκων, ὁπωροφόρων δένδρων καὶ κλημάτων περιβαλλομένας πηγὰς αὐτῶν χρησιμεύουσιν ὡς σταθμοὶ εἰς τὰ καραβάνια. Πρὸς Δ. ἀνοίγεται ἡ μὴ γνωστὴ εἰς τοὺς ἀρχαίους μεγάλη κοιλὰς τῆς Ἀφρικῆς, ἡ τοῦ Νεῖλου, ὅστις ὢν λίαν ἀνεπτυγμένος (560 γ. μ.), διαρρέει δι' ὅλου τοῦ βορείου μέρους τῆς ἡπείρου.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὅπως καὶ νῦν, αὐτόχθονες καὶ μέτοικοι. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἦσαν οἱ Αἰθιοπες (δηλ. οἱ ἀνοικτὸν χρῶμα ἔχοντες παπάρχαιοι κάτοικοι τῆς βορείου Ἀφρικῆς Νουμιδοί, Μαυροῦσιοι καὶ Γαιτοῦλοι) καὶ οἱ Αἰθίοπες (δηλ. οἱ βαθύχροοι πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἢ Νέγροι) μέτοικοι δὲ ἦσαν Ἕλληνες καὶ Φοίνικες.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ ΛΛΟΙ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ.

Α. Αἰγύπτιοι

Ἡ κλιμακιοτὴ χώρα τοῦ Νεῖλου.

§. 55. Ὁ Νεῖλος οὐ μόνον εἶνε ὁ σημαντικώτερος ποταμὸς τῆς Ἀφρικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν ἐπισημωτέρων ὅλης τῆς Γῆς. Διαφέρει ὁμως τῶν γιγαντιαίων ποταμῶν τῆς Ἀσίας, καθὼς καὶ τῆς Ἀμερικῆς, διότι δὲν χύνεται εἰς Ὠκεανόν, ἀλλ' ὡς οἱ μέγιστοι τῆς Εὐρώπης εἰς μεσόγειον θάλασσαν· ἐτι δὲ διότι ἀπὸ τοῦ ἄνω αὐτοῦ ῥοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν του περιβάλλεται ἑκατέρωθεν ὑπὸ ἐρήμων, αἵτινες καθιστῶσι τοὺς ἐν αὐταῖς οἰκοῦντας ἀνεπιτηδεύους πρὸς ἀνάπτυξιν πολιτισμοῦ.

α) Ὁ ἄνω ῥοὺς τοῦ Νεῖλου. Ὁ Νεῖλος γεννᾶται ἐκ τῆς συμβολῆς δύο ποταμῶν, αὐτομένων διὰ πολλῶν παραποτάμων, ἐξ ὧν ὁ μὲν μεγαλειότερος δυτικὸς καλεῖται Αεὺκὸς Νεῖλος, ὁ δὲ βραχυτέρος ἀνατολικὸς Κυανὸς Νεῖλος. Ἀμφότεροι δ' οἱ βραχίονες οὗτοι, ὅτε Κυανοὺς, ὅς τις πηγάζει ἀπὸ τῆς Ἀβυσσινικῆς ὄρεινῆς χώρας, καὶ ὁ Αεὺκός, ὁ κυρίως βραχίων, ὅστις πηγάζει ἀπὸ τῆς νοτίου Ἀφρικανικῆς ὄρεινῆς χώρας τῆς παρὰ τὸν Ἰσημερινόν (λίμνη Νυάντσα) ἐνοῦνται κατὰ τὸν μέσον ῥοδον.

β) Ὁ μέσος ῥοὺς ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τῶν ἄνω βηθέντων δύο ποταμῶν παρὰ τὴν Χαρτούμην μέχρι τῶν παρὰ τὴν Σούνην τελευταίων καταρράκτων τοῦ ποταμοῦ, ὅθεν οὗτος εἰσέρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐκτάσεως, δις κάμπτων μεγάλως ὁ ποταμὸς διαρρέει ἐκτεταμένους ἐρήμους καὶ σχηματίζει δέκα σημαντικὰς δίναις, ὧν τὰς δύο τελευταίας ἐν Αἰγύπτῳ. Δέχεται δὲ ὁ ποταμὸς, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ἐκβολῆς τοῦ Ἀσταβόρα (Ἀτβάρας) σχεδὸν πάντας τοὺς μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῶν βροχῶν πολυύδρους ποταμοὺς τῆς ΝΑ. Αἰθιοπίας καὶ οὔτως αὐξήμενος δύναται νὰ ἀντέχῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν καιρῶν ἐρήμων ἀποξήρανσιν, ἐνῶ ἐντεθῇ ἐν μέλει τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ ἐπὶ 200 γ. μ. δὲν δέχεται οὐδένα πλέον παραπόταμον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς μέγας ποταμὸς τῆς Γῆς δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτόν.

Εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Νείλου καὶ Ἀσταθόρα σχηματιζομένην με-
σοποταμίαν, τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς νῆσαν θεωρουμένην, ἔ-
κειτο ἡ ἐπικράτεια τῆς Μερόης, ἣν πολλοὶ οὐχὶ μετὰ μεγάλης
πιθανότητος ἐβέβησαν ὡς τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς
Αἰγύπτου· διότι οὗτος οὐχὶ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀλλ'
ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω τοῦ ποταμοῦ ἐξηπλώθη.

γ) Ὁ κάτω ροὺς τοῦ Νείλου ἄρχεται ἀπὸ τῶν
παρὰ τὴν Σούνην τελευταίων καταρράκτων αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν
τὸ μέγα ρεῦμα τοῦ ἤδη πλωτοῦ κατασάντος ποταμοῦ κατευθί-
νεται κυρίως πρὸς Β. καὶ ὡς ζωογόνον ὕδωρ διαρρέει μίαν μόνην
150 γ. μ. μακρὰν καὶ 2—3 γ. μ. εὐρεῖαν χαράδραν, κειμένην
μεταξὺ τῆς Λιθυκῆς καὶ τῆς Ἀραβικῆς δεираάδας, αἵ-
τινες ἔχουσι τὸ αὐτὸ σχεδὸν ὕψος. Μόνον ἡ ὑπὸ τῶν δύο αὐ-
τῶν δεираάδων περικλειομένη καὶ πρὸς Β. διανοιγομένη κοιλὰς
εἶνε εὐφορος χώρα, ἀποτελοῦσα ἐν τῷ μίῳ τῆς ἐρήμου αὐθι-
σιν ἐπιμήκη, ἥτις ὀφείλει τὴν γονιμότητά της εἰς τὰς περιο-
δικὰς πλημμύρας τοῦ Νείλου. Οὗτος δηλαδὴ ἔνεκα τῶν κατὰ
τὴν θερινὴν τροπὴν βροχῶν περὶ τὸν ἄνω, ἐν μέρει δὲ καὶ μέ-
σον ροὴν αὐτοῦ, ἐκχειλίζει βραδέως κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τοῦ
τέλους τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ
οὕτω πλημμυρεῖ κατὰ τὴν μεγίστην αὐξησιν καὶ ἀνύψωσιν
(μέχρι 23 π.) τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ὅλην τὴν κοιλάδα μέχρι τῶν
περικλειουσῶν δεираάδων, καταθέτων συγχρόνως καὶ ἱλὺν, ἥτις
καλοῦσθαι τὴν χώραν εὐφορον καὶ ἀνυψοῖ βαθυμυδὸν τὸ ἔδαφος.

Πρὸς κατάλληλον διανόμην τοῦ ὕδατος, συγχρόνως δὲ καὶ πρὸς
εὐκολίαν τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας, κατεσκευάσθησαν ἤδη εἰς τοὺς
ἀρχαιοτάτους χρόνους τεχνηταὶ λίμναι, οἷα ἡ παρὰ τὴν δοτικὴν ὄχλην
τοῦ ποταμοῦ λίμνη τοῦ Μοίριδος, καθὼς καὶ διώρυγες μὲ ἐπιστόμια
καὶ ἀντλίας, τῶν ὁποίων ἡ μεγαλειτέρα ἔχουσα 45 γ. μ. μ. καλουμένη
τοῦ Ἰωσήφ, εἶνε παράλληλος τοῦ ροῦ τοῦ Νείλου καὶ συνεχεται πρὸς Δ.
μετὰ τῆς Μοίριδος λίμνης· καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Κανωδικὸν ἀτόμιον τοῦ
ποταμοῦ.

Κάτωθεν τῆς Μέμφιδος ἡ κοιλὰς διὰ μιᾶς λίαν εὐρύνεται,
διότι αἱ δύο δεираάδες πολὺ ἀπομακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ
ἐντεῦθεν, διανεμομένου τοῦ Νείλου εἰς πλείονας βραχίονας, ἀρ-

χεται ὁ σχηματισμὸς τοῦ Δέλτα. Τῶν βραχιόνων τούτων εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὁ ΒΑ. ἔχοντο εἰς τὴν Μεσόγειον παρὰ τὴν Κάνωδον, ὁ δὲ ΒΑ. καὶ πολυυδρότερος παρὰ τὸ Πηλούσιον. Τὸ νῦν Δέλτα, κείμενον μεταξύ τῶν δύο μόνων μέχρι τῆς θαλάσσης φθανόντων βραχιόνων τῆς Κανώδου καὶ Ταμιάθειας, ἔχει μικροτέραν ἔκτασιν ἢ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους.

Ἡ κάτω κοιλάς τοῦ Νείλου ἢ Αἴγυπτος, τὸ δῶρον τοῦ Νείλου, διηρεῖτο εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, εἰς Ἄνω, Μέσην καὶ Κάτω Αἴγυπτον. Εἰς τὴν Μέσην ἤδη καὶ Κάτω Νουβίαν, ἰδίως ὅμως εἰς τὴν Ἄνω Αἴγυπτον, σώζεται σχεδὸν ἀδιάλειπτος σειρὰ μνημείων τῆς ἀρχαίας Αἰγυπτιακῆς τέχνης, ἰδίως δὲ ἡ ἀρχαία βασιλικὴ πόλις Θήβαις ἔχει μεγαλιέτερον πάσης ἄλλης πόλεως τῆς Γῆς πλοῦτον μεγίστων μνημείων τῆς τέχνης, τῶν ὁποίων τὰ παρ' ἑκάτερα τοῦ Νείλου λείψανα καλύπτουσι περιοχὴν 2 μ. Πρὸς Δ. τῆς πόλεως παρ' ἑκατέρας τὰς πλευρὰς στενῆς κοιλάδος, ἐκτετατομένης μέχρι τῶν Λιδυκῶν ὄρεων, ἔκειτο ἡ Νεκρόπολις μετὰ τῶν ἀπειραριθμῶν τάφων αὐτῆς, οἵτινες λελαξευμένοι εἰς βράχους περιέχουσι τὴν μεγίστην ἐκμετάλλευσιν τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἐν τῇ Μέσῃ Αἰγύπτῳ οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα κατεστράφησαν πολὺ πρῶτως καὶ εἰς μεγαλιέτερον βαθμὸν, ἢ ἐν τῇ Ἄνω Αἰγύπτῳ· τὰ σωζόμενα ὅμως λείψανα τάφων δεικνύουσι τὸ μεγαλεῖον τῶν καταστραφεισῶν πόλεων, ἰδίως δὲ τῆς Μέμφιδος, τῆς παρὰ τὴν δυτικὴν ὄχθην τοῦ Νείλου, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα παρέσχον τὸ ὑλικὸν πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης πόλεως τοῦ Καίρου. Πρὸς Ν. καὶ πρὸς Β. τῆς ἀρχαίας πόλεως εὐρίσκονται οἱ ἴσως ἀρχαιότεροι βασιλικοὶ τάφοι, αἱ Πυραμίδες (§. 57), καθὼς καὶ ἀπειράριθμοι ἰδιωτικοὶ τάφοι, κατεσκευασμένοι εἴτε ἐκ μεγάλων λίθων, εἴτε λελαξευμένοι εἰς βράχους.

Καὶ ἡ Κάτω Αἰγύπτος περιέχε ποτε πληθὺν ἀκμαζουσῶν πόλεων, τῶν ὁποίων σχεδὸν οὐδὲ ἕχνος σώζεται, διότι τὸ ἔδαφος τοῦ Δέλτα κατὰ τὸν ροὺν τῶν αἰώνων ἐκαλύφθη

τοῦτο μὲν ὑπὸ λιμνῶν, τοῦτο δὲ ὑπὸ ἁμμου. Οὕτως εἰς τὰ ΒΑ. τοῦ Δέλτα καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Κανωδικοῦ στομίου ἤκμαζεν ἡ Σαῖς· παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἐκβολὴν τοῦ Νεῖλου ὑπὸ ἐλῶν περιβαλλόμενον ἔκειτο τὸ Πηλοῦσιον, ἡ κλεις τῆς Αἰγύπτου πρὸς τὴν Ἀσίαν, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα καλύπτονται τανῦν ὑπὸ ὕδατος. Εἰς τὴν πρὸς Α. τοῦ Δέλτα χώραν, εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ ἡ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας παραχωρηθεῖσα χώρα Γεσὲν, ἔκειτο ἡ κατὰ τὴν Γραφὴν ὧν καὶ μετὰ ταῦτα Ἡλιούπολις, ἡ τρίτη τῶν διασημοτέρων ἱερατικῶν πόλεων.

Ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων.

§. 56. Α). Τὸ ἀρχαῖον κράτος (3000—2100 π. Χ.). Ἐν Αἰγύπτῳ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαιότερα ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀναφερομένη ἐπικράτεια. Πρῶτος βασιλεὺς αὐτῆς ἀναφέρεται ὁ Μῆν, ὅστις ἔκτισε τὴν βορείαν πρωτεύουσάν Μέμφιν ἐπὶ θέσεως, ἥτις διὰ προχωμάτων πρὸς τὸν ποταμὸν κατέστη ξηρά, καὶ ὠχύρωσε καὶ ἐκόσμησεν αὐτὴν διὰ τοῦ νεοῦ τοῦ θεοῦ Φθα. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ κατεσκεύασαν τοὺς κολοσσαιοὺς βασιλικοὺς τάφους, τὰς πυραμίδας (§. 57), διότι εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἡδὴ χρόνους ἦτο θρησκευτικὸν ἔθιμον νὰ καταβάλλεται μεγίστη φροντίς διὰ τὰς κατοικίας τῶν νεκρῶν (§. 57). Ἰδίως δὲ ἀναφέρει ἡ παράδοσις τρεῖς βασιλεῖς, τὸν Χεθρὴν, Χέοπα καὶ Μυκερίνον, ὧς κατεσκευάσαντας τὰς μεγίστας καὶ καλλίστας τῶν πυραμίδων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Μέμφιδος.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν βασιλέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνῆκε καὶ ὁ Μοῖρις, ὅστις κατεσκεύασε τὴν ἀπ' αὐτοῦ παρωνυμουμένην τεχνητὴν λίμνην, τοῦτο μὲν πρὸς κανονισμόν τῶν περιοδικῶν πλημμυρῶν τοῦ Νεῖλου, τοῦτο δὲ ἵνα διὰ τοῦ οὕτω περισσεύοντος ὕδατος καταστήσῃ εὐφροωτάτην χώραν ἀντὶ ἐρήμου ὅλον τὸ χαμήλωμα τοῦ νῦν νομοῦ Φαϋῦμ, ἐν τῷ ὁποίῳ αὐτὸς κατεσκεύασε τὸν λαβύρινθον, οὗτινος τὴν ἀνδροσύναν ἀνέλαβον βραδύτερον οἱ δωδεκάρχαι.

Β) Τὸ κράτος τῆς μέσης ἐποχῆς ἡ ἡκυριαρχία τῶν Ἰσώς (δηλ. ποιμενικῶν βασιλείων), ἀπὸ τοῦ 2100—1650 π. Χ. Λιβυδίων εἰσέβαλον εἰς τὴν Αἴγυπτον

περί τὰ 2100 π. Χ. ἐκ τῶν ΒΑ. Σημιτικά φυλαὶ (Χαναναῖται) ἐνισχυόμενοι ἴσως ὑπὸ Βεδουίνων τῆς Β. Ἀραβίας, καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν χώραν, δηιοῦσαι καὶ πράττουσαι μεγίστας ἀπανθρωπίας μέχρι τῆς Μέμφιδος. Ἡ ἐν τῇ Θηβαίδι ὁμως δυναστεία ἀπῆλλαξε τέλος πάντων μετὰ 80 ἐτῶν ἀγῶνας τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῆς ξένης ταύτης καταδυναστεύσεως. Τὸ ὠχυρωμένον στρατόπεδον τῶν Ἰκσῶς παρὰ τὴν Λύαριν (Πηλούσιον), ἐνθα οὔτοι εἶχον ἐξασφαλίσαι τὴν λείαν των, ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως Τουθμῶσις τοῦ Γ', ἀλλ' ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἡ ἄδεια νὰ ἀπέλθωσιν ἀνενόχλητοι εἰς τὴν Συρίαν.

Τοιαῦται νομαδικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς τὴν Κάτω Αἴγυπτον, γενόμεναι ἔνεκα τοῦ πλούτου τῆς χώρας, φαίνεται ὅτι παλλάκις ἐπανελήφθησαν ὁμοία δ' ἦτον καὶ ἡ μετανάστασις τῶν Ἰσραηλιτῶν (§. 41) εἰς τὴν χώραν Γεσέν· οὔτοι ὁμως εἶχον εἰρηνικωτέρας σχέσεις μετὰ τῶν Αἰγυπτίων.

Γ) Τὸ νέον κράτος ἀπὸ τοῦ 1650—525 π. Χ. ὑπὸ τοῦς πρώτους βασιλεῖς τοῦ νέου κράτους, ὅπως διὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν τεχνῶν, οὕτω καὶ διὰ τῶν κατακτήσεων ἡ Αἴγυπτος κατέστη ἡ πρώτη ἐπικράτεια τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου κόσμου. Αἱ Θῆβαι, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἤρξατο ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς χώρας, ἔμεινε καθέδρα ὅλης τῆς Αἰγύπτου καὶ διεκοσμήθη ὑπὸ τῶν νέων Φαραῶν ἐπίσης διὰ μεγίστων μνημείων, ὅπως ἡ Μέμφις καὶ ἡ Νεκρόπολις αὐτῆς ὑπὸ τῶν Φαραῶν τοῦ ἀρχαίου βασιλείου. Συνάμα δὲ οἱ βασιλεῖς οὔτοι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῶν κατὰ τῶν Ἰκσῶς ἀγῶνων των, ἐακέρθησαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ κράτος των. Ὄθεν ἐστρεψάν τὰ ὅπλα αὐτῶν κατὰ τῶν κατοικοῦντων πρὸς Ν. τὴν Νουβίαν, ἥτις κατακτηθεῖσα ἐνεπλήσθη, ὅπως καὶ ἡ Αἴγυπτος, Αἰγυπτιακῶν ναῶν καὶ μνημείων. Τὸν κολοφῶνα τοῦ μεγαλείου τῆς ἐφθασεν ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὸν βασιλέα Ραμσῆν τὸν Μῆγαν (Σέσωστριν): αὗτος δηλαδὴ εἰσέβαλεν εἰς τὰ ἐνδοτέρω τῆς Αἰθιοπίας πλεον παντὸς ἄλλου Αἰγυπτίου βασιλέως, πρὶς δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν μέχρι τῆς Μεσοποταμίας, ἀλλ' ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῆς μόνον τὴν Συρίαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατέσχον οἱ Αἰγύπτιοι πρὸς τὰ νικηφόρα αὐτοῦ ὅπλα ἐφθασαν μέχρι τῆς Λιβύης. Ἀλ-

λὰ καὶ ἡ Αἰγυπτιακὴ τέχνη ὑπ' αὐτὸν ἐφθασεν εἰς τὸν ὑπα-
τον βαθμὸν· διὸ πανταχοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ Νουβίας ἀπαν-
τῶνται μνημεῖα φέροντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ μεγάλου τούτου κατακτητοῦ οἱ
ὑποταχθέντες λαοὶ ἔκαμον διαφόρους ἀποπειράς πρὸς ἀπόσεισιν
τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ζυγοῦ· διὸ ἀπώλεσεν ἡ Αἴγυπτος βαθμηδὸν
πάσας τὰς ἐξωτερικὰς κτήσεις. Ἀλλὰ βραδύτερον καὶ ξένοι
κατακτηταί, οἱ Λιβύες, εἰσέβαλον περὶ τὰ 740 εἰς αὐτήν,
ἀλλ' οὗτοι μόνον ἡμῖς αἰῶνα ἡδυνήθησαν νὰ ἀρξῶσι τῶν ἀρ-
χαίων κυρίων τῶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Λιβύες πρὸ πολλοῦ εἴ-
χον δεχθῆ τὸν πολιτικὸν τῶν Αἰγυπτίων, ἡ δευτέρα αὕτη
ξενικὴ κυριαρχία δὲν συνεπήγαγε καὶ ἐρήμωσιν τῆς κατακτη-
θείσης χώρας, ἀλλὰ τούναντίον οἱ Λιβύες βασιλεῖς τῆς Αἰ-
γύπτου φημίζονται ὡς σοφοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἡγεμόνες.

Κατὰ τῆς Λιβυτικῆς ὅμως κυριαρχίας ἐπανέστησαν βαλμη-
δὸν αἱ διάφοροι ἐπαρχίαι ὑπὸ μικροῦς ἡγεμόνας, αἵτινες μετὰ
τὴν ἐκδίωξιν τῶν ξένων ἐσχημάτισαν ὁμοσπονδίαν καὶ οὕτως
ἐγεννήθη ἡ Δωδεκαρχία, ἥτις ὡς κοινὸν μνημεῖον ἀνε-
σκεύασε τὸν Λαβύρινθον (ἰδὲ ἀνωτέρω Α'). Εἰς ὅμως τῶν δώ-
δεκα τούτων ἡγεμόνων, ὁ Ψαμμίτιχος, ἀπόγονος τῆς ἐν Σαΐδι
ὑπὸ τῶν Λιβύων ἐκβληθείσης τοῦ θρόνου δυναστείας, βοηθού-
μενος ὑπὸ Καρῶν καὶ Ἰώνων διὰ τῆς παρὰ τὴν Μώμεψιν
μάχης κατέλαβε τὴν μοναρχίαν τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ Ψαμμίτιχος ἐζήτησε νὰ στηρίξη καὶ ἐξασφαλίσῃ
διὰ ξένων τὴν διὰ τῆς βοηθείας αὐτῶν ἀποκτηθεῖσαν μοναρχίαν
καὶ διὰ τοῦτο ἡ τῶς εἰς τὴν ξένην ἐπιμιζίαν κεκλεισμένη Αἴ-
γυπτος, κατίστη νῦν προσιτὴ εἰς τοὺς ξένους, Ἕλληνας καὶ
Φοίνικας, ἥνοιξε δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς τοὺς λιμένας τῆς χώρας
καὶ ἐξεπαίδευσεν Αἰγυπτίους παῖδας δι' Ἑλλήνων εἰς τὴν γλῶσ-
σαν αὐτῶν. Οὕτως ἐγεννήθη ἡ νεωτάτη τάξις, ἡ τῶν διερμηνέων.
Τοιοῦτοι ὅμως νεωτερισμοὶ ἐγέννησαν εἰς τὸν λαὸν δυσαρέσκειαν
καὶ ἰδίως εἰς τὴν τάξιν τῶν πολεμιστῶν, τῶν ὁποίων πολλοί,
δυσαρεστούμενοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ξένους μισθοφόρου εὐνίας
αὐτοῦ, μετηνάστευσαν εἰς τὴν Λιβυσίαν. Πρὸς παλινόρθωσιν
ὅμως τῆς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν Αἰγυπτιακῆς δυνάμεως ὁ Ψαμμί-

τιχος ἠθέλησεν, ὠφελοῦμενος ἀπὸ τὴν ἐν Ἀσίᾳ παρακμῇ τῆς Ἀσσυριακῆς δυνάμεως, νὰ κατακτίσῃ τὰ παράλια τῆς Συρίας διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὰ προπύργιον κατὰ προσβολῶν μεγάλων Ἀσιατικῶν δυνάμεων· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνδρεία ἀντίστασις τῶν Φιλισταίων (τὴν Ἀζωτον καὶ Γάζαν ἡδυνήθη νὰ κυριεύσῃ μόλις μετὰ τριακονταετῆς ἀγῶνας) καὶ ἡ πρόσδος τῶν Σκυθῶν (§. 48, 2) ἀνεχαίτισαν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ. Ὁ Νεκὺ ἀκολουθήσας τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του, ἐπροσπάθησε τὸ μὲν δι' ἀναπτύξεως τῆς μετὰ τῶν ξένων συγκοινωνίας τῆς Αἰγύπτου, τὸ δὲ διὰ κατακτήσεων νὰ ἀνανεώσῃ τοὺς λαμπροὺς χρόνους τῆς Αἰγύπτου. Οὔτε ὁμῶς ἡ συνδέουσα τὴν Ἐρυθρὰν μετὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης διώρυξ ἀπεπερατώθη, οὔτε ἀπὸ τὸν κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ γινόμενον ὑπὸ τῶν Φοινίκων περίπλουν τῆς Ἀφρικῆς ὠφελήθη· καὶ ὅτε ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀρξαμένην κατὰκτησιν τῆς Συρίας, ἀντίστη εἰς αὐτὸν Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ αὐτὸν μὲν ἐνίκησεν εἰς τὴν παρὰ τὴν Μαγεδδῶ μάχην (§. 41 4)· ὅτε ὁμῶς ἠθέλησε νὰ προβῇ περαιτέρω πρὸς τὴν Εὐφράτην ἡττήθη ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ παρὰ τὸ Κιρκήσιον, κείμενον πλησίον διαβάσεως τοῦ Εὐφράτου, καὶ οὕτως ἀπώλεσε τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ. Ὁ ἐγγονος αὐτοῦ

Ἀπρίης καὶ κατὰ τοὺς ἐβδομήκοντα θύαφρῆς ματαίως ἐπροσπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν στερέωσιν τῆς ἐν Συρίᾳ Βαβυλωνίου κυριαρχίας. Ὅθεν ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπρακτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅτε ἐξεστράτευσεν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορ πολιορκουμένης Ἱερουσαλὴμ (§. 41 Α). Τὰ δὲ λείψανα τῆς τάξεως τῶν πολεμιστῶν, τὰ ὅποια εἶχε στείλει κατὰ τῆς Κυρήνης ἐπανέστησαν ἐναντίον του καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλεῖα τὸν πρὸς κατὰσβεσιν τῆς ἐπαναστάσεως γαλέντα κατ' αὐτῶν Ἀμασιν. Κατ' αὐτοῦ ἐξῆλθεν ὁ Ἀπρίης μετὰ τῶν μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐκ τῆς Σαΐδος, ἐνίκηθη ὁμῶς καὶ ἡχημαλωτίσθη παρὰ τὴν Μόμεμφιν, καὶ οὕτως ἡ μοναρχία τῆς Αἰγύπτου ἀπώλεσθη διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Παμμιτίχου εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν οὕτως ἀπέκτισεν αὐτὴν πρὸ 100 ἐτῶν.

Ὁ Ἀμασις (570 — 526) ἀνέπτυξεν ἐτι μᾶλλον τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον, παραχωρήσας εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας τὴν ἄδειαν τῆς ἀποικισέως ἐν Ναυκρατεί παρὰ τὸ Κανωδικὸν στόμα τοῦ Νείλου. Ἰπὸ τὴν μακρὰν καὶ εἰρηνικὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἤκμασε καὶ πάλιν ἡ Αἴγυπτος, ἀλλ' εἰσβαλόντων τῶν Περσῶν εἰς αὐτήν, ἡ ἀκμὴ αὕτη ταχέως παρήλθεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Ψαμμήνιτος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου παρὰ τὸ Πηλούσιον, ἡ Μέμφις ἐκυριεύθη καὶ ἡ Αἴγυπτος κατέστη τὸ 525 Περσικὴ ἐπαρχία (§. 52.).

Δ) Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν (525 — 332 π. Χ.) ἔνεκα τῆς ἀπὸ ἀνθρώπου ἐν Αἰγύπτῳ διαγωγῆς τοῦ Καμβύσου, καὶ ἰδίως πρὸς τὴν ἱερατικὴν τάξιν, ἐγενήθη ἐθνικὸν μῖσος κατὰ τῶν ξένων δυναστῶν καὶ ἔνεκα τούτου τρεῖς ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς ἀπόσπασιν τῆς Περσικῆς κυριαρχίας. Οὕτως ἂν καὶ Δαρεῖος ὁ Α΄, ἐτίμα τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῆς χώρας καὶ εἶχεν ἀποκτήσει εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν εὐνοίαν τῆς ἱερατικῆς τάξεως, οὐχ ἦτον οἱ Αἰγύπτιοι, ὡφελθέντες ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην παρασκευῆς τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἔκαμον τὴν πρώτην ἐπανάστασιν. Ἀμέσως ὅμως μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν Ξέρξου τοῦ Α΄, ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀχαιμένους. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Ξέρξου τὸ Περσικὸν κράτος ἦτο τὰ μᾶλα τεταραγμένον, ἐκ δευτέρου ἐπανεστήσαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐξέλεξαν βασιλεῖς τὸν Αἰθὺν Ἰνάρων καὶ τὸν ἐκ Σαΐδος Ἀμυρταῖον. Μὲ ὅλην ὅμως τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν σατραπῶν, καὶ ὁ μὲν Ἰνάρως ἐσταυρώθη, ὁ δὲ Ἀμυρταῖος ἀπεσφύθη εἰς τὰς ἐλώδεις χώρας. Ἐκείθεν ὅμως (αὐτὸς ἢ ὁ ἐγγονος αὐτοῦ) ἐξῆλθε μετὰ 42 ἔτη, ἐκυρίευσεν τὴν Μέμφιν καὶ οἱ Πέρσαι ἐδιώχθησαν ἐκ τρίτου ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ταύτην ὅμως τὴν φορὰν οἱ Αἰγύπτιοι ἐμείναν ἐπὶ 64; ἔτη ἀνεξάρτητοι ὑπὸ ἐγγχωρίους βασιλεῖς ὑπετάγησαν ὅμως ἐκ νέου ὑπὸ Ἀρταξέρξου τοῦ Γ΄, ὅστις εἰς τὰς ὠμότητας καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν τῆς θρησκείας ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Καμβύσην. Ἐνεκα δὲ τούτου ᾄσμενοι καὶ ὡς λυτρωτὴν

ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ ἐδέχθησαν τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον οἱ Αἰγύπτιοι.

Πολιτισμὸς τῶν Αἰγυπτίων.

§. 57. 1) Ἡ Περσικεία τῶν Αἰγυπτίων, καθὼς καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων καὶ Γερμανῶν, ἀρχικῶς ἦτο Μυνοθεϊσμός, δηλαδὴ λατρεῖα ἐνὸς μόνοῦ ποιητοῦ τοῦ κόσμου, ἣτις ὁμως μετέπεσεν εἰς πολυθεϊαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπροσωποποιουντο εἰς διαφόρους θεότητας αἱ διάφοροι ἐνέργειαι τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἡ δὲ ἄμεσος μετάδοσις ἀπὸ τῆς λατρείας τοῦ ἁοράτου Πλάστου εἰς τὴν τῶν ὁρατῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης (Ὅσιρις καὶ Ἰσις), τὴν ὁποίαν ἐξίτειναν ταχέως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Πλανητῶν.

Εἰς οὐδένᾳ λαὸν τῆς ἀρχαιότητος ἡ λατρεῖα τῶν ζῶων ἔσχε τοσαύτην ἔκτασιν, ὅσον παρ' Αἰγυπτίους· διότι πάντα σχεδὸν τὰ εἰς αὐτοὺς γνωστά, ἢ τῆς ἰδίας αὐτῶν χώρας ἰδία ζῶα, ἀπελάμβανον ἢ καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον, ἢ εἰς νομόν τινα αὐτῆς θεῶν τιμῶν· τινὰ μάλιστα ἐτρέφοντο μετὰ μεγάλης περιπαήσεως εἰς τοὺς ναοὺς καὶ μετὰ θανάτου ἐταριχεύοντο. Τὴν μεγίστην τιμὴν ἀπελάμβανεν ἐν Μέμφιδι ὁ μέλας ταύρος, ὅστις καλούμενος.

Περίεργοι ἦσαν καὶ αἱ δοξαsaί τῶν Αἰγυπτίων περὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς. Ἄμα ὁ θανάτων ἐταριχεύετο καὶ ἐκλείετο εἰς σαρκοφάγον, μετέβαινεν εἰς τὸν Ἄδην, ἐνθα ὁ Ὅσιρις μετὰ τῶν τεσσαράκοντα δύο συνέδρων τοῦ ἐδίκασε τοὺς θανόντας, ζυγίζων τὴν καρδίαν αὐτῶν διὰ τῆς στάβλης τῆς δικαιοσύνης· καὶ οὕτως οἱ μὲν δίκαιοι μετέβαινον εἰς τὴν χώραν τῶν Μακάρων καὶ ἐνούμενοι μετὰ τοῦ Ὅσιριδος ἔζων βίαν ὅμοιον μὲ τὸν ἐπὶ τῆς Γῆς βίον αὐτῶν μέχρι τῆς μετὰ χιλιοστηρίδας ἐπανόδου αὐτῶν ἐπὶ τῆς Γῆς· ἐντεῦθεν ἐξηρεῖται καὶ ἡ μεγίστη αὐτῶν φροντίς νὰ προφυλάττωσι τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς σήψεως. Οἱ ἀδικοὶ ὁμως κατεδικάζοντο εἰς μετεμψύχωσιν καὶ πρὸς ποινὴν καὶ ἀγνισμὸν ἡ ψυχὴ αὐτῶν διήρχετο δι' ὅλων τῶν ζῶων κατὰ σειρὰν καὶ μετὰ 3000 ἔτη ἐπανόρχετο εἰς ἀνθρώπινον σῶμα.

Ἡ τῶν θεῶν λατρεῖα ἐξετελείτο ἐκτὸς τῶν θεσιῶν (κυρίως ἐρυβρῶν ταύρων καὶ μόσχων) διὰ λιτανειῶν, καθ' ἃς αἱ εἰκόνες τῶν θεῶν

περιεφέροντο ἐνδεδομένοι, καὶ διὰ μεταβάσεων εἰς τὰς ἑξ κυρίας ἐθνικὰς ἐρτάς αὐτῶν, τῆς Βουβάστιος πανηγυριζομένην ἐν Βουβάστῳ, τῆς Ἰσιδος ἐν Βουσίριδι, τοῦ Ἥλλου ἐν Ἡλιουπόλει, κτλ.

2) Τὸ πολίτευμα ἦτο κατὰ πάσας τὰς ἐποχὰς διαδοχικὴ μοναρχία. Μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν ἢ τὴν πτώσιν δυναστείας τινὸς ὁ βασιλεὺς ἐξελέγετο ἐκ μιᾶς τῶν δύο ἀρχουσῶν τάξεων, τῶν ἱερέων δηλ. ἢ τῶν πολεμιστῶν, ἀλλὰ καὶ πολεμιστὴς ἐκλεγόμενος βασιλεὺς, εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἱερατικὴν τάξιν, διότι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἦτον οὐ μόνον ἐκτελεστικὴ, νομοθετικὴ καὶ στρατιωτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἱερατικὴ. Ἡ δικαστικὴ ὁμως ἐξουσία ἐνηργεῖτο ἀνεξαρτήτως ἐκ τῶν τριῶν πρὸς τοῦτο ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν κυριωτέρων ἱερατικῶν συνεδρίων, οἵτινες συγκροτοῦντες τὸ δικαστήριον, ἐδίκαζον αὐστηρῶς καὶ ἀμεροληπτῶς κατὰ τοὺς κειμένους νόμους.

Οἱ ἐλεύθεροὶ τῆς Αἰγύπτου (ἐκτὸς τῶν δούλων) ἀνήκον εἰς δύο φυλάς, εἰς τὴν ἄρχουσαν, ἥτις, ἔχουσα χρῶμα ἀνοικτὸν, εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐκυρίευσε τὴν χώραν, καὶ εἰς τὴν ὑποκειμένην εἰς τὴν πρώτην, ἥτις ἦτο βαθύχρους καὶ αὐτόχθων. Καὶ ἡ μὲν ἄρχουσα φυλὴ συνίστατο ἐκ δύο τάξεων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν πολεμιστῶν, οἵτινες μόνον εἶχον ἀκίνητον περιουσίαν (ἐκάστη τὸ $\frac{1}{3}$ τῆς κυριευθείσης χώρας καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ λοιπὸν $\frac{1}{3}$ καὶ ὅλα τὰ ὑπουργήματα, ὁ δὲ λοιπὸς πληθυσμὸς, ἢ οἱ ἀρχαῖοι αὐτόχθονες, ὅτε μὲν ἀναφέρονται ὡς μία τάξις, ὅτε δὲ διηρημένοι κατὰ τὰ ἐπαγγέλματα εἰς πλείονας (τεχνῖται, χειρῶνακτες, ἔμποροι, νειλοπλόοι, γεωργοὶ μὴ ἔχοντες ἴδια κτήματα, ἀλλ' ἐνοικιάζοντες αὐτὰ, καὶ ποιμένες).

Ἡ τάξις τῶν ἱερέων, ὡς ἀμέσων συμβούλων τοῦ βασιλέως, καὶ ἡ τῶν μάντεων καὶ ἐπιστημόνων, εἶχον μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν. Τὰ κυριώτερα ἱερατικὰ συνέδρια ἦσαν τὰ τῶν κυρίων ναῶν ἐν Θήβαις, Μήμφιδι καὶ Ἡλιουπόλει.

Ἡ τάξις τῶν πολεμιστῶν εἰς τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἔλαβεν ἐν τρίτον αὐτῆς, ἰδίως δὲ ἐν τῇ Κάτῳ Αἰγύπτῳ κείμενον, τὸ ὅποιον ἦτον τὰ μάλ᾽ ἐκτεθειμένον εἰς ἐχθρὴς ἐπιδρομὰς καὶ ἔνεκα τούτου ἡ τάξις αὕτη εἶχε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν υπέρσπισιν τῆς χώρας.

Δὲν ἐνησχολεῖτο δὲ ἡ τάξις αὐτὴ εἰς ἄλλο τι εἰμὴ μόνον εἰς τὰς πολεμικὰς ἀσκήσεις. Ἱππικὸν δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ μόνον πεζικόν, συνιστάμενον ἐκ τοξοτῶν, λογχοφόρων, σφενδονητῶν καὶ ῥοπαλοφόρων· εἶχον δὲ ἐν χρήσει καὶ δίσκους.

3) Τέχνηαι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, πλαστικὴ καὶ ζωγραφικὴ ἦσαν ἐν Αἰγύπτῳ στενὰ πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμέναι· διότι πάντα τὰ κτίρια ἦσαν κεκαλυμμένα μὲ πλαστικά ἔργα, τὰ ὁποῖα ἦσαν συνήθως καὶ κεχρωματισμένα.

Κυριώτερα ἔργα α) τῆς ἀρχιτεκτονικῆς 1) Ν α ο ἰ, αἵτινες δὲν ἀπετέλουν ἐν μεμονωμένον κτίριον, ἀλλὰ συνίσταντο συνήθως ἐκ πλειόνων, τῶν ἰσχυρῶν τὸ ἐξωτερικὸν ἦτο λίαν μονότονον· οἱ τοῖχοι αὐτῶν ἦσαν πλάγιοι πρὸς τὰ ἔξω καὶ δὲν εἶχον οὔτε κίονας, οὔτε παράθυρα· τὸ ἐσωτερικὸν ὁμῶς παρυσίαζε μέγαν ἀρχιτεκτονικὸν πλοῦτον ἰδίως ἔνεκα τῶν μὲ φυτὰ ὁμοιοκτόνων κίωνων. 2) Ἀνάκτορα μετὰ εἰκονικῶν παραστάσεων ἱστορικῶν γεγονότων. 3) Κατακόμβαι, ἡ λατομητὰ ὑπόγαια, χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν τῶν μουμιῶν, λελαξευμένα ἐν τοῖς Λιθυκοῖς ὄρεσι, καὶ ἰδίως παρὰ τὰς Θήβας, καὶ περιλαμβάνοντα πολλὰς καὶ πολυδαίδαλους οἰκίας. 4) Ὁ β ε λ ῖ σ ο ι, ὄντες μονόλιθοι ὤφθησαν τετράγωνοι, μειούμενοι πρὸς τὰ ἄνω καὶ λήγουσαι εἰς πυραμίδιον· τούτων οἱ πλείστοι ἐκ μονολίθου πυρόρροικίλου (γρανίτου), 50—180 π. ὑψηλαί, ἐλαξεύοντο εἰς τὰ ὄρη τῆς ἄνω Αἰγύπτου καὶ ἐσήνοντο γεγλυμένοι μετὰ ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν πρὸ τῶν ναῶν ἢ ἀνακτόρων. (Πολλοὶ τῶν ὀβελίσκων αὐτῶν μετηνέχθησαν βραδύτερον εἰς τὴν Ῥώμην, εἰς δὲ εἰς Παρίσιους). 5) Πυραμίδες, αἵτινες ἀπαντῶνται μόνον εἰς τὴν μέσσην Αἴγυπτον κατὰ τὰ μεθόρια τῆς ἐρήμου καὶ εὐφόρου χώρας καὶ εἶνε πρὸς μὲν τὰ κάτω τετραγωνικαί, πρὸς δὲ τὰ ἄνω ὀξεῖαι· πολλάκις ὁμῶς ἀπολήγουσι καὶ εἰς ἐπίπεδον. Κατεσκευασμέναι δὲ ἐκ τιτανολίθου, τινὲς ὁμῶς καὶ ἐκ πλίνθων, εἶνε διάφοροι τὸ ὕψος (20—480 π. κάθετον ὕψος· τὸ μήκος ὁμῶς τῶν πλευρῶν ἕως 764 π.) Αἰωρασιώτεραι καὶ μεγαλειότεραι ἴστανται πλησίον ἀλλήλων παρὰ τὸ χωρίον Γκιζέχ, τρεῖς μεγάλα καὶ ἐπὶ μικρά. Ὅτι δ' αὐταὶ ἐχρησίμευον ὡς τάς

φοι τῶν βασιλέων τοῦ ἀρχαίου βασιλείου δὲν δύναται πλεον
νὰ ἀμφισβητηθῇ, ἀφ' οὗτου μετὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας εἰς τὸ
ἐσωτερικὸν αὐτῶν εὐρέθησαν νεκροὶ θάλαμοι καὶ σαρκοφάγοι.

β) Π λ α σ τ ι κ ή. Οὐδεὶς λαὸς ἀνέπτυξε μεγαλειτέραν πο-
λυτέλειαν εἰς τὰ εἰκαστικά ἔργα, ὅσον οἱ Αἰγύπτιοι· διότι πρὸς
τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν κτιρίων, τὰ ὅποια ἐκόσμουσαν τὰς ὄχθας
τοῦ Νείλου, δὲν ὑπῆρχεν οὔτε τοῖχος, οὔτε στήλη ἀνευ ἀνα-
γλύφων ἢ τοῦλάχιστον ἱερογλυφικῶν γραμμάτων, τύπων, κτλ.

Τὰ πλαστικά ἔργα αὐτῶν ἦσαν, αα) κολοσσοὶ ἀνδριάντες καθήμενοι
ἢ ἱστάμενοι, μεμονωμένα ἀγάλματα θεῶν, τὰ ὅποια καὶ καθήμενα
ὑφαιντο μέχρις 60 π. ἐπομένως ὑπερῆχον καὶ τὰ μᾶλλον κολοσσικά
πάντων τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ διάφοροι συνδυασμοὶ ζώων, οἷον κολοσσικά
σφίγγες, αἰτίνες ἔχουσαι συνήθως σῶμα λέοντος καὶ τὸ ἀνω ἥμισυ γο-
ναϊκῆς, ἐνίοτε ὅμως κεφαλὴν κριοῦ, ἐτίθεντο ὡς φύλακες ναῶν, ἀνα-
κτόρων καὶ τάφων· ἀπαντῶνται δ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐκτεταμέναι διπλαῖ σει-
ραι αὐτῶν· ββ) εἰς ἀνάγλυφα παριστῶντα τὸ μὲν θρησκευτικὰς, τὸ δὲ
ἱστορικὰς εἰκόντας.

γ) Κ α θ' αὐτὸ γραφικὴν οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχον διότι
ἀληθῶς μὲν τοῖχοι ναῶν, τάφων καὶ θῆκαι μουμιῶν κοσμοῦν-
ται ὑπὸ εἰκόνων, ἡ τέχνη ὅμως τῆς ἀπαχρώσεως τοῦ φωτός καὶ
τῆς σκιάς καὶ ἡ τῆς σκηνογραφίας ἦτον εἰς τοὺς Αἰγυπτίους
ἐντελῶς ἄγνωστος.

Ἡ γ ρ α φ ή, τὴν ὁποίαν οἱ Αἰγύπτιοι μετεχειρίζοντο εἰς
τὰ δημόσια μνημεῖα τῶν ἦτον ἡ ἱερογλυφικὴ, τουτέστιν ἡ δι'
εἰκόνων παράστασις γραμμάτων ἢ καὶ συλλαβῶν.

Τὸ ἐμπόριον ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλου ξυλείας πρὸς ναυπη-
γίαν δὲν ἐξετείνετο διὰ θαλάσσης, ἀλλὰ περιορίζετο ἐπὶ μακρὸν μόνον
εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, πρὸς ὃ μετεχειρίζοντο καὶ τὴν Νειλο-
πλοίαν. Ὅτε ὅμως ὁ Ψαμμίτιχος ἤνοιξε τοὺς λιμένας τῆς χώρας εἰς
τοὺς Ἕλληνας καὶ Φοίνικας, ἀνεπτύχθη, καὶ οὕτω τὰ Αἰγυπτιακὰ προΐ-
όντα πανταχοῦ ἐξητοῦντο· τοῦτο δ' ἐγένετο ἀφορμὴ ν' ἀναπτυχθῇ καὶ
ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία.

Τὴν βιομηχανίαν, καθὼς καὶ πάσας τὰς βιωτικὰς ἀσχολίας τῶν Αἰ-
γυπτίων, μακθάνομεν ἐκ τῶν εἰκονικῶν παραστάσεων αὐτῶν, καὶ ἰδίως τῶν
ἐπὶ τῶν τάφων. Ἡ μεγάλη ἐντέλεια τῶν διαφόρων ἐργοχείρων προῆχε·

το ἐν μέρει, ὅπως καὶ παρ' Ἰνδοῖς, ἐκ τῆς εἰς τάξεις κατὰ τὰς ἀσχολίας διαίρεσεν τῶν κατοίκων.

B. Καρχηδόνιοι

Γεωγραφία τῆς χώρας.

§. 58. Ὅρια. Ἡ χώρα τῆς Καρχηδόνας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ὠρίζετο πρὸς Β. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Κυρήνης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Νουμιδίας. Ἐπισημότεραι αὐτῆς πόλεις ἦσαν 1) ἡ Καρχηδὼν, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ γλώσσης ξηρᾶς καὶ εἰς τὸν μυχὸν κόλπου ἔχοντας διπλοῦν λιμένα, ἐξωτερικὸν χρήσιμον πρὸς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, καὶ ἐσωτερικὸν χρήσιμον πρὸς τὰ πολεμικά· 2) ἡ Ἰτύχη, ἀρχαιοτέρα τῆς Καρχηδόνας· 3) ἡ Θάψος, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ Καῖσαρ ἐνίκησε τὸ 46 π. Χ. τὸν Ἰόβαν.

Ἐξωτερικαὶ κτήσεις καὶ ἀποικίαι τῶν Καρχηδονίων.

§. 59. Ὁ σκοπὸς τῶν Καρχηδονικῶν κατακτήσεων καὶ ἀποικίων ἦτον ἐμπορικὸς, ἡ μεσιτεία δηλ. τοῦ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς ἐμπορίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐμπόριον τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Μεσογείου ἦτον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Φοινίκων καὶ Ἑλλήνων, οἱ Καρχηδόνιοι περιορίζοντο σχεδὸν μόνον εἰς τὰ δυτικὰ μέρη αὐτῆς, ἐνθα αἱ νῆσοι μετὰ τῶν καλλίστων αὐτῶν λιμένων ἐχρησίμευσαν ὡς γέφυραι πρὸς τὴν μετὰ τῆς Ἰσπανίας, Γαλατίας καὶ Ἰταλίας συγχρονιανίαν. Ἡ ἀδιάλειπτος ὁμῶς σύστασις νέων ἀποικίων ἐπὶ τῶν νήσων αὐτῶν ἤγαγε βαθμυδὸν τοὺς Καρχηδονίους καὶ εἰς τὴν παλιτιχὴν κατοχὴν αὐτῶν, οὐχὶ τὸσον ἐκ φιλαρχίας, ὅσον χάριν ἐμπορικῶν συμφερόντων.

Α) Ἐξωτερικαὶ ἐπαρχίαι διοικούμεναι ὑπὸ ἐπάρχων ἦσαν

1) ἡ Σαρδῶ, σημαντικὴ διὰ τὴν ἐπὶ τῆς Μεσογείου κυριαρχίαν, οὕσα συγχρόνως καὶ σταθμὸς διὰ τὸ μετὰ τῆς δυτικῆς κερύωνος ἐμπόριον· 2) ἡ δυτικὴ Σικελία, ἐνθα οἱ Καρχηδόνιοι κατέλαβον τὰς ἀποικίας τῶν Φοινίκων· 3) αἱ μικραὶ νῆσοι τῆς δυτικῆς Μεσογείου, δηλ. αἱ Βαlearίδες, ἡ Εἰβησος καὶ ἡ Μελίτη· 4) ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ Καρχηδόνιοι

ἐπὶ τῆς κατ' ἄμεινον μεμονωμένης τινὰς κτήτει· ἐπὶ τῆς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Σικελίας καὶ Σαρδηνίας ἐξήτησαν νὰ κατακτήσωσι πᾶσαν τὴν χώραν.

Β) Ἐξωτὴ καὶ ἀποικία ἐπὶ τῆς βορείου καὶ δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἰσπανίας αὗται, καθὼς καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ὑπάρχον εἰς διηνεκὴ αὐστηρὰν ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως, καθόσον αὕτη ἠδύνατο ν' ἄρχῃ τῶν ἀποικίων διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν θέσεώς της καὶ τῆς μεγάλης περικτιῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεώς της.

Ἱστορία τῶν Καρχηδονίων.

§. 60. Α) Ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς Καρχηδόνης μέχρι τῶν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πολέμων αὐτῆς (814—480 π. Χ.). Ἀφοῦ οἱ Φοίνικες ἐθεμελίωσαν ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Ἀφρικῆς τὴν Ἰτύκην, ἴσως δὲ καὶ ἄλλας πόλεις, περὶ τὸ 814· ἐγένετο ἡ θεμελίωσις τῆς Καρχηδόνης ὑπὸ τῆς ἐνεκα πολιτικῶν διενέξεων μεταναστεύσεως ἐκ Τύρου ἀριστοκρατικῆς φατρίας (§. 46). Ἡ ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς ἀνεξάρτητος αὕτη ἐπικράτεια ἐξετάθη ταχέως 1) ὑποτάττουσα τοὺς γειτνιάζοντας λαοὺς, τοὺς ὁποίους ἐτήρει εἰς ὑποταγὴν διὰ τῆς ἰδρύσεως Καρχηδονικῶν ἀποικίων ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, καὶ 2) ἐκτείνουσα τὰς ἐξωτερικὰς κτήσεις καὶ ἀποικίας (§. 59).

Β) Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πολέμων μέχρι τῶν κατὰ τῆς Ρώμης (480—264 π. Χ.). Τὸ πρῶτον πρὸς τὴν παρακμὴν βῆμα τῆς ταχέως ἀκμασάσης ἐπικρατείας ὑπῆρξεν ἡ ἀποτυχούσα προσπάθεια τῶν Καρχηδονίων νὰ ὑποτάξωσι πᾶσαν τὴν Σικελίαν, ἐνθα εἶχον ἤδη οὗτοι εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν τὰς πρώην Φοινικικὰς ἀποικίας· διότι τοῦτο περιέπλεξεν αὐτοὺς εἰς μακροὺς κατὰ τῶν Συρακουσίων πολέμους, οἵτινες ἐγένοντο μὲν τὸ πλεῖστον ἐπὶ τῆς Σικελίας μετὰ πολλῶν διακοπῶν ἐπὶ 200 ἔτη, ἀλλὰ δὲν ἔλαβον τὸ ὑπ' αὐτῶν ποθούμενον πέρας.

Γ) Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν κατὰ τὴν Ῥώμης πόλε-
μων μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Καρχηδόνος
(264—146 π. Χ.). Τὸν πρῶτον πόλεμον τῆς Ῥώμης πόλεμον
διαρκέσαντα ἀπὸ τοῦ 264—241 ἰδὲ ἐν τῷ §. 110.

Ὁ κατὰ τῶν μισθοφόρων πόλεμος (240—231). Ὁ πρῶ-
τος κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμος ἔσχε συνέπειαν ἐκτὸς τῆς ἐντελοῦς ἀπω-
λείας τῆς Σικελίας καὶ τὴν ἐξάντλησιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Καρχηδό-
νος οὕτως, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πληρωθῇ ὁ χρεωστούμενος μισθὸς
τῶν μισθοφόρων, καὶ ἐνεκα τούτου ἐξηγέρθη στάσις αὐτῶν, ἥτις ὅμως
ἐπιτυχῶς κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀιλικα Βάρκα. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ
πολέμου τούτου οἱ Ῥωμαῖοι ἀφῆρσαν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων τὴν Σαρδί-
αν.

Πρὸς ἀποζημιώσιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐνεκα τῆς ἀπωλείας
τῶν καλλίστων ἐπαρχιῶν αὐτῆς, Σικελίας καὶ Σαρδοῦς, ἐπεχεί-
ρησεν Ἀμίλικας ὁ Βάρκας τὴν κατὰ κτησιν τῆς Ἰσπα-
νίας. Αὐτὸς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ γαμβρὸς του Ἀσδρούβας ταῦτα
μὲν διὰ τοῦ πολέμου, ταῦτα δὲ διὰ διαπραγματεύσεων ὑπέ-
ταξαν πᾶσαν τὴν μεσημβρινὴν Ἰσπανίαν μέχρι τοῦ Ἰόηρος πο-
ταμοῦ, μεχρικοῦ μετὰ τῆς Ῥώμης συνθήκη, δι' ἧς ὁ Ἀνδρού-
βας ὑπέσχετο νὰ μὴν ὑπερβῇ τὸν Ἰβηρα, οὐδὲ νὰ προσβάλλῃ
τὴν σύμμαχον τῶν Ῥωμαίων πόλιν Σάγουντον, ἔλεσεν ὅρια εἰς
τὰς κατακτήσεις αὐτῶν. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ Ἀσδρούβας, διε-
δέχθη αὐτὸν ὡς ἀρχηγὸς τῶν στρατευμάτων Ἀννίβας ὁ
νύιος τοῦ Ἀμίλικα, ὅστις ἐκυρίευσεν τὸ Σάγουντον καὶ
ἐντεῦθεν ἐγεννήθη.

Ὁ δεύτερος κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμος, δι-
αρκέσας ἀπὸ τοῦ 218—201, περὶ οὗ ἰδὲ §. 112.

Ὁ Ἀννίβας ἐσχεδίασεν εἴτα ἀπὸ κοινοῦ μετὰ Ἀντιόχου τοῦ
Μεγάλου, βασιλέως τῆς Συρίας, νέον κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον,
ἀλλὰ τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπιδόθη ὑπὸ τῆς ἐναντίας αὐτοῦ φα-
τρίας, καὶ οὕτως ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ τὸ πρῶτον μὲν πρὸς τὸν
Ἀντιόχον, εἴτα δὲ πρὸς Προυσίαν τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας,
ἐνθα ὅμως, ἵνα ἀποφύγῃ τὰς καταδιώξεις τῶν Ῥωμαίων, ἐδήλη-
τηρίασθη.

Μασινισᾶς ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καὶ σύμμαχος τῶν
Ῥωμαίων ἤρπασεν ἀπὸ τοῦς Καρχηδονίους δύο ἐπαρχίας αὐτῶν

ἄνευ ἀντιστάσεως· διότι κατὰ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης συνθήκην ἄνευ ἀδείας αὐτῆς δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Καρχηδονίους νὰ κινήσωσι πόλεμον. Συγχρόνως ὅμως ὁ Μασινισσᾶς ἐξηγόρασε φατρίαν τινα ἐν αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι, καὶ ὅτε αὕτη ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς πόλεως, ἐξεργάγη ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος. Ὁ Μασινισσᾶς ὅμως ἐνίκησε τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων, τὸν ἀπέκλεισε καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ παραδοθῇ. Ὁ πόλεμος αὐτὸς, ὅστις ἐγένετο ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν Ῥωμαίων, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ ἀνανεώσωσιν οὗτοι τὰς κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἐχθροπραξίας.

Τὸν τρίτον κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον, διαρκέσαντα ἀπὸ τοῦ 149—146 καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἰδὲ ἐν τῷ §. 114.

Πολιτισμὸς τῶν Καρχηδονίων.

§. 61. Πολίτευμα. Ἡ διοίκησις τῶν κοινῶν ἀνήκειν εἰς δύο σοφέτας ἢ βασιλεῖς ἰσοθίους, ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν εὐγενεστέρων καὶ πλουσιωτέρων τῆς πόλεως οἰκογενειῶν, καὶ εἰς Γερουσίαν. Διαφωνούντων δὲ τούτων, ἀπεφάσκειν ἡ συνέλευσις τοῦ λαοῦ.

Ἐμπόριον, α) θαλάσσιον. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐξήτουν πάντοτε τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐμπορίου τῶν δυτικῶν μερῶν, καὶ ἐνεκα τούτου τοὺς τῆς ἰδίας τῶν χώρας λιμένας εἶχον ἀνοιχτοὺς εἰς τὰ ξένα πλοῖα, ἀπὸ δὲ τῶν ἀποικιῶν τῶν ἀπεμάκρυνον αὐτὰ ὅσον οἶόν τε πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς ἐπιζημίου πρὸς αὐτοὺς διαγωνισμοῦ.

Ἡ θαλασσοπλοία αὐτῶν ἐξετείνετο εἰς ὅλας τὰς παραλίαις καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου, ἰδίως ὅμως εἰς τὰ δυτικὰ μέρη αὐτῆς, τὴν Σικελίαν, τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, τὴν Μελίτην (μεγάλην ἀποθήκην Καρχηδονικῶν βιομηχανημάτων καὶ ἰδίως ὑφασμάτων), τὴν Κύρνον, τὴν Αἰθαλίαν (Ἐλβαν), ὅθεν ἐλάμβανον τὸν σίδηρον, τὰς Βαλεαρίδας, τὴν Ἰσπανίαν, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν Γαλατίαν. Ἐξώθεν δὲ τῶν Σηθλῶν τοῦ Ἡρακλέους ἐμπορεύοντο, καθὼς καὶ οἱ Φοίνικες, ἐκ τῶν Γαδεΐρων μετὰ τῶν Κασσιτερίδων νήσιον καὶ τῶν παραλίῶν τοῦ ἡλέκτρου, εἰς δὲ τὰ δυτικὰ παραλία τῆς Ἀφρικῆς τὸ ἐμπόριον αὐτῶν ἐξετείνετο οὐ μόνον εἰς τὰς ἀποικίας τῶν, ἀλλὰ χρυσίως καὶ εἰς τὰς χρυσοφόρους χώρας τῆς Γουίνιας.

β) Τὸ κατὰ ξηρὰν ἐμπορίον ἐνηργεῖτο διὰ καρθανίων μετὰ τῶν μεταξὺ τῶν δύο σύρσεων νομαδικῶν λαῶν.

4) Πρὸς Α. μετὰ τῶν κατοικοῦντων τὴν αὔσιν Ἀρμωνίαν καὶ τῶν Αἰγυπτίων (§. 54 περὶ τὸ τέλος) καὶ 2) πρὸς Ν. μετὰ τῶν Γαριμάντων (Φεζάν) καὶ ἐτι περαιτέρω εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς, ὅθεν μεταφέροντο μύροι δοῦλοι, ἄλλας ἐκ τῶν ἀλατούχων λιμνῶν καὶ ἐξ ὀρύξεων γενομένων ἐν τῇ ἐρήμῳ, κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΕΥΡΩΠΗ

Προδιοίσεις.

Η Εὐρώπη εἶνε μὲν ἡ μικροτέρα τῶν ἄλλων ἡπείρων, ἀλλ' ὅμως ἡ σχετικῶς παλυνθρωποτέρα, ἰσχυροτέρα καὶ μᾶλλον πολιτισμένη. Κειμένη δὲ σχεδὸν ἅπασα ἐν τῇ εὐκράτῳ ζώνῃ, εἶνε μὲν καταδεεστέρα τῆς Ασίας καὶ Ἀμερικῆς κατὰ τὸ πλῆθος, τὴν ποικιλίαν καὶ ὠραιότητα τῶν προϊόντων, ἀλλ' ὑπερβάλλει αὐτὰς διὰ τοῦ πανταχοῦ σχεδὸν καταλλήλου πρὸς γεωργίαν ἐδάφους, τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν παραλίων καὶ τῶν πολλῶν καὶ παρακειμένων τῇ στερεᾷ νήσῳ. Διὰ τούτων ἁπάντων, καθὼς καὶ διὰ τῶν πολλῶν μεσογείων θαλασσῶν καὶ πλωτῶν αὐτῆς ποταμῶν, εὐκολύνεται τὰ μέγιστα ἡ μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν συγκοινωνία· ἐτι δὲ μᾶλλον ὑπερβάλλει αὐτὰς κατὰ τὰ πνευματικὰ προϊόντα· διότι ἐμορφώθησαν ἀληθῶς ἐν τῇ ἀνατολῇ αἱ πρῶται πολιτεῖαι καὶ αὐτοὶ ἐγεννήθησαν αἱ ἐπιστήμαι, καθὼς καὶ αἱ βιωφελεῖς καὶ αἱ ὠραῖαι τέχναι, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους (πρῶτον μὲν εἰς τὰ μεσημβρινά, εἶτα δὲ εἰς τὰ βόρεια) ἔλαβον τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν. Ἐκ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ταύτης ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἀνωτέρας αὐτῶν πολεμικῆς τέχνης οἱ Εὐρωπαῖοι οὐ μόνον ἀπέκρουσαν πάντα ξένον κατακτητὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξέτει-

ναν τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἡπείρων εἴτε διὰ κατακτήσεων, εἴτε δι' ἀποικιῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Α. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης

Ὅρια.

§. 62. Ὅρια αὐτῆς ἦσαν πρὸς Β. μὲν ὁ βόρειος παγωμένος ὠκεανὸς, πρὸς Δ. δὲ ὁ Ἀτλαντικός, πρὸς Ν. δὲ ἡ Μεσόγειος καὶ πρὸς Α. ὁ Τάναϊς, ἡ Μαιώτις λίμνη, ὁ Κιμμέριος Βόσπορος, ὁ Εὐξείνιος Πόντος, ὁ Θρακικὸς Βόσπορος, ἡ Προποντίς, ὁ Ἑλλησποντος καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Περὶ δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῆς οἱ ἀρχαῖοι ἔνεκα τῆς μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ἀγνοίας τῶν βορείων μερῶν εἶχον λίαν ἀτελεῖς γνώσεις.

Ὅρη.

§. 63. Τὰ κυριώτερα ὄρη τῆς Εὐρώπης, τὰ ὅποια, μετρίως ἀνυψούμενα, χωρίζουσι συγχρόνως καὶ τὰ ὕδατα καὶ τοὺς λαοὺς αὐτῆς ἀπ' ἀλλήλων εἰσὶ τὰ ἑξῆς, 1) τὰ Πυρηναια, 2) αἱ Ἀλπεις, 3) τὰ Ἀπέννινα, 4) ὁ Αἶμος, 5) τὰ Καρπάθια καὶ 6) τὰ ὑπερβόρεια (Οὐράλια) ἀμφίβολου δ' εἶνε, ἐὰν τὰ Σκανδιναυικὰ ἦσαν εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωστά.

Ὑδατα.

§. 64. Θάλασσα γνωστὴ ἦτον ὁ ὑπερβόρειος ὠκεανὸς καὶ ὁ Ἀτλαντικός· οὗτος ἐσχημάτιζε τὸ Καληδόνιον πέλαγος (θάλασσα τῆς Σκωτίας), τὸν Γερμανικὸν ὠκεανὸν (βόρειος θάλασσα), τὸν Κόδανον κόλπον (Βαλτικὴ, τῆς ὁποίας τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἐκλείτο Σαρματικὸς ὠκεανὸς, τὸ δὲ δυτικὸν τὸ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Οὐίστουλα μέχρι τῶν τοῦ Ἀλβίου Σουηθικὸν πέλαγος), τὸν Βρετανικὸν ὠκεανὸν (Μάγχη), τὸν Ἰουερνικὸν ὠκεανὸν (Ἰρλανδικὴ θάλασσα), τὸ Οὐεργιούϊον πέλαγος (πορθμὸς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου), τὸν Ἀκυτανικὸν ἢ Κανταβρικὸν ὠκεανὸν (Γασκωνικὸς ἢ Βισκαῖνός κόλπος), τὸν Αἰθιοπικὸν ὠκεανὸν (ἡ βρέχουσα τὰ Δ. τῆς Ἀφρικῆς θάλασσα) καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, ἐννοημένην μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ πορθμοῦ τῶν Γαδεΐρων ἢ Ἡρα-

κλείου. Τῆς Μεσογείου πάλιν μέρη κυριώτερα εἶνε τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος, τὸ Ἀδριατικόν, τὸ Ἰόνιον καὶ τὸ Αἰγαῖον, τὸ ὁποῖον πάλιν συνέχεται διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου μετὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ οὗτος πάλιν διὰ τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου μετὰ τῆς Μαιώτιδος λίμνης. Ἐπισημότεροι κόλποι τῆς Μεσογείου εἶνε ὁ Λιγυστικὸς (τῆς Γενούης), ὁ Ταραντῖνος ἢ Αὐσόνιος καὶ ὁ Τεργεσταῖος, τοῦ Ἰονίου πελάγους ὁ Κορινθιακὸς καὶ τοῦ Αἰγαίου ὁ Σαρωνικὸς καὶ ὁ Θερμαϊκός.

Λίμναι. Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ Οὐερβανὸς (τανὺν Μεγάλῃ), ἡ Ἀφρίας (τοῦ Κώμου), ἡ Βήνακος (Γάρδα) καὶ ἡ Τρασιμένη (τῆς Περουγίας), ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ Κωνσταντία ἢ Βριγαντινὴ καὶ ἡ Λεμάνη καὶ ἐν Ἑλλάδι ἡ Κωπαῖς.

Ποταμοί, 1) χυνόμενοι εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ὁ Βαίτις (Γουαδαλκιβίρος), ὁ Ἄνας (Γουαδιάνας), ὁ Τάγος, ὁ Δούριος, ὁ Γαρόννας καὶ ὁ Δεῖγερ, 2) εἰς τὸν Βρετανικὸν ὠκεανὸν ὁ Σηκουάνας, 3) εἰς τὸν Γερμανικὸν ὠκεανὸν ὁ Ῥήνος, ὁ Οὐέσουργις καὶ ὁ Ἀλβις, 4) εἰς τὸ Σουηδικὸν πέλαγος ὁ Οὐάδρος καὶ ὁ Οὐξούλας, 5) εἰς τὴν Μεσόγειον (δέχεται ὀλίγους μεγάλους ποταμούς) ὁ Ἰζερ, ὁ Ῥοδανός, ὁ Ἄρνος καὶ ὁ Τίβερις, ἐμμέσως δὲ διὰ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ὁ Ἄθεις καὶ ὁ Πάδος, 6) εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντον (εἰς βραχὺ διάστημα δέχεται τέσσαρας τῶν μεγαλειτέρων ποταμῶν τῆς Εὐρώπης) ὁ Ἰστρος, τοῦ ὁποῖου ὁ ἀνω ροὴς ἐκαλεῖτο Δούναβις, ὁ Τύρας ἢ Δάναστρις καὶ ὁ Βηρουσθένης ἢ Δάναστρις, καὶ ἐμμέσως διὰ τῆς Μαιώτιδος λίμνης ὁ Τάναϊς.

Χῶραι.

§. 65. Α) Αἱ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ἡπείρου 1) ἡ Γαλατία, 2) ἡ Γερμανία, 3) αἱ παρὰ τὸν μεσημβρινὸν Δούναβιν χῶραι Οὐνδελικία, Ραιτία, Νωρικὸν καὶ Παννονία, 4) ἡ Δακία, 5) ἡ Εὐρωπαϊκὴ Σαρματία.

Β) Αἱ ἐπὶ τῶν χερσονήσων ἢ τῶν μελῶν αὐτῆς, 1) αἱ 4 μεσημβριναί, α) αἱ τρεῖς μεγάλαι, ὡς καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Ἀσίας, ἡ Ἰθνηρικὴ, Ἰταλικὴ καὶ Ἑλληνικὴ (Ἰλλυρία, Μο-

σία, Μακεδονία, Θράκη καὶ Ἑλλάς) καὶ β) ἡ μικρὰ Ταυρικὴ. Τῶν τεσσάρων τούτων χερσονήσων ἡ μὲν πρώτη ἀποτελεῖ τὴν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἡ δὲ τρίτη τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰδρασκον τῆς Εὐρώπης· καὶ 2) αἱ δύο βόρειαι χερσονήσοι ἡ Κιμμερικὴ καὶ ἡ Σκανδιναυία.

Γ) Αἱ νῆσοι· 1) εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἡ Βρετανία, καὶ ἡ Ἰέρνη (Ἰρλανδία), 2) εἰς τὴν Μεσόγειον αἱ Βαλεαρίδες, ἡ Σαρδῶ, ἡ Κύρος, ἡ Τρινακρία ἡ Σικελία καὶ ἡ Μελίτη, 3) εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἡ Κέρκυρα, ἡ Ἰθάκη, καὶ ἡ Κεφαλληνία καὶ 4) εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἡ Κρήτη, αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Εὐβοία.

Β) ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ ΛΛΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ.

Α) Ἕλληνες

α) Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος.

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

§. 66. Ὄνομα. Οἱ Ἕλληνες τὴν ὑπ' αὐτῶν κατοικοῦμένην χώραν ἐκάλεον Ἑλλάδα· διὰ δὲ τοῦ ὀνόματος τούτου ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν παρίστατο ἡ Θεσσαλία ὡς καὶ ἡ μέση Ἑλλάς, ὑπὸ εὐρυτέραν δὲ καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ παρακείμεναι νῆσοι. Τὸ δὲ ὄνομα Γραικοί, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐσήμαινε μόνον τοὺς ἀρχαιοτάτους κατοικοὺς τῆς Ἠπείρου, ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς πάσας τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης οἰκοῦσας Ἑλληνικὰς φυλάς. Ὡς Ῥωμαϊκὴ ὁμῶς ἐπαρχία ἡ Ἑλλάς ἐκτὸς τῆς Θεσσαλίας ἐκαλεῖτο Ἀχαΐα.

Ὅριζοντία μόρφωσις τῆς χώρας. Ἡ Ἑλληνικὴ χερσονήσος ἀποτελεῖ σειρὰν τριῶν μικροτέρων χερσονήσων, ὧν τὴν μὲν μέσην χωρίζουσιν ἀπὸ τῆς βορείας αἱ τομαὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ καὶ Μαλιακοῦ κόλπου, τὴν δὲ μεσημβρινὴν ἀπὸ τῆς μέσης αἱ πολλὴ βαθύτεραι τομαὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Σαρωνικοῦ κόλπου. Καὶ ἡ μὲν μέση, ἡ καὶ ἰδίως Ἑλλάς, ἔχει πάλιν ὡς μέλη δύο μικροτέρας χερσονήσους, τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν, ἡ δὲ μεσημβρινή, ἡ Πελοπόννησος, τέσσαρας· ὥστε ἡ

τῶν παραλίων ἀνάπτυξις βαίνει αὐξοῦσα ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ ἐπὶ τέλους σημαντικώτερα εἶνε εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οὐ σμικρὸς δ' εἶνε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου πελάγους νήσων, αἵτινες, ἐκτὸς τῶν μεγαλειτέρων Κρήτης εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ Εὐβοίας εἰς τὰ ἀνατολικά, ἀποτελοῦσι διάφορα συμπλέγματα, οἷον τῶν Ἰονίων νήσων εἰς τὰ Δ, τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν μᾶλλον ἀπεμακρυσμένων Σπαράδων εἰς τὰ Λ.

Κάθετος μὲν ὁρμῶσις τῆς χώρας. Α) Ἐν τῇ βορείᾳ Ἑλλάδι τὰ ὄρη ἐκτείνονται εἴτε ὡς δειραῖα, κυρίως ἐκ Β. πρὸς Ν. εἴτε ἐκ Δ. πρὸς Λ. ὡς χωρίσματα ἐπαρχιῶν. Τοιοῦτον δειραῖον ὄρος εἶνε ὁ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυμνὸς καὶ πάντοτε χιονοσκεπὴς Πίνδος μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ χωρίσμα τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐκτείνονται ὡς χωρίζοντα ἐπαρχίας ὄρη, α) πρὸς Β. τὰ Κεραύνια καὶ Καμβούνια, ὧν ἐκεῖνα μὲν ἐκτείνονται πρὸς Δ, ταῦτα δὲ πρὸς Α, β) νοτιώτερον ἢ Ὀθρυς, πρὸς Λ.

Β) Πρὸς τὴν μέσην Ἑλλάδα προβάλλει ὁ Πίνδος δύο χωρίζοντα ἐπαρχίας ὄρη, πρὸς τὰ ΝΑ. α) τὴν Οἶτην, ἥτις μεταξὺ ἰδίου κλωνὸς καὶ τῆς θαλάσσης σχηματίζει τὸ ποτὲ πολὺ στενὸν καὶ μέχρις 1 γ μ. μακρὸν στενὸν τῶν Θεμοπυλῶν καὶ β) τὸν Παρνασσόν. Ἐτι νοτιοανατολικώτερον ὑπάρχουσι μεμονωμένα ὄρη, ὁ ὑλώδης Ἑλικὼν καὶ ὁ τραχὺς Κιθαίρων.

Ἐκτὸς τοῦ μεσαίου συστήματος τῶν ὄρεων ἔχει ἡ χερσόνησος τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ σύστημα παραλίων ὄρεων πρὸς Δ, οἷον τὸν Ὀλύμπον, τὴν Ὀσσαν, τὸ Πήλιον, τὴν Κυνημίδα καὶ τὰ δειραῖα ὄρη τῆς Εὐβοίας, Τελέθριον, Δίρφυν καὶ Ὀχην.

Γ) Ἡ Πελοπόννησος περιέχει ἐντελῶς ἴδιον καὶ ἀνεξάρτητον σύστημα ὄρεων, τοῦ ὁποῖου ὁ πυρὴν, ὑπὸ ὑψηλοτέρων χειλικῶν ὄρεων περιλαμβανόμενος, σχηματίζει τὸ ἐν τῷ μέσῳ καίμενον ὑψίπεδον τῆς Ἀρκαδίας· τὰ δὲ χειλικά ὄρη καταβαίνουνσι κλιμακῶδην πρὸς Β. μὲν καὶ Δ. εἰς στενὴν παραλίαν ἐπίπεδον ταινίαν, πρὸς τὰ Ν. ὁμῶς καὶ τὰ ΝΔ. ὑψοῦνται μεμο-

νωμένα ὄρη, προεκβαλλόμενα εἰς τέσσαρας μεγάλας γλώσσας
τηρᾶς.

Ὁ Ταύγετος, ὦν τὸ ὑψηλότερον τῶν μεμονωμένων ὄρεων (7400
π.), ἀναλαμβάνει τὴν ἐπικρατοῦσαν διεύθυνσιν τῶν ὄρεων τῆς Ἰδίας Ἑλ-
λάδος ἐκ Β. πρὸς Ν, ὡς ὁ Πίνδος, καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ Ταίναρον ἀκρω-
τήριον.

Οἱ ποταμοὶ εἶνε μὲν πολυάριθμοι, ὡς πάσης ὀρεινῆς
χώρας, ἀλλ' ἔνεκα τῶν πανταχόθεν διατομῶν τῆς θαλάσσης
καὶ τοῦ ὀλίγου εὗρους τῆς χώρας ἀσήμεντοι καὶ τοσοῦτον ὀ-
λιγούδροι, ὥστε οἱ πλεῖστοι τὸ θέρις ξηραίνονται ἔνεκα δὲ
τούτου οὐδεὶς εἶνε κατάλληλος εἰς πλοῦν· οἱ μεγαλειότεροι δ'
αὐτῶν εἶνε 1) ὁ Πηνειὸς, χυνόμενος εἰς τὸν Θερμαϊκὴν κόλ-
πον· 2) ὁ Ἀχελῷος, ὁ μέγιστος πάντων τῶν ποταμῶν τῆς
Ἑλλάδος, χυνόμενος εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος· 3) ὁ Κηφισὸς,
εἰς τὴν Κορινθίαν, 4) ὁ Ἀλφειὸς, εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος,
καὶ 5) ὁ Εὐρώτας, εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον.

Διαίρεσις, α) ἡ Βορεία Ἑλλάς, εἰς ἣν ἀνήκει
1) ἡ Θεσσαλία καὶ 2) ἡ Ἠπειρος· β) ἡ Μέση ἢ Ἰδιώς Ἑλ-
λάς, εἰς ἣν ἀνήκει 1) ἡ Ἀκαρνανία, 2) ἡ Αἰτωλία, 3) ἡ Διο-
ρίς, 4) ἡ Λοκρίς, 5) ἡ Φωκίς, 6) ἡ Βοιωτία, 7) ἡ Ἀττικὴ καὶ
8) ἡ Μεγαρίς· γ) ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλάς ἢ ἡ Πελο-
πόννησος, εἰς ἣν ἀνήκει 1) ἡ Κορινθία, 2) ἡ Σικυωνία,
3) ἡ Ἀχαΐα, 4) ἡ Ἠλις, 5) ἡ Μεσσηνία, 6) ἡ Λακωνικὴ, 7) ἡ
Ἀργολίς καὶ 8) ἡ Ἀρκαδία καὶ δ) αἱ Νῆσοι.

Βορεία Ἑλλάς.

§. 67. 1) Ἡ Θεσσαλία περιορίζεται πανταχόθεν ὑπὶ
φυσικῶν ὁρίων καὶ συνίσταται κυρίως ἐκ δύο διὰ τῆς ὄθρυς
χωριζομένων λεκανῶν, ὧν ἡ μὲν μεγαλειτέρα πιθανῶς εἰς ἀρ-
χαιοτάτους χρόνους ἀπετέλει λίμνην, μεχρισθὺ σεισμὸς χωρί-
σας τὴν ὄσσαν ἀπὸ τῶν Ὀλυμπον καὶ δούς οὕτω διεξοδὸν εἰς
τὸν Πηνειὸν διὰ μέσου τῆς ὠραίας κοιλάδος τῶν Τεμπῶν κατέ-
στησε τὴν ἐσωτερικὴν χώραν κατοικήσιμον. Ἐπισημότεραι πό-
λεις 1) ἡ Φάρσαλος, ὀνομασθὴ διὰ τὴν τὸ 48 ἔτος π. Χ.
νίκην τοῦ Καίσαρος κατὰ τοῦ Πομπηίου καὶ τοὺς παρ' αὐτῇ

λόφους Κυνὸς κεφαλῆς καλουμένους, ἐπισήμους διὰ τὴν μάχην τοῦ 197 π. Χ. 2) ἡ Λαμία, εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς πρόποδας τῆς Ὀθρυος (Λαμιακὸς πόλεμος τὸ 323). 3) ἡ Ἰωλκός, ἐπὶ τῆς χερσονήσου Μαγνησίας, τὸ ὀρμητήριον τῶν Ἀργοναυτῶν.

2) Ἡ Ἰπείρος, ἐν ᾗ ὑπῆρχε τὸ ἀρχαιότατον μαντεῖον ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Δωδωνῇ Διός. Εἰς τὰ μεσημβρινὰ ἔκειτο ἡ Ἀμφρακία, καθέδρα τοῦ Πύρρου.

Μέση Ἑλλάς.

§. 68. 1) Ἡ Ἀκαρνανία, τῆς ὁποίας ἐπισημοτέρα πόλεις ἦτον ἡ παρὰ τὸν Ἀχελῶν Στράτος.

2) Ἡ Αἰτωλία, τῆς ὁποίας ἡ πόλις Θέρμοις ἦτο πρωτεύουσα τοῦ Αἰτωλικοῦ κοινοῦ.

3) Ἡ Δωρίς, ἣτις καίμενη μεταξὺ Οὔτης καὶ Παρνασοῦ εἶχε τέσσαρας μικρὰς πόλεις (τὴν Δωρικὴν καλουμένην τετράπολιν).

4) Λοκρίδες ἐκαλοῦντο δύο χῶραι κατοικοῦμεναι ὑπὸ τριῶν φυλῶν α) ἡ δυτικὴ Λοκρίς παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, τὴν ὁποίαν κατῴκουν οἱ Ὀζόλαι Λοκροί, ἔχοντες πόλεις 1) τὴν Ἀμφισσαν, ἣτις κατεστράφη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β'. βασιλέως τῆς Μακεδονίας, 2) τὴν Ναύπακτον, ἐξ ἧς οἱ Δωριεῖς μετέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν ὁποίαν κυριεύσαντες βραδύτερον οἱ Ἀθηναῖοι παρεχώρησαν εἰς τοὺς ἐξ Ἰθάκης φυγόντας Μεσσηνίους β) ἡ ἀνατολικὴ Λοκρίς παρὰ τὸν κόλπον τῆς Εὐβοίας καὶ τὸν Μαλιακὸν, κατοικοῦμένη ὑπὸ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν, ὀνομαζομένων οὕτως ἐκ τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν Ὀπούντος, καὶ ὑπὸ τῶν Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν, παρωνυμουμένων ἐκ τοῦ ἄρου τῆς Κνημίδος.

5) Ἡ Φωκίς ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μέχρι τοῦ Εὐβοϊκοῦ, ἐνθα ἐχώριζε τοὺς Ἐπικνημιδίους ἀπὸ τοὺς Ὀπουντίους Λοκρούς. Πόλεις α) οἱ Δελφοί, παρὰ τὸν Μ. πόδα τοῦ Παρνασοῦ, μετὰ τοῦ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος διασήμου ναοῦ καὶ μαντείου τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, τοῦ ὁποίου τοὺς χρησμούς ἐξέφερεν ἡ Πυθία καθήμενη ἐπὶ χρυσοῦ τρίποδος παρὰ

τὸ προφητικὴν δύναμιν ἔχον σπήλαιον. Εἰς προαύλιον περὶ τὸν ναὸν κείμενον ὑπῆρχον ἐκτεθειμένα ἀναθήματα τῶν παντοδαπῶν ἐθνῶν· πόλεις δὲ τινες εἶχον ἐκεῖ ἴδια θησαυροφυλάκια· αὐτοὶ δ' ἐτελοῦντο καὶ τὰ Πύθια. β) ἡ Κρίσσα μετὰ τοῦ ἐπιλείου τῆς Κίρρας· ἡ χώρα τῆς κρίσεως, καταστροφείσης εἰς τοὺς χρόνους ἐτι τοῦ Σόλωνος, ἀνετίθη εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν, γ) ἡ Ἑλλάς, εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ Κηφισοῦ καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἑξοδὸν τοῦ ἐκ τῆς βορείου Λοκρίδος πρὸς τὴν Φωκίδα σημαντικωτάτου στενοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ κλεῖς τῆς μέσης Ἑλλάδος.

6) Ἡ Βοιωτία, κατὰ μέγιστον μέρος οὕσα λεκανοπέδιον περιβαλλόμενον εἰς τὰ ΝΔ. ὑπὸ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ εἰς τὰ Ν. ὑπὸ τοῦ Κιθαιρώνος, ἦν τὸ θέατρον τῶν πολέμων τῆς μέσης Ἑλλάδος Πόλεις α) παρὰ τὸν Κηφισὸν Χαιρώνεια, ἐπίσημος διὰ τὰς μάχας τοῦ 338 καὶ 86, καὶ Ὁρχομενός, ὡσαύτως ἐπίσημος διὰ τὴν νίκην τοῦ Σόλλα τὸ 85 ἔτος. β) Πρὸς Ν. τῆς Κοπαιῶδος Κορώνεια, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 394 καὶ Ἀλιάρτος, ὡσαύτως ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 394. γ) Πρὸς Μ. 1) Θεσπιαί, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος, καὶ παρ' αὐτὰς ὁ ἀνοικτὸς τόπος Λεῦκτρα, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 371. 2) Πλαταιαί, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 479. 3) Θήβαι, τῶν ὁποίων ἡ ἀκρόπολις ἐθεμελιώθη ὑπὸ Φοινίκων ὑπὸ τὸν Κάδμον, ἐξ οὗ ἐκαλεῖτο Καῖμεια. Καταστροφείσα δ' ἡ πόλις τὸ 335 ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἀνωικοδομήθη ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου. δ) Ἐπὶ τοῦ Εὐρείου πόλις καὶ λιμὴν Ἀύλις, ἔνθεν ἀπέπλευσεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος πρὸς τὴν Τροίαν.

7) Ἡ Ἀττικὴ, οὕσα βραχυῶδες χερσόνησος καὶ τὸ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀπὸ μὲν τῆς στερεᾶς χωρίζεται διὰ δυσβάτων ὁρέων (τοῦ Κιθαιρώνος καὶ τοῦ Παρνηθός), ἀπὸ δὲ τῆς θαλάσσης, ἔχουσα σειρὰν ἀσφαλῶν λιμνῶν, εὐκόλως εἶνε προσιτή. Τὸ ὀλίγον ἀρδευόμενον λιθῶδες ἔδαφος ἠνάγκαζεν ἔνεκα τοῦ πυκνοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς ($\frac{1}{2}$ εἰς, ἐξ οὗ τὰ $\frac{2}{3}$ δοῦλοι) τοὺς κατοίκους νὰ ᾔγε φιλόπονοι καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ λεπτόγειος χώρα αὐτῶν παρῆγεν ἐξαισίους καρποὺς, ἐλαίας, σῖκα καὶ κάλλιστον διὰ τὰς τέχνας καὶ τὰ τεχνουργήματα ὕλικόν (μάρμαρον

τοῦ Πεντελικοῦ, ἄργυρος τοῦ Λαυρίου). Λι κάλλιστα πεδιάδες αὐτῆς ἦσαν ἀνοικταί πρὸς τὴν θάλασσαν, οἷα ἡ εἰς τὰς τρεῖς πλευράς ὑπὸ ὀρέων περιβαλλομένη πεδιάς τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑφύδται ὁ Ἰμμηττός καὶ ὁ μεμονωμένος βράχος τῆς Ἀκροπόλεως, ἔχων διάφορα ἱερὰ τῆς πόλεως οἰκοδομήματα (Παρθενῶν, Ἑρέχθειον, ναὸς ἀπτέρου Νίκης, κτλ.) Περὶ αὐτὴν ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν ἡ κάτω πόλις, ἥτις ἐνοσημένη διὰ τῶν Μακρῶν λεγομένων τειχῶν μετὰ τῶν λιμένων Πειραιῶς, Μουνυχίας καὶ Φαλήρου περιεῖχεν ἐντὸς καὶ περίξ ἐξάστια ἀριστουργήματα τέχνης.

Πρὸς Δ. τῆς πεδιάδος τῶν Ἀθηνῶν ἔκειτο τὸ Θριάσιον πεδῖον, τὸ ὁποῖον περιβαλλόμενον ἐκ τῶν τριῶν μερῶν ὑπὸ ὀρέων πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης εἶνε ἀνοικτόν. Ἐλευσίς, παρὰ τὸν ὑπὸ τῆς νήσου Σαλαμῖνος κλειόμενον κόλπον, τὸν ὁμώνυμον ταύτης. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἀττικῆς ἐξετείνεται ἡ πρὸς τὴν Εὐβοϊκὴν θάλασσαν ἀνοικτὴ μικρὰ πεδιάς τοῦ Μαραθῶνος, ἐπίσημος διὰ τὴν μάχην τοῦ 490.

8) Ἡ Μεγαρίς, μικρὰ χώρα, ἥτις ἔνεκα τοῦ βραχέως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐδάφους τῆς καὶ τῆς παρὰ τὰς δύο θαλάσσης θέσεώς της ἦγε τοὺς κατοίκους τῆς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔνεκα τούτου ἐξῆλθον ἐντεύθεν ἀποικίαι καὶ πρὸς Δ. (ἐπὶ τῆς Σικελίας) καὶ πρὸς τὰ ΒΑ. (εἰς τὸν Θρακικὸν Βόσπορον)· πρωτεύουσα αὐτῆς ἦσαν τὰ Μέγαρα, τὰ ὁποῖα ἠνοῦντο διὰ τείχους μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῶν, ὅπερ, κείμενον ἐπὶ τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμῖνος, ἐκαλεῖτο Νισαία.

Πελοπόννησος.

§. 69. 1) Ἡ Κορινθία, ἡ χώρα τοῦ Ἰσθμοῦ, ἔκειτο παρὰ τὸν Σαρωνικὸν καὶ Κορινθιακὸν κόλπον· ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Κόρινθος ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας ἀποτόμου βουνοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ἡ ἀκρόπολις ὁ Ἀκροκόρινθος, τὸ ἰσχυρότατον Ἑλληνικὸν φρούριον καὶ ἡ κλεῖς τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ Κόρινθος ἔνεκα τῆς θέσεώς της ἦτο τὸ φυσικὸν κατὰ ἔγγραν μεταξὺ τῆς βορείας καὶ μεσημβρινῆς Ἑλλάδος ἐμπόριον, πολλῇ δὲ μάλ· λον πρὸς τὴν διὰ θαλάσσης μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἀσίας ἐμπορίαν. Κατὰ

στραφείσα δ' ὑπὸ τοῦ Μερμίου ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως τὸ 446 ἀνέκοδο-
μήθη ὑπὸ τοῦ Καίσαρος. Ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ὑπῆρχε ναὸς, στάδιον καὶ θέα-
τρον τοῦ Ποσειδῶνος, ἐνθα ἤγοντο τὰ Ἱσθμια.

2) Ἡ Σικυωνία, ἔχουσα πρωτεύουσαν τὴν Σικυῶνα,
ἐν ᾗ κατὰ πρῶτον κατεσκευάσθησαν χάλκινα ἀγάλματα.

3) Ἡ Ἀχαΐα, ἥ ἡ ΒΑ. παραλία χώρα τῆς Πελοποννή-
σου, τῆς ὁποίας ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν, 1) Αἶγιον, ἔδρα
τῆς Ἀχαιοῦ συμπολιτείας, 2) Πάτραι, αἵτινες ἔχουσai τὸν
καλλίτερον ὄρμον εἰς τὰ ἔξω τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἦσαν τὸ
φυσικὸν ἐμπορεῖον τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ μόνη
σχεδὸν μέχρι τοῦ νῦν σωζομένη Ἀχαϊκὴ πόλις. Ἡ ἀρχαία
πρωτεύουσα Εὐλίκη κατεβυθίσθη εἰς τὴν θάλασσαν τὸ 377 π.
Χ. ὑπὸ πολλῶν σεισμῶν.

4) Ἡ Πίλις σχηματίζεται ἐκ τῆς πρὸς Δ. κατακλίσεως τοῦ
Ἀρκαδικοῦ ὑψηπέδου καὶ συνίσταται ἐξ ἐπιπέδου, ἀλλ' ἀλιμέ-
νου παραλίας χώρας. Εἰς τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλφειοῦ
χώραν ἢ τὴν Πισάτιδα κεῖται ἡ πεδιάς τῆς Ὀλυμπίας (οὐχὶ
πόλις), ἣτις περιεῖχε τὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς μετὰ τοῦ ὑπὸ
τοῦ Φειδίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κατασκευασθέντος ἀγάλ-
ματος τοῦ θεοῦ, καθημένου μὲν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ὁροφῆς φθά-
νοντος, καθὼς καὶ στάδιον διὰ τὰ τελούμενα Ὀλύμπια.

5) Ἡ Μεσσηνία συνίσταται ἐκ δύο κλιμακῶδων κειμέ-
νων πεδιάδων, αἵτινες περιβάλλονται ὑπὸ ὄρεων. Ἐν τῇ ἄνω
πεδιάδι κεῖται τὸ εἰς βράχους κατεσκευασμένον φρούριον Εἶρα,
παρὰ τὰ βόρεια σύνορα, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμεισε κατὰ τὸν δεύ-
τερον Μεσσηνιακὸν πόλεμον ὡς ἄσυλον εἰς τὰ τελευταῖα λεί-
ψανα τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Ἡ ἄνω πεδιάς χωρίζεται ὑπὸ
τῆς κάτω διὰ τοῦ ὄρους τῆς Ἰθώμης, τὸ ὁποῖον οἱ μὲν Μεσ-
σήνιοι ὠχύρωσαν κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον, ὁ δὲ Ἐπαμινώνδας
συναθροίσας τοὺς ἐν ἐξορίᾳ ὄντας Μεσσηνίους τοὺς συνῴκισεν
εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ, κτίσας αὐτόθι τὴν πόλιν Μεσσή-
νην. Ὁ μόνος ἐπὶ τῆς μονοτόνου πρὸς Δ. παραλίας λιμὴν
ἦτον ἡ Πύλος, τὸ κέντρον τὰς ὑπὸ τοῦ Νηλέως ἰδρυέντας
βασίλειου, προφυλαττομένη ὑπὸ τῆς ἀντικρὺ νήσου Σφα-
κτηρίας.

6) Ἡ Λακωνικὴ ἢ ἡ μεσημβρινωτάτη χώρα, σχηματίζεται ὑπὸ δύο παραλλήλων δειραίων ὀρέων, τοῦ Ταῦγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος, τὰ ὅποια ἐξέρχονται ἐκ τοῦ Ἀρκαδικοῦ ὑψιπέδου, περικλείουσι τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα καὶ, περαιτέρω πρὸ βάλλοντα ὡς χερσονήσου, τὸν Λακωνικὸν κόλπον καὶ ἀπολήγουσιν εἰς τὰ ἀκρωτήρια Ταίναρον καὶ Μαλέας. Ἡ διὰ τὴν εὐφορίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθεῖσα μεσαία χώρα, ἡ κοιλάς τοῦ Εὐρώτα, ἦτον ἡ ἔδρα τῆς κυριαρχίας πάσης τῆς χώρας καὶ ἐν αὐτῇ ἔκειτο ἡ ἀνοικτὴ Σπάρτη, ἥτις κυρίως συνίστατο ἐκ 4—5 πολιχνίων. Εἰς τὰς εὐφόρους ἰλυώδεις χώρας τὰς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρώτα ἔκειτο τὸ Ἐλας.

Ὁ Λακωνικὸς κόλπος περιλαμβάνει πρὸς Ν. τὴν νῆσον Κύθηρα, ἥτις καὶ διὰ τὴν ἀλιεῖαν τῆς παρ' αὐτὴν πορφύρας καὶ διὰ τὴν κατάλληλον θέσιν πρὸς τὸν πρὸς Δ. πλοῦν ἀπώκισθη ὑπὸ Φαινίκων.

7) Ἡ Ἀργολίς, κειμένη εἰς τὰ ΒΑ. εἶνε τὸ μᾶλλον μελισμένον καὶ μᾶλλον πολύνησον μέρος τῆς χερσονήσου, ἀποτελοῦσα οὕτως ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Ἠλίδα. Ὅπως ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Λακωνικῇ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ πανταχόθεν ὑπὸ ὀρέων περικλειομένη καὶ μόνον πρὸς τὴν θάλασσαν ἀνοικτὴ καὶ ὑπὸ τοῦ ὀλιγοῦδρου Ἰνάχου διαρρέομένη Ἀργολικὴ πεδιάς σχηματίζει τὸ κέντρον τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἔκειντο κατὰ σειρὰν ἐκ Β. πρὸς Ν. αἱ ἐξῆς πόλεις, α) αἱ Μυκῆναι, ἔχουσαι ἀρχαιότατα ὄρατα μνημεῖα (κυκλώπεια τεῖχη, πύλας, θησαυροφυλάκια, τάφους, γλυπτικὰ ἔργα) σωζόμενα ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων. β) τὸ Ἄργος, γ) ἡ Τύρις, δ) ἡ Ναυπλία, ὁ ποτὲ λιμὴν τῆς πεδιάδος τοῦ Ἰνάχου καὶ ἐπομένως τὸ φυσικὸν ἐμπορεῖον τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Ἀ. Ἀρκαδίας.

8) Ἡ Ἀρχαδία, ἡ μεσαία χώρα καὶ ὁ πυρὴν τῆς χερσονήσου, ἥτις οὕσα ἔνεκα τῶν διακλαδώσεων τῶν περιβαλλόντων αὐτὴν χειλικῶν ὀρέων λίαν ποικίλη καὶ ὀρεινὴ χώρα, ἔχει τραχὺ κλίμα, ἀλλὰ καλὰς νομάς. Πόλεις Μαντίνεια, (μάχαι τὸ 418 καὶ 362). 2) Μεγαλόπολις, ἡ νεωτέρα καὶ μεγαλειτέρα Ἀρκαδικὴ πόλις, θεμελιωθεῖσα κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἐπαμινώνδα, ὅστις κατώκισεν αὐτὴν διὰ κατοίκων τῶν πέριξ μερῶν.

Αἱ νῆσοι.

§. 70. Αἱ πλείσται τῶν Ἑλληνικῶν νήσων, κείμεναι πλησίον τῆς στερεᾶς καὶ ἀποτελοῦσαι διάφορα συμπλέγματα, φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν ἄλλοτε τὰ χεῖλη τῆς στερεᾶς, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀποσπᾶσθαι, εἴτε δι' Ἰφαιστείων, εἴτε διὰ Ποσειδωνείων δυνάμεων.

Α) Νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους.

1) Ἡ μεγάλη παρὰ τὴν Στερεάν νῆσος Κέρκυρα, ἥτις, ἔχουσα ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἶχε μετὰ τὰς Ἀθήνας τὴν μεγαλειτέραν ναυτικὴν δύναμιν. 2) ἡ Λευκάς, 3) ἡ Ἰθάκη, ἡ νῆσος τοῦ Ὀδυσσεως, 4) ἡ Κεφαλληνία καὶ 5) ἡ Ζάκυνθος.

Β) Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους.

1) Πρὸς Δ. ἡ Καλαυρία, ἐν ᾗ ὁ Δημοσθένης ἀπέθανε, 2) ἡ Αἴγινα, ἥτις, καὶ τοι μικρὰ, περὶ τὰ 500, εἶχε τὴν πρώτην ναυτικὴν δύναμιν, 3) ἡ Σαλαμίς, μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ Ἀττικῆς, ἐπίσημος διὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ 480, καὶ αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι κεῖνται εἰς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, 4) ἡ Εὐβοία, τῆς ὁποίας, χωριζομένης ἀπὸ τῆς Στερεᾶς διὰ τοῦ Εὐρίπου, ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Χαλκίς καὶ ἡ Ἐρέτρια.

β) Πρὸς Β. ἡ Θάσος, ἥτις πάλαι ποτὲ εἶχε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ μεταλλεῖα (§. 44.)

γ) Πρὸς Α. 1) ἡ Λέσβος, ἡ μεγαλειτέρα παρὰ τὰ δυτικὰ τῆς Ἑλλάσσης Ἀσίας παράλια νῆσος, ἔχουσα ἐπισημοτέραν πόλιν τὴν Μιτυλήνην, 2) ἡ Χίος, 3) ἡ Σάμος, ἥτις, ἔχουσα ὁμώνυμον πρωτεύουσαν, ἤκμασεν ἰδίως ἐπὶ Πολυκράτους, 4) ἡ Ρόδος (χαλκοὺς κολοσσὸς εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος τῆς), ἥτις μετὰ τὴν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καταστροφὴν τῆς Τύρου ὑπῆρξεν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα κυρία τῆς ἀνατολικῆς μεσογείου θαλάσσης ἕνεκα τῆς εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Ἀρχιπελάγους θέσεώς της.

δ) Πρὸς Μ. α) αἱ (12) Κυκλάδες, αἵτινες φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο διὰ τὴν θέσιν των κύκλῳ τῆς ἱερᾶς Διῆλου, ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις.

Ἡ μεγίστη αὐτῶν Νάξος, ἥτις ἔνεκα τῆς εὐφορίας τῆς ἐκαλεῖτο καὶ μικρὰ Σικελία, ἐγένετο ἡ πρώτη τῶν πέριξ νήσων, ἐνῷ ἡ Πάρος ἔνεκα τῶν πολλῶν λιμένων τῆς ἦτον ἀξιόλογος διὰ τὴν ναυτιλίαν, συγχρόνως δὲ καὶ ἀνεξάντλητος πηγὴ λευκοτάτου μαρμάρου.

ββ) Ἡ Κρήτη, οὐσα σχεδὸν μικρὰ ἡπειρος, κλείει πρὸς Ν. τὸ πλῆρες νήσων Αἰγαίου πέλαγος. Δειράς ὑπὸ ἡφαιστειῶν δυνάμεων διασπασθεῖσα διασχίζει τὴν νήσον ἐκ Δ. πρὸς Α., ἔχουσα ὑψίστην κορυφὴν τὴν Ἰδην. Ἐκ τῶν πόλεων αὐτῆς ἐπισημότερα ἦτον ἡ Κνωσσός, ἥτις, κειμένη εἰς τὸ μέσον τῆς πολυλιμένου βορείας παραλίας, ἐχρημάτισε καθέδρα τοῦ Μίνως.

Β. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Πρώτη περίοδος

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι
τῆς καθόδου τῶν Ἑρακλειδῶν
(1104 π. Χ.)

Ἀρχαῖοτατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

§. 71. 1) Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελασγοί, κλάδος τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς φυλῆς, οἵτινες κατόικουν παρὰ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Α. Μεσογείου θαλάσσης καὶ εἰς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους, εἶχον φθάσει εἰς βαθμὸν τινα πολιτισμοῦ. Δὲν ἦσαν δὲ νομῶς ποιμενικὸς λαὸς, ἀλλὰ γεωργικὸς, ἔχων μονίμους κατοικίας, κατοικῶν πόλεις, κτισμένας εἰς εὐφόρους πεδιάδας καὶ περιβαλλομένας ὑπὸ τῶν λεγομένων κυκλωπέων τειχῶν (ἐκ λίθων ἀργῶν) μετὰ ἐρυμνῶν ἀκροπόλεων. Πρὸς ἐνδειξὴν δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν ἐπισημότερων Ἑλληνικῶν φυλῶν ἀνεφέρετο ἡ ὑπαρξίς κοινοῦ ἀρχηγέτου αὐτῶν, τοῦ ἥρωος Ἑλληνος, υἱοῦ τοῦ ἐκ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ περισωθέντος Δευκαλίωνος, ἐνῷ ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Διόλοισι, Δωροισι καὶ τῶν ἐγγόνων Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ κατὰγονται αἱ τέσσαρες κύριαι φυλαί, τῶν Λιολέων, Δωριέων, Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὰ ἐξῆς,

Προμηθεύς
 Δευκαλίων καὶ Πύρρα
 Ἑλλην
 Αἰόλος, Δῶρος, Εὐθύρος
 Ἴων, Ἀχαιοί.

2) Ἐάνοι μετὰ νά σ τ α ι λέγεται, ὅτι ἐλθόντες διὰ θαλάσσης ἀπὸ τοῦ 15. αἰῶνος ἤδη π. Χ. συνετέλεσαν πρὸς κατοίκησιν καὶ ἐκπολίτισιν τῆς χώρας· ἦσαν δ' οὗτοι, α) ὁ Κέκροψ, ὅστις ἦλθεν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ διὰ τῆς θεμελιώσεως τῆς Κεκροπίας ἀκροπόλεως ἔθεσε τὰ θεμέλια τῶν Ἀθηνῶν, β) ὁ Κάδμος, ὅστις, σταλεὶς κατὰ τὸν μῦθον ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπασθείσης Εὐρώπης, ἦλθεν ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν, γ) ὁ Δαναός, ὅστις ἦλθεν ἐξ Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος, δ) ὁ Πέλοψ, ὅστις ἦλθεν ἐκ Φρυγίας πρὸς Δ. εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης μετέβησαν εἰς τὴν Ἀργολίδα, ἐνθα ὁ πρῶτος ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν. Ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ μὲν πρεσβύτερος Ἀγαμέμνων διεδέχθη αὐτὸν, ὁ δὲ νεώτερος Μενέλαος, νυμφευθεὶς τὴν ἡγεμονίδα τῆς Σπάρτης Ἑλένην, ἐγένετο αὐτῆς βασιλεὺς.

Ἐκ τῶν τεσσάρων φυλῶν οἱ μὲν Αἰολεῖς ἐξετάθησαν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας ἰδίως εἰς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου, ἐκ δὲ τῶν Δωριέων οἱ μὲν μετέβησαν εἰς τὴν Δωρίδα, οἱ δὲ εἰς τὴν Κρήτην, ἐκ δὲ τῶν Ἰώνων οἱ μὲν ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, οἱ δὲ εἰς τὴν μετέπειτα Ἀχαιάν, ἐνῶ οἱ Ἀχαιοὶ μετέβησαν εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ Ἀργολίδα.

Οἱ ἡρωϊκοὶ χρόνοι.

§. 72. Τὰς μεταναστάσεις ἡκολούθησαν οἱ ἡρωϊκοὶ χρόνοι, καθ' οὓς ἐγένοντο τολμηραὶ ἐπιχειρήσεις κατὰ πρῶτον μὲν ὑπὸ μεμονωμένων ἡρώων, οἷον τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ ἔκτε-

λίσσαντος τοὺς δώδεκα ἄθλους καὶ τοῦ Θησέως· βραδύτερον ὁ-
μως ὑπὸ πλειόνων ἀπὸ κοινοῦ, οἷον ἡ Ἀργοναυτικὴ ἔκ-
στρατεία, οἱ δύο πόλεμοι τῶν Θηβῶν καὶ ἡ ἐκ-
στρατεία κατὰ τῆς Τροίας.

Ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους. Ἡρακλῆς ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς
Ἀλκμήνης, συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Τύρινθος Ἀμριτρώωνος, ἐδείκνυε,
παῖς ἔτι ὢν, τὴν θείαν αὐτοῦ δύναμιν· διότι κατέπνιξε δύο ὄφεις ὑπὸ τῆς
Ἡρας πεμψθέντας εἰς τὴν κοίτην αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ ἀνετράφη ὑπὸ τῶν
πρώτων ἡρώων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς εἰσῆλθεν
εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Εὐρυσθέως, ὅστις ἀνέ-
θηκεν εἰς αὐτὸν τοὺς δώδεκα ἄθλους, οἵτινες κατὰ τὸν μῦθον συνίσταντο
εἰς τὴν καταστροφὴν ἐπιβλαβῶν ἢ κακοποιῶν ὄντων, εἰς ἀπόκτησιν ξέ-
νων χωρῶν καὶ ἐν γένει εἰς ὑπερανθρώπους ἐπιχειρήσεις, τὰς ὁποίας
ἐπιτυχῶς ἀπεπεράτωσεν. Οἱ δώδεκα ἄθλοι αὐτοῦ εἶνε οἱ ἑξῆς, 1) Κατέ-
βαλε καὶ ἐπνίξε τὸν Νεμεαῖον λέοντα· 2) ἐφόνευσε τὴν ἐννεακί-
φαλον Λερναίαν Ἵδραν· 3) συνέλαβε τὴν ἑλαφον τῆς Ἀρτέ-
μιδος, ἣτις εἶχε χρυσὰ κέρατα καὶ χαλκοὺς πόδας, πληγώσας αὐτὴν
διὰ βέλους· 4) ἔφερεν εἰς τὰς Μυκήνας ζῶντα κἄπρον ἐπὶ σῆς τῆς
Ἀρτέμιδος, ὅστις ἠόημωσε τὴν περὶ τὸ ὄρος Ἐρύμανθον χώραν·
5) Ἐξετέλεσε τὴν ἀτιμωτικὴν παραγγελίαν, καθάριας τὸν σταυλὸν
3000 βοῶν τοῦ βασιλέως Διὸς τοῦ τῆς Ἡλίδος, τρεφομένων αὐτόθι ἐπὶ
30 ἔτη, διὰ τῆς εἰς αὐτὸν μετοχετεύσεως δύο ποταμῶν· 6) ἐξηφάνισε διὰ
δύο κροτάλων, ἃ ἔλαβε παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς, τὰς παρὰ τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ
λίμνην Στυμφαλίδας ὄρνεις, αἵτινες μεγάλας εἰς τοὺς αὐτόθι ἀνθρώ-
πους καὶ ζῶα βλάβας ἐπέφερον· 7) ἐξημέρωσε Τάυραν τοῦ βασιλέως
τῆς Κρήτης Μίνως, ὅστις εἶχεν ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶ-
νος, εἰς ὃν ἦτον ἀφιερωμένος καὶ ἕνεκά τούτου εἶχε καταστῆ μανιώδης,
καὶ τὸν ἔφερε πρὸς τὸν Εὐρυσθέα· 8) ἐπίσης κατέβαλε τὰς ἀγρίας ἱπ-
ποῦς τοῦ Θρακικοῦ Διομήδους, αἵτινες ἐτρέφοντο διὰ τοῦ κρέατος τῶν ξέ-
νων· κατέρωσσε δὲ τοῦτο, ρίψας εἰς αὐτάς τὸν ἀπάνθρωπον βασιλέα καὶ
αὐτίας ἤγαγεν αὐτάς εἰς τὸν Εὐρυσθέα· 9) μετὰ ἐπιτυχὴ ἀγῶνα κατὰ
τὸν παρὰ τὸν Πόντον Ἀμαζόνων ἔλαβε τὸν ζωστήρα τῆς βασιλείας
αὐτῶν Ἰππολύτης καὶ τὸν ἤγαγεν εἰς τὰς Μυκήνας· 10) ἀπήγαγε τὰς
ἀγέλας τοῦ τρισωμάτου καὶ πτερωτοῦ γίγαντος Γηγρυόνοιο ἀπὸ τῆς
Ἰσπανίας διὰ τῶν Ἀλπεων εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅθα ἐφόνευσε τὸν Κά-

κον καὶ κλυμεῶν μετ' αὐτῶν διέβη εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα 44) μετὰ πολλὰ καὶ ποικίλα συμπεδηκότα, οἷον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Προμηθέως ἀπὸ τῶν δεσμῶν κτλ, κατήντησεν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς Λιβύης πρὸς Δ. ἐνθα ἔλαβε τὰ φυλαττόμενα εἰς ἄλλος ὑπὸ τῶν Ἑσπερίδων χρυσᾶ μῆλα διὰ τοῦ Ἀτλαντος, τὸν ὅποιον ἀντικαθιστῶν ἐν τῇ μεταξὺ ἔφερεν ἀντ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων του αὐτοῦ τὸν Οὐρανόν 42) τὴν σειρὰν τῶν ἀθλῶν του ἔκλεισε διὰ τῆς νικηφόρου ἐπα νόδου του ἐκ τοῦ Ἄδου, ὅθεν ἀπήγαγε δέσμιοι τὸν Κέρβερον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς Αἰτωλίδος ἡγεμονίδος Διῆς· νείρας, τὴν ὅποιαν ἀφῆραπσεν ἀπὸ τὸν πολυειδῆ μεταμορφωθέντα ποταμίον θεόν Ἀχελῶν, μετέβαινεν εἰς ἐκτελείσεις νεωτέρων ἀθλῶν. Ὅτε ὅμως κατέστη μανιώδης ἐκ τοῦ χιτῶνος τοῦ βεβαμμένου μὲ τὸ αἷμα τοῦ Κενταύρου Νέσσου, τὸ ὅποιον ἤραξε νὰ κατακαίῃ αὐτὸν, ῥιφθεὶς εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Οἰτῆς πυρὰν τὴν ἐτοιμασθεῖσαν κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ φίλου του Φιλοκτήτου, ὅστις ἔνεκεν τούτου ἐληρονόμησε καὶ τὰ νικηφόρα ὅπλα του, ἐκάη. Ἐπειτα δὲ ἀναβὰς εἰς τὸν Ὀλυμπον ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θεὰν τῆς νεότητος Ἥδην.

Ὁ μῦθος τοῦ Θησεῦς. Ὁ Θησεύς υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Αἰγέως, καθὼς καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ὃν ἐκ νεότητός του ἐμιμήθη, ἀναφαίνεται καὶ αὐτὸς εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, καθαρίσας τὴν χώραν ἀπὸ περιδουήτους ληστὰς καὶ ἐπιβλαβῆ θηρία.

Οὗτος ἀπῆλλαξε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν εἶχον ἀναλάβει μετὰ ἀτυχῇ ἐκδοσιν πολέμου, νὰ πέμπωσιν κατὰ ἐννεαετίαν ἐπὶ νέους καὶ τοσαύτας νεάνιδας εἰς Μίνωα τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης πρὸς ἐξίλασιν τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Κατάρθωντε δὲ τοῦτο διὰ τοῦ φίλου τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ μίτου, ὃν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἡ ἡγεμονίς αὕτη τῆς Κρήτης. Διὰ τοῦ ἰδίου ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ λαβυρίνθου, εἰς ὃν οἱ ἄποχεῖς νεοὶ ἐρρίπτοντο διὰ τοῦ Μινωταύρου, φανεύσας αὐτόν. Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐλησημόνητε ἀπὸ τὴν διὰ τὸν φόνον τοῦ Μινωταύρου χαρὰν νὰ καταβιβάσῃ τὰ μαῦρα τοῦ πλοίου ἱστία, καθ' ἣν εἶχε μετὰ τοῦ πατρὸς συνεννόησιν. Τοῦτο ἐκλαβὼν ὡς τεκμήριον θανάτου ὁ πατὴρ αὐτοῦ Αἰγεύς, ἐρρίφθη εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ὅποιον ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὡς βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν συνήθροισε τοὺς διεσκαρπισμένους τῶς κατὰ τῆς Ἀττικῆς, καὶ τοὺς συνώκισεν εἰς μίαν πόλιν, διήρτισε τὸν

πολυάνθρωπον πληθυσμὸν αὐτῆς εἰς τάξεις, Εὐπατρίδας, Γεωμόρους καὶ Δημιουργούς, καὶ ἐκάνονε τὰ τῆς λατρείας τῆς πολιοῦχου θεᾶς Ἀθηνᾶς. Μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πειρίθου κατέβη εἰς τὸν Ἄδην, πρὸς ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης, συζύγου τοῦ Πλούτωνος· ἐδόθησαν ὁμῶς ἐκεῖ ἐπὶ τινος βράχου, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ὑστερον ἠλευθέρωσε μόνον τὸν Θησέα ὁ Ἡρακλῆς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἠναγκάσθη ἕνεκα τῶν πολλῶν στάσεων νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, καὶ μετέβη εἰς τὴν Σκύρον, ἀλλὰ τούτῃς ὁ βασιλεὺς Λυκομήδης δι' ἀπάτης τὸν ἐφόνευσε.

Ἡ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἀθάμας ὁ βασιλεὺς τοῦ Ὀρχομενοῦ, ἀποδιώξας τὴν πρώτην σύζυγον αὐτοῦ Νεφέλην θεὰν τῶν νεφῶν, ἔλαβε τὴν Ἰνώ τὴν θυγατέρα τοῦ Κάδμου. Αὕτη παρεκίνησε τὸν σύζυγόν της νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τὰ δύο ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα αὐτοῦ Φρίξον καὶ Ἑλλην, ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὰ ἡ μήτηρ τῶν, δοῦσα αὐτοῖς τὸν θυμαστὸν ἐκείνον κριόν, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐφυγον. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἑλλη κατέπεσεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπύνη εἰς τὰ κύματα τοῦ ἀπ' αὐτῆς ἔκτοτε ὀνομαζομένου Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Φρίξος ἦλθεν εἰς τὴν Κολχίδα, ἐνθα τὸν μὲν κριὸν ἐθυσίασε, τὸ δὲ χρυσοῦν αὐτοῦ δέρας ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς χώρας Αἰήτην, ὅστις ἔθισεν αὐτὸ εἰς ἄλσος, ἐνθα ἐφυλάσσετο ὑπὸ ἀπνίου δράκοντος καὶ πυρικινῶν ταύρων.

Ὅτε δὲ ὁ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς ἐν Θρῃσσίᾳ Ἰωλκοῦ, ἀπῆτει τὴν ἀπόδοσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀνηκούσης ἀρχῆς παρὰ τοῦ πλεονέκτου θεοῦ καὶ κηδεμόνος αὐτοῦ Πελοῦ, οὗτος ἐθεσεν ὡς ὅρον πρὸς τοῦτο τὴν ἀρπαγὴν τοῦ χρυσοῦ δέρατος ἐκ τῆς Κολχίδος.

Ἔνεκα τούτου ὁ Ἰάσων μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων ἡρώων τῆς ἐποχῆς του (Ἡρακλῆς, Θησεύς, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, Ὀρφεὺς κτλ) ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῆς Κολχίδος ἐκστρατείαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τῆς Ἀργοῦς. Ἐκεῖ δὲ βοηθεία τῆς μαγίσσης Μήδειας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Αἰήτου, ἐξετέλεσε πάντας τοὺς ἐπιβληθέντας εἰς αὐτὸν ἀγῶνας καὶ τέλος ἀπῆγαγε καὶ τὴν Μήδειαν μετὰ τοῦ χρυσοῦ δέρατος εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτε δὲ ὁ πατὴρ αὐτῆς κατεδίωκεν αὐτοὺς, ἡ Μήδεια ἐφόνευσε καὶ διεμέλισε τὸν μικρὸν αὐτῆς ἀδελφὸν Ἀψυρτον, ὃν εἶχε συμπαράλαβει, ἵνα οὕτως

ἀναγκάσῃ τὸν καταδιώκοντα αὐτοὺς Λίγτην νὰ ἀργοπορῇ, συνάγων τὰ μέλη τοῦ υἱοῦ του.

Οἱ δύο κατὰ τῶν Θηβῶν πόλεμοι.

1) Ὁ πόλεμος τῶν ἐπτά ἐπὶ Θήβαις. Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Λαῖος, ἀπόγονος τοῦ Κάδμου, μαθὼν ἐκ χρίσμου, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔμελλε νὰ πράξῃ τὰ φορικτότερα ἀνοσιουργήματα, τὸν παρέδωκεν ἐπ' ὀλέθρῳ εἰς τινὰ τῶν ποιμένων του· οὗτος δὲ τρυπήσας αὐτὸν ἐκ τῶν ποδῶν τὸν ἐξέθηκεν ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος, κρεμάσας αὐτὸν ἀπὸ δένδρου. Ὁ Οἰδίπους ὅμως ἐσώθη καὶ κατήντησεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Πολύδου, ἐνθα καὶ ἀντράφη. Ἄνευ δὲ προμελέτης ἐφύενυσεν εἰς ἔριδα τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ εἴτα λύσας τὸ αἶνιγμα τῆς Σφιγγὸς ἔλαβεν εἰς σύζυγον τὴν μητέρα του Ἰοκάστην καὶ ἐγένετο βασιλεὺς τῶν Θηβῶν. Ὅτε ὅμως ἐπληροφορήθη περὶ τοῦ διπλοῦ τούτου ἐγκλήματος, ἐξώρυξεν ὁ ἴδιος τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ οὕτως ὡς ἀλήτης περιεπλανᾶτο, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς ἐαυτοῦ θυγατρὸς Ἀντιγόνης, ἐνῷ ἡ Ἰοκάστη ἐκρεμάσθη ἡ ἴδια. Οἱ δὲ διδυμοὶ υἱοὶ αὐτοῦ Ἔτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης ἤρισαν περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν εἶχον συμφωνήσαι διαδαχικῶς νὰ κατέχωσι, καὶ οὕτως ὁ διωχθεὶς Πολυνείκης ἐκίνησε τὴν ἐκστρατίαν τῶν ἐπτά κατὰ τῶν Θηβῶν ἡρώων. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφόνευσαν ἀλλήλους εἰς μονομαχίαν, οἱ δὲ τὴν πόλιν πολεμοῦντες ἡγεμόνες ἐφρονεύθησαν πάντες πλὴν τοῦ Ἀδράστου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἐτεοκλέους ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ ὁ θεὸς τοῦ Κρέων.

2) Ὁ πόλεμος τῶν Ἐπιγόνων. Δέκα ἔτη μετὰ ταῦτα οἱ υἱοὶ τῶν πεσόντων ἡρώων πολιορκήσαντες ἐκ νέου τὰς Θήβας, ἵνα ἐκδικήσωσι τοὺς πατέρας αὐτῶν, ἐκυρίευσαν αὐτὰς καὶ τὰς ἔδωκαν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνείκου Θέρσανδρον.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος (1194—1184)

Πάρις ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας Πριάμου, ἐλθὼν εἰς Σπάρτην, ἀπῆγαγε τὴν ὡραίαν Ἑλένην σύζυγον τοῦ ξενιζόντος αὐτὸν, ἀλλὰ τότε ἀπόντος βασιλέως Μενελάου. Οὗτος ὅμως καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγαμέμνων, ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν, παρεκίνησαν τοὺς ἡγεμόνας τῶν διαφόρων με-

ρῶν τῆς Ἑλλάδος (Νέστωρ τῆς Πύλου, Ὀδυσσεὺς τῆς Ἰθάκης, Ἀχιλλεὺς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Μυρμιδόνων, Διομήδης τοῦ Ἀργεῦς, οἱ δύο Αἴαντες, κτλ.) ἵνα ἐπιχειρήσωσι κοινὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν. Ὅτε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος (ἐκ 1186 πλοίων μετὰ 100000 ἀνδρῶν) συνηθροίσθη εἰς τὴν Αὐλίδα, ἡ Ἄρτεμις, οὕσα παρωργισμένη κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος διὰ τὸν φόνον ἐλάφου αὐτῆς, ἔκαμε νηνεμίαν, μεχρισθὺ κατὰ συμβουλήν τοῦ Κάλχαντος προσήνεγκεν οὗτος εἰς θυσίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰφιγένειαν. Ταύτην ὅμως ἡ θεὰ, πέμψασα ἀντ'αὐτῆς ἔλαφον, ἀνῆρπασε καὶ ἀπήγαγεν εἰς τὴν Ταυρίδα. Καὶ οἱ Τρῶες ὡσαύτως εἶχον καλέσει εἰς ἐπικουρίαν διαφόρους λαοὺς, ἰδίως δὲ τοὺς γείτονας αὐτῶν Λαρδανίους ὑπὸ τὸν Αἰνείαν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀγχίση καὶ τῆς Ἀφροδίτης. Ἀφού μετὰ δεκαετὴ πόλεμον, ὅστις συνίστατο εἰς μάχας καὶ μονομαχίας τῶν ἡρώων, ἔπесον ἐκατέρωθεν οἱ ἀνδρείοτατοι, οἷον ὁ Ἴκτωρ. φινευθεῖς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ Πάριδος διὰ βέλους ὀδηγηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀπάτη ἔδωκε πέρας εἰς αὐτόν. Ὁ Ὀδυσσεὺς δηλ. εἰσελθὼν ἐνδεδυμένος ὡς ἐπαίτης εἰς τὴν πόλιν ἔκλειψε τὸ Παλλᾶδιον, ξύλινόν τι εἶδωλον τῆς πολιούχου τῶν Τρώων Ἀθηνᾶς, εἶτα δὲ ἐσυμβούλευσε τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσάγωγὴν τοῦ Λουρείου ἵππου, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἐκρύβη αὐτὸς καὶ ἄλλοι Ἕλληνες. Οὗτοι δ' ἐξελθόντες ἀπ' αὐτοῦ τὴν νύκτα εἰσήγαγον εἰς τὴν πόλιν τὸν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀναχωρήσαντα Ἑλληνικὴν στρατὸν, ὅστις εἰσελθὼν τὴν κατέστρεψεν. Ὁ γέρον Πρίαμος ἐσφάγη εἰς τὴν βωμὸν τοῦ Διὸς ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου, υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, τινὲς δὲ ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς, οἷον ὁ Αἰνείας, ὅστις διὰ μέσου τῶν φλογῶν ἔσωσε τὸν πατέρα τοῦ Ἀγχίσην, ὃν ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐδουλώθησαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἡγεμόνες ὑπέστησαν πολλὰ, εἴτε κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπάνοδον, εἴτε μετ' αὐτήν.

Ὁ Ἀγαμέμνων, ὅστις εἶχε φέροι μεθ' αὐτοῦ οἰκάδα τὴν μάστιγιν Κασσάνδραν, θυγατέρα τοῦ Πριάμου, φανεύθη ὑπὸ τῆς σφίγγου αὐτοῦ Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ φίλου αὐτῆς Αἰγίσθου· οὗτοι δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ὀρέστου, βοηθουμένου ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πυλάδου. Ὅμως ὁ Ὀρέστης ἔνεκε τῆς μητροκτονίας, διακόμενος ὑπὸ τῶν

Μαινάδων, μετέβη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πολύδου κατὰ συμβουλήν τοῦ Δελφικοῦ μαντείου εἰς τὸν ἐν Ταυρίδι ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐκεῖ δὲ ἔμελλε νὰ θυσιασθῇ ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀδελφῆς Ἰριγανείας, οὗσης ἱερείας τῆς Ἀρτέμιδος, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀναγνωρισθεὶς ἔφυγε μετ' αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα ἦνωσε τὸ ὑπὲρ τοῦ Διομήδους ἐγκαταλειφθὲν Ἀργος μετὰ τοῦ ἰδίου κράτους, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὡς γαμβρὸς τοῦ Μανέλαου ἔλαβε καὶ τὴν Σπάρτην. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τιταμένης ἐξειδιώχθη ὑπὸ τῶν Δωριέων (§. 73).

Τὰς μεγαλειτέρας περιπετείας ὑπέστη ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ἰδίως πορθητῆς τοῦ Ἰλίου. Καθ' Ὁμήρου οὗτος ἐξήχθη ὑπὸ τρικυμίας εἰς τοὺς Λωτοφάγους ἐν Ἀφρικῇ, ἐκεῖθεν εἰς τοὺς ἐν Σικελίᾳ Κύκλωπας, ἔνθα ὁ μονόφθαλμος Πολύφημος, υἱὸς τοῦ Προσειδῶνος, κατεδράχθησεν ἐξ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μεθυσθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεύος ἐτυφλώθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἔνεκα τούτου ὁ Ὀδυσσεὺς κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Προσειδῶνος. Ματαίως λοιπὸν ἔλαθε παρὰ τοῦ Αἰόλου ἐπὶ τῆς νῆσου αὐτοῦ ἀσκὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν κλεισμένοι οἱ ἐναντίοι ἄνεμοι· διότι, ὅτε ἔφθασεν ἀντικρὺ τῆς Ἰθάκης, οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ ἀνοίξαντες ἀπὸ περιέργειαν τὸν ἀσκὸν, ἄφησαν οὕτω τοὺς ἀνέμους, οἵτινες τὸν ἐπανήγαγον εἰς τὴν Σικελίαν εἰς τοὺς ἀνθρωποφάγους Λαιστρυγόνας καὶ κατέστρεψαν πάντα τὰ πλοῖα αὐτοῦ πλὴν ἑνός. Διὰ τούτου προσωρμίσθη εἰς τὴν νῆσον (Αἴαν) τῆς μαχίστης Κίρκης, ἧτις πολλοὺς τῶν ἐταίρων αὐτοῦ μετέβαλεν εἰς χοίρους· ἠναγκάσθη ὁμοίως αὕτη νὰ τοὺς ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπειληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ μὲ θάνατον. Ἐπισκευθεὶς δὲ εἰς τὸν Ἄδην τὸν μάντιν Τειρεσίαν, μανθάνει παρ' αὐτοῦ τὴν τύχην του καὶ ἐπανελθὼν διαφεύγει εὐτυχῶς τὸς Σειρήνας καὶ τὴν Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν, ἀλλὰ ναυαγήσας ἀπώλεσε πάντας τοὺς ἐταίρους αὐτοῦ, οἵτινες ἐναντίον τῶν συμβουλῶν τῶ εἶχον σφάζει βούς τοῦ Ἥλιου. Αὐτὸς ὁμοίως μετὰ ἑννεαήμερον κολύμβημα ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰθάγιν, νῆσον τῆς νύμφης Καλοψιδίς, ἔνθα ἔμειναν ἑπτὰ ἔτη παρ' αὐτὴν, ἧτις ἐπροσπάθει νὰ τὸν κρατήσῃ διὰ τρυφῆς, ὑποσχομένη εἰς αὐτὸν τὴν ἀθανασίαν καὶ αἰώνιον νεότητα. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ὑποσχέσεις αὐτῆς δὲν ἡδυνήθησαν νὰ τὸν κάμωσι νὰ λησμονήσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὴν οὐζυγον. Τέλος ἀφελθεὶς ἐλεύθερος κατὰ διαταγὴν τοῦ Διός, ἔφθασε μετὰ πολλὰς τρικυμίας εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων Σχεΐαν, καὶ ἐξ αὐτῆς μετὰ εἰκοσакτῇ ἀπυσίαν μετέβη εἰς τὴν Ἰθάκην. Αὐτοῖσι μεταμορφωθείς ὑπὸ

τῆς Ἀθηνᾶς εἰς ἐπαύτην διηγείται τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τὸν συβώτην Ἑβ-
μαῖον καὶ εἶτα ἀπικαλύπτεται εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Τηλέμαχον καὶ βρη-
θούμενος ὑπ' αὐτοῦ φρονεῖ τοὺς μνηστῆρας τῆς πιστῆς αὐτοῦ συζύγου
Πηνελόπης.

Δευτέρα περίοδος

Ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων μέχρι
τῶν Μηδικῶν (1104—500).

Ἡ καθόδος τῶν Δωριέων ἢ Ἡρακλειδῶν (1104;)

§. 73. Ἡ ὑπὸ τῶν Δωριέων κατὰκτησις τῆς
Πελοποννήσου παρίσταται ὡς γενομένη πρὸς διεκδίκησιν
παλαιῶν κληρονομικῶν δικαιωμάτων τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀμφι-
τρύων ὁ πατὴρ τοῦ Ἡρακλέους ἐξεδιώχθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς
Τύριθος ὑπὸ Σθενέλου τοῦ βασιλέως τῶν Μυκηνῶν καὶ ματαίως
ἐπροσπάθησαν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἀρχὴν
ἐκείνην ὁδοῦντα ὁμως ἔτη μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον τρεῖς
ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, ὁ Τήμενος, Κρεσφόντης καὶ
Ἀριστοδήμος, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Δωριέων μετέβησαν ἐκ
τῆς Ναυπάκτου διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς τὴν Πελο-
πόννησον καὶ νικήσαντες τοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Τιταμενοῦ,
υἱοῦ τοῦ Ὀρέστου, Ἀχαιοὺς, ἐκυρίευσαν τὴν χώραν καὶ διένειμαν
πρὸς ἀλλήλους αὐτήν. Ὁ Τήμενος ὡς πρεσβύτερος τῶν ἀδελ-
φῶν ἔλαβε τὴν πατρικὴν κληρονομίαν τῶν Ἡρακλειδῶν Ἀργι-
λίδα, ὁ Κρεσφόντης τὴν Μεσσηνίαν, τοῦ δὲ Ἀριστοδήμου οἱ δι-
δυμοὶ υἱοὶ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης τὴν Λακωνικὴν. Βραδύτερον
ιδρύθησαν Δωρικά βασιτεῖα καὶ εἰς τὴν Σικυῶνα, Κόρινθον καὶ
Μέγαρα. Ἡ Ἀττικὴ ἀπώλεσε τὴν Μεγαρίδα, τὴν δὲ ἰδίαν ἀνε-
ξαρτησίαν ἠδυνήθη νὰ τηρήσῃ μόνον διὰ τοῦ ἡρώεω θανά-
του τοῦ βασιλέως Κόδρου, ὅστις μαθὼν τὸν δοθέντα τοῖς Δω-
ριεῦσι χρησμὸν, ὅτι δηλ. θὰ νικήσωσιν, ἐὰν δὲν φονεῖται ὁ βασι-
λεὺς τῶν Ἀθηναίων, μετέβη ἀγνωστος εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρα-
τόπεδον, καὶ ἐκεῖ ἐφονεύθη εἰς φιλονεικίαν, ἣν αὐτὸς ἐπίτηδες
προῦκάλεσε τὸ 1068. Ἐκ τῶν Ἀχαιῶν τινὲς μὲν ἔμειναν ὡς ὑπή-

κοι τῶν Δωριέων εἰς τὰς ἀρχαίας κατοικίας αὐτῶν, τινὲς δὲ κατέλαβον τὴν ὑπὸ Ἰώνων κατοικουμένην βορείαν παραλίαν χώραν τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἐκ τούτου ὠνομάσθη Ἀχαΐα, ἐνῶ οἱ ἀρχαῖοι αὐτῆς κάτοικοι Ἴωνες μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν.

Μεταναστάσεις Ἑλληνικῶν φυλῶν εἰς τὰ δυτικὰ
παράλια τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας.

§. 74. Ἀφοῦ ἡ μετανάστασις, ἥτις ἀνεκίνησε πάσας σχεδὸν τὰς ἐπικρατείας τῆς στερεᾶς ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῶν Μαλεῶν, φθίσασα εἰς τὰ Νότια ἄκρα, ἔπαυσεν, ἐτράπη ἔπειτα πρὸς Ἀνατολὰς.

1) Πρῶτον πάντων φαίνεται ὅτι οἱ Αἰνλεῖς ἐκ Βιωτίας, ἐνθα συνεκρούσθησαν αἱ ἐκ Β. καὶ Ν. διωχθεῖσαι φυλαί, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἀχαιῶν (ἀπυγόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος) μετηνάστευσαν εἰς τὰ ΒΑ. παράλια τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ Κύμην.

2) Ἡ μετανάστασις τῶν Ἰώνων εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν ἐξῆλθε κυρίως ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Εἰς τὴν μικρὰν ταύτην χώραν συνήχθησαν οἱ ἐκ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος φυγόντες Ἴωνες καὶ ἐντεῦθεν ἕνεκα τοῦ ὑπερβάλλοντος πληθυσμοῦ τὰ εὐγενέστερα καὶ ἐπιχειρηματικώτερα γένη μετηνάστευσαν, τινὲς μὲν εἰς τὰς Κυκλάδας, οἱ πλείστοι ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν, ἐνθα ἀποκατεστάθησαν πρὸς Ν. τῶν Αἰολέων καὶ ὑπερεῖδον ταχέως πάντας τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

3) Καὶ οἱ Δωριεῖς, αἵτινες διὰ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολῆς ἐγένοντο πρόξενοι τῆς μεταναστάσεως τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων, ἠκολούθησαν τὴν γενικὴν κίνησιν καὶ ἔδρυσαν ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ τῶν νήσων τῆς ΝΑ. Ἑλλάσσομος Ἀσίας τὴν Δωρικὴν Ἐξάπολιν, ὁμοσπονδίαν ἑξ Δωρικῶν πόλεων.

Γένεσις τῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν.

§. 75. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς χρόνους

τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν περιστρέφεται ἰδίως περὶ τὰς μεταβολὰς, διὰ τῶν ὁποίων πᾶσαι σχεδὸν αἱ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι μετεβλήθησαν εἰς ἐλευθέρας πολιτείας. Διότι μετὰ τὸ πέρας τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς ἐσθιάθη καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν κληρονομικῶν ἡγεμόνων, εἴτε διὰ τῆς σθέσεως τῶν βασιλικῶν οἰκογενειῶν, εἴτε διὰ περιορισμοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, εἴτε δι' ἐκδιωγμοῦ, εἴτε καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων πολιτειῶν, καὶ οὕτως ἀντὶ τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος ἐγεννήθησαν εἰς πάσας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας κατὰ πρῶτον μὲν ἀριστοκρατικά, βραδύτερον δὲ δημοκρατικά πολιτεύματα. Εἰς τὰς πλείστας τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις τὸν 5. καὶ 6. αἰῶνα κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τοῦ λαοῦ ἀνεφάνησαν πρὸς καιρὸν τύραννοι, δηλ. ἀπόλυτοι μονάρχαι, οἵτινες κατέλαβον τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ κατασῇσωσιν αὐτὴν κληρονομικὴν εἰς τὴν οἰκογένειάν των. Τοῦτο ὅμως ὀλίγοι κατῴρθησαν καὶ αὐτοὶ οὐχὶ ἐπὶ μακρὸν ἕνεκα τῆς ἀνικανότητος τῶν διαδόχων των, ἐκ τῆς ὁποίας εἴτε οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὠφελούμενοι ἐλάμβανον πάλιν τὴν ἀρχήν, πρὸς τὰς καὶ τινὰς παραχωρήσεις εἰς τὸν λαόν, εἴτε εἰσῆγετο ἡ δημοκρατία.

Πρὸς ἐνότητα τῶν διαφόρων μικρῶν πολιτειῶν, εἰς ἃς ἡ Ἑλλὰς ἦτο διηρημένη, ἐχρησίμευσεν ἰδίως δύο ἐθνικαὶ διατάξεις.

1) Τὰ Ἀμφικτυονικά συνέδρια γειτονικῶν λαῶν περὶ κοινόν τι ἱερὸν, πρὸς τὸν σκοπὸν ἀμοιβαίας ἀσφαλείας καὶ κοινῆς ἐρωτῆς. Ἐπισημότερον πάντων ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς, τὸ ὁποῖον περιελάμβανε δώδεκα ἑλληνικοὺς λαοὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ μέσης Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων ἀντιπρόσωποι, ἱερουμένονες καὶ πρυγῶρες καλούμενοι, δις τοῦ ἔτους συνεδρίαζον εἰς Δελφούς καὶ εἰς Θερμοπύλας. Τὸ συνέδριον τοῦτο εἶχε τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ, ἐπέβλεπε τὰς ἀμοιβαίας σχέσεις τῶν λαῶν καὶ ἐδίκαζε τὰς μεταξὺ αὐτῶν ἀναφυόμενας διαφοράς.

2) Οἱ τέσσαρες μεγάλοι ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

α) Τὰ Ὀλύμπια, οἱ ἐπισημότεροι πάντων τῶν ἀγῶνων, ἀγόμενοι πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ κατὰ τὰς ἀρχὰς πάσης Ὀλυμπιάδος. β) τὰ Πύθια, τελούμενα κατὰ τετραετίαν ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν αὐτοῖς

θεοῦ Ἀπόλλωνος· γ) τὰ Ἴσθμια, πρὸς τιμὴν τοῦ Προσεδῶνος ἐπὶ τοῦ Ἴσθμου τῆς Κορίνθου· δ) τὰ Νέμεα, πελούμενα ἐν Νεμείᾳ πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κατὰ διετίαν, ὅπως καὶ τὰ Ἴσθμια. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγωνίζοντο μόνον εἰς τὸν δρόμον, βουδύτιον ὁμῶς καὶ εἰς τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον, τὴν πύλην, τὴν περὶ τὴν, τὴν ἵπποδρομίαν καὶ τὴν ἀρματοδρομίαν· προσεῖχον ἔτι καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν, ποιητῶν καὶ συγγραφέων· κατὰ τινα μάλιστα πολὺ διαδεδομένην παράδοσιν καὶ ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἀνέγνωσεν αὐτόθι τὸ πρῶτον βιβλίον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, δι' οὗ παρώρμησεν εἰς μίμησιν κατόπιν τὸν νέον ἔτι τότε ὄντα Θουκυδίδην. Μεγάλως ἐτιμῶντο οἱ Ὀλυμπιονίκαι καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ διὰ στεφάνων καὶ ἀγαλμάτων καὶ κατὰ τὴν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν ἐπάνοδον διὰ θριαμβευτικῆς ὑποδοχῆς κτλ.

Σπάρτη.

§. 76. Οἱ Λαριεῖς, ὑποτάξαντες τοὺς ἐναπομείναντας Ἀχαιοὺς, ἐκάλεσαν αὐτοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ μόνους τοὺς κατοίκους ὀλίγων πόλεων καὶ ἰδίως τοῦ Ἐλους, οἵτινες εἶχον ἀντισταθῆ πολὺ, κατέστησαν δούλους (ἐλῶτας). Οὕτως ὁ πληθυσμὸς τῆς Λακωνικῆς διετρεῖτο εἰς τρεῖς τάξεις.

1) Τοὺς ἄρχοντας Λαριεῖς ἢ Σπαρτιάτας, οἵτινες κατέκουν οὐ μόνον εἰς τὴν ἀνώχουρον Σπάρτην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα.

Εἰς αὐτοὺς διανεμήθη ἡ ὡς κοινὴ καταληφθεῖσα χώρα, διαιριθεῖσα εἰς 9000 ἴσους κλήρους, τοὺς ὁποίους δὲν ἤθύναντο οὔτε ν' ἀπαλλοτριῶσιν, οὔτε νὰ διανέμωσιν. Οὕτως ἀπέφευγον τὰ κακὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ πλούτου. Ὁ κλῆρος, μετὰ τοῦ ἀπολείου συνεδέετο καὶ ἡ υποχρέωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, μετεβιβαιεν ἀμείριστος ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν καὶ ἐν ἐλλείψει ἀρρένων κληρονόμων ἐπανήρχετο εἰς τὴν πολιτείαν καὶ ἐδωρεῖτο ἐκ νέου ὑπὸ τῶν βασιλέων.

2) Τοὺς Λακεδαιμονίους, δηλ. τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους τῆς χώρας, οἵτινες κατέκουν ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν μερῶν περὶ τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔνεκα τούτου ἐκαλοῦντο περίοικοι.

Οὗτοι ἦσαν ἐλεύθεροι κύριοι τῶν κτημάτων των, ἐτλουν ὁμῶς ἐν

ρως καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι εἰς τὴν κρατικὴν ὑπηρεσίαν, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

3) Τοὺς Εἰλωτας, οἵτινες ἦσαν οἱ ἐπὶ τῶν κλήρων τῶν Σπασοτιατῶν δουλοπώροικοι.

Οὗτοι ἦσαν διαμοιρασμένοι εἰς τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατικῶν οἰκογενειῶν ὡς δούλοι, ἐθεωροῦντο ὁμῶς, ὅπως καὶ ἡ γῆ, ἣν ὑπεχρεοῦντο νὰ καλλιεργῶσιν, ὡς κτήμα τῆς πολιτείας ἀναπαλλατρίων. Ὁ νόμος ὥριζε τὸ ποσὸν τοῦ σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου, τὸ ὅποιον ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσιν ἐτησίως εἰς τὴν ἰδιοκτήτην τοῦ ἀγροῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο, τὸ δὲ πλεονάζον ἐκράτουν οἱ ἴδιοι.

Ὁ Λυκούργος, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Προκλειδῶν, τῇ συγκαταθέσει τοῦ Δελφικοῦ μαντείου ἔδωκεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ πολίτευμα, τὸ ὅποιον δὲν ἦτον ὅλως νέον, ἀλλ' ἐκύρονεν ὡς νόμον ἀρχαῖα ἔθιμα. Ὅπως ἡ εἰς τρία διαίρεσις τῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς, οὕτω καὶ οἱ δύο διαδοχικοὶ βασιλεῖς διετηρήθησαν (§. 73).

Ἡ Γερουσία, ἥτις ὑπῆρχε πλησίον τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης, ὀργανίσθη ὑπὸ τοῦ Λυκούργου οὕτως, ὥστε ἡ ἐξ 28 ἰσοθίων μελῶν αὐτῆς ἐκλογὴ δὲν ἐναπέκειτο εἰς τὸν βασιλέα, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐξελεγεν αὐτοὺς ἰσοθίως ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν. Ἡ γερουσία μετὰ τῶν δύο βασιλέων, οἵτινες ἀείποτε προήδρευον αὐτῆς, ἐκ 30 μελῶν οὕτω συγκειμένη, ἐδουλεύετο περὶ τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τῆς πολιτείας καὶ περὶ τῶν ὑποβλητέων εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ λαοῦ ζητημάτων, οὔσα συγχρόνως καὶ τὸ ἀνώτατον δικαστήριον.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ, εἰς ἣν ἐλάμβανε μέρος πᾶς τὸ τριακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ὑπερβάς Σπαρτιάτης, συνήρχετο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἀπεφάσιζε διὰ ζωῆς καὶ ἀνευ προηγουμένης συζητήσεως περὶ τῶν ὑπὸ τῆς γερουσίας ὑποβαλλομένων ζητημάτων, ἰδίως δὲ περὶ νόμων, ἐκλογῆς λειτουργῶν τῆς πολιτείας, πολέμου καὶ εἰρήνης.

Αἱ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου διατάξεις τοῦ Λυκούργου κυρίως ἐσκόπων τὴν μόρφωσιν καὶ τήρησιν τοῦ πολεμικοῦ ἥθους. Διὰ τὴν πολιτείαν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκθέτῃ εἰς τὸν Ταύγοντα ἀσυνῆτῃ ἢ ὀύ-

μήρη τέσσα τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐσθόμου ἤδη ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἕκαστος πῦρ παραδιδόμενος ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς παιδονόμους, ἤρχιζε τὰ πολεμικὰ προγυμνάσματα καὶ ἐξησκήτο εἰς τὴν σκληραγωγίαν. Ἀλλὰ καὶ τῶν νέων ὁ βίος καὶ τῶν ἀνδρῶν διὰ τῶν ποταμίων καὶ τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων ὁμοιάζε διαρκῆ στρατοπέδωσιν, ἥτις μόνον ἐνίοτε διεκόπτετο διὰ τῆς εἰς τὰς χαράδας καὶ εἰς δάση τοῦ Ταυγέτου ἄγρας. Διὰ τὴν μὴ διαφθαρῆ δὲ ὁ αὐστηρὸς βίος τῶν Σπαρτιατῶν, ἐδυσκολεύετο ἢ μετὰ τῶν ξένων ἐπιμείξια διὰ τῶν βασιλέων σιδηρῶν νομισμάτων· ἢ δὲ μετανάστασις ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ὡς λειποταξία.

Οἱ δύο πρῶτοι Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι.

α) Ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743—724). Ἡ καλῶς καλλιεργημένη γαίτων χώρα Μεσσηνία, ἥτις κατὰ τοὺς Ἀχαικοὺς χρόνους ἀνῆκεν εἰς τὴν Λακωνικὴν, διηγείρε τὴν ὄρεξιν τῶν πολεμικῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἀνακτήσωσιν αὐτήν, καθόσον ἦσαν δέδωται περὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν εἰς τὰ πολεμικά. Τὴν ἀφορμὴν ἔδωκαν ἐριδες συμβᾶσαι εἰς κοινὴν ἰσοτήν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ὅποιον ἦτον ἰδρυμένον ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου εἰς τὰ μεθόρια πρὸς φύλαξιν τῶν χωρῶν ἐκατέρων. Οἱ Μεσσήνιοι παρείχον τὴν εὐκολίαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν πλουσιῶν πεδιάδων αὐτῶν διὰ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν τῶν ἀντέστησαν ὁμῶς γενναίως ἀπὸ τῆς ἰθώμης μὲ ἀπροσδόκητον ἀνδρίαν ὑπὸ τὸν Ἀριστόδημον καὶ μόλις μετὰ εἰκοσαετῆ πόλεμον ἔπεσε τὸ προπύργιον τοῦτο τῆς ἐλευθερίας των. Οὕτω λοιπὸν ἡ Μεσσηνία ἠνώθη μετὰ τῆς Λακωνικῆς, οἱ ἀγροὶ αὐτῆς ἐν μέρει ἐδημεύθησαν καὶ διὰ κληρουχιῶν οὗτοι διενεμήθησαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, ἵνα λαμβάνωσι τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν, καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων.

β) Ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ἡ τοῦ Ἀριστομένους (685—668). Ἀπὸ τῆς ἀνωπιθανῶς ἀνεξαρτήτου μεινάσης Μεσσηνίας ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς ἀπόσπαισιν τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ, ἣν διεύθυνον οἱ υἱοὶ καὶ ἐγγοναὶ τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν τῆς ἰθώμης, ἰδίως δὲ ὁ ἐκ τοῦ βα-

σιλικῶν γένους τῆς Μεσσηνίας νέος Ἀριστομένης. Εὐρον δὲ συμμάχους καὶ τοὺς Ἀργεῖους καὶ Ἀρκάδας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ ὑπόπτευσιν τὴν ἐπίφοβον γειτνίασιν τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλὰ τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἦσαν τοσοῦτον διάφορα, ὥστε οἱ Σπαρτιάται διαφείραντες τὸν βασιλεῦα τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτην, κατώρθωσαν, ἵνα τοῖς προδώσῃ εἰς ἀποραστικὴν μάχην τοὺς Μεσσηνίους. Ὅπως δὲ εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον, οὕτω καὶ εἰς τὸν δεύτερον αὐτῶν οἱ Μεσσηνιοὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ὄχυρόν ὄρεινόν φρυγίον Εἶραν, ὅθεν ὁ Ἀριστομένης ἐπεχείρει τολμηρὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Λακωνικὴν, ἃς ὁ μῦθος ἐκόσμησε μὲ θαυμασία πολλὰ (φυγὴ ἐκ τοῦ βαρῆθρου Καιάδου). Ὅτε ὅμως μετὰ ἑνδεκα ἔτη, ὡς λέγεται, διὰ προδοσίας ἔπεσε καὶ ἡ Εἶρα, ἀπεσύρθησαν οἱ πρόμαχοι αὐτῆς εἰς Ἀρκαδικὸν ἔδαφος, ἐνῷ οἱ μὲν κάτοικοι τῶν παραλίων μετηνάστευσαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ῥόδον, οἱ δὲ τῶν μεσογείων κατήντησαν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν, ὑποχρεωθέντες νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἰδίαν χώραν ὡς δοῦλοι αὐτῶν.

Μεταρρύθμισις τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου. Οἱ Σπαρτιάται, φοβούμενοι μήπως οἱ βασιλεῖς, δυσαναγετοῦντες ἐκ τοῦ πολλοῦ περιορισμοῦ τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς δικαιωμάτων διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου, ἐπιχειρήσωσιν, παραχωροῦντες εἰς τοὺς πειρῶνους καὶ εἰλωτας τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς Σπαρτιάτας δικαιώματα, νὰ ῥίψωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ἵδρυσαν τὴν ἀρχὴν τῶν πέντε ἐφόρων ἐκ τῶν πέντε διαιρέσεων τῆς πόλεως, δηλ. τῶν τεσσάρων κωμῶν, Λιμνῶν, Μεσάας, Πιτάνης, Κυνοσούρας καὶ τῆς κυρίως πόλεως, περὶ ἧν αἱ κῶμαι αὐταὶ ἐκείναι. Εἶχον λοιπὸν οὗτοι ἀστυνομικὰ καὶ δικαστικὰ καθήκοντα, ἐπέβλεπον τοὺς βασιλεῖς, ἐπέπληττον αὐτοὺς παρεκτρεπομένους, τοὺς ἐτιμῶρου μὲ ζημίαν (πρόστιμον), τοὺς ἐφυλάκιζον καὶ ἐν ἀνάγκῃ τοὺς κατηγόρου καὶ ἰδικάζοντο εἰς μικτὸν δικαστήριον, οὗ μετείχον καὶ γέροντες (γερουσιασταί) καὶ ὅφ' οὗ ἡδύνατο καὶ εἰς θάνατον νὰ καταδικασθῶσιν.

Ἀθῆναι.

§. 77. 1) Πρώτη περίοδος τῶν βασιλέων μετὰ τοῦ 1068. Μετὰ τὸν ἐκούσιον τοῦ Κόδρου θάνατον (§. 73) ἡ ἑρὶς τῶν δύο υἱῶν αὐτοῦ περὶ τοῦ θρόνου ἔδωκεν ἀφορ-

μὴν εἰς τοὺς εὐπατρίδας φυλάρχους νὰ καταλύσωσι τοὺς ἀρχιστον κατ' ὄνομα τὴν βασιλείαν. Ἀλλ' ἡ ἀπὸ τῆς βασιλείας εἰς τὴν δημοκρατίαν μετάβασις ἐγένετο ἐνταῦθα μόνον βαθμηδόν, διότι ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ἐπὶ μακρὸν ἔμεινε κληρονομικὴ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κόδρου καὶ μόνον τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα ἐχωρίσθη αὐτῆς, ὡς λέγεται.

2) Οἱ ἰσοβιοὶ ἄρχοντες (1068—752) ἦσαν πάντες ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κόδρου.

3) Οἱ ἄρχοντες ἐπὶ δέκα ἔτη (752—682). Μόλις τρεῖς αἰῶνας μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας περιωρίσθη τὸ 752 ἔτι μᾶλλον ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ τε κληρονομικοῦ καὶ ἰσοβίου αὐτῆς καὶ διὰ τῆς κατὰ δεκαετίαν τούντεθεν ἐκλογῆς τοῦ ἄρχοντος, ὅστις ὅμως καὶ πάλιν κατ' ἀρχὰς ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κόδρου.

4) Ἐννέα ἄρχοντες συγχρόνως ἐπὶ ἓν ἔτος (ἀπὸ τοῦ 682). Οἱ εὐπατρίδαι, διὰ νὰ μετέχωσι πολλοὶ ταύτης τῆς τιμῆς, ἐκ νέου μετέβαλον τὰ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, εἰσαγαγόντες (682) ἀντὶ ἑνὸς τὴν κατ' ἔτος ἐκλογὴν ἐννέα ὑπευθύνων ἀρχόντων, ἐξ ὧν ὅμως μόνοι οἱ τρεῖς πρῶτοι εἶχον τὰ κυριώτερα δικαιώματα τῆς πάλαι βασιλείας. Ἐκ τῶν ἐννέα ὁ πρῶτος ὠνομάζετο ἐπώνυμος, ὁ δεύτερος βασιλεὺς, ὁ τρίτος πολέμαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ἐξ ὁρισμοῦ θέσμις. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ πολιτεύματος ἐγένετο μόνον πρὸς ὄφελος τῶν εὐπατρίδων, οἵτινες οὕτως εἶχον εἰς χεῖράς των καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως δι' ἑλλειψιν γραπτῶν νόμων οἱ εὐπατρίδαι κατεχρῶντο πρὸς ὄφελος αὐτῶν τὰς ἀρχαίας παραδόσεις, ἐγεννήθη δυσἀρέσκεια εἰς τὰς λοιπὰς τάξεις. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ εὐπατρίδαι ἠρνοῦντο νὰ δίδωσιν ἀκρόασιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ λαοῦ πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως διαφόρων δυσἀρέστων συνεπειῶν ἀνέθηκαν εἰς τὸν σκληρὸν ἄρχοντα Δράκοντα τὴν συγγραφὴν τῶν ἐκ παραδόσεως ἰσχυόντων νόμων, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ σκληραὶ διατάξεις δὲν μετεβλήθησαν ποσῶς ὑπ' αὐτοῦ. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ πολιτείᾳ τρεῖς φατρίαι, ἡ τῶν πλουσίων κτηματιῶν, ἡτις ἐπεθύμει τὴν τήρησιν τῆς ὀλιγαρχίας, ἡ τῶν ἥττον πλουσίων, ἡτις ἐπεθύμει τὴν

εἰσαγωγὴν τῆς δημοκρατίας, καὶ τρίτη ἡ τῶν μετριοφρόνων, οἵτινες ἐπεθύμουν πολίτευμα μικτὸν ἐξ ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας.

Ὁ Σόλων, ὅστις ἦτον ἤδη ἡ ψυχὴ τῶν κοινῶν ἐπιχειρήσεων, ἔλαβε τὴν παραγγελίαν, ἵνα γράψῃ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας καὶ οὕτως εἰρηνοποιήσῃ τὰς φατρίας.

Οὗτος εἶχε κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, 1) διὰ τῆς κατὰ τὸ 604 ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμίνος, οἱ Ἀθηναῖοι δηλ. ἀπολέσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἣν εἶχον καταλάβει οἱ Μεγαρεῖς, ἐπὶ ματαίῳ προσπαθῆσαν νὰ τὴν ἀνακτήσωσιν. Ἐνεκα δὲ τούτου ἐπέβαλλον ποινὴν θανάτου εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε προτείνει νέαν ἀποπειρὰν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς νήσου. Ὁ Σόλων ὅμως, προσποιούμενος ὅτι ἦτο παράφρων, παρεκίνησε διὰ τινος ἐλεγείου τοῦ τοῦ Ἀθηναίου, ἵνα ἀνανεύσῃ τὸν πλεῖστον ἔθεν διορισθεὶς αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, ἐφόνευσε τοὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐισβαλόντας Μεγαρεῖς διὰ τῶν γυναικῶν μεταμνησθέντων στρατιωτῶν αὐτοῦ. Εἶτα δὲ, ὡς λέγεται, διὰ τῆς παρεῖσα γῆρας ἐνὸς ἑξ ἑαυτοῦ εἰς τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου (Β', 558), κατῴρωσεν, ἵνα οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες εἶχον διορισθῇ διαιτηταί, δώσωσι δίκαιον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. 2) Διὰ τοῦ πρώτου ἱεροῦ πηλέρου, οἱ Κρισαῖοι δηλ. οὐ μόνον ἐπέβαλλον ἐπαχθεῖς φόρους εἰς τοὺς διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διερχομένους ἐμπόρους, ἢ τοὺς τὸν ἐν Δελφοῖς Θεὸν ἐπισκεπτομένους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ναὸν ἐφύμνωσαν καὶ τοὺς ἐκεῖ τυχόντας ξένους ἐφόνευσαν. Ὁ Σόλων τότε παρεκίνησε τοὺς Ἀμφικτύονας νὰ πολεμήσωσι τὴν Κρίσαν, ἣτις ἐκυριεύθη, ὡς καὶ ὁ λιμὴν αὐτῆς Κίρρα, ὅστις ὅμως ἀντέστη ἐπὶ μακρότερον, ὡς λαμβάνων τὰ ἀναγκαῖα διὰ θαλάσσης, ἣτις ἦτον ἐλευθερία. Μετὰ τὴν πτώσιν αὐτῆς ἡ μὲν πόλις ἀνεσκάφη, οἱ δὲ κάτοικοι ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, ἡ δὲ χώρα ἐδόθη κατὰ χρησὸν τινὰ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα.

Ἡ σημαντικωτέρα μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηνῶν συνίστατο κυρίως εἰς τοῦτο, νὰ λαμβάνωσι πάντες οἱ ἐλεύθεροι πολῖται μέρος εἰς τὰ κινεῖα κατὰ τὸ μέτρον τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Οὕτω διήρρεσεν αὐτοὺς εἰς τέσσαρας τάξεις 1) εἰς τοὺς πεντακωσιομεδίμνους, τοὺς ἔχοντας δηλ. καθαρὸν εἰσοδήμα πεντακωσίων μεδίμνων ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, 2) εἰς τοὺς ἱππεῖς, δηλ. τοὺς ἔχοντας καθαρὸν εἰσοδήμα τριακωσίων

μεδίμνιον καὶ δυναμένους νὰ διατηρῶσι καὶ πολεμικόν. ἵππον, 3) εἰς τοὺς ζευγίτας, ἔχοντας εἰσόδημα ἑκατὸν πεντήκοντα μεδίμνων, καὶ 4) εἰς τοὺς θήτας, ἔχοντας ἔτι μικρότερον εἰσόδημα, ἢ μόνον κεφάλαια. Αἱ τρεῖς πρῶται τάξεις ἀπετέλουν τὴν πολεμικὴν δύναμιν καὶ διὰ τοῦτο μόνοι οἱ ἐν αὐταῖς ἦσαν ἐκλέξιμαιο εἰς τὴν βουλὴν τῶν τετρακοσίων· μόνον δὲ τὸ ἀξίωμα τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἦτον ἐπιπεφυλαγμένον διὰ τὴν πρώτην τάξιν. Πασὼν ὅμως τῶν τάξεων ἡ ψῆφος εἶχεν ἴσῃν δύναμιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἥτις ἀντεπρασώπευε τὴν κυρίαν ἀρχὴν τῆς πολιτείας· διότι ὑπ' αὐτῆς ἐχειροτονοῦντο οἱ ἀρχόντες, ἐξελέγετο ἡ βουλὴ τῶν τετρακοσίων, ἐψηφίζοντο οἱ νόμοι, ἀπεφασίζετο ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη καὶ διωρίζοντο καὶ οἱ δικασταί. Συγχρόνως πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ λαοῦ εἰσήγαγε καὶ τὴν ὀνομασθεῖσαν σεισάχθειαν, δι' ἧς ἐχαρίζετο εἰς τοὺς πενεστέρους μέρος τῶν χρεῶν καὶ ἀπηλλασσετο ἡ ἐνυπόβητος ἔργειος ἰδιοκτησία. Ἐκτὸς τῆς βουλῆς, ἥτις ἦτο τρόπον τινα μόνον ἐπιτροπὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ, ὁ Σόλων ἀναδιωργάνωσεν ὡς συντηρητικὸν στοιχεῖον τὸν Ἀρεῖον Πάγον, ὅστις συνιστάμενος ἐξ ἰσοδίων μελῶν, ἐκλεγομένων ἐκ τῶν ἀμέμπτως ὑπηρετησάντων ἀρχόντων, εἶχε τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ πάσης τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας, ἡγρόμπνει ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν νέων, ἐπέβλεπε τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν καὶ εἰδικάζετο περὶ φόνου καὶ ἐμπροσημοῦ. Ἰνα δὲ οἱ νόμοι αὐτοῦ λάβωσι κῶρος, ὁ Σόλων ὀνομάσθη τὸ ἕβ4 ἀρχων, ἔχων συγχρόνως καὶ ἑκτακτὸν νομοθετικὴν πληρεξουσιότητα. Ἐξεθῆκε λοιπὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τοὺς νόμους αὐτοῦ πρὸς γνῶσιν τῶν Ἀθηναίων, ὑπεχρέωσεν ὅμως συνάμα αὐτοὺς ἐπὶ δεκα ἔτη νὰ μὴ μεταβάλλωσιν αὐτοὺς ποσῶς. Τούτων δὲ γενομένων, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἵνα μακρόθεν βλέπῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς νομοθεσίας του. Ἡ δὲ παράδοσις ἐκόσμησε τὰς εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἑλλάσσονα Ἀσίαν περιηγήσεις αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ μνημονευέντος μετὰ τοῦ Κροίσου διαλόγου.

Τοῦ Πεισιστράτου ἡ τριπλῇ τυραννίς (560—527). Οἱ ἀπαρώτεροι τῶν κατὰ τὴν Αἴττικῃς, οἵτινες διὰ τῆς νέας νομοθεσίας ἤλπιζον τὴν ἐξίσωσιν τῶν κτημάτων,

εἶδαν ὅτι διεψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων των. Ὄθεν ὠφελήθεις ὁ εὐ-
πατρίδης τὸ γένος Πεισίστρατος, ἐσχημάτισεν ἐκ τῶν δυσχε-
στημένων φατριάν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ῥοπαλοφόρου σω-
ματοφυλακῆς του κατέλαθε τὴν Ἀκρόπολιν. Οἱ ἐναντίοι αὐτοῦ
κατώρθωσαν τῶνόντι νὰ τὸν ἐκδιώξωσιν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἡ μετέ-
πειτα διαίρεσις αὐτῶν δις ἐπανήγαγεν αὐτὸν καὶ τέλος ἐστε-
ρεώθη διὰ σοφῶν διατάξεων. Τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος δὲν κα-
τήγγησεν, ἔθεσε δὲ τὰ θεμέλια τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀ-
θηναίων διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ στόλου, τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ
ἐμπορίου καὶ τῶν φιλικῶν σχέσεων μετὰ ξένων κρατῶν, ἐξέ-
τεινε τὴν πόλιν καὶ κατέστησεν αὐτὴν κέντρον τῶν Ἑλληνι-
κῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν.

Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος δὲν ἐβασίλευ-
σαν (ἀπὸ τοῦ 527) συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τρόπον
τοῦ ἑαυτῶν πατρὸς, ἀλλὰ κατεχρῶντο τῆς δυνάμεως αὐτῶν.
Ἐκ τούτου καὶ ἰδίως ἐκ προσωπικῆς ἐκδικήσεως κινούμενος ὁ
Ἀρμόδιος, τοῦ ὁποίου τὴν ἀδελφὴν ὁ Ἰππαρχος εἶχεν ἐμποδίσαι
ἀπὸ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὰ Παναθηναία, συνόμοσε νὰ φονεύσῃ
τοὺς τυράννους κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων. Καὶ ὁ μὲν
νεώτερος τῶν δύο ἀδελφῶν ἔπεσεν ὑπὸ τὰ κτυπήματα τῶν
συνωμοτῶν, ὁ δὲ πρεσβύτερος Ἰππίας, φοβούμενος τὴν πτῶσιν
αὐτοῦ, ἐπρὸς πάλιν νὰ στερεώσῃ αὐτὴν διὰ θανατικῶν ποι-
νῶν καὶ ἐξοριῶν, μεχρὶς τοῦ ἡ φατρία τῶν μετριοφρόνων ὑπὸ τὴν
ἡγεσίαν τοῦ Κλεισθένους, βοηθουμένη ὑπὸ τῶν πᾶσαν τυραννί-
δα καταπολεμούντων Σπαρτιατῶν, ἐξέδιωξεν αὐτὸν τὸ 510.
Ὁ Ἰππίας κατέφυγε φέρων καὶ τοὺς θησαυροὺς του πρὸς τὸν
βασιλέα τῶν Περσῶν Δαρεῖον τὸν Α'.

Ὁ Κλεισθένης πρὸς στερεώσιν τοῦ ὑπάρχοντος πολι-
τεύματος ἐπεχείρησε τὴν ἐξίσωσιν τῶν διαφορῶν τάξεων. Διή-
ρσε λοιπὸν τοὺς κατοίκους εἰς δέκα φυλάς, ἐκάστη τῶν ὁ-
ποίων κατ' ἔτος ἐξέλεγε πεντήκοντα μέλη τῆς βουλῆς, ἥτις
οὕτως ἠύξησε κατὰ 100. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐνεργειῶν τῶν
φατριῶν κατὰ τὰς ἐκλογάς, ὥρισεν, ἵνα οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἄλ-
λοι λειτουργοὶ λαμβάνωνται ἐκ τῶν ὑποψηφίων διὰ κλήρου·
μετὰ δὲ τοῦτο εἶπετο ἐξέτασις τῆς ἱκανότητος τῶν ἐπιτυχόντων.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπανάδου τῆς τυραννίας εἰσῆχθη πιθανῶς κατὰ προτροπὴν τοῦ Κλεισθένους ὁ ἐξοστρακισμός, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξωρίζοντο τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη ἄνδρες, οἵτινες ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῶν ἐπιρροῆς ἦσαν ἐπὶφοβοὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως.

Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

§. 78. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ ἰδίως τὸ 750—650 ἰδρύθησαν αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς τὰς νήσους καὶ τὰ παραλία τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τῆς Προποντιδῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τοῦ πολλοῦ πληθυσμοῦ κακῶν, εἴτε πρὸς ἐπέκτασιν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς μητροπόλεως. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην περὶστασιν αἱ ἀποικίαι αὗται ἦσαν ἀνεξάρτητοι, εἰς τὴν δευτέραν ὅμως ἐξηρτῶντο ἐκ τῆς μητροπόλεως. Ἰδίως δ' ἐξέχουσι διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' αὐτῶν ἰδρυθεισῶν πόλεων αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Μίλητος καὶ Χαλκίδς, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἦτο μητροπολις 80 πόλεων, ἰδίως παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Προποντιδᾶ (Κυζίκος) καὶ τὸν Εὐξείνου Πόντον, ἡ δὲ Χαλκίδς οὐ μόνον εἰς τὴν πολὺ μεμελισμένην χερσόνησον τὴν μεταξὺ τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ Στρυμονίου κόλπου ἵδρυσεν 32 πόλεις (Ὀλυνθος κτλ), ἐξ οὗ καὶ ἡ χερσόνησος ὠνομάσθη Χαλκιδική, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ἀ. ἐσύστησε τὰς ἀρχαιοτάτας Ἑλληνικὰς ἀποικίας ἐν μὲν τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ τὴν Κύμην, τὸ Ῥήγιον, καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ βραδύτερον τὴν Ζάγκλην, τὴν Κατάνην καὶ τοὺς Λεοντίνους.

Καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ὠσαύτως, οἵτινες ταχέως ἐν τῇ στενῇ παραλίᾳ αὐτῶν χώρα ὑπέφερον ἐκ τοῦ πολλοῦ πληθυσμοῦ, καὶ οἱ Δωριεῖς, ἰδίως δὲ ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Ῥόδος, ἵδρυσαν πρὸς Ἀ. ἀποικίας. Καὶ οἱ μὲν Ἀχαιοὶ ἐν τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ τὴν Σύδαριν καὶ τὴν Κρότωνα, οἱ δὲ Δωριεῖς εἰς τὰ ΝΑ. καὶ Ν. τῆς Σικελίας τὰς Συρακούσας καὶ τὴν Γέλαν, ἐξ ἧς πάλιν ἰδρύθη ὁ Ἀκοράγας. Ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς Γαλατίας (Μασσαλία), Ἰσπανίας (Σάγουντον) καὶ Ἀφρικῆς (Κυρήνη) ἐξετάθησαν αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

Τρίτη Περίοδος

Ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος (500—338).

Οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι (500—449).

§. 79. Ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων (500—494). Ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος εἶχε λάβει ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Δαρείου χώραν παρὰ τὸν Στρυμόνα διὰ τὴν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ κάτω Ἰστροῦ ἐπάνοδον σωτηρίαν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ὅτε ὁμῶς ὁ Ἰστιαῖος, θεμελιώσας αὐτόθι πύλιν, ἤρξατο ἐκτείνων τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, διήγειρε τὰς ὑποφίας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν· οὗτος καλέσας διὰ τοῦτο αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν του εἰς τὰ Σοῦσα, ἐπὶ πολὺ τὸν ἐκράτει αὐτόθι. Ὅτε δ' ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἀρισταγόρας, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ αὐτὸν εἰς τὴν τυραννίδα τῆς Μιλήτου, ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ τὰ ἐξόδα τῆς ἀποτυχούσης κατὰ τῆς Νάξου ἐκστρατείας, ἣν κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ ἐπεχείρησεν ὁ Πέρσης σατράπης τῶν Σάρδεων Ἀρταφέρνης, ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου. Ἐντεῦθεν ἐζήτησε τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ διὰ τῆς ἀποστασίας τῶν Ἰώνων ἀπὸ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς. Ὅτε δὲ καὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ Ἰστιαῖος ἐνίσχυσεν αὐτὸν εἰς τὴν γνώμην ταύτην, μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὰς Ἰωνικὰς πόλεις Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν ἔλαβεν ὀλίγα πλοῖα. Κατώρθωσε μὲν νὰ κυριεύσῃ ἑξαίφνης τὰς Σάρδεις, ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ὁ ὑποχωρῶν στρατὸς τῶν Ἰώνων κατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἐνίκηθη παρὰ τὴν Ἰψεσον. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ Ἀρισταγόρας, ἐγκαταλιπὼν τὴν καταδυναστευομένην Ἰωνίαν, μετέβη εἰς τὰς παρὰ τὸν Στρυμόνα κτήσεις τοῦ πενθεροῦ του πρὸς ἐπανάληψιν τῶν σχεδίων του, ἀλλ' ἔπεσεν ἀδόξως εἰς ἀγῶνα κατὰ τῶν Θρακῶν. Ἀφ' οὗ δὲ καὶ ὁ τελευταῖος στόλος, τὸν ὁποῖον οἱ Ἴωνες ἠδυνήθησαν νὰ κατασκευάσωσι, μέρος μὲν διεσκορπίσθη, μέρος δὲ ἐνίκηθη, ἡ χώρα ὑπετάγη καὶ πάλιν.

Α'. Ἀμυντικὸς κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος
(493—479).

Πρώτη ἐκστρατεία τὸ 493. Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν Σάρδεων διήγειραν τὴν ὀργὴν τοῦ Δαρείου, ὅστις διὰ τοῦτο ἐπέμψε τὸ 493 κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μαρδόνιον· ἀλλ' ὁ στρατὸς τούτου κατενικήθη ἐν Θράκῃ καὶ ὁ στόλος ἐναυάγησε παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθω.

Δευτέρα ἐκστρατεία τὸ 490 ὑπὸ τὸν Δατιν καὶ Ἀρταφέρνην (γίον τοῦ σατράπου τῶν Σάρδεων) ἐγένετο κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρῶτον μὲν κατὰ τῆς πρότερον ἐπὶ ματαίᾳ προσβληθείσης Νάξου, εἶτα δὲ κατὰ τῆς Εἰρετρίας καὶ τῆς Ἀττικῆς, αἵτινες εἶχον βοηθήσει τοῦ ἀποστατήσαντος Ἰωνας. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἡτοιμάσθησαν πρὸς κοινὴν ἀμυναν, καὶ οὕτως οὐ μόνον αἱ νῆσοι (ἐκτὸς τῆς Νάξου), ἀλλὰ καὶ αἱ μικραὶ πολιτεῖαι τῆς Στερεᾶς ἔδωκαν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν τὸ σημεῖον τῆς ὑποταγῆς γῆν καὶ ὕδωρ. Μόνον αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη οὐ μόνον ἠρνήθησαν αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἐνέπαιξαν καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πέρσου, ῥίψαντες αὐτοὺς ἐν μὲν τῇ Σπάρτῃ εἰς φρέαρ, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις εἰς βαθὺν λάκκον.

Ὁ Ἀρταφέρνης τὴν μὲν Νάξον ἐκυρίευσεν ἄνευ ἀντιστάσεως, τὴν Εἰρετρίαν ὅμως μετὰ πολλὰς ἐφόδους, καὶ τέλος διὰ προδοσίας ὅθεν καὶ ἔκαυσεν αὐτήν. Ἐντεῦθεν ὁ Περσικὸς στρατὸς, συνιστάμενος τοῦλάχιστον ἐξ 100000 πεζῶν καὶ 10000 ἵππων, ἀπέβη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰππίου, ὃν ἐμελλε νὰ καταστήσῃ πάλιν τύραννον τῶν Ἀθηνῶν, παρετάχθη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σπαρτιάται ἐδράδυναν νὰ ἔλθωσι, μὴ οὕσης ἔτι πανσελήνου, ἐξῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα μόνον Ἀθηναῖοι ἕως 10000 καὶ 1000 Πλαταιεῖς. Τὴν μάχην ταύτην, καθ' ἣν διεκρίθησαν ἰδίως ὁ Μιλτιάδης, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θερμιστολῆς, ἐκέρδησαν οἱ Ἀθηναῖοι κυρίως διὰ τῆς ταχύτητος τῆς προσβολῆς, καὶ οὕτως οἱ Πέρσαι ἡττηθέντες ἐπέβησαν πάλιν τοῦ στόλου αὐτῶν. Ἐ-

δοκίμασαν ὅμως νὰ κυριεύσωσι τὴν πόλιν, ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν τῶν πολιτῶν, ἀλλ' ὁ Μιλτιάδης ἐπρόλαβεν αὐτοὺς καὶ οὕτως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν ἀπρακτοὶ εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου ὁ Θεμιστοκλῆς συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν πόλιν κατὰ τῆς προβλεπομένης ὑπ' αὐτοῦ ἐκδικήσεως τῶν Περσῶν, διὰ τῆς ἰδρύσεως στόλου (ἐκ τῶν προσόδων τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου), εἰς τὸν ὅποιον ἐμελλον νὰ ὑπηρετῶνται οἱ θῆται καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των καὶ τὴν τοῖς ἐδόθησαν περισσότερα πολιτικά δικαιώματα. Ὁ Ἀριστείδης, ὑποπτεύων ὅτι εἰς τὸ σχέδιον τοῦτο ὑπεκρύπτοντο φιλόδοξοι σκοποὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, ἀντίστη καὶ ἐνεκα τούτου ἐξωστράκισθη.

Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν τὸ 480. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Δαρείου Ξέρξης ἀνέλαβε τὸ παλαιὸν σχέδιον τοῦ Μαρδονίου νὰ προσβάλῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης συγχρόνως. Ἐνῷ λοιπὸν φοίνικες καὶ λιγύπτιοι κατεσκεύαζον γεφύρας ἐκ πλοίων ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ὁ Ἄθως διετέμεντο, συνηθροίζοντο τὰ φθινόπωρον τοῦ 481 ἐν Καππαδοκίᾳ τὰ στρατεύματα τῶν ἀνατολικῶν μερῶν, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Ξέρξης, διαγειμάσας εἰς τὰς Σάρδεεις. Τὸ προσεχὲς ἔαρ ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας διέβη ὅλος ὁ στρατὸς τὸν Ἑλλησπόντον, ἐνθα εὗρισκοντο καὶ οἱ στόλοι τῶν ὑποτελῶν παραλίων λαῶν, καὶ ἐν τῷ Δορίσκῳ, πεδιάδι τῆς Θράκης, ἐγένετο ἐπιθεώρησις καὶ ἀπαριθμησις τοῦ στρατοῦ, ὅστις εὗρέθη ὅτι ἦτον 1700000 ἀνδρῶν. Ἐντεθὲν ὁ κατὰ ξηρὰν στρατὸς, συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν παραπλέοντα στόλον, διήλθε τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν μέχρι τοῦ Ὀλύμπου. Τὸ βορειώτατον αὐτὸ προπύργιον τῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναγκασθῇ τοὺς Πέρσας, διότι πάντες οἱ κάτοικοι τῆς πεδινῆς Θεσσαλίας εἶχον κηρυχθῇ ὑπὲρ τῶν Περσῶν καὶ εἶχον δώσει εἰς αὐτοὺς γῆν καὶ ὕδωρ· ἐνεκα δὲ τούτου ἀπεφασίσθη ἡ ὑπεράσπισις τῆς δευτέρας γραμμῆς, τῆς Οἴτης. Αὐτόθι λοιπὸν εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν ἐποποθετήθη ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Λεωνίδας μετὰ ἑπτακισχιλίων Ἑλλήνων, ἐξ ὧν 300 μόνον ἦσαν Σπαρτιάται· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ στόλος ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρύου.

Ελλάδος παρετάχθη ἀπέναντι παρὰ τὴν ΒΑ. ἄκραν τῆς Εὐβοίας εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ματαίως ἠγωνίσθη ὁ Ξέρξης νὰ κυριεύσῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν τὸ ἀνδρείως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὑπερασπιζόμενον· ὅτε ὁμως διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Εὐφιάτου ὁ Ξέρξης, διαβάς στενωπὸν, κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων, ὁ Λεωνίδας ἐξαπέστειλε πάντας τοὺς συμμάχους ἐκ τῆς τῶν Θηβαίων, οὓς ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, καὶ τῶν Θεσπιῶν τῶν ἐκουσίως μεινάντων παρ' αὐτῷ. Μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τῶν 300 Σπαρτιατῶν ἔπεσεν ἡρώϊκῶς ἀμυνόμενος ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον τρεῖς ναυμαχίαι δὲν ἦσαν ἀποφασιστικαὶ καὶ οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδα ἀπεσυρθησαν διὰ τοῦ Εὐρίπου καὶ οὕτως ἡ μέση Ἑλλάς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Κατὰ συμβουλήν τοῦ τοῦ Θεμιστοκλέους οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, παρὰ τὴν ὁποίαν ὁ στόλος τοῦ Ξέρξου ἐνίκηθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅστις, ἀπατήσας τὸν Ξέρξην περὶ μελετωμένης φυγῆς τῶν Ἑλλήνων, παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ σπεύσῃ νὰ συγκροτήσῃ τὴν μάχην εἰς τὴν διὰ τοὺς Πέρσας ἀκατάλληλον αὐτοβιθέειν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μάχην ὁ Θεμιστοκλής, ἐκφοδίσας τὸν Ξέρξην διὰ τῆς δῆθεν μελετωμένης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καταστροφῆς τῆς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου γεφύρας, ἔκαμεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ταχέως ἐκ τῆς Ἑλλάδος· ἀφῆκεν ὁμως τὸ ἐκλεκτότερον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίᾳ, ἵνα τὸ προσεχὲς ἔτος ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ ἔτος 479. Ὁ Μαρδόνιος ἐζήτησε κατ' ἀρχάς διὰ τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου τῆς Μακεδονίας ν' ἀποσπάσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους· ἀλλ' ἀποτυχίον ἐπροχώρησε μετὰ 350000 ἀνδρῶν ἀνευ ἀντιστάσεως μέχρι τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ ἐγκαταλιπῶσι τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ὅτε ὁμως μετὰ τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐσπευσαν οἱ Σπαρτιάται πρὸς βοήθειαν, ὁ Μαρδόνιος ἀπεσύρθη εἰς τὴν σύμμαχον αὐτοῦ Βοιωτίαν. Αὐτόθι, συγκροτηθείσης παρὰ τὰς ἡλιατιάς μάχης, ὁ Μαρδόνιος ἠττήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων,

στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Πausανίου καὶ Ἀριστείδου, καὶ ἐφνεύθη μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, καὶ οὕτως οἱ Ἕλληνες ἐκέρδησαν τὴν ἀποφασιστικώτεραν νίκην ὅλου τοῦ πολέμου.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν Λεωτυχίδου ἕνεκα τῆς ὀλίγης δυνάμεως περιερίσθη κατ' ἀρχάς τοῦ ἔτους τούτου ἵνα ἐμποδίσῃ μόνον τὸν Περσικὸν στόλον νὰ παρέχῃ βοήθειαν εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ὅτε ὁμως διὰ πρεσβείας ἐκ Σάμου ἐπληροφορήθη ὅτι πᾶσα ἡ Ἰωνία περιμένει μόνον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἵνα ἀποστατήσῃ ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἐπλευσεν εἰς τὴν Σάμον, ἀντικρὺ τῆς ὁπείας οἱ Πέρσαι εἶχον ἀποσύρει τὸν στόλον αὐτῶν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ περιβάλει αὐτὴν μὲ ὄχυρόν περιβόλον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν ἀπεβιάσθη ὁ Λεωτυχίδας ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ παρατεταγμένου ἐχθρικοῦ στρατοῦ καὶ προσβαλὼν αὐτὸν κατετρόπωσεν ἰδίως διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν ὑπὸ τὸν Εὐνιππίον Ἀθηναίων καὶ τῆς κατὰ τὴν μάχην ἀποστασίας τῶν Ἰωνίων, καὶ κυριεύσας τὰ ὄχυράματα κατέκαυσε τὸν Περσικὸν στόλον.

Αἱ Ἀθηναῖ (478) ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνέκτισθον ἐκ νέου ἐν μεγάλειται καὶ, εἰ καὶ ἀνέτελεγον οἱ ζηλότυποι Σπαρτιάται, ὠχυρώθησαν μὲ μεγάλην ταχύτητα καὶ περιεβλήθησαν διὰ τειχῶν ὡσαύτως καὶ ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς ἐβεβλήθη καὶ ὠχυρώθη. Εἰς τοὺς πολίτας τῆς τῆς τάρτης τάξεως προτάσει τοῦ Ἀριστείδου ἐδόθησαν ἴσα πολιτικά δικαιώματα μὲ τοὺς λοιποὺς πολίτας.

B. Ἐπιθετικὸς πόλεμος κατὰ τῶν Περσῶν (478—449).

Ὁ συμμαχικὸς Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Πausανίου ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον πρὸς ἐκδιώξιν τῶν Περσῶν καὶ ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ ἀποικίων. Ὁ Πausanίας ὁμως διὰ τῆς ὑπεροπτικῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς συμμάχους διαγωγῆς ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ μεταβιβάσωσι τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν ἀπὸ τῆς Σπάρτης εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκ τούτου οἱ Σπαρτιάται

ἀνεκάλεσαν τὸν Πausανίαν καὶ ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου, τὸν ὅποτον ὁμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηκολούθησαν μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Κίμωνος. Οὗτος ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Θράκης καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας, ἐνίκησε τὸν στόλον καὶ τὸν στρατὸν αὐτῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Εὐβομεδόντος τὸ 469, καθωράϊσε διὰ τῶν λαφύρων τὰς Ἀθήνας καὶ συνήνωσε διὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν τὸν Πειραιᾶ μετὰ τῆς πόλεως.

Ὁ Θεμιστοκλῆς θεωρηθεὶς ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καταστράχισθη· κατηγορηθεὶς δὲ καὶ ὡς συμμετοχὴς τῆς προδοσίας τοῦ Πausανίου, ἔφυγεν εἰς τὰ Σούσα πρὸς Ἀρταξέρην τὸν Α'. ὅστις ἐδωρήσεν αὐτὸν ὡς ψάμιγμα τὰ εἰσοδήματα τριῶν πόλεων. Ὁ δὲ Πausανίας, ὅστις ἠθέλησε διὰ τῆς βοηθείας τῶν Περσῶν νὰ καταργήσῃ τοὺς Ἑρῆους ἐν Σπάρτῃ καὶ εἰσαγάγῃ ἀπόλυτον μοναρχίαν, διέφυγε τὴν φυλακὴν, καταφυγὼν εἰς ναόν, ἐνθα ὁμως ἀπέθανεν ἐκ τῆς πείνης.

Ὅτε σεισμὸς κατέστρεψε τὴν Σπάρτην, οἱ εἰλωτες ἐνωθέντες μετὰ τῶν Μεσσηνίων ἐζήτησαν νὰ ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των. Οὕτως ἐγεννήθη ὁ τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (465—455). Ἐπὶ τούτῳ ἦλθεν ὁ Κίμων μετὰ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ' ἀπαπέμφθη ὑπ' αὐτῶν μετ' ἀτυχῆ ἀπόπειραν πρὸς κυρίευσιν τῆς Πλώμης. Εἰς τοὺς Μεσσηνίους, εἰς οὓς μετὰ δεκαετὴ ἐν Ἰθώμῃ ἀποκλεισμὸν ἐδόθη ἐλευθέρᾳ ἐξόδος, οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν εἰς κατοικίαν τὴν πρὸ ὀλίγου κατακτηθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν Ναύπακτον. Τέλος ἐπεγείρησεν ὁ Κίμων τὴν κυρίευσιν τῆς νήσου Κύπρου, ἀλλ' ἀπέθανε κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιτίου· ὁ στόλος ὁμως καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐνίκησε τὸν Περσικὸν στόλον παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου τὸ 449· διὰ δὲ τῆς νίκης ταύτης ἔπαυσαν οἱ μετὰ τῶν Περσῶν πόλεμοι ἀνευ ἑτέρας εἰρήνης.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους.

§. 80. Περικλῆς ὁ υἱὸς Ξανθίππου τοῦ νικῆσαντος ἐν Μυκάλῃ, χωρὶς νὰ χρηματίσῃ ποτὲ ἄρχων, διεύθυνεν ὡς ἀρ-

γηγός τῆς δημοκρατικῆς πατρίας ἐπὶ 40 ἔτη (468—429)
τὰ κινὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Τὸ σχεδὸν αὐτοῦ ἦτο νὰ κατα-
στήσῃ πλήρη τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ καὶ εἶτα, θάσιν ἔχων
αὐτὸν, νὰ θεμελιώσῃ ὡς ὁδηγός αὐτοῦ τὴν ἰδίαν κυριαρχίαν.
Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἐξήτησε νὰ καταστήσῃ τοὺς
πτωχοτέρους κατοίκους ἀνεξαρτήτους τῆς ἐπιρροῆς τῶν πλου-
σίων συμπολιτῶν του. Ὄθεν διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ πᾶς Ἀ-
θηναῖς, εἴτε κρίνων ἐπὶ δικαστικῆς εἵρας, εἴτε λαμβάνων μέ-
ρος εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ, εἴτε ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν
ἢ τὸν στόλον, ἐψηφίσθη νὰ λαμβάνῃ μισθόν· διέταξε πρὸς τοὺς
τοὺς νὰ δίδωνται δαφιλεῖς ὡφέλειαι εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ἐκ τοῦ
δημοσίου ταμείου καὶ διεκόσμησε πολυτελεῖς ἐσφράγισ-
μα καὶ πομπὰς πρὸς διασκέδασιν τοῦ λαοῦ· οὕτως ἔκαμεν αὐτὸν
νὰ λαμβάνῃ μεγαλειότερον μέρος εἰς τὰ τῆς πολιτείας πράγ-
ματα. Διοικοῦντος δ' αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀνεπτύχθησαν διανοη-
τικῶς αἱ Ἀθηναί, ὥστε πάντες σχεδὸν οἱ πολῖται ἠδύναντο, ὡς
ἴσοι κατὰ τὴν ἱκανότητα, νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς ὅλα τὰ κοι-
νὰ· ἡ δὲ διάταξις τοῦ νὰ δίδωνται δια κλήρου αἱ πλεῖστα
τῶν δημοσίων θέσεων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐφερεν ὀλιγώτερα ἀπο-
πρήματα, ἢ ὅσα ἤθελε φέρει ἀλλαχού εἰσαγομένη. Ἀπὸ δὲ τὸν
Ἄρειον Πάγον, τὴν μόνην ὑπολειπομένην ἀριστοκρατικὴν ἀρχήν,
εὐφρεθῆ τὸ δικαίωμα τῆς ἐποπτείας τῶν ἡθῶν καὶ πάσης τῆς
διευθύνσεως τῶν κοινῶν καὶ ἀφῆθη μόνον ἡ ἐκδίκασις τῶν θα-
νασίμων ἐγκλημάτων. Συγχρόνως ὁμως ἐστερεώσεν εἰς τὰς Ἀ-
θήνας τὴν ἡγεμονίαν τῶν συμμάχων, ἐπομένως πάντων τῶν
παλαιῶν καὶ νέων. Ὄθεν τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον μετενέχθη
ἐκ τῆς ᾗθεν ἀπροφυλάκτου Διήλου εἰς τὰς Ἀθήνας· αἱ δὲ συν-
εισφοραὶ τῶν συμμάχων ἔκτοτε ἦσαν πραγματικοὶ φόροι, ἀλλ'
ἐκαλοῦντο ἐπὶ τὸ εὐφημότερον συντάξεις. Ἀφ' οὗ δὲ ἐδόθη εἰς
τὰς Ἀθήνας καὶ ἡ ἐκδίκασις τῶν συμμάχων, ἔκτοτε πλέον τὸ
συμμαχικὸν ταμεῖον κατέστη θησαυροφυλάκιον τῶν Ἀθηναίων
καὶ ὁ Περικλῆς ἐκ τῶν πάντοτε αὐξομένων εἰσοδημάτων αὐ-
τοῦ κατεκόσμησε τὰς Ἀθήνας διὰ τῶν λαμπροτέρων μνημείων
τῆς τέχνης· διὰ δὲ τῆς μεγαλοδωρίας αὐτοῦ πρὸς τοὺς καλλι-
τέχνας καὶ διὰ τῶν σχέσεών του πρὸς τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν

ποιητῶν, ῥητόρων καὶ φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ κατέστησε τὰς Ἀθήνας πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μεταξύ ὅμως Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν ζηλοτυπία, ἥτις εἶχε γινῆθῃ μὲν κατὰ τὸ διάστημα τῶν Περσικῶν πολέμων διὰ τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἡγεμονίας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τῆς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως ταύτης, ἀυξήθη δὲ διὰ τῆς ἀποπομπῆς τῆς τῶν Ἀθηναίων ἐπικουρίας κατὰ τὸν τρίτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, κατήντησεν εἰς φανερόν πολέμον, ὅτε οἱ Σπαρτιῶται ἠθέλησαν διὰ βοηθείας νὰ καταστήσωσι τοὺς Θηβαίους ἡγεμόνας τῶν Βοιωτικῶν πολέμων. Οὕτως ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν οἱ Σπαρτιῶται, προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' ἐνίκησαν παρὰ τὴν Τάναραν (457). οἱ Βοιωτοὶ ὁμως ἐνίκηθησαν εἰς μάχην παρὰ τὰ Οἰνόφυτα καὶ ἐπομένως αἱ πλείεσται τῶν Βοιωτικῶν πόλεων ἠναγκάσθησαν νὰ καταστῶσι σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων. Ἀνακωχῇ, ἥτις εἶχε κλεισθῇ διὰ τριάκοντα ἔτη, δὲν ἐβυνῆθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης ἐκρηγνῶν καταστρεπτικωτάτου πολέμου, ὅστις ἔκτοτε καιρῶς ἐβόλα καὶ ὅλον τὸ Ἑλληνικόν.

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404).

§ 81. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς Κερκυραίους ἐδοθήσαν εἰς τὸν ἕνα τῆς ἐπιδάμνου κατὰ τῆς Κορίνθου πόλεμον αὐτῶν καὶ τὴν Κορινθιακὴν ἀποικίαν Ποτίδαιαν, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσῃ ἀπὸ τῆς τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας, νικήσαντες τὴν ἐπολιόρκησαν, καὶ τοὺς βοηθουμένον ὑπὸ τῶν Κορινθίων καὶ Μακεδόνων. Ἐκ τούτου κατὰ προτροπὴν τῶν Κορινθίων συνῆλθε συνέλευσις τῶν Πελοποννησίων ἐν Σπάρτῃ, ἥτις, ἀποφανθεῖσα περὶ τῆς διαλύσεως ἀνακωχῆς, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς ἐπαπειλούσης αὐτὴν ὑπεροχῆς αὐτῶν. Καὶ μετὰ μὲν τῆς Σπάρτης συνηνώθησαν αἱ πλείεσται πολιτεῖαι τῆς στερεᾶς, ἰδίως δὲ αἱ εἰσὶ ἀριστοκρατοῦμεναι μετὰ δὲ τῶν Ἀθηνῶν αἱ πλείεσται τῶν νήσων καὶ παραλίων πόλεων, ἀλλ' ἄκουσαι πολλαί, διότι ἦσαν ἔτοιμοι εἰς πρῶτην εὐκαιρίαν, ἵνα ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν αὐτῶν.

Α'. Ὁ δεκαετής πόλεμος μέχρι τῆς πεντηκοναετοῦς εἰρήνης τοῦ Νικίου (431—421.)

Ὁ πόλεμος ἤρχισε μὲ τὴν ἀμοιβαίαν ἐρήμωσιν τῆς χώρας διότι οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν βασιλεῖα τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμον εἰσέβαλλον πολλάκις εἰς τὴν Ἀττικὴν οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐτάραττον διὰ τοῦ στόλου τὼν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ ξηρὰν καὶ οἱ Σπαρτιάται κατὰ θάλασσαν ἀπέφευγον τὴν μετὰ τῶν ἐναντίων τῶν συνάντησιν, οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κερδήσῃ ἀποφασιστικὴν νίκην καὶ ἕνεκα τούτου ὁ πόλεμος ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρετείνετο. Ἐκείνοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, οἵτινες ἦσαν ἰδίως ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν, κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους ἀπεσπάρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνθα ἐνεσηκῆς καταστρεπτικὸς λοιμὸς, ὅστις ἀνῆρπασε καὶ τὸν Περικλέα (429). Ἡ πολιορκουμένη Ποτιδαία ὑπετάγη καὶ ἡ ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους ἀποστατήσασα νῆσος Λέσβος ἀναγκάσθη πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς Σπαρτιατικῆς ἐπικουρίας νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀνευ συνθηκῶν οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Κλέωνος ἐπέβαλον θανατικὴν ποινὴν κατὰ πάντων τῶν Ἀνδρῶν τῆς Μιτυλήνης, ἥτις ὁμῶς τὴν ἐπομένην ἡμέραν περιορίσθη εἰς τοὺς ὑποκινήσαντας τὴν συνωμοσίαν καὶ οὕτως ὁμοίως πάλιν πλεον τῶν χιλικῶν εὐγενεῖς Λέσβιοι ἐθανατώθησαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ νῆσος ἐδόθη εἰς κληροῦχος ἐξ Ἀθηνῶν (428).

Ἐνῷ αἱ εἰσβολαὶ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν διήκουσι μέρος τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων προσηρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Μεσσηνίας Πύλου καὶ ὠχύρωσεν αὐτὸν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐπιχειρήσεων αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιάται ἐγνώρισαν τὴν ἐπαπειλούντα αὐτοὺς κίνδυνον καὶ ἕνεκα τούτου οὐ μόνον τὸν τόπον τούτον προσέβαλον κατὰ ξηρὰν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντικειμένην Σκεκτηρίαν κατέλαβον ἡ ἀποκλεισθεῖσα ὁμῶς τῶν Ἀθηναίων φρουρὰ ἡλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Εὐρυμέδοντος, οἱ δὲ ἐπὶ τῆς Σκεκτηρίας Σπαρτιάται ἡχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Κλέωνος.

Ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπιτυχία τῶν Ἀθηναίων παρεκίνησε τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν Δημοσθένην, ἵνα προσδάλῃ καὶ καταβάλῃ τὴν μόνην ἐπιφοδὸν δύναμιν ἐν τῇ μέσῃ Ἑλλάδι, τὴν Βοιωτίαν, καὶ συγχρόνως ταπεινώσῃ τὰς μισητὰς Θήβας. Ἀλλ' ἡ ᾠθεαῖκή φάλαγξ (424) ἐκέρδησε λαμπρὰν νίκην παρὰ τὸ Δελφικόν.

μον καὶ ἐντεῦθεν ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε πάλιν τὸν ἐπιθετικὸν πο-
λεμὸν καὶ ἐξαπέστειλε τὸν Βρασιῖδαν οὐχὶ κατὰ τῶν Ἀθηναίων,
ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐν Θράκῃ ἀποικιῶν αὐτῶν, αἵτινες ἀσμένως
ἔδωχον αὐτόν. Πρὸς ἀνάγκησιν τῶν πόλεων αὐτῶν ὁ Κλέων
ἔγαγε στρατὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλὰ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ
Βρασιῖδου παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν κατετροπώθη τὸ 422. Ἐ-
κταῦθ' ὅμως ὁ μὲν Κλέων ἔπεσε φεύγων, ὁ δὲ Βρασιῖδας ἀπέθα-
νεν ἀπὸ τῆς πληγῆς αὐτοῦ, διὰ μεσιτείας τοῦ Ἀθηναίου Νι-
κίου ἐκλείσθη πεντηκονταετὴς εἰρήνη, καὶ ἦν ἀπεδοθήσαν αἱ
ἐπιβαταὶ κατακτήσεις καὶ οἱ αἰχμάλωτοι.

Β'. Ἀπὸ τῆς ἀνανεώσεως τοῦ πολέμου μέχρι
τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας (418—413).

Ὅτε πολιτεαὶ τινες τῆς Πελοποννήσου παρεπονέθησαν διὰ τὴν εἰρήνην
ἀπῆλθον ὠφελιμωτέρας συνθήκας διὰ τοὺς νικητάς, αἱ Ἀθῆναι συ-
μμάχησαν μετὰ τῆς Σπάρτης πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ὅτε ὅμως
καθίσταται ἐγκλήσεις περὶ παραβιάσεως τῶν συνθηκῶν ἐπήνεγκον νέας
παρεσκείας μετὰ τῶν δύο πόλεων, ὠφελομένους ἐξ αὐτῶν ὁ ἐπιχει-
ρητικὸς καὶ φιλοπόλεμος Ἀλκιβιάδης, παρεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους
ἐγκαταλίπειν τὴν μετὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίαν καὶ συνθεῶσι με-
τὰ τῶν μεσαίων Πελοποννησιακῶν πολιτειῶν· ἡ παρὰ τὴν Μαντινείαν
νίκη (418) τῶν Λακεδαιμονίων διέσπασε τὸν παρὰ φύσιν δεσμὸν
τῶν.

Ἡ κατὰ τῆς Σικελίας ἐπιχειρήσεις (415—413).

Ἀθηναῖοι πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐσκέπτοντο, ἵνα διὰ τῆς κυριεύ-
σεως τῆς Σικελίας ἐπεκτείνωσι τὴν θαλασσοκρατορίαν αὐτῶν καὶ
τῶν δυτικῶν μερῶν τῆς Μεσογείου θαλάσσης· ἐνόμισαν δὲ
εὖρον τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὅτε οἱ Ἐγεσταῖοι ἐπεκαλέ-
σαν τὴν ἐπικουρίαν αὐτῶν κατὰ τῶν Συρακούσων καὶ τῆς Σελι-
ντος. Ἐντεῦθεν κατεπεΐσθη ὁ εὐπιστος λαὸς ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιά-
δου ἐξαποστείλῃ εἰς τὴν Σικελίαν στόλον ὑπὸ αὐτῶν τὸν ἴδιον,
Νικίαν καὶ τὸν Λάμαχον. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνεκλήθη τα-
μεῖα διὰ τῆς Ἰέρᾶς νηὸς Σαλαμινίας, ἵνα ἀπολογηθῇ διὰ τὴν
τροπὴν τῶν Ἑρμῶν· ἔφυγεν ὅμως καὶ καταδικασθεὶς ἐρή-
νισεν Ἀθῆναις εἰς θάνατον, ἐλειποτάκτησε πρὸς τοὺς Σπαρ-
τας, τοὺς ὁποίους παρεκίνησε νὰ ἐξηθήσωσι τοὺς Συρακου-

εἰους καὶ καταλάβωσι τὴν ἐν Ἀττικῇ Δεκελείαν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἔκαμαν προόδους ἐν Σικελίᾳ, κερδίσαντες ὑπὸ τὰ τεῖχη τῶν Συρακούσων μάχην (καθ' ἣν ὅμως ἐπέσεν ὁ Λάμαχος) καὶ πολιορκήσαντες καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν· ἀλλ' ὅτ' αὕτη ἡτοιμάζετο νὰ παραδοθῇ, ἔφθασεν ἐπικουρία τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν Γύλιππον, ἥτις ἔκλεισε τοὺς Ἀθηναίους. Ἐλαθον δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπικουρίαν, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ εἶτα ὑπὸ τὸν Δημοσθένην. Ὅτε ὅμως οἱ Συρακούσιοι ἐνίκησαν τὸν μικρὸν στόλον τοῦ Εὐρυμέδοντος, ματαίως ἐπροσπάθησεν ὁ Δημοσθένης νὰ ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, καὶ κατὰ τὴν διὰ ξηρᾶς ὑποχώρησιν συνελήφθη, καθὼς καὶ ὁ Νικίας καὶ καταδικάσθησαν ἀμφότεροι εἰς θάνατον, ὃν προλαβόντες οἱ δύο στρατηγοὶ ἡτταχειρίσθησαν· ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλωτισθέντων οἱ μὲν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐργάζωνται εἰς τὰ λατομεῖα, οἱ δὲ τ' πωλήθησαν ὡς δοῦλοι· τινὲς δὲ ἐσώθησαν ἀπαγγέλλοντες τὴν μάχην τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου.

Γ. Ὁ Δεκελεικὸς πόλεμος (413—404). Οἱ Σπαρτιαταὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου κατέλαβον τὸ στενὸν τῆς Δεκελείας ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ ὀχυρώσαντες αὐτὸ κατηρμήσαν ἐντεῦθεν πᾶσαν τὴν χώραν. Πρὸς πλήρη ὅμως νικηνεῖχον ἀνάγκην μεγαλειότερας θαλασσίας δυνάμειος καὶ τὰ πρὸς τοῦτο μέγα παρεχώρησαν αὐτοῖς οἱ Πέρσαι σατράπαι Φαρνάβαζος καὶ Τισαφέρνης. Διὰ τούτου ἡδυνήθησαν νὰ μεταφέρωσι τὸ θέατρον τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα ἀποκόψωσι τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐρχομένας εἰς τοὺς Ἀθηναίους προμηθείας. Ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ ὣν ὁ ἐν τῷ στόλῳ τῶν Ἀθηναίων στρατὸς, προσεκαλεσε στρατηγὸν τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅστις καταστρέψας παρὰ τὴν Κύζικον (410) τὸν στόλον τῶν Σπαρτιατῶν, ἐπανήλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐν τῷ μέσῳ γενικῶν ἐπευφημιῶν, ἀλλὰ ταχέως ἀφίρεθ' ἀπ' αὐτὸν ἡ ἀρχηγία, ἐπεὶ ὁ ὑποστράτηγος αὐτοῦ Ἀντίσχος ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ ἐνίκηθ' παρὰ τὸ Νότιον ἀπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Λυσάνδρου καὶ δέκα στρατηγῶν, ἐξ ὧν καὶ ὁ Κόνων, ἀνέλαβον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐνίκησαν τὸν ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Καλλικρατίδαν στόλον παρὰ τὰς Ἀργινούσας νήσους (ἀντικρὺ τῆς Δέσβου) τὸ 400.

ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι, ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν, οὐ μόνον καθήρεσαν τοὺς τροπαιούχους στρατηγοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς θάλασσαν κατεδίκανον τοὺς ἐπανελθόντας ἔξ, διότι δὲν ἔσωσαν ναύτας ἐν τρικυμῇ ναυαγῆσαντας. Οὕτως, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξηφάνιζον τοὺς καλλίστους τῶν στρατηγῶν αὐτῶν, ὁ Λύσανδρος κατέλαβε καὶ κατέστρεψε τὸν τελευταῖον στόλον τῶν Ἀθηναίων παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ἀντικρὺ τῆς Δαμάρκου, τοῦ Κόνωνος μόνον διαφυγόντος μετὰ ἐννέα μόνον πλοίων τὸ 405.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ βραχείαν πολιτορκίαν ἡνιγκάσθησαν ἐκ τῆς Πεινίας νὰ ὁμολογήσωσι συνθήκην, δι' ἧς ὑπεχρεοῦντο νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐκτὸς δώδεκα, νὰ κρημνίσωσι τὰ Μακρά τείχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, καὶ τέλος νὰ παραδώσωσι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἐπικουρίαν εἰς ὅλους αὐτῶν τοὺς πολέμους ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν· ἡ δὲ κυβέρνησις ἀνετέθη εἰς τριάκοντα ὀλιγαρχικοὺς, τοὺς τριάκοντα τυράννους, οἵτινες μετὰ ὀκτάμηνον αὐθαίρετον καὶ ἀπάνθρωπον πολιτείαν ἐξεδιόχθησαν ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου, ὅστις συνεκέντρωσε περὶ ἑαυτὸν ὀλίγους φυγάδας καὶ ἐξορίστους. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανελάβον ἐν τοῖς ἀρχαίοις νόμοις αὐτῶν (τοῦ Σόλωνος), ἀλλὰ τὰ ἡθητικὰ ἐν συνήδον πλέον πρὸς τὰς παλαιὰς τῶν νόμων διατάξεις· διότι τὰς ἀρχαίων κατέλαβε τὴν προτέραν αὐτῶν σκληραγωγίαν, φιληδοξία τὴν στρατιωτικὴν ἀσκήσιν καὶ ἐργασίαν καὶ παραλυσία τὴν ἀνιστηρότητα τῶν ἡθῶν τῶν παλαιῶν χρόνων. Ὁ δ' Ἀλκιβιάδης καὶ ὑποβολὴν τῶν Σπαρτιατῶν ἐθανατώθη ἐν Φρυγίᾳ ὑπὸ τοῦ σατραπικοῦ Φαρναβάζου.

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

§. 82. Οἱ Σπαρτιάται ὑπεστήριξαν τὸν νεώτερον Κύρον εἰς τὸν πόλεμον τοῦ ἀδελφοῦ Ἀρταξέρξου μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου εἰς τὴν παρὰ τὰ Κούναξα μάχην ὅτε ἐνοφὼν ὠδήγησε τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἠττήσαν καὶ νικηταὶ τὸ καθ' αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν, ὑπερνικῆσας τὰ ὅσα ἐμπόδια. Ὅτε δὲ ὁ Πέρσης σατράπης Τισσαφέρνης ἐβόησε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἴωνας διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρέ-

σχον εἰς τὸν Κύρην, ἔλαβον οὗτοι ἐπικουρίαν ἐκ τῆς Σπάρτης. Αἱ πρόοδοι ὅμως τῶν Σπαρτιατῶν, ἰδίως ὑπὸ τὸν νέον αὐτῶν βασιλέα Ἀγισίλαον (ἀπὸ τοῦ 396) παρεκίνησαν τοὺς Πέρσας νὰ ὑποκινήσωσι διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (394—387). Ὁφεληθέντες δηλ. οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὴν κατὰ τῆς Σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας δυσαρέσκειαν, παρεκίνησαν τοὺς δημοκρατικοὺς ἐν Θήβαις, Κορίνθῳ καὶ Ἄργει, ἵνα κινήσωσι πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης. Ἀφοῦ δὲ ὁ Λύσανδρος ἐνίκηθη ὑπὸ τῶν Θηβαίων παρὰ τὴν Ἀλάρτον καὶ ἔπεσεν, ὁ Ἀγσίλαος ἀνεκλήθη ἐκ τῆς Ἀσίας, διότι αἱ Σπαρτιάται ἐπρωτίμων νὰ ἀπολέσωσι μᾶλλον τὰς ἀβεδαίας ἐξωτερικὰς κτήσεις, ἢ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονίαν. Οὗτος λοιπὸν ἦλθε διὰ τῆς Θράκης ἄνευ μεγάλων ἐμποδίων μέχρι τῆς Βοιωτίας, ἀπέκρυψεν ἀπὸ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὴν εἰδησιν τῆς παρὰ τὴν Κνίδον ἡττῆς τοῦ Σπαρτιατικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Κόνωνος καὶ ἐνίκησε τοὺς συμμάχους παρὰ τὴν πλησίον τῆς Κωπαίδος λίμνης Κορώνειαν τὸ 394. Ὁ Κόνων ὅμως μετὰ τὴν παρὰ τὴν Κνίδον νικητὴν ἀνεσκεύασε διὰ Περσικῶν χρημάτων τὰ Μακρὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, καὶ οὕτως ἡ πατρίς αὐτοῦ ἐπὶ βραχὺν χρόνον ἐπανελάβε τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης.

Ἐπὶ τέλος οἱ Σπαρτιάται, ἵνα ἀποσπάσωσι τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας, ἐπεμφαν τὸν Ἀνταλκίδαν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Περσίας μετὰ προτάσεις εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ἐγκατελιμπάνετο εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας ἡ στερὰ τῆς Ἀσίας μετὰ τῆς νήσου Κύπρου, αἱ νῆσοι ὅμως καὶ αἱ λοιπαὶ Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι ἔμενον ἀνεξάρτητοι. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἐκλείσθη τὸ 387 ἡ καλουμένη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη, δι' ἧς πᾶσα ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονία ἐπαύσε. Τοσοῦτον δὲ εἶχεν ἀναπτυχθῆ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἡ διχόνοια καὶ ἡ ζηλοτυπία καὶ τοσοῦτον εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων καὶ τοσαύτη εἶχεν εἰσαχθῆ ἀναισθησία καὶ ἀπόνοια, ὥστε σύμψασι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐθέρρευον τὴν εὐνοίαν τῶν Περσῶν.

Ὁ μεταξὺ Σπάρτης καὶ Θηβῶν πόλεμος
(378—362).

§. 83. Οἱ Σπαρτιῶται, πορευόμενοι εἰς ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Ὀλυμπον, διήρχοντο δια τῆς Βοιωτίας ὑπὸ τὸν Φοιβίδαν καὶ προσκληθέντες ὑπὸ τῶν ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικῶν κατέλαβον τὴν Λαδμείαν τὸ 383. Οἱ διωχθέντες ὁμως δημοκρατικοὶ κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας· ὅθεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Πελοπίδου ἐπανελθόντες εἰς τὰς Θήβας μετημφισμένοι, ἐφόνευσαν πολλοὺς ἀρχηγούς τῶν ὀλιγαρχικῶν εἰς γεῦμα καὶ ἰδρυσαν ἐκ νέου τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τὸ 378. Ματαίως οἱ Σπαρτιῶται εἰσέβαλον εἰς τὴν Βοιωτίαν· διότι ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Κλεόμβροτος, ἡττηθεὶς ὑπὸ τῆς λοξῆς φάλαγγος τοῦ Ἐπαμινώνδου, ἐπεσε παρὰ τὰ Λεδοκτρα τὸ 371.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἥττα τῶν Σπαρτιατῶν ἐβοήθησε τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συμμάχων αὐτῶν, οἱ Θηβαῖοι, ἵνα ὑποστηρίξωσι ταύτην καὶ λάβωσι τὴν ἡγεμονίαν καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἐπεχείρησαν ὑπὸ τὸν Ἐπαμινώνδαν καὶ Πελοπίδαν εἰσεβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ τῆς ὁποίας ἀπειλήσαντες καὶ αὐτὴν τὴν Σπάρτην, ἀνίδρυσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσηνίας καὶ παρεκίνησαν τοὺς Ἀρχάδας νὰ ἰδρῦσωσιν ὡς προπύργιον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὴν Μεγαλόπολιν. Κατὰ τὴν τετάρτην ὁμως εἰσβολὴν τῶν Θηβαίων εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἐπαμινώδας ἐπληρώθη εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην τὸ 362 καὶ ἀπέθανεν, ἀφοῦ πρότερον ἔλαβε τὴν εἰδησιν τῆς νίκης. Ὁ γενικὸς ὁμως κάματος παρεκίνησε τὰς ἑλληνικὰς πολιτείας νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Σπαρτιῶται μετὰ πολλὰς ἀντιλογίας ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσηνίας.

Ἀνάμιξις τῶν Μακεδόνων εἰς τὰ κοινὰ τῆς Ἑλλάδος.

§. 84. 1) Ὁ Φωκεὶς πόλεμος (355—346). Οἱ Φωκεῖς ἐπειδὴ ἐκαλλιεργήσαν τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν ἀφιερωμένην χώραν τῆς Κιρράς, κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου εἰς μεγάλην χρη-

ματικὴν ποινὴν, καὶ ἐπειδὴ ὄχι μόνον δὲν ἐπλήρουν αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν κατέλαβον, ἐπεφροτισήσαν οἱ Θηβαῖοι μετὰ τῶν Λοκρῶν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἀπόφασιν. Ὡς Φωκεῖς ὅμως ἐμίσθωσαν στρατεύματα διὰ τῶν χρημάτων τοῦ ναοῦ καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν τριῶν ἀδελφῶν Φιλομήλου, Ὀνομάρχου καὶ Φαύλλου ἤγον ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον, μεχρὸς οἱ Θηβαῖοι ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὴν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον. Οὗτος ὅμως τσοσυτον ἐπιτηδείως ἐξηπάτησε τοὺς ὁμοίως πρὸς αὐτὸν ἀποταθέντας Φωκεῖς, ὥστε τινὲς μὲν πόλεις τῆς Φωκίδος ἐκούριως παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν, τινὲς δὲ εὐκόλως ἐκυριεύθησαν. Τὴν περὶ τῆς Φωκίδος ἀπόφασιν ἀφῆκεν ὁ Φίλιππος εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. Αὐτὸ δὲ ἀπεφάσισεν, οἱ μὲν Φωκεῖς ν' ἀποζημιώσωσι τὸν ναὸν καὶ ἀπολέσωσι, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Δελφῶν, τὴν ἐν τῷ συνεδρίῳ ψήφον καὶ καταστραφῶσι τὰ τείχη τῶν πόλεων αὐτῶν, διασκορπιζομένων τῶν κατοίκων εἰς χωρία, ὁ δὲ Φίλιππος λάβῃ τὰς δύο ταύτας ψήφους. Μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτη αἱ πλείους τῶν πόλεων τῶν Φωκέων ἀνεκτίσθησαν καὶ ὁ δεσμὸς αὐτῶν ἀνεώθη.

2) Ὁ ἱερὸς κατὰ τῆς Ἀμφίσσης πόλεμος (339). Ἀφού ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσεν πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, οἷον τὴν Ἀμφίπολιν, Πύδναν καὶ Ὀλυνθον, καὶ κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν δήμεν κατὰ τῶν τυράννων τῶν Φερῶν, ἐζήτησε νέαν πρόφασιν, διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο παρεκίνησε διὰ τοῦ ῥήτορος Αἰσχίνου τοὺς Ἀμφικτυῶνας νὰ ἀναθέσωσιν εἰς αὐτὸν τὴν τιμωρίαν τῶν Λοκρῶν τῆς Ἀμφίσσης, οἵτινες εἶχον μεταχειρισθῇ τὴν ἱερὰν χώραν τῆς Κιρράς. Ἐντεῦθεν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ κατέλαβε τὴν Ἐλάτειαν, τὴν κλειῖδα τῆς Βοιωτίας· ὅθεν ἐδείξεν ὅτι εἶχεν ἐντελῶς ἄλλους σκοποὺς, ἢ τὸν ἱερὸν πόλεμον.

3) Πτώσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὸν πανικὸν φόβον, ὅστις κατέλαβε πάντας ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς καταλήψεως τῆς Ἐλατίας, μόνον ὁ Ἀθηναῖος Δημοσθένης εἶχε τὸ θάρρος νὰ προκαλέσῃ τὸν ἐξοπλισμὸν στρα-

τοῦ καὶ στόλου· οὗτος δ' ἐπὶ κεφαλῇς πρεσβείας μετέβη εἰς τὰς Θῆβας καὶ διὰ τῆς εὐγλωττίας του νικήσας τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἐξηγορασμένους ῥήτορας καὶ τὴν Μακεδονικὴν φάρειαν, κατώρθωσεν, ἵνα αἱ Θῆβαι καὶ πολλαὶ ἄλλαι πολιτεῖαι συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων· ὅμως τὰ εἰς τοὺς Ἀμφισσεις σταλέντα ἐπικουρικὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου καὶ ἡ Ἀμφισσα κατεστράφη. Ἔῃτα δὲ ἠκολούθησεν ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγὼν ἐν Βοιωτίᾳ· κατ' αὐτὸν δηλ. ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων μετὰ δύο ἐπιτυχεῖς συμπλοκάς ἐνίκηθη ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος παρὰ τὴν Χαιρώνειαν τὸ 338, τοῦ νέου Ἀλεξάνδρου ἀποφασίσαντος τὴν μάχην διὰ τῆς ἐξολοθρεύσεως τοῦ ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων· ἡ δὲ μάχη αὕτη ἔθηκε διὰ παντὸς τέρμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν. Αἱ Θῆβαι ἐτιμωρήθησαν βαρέως διὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Φιλίππου καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Καδμείαν· εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως, αἵτινες ἠτοιμάσθησαν πρὸς ἀπελπιστικὸν ἀγῶνα, παρεχωρήθησαν εὐνοικοὶ ὄροι, διὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ βραδύτης εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν μελετωμένην ἐκστρατείαν. Αἱ μικραὶ πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος ἐσπευσαν νὰ ἐξαγοράσωσι τὴν εὐμένειαν τοῦ νικητοῦ καὶ οὕτως ὁ Φίλιππος ὠνομάσθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν μελετωμένην Ἑλληνικὴν ἐκστρατείαν ἐν μεγάλῃ τῶν Ἑλλήνων ἐν Κορίνθῳ συνελεύσει, ἥτις ἐκύρωσε καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μακεδονίας.

Πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

§. 85. 1) Ἡ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ τῶν Αἰγυπτίων (§. 57), ἀπὸ μονοθεϊσμοῦ μετέπεσεν εἰς πολυθεϊσμόν, ὅτε αἱ διαφοραὶ ἐνέργειαι τοῦ ἐν ᾧ θεοῦ ὄντος (τοῦ Διὸς), αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς διὰ διαφορῶν ἐπιθέτων αὐτοῦ ἐξεφράζοντο, ἐπροσωποποιήθησαν εἰς διάφορα ὄντα. Οὕτως ἐγενήθη θεία λατρεία ἀντικειμένων καὶ δυνάμεων τῆς φύσεως, ἡ Δημήτηρ λ. χ. ἐσήμενε τὴν Γῆν, ὁ Ποσειδῶν τὸ

Ἰδωρ, ὁ Ἡφαιστος τὸ πῦρ, ὁ Ἀπόλλων τὸν ἥλιον, ἡ Ἄρτεμις τὴν Σελήνην, κτλ. Οἱ νέοι οὗτοι θεοὶ βραδύτερον ἐθεωρήθησαν ὡς ἀνώτερα ἀνθρώπινα ὄντα, εἰς τὰ ὅποια ἐδόθησαν ἀνθρωπίνη μορφή καὶ αἰσθήματα· ἀνήγοντο ὁμῶς ὡς εἰς κοινὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Δία ἕνεκα τῆς ἀπ' αὐτοῦ καταγωγῆς αὐτῶν.

Κατωτέραν τάξιν θεῶν ὄντων ἀπετέλουν 1) οἱ Δαίμονες, τινὲς μὲν ὄντες ἀποθεωθεῖσαι δυνάμεις τῆς φύσεως, ὡς θεοὶ ποταμῶν, ὀρέων καὶ δασῶν, τινὲς δὲ ἀφηρημέναι ἔννοιαι προσωποποιημέναι, ὡς ὁ Φόβος, ἡ Τύχη, ἡ Εἰμαρμένη, ἡ Νέμεσις κτλ. 2) Οἱ Ἡρώες, ἡγουν μετὰ τὸν θάνατον ἀποθεωθέντες ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουσιν οἱ πρόγονοι τῶν εὐγενεστέρων γενῶν, οἷον ὁ Κρόνος, ὁ Κρόνος, ὁ Δαναός, κτλ., οἱ ἱεραὶ καὶ νομοθεταὶ πολιτειῶν, οἷον ὁ Μίνως, ὁ Θησεύς, ὁ Λυκαῦργος κτλ. 3) Οἱ νικηφόροι ἥρωες, οἷον ὁ Ἀχιλλεύς, ὁ Διομήδης, ὁ Ἀγαμέμνων, κτλ. 4) Οἱ ποιηταὶ τῶν μυθικῶν χρόνων, οἷον ὁ Ὀρφεὺς, καὶ οἱ τεχνίται, οἷον ὁ Δαίδαλος.

Ἡ λατρεῖα τῶν θεῶν. Οἱ ναοὶ δὲν ἦσαν τόποι συναθροίσεως διὰ τοὺς τιμῶντας τοὺς θεοὺς, ἢ τόποι ἱεροτελεστιῶν, ἀλλὰ μόνον οἶκημα τοῦ ἀγάλματος τοῦ θεοῦ, ὅθεν καὶ οἱ πλείστοι ἦσαν μικροὶ, εἰς δὲ τὶ ἐσωτερικὴν οὐχὶ σπανίως πλήρεις ἀναθημάτων, εἴτε διὰ νίκας, εἴτε διὰ σωτηρίαν ζωῆς, κτλ. Αἱ ἱεροτελεσταὶ συνίσταντο κυρίως ἐκ προσευχῆς καὶ θυσίας. Ἡ προσευχὴ ἐλέγετο μὲ συντόμους φράσεις ἀναλόγως τῆς περιστάσεως ἐν ὁρῇ στήσει καὶ ὑψωμέναις ταῖς χερσίν· τὸ κύριον ὅμως μέρος τῆς ἱεροτελεστίας ἦτον ἡ θυσία.

Τὰ θύματα ἀπετέλουν κλίμακα ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων μέχρι τῶν πολυτιμοτάτων, εἰς δὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ ἰδίως πρὸς ἐξιλέωσιν ὁλοκλήρου φυλῆς, ἐξετείνοντο καὶ μέχρι τῆς ἀνθρωποθυσίας. Αὕτη ὁμῶς ἐνωρὶς περιορίσθη εἰς μόνην τὴν χύσιν ὀλίγου ἀνθρωπίνου αἵματος, ἢ τὴν θανάτωσιν καταδίκων, εἴτα δὲ εἰς μόνην τὴν θυσίαν ζώων, ἐνὸς μόνου, ἢ πολλῶν, ὡς εἰς τὰς ἐκατόμβας. Μετὰ τῆς θυσίας τῶν ζώων συνεδέοντο συχνάκις σπονδαὶ (οἶνου, μέλιτος, γάλακτος, λαίου) καὶ θυμιάματα (εὐωδῶν ξύλων, καὶ βραδύτερον ἀρωμάτων) πρὸς

δὲ καὶ ὕμνοι καὶ χοροὶ τῶν ἐστεμμένων μετόχων τῆς τελετῆς τῆς θυσίας.

Ἡ μαντεῖα. Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς τῆς ἀρχαιότητος εἶχεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν τάσιν πρὸς τὴν πρόγνωσιν τῶν μελλόντων, ὅσον οἱ Ἕλληνες. Πρὸς ταῦτα δὲ δὲν εἶχον παρ' αὐτοῖς, ὅσον παρὰ Ῥωμαίοις, τόσῃν μεγάλῃν σημασίαν ἡ πτῆσις τῶν πτηνῶν καὶ αἱ φωναὶ αὐτῶν, ἢ τὰ ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα, ἀλλ' ἰδίως τὰ μαντεῖα. Ἀρχαιότατον Ἑλληνικὸν μαντεῖον ἦτο τὸ ἐν Δωδώνῃ τοῦ Διὸς, ἐνθα αἱ ἱέρειαι προέλεγον τὰ μέλλοντα ἐκ τοῦ ἤχου τῶν φύλλων δρυὸς καὶ τοῦ κελαρυσμοῦ παρακειμένης πηγῆς, καθὼς καὶ ἐκ τῶν φωνῶν τῶν ἐπὶ τῆς δρυὸς πτηνῶν. Τὴν μεγίστην ὅμως ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην εἶχε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸ ὁποῖον προέλεγε τὰ μέλλοντα ἡ Πυθία. Τὸ μαντεῖον τοῦτο εἶδε χρησμούς περὶ τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καὶ σημαντικῶν ἰδιωτικῶν υποθέσεων καὶ εἶχεν ἀπεριόριστον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐν γένει Ἑλληνικοῦ βίου.

2) Τὸ πολιτεῦμα τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἦτον εἰς μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους μοναρχικόν, βραδύτερον ὅμως (§. 75) δημοκρατικόν διαφόρων εἰδῶν. Βουλῇ, Ἐκκλησίᾳ τοῦ λαοῦ καὶ οἱ ἐπὶ ἐν συνήθως ἔτος ἐκλεγόμενοι λειτουργοὶ ἐνήργουν τὰ τῆς κυβερνήσεως. Καὶ εἰς τινὰς μὲν πολιτείας μόνον τάξις χωριστῇ πολιτῶν, τῶν εὐγενῶν ἢ τῶν πλουσίων, εἶχε τὰ ὑπουργήματα (ἀριστοκρατικὸν πολιτεῦμα), εἰς ἄλλας ὅμως πάντες οἱ πολῖται ἀνευ διακρίσεως γένους καὶ πλούτου (καθαρῶς δημοκρατικόν). Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἣτις εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δέχεται ἢ ν' ἀπορρίπτῃ τὰς προτάσεις τῆς βουλῆς περὶ νόμων, ἐκλογῆς λειτουργῶν, πολέμου καὶ εἰρήνης, ἐλάμβανον μέρος, καθὼς καὶ εἰς τὰ δικαστήρια τοῦ λαοῦ, πάντες οἱ ὑπερβάντες ἤδη ὠρισμένην τινὰ ἡλικίαν πολῖται. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς ἐχθρας τῶν ὁπαδῶν τῶν δύο τούτων συστημάτων μετέβαλε πολλὰ τοῦ τὴν μὲν ἀριστοκρατίαν εἰς ὀλιγαρχίαν, τὴν δὲ καθαρὰν δημοκρατίαν εἰς ὀχλοκρατίαν· πολλὰ τοῦ δ' ἐπῆνεγκε προσωρινῶς τοὺς τυράννους (§. 75).

3) Γράμματα.

α) Ἡ ποίησις, κατὰ πρῶτον μὲν ἡ ἐπική, εἴτα δὲ ἡ λυρική, ἤκμασαν ἐνωρίτερον ἐν ταῖς παρά τὰ δυτικά παράλια τῆς Ἑλλάσσης Ἀσίας ἀποικίαις, ἡ δὲ δραματικὴ μόλις ἀπὸ τοῦ 500 ἔτους καὶ ἰδίως ἐν Ἀθήναις. Τὸ ἔπος ἀναφαίνεται εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἐντελείας αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐα τοῦ Ὀμήρου, ζήσαντος τὸ 900 ἔτος περὶ π. Χ. Ἡ διδακτικὴ ἡ ποίησις διὰ τοῦ Ἡσίοδου καὶ οἱ μῦθοι διὰ τοῦ Αἰσώπου ἔλαβον τὴν πρώτην διαμόρφωσιν αὐτῶν· συγγενὴς δὲ τοῦ μύθου εἶνε ἡ γνωμικὴ ποίησις, ἡ τῶν ἀποφθεγμάτων, εἰς ἣν διακρίνεται Θεόγνις ὁ Μεγαρεύς (540). Τὴν μετέβασιν ἀπὸ τῆς Ἐπικῆς εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν ἀπετελεῖ τὸ ἐλεγεῖον, τὸ ὅποιον εἶχε ῥυθμὸν ὀλίγον διάφορον τοῦ ἔπους· εἰς αὐτὸ δὲ διέπρεψεν ἰδίως ὁ Τυρταῖος, ὁ Σόλων καὶ ὁ Σιμωνίδης. Ἡ λυρικὴ ποίησις διηγεῖτο εἰς Αἰολικὴν λυρικὴν, καθ' ἣν εἰς μόνος συνοδευόμενος ὑπὸ ὀργάνου ἔχοντος χορδὰς ἀπήγγελλε, καὶ εἰς Δωρικὴν λυρικήν, ἥτις ἤδeto εἰς τοὺς χορούς. Καὶ εἰς ἐκείνην μὲν ἐξείχεν ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφώ, εἰς ταύτην δὲ ὁ Ἴβυκος, ὁ Σιμωνίδης, καὶ ἰδίως ὁ Πίνδαρος, ὅστις ἀνύμνησε διὰ τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ τῆς διαφόρου νικητὰς κατὰ τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἀγῶνας τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν τραγωδίαν ἐφθασαν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰς δὲ τὴν κωμωδίαν ὁ Ἀριστοφάνης.

β) Ἡ ῥητορικὴ ἤκμαζε σχεδὸν μόνον ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ Περικλέους, Λυσίου, Ἰσοκράτους, Αἰσχίνου καὶ τοῦ ἀπαρμιλλοῦ Δημοσθένους, ὅστις ἐπὶ 14 ἔτη ἐπολέμει τὸν Φιλίππον διὰ τῆς διὰ μόχθων πολλῶν ἀποκτηθείσης τέχνης του.

γ) Ἐκ τῶν ἐπιστημῶν κατὰ πρῶτον ἐκαλλιεργήθη ἡ φιλοσοφία. Ὁ Θαλῆς, εἰς τῶν ἐπτὰ σοφῶν, καὶ ὁ Πυθαγόρας εἶνε γνωστοί ὡς ἰδρυταὶ φιλοσοφικῶν σχολῶν, ἐνῶ ὁ Σωκράτης ὁ ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου σοφώτατος πάντων κηρυχθεὶς, ἐζήτησε νὰ ἀναχαιτίσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος του τὴν ἀκολασίαν τῶν συγχρόνων του καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ ὀρθὰς ἰδέας περὶ τῶν χρηρῶν καὶ τῶν γνώσεων αὐτῶν (Γνω-

αὐτόν). ἀλλ' οὐ μόνον ὑπέμεινε πολλοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ ἐπέσυρε πολλῶν δυσμενείας, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ἐπὶ τέλους καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ὡς διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καὶ ὡς εἰσαγών νέους θεοὺς, κατεδικάσθη νὰ πῇ τὸ κώνειον τὸ 399. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πλάτων καὶ ὁ τούτου Ἀριστοτέλης ἐγενοντο ἰδρυταὶ περιφήμων φιλοσοφικῶν σχολῶν. Μεθοδικήν παράστασιν τῆς ἱστορίας ἀπαντῶμεν κατὰ πρῶτον εἰς τὸν Ἡρόδοτον, ὅστις ἀφελῶς διηγεῖται τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ἔτι δὲ μᾶλλον εἰς τοῦ Θουκυδίδου τὴν ἱστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀλλ' εἰς τὸν Ξενοφῶνα ἤδη φαίνεται ἡ ἀρχὴ τῆς παρακμῆς τῆς ἱστορίας. — Ἡ ἱστορικὴ ἐξητάσθη ἐπιστημονικῶς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους, καὶ ἡ φυσικὴ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους.

δ) Ἡ Τέχνη. Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν πλαστικὴν ἡ Ἑλλήνες ἔμειναν ἀπαράμιλλοι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἤρριψε διὰ χονδρεϊδῶν οἰκοδομῶν κολλοσσιαῖοι λίθοι, κατ' ἀρχὰς ἀκατέρυστοι, ἄνευ λιθοκόλλας ἐτίθεντο ἐπ' ἀλλήλους καὶ ἐσχημάτιζον κολλοσσιαία τείχη τοιοῦτων κτιρίων, ὅ καλοῦνται κυκλώπεια, λείψανα ἔτι σώζονται, οἷον τὰ ἐρείπια τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἄλλων οἰκοδομῶν τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τύρινθος, κτλ. Μετὰ τὴν μεταναστασιν τῶν Δωριέων ἀναφαίνονται τρεῖς κόσμοι, ὁ ἀπλοῦς Δωρικὸς, ὁ λίαν κεκοσμημένος Κορινθιακὸς καὶ ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἱστάμενος Ἰωνικὸς.

Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἀντικείμενον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἦτον ἀποκλειστικὸν σχεδὸν οἱ ναοὶ καὶ μολὶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἤρξατο ἡ διακόσμησις τῶν πόλεων καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν καὶ δι' ἄλλων δημοσίων κτιρίων, οἷον θεάτρων, ὠδείου, ἵπποδρομίων, ἐνῶ οἱ ναοὶ ἐκοσμοῦντο ἤδη καὶ μετὰ τὸν χρημφόν Ἰωνικὸν κόσμον, καὶ μόνον εἰς τὴν Σικελίαν ἐτήρουν ἔτι τὸν ἀρχαῖον Δωρικόν. Τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς ἀγαλματοποιίας ἦσαν εἰκόνες θεῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ ξύλου περιβεβλημέναι με ἐνδύματα, βραδυτέρων δὲ ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγίστης λαμπρότητος μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος.

Ἐν τῶν κυρίων ἀντικειμένων τῆς πλαστικῆς ἦτο καὶ τὰ κισμήματα

τῶν ναῶν, τὰ ὅποια κατ' ἀρχάς μὲν συνίσταντο ἐκ λαμπρῶν ἀναθημάτων, ὅσον ἀγγείων καὶ ἄλλων σκευῶν μετὰ ἀναγλύφων, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ συμπλεγμάτων ἀγαλμάτων, παριστάντων μυθολογικὰς σκηνὰς καὶ χρησιμευόντων ἰδίως εἰς διακόσμησιν ἀετωμάτων, κτλ. Οἱ ἐνδοξότεροι καλλιτέχναι ἦσαν ὁ Φειδίας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅστις διεύθυνε καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Περικλέους γενόμενα κτίρια, ἀλλὰ καὶ πληθὺν τεχνιτῶν ἐνησχόλει ἐπὶ τῶν ἰδίων ἔργων. Ἔργον αὐτοῦ εἶνε καὶ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ζεὺς καὶ ἡ ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἀθηνᾶ. Ἔτεροι δὲ διάσημοι καλλιτέχναι ἦσαν ὁ Πολύκλειτος ἐξ Ἀργεὺς ἢ Σικυῶνος, ὁ Σκόπας ἐκ Πάρου, ὁ Πραξιτέλης ἐξ Ἀθηνῶν ἢ Πάρου, ὁ Λύσιππος ἐκ Σικυῶνος, κτλ.

Πολὺ βραδύτερον τῶν εἰρημένων τεχνῶν ἀνυψώθη ἡ γράφικὴ εἰς ἀνεξάρτητον τέχνην ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου ἐκ Θάσου, τοῦ Ζεύξιδος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Ἰταλίας, τοῦ Παρράσιου ἐξ Ἐφέσου, κτλ. Ἐφθασε δὲ εἰς τὴν μεγίστην ἐντέλειαν κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου διὰ τοῦ Κώου ἢ Ἐφεσίου Ἀπελλοῦ. Τὰ ἔργα αὐτῶν ἦσαν ἢ τοιχογραφίαι ἢ ἐξωγραφισμένοι πίνακες. Ἐκαλλιεργήθησαν πρὸς τούτοις παρ' Ἑλλήνων μετὰ πολλοῦ ζήλου ἡ μουσικὴ, ἡ ὑποκριτικὴ καὶ ἡ ὀρχηστικὴ ἦσαν δ' αὖται ἐν χρήσει πρὸ πάντων εἰς τὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις.

ε) Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων κατ' ἀρχάς ἦτο παθητικόν· διότι μόνον οἱ Φοινίκες ἐμπροσέυντο εἰς τὰ παράλια αὐτῶν μετὰ τὸν Τρωϊκὸν ὅμως πόλεμον, παραγκωνισθέντων τῶν Φοινίκων, ἐνηργεῖτο ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν Κορινθίων, τῶν Αἰγινήτων, τῶν κατοίκων τῶν Ἰωνικῶν πόλεων καὶ τῶν Κυκλάδων· ἐξωσποιεῖτο δὲ πολὺ διὰ τῆς ξενίας καὶ τῆς ἰδρύσεως τῶν παντοδαπῶν ἀποικιῶν· μετὰ δὲ τὰ Μηδικὰ αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἡ πρώτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἑλλάδος.

Β. Οἱ Μακεδόνες.

Γεωγραφία τῆς Μακεδονίας.

§. 86. Ὅρια αὐτῆς εἰσι πρὸς Ν. τὰ Καμβούνια ὄρη καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, πρὸς Α. ὁ Στρυμὼν, καὶ ἀπὸ Φιλιππου

τοῦ Β'. ὁ Νέστος, πρὸς Β. τὰ ὄρη τοῦ Σκάρδου καὶ πρὸς Δ. ἡ Ἰλνυρία.

Ἐδαφος. Τὰ μεσόγεια τῆς Μακεδονίας συνίστανται ἐκ πλείονων πεδιάδων, περικλειομένων κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῶν πλευρὰς ὑπὸ κλώνων τῶν ἀνωτέρω ὄρεων· οἱ δὲ διαρρέοντες τὰς πεδιάδας ταύτας ποταμοὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν βαθύν Θερμικὸν κόλπον ὀλίγον ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ἐκβολὰς των. Ὅπως δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὕτω καὶ εἰς τὸ σύνολον τῶν βορειοτέρων χωρῶν τῶν μεταξὺ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὰ ἀνατολικά μέρη, τὰ πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐστραμμένα, εἶνε τὰ μᾶλλον ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθέντα· διότι ἀντὶ μονοτόνου παραλίας ἐξέχει ἐνταῦθα εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξίου καὶ τοῦ Στρυμόνος ἡ εὐρεῖα ὄρεινὴ Χαλκιδικὴ χερσονήσος μετὰ τριῶν πολυύρμων μικροτέρων χερσονήσων. Πόλεις, Πύδνα (μάχη τοῦ 168), Πέλλα, πρωτεύουσα, Θεσσαλονίκη, τόπος ἐξουρίας τοῦ Κικέρωνος, Ποτίδαια (§. 81), Ὀλυνθος, καταστραφεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β', Ἀμφίπολις, παρὰ τὴν Στρυμόνα (ἀποικία τῶν Ἀθηναίων, μάχη τοῦ 422) καὶ Φίλιπποι (μάχη τοῦ 42).

Ἱστορία τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

§. 87. Ἡ ἱδρυσις τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου ἀποδίδεται εἰς τοὺς Τημενίδας, ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους, ὑπὸ τινων μὲν εἰς τὸν Κάρανον, ὑπ' ἄλλων δὲ εἰς τὸν Περδίκκαν τὸν Α'. οὔτινες ἦλθον πρὸς Β. ἐξ Ἀργους. Συνεχῆς γνῶσις τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας ἀρχεται ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς Πέρσας ὑποταγῆς αὐτῆς. Ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας ὁ Α' ἔδωκεν εἰς Μεγάβαζον τὸν Πέρσην σατράτην τῆς Θράκης τὸ σημεῖον τῆς ὑποταγῆς, γῆν καὶ ὕδωρ, καὶ ἔμεινε καθ' ὅλον τὸν λοιπὸν τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρόνον ὑποτελὴς τῶν Περσῶν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος διὰ τῆς βίας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου καὶ διεπραγματεύθη ὡς πρέσβυς τοῦ Μακεδονίου ματαίως περὶ συμμαχίας μετὰ τῶν Ἀ-

θηναίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπρόδωκε τὸ σχέδιον τῆς ἐπιθέσεως τῶν βαρβάρων πρὸ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης. Ἐκ τῆς ἐνδοξοῦ ἐκδόσεως τῆς μάχης ταύτης ὠφελήθης καὶ ὁ Ἀλέξανδρος συνεπλήρωσε τὴν ἡτταν τῶν Περσῶν, ὅτε οὗτοι, φεύγοντες διήλθον διὰ τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἵδρυσις ἀποικιῶν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας διήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ βασιλέως Περδίκκου τοῦ Β'. καὶ ἐνεκα τούτου κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἦτο μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀρχέλαος εἰσήγαγε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Μετὰ τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ ἠκολούθησαν ἔτη τινὰ ἀταξίας, μεχριστοῦ Ἀμύντας ὁ Β'. (393—369) ἐξ ἄλλου κλάδου τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἀνέβη τὸν Φρόνων. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀνενεώθησαν αἱ περὶ τοῦ θρόνου ἐριδες, τὰς ὁποίας ὁμῶς κατέπαυσεν ὁ Πελοπίδας.

Φίλιππος ὁ Β'. (359—336).

Ὁ Πελοπίδας ἔλαβεν ὄμηρον Φίλιππον 1) τὸν νεώτερον, υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμύντου τοῦ Β'. πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως τοῦ βασιλείου, ἣν αὐτὸς ὁ Πελοπίδας εἶχε διατάξει, καὶ τὸν ἐφερὲν εἰς τὰς Θήβας, ἐνθα οὗτος κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετοῦς τοῦλάχιστον αὐτοῦ διαμονῆς του (ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἑπαμινώνδου) ἐμαθε τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὀρθοῦσιν τακτικὴν καὶ τὸ ὑπάρχον φοδερὸν μεταξὺ τῶν διαφύρων Ἑλληνικῶν πολιτειῶν μέτος. Ὅτε δὲ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Περδίκκος ὁ Γ'. ἐπέσεν εἰς μάχην κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, ὁ Φίλιππος ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς κηδεμὼν

4)

Ἀμύντας ὁ Β'. 393—369.

Ἀλέξανδρος Β'.
βασίλ. 369—368

Περδίκκος Γ'.
βασίλ. 364—359

Φίλιππος Β'.
βασίλ. 359—336

Ἀμύντας Γ'.
ἀποθ. 336.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγ. Φίλιππος
βασίλ. 336—323 ὁ Ἀριδαίος

Ἀλέξανδρος
γεν. 323. ἀποθ. 344.

τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμύντου τοῦ Γ', εἶτα δὲ κατ' αὐτήσιν τῶν Μακεδόνων ὡς βασιλεὺς. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τελειοποιήσεως τῆς φάλαγγος ἐκ βαρέος πεζικοῦ συνισταμένης, ὠπλισμένου μὲ μακροῦς λόγχας ἢ σαρίσας, ἐμόρφωσε τὸν στρατὸν, ἐκέρδησε διὰ λαμπρᾶς κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν νίκης πᾶσαν τὴν μέχρι Λυχνίτιδος λίμνης χώραν τὸ 358. Ἐκτοτε φαίνεται ἐπὶ τὸ κύριον σχέδιον τοῦ Φιλίππου ἦτον ἡ κατὰ κτῆσις τοῦ Περσικοῦ βασιλείου. Πρὸς τοῦτο ἐζήτησε νὰ κερδήσῃ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτω νὰ ἔχῃ τὰς δυνάμεις αὐτῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τοῦτο κατώρθωσεν ἐν μέρει μὲν φανείς ἐπὶ μακρὸν χρόνον προστάτης τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπέρμαχος τῶν Θεῶν αὐτῆς, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς ἀσφορᾶς, ἀδυναμίας, ζηλοτυπίας καὶ διαιρέσεως τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν (§. 84). Ἀλλ' ἅμα ἔλαβε τὴν ἡγεμονίαν ταύτην καὶ εἶχε προαποστείλει στρατὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Πausaniou, τοῦ ὁποῦ τοῦ τὰ παράπανα κατὰ συγγενοῦς αὐτοῦ τοῦ βασιλέως δὲν εἰσῆκουσεν.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας (336—323).

§. 88. Ὁ Ἀλέξανδρος γεννηθεὶς τὸ 356 κατὰ τὴν αὐτὴν ὥρην, καλ' ἦν ὁ Ἡρόστρατος ἔκαυσε τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἦτο μέγας φίλος τῆς ποιήσεως, ἰδίως δὲ τῶν ποιημάτων τοῦ Ὀμήρου. Μόλις εἰκοσαετῆς ἀνέβη τὸν θρόνον καὶ ἀνεφάνη αἰφνιδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ στρατοῦ, ὅτε οἱ Ἕλληνες κατὰ προτροπὴν τοῦ Δημοσθένους δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ διὰ ταπεινώσας αὐτοὺς ταχέως ἀνηγορεύθη ἐν Ἰσθμῷ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν. Αφοῦ δὲ αὐτὸς μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν πρὸς Β. βαρβάρων, ἵνα ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν πᾶσαν ἐλπίδα ἀνακτήσεως τῆς ἀρχαίας ἀνεξαρτησίας τῶν καὶ προέβη καὶ πέραν τοῦ Ἰστροῦ, εἰς δὲ τὴν ἐπάνοδον ἐπιτυχῶς ἐπολέμησε τοὺς Ταυραντίους, ψευδὲς λόγος περὶ θανάτου αὐτοῦ ἐκίνησε τοὺς Θηβαίους εἰς ἀποστασίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος φανείς ταχέως εἰς τὴν Βοιωτίαν κατεδάφισε τὰς Θή-

θας ἐκτὸς τῶν ναῶν καὶ τοῦ οἴκου τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου, καὶ ἐξηνδραπόδισε, τοὺς λοιποὺς κατοικοὺς ἕως 30000 τὸν ἀριθμόν.

Ἡ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατεία αὐτοῦ. Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεπιστεύθη τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐπεχείρησεν ὁ ἴδιος μετὰ 35000 ἀνδρῶν τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐξησθηνμένου καὶ καταρρέοντος Περσικοῦ βασιλείου. Τὸ ἔτος 334 διέβη τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐνίκησε τοὺς σατράπας τοῦ Δαρείου παρὰ τὸν Γράνικον ποταμόν, ἐνθα ὁ Κλεῖτος ἔσωσε τὴν ἀπειληθείσαν ζωὴν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν περαιτέρω αὐτοῦ πορείαν παρὰ τὴν δυτικὴν καὶ μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας ὑπεδέχοντο σχεδὸν πανταχόθεν ὡς ἐλευθερωτὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς μετὰ χαρᾶς. Διαχειμάσας δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Παρμενίωνος κυριευθεῖσαν Φρυγίαν, ἐνθα ἔκοψε τὸν περίφημον Γόρδιον δεσμόν, ἐξεστράτευσεν τὸ 333 εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐνθα λουσθεὶς εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύνου ποταμοῦ ἠσθένησεν, ἀλλ' ἐσώθη ὑπὸ τοῦ εἰς αὐτὸν διαβληθέντος ἱατροῦ τοῦ Φιλίππου. Παρὰ τὴν Ἰσσον, εἰς τὰ σύνορα τῆς Συρίας κειμένην, ἐνίκησεν αὐτὸν τὸν Δαρεῖον, ἐνθα ἔπεσον εἰς τὴν μάχην 100000 Περσῶν· ὁ δὲ Δαρεῖος μετὰ πολλοῦ μόχθου διέφυγε τὴν σύληψιν, ἀλλὰ τὸ πλούσιον στρατόπεδον μετὰ τῶν πολυτίμων σκηνῶν καὶ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ Δαρείου ἔπεσον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ὅστις μετεχειρίσθη τοὺς αἰχμαλώτους μετὰ τὴν συνήθη αὐτῷ εὐπροσηγορίαν. Ἀφοῦ ὁ Δαρεῖος ἔφυγε πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ ἔκαμε ματαίως ἀποπείρας περὶ συνθηκῶν, παραχωρῶν αὐτῷ πᾶσαν τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου χώραν, ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσεν τὸ 332 τὴν Συρίαν, Κύπρον καὶ Φοινίκην, ἐνθα μόνῃ ἢ ἐπὶ νήσου πάλιν Τύρος ἠρνήθη νὰ δεχθῇ Μακεδονικὴν φρουράν· ἐκυριεύθη ὁμως διὰ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ μεταξὺ τῆς στερεᾶς καὶ τῆς νήσου στενοῦ μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν· εἶτα δὲ ἡ Παλαιστίνη καὶ ἡ Αἴγυπτος. Ἐνταῦθα ἔτυχεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος φιλικῆς ὑποδοχῆς ὡς σωτὴρ ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ καὶ ἐθε-

μελίωσε πρὸς ἀσφάλειαν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ οὐ μακρὰν τῆς δυτικῆς ἐκβολῆς τοῦ Νεῖλου τὴν Ἀλεξάνδρειαν, παραλίαν ἑλληνικὴν ἐμπορικὴν πόλιν. Μέρος τοῦ στρατοῦ ἠκολούθησεν αὐτὸν διὰ τῆς Λυδικῆς ἐρήμου εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀμμωνος Διὸς, ἐνθα οἱ ἱερεῖς ἐχαίρέτησαν αὐτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Ἀμμωνος.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀσίαν ἐνίκησε τὴν 1 Ὀκτωβρίου τοῦ 331 εἰς τὰ παρὰ τὰ Ἄρβηλα Γαυγάμηλα τὸν Δαρεῖον, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὰ λίαν δυσπρόσιτα ΒΑ. μέρη τοῦ βασιλείου του, ἐνῷ οἱ νικηταὶ κατέλαβον ταχέως τὰς πλουσίας καὶ σημαντικὰς ΝΑ. ἐπαρχίας, τὴν Βαβυλωνίαν, Σουσιανὴν καὶ Περσίδα. Εἶτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐστράφη διὰ τῆς Μηδίας πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Δαρείου, ἀλλ' εὗρεν αὐτὸν φονευμένον ἐλεεινῶς ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῆς Βακτρίας (Βήσσου) καὶ τῆς Ἀραχωσίας. Μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δαρείου ἤρθη καὶ τὸ τελευταῖον κώλυμα, τὸ ὁποῖον ἐκράτει τοὺς ἐξέχοντας τῶν Περσῶν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νικητοῦ καὶ οὕτως αὐτὰς κατάρθρωσε μᾶλλον διὰ τῆς φρονίμου πολιτικῆς αὐτοῦ ἢ διὰ τῶν λαμπρῶν νικῶν του τὴν ἵδρυσιν Περσομακεδονικοῦ βασιλείου.

Τὴν ταχέαν ὑποταγὴν τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου κατάρθρωσεν ὁ Ἀλέξανδρος ἰδίως διὰ τριῶν μέσων, α) ἀφήσας τοὺς σατράπας, οἵτινες ἀνεγνώριζον αὐτὸν ὡς κύριον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὰς σατραπείας των, β) δεχόμενος τὴν ἐνδομασίαν, τὰ ἦθη καὶ τὴν ἐθιμοταξίαν τῶν προτέρων βασιλέων τῆς Περσίας καὶ φαινόμενος ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ὡς ξένος κατακτητῆς, γ) ἐμμένων εἰς τὸ καλοῦς καρποὺς ἀποφέρειν σύστημα αὐτοῦ τῆς ἐξασκήσεως κυβερνήσεως τιμώσης τοὺς Πέρσας καὶ σχετικῶς πρὸς τὴν προτέραν κυβέρνησιν καλῶς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφερομένης.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος διέτρεξε τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, κατεδίωξεν εἰς τὴν Σογδιανὴν τὸν φονέα τοῦ Δαρείου Βήσσον, ὅστις εἶχε λάβει τὸν τίτλον Βασιλέως ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρταξέρξου τοῦ Δ'. καὶ συλλαβὼν αὐτὸν διέταξε καὶ τὸν προσήλωσαν κατὰ τὸ Περσικὸν ἔθος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ὅτε δ' ἐφθάσεν εἰς τὰ ΒΑ. ὄρια τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ

γείνη βασιλεὺς ὅλης τῆς Ἀσίας καὶ ἕνεκα τούτου ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῶν καλουμένων Σκυθῶν ἐκστρατείαν, εἰτα δὲ τὴν κατὰ τῶν Ἰνδῶν. Διέβη λοιπὸν τὸν Ἰαξάρτην, ἀλλ' ἐπέστρεψε ταχέως, ἀφ' οὗ εἶδεν ὅτι οἱ νομάδες κάτοικοι τῶν βορείων ἐκεῖνων μερῶν ἀπέφευγον νὰ συνάψωσι μάχην καὶ ἀποσυρόμενοι ἡρήμοναν τὴν χώραν· ὠχύρωσεν ὁμως τὰ παρὰ τὸν Ἰαξάρτην ὄρια τοῦ κράτους αὐτοῦ.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἀνεφαίνετο δυσάρεσκα τῶν ἐξέχοντων Μακεδόνων, οἵτινες ἠκολούθησαν τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ δὲν ἐνέκρινον πλεονεκτήματα Περσῶν σατραπῶν, αὐτὰ ἤθελον ν' ἀποδίδωσιν εἰς τὸν βασιλέα τὰς θείας τιμὰς, τὰς ὁποίας αὐτὸς ἀπῆτει ὡς διαδόχου τῶν Περσῶν βασιλέων. Διὰ ἐτιμώρησε μὲ θάνατον τὸν κατακρίνοντα αὐτὸν διὰ τοῦτο Παρμενίωνα καὶ τὸν αἰὼν αὐτοῦ Φιλώταν, τὸν Κλεῖτον καὶ τὸν Καλλισθένην.

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς Ἰνδίας (327 καὶ 326). Μετὰ στρατοῦ συνισταμένου ἐκ τῶν μαχιμωτέρων βαρβάρων, τοῦ ὁποίου οἱ Μακεδόνες καὶ Ἕλληνες ἀπετέλουν μόνον τὸν πυρῆνα, ὑπέρβη τὸ ἔαρ τοῦ 327 ὁ Ἀλέξανδρος τὰ ὄρια τῆς Ἰνδικῆς καὶ νομίζων, ὅτι ταχέως θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας εἰσεδυσεν εἰς αὐτὴν μετὰ πολλοὺς καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἀγρίων καὶ ἀνδρείων καταίκων τοῦ Πενταῶδ μέχρι τοῦ Ἰφάνιος ἢ Ἰπάνιος. Τὰς μεγάλας προόδους αὐτοῦ ἐχρεώσται κυρίως εἰς τὰς διχροσασίας τῶν ἡγεμόνων τῆς βορείας Ἰνδικῆς καὶ τὴν ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν τῶν σημαντικωτέρων ἐξ αὐτῶν (Ταξίλης καὶ Πῶρος), οἵτινες διὰ τῶν μεγάλων ὠφελειῶν, ἃς ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος, εἴτε ἀνεγνώριζον τὴν ἀρχὴν τῶν Μακεδόνων, δεχόμενοι σατράπας Μακεδόνας ὡς φρουράρχους τῶν ἐναπομενουσῶν φρουρῶν, εἴτε ἐγίνοντο αὐταὶ σατράπαι. Ὡς ὁμως περισσοτέρας γνώσεις ἐλάβανεν ὁ Ἀλέξανδρος περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἡλαττοῦτο κατὰ τοὺς ἀπελπιστικούς ἀγῶνας τῶν Ἰνδικῶν λαῶν, τοσοῦτω μᾶλλον ἐγκατέλειπε τὸ σχέδιον τῆς ὑποταγῆς τῶν Ἰνδιῶν καὶ περιορίζετο μόνον εἰς ἐξιχνίασιν εὐκολωτέρας ὁδοῦ διὰ μέλλουσας ἐκστρατείας. Παρὰ τὸν Ἰφασιν λοιπὸν διεύθυνε τὸν

στρατὸν αὐτοῦ πρὸς Ν. (ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν τῶν στρατιωτῶν του;) καὶ μετὰ μέρους αὐτοῦ ἐπλευσεν ἐπὶ στόλου (1800—2000 πλοίων), διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Νεάρχου, τὸν Ἰθάσπην, ἐφ' οὗ κατεσκευάσθη καὶ ὁ στόλος, τὸν Ἀκεσίην, καὶ εἶτα μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν ἀνδρείων Μαλλῶν τὸν Ἰνδόν, ἔνθα πλέον φθάσας εἰς τὰς ἐκβολὰς του εὐρίσκετο εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν. Καὶ ὁ μὲν Νεάρχος ὠδήγησε τὸν στόλον διὰ τῆς Ἐρυθραίας θαλάσσης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, ἔνθα ἀνεκάλυψε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Περσίδα διὰ ξηρᾶς.

Τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη διήλθον ἄνευ σημαντικῶν πολεμικῶν ἐπιχειρημάτων, διότι κατεγίνετο ἰδίως εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν τοῦ Κράτους καὶ εἰς μεγάλας πολεμικὰς παρασκευάς, ἵσως διὰ τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ἐκστρατείαν ἀπέβλεπεν ὅμως τὸ 323 ἔνεκα τῶν πολλῶν μόχθων καὶ τῆς συμπετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκολασίαν τῶν φίλων του ἐν Βαβυλῶνι ὁ τριακοστὸν δεῦτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου τοῦ Μεγάλου

Ἀλεξάνδρου.

§. 89. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι αὐτοῦ κρίσθησαν ὁ βλάξ ἑτεροθαλῆς αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἀριδαίης καὶ ὁ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ γεννηθεὶς υἱὸς του Ἀλέξανδρος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Περδίκκα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων ἔδωκε τὸν δακτύλιον αὐτοῦ. Αἱ δυτικαὶ ὅμως παρχίαι διενεμήθησαν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἵνα διοικῶσιν αὐτὰς, καὶ οὕτως ὁ μὲν Ἀντίπατρος ἐκράτησε τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα, ὁ δὲ Δυσίμαχος τὴν Ἀρχίαν, ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὴν Λίγυπτον, ὁ δὲ Ἀντίγονος καὶ ὁ Εὐμένης μέρη τῆς Ἑλλάσπονδος Ἀσίας, κτλ. Ὅλον τὸ ανατολικὸν τοῦ βασιλείου ἔμεινεν ἀμετάβλητον κατὰ τὸν ἀπαρτῆρω διαμελισμόν.

Κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅστις διένειμεν ἀυθαρέτως τὰς Ἀσιακὰς σατραπείας καὶ ἐδείκνυεν ἐπὶ μᾶλλον καταφανεστέραν

τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κατασταθῇ μονάρχης, ἐγένετο ἔνωσις τῶν λοιπῶν στρατηγῶν, καὶ οὕτως, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἡμίνατο κατὰ τῶν σατραπῶν τῶν δυτικῶν μερῶν, ἐνίκηθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου τοῦ σατράπου τῆς Βαβυλῶνος παρὰ τὴν Ἰφὸν τῆς Φρυγίας τὸ 301, ἐνθα καὶ ἐφρονεύθη. Οἱ νικηταὶ διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὰς χώρας αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν Λυσίμαχος ἔλαβε τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου Ἑλλάσσαν Ἀσίαν, τὰς δὲ λοιπὰς χώρας ὁ Σέλευκος, ὅστις τὸ 312 ἤδη (ἐποχὴ Σελευκιανή) διὰ τῆς ἀνακτιήσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀφαιρεθείσης ἀπ' αὐτοῦ Βαβυλῶνος ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ μέχρι τῆς Ἰνδικῆς ἐκταθέντος Συριακοῦ βασιλείου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου (281) ὁ Σέλευκος ἔλαβε καὶ αὐτοῦ τὰς ἐν Ἑλλάσσῃ Ἀσίου χώρας καὶ οὕτως ἐκ τοῦ Περσικοῦ καὶ Μακεδονικοῦ βασιλείου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγεννήθησαν τρία μεγάλα βασίλεια, ἐν Εὐρώπῃ παικόν, ἐν Ἀσιατικόν καὶ ἐν Ἀφρικανικόν.

Μακεδονία καὶ Ἑλλάς (322—146).

§. 90. Ἀπόπειρα τῶν Ἀθηναίων, νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας, ἐγέννησε τὸν Λαμιακὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντιπάτρου (323 καὶ 322) καὶ ἔληξε μετὰ τὸν μάταιον ἀποκλεισμόν τοῦ Ἀντιπάτρου ἐν Λαμίᾳ ἀτυχῶς διὰ τὰς Ἀθήνας. Ὁ Δημοσθένης ἔφυγεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἐνθα, νὰ μὴ παραδοθῇ εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ἐδήλητηρίασεν ἑαυτόν.

Οἱ βασιλεῖς τοῦ νέου Μακεδονικοῦ βασιλείου ἠσθάνοντο, ὅτι ἡ Ἀσία δὲν ἦτον δυνατόν νὰ ἀνακτηθῇ καὶ διὰ τοῦτο περιωρίσθησαν νὰ μεταβάλῃσι τὴν Ἑλλάδα εἰς Μακεδονικὴν ἐπαρχίαν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἐπέμενον πολὺ εἰς τὸ παλαιὸν τοῦτο σχέδιον οἱ βασιλεῖς τῶν Μακεδόνων, εἴτε ἕνεκα ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου, εἴτε ἕνεκα ἀγώνων κατὰ τῶν πρὸς Β. Παρθίων καὶ ἰδίως κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Γαλατῶν, εἴτε βραδύτερον ἕνεκα τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ κατορθώσωσι τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου, καὶ τοὶ πᾶσι πλῆσιάσαντες εἰς αὐτόν. Συγχρόνως δὲ καὶ ἡ

μειβαία ζηλοτυπία τῶν τριῶν μεγάλων βασιλέων καὶ ἡ ἑ-
δρουσις τοῦ Αἰτωλικοῦ κλινοῦ καὶ ἡ ἀνανέωσις τῆς Ἀχαικῆς συμπο-
λιτείας ἐκώλυον τὴν ἐντελῆ καθυποταξίν τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ 280 ἔτος ἀνεφάνησαν Γαλάται ὑπὸ τὸν Βρέννον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ
Ἑλλάδι, δρῶντες τὴν χώραν μέχρι τῶν Δελφῶν. Ἐνθεν ὁμῶς, τινῶν
μὲν κατασφαγέντων, τινῶν δὲ ἐκ πείνης ἀποθανόντων, ὀλίγιστοι ἐξίφυ-
γον καὶ ἵδρυσαν μετὰ τῶν ἐναπομεινάντων ὁμοφύλων τῶν ἐν Θράκῃ
Γαλατικὸν κράτος, ἐνῷ τινες μεταβάντες εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν κα-
τήκηνσαν τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομαζομένην Γαλατίαν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐσχηματίσθησαν ἕνεκα τῶν καταπίεσεων τῶν
Μακεδόνων δύο δεσμοί, 1) τὸ Αἰτωλικὸν κλινὸν, τοῦ ὁποῦ οἱ ἀντι-
πρόσωποι, σχηματίζοντες τὸ Παναιτωλικόν, συνήρχοντο κατ' ἔτος ἐν Θέρ-
μοις, καὶ 2) ἡ ἀρχαία Ἀχαικὴ συμπολιτεία, ἣτις, κατ' ἀρχὰς μὲν
συγκειμένη ἐκ τεσσαρῶν, εἶτα δὲ ἐκ ὀκτώ πόλεων, ἔφθασεν ἔπειτα εἰς με-
γάλην δύναμιν, εἰσελθουσῶν εἰς αὐτὴν (διὰ προτροπῆς τοῦ Ἀράτου) τῆς
Σικωῶνος, τῆς Κορίνθου, τοῦ Ἀργεῦς καὶ τῶν Ἀθηναίων. Αἱ πρόδοι ὁ-
μῶς αὐταὶ τῶν Ἀχαιῶν διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Αἰτωλῶν, οἵ-
τινες ἔτεινον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐντεῶθεν, ἐγεννήθη με-
ταξὺ τῶν δύο δεσμῶν ἔργον περὶ αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν
ἀτυχεῖς κατ' ἀρχὰς εἰς αὐτὸν, ἐπεκατέστησαν ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τοῦ
δεσμοῦ αὐτῶν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Τὴν βοή-
θειαν ταύτην μετεχειρίσθησαν καὶ κατὰ τῆς Σπάρτης, ἐν ἣ δύο μεγα-
λόφυχοι βασιλεῖς Ἀγίς ὁ Γ' καὶ Κλεομένης (242—220) ἐπροσπάθουν
νὰ ἐπαναγάγωσι τὴν παλαιὰν δύναμιν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῆς,
καταλύοντες τὸ ἀξίωμα τῶν ἐφόρων, ἀκυροῦντες τὰ χρῶματά, διανέ-
μοντες ἐκ νέου τὰς γαῖας καὶ ἐπαναφέροντες τὴν ἰσχύν τῶν θεσμῶν
τοῦ Λυκούργου καὶ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ ζῆν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἀγίς ἐ-
φανεύθη σκληρῶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ τὸ 237, ὁ δὲ Κλεομένης, ἐκ-
τελέσας τὸ σχέδιόν του καὶ θελήσας νὰ ἀναγκάσῃ καὶ τὰς πόλεις τῆς
Πελοποννήσου νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, κατὰ τὴν
μάχην τῆς Σαλαμίνος ἡττηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας, βοήθου
μένης ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀλεξάν-
δρειαν, ἐνθα μετὰ ματαίαν ἐπανάστασιν αὐτοῦ καὶ οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἐ-
βόησαν τὸ 220 τὰ ἐγχειρίδια εἰς τὰ πόδια τῶν.

Ἡ Σπάρτη, ἀποθανόντος τοῦ Κλεομένης, ἐκαταλύθη μετὰ δώδεκα ἔτη

(208) ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος, ἀρχηγοῦ τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀράτου, ὅτε καὶ ἀπετέλεσε μέρος τῆς συμπολιτείας, καταργήσασα ἐντελῶς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου. Μετὰ δὲ ταῦτα διουκουμένη ὑπὸ ἀγρίων στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, οἵτινες κατεδίωκον τοὺς εὐποληπτέτους καὶ εὐπρωτέτους πολίτας, κατέστη φοιλεὰ ληϊτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φιλοποίμεν, αἰχμαλωτισθεὶς κατὰ τινα πρὸς τοὺς Μεσσηνίους πόλεμον, ἠναγκάσθη νὰ πῇ ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Μεσσηνίας τὸ κώϊον 78τῆς τὴν ἡλικίαν· ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου τοῦ τελευταίου Ἑλλήνος», ἐκλείει πλέον καὶ ἡ ὑπόφρασις τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

Τὰ μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας
καὶ τῆς Ῥώμης ἰδὲ ἐν §. 113.

Τὸ Συριακὸν βασίλειον ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας

(312—64.)

§. 91. Τὸ ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Α΄ (Νικατοῦρος) ἰδρυθὲν (§. 89) Συριακὸν βασίλειον μετὰ τὴν παρὰ τὴν Ἰψὸν ἦτταν τοῦ Ἀντιγόνου καὶ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου περιελάμβανε διὰ προσκλήσεως τῶν πρότερον εἰς αὐτοὺς ἀνηκουσῶν χωρῶν πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκτὸς τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης, αἵτινες ταχέως ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλὰ τὸ κράτος τοῦτο ἦτο συνένωσις διαφορωτάτων στοιχείων ὑπὸ ἑνὸς ἡγεμόνα, ἐπομένως δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον· διότι οἱ Σελευκίδαι, θεμελιώσαντες Ἑλληνομακεδονικὴν ἀρχὴν εἰς νεωστὶ ἰδρυθείσας πόλεις περὶ τὰ Δ. σύνορα καὶ ἔχοντες περὶ ἑαυτοὺς καὶ τιμῶντες μόνον Ἕλληνας καὶ Μακεδόνας ἔκαμον τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἀποξενωθῶσιν αὐτῶν. Τὰ ἀπέχοντα Βλ. μέρη (Παρθία καὶ Βακτρία) ταχέως ἀπεστάτησαν (230) ἀπ' αὐτῶν, οἱ ἡγεμόνες τῆς Β. Ἑλλάδος Ἀσίας, δηλ. τῆς Ἰθυνίας, τῆς Παφλαγονίας, τοῦ Πόντου καὶ τῆς Καππαδοκίας, τοὺς ὁποίους ὁ Ἀλεξάνδρος δὲν κατάρθρωσε νὰ ὑποτάξῃ, διετήρησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐξέτειναν τὸ κράτος αὐτῶν. Τέλος δὲ καὶ Ἕλληνες σατράπαι, ὅσων ὁ τῆς Περγᾶμου, ἠρνήθησαν τὴν

ὕπαρχον εἰς τοὺς ἐκδηλυθέντας διαδόχους τοῦ Σελεύκου καὶ ἐκυρίευσαν τὰ μέρη τῆς ἑλάσσονος Ἀσίας, τὰ ὅποια οἱ ἡγεμόνες τῆς Αἰγύπτου δὲν εἶχον καταλάβει. Ἀντίοχος Γ', ὁ Μέγας συνεκράτησε καὶ πῶς τὴν κατάπτωσιν τοῦ παρακμαζόντος κράτους καὶ ἐπρόσπαθῆσεν, ἂν καὶ ματαίως, ν' ἀνακτήσῃ τὰ παλαιὰ ὅρια αὐτοῦ· μόνον δὲ τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην (ιδεὶ παρακατιῶν) φαίνεται ὅτι ἀνέκτησεν. Εἰς τὰς ἀξιώσεις ὅμως αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς Περγᾶμου καὶ τῆς Αἰγύπτου καταληφθεῖσάντων χωρῶν τῆς ἑλάσσονος Ἀσίας ἀντέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος (§. 113) αὐτῶν ἐπὶνέγκει τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἡμίσεος τῆς ἑλάσσονος Ἀσίας καὶ παρέσχεν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς σατράπας τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς Ἀρμενίας ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τοὺς Σελευκίδας. Ἀντίοχος Δ', ὁ Ἐπιφανὴς διὰ περιφρονήσεως τῆς θρησκείας τῶν Ἰουδαίων ἐκίνησεν αὐτοὺς εἰς ἀποστασίαν κατὰ τῆς Συριακῆς ἀρχῆς τὸ 167 (ιδεὶ παρακατιῶν). ὑπὸ τοὺς ἀσθενεῖς διαδόχους αὐτοῦ τὸ κράτος κατεσπαράσσεται ἀπὸ συχνὰς περὶ τοῦ θρόνου ἑριδας, ὑποκινουμένης ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀπὸ τὰς κατακτήσεις τῶν Πάρθων, καὶ οὕτω περιορισθὲν εἰς μόνην τὴν ἰδίως Συρίαν κατέστη τὸ 64 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πομπηίου Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ἐπίσης καὶ πᾶσαι αἱ ἀπὸ τῆς Συρίας ἀποσπασθεῖσαι, ἢ ἀνεξάρτητοι μέινουσαι ἐπαρχίαι, αἵτινες ἀπετέλεσαν βασιλεία, κατέστησαν Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι ἐκτὸς τῆς Παρθίας καὶ Βακτρίας, αἵτινες θραδύτερον ἀπετέλεσαν ἴδιον βασιλείον.

Ἡ Παλαιστίνη ἐχρημάτιζε, α) ὅτε μὲν ὑπὸ Αἰγυπτιακὴν, ὅτε δὲ ὑπὸ Συριακὴν κυριαρχίαν. Κατὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ βασιλείου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου περιέπεσεν εἰς τὸν τοποτηρητὴν τῆς Συρίας· ὀλίγον τι ὅμως μετὰ τοῦτο ἐκυριεύθη ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α'. Κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Αἰγύπτου πόλεμον οἱ Ἰουδαῖοι, βαρυνθέντες τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχὴν, ἠνώθησαν ἐκτυσίως μετὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ 203 ἔμενον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Σελευκιδῶν. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐπολιτεύοντο διὰ τῶν παλαιῶν διατάξεων καὶ διέτῳνε τὰ πολε-

τικά καὶ θρησκευτικά αὐτῶν ὁ μέγας ἀρχιερεὺς μετὰ συνεδρίου ἐξ ἐδομήκοντα. Πολλοὶ δὲ Ἰουδαῖοι μεταναστεύσαντες εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀπέκτησαν μὲν πλοῦτη καὶ δύναμιν, ἀλλ' ἀπώλεσαν κατὰ μικρὸν τὰ πατρία ἥθη, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν. Τότε ἐγένετο κατὰ παραγγελίαν τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου ἡ μετάφρασις τῶν ἱερῶν γραφῶν ἀπὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ 72 Ἀλεξανδρινῶν Ἰουδαίων, ἥτις τὰ μάλα συντέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν Ἰουδαίων εἶχε κάμει τοσούτον σημαντικὰς προσόδους, Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς συνέλαβε τὴν σκεδὴν νὰ ἐκτιζώσῃ ἐντελῶς τὴν Ἰουδαϊκὴν πίστιν. Ἐπώλησε λοιπὸν τοὺς θησαυροὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ τὰς Ἰουδαϊκὰς διατάξεις καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Ἰεχωῦθ καὶ νὰ βιάσῃ τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας. Ἔνεκα λοιπὸν τούτου ἠλευθερώθησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τῆς Συριακῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀρχιερέως Ματαθίου, καὶ τῶν πέντε υἱῶν αὐτοῦ, ἰδίως δὲ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου.

β) Ὑπὸ τοὺς Μακκαβαίους (167—39). Εἰς τεσσαράκονταετὴ σχεδὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμον (167—130) οἱ Ἰουδαῖοι, βοηθούμενοι ἐκ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων τῶν Σελευκιδῶν, διετήρησαν τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀλλὰ καὶ μετὰ αὐτῶν ἐγεννήθησαν διχόνοιαι, διότι διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶχε γεννηθῇ ἡ φατρία τῶν Σαδδουκαίων, οἵτινες ἐδέχοντο μόνον τὸ γράμμα τοῦ νόμου, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν αὐθεντίαν καὶ τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν νέων νομοδιδασκάλων, τῶν Φαρισαίων.

Ἡ ἔρις τῶν δύο τούτων φατριῶν (καὶ ἔχι αἵρέσεων) περὶ τῆς ἀρχῆς κατήντησεν εἰς αἱματηρὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐκάτεραι αἱ φατρίαι ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων καὶ οὕτως ὁ Πομπηϊὸς ἐκυρίευσεν τὸ 64 τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέστησεν ἀρχιερεῶν τὸν ἀρχηγὸν τῆς Φαρισαϊκῆς φατρίας Ἰρκανίον τὸν Β'. Ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἀνικανότητος αὐτοῦ πᾶσα ἡ ἐξουσία περιήλθεν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐννοούμενον Ἰδουμαίων Ἀντίπατρον, τοῦ ὑποίου ὁ υἱὸς Ἡρώδης ἀνηγорεύθη ὑπὸ τῆς

Ῥωμαϊκῆς τριανδρίας βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας, φόρου ὑποτελής.

γ) Ἰπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρώδου (39 π. Χ.—70 μ. Χ.). Ἐπειδὴ Ἡρώδης ὁ Μέγας, ὡς ξένος ὑπὸ ξένων ἐπιβληθεὶς, ἐμισεῖτο ὑπὸ τῶν πιστῶν Ἰουδαίων, ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ μόνον διὰ σκευῶν μετὰ τῶν Ῥωμαίων συνδέσμου ἐπὶ τυραννικῆς 37 ἐτῶν ἐξουσίας, καθ' ἣν ἐφθειρε τὰς ἀρχαίας διατάξεις καὶ τὰ ἔθη τῶν Ἰουδαίων. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγεννήθη ἐν Βηθλέεμ Ἰησοὺς ὁ Χριστὸς, ὁ σωτὴρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Μετὰ βραχεῖαν βασιλείαν τῶν τριῶν τοῦ Ἡρώδου υἱῶν ἡ Ἰουδαία ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Συρίας, κυβερνωμένη ὅμως ὑπὸ ἰσίων ἡγεμόνων, ὧν γνωστότερος ὁ Πόντιος Πιλάτος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐδίδαξεν, ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη ὁ Ἰησοὺς Χριστὸς (τὸ 33 τῆς ἡλικίας του). Ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐνεκὸς τῶν πιέσεων τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, ἥτις ἐξεβράχην τὸ 66 κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἔλκεε μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστροφὴν τῆς καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν διαιρέσεων σπαρασσμένης Ἱερουσαλὴμ, καθ' ἣν περιστάσειν 1100000 Ἰουδαῖοι, συνθηροισμένοι αὐτόθι διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ νομικοῦ φάσχα τὸ 70 ἔτος εὗρον τὸν θάνατον.

Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἐθεμελίωσεν εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπικρίαν καὶ ἱδρυσε ναὸν τοῦ Καπιτωλίου Διὸς, ἐξεβράχην ἐκ νέου τὸ 133 γενικὴ ἐπανάστασις τῶν Ἰουδαίων, καθ' ἣν ἐθανατώθησαν πλεον τοῦ 1/2 ἐ. ἀνδρ. καὶ δὲν ἐμπροδίσθη ἡ ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ θεμελίωσις τῆς πόλεως Αἰλίας Καπιτωλίας· ἔνεκα δὲ τοῦτου προῆλθεν ἡ διασπορὰ τῶν Ἰουδαίων.

Αἴγυπτος (323—30.)

§. 92. Ἡ Αἴγυπτος ἐπέλκεε κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου αἰῶνα ὑπὸ τοῦς τρεῖς πρῶτους Πτολεμαίους (Πτολεμαῖον τὸν Αἰγίου ἢ Σωτῆρα, τὸν Φιλάδελφον καὶ τὸν Εὐεργέτην) καὶ ἀνέδειξε νέαν ἐποχὴν ἀκμῆς. Ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Ἀλεξάνδρεια κατήντησε τὸ κυριώτερον ἐμπορεῖον τοῦ κόσμου, συγχρόνως δὲ καὶ ἡ ἐστία τῶν Ἑλληνικῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἀφ' οὗ Πτολεμαῖος ὁ Α' ἀπέκκτησε τὴν διὰ τὴν ξυλείαν αὐτῆς

σημαντικὴν νῆσον Κύπρον, καθὼς καὶ τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν, ἡ ἐξωτερικὴ δύναμις αὐτῆς ἔφθασεν εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν ὑπὸ Πτολεμαῖον τὸν Γ', ὅστις πρὸς Α. μὲν ἐξουσίαζε τὴν Κυρήνην, πρὸς Β. δὲ τοὺς σημαντικωτέρους λιμένας εἰς τὰ Ν. καὶ ΝΔ. παράλια τῆς Εἰλάσσονος Ἀσίας, πόλεις τινὰς ἐν Θράκῃ (ἴσως δὲ καὶ τὰς Κυκλάδας) καὶ πρὸς Ν. μέρος τῆς Αἰθιοπίας. Ἀμα δ' ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον Πτολεμαῖος ὁ Δ'. (Φιλοπάτωρ), ἤρχισεν ἡ ταχεῖα παρακμὴ τοῦ βασιλείου· οἱ βασιλεῖς ἄφινον τὰς ὑποθέσεις εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐνοουμένων αὐτῶν, ἐνῶ αὐτοὶ ἔζων ἐν τραφαῖς· αἱ ἐξωτερικαὶ κτήσεις ἀπωλέσθησαν (§. 91), ἐριδες περὶ τοῦ θρόνου κατεσπάρασσαν τὴν χώραν καὶ ἐπέφερον τὴν ἐπέμβασιν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ πρότερον ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὴν Κλεοπάτραν, κατέστησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς τὴν Αἴγυπτον Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τὸ 30 π. Χ. (§. 124 καὶ 125).

Πολιτισμὸς τῆς Μακεδονικῆς ἐποχῆς.

§. 93. Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχεν ἤδη ἐπικρατήσει εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὸ Φιλίππου τοῦ Β'· διὰ δὲ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας εἰσῆλθον καὶ εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Αἰωράται τέχνη, καθὼς καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ ῥητορικὴ, φαίνονται παρακμάζουσαι, ἐκτὸς τῶν εἰρησίων, εἰς τὰ ὅποια ὁ Σικελιώτης Θεόκριτος (280) περιγράφει βίον ποιμενικὸν πλήρη ἀφελείας καὶ ἀθωότητος, καὶ τινῶν μὴ περισωθέντων δραματικῶν ποιημάτων. Αἱ δὲ ἐπιστῆμαι ἀναπτύσσονται περαιτέρω καὶ οὕτως ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ συστηματοποιοῦνται τὰ μὲν μαθηματικὰ ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου, ἡ δὲ Γεωγραφία ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους καὶ ἡ γραμματικὴ ὑπὸ τοῦ Ζηνοδότου καὶ τοῦ Ἀριστάρχου. Ἡ βασιλεία Πτολεμαίου τοῦ Β', τοῦ Φιλαδέλφου, ἦτο ἡ ἐποχὴ τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ παιδείας.

Κυριώτερα ἐμπορεῖται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν ἡ Ῥόδος καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἐνῶ πρὸς εὐκολίαν τοῦ μεταξὺ Ἰνδικῆς καὶ Μεσογείου ἡμπορίου εἶχον θεμελιωθῆ παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων αἱ πόλεις Ἀρσινόη, Βερενίκη καὶ Μυός· Ὅρμος. Ἡ ἐκέντριάς φαίνεται ὅτι ἡ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Β' ἀποπερατωθεῖσα διώρυξ τοῦ Νεκῶ

μεταξὺ τῆς Ἐροθρᾶς θαλάσσης καὶ τοῦ Νείλου ταχέως ἐγκατελείφθη, διότι τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ἀραβίου κόλπου εἶνε λίαν σκοπελωδες.

Γ'. Οἱ Ῥωμαῖοι

α) Γεωγραφία τῆς Ἰταλίας.

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας ἐν γένει.

§. 94. Ἡ ὀριζόντιος μόρφωσις τῆς Ἰταλίας κατὰ φυσικὸν τὸν μελισμὸν αὐτῆς, 1) εἰς Ἄνω Ἰταλίαν ἢ Ἠπειρωτικὴν, ἣτις εἰσχωρεῖ εἰς τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης μᾶλλον τῶν δύο ἄλλων μεσημβρινῶν χερσονήσων, 2) εἰς Μέσην Ἰταλίαν, ἣ τὸν ἄνευ μελισμοῦ κορμὸν τῆς χερσονήσου, καὶ 3) εἰς Κάτω Ἰταλίαν ἢ τὸ μᾶλλον μελισμένον μέρος τῆς χερσονήσου διὰ τὴν πρὸς Δ. εἰσχώρησιν τῆς θαλάσσης καὶ ἐτι μᾶλλον διὰ τὸν πρὸς Ν. Ταραντῖνον κόλπον.

Ὡς πρὸς τὴν κάθετον μόρφωσιν διαιοεῖται ἡ Ἰταλία 1) εἰς τὸ Ἰταλικὸν βαθύπεδον, ἢ τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου, ἣτις περικλείεται πρὸς Δ. μὲν καὶ Β. ὑπὸ τῶν Ἀλπεων, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ ἥττον ὕψους καὶ ἀποτόμου Ἀπεννίνου, πρὸς Α. δὲ διανοίγεται πρὸς μεσόγειον (μέρος τῆς Ἀδριατικῆς), ἔχουσαν πολλοὺς κόλπους. Διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὑψιτέρου ὕδατος τῶν δύο κυριωτέρων ποταμῶν καὶ τῶν παραποτάμων αὐτῶν, καὶ διωρύχων, καθὼς καὶ ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων λιμνῶν. καὶ 2) εἰς τὴν Ἰταλικὴν χερσονήσον, ἣτις καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μήκος διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀπεννίνου. Ἀπὸ τῶν Ἀλπεων καταβαίνουσιν εἰς τὸ Ἰταλικὸν βαθύπεδον δύο μεγάλοι ποταμοὶ ὁ Πάδος καὶ ὁ Ἀρβης.

1) Ὁ Πάδος, πηγάζων ἀπὸ τῶν δυτικῶν Ἀλπεων, διαρρέει τὸ Ἰταλικὸν βαθύπεδον κατὰ τὴν ἐκ Δ. πρὸς Α. μεγαλειτέραν ἔκτασιν αὐτοῦ καὶ συνοδεύει τοὺς νοτίους πρόποδας τῶν Ἀλπεων, ἀπέχων ἀπ' αὐτῶν σχεδὸν πανταχοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν. Λέχεται δὲ πάντα τὰ ὕδατα τὰ ἐκπεμπόμενα ὑπὸ μὲν τῶν δυτικῶν Ἀλπεων πρὸς Α. ὑπὸ δὲ τῶν κεντρικῶν πρὸς

Ν, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἀπεννίνου πρὸς Β, ἐκτὸς τοῦ Ἀθέσιος, ὅστις μόνον τὸν πλησιάζει, ἀλλὰ καὶ δὲν χύνεται εἰς αὐτόν.

Ὁ Πάδος δέχεται ἀπὸ τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ἀπεννίνου τριάκοντα παρapoτάμους, τῶν ὁποίων ἡ πολλὴ ἰλὺς βαθρῆδὸν ἀνύψωσε τὴν κοίτην αὐτοῦ (10—12 π.) ὑπὲρ τὴν πέριξ χθαμαλὴν πεδιάδα, ἥτις ἕνεκα τούτου προφυλάσσεται διὰ προχωμάτων ἐπὶ μᾶλλον ἀνυψωμένων. Οἱ κυριώτεροι παραπόταμοι αὐτοῦ εἶνε ἀπὸ μὲν τῶν Ἀλπεων α) ὁ Τίχινοσ (νίκη παρ' αὐτὸν τοῦ Ἀννίθα τὸ 248), ὁ Ἀδούας καὶ ὁ Μίγκιος, οἵτινες πάντες ὡς ὁρητικὰ ὁρίονα ρεύματα διέρχονται διὰ μιᾶς ἑκαύστος τῶν τεσσάρων μεγάλων λιμενῶν τῆς Ἀνω Ἰταλίας, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τῆς Οὐέρβανοῦ, ὁ δὲ δευτέρος διὰ τῆς Λαρίου καὶ ὁ τρίτος διὰ τῆς Βηγάου. Καθαριζόμενοι δὲ πάντες ἐν αὐταῖς καὶ ἐξερχόμενοι ἀπ' αὐτῶν χύνονται εἰς τὸν Πάδον· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀπεννίνου, β) ὁ Τρεβιάς (δευτέρα νίκη τοῦ Ἀννίθα τὸ 248). Ὅπως δὲ οἱ ἄλλοι μεγάλοι ποταμοὶ οἱ ἀπὸ τῶν Ἀλπεων πηγάζοντες, οἷον ὁ Ρήνος, ὁ Ροδανός καὶ ὁ Δούναβις, αὐτῶ καὶ ὁ Πάδος σχηματίζει παρά τας ἐκβολὰς αὐτοῦ Δέλτα, τὸ ὁποῖον, ἔχον πολλὰς ὑποδιαίρεσεις, εἶνε μὲν κατὰ ἄλλῃ κατὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀρούρης, ἀλλ' εἶνε καὶ λίαν νασερὸν ἕνεκα τῶν πολλῶν τελεμάτων του.

2) Ὁ Ἀθέσις εἰσέρχεται παρὰ τὴν Βερώνην εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Λομβαρδίας καὶ στρέφεται πρὸς τὸν Πάδον, χωρὶς ὁμῶς νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ· εἴτα δὲ ρέων παραλλήλως αὐτοῦ χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν.

Οἱ ποταμοὶ τοῦ Ἀπεννίνου. Ἰππεῖδῃ τὸ Ἀπεννίνον δὲν ἀνυψοῦται μέχρι τῆς ζώνης τῆς διηνεκοῦς χιόνος, οἱ ἀπ' αὐτοῦ πηγάζοντες ποταμοὶ μέγα μέρος τοῦ ἔτους εἶνε ὀλιγούδροι, τινες δὲ τὸ θέρος καὶ ἐντελῶς ξηραίνονται. Οἱ πλείστοι τῶν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος ρεόντων διέρχονται διὰ λίαν κεκλιμένων ἐγκαρσίων κοιλάδων καὶ μετὰ σύντομον, ἀλλὰ ταχύ ροὴν, πολλακίς δὲ καὶ ὁρητικόν, χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν· αἱ δὲ ρέοντες ἀπὸ τῆς δυτικῆς κλιτύος, καὶ ἰδίως ὁ Ἄρνος καὶ ὁ Τίβερις, ἔχουσιν ἀπ' ἐναντίας μακρότερον ροὴν, διότι κατ' ἀρχὰς μὲν ρέουσι διὰ κοιλάδων κατὰ μῆκος τῶν ὀρέων ἐκτεινομένων, εἴτα δὲ δι' ἐγκαρσίων τσιούτων, διαρρηγνύοντες τὰς ἀπαντωμένας δειράδας, ἵνα φθάσωσιν εἰς τὴν παραλίαν.

Ὁ Τίβερις, ὁ ἐπιστημιόενος ποταμὸς τῆς ἰδίως χειρσονήσου, μόνον ὀλίγα μίλ. ἀνωτέρω τῆς Ῥώμης καθίσταται πλωτὸς εἰς μικρὰ πλοῖα· παρὰ δὲ τὴν Ὠστίαν διαιρεῖται εἰς δύο βραχίονας, ὧν μόνον ὁ βόρειος ἵνε πλώμενος.

Διαίρεσις.

Α) Ἡ Ἄνω Ἰταλία περιελάμβανε τὰς χώρας ἐκείνας, τὰς ὁποίας οἱ Ῥωμαῖνι πρὸ τοῦ τέλους τῆς δημοκρατίας αὐτῶν δὲν ἐλόγιζον εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἶνε δὲ αὗται, 1) ἡ Λιγυστική, 2) ἡ ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλλία, καὶ 3) ἡ Ἑνετική μετὰ τῆς Καρνίας καὶ τῆς χειρσονήσου Ἰστρίας.

Β) Ἡ Μέση Ἰταλία, διηρεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἀπεννίνου εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων ἕκαστον περιελάμβανε τρεῖς χώρας,

α) Τὸ πρὸς Δ. τοῦ Ἀπεννίνου μέρος περιελάμβανε 1) τὴν Ἐτρουρίαν ἢ Τυρρηνίαν, 2) τὸ Λάτιον καὶ 3) τὴν Καμπανίαν.

β) Τὸ πρὸς Α. περιελάμβανε 1) τὴν Ὀμβρίαν, 2) τὴν Πικεντίνην καὶ 3) τὴν Σαυνίτιδα.

Γ) Ἡ Κάτω Ἰταλία περιελάμβανε τέσσαρα μέρη.

α) Τὰ μὲν πρὸς Δ. μέρη αὐτῆς ἐλέγχοντο Λευκανία καὶ Βρεττία.

β) Τὰ δὲ πρὸς Α. Ἀπουλία καὶ Καλαβρία.

Δ. Νῆσοι αὐτῆς ἦσαν ἡ Σικελία, ἡ Σαρδὼν, ἡ Κύρνος καὶ μικρότεραί τινες ἄλλαι.

Ἄνω Ἰταλίας.

§. 95. 1) Ἡ Λιγυστική ἢ ἡ παρὰ τὸν Λιγυστικὸν κόλπον παραλία ταινία, ἐκτείνεται πρὸς Β. μέχρι τοῦ Πάδου καὶ κυρία ἐμπορικὴ πόλις αὐτῆς εἶνε ἡ Γενούα, ἥτις κεῖται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ὁμωνύμου αὐτῆς κόλπου.

2) Ἡ ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλλία, ἢ Τιβερνοφόρος (Togata) διεχωρίζετο ὑπὸ τοῦ μέσου Πάδου, α) εἰς μικρότερον ΝΑ. μέρος, τὴν ἐντὸς τοῦ Πάδου Γαλλίαν, τῆς ὁποίας ἐπιστημότεραι πόλεις ἦσαν ἡ Πάρμα καὶ ἡ Μουτίνη (μάχη τὸ 43), ἡ Βονωνία καὶ ἡ Ράβεννα, ἥτις, ὅπως νῦν ἡ Ἑνετία, ἔκειτο εἰς τὰ πενάγη τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ ἦτο καθέδρα τοῦ Ὀνωρίου, καὶ β) εἰς μεγαλύτερον ΒΑ., τὴν πέραν τοῦ Πάδου Γαλλίαν, τῆς ὁποίας ἀξιολογώτεραι πόλεις ἦσαν Ἀύγουστα Ταυ-

ρίνων (Τουρίνον), Οὐερκέλλα (μάχη τὸ 101), Μεδιόλανον, Μάντουα, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μιγκίου σχηματιζομένην λίμνην καὶ Οὐηρών (Βερώνη), παρὰ τὸν Ἄβειν, ἐχουσα ἀμφιθέατρον.

3) Ἡ Ἐνετιχῇ, τῆς ὁποίας, κειμένης πρὸς Α. τοῦ Ἀθέσιος μεταξὺ τῶν Ἀλπεων, τοῦ Κάτω Πάδου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἀξιολογιατέρα πόλις ἦτον τὸ Πατάθιον (Πάδουα). Ἀπὸ Αὐγούστου κατετάσσεται εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν α) ἡ Καρνία μετὰ τῆς πόλεως Ἀκυληίας καὶ β) ἡ χερσόνησος Ἰστρία μετὰ τῆς Τεργέστης.

Μέση Ἰταλία.

§. 96. 1) Ἡ Ἐτρουρία, κειμένη μεταξὺ Ἀπεννίνου, Τιβέρεως καὶ τῆς θαλάσσης, κατοικεῖτο ὑπὸ τῶν Ἐτρούσκων, λαοῦ μεταναστεύσαντος ἐκ τῶν κεντρικῶν Ἀλπεων, ὅστις, ὑπερέχων τῶν ἄλλων κατὰ τὰς τέχνας, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐθεμελίωσε δωδεκά πόλεις, ὧν ἐκάστη εἶχεν ἰδίαν χώραν, ἴδια πολίχνια καὶ ἴδιον βασιλεῖα. Αἱ ἐπιστημότεραι αὐτῶν ἦσαν Οὐήησι, Ταρκυνία, Κλούσιον καὶ Περουσία (μάχη τὸ 309), αἵτινες ἔκιντο ἐπὶ τῶν τανδν ἐρήμων προπόδων ὁρέων τῆς δεξιᾶδος τοῦ Ἀπεννίνου, οὗ ἡ ἡραϊεὺς φύσις γνωρίζεται ἐκ τῶν ἐσβεσμένων κρατήρων τῶν σχηματιζόντων λίμνας, οἷον τὴν Τρασιμένην (μάχη τοῦ 217). κτλ.

2) Τὸ Λάτιον περιλαμβάνει, καθὼς καὶ ἡ Ἐτρουρία, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ Κάτω Τιβέρεως, καὶ πρόποδα ὅρη τῆς δεξιᾶδος τοῦ Ἀπεννίνου, οἷον τὸ ὅρος Ἀλβανὸν καὶ τὰ ὅρη τῆς Σαβίνης μετὰ λίμνῶν, οἷον τῆς τῶν Ἀλβανῶν, καὶ ἐκτεταμένων ἐλωδῶν χωρῶν, οἷον τοῦ Ποντίνου ἔλους. Πόλεις τῶν Λατίνων ἦσαν, α) Ῥώμη, ἥτις πρότερον ἔκειτο εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τιβέρεως ἐπὶ ἑπτὰ λόφῳ, οἷον τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Ἀβεντίνου, τοῦ Καιλίου καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν κειμένου Παλατίνου, τὰ ὅποια χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ κοιλιάδων, ἐνῶ ὁ Ἰσχυλῆος λόφος, ὁ Οὐμινάλιος καὶ ὁ Κυρῖνιος ἐνοῦνται εἰς ῥάχιν· εἰς αὐτὰ δὲ προστεθῆσαν κατόπιν ἀπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ

τὸ Ἰανικόλον καὶ τὸ Οὐατικανόν, καίμενα πέραν τοῦ Τιόρεως, καὶ ὁ Πίγκιος λόφος.

Ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ μικροτέρου τῶν ἐπτά λόφων, ἔκειτο ἡ ἐπὶ Ταρκυνίου τοῦ Σουπέρβου οἰκοδομηθεὶς νῆος τοῦ Καπιτωλίου Διός, ἡ τρις κατεκρή (84 π. Χ. καὶ 69 καὶ 80 μ. Χ.). Ὁ Δομιτιανὸς ἐνέκτησεν αὐτὸν ἐκ τετάρτου μετ' ἀνηκούστου τέως λαμπρότητος. Παρὰ τοῦ πόδας τοῦ Καπιτωλίου ἔκειτο ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀγορὰ μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτῆς ὄψματος, τὸ ὁποῖον ἦτο κεκοσμημένον διὰ τῶν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ἀντιάτας ναυμαχίας ἐμβόλων ἦτο δὲ ἡ ἀγορὰ οὐ μόνον τόπος συναθροίσεων τοῦ λαοῦ καὶ διαδικασιῶν, ἀλλὰ καὶ ὁ συνήθης τόπος τῶν ἀνῶνων τῶν μονομάχων. Τὸ Ὀστίλιον βουλευτήριον, δοθέν ὑπὸ τοῦ Τυλλίου Ὀστίλου διὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Γερουσίας, κατεκρή κατὰ τὴν καὶ τοῦ πτώματος τοῦ Κλωδίου, καὶ αὐτόθι ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκοδόμησε τὸ βουλευτήριον τοῦ Ἰουλίου διὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Γερουσίας. Ὁ Παλατῖνος ἦτον ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου διαμονὴ τῶν αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων τὸ ἀνέκτρον ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ πολλάκις ἐμεγαλύνθη μετὰ τὴν πύρκαϊν ὁ Νέρων ἐκοδόμησε μετ' ἀνοήτου σπατάλης τὸν χρυσοῦν οἶκον, ὅστις οὐ μόνον τὸν Παλατῖνον, ἀλλὰ καὶ μέρος τοῦ Ἡκαίου περιελάμβανεν.

Εἰς τὴν μεταξὺ Παλατίνου καὶ Ἀδιντίνου κοιλάδα ἴδρυσεν ὁ Ταρκύνιος Πρόικος τὸν πρῶτον καὶ περιφημότερον ἱππόδρομον Κίρκον (Circus maximus), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτον ἀπλὸς, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὁμοῦ ἐκοσμήθη πολυτελεστάτα. Εἰς τὴν μεγάλῃν πεδιάδα τὴν κτενομένην ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῶν κλιτύων τοῦ Καπιτωλίου, τοῦ Κυρινίου καὶ Πιγκίου ἔκειτο τὸ Ἀρεῖον πεδῖον, τὸ ὁποῖον μέχρι τέλους τῆς δημοκρατίας ἦτον ἀντικτὴ πλατεῖα, χρησιμεύουσα πρὸς γυμναστικὰς καὶ πολεμικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς μεγάλας συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ Καίσαρος τὸ παρακείμενον εἰς τὴν πλὴν μέρος αὐτῆς ἐκαλύφθη ὑπὸ λαμπρῶν κτιρίων, οἷα τοῦ Πανθέου τοῦ Ἀγρίππα, τοῦ Μαισωλείου τοῦ Αὐγούστου, κτλ. Αὐτόθι ἔκειτο καὶ τὸ θέατρον τοῦ Πομπηίου, χωρὸν 40000 θεατῶν, καὶ τὸ Πομπήιον βουλευτήριον, ἐν ᾧ ἰδολοφονήθη ὁ Καίσαρ. Ὡσαύτως ὑπῆρχον καὶ πολλὰ θριαμβευτικὰ τόξα (ἐξ ὧν εὐφώνονται ἐν τῷ τοῦ Τίτου, Σεπτιμίου Σεβήρου καὶ Κωνσταντίνου), θέρεαι, πύλαι, βασιλικαὶ (στοαὶ καὶ ἐκκλησίαι, αἵτινες προωρισμέναι κατ' ἀρχὰς εἰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, βραδύτερον ἐχρησίμευσαν καὶ ὡς τόποι

διαδικασίας), ὀφελίσκοι, ἀγάλματα, ὑδραγωγεία, (τὰ ὅποια ἤγαγον ὕδωρ εἰς τὴν Ῥώμην δι' ὀχετῶν θαλωτῶν ἐχόντων ὕψος ἀνθρώπου), ὑπόνοι, κτλ. Τὰ ἄμεσα περίχωρα τῆς πόλεως, ἰδίως δὲ αἱ πρὸς θάλασσαν διευθύνσεις ἀγροῦσαι λαμπραὶ ὁδοί, ἦσαν κεκαλυμμένα με ἀπαιραθίμους ἐπαύλεις, μνημεῖα καὶ διάφορα κτίρια καὶ κήπους. Καὶ ὑπὸ τὴν πόλιν καὶ παρὰ τὴν Ἀππίαν ὁδὸν εὐρίσκοντο αἱ κατακόμβαι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν πόλεων τῶν Λατίνων ἐκείνητο εἰς τὰ παράλια μὲν, 1) Ὡρσία, ἐπίνειον τῆς Ῥώμης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως, θεμελιωθείσα ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀγκου Μαρκίου, 2) Λαύρεντον, καθέδρα τοῦ βασιλέως Λατίνου κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Αἰνείου, 3) Λαβίνιον· παρὰ τὸ Ἀλβανὸν δὲ ὄρος, 1) Ἀλθα Λόγγα, ἡ μητρόπολις τῆς Ῥώμης, 2) Τούσκουλον, παρὰ τὸ νῦν Φρασκάτι, 3) Γάβιοι· παρὰ δὲ τὸ δυτικὸν χεῖλος τῶν ὁρέων τῆς Σαβίνης καὶ πρὸς Β, ἐνθα ὁ Ἀνίων ἐξ ἐγκαρσίου κατὰ λάδος ἐξέρχεται εἰς τὴν Καμπανίαν, Τίβουρα, προσφιλεῖς τόπος διατριβῆς τῶν εὐγενῶν Ῥωμαίων, ὅθεν καὶ αἱ πολυάριθμοι πέριξ ἐπαύλεις, καὶ Πραίνεστος, πρὸς Ν.

Μὴ Ἰταλικοὶ λαοὶ ἐν τῇ Λατίῳ ἦσαν, 1) οἱ Ῥοῦτουλοι, τῶν ὁποίων, κατοικούντων οὐ μακρὰν τῆς παραλίας πόλιν ἦτο ἡ Ἀρδέα, 2) οἱ Ἐρνικοι, πρὸς Ν. τῶν ὁρέων τῆς Σαβίνης, 3) οἱ Αἰχουοι, εἰς τὰ ΝΑ. τῶν αὐτῶν ὁρέων, 4) οἱ Οὐάλσκοι, παρ' ἀμφοτέραις τὰς πλευράς τοῦ Ποντίνου ἑλούς, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δυτικὴν πλευρὰν ἐκείνητο αἱ παράλια πόλεις Ἀντιον καὶ Ταρράκίνα, εἰς δὲ τὰ βόρεια Σούεσσα Πωμεντίνων, εἰς δὲ τὰ ἀνατολικά Ἄρπιννα, πατρὶς τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Κικέρωνος.

3) Ἡ Καμπανία (πρὸς Ν. τοῦ Λεΐριος μέχρι τοῦ Σιλάριδος). Παρὰ τὸν κάτω Οὐολτηῦρνον καὶ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως ἐκτείνεται εὐφορωτάτη πεδιάς, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μισηθρὴ φύσις ἀναπτύσσει πλουσιωτάτην βλάστησιν. Πᾶσα ἡ ὑπὲρ τὸν κόλπον τῆς Νεαπόλεως παραλία σχηματίζει μίαν μόνην σχεδὸν πόλιν· Βασταί, λουτρὸν πλησίον τῆς Λοκρίνου λίμνης, ἐξ ἧς ἀνέδυσεν τὸ 1538 μ. Χ. τὸ Νέον Ὑρὸς (Monte nuovo), Ποπέολοι, Παρθενόπη, ἡ Παλαιὰ πόλις, ἡ παλαιὰ πόλις τῆς Νεαπόλεως, τὸ Ἡράκλειον,

καὶ ἡ Πομπηία (καταστροφῆσαι καὶ αἱ δύο τὸ 79 μ. Χ. ἀπὸ ἔκρηξιν τοῦ Οὐέσσουιου) καὶ τὸ Σύρρεντον ἐχωρίζοντο ἀπ' ἀλλήλων μόνον δι' ἐπαύλεων, μεγάρων καὶ κήπων. Εἰς τὰ ἐνδοτέρα τῆς χώρας καὶ παρὰ τὸν πῶδα τῶν προποδῶν τοῦ Ἀπεννίνου ἔκειντο ἡ Καπύη, παρὰ τὸν Οὐολτοῦρνον, καὶ ἡ Νῶλα, τὰς ὁποίας οἱ μὲν Ἑτρούσκοι κατέλαβον κατὰ τὴν εἰς τὴν Καμπανίαν μετανάστασιν αὐτῶν, οἱ δὲ Σαυνῖται ἐφῆρσαν ἀπ' αὐτῶν.

4) Ἡ Ὀμβρική, ἡ πρὸς Ν. τοῦ Ρουδίκωνος καὶ παρ' ἀμφοτέρων τὰς κλιτύας τοῦ μέσου Ἀπεννίνου χώρα, ἐκτείνεται πρὸς Δ. μὲν μέχρι τοῦ Τιδέρεως, πρὸς Α. δὲ μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Ἐν αὐτῇ ἔκειντο παρὰ μὲν τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν τὸ Ἀρίμινον (Ῥίμινι) καὶ ἡ Σηναγάλλια, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ Γαλατῶν Σεννόων. Αὐτόθι παρὰ τὸν Μέταυρον ποταμὸν ἡττήθη τὸ 207 ὁ Ἀσδρούβας· εἰς δὲ τὰ μεσόγεια Σεντῖνον, παρὰ τὴν ὁποίαν τὸ 295 ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σαυνίτας.

5) Ἡ Πικεντίνη, τῆς ὁποίας, ἐκτεινομένης κατὰ μῆκος τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἐπισημότερα πόλις ἦτον ἡ Ἀγκών, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῶν Συρακουσίων ἐπὶ τινος ἀκρωτηρίου, παρὰ τὸ ὁποῖον ὁ Τραϊανὸς κατεσκεύασε τὸν καλλίτερον τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης λιμένα καὶ ἔνεκα τούτου κατέστη ἐμπορικωτάτη.

6) Ἡ Σαυνῖτις, ἡ χώρα τῶν Σαυνιτῶν, ἔκειτο ὡσαύτως παρ' ἀμφοτέρας τὰς κλιτύας τοῦ Ἀπεννίνου, τὸ ὁποῖον αὐτόθι εἰς τὰς Ἀβρούζας ἔχει τὴν ὑψίστην κορυφὴν 9000 π. Ἐπισημότεραι πόλεις Βενερούεντον (μάχη τὸ 273) καὶ Καῦδιον (μάχη τοῦ 321), ἀμφοτέραι εἰς τὰ ΝΔ. τῆς χώρας.

Κάτω Ἰταλία, ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάδι.

§. 97 1) Ἡ Λευκανία, τῆς ὁποίας ἐπισημότεραι πόλεις ἦσαν Ἡράκλεια (μάχη 280) καὶ Σύβαρις, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι 300000 τὸν ἀριθμὸν κατήντησαν διὰ τὴν ἄκραν εὐφορίαν τῶν περιχώρων τῆς εἰς ποσαύτην τρυφὴν, ὥστε ἔμειναν παρομιμαζόμενοι ἐπὶ τούτῳ· μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς τὸ

510 ὑπὸ τῶν γειτόνων καὶ ἀντιπάλων Κροτωνιατῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεμελίωσαν τὸ 446 παρ' αὐτὴν τοὺς Θουρίους.

2) Ἡ Βρεττία κατεῖχε τὴν μεσημβρινὴν χώραν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπισημότεραι πόλεις αὐτῆς ἦσαν Κρότων, διάσημος διὰ τὰ φιλοσοφικά της σχολεῖα, τὸ ὑγιεινὸν κλίμα της καὶ τοὺς ἀθλητάς της. Ῥήγιον ἐπὶ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ καὶ Κωνσεντία, εἰς τὸ κέντρον ἐπὶ τοῦ Κράτιος ποταμοῦ, πρωτεύουσα.

3) Ἡ Ἀπουλία περιλαμβάνει τὴν ἐπισημότεραν παραλίαν πεδιάδα ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀπεννίνου καὶ, ὡς εἰκός, τὸν σημαντικώτερον ποταμὸν τῆς πλευρᾶς ταύτης τοῦ Ἀπεννίνου, τὸν Αὐριδον. Πόλεις Λουκερία, Ἀσκουλον (μάχη τὸ 279), Κάνναι (μάχη τὸ 216), καὶ Οὐενουσία Ῥωμαϊκὴ ἀποικία.

4) Ἡ Καλαβρία, ἡ ΝΑ. χερσόνησος (ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἀρχῆς καλεῖται Καλαβρία ἡ ΝΑ. χερσόνησος). Πόλεις Βρεντέσιον, ὁ συνήθης τόπος τῆς εἰς Ἑλλάδα μεταβάσεως, καὶ Τάρας, μεγάλη, ἐμπορικὴ καὶ βιομήχανος πόλις.

Αἱ νῆσοι.

§. 98. 1) Ἡ Σικελία (Τρινακρία). Πρὸς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐξαισιῶς καλλιεργουμένη καὶ πυκνότερα κατοικουμένη αὕτη νῆσος, ἡ σιταποθήκη τῆς Ἰταλίας, χωρίζεται ἀπὸ τῆς χερσονήσου διὰ τοῦ Σικελικοῦ πορθμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον συνερχόμενα τὰ ρεύματα τῆς Μεσογείου σχηματίζουν τὰς γνωστὰς δίνας, Σκύλλαν καὶ Χάρυδιν. Ἐπέκτασις τοῦ Ἀπεννίνου ἐκτείνεται παρὰ τὴν βορείαν παραλίαν, ἥτις πρὸς Β. μὲν καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν, πρὸς Ν. δὲ καὶ Α. συνδέεται μετὰ πολυλόφων ὑψιπέδων, τὰ ὁποῖα καλύπτουσιν ὅλον σχεδὸν τὸ λοιπὸν, τῆς νήσου καὶ κλίνουσιν ἡπίως πρὸς τὴν Μ. καὶ Α. παραλίαν. Τὸ παρὰ τὴν Α. παραλίαν ἡφαίστειον ἔδαφος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνυψοῦται τὸ ἡφαίστειον ὄρος Αἶτνη ὑπὲρ τοὺς 10000 π. ὑπὲρ τὴν θάλασσαν, εἶνε τὸ εὐφωρότατον. Πόλεις πρὸς Α. Μεσσήνην, ἥτις πρὸ τῆς μεταναστάσεως τῶν Μεσσηνίων ἐκαλεῖτο Ζάγλη καὶ Συρακοῦσαι, πρὸς Ν. Ἀκράγας, γ) Πρὸς

Δ καὶ Β. τὸ Λιγύβαιον, ἡ Σεγέστη ἢ Ἐγέστη καὶ ὁ Πάνορμος.

Ἡ Σικελία περιβάλλεται κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς ὑπὸ συμπλεγμάτων κερῶν νήσων α) πρὸς Β. κείνται αἱ 44 τὸν ἀριθμὸν νῆσοι τοῦ Λιγύλου ἢ Λιπάραι, ὧν αἱ μεγαλύτεραι Λιπάραι καὶ Στρογγύλη· β) πρὸς Δ. αἱ Ἀίγρουσαι, παρὰ τὰς ὁποίας τὸ 242 ὁ Λουττίας Κάτωλος ἐκέρησεν ἀποφασιστικὴν κατὰ θάλασσαν νίκην κατὰ τῶν Καρχηδονίων· γ) πρὸς Ν. ἡ Μεσίτη μετὰ δύο ἄλλων νήσων

2) Ἡ Σαρδὼ, ἡ μᾶλλον πασῶν τῶν νήσων ἀπέχουσα τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου καὶ ἔχουσα πρὸς αὐτὴν ἐστραμμένην τὴν μᾶλλον ἀπρόσιτον καὶ ἀλίμενον Α. παραλίαν· πρὸς Δ. ἡ κυρία θειρὰς αὐτῆς κατέρχεται ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν. Κάραλις, πόλις ἐπὶ τῆς μεσηθρινῆς παραλίας.

3) Ἡ Κύρνος, τῆς ὁποίας ἡ ἀξιολογώτερα πόλις, κειμένη εἰς τὴν Α. παραλίαν, ὠνομάζετο Ἀλαλίη καὶ ὕστερον Ἀλερίαι.

β) Ἱστορία τῶν Ῥωμαίων.

Πρώτη περίοδος.

Ἡ Ῥώμη ὑπὸ βασιλεῖς (753—510.)

§. 99. Ὁ περὶ θεμελιώσεως τῆς Ῥώμης μῦθος. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας ὁ Αἰνείας μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀγχίσου, υἱοῦ τοῦ Ἀσκανίου, καὶ ἑτέρων τινῶν Τρώων διαφυγὼν τὸν Ὀλεθρον, ἐφθάσε μετὰ μακρὰς περιπλανήσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα αὐτὸς μὲν ἐκτίσσε τὸ Λαβίνιον, ὁ δὲ Ἀσκάνιος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴν Ἄλβαν Λόγγαν. +

Ὁ περὶ Αἰνείου μῦθος. Ὁ Αἰνείας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ φερόμενοι Τρῶες ἀπερῆσαν κατὰ τινα ἐν Δήλου χρησμὸν, ἐξηγηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀγχίσου, κατὰ πρῶτον νὰ ἀποικίσωσιν εἰς τὴν Κρήτην, ἐγκατέλιπον ὅμως τὴν νῆσον ταύτην, περιελθόντες ἔνθα τῆς θερμότητος καὶ τῶν ἀσθενειῶν εἰς πολλὴν ἀπορίαν, καὶ κατὰ συμβουλήν τῶν οἰκείων θεῶν, ὡς κατ' ὄναρ εἶδεν ὁ Αἰνείας, ἀπέπλευσαν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Μετὰ πολλὰς δὲ τρικυμίας καὶ περιπλανήσεις ἐφθασαν εἰς τὴν Σικελίαν, ἐνθα ἀπεθάνεν ὁ Ἀγχίσης. Εἶτα ὅμως ἡ Ἥρα, ἥτις δυσμενῶς πάντοτε διέ-

καίτοι πρὸς τοὺς Τρώας, ἐνεργήσασα νέαν τρικυμίαν ἔφερε τὸν στόλον εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἔνθα ὁ Αἰνείας, λαβὼν εὐνοϊκὴν ὑποδοχὴν ὑπὸ τῆς βασι-
λίσσης Διδόης, διέτριψεν αὐτόθι, μεχρὶς δὲ διατάχθῃ ὑπὸ τοῦ Διὸς νὰ
πλεύσῃ πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Πορευθεὶς δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν προσωρμίσθη
εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῶν Λαυρεντίνων Λατίνου, ὅστις κατὰ τινα
χρησμόν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Λαβινίαν. Ἀλ-
λ' ὁ Τύρρος, βασιλεὺς τῶν ἐν Ἀρδέα Ρουτούλων, εἰς ὃν εἶχον πρότερον
ὑποσχεθῇ τὴν Λαβινίαν, καταπλέμησε κατὰ προτροπὴν τῆς Ἥρας τὸν
προσηλυθέντα ξένον καὶ τὸν Λατίνον. Ἐνῶ δὲ ὁ Αἰνείας διέτριβε παρὰ
Εὐάνδρῳ τῷ ἡγεμόνι τῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέριος ἀποικησάν-
των Ἀρκάδων, ἵνα λάβῃ ἐπικουρίαν παρ' αὐτοῦ, ὁ Τύρρος ἔκαμει ἐφο-
δὸν κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν Τρώων, ἥτις ἀπεκρούσθη συγχρόνως δι'
ἐμπαιγμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἢ πρὸς ἐμπρησμόν τοῦ στόλου τῶν Τρώων
ἀπάπειρα διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν πλοίων εἰς νόμφας. Μετὰ τὴν ἐπά-
νοδον τοῦ Αἰνείου ἐξηκολούθησε σειρά ἀγώνων, ἥτις ἐπὶ τέλος ἐπαυσε,
φονεύσαντος τοῦ Τρώος ἥρωος εἰς μονομαχίαν τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ
Τύρρον.

† Ὁ δέκατος τέταρτος Ἀλθανὸς βασιλεὺς Ἀμούλιος, ἐκδιώξας
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νομήτορα καὶ γενόμενος βασιλεὺς, τὸν μὲν
υἱὸν αὐτοῦ εἶχε φονεύσει, τὴν δὲ θυγατέρα ῥέαν Σιλυϊάν ἑκα-
μειν Ἔστιάδα, ἵνα μείνῃ ἄγαμος καὶ ἄτεκνος. Αὕτη ὁμῶς ἐγέν-
νησεν ἐκ τοῦ Ἄρεως τοὺς διδύμους Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον, οἵτι-
νες ἐκτεθέντες εἰς τὸν Τίβεριν καὶ διασωθέντες ἐσθλάσθησαν
ὑπὸ λύκαλης, ἔπειτα ὁμῶς ποιμήν τις Φαυστύλος τὸ ὄνομα,
εὐρών αὐτοὺς, τοὺς παρέδωκεν εἰς τὴν σύζυγόν του νὰ τοὺς ἀ-
ναθρέψῃ. Ἠλικιωθέντες δ' οὗτοι ἐφόνευσαν τὸν Ἀμούλιον καὶ
ἔκαμει βασιλέα τὸν Νομήτορα. Ἀλλ' ἡ ἔρις τῶν δύο ἀδελ-
φῶν περὶ τῆς θεμελιώσεως νέας πόλεως ἔληξεν ὑπὲρ τοῦ Ῥω-
μύλου διὰ τῆς ἐμφανίσεως δώδεκα γυπῶν καὶ ὁ Ῥῶμος ἐφο-
νεύθη τὸ 753.

† Οἱ ἑπτὰ βασιλεῖς (753—510.)

§. 100. 1) Ὁ Ῥωμύλος ἐβασίλευσε 37 ἔτη (753—
716). Εἰς τὴν νεόδηκτον πόλιν πᾶς εἶτε, ἐξόριστος, εἶτε
φυγὰς διὰ φόνον, ἢ καὶ δούλος καὶ κακοῦργος, ἦτον δεκτός. ἵνα

δὲ δώσῃ εἰς αὐτοὺς γυναῖκας ὁ Ῥωμύλος, ἔκαμεν εἰς τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς προτάσεις γάμων, καὶ ἀφοῦ αὐταὶ ἀπερρόφησαν, προσεκάλεσε τοὺς Λατίνους καὶ Σαβίνους εἰς ἐορτήν, καθ' ἣν ἡρπάγησαν αἱ θυγατέρες αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη πόλις κατ' ἀρχὰς μὲν περιορισμένος κατὰ τριῶν πόλεων, αἵτινες ἀλληλοδιαδόχως ἠττήθησαν, εἶτα δὲ κατὰ τῶν Σαβίνων, τῶν ἀποίων ὁ βασιλεὺς Τίτος Τάτιος ἐκυρίευσεν τὸ Καπιτώλιον διὰ τῆς προδοσίας τῆς Ταρκηνίας. Ὁ περαιτέρω ὁμῶς ἀγὼν ἐμποδίσθη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἀρπαγείων παρθένων, καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Λατίνοι ἠνώθησαν εἰς ἓν κράτος. Ἐκτοτε ἡ γερουσία τῶν Ῥωμαίων συνίστατο ἐξ 100 Ῥωμαίων καὶ 100 Σαβίνων, ἡ δὲ βασιλικὴ ἐξουσία ἐνηλλάσσετο μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. Ὁ Ῥωμύλος ἀνελήφθη εἰς ἐκλειψιν Ἡλίου ὑπὸ τοῦ Ἀρεως εἰς τὸν Οὐρανὸν καὶ ἐτιμύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς θεὸς Κυρίνος. Μετὰ μεσοβασιλείαν ἐνὸς ἔτους οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέλεξαν ἐκ τῶν Σαβίνων τὸν γαμβρὸν τοῦ Τίτου Τατίου

4. 2) Νουμᾶν τὸν Πομπίλιον, ὅστις ἐδασίλευσε 43 ἔτη (715 — 672). Εἰς τὴν εἰρηνικὴν ταύτην βασιλείαν ἀπέδωκεν ἡ παράδοσις τὴν διάταξιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἀνήγαγε ταύτην εἰς τὴν νόμφην Ἡγερίας, ἵνα οὕτως ἀποδώσῃ εἰς αὐτὰ θεῖον χαρακτῆρα.

4. 1) Οἱ Ποντίφικες (κατ' ἀρχὰς μὲν 4, ὕστερον δὲ 8, 15, 16) εἶχον τὴν ἐποπτεῖαν πάσης τῆς δημοσίας καὶ τῆς κατ' οἶκον λατρείας τῶν θεῶν. Ὁ προϊστάμενος αὐτῶν, μέγας ποντίφηξ, ἐκανόνιζε τὰ τοῦ ἡμερολογίου, ἀνῆγγελλε τὰς ἐορτάς καὶ ἔγραφε τὰ μεγάλα χρονικά. 2) Οἱ Οἰωνοπόλοι (κατ' ἀρχὰς μὲν 3 ἢ 4, ὕστερον ὁμῶς 9, 15) ἐξήτουν κατὰ πάσας τὰς δημοσίας πράξεις τὴν συγκατάθεσιν τῶν θεῶν, παρατηροῦντες πρὸς τοῦτο κυρίως δύο εἶδη οἰωνῶν, α) ἀτμοσφαιρικὰ φαινόμενα, ὅταν θρονιάς, ἀστραπῆς, διάττοντας ἀστέρας, καὶ β) πτήσιν καὶ φωνὰς πτηνῶν. 3) οἱ 3 Φλάμινες, τῶν ὁποίων καθῆκον ἦτο γὰ ἀπαρτίωσι θυσιᾶς εἰς τοὺς τρεῖς θεοὺς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τὸν Δία, τὸν Ἄρην καὶ τὸν Κυρίνον. 4) Οἱ 20 Φιτιάλες, ἡγοῦν ἀπονδοφόροι καὶ εἰρηνοποιοί, οἵτινες εἶχον καθῆκον γὰ τηρῶσι καὶ διευθύνωσι τὰ μετὰ τῶν ἐθνῶν νόμιμα διό εἰς τούτους ἀπέκειτο ἡ ἐπίσημος κήρυξις τοῦ πολέμου καὶ ἡ ἐν ὀνόματι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους συνομολόγησις εἰ-

ρήνης καὶ συμμαχίας. 5) Αἱ Ἑστιάδες παρθένοι (4 καὶ ἀπὸ Ταρκυνίου Πρίσκου 6 τὸν ἀριθμὸν), αἵτινες, ἐκλεγόμεναι εἰς ἡλικίαν 6—40 ἐτῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ποντίφικου καὶ ἐπιτηρομένου ἐκ' αὐτοῦ ἦσαν υποχρεωμέναι νὰ μένωσι τριάντα ἔτη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἑστίας, ἀλλὰ κατὰ τὰ δέκα πρῶτα νὰ μνηστῆραι, κατὰ δὲ τὰ ἐπόμενα τούτων δέκα νὰ ὑπηρετῶσι καὶ κατὰ τὰ δέκα τελευταῖα νὰ διδάσκωσι. Τὰ σπουδαιότατα τῶν καθήκοντων αὐτῶν ἦσαν ἡ φύλαξις τοῦ Παλλαδίου (τοῦ κατὰ τὸν μῦθον ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ εἰς τὴν Τροίαν καταπεσόντος ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς) καὶ ἡ διατήρησις τοῦ ἱεροῦ πυρὸς ἀσβέστου. 6) οἱ (12) Σάλλιοι, αἵτινες, διορισθέντες ὑπὸ τοῦ Νουμά εἶχον καθήκον νὰ φυλάττωσι τὴν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταπεσούσαν ἀσπίδα τοῦ Ἄρεως καὶ τὰ 44 πανομοιότυπα αὐτῆς, καὶ τῷ Μαρτίῳ μηνὶ νὰ ἄγωσιν ἐνόπλους ὀρχήσεις διὰ τῆς πόλεως, ἄλφοντες ἕκαστοι κινήσειν ὕμνους τινὰς ἀρχαίους.

+ 3) Τύλλος Ὀστίλιος, ὅστις ἐβασίλευσε 32 ἔτη (672—640) καὶ ἦτον ὡσαύτως Ῥωμαῖος. Ὁ κατὰ τῆς Ἀλβας Ἀγῆρας πόλεμος τῆς πρωτεύουσας τοῦ Λατινικοῦ δεσμοῦ, ὅστις εἶχε προέλθει ἐξ ἀμοιβικῶν ἀρπαγῶν, ἔληξε πρὸς ὄφελος τῶν Ῥωμαίων διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ δικτάτορος Μεττίου Φουφτίου προταθέντος ἀγῶνος τῶν τριδύμων ἀδελφῶν Ὀρατίων καὶ Κουρατίων. Ὁ νικητὴς Ὀράτιος ἐρόνευσε τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, ἥτις ἐθρήνησεν ἐν τῶν Κουρατίων, ὡς ὅντα μνηστῆρα αὐτῆς καὶ ἀπέφυγε τὴν θανατικὴν ποινὴν μόνον διὰ τῆς παρακλήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Τύλλος προσεχώρησε τοῖς Ἀλβανοῖς εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Οὐληεντανῶν καὶ Φιδηναίων ἐζήτησεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Μέττιος Φουφῆτιος κατὰ τὴν μάχην νὰ αὐτοκολήσῃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ τῆς ἀπιστίας αὐτοῦ ἀποτυχούσης, αὐτὸς μὲν ἐσχίσθη εἰς τέσσαρα κηρύμματα, ἡ δὲ Ἀλβα κατεστράφη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

1 4) Ὁ Ἄγκος Μάρκιος, ὅστις ἐβασίλευσεν 24 ἔτη (640—616), ἦτον ἐγγονὸς τοῦ Νουμά, ἐπομένως Σαβίνος. Ὁ γὰρ ἔρχισε τὴν κατὰ κτησιν τοῦ Λατίου καὶ ἦνωσε τοὺς κατοίκους τεσσάρων ὑποταγείων Λατινικῶν πόλεων μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὡς πολίτας, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχωσι καὶ

ψῆφον. Οὗτοι ἐκλήθησαν Πληθεῖοι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς παλαιούς τῆς Ῥώμης κατοίκους, τοὺς Πατρικίους. Ἐθεμελίωσε δὲ καὶ τὸ ἐπίνειον τῆς Ῥώμης Ὡστία ν.

β) Ὁ Λεβύκιος Ταρκύνιος Πρίσχος, ὅστις ἐδασίλευσε 38 ἔτη (616—578) καὶ ἦτο κατὰ παράδοσιν υἱὸς τοῦ ἐκ Κορίνθου εἰς τοὺς Ταρκυνίους φυγόντος Βακχιάδου Δημαράτου. Οὗτος ἐλλὼν εἰς τὴν Ῥώμην κατέστη κηδεμὼν τῶν υἱῶν τοῦ Ἄγκου, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐξελέχθη βασιλεὺς καὶ οὕτως ἐπαυσε τὴν ἐναλλακὴν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων βασιλείων. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀπεπεράτωσε τὴν καθυπὸνίαν τοῦ Λατίου, ἔκτισεν ὑπονόμους, ὥκοδόμησεν ἐπὶ τοῦ ἀποξηρανθέντος πεδίου τὴν ἀγρὰν καὶ τὸ μέγα ἱπποδρόμιον διὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας καὶ ᾤκησε τὴν ἀριθμὸν τῶν γερουσιστῶν εἰς τριακοσίους· ἐδολεφονήθη ὁμοίως ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἄγκου, οἵτινες ἀντὶ τῆς αἵρεσός· βασιλείας ἐξήγησαν τὴν εἰσαγωγὴν τῆς κληρονομικῆς· αὐτὸν ὅμως διεδέχθη ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ

γ) Σερούκιος Τύλλις, ὅστις ἐδασίλευσε 44 ἔτη (578—534). Οὗτος ἐστερέωσε τὴν ἐπὶ τοῦ Λατίου Ῥωμαϊκὴν κυμαρχίαν διὰ τῆς ἰδρύσεως καινοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τοῦ Ἄδεντινίου ὄρους καὶ περιέβαλε τοὺς ἐπὶ τὰ λόφους τῆς πόλεως μὲ τείχος· καὶ τοὺς πληθεῖς διαιρεθéntας ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὰς κατοικίας αὐτῶν εἰς τριάκοντα φυλὰς, παρεχώρησε δικαίωμα εἰς ἀφραφρὴν διήρησις δὲ πάντας τοὺς ἐλευθέρους κατοίκους τῆς Ῥώμης καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἰς 193 λόχους, εἰς οὓς οὕτω περιλαμβάνοντο καὶ οἱ πατρικιοὶ καὶ οἱ πληθεῖοι.

Πληχίτις ἐκλήθη τὸ σύνστατο, α) ἐκ τῶν ἱπποτῶν, διαιρουμένων εἰς 80 λόχους περιλαμβανόντας πατρικίους καὶ τὰς πλουσιωτέρας καὶ ἐπισημοτέρας οἰκογενεῖας τῶν πληθείων, β) ἐκ τῶν πεζῶν, διαιρουμένων κατὰ τὴν περιουσίαν εἰς 3 κλάσεις·

1) τοὺς ἔχοντας	400000	ἀσταρίων	εἰς	80	λόχους
2) " "	75000	"	"	20	"
3) " "	50000	"	"	20	"
4) " "	25000	"	"	20	"
5) " "	12500	"	"	30	"

γ) Ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἶχον περιουσίαν μικροτέραν τῆς πέμπτης

κλάσεως, καὶ μετὰ τῶν μουσικῶν καὶ ξυλουργῶν ἀπετέλουν πέντε λό-
χους. Οὕτως ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν λόχων ἦτον 493. Ἐκαστος λό-
χος εἶχε κατὰ πᾶσαν λογίτιδα ἐκκλησίαν (Comitia centuriata) μίαν
ψῆφον. Μετὰ τῆς εἰς λόχους διαιρέσεως παντὸς τοῦ λαοῦ συνείχετο καὶ
ὁ στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς καὶ οἱ μὲν ἱππῶται ὑπηρετοῦν ἐρίπποι, οἱ
δὲ ἀνήκοντες εἰς τὰς πέντε τάξεις τῶν πολιτῶν πεζοί, εἰς ἑκστρατείας
μὲν ἀπὸ τοῦ 16—48 ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἐντὸς δὲ τῆς πόλεως ἀπὸ
τοῦ 46—60.

+ Ἐδολοφονήθη δὲ καὶ ὁ Σερούιος Τύλλιος, ὡς καὶ ὁ προκατα-
χὸς αὐτοῦ, ἐνεργείᾳ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ

7) Λευκίου Ταρκυνίου τοῦ Συπερίθου, ὅστις
ἐδασίλευσεν 24 ἔτη (534—510). Οὗτος, χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ ἡ
κυρωθῇ ἀπὸ τὸν λαόν, κατέλαβε τὸν θρόνον καὶ ἐδασίλευσεν
αὐθαριέτως τὴν γερουσίαν, ἣν αὐτὸς διὰ δολοφονιῶν καὶ ἐξορίων
ἡλάττωσε, δὲν συνεκάλεσε, τὸν δὲ λαόν ἐπέβρε δι' ἐπαλθόν φόρων
καὶ ἀγγρασιῶν, δι' ὧν ὠκοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ Καπιτωλίου, εἰς
ὃν ἐφυλάσσοντο τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀγγρασθέντα Σιδύλλεια θέσπαστα
τρία τὸν ἀριθμόν· συνεπλήρωσεν ὁμῶς τὴν ἡγεμονίαν τῆς
Ῥώμης ἐπὶ τοῦ Λατινικοῦ δεσμοῦ, τοῦ ἐποίου τὴν στρατιω-
τικὴν δύναμιν συνεχώνευτε μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς. Τὸς Γαδιούρι
οἵτινες ἤρουντο νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν δεσμόν, λέγεται
ὅτι ἐκυρίευσεν διὰ πανουργίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σέξτου (αὐτοῦ
ἀκρωτηριασθέντος) καὶ διὰ προδοσίας. Πρὸς δὲ τούτοις ἤρ-
χισε νὰ ἐπεκτείνῃ καὶ πρὸς Ν. τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν διὰ
τῶν κατὰ τῶν Οὐόλσκων καὶ Ῥουτοῦλων πο-
λέμων, καὶ οὗς ἐκυρίευσεν τὰ Σούεσσα Πωμεντίνων καὶ ἐ-
πολιόρχησεν τὴν Ἀρδέαν, ἀλλ' ἐξεβρόνχη ἐπαναστάσεις, ἥτις ἐ-
πήνεγκε τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν κατὰ λυσιν τῆς ἰσ-
τορίας βασιλείας.

Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐξηγέρθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀρδέας
ἔρις μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἐκδέλφου αὐτῶν Λευκίου
Ταρκυνίου ἐκ Κολλατίας περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν ἑαυτῶν γυναικῶν. Μετὰ
δὲ τὴν αὐτοχειρίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Σέξτου ἀτιμωθεύσης Δουρητίας,
Βρούτος, ἀδελφιδότος τοῦ βασιλέως, συνήθρυνε τὸν ἐξεγερμένον λαόν
καὶ ἔξωσε τοὺς Ταρκυνίους.

Δευτέρα Περίοδος.

Ἡ Ῥώμη ἐλευθέρα πολιτεία
(509—30 π. Χ.).

† α) Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀριστοκρατίας (509—366).

Τὸ νέον πολίτευμα καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων
πόλεμος.

† §. 101. Τὸ νέον πολίτευμα ἐπήνεγκε κατ' ἀρχὰς μόνον μεταβολὴν ὡς πρὸς τὸ ἡγεμονικὸν πρόσωπον, καὶ ὅσον ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἀφ' ἧς ἀρρηθέθησαν τὰ ἱερατικὰ καθήκοντα, ἐδίδετο εἰς δύο ὑπάτους ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος· καὶ ἐκτάκτως (ἀπὸ τοῦ 501) ἐπετρέπετο ἀντὶ τῶν δύο ὑπάτων νὰ ἐκλέγῃται εἰς μόνον, δικτάτορ, εἰς ὃν ἐδίδοντο πάντα τὰ βασιλικά δικαιώματα, ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ πλεον τῶν ἑξ μηνῶν.

Συνωμοσία, ὁργανισθεῖσα ὑπὸ ἀπειταλμένων τοῦ Ταρκυνίου εἰς τὴν Ῥώμην πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ νέου πολιτεύματος, ἐπράδθη καὶ ὁ Βροῦτος κατεδίκασε τοὺς ἰδίους αὐτοῦ υἱοὺς εἰς θάνατον διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς ταύτην.

† Ὁ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πόλεμος. Ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἐξωσιν τῶν Ταρκυνίων ταραχῆς ἐν Ῥώμῃ ὠφελοῦμενοι αἱ Ἑτροῦσκοι, ἐζήτησαν νὰ κυριεύσωσι τὸ Λάτιον, τὸ ὁποῖον ἐχώριζε τὰς ἐν Καμπανίᾳ κτήσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ἑτρουρίας. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Κλουσίου Πορσήνης ἡγαγε τὸν στρατὸν τοῦ Ἑτρουσκικοῦ δεσμοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης, τοῦ ὁποῖου ὁμως τὴν διὰ τοῦ Τιβέρεως διάβασιν ἐμπόδισεν ὁ Ὀράτιος Κόκλης. Ἀλλ' ἡ ἀπίσטיρα τοῦ γενναίου Μουκίου Σκαιόλα νὰ φονεύσῃ τὸν Πορσήναν ἀπέτυχεν, ἡ δὲ πόλις ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, νὰ παραχωρήσῃ τὸ τρίτον τῆς χώρας καὶ νὰ δώσῃ εἴκοσιν ὁμήρους, ἐξ ὧν καὶ ἡ Κλοιλία, ἥτις κατὰ τὴν παράδοσιν μετὰ τῶν λοιπῶν ὁμήρων κολουμῶσα διέδωκε τὸν Τιβερὶν καὶ ἐπέστρεψεν ἐπὶ Ῥωμαϊκοῦ ἐδάφους· κατ' αἴτησιν δὲ τοῦ Πορσήνα παρεδόθη καὶ πάλιν, ἀλλ' ἠλευθερώθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν γενναϊότητά της.

† Εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Λατίνων, οἵτινες εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ κατὰ τῶν Ἑτρούσκων πολέμου, λέγεται ὅτι, πληρωθεῖς ὁ 90ετής Ταρκύνιος εἰς τὴν παρὰ τὴν Ῥηγίλλαν λίμνην μάχην ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου δικτάτορος Ποστομίου, ἐτελεύτησεν ἐν Κύμῃ· οἱ Λατῖνοι ὅμως καὶ πάλιν συνεδύθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ εἰς τὸν δεσμὸν αὐτῶν προσήλθον καὶ οἱ Βρονικοί.

† Ἡ μετανάστασις τῶν πληθείων 494;

§. 102. Οἱ πατρίκιοι οὐ μόνον ἀποκλειστικῶς κατεῖχον τὰ πολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ καὶ μόνοι ἐκαλλιέργουν τὰς κοινὰς γαίας καὶ ἐπλούτιζον διὰ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν ἐμμέσων φόρων, καθὼς καὶ τῶν προμηθειῶν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν πολιτείαν ἀπ' ἐναντίας ὁ πολλὸς ὄχλος ἐπὶ μᾶλλον ἐπένετο ἕνεκα τῶν ἐπαχθῶν στρατειῶν καὶ τῶν πολλακῶς ἀτυχῶν πολέμων, τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν τῶν κυριευμένων χωρῶν ὠφελειῶν καὶ τοῦ περὶ χρεῶν νόμου, καθ' ὃν καὶ τὴ σῶμα καὶ ἡ περιουσία τῶν ὀφειλετῶν ἐδίδετο εἰς τοὺς δανειστάς. Τῆς ἀθλίας ταύτης καταστάσεως, ἀνακούφισις ἐζητήθη ὑπάρχοντος τοῦ κατὰ τῶν Οὐόλσκων πολέμου, καὶ ὑπόσχεσις πρὸς τοῦτο ἐδόθη, ἀλλὰ δὲν ἐξετελέσθη. Ἔνεκα λοιπὸν τούτου οἱ πληθεῖται ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Σαβίνων ἱερὸν ὄρος τὸ 494 μὲ σκοπὸν νὰ ἀπυχωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, οἱ δὲ πατρίκιοι εἰς διαπραγματεύσειν, ἣν ἔκαμον διὰ τοῦ Μενηγίου Ἀγρίππα τοῦ μεταχειρισθέντος διὰ νὰ πείσῃ τοὺς πληθεῖους τὸν μῦθον τῆς κοιλίας καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν, κατέπεισαν αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν· ἤρθησαν ὅμως τὰ χρεωστικὰ ὁμολογε, ἀπηνευθερώθησαν οἱ ἕνεκα χρεῶν δούλοι καὶ ἐουστήθησαν οἱ Ἀγρονοί, οἵτινες ὡς ἀρχὴ τοῦ λαοῦ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς τῶν ἦσαν ἱεροὶ καὶ ἀπαράβιαστοι καὶ εἶχον ὡς νῦν λέγομεν τὴν ἀγρονομικυρίαν (velo) κατὰ παντὸς ψηφίσματος τῆς συγκλήτου καὶ παντὸς διατάγματος τῶν ὑπάτων.

† Ἡ ἀπόπειρα τοῦ ὀπάτου Σπέρτου Κασσίου τοῦ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πληθεῖταις μίρον τῆς δημοσίας χώρας ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον δι

κατηγορηθεὶς μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὑπατείας αὐτοῦ ὡς τρέφων σκοποῦς μοναρχικοῦς, καταδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη.

Πόλεμοι κατὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν.

§. 103. 1) Πόλεμος κατὰ τῶν Οὐόλσκων (493).
Τὴν πρώτην ἀπόπειραν τοῦ νὰ καταργηθῶσιν οἱ μόνις διηριθέντες Δῆμαρχοι συνέλαβεν ὁ πατρίκιος Μάρκιος Κοριολάνης. Οὗτος εἰς λιμὴν συνεβούλευσε νὰ δοθῇ αἷτος εἰς τοὺς πληθεῖους ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν Δημάρχων. Κατηγορηθεὶς ὁμῶς διὰ τοῦτο εἰς τὴν φυλῆτιδα ἐκκλησίαν (comitia tributa) ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας, διψῶν δὲ ἐκδικητῆν, ἀνεχώρησεν εἰς τοὺς Οὐόλσκους, καὶ γενόμενος στρατηγὸς αὐτῶν ἠπειλεῖ τὴν Ῥώμην, καὶ μόνις ἡ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ τὸν πείσωσι νὰ παραιτηθῇ τοῦ νὰ προσβάλῃ τὴν πόλιν.

2) Ὁ πόλεμος τῶν Φαβίων κατὰ τῶν Οὐήεντανῶν. Πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἑτρούσκων κυριευθείσης χώρας (§. 101) καὶ πρὸς ἐπασχόλησιν συγχρόνως τῶν πληθεῖων ἀνενέωσαν οἱ πατρίκιοι πρυττανίῃ ἰδίῳ, τῆς γενεᾶς τῶν Φαβίων τὸν κατὰ τῶν Οὐήεντανῶν πόλεμον, ὅστις κατέληξεν εἰς 40ετὴ εἰρήνην, ἀφ’ οὗ προηγουμένως πάντες οἱ Φάβιοι πλὴν ἐνὸς παιδὸς ἐσφάγησαν εἰς ἐνέδραν τινα ὑπὸ τῶν Οὐήεντανῶν.

3) Ὁ κατὰ τῶν Οὐόλσκων πόλεμος ἀνεκώθη ἐνεκα τῆς περὶ κυριότητος ἐριδος τῆς πόλεως τοῦ Ἀντίου. Οἱ Λίκοι, οἵτινες παρουσιάζονται ὡς σύμμαχοι τῶν Οὐόλσκων, ἐκλείσαν Ῥωμαίων στρατὸν ἐπὶ τοῦ εἰς τὸ Ἀλβανὸν ὄρος Ἀλγίδου, τὸν ὅπλιν ὁμῶς ἔσωσεν ὁ ἀπὸ τοῦ ἀρότρου προσκληθεὶς δεκάτωρ Κικκινάτος.

Ἀγίων τῶν πληθεῖων κατὰ τῶν πατρίκων περὶ ἰσότητος
+ πολιτικῶν δικαιωμάτων.

§. 104. Οἱ τῶν Δεμάρχων νόμοι (451 καὶ 450).
Ἡ αὐθιγρσία, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐδίκαζον οἱ ἐκ τῶν πατρίκων λαμβανόμενοι ὕπατοι τὰς μεταξὺ πατρίκων καὶ πληθεῖων δι-

φράς, στηριζόμενοι ὄχι εἰς γραπτούς νόμους, ἀλλ' εἰς ἔθιμα ἀδέσβαια καὶ ἀόριστα, κατέστησεν ἐπαισθητὴν τὴν ἀνάγκην γρᾶπτῶν νόμων, καταλλήλων νὰ διέπωσι καὶ τὰς δύο τάξεις. Μόλις ὁμῶς μετὰ μακρὰν καὶ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν τῶν πληθείων ἐνέδωκαν οἱ πατρίκιοι νὰ δοῇ ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς δέκα συγκλητικούς ἀπεριόριστος ἐξουσία νὰ συγγράψωσι τὸ νέον δίκαιον τῆς χώρας. Οὗτοι, ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν δέκα ἄρχοι κληθέντες, καθ' ἣν ἔλαβον ἐντολήν, συνέταξαν τοὺς νόμους καὶ ὑποβάλόντες αὐτοὺς τὸ τέλος τοῦ ἔτους εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ εὗρον μεγάλην ὑποδοχὴν καὶ ὀνομάσθησαν νόμοι τῶν δέκα πινάκων, ὅτινες ἀπετέλουν τὴν βᾶσιν τοῦ Ῥωμαίου δικαίου μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ δέκα ἄρχοι προσέθηκαν τὸ ἐπόμενον ἔτος (450) καὶ ἄλλους δύο πινάκας. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι δὲν ἤθελον νὰ καταθέσωσι τὴν ἐξουσίαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ χρόνου τῆς υπηρεσίας των καὶ, ἀρχηγόντες τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, ἐκυβερνῶν δεσποτικῶς, ἐξηγέρθη μεγάλη κατ' αὐτῶν δυσἀρέσκεια ἀπὸ μέρους τῶν πληθείων. Φοβηθεῖσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτῆς πατρὸς τῆς ὠραίας Βιργινίας, ἵνα μὴ γείνη δούλη τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, καὶ ὑπερεκχειρήσας τῆς ἀγανακτήσεως, οἱ πληθεῖται ἀνέβησαν καὶ πάλιν εἰς τὸ ἱερὸν ὄρος, ἀλλ' ἐπικυβερνήσαντες τῆς δεκαρχίας καὶ ἀνδρουθέντες τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος ὀλίγοι μετὰ ταῦτα ἀπήτησαν οἱ Δῆμαρχοι, ἵνα καὶ οἱ πληθεῖται γίνωνται ὕπατοι. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς ἀξιώσεως ταύτης ἐδόθη τὸ 444 ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία εἰς (συνήθως 6) χιλιάρχους, ἐκλεγμένους κατ' ἔτος, ἔχοντας ὑπατικὴν ἐξουσίαν καὶ λαμβανόμενους καὶ ἐκ τῶν δύο τάξεων ἦσαν δ' οὗτοι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ἀνώτατοι ἄρχοντες. Εἰς ἀπικληρίωσιν δὲ τῆς ἀπωλείας ταύτης συνέστησαν οἱ πατρίκιοι τὴν εἰς αὐτοὺς μόνον ἐπιτροπὴν νῆν ἀρχὴν τῶν τιμητῶν. Οἱτοι (2) ἐκράτουν τοὺς καταλόγους, ἐν οἷς ἦσαν καταγεγραμμένοι ἅπαντες οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν περιουσίαν καὶ τὸ ἀξίωμα, οἷον συγκλητικῶν, ἱππέων καὶ πολιτῶν, δωρῶν τὴν οἰκοδομὴν τῶν ναῶν, ὁδῶν καὶ γειωρῶν, δωρῶν τοὺς ὑπαλλήλους καὶ εἶχον δικαστικὴν τινα ἐποπτείαν τῶν ἡθῶν, καθ' ἣν τοὺς ἀκαταμόντας ἐτιμώ-

ρουν πολλάκις διὰ τῆς στερήσεως τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων,
ἢ τῆς υποβιβάσεως ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν.

Ἀλλὰ τὴν χιλιάρχίαν, τῆς ὁποίας ἡ δύναμις ἦτον πολὺ κα-
τωτέρα τῆς τῶν ὑπάτων, οἱ πατρίκιοι παρεχώρουν εἰς τοὺς
πληθεῖους διὰ τῆς ἐκάστοτε ἐκλογῆς, καὶ οὕτως ἐτησίως ἀνε-
νοῦτο ὁ ἀγὼν, ἂν πρέπη νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπατοὶ ἐκ τῶν πα-
τρίκίων, ἢ χιλιάρχοι ἐξ ἐκατέρων τῶν τάξεων.

Ἡ ἀπόκτησις τῶν νέων τούτων πολιτικῶν δικαιωμάτων ὤφειλε μί-
νον τοὺς πλουσίους πληθεῖους, οἱ δ' ἀπαιρώτεροι ἦσαν παρηκλιονισμένοι
καὶ πολὺ ὀλίγοι ἐφρόντιζον περὶ αὐτῶν. Οὕτως ὁ Σπύριος Μάλλιος,
πλουσιώτατος τῶν πληθεῖων ἱππέων, προμηθευθεὶς σίτον τὸ 439 εἰς λι-
μὴν, διεμοίρασεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν πληθεῖων, ἀλλὰ κατηγορηθεὶς διὰ
τοῦτο, ὡς τείνων πρὸς τὴν βασιλείαν, ἐφανεύθη καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ ἀνε-
σκάφη.

Ἐπιθετικὸς πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῆς

Ἑτρουρίας (405—396).

§. 105. Ὅτε τὰς μὲν πρὸς Ν. Καμπανίας κτήσεις τῶν
Ἑτρούσκων κατέλαβον οἱ Σαυνῖται, τὴν δὲ πρὸς Β. πέραν τοῦ
Πάδου πεδιάδα οἱ εἰσβαλόντες Γαλάται (§. 106), ἐξήτησεν
ἡ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἑτρουρίας Πορσέννα ταπεινωθεῖσα ποτε
Ῥώμη ἐπιθετικὸν κατ' αὐτῆς πόλεμον, καθ' ὃν κατὰ πρῶτον αἱ λε-
γεῶνες διεχείμασαν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐδόθη τοῖς στρατιώ-
ταις μισθὸς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου. Ἐπειδὴ δὲ ἐλάμβανον οἱ
Οἰκιεντανοὶ μόνον ἀπὸ τὰς μεσημερινὰς πόλεις τῆς Ἑτρουρίας
ἐπικουρίαν, διότι αἱ βόρειαι ἠπειλοῦντο ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν
Γαλατῶν, μόνις μετὰ δεκαετῇ πολιορκίαν, ὡς ἡ Τροία, ἠλώθη
ἡ μεγάλη καὶ ὄχυρά πόλις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Μ.
Φουρίου Καμίλλου δι' ὑπαγείου, ὡς λέγεται, ὁδοῦ, ἀγούσης εἰς
τὸν ναὸν τῆς Ἥρας· ἐκτοτε δὲ κατέπεσεν ἡ δύναμις τῆς Ἑ-
τρουρίας.

Ὁ Κάμιλλος μετὰ ἐπιδεικτικὸν θρίαμβον, καταδικασθεὶς εἰς χρημα-
τικὴν ποινὴν, διότι ὑπεξήρесе λείαν ἐκ τῆς τῶν Ὀθριντακῶν πόλεως,
μετέβη εἰς τὴν Ἀρδέαν εἰς ἐκουσίαν ἐξορίαν.

*Αλωσις τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλτῶν (389).

§ 106. Οἱ Γαλάται μετὰ τὴν εἰς τὰ δυτικὰ μετανάστασιν αὐτῶν ἐφθασαν πρὸς Β. μὲν εἰς τὰς Βρετανικὰς νήσους, πρὸς Ν. δὲ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἰς ἣν, ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν παλαιῶν κατοίκων αὐτῆς Ἰσθίων, ὠνομάσθησαν Κελτίοι. Ἐτέρων δὲ σιτῶν αὐτῶν τινὰ μὲν, στρέψαντα πάλιν πρὸς Α. ὅθι ἦλθον, ἐξετάθησαν πέραν τοῦ Ῥήνου κατὰ τὸν μέσον Δούναβιν (Παννονία), τινὰ δὲ ὑπερβάντα τὰς Ἀλπεις ἦλθον εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδου. Τὰ στίφη ταῦτα τῶν Γαλτῶν (Σένονες Γαλάται) εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Οὐρεντανῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἑτρουρίαν καὶ ἐπολιόρχουν τὸ Κλούσιον. Οἱ Ἑτροῦσκοι, στενοχωρούμενοι ὑπὸ τῶν Γαλτῶν, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν τότε ἐχθρῶν αὐτῶν Ῥωμαίων, ἅτινες πρὸς τοὺς Γαλάτας ἐπεμψαν ἀντίστρατον πρεσβευτὰς μόνον (3 Φαβίους) διὰ νὰ τοὺς πείσωσι νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τῶν συμμάχων αὐτῶν. Μὴ κατορθωθέντος δὲ τούτου, οἱ πρεσβευταὶ παρὰ τὰ διεληθὴ δίκαια ἐπολέμησαν εἰς τὰς τάξεις τῶν Κλουσίων καὶ εἰς αὐτῶν ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ στρατάρχην Γαλάτην. Ἡ παράδοσις αὕτη κατέστησε τοὺς Γαλάτας μανιακοὺς καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐζήτησαν παρὰ τῶν Ῥωμαίων νὰ τοὺς παραδοθῶσιν οἱ πρεσβευταί· ἐπειδὴ δὲ τὴν πρότασιν ταύτην ὅχι μόνον ἀπέρριψαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρεσβευτὰς ἐξελέξαν ὑπατικοὺς Δημάρχους, οἱ Γαλάται 70000 τὴν ἀριθμὸν, ἐκστρατεύσαντες κατὰ τῆς Ῥώμης, ἐνίκησαν παρὰ τὸν Ἀλλιαν ποταμὸν τὴν 18 Ἰουλίου 389 τὴν ἐκ 40000 ἀ.δ. συνιστάμενον Ῥωμαϊκὴν στρατὸν, ὅστις ἀτάκτως φυγὼν εἰς τοὺς Οὐλίνους ἀφῆκεν ἀπροστάτευτον τὴν πρωτεύουσιν. Οἱ βάρβαροι ἐλεγκτήσαν καὶ κατέκαυσαν τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν πόλιν ἐντὸς τοῦ Καπιτωλίου, εἰς ὃ εἶχε καταφύγει ἡ γερουσία μετὰ τῆς ἐπὶ ὑπολειπομένης νεολαίας τῶν πατρίκων. Τὰς ἀνυπείρας τῶν Γαλτῶν, ἵνα διὰ νυκτὸς ἀναβῶσιν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐμπαύωσεν ὁ Μάρκος Μάλλιος (Καπιτωλῆος), ἀφυπνισθεὶς ἐκ τῶν φωνῶν τῶν εἰς τὴν ἱερὰν ἀριστερωμένην χηνῶν. Τέλος οἱ Γαλάται κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ ἐπιμένου ἔτους, λαβόντες τὴν εἰδησιν, ὅτι οἱ Ἕνετὶ εἰσέβα-

λον εἰς τὴν χώραν τῶν, συναμαλόγησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων συνθήκην, καθ' ἣν λαβόντες 1000 λίτρας χρυσοῦ ἀνεχώρησαν. Τὸ σχέδιον τῶν πληθείων, τὸ νὰ μετοικήσωσιν εἰς τοὺς Οὐηλουί, ἐμπαύσεν ὁ ἐκ τῆς ἐξουσίας ἐπανελθὼν Κ α μ ι λ λ ο ς (εἰς ὃν παρόδους τις ἀπιδίδει τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Καπιτωλίου καὶ τὴν ἐλπίσιν τῶν Γαλατῶν ἐκ τῆς Ῥώμης) καὶ οὕτως ἀπέκτισε τὸ ὄνομα δευτέρου θεμελιωτοῦ τῆς πόλεως· ἵνα δὲ μὴ ἐπέλθῃ ποτὲ ἰδέα εἰς τὸν λαὸν μεταναστώσεως, οἱ Οὐηλοὶ κατεσκήρυσαν καὶ τὸ ἔδαφος αὐτῶν κατεδικάσθη νὰ μείνῃ κηλύβητον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἡ δὲ ἐρημωθείσα Ῥώμη ἐν τὰ χει ἀνεκτίσθη ἐντὸς ἐνὸς ἔτους μεσολυγίας ἡδονῆς καὶ μικρᾶς οἰκίας.

Πέρης τοῦ μεταξὺ πατρικίων καὶ πληθείων ἀγῶνος διὰ τῶν Λικινίων νόμων (366).

§. 107. Ἐνῶ οἱ ἐξέχοντες τῶν πληθείων ἐλάβανον μέρος εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου καὶ οὐδεμία πρόνοια ἐλάμβανετο πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἀπωρωτέρων ἐξ αὐτῶν, ἔμενε δὲ μάλιστα καὶ ἐκκρεμῆς ἐτι ὁ πρῶτος κληρονομικός νόμος, ὃν εἰσήγαγεν ὁ ἐνδοξος καὶ πλείστου αἵματος ἀνὴρ Σπύριος Κάσσιος, μεγάλοι γογγυσμοὶ ἀπὸ μέρους τῶν πληθείων ἠγέρθησαν. Ὅτε δὲ ὁ σωτὴρ τοῦ Καπιτωλίου Μάρκος Μάλλιος, θελήσας νὰ βοηθήσῃ τοὺς πληθείους, ἐδάνεισε χρήματα ἀτόκως ἐξ ἰδίων εἰς διαφόρους καὶ ἐπρότεινε νὰ ἐξυφληθῶσι τὰ χρεὴ διὰ τῆς πωλήσεως τῶν δημοσίων κτημάτων, ἐπὶ τοσούτον εἴλκυσε τὸ μῖτος τῶν ὁμοτίμων του, ὥστε ἔλαβε τὴν τύχην τοῦ Σπυρίου Κάσσιου· διότι κατηγορηθεὶς εἰς τὴν τετάρτην δικτατορίαν τοῦ Μάρκου Καμύλλου (384), ὡς τείνων πρὸς τὴν μοναρχίαν, ἐκηρυκτίσθη ὡς προδότης δῆλον ἀπὸ τῆς Ταρπηίας πέτρας, ἡ οἰκία αὐτοῦ κατεσκήρυσθη καὶ ἡ μνήμη αὐτοῦ κατηράσθη.

Ἢ κατὰ τῶν φιλοδήμων σκληρότης ἐξήγειρε τοὺς πληθείους ἀπὸ τοῦ ληθάργου· διὸ οἱ Ἀῆμαρχοι Λικίνιος Στόλων καὶ Λεύκιος Σεξτίος ἀπήτησαν τὸ 376 (ἀ.) νὰ ἐκλέγωνται καὶ πάλιν ὕπατοι, ἀλλ' ὁ ἕτερος αὐτῶν νὰ ᾔηνε πάντοτε πληθεύς, β.) κανεὶς πολίτης νὰ μὴ δύναται νὰ κατέχῃ καὶ ἐνοικιάζῃ

πλείονα τῶν 500 πλέθρων τῆς δημοσίας χώρας, τὸ δ' ὑπόλοιπον νὰ διανεμηθῇ κατα μικροὺς κλήρους εἰς τοὺς πληθεῖους ὡς ἰδιοκτησία, καὶ γ.) ἀπὸ τὸ κεφάλαιον τοῦ χρέους νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ πληρωθεὶς ἤδη τόκος καὶ τὸ ὑπόλοιπον νὰ ἐξοφληθῇ εἰς τρία ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πατρίκιοι ἀντέστησαν εἰς τὰς προτάσεις ταύτας, ἑννέα ἔτη κατὰ συνέχειαν ἐξελέγοντο οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες δῆμαρχοι, μεχρικοῦ τὸ 366 αἱ προτάσεις αὐτῶν ἔλαβον ἰσχὺν νόμου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ὑπατική δύναμις περιορίσθη, διότι τὰ ἀξιώματα τῶν ἱερέων καὶ τὸ νεωστὶ συστηθὲν ἀξίωμα τοῦ πραίτωρος διὰ τὴν πολιτικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἄλλαι τινὲς θέσεις ἔμειναν κτήσεις ἀποκλειστικαὶ τῶν πατρίκίων.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Λευκίου Σεξτίου ὡς πρώτου πληθεῖου ὑπάτου (366) ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ῥώμης κατέπεσε μὲν, ἀλλὰ μόλις μετὰ εἴκοσι πέντε ἔτη οἱ πληθεῖοι ἀπέκτησαν τὴν ἡσυχὸν κατοχὴν τῶν νέων αὐτῶν δικαιωμάτων· διότι πολλάκις ἐν τῷ μεταξύ ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπάτων διεκόπτετο διὰ τὴν παρέμβασιν τῶν Λικινίων νόμων, ἐκλεγομένων καὶ τῶν δύο ὑπάτων ἐκ τῶν πατρίκίων, ἡ ἐκλεγομένου δικτάτωρος. Ἀλλὰ ταχέως οἱ πληθεῖοι ἄνευ νέων ἀγῶνων μετέσχον καὶ τῶν λοιπῶν ἀξιωμάτων τῶν πατρίκίων, πολιτικῶν τε καὶ ἐκκλησιαστικῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ πηλῇ τελείᾳ ἰσότητος τῶν δύο τάξεων.

6). Ἡ ἐποχὴ τῆς δημοκρατίας

(366—30 π. Χ.)

+ *imprimis la*
αα) Ἀγῶνες περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Ἰταλίας
μέχρι τῆς ἐντελοῦς αὐτῆς ὑποταγῆς (366—266.)

§. 108. Οἱ κατὰ τῶν Σαυνιτῶν πόλεμοι (342—290). Μετὰ τοῦ περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Μέσης καὶ Κάτω Ἰταλίας ἀγῶνος ἄρχεται ἡ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ τῆς πόλεως.

Ὁ πρῶτος Σαυνιτικὸς πόλεμος (342—340.) Οἱ Σαυνῖται, οἵτινες τότε κατέκον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης καὶ ὑπερέτερον πολὺ τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Λατίνους καὶ Ἑρνίκους κατὰ τὴν ἐκ-

τασιν τῆς χώρας καὶ τὸν πληθυσμὸν, δις ἐνίκησαν τοὺς Καμπα-
νούς, μετὰ τῶν ὁποίων ἦλθον εἰς εἰρήδας. Οἱ Ῥωμαῖοι, τῶν ὁποίων
τὴν βοήθειαν ἐπεκαλέσθησαν οἱ Καμπαννοί, ἐνίκησαν τοὺς Σαυνίτας
ὑπὸ τὸν ὕπατον Βαλέριον Κόρβον παρὰ τὸ ὄρο, Γαδρον, εἴτα δὲ
καὶ παρὰ τὴν Σουέσσουλαν, ἔκλεισαν ὁμως ἔπειτα εἰρήνην μετὰ
τῶν Σαυνιτῶν, ἵνα ἀρχίσωσι πόλεμον κατὰ τῶν Λα-
τίνων (339—337), οἵτινες ἀπῆλθον τὸ δικαίωμα τοῦ Ῥω-
μαίου πολίτου καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα.
ὁμως ὁ Τίτος Μάλλιος Τορκουάτος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Σαυ-
νιτῶν ἐνίκησε τοὺς Λατίνους παρὰ τὸ Οὔεσσούιον, καὶ ἰδίως διὰ
τῆς φιλοπατρίας τοῦ Ποπλίου Δεκίου Μυός. Οὗτος δηλ. ἀφοῦ ἐ-
τιμώρησε μὲ θάνατον τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱόν, διότι ἐναντίον τῆς
ἐκταγῆς του ἐπολέμησε κατὰ ἀρχηγοῦ τινος Λατίνου, ὃν καὶ
ἐνίκησεν, ἐκέρδησε νέαν νίκην κατὰ τῶν συνηνωμένων Λατίνων
καὶ Καμπανῶν παρὰ τὸ Τρίφανον, ἥτις ἐπῆνεγκε τὴν ἐντελῆ
διάλυσιν τοῦ Λατινικοῦ δεσμοῦ, τοῦ ὁποίου
οἱ πόλεις μονωθεῖσαι ὑπετάγησαν καὶ ἡναγκάσθησαν διὰ τε τῶν
ὀπλων καὶ τῶν συνθηκῶν νὰ δεχθῶσι Ῥωμαϊκὴν φρουράν καὶ νὰ
συνδεθῶσι μετὰ τῆς Ῥώμης ὑπὸ διάφορα δικαιώματα ἀναλόγως
τῆς ἀντιστάσεως αὐτῶν.

Ἡ ἐπισημοτάτη τῶν Οὐλοσικῶν πόλει, τὸ Ἄντιον, ἀπώλεσε τὴν
πολεμικὴν αὐτῆς σέδλον, τοῦ ὁποίου τὰ ἐμβόλα μετενεχθέντα εἰς τὴν
Ῥώμην, ἐκίσμουν τὸ ρητορικὸν βῆμα τῆς ἀγορᾶς τῶν Ῥωμαίων, καὶ
κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἀποικία.

Ὁ δευτέρος Σαυνιτικὸς πόλεμος (325—304).
ἤρχισεν ἐπίσης ἐν Καμπανίᾳ· ἐν αὐτῇ δηλ. ὑπῆρχεν ἐτι ἀνυ-
πότακτος εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἡ διπλῆ πόλις Παλαιάπολις καὶ
Νεάπολις.

ἵνα δὲ προλάβωσιν οἱ Σαυνίται τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κα-
τάληψιν αὐτῆς, ἔθηκαν ἐν αὐτῇ ἰσχυράν φρουράν. Οἱ Ῥωμαῖοι
ὁμως, πολιιορκήσαντες τὴν πόλιν, ἔκαμον κατὰ τὴν παράδοσιν
τὰς λημπροτέρας εἰς τοὺς Σαυνίτας παραχωρήσεις, σκοποῦντες
διὰ τούτου νὰ ἐμποδίσωσι τὴν συμμαχίαν αὐτῶν μετὰ τῶν Ἐλ-
λίνων.

Μετὰ τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι διῆλθον τὴν Σαυνίτιδα, πανταχοῦ νι-

κῶντες· ἀλλ' ὅτε οἱ Σαυῖται ἐζήτησαν νὰ κάμωσι μετὰ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην, καὶ οὗτοι ἀπήτουν ἐντελῇ ὑποταγὴν, ὅπλισθέντες εἰς ἀπελπιστικὴν ἀντίστασιν ἐπολιόρκησαν τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατεχομένην πόλιν Λουκερίαν. Πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας ταύτης διεβῆ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς διὰ μέσου τῆς Σαυιτίδος, ἀπεκλείσθη ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Σαυίτου Γαῖου Μοντίου ἐν ταῖς κατὰ Καύδιον κύλαις τὸ 321. Ὁ Σαυίτης στρατηγὸς θέλων νὰ καταπύσῃ τὸν πόλεμον ἔκαμε συγκαταβατικὴν συνθήκην, ὑπεχρέωσεν ὅμως τὸν αἰχμαλωτισθέντα στρατὸν, ἵνα διερχόμενος διὰ τῶν πυλῶν καταλείπῃ τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ἡ σύγκλητος ἀπέρριψε τὴν συνθήκην καὶ οὕτως ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀμφιρότης, ὕστερον ὁμῶς (ἀπὸ τοῦ 314) ἐντελῶς πρὸς ὄφελος τῶν Ῥωμαίων, εἰ καὶ εἶχε σχηματισθῇ κατ' αὐτῶν μεγάλη συμμαχία, εἰς ἣν εἶχον λάβει μέρος οἱ Ἑτρούσκοι, οἱ Ὀμβροὶ καὶ οἱ Ἐρυνικοὶ. Ὁ Κόντος Φάβιος Μάξιμος ἤγαγε τὸν πόλεμον κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν Ἑτρουρίαν, ἔνθα ἐκέρδησε τὴν λαμπρὰν παρὰ τὴν Περουσίαν (309) νίκην, εἶτα δὲ εἰς τὴν Σαυιτίδα μετὰ λαμπρὰς ἐπιτυχίας. Οὕτως οἱ Σαυῖται καὶ πάλιν ἐζήτησαν εἰρήνην, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις ἔμειναν ἄπρακται, μεχρὶ τοῦ νέου νίκης τῶν Ῥωμαίων, γενομένη ὑπὸ τὰ τείχη αὐτῆς τῆς πρωτεύουσος τῶν Σαυιτῶν Βοῖανου τὸ 303, ἔδωκε πέρας εἰς τὸν εἰσαετὴ πόλεμον, οἱ δὲ Σαυῖται ἠναγκάσθησαν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 301 νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης.

Ὁ τρίτος Σαυιτικὸς πόλεμος (298—290)
Οἱ Σαυῖται ὁμῶς κατώρηνσαν καὶ ἐκ τρίτου νὰ συνάψωσι συμμαχίαν μετὰ τῶν μεσημβρινῶν καὶ βορείων χωρῶν τῆς χερσονήσου κατὰ τῆς Ῥώμης. Ὁ στρατὸς τῶν συμμαχούντων λαῶν, Σαυιτῶν, Ἑτρούσκιων, Ὀμβριῶν καὶ Γαλατῶν συνήροισθη εἰς τὴν Ὀμβρικὴν, ἐνίκηθη ὁμῶς παρὰ τὸ Σεντίνον τὸ 295 ὑπὸ τοῦ Κόντου Φαβίου Μαξίμου κατὰ τὴν πέμπτην ὑπατείαν αὐτοῦ, καθ' ἣν νίκην ὁ Πόπλιος Λέκιος Μυρσός, τετάρτην ἤδη φορὰν ὑπατεύων, διὰ τοῦ ἐκρουσίου αὐτοῦ θανάτου ἀνεχαίτισε τοὺς Γαλάτας καὶ οὕτως ἀφῆρεςε καὶ τὴν τελευταίαν ἐλπίδα τῶν συμμάχων. Οὕτως ἡ συμμαχία δι-

νη, ἀλλ' οἱ Σαυνῖται μόνοι ἐξηκολούθησαν μετ' ἀπελπιστι-
 νῆς ἐπιμονῆς τὸν πόλεμον ἐπὶ πέντε ἔτη, μεχρὶσοῦ νέα νίκη
 τοῦ Κ. Φαβίου Μαξίμου ἐπήνεγκεν εἰρήνην, τῆς ὑποίας οἱ ἄροι
 οὐκ εἶνε ἀκριβῶς γνωστοί.

Ὁ κατὰ τοῦ Τάραντος πόλεμος (282—272) καὶ
 ἡ ἐντελής ὑποταγὴ τῆς Ἰταλίας.

§. 109. Ὀλίγον μετὰ τὸ πέρας τοῦ Σαυνιτικοῦ πολέμου ἐ-
 χεῖρσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ὀλιγώτερον δι' αὐτοὺς ἐνδοξόν
 πόλεμον κατὰ τῶν πλουσίων καὶ πολιτισμένων Ἑλλήνων τῆς Ἰ-
 ταλίας καὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν εἰς βοήθειαν προσκληθέντος ἐμπει-
 ροτάτου Πύρρου, ὅστις ἦγε στρατὸν ἐξησκημένον κατὰ τὴν
 πελοποννησιακὴν τακτικὴν, δι' ἧς κατεκτήθη ἡ Ἀσία.

Ὅτε δηλ. οἱ Λευκανοὶ ἐμπαδίσθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ
 τακτῇσιν τὰς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν Λευκανίας Ἑλληνικὰς πό-
 λεις, ἤγειραν οὗτοι νέαν κατὰ τῆς Ῥώμης συμμαχίαν οὐ μόνον
 ἐν τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ, μετὰ τῶν Ταραντίνων καὶ Σαυνιτῶν,
 ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ βόρεια μετὰ τῶν Ἑτρούσκων, Ὀμβρίων
 Γαλατῶν ὅμως διὰ τῆς ἐντελοῦς σχεδὸν ἐξολοθρευσεως
 τῶν Σεννόνων Γαλατῶν καὶ λαμπρᾶς νίκης κατὰ τῶν ἡ-
 μένων Οὐλιεντανῶν καὶ Ἑτρούσκων ἀπεπεράτωσαν οἱ Ῥω-
 μαῖοι τὸν πόλεμον εἰς τὰ βόρεια, πρὶν ἀρχίσῃ σοβαρῶς εἰς τὰ
 νότια.

Ῥωμαϊκὸς στόλος ἐπλευσε πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν
 ὑπεράσπισιν τῆς κυριευθείσης παραλίας χώρας τῶν Σεννό-
 νων, ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ προσορμισθὲν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τά-
 ραντος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ταραντίνων καὶ ἐκ τοῦ πληρώμα-
 τοῦ αὐτοῦ τινὲς μὲν ἐθανατώθησαν, τινὲς δὲ ἐπωλήθησαν. Πρε-
 σβυτάτων Ῥωμαίων σαλεύσεια εἰς Τάραντα, ἀντὶ γὰρ λάβῃ ἱκανο-
 σιν, περιωρδίσθη. Ὅτε ὁμως εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν τῶν
 Ταραντίνων ὁ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ἀμέσως μετὰ τὴν περιωρδί-
 σιν πρέσβεων, οὗτοι ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως
 Ἡπειροῦ Πύρρου. Οὗτος ἀπέβη μετὰ στρατοῦ καὶ εἶχουσι
 ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐλεφάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ μετὰ νίκην (τὸ 280)

παρὰ τὸ Ἡράκλειον ἔκαμεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους προτάσεις περὶ εἰρήνης διὰ τοῦ Ἑλλήνος ῥήτορος Κινέα, αἵτινες ὁμῶς ἐπὶ τῇ συμβουλῇ τοῦ τυφλοῦ Ἀππίου Κλαυδίου ἀπερβρίφθησαν καὶ οὕτως ὁ Πύρρος ἐπεχείρησε ματαίαν ἐπιδρομὴν μέχρι τῶν πέριξ τῆς Ῥώμης.

Ἐπανελθόντος δ' αὐτοῦ εἰς τὸν Τάραντα πρὸς διαχείμασιν, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέστειλαν τὸν ἀδιάφθορον καὶ ἀτρόμητον Γάιον Φαβρίκιον νὰ διαπραγματευθῇ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις διὰ τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἐξέλαβεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιθυμοῦσι τὴν φιλίαν αὐτοῦ, ἀφῆκεν ἐλευθέρους τοὺς αἰχμαλώτους, ἢ τοῦλάχιστον τοὺς ἀπέστειλε νὰ μετάρχωσιν εἰς τὴν τελευμένην ἐν Ῥώμῃ ἐορτὴν τῶν Κρονίων.

Ἡ μεγάλη ζημία, ἣν ὁ Πύρρος ὑπέστη, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 279 ἐκέρδησε νικηὴν παρὰ τὸ Ἀσκούλον τῆς Ἀποουλίας (ἔθνα ὁ Πόπλιος Δέκιος Μῆς, ὁ ἕγγονος, λέγεται ὅτι ἐθυσίασθη ἐκουσίως εἰς τοὺς θεοὺς), τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀφήσῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπομένως κατὰ πρόσκλησιν τῶν Συρακουσίων μετέβη εἰς τὴν Σικελίαν, ἵνα ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν Καρχηδονίων (§. 60, Β.).

Μετὰ τρία ἔτη ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ τὸ 275 ἐνίκηθῃ παρὰ τὸ Βενεοῦντον ὑπὸ τοῦ Μανίου Κουρίου Δεντάτου. Ἀφοῦ δὲ ματαίως ἐπεκαλέσθη τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀνατολῆς πρὸς σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Δύσεως, ἀφῆκε τὴν Ἰταλίαν, καὶ μετὰ τινα ἔτη ἐφανεύθη ἐντὸς τοῦ Ἄργους εἰς πυκνὴν τινα ὄχλου ἔριδα ὑπὸ βολῆς λίθου. Ἄμα ἐτελείωσεν ὁ κατὰ τοῦ Πύρρου ἐπίγονος τῶν Ῥωμαίων πόλεμος, ὑπετάγησαν καὶ οἱ ἀτυχεῖς σύμμαχοι αὐτοῦ καὶ συνεπληρώθη οὕτως ἡ κατάκτησις τῆς Ἰταλίας (μέχρι τοῦ Ῥουβίκωνος) τὸ 266.

Οἱ Σαυνῖται καὶ πάλιν ἔκαμεν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ματαίαν ἀποπειραν ὅτε ὁμῶς ὁ ὀλιγαρχὴς Μάνιος Κούριος Δεντάτος, παρὰ τὴν ἐπείν αὐτοῦ καθήμενος, ἀπεποιήθη τὸν προσεγεχθέντα αὐτῷ ὑπ' αὐτῶν χρυσὸν, ὑπετάγησαν.

56) Ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἀπὸ τῆς
ὑποταγῆς τῆς Ἰταλίας μέχρι
τῶν Γράκχων (264—133.)

+ Ὁ πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος (264—241.)

§. 110. 1) Κατὰ ξηρὰν πόλεμος ἐπὶ τῆς Σικελίας (264—262). Ἡ ἀνάμιξις τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων εἰς τὰς μεταξὺ Ἱέρωνος τοῦ Β', τυράννου τῶν Συρακουσῶν, καὶ τῶν Μαμερτίνων (Καμπανῶν μισθοφόρων) ἐν Μεσσηνί ἐπήνεγκε μὲν τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἐριζόντων διαλλαγὴν, συγχρόνως ὅμως καὶ πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο μεσαζουσῶν ἐπικρατειῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Καρχηδόνιοι ἐστράτευσαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Συρακουσίων κατὰ τῶν Ῥωμαίων· ὅτε ὅμως μετὰ τὴν πρώτην νίκην τούτων αἱ πλεῖσται μεσόγειοι πόλεις τῆς Σικελίας, βαρυνθεῖσαι τὴν κυριαρχίαν τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Καρχηδόνας, ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἔκλινε καὶ ὁ Ἱέρων εἰρήνῃ. Διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ ἀπεκλείσθη εἰς τὸν Ἀκράγαντα Καρχηδονικὸς στρατὸς, καὶ ἡ μὲν ἀπόπειρα τῆς λύσεως τῆς πολιορκίας ἀπέτυχεν, ὁ πολιορκούμενος ὅμως στρατὸς διεξέφυγε καὶ οὕτως ἡ πόλις ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων.

ἵνα ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι ὑποτάξωσι καὶ τὰς παραλίας πόλεις τῆς Σικελίας, τὰς ὁποίας οἱ Καρχηδόνιοι ἐκράτουν διὰ τοῦ στόλου τῶν, καὶ ἐκδιώξωσι τοὺς ἀντιπάλους τῶν ἐκ τῆς νήσου, ἀπεφάσισαν νὰ κατασκευάσωσι καὶ αὐτοὶ στόλον.

2) Ἡ Σικελία καὶ ἡ Ἀφρικὴ θέατρον τοῦ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν πολέμου (260—241). Κατὰ τὸ σχέδιον ἐξοκειλάντος Καρχηδονικοῦ πλοίου κατεσκευάσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στόλος, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Γάιος Δουίλιος ἐκέρδησε τὸ 260 τὴν πρώτην κατὰ θάλασσαν νίκην παρὰ τὰς Μυλάς, μεταβαλὼν τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον εἰς χερσαῖον τρόπον τινὰ διὰ τῆς εφευρέσεως τῶν πρὸς ἐπίπλουν γεφυρῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐπὶ τῶν Ἰταλικῶν νήσων, Σαρδοῦς καὶ Σικελίας, πόλεμος ἐξηκο-

λούθει ἄνευ σημαντικοῦ αποτελέσματος, ὁ Μάρκος Ἀτίλιος Ῥηγούλος ἐζήτησε νὰ μετενέγκῃ αὐτὸν πρὸς ταχέαν ἀποπεράτωσιν εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ οὕτως ἐπλευσε πρὸς αὐτὴν μὲ στόλον ἐκ 330 πλοίων. Συναντήσας δὲ παρὰ τὸ εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Σικελίας Ἡκνομον ἀκρωτήριον ἰσχυρότερον Καρχηδονικὸν στόλον, νικήσας καὶ σκορπίσας αὐτόν, ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσε ἔξωθεν τῆς Καρχηδόνας· ἠττήθη ὅμως ἐνταῦθα τότε ὑπὸ μισθοφόρων Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην Ξάνθικπον καὶ ἡχμαλωτίσθη. Ἐκέρδησαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι δύο λαμπράς κατὰ τῶν Καρχηδονίων νίκας (κατὰ θάλασσαν μὲν παρὰ τὸ Ἑρμαῖον ἀκρωτήριο, κατὰ ξηρὰν δὲ παρὰ τὸ Πάνορμον), τὸ τριπλοὺν ὅμως ναυάγιον τοῦ στόλου αὐτῶν τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραιτηθῶσι τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου. Ὁ Ῥηγούλος ἐστάλη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων εἰς τὴν Ῥώμην μὲ προτάσεις εἰρήνης, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀπέτρεψε τοὺς Ῥωμαίους νὰ τοὺς παραδεχθῶσι· πιστὸς ὅμως εἰς τὸν λόγον τοῦ ἐπανήλθεν εἰς τὴν Καρχηδονικὴν αἰχμαλωσίαν. Οὕτως ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος ἐπὶ τῆς Σικελίας, ἔνθα ὁ Ἀμίλκας Βάρκας ὑπερασπίσθη τὰς Καρχηδονικὰς κτήσεις· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι κατασκευάσαντες δι' ἰδιωτικῶν μέσων νέον στόλον, ἐκέρδησαν ὑπὸ τὸν ὑπάτον Γάϊον Λουάτιον Κάτουλον τὴν λαμπρὰν παρὰ τὰς Αἰγούσσας νήσους νίκην, ἣτις ἔδωκε πέρας εἰς τὸν πόλεμον τὸ 242. Ὁ μέγας κάματος ἐκατέρων τῶν ἐπικρατειῶν ἐπέσπευσε τὴν συνομολογήσιν εἰρήνης (241), διὰ τῆς ὁποίας οἱ Καρχηδόνιοι παρητήθησαν τῆς ἐπὶ τῆς Σικελίας καὶ τῶν περὶ νήσων ἡγεμονίας αὐτῶν, ἀπέλυσαν ἄνευ λύτρων τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐπλήρωσαν ἀποζημίωσιν διὰ τὸν πόλεμον 3200 ταλάντων, ἡ δὲ Σικελία ἐκτὸς τῶν Συρακουσῶν κατέστη ἡ πρώτη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, ὅτε οἱ Καρχηδόνιοι ἔνεκα τοῦ κατὰ τῶν ἰδίων μισθοφόρων πολέμου αὐτῶν (§. 60, Γ') ἐτι μᾶλλον ἐξησθένησαν, οἱ Ῥωμαῖοι ἤρπασαν ἀπ' αὐτῶν καὶ τὴν Σαρδίαν, καὶ ὀλίγον ἐτι ὕστερον κατέλαβον καὶ τὰ παράλια τῆς Κύρου.

Πόλεμος κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν
τῶν Ἀλπειῶν Γαλατῶν.

§. 411. Ὁ κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν πόλεμος προήλθεν ἐκ τοῦ φόνου Ῥωμαίων πρέσβεων, οἵτινες εἶχον ἀπαιτήσει τὴν παῖσιν τῆς πειρατείας, καὶ ἐληξε μετὰ τὴν κατάνκτησιν πολλῶν Ἰλλυρικῶν πόλεων εἰς εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ἡ χώρα καὶ ἡ θαλασσοπλοία τῶν Ἰλλυριῶν περιορίσθη πολύ.

Ἡ καθυπόταξις τῆς ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπειῶν Γαλατίας. Μετὰ πεντηκονταετῇ σχεδὸν ἡσυχίαν οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Γαλάται ἤρχισαν πάλιν νὰ ἀνακινῶνται· ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ εἰς τοὺς Ῥωμαίους νὰ ἐκτείνωσι τὰς κτήσεις αὐτῶν πρὸς Β. μέχρι τῶν φυσικῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας. Οἱ δὲ πέραν τῶν Ἀλπειῶν Γαλάται, ὑπερβάντες τὰ Ἀπέννινα καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἑτρουριαν ἐνίκησαν μὲν παρὰ τὰ Φαίσολλα Ῥωμαϊκὸν στρατὸν, ἠττήθησαν ὅμως παρὰ τὴν εἰς τὰ παράλια κειμένην Τελαμῶνα.

Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Οὐμπεντανῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξήκολούθησαν τὸν πόλεμον πέραν τοῦ Πάδου, ἐκυρίευσαν τὰς ἐπισημότερας πόλεις τῶν Ἰνσουβρων (Μεδιόλανον καὶ Κῶμον) καὶ ὑπέταξαν τὴν χώραν αὐτῶν μέχρι τῶν Ἀλπειῶν (222) καὶ ἐθεμελίωσαν πρὸς ἀσφαλῆ διάβασιν τοῦ Πάδου τὸ 218 ἐφ' ἐκότερα αὐτοῦ τὰς ἀποικίας Πλακεντίαν καὶ Κρεμόνην.

✕ Ὁ δεῦτερος Καρχηδονικὸς πόλεμος (218—201.)

§. 412. Τὰ αἷτια αὐτοῦ ἐρρίθησαν ἐν τῇ §. 60 Γ'. Ὁ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Σαγούντου ἄφησεν ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀσδρούβαν, αὐτὸς δὲ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐξ Ἀφρικῆς καὶ Ἰσπανίας στρατοῦ, ὑπερβὰς τὰ Πυρηναῖα, διήλθε τὴν Γαλατίαν καὶ ἐξαναγκάσας τὴν διάβασιν τοῦ Ῥοδανοῦ ὑπερέβη εἰς 15 ἡμέρας τὰς Ἀλπεῖς (τὸν νῦν μικρὸν Ἄγιον Βερνάρδον) καὶ ἀνεφάνη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 218 μετὰ 26000 ἀνδρῶν καὶ τινῶν ἐλεφάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀμέσως τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνίκησε τοὺς δύο Ῥωμαίους ὑπάτους, κατὰ πρῶτον μὲν παρὰ τὸν Τίξινον ἐν ἱππομαχίᾳ τὸν Πόπλιον Κορνήλιον Σχηπίω-

να, (1) εἶτα δὲ εἰς κυρίαν μάχην παρὰ τὸν Τρεβίαν τὴν μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ τοῦ Σκηπίωνος ἐνωθέντα Τιθέριον Σεμπρόνιον Λόγγον, ὅστις δι' ἀψιμαχίας τὸν προσκόπων ἐξηπατήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ νὰ διαβῇ τὸν πλημμυρῆσαντα ποταμόν. Τὸ ἔτος 217 ὁ Ἀννίδας, μετὰ μεγάλης ζημίας διελθὼν τὰ παρὰ τὴν Ἄρνον ἔλη, ἐκέρδησε τρίτην νίκην παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην κατὰ τοῦ ὑπάτου Γαίου Φλαμινίου, ὅστις ἐπέσεν ἐν τῇ μάχῃ μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στρατοῦ του. Μετὰ τὴν μάχην ὅμως ταύτην ὁ Ἀννίδας δὲν ἐπρωχώρησε κατὰ τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ διέβη παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῶν Ἀπεννίνων πρὸς τὴν Ἀπουλίαν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Καμπανίαν, ἵνα κινήσῃ εἰς ἀποστασίαν τοὺς συμμάχους τῆς Ῥώμης. Ἡ ἐλπίς αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη, διότι οἱ σύμμαχοι δὲν ἐξέκλιναν ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ῥώμην πίστεως αὐτῶν. Ὁ δικτάτωρ Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος (Μελλητής) ἠκολούθησεν αὐτὸν, παρατηρῶν μόνον τὰ διαβήματα αὐτοῦ, χωρὶς νὰ συνάψῃ μάχην, εἰ καὶ ἐπανειλημμένως προσεκαλεῖτο πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἀννίδα· ἤθελε δὲ μάλιστα ὁ Φάβιος δι' ἐπιτηδείων κινήσεων καὶ διὰ τοποθετήσεως τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς ἀπρόσβλητα μέρη τὴν μὲν Ῥώμην νὰ προφυλάττῃ, τὸν δὲ ἐχθρὸν νὰ κάμῃ

(4) Λεύκιος Κορνήλιος Σκηπίων

Γν. Κορν. Σκηπίων

Π. Κορνήλιος Σκηπίων

ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Π. Κορν. Σκηπίων,

Α. Κορ. Σκηπίων

Ἀφρικανὸς ὁ πρεσβύτερος

ὁ Ἀσιανὸς

Π. Κορν. Σκηπίων Νασικᾶς

Π. Κορν. Σκηπίων Νασικᾶς

ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

Σεραπίων.

υἱοθετήθη ὁ

Π. Κορν. Σκηπίων, ὁ υἱὸς

τοῦ Πυύλου Αἰμιλίου

(ὄθεν Αἰμιλιανὸς), Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος, Νουμινενσις.

νά πεινάσῃ ἐν τῷ μέσῳ ἐχθρικῆς χώρας, καὶ οὕτως νά τὸν ἀναγκά-
σῃ νά υποχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλατίαν. Εἶχε σχεδὸν ἐπιτύχει τὸν
σκοπὸν τοῦ, ἀλλὰ τὸ διὰ τὸ ἔτος 216 ἀποφασισθὲν σχέδιον
τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων ἀνέτρεψε τὰ πάντα· μετὰ τὴν εἰ-
δησιν δηλ. ὅτι ὁ Ἀννίβας, ὅστις καὶ πάλιν εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς
τὴν Ἀπουλίαν, ἐκυρίευσεν τὴν ἰσχυρὰν πόλιν τῶν Καννῶν καὶ
πρὸς τὴν νά ἐμποδίσῃ τὴν προμήθειαν τῶν τροφῶν τοῦ Ῥω-
μαϊκοῦ στρατοῦ, οἱ ὑπατοὶ Γάιος Τερέντιος Οὐάρρων καὶ Λεύ-
κιος Αἰμίλιος Παῦλος συνήψαν μετ' αὐτοῦ μάχην πλησίον τῶν
Καννῶν παρὰ τὸν Λυριδὸν ποταμὸν, καθ' ἣν ὁ Ἀννίβας ἰδίως
διὰ τοῦ λαμπροῦ ἵππικοῦ αὐτοῦ ἐκέρδησε λαμπροτάτην νίκην
κατὰ τῶν πολυαριθμοτέρων ἀντιπάλων τοῦ, ὁ δὲ Αἰμίλιος
Παῦλος ἔπεσε μετὰ 40000 Ῥωμαίων καὶ συμμάχων· τὸ σπου-
δαιότερον ἀποτέλεσμα τῆς νίκης τῆς τῆς ἦτο· ἡ ἔννοια τῶν
λαῶν τῆς Κάτω Ἰταλίας, καθὼς καὶ τῶν Καμπανῶν καὶ Σαυ-
νιτῶν τῆς Μέσης, μετὰ τοῦ Ἀννίβα.

Ἐκτοτε ὅμως ἡ τύχη ἐγκατέλειπε τὸν Ἀννίβαν, ὅστις μέχρι
τῆς ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἀφίξεως τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀσδρούβα ἀπέ-
βουλετο πᾶσαν ἀποφαστικὴν μάχην. Ἐκ τούτου ὠφεληθέντες αἱ
Ῥωμαῖοι κατέστησαν τὴν Ἰσπανίαν τὸ θέατρον τοῦ πολέμου,
καὶ κατώρθωσαν ἐπὶ ἐννέα ἔτη οὐ μόνον νά ἐμποδίσωσι τὸν
Ἀσδρούβαν νά μεταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἀννίβαν
ὅς νά νικήσῃ παρὰ τὴν Νῶλαν. Πολιορκησάντων δὲ τῶν Ῥω-
μαίων τὴν Καπὼν, τὸ ὀρμητήριον τοῦ Ἀννίβα, οὗτος ἐπεχεί-
ρησε κατὰ τῆς Ῥώμης ἐκστρατεῖαν, ὅπως οὕτως ἀναγκάσῃ τοὺς
Ῥωμαίους νά λύσωσι τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ οὕτως
ἡ μὲν Καπὼν ἐκυριεύθη, ἡ δὲ ἐκ τῆς Μακεδονίας, τῶν Συρακουσῶν
καὶ τῶν δύο ἐν Ἰσπανίᾳ ἀδελφῶν αὐτοῦ περιμενομένη ἐπικουρία
ἐμποδίσθη· διότι ὁ μὲν Φίλιππος Γ', βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας,
ὅστις μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην ἐγένετο σύμμαχος τῶν Καρ-
χιδονίων καὶ εἶχε προσβάλλει τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίαν, ἠναγκάσθη
ὕπὸ στόλου καὶ τῆ συμπράξεως τῶν Αἰτωλῶν νά παύσῃ τὰς ἐχ-
θροπραξίας, αἱ δὲ Συρακοῦσαι, καίτοι ὑπερασπισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ
Ἀρχιμήδους διὰ θαυμασίων μηχανῶν, ἐκυριεύθησαν τὸ 212 μετὰ
τριετὴ πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Μάρκου Κλαυδίου Μαρκίλλου καὶ

οὕτω σύμπασα ἡ Σικελία κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία· οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἀσδρούβας καὶ Μάγων, οἵτινες ἦγον ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν Γναίου Σχηπίωνος καὶ Ποπλίου Κορνηλίου Σχηπίωνος, εἶτα μετὰ τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν παρὰ τοῦ ὁμωνύμου υἱοῦ τοῦ τελευταίου, ἦλθον μὲν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Ἀννίβα ἡττήθησαν, ἐκεῖνος μὲν παρὰ τὸν Μέταυρον ποταμὸν τὸ 207, οὗτος δὲ εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν.

✱ Ο δὲ Ποπλίος Κορνήλιος Σκηπίων, ὑποτάξας τὴν Ἰσπανίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην τὸ 206 καὶ γενόμενος ὕπατος ἔλαβε τὴν Σικελίαν ὡς ἐπαρχίαν καὶ ἐκείθεν ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἔνθα προσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ ἀπὸ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἐν τῇ ἀνατολικῇ Νουμιδίᾳ ἐξωσθεὶς Μασινισσᾶς. Οὕτως ὁ Σκηπίων ἐνίκησε τὸν ἐξ Ἰταλίας μετακληθέντα Ἀννίβαν παρὰ τὴν Ζάμαν τὸ 202 (ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον Ἀφρικανός) καὶ ἐπέβαλε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, δηλ. 1) τὴν πληρωμὴν 1000 τάλαντων εἰς πεντήκοντα ἔτη, 2) τὴν παράδοσιν τῶν πολεμικῶν πλοίων ἐκτὸς δέκα καὶ τῶν πολεμικῶν ἐλεφάντων, καὶ 3) τὴν ὑπόσχεσιν νὰ μὴ κάμωσι πόλεμόν ποτε ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Ῥωμαίων.

† Οἱ κατὰ τῆς Μακεδονίας, Συρίας καὶ Ἑλλάδος πόλεμοι·

§. 113. Ἀφοῦ οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῆς εὐτυχοῦς ἐκθάσεως τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου ἐσπερώσαν τὴν ἐν τῇ Ἀσίᾳ κυριαρχίαν των, ἔβριψαν τὰ βλέμματα των εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔνθα ἤρχισε πόλεμος περὶ τῆς αὐτοῦ ὑπεροχῆς αὐτῶν καὶ περὶ τῆς κατακτήσεως τῶν κρατῶν, τὰ ὅποια προήλθον ἐκ τῆς διαλυθείσης κοσμοκρατορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· πρόσθεν δὲ πρὸς τοῦτο ἔσχον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν Ἑλλήνων.

1) Ο δεύτερος κατά Φιλίππου Ι'. βασιλεύς της Μακεδονίας πόλεμος (200—197) εξεράγη, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου Ἀνταλός καὶ ἡ δημοκρατούμενη Ρώδος ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐνεκα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάσσει Ἀσία κατακτήσεων αὐτοῦ. Οὗτος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Τίτου Κοϊντίου Φλαμίνιου, βοηθουμένου ὑπὸ τῶν Ἑλ-

λήνων παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλᾶς τὸ 197 καὶ ἀπώλεσε πάσας τὰς ξένας αὐτοῦ κτήσεις ἐν τῇ Ἑλλάσσοι Ἀσίᾳ, Θράκῃ, Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ Φλαμίνιος ἀνεκήρυξεν εἰς τὰ ἱσθμια τὸ 196 τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας ἐλευθέρας.

2) Ὁ κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου βασιλέως τῆς Συρίας πόλεμος (192—189). Ὃτε Ἀντίοχος ὁ Γ', ἵνα ἐπαναγάγῃ τὸ Συριακὸν κράτος εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἔκτασιν ὑπέβλεπε καὶ τὰς παρὰ τὰ μεσημβρινὰ καὶ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάσσοις Ἀσίας χώρας, οἱ ῥόδιοι καὶ ὁ Ἄτταλος τῆς Περγάμου ἐστράφησαν καὶ πάλιν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες τότε εἶπον πρὸς τὸν Ἀντίοχον ὅτι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ᾔηνε ἐλεύθεροι. Ὁ Ἀντίοχος ἤλθε κατὰ πρόσκλησιν τῶν Αἰτωλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν εὔρε παντάπασιν ἦν περιέμενε γενικὴν ὑποστήριξιν, καὶ οὕτως ὠχυρώθη εἰς τὰς Θερμοπύλας, περιμένων αὐτόθι τὸν μέγαν Ἀσιατικὸν στρατὸν αὐτοῦ. Αὐτόθι ὁμως ἐνίκησαν αὐτὸν εὐκόλως οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τὸν Μάνιον Ἀκίλιον Γλαβρίωνα τὸ 191 καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἐκστρατείαν εἶχεν ὁ νικητὴς τῆς Ζάμας ἐν ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λευκίου Κορνηλίου Σκηπίωνος τοῦ Ἀσιανοῦ καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀντίοχον παρὰ τὴν ὑπὸ Σιπύλῃ Μαγνησίαν αὐ μακρὰν τῆς Σμύρνης τὸ 190, ὥστε ὁ Ἀντίοχος ἠκαγκάσθη νὰ ἀγχιράσῃ τὴν εἰρήνην διὰ τῆς ἀποχωρήσεως ἀπὸ πάσης τῆς ἐντεῦθεν τοῦ Ἄλυσος χώρας καὶ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Κιλικίας· οἱ δὲ Αἰτωλοὶ μετὰ μίαν ἡτταν ὑπετάγησαν.

3) Ὁ Τρίτος Μακεδονικὸς πόλεμος (171—168). Εἶχεν ἤδη ἐξοπλισθῇ εἰς νέον πόλεμον Φίλιππος ὁ Γ', ἐκ τῶν πολλῶν ὑβρεων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ὁ πόλεμος οὗτος ἐξεβράχθη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος Περσεύς, ἐξηκολούθησε τοὺς ἐξοτλισμούς τοῦ πατρὸς καὶ ἐξήττησε νὰ ἐνδυναμώσῃ διὰ πολλῶν συμμαχιῶν, ὅπερ ὁμως πολυτάκως δὲν κατώρθωσε διὰ τὴν φιλαργυρίαν καὶ σκληρότητα του. Ὁ Λεύκιος Αἰμίλιος Παῦλος, ὁμώνυμος υἱὸς τοῦ ἐν τῇ μάχῃ

τῶν Καννῶν πεινόντο· πατέρες, ἀπετάσισθε διὰ τῆς μίαν μόνον ὥραν διαρκεσάσης παρὰ τὴν Πύδναν τὸ 168 μάχης τὴν καθυπόταξιν τῆς Μακεδονίας· ὁ Περσεύς ἐφυγε μετὰ τοῦ πρὸς τὸν πόλεμον συλλεχθέντος χρυσοῦ εἰς τὴν Σαμοθράκην, ἡναγκάσθη ὅμως νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ μετὰ τοῦ Περσέως συμμαχήσασα Ἰλλυρία διελύθησαν εἰς πολλὰς ὑποτελεῖς τῇ Ῥώμῃ μικρὰς δημοκρατίας, ἐκείνη μὲν εἰς τέσσαρας, αὕτη δὲ εἰς τρεῖς. Σκληρότερον ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεδικήθησαν τοὺς Ἑπειρώτας διὰ τὴν μετὰ τοῦ Περσέως συμμαχίαν των· ἐπειδὴ ἐβδόμηκοντα πόλεις αὐτῶν εἰς μίαν ἡμέραν ἐλεηλατήθησαν καὶ κατεστράφησαν καὶ 150000 κάτοικοι ἐπωλήθησαν ὡς δούλοι. Μετὰ βραχὺν δὲ πόλεμον κατὰ τοῦ ὑποβολιμαίου υἱοῦ τοῦ Περσέως Ἀνδρίσκου ὁ πραιτωρ Καικίλιος Μέτελλος κατέστησε τὸ 148 τὴν Μακεδονίαν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν.

4) Ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος (146). Χίλιοι περίπου εὐγενεῖς Ἀχαιοὶ κατηγορήθησαν ὡς ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν Περσεύα καὶ καταγγελλθέντες ὡς τοιοῦτοι ὑπὸ τῶν πολιτῶν των ἀντιπάλων ἤχθησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ἵνα δῇθεν ἀπολογηθῶσι· πράγματι ὅμως ἀνεξετάστως ἐκρατήθησαν αὐτοὶ καὶ μετὰ δέκα ἐπτὰ ἔτη, τριακίσιον μάλιστα ἀπομείναντες, ἐπὶ στρεψάν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἐκίνησαν τοὺς συμπολίτας των εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ῥώμης, ὅστις ὅμως ἔληξε διὰ τῆς κατὰ στροφῆς τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Μομμίου τοῦ 146· ἡ δὲ Ἑλλάς κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα.

+ Ὁ τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος (149—146).

§. 114. Ὁ πόλεμος, ὃν οἱ Καρχηδόνιοι ἤρχισαν κατὰ τοῦ Μασινισᾶ ἀνευ τῆς ἀδείας τῶν Ῥωμαίων (§. 60 ἐν τέλει) ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν Γερουσίαν τῶν Ῥωμαίων, εἰς ἣν ἵσχυσεν ἡ γνώμη Κάτωνος τοῦ πρεσβυτέρου, ἀπρέπει νὰ καταστραφῇ ἡ Καρχηδὼν νὰ κηρυχθῇ κατὰ τῆς Καρχηδόνος ὁ πόλεμος. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀκούσαντες τοὺς ἐξοπλισμοὺς τῆς Ῥώμης, καθικέτευον αὐτοὺς νὰ φεισθῶσιν αὐτῶν ὑποτασσόμενοι ἐντελῶς, ἀλλὰ διὰ διαπραγματεύσεων ἀπησχολήθησαν, μεχρι-

ὁ Ῥωμαῖος στρατὸς ἀπέβη εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ Ῥωμαῖοι
 ἀπαιτήσαντες ἔλαβον παρὰ τῶν Καρχηδονίων τὰ ὅπλα
 καὶ τὰ πλοῖα καὶ ἔπειτα τοὺς διέταξαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν
 πόλιν καὶ νὰ ἀνοικοδομήσωσι νέαν δύο μίλια μακρὴν τῆς θα-
 λασσῆς. Ἡ ἀπελπισία ὁμῶς ἐκίνησε τοὺς Καρχηδονίους νὰ ὑπε-
 ραπισθῶσι τὴν ἐλευθερίαν των καὶ μᾶλλον νὰ ταφῶσι ὑπὸ τὰ
 εἰρεῖα τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκιῶν, παρὰ νὰ συγκατανεύσωσιν
 εἰς τὸ ὄνειδος τοῦτο. Οὕτω δὲ πάντες οἱ ναοὶ καὶ τὰ κοινὰ
 ἱεῖα μετετράπησαν εἰς ὅπλοποιεῖα, εἰς τὰ ὅποια καὶ ἄνδρες
 καὶ γυναῖκες ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰργάζοντο, ἐνῶ συγχρόνως εἰς
 τὸν ἐσωτερικὸν λιμένα κατεσκευάζετο νέος στόλος. Ἐπὶ δύο ἔτη
 οἱ Καρχηδόνιοι ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς κατὰ τοῦ πολιορκουμένου
 τοῦ Ῥωμαῖοῦ στρατοῦ, μεχριστοῦ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν
 αὐτοῦ ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκηπίων Λιμυλιανὸς τὸ 149, ὁ-
 τίς ἀπέκοψε δι' ὠχυρωμένου στρατοπέδου ἐπὶ τοῦ στενοῦ τὴν
 ἐπὶ τῆς ξηρᾶς συγκαυνωρίαν, ἐνῶ συγχρόνως δι' ἐπιχώματος
 ἐκλείσσει τὸν λιμένα. Οἱ Καρχηδόνιοι ἀπ' ἐναντίας ἤνοιξαν ἐκ
 τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος διώρυγα καὶ ἀνεφάνησαν μετὰ τοῦ στό-
 λου των εἰς τὴν θάλασσαν· δὲν προσέβαλον ὁμῶς ἀμέσως τοὺς
 Ῥωμαίους τῆς ἐμφανίσεως ταύτης ἐκπλαγέντας Ῥωμαῖους καὶ οὕτως
 ἐκλείσθησαν ὑπ' αὐτῶν καὶ πάλιν, μεθ' ὃ ὁ Σκηπίων ἐκλείσσει
 καὶ ταύτην τὴν ἐξοδὸν τοῦ λιμένος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν μόλις τὸ
 πτόμενον ἔαρ τοῦ 146 ἡδυνήθη μετὰ ἑξαήμερον ἀγῶνα εἰς
 τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως νὰ κυριεύσῃ τοὺς ὑπὸ πείνης κατατρυ-
 φόμενους Καρχηδονίους. Ὁ Ἀσδρούβας ἐζήτησε τὸ ἔλεος τοῦ
 Ῥωμαῖοῦ, ἐνῶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐφόνευσε
 τὴν τέκνη αὐτῆς καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φλόγας. Πυρκαϊὰ, 17 ἡμέ-
 ρας διαρκέσασα, ἀπετέφρωσε τὴν πόλιν καὶ ἡ Καρχηδονικὴ χῶ-
 ρα, ὅση δὲν ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὴν Νουμιδίαν, κατέστη Ῥωμαϊκὴ
 παρ' ἑξῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀφρικὴ· εἰς δὲ τὸν Σκηπίωνα, ὑποδε-
 χθέντα εἰς Ῥώμην διὰ λαμπροῦ θριάμβου, ἐδόθη τὸ ἐπώνυμον
 Ἀφρικανοῦ (τοῦ νεωτέρου).

Περαιτέρω πόλεμοι ἐν Ἰσπανίᾳ (200—133)

§. 145. Ἄν καὶ ἐθεώρουν ἤδη ἀπὸ τοῦ 206 ἔτους οἱ Ῥωμαῖοι

τὴν Ἰσπανίαν, ὡς ἴδιον αὐτῶν ἐπαρχίαν, μόλις μετὰ διακόσια
 ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὴν πρώτης εἰσβολῆς ἐγένοντο ἀπόλυτοι καὶ
 ἀνενόχλητοι κύριοι αὐτῆς· διότι οἱ τελευταῖοι Κανταβροὶ μόλις
 ἐπὶ Αὐγούστου ὑπετάγησαν. Μέχρι τοῦ 133 ἦσαν ὑποχρεωμένοι
 οἱ Ῥωμαῖοι νὰ καταβάλλωσι συχνὰς ἐπαναστάσεις τῶν Ἰσπανικῶν
 λαῶν. Κάτων ὁ πρεσβύτερος διὰ λαμπρᾶς κατὰ τῶν Κελτιβήρων
 νίκης καθυπέταξε τὴν πρὸς Β. τοῦ Ἰβηρος Ἰσπανίαν καὶ διέταξε
 πάσας τὰς μεταξὺ Πυρηνναίων καὶ Γουαδαλιβίρου ποταμοῦ πόλεις
 ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη αὐτῶν· ἀλλὰ
 πλεονεξία, ἀπιστία καὶ ἀπανθρωπία τῶν Ῥωμαίων ἐπαρχῶν ἡ
 νάγκαζον τοὺς ἐγγυῶνους εἰς νέας ἐπαναστάσεις. Οἱ Λουσιτανοὶ
 μόλις μετὰ δεκαετῇ σχεδὸν ἀγῶνα (149—140) ὑπετάγησαν
 διὰ τῆς προδοσίας καὶ δολοφονίας τοῦ ἀνδρείου ἀρχηγοῦ
 αὐτῶν, τοῦ ποιεμένου Οὐϊριάθου. Ἐνῶ δὲ κατέπαυσεν ὁ πόλεμος
 ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ θεάτρου, εἰς τὸ βόρειον διήρκεσεν ἔτι δέκα
 ἔτη, ἰδίως δὲ περὶ τῆς ὀχυρᾶς Νουμαντίας τῆς παρὰ τὰς πα-
 γὰς τοῦ Δουρίου. Ταύτην ὅμως ἐπόρθησεν ὁ Πόπλιος Κορ-
 νήλιος Σκηπίων Λίμιλια νός Ἀφρικανός ὁ νεώ-
 τερος μετὰ δεκαπεντάμηνον πολιορκίαν καὶ τὴν κατέστρε-
 ψε τὸ 133, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Νουμαντίνος. Ἐκτε-
 πᾶσα ἡ Ἰσπανία ἐκτὸς τῶν ὀρεινῶν βορείων λαῶν ὑπετάγη
 εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

γγ) Ἐμφύλιοι καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι
 ἀπὸ τῶν Γράκχων μέχρι τῆς μοναρχί-
 ας τοῦ Αὐγούστου. (133—30)

Παρακμὴ τῆς δημοκρασίας.

§. 116. Αἱ μεταρρυθμίσεις τῶν δύο Γράκ-
 χων. Ἡ μεταξὺ πατρίκων καὶ πληθείων διαφορά εἶχεν
 ἤδη παλαιωθῆ, εἶχεν ὅμως γεννηθῆ νέα εὐγένεια, ἥτις ἐστήρι-
 ζετο εἰς πατραγαθίας (magistratus cunctiles), ὑπατείαν, προί-
 τωριαν, ἀγορανομίαν, κτλ. καὶ οὕτω διεκρίνοντο εὐγενεῖς (nobiles)
 καὶ ἀγενεῖς (obscuri) οἰκογένεια. Εὐγενεὶς δὲ καλίστατος

γένειά τις, ἂν ἀνέβαιnen εἰς μέγα ἄξιμά τι τοῦ κράτους· ἐπειδὴ ταῦτα συνέειχοντο μετὰ τῆς προσδοφόρου διοική-
σεως ἐπαρχίας τινός, αἱ εὐγενεῖς οἰκογένειαι ἦσαν συγχρόνως
πλούσιαι. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ δημόσιαι γαῖαι ἦσαν ἐνοικια-
σθῆναι ὑπὸ τῶν εὐγενῶν καὶ πλουσίων οἰκογενειῶν καὶ ἐκαλλι-
εργεῖντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ αἰχμαλωτισθέντων εἰς τοὺς
λαοὺς δούλων, οἱ ἐλεύθεροι γεωργοὶ τῆς Ἰταλίας, μὴ δυνά-
μεθα νὰ διαγωνίζωνται πρὸς αὐτοὺς ἠπειλοῦντο νὰ καταστρα-
φῶν. Ἐντεῦθεν τὸ 133 ὁ εὐγενὴς δήμαρχος Τιβέριος Σεμ-
πρόνιος Γράκχος, ἐπαρουσιάσθη προστάτης τῶν καταπι-
εζμένων πενήτων, καὶ κατώρθωσε ν' ἀνανεωθῶσιν οἱ πρὸ πολλοῦ
ἀπατηθέντες Λικίνιοι νόμοι (§. 107) μετὰ τινων μετριαζου-
σων προσθηκῶν· ἐπρότεινε δὲ συγχρόνως νὰ διανεμηθῶσιν οἱ θη-
ραὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Γ', ὅστις εἶχε
ἐκστήσει κληρονόμον του αὐτὸν τὸν Ῥωμαϊκὸν λαόν, πρὸς
ἐκσκευὴν γεωργικῶν ἐργαλείων χρησίμων πρὸς καλλιέργειαν
διανεμηθησομένων γαιῶν. Ὁ εὐγνώμων λαὸς ἠθέλησε νὰ
ἔξῃ αὐτὸν δήμαρχον καὶ διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἀλλ' οἱ εὐ-
γενεῖς ὑπὸ τὸν Πόπλιον Σκηπίωνα Νασικὸν διετάραξαν τὴν
ἐργασίαν καὶ ἐφόρνευσαν τὸν Γράκχον μετὰ 300 ὁπαδῶν.
Ἐκείνη ἔτη, ὕστερον δηλ. τὸ 123, ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελ-
φός, Σεμπρόνιος Γράκχος, ἐπρότεινε κατὰ τὸ
ἴδιον διάστημα τῆς δημαρχίας του πολλοὺς νόμους πρὸς με-
βολὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἰνα δὲ ὑποσκάψῃ τὰ
ὅρια τῶν εὐγενῶν, ἀπέσυρεν ἀπὸ τὴν Γερουσίαν τὸ δικαίωμα
ν' ἀποφασίσῃ αὐτὴ περὶ τῶν σπουδαιωτέρων κλάδων τῆς
ἐκείνης, καὶ ἵνα προσέτι ἐνσπεύσῃ διχονοίαν καὶ μεταξὺ τῶν
ἀριστοκρατῶν, ἔδωκε τὰ ἀπὸ τῆς Γερουσίας ἀφαιρεθέντα δικα-
ιῶματα εἰς τοὺς ἱππότας. Ἐκάμεν ἐτι πρότασιν, εἰ-
ρηναίως, νὰ δοθῶσι τὰ δικαιώματα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου
εἰς πάντας τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ συμμάχους, ἵνα μὴ ἀντισταθῶ-
σιν οὗτοι περαιτέρω εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἀγρῶν. Εἰς ἀγῶνα
ἐκ τῶν ἀριστοκρατῶν, ὅστις προῆλθεν ἐν τῇ πόλει ἐκ τῆς
οἰκονομίας βραδύχου τινός ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Γράκχου, ἡ
ἐκείνου ἡττήθη, αὐτὸς δὲ κατέφυγεν εἰς ἄλσος, ἐνθα αὐτὸς

ὁ ἴδιος διέταξε δουλὸν του νὰ βυθίσῃ εἰς τὸ στῆθός του τὸ ξίφος οὕτως ἡ ἐξουσία τῶν εὐγενῶν καὶ πάλιν ἐστερεώθη.

‘Ο ἐν Νουμιδία (111—106) κατὰ τοῦ Ἰουγοῦρθα πόλεμος.

§. 117. Μικίψας (1) ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Μασινισσᾶ ζῶν ἔτι, εἶχε σχεδὸν ἐντελῶς παραχωρήσει τὴν κυβέρνησιν τῆς Νουμιδίας εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἰουγοῦρθαν, ὃν εἶχεν υἱοθετήσῃ καὶ ὀρίσει μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀδερβού καὶ Ἰεμφού συγκληρονόμον τοῦ βασιλείου· οἱ δύο ὅμως ἀδελφοὶ δὲν ἐσυμφωνοῦν οὔτε ἀπὸ κοινοῦ νὰ κυβερνήσωσι μετ’ αὐτοῦ, οὔτε τὸ κράτος νὰ διανείμωσι· διὸ ὁ μὲν Ἰεμφὸς ἐδολοφονήθη, ὁ δὲ Ἀδερβὸς ἐξεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Ἰουγοῦρθα. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ὅμως σύγκλητος ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ Ἀδερβού ἐστείλεν ἐπιτρόπους εἰς τὴν Ἀφρικὴν, οἵτινες, διαμοιράσαντες τὸ κράτος, ἔδωκαν τὸ καλλίτερον θυτικὸν μέρος εἰς τὸν Ἰουγοῦρθαν, ἀλλ’ αὐτος μὴ εὐχαριστήσας εἰς τοῦτο ἐξεδίωξεν ἄνευ αἰτίας τὸν Ἀδερβόν καὶ συλλαβὼν αὐτὸν τὸν ἐφόνευσε μετὰ πολλὰς βασάνους.

Μαθόντες τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰουγοῦρθα, ὅστις ὅμως ἐπέτυχε διὰ δωροδοκιῶν καὶ ἀπάτης

(1)

Μασινισσᾶ (238—148)

Μικίψας † 148.		Γολόσσης	Μαστανάδας
Ἀδερβός	Ἰεμφός	Μασσάθης	Γαύδας. Ἰουγοῦρθα
† 142	† 147.	† 144.	† 104.
			Ἰεμφός ὁ Β’.
			Ἰόθας ὁ Α’.
			Ἰόθας ὁ Β’.

Σημ. Τὸ σημεῖον τῶν σταυρῶν συντομίας χάριν σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔζησε.

νὰ εἰσαγάγῃ τοιαύτην ἀταξίαν καὶ χαλάρωσιν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν, ὥστε οὗτος κατὰ τὴν πρώτην ἦδη συμπλοκὴν ἡττηθεὶς ἠναγκάσθη νὰ διαβῇ ὑπὸ τὸν ζυγόν. Τὸ ὄνειδος τοῦτο διήγειρε μεγίστην ἐν Ῥώμῃ ἀγανάκτησιν, ὥστε ἡ σύγκλητος ἀπέστειλε τὸν ὑπατὸν Κόϊντον Καϊκίλιον Μέτελλον (Νομαδικόν), ὅστις συμπαρέλαβεν ὡς ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Μάριο ν. Ὁ Μέτελλος ἀποκρούσας τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τοῦ Ἰουγούρθα, τὸν ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ προστασίαν παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Βόκχῳ, βασιλεῖ τῆς Μαυριτανίας. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ὁ Μάριος ἔλαβε τὴν ὑπατείαν καὶ τὴν κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα στρατηγίαν, ἀλλ' ὁ πόλεμος ἀπεφασίσθη κατὰ προτροπὴν τοῦ συνετοῦ καὶ ἐπιδεξίου ὑποστράτηγου Λευκίου Κορνηλίου Σύλλα, πείσαντος τὸν Βόκχον νὰ παραδῶσθαι (106) τὸν Ἰουγούρθαν εἰς τὸν Μάριον, ὅστις ἐν θριαμβῷ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Ῥώμην, ἐνθα ἀπέθανεν (ὑπὸ πείνης) εἰς τὴν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὑπόγειον εἰρκτὴν. Τῆς Νουμιδίας τὸ μὲν δυτικὸν προσετέθη εἰς τὸ βασιλείον τοῦ Βόκχου, τὸ δὲ λοιπὸν πιθανῶς ἰδόθη εἰς τὸν ἐπιζῶντα τελευταῖον ἔγγονον τοῦ Μχσινισᾶ Γαύδαν.

Ὁ κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πόλεμος
(113—101.)

§. 118. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα πολέμου οἱ Κίμβροι, Γερμανικὴ φυλὴ, προβάντες ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν (Ιουτλανδίας;) εἰς τὴν χώραν τῶν Ταυρίσκων (Στεϊρίας), ἐνίκησαν παρὰ τὴν Νωρηίαν (Νέαν Μάρκαν Καρινθίας;) Ῥωμαϊκὸν στρατὸν ὑπὸ τὸν Γναῖον Παπίριον Κάρθωνα, ὅστις εἶχε σπεύσει πρὸς βοήθειαν τῶν συμμάχων Ταυρίσκων. Μετὰ ταῦτα ὅμως δὲν προέδρυσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ κάμψαντες πρὸς Δ. παρὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῶν Ἀλπεων διέδρυσαν τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Ἰόραν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλατίαν, ἐνθα, ἀπορριφθεὶς τῆς αἰτήσεως αὐτῶν περὶ παραχωρήσεως γαιῶν, δις ἐνίκησαν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν. Ὁ δὲ Γάιος Μάριος ὁ παρὰ τὸν νόμον ἐπὶ πέντε συνεχῇ ἔτη κατέχων τὴν ὑπατείαν (104—100), ὠφελθεὶς ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν Ἰσπανίαν τῶν Κίμβρων

στραφῆν, ἔλαβε καιρὸν, καὶ ἐπικουρίαν παρὰ τῶν συμμάχων Γαλατῶν νὰ λάβῃ, καὶ τὴν πειθαρχίαν νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὸν στρατὸν. Οἱ Κίμβροι ὁμῶς, ἀναγκασθέντες ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν ἀντίστασιν τῶν Κελτιβήρων, ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς δυτικῆς Γαλατίας καὶ ἠνώθησαν πρὸς τὸν Σηκουάναν μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Τευτόνων τῶν ἐκ τῆς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν πατρίδος τῶν αὐτόθι ἀποκατασταθέντων. Ἐμποδισθέντες δ' ἀμφοτέρωθεν οὗτοι οἱ λαοὶ ὑπὸ τῶν Βελγῶν νὰ προβῶσιν πρὸς Β. διηρέθησαν, (χάριν τῆς εὐκολωτέρας προμηθείας τῶν ἐφοδίων;) καὶ στρεφέντες πρὸς Ν. ἔμελλον οἱ μὲν Τεύτονες, ὑπερβάντες τὰς δυτικὰς Ἀλπεῖς, οἱ δὲ Κίμβροι τὰς γνωστὰς ἤδη αὐτοῖς ἀνατολικὰς, νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Μάριος ὁμῶς ἐμποδίσας τοὺς Τεύτονες νὰ διαβῶσι τὰς Ἀλπεῖς καὶ νικήσας αὐτοὺς τὸ 102 παρὰ τὰ ἐν Προβηγκίᾳ Σέξτια ὕδατα συνέλαβεν αἰχμάλωτον καὶ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Τευτόδοδον. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Κίμβροι μετὰ τῶν εἰς τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τοῦ Ἰόρα κατοικοῦντων Τιγυρηνῶν εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τοῦ στενοῦ τοῦ Βρέννου, ἐξεδίωξαν τὸν ὕπατον Κάτουλλον ἐκ τῶν παρὰ τὸν Ἄθρσιν ὀχυρωμάτων αὐτοῦ καὶ διεχείμασαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Πάδου. Τὸ ἔτος 101 μέλλοντας νὰ διαβῶσιν τὸν ποταμὸν παρὰ τὰς πηγὰς διὰ νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν τοὺς ἀπήντησεν ὁ Μάριος παρὰ τὰς Οὐερκελλας καὶ νικήσας αὐτοὺς ἐξολόθρευσε τοὺς πλείους· ἕνεκα δὲ τούτου ὑποδεχθεὶς ἐν θριάμβῳ ἔλαβε τὴν ἐπώνυμίαν τοῦ τρίτου ἰδρυτοῦ τῆς πόλεως.

‘Ο κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμος (91—88.)

§. 119. Οἱ πλείστοι λαοὶ τῆς Ἰταλίας δὲν εἶχον πλήρη τὰ δικαιώματα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου· διὸ ὑπηρετοῦν μὲν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἐτέλουν φόρους, ἀλλ' ἀπεκλείοντο τῆς κυβερνήσεως. Ἀνανεώσαντας δ' ἕνεκα τούτου τοῦ δημάρχου Μάρκου Λιδίου Δρούσου τὴν πρότασιν τοῦ φονευθέντος διὰ ταύτην Γαίου Γράκχου, τοῦ νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς συμμάχους τὰ δικαιώματα Ῥωμαίων πολιτῶν, καὶ οὐ μόνον μὴ εἰσακουσθέντος, ἀλλὰ καὶ φονευθέντος, ἀπεφάσισαν οἱ πλείστοι λαοὶ τῆς Μίσης

καὶ Κάτω Ἰταλίας νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ νὰ σχηματίσωσι δημοκρατίαν, διαπομπήν μὲ Ῥωμαϊκοὺς νόμους καὶ ἔχουσιν πρωτεύουσιν τὸ ἐν τῇ βορείῳ Σαυνίτιδι Κορφίνιον. Εἰς τοὺς πιστοὺς μέινοντας Λατίνους καὶ Ἐτρούσκους, ἵνα μὴ συναποστατήσωσιν, ἔδωκαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀμέσως τὰ δικαιώματα τῶν Ῥωμαίων πολιτῶν, ἐνῷ εἰς τοὺς λοιποὺς συμμάχους μετὰ διετὴ πόλεμον (ὃν ἰδίως ἤγαγον ἐν μὲν τῇ Πικεντίνῃ ὁ Γναῖος Πομπήιος Στράβων, ἐν δὲ τῇ Σαυνίτιδι ὁ Σύλλας), ἀναγκασθέντες νὰ συγκεντρώσωσιν ἀπάσας τὰς δυνάμεις αὐτῶν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου (§. 121.)

Ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλας ἐμφύλιος πόλεμος (88—82).

§. 120. Ὁ Μάριος, βυηθούμενος ὑπὸ τοῦ δημάρχου Σουλπίκιου, ἔλαβε τὴν εἰς τὸν Σύλλαν ἀνατεθεῖσαν ἀρχηγίαν τοῦ κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πολέμου. Ἔνεκα δὲ τούτου ἐπιστρέψας ὁ Σύλλας εἰς τὴν Ῥώμην μεθ' ὅλου τοῦ διὰ τὴν Ἀσιατικὴν ἐκστρατείαν προωρισμένου στρατοῦ, ἐξεδίωξε τὸν Μάριον, ὅστις μετὰ ποικίλας περιπετειᾶς ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἐνῷ ὅμως ὁ Σύλλας ἤγεν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμον, ὁ Μάριος ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐπίσης ἐξορισθέντος φίλου αὐτοῦ ὑπάτου Κίννα, καὶ οὕτως ἀμφότεροι, πολιορκήσαντες τὴν πόλιν, ἐκυρίευσαν αὐτὴν διὰ τοῦ λιμενῶ, ὅτε καὶ ἄλλους μὲν τῶν φίλων τοῦ Σύλλας προέγραψαν, ἄλλους δὲ ἐφόνευσαν. Ὁ Κίννας ὠνόμασε συνύπατον αὐτοῦ τὸν Μάριον τὸ 86 ἔτος, ἀλλ' ἀποθανόντος τούτου κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐβδόμης ὑπατείας του, ἔμεινεν ὁ Κίννας αὐθαιρέτως ἐπὶ τέσσαρα συνεχῇ ἔτη ὑπατος· ὅτε ὅμως μετὰ δύο ἔτη ἠθέλησε νὰ ἐπιβιάσῃ στρατεύματα κατὰ τοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπανερχομένου Σύλλας, ἐφανεύθη εἰς στρατιωτικὴν στάσιν ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων στρατιωτῶν του.

Ἐπανεληθόντος δὲ τοῦ Σύλλας τὸ 83 ἔτος εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τοῦ τροπαιούχου αὐτοῦ στρατοῦ, προσῆλθον εἰς αὐτὸν πανταχόθεν οἱ διεσκορπισμένοι ἀριστοκρατικοί. Ἀφοῦ δὲ ἐνί-

κῆς τῶν ἐναντίων τῶν τοὺς στρατοὺς, ὧν τινες ἡτορμήσαντ
πρὸς αὐτόν, ἔκλεισε τὸν Γάϊον Μάριον τὸν νεώτερον (πληθυν-
σὺν τοῦ πρεσβυτέρου) δι' ὑποστρατήγου εἰς τὴν ὀχυρὰν πόλιν
Πραίνεστον, τὸ ὀρμητήριον αὐτοῦ, ἥτις μετὰ ματαίαν ἀπόπει-
ραν τῶν Σαυνιτῶν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν ἐκυριεύθη καὶ ἐλε-
λατήθη. Αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλας κατέλαβε τὴν πόλιν ἀνευ ἀντι-
στάσεως καὶ ἐξεδικήθη σκληρότατα τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Μαρίου·
διότι 4700 Ῥωμαῖοι πολῖται προεγράφησαν, 8000 Σαυνῖται εἰς
αἵματηρὰν μάχην γενομένην πρὸ τῆς Κολλίνης πύλης αἰχμα-
λωτισθέντες ἐθανατώθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἀρεως καὶ
10000 δούλοι τῶν προγραφέντων ἀπληθευρώθησαν καὶ ἐγέ-
νοντο πολῖται Ῥωμαῖοι. Πρὸς στερέωσιν δὲ τῆς ἀρχῆς τῶν
ἀριστοκρατικῶν ὁ Σύλλας, ἀναγορευθεὶς τὸ 82 δικτάτωρ ἐπὶ
ἀόριστον, ἐξέδωκε τοὺς Κορνηλίους νόμους, δι' ὧν
ἐπανήρχετο πᾶσα ἡ δύναμις τῆς πολιτείας εἰς τοὺς ἀριστο-
κρατικούς, ἐπίπτε δὲ ἡ δύναμις τῶν δημάρχων καὶ τὰ τῆς
δικαιοδοσίας καὶ φορολογίας ἐκανονίζοντο ἐκ νέου. Μετὰ δὲ
ταῦτα, ἀνυψωθείσης τῆς δυνάμεως τῆς Συγκλήτου διὰ τῆς τρο-
ποποιήσεως τοῦ πολιτεύματος (ἥτις ὅμως ταχέως κατηργήθη),
καταθέσας τὸ 79 ἔτος ἐκουσίως τὴν δικτατωρίαν ἀπεσύρθη
εἰς τὸ παρὰ τοὺς Ποτιόλους κτῆμα αὐτοῦ, ἐνθα τὸ 78 ἔτος
ἐπέθανεν.

Ὁ Γνάϊος Πομπήιος κατέστρεψεν ἐν Ἀφρικῇ τὰ λείψανα τῆς μερίδος
τοῦ Μαρίου καὶ οὕτως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐν θριάμβῳ καὶ ἔλαβε
τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Μεγάλου· τὰ δὲ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ πολέμου αὐτοῦ
κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μαρίου ἰδὲ ἐν § 122, 4.

Οἱ τρεῖς κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου
τοῦ ΣΓ'. πόλεμοι.

§. 121. Πρῶτος πόλεμος (87—84). Ἐμποδισθεὶς ὁ
Μιθριδάτης ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἐπέκτασιν τῆς κυριαρχίας του
ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἀσίας ἐνήργησε γενικὴν ἐνωσιν τῆς Ἀνατο-
λῆς κατὰ τῆς Ῥώμης, καθ' ὃν χρόνον αὕτη ἦτον ἀπασχολημέ-
νη εἰς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον κατὰ τῶν συμμάχων. ἤρχισε δὲ

τὴν ἐπίθεσιν διὰ τῆς καθυποτάξεως τῆς ΒΔ. Ἐλάσσονος Ἀσίας καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀσίας καὶ ἐξόνευσεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πάντας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ὑπάρχοντας Ἰταλοὺς (80000;)· εἶτα ἔστειλε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀρχέλαον μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐν ᾗ συνηνώθησαν μετ' αὐτοῦ οἱ πλείστοι τῶν Ἑλλήνων. Μὴ ἐλθόντος δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν τοῦ στρατοῦ διὰ τὰ ἐκωσθῆ κατὰ τῶν πολεμούντων συμμάχων, ἡ Ῥώμη ἀποπερατώσασα διὰ παραχωρήσεων τὸν κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμον καὶ ἐκωθεῖσα μετ' αὐτῶν ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Σύλλα, ὅστις διὰ τῆς κυριεύσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν δύο νικῶν, παρὰ τὴν Χαϊρώνειαν (86) καὶ παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν (85), ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην διὰ τῆς κατὰ τὴν Τροίαν ἐν Δαρδάνῳ εἰρήνης ἀφήσῃ τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτοῦ, νὰ πληρώσῃ 3000 τάλαντα καὶ νὰ παραδώσῃ τὸν στόλον του.

Δεύτερος πόλεμος (83—81). Ἐπειδὴ ὁ Μιθριδάτης μετὰ τὴν εἰρήνην δὲν ἐκένεισεν ἐντελῶς τὴν Καππαδοκίαν, ὁ Μουρήτας ὁ ὑπὸ τοῦ Σύλλα ἀφειθείς ἐν Ἀσίᾳ ἀντιστράτηγος κατέλαβε τὴν Καππαδοκίαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὸν Πόντον λεηλατῶν ἡττηθεὶς ὁμως παρὰ τὸν Ἄλυν, ἠναγκάσθη νὰ κενώσῃ τὴν Καππαδοκίαν.

Τὸν τρίτον πόλεμον (74—66) ἤρχισεν ὁ Μιθριδάτης, ὡς καὶ τὸν πρῶτον, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ῥώμη ἦτο περιπελεγμένη εἰς ἐπικίνδυνον ἐμφύλιον πόλεμον ἐν Ἰσπανίᾳ (3. 122). ἀφορμὴ δὲ πρὸς τοῦτο ἐδόθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Νικομήδους τοῦ Γ', βασιλέως τῆς Βιθυνίας, ὅστις ἀποθανὼν κατέλιπε κληρονόμον αὐτοῦ τὴν Ῥώμην. Ὁ Μιθριδάτης ἀρχίσας τὸν πόλεμον καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης κατὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαϊκῶν κτήσεων, ἐπολιορκήσας τὴν Κύζικον τὴν ἐπὶ τῆς Ὀμανύμου νήσου, ἀλλ' ὁ μέγας στρατός τῆς πολικρείας, ἀποκλεισθεὶς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ χειμῶνος ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λευκίου Λικινίου Λουκούλλου, ἐξολοθρεύθη ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν ὥσαύτως δὲ κατεστράφη καὶ ὁ στόλος αὐτοῦ. Τὸ δεύτερον ἤδη ἔτος (73) ἡδυνήθη ὁ Λουκούλλος ν' ἀρχίσῃ τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸν Πόντον, ἐνθα διὰ νέων νικῶν ἠνάγκασε τὸν βασιλεὺς νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ νὰ ζητήσῃ ἀσυλὸν εἰς τὸ κράτος τοῦ γαμ-

βροῦ τοῦ Τιγράνου. Ἀρνηθέντος δὲ τούτου τὴν παράδοσιν τοῦ πενθεροῦ του, ὁ Λουκούλλος μετὰ τοῦ ἡμίσεως μόνον τοῦ στρατοῦ (τοῦ λοιποῦ μέναντος ἐν Πόντῳ) διέβη τὴν Εὐφράτην καὶ ἐνίκησε τὸ 69 διὰ δύο λεγεώνων τὸν εἰκοσαπλάσιον στρατὸν τοῦ Τιγράνου παρὰ τὰ Τιγρανόκερτα. Ἀλλὰ δι' ἀνταρσίαν τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, δυταρεστηθέντων ἐκ τῆς ἀσυνήθους μακρᾶς ὑπηρεσίας, αἱ ἐπιτυχίαι ὀκταετοῦς ἐνδόξου πολέμου ἀπωλέσθησαν πάλιν ταχέως. Ἀνακληθέντος δὲ τοῦ Λουκούλλου, ἔλαβε τὴν ἀπεριόριστον ἀρχηγίαν καὶ τοῦ ἐν Πόντῳ καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ πολέμου (66) Γναῖος Πομπήιος ὁ Μέγας, ὅστις, πρὸ ὀλίγου ταχύτατα ἀποπερατώσας τὴν τῶν πειρατῶν καταδίωξιν (§ 122, 3), εὗρίσκετο ἔτι ἐν Ἀσίᾳ. Οὗτος λοιπὸν, εἰσβαλὼν εἰς τὸν Πόντον, ἠνάγκασε τὸν Μιθριδάτην μετὰ νυκτερινὴν νίκην, γενομένην εἰς τὸν τόπον τῆς μετὰ ταῦτα θεμελιωθείσης ὑπ' αὐτοῦ Νικοπόλεως, νὰ φύγῃ εἰς τὴν Κολχίδαν· στραφεὶς δὲ ἔπειτα κατὰ τοῦ Τιγράνου, ἠνάγκασεν αὐτὸν ἀνευ ἀγώνος νὰ ὑποταχθῇ καὶ νὰ περιορισθῇ πάλιν εἰς τὴν ἰδίαν Ἀρμενίαν. Οὕτω πᾶσα ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου ἑλᾶσσιον Ἀσία ὑπέκυψεν ἔκτοτε εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Πρὸς καταδίωξιν δὲ τοῦ Μιθριδάτου ἐπεχείρησεν ὁ Πομπήιος τὴν ἐπίπονον στρατείαν κατὰ τῆς Κολχίδος, ἐνθα ἐνίκησε καὶ τοὺς ὀρεινοὺς λαοὺς τοῦ Καυκάσου, Ἀλθανοὺς καὶ Ἰθηρας.

Μετὰ δὲ τὴν ἐκ τοῦ Καυκάσου ἐπιστροφὴν ἔθηκε τέρμα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐν Συρίᾳ Σελευκιδῶν (§. 91), ἔλυσε τὴν ἐν Παλαιστίνῃ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν Ἀριστοβούλου καὶ Ἰρσαίου τοῦ Β' ἔριδα πρὸς ὄφελος τοῦ δευτέρου, ἀρχηγοῦ τῆς φαρισαϊκῆς μερίδος, καὶ κατέστησε τὴν Παλαιστίνην φόρου ὑποτέλη εἰς τὴν Ῥώμην.

Οἱ λοιποὶ σύγχρονοι πόλεμοι μέχρι
τῆς πρώτης τριανδρίας.

§. 122. 1) Πόλεμος κατὰ τοῦ Σερτωρίου (80-72), ὅστις ὡς ὁπαδὸς τοῦ Μαρίου ἀπώλεσε τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ Ἰσπανίαν, ἀφαιρεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σύλλα. Μετὰ τῶν λειψάνων

μος τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μαρίου καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῶν Λυσιτανῶν κατάρθρωσεν ἐπὶ τοσοῦτον εὐνοϊκοῦ πρὸς μικρὸν πόλεμον ἐδά-
ρους, πολεμῶν κατὰ τοῦ Μετέλλου Πίου καὶ Γναίου
Πομπηίου, στρατηγῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν, νὰ διατηρηθῇ,
μεχρινοῦ ἐδολοφονήθη διὰ συνωμοσίας τοῦ φίλου αὐτοῦ Περ-
πύνα.

2) Ὁ πόλεμος τῶν μονομάχων καὶ δούλων
73—74). Ἀφ' οὗτου τὰ θεάματα τῶν μονομάχων κατέστησαν
ἐκ προσφιλέστεραι διασκεδάσεις τοῦ λαοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἰδρύθησαν
πολλὰ καταστήματα καὶ ἰδίως ἐν Καμπανίᾳ, ἵνα γυμνάζωνται
ἐν τούτοις δούλοι (τὸ πλεῖστον ἀνδρεῖται αἰχμάλωτοι) πρὸς τοὺς ἀ-
γῶνας τούτους. Ἐκ μιᾶς τῶν σχολῶν τούτων ἐν Καπύῃ ἀριθ-
μὸς τις μονομάχων ἔφυγε καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Θρακικοῦ
στρατάρκου ἠῤῥησε διὰ προσελεύσεως δούλων τῆς μεσημε-
ρινῆς Ἰταλίας καὶ κατήντησε πολυάριθμος στρατὸς, ὅστις ἐνί-
κησε τέσσαρας Ῥωμαίους στρατηγοὺς. Ἀλλ' ἡ μεταξὺ τῶν ἀρ-
χηγῶν διχόνοια καὶ ἐτι μᾶλλον ἡ ἔλλειψις ὠρισμένου σχεδίου
ἀπόδισε τοὺς ἐπαναστάτας νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῶν νικῶν των.
Πόντων δὲ τῶν διασημοτέρων στρατηγῶν, οἱ Ῥωμαῖοι ἔδωκαν
τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν στρατηγὸν Μάρκον Λικίνιον
Λάρσσον, τὸν εἰς ἀπισιαστικὴν μάχην νικῆσαντα τὸν Σπάρ-
τακον, ὅστις καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην· λείψαν· δὲ τοῦ ἡττη-
μένου στρατοῦ (5000 ἀνδ.), τὰ ὅπλα ἤθελον ὑπερβάντα τὰς
ὀλεις νὰ φύγωσιν, ἀπαντήσας ὁ ἐξ Ἰσπανίας ἐπανερχόμενος
Πομπήιος τὰ ἐξωλόθρευσε· διὸ οὗτος καὶ ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἐξέρρι-
ψε τὸν πόλεμον.

3) Ὁ κατὰ τῶν πειρατῶν πόλεμος (78—67).
κατὰ τὸ διάστημα τῶν συχνῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐκ τῶν πει-
ραζομένων καὶ ἀπόρων καταστάντων καταίκων τῶν ἐπαρχιῶν, ἰδίως
τῶν Ἀσιατικῶν, ἐκ τῶν φυγάδιων πασῶν τῶν καταβληθεῖσάν
ἐρίθων, ἐκ λειποτακτῶν στρατιωτῶν κτλ. εἶχε σχηματισθῇ
καλῶς ὀργανισμένη δύναμις πειρατῶν, ἥτις κατέστη
πικίνδυνος πρὸς πᾶσαν τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ πελάγη αὐτῆς,
φορολόγει πλέον τῶν 400 πόλειων, καὶ ἐκρυπτε τὴν λείαν
αὐτῆς εἴτε ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, εἴτε εἰς κρυπτήρια

τῆς εἰς τοιαῦτα πλουσίας μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Ἑλλάσ-
 σονος Ἀσίας. Ὁ ἀνθύπατος Πόπλιος Σερόβιλιος κατὰ τὸ διάστημα
 τῆς τριετοῦς ἐντεῦθεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ διηκίσεως αὐτοῦ εἶχε κυ-
 ρεύσει ἀπ' αὐτῶν πολλὰ φορούρια εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια
 καὶ ὑπερβάς τὸν Ταύρον, ἐκυρίευσεν τὰ Ἰσαυρα (ὅθεν καὶ Ἰσαυρι-
 κός), ἀλλ' αἱ νίκαι αὗται δὲν ἡλάττονον ποσῶς τὴν ἐπὶ τῇ
 θαλάσσης δύναμιν τῶν πειρατῶν, διότι οὗτοι ἀ-
 ποβαίνοντες εἰς τὰ παράλια, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱταλικά, ἐλεηλάτουν
 τὰς πόλεις καὶ ἐπαύλεις, ἡχμαλώτιζον τοὺς κατοίκους (καὶ αὐτοί
 ὁ Καῖσαρ ἔπεσε κατὰ θάλασσαν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν) καὶ συν-
 ελάμβανον τὰ σιταγωγὰ πλοῖα. Ὁ ἐντεῦθεν ἐν Ῥώμῃ προσελ-
 θὼν λιμὸς ἠνάγκασεν τὸν λαὸν νὰ θώσῃ εἰς τὸν Γνάϊον Πομπ-
 ήιον τὴν ἀρχηγίαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μεσόγειον καὶ τὰ παρά-
 λια αὐτῆς ἐπὶ τρία ἔτη καὶ νὰ θέσῃ εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ
 τοὺς στρατιώτας, τὰ πλοῖα καὶ τὰ ταμεία τοῦ κράτους (τ.
 67). Οὗτος λοιπὸν κατεδίωκε τοὺς πειρατὰς ἀπὸ καταφυγίου
 εἰς καταφύγιον, ἐκαθάρισεν εἰς δύο μικρὰς ἐκστρατείας (40 καὶ
 49 ἡμερῶν) κατὰ πρῶτον μὲν τὴν δυτικὴν, εἶτα δὲ τὴν ἀνα-
 τολικὴν Μεσόγειον σχεδὸν ἄνευ ἀγῶνος, κατεστρεψε τὰ πλοῖα
 τῶν πειρατῶν καὶ τὰ φορούρια αὐτῶν, καὶ ἀντὶ κατὰ τὸ παρά-
 δειγμα τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγῶν νὰ σταυρώσῃ τοὺς αἰχ-
 μαλώτους, ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς, ὄντας πλέον τῶν 2000, πόλιν
 καὶ γαίαν ἐν Σικελίᾳ.

Ἡ Κρήτη μετὰ διετὴ κατὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς πειρατῶν ἀγῶ-
 να κατέστη τὸ 66 Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τοῦ Κοίντου Καί-
 κιλίου Μετέλλου τοῦ διὰ τοῦτο ἐπικληθέντος Κρητικῶ.

Ἡ συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα (65—62).

§ 123. Ἐπειδὴ οἱ δημοκρατικοὶ κατὰ τὴν ἐπικειμένην ἐ-
 πίνδον τοῦ Πομπηίου (§ 121 περὶ τὸ τέλος) ἐφρόνουντο τὴν
 ἰδρυσιν στρατοκρατίας, ἐφρόντισαν νὰ καταλάβωσι πρότερον
 τὴν ἐξουσίαν· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ Λευκίου Σεργίου Κατι-
 λίνου, συνεργοῦ τοῦ Σύλλα κατὰ τὰς προγραφὰς αὐτοῦ, ὅστις
 ἐζήτην τὴν ὑπατείαν τὸ 64 ἔτος ἐξελέχθη διὰ τὸ ἔτος 63 ὁ
 Μάρκος Τύλλιος Κικέρων μετὰ τοῦ δημοκρατικοῦ ὑπο-

Ψηφίου Γαίου Ἀντωνίου· Ἐνεκ δὲ τούτου ὁ Κατιλίνας ἤτοι-
κίσθη πρὸς ἐμύλιον πόλεμον καὶ συνήθροισε στρατὸν ἐν Ἑ-
τρουρίᾳ ὑπὸ τὸν Γαίον Μάλλιον, ἵνα, ἀγαγὼν αὐτὸν ἐν ἀνάγ-
ῃ κατὰ τῆς πρωτεύουσας, λάβῃ οὕτω διὰ τῆς βίας τὴν ὑπα-
τείαν διὰ τὸ ἔτος 62, ἀλλ' ὁ ἄγρυπνος Κικέρων ἐματαίωσε
πάντα τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν, ἰδίως δὲ ἀπόπειραν δο-
λοφνίας καθ' ἑαυτοῦ. Ὁ Κατιλίνας τότε καταλιπὼν τὴν
πόλιν μετέβη πρὸς τὸν στρατὸν εἰς Ἑτρουρίαν, ἵνα ὀδηγήσῃ
αὐτὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὅμα τῇ εἰδήσει ἐκτραγείσης αὐ-
τοῦ ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὅτε τῶν ἐν Ῥώμῃ συνωμοτῶν τὰ
σχέδια ἐπροδόθησαν ἐξ ἐπιστολῶν, ἃς εἶχον δώσει εἰς τοὺς
πρέσβεις τῶν Ἀλλοθρόγων, καὶ τέσσαρες αὐτῶν συλληφθέντες
κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ ἐθανατώθησαν ἐν τῷ
θεσμοπτηρίῳ, ὁ Κικέρων ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «πατὴρ τῆς πα-
τριδος»· καὶ ἡ εἰδήσις τῆς ματαιωθείσης ἐν Ῥώμῃ ἐπαναστάσεως
διέλυσε καὶ τὸν ἐν Ἑτρουρίᾳ στρατὸν, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα,
ζητήσαντα νὰ φύγωσιν εἰς τὴν Γαλατίαν, ἐνικήθησαν τὸ 62
παρὰ τὴν Πιστωρίαν, ἐνθα ἔπεσε καὶ ὁ Κατιλίνας.

Ἡ πρώτη τριανδρία (60).

§. 124. Μὴ δυνηθεὶς ὁ Πομπήιος νὰ τύχῃ τὴν κύρω-
σιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ διατάξεων αὐτοῦ, ἠνώθη μετὰ τοῦ Γαίου
Ιουλίου Καίσαρος καὶ τοῦ Μάρκου Λικινίου
Κράσσου καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ πρώτη τριανδρία
τὸ 60 πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ Καῖσαρ ὡς
ὑπατος κατώρθωσε τὸ 59 τὴν κύρωσιν τῶν διατάξεων τοῦ
Πομπηίου δι' ἀποφάσεως τοῦ λαοῦ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύ-
ζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰουλίαν καὶ ἔλαβεν ὁ ἴδιος ὡς ἐ-
παρχίας ἐπὶ πέντε ἔτη τὰς δύο Γαλατίας (τὴν ἐντευθεν καὶ
τὴν πέραν τῶν Ἀλπεων) καὶ τὴν Ἰλλυρίαν, ἀπεμάκρυνεν ὅμως
πρὸ τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεώς του τοὺς ἀρχηγούς τῆς Γερου-
σίας, Κάτωνα καὶ Κικέρωνα, ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ ὁ μὲν ἐστάλη
εἰς τὴν Κύπρον πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς, ὑποθαλούσης τὴν
πειρατίαν, ὁ δὲ Κικέρων, προτείναντος τοῦ Κλαυδίου νόμον,
δι' οὗ ἐτιμωρεῖτο μὲ ἐξορίαν πᾶσα θανάτωσις πολίτου ἄνευ δι-

καστικής αποφάσεως, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς εἰς ἐξορίαν, ἀλλὰ μετὰ 16 μῆνας ἀνεκλήθη.

Πόλεμος τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ (58—51). Ἀφοῦ ἤδη πρότερον (121—106) οἱ Γαλατικοὶ λαοὶ οἱ μεταξὺ τῶν Πυρρηναίων καὶ Ἀλπεων ὑπετάγησαν καὶ τὰ τῆς χώρας αὐτῶν διετάχθησαν ὡς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας (Ναρβωνίτις), ὁ Καῖσαρ ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν καὶ τῆς λοιπῆς Γαλατίας, ἥτις δὲν ἐπαρουσίασεν εἰς αὐτὸν πολλὰς δυσκολίας ἕνεκα τῶν διχονοιῶν καὶ τῆς ζήλοτυπίας τῶν Γαλατικῶν φυλῶν. Κληθεὶς εἰς βοήθειαν ὑπὸ τῶν Γαλατῶν, στεναχωρουμένων ἐκ τῶν μεταναστάσεων τῶν πρὸς Ἀ. λαῶν, ἀπέκρουσε τὸ 58 ἔτος τοὺς εἰς τὴν χώραν τῶν Λιδουῶν εἰσβαλόντας Ἑλβετοὺς καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν χώραν των, τοὺς δὲ Γερμανοὺς, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἀριόβιστος εἶχεν ἰδρύσει ἐν Γαλατίᾳ Γερμανικὸν βασίλειον, ἐνίκησε παρὰ τὸ Οὐϊσόντιον καὶ τοὺς ἀπώθησε πάλιν πέραν τοῦ Ῥήνου. Μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Βελγῶν, οἵτινες ἐδωρῶντο ὡς ὁ ἀνδρείοτατος λαὸς μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ τῶν Πυρρηναίων καὶ τῶν ἐν τῇ δυτικῇ Γαλατίᾳ λαῶν, ἡ κατάκτησις τῆς λοιπῆς χώρας ἀπετελέσθη κατὰ τὴν τρίτην ἐκστρατείαν (τὸ 56). Τὰ δὲ ἐπόμενα τρία ἔτη (55—53) ὁ Καῖσαρ δις διέβη τὸν Ῥήνον, μεταβαίνων εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ δις ἀπέβη εἰς τὴν Βρετανίαν, χωρὶς ὅμως νὰ κάμῃ κατακτήσεις εἰς τὰς χώρας ταύτας. Τὰ τελευταῖα ἔτη (54—51) οἱ Γαλάται, οἵτινες οὐ μόνον τὴν ἀπόλειαν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐθρήνουν, ἀλλὰ καὶ βαρέως ἐπιέζοντο διὰ φόρων, καταλυμάτων καὶ λεηλασιῶν τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἔκαμον συχνὰς ἀποπειράς νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς δυναστείας, καὶ ἀφοῦ ἀπέτυχον μεμονωμέναι ἐπιχειρήσεις αὐτῶν, τὸ 52 ἐξεβράβη γενικὴ ἐπανάστασις τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τὸν Οὐερκιγγετόριγον, ἦν ὅμως κατέβαλεν ὁ Καῖσαρ διὰ μεγάλης ἡττῆς τῶν ἡνωμένων Γαλατῶν παρὰ τὴν Ἀλεσίαν.

Ὁ μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου ἐμφύλιος πόλεμος (49 καὶ 48). Ἔνεκα τῆς καταστροφῆς τοῦ Κράσσου εἰς τὴν κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατείαν αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου

τῆς Ἰουλίας συζύγου τοῦ Πομπηίου καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ προσωπικὴ σχέσις τῶν δύο ὑπολειπομένων μελῶν τῆς τριανδρίας μετεβλήθη. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέρωι ἔτεινον πρὸς τὴν μοναρχίαν καὶ δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας, εἶπετο νὰ ἀποφασίσῃ ἐμφύλιος πόλεμος, τίς τῶν δύο ἔμελλε νὰ κρατήσῃ. Τοῦτον ἤρχισεν ὁ Καῖσαρ, ὅστις καὶ τοὶ προσκληθεῖς ὑπὸ τῆς Γερουσίας νὰ διαλύτῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ εἰπὼν «ἐρρίφθω ὁ κύβος» διέβη τὸν Ρουβίκωνα. Ὁ Πομπήιος ἔφυγε μετὰ τῶν ὑπάτων καὶ πολλῶν Γερουσιαστῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Καῖσαρ κατέκτησε τὴν Ἰταλίαν εἰς δύο μῆνας, καθυπέταξε κατὰ πρῶτον τοὺς ὑποστρατήγους τοῦ Πομπηίου Ἀφράνιον καὶ Πετρήιον ἐν Ἰσπανίᾳ, εἰτα ἀποδὲς εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰλυρίαν, ἐνίκηθῃ εἰς τὴν παρὰ τὸ Δυρράχιον πρώτῃν μάχην ὑπὸ τοῦ Πομπηίου. Ἄλλ' οὗτος ἀντὶ, ὠφελοῦμενος ἐκ τῆς νίκης, νὰ μεταβῇ ἀμέσως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνόμισε κάλλιον πρὸς ἐντελὴ καταστροφὴν τοῦ ἀντιπάλου τοῦ νὰ συνάψῃ τὴν παρὰ τὴν Φάρσαλον μάχην, καὶ ἦν ὅμως ὁ διπλάσιος στρατὸς αὐτοῦ ἠττήθη κατὰ κράτος διὰ τοῦ λαμπροῦ σχεδίου τοῦ Καίσαρος τὸ 48, καὶ οὕτω κατέφυγε πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖον Αὐλητὴν, τοῦ ὁποίου ὁ πατὴρ ὤφειλεν εἰς αὐτὸν τὴν εἰς τὸν θρόνον ἐπάνοδόν του, ἀλλ' ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ.

Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πόλεμος (48—47). Ὁ Καῖσαρ ὅστις εἶχε παρακολουθήσει τὸν Πομπήιον εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰκόασε τὰς μεταξὺ τοῦ Πτολεμαίου Αὐλητοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Κλεοπάτρας περὶ τοῦ θρόνου ἔριδας ὑπὲρ τῆς δευτέρας, καὶ οὕτως ἐγεννήθη ἐντεῦθεν ἐπανάστασις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Λαβὼν δὲ ἐπικουρίαν ἐκ τῆς Συρίας καὶ Ἑλλάσσανος Ἀσίας, ἐνίκησε τὸν Πτολεμαῖον, ὅστις φεύγων ἐπνίγη εἰς τὸν Νεῖλον, ἡ δὲ Κλεοπάτρα κατέλαβε τὸν θρόνον.

Ὁ κατὰ τοῦ Φαρνάκου πόλεμος (47) υἱοῦ τοῦ Μιθριδάτου, ὅστις, ὠφελοῦμενος ἀπὸ τὰς διχονοίας τῆς Ρωμαϊκῆς δημοκρατίας, ἠθέλησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ παρὰ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον μικρὸν κράτος αὐτοῦ, ἀπεπερατώθη διὰ πεινθημέρου μόνον ἐκστρατείας, ὅθεν προῆλθε τὸ γνωστὸν, αἴθλων,

εἶδον, ἐνίκητα (vici, vidi, vici)· ὁ δὲ Φαρνάκης ἐρονεύθη ὑπὲρ τῶν ἀντάρτου, τὸ δὲ βασιλεῖον ἔλαβεν ἕτερος υἱὸς τοῦ Μιθριδάτου.

Ἐντεῦθεν ἐπανῆλθεν ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν Ῥώμην, ἐνθα κατὰ τὴν ἀπουσίαν του εἶχεν ὀνομασθῆ δικτάτωρ ἐπὶ ἑν ἔτος, ὑπατος ἐπὶ πάντε καὶ δῆμαρχος διὰ βίου.

Τὸν ἐν Ἀφρικῇ πόλεμον (46) κατὰ τῶν λειψάνων τῆς φατρίας τοῦ Πομπηίου, δηλ. τῶν υἱῶν αὐτοῦ Γναίου καὶ Σέξτου, τοῦ Μετέλλου Σχηπίωνος, πενθεροῦ τοῦ Σέξτου, τοῦ Κάτωνος, κτλ. οἵτινες εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νουμιδίας Ἰόδα, ἀπεπεράτωσεν ὁ Καῖσαρ διὰ τῆς παρὰ τὴν Θάψον νίκης· καὶ ὁ μὲν Κάτων, Σχηπίων καὶ Ἰόδας ἀπέθανον ἐκουσίως, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Πομπηίου διαφυγόντες μετέβησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ μετήνεγκον ἐκεῖσε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Ἐπὶ τούτοις τὸ μέγιστον μέρος τῆς Νουμιδίας ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς.

Ὁ Καῖσαρ, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ῥώμην, κατεφορτώθη μὲ νέας καὶ ἀσυνήθεις τιμὰς, αἷν διὰ τῆς τεσσαρακονθήμερου εὐχαριστηρίου ἑορτῆς, τῆς ἀνεγέρσεως ἀγαλμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ δικτάτωρος ἐπὶ δέκα ἔτη. Εὗρτοσε δὲ τετραπλὺν θρίαμβον διὰ τὴν Γαλατίν, Αἴγυπτον, Ἰόντον καὶ Ἀφρικὴν, διεμοίρασε χρῆματα καὶ γαίας εἰς τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, εἰστίασε καὶ διεσκέδασε τὸν ὄχλον διὰ τῆς ἀνηκούστου σπατάλης· ἐβελτίωσεν ὁμῶς τὸ ἡμερολόγιον, καλονίσας αὐτὸ διὰ τοῦ Ἑλλήνος ἀστρονόμου Σωσιγέנוρος, ὅπως νῦν παρ' ἡμῖν ἔχει, καὶ τέλος ἤγαγε πόλεμον ἐν Ἰσπανίᾳ (46—45) κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πομπηίου, οὓς μετὰ πολλῶν μύχθων ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ εἰς τὴν παρὰ τὴν Μουνδαν φονικὴν μάχην. Μετὰ ταῦτα ἔλαβε τὸν πέμπτον θρίαμβον καὶ ὠνομάσθη δικτάτωρ διὰ βίου μετὰ τοῦ τιτλοῦ κύτοχράτορος.

Θάνατος τοῦ Καίσαρος τὸ 44· Ἐκτὸς πολλῶν μετεωλογικῶν σχεδίων αὐτοῦ διὰ τὸν ὀργανισμόν τοῦ κράτους ἐνταχρήθη ὁ Καῖσαρ παρασκευαζόμενος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Πάθων πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ΝΑ ὀρίων τοῦ κράτους, συγχρόνως δὲ καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ἡττῆς τοῦ Κράσσου. Κατὰ

δὲ τὰ Σιθύλλαια θέσφατα ἔπρεπε ὁ στρατηγὸς τοῦ πολέμου νὰ λάβῃ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ὅμως ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας· ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ εἶχε σχηματισθῇ συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ διατάκτορος ὑπὸ 60 ἀριστοκρατῶν, ἀρχηγοὶ τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ στρατηγοὶ Μάρκος Βρούτος καὶ Γαῖος Κάσσιος, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐδολοφονήθη τὴν 15 Μαρτίου τοῦ 44 ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Γερουσίας δι' 23 πληγῶν δι' ἐγχειριδίων.

Ἡ δευτέρα τριανδρία (43).

§. 125. Ὁ ὑπατος Μάρκος Ἀντώνιος, κατέχων τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος, ἐξέδωκεν ὡς διατάξεις αὐτοῦ ὅ,τι ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἴσιν καὶ οὕτω διευοίρασεν αὐτογνωμόνως ὑπουργήματα, ἐπαρχίας, κτλ. Συγχρόνως δὲ, ἵνα ἔχῃ, ὥς ποτε ὁ Καῖσαρ, στρατὸν καὶ ἐπαρχίαν πλησίον τῆς Ῥώμης, κατάρθωτε διὰ τοῦ λαοῦ, ἐναντιουμένης τῆς Γερουσίας, ἵνα ὁ Δεκιμῖος Βρούτος πειραχωρήσῃ τὴν ἐντὸς τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ἐπαρχίαν αὐτοῦ, καὶ λάβῃ ἀντ' αὐτῆς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπεὶ ἰδὼς ὅμως οὗτος ἠρνεῖτο νὰ ὑπακούσῃ εἰς μὴ γενομένην δεκτὴν ὑπὲρ τῆς Γερουσίας ἀπίρασιν τοῦ λαοῦ, ἐγεννήθη

Ὁ περὶ τὴν Μουτίνην ἐμφύλιος πόλεμος (44—43) μεταξὺ Ἀντωνίου καὶ Δεκίμου Βρούτου. Ἐνῷ δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐπυλιόρκει τὸν ἀντίπτερον αὐτοῦ εἰς τὴν Μουτίνην, ἡ εὐγλωττία τοῦ Κικέρωνος ἐκίνησε τὴν Γερουσίαν εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ οὕτως οἱ ὑπατοὶ Πένσας καὶ Ἰρτίος συνιδευόμενοι ὑπὲρ τοῦ Γαίου Ὀκταβιανοῦ (ἐγγόνου τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος, υἱοθετηθέντος καὶ κληρονόμου ὑπ' αὐτοῦ καταστάντος) ἐκίνησαν πρὸς βνήθειαν τοῦ Δεκίμου Βρούτου. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος ἡττήθη περὶ τὴν Μουτίνην, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰρτίος ἐπισεν εἰς τὴν μάχην καὶ ὁ Πένσας ἀπέθανεν ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔλαβε πληγὰς, καὶ οὕτως ὁ Ὀκταβιανὸς ἔμεινε μόνος ἀρχηγός. Ἐννοῶν ὅμως, ὅτι μόνος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνισταθμίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῶν συνωμοτῶν, ἀπέφασκε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τούτους κατὰ πρῶτον καὶ οὕτως ἠνώλη μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Λεπίδου ἐπὶ νήσου ταρὰ τὴν Βονωνίαν πρὸς διοίκησιν τοῦ Κράτους ἐπὶ πάντα ἔτη καὶ

πρὸς καταστροφὴν τῆς πατρίας τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου, καὶ οὕτως ἐγενήθη

Ἡ δευτέρα τριανδρία τὸ 43, καθ' ἣν ἡ δημοκρατικὴ μερίς δι' ἀνανεώσεως τῶν προγραφῶν ἐξηφανίσθη καὶ ὁ Κικέρων παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Ἀντωνίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Ὀκταβιανὸς ἐξεστράτευσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου, αἵτινες, ἡττηθέντες εἰς τὴν διπλὴν παρὰ τοὺς Φιλίππους μάχην τὸ 42, ἀπέθανον ἐκουσίως.

Νέος διαμελισμὸς τῶν ἐπαρχιῶν, ὁ γάμος τοῦ Ἀντωνίου μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ὀκταβιανοῦ, Ὀκταβίας καὶ αἱ ἐχθροπραξίαι τοῦ Σέξτου Πομπηίου, ὅστις ἐμπόδιζε τὴν διὰ θαλάσσης προμήθειαν τῶν τροφῶν τῆς Ῥώμης, ἐμπόδισαν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐχθρας μεταξὺ Ὀκταβιανοῦ καὶ Ἀντωνίου. Ἀποθνήσκων ὁ Σέξτος Πομπήιος ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα καὶ ἐφονεύθη ἐν τῇ Ἑλλάσσει Ἀσίᾳ, ὁ Λέπιδος ἐξώσθη ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀκταβιανοῦ τριανδρίας, καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀφήσας τὴν Ὀκταβίαν ἐκήρυξεν ὡς νόμιμον σύζυγον αὐτοῦ τὴν Κλεοπάτραν, ὁ Ὀκταβιανὸς ἐκίνησε τὴν Γερουσίαν εἰς τὸν κατὰ τῆς Κλεοπάτρας (κατ' ὄνομα) πόλεμον καὶ διὰ τῆς κατὰ θάλασσαν νίκης παρὰ τὸ Ἄκτιον ἀκρωτήριον τοῦ Ἀγρίππα τὸ 31 ἔλαβε τὴν μοναρχίαν. Ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἔφυγον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐνθα ἀπέθανον ἐκουσίως, ἡ δὲ Αἴγυπτος κατέστη τὸ 30 Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Τρίτη Περίοδος.

Ἡ Ῥώμη ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας

(30 π. Χ.—476 μ. Χ.)

Ἡ δυναστεία τοῦ Ὀκταβιανοῦ (30 π. Χ.—68 μ. Χ.)

§. 126. 1) Ὁ Γάιος Ιούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς Αὐγουστος (30 π. Χ.—14 μ. Χ.), ἐνῶ ἤδη εἶχεν ὡς αὐτοκράτωρ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, βαθμηδὸν ἐλάμβανε πάντα

τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα, τέλος δὲ καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ οὕτως ὑπὸ τὸν τίτλον ἡγεμῶν συνήθονεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἡ δουλικὴ Γερουσία ἀνενέσανε κατὰ δεκαετίαν· συγχρόνως ὁμῶς ὑφίσταντο τὰ δημοκρατικὰ ἀξιώματα, καθὼς καὶ ἡ Γερουσία.

Πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὁρίων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὀργάνισεν ὁ Αὐγούστου τὰ μόνιμα στρατεύματα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ῥήνον, Δούναβιν καὶ Εὐφράτην μεθορίας ἐπαρχίας· πρὸς φύλαξιν δὲ αὐτοῦ ἐπέχει-
τισε σωματοσολακὴν ἐκ 40 λόγων πραιτωριανῶν, καὶ πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τῆς πόλεως τρεῖς ἀστυκούς λόχους.

Οἱ δὲ πρὸ τοῦ Αὐγούστου (1) πόλεμοι ἐσκόπουν μάλ-
λον τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαίων ἢ τὴν πρόσκτησιν νέων κτήσεων. Οὕτω διὰ νὰ καθυστερήσῃ τὴν Ἰσπανίαν, καθυπετάγησαν οἱ τῶς ἐλευθεροὶ Κανταβροὶ καὶ Ἀστούριοι· τὰ δὲ ἀνατολικά τοῦ Κρά-
τους ὅρια ἐξησφαλίσθησαν δι' ἐκστρατείας κατὰ τῶν Πάρθων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς, μαθὼν τὴν ἀφίξιν τοῦ Αὐ-
γούστου εἰς τὴν Συρίαν, ἀπέδωκε τὰ ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κράσσου ληφθέντα σήματα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους· πρὸς ἐξα-
σφάλισιν δὲ καὶ τῶν βορείων ὁρίων ὁ Δρούσος καὶ ὁ Τιθέριος, οἱ πρόγονοι τοῦ Αὐγούστου, ἐκυρίευσαν τὸ 15 ἔτος τὰς πρὸς Ν.
τοῦ Δοῦν ἄθρας χώρας, οἷον παρὰ μὲν τὸν Κάτω Δούναβιν
τὴν Μοισίαν, παρὰ δὲ τὸν Ἄνω τὴν Ῥαιτίαν, τὴν Οὐϊνδελικίαν
καὶ τὸ Νωρικὸν (βιβλίον Γ'. §. 3), ἐνῶ τὴν παρὰ τὸν μέσον Δού-
ναβιν Παννονίαν ἀπὸ τοῦ 33 ἤδη ἔτους εἶχεν ὑποτάξει ὁ Ὀκτα-

(4) Τιθέριος Κλαύδιος Νέρων ἐνομφεύθη τὴν Λιβύαν
ἥτις μετὰ ταῦτα ἐγένετο τρίτη σύζυγος τοῦ Ὀκταβιανῶ.

Τιθέριος † 37.

Δρούσος † 9. π. Χ.

Γερμανικὸς † 49. Κλαύδιος † 54.

Ἀγριππὶνα νομφ. τὸν

Καλιγόλας † 41

Δομίτιον, εἶτα δὲ τὸν Κλαύδιον

Νέρων υἱὸς τοῦ Δομίτιου † 68.

2 σύζυγος Ποππαῖα Σεβίνη.

Επὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, καὶ οὕτως ὁ Δρούναβις ἐγένετο δεύτερος μεθόριος ποταμὸς πρὸς τὴν Γερμανίαν· ἐξ ἐναντίας αἱ εἰς τὸ ἑσώτερον τῆς Γερμανίας ἐκστρατεῖαι τοῦ Δρούσου (12—9), ἂν καὶ ἐπροχώρησε μέχρι τοῦ Ἀλβίου, δὲν ἐπὶ νεικὸν κανὲν μόνιμον ἀποτέλεσμα· διότι τὴν ἀπόπειραν ἰδρῦσαι Γερμανικῆς ἀρχῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐματαιώσεν ὁ Χηρούσκο· Ἀρμίνιος καὶ παρὰ Γερμανοῖς Ἑρμαννο·, νικήσας τὸν Ῥωμαῖον ἐπαρχὸν Κυντίλιον Οὐάρον ἐν τῷ Τεutoβοουργικῷ δρυμῷ τὸ 9 μ. Χ. (βιβλίον Γ', §. 3). Ὁ Αὐγούστος ἐτελεύτησεν ἐν Νώλῃ τὸ 14 μ. Χ.

2) Ὁ Τιβερίος (14—37) κατ' αἴτησιν τοῦ Αὐγούστου εἶχεν υἱοθετήσει τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Γερμανικόν, καὶ φοβούμενος τὸν ἰσχυρὸν τοῦτον στρατηγόν, ὅστις ἠγαπάτο ὑπὸ τῶν λεγεῶνων, ἐξεπλήρου κατὰ τὰ ἑπτὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του πάντα τὰ χρῆα φρονίμου ἡγεμόνος· ἀδιαλείπτως ὅμως κατεγίνετο νὰ ἄρῃ ἀπὸ τοῦ μέσου τὸν Γερμανικόν. Ἔνεκα τούτου, ὅτε οὗτος κερδήσας νίκην κατὰ τοῦ Ἀρμίνιου ἐπὶ τοῦ πεδίου Ἰδισταβίσου τοῦ εἰς τὰ ΝΑ. τῆς πόλεως Ἀννοβέρου, ἠτοιμάζετο νὰ ἀνιῇ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δρούσου ἰδρυθεῖσαν αὐτόθι Ῥωμαϊκὴν ἀρχήν, ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Τιβερίου εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔνθα κατέστησε Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Κομμαγενήν, τῶν ὁποίων οἱ βασιλεῖς εἶχον ἀποθάνει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε (δηλητηριασθεῖς). Ἐπὶ 11 ἔτη ὁ Τιβερίος ἄφησε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν ἀρχηγόν τῆς σωματοφυλακῆς αὐτοῦ Σιανόν καὶ μετὰ τὴν εἰς τὴν νῆσον τῶν Καπρεῶν παρεδόθη εἰς τὰς ἡδονάς. Ὁ Σιανὸς ὅμως θελήσας ν' ἀρπάσῃ τὴν κυβέρνησιν ἐφονεύθη, ὃ δὲ Τιβερίος ἐκόρεσε τὸ αἰμοφόρον αὐτοῦ διὰ τῶν καταδιώξεων τῶν φίλων τοῦ Σιανοῦ· ὅτε ὅμως καὶ αὐτὸς ἐπλησίαζε ν' ἀποθάνῃ, ἐπνίγη ἐντὸς τῶν προσκεφαλαίων ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς σωματοφυλακῆς αὐτοῦ.

3) Ὁ Καλιγὸς (37—41) εἰδείχθη λίαν σπάταλος καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἰδίως κατὰ τῶν πλουσίων. Σχέδιον ἐκστρατείας αὐτοῦ κατὰ τῆς Βρετανίας ἔληξε μὲ τὴν συλλογὴν ὀστράκων εἰς τὰ Γαλατικὰ παράλια ὡς λαφύρων ἐκ τοῦ κατὰκτηθέντος δὲθεν Ὠκεανοῦ. Φονευθέντος τοῦ Καλιγόλα ἡ Γε-

ρυσία ήθέλησε νά άνδρύση τήν δημοκρατίαν, ἀλλ' οἱ σωματοφύλακες ἢ πραιτωριανοὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν θείον τοῦ φονευθέντος αὐτοκράτορος καὶ ἀδελφὸν τοῦ Γερμανικοῦ, τὸν πεπαιδευμένον μὲν, ἀλλὰ παράπληκτον καὶ μωρὸν

4) Τιβερίον Κλαύδιον (41—54), ὅστις ταχέως ἄφησε τὰς ἡνίας τῆς κυδερνήσεως εἰς γυναῖκα αἰσχρὰ ἢ φίλαρχα (Μεσσαλίνα καὶ Ἀγριππίνα) καὶ τοὺς ἀθλίους ἀπελευθέρους (Πολύδιον, Πάλλαντα, Νάρκισσον), οἵτινες οὐδὲν ἱερὸν εἶχον. Τὰ ὅρια ὅμως τοῦ κράτους οὐ μόνον ἐτηρήθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπέξετάθησαν καὶ πρὸς Β. καὶ πρὸς Ν. διότι τότε ἤρχισαν αἱ κατακτήσεις τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Βρετανίαν καὶ ἡ Καππαδοκία μετὰ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας καὶ τοῦ Πόντου καὶ ἡ Μαυριτανία ἐγένοντο Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι· συγχρόνως δ' ἤρχισε καὶ ἡ διὰ τῶν ἀποστόλων διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ συγκρότησις τῶν πρώτων Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ Ἀγριππίνα δηλητηριάσασα τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν ἐκ προτέρου γάμου υἱὸν αὐτῆς

5) Νέρωνα (54—68), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκυβέρνησε καλῶς· ἀλλ' ἀφ' οὗτου ἡ Ποππαῖα Σαβίνη κατέπεισεν αὐτὸν νά φονεύσῃ τὴν μητέρα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ καὶ νά νυμφευθῇ αὐτὴν, ἀπεθριώθῃ. Ἰσχυροὶ πολὺ εἶνε οἱ λόγοι, ὅτι αὐτὸς ἐβαλε τὸ μέγα πῦρ εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκ τῶν 14 τμημάτων τῆς πόλεως 3 ἐντελῶς κατεκάησαν καὶ 4 μόνον ἔμειναν ὅλως ἀσφαλεῖς· ἐπραξε δὲ τοῦτο διὰ νά ἀνεγερῇ ὠραιότεραν πρωτεύουσας (τὴν Νερώνειαν!). Τὸν ἐμπροσθὸν ὅμως ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐνόμιζεν ὅτι ἐδικαιολογεῖτο καταδιώκων αὐτοὺς ἀπανθρώπως. Ἡ πόλις διὰ τῶν πανταχόθεν λαμβανομένων διὰ τῆς βίας χρημάτων ἀνεκτίσθη, διὰ δὲ τὸν αὐτοκράτορα ἐκδομήθη ὁ καλούμενος χρυσοῦς οἶκος (§. 96). Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἑλλάς ἦσαν υποχρεωμέναι νά θαυμαζώσιν αὐτὸν ὡς υποκριτὴν, αἰδὸν καὶ ἀθλητὴν, μεχριστοὶ αἱ ἐν Ἰσπανίᾳ λεγεῶνες ἀνηγάρευσαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον, ὅστις ἀνεγνώρισθαι καὶ ὑπὸ τῆς Γερουσίας. Ὁ Νέρων ὅμως ἐφυγε μετ' ἡμιψισμένου ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν ἑπαυλιν ἐνὸς τῶν ἀόλικῶν αὐτοῦ καὶ ὅτε οἱ πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ σταλέντες

ἐμᾶλλον νὰ τὸν συλλάβωσιν, ἤτοχειριάσθῃ συνδρομῇ δούλου
πινὸς αὐτοῦ.

Γάλδας, *Οθων, Οὐτέλλιος καὶ αἱ τρεῖς Φλάδοι
(68—96).

§. 127. Ὁ Γάλδας μετὰ ἀποδεκατισμὸν τῶν αὐθαδῶν
πραυνωριανῶν καὶ ἐπτάμηνον κυβερνησιν κατεστράφη ὑπὸ τοῦ
Ὀθωνος· οὗτος δὲ μετὰ τρεῖς μῆνας ὑπὸ τοῦ φιληδόνου Οὐ-
τέλλιου, καὶ οὗτος μετὰ ὀκτὼ ὑπὸ τοῦ

Τίτου Φλαβίου Οὐεσπασιανοῦ (68—79), ὅστις
διὰ παντὸς μέσου ἐξήγησε νὰ ἀναστηλώσῃ τὸ ὑπὸ τῶν τυράν-
νων κακοποιηθὲν κράτος, ἐπανήγαγε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὰς
λεγεῶνας, ἀπεπεράτωσε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως, ἣν ἐ-
κόσμησε δι' ἐξόχων ἔργων (τοῦ Κολοσσαίου, κτλ), ἀπέδωκεν
εἰς τὴν Γερουσίαν τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς δικαιώματα καὶ ἐπέλ-
τίωσε τὰ οἰκονομικὰ διὰ τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ. Ὑπὸ τοσοῦτον
ἡπιάν μοναρχίαν τὸ κράτος, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς βασιλείας
τοῦ Δομητιανοῦ, ἀπῆλauseν ἑκατονταετοῦς ἡσυχίας καὶ ἀκ-
μῆς. Ἡ ἐπὶ Νέρωνος ἡδὴ ἐκραγείσα ἐπανάστασις τῶν
Ἰουδαίων ἔληξε τὸ 70 μὲ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερου-
σαλὴμ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ Τίτου (§. 91, γ'). Τὸν
κατὰ τῆς Βρετανίας πόλεμον ἤρχισεν ἐκ νέου ὁ Ἰούλιος Ἀ-
γρικόλας, ὅστις καὶ κατώρθωσε διὰ τῆς γλυκύτητος καὶ τοῦ
φιλοδικαίου αὐτοῦ νὰ δεχθῶσιν οἱ Βρετανοὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν πο-
λιτισμόν.

Ὁ Τίτος, ὅστις ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ἀγάπη καὶ ἐν-
τρέφημα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων» ἐβασίλευσεν ἐκ τοῦ 79
—81. Ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν, ἀλλὰ πολὺ σύντομον δυστυχῆ
βασιλείαν αὐτοῦ ἀπροσδόκητος, συνάμα δὲ καὶ τρομερωπώτῃ
ἐκρηγξίς τοῦ Οὐεσπουίου κατέχωσε τὰς πόλεις Ἡράκλειον καὶ
Πομπηίαν, ἐνῶ ἐν Ῥώμῃ ἐνέσκηψε λοιμὸς καὶ ἐξερράγη μεγάλ-
η πρηνήμερος πυρκαϊά. Ὁ Νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ

Δομιτιανὸς (81—96) μετὰ καλὴν ἀρχὴν τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ ἐπανήγαγε ταχέως τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος.
Μετὰ γελοίας ἀλαζονείας καὶ παιδαριώδους μικροπρεπείας συ-

νήνονε μεγίστην σπατάλην, ἥτις ἦγεν αὐτὸν εἰς καταπιέσεις καὶ σκληρότητας. Ὁ Ἀγκιόλας ἀπεπεράτωσε τὴν κατάκτησιν τῆς Βρετανίας καὶ ἐξησφάλισεν αὐτὴν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων διὰ σειρὰς ὀχυρωμάτων ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς μιᾶς ἕως εἰς τὴν ἄλλην θάλασσαν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ἀνέλαβεν ἐκστρατεῖαν εἰς τὴν Γερμανίαν κατὰ τῆς χώρας τῶν Χάττων, ἀλλ' ἄνευ, ὡς φαίνεται, ἀποτελέσματος· εἰς δὲ τὸν κατὰ τῶν Δακῶν πόλεμον, οἵτινες ἐτάραπτον τὰ Ῥωμαϊκὰ μεθόρια, ἐξηγόρασε τὴν εἰρήνην διὰ πληρωμῆς φόρου, πρῶτον παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥώμης. Καθ' ὑποκίνησιν δὲ τῆς εἰς θάνατον ἰδίᾳ ὑπ' αὐτοῦ καταδεδικασμένης συζύγου του Δομιτίας ἐφονεύθη καὶ τὰ πρὸς ἀνάμνησιν αὐτοῦ μνημεῖα ἐξηφανίσθησαν.

Ἡ εὐδαιμονεστέρα περίοδος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (96—180).

§. 128. 1) Ὁ Νέρβας (96—98), γέρον γερουσιαστής, ὃν ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα οἱ φονεῖς τοῦ Δομιτιανοῦ, υἱοθέτησε τὸν ἀγαπητὸν εἰς τὸν στρατὸν Ἰσπανὸν

2) Τραϊανὸν (98—117), ὅστις ἐφρόντιζεν ἰδίως περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κράτους καὶ τῆς ἰδρύσεως μεγαλοπρεπῶν κτιρίων. Ὅτε δὲ ἠρνήθη εἰς τοὺς Δάκας τὸν ὑπὸ τοῦ Δομιτιανοῦ ὁμολογηθέντα φόρον, ἤρχισαν οὗτοι ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ἐντεθθεν τοῦ Δουνάβεως χώρας, ἀλλ' οὗτος μετὰ δύο πολέμους καθευτέταξε τὴν Δακίαν. Εἰς ἐκστρατεῖαν δὲ κατὰ τῶν Πάρθων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἀρμενίας τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, κατέστησε Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας τὴν Ἀρμενίαν, Μεσοποταμίαν καὶ Ἀσουρίαν, ἐνῶ ὁ ἐπαρχος τῆς Συρίας ἔκαμε κατακτήσεις τινὰς εἰς τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν, ὥστε ὑπ' αὐτὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἔσχε τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἑκτασιν· καὶ αὕτη ἡ Νουβία ὑπετάγη εἰς τὴν Ῥώμην καὶ ἔμεινεν ὑπ' αὐτὴν μέχρι τῶν μέσων τῆς γ. μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

3) Ὁ Ἀδριανὸς (117—138) διεδέχθη τὸν Τραϊανόν, υἱοθετηθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπ' αὐτοῦ. Οὗτος εἰς τὴν μετὰ τῶν Πάρθων εἰ-

ρήνην ἐγκατέλιπε τὰς πέραν τοῦ Εὐφράτου κτήσεις ὡς δυσπερασπίστους, ἀφιέρωσε πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ κράτους, καὶ πρῶτος ἐθεώρησε τὴν θέσιν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥώμης ὡς κυρίου τοῦ Κόσμου καὶ ἐντεθὲν δὲν περιώριζε τὴν φροντίδα αὐτοῦ εἰς μόνην τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν· διὸ περιῆλθε, τὸ πλεῖστον περὶ, πᾶσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἐκτίσεν ἐν Βρετανίᾳ τείχος ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικόλα κατασκευασθείσης κατὰ τῶν Πίκτων σειρᾶς ὀχυρωμάτων καὶ ἵδρυσεν πανταχοῦ καλλιτέραν τάξιν εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης, ἐκδοὺς πρὸς τοῦτο τὸ λεγόμενον αἰδίον διάταγμα, ἥτοι συλλογὴν τῶν ὑπὸ τῶν πραιτῶρων τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐποχῆς ἐκδοθέντων ἐτησίων διαταγμάτων καὶ εἰσαγαγὼν τὸ ὁμοίωμα καὶ τὸ μόνιμον εἰς τὰς δικαστικὰς πράξεις. Ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ διῆλθε σχεδὸν ἄνευ πολέμων, ἐκτὸς τῆς φοβερᾶς ἐπαναστάσεως τῶν Ἰουδαίων, τῆς προσελθούσης ἐκ τῆς θεμελιώσεως πόλεως ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣτις ὁμῶς μετὰ τριετῆ ἀγῶνα κατεβλήθη. Αὐτὸν διεδεχθὼ ὁ θετὸς υἱὸς αὐτοῦ

4) Ἀντωνῖνος Πῖος (138—161), ὅστις διὰ τῆς εἰρηνικῆς καὶ δικαίας κυβερνήσεως προσεκλήσατο τὴν ἐπωνυμίαν δευτέρου Νουμᾶ. Ὁ θετὸς υἱὸς αὐτοῦ

5) Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος φιλόσοφος καλούμενος (161—180), ἤγαγεν ἐπὶ 13 ἔτη πόλεμον κατὰ τῶν Μαρκομάνων καὶ Κουάδων, οἵτινες μετ' ἄλλων Γερμανικῶν καὶ Σαρματικῶν φύλων ἐπεχείρουν καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς πρὸς Ν. τοῦ Δουναβεως Ῥωμαϊκὰς χώρας καὶ ἐξέτεινον αὐτάς μέχρι τῆς Ἰταλίας, καὶ ὅν χρόνον αἱ πλείους λεγεῶνες ἦσαν ἀπασχολημένα ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τῶν Πάρθων (Βιβλίον Β', § 3). Ἀπέθανε δὲ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἐν Βινδοβόνη (Βιέννη), πρὶν ἢ ἐξασφαλίσῃ ἐντελῶς τὰ ὅρια τοῦ κράτους.

Ἀπὸ τοῦ Κομμόδου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ (180—284).

§. 129. Ὁ Κόμμοδος (180—192), ὁ ἀνάξιος υἱὸς τοῦ Μάρκου

κου Λυρηλίου, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῶν Μαρκομάνων καὶ ἄφησε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωματοφυλακῆς αὐτοῦ, ἵνα αὐτὸς ἀνευ ἀσχολιῶν δύναται νὰ παρουσιάζηται ὡς Ῥωμαῖος Ἡρακλῆς εἰς τοὺς ἀθλητικούς ἀγῶνας καὶ τὰς θηριομαχίας.

Κατὰ τὰ 91 ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κομμόδου μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ ἐβασίλευσαν 24 αὐτοκράτορες, συνήθως ὑπὸ τῶν λεγεώνων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐκλεγόμενοι, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐλάμβανον καὶ ἀπώλλυνον τὸν θρόνον διὰ φόνου, καὶ μόνον πέντε ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον φυσικὸν θάνατον.

Ἀμέσως τὸ πρῶτον ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κομμόδου ἡ κυβέρνησις ἤλλαξε τρίς· ἐπειδὴ κατὰ πρῶτον μὲν ὁ Περτινάξ, εἴτα δὲ ὁ ὑπερμαχίας Ἰουλιανὸς, καὶ τέλος ὁ Σεπτίμιος Σεβήρος (193—211) ἀνέβησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐξ αὐτῶν ὁ τελευταῖος ἐζήτησε ν' ἀσφαλίσῃ τὰς πόλεις Α. καὶ Β. ὅρια τοῦ κράτους διὰ δύο κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατειῶν καὶ μᾶς εἰς τὴν Βρετανίαν κατὰ τῶν τῶν τοῦ τεύχους τοῦ Ἀδριανοῦ διαρρήξαντων Πίκτων. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος, ὁ σκληρὸς Καρακάλλας (211—217), ἐφίνευσε τὸν ἀδελφὸν καὶ συναυτοκράτορα αὐτοῦ Γέτην μετὰ 20000 ὁπαδῶν αὐτοῦ, ἐν οἷς καὶ τὸν περιώνυμον ἐπὶ νομομαθείᾳ ἐπαρχὸν τῶν δορυφόρων Παπινιανόν, ἔδωκε τὰ δικαιώματα Ῥωμαίου πολίτου εἰς πάντας τοὺς κατοικοῦντας τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα ὑποβάλῃ αὐτοὺς εἰς μεγαλειτέρους φόρους, καὶ περιῆλθε τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ τὰς γυμνώσῃ. Ὁ λεγόμενος υἱὸς αὐτοῦ καὶ δευτέρος διάδοχος, ὁ παῖς Ἡλιογραφάλλος, παρεδόθη εἰς τὰς χανδροειδεστάτας ἀκολασίας καὶ ἀνοησίας, ἐνῷ ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη αὐτοῦ διεύθυνον πράγματι τὰ τῆς πολιτείας, παρουσιαζόμεναι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Γερουσίαν. Κολλίτερα ἐκυβέρνησεν ὁ ἐξαδελφὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλεξάνδρος Σεβήρος (229—235) ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τινων Γερουσιαστῶν· ἤγαγε δὲ οὗτος δις μετ' ἀμφιβολίας ἐπιτυχίας καὶ πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ἰδρυτοῦ τοῦ νέου Περσικοῦ βασιλείου, ὅστις ἤθελε ν' ἀνιδρύσῃ τὸ ἀρχαῖον Περσικὸν βασίλειον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐκτασιν. Ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐξηκολούθησε ὁ κράτος οὐ μόνον ἐκ τῶν συχνῶν ἐπὶ Ῥωμαίων Γερμανικῶν λαῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν. Κατὰ τοῦ Γαλλιανοῦ (260—268) ἐξηγέρθησαν 19 ἀπειρηταί, οἱ καλούμενοι τριάκοντα τύραννοι, οἵτινες πάντες ἐφανεύθησαν ἐκτὸς τοῦ ἐκ Παλμύρας Ὀδαϊνάθου, ὅστις κατέλα-

θε τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἄφῃσε καὶ διάδοχον τὴν σύλῳγον αὐ-
τοῦ Ζηνοβίαν. Δολοφονηθέντος τοῦ Γαλλικανοῦ, αἱ συνωμοταὶ ἀνηγγέρευον
τὸν γενναῖον καὶ ἱκανὸν Φλ α ὁ ι ο ν Κ λ α ὁ δ ι ο ν, ὅστις ἀπέβλεπεν ἐκ
τῆς Ἰταλίας τοὺς Ἀλεμαννοὺς, ἐτράπη ἔπειτα κατὰ τῶν δηρύντων τὰς
περὶ τὴν Ἰτρον χώρας καὶ ἐξηφάνισεν ὑπὲρ τὰς 300000 τοῦτων. Ἀποβιώ-
σαντος δὲ τούτου τὸ 270, ὁ στρατὸς ἀνηγγέρευε τὴν ἐπίσημ ἄξιον στρατη-
γὸν Α ὁ ρ η λ ι α ν ὁ ν (270—275), ὅστις ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν βασι-
λειαν τῆς Συρίας διὰ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ζηνοβίας, πρὸς τὴν προση-
νέχθη ἐπιεικῶς (ἐφόνευσε ὁμῶς τοὺς περισσεύοντες τῶν περὶ αὐτὴν, ἐν
οἷς καὶ τὸν περιώνυμον φιλόσοφον καὶ ῥήτορα Λογγίνον). Ἀναχωρήσαν-
τος ὁμῶς τοῦ αὐτοκράτορος, ἐγκαίεσεν ἡ πρωτεύουσα Πάλλμυρα, καὶ τότε
αὕτη μὲν κατεσκάφη, αἱ δὲ κάτοικοι ἐσφάγησαν ἡβηδόν· ἐξ ἑτέρου
ὁμῶς ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς Γότθους τὴν Δακίαν. Εἰς-
βολὴ δὲ τῶν Ἀλεμαννῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ἠνάγκασε ν' ἀσφαλίσῃ
καὶ διὰ δευτέρου τείχους τὴν πόλιν κατὰ τῶν βαρβάρων. Θελήσας ἐπὶ
τέλους νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἐφρονεῖτο καθ' ὅσον ὑπὸ τῶν
περὶ αὐτὸν ἐν Βυζαντίῳ, διότι ἦτο τραχὺς καὶ αἰμοσύρος. Ἡ Σύγκλητος
ἔπειτα ἐχειροτόνησε τὸν γηραιὸν, σιδηρῶτα καὶ βαθύπλουτον βουλευτὴν
Κ λ α ὁ δ ι ο ν Τ ά κ ι ο ν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αἱ λεγεῶνες, ἀντιταχθεῖ-
σαι εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Συγκλήτου σφετερισμὸν τοῦ ἑαυτῶν δικαιώματος
φονεύουσιν αὐτὸν (276), καθὼς καὶ τὸν ἑτερον αὐτοκράτορα αὐτῶν Φ λ ω-
ρ ι α ν ὁ ν, ἀδελφὸν τοῦ ἀγωνιέρω, καὶ ἀναγνωρίζουσι τὸν στρατηγὸν Αὐ-
ρήλιον Πρόβον, ὅστις ἐντονώτερον πάντων ἐξεστράτευσεν εἰς τὰς ἐπιδρο-
μὰς τῶν Γερμανῶν, καὶ οὐ μόνον ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Γαλιτίας αὐτοὺς πύ-
ραν τοῦ Ῥήνου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν εἰσεχώρησε μέχρι τοῦ Ἀλ-
βίου· ἐπὶ τέλους ὁμῶς ἠναγκάσθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὁρίων τοῦ κρά-
τους νὰ συνοικήσῃ παρὰ τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δούναβιν Γερμανικὰ φύλα ὡς
ὁροφύλακας καὶ νὰ παραλάβῃ καὶ μισθοφόρους Γερμανοὺς εἰς τὰς Ῥωμαῖ-
κὰς λεγεῶνας. Ὑπερασφάλισας ὅπως οὖν διαφορετικῶς τὸ κράτος ἡβήλησεν
ἐπὶ τῆς εἰρήνης νὰ μεταχειρισθῇ τὰς λεγεῶνας εἰς κατασκευὴν μεγάλων δη-
μοσίων ἔργων, ἀλλ' ἐφρονεῖτο τὸ 282 ὑπὸ τοῦ δυσηρεστοῦμένου στρατοῦ.

Ἡ ἐποχὴ τῆς διανομῆς τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς
ἐκ νέου ἐνώσεως αὐτοῦ ὑπὸ Κωνσταντίου
τοῦ Μεγάλου (284—324).

§. 130. Ὁ Διοκλητιανὸς (284—305) ἔλαβε συνάγουσον

τὸν Μαξιμιανὸν καὶ ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν τὰς δυτικὰς χώρας· ἀμφότεροι δὲ πάλιν ἔνεκα τῶν ἀπαύστως συχνοτέρων ἐπιδρομῶν τῶν Γερμανικῶν λαῶν παρὰ τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δούναβιν ἔλαβον ὡς Καίσαρα (ὄνομασία τῶν ἐπιδόξων διαδόχων) τὸν Γαλέριον καὶ Κωνσταντίνον τὸν Χλωρὸν καὶ μετ' αὐτῶν διεμοιράσθησαν τὴν κυδέρνησιν τοῦ κράτους. Οὕτω κατώρθωσαν νὰ ποικρύνωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν περιοικούντων λαῶν, μάλιστα δὲ ὁ Γαλέριος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν ἐκέρδησε καὶ πέντε ἐπαρχίας πέραν τοῦ Ἰγγιδος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος περιέστη εἰς δεινὴν διαφθοράν καὶ ἡ σαπρότης αὐτοῦ κατέστη καταφανής, οἱ Αὐγουστοὶ Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανός, πεισθέντες ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Γαλερίου, ὅτι αἰτία τῆς διαφθορᾶς τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀνθρώπων ἦν ὁ Χριστιανισμός, ἀπεφασισαν ν' ἀφανίσωσι ριζηδὸν τὸ νέον θρήσκευμα καὶ ν' ἀνορθώσωσιν ἀπανταχοῦ τὸν ἐθνισμὸν, ὅστις ἐποίησέ ποτε τὴν Ῥώμην μεγάλην καὶ λαμπράν. Ἐκ τοῦ αἱματηροῦ καὶ ἀπανθρώπου ταύτου διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν χιλιάδες πολλαὶ ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐθασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν καὶ πᾶσα ἡ ἐμφυτος ἀγριότης καὶ θηριωδία τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἐξησκίθη κατὰ τῶν Χριστιανῶν, τῶν ὁποίων πολλοὶ ἀντέταξαν εἰς τὰς βασάνους καὶ τὸν θάνατον τὴν ἀδάμαστον Ῥώμην τῆς πίστεως, μαρτυρήσαντες γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Εἰς τὴν ἐν Νικομηδείᾳ αὐλὴν αὐτοῦ εἰσέγαγεν ὁ Γαλέριος τοὺς τύπους ἀνατολικῶν αὐλῶν, ἀλλὰ δι' ἀσθένειαν ἀπέθεσεν ἐκουσίως τὴν ἐξουσίαν· ἐπείσε δὲ καὶ τὸν Μαξιμιανὸν νὰ πράξῃ τοῦτο.

Ὁ διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου ὑπὸ τέσσαρας ἡγεμόνας ἐξηκολούθησε, διότι οἱ δύο Καίσαρες Κωνσταντίνος καὶ Γαλέριος, ὀνομασθέντες Αὐγουστοὶ, προσέλαβον ἑκα Καίσαρας καὶ αὐτοὶ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου (306) κατὰ τὸ διάστημα ἐπιστρατείας ἐν Βρετανίᾳ ἀνηγορεύθη ἐκεῖ Καίσαρ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντίνου. Οὕτως ἀποδιώξας τοὺς συνάρχοντας αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶχεν ἀναθῆ εἰς 5 (ἄρα τὸ ὅλον 6) κατέστη τὸ 324 μόνάρχης ὅλου τοῦ κράτους.

Ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τοῦ κράτους ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς διαρκoῦς διαιρέσεως αὐτοῦ ὑπὸ Θεοδοσίου (324—395.)

§. 131. Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας μονάρχης (324—337). Ὁ Χριστιανισμὸς, ὅστις ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἶχεν ἐκταθῇ ἐφ' ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου καὶ ἀπὸ τοῦ α'. ἡδὴ αἰῶνος εἶχε κινήσει τὰς ὑποψίας τῶν αὐτοκρατόρων, ὅθεν προέκυψαν καὶ δέκα διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων, κατέστη ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου θρήσκευμα τοῦ κράτους. Καὶ αὐτὸς ὡσαύτως περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐδέχθη τὸ βάπτισμα καὶ συνεκάλεσε τὴν πρώτην ἐν Νικαίᾳ Οὐκουμενικὴν Σύνοδον τὸ 325, ἐνθα κατεδικάσθη ἡ περὶ τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου. Μετήνεγκε δὲ τὸ 330 τὴν πρωτεύουσαν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν Κωνσταντινούπολιν (Νέαν Ῥώμην), ἔδωκε νέαν διαίρεσιν εἰς τὸ κράτος κατὰ μικροτέρας ἐπαρχίας (13 διοικήσεις καὶ 116 ἐπαρχίας), διέταξεν ἐκ νέου τὰ τῆς αὐξηθείσης φορολογίας καὶ ἐχώρισε τὴν πολιτικὴν διοίκησιν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς.

Ὁ Ἀρείος δυσχολῶσατο, ὅτι ὁ Χριστὸς, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἶνε κατώτερος τοῦ Θεοῦ, ὡς Πατὴρ καὶ ἀπὸ τούτου ἐξηρημένος, ὁ δὲ ἀντίπαλός του Ἀθανάσιος ἐθεμελίωσεν τὴν περὶ Τριάδος διδασκαλίαν, δογματίζων, ὅτι ὁ Θεὸς ὁ Υἱὸς εἶνε ὁμοούσιος Θεῷ τῷ Πατρί. Νέα δὲ τις μερὶς προσθεύουσα εἴτι ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη μὲν ἀπ' αἰῶνος ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' εἶνε ὑποτεταγμένος εἰς τὸν Πατέρα, καὶ τοι ὁμοούσιος αὐτῷ, εὗρεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑποδοχὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἡμερσιανῶν. Ἑτέρα ἔρις ἀνεφύη τὴν α'. ἑκατονταετηρίδα περὶ τῆς ἐμφύτου τῷ ἀνθρώπῳ κακίας καὶ τῆς διὰ τῆς θείας χάριτος ἐκλογῆς, καθ' ἣν ὁ κατὰ εὐὴν βροσίαν Ἀφρικὴν ἐπίσκοπος Αὐγουστίνος ἐδογματίζεν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος διὰ τοῦ ἁμαρτήματός τοῦ Ἀδάμ ἐγενεῖν ἀνίκανος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐξ ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ ὅτι ἡ δύναμις αὕτη μόνον διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ γεννᾶται εἰς τινας τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν ἀπώλειαν. Ἡ δοξασία αὕτη ἐπολεμήθη ἐν Ἀφρικῇ ὑπὸ τοῦ Βρετανοῦ μοναχοῦ Πελαγίου, δογματίζοντος, ὅτι ὁ ἀνθρώπος δύναται διὰ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ βελήσεως νὰ γείνη μέτοχος τῆς μακαριότητος.

Οἱ Χριστιανοὶ συγγραφεῖς τῶν πρώτων ἑκατονταετηρίδων καλοῦνται Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἐκ μὲν τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐκκλησίας Πατέρες διαπρέπουσιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μὲν οἱ κληρικοὶ Κλήμης καὶ Γρηγόριος, ὁ ἱστορικός Εὐσέβιος, ὁ μέγας Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος, ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ χρυσόρρημων Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· ἐκ δὲ τῶν Λατίνων ὁ κατέχων τὴν πρώτην θέσιν Αὐγουστίνος, ὁ Τερτολλιανός, ὁ Λακτάντιος, ὁ Ἰερώνυμος καὶ ὁ Ἀμβρόσιος.

Μετὰ τὴν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὸ κράτος οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ Κωνσταντίνος ὁ Β', Κωνσάντιος καὶ Κώνσας· τέλος ὅμως ἐγένετο κύριος τοῦ ὅλου ὁ Κωνσταντῖνος. Ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ἰουλιανὸς, ἀνηγγρευθὴ ἔνεκα τῶν νικῶν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν λεγεῶνων ἐν Παρισίοις αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐστρατείαν. Ἄν καὶ εἶχεν ἀνατραφῇ εἰς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν ὁ Ἰουλιανός, ὅμως ἐκ τῆς συναναστροφῆς αὐτοῦ μετὰ ἐθνικῶν φιλοσόφων καὶ τῆς μύσεως αὐτοῦ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μυστήρια, ἐξομόσας τὸν Χριστιανισμόν, ἠγάπησε τὸν ἐθνισμόν, τὴν ὁποίον ἐζήτησε ν' ἀναστήσῃ καὶ ἐκλήθη διὰ τοῦτο Ἀποστάτης καὶ Παραβάτης· συγχρόνως δ' ἐκ μίσους κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ, διὰ νὰ ψεύσῃ τὰς προφητείας τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἀλλὰ σεισμοὶ τῆς Γῆς καὶ πῦρ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ ἀναδοθὲν ἐξεφόβισαν τοὺς ἐργαζομένους καὶ ἐματαίωσαν τὸ ἔργον. Εὗρε δὲ τὸν θάνατον ὁ Ἰουλιανός εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν, εἰς ὃν ἔδωκε πέρας ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἰοβιανός, ἀποδοὺς τὰς πέντε πέραν τοῦ Τίγριδος ἐπαρχίας. Τοῦτου ὁ διάδοχος Οὐάλεντινιανὸς ὁ Α'. ἔλαβε κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ κράτους· ὅθεν τὸ κράτος ἔκτοτε ἔμεινε διηρημένον εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, καὶ μόνον ὁ Θεοδοσίος ἤνωσεν ἀμφοτέρω κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του, ἀλλ' ἀποθνήσκων τὸ 395 διήρσε τὸ κράτος αὐτοῦ μεταξὺ τῶν δύο υἱῶν του Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἔλαβε τὸ ἀνατολικόν, ὁ δὲ δεύτερος τὸ δυτικόν. Τὸ Ἀνατολικὸν κράτος

ἀπησχαλείτο ὑπὸ τῶν περὶ τὰ 375 ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην εἰσβαλόντων Οὐννων καὶ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτῶν ὡσθεντῶν Ἀλανῶν, Ὀστρογότθων καὶ Βεσιγότθων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἡττηθεὶς τὸ 378 παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Οὐάλης κατεκῆ ἐντὸς καλύβης (Βιβλίον Γ'. §. 4.) Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Θεοδόσιος ἐδέχθη Γότθους εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ.

Τὸ δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ (395—476.)

§. 132. Ὁ ἀσθενὴς Ὀνώριος, ὅστις μετήνεγκε τὴν καθέδραν αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥάβενναν, δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐμπροδίσῃ τὴν διὰ μεταναστάσεων ξένων λαῶν ἀπώλειαν πολλῶν ἐπαρχιῶν. Οὕτως οἱ μὲν Βουργοῦνδοι ἀποκατεστάθησαν ἐν τῇ Γαλατίᾳ (407), οἱ δὲ Βανδῆλοι, Ἀλανοὶ καὶ Σουήβοι ἐν Ἰσπανίᾳ (409), οἱ δὲ Βεσιγόθοι ὑπὸ τὸν Ἀλαρίχον δις εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ πολιορκήσαντες ἐκυρίευσαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώμην τὸ 410· ὑπὸ τοῦ διαδόχου ὁμῶς τοῦ Ἀλαρίχου Ἀταούλου ἡγήθησαν οὗτοι τὸ 412 εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰσπανίαν (Βιβλίον Β'. §. 5.)

ὑπὸ τοῦ Ὀνωρίου τὸν υἱὸν καὶ δεῦτερον διάδοχον Οὐαλεντινιανὸν τὸν Γ'. κατελήφθη καὶ ἡ βορεία παραλία τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸ τῶν Βανδῆλων, μεταβάλλοντων ἐκεῖ ἐξ Ἰσπανίας ὑπὸ τὸν Γιζέρικον τὸ 429· ἡ δὲ ἐκκρυσία ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τὸ 426 ἐγκαταλειφθεῖσα Βρετανία κατελήφθη ὑπὸ τῶν τὸ 446· εἰς αὐτὴν μεταβάλλοντων Ἀγγλῶν καὶ Σαξόνων ὑπὸ τὸν Ἐγκίστιον καὶ Ὀρσαν. Ἐξ ἐναντίας οἱ ὑπὸ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Ἀττίλαν εἰς τὴν Γαλατίαν εἰσβαλόντες Οὐννοὶ ἀπεκρυσύθησαν τὸ 451 ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ Ἀετίου καὶ τοῦ βασιλεῶς τῶν Βεσιγότθων Θεοδορίχου τοῦ Α'. εἰς τὰ Καταλαυνικὰ πεδία (παρὰ τὸ νῦν ἐπὶ τοῦ Μάρου Σαλόν). Ὁ Ἀττίλας ἐπέχειρσε μετὰ τοῦτο καταστρεπτικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καθ' ἣν φυγάδες ἐθεμελίωσαν τὴν Ἑνετίαν, ἀλλὰ διὰ δῶρον κατεπεῖσθη νὰ ἀποχωρήσῃ καὶ μετὰ τὸν ἐν τῇ ἀποχωρήσει θάνατον αὐτοῦ τὸ βασίλειον τῶν Οὐννων διελύθη.

Ἐννέα ἔτι αὐτοκράτορες διεδέχθησαν ταχέως ἀλλήλους εἰς

τὸ ἐν Ἰταλίᾳ σχεδὸν μόνον περιορισθὲν κράτος. Ὁ πρῶτος αὐτῶν Μάξιμος, θελήσας νὰ βιάσῃ τὴν Εὐδοξίαν, χήραν τοῦ δι' ἐνεργειᾶν αὐτοῦ δολοφονηθέντος αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ', ἵνα τὸν νυμφευθῇ, ἔκαμεν αὐτὴν νὰ καλέσῃ πρὸς ἐκδίκησιν τὸν βασιλέα τῶν Βανδήλων Γιζέριχον, ὅστις καὶ μετὰ στόλου ἐλθὼν εἰς τὸν Τίβεριν, τὸν μὲν Μάξιμον ἐφόνευσεν, τὴν δὲ πόλιν ἐλεηλάτησεν ἐπὶ 14 ἡμέρας μετὰ τῶν Βανδήλων, καὶ τὴν Εὐδοξίαν ἀπῆγαγεν εἰς τὴν Καρχηδόνα (455). Οἱ πλείστοι τῶν ἐπομένων αὐτοκρατόρων ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὸν Γότθον Ρικίμερον, μεχριστοῦ ὁ τελευταῖος Ρωμύλος Αὐγουστύλος κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ ὁδοῦ ἀκροῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Εἰσούλων καὶ Ρούγων καὶ ἄλλων μισθοφόρων Γερμανῶν, καὶ ἀντὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἰδρύθη τὸ 476 ἐν Ἰταλίᾳ Γερμανικὸν κράτος.

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Α. Εὐρώπαικα ἡ χῶραι.

§. 133. Αὗται ἦσαν, 1) ἡ Ἰταλία μέχρι τοῦ Ρουδίκωνος ἀπὸ τοῦ 266, ἐνῶ ἡ ἤδη τὸ 222 καθυποταχθεῖσα ἐντεθῆεν τῶν Ἀλπεων Γαλατία ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος, ἡ δὲ Λιγυρική καὶ ἡ χώρα τῶν Κάρνων, τῶν Ἰστρίων, καὶ τῶν Ἐνετῶν μόνον ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐλογίζοντο ὡς ἀνήκουσαι εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἡ Σικελία μετὰ τῶν περὶ νήσων (τὸ μέρος τῆς Καρχηδόνας ἀπὸ τοῦ 241, ὅλη δὲ ἀπὸ τοῦ 210), ἡ Σαρδὺν ἀπὸ τοῦ 238 καὶ ἡ Κύβρος ἀπὸ τοῦ 231· 2) ἡ Ἰσπανία (ἀπὸ τοῦ 206 ἀποτελοῦσα δύο Ῥωμαϊκὰς ἐπαρχίας, ἐντελῶς δὲ μολὶς τὸ 25 ὑποταγεῖσα· 3) ἡ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατία μέχρι τοῦ Ῥήνου (τὸ μεσημβρινὸν μέρος τὸ καλούμενον Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ἤδη ἀπὸ τοῦ 121, τὸ δὲ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 51)· 4) ἡ Βρετανία (ἐντελῶς ἀπὸ τοῦ 85 μ. Χ.) 5) ἡ ΜΑ. Γερμανία· 6) αἱ πρὸς Ν. τοῦ Δουναβίου χῶραι, α) ἡ Ραιτία μετὰ τῆς Οὐνδελικίας (15), β) τὸ Νορικόν (15), γ) ἡ Παννονία (33), δ) ἡ Μοισία (29), 7) ἡ Ἰλλυρία (ἐν μέρει τὸ 228, ἐντελῶς τὸ 167), 8) ἡ Δακία (106—270 μ. Χ.) 9) ἡ Μακεδονία (148), 10) ἡ Θράκη (46 μ. Χ.), 11) ἡ Ἀχαΐα ἡ Ἑλλάς (146),

12) ἡ Κρήτη (66), ἐνωθεῖσα εἰς μίαν ἐπαρχίαν μετὰ τῆς τῷ 96 ἀποκτηθείσης Κυρήνης.

Β. Ἀσιατικαὶ χῶραι.

1) ἡ Ἀνθουπατικὴ Ἀσία (ἀπὸ τοῦ 130 περιελάμβανε τὰς δυτικὰς παραλίας χώρας τῆς Εὐλάσσονος Ἀσίας καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Φρυγίας)· 2) ἡ Κιλικία (102) μετὰ τῆς Παμφυλίας καὶ Ἰσαυρίας· 3) ἡ Βιθυνία (74)· 4) ἡ Συρία μετὰ τῆς Φοινίκης (64) καὶ τῆς Παλαιστίνης (44 μ. Χ.)· 5) ἡ Κύπρος (58)· 6) ἡ Γαλατία (25)· 7) ἡ Καππαδοκία (17 μ. Χ.) μετὰ τοῦ Πόντου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας· 8) ἡ μεγάλη Ἀρμενία (114—117 μ. Χ.)· 9) ἡ Μεσοποταμία (115—117 μ. Χ.)· 10) ἡ Ἀσσυρία (115—117 μ. Χ.)· 11) ἡ ἐπαρχία τῶν νήσων (ἀπὸ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ)

Γ. Ἀφρικανικαὶ χῶραι.

1) Ἡ ἰδίως Ἀφρική (146) μετὰ τῆς Νουμιδίας (46), 2) ἡ Αἴγυπτος (30) μετὰ τῆς πρὸς Δ. ἀμμόδου παραλίας χώρας μέχρι τῆς Κυρήνης· 3) ἡ Μαυριτανία (40 μ. Χ.)

Πολιτισμὸς τῶν Ῥωμαίων.

§. 134. Εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς κλάδους τοῦ πολιτισμοῦ οἱ Ἕλληνες ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τῶν Ῥωμαίων.

1) Θρησκεία. Αἱ ἀρχαιόταται ἐθνικαὶ θεότητες ἀνεφέροντο εἴτε εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, οἷον ὁ Κρόνος, ὁ Ἰανὸς καὶ ὁ Φαῖνος, εἴτε εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ῥωμαικοῦ κράτους, οἷον ὁ Ἄρης καὶ ὁ Κυρῖνος. Ὁ Ζεὺς τῶν Ῥωμαίων, καθὼς καὶ ὁ τῶν Ἑλλήνων, ἦτον ἰδίως ὁ θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Καιροῦ, εἰς ὃν ἀνεφέροντο τὰ φαινόμενα τῆς ἀτμοσφαίρας, οἷον ἡ βροχὴ, ἡ βροντὴ καὶ ὁ κεραυνός.

Ἐνῶρις ἔσχεν ἥδη ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων Ἐτροσκικὴ καὶ ἰδίως Ἑλληνικὴ ἐπενέργεια. Ἀπὸ τῆς Κύμης τῆς ἀρχαιοτάτης ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνικῆς ἀποικίας ἦλθον εἰς τὴν Ῥώμην τὰ Σιδύλλεια θεόφρατα, Ἑλληνικοὶ θεοὶ καὶ λατρεῖα· ἡ δὲ κατὰκτησις τῆς κατὰ Ἰταλίαν καὶ ἰδίως ἡ τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ὑστερον τῆς

Ἀνατολῆς συνεπλήρωσαν τὸν ἐξελληνισμόν τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας, ἰδίως δὲ ἡ αὐξοῦσα γνῶσις τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἡ συσσωρευθεῖσα Ἑλληνικῶν ἀγαλμάτων θεῶν ἐν Ῥώμῃ ἐκ τῶν κυριευομένων πόλεων· οἱ Ἑλληνικοὶ ὅμως μῦθοι ἀπεδίδοντο εἰς Ῥωμαϊκὰς θεότητες. Συγχρόνως ὅμως μὲ τὴν παρακμὴν τῆς δημοκρατίας ἤρχιζε νὰ παρακμάζῃ καὶ ἡ μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας στενωῦς συνδεδεμένη θρησκεία, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε καταστήσει ὄργανον τῆς πολιτικῆς.

Ὁ σκοπὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς λατρείας τῶν θεῶν δὲν ἦτον διδασχὴ, ἀνοικοδόμησις καὶ κάθαρσις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' αἱ προσευχαί, αἱ εὐχαί, αἱ θυσίαι καὶ αἱ ἐορταὶ ἦσαν μόνον μέσα, ἵνα γένωσιν οἱ θεοὶ ὄργανα ἰδιοτελῶν σκοπῶν.

Ἐντεῦθεν εἰς τὴν προσευχὴν δὲν εἶχε σημασίαν ἡ δίκαια τοῦ προσευχομένου, ἀλλ' ἡ ὁρθὴ ἐπανάληψις τῶν τύπων τῆς προσευχῆς ὑπὸ ὠρισμένης ἱεροτελεστίας καὶ μετὰ διαγεγραμμένων ἐπαναλήψεων. Εἰς σημαντικωτέρας περιστάσεις ἐξήτουν τὴν ἀπλάυσιν τοῦ ποθυομένου δι' εὐχῶν, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὁρίων ἐτήρειτο μεγάλη ἀκρίβεια καὶ εὐσυνειδησία. Οἱ ἐν ταῖς θυσίαις τηρούμενοι τύποι ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τοὺς τῶν Ἑλλήνων. Αἱ ἐορταὶ, ὧν τινες διήσκουν καὶ πλείονας ἡμέρας, ἠΐξουν βαθυηδὸν κατ' ἀριθμὸν (μέχοι τῶν 50), καὶ μάλιστα ἀφ' οὗτο οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ γεωργικοῦ κατήχνησαν πολεμικὸς λαός, καὶ κατὰ τὴν λαμπρότητα (θεάματα ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀμφιθεάτρῳ καὶ τῷ ἱπποδρομίῳ).

Ἡ ἀναξήτησις τῆς θελήσεως τῶν θεῶν καὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο ἐν μέρει μὲν δι' ἐξήγησιν, ἐν μέρει δὲ ἐκ τῶν φαινομένων, τὰ ὅποια ἐπορεύοντο νὰ ἀποτραπῶσι διὰ προσευχῶν καὶ καθαρμῶν, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς παρατήρησιν τῶν θυμῶν, ἃ ἦσαν ἀμφότερα Ἑτρούσκικα τέχνη, ἃ ὡς ἡ μὲν παρατήρησις ἐξτελεῖτο μόνον ὑπὸ Ἑτρούσκων ἱεροσκόπων, ἡ δὲ ἐξήγησις καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων οἰωνοσκόπων (§ 400, 2). Μόνον δὲ εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ διαταγὴν τῆς Γερουσίας οἱ πρὸς τοῦτο ὠρισμένοι ἱερεῖς συνεβουλεύοντο τὰ Σιβύλλεια θέσφατα, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διέγραφον τὴν διάταξιν νέας ἐορτῆς, ἡ νέων ἱεροτελεστιῶν, ἢ καὶ ὠρισμένην τινὰ θυσίαν.

Τοὺς σημαντικωτέρους ἱερεῖς ἰδὲ ἐν §. 400, 2 καὶ ὅτι ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κατέστη θρησκεία τοῦ κράτους ὁ Χριστιανισμός.

2) Τὸ πολίτευμα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους συνίστατο ἀρχῇθεν ἐξ ἀναμίξεως μοναρχικῶν, ἀριστοκρατικῶν καὶ δη-

μοκρατικῶν στοιχείων, ὧν ὅμως τὰ τελευταῖα μετὰ βαρεῖς ἀγῶνας ἐπεκράτησαν. Εἰς τὴν κυβέρνησιν εἶχον μέρος, 1) οἱ βασιλεῖς καὶ ἀπὸ τοῦ 309 οἱ ὑπαταί, οἵτινες συνεκάλουν τὴν Γερουσίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, καὶ ἦσαν ἱερεῖς εἰς τὰς θυσίας, ἀρχιστράτηγοι καὶ μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῶν πραιτωρίων καὶ δικασταί· 2) ἡ Γερουσία ἢ Σύγκλητος (ἐξ 100, 200, 300, 600 καὶ ἐτι πλειότερων μελῶν), ἥτις ἐδουλεύετο καὶ ἀπεφάσιζε περὶ πάντων τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ κατὰ πρότασιν αὐτῆς 3) ὁ λαὸς ἐψήφισε περὶ τῆς νομοθεσίας, ἐκλογῆς λειτουργῶν τοῦ κράτους, πολέμου καὶ εἰρήνης, τὸ ὅποιον κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγίνετο ὑπὸ μόνων τῶν πατρικίων ἐν ταῖς φρατρικαῖς ἐκκλησίαις, ἀπὸ δὲ τοῦ Σερβιλίου Τυλλίου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὁλοκλήρου ἐν ταῖς λοχίτισιν ἐκκλησίαις, καὶ μετὰ ταῦτα, γενομένης τῆς κατὰ φυλὰς διαιρέσεως, ἐν ταῖς φυλέτισιν ἐκκλησίαις· ἐπὶ μακρόν ὅμως μόνον μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν φρατρικῶν ἐκκλησιῶν. Τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ κράτους ἐκτὸς τῶν ὑπάτων ἦσαν ὁ δικτάτωρ, οἱ δύο τιμηταὶ ἢ κήνσωρες, οἱ πραιτωρες (κατ' ἀρχὰς μόνον εἰς ὕψερρον ὅμως 2, 4, 6, 8), οἱ δύο ἀγορνόμοι (aediles curules), εἰς οὓς ἦτον ἀνατεθειμένη ἡ ἀστυνομία καὶ ἡ φροντίς περὶ τῶν δημοσίων θεσμάτων, οἱ ταμίαι (2, 4, 20). Οἱ δῆμαρχοι (5, 10), οἵτινες ἦσαν κατ' ἀρχὰς μὲν μόνον ἀπαραδίστατοι προστάται τῶν πληθείων, ὕστερον ὅμως εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ πρατίνωσι νόμους, καθὼς καὶ τὴν ἀρνησικυρίαν (veto). Πάντες οὗτοι οἱ λειτουργοὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος, ἐκτὸς τῶν ταμιῶν, ἐκλεγμένων κατὰ πενταετίαν, καὶ τῶν δικτατόρων ἐκλεγμένων μόνον εἰς ἐκτίκτους περιστάσεις· ὑπὸ τοῦς αὐτοκράτορας τὸ πολίτευμα κατ' οὐσίαν ἦτον ἀπόλυτος μοιραχία. Οἱ ἐκτὸς τῆς Ῥώμης κάτοικοι τῆς Ἰταλίας εἶχον διέφορα δικαιώματα, ἀλλὰ μετὰ τὸν πόλεμον τῶν συμμάχων (§. 119) ἀπέκτησαν πάντες τὰ δικαιώματα Ῥωμαίου πολίτου. Αἱ δὲ κατακτηθεῖσαι ἐπαρχίαι κατ' ἀρχὰς μὲν διοικοῦντο ὑπὸ στρατηγῶν, ὕστερον ὅμως ὑπὸ πρῶν ὑπάτων καὶ στρατηγῶν (ἀνθύπατοι καὶ ἀντιστράτηγοι).

3) Ἡ τέχνη τοῦ πολέμου ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς

Ῥωμαίοις περισσότερον, ἢ παρὰ παντὶ ἄλλῳ λαῷ τῆς ἀρχαϊότητος. Διὰ τὴν ἐν τῷ πεδίῳ πολεμικὴν ὑπηρεσίαν ἕκαστος Ῥωμαῖος πολίτης ἀπὸ τοῦ 16—45 ἔτους τῆς ἡλικίας του ἦτον ὑποχρεωμένος, ἢ, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι τῶν καλλιτέρων χρόνων θεωροῦν αὐτὸ, εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ στρατεύεσθαι. Βάσις τοῦ οργανισμοῦ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων ἦτον ἡ περὶ ἑκατονταρχικῶν διατάξεις τοῦ Σερούτου (§ 100, 6).

Ἡ λεγεὼν συνίστατο συνήθως ἐκ 300 ἱππέων καὶ 4200 πεζῶν, τινῶν μὲν βαρέως ὀπλισμένων, τινῶν δὲ εὐαφρώς, ἐν συνόλῳ λοιπὸν ἐκ 4500—ὕστερον ὁμοῦς πολλάκις καὶ ἐκ 6000 ἀνδρῶν, μετὰ τῶν ὁπλοίων συνήνουντο ἱσάριθμοι σύμμαχοι· δύο λεγεῶνες ἀπετέλουν συνήθως ὑπατικὸν στρατόν. Ἀπὸ δὲ τῆς ἰδούσεως τῆς μοναρχίας ὁ στρατὸς κατέστη μόνιμος, ὅστις καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐτρεῖτο, ὀκικζόμενος μόνον πίστιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Τακτικὸν μισθὸν ἐλάμβανον τὰ στρατεύματα μόνον ὀλίγον πρὸ τοῦ κατὰ τῶν Οὐγιεντανῶν τελευταίου πολέμου (§ 405) ἀμοιβᾶν ἄλλαι ἦσαν μέρος τῶν λαφύρων, στέφανοι, ὅπλα τῆς τιμῆς, κτλ. ἡ δὲ ἐξοχωτέρα πρὸς τοὺς στρατηγούς τιμὴ ἦτον ὁ θρίαμβος. Περὶ τῆς γενέσεως τῆς κατὰ θάλασσαν δυνάμεως τῶν Ῥωμαίων ἰδὲ §. 440.

4. Φι λ ο λ ο γ ί α, α) Ἡ Ῥωμαϊκὴ ποιήσις ἐμορφώθη κατὰ πρῶτον μετὰ τὸν πρῶτον Καρχηδονικὸν πόλεμον διὰ τῆς μεταφράσεως ἑλληνικῶν προτύπων καὶ ἰδίως δραματικῶν ποιημάτων, καὶ κατὰ τὴν χρυσὴν λεγομένην ἐποχὴν αὐτῆς ὑπὸ τὸν Αὐγουστον μόλις ἀνυψώθη ὀλίγον τι ὑπεράνω τεχνικῆς μιμήσεως τῶν Ἑλλήνων· μόνον δὲ ἡ σάτυρα εἶνε εἶδος ποιήσεως, ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐφευρεθὲν καὶ μορφωθὲν.

Οἱ γνωστότεροι Ῥωμαῖοι ποιηταὶ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν εἶνε ὁ Ἐννιος (χρονικὰ εἰς ἐξαμέτρους), ὁ Πλαῦτος καὶ ὁ Τερέντιος (κωμῳδαί), ὁ Κάτουλλος (ἐλεγεία), ὁ Πόπλιος Βέργιλιος Μάρων (ἐκλογαί, γεωργικά, Αἰνείας), ὁ Τίβουλλος καὶ ὁ Πρופέρτιος (ἐλεγεία), ὁ Κόϊντος Ὁράτιος Φλάκκος (ὠδαί, ἐπῳδαί, σάτυραι, ἐπιστολαί), ὁ Πόπλιος Ὁβιδίος Νάσον (μεταμορφώσεις, ἐλεγεία, χρονικά, κτλ.), ὁ Πέρσιος καὶ ὁ Τούβενάλιος (σάτυραι).

6) Π ε ζ ο γ ρ α φ ί α. Ἐνωρὶς ἤδη καὶ πολλάκις Ῥωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ ἀνώτεροι ἄνδρες τῆς πολιτείας, οἷον ὁ Βρούτος, ὁ Κάμιλλος, ὁ Κάτων καὶ οἱ δύο Γράκχοι, διὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτῶν ἐπηρεάζον τοὺς συγχρόνους των, πρὶν ἢ διδασθῇ δι' Ἑλλήνων ἐν Ῥώμῃ τεχνικὴ ῥητορεία, ἃν καὶ κατὰ τῆς διδασχῆς

ταύτης εἶχεν ἐκδοθῆ ψήφισμα τῆς Ῥωμαϊκῆς Γερουσίας. Σειρὰ ἐξόχων ῥητόρων ἀνεφάνη τότε εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐξ ὧν τὴν μεγίστην δόξαν ἀπέκτησεν ὁ Μάρκος Τύλλιος Κικέρων (106—43), ὅστις ἦτο καὶ ὁ διασημώτατος φιλόσοφος συγγραφεὺς τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἵδρυσεν ὁμῶς ἴδιον σύστημα, ἀλλὰ περιωρίσθη νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Μὲ περισσότερον δὲ ζῆλον καὶ αὐτοτέλειαν ἐγράφετο ἱστορία, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ χρονικά, ὕστερον δὲ διὰ τῆς τεχνιτῆς παραστάσεως ὑπὸ τῶν ἰδίως ἱστορικῶν.

Οἱ διασημώτεροι ἱστορικοὶ ἦσαν ὁ Γάιος Ίούλιος Καίσαρ (περὶ τοῦ Γαλατικοῦ καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου), ὁ Σαλλούστιος (περὶ τοῦ κατὰ Κατιλίνα καὶ τοῦ Ίουγούρθα πολέμου), ὁ Κορνήλιος Νέπωσις (βίοι ἐξόχων στρατηγῶν), ὁ Τίτος Λίβιος (ἱστορία), ὁ Οὐέλλησιος Πάτερκλος (ἱστορία τῆς Ῥώμης), ὁ Γάιος Κορνήλιος Τάκιτος (Ἀγρίκόλας, Γερμανία, ἱστορίαι, χρονικά), ὁ Σουητώνιος (βίοι 12 στρατηγῶν), ὁ Ίουστίνος (τὸ ἀπάνθισμα αὐτοῦ ἐκ τοῦ Τρώγου Πομπηίου) καὶ ἄλλοι.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν ἰδίως ἡ νομικὴ ἔσχε σειρὰν ἱκανωτάτων νομομαθῶν (Παπιανὸς, Οὐλπιανὸς, κτλ.) καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ἔσχε πάντοτε μεγίστην ἐπιβρῶσιν ἐπὶ πασῶν τῶν μεταγενεστέρων νομολογιῶν.

5) Τέχναι. Τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐδιδάχθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Εἰτρούσκιων, διὰ τῆς ὁποίας ἐνωρὶς ἦδη ἀνήγειραν ναοὺς καὶ κατεσκεύασαν ὀχετοὺς, τὸ ἵπποδρόμιον, ὑδραγωγεία καὶ μεγάλας ὁδοὺς· ἀλλὰ τὴν ὠραιότητα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν ἔργων ἔμαθον ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν, τοὺς Ἕλληνας, καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας, καθὼς καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας, ἀνιδρῦθησαν καθ' Ἑλληνικὸν κόσμον ὠραιότατοι ναοὶ, πολυπληθὴ θεάτρα, ἀμφιθέατρα, στοαί, λουτρά καὶ θριαμβευτικὰ τόξα. Ἡ συλλογὴ ἔργων Ἑλληνικῆς πλαστικῆς καὶ γرافικῆς ἐκ τῶν κυριευθειῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἰδίως τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κορίνθου ἀνέπτυξε μὲν τὴν πρὸς τὰς τέχνας ἀγάπην τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς ὁμῶς ἐκ τούτου ν' ἀναφανῇ ἐπίσημος Ῥωμαῖος τεχνίτης.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

Πρώτη εποχή, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπικρατειῶν μέχρι τοῦ Κύρου (558 π. Χ.)

Π. Χ.

Πρὸ τοῦ 2000; Τὸ ἀρχαῖον βασιλεῖον τῶν Αἰγυπτίων. Εἰσβολὴ τῶν Ἰκσῶς εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Περὶ τὰ 2000 Μετανάστασις τοῦ Ἀβραάμ εἰς τὴν Χαναάν.

2000—1250 Τὸ ἀρχαῖον Βαβυλωνιακὸν βασιλεῖον.

Περὶ τὰ 1650 Ἐκδιώξεις τῶν Ἰκσῶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἀρχὴ τοῦ νέου βασιλείου.

Περὶ τὰ 1500 Μωϋσῆς. Κατάκτησις τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐξελθόντων Ἰσραηλιτῶν.

1250—606 Ασσυριακὴ κοσμοκρατορία.

Περὶ τὰ 1200; Ἡ Ἀρχοναυτικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κολχίδος. Οἱ δύο πόλεμοι κατὰ τῶν Θηβῶν.

1194—1184; Τρωικὸς πόλεμος. Μετανάστασις τοῦ Αἰνείου εἰς τὸ Λάτιον.

1104; Κάθοδος τῶν Δωριέων ἢ Ἡρακλειδῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

1095—975 Μοναρχία ἐν Παλαιστίνῃ, Σαούλ, Δαβὶδ, Σολομών.

1068 Ἀρχοντες ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου.

975 Διαίρεσις τῆς Ἰσραηλιτικῆς μοναρχίας εἰς τὰ βασίλεια τοῦ Ἰαῶβα καὶ Ἰσραήλ.

Περὶ τὰ 840; Λυκοῦργος νομοθέτης τῆς Σπάρτης.

776 Πρώτη Ὀλυμπιάς.

753 Θεμελίωσις τῆς Ῥώμης. Νομήτωρ καὶ Ἀμούλιος. Ῥωμύλος καὶ Ῥώμος.

(753—716) Ῥωμύλος. Πόλεμος κατὰ τριῶν Λατινικῶν πόλεων καὶ τῶν Σαβίνων. Ἐνωσις τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων εἰς ἓν κράτος.

(713—724) Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ὁ Ἀριστόδημος ἐν Ἰθώμῃ.

722 Τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ κατάκτησις ὑπὸ Σαλμανασσάρ.

(715—672) Νουμάς Πομπίλιος. Διάταξις τῶν ἱερατικῶν συλλόγων.

(685—668) Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Ὁ Ἀριστομένης ἐν Εἰρά.

672—640 Τύλλος Ὀστίλιος. Καταστροφὴ τῆς Ἀλβας.

640—616 Ἄγκος Μάρκιος. Κατάκτησις 4 λατινικῶν πόλεων. Πληθεῖν.

624 Δράκων νομοθέτης Ἀθηνῶν.

616—578 Ταρχύνιος Πρίσκος. Ἔργα. Αὐξήσις τῆς Γερουσίας.

- 606 Διάλυσις τοῦ Ἀσσυριακοῦ βασιλείου.
 606—538 Τὸ νεώτερον κράτος τῆς Βαβυλωνίας.
 594 Σὺλων Νομοθέτης Ἀθηνῶν. Διαίρεσις τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν περιουσίαν.
 586 Τῆς Ἱερουσαλὴμ καταστροφή ὑπὸ Νάβουχοδονόσορ. Διάλυσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα. Αἰχμαλωσία τῆς Βαβυλωνίας.
 578—534 Σερσίος Τύλλιος. Φυλαὶ τῶν πληθείων. Λόχοι.
 560 Πεισίστρατος, τύραννος Ἀθηνῶν.
 558 Θερμελίωσις τοῦ Περσῶν βασιλείου ὑπὸ Κύρου διὰ τῆς παρὰ τοῦ Πασαργάδης κατὰ τοῦ Ἀστυάγου νίκης.

Δευτέρα περίοδος ἀπὸ Κύρου μέχρι τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου
 τοῦ Μεγάλου (558—323).

- 558—529 Κύρος. Κατάκτησις τοῦ Λυδικοῦ βασιλείου, τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων πόλεων, τῆς Ἑλλάσσορος Ἀσίας καὶ τῆς Ἀνω Ἀσίας μέχρι τοῦ Ἰαξάρτου.
 538 Τέλος τοῦ Βαβυλωνιακοῦ βασιλείου.
 534—509 Ταρκύνιος Σούπερβος. Κατάκτησις Σουέσιων τῶν Πωμεντίνων καὶ τῶν Γαβίων. Πόλεμος κατὰ τῆς Ἀρβείας.
 529—522 Καμβύσης. Κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου. Ἀτυχὴς ἐκστρατεία κατὰ τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Ἀμμωνίας.
 525—332 Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὴν Περσικὴν κυριαρχίαν.
 524—485 Δαρείος Α΄, ὁ Ὑστάτος. Ἀνιθρῶσις καὶ διαίρεσις τοῦ κράτους εἰς 20 σατραπείας. Ματαιὰ ἐκστρατεία κατὰ τῶν Σκυθῶν.
 510 Ἐκδιώξις ἐξ Ἀθηνῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν.
 509—30 Ἡ Ῥώμη δημοκρατοποιημένη. Ὑπατοι.
 500—449 Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι.
 500—494 Ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων.
 494 Μετανάστασις τῶν Πληθείων ἐκ Ῥώμης. Δήμαρχοι.
 493—479 Ἀμυντικός πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.
 490 Ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν Δάτιν καὶ Ἀρταφέρνην. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.
 485—465 Ξέρξης ὁ Α΄.
 480 Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρκου κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Μάχη παρὰ τὰς Θερμοπύλας, Ἀρτεμισίον καὶ ἐν Σαλαμῖνι.
 479 Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ.
 478—449 Ἐπιθετικός πόλεμος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.
 469 Νίκη τοῦ Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα.
 (465—456) Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος.
 451 καὶ 450 Νόμοι τῶν δεκάρχων. Ἀππίος Κλαύδιος. Βιργινία.
 449. Μάχη παρὰ τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου.
 444. Οἱ χιλιάρχοι μετὰ τὴν ὑπατικὴν ἐξουσίαν ἐν Ῥώμῃ. Τιμηταὶ ἡ κήρυξις

- 331—404 ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
 429 Θάνατος τοῦ Περικλέους.
 422 Μάχη παρὰ τὴν Ἀμφίπολιν. Θάνατος τοῦ Κλέωνος καὶ τοῦ Βρασίδα.
 421 Πεντηκονταετὴς εἰρήνη τοῦ Νικίου.
 445—443 Ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν.
 410 Νίκη τοῦ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὴν Κόζικον.
 403 Νίκη τοῦ Λυσάνδρου παρὰ τοῖς Αἰγῶς ποταμοῖς.
 403—396 Τελευταῖος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Οὐήεν-
 τανῶν.
 404 Ἀλωσις τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Λυσάνδρου. Οἱ τριάκοντα τύραννοι μέ-
 χρι τοῦ 403.
 401 Μάχη παρὰ τὰ Κούναβα καὶ θάνατος Κύρου τοῦ νεωτέρου.
 394—387 Κορινθιακὸς πόλεμος. Λυσάνδρου θάνατος παρὰ τὴν Ἀλί-
 αρτον. Νίκη τοῦ Κόνωνος παρὰ τὴν Κνίδον καὶ τοῦ Ἀγησιλάου παρὰ
 τὴν Κορώνειαν.
 389 Ἥττα τῶν Ῥωμαίων παρὰ τὴν Ἀλλίαν. Ἀλωσις τῆς Ῥώμης
 παρὰ τῶν Γαλατῶν. Ὑπεράσπις τοῦ Καπιτωλίου ὑπὸ Μάρκου
 Μαλλίου.
 387 Εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου.
 378—362 Ὁ πρὸς Θηβαίους πόλεμος τῶν Σπαρτιατῶν.
 376 Οἱ νόμοι τοῦ Λικινίου δεκτοὶ τὰ 366. Συμμετοχὴ τῶν πληθείων
 εἰς τὴν ὑπατείαν καὶ εἰς τὴν δημοσίαν χώραν. Στρατηγοὶ ἢ πραι-
 τῶρες.
 371 Νίκη τοῦ Ἐπαμινώνδου παρὰ τὰ Λεῦκτρα.
 362 Θάνατος τοῦ Ἐπαμινώνδου παρὰ τὴν Μαντίνειαν.
 359—336 Φίλιππος ὁ Β' βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
 355—346) Τοῦ Φωκικοῦ πολέμου ἀποπεράτωσις ὑπὸ Φιλίππου.
 342—340 Πρῶτος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυνιτῶν. Νί-
 κη παρὰ τὸ Γαῦρον ὄρος καὶ παρὰ τὴν Σουέσσουλαν.
 339—337 Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Λατίνων. Νίκη παρὰ τὸ
 Οὔεσσόν καὶ Τρίφανον.
 338 Φιλίππου τοῦ Β' νίκη τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὴν Χαϊράνειαν.
 336—323 Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.
 334 Νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν Περσῶν παρὰ τὴν Γράνικον.
 333 Νίκη παρὰ τὴν Ἴσόν.
 331 Νίκη παρὰ τὰ Γαυγάμηλα.
 330 Καταδίωξις τοῦ Βήσσου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀφίξις μέχρι τοῦ
 Παξάρτου.
 327 Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἰνδῶν.
 323—304 Δεύτερος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυνιτῶν.

- Τρίτη περίοδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου
μέχρι τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου (323—30 π. Χ.).
- 323—30 Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους.
- 321 Ἥττα τῶν Ῥωμαίων παρὰ τὰς κατὰ Κλαύδιον πύλας.
- 312—64 Τὸ Συριακὸν κράτος ὑπὸ τοῦ Σελευκίδας. Ἐποχὴ Σ. λευ-
κιδῶν (312).
- 301 Θάνατος τοῦ Ἀντιγόνου εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἰψὸν μάχην.
- 298—290 Τρίτος πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Σαυνιτῶν.
- 295 Νίκη τοῦ Κοίντου Φαβίου Μαξίμου κατὰ τῶν Σαυνιτῶν παρὰ
τὸ Σεντίνον.
- 282—272 Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Τύραντος καὶ τοῦ Πύρ-
ρου. Νίκη αὐτοῦ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ τὸ Ἀσκούλον, ἥττα
παρὰ τὸ Βενεούεντον.
- 266 Ἀποπεράτωσις τῆς ὑποτάξεως τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὴν Ῥώμην.
- 264—241 Πρῶτος Καρχηδονικὸς πόλεμος.
- 218 Διάβασις τῶν Ἀλπεῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα καὶ νίκη παρὰ τὸν Τί-
κινον καὶ τὸν Τρεβίαν.
- 217 Νίκη παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην.
- 216 Νίκη παρὰ τὰς Κάννας.
- 212 Ἀλώσις τῶν Συρακουσῶν ὑπὸ Μαρκέλλου.
- 207 Θάνατος τοῦ Ἀσδρούβα παρὰ τὴν Μέταυρον.
- 206 Ἡ Ἰσπανία Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ Ποπλίου Κορηλίου Σκηπίωνος.
- 202 Νίκη αὐτοῦ παρὰ τὴν Ζάμαν κατὰ τοῦ Ἀννίβα.
- 200—133 Πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἰσπανίᾳ.
- (200—197) Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ Φιλίππου τοῦ Γ' τῆς Μα-
κεδονίας. Νίκη παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλᾶς.
- (192—189) Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ Ἀντίχου τοῦ Μεγάλου τῆς
Συρίας. Νίκαι παρὰ τὰς Θερμοπύλας καὶ τὴν Μαγνησίαν.
- (171—168) Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ Περσέως τῆς Μακεδονίας.
Νίκη παρὰ τὴν Πύδναν. Καθυπόταξις τῆς Μακεδονίας, Ἰλλυρίας
καὶ Ἠπείρου.
- 167—39 Ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ τοῦ Μακκαδαίου.
- 150—146 Τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος.
- 146 Καταστροφὴ τῆς Καρχηδόνας ὑπὸ Σκηπίωνος τοῦ νεωτέρου καὶ τῆς
Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Μομμίου.
- 133 Καταστροφὴ τῆς Νουμαντίας ὑπὸ τοῦ νεωτέρου Σκηπίωνος.
- 133 Ἀνανέωσις τοῦ περὶ ἀγρῶν Δικταίου νόμου ὑπὸ Τιβερίου Σεμ-
προνίου Γράκχου.
- 123 Προτάσεις μεταρρυθμίσεως Γαίου Σεμπρονίου Γράκχου.
- 113 Εἰσβολὴ τῶν Κίμβρων εἰς τὴν Ἰλλυρίαν.
- 111—106 Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Ιουγούρθα. Μέτελλος,
Μάριος, Σύλλας.

- 102 Νίκη Μαρίου κατὰ τῶν Τευτόνων παρὰ τὰ Σέξτια ὕδατα.
 101 Νίκη τοῦ αὐτοῦ κατὰ τῶν Κίμβρων παρὰ τὰς Οὐερκέλλας.
 81—88 Ὁ κατὰ τῶν συμμάχων πόλεμος.
 88—82 Ὁ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα ἐμφύλιος πόλεμος.
 87—84 Ὁ πρῶτος κατὰ τοῦ Μιθριδάτου πόλεμος. Νίκαι τοῦ Σύλλα
 παρὰ τὴν Χαιρώνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενόν.
 83 Ἐπ' ἀνόδοις τοῦ Σύλλα εἰς τὴν Ῥώμην καὶ προγραφαί.
 82—79 Ὁ Σύλλας δικάζεται.
 80—72 Πόλεμος κατὰ τοῦ Σερτωρίου. Μέτελλος Πίος καὶ Πομπήιος.
 78—67 Πόλεμος κατὰ τῶν πειρατῶν. Πομπήιος.
 74—64 Ὁ τρίτος πόλεμος κατὰ τοῦ Μιθριδάτου. Λούκιλλος καὶ
 Πομπήιος.
 73—71 Πόλεμος τῶν μονομάχων καὶ δούλων. Νίκη τοῦ Κράσσου
 παρὰ τὸν Σίλαριν.
 63 Κατάπαυσις τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κικέρωνος.
 60 Ἡ τοῦ Καίσαρος, Πομπηίου καὶ Κράσσου πρώτη τριανδρία.
 58—51 Κατάκτησις τῆς Γαλατίας ὑπὸ Καίσαρος, δις μεταβάσεις αὐ-
 τοῦ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Βρετανίαν.
 49—48 Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπηίου. Νίκη
 τοῦ Καίσαρος παρὰ τὴν Φάρσαλον.
 48—47 Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πόλεμος.
 46 Πόλεμος τοῦ Καίσαρος ἐν Ἀφρικῇ καὶ νίκη κατὰ τῶν Πομπηια-
 νῶν παρὰ τὴν Θάψον.
 45 Νίκη τοῦ Καίσαρος κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Πομπηίου παρὰ τὴν Μουνδαν.
 44 Φόνος τοῦ Καίσαρος.
 43 Ἡ τοῦ Ὀκταβιανοῦ Ἀντωνίου καὶ Λεπίδου δευτέρα τριανδρία.
 42 Ὁ κατὰ τοῦ Βρούτου καὶ Κασσίου πόλεμος. Μάχη παρὰ τοὺς Φι-
 λίππους.
 39 π. Χ.—70 μ. Χ.) Ἡ Παλαιστίνη ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου.
 31 Νίκη τοῦ Ἀγρίππα κατὰ τοῦ Ἀντωνίου παρὰ τὰ Ἄκτιον.
 30 Μοναρχία τοῦ Ὀκταβιανοῦ.

Τετάρτη περίοδος ἀπὸ τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου μέχρι
 τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους (30 π. Χ.—
 476 μ. Χ.)

30 π. Χ.—14 μ. Χ. Ὁ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς Αὐγού-
 στος. Κατακτήσεις ἐν τῇ Μ. καὶ Δ. Γερμανίᾳ.

Γέννησις τοῦ Χριστοῦ.

9 μ. Χ. Νίκη τοῦ Ἀρμινίου ἢ Ἐρμάννου κατὰ τοῦ Οὐάρου ἐν τῇ Τιρ-
 τοβουργικῇ δρυμῇ.

- 44—37 Τιβέριος. Ὁ Γερμανικὸς ἐν Γερμανίᾳ. Σηριανός.
 37—41 Καλιγύλας.
 41—54 Κλαύδιος. Ἀρχὴ τῶν κατακτήσεων ἐν Βρετανίᾳ.
 54—68 Νέρων. Πυρκαϊὰ ἐν Ῥώμῃ. Πρῶτος διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν.
 68—69 Γάλβα, Ὀθωνος καὶ Οὐτέλλειου ἀναγορεύσεις ὑπὸ τῶν Λεγίωνων.
 69—79 Οὐεσπασιανός. Νέος πόλεμος ἐν Βρετανίᾳ.
 70 Καταστροφή τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Τίτου.
 79—81 Τίτος. Κατάλωσις τοῦ Ἰερουσαλὴμ καὶ τῆς Περσείας.
 81—96 Δομιτιανός. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Δακῶν.
 (96—98) Νέρβας.
 (98—117) Τραϊανός. Ἡ Δακία, Ἀρμενία, Ἀσσυρία καὶ Μεσοποταμία. Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι. Μεγίστη ἑκτασις τοῦ κράτους.
 (117—138) Ἀδριανός. Ἀπόδοσις τῶν ἐν Ἀσίᾳ κατακτήσεων τοῦ Τραϊανῶ.
 (138—161) Ἀντωνίνος ὁ Πίος.
 (161—180) Μάρκος Αὐρήλιος. Πόλεμος κατὰ τῶν Μαρκομάνων.
 (270—275) Αὐρηλιανός. Καταστροφή τῆς Παλμύρας. Ἀπόδοσις τῆς Δακίας.
 284—305 Διάρσεις τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ. Συνάγεται ὁ Μαρτυρικὸς καὶ ὁ Κόσμος.
 324—337 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας μονάρχης. Ὁ Χριστιανισμὸς θρησκεία τοῦ κράτους. Πρώτη Οἰκουμένη Σύνοδος ἐν Νικαίᾳ κατὰ τοῦ Ἀρείου. Μετάθεσις τῆς καθέδρας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Νέος ὁργανισμὸς τοῦ κράτους.
 375 Εἰσβολὴ τῶν Οὐννων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀρχὴ τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν ἐθνῶν.
 (378) Ἡττα καὶ θάνατος τοῦ Οὐάλεντος παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν.
 395 Διμελισμὸς τοῦ βασιλείου ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου μεταξὺ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀρχαδίου καὶ Ὀνωρίου.
 410 Λεηλασία τῆς Ῥώμης ὑπὸ Ἀλαρίκου.
 412 Τῶν Βεσιγόθων μετανάστασις εἰς Γαλασίαν καὶ Ἰσπανίαν.
 429 Ἰδρυσις τοῦ βασιλείου τῶν Βανδάλων ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Ἀφρικής.
 445; Μετάθεσις τῶν Ἀγγλων καὶ Σαξόνων εἰς τὴν Βρετανίαν.
 451 Ἡττα τοῦ Ἀττίλα ὑπὸ τοῦ Ἀετίου καὶ Θεοδορίου τοῦ Ἀττάκα Καταλυνικὰ πεδία.
 455 Λεηλασία τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Βανδάλων.
 476 Καταβίβας ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ῥωμύλου Αὐγουστίνου ὑπὸ ὁδοῦ.

Εργ. Ν. Τζιχ
ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

Ἐκ τῆς δωδεκάτης ἐκδόσεως τῆς ἐπιτομῆς

τοῦ Καθηγητοῦ

ΓΟΥΔΙΕΛΜΟΥ ΠΥΤΣΙΟΥ

καὶ

ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙΣΑ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων.

ὑπο

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΕΥΧΟΣ.

Περιέχον

Τὸν Μεσαίωνα

(ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ Λατικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς
καταλύσεως τῆς Ἀμερικῆς δηλ. ἀπὸ τοῦ 476—1492 μ. Χ.)

ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ.

Ὁδὸς Ντέκα ἀριθ. 10.

1866.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

« Καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ
τῆς πραγματικῆς ἱστορίας παραγινομένην ἐμπειρίαν· μόνη γὰρ
αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως κρι-
τὰς ἀληθινούς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος » Πολύβ. βιβλ. Α' §. 35.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Εἰσαγωγή.

1. Ἡ Γερμανία πρὸ τῆς τῶν ἔθνων μεταναστεύσεως.
2. Γεωγραφία τῆς ἀρχαίας Γερμανίας, 3 πολιτισμὸς τῆς ἀρχαίας Γερμανίας, 3 πόλεμοι τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων μέχρι τῆς μεταναστεύσεως τῶν ἔθνων.
3. Μεγάλη τῶν ἔθνων μετανάστεσις.
4. Κατάλυσις τοῦ βασιλείου τῶν Γότθων ὑπὸ τῶν Οὐννων, 5 γενικὴ μετανάστεσις Γερμανικῶν φύλων εἰς τὰς δυτικὰς χώρας, 6 κατάλυσις τοῦ βασιλείου τῶν Οὐννων.

Ο ΜΕΣΑΙΩΝ.

Πρώτη περίοδος ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ Αὐτοκράτορος Ῥωμαίου κράτους μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῶν Καρολιδῶν καὶ Ἀββασιδῶν 476—752 (750).

7. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τέλος τοῦ 1. αἰῶνος, 8 τὰ ἐν Ἰταλίᾳ βασίλεια, 9 τὸ ἐν Ἀφρικῇ βασίλειον τῶν Βανδάλων, 10 τὸ βασίλειον τῶν Βεσιγότθων, 11 τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων ὑπὸ τοὺς Μερουίγγιδας, 12 θρησκεία καὶ πολιτεία τῶν Γερμανικῶν λατῶν, 13 τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν ἢ Βυζαντινὸν κράτος μέχρι τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, 14 οἱ Ἀράβες.

Μετὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῶν Καρολιδῶν μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν (752—1100 περίπου).

15. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους Καρόλου τοῦ Μεγάλου, 16 τὸ Φραγκικὸν βασίλειον ὑπὸ τοὺς Καρολίδαις, 17 τὸ ἀνατολικὸν Φραγκικὸν βασίλειον ὑπὸ τοὺς δύο τελευταίους Καρολίδαις, 18 τὸ βασίλειον τῶν ἀνατολικῶν Φράγκων ὑπὸ Κορράδων τὸν Α' τὸν Φράγκον, 19 τὸ Γερμανικὸν βασίλειον ὑπὸ τῶν Σαξονικῶν οἰκόν, 20 τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Φράγκους αὐτοκράτορας, 21 Γαλλία, 22 Ἀγγλία, 23 Ἰσπανία, 24 τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας αὐτοκράτορας, 25 οἱ Ἀράβες ὑπὸ τοὺς Ἀββασιδαίς.

Τρίτη περίοδος. Σταυροφορίαι (1096—1271).

26. Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰς Σταυροφορίας, 27 αἱ Σταυροφορίαι, 28 τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑπὸ Λεοπόλδου Γ' τὸν Σίξονα, 29 τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Ὁχεντσμπουργκας ἢ Σταυρβουργκας, 30 τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν, 31 Γαλλία, 32 Ἀγγλία, 33 Ἰσπανία, 34 τὸ Βυζαντινὸν κράτος, 35 οἱ Ἀράβες, 36 οἱ Μογγόλοι.

Τέταρτη περίοδος ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν Σταυροφοριῶν μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (1273—1492).

- 37 τὸ Γερμανικὸν κράτος, 38 τὰ κράτη τῆς Ἰταλίας, 39 Γαλλία, 40 Ἀγγλία καὶ Σκωτία, 41 Πυρηναϊκὴ Χερσόνησος, 42 τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Παλαιολόγους, 43 οἱ Μογγόλοι, 44 Σκανδιναβία, 45 Ῥωσία, 46 Πολωνία, 47 ἡ Πρωσία ὑπὸ τὸ Γερμανικὸν τάγμα, 48 Οὐγγαρία, 49 ἔποψις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὸν Μεσαίωνα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ. 2 σιγ. 17 Ούσαιπέται καὶ 18 Τέγκητροι. Σελ. 5 σιγ. 17 γινόμεν.
Σελ. 13 σιγ. 19 ἑκάτερα Σελ. 54 σιγ. 10 Οὐγγροι, καθὼς καὶ δοποὺ ἄ-
λοθι ἀπαντάται. Σελ. 5 σιγ. 17 Ῥογκαλικὸν πεδίων. Σελ. 92 σιγ.
εἰς τοιαύτην ἀρχὴν στηρίζομένη. Σελ. 94 σιγ. 14 liberatum. Σελ. 1
σιγ. 1 Σιλεσίαν.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'.

Εισαγωγή.

Α. Ἡ Γερμανία πρὸ τῆς τῶν ἔθνων μεταναστάσεως Γεωγραφία τῆς ἀρχαίας Γερμανίας.

§. 1. 1) Ἡ χώρα. α) Ὄνομα καὶ ἔκτασις. Οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἀπὸ τοῦ Ῥήνου μέχρι τοῦ Οὐίστουλα καὶ ἀπὸ τῶν Καρπαθίων ὀρέων καὶ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς Βαλτικῆς καὶ Γερμανικῆς θαλάσσης ἐκτεινομένην χώραν ἐκάλεον Μεγάλην Γερμανίαν, ἢ Πέραν τοῦ Ῥήνου (ἢ καὶ βάρβαρον) Γερμανίαν πρὸς διαστολὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς Γερμανίας, ἥτις κατοικοῦμένη ὑπὸ Γερμανικῶν φύλων, κατεκτήθη ὑπ' αὐτῶν καὶ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ῥήνου.

β) Τὰ ὄρη τῆς μέσης Γερμανίας ἐκαλοῦντο κατ' ἀρχὰς μετὰ τὸ γενικὸν ὄνομα Ἑρκύνιος δρυμός· ἐξακριβοῦντων ὁμῶς ὕστερον τῶν διαφορῶν ὀρέων τῆς δυτικῆς Γερμανίας, τὸ ἀνωτέρω ὄνομα περιωρίσθη μόνον εἰς τὰ ἔτι ἄγνωστα τότε ὄρη τῆς Ἀνατολικῆς Γερμανίας· τὰ δὲ δυτικὰ ἐκαλοῦντο μετ' ἰδιαιτέρα ὀνόματα, οἷον Ταῦνος, τὸ εἰς τὴν μεταξὺ Μοίνου καὶ Ῥήνου βορείαν γωνίαν, Τευτοβουργικὸς δρυμός, τὸ στενὸν διαχώρισμα τῶν ὑδάτων τὸ μεταξὺ ἔνθεν μὲν τοῦ Λουπία καὶ Ἀμασίου, ἔνθεν δὲ τοῦ Οὐίσουργιδος, κτλ.

γ) Οἱ ποταμοί. 1) Ὁ Ῥήνος, τοῦ ὁποίου παραπόταμοι ἐκ τῶν χυνομένων εἰς τὴν δεξιὰν ἢ Γερμανικὴν ὀχθὴν γνωστοὶ παρ' ἀρχαίοις ἦσαν ὁ Νέικαρ (Nicer), ὁ Μοῖνος, ὁ Λάνος (Logana), ὁ Σίγας (Siga), ὁ Ῥούρκε (Rura) καὶ ὁ Λουπίας· 2) ὁ Ἀμασίης, 3) ὁ Οὐίτσουργις, 4) ὁ Ἀλβις μετὰ τοῦ Σάλα, 5) ὁ Οὐίταδρος, 6) ὁ Οὐίτσούλας, ὅσις ἀπετέλει τὰ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Σαρματίας ὄρια, 7) ὁ Δοῦναβις ἢ Ἴστρος, τὸ ὄριον τῶν παραλπίων Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν, δεξιόμενος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ἢ Γερμανικῆς ὀχθῆς τοὺς παραπο-

τάμους Νάβον (Nabils), 'Ρήγην (Regenum), Μάρχον (Marus) και Βασίγην (Cusus):

2) Αί φυλαί τῆς Μεγάλης Γερμανίας. Οἱ Γερμανοί, κλάδος τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς φυλῆς, διηρουντο εἰς φυλάς καὶ αὐταὶ πάλιν εἰς λαοὺς, μὴ συνδεσμένους δι' οὐδενὸς ἄλλου πολιτικοῦ δεσμοῦ, εἰμὴ διὰ τῆς γλώσσης, τῶν ἐθίμων καὶ τῆς θρησκείας. Εἰ δὲ καὶ διηρουντο εἰς πολλοὺς λαοὺς, τὸ αἰσθημα τῆς ἐνότητος διετηρεῖτο ἐν τῷ μύθῳ τοῦ κοινοῦ φυλάρχου Μάν, ἐκ τοῦ ὁποίου τῶν τριῶν υἱῶν, Ἰγκωνος, Ἰσκωνος καὶ Ἰρμίνωνος, ἐλέγετο ὅτι κατήγοντο αἱ τρεῖς κυριώτεραι φυλαὶ αὐτῶν.

Α. Οἱ κυρίως Γερμανοί.

α) Οἱ Ἰσταίβωνες (Istaevones, δυτικοὶ κάτοικοι), ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ μέσου καὶ κάτω 'Ρήνου (ἀπὸ τοῦ Μογοντικοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰσσελίου), ἀποτελοῦντες τὸν πυρῆνα τοῦ μεγάλου δεσμοῦ, ὅστις ὕστερον ἀναφαίνεται ὑπὸ τὸ ὄνομα Φράγκοι.

'Αμέσως παρὰ τὸν κάτω 'Ρήνον κατέκουν οἱ Οὐσίπεται καὶ οἱ Τένκετῆροι, εἰς δὲ τὴν ΝΑ. ἄκρην τῆς χώρας τῶν Ἰσταιβῶνων οἱ Σύγαμβροι, οἵτινες κατέκουν πρὸς Ν. τοῦ Ρούρου καὶ ὅχι παρὰ τὸν Σίγαν. 'Ο ἰσχυρότερος τῶν Ἰσταιβωνικῶν λαῶν ἦσαν οἱ Βροὺντεροι, κατοικοῦντες παρ' ἑκάτερα τοῦ Λουπίου καὶ ἐκτεινόμενοι πρὸς Β. μέχρι τοῦ 'Αμμοῦ.

β) Οἱ Ἰγκαίβωνες (παράλιοι) εἰς τὰ παράλια τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ 'Ρήνου μέχρι τῆς Κιμβρικῆς χερσονήσου (Ιουτλανδίας).

4) Οἱ Φρεῖσιοι, μεταξὺ 'Ρήνου καὶ 'Αμμοῦ καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τὴν παραλίαν νήσων, 2) οἱ Καῦκοι, ὁ μᾶλλον ἐξηλωμένος λαὸς τῶν Ἰγκαιβῶνων, κατοικῶν εἰς τὰς ἰλυώδεις χώρας τὰς ἐκτεινόμενας ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ 'Αμμοῦ μέχρι τῶν τοῦ 'Αλβις, 3) οἱ Σάξονες, κατοικοῦντες τὰ Α. τοῦ κάτω 'Αλβις εἰς τὸ νῦν 'Ολσταϊν.

γ) Οἱ Ἐρμίωνες, κατοικοῦντες πρὸς Ν. τῶν Ἰγκαιβῶνων καὶ πρὸς Α. τῶν Ἰσταιβῶνων. Εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον οἱ Χηροῦσκοι (ἀπὸ τοῦ Τευτοτουργικοῦ δρυμοῦ μέχρι τοῦ Ἀλβις καὶ

Σάλα) καὶ οἱ Χάττοι, κατοικοῦντες πρὸς Ν. τῶν ἀνωτέρω μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ Ῥήνου καὶ Μοίνου.

Β. Οἱ Σουηβοί.

Οὗτοι ἦσαν πιθανῶς Γερμανικὰ στίφη, τὰ ὅποια ἐκ τῆς ἰδίως Γερμανίας, τῆς μεταξὺ Ῥήνου, Γερμανικῆς θαλάσσης, Ἄλβιος καὶ Μοίνου, μετηνάστευσαν εἰς προϊστορικοὺς ἤδη χρόνους πρὸς Α. καὶ Ν. καὶ ἐγένοντο οἱ κυρίικοι τοῦ Σλαυικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τῆς Γερμανίας.

Εἰς τὴν μετημβρινὴν Σαχσίαν, τὴν μεταξὺ Μοίνου καὶ Δουνάβειος, κατοικοῦν οἱ δύο κύριοι λαοὶ Ἑρμόνδοροι καὶ Μαρκομάνοι, τῶν οἱ τελευταῖοι κατὰ τὴν πρόδον τῶν Ῥωμαίων ἀπεχώρησαν ἀπὸ τοῦ ἀνω Δουνάβειος εἰς τὴν Βαυρίαν, ἐν ᾗ συνώρουν μετὰ τοῦ νοτιοανατολικωτάτου Σουηθικοῦ λαοῦ τῶν Κουάδων, εἰς δὲ τὴν βυρείαν κατοικοῦν μετὰ τὸν Ἄλβιος καὶ Οὐϊάδρου οἱ Σέμνωνες, παρὰ τὸν κάτω Ἄλβιν, οἱ Λογγοβάργοι, μετὰ τὸν Οὐϊάδρου καὶ Οὐϊστόλλα, οἱ Βουργουνδοί ἢ Βουργουνδίωνες, καὶ πέραν τοῦ κάτω Οὐϊστόλλα οἱ Γότθοι ἢ Γύθωνες.

Πολιτισμὸς τῆς ἀρχαίας Γερμανίας.

§. 2. Α) Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν φαίνεται ὅτι μετετράπη, ὡς καὶ παρ' Ἕλλησι, ἐκ τῆς ἀρχῆθεν μονοθεΐας εἰς πολυθεϊαν διὰ τῆς ἀναμιξεως τῆς λατρείας τῶν διαφόρων φυλῶν, αἵτινες δὲν ἤθελον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν δοξασίας περὶ τοῦ υπερτάτου ὄντος· μετὰ ταῦτα δὲ ἡ πολυθεΐα αὕτη νῦξησε διὰ τῶν ἐπιθέτων τῶν θεῶν, ἅτινα ἀρχικῶς παρίστων μεμονωμένας ιδιότητες θεοῦ τινος, ὕστερον ὅμως ἐπρωσωποποιήθησαν ὡς χωρισταὶ θεότητες.

Θεοὶ. Ὁ ὕψιστος θεός, ὁ τηρήτας τὸ πλείστον τῆς παντοδυναμίας τοῦ ἀρχαίου νόμου θεοῦ, ἦτον ὁ Ὁδίνος, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐξήρτητο πᾶσα ἐν τῷ φυσικῷ καὶ πνευματικῷ κόσμῳ ζωὴ καὶ ἰδίως τὰ τοῦ πολεμικοῦ. Οὗτος ἐδίδασκεν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ εὐνοουμένους ἥρωας τὴν πολεμικὴν, ἐδίδοε τὴν νίκην, τὸ ζηλωτότατον ἀγαθὸν τοῖς πολεμικοῖς λαοῖς, καὶ ἐδέχετο πάντας τοὺς εἰς τὴν μάχην πεσόντας εἰς τὰ εὐράνια αὐτοῦ δώματα (τὴν Βαλχάλλαν), ἐνθα ἡ ζωὴ αὐτῶν ἀπετελεῖ συνέχειαν μὲν τῆς γῆϊνης, ἀλλ' ἐξηγνισμένης. Δεύτερος κύριος θεὸς αὐτῶν ἦτον ὁ Δόναρος, ὅστις ἦτο κύριος τῶν βροντῶν καὶ κεραυνῶν καὶ ἐπομένως τοῦ καιροῦ

καὶ τῆς εὐφροσύνης. Ἀπὸ τὰς πολυαριθμοῦς θεάς, αἵτινες ἐθεωροῦντο ἰδίως ὡς περιπλανώμεναι μητέρες θεῶν διδάσκονται τοὺς ἀνθρώπους τὰς ἀσχολίας καὶ τέχνας τοῦ οἰκιακοῦ βίου καὶ τὴν γεωργίαν, ἀναφέρει ὁ Τάκιτος τὴν μητέρα τῆς Γῆς Νέρθεον (Nerthus) καὶ περιγράφει τὴν ἐπὶ τινος νῆπτου τοῦ Ωλεανοῦ (Pylaeus, ἢ Ἀλτήης;) λατρείαν αὐτῆς. Κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν περιγραφὴν αὕτη περιεφέρεται κατὰ κειρὸς ἐφ' ἑμάτης, συρομένης ὑπὸ βοῶν καὶ ὀδηγουμένης ὑπὸ ἱερέως, ὅτε καὶ ἐπεκράτει πανταχοῦ ἡσυχία καὶ εἰρήνη. Ἐπιστρέφουσα δὲ ἐλύετο (ἡ εἰκὼν δηλ. αὐτῆς) εἰς λίμνην, ἐν ᾗ ἐπνίγνυντο οἱ εἰς τὸν ἀγνισμὸν αὐτῆς ὑπηρατῆρες, ἵνα μὴ προσδώσιν οὐδὲν τῆς μυστηριώδους αὐτῆς λατρείας.

Μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων παρεδέχοντο οἱ Γερμανοί, καθὼς καὶ οἱ ἔθνηκοι Ἕλληνες, τοὺς ἡμιθέους ἢ ἥρωας, ἀπαγγέλλοντας τῶν θεῶν, ἀξιώθεντας θεῶν τιμῶν διὰ τὰ ἀθάνατα καταρβώμεντα αὐτῶν. Ἐπισημίζεται τῶν Γερμανῶν ἥρωες ἦσαν ὁ Μάνθρις ἦτον υἱὸς τοῦ γηγενοῦς θεοῦ Τούσκωνος καὶ πατὴρ πάντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἰγκων, Ἴσκιων καὶ Ἰρμίνων. Ἐκτὸς δὲ τῶν κοινῶν θεῶν καὶ ἡρώων ἐκάστη φυλὴ εἶχε καὶ ἰδίους θεαίμονας, ὧν τινὲς μὲν ἦσαν ἀγαθοὶ καὶ ἐπροφύλαττον αὐτοὺς ἐκ τῶν κακῶν, τινὲς δὲ ἀλάστορες καὶ παλαιμαίαι (γίγαντες, νάνοι, μορμοί, κτλ.)

Ἡ λατρεῖα τῶν θεῶν κατ' ἀρχὰς δὲν ἐτελεῖτο ἐν τὸς ναῶν, ἀλλ' ἐπὶ λόφων καὶ ἐντὸς ἄλσων ὑπὸ πανάρχαια δένδρα, ἐνῷτε δὲ καὶ παρὰ ἱερὰς λίμνας, ποταμοὺς ἢ πηγὰς, συνιστάμενη ἐκ προσευχῶν καὶ θυσιῶν. Ὁ προσευχόμενος ἐβλεπε πρὸς Β. διότι πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος ὑπετίθεντο αἱ κατοικίαι τῶν θεῶν. Αἱ δὲ θυσίαι, εὐχαριστήριαι ἢ ἱλαστήριαι, ἐξετελοῦντο δι' ἀνθρωποθυσιῶν (αἰχμαλώτων, ἀργυρωνήτων, ἢ κακούργων, εἰς ἐκτάκτους δὲ περιστάσεις καὶ παίδων βασιλείων, ἢ καὶ βασιλέων) καὶ ζωοθυσιῶν (ἰδίως ἵππων), συνωδευομένων μετ' εὐαχίων πάσης τῆς κοινότητος· ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ προσφορὰς καρπῶν καὶ ἀνθέων.

Οἱ ἱερεῖς ἦσαν φύλακες οὐ μόνον τῶν θεῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων· διὸ εἰργάζοντο καὶ εἰς τὰ δικαστήρια τοῦ λαοῦ· εἰς δὲ τὰς ἐκστρατείας, τὴν κατ' ἐξοχὴν εὐάρεστον τοῖς θεοῖς ἐνασχόλησιν, ἔφερον εἰς τὸν πόλεμον τὰ εἰς τὰ ἄλσθη φυλαττόμενα ἱερὰ σύμβολα (οἶον τὴν λόγχην τοῦ Ὁδίνου, κτλ.), ἐξωπύρουν τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν πολεμι-

στῶν καὶ ὡς ὑπάρχει τῆς ἀνάγκης εἰς τὸν ἀγῶνα παρειαρισμένης θεότητος διετήρουν τὴν τάξιν καὶ ἐτιμώρουν τοὺς δειλοὺς. Ἴδιον τῆς Γερμανικῆς εἰδωλολατρίας ἦτον, ὅτι κήρυκες τῶν θεῶν θελήσεων δὲν ἦσαν ἄνδρες, ἀλλὰ γυναῖκες, σφοαὶ καλούμεναι, αἵτινες ἦσαν πεποικισμέναι μὲ ἀνωτέρας πνευματικῆς δυνάμεις, ὡς οἱ ἥρωες μὲ φυσικὰς. Αὗται δὲ προέλεγον τοῖς ἀνθρώποις σωτηρίαν ἢ ἀπώλειαν, νίκην ἢ θάνατον, ἐκ τῶν ἐντοσθίων τῶν θυομένων, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν φονευομένων αἰχμαλώτων, τοῦ ῥέθου τῶν κυμάτων, κτλ.

Β. Τὸ Πολίτευμα. Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα τῆς Γερμανίας εἶχε βάσιν τὴν κυριαρχίαν τῆς κοινότητος. Οὕτω καὶ ἡ συνέλευσις τῶν ἐλευθέρων γαιοκτημόνων ἐκάστης κοινότητος καὶ ἡ ἐτι μεγαλειτέρα τῶν γαιοκτημόνων ἐκάστης ἐκ πολλῶν κοινότητων συνισταμένης περιφέρειας εἶχε τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐξελέγε τοὺς ἀνωτέρους ἀρχοντας (ἡγεμόνας καὶ δοῦκας) καὶ τοὺς δικαστὰς καὶ ἀπεφάσιζε περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου.

Αἱ συνέλευσεις τοῦ λαοῦ ἦσαν τακτικαί, γινόμεναι ἰδίως κατὰ τὴν νέαν Σελήνην καὶ τὴν Πανσέληνον, καὶ ἑκτακτοί. Οἱ συνερχόμενοι, ὠπλισμένοι ὄντες, συνεδρίαζον ἰδίως ἐπὶ βουνῶν, ἢ ἐντὸς ἀλσους· τὴν δὲ συνέλευσιν διεύθυνεν ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ πρὸς τοῦτο ἐκλιχθεὶς ἡγεμὼν ἢ παραδοχὴ τῶν συζητουμένων ὀρίζετο διὰ φωνῶν καὶ κλαγγῆς τῶν ὀπλῶν, ἢ δὲ ἀρνήσις διεκρίνετο ἐκ τῶν ψιθυρισμῶν. Πᾶσαι αἱ θίκαι ἐδικαζόντο προφορικῶς καὶ δημοσίᾳ, αἱ δὲ ἀποφάσεις ἐξεδίδοντο κατὰ νομικὰς διατάξεις, αἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετεδίδοντο κατὰ παράδοσιν· ἐγγράφησαν δὲ μόνον ἀπὸ τοῦ ἐ. αἰῶνος. Αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ ἦσαν ἀποζημιώσεις, πρόστιμα εἰς χρήματα, εἰς ζῶα, κτλ. καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀθηροποικτονίαν θανατικὴ δὲ ποινὴ (ἀγχρόνη) ἐπεβάλλετο μόνον εἰς πρόστας τῆς πατρίδος καὶ δειλοῦς. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἡ συνέλευσις ἤρχει διεύθυνε τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν καὶ πιθανῶς ὅλην τὴν ἐκτελεστικὴν εἰς ὅ μ η ς μετ' ἐπιστροφῆς εἰς 400 ἐλευθέρων περιέδρων.

Ἡ βασιλεία ὑφίστατο (κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τακίτου) μόνον πρὸς ταῖς ἀνατολικαῖς Γερμανικαῖς φυλαῖς (τῶν Μαρκσμάγων, Κρουάδων καὶ Γότλων), ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι λαοὶ ἐκτὸς μόνον τῶν Σαξόνων ἐνοῦμενοι καὶ ἀναζητοῦντες ὑστερον νέας κατοικίας ἐξελέγον βασιλεία, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν οἰογένειαν τὸ ἄξιωμα αὐτὸ ἔμνε συνήθως διαδοχικόν.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἀνετιθέμενος ἐπὶ ἀσπίδος καὶ παρακολουθεύμενος ὑπὸ τῶν ἐπευφημιῶν περιήγετο τρεῖς εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ, ἵνα ἴδωσι πάντες αὐτόν. Οἱ ἀρχαιότατοι βασιλεῖς ὀλίγον διέφερον τῶν λοιπῶν ἐλευθέρων κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ πανοπλίαν καὶ δὲν ἐφόρουσιν σήματα τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν. Ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ καὶ τὰ δικαστήρια εἶχε τὴν προεδρίαν καὶ ἐν τῇ πλεῖστη τὴν ἀρχηγίαν, ἐλάμβανε μέρος τῶν προστίμων καὶ τῶν λαφύρων, εἶχεν ἴδια κτήματα, τὰ ὅποια διὰ τῶν κτηκτικῶν ἠῤῥαζον σημαντικῶς, ἐπέβαλε φόρους εἰς τοὺς ἡττωμένους ἐχθρούς, ἀπὸ δὲ τοῦ λαοῦ δὲν ἐλάμβανεν ἄλλο, εἰμὴ δῶρα εἰς σημαντικὰς περιστάσεις.

Ὁ λαὸς συνίστατο ἐκ τεσσάρων τάξεων, 1) ἐκ τῶν εὐγενῶν, τῶν ὁποίων πιθανῶς οἱ πρόγονοι διεκρίθησαν ἢ δι' ἀνδραγαθίαν, ἢ δι' ἐκτεταμένα κτήματα, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων συνήθως ἐλαμβάνετο ὁ βασιλεὺς, καθὼς πιθανῶς καὶ οἱ προϊστάμενοι τῶν περιφερειῶν, 2) ἐκ τῶν μὴ εὐγενῶν ἐλευθέρων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ κύριον τοῦ λαοῦ μέρος,

Οἱ ἐλεύθεροι πρὸς ἐνδειξιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν ἄφινον κραυγαλέην ἐλευθέρῳ τὴν μακρὰν καὶ βραχυκώδη κόμην των, ἔφερον ὅπλα καὶ ἐδικαιοῦντο διὰ ζημίαν προστινομένην, εἴτε εἰς τὸ σώμα, εἴτε εἰς τὴν περιουσίαν, εἴτε εἰς τὴν τιμὴν αὐτῶν, νὰ ἐκδικῶνται οὗτοι μετὰ τῶν οἰκείων των, ἐὰν δὲν ἤθελον νὰ δεχθῶσι τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀριζήμεν ἄποζημίωσιν. Διὰ φονευθέντα ἐλευθέρων οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ἠῤῥαζοντο νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ φονέως χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, ἐὰν δὲν ἐπρότιμων νὰ κηρύξωσι κατ' αὐτοῦ πόλεμον. Οἱ ἐλεύθεροι εἶχον τὴν δικαιοσύνην νὰ ἔχωσιν ἰσοκτεσίαν, νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰ δικαστήρια καὶ τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, συγγράφωσι ὅμως καὶ τὴν ὑπαχρέωσιν νὰ συμμετέχωσι τῶν ἐκστρατειῶν, νὰ συνεισφέρωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, νὰ προσφέρωσιν ἐτησίως δῶρα εἰς τὸν βασιλέα καὶ νὰ ξενίζωσιν αὐτόν καὶ τὴν βεραπειάν του.

3) ἐκ τῶν ἀπελευθέρων, οἵτινες ἀποτελοῦντες τὴν μετὰξὺ ἐλευθέρων καὶ δούλων μέσσην τάξιν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ἀποκεκλεισμένοι ἐκ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ, καὶ εἶχον τὴν ἀδελφάν νὰ κατέχωσι γαίης μόνον ὡς ἐνοικιασταί.

4) ἐκ τῶν δούλων, οἵτινες ἦσαν ἢ αἰχμάλωτοι, ἢ ἀργυρώ

νητοι, ἢ γεννημένοι ἐξ αὐτῶν τούτων ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ κυρίου αὐτῶν.

Οἱ δοῦλοι ἔκειρον τὴν κόμην, ἐνεδύοντο μικρὰν καὶ στενὴν ἐνδυμασίαν, δὲν ἔφερον ὄπλα, ἦσαν δουλοπάρκοι, ἐθαυροῦντο ὡς πράγματα, καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν ἠδύναντο, ὅπως ταῦτα, νὰ πωλῶνται, καὶ οὐδὲμία ἀποζημίωσις ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς διὰ ζημίαν, ἢ πόνημα. Ἐξέτελουν δὲ πᾶσας τὰς οἰκιακὰς καὶ ἀγροτικὰς ἐργασίας, καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους δὲν ἀπελάμβανον ἄλλην ἀμοιβὴν παρὰ τῶν κυρίων των, εἰμὴ τὴν τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν των.

Γ. Τὰ τοῦ πολέμου. Τὰ ἐπιθετικὰ αὐτῶν ὄπλα συνίσταντο ἐκ τῆς λόγχης (ἥτις ἔχουσα μακρὸν μὲν κοντάριον, ἀλλὰ βραχεῖαν καὶ ὀξεῖαν αἰχμὴν ἐχρησίμευε συνήθως ὡς ἀγχιμάχον ὄπλον, ἐνίοτε ὅμως καὶ πρὸς ἐξακόντισιν) καὶ ἐκ τοῦ ξίφους, τὸ ὅποιον, ὡς φαίνεται, ἔφερον οἱ ἐλεύθεροι πάντα καὶ εἰς πᾶσας τὰς ἐργασίας των. Ἐκτὸς τούτων ἦσαν παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει καὶ τόξα καὶ βέλη καὶ λίθιναι σφῆραι, ὕστερον δὲ καὶ χάλκιναι πελέκεις, ῥόπαλα καὶ σφενδόναί. Τὰ δ' αὖ μυντικὰ συνίσταντο συνήθως μόνον ἐξ ἀσπίδος ἢ πεπλεγμένης μὲ ἐντερα, ἢ ξυλίνης, κεκοσμημένης μὲ λαμπρὰ χρώματα. Τὰ ὄπλα ἐλάμβανον οἱ νέοι παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ στενοῦ συγγενοῦς τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των ἐν δημοσίᾳ συνελεύσει. Ὅτε ἐψηφίζετο ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τοῦ λαοῦ πόλεμος, συνηθροαζοντο πάντες οἱ ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν ὄπλα (γενικός ἐξοπλισμός), συνοδευόμενοι καὶ ἐκ φίλων τῆς λαίας νεανιῶν (συνοδία), οἵτινες ὑπὸ ἀρχηγόν τινα ἀποσπώμενοι ἕκακον διαφύρους πρὸς λαίαν ἐκδρομάς. Ἡ εἰς μάχην παράταξις τῶν Γερμανῶν εἶχε πολλάκις εἰς τὴν οὐρὰν καὶ τὰ νῶτα αὐτῆς ὀχύρωμα ἐξ ἁμαξῶν μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν, ἀναπληρουσῶν ἐνίοτε κλονουμένην ἢ καὶ διεσπῆγμένην τάξιν.

Βίος καὶ ἔθνος. Οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ δὲν ἔξωθεν τὸς πόλεων, πολλὰ δὲ οὐδὲ ἐντὸς χωρίων, καὶ εἰς τινα μέρη αἱ κοινότητες ἀπετελοῦντο μόνον ἐξ ὀλίγων καλυθῶν ἐκ πλίνθων, παρὰ τὰς ὁποίας, κεκαλυμμένας μὲ ἄχυρα ἢ χόρτα, ἔκειντο οἱ ἀγροὶ τῆς κοινότητος. Ἀνάλογος τῆς ἀπλῆς κατοικίας ἦτο καὶ ἡ ἐνδυμασία καὶ ἡ συνήθης τροφή. Κυρίᾳ ἰνασχόλησιν τῶν ἐλευθέρων ἐκτὸς τοῦ πολέμου ἦσαν ἡ θή-

ρα, τὰ δὲ ἐργόχειρα καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν ἀγρῶν ἀνῆκον εἰς τὰς γυναικας, τὰ παῖδια καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐλευθέρους. Εἰς τὰς συχὰς ἐστιότητες καὶ εὐωχίας ἦδον συνοδευόμενοι ὑπὸ μουσικῶν ὀργάνων καὶ ὠρχοῦντο μετὰ ξυφῶν· συνήθως δὲ ἐν αὐταῖς ταῖς εὐωχίαις προεδουλεύοντο περὶ τῶν σπουδαιωτάτων ὑποθέσεων αὐτῶν.

Πόλεμοι τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων μέχρι τῆς μεγάλης τῶν ἑθνῶν μεταναστώσεως.

§. 3. Α. Καθυπόταξις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Γερμανικῶν φυλῶν μὴ κατοικοῦσων τὴν ἰδίαν Γερμανίαν. Εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἀναφέρονται οἱ Γερμανοὶ μὴ ἔχοντες μὲν ἐτι σταθερὰς κατοικίας, προχωροῦντες δὲ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ, ἐνθα συνηντήθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαίων. Κατὰ πρῶτον δὲ τοῦτο ἐγένετο εἰς τὸν κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πόλεμον τῶν Ῥωμαίων (113—101 π. Χ.), περὶ οὗ ἰδὲ Βιβλίον Β'. §. 118. Ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα μετὰ τὸν ἀνωτέρω πόλεμον ἀνεφάνθησαν οἱ Σουηθοί, οἵτινες προχωρήσαντες ἐπίσης πρὸς τὰ Ν. ὑπερέβησαν τὸν Ῥήνον καὶ ἐπολέμησαν ὑπὸ τὸν Ἀριόβιστον κατὰ τῶν Ῥωμαίων περὶ τῆς κυριαρχίας τῆς Γαλατίας. Οἱ Ῥωμαῖοι ὁμῶς ἀπέδιωξαν τοὺς Σουηθούς (Μαρκομάνους) ἐκ τῆς Γαλατίας καὶ ὑπέταξαν τὰς δυτικὰς Γερμανικὰς φυλάς, αἵτινες βαλμυδὸν εἶχον ἀποκατασταθῆ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ῥήνου (Βιβλίον Β'. §. 124).

Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ἡ ὑπὸ Γερμανικῶν φυλῶν κατοικουμένη παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὀχθὴν τοῦ Ῥήνου χώρα ὀνομάσθη ἀνω καὶ κάτω Γερμανία, ἀπετέλει ὁμῶς μέρος τῆς Γαλατικῆς ἐπαρχίας Βελγικῆς. Πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὁρίων καὶ ἀναχαίτισιν τῆς περαιτέρω προόδου τῶν Γερμανῶν πρὸς Δ. ἐποσθετήθησαν παρὰ τὸν μέσον καὶ τὸν κάτω Ῥήνον ὀκτώ λεγεῶνες, τῶν ὁποίων κυριώτεροι σταθμοὶ ἦσαν τὸ Μαγοντιακόν, ἡ Κολωνία καὶ ἡ νῦν Σάντη (Cassia velera).

Κατὰ κτήσεις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τῶν πρὸς Ν. τοῦ Δουναβέως χωρῶν Ῥαιτίας, Οὐκρινδελικίας καὶ Νωρικῆς (15 π. Χ.). Ὁ Αὐγούστος, ἵνα καὶ

εἰς τὰ Β. τοῦ κράτους αὐτοῦ ἔχῃ φυσικὰ ὅρια καὶ συγχρόνως κατέχῃ καὶ τὰ σημαντικὰ στενὰ τῶν Ἀλπεων, διέταξε τοὺς προγόνους αὐτοῦ Δροῦσον καὶ Τιθέριον, ἵνα εἰσβάλωσιν ὁ μὲν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀθέσιος, ὁ δὲ διὰ τῆς Εὐβετίας εἰς τὴν Ῥαιτίαν, τὴν Οὐίνδελικίαν καὶ τὸ Νωρικόν· ἀλλὰ μόλις μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατώρθωσαν οἱ καθ' ὅλα ὑπέρτεροι Ῥωμαῖοι νὰ ὑποτάξωσι περὶ τὰ 15 π. Χ. τοὺς εἰς τοὺς βορείους προπόδας τῶν Ἀλπεων κατοικοῦντας ἀνδρείους τοῦτους λαοὺς, καὶ οὕτως ὁ ἄνω Δούναβις κατέστη τὸ μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὄριον· παρὰ δὲ τὸν κάτω Λέχον (Licus) ἰδρύθη ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀποικία Αὐγούστα Οὐίνδελικῶν καὶ τανῶν Αὐγούστα πρὸς ἀναχαίτισιν τῆς πρὸς Ν. προσόδου τῶν Γερμανῶν.

Β. Ἀπόπειραι τῶν Ῥωμαίων πρὸς κατάκτησιν τῆς ἰδίως Γερμανίας (12 π. Χ.—16 μ. Χ.)

1) Λι ἐκστρατεῖαι τοῦ Δροῦσου καὶ Τιθέριου. Ὁ Δροῦσος, διὰ νὰ καθυποτάξῃ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν τὴν ἰδίως Γερμανίαν, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Βαταβῶν καὶ Φρεισίων, ἐπεχείρησε τέσσαρας ἐκστρατείας εἰς τὴν Γερμανίαν (12—9 π. Χ.). Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην πρόβη νικητῆς μέχρι τοῦ Ἀμασίου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν μέχρι τοῦ Οὐίνδουριδος, εἰς δὲ τὴν τρίτην ἐθεμελίωσε παρὰ τὸν Ῥήνον ἀπὸ τοῦ Μογοντιακοῦ μέχρι τῆς νήσου τῶν Βαταβῶν σιζιρὰν 50 ὁχυρωμάτων, τὰ ὅποια ἐγένοντο ἡ βάσις τῶν μετὰ ταῦτα Ῥωμαϊκῶν παραρρήνικων πόλεων, καὶ ὠχύρωσε τὰς κορυφὰς τοῦ Ταύνου, εἰς δὲ τὴν τετάρτην ἐφθάσε μέχρι τοῦ Ἀλβίου· ἀπέθανεν ὁμοῦ πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου κατὰ τὴν σύντονον ὑπαχώρησίν του.

Ἵνα δὲ προσβιῇ καὶ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὁ Δροῦσος τὴν Γερμανίαν, συνέδεξε διὰ τῆς Δρουσειοῦ διώρυγας τὸν Ῥήνον μετὰ τοῦ Ἰσσέλου.

Ὁ Τιθέριος, διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Γερμανίᾳ Ῥωμαϊκῶν λεγεώνων, κατώρθωσεν οὐχὶ τῶσον δι' ἀνδρείας, ὅσον δι' ἀπάτης καὶ δωροδοκίας καὶ πειθούς, ἵνα πᾶσαι αἱ ἀπὸ τοῦ Ῥήνου μέχρι τοῦ κάτω Ἀλβίου καὶ τῶν

Σουηδικῶν χωρῶν Γερμανικαὶ φυλαὶ ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἢ συμμαχήσωσι μετ' αὐτῶν.

2) Οἱ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἁγῶνες τῶν Γερμανῶν (7—10 μ. Χ.). Ἀφ' ἧ Ῥωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ ἐφαινετο ἐκτεινομένη καὶ ἐπὶ τῶν πρὸς Β. φυλῶν, ὁ Τιβερίος ἐπέχειρτε νὰ προσβάλλῃ συγχρόνως καὶ ἀπὸ Δ. καὶ ἀπὸ Ν. τὸ ὑπὸ τοῦ Μαρκομάνου ἡγεμόνος Μαρκόδου ἰδρυθὲν Σουηδικὸν βασίλειον, τὸ μεταξὺ Δουναβέως, Ἄλβιος καὶ Οὐίστουλα· ἀλλ' ἡ πρὸ πολλοῦ χαλκευθεῖσα ἐπανάστασις τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Παννονίων λαῶν παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν καὶ τὰς Καρνικὰς Ἄλπεις ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ· ὅθεν ὁμολογήσας συνθήκας εἰρήνης καὶ φιλίας μετὰ τοῦ Μαρκόδου ἐστράφη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν, τοὺς ὁποίους μετὰ τετραετείς ἁγῶνας ἐκ νέου ὑπέταξεν. Ἀπ' ἐναντίας τὰ βόρεια Γερμανικὰ φυλὰ ἀπετίναζαν τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν· διότι εἰς νέος Χηρσθσκος ἡγεμὼν, Ἀρμίνιος (Έρμαννος), κατάρθρωσε νὰ συνδέσῃ πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Χηρσθσκῶν, Βρουκτέρων, Μάρσων καὶ Χάττων. Ὅτε δὲ ὁ μισούμενος Ῥωμαῖος ἐπαρχος Κυντίλιος Οὐάρρος, ἐρεθίσας τοὺς Γερμανοὺς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς Ῥωμαϊκοῦ τρόπου διοικήσεως καὶ ἀλαζίνους συμπεριφορὰς καὶ ἐπιβολῆς φόρων, ἔλαβε τὴν εἰδησιν τῆς ἐπαναστάσεως μεμακρυσμένου Γερμανικοῦ λαοῦ (τῶν Ἀμασιθαρίων ἢ τῶν Συναμῶρων), ἐπεχείρησεν, ἐξαπατήσας ἐαυτὸν, ἐκστρατεῖαν διὰ τοῦ Τευτοβουργικοῦ δρυμοῦ. Αὐτόθι ὁμῶς, ἐπιπεσὼν ὁ Ἀρμίνιος κατ' αὐτοῦ αἰνιδιῶς μετὰ τῶν πηγῶν τοῦ Ἀμασίου καὶ Λουπίου, ἐξολόθρευσε τρεῖς ἐκ τῶν καλλιτέρων Γερμανικῶν λεγεῶνων (9. π. Χ.), μετ' ὃ ὁ Οὐάρρος πεσὼν ἐπὶ τοῦ ξίφους αὐτοῦ νύτοχειριάσθη. Οὕτως ἡ ἰδίᾳ Γερμανία κατέστη πάλιν ἐλευθέρα καὶ ὁ Ῥῆνος τὸ ὅριον τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας.

3) Λί ἐκστρατεῖαι τοῦ Γερμανικοῦ (14—16 μ. Χ.). Ὁ Γερμανικός, υἱὸς τοῦ Δρούσου, ἐξήτησε καὶ πάλιν νὰ ἰδρύσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ ἐκδικηθῇ τὸν Οὐάρρον. Ἐνίκησε μὲν τὸν Ἀρμίνιον εἰς τὸ παρὰ τὸν Οὐίφουργιν Ἰδιστάδισον πεδίον, ἐνεκα ὁμῶς

τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως τῶν πέραν τοῦ Οὐανούργιδος Γερμανικῶν φύλων ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ῥήνον διὰ τοῦ Ἀρσίου καὶ τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης, ἐνθα ὁ ἐκ 1000 πλοίων στόλος αὐτοῦ ὑπέστη ἐκ τρικυμίας μεγάλας ζημίας. Ἐνῶ δὲ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιχειρήσῃ νύαν ἐκστρατεῖαν πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σχεδίων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀνεκλήθη εἰς τὴν Ῥώμην ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἐκστρατεῖαν εὗρον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς χαράδρας τοῦ Τευτοβουργικοῦ ὄρους τὰ ὅσα τῶν πρὶ ἐξαετίας πιαόντων, τὰ ὅσα οἱ Ῥωμαῖοι ἐθαψε μετὰ νεκρωσίου τελευτῆς.

Οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι ἔμειναν ἐλεύθεροι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι προσωρινῶς ἐγκατέλιπον τὰ κατακτητικὰ σχέδια αὐτῶν, ἐλπίζοντες ὅτι εἴτε διὰ τῶν φίλων καὶ συμμαχῶν αὐτῶν, εἴτε διὰ τῶν διαιρέσεων τῶν Γερμανῶν, θὰ φθασῶσιν εἰς τὰ ποθούμενον.

Πόλεμος μετὰ τὸν Ἀρμινίου καὶ Μαρβόδου (17).

Ἡ μετὰ τῶν Ῥωμαίων συμμαχία τοῦ Μαρβόδου ἔκαμε καταφανὲς τοῖς Γερμανοῖς, ὅτι αὐτὸς δὲν ἐφρόντιζε τόσον διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Γερμανίας, ὅσον διὰ τὴν στερέωσιν τῆς ἰδίας ἀρχῆς. Ἐνεκα δὲ τούτου οἱ ἀνδρείοτάτοι Σουηθικαὶ φυλαὶ, οἱ Λογγοβάρδοι καὶ οἱ Σέμωνες, ἀποσπασθεῖσαι ἀπ' αὐτοῦ, ἐπέστησαν εἰς τὸν ἐλεύθερον δεσπότην τῶν Χερούσκων καὶ οὕτως ἠνώθησαν μετὰ τοῦ Ἀρμινίου κατ' αὐτοῦ. Ὁ Μάρβodus μετ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀμφώρρητὴ μάχην, γενομένην ἐν Σαξονίᾳ, ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βοημίαν, ἐξελθονίσθη ὅμως ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ ὑπὸ τινος Γότθου ἡγεμόνος (Κατουάλλδου) καὶ ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Τιβερίου κατοικίαν ἐν Ῥαδένῃ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρμίνιος, ὑποπτευθεὶς ὅτι ἔστεινε πρὸς τὴν μοναρχίαν, δι' ἀπάτης ἐφρονέθη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συγγενῶν (22;). Ἡ δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ὑποβληθεῖσα διχόνοια μετὰ τῶν ἰδίων Γερμανῶν καὶ τῶν Σουηθῶν καὶ μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων φύλων τῶν αὐτῶν λαῶν ἐξηκολούθει ἐπὶ μακρόν.

Ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμος τῶν Βαταβῶν (69

— 70. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Οὐιτέλλιος καὶ ὁ Οἰσπασιανὸς ἠγωνίζοντο, τίς νὰ λάβῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ῥώμης, οἱ ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου Κιβίλιος ὑποκινούμενοι Βαταβοὶ (εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Ῥήνου) διήγειραν ἐπανάστασιν, τῆς ὁποίας συμμετέσχον καὶ οἱ Φρετί-

σιοι καὶ πᾶσαι αἱ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ῥήνου Γερμανοὶ καὶ φυλαὶ, καθὼς καὶ Γαλατικοὶ λαοί, ἐνῶ συγχρόνως Γερμανοὶ καὶ λαοὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ῥήνου, ἐνθουσιασθέντες τῆς προφητικῆς Βεληήθης, εἰσέβαλον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔδαφος. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὁ Κίβιλις ἐπισποιοῖτο ὅτι ἐπὶ τῆς τοῦ Οὐεσπασιανοῦ κατὰ τοῦ Οὐιτελλίου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, μὴ τούτου ἐκρούθη κατὰ πᾶσιν Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς. Πᾶσι δὲ ἡ Γαλατία καὶ αἱ ἐκεῖ μένουσαι Ῥωμαϊκαὶ λεγεῶνες καὶ αὐτοὶ οἱ Οὐβιοὶ προσήλθον εἰς αὐτόν, καὶ οὕτως ἐκρούξεν οὗτος τὸν ἀνδρῶν νεοῦ Γαλατικῶν βασιλεῖος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ Γαλατία λειπεν ἀπὸ τοῦ Γαλάτας ἡ ὁμόνοια· διότι ἡ μία μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Γαλατικῆς φυλῆς ἀπεσύρετο καὶ οὕτως, ὅτε ὁ Οὐεσπασιανὸς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Γαλατίαν τὸν Κερεάλιον μετὰ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, τὸ Γαλατικὸν κράτος διελύθη, οἱ δὲ Βαταβοὶ ἐπὶ νῆλθον εἰς τὴν προτέραν των θέσιν, ἐγένοντο δηλ. σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, μὴ ὑποτελεῖς μὲν, ἀλλ' ὑποχρεωμένοι νὰ προσφέρωσι στρατὸν, ζητούμενοι ὑπὸ αὐτῶν.

Ἐπιθέσεις τῶν Γερμανῶν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Οἱ ἐπιθετικὲς πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῆς Γερμανίας μετετράπησαν τὴν δευτέραν ἑκατονταετηρίδα εἰς ἀμυντικούς· διὰ πρὸς ἀμυναν τῶν διὰ τῆς βαθμιαίας προόδου τῶν φρουρῶν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ῥήνου καὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Δουναβέως ἀποκτηθέντων δεκατευομένων ἀγρῶν (agricultures) κατεσκευάσθη πρόχωμα, ὠχυρωμένον διὰ πύργων καὶ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ νῦν Νερβίδου τοῦ καίμενου ἐπὶ τοῦ Ῥήνου μέχρι τοῦ ἄνω Δουναβέως, τὸ ὅποῖον ὁμως ὕστερον διεφθάρη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Ἐπὶ δὲ ὀλιγωτέρον ἡδύναντο οἱ Ῥωμαῖοι νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰ παρὰ τὸν μέσον Ῥήνον ὄρια αὐτῶν· ὅτε δηλ. περὶ τὰ μέσα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος οἱ παρὰ τὸν Οὐιάδρον καὶ Οὐίστουλαν οἰκούντες λαοὶ ἤρχισαν νὰ ἐπιπίπτωσι κατὰ τὸν πρὸς Ν. καὶ Δ. γειτόνων των, πᾶσα ἡ μεθόριος τοῦ Δουναβέως γραμμὴ ἀπὸ τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ μέχρι τῆς Δακίας κατεπατήθη ὑπὸ παλαιοῦν καὶ ἐν μέρει νεοφανῶν λαῶν, οἵτινες εἰσέβαλον εἰς τὰς πρὸς Ν. τοῦ Δουναβέως Ῥωμαϊκὰς χώρας, δροῦντες αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὸν

ώρησαν μέχρι τῆς Ἀκυλίας, καθ' ὃν χρόνον αἱ πλείους τῶν
καὶ λεγεῶνες ἦσαν ἀπασχολημέναι εἰς τὸν κατὰ τῶν Πάρ-
των πόλεμον. Τὸν ἐντεῦθεν γεννηθέντα πόλεμον (167—180)
Ῥωμαῖοι ὠνόμασαν Μαρκομανικὸν ἐκ τῆς μέλλον
αὐτοῖς φυλῆς τῶν Μαρκομάνων. Ὁ αὐτοκράτωρ Μάρ-
κος Αὐρήλιος τρεῖς διέβη τὰς Ἀλπεις καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν
Γερμανίαν ἐπολέμησε πρὸς αὐτοὺς ἀμφιῤῥεπῶς, ἐπὶ τέλους ὁμῶς
ἐνίκησε καὶ πολυάριθμα στίφη αὐτῶν μετήνεγκεν εἰς τὸ κρά-
τος του. Τοῦτον δ' ἀποθανόντα ἐν Βιενδοβόνη (Βιέννη), πρὶν ἢ ἐ-
κταφείσθαι τὰ σῆματά του ἐκείνους, διεδόχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κόμ-
modus, ὅστις παραχωρήσας εἰς τοὺς Μαρκομάνους πάντα τὰ ἐν
τῇ χώρᾳ αὐτῶν Ῥωμαϊκὰ φρούρια, ὡς λύτρα τῶν Ῥωμαίων αἰχ-
μαλώτων, συνωμολόγησε μετ' αὐτῶν εἰρήνην.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν Γερμανικῶν ὀπλῶν κατὰ τὸν Μαρκομανικὸν
πόλεμον ἐνεθάρρουνεν αὐτοὺς εἰς νέας ἐπιχειρήσεις. Πρὸς κοινὴν
ἀμυναν κατὰ τῶν πρὸς Α. ἐχθρῶν αὐτῶν καὶ κοινὴν κατὰ
τῶν Ῥωμαίων ἐπίθεσιν ἐγεννήθησαν τὸν γ'. αἰῶνα μ. Χ. οἱ
ἑσπεροὶ τῶν Ἀλεμαννῶν (ἀπὸ τοῦ κάτω Μοίνου μέχρι
τῆς ἄνω Δουνάβειος), τῶν Φράγκων (παρ' ἑκατέρᾳ τοῦ κα-
τὰ Ῥήνου) καὶ τῶν Σάξωνων (ἀπὸ τοῦ Ἀλβίου μέχρι τοῦ Ῥή-
νου σχεδόν), ἀντιστοιχοῦντες εἰς τὴν εἰς τρεῖς κλάδους ἀρχαίαν
ἐκταφείσθαι.

Ὅμοιος, ἀλλ' ἔτι μάλλον ἐκτεταμένος δεσμός, ὑπῆρξεν ὁ εἰς
τὰ ἀνατολικά ἄκρα τῆς Γερμανίας σχηματισθεὶς Γοτθικός,
ὅστις περιελάμβανε καὶ τοὺς Βανδάλους καὶ Ἀλανούς.

Οἱ δυτικοὶ Γερμανικοὶ δεσμοὶ τὸν γ'. καὶ δ' αἰ-
ῶνα οὐ μόνον ἀνέκτισαν τὴν μεταξὺ ἄνω Ῥήνου καὶ ἄνω Δου-
νάβειος χώραν καὶ ἐξεγερμάνισαν αὐτὴν ἐντελῶς, ἀλλ' ἐπανε-
στάσαν καὶ τὴν πρὸς τὰ ΝΔ. πρόοδον αὐτῶν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ
Ῥωμαῖοι πρότερον τοὺς εἶχον ἐμποδίζει μὲ μεῖζονα ἐπιτυχίαν.
Ὅτι οἱ μὲν Ἀλεμαννοί, διαβάντες τὸν Ῥήνον καὶ Δουνάβιν,
εἰσέβαλον εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, οἱ δὲ Φράγκοι εἰς τὴν Γαλα-
τίαν, διαβάντες τὸν κάτω Ῥήνον, οἱ δὲ Σάξονες ἰδίως ἑκαμον λη-
στρικῶς κατὰ θάλασσαν ἐπιδρομὰς εἰς τὰ Γαλατικά καὶ Βρε-
τανικά παράλια. Ὡσαύτως καὶ ὁ Γοτθικὸς δεσμὸς τῶν

ἀνατολικῶν λαῶν οὐ μόνον κατέκτησε τὴν Ῥωμαϊκὴν Δακίαν καὶ ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ Τισία μέχρι τοῦ Ταναΐδος, ἀλλ' ἐπεχείρησε καὶ κατὰ Σηρὴν μὲν εἰσβολὰς εἰς τὴν Μοισίαν καὶ Θράκην κατὰ θάλασσαν δὲ λεηλασίας ἀπὸ τοῦ Πόντου εἰς τὰ Ἀσιατικὰ καὶ Ἑλληνικὰ παράλια. Οἱ Γότθοι, οἵτινες πρῶτοι πάντων τῶν Γερμανικῶν λαῶν ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν καὶ πρῶτοι προσπάθησαν νὰ ἰδρῦσιν παρὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἴδιον Γερμανικὸν κράτος, καταλαβόντες τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐγκαταλειφθεῖσαν Δακίαν, ἐξέτειναν τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν πρὸς Β. μὲχρι τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, πρὸς Α. δὲ μέχρι τοῦ Ταναΐδος.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ δ' αἰῶνος καὶ οἱ Ἀλεμαννοὶ καὶ οἱ Φράγκοι εἶχον σταθερὰς κατοικίας ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει κατ' ἀρχὰς ὑπὸ Ῥωμαϊκὴν ἡγεμονίαν, ἐκεῖνοι μὲν ἐν τῇ νῦν Ἀλσατῇ (Alsace), ἀνατολικῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Γαλλίας παρὰ τὸν Ῥήνον, οἱ δὲ ἐν ταῖς βορείαις Κάτω Χώρας (ἐπὶ τῆς νήσου τῶν Νεταβῶν, καθὼς καὶ παρὰ τὸν Μόσην καὶ τὸν Σαλδίν), ἐνθα τὸ ὄνομα Σάλλιοι ἐξετάθη βεβημενδὸν εἰς πάντας τοὺς εἰς Ῥωμαϊκὸν ἔδαφος ἀποικοδοντας Φράγκους.

Β. Μεγάλη τῶν ἐθνῶν μεταναστάσις.
Κατάλυσις τοῦ βασιλείου τῶν Γότθων ὑπὸ τῶν Οὐννων.

§. 4. Τὸ μέγα τῶν Γότθων βασίλειον, τὸ ὁποῖον περιελάμβανεν οὐ μόνον πάντα τὰ μεταξὺ Εὐξείνου Πόντου καὶ Βαλτικῆς Σλαυικῆς φύλας, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τῶν πρὸς τὸν Βόλγα Φιννικῶν καὶ Οὐγγρικῶν λαῶν, ταχέως διελύθη μετὰ βραχυεπέμψεως διὰ τῆς μεταναστάσεως τῶν Οὐννων ἐκ τῶν πέραν τοῦ Βόλγα παρὰ τὸν Οὐράλην κατοικίων τῶν οἱ Οὐννοι δηλ. ἐν συρθεύοντες ὑπὸ τῶν μεταξὺ Βόλγα καὶ Ταναΐδος οἰκούντων Ἀλανῶν. ἐπέπεσον τὸ 375 κατὰ τῶν Γότθων, τῶν ὁποίων ὁ 110 ἐτῶν ἡλικίαν ἔχων βασιλεὺς αὐτῶν Ἑρμανρίχος, μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιστῇ, ἠττοχειρίσθη. Εἶτα οἱ ἠττηθέντες Οὐρογύθοι, καθὼς καὶ οἱ Οὐννοι, ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἐν Δακίᾳ Βασιγότθων, οἵτινες ἐξήλθον ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Οὐάλεντα τὴν ἄδειαν νὰ κατοικήσωσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ ἱστροῦ καὶ ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὴν Μοισίαν μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ δεχθῶσι τὸν (Ἀρειανόν) χριστιανισμόν.

αὐτὸν καὶ νὰ ὑπερασπίζωνται τὰ Ῥωμαϊκὰ ὄρια. Ἄλλ' ἡ κατὰ-
 ὕλησις τῶν Ῥωμαίων ἐπάρχων, ἰδίως δὲ ἡ ἐν καιρῷ λιμοῦ κα-
 ταπίεσις τῶν μεταναστευσάντων, ἡ ἀγάσεν αὐτοὺς νὰ ἐπανα-
 στατήσωσιν. Ἐνεκὰ δὲ τούτου, λαθόντες εἰς ἐπικουρίαν τὰ εἴδη
 τῶν Ὀστρογότθων, Οὐννων καὶ Ἀλανῶν, οἵτινες ὡσαύτως εἶχον
 διαβῆ τὸν Δούναβιν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐνίκησαν
 εἰς μάχην παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν τὸ 378 τὸν αὐτο-
 κράτορα Οὐάλεντα, ὅστις, πληγῶθεις θανασίμως, κατεκῆ ἐν-
 τος καλύβης. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Θεοδόσιος, προσλαβὼν βοη-
 θὸν Γότθον ἀρχηγόν, ἐνίκησε τοὺς μέχρι τῶν πέριξ τῆς Κων-
 σταντινουπόλεως προδάντας Γότθους καὶ συνωμολόγησε μετ'
 αὐτῶν εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας ὁλόκληροι φυλαὶ αὐτῶν κατώκη-
 σαν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ὑπὸ τὸν ὅρον, λαμβάνοντες ἐτη-
 ρίως χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν, νὰ παρέχωσιν ὑπὸ ἰδίου ἀρχι-
 γούς ἐπικουρικὰ στρατεύματα.

Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους Ἀρκάδιος
 ἵκασε νὰ πληρύνῃ τὴν ἐπιχορήγησιν, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Βεσιγότθων Ἀ-
 λάριχος, ἀναρρήθεις βασιλεὺς, εἰσέβαλε καταστρέφων τὴν Μακεδονίαν,
 Ἰλλυρίαν καὶ Ἑλλάδα (395). Καὶ ἔλαβε μὲν τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν
 κράτος ἐπικουρίαν παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κρά-
 τος Στελγίχωνος καὶ οἱ Βεσιγότθοι ἐπολιτοκλήθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν.
 Ἄλλ' ὁ Ἀλάριχος, κερδήσας τὸν ὑπουργόν τοῦ Ἀρκαδίου, οὐ μόνον ἀπῆλ-
 θεν ἐλευθέρως, ἀλλὰ καὶ διωρίσθη διοικητὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμαϊ-
 κῆς Ἰλλυρίας καὶ μετὰ εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ
 Στελγίχωνος ἀποκρουσθεῖσαν, καὶ τῆς δυτικῆς Ἰλλυρίας ὥστε, ἂν καὶ
 κατὰ τὸ φαινόμενον ἦτον ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν δύο αὐτοκρατόρων, ἐσχη-
 μέτισεν ὁμοῦ ἴδιον κράτος μεταξὺ τῶν δύο Ῥωμαϊκῶν.

Γενικὴ μετανάστασις Γερμανικῶν φύλων εἰς τὰς δυτικὰς χώρας.

§. 5. Ὅτε ὁ Ἀλάριχος ἠπέλκει νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν (§. 4.)
 αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους Ὀνώριος μετεκά-
 λεσεν ἀπὸ τοῦ Ῥήνου λέγεῶνας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἰτα-
 λίας, καὶ οὕτω πολυάριθμα Γερμανικὰ στίφη, διαδύντα τὴν ἄνευ
 ὑπερασπίσεως καταληφθεῖσαν γραμμὴν τοῦ Ῥήνου, μετηγάγευ-

σπν εἰς τὰς δυτικὰς χώρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, Γαλα-
 τίαν καὶ Ἰσπανίαν. Οὕτω τὸ 406 Σουηθικαὶ φυλαὶ
 καθὼς καὶ Βανδῆλοι καὶ Ἀλανοί, διὰ τῆς Γαλατίας με-
 τηνάτευσαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, αἱ δὲ Βουργουνδοὶ κατὰ
 κῆσαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Γαλατίαν παρὰ τὸν ἄνω Ῥήνον,
 καὶ οἱ Σάλιοι Φράγκοι, ὠρεληθέντες ἐκ τῆς περιστάσεως
 ἐξετάθησαν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν βορείαν Γαλατίαν. Ἀρ-
 νηθέντων δὲ τῶν Ῥωμαίων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Στελίκωνος
 νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Ἀλάρικον τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἀποζημίωσιν
 διὰ προπαρασκευῆν ἐκστρατείας, ἣν ἐμέλλε νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ
 τοῦ ὑπολοίπου τῆς Ἰλλυρίας τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸ Ἀνατολικὸν
 Ῥωμαϊκὸν κράτος, ἐπολιόρησεν οὗτος τὴν Ῥώμην τὸ 408 καὶ
 μόνον ἀντὶ βαρέων λύτρων ἐδέχθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Ἐ-
 πειδὴ ὅμως ἡ ἐν Ῥαβέννη εὐρισκομένη αὐλὴ ἠνέκηθη νὰ πραγμα-
 τοποιήσῃ ταῦτα ὁ Ἀλάρικος ἐπολιόρησεν ἐκ νέου τὸ 409 τὴν
 Ῥώμην καὶ ἠνάγκασε τὴν Σύγκλητον ν' ἀναγορεύσῃ νέον αὐτο-
 κράτορα τὸν ἐπαρχον τῆς Ῥώμης Ἀτταλὸν, τὸν ὁποῖον ὅμως ὁ
 Ἀλάρικος, ὡς μὴ κυβερνῶντα κατὰ τὰς ὁρέξεις αὐτοῦ, κατεδί-
 βασεν ἐκ τοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πάλιν δὲν ἠδύνατο νὰ περ-
 σῇ τὸν Ὠνώριον εἰς εἰρήνην καὶ τὴν ὀχυρὰν Ῥαβένναν νὰ ἐκδιώ-
 σῃ, ἐπολιόρησεν ἐκ τρίτου τὴν Ῥώμην τὸ 410, ἐκυρίευσεν
 αὐτὴν ἐξ ἐφόδου καὶ διὰ προδοσίας (24 Αὐγούστου) καὶ τὴν ἐ-
 τιμώρησεν δι' ἐξαήμερον; λεηλασίας. Κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὴν
 κάτω Ἰταλίαν πρόοδον αὐτοῦ, ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἀ-
 πέθανε παρὰ τὴν Κωνσταντίαν καὶ ἐνταφιάσθη ἐν τῷ ποταμῷ
 Βαυσέντῳ. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀταύλφος συνωμολόγησεν εἰρήνην
 μετὰ τοῦ Ὠνωρίου καὶ ὠδήγησε τοὺς Βεσιγότθους εἰς τὴν Γαλα-
 τίαν, ἐνθα ἀποκατεστάθησαν ἐν τῇ Ἀκβιτανίᾳ ὑπὸ τοῦ Ὠνω-
 ρίου (ἀπὸ τῆς Τολώσσης κατὰ μῆκος τοῦ Γαρόννα μέχρι τῆς
 θαλάσσης, εἰς τὴν Σεπτιμανίαν ἢ Γοθίαν καλουμένην) καὶ ἡ Το-
 λῶσσα κατέστη πρωτεύουσα τοῦ νέου Γοθικοῦ βασιλείου. Ἀπὸ
 λαγμένα ἐπιδρομῶν Γερμανικῶν λαῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ δυτικοῦ
 Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἔμειναν ἐπὶ μακρότερον τὰ βόρεια παράλια
 τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἡ Βρετανία. Ἀλλ' οἱ Βανδῆλοι ἐδέχθησαν
 τὸ 429 τὴν πρόσκλησιν τοῦ παρὰ τῇ αὐτοκρατείᾳ αὐτοῦ Πλα-

κιδία συκοφαντηθέντος Ρωμαίου ἐπάρχου Βονιφατίου καὶ μετέβησαν ὑπὸ τὴν βασιλεία αὐτῶν Γίξεριον εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς (§. 9.)

Ἢ δὲ Βρετανία, ἃς ὅτου ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεώνων, κατεσπαράσσετο ὑπὸ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων καὶ Σκώτων ἕνεκα δὲ τούτου εἰς Βρετανὸς βασιλεὺς Οὐρτίγερνος τ' ὄνομα ἐκόλεσεν εἰς βοήθειαν Σάξονας καὶ Ἀγγλοὺς, οἵτινες ὑπὸ τὸν Ἐγκίστιον καὶ Ὅρσαν ἀπέβησαν εἰς τὴν Βρετανίαν (445). Καὶ ἐξεδιώξαν μὲν οὗτοι τοὺς Πίκτους, ἀλλ' ἐμείναν οἱ ἴδιοι εἰς τὴν χώραν, εἰς ἣν ἀπαύστως προσκαλοῦντες ὁμοφύλους τῶν ἐσύστησαν ἐπὶ τὰ Ἀγγλοσαξονικὰ κράτη, τὰ ὅποια ἦσαν ἡ Κεντιχῆ, ἡ Σουσεξία (μεσημβρινὴ Σαξονία), ἡ Οὐεσσεξία (δυτικὴ Σαξονία), ἡ Εἰσσεξία (ἀνατολικὴ Σαξονία), ἡ Νορθουμβερλανδία, ἡ Ὀσταγγλία (ἀνατολικὴ Ἀγγλία) καὶ ἡ Μερκία. Τῶν δὲ Βρετανῶν τινὲς μὲν ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Οὐαλλίαν, τινὲς δὲ μετηγάστεισαν εἰς τὰς παραθαλασσίας δυτικὰς τῆς Γαλλίας χώρας Ἀρμορικὰς (Βρετανία).

Διάλυσις τοῦ βασιλείου τῶν Οὐννων.

§. 6. Οἱ Οὐννοι, οἵτινες μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν Ὀστρογόθων ἐπὶ 50 ἔτη περιεπλανῶντο εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ῥωσσίαν, Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν, κατέστησαν ἐκ νέου φοβεροὶ ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἀττίλαν «τὴν μαστίγα τοῦ Θεοῦ» (434—453). Οὗτος ἐξέτεινε βαθμὴδὸν τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν παρὰ τὸν κάτω Δούναϊν Ὀστρογόθων, τῶν ἐν Δακίᾳ Ῥηταίων, τῶν Βασταρνῶν, Εἰρούλων, Ρύγων καὶ ἄλλων Γερμανικῶν φύλων. Ἐρεθισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Γίξεριου κατὰ τῶν μετὰ τῶν Ῥωμαίων συμμαχησάντων Βεσιγόθων καὶ ὀρεγόμενος τῶν χωρῶν τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἐζήτησε γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτεκράτορος Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'. Ὀνωρίαν καὶ ὡς προῖκα τὸ ἥμισυ τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἀπορρίφθεισος δὲ τῆς προτάσεως, εἰσέβαλεν ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Τισίαν ξυλίνου ἀνακτόρου αὐτοῦ μὲν $\frac{1}{2}$ εἰς πολεμιστῶν εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ ἐπροχώρησε καταστρεφῶν μέχρι τῆς παρὰ τὸν Λείγγρα Αὐρηλιανῆς. Ἀλλὰ πρὸ τῆς προόδου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ

καὶ Γοτθικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Ἀέτιον καὶ τὸν Βεσιγόθον βασιλέα Θεοδώριχον τὸν Α΄. ἀπεσύρθη εἰς τὰ ἐν Καμπανίᾳ Καταλαυνικὰ πεδία (τὰν ὡν Chalons sur Marne), ἔνθα καὶ ἡττήθη τὸ 451, ὁ βασιλεὺς ὁμῶς Θεοδώριχος ἀπέθανεν ἡρώων θάνατον.

Ὁ Ἀττίλᾳς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Παννονίαν καὶ αἰφνιδίως τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατέστρεψε τὴν Ἀκυληϊάν καὶ ἐλεηλάτησε πάσας τὰς πρὸς Β. τοῦ Πάδου πόλεις τῆς νῦν Λομβαρδίας, τῶν ὁποίων κάτοικοι φυγόντες εἰς τὰ τενάγῃ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ἔκτισαν αὐτόθι ἐπὶ νήσων τὴν Ἑνετίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἡγουμένου αὐτῶν τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Α΄, παρεκάλεσαν τὸν Ἀττίλαν νὰ κάμῃ εἰρήνην, ὅπερ καὶ ἔπραξε. Τὰ ἐπόμενα ὁμῶς ἔτος (453), θανόντος αὐτοῦ, τὸ κράτος, ὅπερ ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Δουναβέως μέχρι τοῦ Βόλγα, διελύθη καὶ οἱ πρότερον εἰς τοὺς Οὐννοὺς ὑποκύψαντες λαοὶ ἀπώθησαν αὐτοὺς εἰς τὰς παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον στέππας καὶ ἐσύστησαν ἴδια κράτη, οἷον οἱ Γήπαιδες ἐν τῇ Δακίᾳ (τῇ τῶς κυριωτέρᾳ κατοικίᾳ τῶν Οὐννων) καὶ οἱ Ὀστρογόθοι ἐν τῇ Παννονίᾳ.

Ο ΜΕΣΑΙΩΝ

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῶν Καρολιδῶν καὶ Ἀββασιδῶν.
(476—752 (750).)

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἑ. αἰῶνος.

§. 7. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἑ. αἰῶνος οἱ Γερμανοὶ ἔλαβον τὴν μεγίστην ἑκτασιν, διότι ὅλα τὰ δυτικὰ τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς κατεῖχοντο ὑπ' αὐτῶν. Ἐπισημοί

τερα δὲ Γερμανικὰ βασιλεία ἦσαν, 1) τῶν Σουήθων, ἐν τῇ δυτικῇ Ἰσπανίᾳ, 2) τῶν Βεσιγόθων ἐν τῇ λοιπῇ Ἰσπανίᾳ· καὶ τῇ μέτρῃ τοῦ Αἰγινήρου Γαλατία, 3) τὰ τέσσαρα Φραγκικὰ βασιλεία ἐν τῇ βορείᾳ Γαλατίᾳ καὶ τῇ δυτικῇ Γερμανίᾳ (μέχρι τοῦ 486 ὑπῆρχεν ἔτι ἐν τῇ Γαλατίᾳ μία Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία), 4) τῶν Βουργούνδων, ἐν τῇ ΝΑ Γαλατίᾳ, τῇ Ἑλβετίᾳ καὶ τῇ Σαβαυδίᾳ, 5) τῶν Ἀγγλοσαξόνων, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐνθα κατοικοῦν καὶ Βρετανοί, 6) τὰ βασιλεία τῶν Σκώτων καὶ Πίκτων ἐν Σκωτίᾳ, 7) οἱ Φρεῖσιοι καὶ Σάξονες, ἐν τῇ βορείᾳ Γερμανίᾳ, καὶ τὰ βασιλεία τῶν Ουρίγγων ἐν τῇ Μεσσίᾳ μέχρι τοῦ Δουνάβεως, τῶν Λογγοθάρδων παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχλῃν τοῦ μέσου Δουνάβεως καὶ τῶν Γηπαίδων πρὸς Β. τοῦ κάτω Δουνάβεως (ἐν τῇ νῦν Οὐγγαρίᾳ, Τρανσυλβανίᾳ καὶ Βλαχίᾳ), 8) τῶν Ὀστρογόθων, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν ταῖς πρὸς Ν. τοῦ Δουνάβεως χώραις καὶ ἐν τῇ Ἰλλυρίᾳ, καὶ 9) τῶν Βανδήλων, ἐν τῇ βορείᾳ παραλίᾳ τῆς Ἀφρικῆς.

Εἰς δὲ τὸ Βυζαντινὸν ἢ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος ἀνήκον ἡ Ἑλλάς, ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη καὶ ἡ Μοισία.

Τῶν ΒΑ. τῆς Εὐρώπης εἶχον καταλάβει τὰ Μ. οἱ Σλάβοι, οἵτινες κατοικοῦν ἀπὸ τοῦ Ἀλβίου μέχρι τοῦ Τανάϊδος, τὰ δὲ Β. οἱ Φίννοι ἢ Τσοούδοι. Μέχρι δὲ τοῦ Τανάϊδος εἶχε προχωρήσει ἡ Τουρκικὴ φυλὴ τῶν Αὐγάρων· οἱ δὲ Οὐννοὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀτίλα ἀποσυρθέντες εἰς τὰς μεταξὺ Εὐξείνου Πόντου καὶ Κασπίας θαλάσσης στέππας συνεχωρεύθησαν μετὰ Τουρκικῶν λαῶν.

Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ βασιλεία.

Α'. Τὸ Ἰταλικὸν βασιλεῖον τοῦ Ὀδοάκρου (476—493).

§. 8. Ὁ Ὀδοάκρος, ἀρχηγὸς Ῥωμαϊκῶν μισθοφόρων στρατευμάτων ἐκ τῶν φυλῶν τῶν Εἰρούλων, Ρόγων καὶ ἄλλων Γοθικῶν λαῶν, ἀπήτησε διὰ τοὺς περὶ αὐτὸν τὸ τρίτον τοῦ Ἰταλικοῦ ἐδάφους· δοθείσης δὲ ἀποφατικῆς ἀπαντήσεως, νικήσας τὸν Ῥωμαζὸν αὐτοκράτορα Ῥωμύλον Αὐγουστύλον, ἐκωνόμασεν ἐαυτὸν βασιλεῖα τῆς Ἰταλίας, τὸν δὲ Ῥωμύλον περιώρισεν εἰς κτημά τι, κείμενον ἐν τῇ Καμπανίᾳ (476).

Ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Ζήνων, ἀπειλούμενος ὑπὸ τοῦ νεωστὶ ἰδρυθέντος ἐν Παννονίᾳ βασιλείου τῶν Ὄστρογότθων, κατώρθωσε νὰ τρέψῃ τὰς δυνάμεις αὐτῶν πρὸς Δ. ἀναθεῖς εἰς τὸν βασιλέα Θεοδώριχον τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἰταλίας, ὡς ἀνηκούσῃς εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Οὗτος δὲ, νικήσας τὸν Ὀδόακρον εἰς τρεῖς μάχας (πρὸς τὴν Ἀκυληίαν, τὴν Οὐηρόνα καὶ τὸν Ἀδούαν), ἐπολιόρκησεν αὐτὸν ἐν Ῥαβέννῃ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως ἐφόρευσεν αὐτὸν ἰδίᾳ χειρὶ ἐναντίον τῶν ὄρων τῆς παραδόσεως. Οὕτως ὁ Θεοδώριχος ἐγένετο ἰδρυτὴς Γερμανικοῦ βασιλείου ἐν Ἰταλίᾳ, τὸ ὅποιον περιελάμβανε καὶ τὴν Ἠλυρίαν μέχρι τοῦ Δουνάβεως τῆς Ῥαιτίας ὅμως καὶ τοῦ Νωρικοῦ μόνον τὴν χώραν τῶν Ἀλπεων, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ μέχρι τοῦ Δουνάβεως ὑψίπεδον. Ἡ δὲ Σικελία προσεκτήθη διὰ συνθήκης μετὰ τῶν Βανδήλων, ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς Προβηγκίας κατεκτήθη ὑπ' αὐτοῦ.

Τὸ ἐν Ἰταλίᾳ βασιλεῖον τῶν Ὄστρογότθων (493-555). Θεοδώριχος ὁ Μέγας (493-526), ὅστις ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας ἀντὶ ἀσημάντων δειγμάτων ἀποσιώσεως πρὸς τοῦτον ἐξελεξε τὴν Ῥαβένναν ὡς κathedρὴν αὐτοῦ, ἐνίστε ὅμως ἤδρευε καὶ ἐν Οὐηρόνῃ, ὕψωσε τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν δύο ἐθνῶν εἰς ἀκμαίαν κατάστασιν· διότι ἀνεγνώριζε τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης καὶ μόνον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν συγγενῶν αὐτοῦ (οἷον τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ Ἀμαλαριχοῦ βασιλέως τῶν Βεσιγότθων), ἢ πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κράτους αὐτοῦ (κατὰ τῶν Φράγκων καὶ Βουλγάρων), ἠναγκάζετο νὰ δράττῃ ἐνίστε τὰ ὄπλα.

ὑπὸ τοὺς ἀσθενεῖς ὅμως διαδόχους αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ διεκδικήσῃ τὰ οὐδέποτε ἐντελῶς ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ῥωμαικῆς αὐλῆς λησμονηθέντα ἐπὶ τῆς Ἰταλίας δικαιώματα καὶ ἡ ἐπιτευξίς τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀφρικῆς (σ. 9.) ἔδωκεν ἐλπίδας περὶ τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτως ἐγεννήθη εἰς κοσμετῆς πόλιν ὁ μετὰ τῶν Ὄστρογότθων καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ῥωμαίων (535—555). Ὁ Βυζαντινὸς στρατηγός

Βελισάριος ἐκυρίευσεν κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐκστρα-
τείαν (535—540) ταχέως τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν (πρώ-
τη ἄλωσις τῆς Ρώμης) διαφωνήσας ὁμῶς πρὸς τὸν πρὸς ἐπι-
κουρίαν αὐτοῦ πεμφθέντα Ναρσὴν περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ πολέ-
μου ἀπώλεσε τὸ Μεδιόλανον, τὸ ὅποιον κατεστράφη ὑπὸ τῶν
Γότθων. Συγχρόνως ὁμῶς οἱ Γότθοι ὑπεκίνησαν τοὺς Πέρσας
κατὰ τῶν Βυζαντινῶν καὶ οὕτως ἀνεκλήθη ἐκ τῆς Ἰταλίας ὁ
Βελισάριος, ἵνα σταλῇ πρὸς καταστολὴν αὐτῶν, ἀπορρίψας τὸ
προσενεχθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν Γότθων στέμμα τῆς Ἰταλίας.
Ἀνακτησάντων δὲ τῶν Γότθων εἰς τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν
Τωτίλαν τὸ πλεῖστον τῆς Ἰταλίας, ἐπέμφθη πάλιν ὁ Βελισά-
ριος κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀνεπαρκὴ ἦσαν τὰ μέσα, ὥστε
εἰς τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν (541—549) δὲν ἐ-
σκέπτετο περὶ ἀνακτήσεως τῶν ἀπολεσθέντων, ἀλλὰ πῶς νὰ
διαφυλάττῃ τὰ ὑπάρχοντα (τὴν ἀπληροθυσίαν ὁμῶς Ρώμην
ἀνέκτησεν). Ἀνακλιθεὶς δὲ πάλιν αὐτοῦ, ὁ Τωτίλας ἐκυρίε-
υσεν καὶ αὖθις τὴν Ρώμην. Ἔνεκα δὲ τούτου οἱ Βυζαντινοὶ ἐπε-
χείρησαν τρίτην ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰταλίαν (552
—555) ὑπὸ τὸν Ναρσὴν. Οὗτος ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῶν Λογ-
γοθάρων καὶ Ἰσρούλων, ἐνίκησεν ἐν Ἐστρουρία τὸν Τωτίλαν,
ὅστις ἔφυγε, λαβὼν ἐν τῇ μάχῃ θανατηφόρον τραῦμα. Ὁ διά-
δοχος αὐτοῦ, ὁ ἡρωϊκὸς βασιλεὺς Τηίας, ἀπώλεσε τὴν Ρώμην
(πέμπτη ἄλωσις αὐτῆς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον) καὶ ἐπέσεν
ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸ Οὐδεσούριον πεδίου τῆς μάχης. Οἱ Γότθοι ὁμῶς
ἔλαβον τὴν ἀδειαν νὰ ἀπέλθωσιν ἐλευθέρως ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ
οὕτως αὕτη κατέστη ἐπαρχία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κρά-
τους, διοικουμένη ὑπὸ ἐξάρχου ἐδρεύοντος ἐν Ῥαβέννῃ, τῶν ὁ-
ποίων πρῶτος ὑπῆρξεν ὁ Ναρσὴς.

Ἡ Βυζαντινὴ κυριαρχία ἐπὶ πάσης τῆς Ἰτα-
λίας (555—568). Μόνον 13 ἔτη ἔμειναν οἱ Βυζαντινοὶ κύριοι
πάσης τῆς Ἰταλίας, διότι ἔνεκα τῶν ἀκαύστων αὐτῶν ἀγώνων
πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ 568 εἰσβαλόντας εἰς αὐτὴν Λογγοθάρδους
περιορίσθησαν βυθιζόμενοι εἰς τινὰς παραλίαις ταινίας καὶ εἰς τὴν
μεσημβρινὴν κατὰ Ἰταλίαν, εἰς τὴν ὅποιαν εἴωκον τὸ ὄνομα
τῆς ἐπίσης ἀπληροθυσίας Καλαβρίας.

Α. Τὸ βασιλείον τῶν Λογγοθάρδων (568—774). ὅτε οἱ Λογγοθάροι, βοηθήσαντες τὸν Ναρσὴν κατὰ τῶν Ὀστρογότθων, ἐπέστρεφον ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐκυρίευσαν ὑπὸ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Ἀλδοίνον, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν Λούναβιν ἀναφανέντων Λυάρων, τὸ βασιλείον τῶν Γηπαίδων, οἵτινες ἔκτοτε ἀνemieγήσαν μετὰ τῶν περίε λυῶν. Οἱ Λογγοθάροι ὅμως ἠναγκάσθησαν μετ' ὀλίγον νὰ ἀφίσωσιν εἰς τοὺς Λυάρους τὴν ἰδίαν χώραν καὶ ἐστράτευσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸν Ἀλδοίνον καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Κλέφιν σχεδὸν ὅλην κατέκτησαν, εἰς δὲ τοὺς Βυζαντινοὺς ἔμειναν μόνον παράλιαί τινες χῶραι (ἡ Ἰστρία, ἡ ἐπὶ νήσων κειμένη Ἑνετία, τὰ δουκάτα τῆς Ῥώμης καὶ Νεαπόλεως καὶ ἡ μεσημβρινὴ Καλαβρία). Ὅτε ὅμως ὁ βασιλεὺς Αἰστούλφιος ἠθέλησε νὰ ἔχῃ καὶ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ῥώμης, ὁ Πάπας Στέφανος ὁ Β' ἐκέλευσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλεῖα τῶν Φράγκων Πιπίνον τὸν Μικρόν, ὅστις διὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ ἐκστρατειῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠνάγκασε τὸν Αἰστούλφιν νὰ κενώσῃ τὰ κατακτηθέντα τῆς Ῥώμης μέρη καὶ νὰ ἀφίσῃ εἰς τὸν Πάπαν τὴν Ῥαδενναν μετὰ τῶν περίε αὐτῆς. Νέα δὲ ἀνάμιξις τῶν Φράγκων εἰς τὰς μεταξὺ Πάπα καὶ τοῦ βασιλεῖος Δεσπερίου ἐρίδας ἐπὶ ἤνεγκε τὴν 774 τὴν συγχώνευσιν τοῦ Λογγοθαρδικοῦ βασιλείου μετὰ τοῦ Φραγκικοῦ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (§. 16.)

Τὸ ἐν Ἀφρικῇ βασιλείον τῶν Βανδῆλων (429—534).

§. 9. Οἱ Βανδῆλοι μετ' ἄλλων βαρβάρων μετέβησαν τὸ 429 ὑπὸ τὸν βασιλεῖα αὐτῶν Γιζέρικον ἐξ Ἰσπανίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ῥωμαίου ἐπαρχοῦ Βονιφατίου κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς, τὴν ὁποίαν εἶχον ὑποκινήσει αἱ ραδιουργίαι τοῦ Ἀετίου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Βονιφάτιος εἶχεν ἤδη συνδιαλλαγὴν μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας μητρος καὶ ἀντιβασιλείσης Πλακιδίας, οἱ Βανδῆλοι ἤρχισαν καταστρεπτικὸν πόλεμον κατὰ πάντων ἐν γένει τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Βονιφάτιος μετὰ δύο ἡττας ἐφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους διετήρησεν ἐν Ἀφρικῇ μόνον τὰς δύο Μαυριτανίας καὶ τὸ δυτικὸν τῆς Νουμιδίας.

ἔτι δὲ μεγαλειτέραν ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ δύναμις τῶν Βανδῶν μετὰ τὸν θάνατον Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Γ'. ὅτε δηλ. οὗτος ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τοῦ Μαξίμου καὶ οὕτως ἠνάγκασε τὴν χήραν τοῦ βασιλεῖος Εὐδοξίαν νὰ ὑπανδρευθῇ αὐτὸν, ἵνα οὕτω λάβῃ φαινόμενά τινα δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, αὕτη ἐκάλεσε πρὸς ἐκδίκησιν τὸν Γιζέρικον. Οὕτως λοιπὸν ἐλθὼν μετὰ στόλου εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐξεηλάτησεν ἐπὶ 14 ἡμέρας τὴν Ῥώμην (455), καὶ ὁ μὲν Μάξιμος ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τοῦ παρωγισμένου λαοῦ, ἡ δὲ Εὐδοξία μετὰ πολλῶν αἰχμαλώτων καὶ θησαυρῶν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Καρχηδόνα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φαίνονται οἱ Βανδῆλοι κατέχοντες πᾶσαν τὴν βορείαν παραλίαν τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Ἰρακλέους μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Κυρήνης.

Ὅτε ὁ Ὀδόακρος ἐγένετο κύριος τῆς Ἰταλίας, ὁ Γιζέρικος ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἀντὶ πληρωμῆς φόρου τὴν Σικελίαν ἐκτὸς τῶν ΒΑ. τὴν δὲ Σαρδῶν εἶχε καταλάβει πρότερον. Ἀλλὰ καὶ ἡ Κύρνος καὶ αἱ Βαlearίδες καὶ αἱ Πιτυουσαι νῆσοι φαίνεται ὅτι ὑπέκειντο εἰς τοὺς Βανδῆλους.

Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦς τοῦ Ἰδρυτοῦ (477) ἤρχισε καὶ ἡ παρακμὴ τοῦ βασιλείου ἕνεκα τῶν συχνῶν προσβολῶν τῶν Μαυριτανῶν καὶ τῶν διωγμῶν τῶν Καθολικῶν, τῶν ὁποίων τὸ παράδειγμα ἔδωκεν ὁ ἐνθερμος Ἀρειανὸς Γιζέρικος. Ἡ κατάστασις αὕτη διηγεῖρε τὴν πρὸς κατάκτησιν ὁρεῖν τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Οὕτω λοιπὸν, ὅτε ὁ τελευταῖος Βανδῆλος βασιλεὺς Γελίμερος κατέλαβε τὸν θρόνον, ἀποδιώξας τὴν ἀσθενῆ καὶ ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Καθολικοὺς κλίσεως αὐτοῦ μισούμενον Ἰλθέρικον, ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξαπέστειλε τὸ 533 εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Βελισάριον μετὰ στόλου. Μετὰ μίαν δὲ ἡτταν τῶν Βανδῶν ἡ Καρχηδὼν παρεδόθη ἄνευ ἀντιστάσεως, τὰ λείψανα τοῦ Βανδηλικοῦ στρατοῦ διεσχορπίσθησαν εἰς δευτέραν μάχην, καὶ ὁ Γελίμερος, ὅστις εἶχε καταφύγει εἰς φρούριον. ἐπὶ τῶν ὁρέων κείμενον, ἠναγκάσθη ἐκ τῆς πείνης νὰ παραδοθῇ. Ὦθεν ὅλον τὸ Βανδηλικὸν κράτος τὸ 534 μετὰ τῶν νήσιων αὐτοῦ κατεκτήθη. Πρῶτος ὁ Βελισάριος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν θριάμβῳ, τὸν ὅποιον ἐκόσμηι ὁ Γελίμερος, ὅστις μετὰ

ταῦτα ἔζη ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ, λαβὼν αὐτοῖσι κτήματα. Οἱ ἀνδρειότατοι τῶν Βανδρήλων μετηνέχθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον, οἱ δὲ λοιποὶ μετὰ συχνὰς ἐπαναστάσεις, τινὲς μὲν ἐξωλοβρέθησαν, τινὲς δὲ ἐξετοπίσθησαν.

Τὸ βασίλειον τῶν Βεσιγόθων (419—712).

§. 10. Οἱ Βεσιγόθοι, διελθόντες τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῶν ἀνατολικωτέρων μέχρι τῶν δυτικωτάτων μερῶν καὶ τῶν ἄκρων τῶν τριῶν μεσημβρινῶν χερσονήσων, ἵδρυσαν τὸ 419 εἰς τὴν τέως Ῥωμαϊκὴν Γαλατίαν συναινέσει καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ πρῶτον τακτικὸν Γερμανικὸν βασίλειον, τὸ Τ ο λ ω σ σ α ῖ ο ν, τὸ ὁποῖον ἀντέσχε καὶ πρὸς τὴν εἰς τὴν Γαλατίαν φοβεράν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἀττίλα. Ἡ ἐπὶ τῶν Καταλαυνικῶν πεδίων νίκη ἡγοράσθη κυρίως διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν Βεσιγόθων καὶ τοῦ ἥρωϊ καὶ θανάτου τοῦ βασιλέως αὐτῶν Θεοδώριχου τοῦ Α΄.

Τῇ συγκαταλέσει τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαίου αὐτοκράτορος Θεοδώριχος ὁ Β΄, ὑπερβὰς τὰ Πυρρηναῖα κατέκτησε τὸ πλεῖστον τοῦ αὐτοῦ βασιλείου τῶν Σουήδων. Ὁ ἀδελφὸς ὅμως καὶ διαδοχὸς αὐτοῦ Εὐριχὸς (466—484) ἐξέτεινε τὰ μάλιστα τὸ βασίλειον αὐτοῦ, διότι οὐ μόνον κατέκτησεν ἐν Γαλατίᾳ πᾶσαν τὴν χώραν μέχρι τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ Λεῖγῃρος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πτώσιν τοῦ Δυτικοῦ Ῥωμαίου κράτους πᾶσαν τὴν Ἰσπανίαν, ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τῶν Σουήδων κατεχρημένης ΒΑ. γωνίας. Ἀλλ' ἡ μεγάλη αὕτη ἔκτασις τοῦ κράτους ὀλίγον μόνον διήρκεσε, διότι ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων Χλοδοβίκος μετὰ τινα κατὰ Ἀλαρίχου τοῦ Β΄ νίκην ἐν τῇ πεδιάδι Βουγλῇ, ἐξέτεινε τὸ κράτος αὐτοῦ μέχρι τῶν Πυρρηναίων (§. 11) ἀπεξημώθησαν ὅμως οἱ Βεσιγόθοι ἐν μέρει διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην ὑποτάξαντες τοὺς Κανταβροὺς καὶ Οὐάσκωνας καὶ τὸ ἐκ νέου ἱδρυνέν Σουηθικὸν βασίλειον (585).

Ἀφοῦ δὲ τὸ κράτος ἀπέκτησε φυσικὰ ὅρια, οἱ βασιλεῖς ἐφρόντιζον οὐχὶ τόσον νὰ ἐπεκτείνωσι τὰς κτήσεις αὐτῶν, ὅσον νὰ στερεώσωσι τὴν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δυνάμιν αὐτῶν. Ἐπὶ νῦν μὲν ἡ παρὰ τῶν Βεσιγόθων παραδοχὴ τοῦ Καθολικισμοῦ σπουδύτεραν συγχώνευσιν αὐτῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων, καθὼς καὶ ἡ ἐ-

πικράτησις κοινῶν νόμων, ὁ μεταξὺ ὅμως τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ ἱερατικοῦ ἀγῶν περὶ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐπιρροῆς, καὶ ἰδίως ἡ ἀθεβαιότης τῆς διαδοχῆς ἐπέφερον ἀπαύστους ἐσωτερικὰς διχονοίας καὶ ἐμφυλίους πολέμους, πρὸς κατὰπαυσιν τῶν ὁποίων προσελλήθησαν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς οἱ Ἀραβες.

Ἐκ τοῦτου Μουσᾶς ὁ Μαυριτανὸς ἐπαρχος τῆς Βορείας Ἀφρικῆς ἀπέστειλε τὸν ὑποστράτηγον αὐτοῦ Ταρίκον εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅστις παρὰ τὴν Ἰσπανίαν (Xeres de la Frontera) τὸ 711 ἐνίκησε μετὰ οὐκ αἰήμερον ἀγῶνα τὸν τελευταῖον Βεσιγότθον βασιλεῖα Ῥοδερίκον. Ὁ Μουσᾶς ἦλθε μετὰ τὸν Ταρίκον εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ Χερσόνησος εἶχε κατακτηθῆ ὑπ' αὐτῶν, ὅτε διαταγὴ τοῦ Καλὶφου ἀνεκάλεσεν ἀμφοτέρους τοὺς στρατηγούς (§. 14, 2, α). Μετὰ τοῦτο ἡ Πυρηναϊκὴ Χερσόνησος διηρέθη, 1) εἰς τὴν Ἀραβικὴν Ἰσπανίαν, ἣτις κατ' ἀρχὰς μὲν διωκεῖτο δι' ἐπάρχων τῶν Καλιφῶν τῆς Αἰμασσκού, ὕστερον ὅμως (756) κατέστη ἀνεξάρτητον καλιφάτον ὑπὸ τὸν τελευταῖον τῶν Ὀμειάδων Ἀβδουραχμάνην μὲ πρωτεύουσαν τὴν Κορδύβην, καὶ 2) εἰς τὸ Χριστιανικὸν βασίλειον τῆς Ἀστούριαις, ἐνθα ἀντίστησαν κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ ἀπέκρουσαν αὐτοὺς λείψανα τῶν ἡττηθέντων Βεσιγότθων καὶ οὕτως ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς μετὰ ταῦτα ἐκ νέου ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπεροχῆς τῶν Χριστιανῶν.

Τὸ βασίλειον τῶν Φράγκων ὑπὸ τοὺς Μερουϊγίδας.

§. 14. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἐ. αἰῶνος οἱ Σάλιοι Φράγκοι προέβησαν ἐκ τοῦ Δέλτα τοῦ Ῥήνου περαιτέρω πρὸς Ν. καὶ ἐξετάθησαν ἐπὶ μεγάλου μέρους τῶν εὐφόρων μὲν, ἀλλ' ὀλίγον κατεικουμένων Βελγικῶν Κάτω Χωρῶν μεταξὺ Σαλλῆας καὶ Μόσου. Τὴν δὲ θάσιν τῆς ἰσχυρᾶς ἐν τῇ Δύσει κυριαρχίας τῶν Φράγκων ἔθεσε πρῶτος ὁ

Χλοδοβίκος (481—511) ἐκ τοῦ γένους τῶν Μερουϊγιδῶν, καλουμένων οὕτως ἐκ τοῦ πάππου τοῦ Χλοδοβίκου Μερουαίου, ἐκ τοῦ ὁποίου πιθανῶς οἱ Σάλιοι Φράγκοι ἀνέκαθεν εἶχον τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν. Τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς θεμελιώσεως Φράγκικοῦ βασιλείου ἔκαμε τὸ 486 μετὰ τὴν ἡτταν τοῦ

Ῥωμαίου ἐπάρχου Σαργρίου παρὰ τὴν Σουεσσιδῶνα (Νηουίδουνον καὶ μετὰ ταῦτα Αὐγούσταν Σουεσιτώνων καὶ νῦν Soissons, διὰ τῆς ὁποίας πᾶσα ἡ μέχρι τοῦ Σηκουάνα Ῥωμαϊκὴ χώρα περιήλθεν εἰς αὐτόν καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐν Γαλατία ἐξηφανίσθησαν. Αἱ μεταξὺ Σηκουάνα καὶ Λείγης Ἀρρηρικαὶ χώραι, παράλιαι τῆς Γαλατίας, ὑπετάγησαν ὑπ' αὐτοῦ ὕστερον.

Μετὰ ταῦτα ἐπυλέμησεν ὁ Χλοδοβίκος κατὰ τῶν Ἀλεμαννῶν, οἵτινες κατοικοῦντες πιθανῶς εἰς τὴν δυτικὴν ὄχλην τοῦ Ῥήνου ἐπέτρεχον ληστικῶς τὰς πέραν τοῦ Μόσου καὶ Μοσέλλα χώρας, καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς τὸ 496 εἰς μάχην, τῆς ὁποίας ἡ παρὰ τὴν Ζυλπίχην (Τολδικὴν) θέσις ἀμνησθεύεται. Ὁ εἰς τὴν μάχην θάνατος τοῦ βασιλέως παρεκίνησε τὰ ἐκστρατεύσαντα Ἀλεμαννικὰ στίφη νὰ ὑποταγῶσιν εἰς τὸν Χλοδοβίκον καὶ οὕτως ἡ κυριαρχία αὐτοῦ πιθανῶς ἐξετάθη ἐπὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Οὐγγέσου ὅρους χώρας. Ὁ Χλοδοβίκος διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ (Καθολικισμοῦ), ἦν ὑπεσχέθη κατὰ τὴν ἀνωτέρω μάχην, ἦνοιξε δρόμον πρὸς νέας κατακτήσεις ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλατία, ἐνθα τὸ κράτος αὐτοῦ ἤπτατο τοῦ τῶν Βεσιγόθων. Ἐπὶ τῇ προφάσει δηλ. τῆς ὑπερασπίσεως τῶν Καθολικῶν ὑπηκόων τοῦ Ἀρειανοῦ Βεσιγόθου βασιλέως Ἀλαρίχου, διαβὰς τὸν Λείγην, ἐπέπεσεν ὁ Χλοδοβίκος εἰς τὸ βασίλειον τῶν Βεσιγόθων καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ πεδιάδι Βουγλῇ νίκην (507) κατέκτησε τὴν μεσημβρινὴν Γαλατίαν, ἐξαιρουμένης μόνον τῆς παρὰ τὴν Μεσηγεινὴν παράλιας ταινίας, τῆς ἐκτεινομένης ἀπὸ τῶν βορείων προπόδων τῶν Πυρηναίων μέχρι τοῦ κάτω Ῥοδανῦ. Τὸ τελευταῖον ἔργον αὐτοῦ ἦτον ἡ ἐνωσις συμπαθείας τῆς Φραγκικῆς δυναμείας ἐν Γαλατία εἰς ἓν κράτος διὰ τοῦ φόνου τῶν λαμπρῶν Σαλίων ἡγεμόνων (τῶν ἐν Ἀμβιανῷ καὶ Καμβραῖς), καθὼς καὶ τοῦ τῶν Ρεπουαρίων βασιλέως Σιγνέρτου ἐν Κολωνίᾳ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ διὰ προδοσίας καὶ δόλου.

Μετὰ τὴν θάνατον τοῦ Χλοδοβίκου ἐκυβέρνησαν ἀπὸ κοινῆς οἱ τέσσαρες αὐτοῦ υἱοὶ τὸ ἡνωμένον Φραγκικὸν κράτος καὶ καθ' ἑαυτοὺς αὐτῶν ἦσαν αἱ Μέτσαι, ἡ Αὐρηλιανή, οἱ Παρίσιοι καὶ ἡ

Σουεσσιών. Οί υἱοὶ ἐξηκολούησαν τὸ ἔργον τοῦ πατρὸς αὐτῶν καὶ οὕτω Διετίρηξ, ὁ πρεσβύτερος πάντων, κατέκτησε τὸ Θουριγγικὸν βασίλειον, ἐνῶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐξέτειναν τὸ κράτος αὐτῶν πρὸς Ν. δι' ἐκδιώξεως τῆς Βουργουνδικῆς δυναστείας.

Ὁ νεώτατος τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Χλοδοβίκου Χλοτάριος ὁ Α', ἀποθανόντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων τῶν, ἤνωσε πάλιν σύμπασαν τὴν Φραγκικὴν μοναρχίαν, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τρία ἔτη (558—561), διότι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ μοναρχία αὕτη διηρέθη καὶ πάλιν ὑπὲρ τῶν 4 υἱῶν αὐτοῦ εἰς τέσσαρα βασίλεια καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χαριβέρτου βασιλείας τῶν Παρισίων (569;) εἰς τρία. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔπαυσαν αἱ περαιτέρω κατακτήσεις τῶν Φράγκων καὶ ὑπὸ τοῦς ἐγγόνους τοῦ Χλοδοβίκου συνέβησαν ἐμφύλιοι πόλεμοι, διὰ τῶν ὁποίων ἀναφαίνεται εὐκρινέστερον ὁ χωρισμὸς τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου εἰς δύο μεγάλα μέρη, α) τὸ δυτικὴν Φραγκικὸν βασίλειον (πρὸς Ν. μέχρι τοῦ Λείγερς) ἡ τὴν Νευστρίαν μετὰ Ῥωμαϊκὸν χαρακτήρα, καὶ β) τὸ ἀνατολικὸν Φραγκικὸν βασίλειον ἡ τὴν Ἀύστρasian μετὰ Γερμανικὸν χαρακτήρα. Τὸ μεσημβρινὸν μέρος ὑποδιηρέθη πάλιν εἰς δύο μέρη τὴν Βουργουνδίαν καὶ τὴν παρὰ τῶν Γότθων ληφθεῖσαν Ἀκυϊτανίαν ἡ Γοτθίαν. Συνεχεῖς ἐσωτερικαὶ σπαραγμοὶ καὶ σειρά κακουργημάτων, προσερχομένων ἰδίως ἐκ τοῦ πρὸς ἀλλήλας μίσους τῶν δύο βασιλίδων Βρουειλλῆς ἐν Αύστρasiā καὶ Φρεδεγούνδης ἐν Σουεσσιώνι, πληροῦσι τὴν ἱστορίαν τῶν διαδόχων Χλοταρίου τοῦ Α', μέχρι τῆς δευτέρας ἐνώσεως τοῦ βασιλείου ὑπὸ Χλοταρίου τοῦ Β' τῆς Σουεσσιώνος, δισεγγόνου τοῦ Χλοδοβίκου (613).

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῶν σπαραγμῶν οἱ μεγάλοι Μάγιστροι ἢ Μαϊωρδμοὶ (Major domus), οἵτινες ἀρχικῶς ἦσαν μόνον ἐφηροὶ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου καὶ τῆς αἰλλῆς, ὕστερον δὲ ἀρχηγοὶ τῶν ὑποτελῶν, ἔλαβον βαθμηδὸν εἰς χεῖρας πᾶσαν τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διοίκησιν τοῦ μετὰ τὸν θάνατον Αὐγοβέρτου τοῦ Α' διηρημένου καὶ πάλιν Φραγκικοῦ βα-

σιλείου καὶ ἐκυβέρνων ἐν ὀνόματι τῶν πλείων ἀνγλίκων καὶ ἀσθενῶν βασιλέων. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη περὶ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ σειρά ἀγώνων μεταξύ τῶν Φράγκων μεγιστάνων, μέχρι τοῦ οὐ Αὐστρασιανὸς Πιπίνος ὁ ἀπὸ Ἐρισταλίου τοῦ πλησίον τῆς νῦν Λυττίχης, νικήσας τὸν Νευστρικὸν βασιλέα καὶ Μαυωρόμον (πλησίον τοῦ παρὰ τὸν Σόμμην Τευτρίου τοῦ παρὰ τὴν νῦν πόλιν τοῦ Ἁγίου Κοίντου (687), κατέστη μόνος Μαυωρόδος σύμπαντος τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου.

Τὴν ὑπὸ τοῦ Πιπίνου θεμελιωθεῖσαν σχεδὸν ἀνεξάρτητον ἀρχὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν Ἀλπεων ἐστερέωσε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κόρολος Μάρτελλος (717—741) διὰ σειράς εὐτυχῶν πολέμων κατὰ τῶν Γερμανικῶν λαῶν, ὧν τινὲς μὲν, οἷον οἱ Θυρίγγροι, Ἀλεμαννοὶ καὶ Βρυαρροὶ ἤθελον νὰ ἀποσπασθῶσι ἀπὸ τῆς Φραγκικῆς ἐξουσίας, τινὲς δὲ καὶ ἐχθρικῶς δέξαιτο πρὸς αὐτήν, οἷον οἱ Σάξονες καὶ οἱ Φρείσιοι. Μόλις δ' ἔπαυσαν αἱ ἐσωτερικαὶ τοῦ κράτους ἀνησυχίαι, καὶ ἀμέσως εἰσεβάλον διὰ τῶν στενῶν τῶν Οὐασκῶνων εἰς τὴν Ἀκυτανίαν οἱ Ἀραβες ὑπὸ τὸν Ἀβδεραχμάνην μετὰ 400000 ἀνδρ., ἐκυρίευσαν πάντα τὰ φοῦρία, ἐφόνευσαν τοὺς κατοίκους καὶ ἠνάγκασαν τὸν ἡττηθέντα δοῦκα τῆς Ἀκυτανίας νὰ ζητήσῃ προστασίαν παρὰ τοῦ Καρλίου. Οὗτος δὲ προσεκάλεσεν ἀμέσως γενικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ μετὰ ἑπτὰ ἡμερῶν ἀκροβολισμοῦς νικήσας ἐπὶ τέλους εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην μεταξύ Τουρώων (Toungs) καὶ Πικταυῶν (Poitiers) ἢ μεταξύ Καισαροδούνου καὶ Αἰμόνου (732) τοὺς Ἀραβίς ἐθεσε πέρας εἰς τὰς κατακτήσεις αὐτῶν καὶ ἐστερέωσε τὴν δύναμιν τῶν Καρολιδῶν. Ἵνα ὅμως εἰς τὴν δύναμιν προσθέσῃ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πιπίνος, κερδίσας πρότερον τὸ ἱερατεῖον καὶ τοὺς εὐγενεῖς, τῇ συγκαταθέσει τοῦ ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων σπενχωρουμένου Πάπα Ζαχαρίου, ἐν διαίτη τῶν ἐπισκόπων καὶ λαϊκῶν μεγιστάνων καὶ διὰ συνελεύσεως τοῦ λαοῦ ἐν Σουεσιῶνι κατεβίβασεν ἐκ τοῦ θρόνου καὶ ἐκλείσεν εἰς μοναστήριον τὸν θάλακα Ἰλδέριχον τὸν Γ', αὐτὸς δὲ ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τῶν Φράγκων τὸ 752.

Θρησκεία καὶ πολίτευμα τῶν Γερμανικῶν κρατῶν

Α. Θ ρ η σ κ ε ί α.

§. 12. α) Ἡ παραδοχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν λαῶν εἶνε τὸ σπουδαιότατον συμβεβηκὸς τῶν μεγάλων μεταναστάσεων ἀπὸ τοῦ γ'.—τοῦ στί. αἰῶνος. Οἱ Γότθοι πρῶτοι πάντων τῶν Γερμανῶν ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἤδη εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (325) φαίνεται Γότθος ἐπίσκοπος ὁ Θεόφιλος, τοῦ ὁποῖου ὁ διάδοχος Οὐλίλας μετέφρασε τὴν ἱερὰν Γραφὴν εἰς τὸ Γουθικὸν καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρείου, ἥτις ταχέως κατέστη ἡ ἐπικρατούσα παρὰ τοῖς Βεσιγόθοις, Ὄstroγόθοις, Βουργούνδοις καὶ Βανδάλοις· ἔπαυσεν ὁμῶς μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν κρατῶν τούτων καὶ οἱ ἐναπομείναντες ἐγένοντο Καθολικοί. Ὁ δὲ Καθολικισμὸς ἐγένετο δεκτὸς καὶ ὑπὸ τῶν Φράγκων μετὰ τὴν κατὰ τῶν Ἀλεμαννῶν νίκην αὐτῶν, ἀλλ' οἱ Φράγκαί βασιλεῖς δὲν ἐφρόντισαν περὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένων λαῶν τῆς Γερμανίας, εἰς τοὺς ὁποίους μόλις κατὰ τὸν ζ'. αἰῶνα ἀπόστολοι ἐξ Ἑλλανδίας ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον, οἷον ὁ Ἅγιος Κολουμβανός, καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Γαλληνὸς εἰς τοὺς παρὰ τὴν Κωνσταντιὰν λίμνην οἰκοῦντας Ἀλεμαννοὺς, ὁ Ἅγιος Κιλανός εἰς τοὺς Θουρίγγους καὶ ὁ Ἅγιος Ἐμμέραμος εἰς τοὺς Βυαρούς. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ὁμῶς ἀπόστολος τῶν Γερμανῶν ὑπῆρξεν ὁ Βενεδικτῖνος μοναχός. Οὗ τινος φρεσὸς ὁ ἐξ Ἑσσεξίας, ὅστις ὡς ἐπίσκοπος, καλούμενος Βουφάτιος, ἐνήργησε τὸν προσηλυτισμὸν ἐν Γερμανίᾳ (746—764) καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς Φρεϊσίσις καὶ Ἀσσιανοῖς μετὰ τοῦ μεγαλύτερου ζήλου, ἱδρύσεν ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ σχολεῖα, καὶ ἐτύσθησεν ὁκτὼ νέας ἐπισκοπὰς, αἵτινες ὑπῆγοντο ἀμέσως ὑπὸ τὸν Πάπαν. Ἦτο δὲ ἐπίσκοπος καὶ εἶτα ἀρχιεπίσκοπος τῆς Γερμανίας ἀνευ ὀρισμένου θρόνου, μέχρι τῆς ἱδρύσεως τῆς πρώτης ἐν Γερμανίᾳ ἀρχιεπισκοπῆς ἐν Μογοντιακῷ (748). Ἀφοῦ δὲ ἐτακτοποίησε καὶ ἐστερέωσε τὴν ἐκκλησίαν ἐν Γερμανίᾳ, κατέθεσε τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μογοντιακοῦ καὶ ἐπεχείρησεν ἐκ νέου ταξεῖδιον εἰς τοὺς Φρεϊσίους, οὓς καὶ προσή-

γαγεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν· εὗρεν ὁμῶς αὐτοῖ· ἐβδομηκονταε-
της τὴν ἡλικίαν τὸ 73 ἔ. μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἡ προσέλευσις τῶν Ἀγγλισαζόνων εἰς τὸν Χριστιανισμόν προπαρε-
σκευάσθη μὲν ὑπὸ Φραγκικῆς ἡγεμονίδος βασιλείας· τῆς Κέντης, ἀπε-
περιτώθη δὲ ὑπὸ τοῦ παρὰ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου ἀποστα-
λέντος εἰς αὐτοὺς ἡγουμένου τοῦ Αὐγουστίνου.

β) Ὁ ἐν μοναχικῷ βίῳ παρήχθη ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς
διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν γεννηθέντος ἀσκητικοῦ εἴρου· πολλοὶ
δηλ. ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Αἰγύπτου διεσκορπισμένοι ἀσκηταὶ συ-
νηθροίσθησαν (περὶ τὰ 305) περὶ τὸν Ἅγιον Ἀντωνίον
ἐν καλύβαις, ὑπὸ δὲ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀγίου Παχωμίου
συνήχθησαν εἰς κοινὸν ὑπὸ ἡγούμενον καὶ αὐτοῖ· ἐργάζοντο
διαφόρους τέχνας. Εἰς Αἰγύπτου ὁ μοναχικὸς βίος ἐξηπλώθη
καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ἔνθα ὁμῶς ἐλαθε νέαν μορφήν ὑπὸ τοῦ Ἀγίου
Βενεδίκτου, κατ' ὅσον αὐτὸς ἐπέβαλεν εἰς τοὺς μοναχοὺς
οὐ μόνον ἐργόχειρα καὶ καλλιέργειαν γῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκπαί-
δευσιν τῆς νεολαίας καὶ τὴν ἐνασχόλησιν περὶ τὰς ἐπιστήμας.
Ὁ κανονισμὸς αὐτοῦ, εἰσαχθεὶς εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἱδρυθέν
μοναστήριον ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Νεάπολιν Κασσίνου ὄρους, βαθ-
μῶδ' ἐγένετο δεκτὸς ὑφ' ὅλων τῶν μοναστηρίων τῆς Δύσεως.
Κατ' αὐτὸν οἱ εἰσερχόμενοι ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑποσχεθῶσιν, ὅτι
θὰ μεινώσιν ἰσοδύναμις καὶ εἰς τὸ μοναστήριον ὅτι θὰ τηρήσωσι τὰ
πρὶὰ ταῦτα, προσωπικὴν πτωχείαν, ἀγιότητα καὶ ἀπεριόριστον
εὐπειθειαν.

Β. Πολίτευμα.

α) Ὁ Φεουδαλισμός. Ὁ βασιλεὺς διενέμετο τὴν κατα-
κτηθείσαν χώραν μετὰ τῆς αὐτοῦ θεραπείας καὶ ἕκαστος ἐλάμβ-
ανε μίαν μοῖραν (x l l w d i n) ὡς κληρονομικὴν ἰδιοκτησίαν,
ἐλεύθερος να τὴν διαθετῇ κατὰ βούλησιν· ὁ βασιλεὺς ὁμῶς καὶ οἱ
ἀρχηγοὶ ἐλάμβανον μεγαλειτέραν μοῖραν ἀπὸ τὰ μέλη τῆς θε-
ραπείας τῶν καὶ παρεχώρουν μέρος τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῶν εἰς
τινας τῶν πιστῶν, ὑποτελῶν καλουμένων, ὡς φεουδον, μόνον
πρὸς ἐξόδιον κάρπων· ὑπέσχεοντο δ' αὐτοὶ πιστὴν καὶ στρατιω-
τικὴν ὑπηρεσίαν. Τὰ φεουδα κατ' ἀρχὰς δὲν ἦσαν κληρονομι-
κά, τὸ κληρονομικὸν ὁμῶς αὐτῶν βαθμῶδ' ἢ παρεχωρήθη ὑπὸ
τῶν βασιλέων, ἢ ἀναιρετικῶς ὥρισθη ὑπὸ τῶν ὑποτελῶν. Ὁ Φε-

ουδαλισμός οὗτος ἐμορφώθη εἰς πάντα τὰ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διαρχέσαντα Γερμανικὰ βασιλεία, ἰδίως τῶν Φράγκων, Ἀγγλο-σαξόνων καὶ Λογγυθάρδων.

β) Τὰ δικαστήρια. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἐ-αἰῶνος τὸ ἐν ἰσχύει δίκαιον τῶν Γερμανικῶν φυλῶν ἔμενεν ἄγραφον· κατὰ τοὺς τρεῖς ὁμοῦς ἐπομένους αἰῶνας καὶ παρὰ τοῖς λαοῖς τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου (Σαλίσις, Ριπουαρίσις, Ἀλεμαννόνις, Βρυαρρῶις καὶ Βουργούνδις) καὶ παρὰ τοῖς Βεσιγότθοις, Λογγυθάρδοις καὶ Ἀγγλοσάξονι εἰσῆχθησαν γραπτοὶ νόμοι εἰς τὴν Λατινικὴν γεγραμμένοι γλῶσσαν ἐκτὸς τῶν Ἀγγλοσαξονικῶν.

Οἱ νόμοι οὗτοι περιλαμβάνουσι σχεδὸν μόνον διατάξεις περὶ ποινῶν. Ὡς ἀποδείξεις ἰσχυρὸν παρ' αὐτῆς εἰς μὲν τὰς πολιτικὰς ἀποθέσεις μαρτυρίας καὶ ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἐπρεπε νὰ παρουσιάτῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἀνάγων, εἰς δὲ τὰς ποινικὰς ὁρκος καὶ θεία ἐνδείξεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐξηγιῖτο ὁ κατηγορούμενος καὶ μάλιστα ὁ μὴ ἐλεύθερος. Αἱ ἐνδείξεις αὗται συνίσταντο ἐκ τῆς διὰ παρὸς δοκιμασίας (διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἔθετε τὴν χεῖρα αὐτοῦ γυμνὴν εἰς τὸ πῦρ, ἢ περιεπάτει ἐπὶ καίοντος ξύλου, ἢ ἔφερεν εἰς τὰς γυμνὰς χεῖρας, ἢ ἐπάτει διὰ τῶν γυμνῶν ποδῶν πεπορακτωμένον σίδηρον), ἐκ τῆς διὰ θερμοῦ ἢ ψυχροῦ ὕδατος δοκιμασίας (ὁ βυθιζόμενος εἰς αὐτὸ ἦτον ἀθῶος καὶ ἀνεύρετο ἀπ' αὐτοῦ) καὶ ἐκ τῆς διὰ σταυροῦ δοκιμασίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ δοκιμαζόμενος ἵστατο ἀκίνητος μὲ τεταμένους τὰς χεῖρας ἐπὶ σταυροῦ· ἢ παρὰ τοῖς ἐλευθεροῖς συνηθεσάτῃ θείᾳ ἐνδείξει ἦτον ἡ μονομαχία.

Τὸ ἀνατολικὸν Ῥωμικὸν κράτος μέχρι τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας (395—867).

§. 13 α) Ἀϋξήσεις τοῦ κράτους μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἰουστινιανοῦ (395—565). Ὁ Ἀρχάδιος κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Ῥωμικοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θεοδοσίου ἔλαβε τὸ μεγαλειτερον μέρος, τὸ Ἀνατολικόν, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους πρὸς Δ. μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος πρὸς Α. καὶ ἀπὸ τοῦ Δουνάβιως καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου πρὸς Β. μέχρι τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Λιβυκῆς ἐρήμου πρὸς Ν. Ἰπ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἐπτά διαδόχους αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ βόρεια ὅρια

τοῦ βασιλείου ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς συχνὰς ἐπιδρομὰς βαρβάρων λαῶν, τῶν Οὐννων, Γότθων καὶ Βουλγάρων, εἰς τοὺς ὀποίους ἠναγκάζετο τὸ κράτος νὰ πληρῶνι φόρους ἡ γαίας. Τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας προῦκάλει ἡ ἐσωτερικὴ ἀδυναμία τοῦ βασιλείου, ἣτις προσήρχετο ἰδίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὠρισμένης τάξεως ἐν τῇ διαδοχῇ καὶ ἐκ τῆς συμμετοχῆς τῆς κυβερνήσεως εἰς θρησκευτικὰς ἐρίδας.

Ὁ Ἰουστινιανὸς (527—565) ἤρχισε τὴν μάλλον λαμπρὰν, ἡ εὐεργετικὴν κυβερνήσιν αὐτοῦ, διὰ τῆς βελτιώσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου (528), δι' ἀνωτέρων δηλ. ὑπαλλήλων καὶ διαστήμων νομοδιδασκάλων ὑπὸ τὴν διεὐθύνσιν τοῦ Τριδωνιανοῦ ἔκμαε συλλογὴν τῶν νόμων, ἣτις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰουστινιανείου Κώδικος (Codex Justinianus). Μετὰ τέσσαρα καὶ ἐπτεκαὶ ἔτη ἐξεδόθη καὶ ἐτέρα συλλογὴ, ἣτις κληθεῖσα Πανδέκται ἡ Δίγαστα, περιεῖχε τὰς ἐρμηνείας 40 τῶν διασημοτέρων νομοδικῶν ἐπι δὲ καὶ ἐγγχειρίδιον τοῦ δικαίου, ὀνομαζόμενον Εἰσηγήσεις· τελευταίον δὲ συνεπληρώθη τὸ νομοθετικὸν τοῦτο ἔργον διὰ τῶν Νεαρῶν, ἥρουν τῆς συλλογῆς τῶν παρ' αὐτοῦ ἡ τῶν διαδόχων του ἐκδοθέντων νόμων. Τὸ σύνολον δὲ τῶν νόμων τούτων, κληθὲν μετὰ ταῦτα Corpus juris civilis, εἰσῆχθη εἰς ὅλας τὰς Χριστιανικὰς πολιτείας τοῦ Μεσαιῶνος ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία ἐταράχθη ὑπὸ τῆς στάσεως «Νίκαι» τῶν ἐπὶ πεντηκονταετίαν ὀφισταμένων πολιτικῶν πατριῶν, αἵτινες κατὰ τὰ χρώματα τῶν ἐν τοῖς ἱπποδρομίαις ἡνιόχων ἀνωμάζαντο τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Οὐνέτων ἢ Γαλαζίων. Τὸ πρὸς ἀλλήλους μῖσος αὐτῶν καὶ ὁ πρὸς καταδωξὶν πόθος ἐξισοῦτο πρὸς τὴν λύσασαν. Ἦδη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Α' γενομένης ποτὲ ρήξεως ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων πατριῶν ἔπεσον τρισχίλιοι ἐκ τῶν Οὐνέτων. Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα ἐπρωσάτευσαν τοὺς Οὐνέτους, ὅτε ὁμῶς ἐπεχείρησαν νὰ καταπαύσωσι τὸ κακὸν διὰ τῆς περιστολῆς τῶν πατριῶν, αὗται συνεμάχησαν κατὰ τῆς ἀρχῆς. Κατεστάλη μὲν ἡ στάσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Βελισαρίου, ἀλλ' ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπὶ πέντε ἡμέρας ὑπῆρχε μεστὴ φόνου (30000) καὶ πυρκαϊᾶς. Κατὰ τὴν στάσιν ταύτην ἐβλάβησαν τὰ ἀνάκτορα καὶ τὸ πραιτώριον τῆς πόλεως.

πικροδόμημα ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἔργον Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός· ἀνηρέθησαν ὁμοίως ὑπεριον καὶ πάλιν μετὰ μεγίστης λαμπρότητος.

Ὅτε ἐξησφαλίθησαν τὰ πρὸς Β. ὄρια τοῦ κράτους διὰ σειρὰς φρουρίων πλέον τῶν 80, ἀνεγερθέντων ἀπὸ τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Σάου καὶ Δουναβέως μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ δευτέρου, καθὼς καὶ τὰ Α, εἴτε διὰ χερσακιμάτων καὶ συμμαχιῶν, εἴτε διὰ τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου (καθ' ὃν ὁ Πέρσης στρατηγὸς Ναρσῆς μετέβη πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ὁ Βελισάριος ἐδρεψε τὰς πρώτας αὐτοῦ δάφνας) διὰ τῆς ἐξαγοράσεως τῆς εἰρήνης, ἐπεχείρησεν ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν ἀνιδρυσιν τοῦ ἀρχαίου Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἐκ τούτου διὰ μὲν τοῦ Βελισαρίου ὑπέταξε τὸ πρὸς Β. τῆς Ἀφρικῆς βασιλεῖον τῶν Βανδύλων (§. 9), διὰ δὲ 20ετοῦς πολέμου, ὃν ἤρχισεν ὁ Βελισάριος καὶ ἀπεπεράτωσεν ὁ Ναρσῆς, τὸ βασιλεῖον τῶν Ὀστρογόθων (§. 8).

Ἀλλ' αἱ ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ κατακτήσεις διήγειραν τὸν φόβον καὶ τὰς ὑποψίας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Χοσρόου τοῦ Α' (Νουσιρδάν), ὅς τις συγχρόνως ἐξελιπαρεῖτο καὶ ὑπὸ τῶν σινοχωρομένων Ὀστρογόθων νὰ διαρρήξῃ τὴν εἰρήνην. Ἐνεκα λοιπὸν τούτων ἀνανεώσας ὁ Χοσρόης τὸν πόλεμον (540), εἰσῆλασεν εἰς τὴν Συρίαν, κατέκαυσε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἠπειλεῖ τὴν Παλαιστίνην· ἡ ἐμφάνις ἡμῶς τοῦ Βελισαρίου εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ. Μετὰ μακρὰς δὲ διαπραγματεύσεις, αἵτινες διεκόπησαν ἐκ τῆς φιλονεικίας περὶ τῆς κατοχῆς τῶν ἀνατολικῶν παραλίων χωρῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου (τῆς Λαζικῆς καὶ τῆς Κολχίδος), ὠρίσθησαν ἐπὶ τέλους διὰ τῆς εἰρήνης ὡς ὄρια τῶν κρατῶν πάλιν τὰ ἀρχαῖα, καὶ ὁ Χοσρόης ἀντὶ ἐτησίου φόρου παρητήθη τῶν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν ἀξιώσεών του.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ μεμακρυσμένου βασιλείου τῶν Ὀστρογόθων ἐξετάθη τὸ σχέδιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ περὶ τῆς ἐν τῇ Δύσει ἀνιδρύσεως τῆς ἀπολεισθείσης δυνάμεως τῆς Ῥώμης, ἀφοῦ ἤδη αἱ ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ Ἰταλίᾳ ἐπιχειρήσεις ἐπέτυχον. Προσκληθεῖς λοιπὸν ὑπὸ τοῦ Ἀθαναγίλδου, ἀρχηγοῦ στάσεως, ἐξαπέστειλε στόλους καὶ στρατοὺς εἰς τὴν

Ἰσπανίαν, μετὰ τῶν ὁποίων συνηνώθησαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι· καὶ τοῖσι αὐτῆς, καθὼς καὶ οἱ Καθολικοὶ ἤδη ὄντες Σουηδοί, ἐνῶ συγχρόνως οἱ Φράγκοι προσέβαλον τὰς τελευταίας πέραν τῶν Πυρηνναίων κτήσεις τῶν Γότθων. Οὕτω τὰ πάντα ἐφαίνοντο συναγωνιζόμενα εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ κράτους τῶν Βεσιγότθων. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνεκύψαν οἱ Βεσιγότθοι καὶ πάλιν, αἱ στάσεις τῶν Ῥωμαίων κατοίκων κατηνάσθησαν, ἡ μεσημβρινὴ παραλία βαλμηδὸν ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοὺς Πυξαντινοῦς καὶ οὕτω τὸ 624 οἱ Ἕλληνες ἐντελῶς ἐδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἰσπανίας.

Οἱ διηγεῖς πόλεμοι, ἀτιμωτικοὶ τινες συνομολογήσεις εἰρήνης καὶ πολλαὶ καὶ θαπνηραὶ οἰκοδομαὶ ἐπήνεγκον βαρεῖς φόρους, πώλησιν τῶν ὁσέων, μονοπώλια, κτλ, οὐχὶ δὲ καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν χρεῶν.

Β) Παράκρητο τοῦ κράτους μέχρι τῶν Μακεδόνων αὐτοκρατόρων (565—867). Ἀμέσως ὑπὸ τὸν διὰδοχον τοῦ Ἰουστινιανοῦ (τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἰουστίνον) ἤρχισαν αἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατακτήσεις τῶν Λογγοθάρδων (§. 8, 4), οἱ κατὰ τῆς Περσίας πόλεμοι ἀνενεώθησαν καὶ διαρκῶς σχεδὸν ἀπασχολοῦν τοὺς τέσσαρας ἐπομένους αὐτοκράτορας, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος Ἡράκλειος (610—641) ἀπώλεσε τὴν Συρίαν, τὴν Ἑλλάσονα Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, κυριευθεῖσας ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἵτινες ἐστρατοπέδευσαν ἐμπροσθεν καὶ αὐτῆς τῆς πρωτεύουσας, τῆς ὁποίας τὰ προύσια ἐλεηλατοῦντο συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῶν τολμηρῶν Λυθάρων. Ὁ πανταχόθεν ξυνοχωρημένος αὐτοκράτωρ ἀπεφάσισε νὰ φύγῃς τὴν Καρχηδόνα, ἐπέσθη ὁμοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου νὰ μείνῃ καὶ ἀποβάς μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Συρίαν, ἀνέκτισε μετὰ τρεῖς λαμπρὰς ἐκστρατείας καὶ νῆκην παρὰ τὴν Νινευὶ (627) τὰς τρεῖς ἐκείνας ἐπαρχίας, ἐξ ὧν ὁμοῦ μετ' ὀλίγον ἀπώλεσε τὴν Συρίαν (μετὰ τῆς Φοινίκης) καὶ τὴν Αἴγυπτον, κυριευθεῖσας ὑπὸ τῶν Ἀράβων, καθὼς καὶ τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς Ἰσπανίας, ἀνακτηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Βεσιγότθων.

ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἐπὶ μᾶλλον περικωρίζοντο, πρὸς Δ. μὲν ὑπὸ τῶν Λογγοθάρδων, οἵτινες ἀπαύστως ἐξέτεινον τὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας κυριαρχίαν των πρὸς

βλάβην τῆς ἐξουχίας (§. 8, 4), πρὸς Β. δὲ ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων εἰσεβόλων τῶν Βουλγάρων, οἵτινες κατέκτησαν τὴν Μοισίαν, πρὸς Λ. δὲ καὶ Ν. ὑπὸ τῶν Ἀράβων, οἵτινες οὐ μόνον κατέκτησαν τὰς σημαντικωτέρας νήσους τῆς Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν προσέβαλον πολλάκις· αὕτη ὁμοίως ἐπώθη διὰ τοῦ ὕγρου ἢ ἑλληνικοῦ πυρός καὶ τῆς καταστρεφῆς στρατοῦ Ἀράβων 100000 ἐκ τῆς πείνης, τοῦ λοιμοῦ καὶ βαρυτάτου χειμῶνος (717).

Ὡς οὕτως αἱ ἐπικρατίαι ἀλλεπαλλήλοι ἀπώλλυντο, ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία ἐκλονίζετο διηνεκῶς ὑπὸ πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐρίδων· διότι ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου συνωδεύετο συνήθως ὑπὸ ἐπαναστάσεων, καθὼς οἱ αὐτοκράτορες, ὅτε μὲν ὑπὸ τῶν φιλοδόξων συζύγων, ἢ τῶν ἰδίων αὐτῶν υἱῶν, ὅτε δὲ ὑπὸ ἰσχυρῶν ὑπουργῶν, ἢ τροπαιούχων στρατηγῶν, ἐδιώκοντο, ἐτυφλοῦντο, ἡκρωτηριάζοντο, ἐκλείοντο εἰς μοναστήρια, ἢ καὶ ἐφονεύοντο.

Αἱ θρησκευτικαὶ ἐρίδες, αἵτινες πολλαχῶς ἀνταρχόλουν τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὴν αὐλὴν αὐτῶν, ἦσαν ἰδίως θρησκευτικαί, 1) ἔρις περὶ τῆς διακρίσεως τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ, ἣτις ἐπὶ πένεκε οὐ μόνον τὸν χωρισμὸν τῶν Μονοφυσιτῶν ἀπὸ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς νέας διαιρέσεις. Ἀπόπειρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου νὰ ἐνώσῃ τὰ διεστῶτα διὰ τῆς παραδοχῆς δύο μὲν φύσεων, ἀλλὰ μιᾶς θελήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀπέτυχε καὶ ἡῴχησε μόνον τὸν ἀριθμὸν τῶν αἵρέσεων· διότι εἰς τὰς πρὶν ἐκείνης προστεθῆσαν οἱ Μονοθεῖται, 2) αἱ, οἵτινες σώζονται ἐπὶ τοῦ Λιβάνου ὄρους ὑπὸ τὸ ὄνομα Μιχαῖται. 2) Ἡ πλέον ἢ ἑκατονταετής· ἔρις περὶ τῶν εἰκόνων ἤρχισεν, ὅτε κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (726) καταβίβασθαι αὐταὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τοῦτου ὁ υἱός, Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνιος, κατώρθωσε νὰ κηρυχθῇ ὑπὸ Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπ' αὐτοῦ συγκληθεῖσης, ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων αἱρετικὴ καὶ ἐξηκολούθησε τὴν εἰκονοκλασίαν μετὰ μεγάλου φανατισμοῦ. Ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἐπαυσεν αὐτὴν καὶ ἡ ἐξόμῃ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένη Συνόδῳ ἀπερρίσκει κατὰ τῆς λατρείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων. Μετὰ τὴν ἐξορίαν τῆς Εἰρήνης ἡ εἰκονομαχία ἀνεῳχθῆ μεχρισεῖ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος (842) διὰ τῆς κυρ-

σειας τῆς ἀποφάσεως τῆς ζ'. Οἰκουμένης Συνόδου ἔδωκε πέρας εἰς τὴν περὶ τῶν εἰκόνων ἔριδα διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀναστρέφωσιν αὐτῶν ἐπομαίνων λόγων τῆς αὐτοκρατορίας Θεοδώρας τῆς Αὐγούστης· «εἴτις ταύτας εὖ προσκυνεῖ καὶ ἀσπαζέται· σχετικῶς, εὖ λατρευτικῶς, οὐχ ὡς θεοῦ, ἀλλ' ὡς εἰκόνας ἀρχαῖτων, διὰ τὴν πίσιν, εἴη τὸ ἀνάθεμα.» Τὸ πολὺν τεμνα, τὸ ὅποσον ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος εἶχε δώσει εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος (Γεώργιος Α. §. 431) ἐτηρήθη. Ἡ ἐξουσία τῶν αὐτοκρατόρων ἦτο' ἀπεριόριστος· οὗτοι δ' ἐχρίοντο καὶ ἐστέφαντο ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκαλύβντο Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐζήτουν νὰ κρύπτωσι τὴν ἀδυναμίαν των διὰ τίτλων, ἱματισμοῦ καὶ αὐστηρίας τυπικότητος, εἶχον Σύγκλητον ἄνευ ἐπιβρότης καὶ ἡρώτων ἐνίστατο τὸ ἐκ τῶν πιστῶν καὶ εὐνοουμένων αὐτῶν συνιστάμενον ἀνώτερον συνέδριον. Τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα ἔπαυσεν ἐπὶ Ἰουστινιανῷ νὰ ὑπάρχῃ καὶ κατ' ὄντως, τὰ ἔτη ἡριθμοῦντο μετὰ τῆς βασιλείας τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Ἀδελφῶν Ἰνδικτιωνίων (κύκλος ἐτῶν δέκα πάντε καὶ ἐποχὴ χρονολογικὴ, ἧς ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ γ'. ἔτους π. Χ.) καὶ αἱ ἐπαρχίαι διωκοῦντο σχεδὸν ἀπολύτως ὑπὸ ἐπαρχῶν, τελούτων φόρον τινά.

Οἱ Ῥάβες.

§. 14. Οἱ κάτοικοι τῆς Βλ. παραλίας τῆς Ῥαβίας (τῆς ἐπαρχίας Χεδσχαῆς), εἰς οὓς ἀνήκον καὶ οἱ πρόγονοι τοῦ Μωάμεθ, ἐθεώρουν τὸν Ἰσμαήλ, τὸν ἐκδιωχθέντα υἱὸν τοῦ Ἀβραάμ, ὡς τὸν ἀρχηγέτην αὐτῶν καὶ τὸν ἰδρυτὴν τοῦ ἐν Μεκκα ἱεροῦ ναοῦ Καάβα. Οὐδεὶς ξένος κατακτητῆς ἡδυνήθη ἐπὶ μακρὸν νὰ μείνῃ κύριος τῆς χώρας ταύτης καὶ ἡ προτέρα ἱστορία τῶν Ῥαβίων εἶνε πλήρης τῶν διαφόρων φυλῶν μακρῶν καὶ αἱματηρῶν ἀγῶνων, οἵτινες πολλάκις προήρχοντο ἐξ ἀσπιδότων αἰτιῶν.

1) Ἀπὸ Μωάμεθ μέχρι τῆς δυναστείας τῶν Ὀμεϊαδῶν (622—661). Ὁ Μωάμεθ (δῆλ. λίαν ἐνδοξος) γεννηθεὶς ἐν Μεκκα τὸ 571, Κουρεῖσχίτης τὴν φυλὴν, ἀνετράφη ἀποθανόντων τῶν γονέων αὐτοῦ, μικρὸς ἐτι ὢν, ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Ἀβουταλιῆ, συνώδευσε ἐπειτα αὐτὸν, καθὼς καὶ τὸν ἑταῖρον θεῖόν του Ζοβεῖρ, εἰς ἐμπορικὰ ταξείδια εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ῥαβίαν καὶ κατέστη ἐπιστάτης πλουσίας χήρας (τῆς Χαδιδσῆς), ἣν κατόπιν καὶ ἐνυμφεύθη. Ἰστέρον

ἡγάπησε πολὺ τὴν ἡσυχίαν διὰ ὁλοκλήρους ἡμέρας, καὶ μάλι-
στα ὁλόκληρον τὴν μῆνα Ῥαμαζάν, διῆγεν ἐντὸς σπηλαίου
κειμένου παρὰ τὴν Μέκκαν, βυθισμένος εἰς θρησκευτικὰς σκέ-
ψεις καὶ σχεδιάζων νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν εἰς ἓνα θεὸν ἀρ-
χαίαν πίστιν. Αὐτόθι, ὡς ἔλεγεν, ἐφάνη εἰς αὐτὸν δις ὁ Ἄγ-
γελος Γαβριήλ καὶ τῷ ἀπεκάλυψε τὴν θεϊαν αὐτοῦ ἀποστολὴν.
Ἀφοῦ δὲ προσεῖλκυσε φίλους τινὰς καὶ οἰκίους πρὸς τὴν νέαν
θρησκείαν, ἐφανερώσεν ἑαυτὸν δημοσίᾳ εἰς τοὺς ὁμοφύλους τοῦ
Κουρεΐτχίτας ὡς προφήτην· εὔρεν ὁμῶς παρ' αὐτοῖς ἐμπαιγ-
μὸν μόνον καὶ καταδίωξιν. Ἐξ ἐναντίας, κατώρθωσε νὰ κερ-
δίσῃ κατοίκους τινὰς τῆς Μεδίνης, οἵτινες εἶχον ἔλθει μετ' αὐ-
τοῦ εἰς ἐπαγὴν, ὅτε εἶχον μεταστῆ εἰς Μέκκαν διὰ προσκύνησιν
τινα, καὶ ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια ἐξέτειναν τὴν διδασκαλίαν
αὐτοῦ. Διὸ, ὅτε οἱ Κουρεΐτχίται συνώμοσαν νὰ τὸν δολοφονή-
σωσιν, ἔφυγε μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Μεδιναν τὸ 622,
ὅθεν ἀριθμεῖται ἡ Ἑγίρα, ἤγουν ἡ χρονολογία τῶν Μωαμεθανῶν.
Ἐντεῦθεν ἐξήπλωσε τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ
προσεκάλεσε καὶ ξένους ἡγεμόνας νὰ τὴν παραδεχθῶσι. Συγ-
χρόνως δ' ἤγαγε μακρὸν πόλεμον κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Μέκ-
κας, τῶν ὁποίων τὰ εἰς Συρίαν ἀπερχόμενα ἤ ἐκεῖθεν ἐπανα-
κάμπτοντα καραβάκια διήρπαζε, καὶ τέλος ἐπιπεσὼν αἰφνιδίως
καὶ κατὰ τῆς πόλεως αὐτῶν τὸ 630 τὴν ἐκυρίευσεν. Ἡ ἐπι-
τυχία αὕτη ἐκίνησε τοὺς εἰδωλολάτραις λαοὺς τῆς ἐπαρχίας
Χεδσχᾶς νὰ συνδελθῶσι πρὸς κοινὸν ἀγῶνα κατ' αὐτοῦ. Ὅτε
ὁμῶς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἀγῶνος τοῦ-αυ νικητῆς, ὑπετάγησαν εἰς
αὐτὸν μᾶλλον ἀπὸ φόβου ἢ ἐκ πεποιθήσεως καὶ αἱ μᾶλλον με-
μακρυσμέναι Ἀραβικαὶ φυλῆι. Ἀπέθανε δ' ἐν Μεδίνῃ τὸ 632
καὶ ἀφῆκε μίαν μόνον θυγατέρα, τὴν Φατιμὴν, σύζυγον τοῦ
μετὰ ταῦτα καλίστου Ἀλῆ.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀράβων, ἣ ὁ Ἰσλαμισμός, δὲν
ἐπαρουσιάσθη ὑπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς ὡς νέα, ἀλλ' ὡς ἀνδρυ-
σι τῆς πατριαρχικῆς θρησκείας τοῦ Ἀβραάμ, καὶ δι' αὐτῆς
οὗτος, ὅτι αὕτη ἐκλήρυθη καὶ ὑπὸ τῶν προφητῶν, Μωα-
σέως καὶ Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι ἐκ τῆς διαιρέσεως καὶ τῶν αἰρέσεων
τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν παρέμαρφόθη καὶ ἕνεκα τούτου αὐτὸς ὡς

τελευταῖος καὶ ἀνώτατος προφήτης ἦ-ον κεκλημένος νὰ ἀνιδρύσῃ αὐτήν.

Αἱ πέντε βάσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ εἶνε, 1) πίστις εἰς ἕνα ἄτράχυν θεὸν καὶ τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ Μωῆσιν, 2) προσευχὴ πεντάκις τῆς ἡμέρας πρὸς τὸ μέρος ἕνα καίτοι ὁ ναὸς τῆς Μέκκας, μετὰ πλουσίου ἀκριβοῦς διευγεγραμμένων τύπων καὶ διατυπώσεων, οἱ ν τῆς ἐκφωνήσεως τῆς ὥρας τῆς προσευχῆς ὑπὸ ἀνθρωπίνης φωνῆς, κατὰ πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος, εἰτα δ' ἀπὸ τοῦ Μινάρου τῶν Τζαμιῶν, 3) ἐλεημοσύνη, 4) νηστεία καθ' ὅσον τὸν μῆνα Ῥαμζάν, καθ' ὃν ὁ θεὸς ἐκπέσειλα τὸ Κοράνιον ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ, ἀπὸ πρωῒας μέχρις ἑσπέρας, καὶ 5) πρὸς σκύνησιν τῆς Καθαρᾶς ἀπὸ τοῦλάχιστον εἰς τὸν βίον μετὰ παικίλων καὶ πολλῶν βρεῶν διατυπώσεων.

Οἱ τέσσαρες πρῶτοι καλίφαι, δηλ. διάδοχοι τοῦ προφήτου (632—661), ἦσαν οἱ δύο πενθεροὶ αὐτοῦ Ἀβού-Βέκρ καὶ Ὁμάρ καὶ οἱ γαμβροὶ αὐτοῦ Ὁθμάν καὶ Ἀλῆς, τῶν ὁποίων βασιλευσόντων ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὰ Παρσιζὸν βασίλειον, ἡ Συρία, ἡ Παλαιστίνη, ἡ Φοινίκη, ἡ Ἀἴγυτος, τὰ βόρεια παρὰ τὴν τῆς Ἀφρικῆς καὶ αἱ νῆσοι Κύπρος καὶ Ῥόδος. Ὡς δὲ ὁ Ἀλῆς ἀνηγορεύθη καλίφης ὑπὸ τῶν διληφόνων τοῦ Ὁθμάν, δὲν ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ἀπάντων ὡς τοιοῦτος· ἐκ τούτου, ἵνα διατηρηθῇ εἰς τὴν καλίφιν, διώριζαν ἐπάρχους τοὺς φίλους αὐτοῦ. Ὁ ἐπάρχος ὅμως τῆς Συρίας Μουαβίας δὲν ἠέλητε νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀλλὰ μάλιστα ἀνηγορεύθη καλίφης καὶ ὁ Ἀλῆς ἐδόλοφονήθη.

Κυριευθεὶς τῆς Ἀλξανδρείας, λέγεται ὅτι ἡ αὐτοῦ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκτὴ κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὁμάρ, εἰπόντος ὅτι εἰς τὰ συγγράμματα αὐτῆς ἡ περιλαμβάνονται τὰ ἐν τῇ Κορανίᾳ, καὶ τότε εἶνε περιττά ταῦτα, ἢ ἄλλα, καὶ τότε εἶνε ἀσεβῆ· ἡ διήγησις ὅμως αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτῆς ἀμφιβάλλεται.

2) Οἱ Ὁμεϊάδαι καλίφαι (661—750). Μουαβίας ὁ διαδόχος τοῦ Ὁμεῖα μετένεγκε τὴν καθέδρην τῶν καλίφων ἀπὸ τῆς Μεδίνης εἰς τὴν τῶς ἔδραν αὐτοῦ Δαμασκόν καὶ κατέστησε τὴν καλίφιαν διαδοχικὴν, διότι διέταξε τὸν στρατὸν καὶ τὸν λαὸν καὶ ὠκίσθησαν πίστιν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ἐπὶ

τῶν δέκα καὶ τριῶν καλιφῶν τῆς δυναστείας ταύτης τὸ Ἀραβικὸν κράτος ἔλαβε τὴν μερίστην αὐτοῦ ἑκτασιν.

α) Κατακτήσεις ἐν τῇ Δύσει. Ὁ στρατηγὸς Μουσσᾶς κατώρθωσε νὰ διπλωτῇ πᾶσαν τὴν Βυζαντινὴν Ἀφρικὴν, καὶ πάντες οἱ μὴ καταφυγόντες εἰς ἀπροσίτους τόπους Βέρβεροι ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὸν Ἰσλαμισμόν καὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων. Ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς ὁ Μουσσᾶς κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Βεσιγοτθικοῦ στρατηγοῦ Ἰουλιανοῦ, ὅστις ἐθέλει τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάδασιν τοῦ Ῥοδερίχου ὡς ἀρπαγὴν, ἔστειλεν εἰς Ἰσπανίαν τὴν ὑποστράτηγον αὐτοῦ Ταρίκον. Οὗτος μετὰ τὴν ἐν Ἄσ τη Ῥηγία (Xeres de la Frontera) νίκην τὸ 711 εἶχεν ἤδη ἀποπερατώσει σχεδὸν ἐντελῶς τὴν κατάκτησιν τοῦ Βεσιγοτθικοῦ βασιλείου, ὅτε ὁ Μουσσᾶς, φθονῶν τὰς νίκας αὐτοῦ, ἤλθεν ὁ ἑὶς εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἔρριψεν εἰς δεσμωτήριον καὶ ἐκακοποίησε τὸν Ταρίκον ἐπὶ ἀπειθείᾳ. Ἐσκόπει δ' ἤδη νὰ ὑπερβῇ τὰ Πυρηναιᾶ, ἀλλ' ὁ καλίφης Βαλὶδ μετεκάλεσεν ἀμφοτέρους τοὺς στρατηγοὺς. Μετὰ μακρὰν θριαμβευτικὴν πορείαν διὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἀφρικῆς εἰς τὴν Συρίαν ὁ προσεδηκὴς ἤδη Μουσσᾶς εἴτε ἕνεκα ἀπειθείας, εἴτε ἕνεκα ἀπάτης κατὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων καὶ ψευδῶν πρὸς τὸν καλίφην πληροφοριῶν ἐξετέθη πρὸς τιμωρίαν ἀσκεπῆς εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου καὶ ἐτιμωρήθη διὰ βαρείας χρηματικῆς ποινῆς, ἐνῶ ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ ἐναπομείνας υἱὸς αὐτοῦ ἕνεκα συνωμοσίας (ὅπ' αὐτοῦ τοῦ καλίφου ὑποκνηθείσης) ἐφονεύθη καὶ ἡ κοπεῖσα κεφαλὴ ἐπεδείχθη εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ Χριστιανοὶ ἀντὶ μετρίου φόρου διετήρησαν τὴν γλῶσσαν, τοὺς νόμους καὶ ἐλευθέραν τὴν ἐξέσκησιν τῆς θρησκείας αὐτῶν. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ ἐπαρχοῦ τῆς Ἰσπανίας Ἀβδουραχμάνου νὰ ἀποσπᾷ τὴν Γαλιταίαν ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς Φράγκους βασιλεῖς ἐματαιώθη διὰ τῆς μεταξὺ Τούρκης καὶ Ροατιέρης ἥττης αὐτοῦ (§. 11).

β) Εἰς τὴν Ἀνατολὴν αἱ κατακτήσεις ἐξτετάθησαν πέραν τοῦ Ὠρεοῦ καὶ Ἰνδου ἐξ ἐναντίας ὁμοῦς δις ἀπέτυχε πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν ἅπας ὁ Ἀραβικὸς σὺλος ἐξηφανίσθη ὑπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἑλληνικοῦ πυρὸς καὶ ἅπας ὁ ἐξ 100000 ἀνδρῶν στρατὸς ἐξωλοθρεύθη ὑπὸ πείνης, λοιμοῦ καὶ βαρυτάτου χειμῶνος.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης ἐκτάσεως τὸ κράτος τῶν καλιφῶν περιελάμβανε, α) ἐν Εὐρώπῃ σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Τοπαρχίαν τῆς Ναρβωνίτιδος ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλιτσίᾳ, τὰς Ἰσπανικὰς καὶ τὰς μεγαλειτέρας Ἰταλικὰς νήσους (τὴν Σικελίαν ὅμως μὲν τὸν ὁ αἰὼνα, ὅτε ἦδη εἶχαν ἀπολέσει οἱ Ἀράβες τὴν Σαρδῶν καὶ τὴν Κύρον) καὶ τινὰ μικρὰ παράλια τεμάχια ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Κρήτῃ, β) ἐν Ἀφρικῇ τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσαν τὴν βορείαν παράλιον πρὸς Ν. μέχρι τῆς ἐρήμου, γ) ἐν Ἀσίᾳ πᾶσαν τὴν ΝΑ. Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Μεσσηνίου μέχρι τοῦ Ἀραβίου κόλπου καὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ μεγάλου ὁμιπέδου τῆς πέραν ἡ ἀνατολικῆς Ἀσίας μέχρι τοῦ μέτου Ἰνδῶν καὶ πέραν τοῦ κάτω, καὶ πρὸς Β. μέχρι τοῦ Καυκάσου, τῆς Κασπίας θαλάσσης, τῆς Ἀράλης λίμνης καὶ τοῦ Τεξάρτου ἐκ δὲ τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας ἀνῆκον εἰς τὴν καλιφίαν ἡ ἀρχαία Κιλικία μέχρι τῶν πέραν τῆς Ταρσοῦ μερῶν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ταχείας ταύτης ἰδρύσεως τῆς Ἀραβικῆς κοσμοκρατορίας ἡ βασιλεύουσα δυναστεία, ἥτις κατεπίσζε μὲ ἐπαρχεῖς φόρους, πᾶσας τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἐκτεταμένου κράτους, εἶχε διηνεκεῖ πολέμους κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεχθέντων ἀντικαλιφῶν, μεχρινοῦ τέλος ὁ Ἀβὸ ὁ Ἀββα ε, δισέγγονος τοῦ Ἀββα, θεοῦ τοῦ προφήτου, ἀννηγορεύθη ἐν Κούφῃ καλιφῆς καὶ κατέβαλε τὸν τελευταῖον καλιφὸν ἐκ τῶν Ὀμεϊάδων Μερβάν τὸν Β'. Φυγόντος δὲ τούτου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀποθανόντος, ἡ κυριαρχία τοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ἀββασιδῶν (750). Ἀεδαλλᾶχ ὁ θεῖος τοῦ πρώτου Ἀββασίδου καλιφου, ἐξαπατήσας διὰ προκηρύξεως ἀμνηστίας ἐνενήκοντα ἡμερόνας Ὀμεϊάδας, προσεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς γεῦμα, ἀλλ' ἐκεῖ, δολόντος σημείου, πάντας ἐφονεύθησαν καὶ ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν ἐγένετο ἡ εὐωχία. Οἱ ἀτυχεῖς Ὀμεϊάδαι καταδιώκοντο μέχρι τῶν ἀπωτάτων καταφυγίων των καὶ ἐφονεύοντο· μόνος δ' ὁ Ἀβδουρράχμάνης ἐσώθη, φυγὼν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνθα ἵδρυσεν ἀνεξάρτητον καλιφίαν ἐν Κορδύβῃ (§. 10.)

Πολίτευμα. Οἱ καλιφὲς συνεκέντρουν ἐν τῷ ἀξιώματι αὐτῶν τὴν ἀνωτάτην πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὀφείλον νά διδῶσι κατ' ἔδοξμά τε λόγον εἰς τὸν λαὸν περὶ τῆς διοικήσεως

αὐτῶν καὶ νὰ δουλεύωνται ἀπὸ κοινῶς μετ' αὐτῶν ὑστερον ὁμῶς ἀπὸ τοῦ Μουαβίου ἢ καλιφία, γενομένη κληρονομικὴ, κατέστη δεσποτικὴ. Οἱ τοπάρχαι τῶν ἐπαρχιῶν εἶχον συγχρόνως πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἐξουσίαν· ἐντεῦθεν ἡ μεγάλη αὐτῶν δύναμις καὶ ἀποστασία κατὰ τῶν καλιφῶν.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῶν Καρολιῶν μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν.
(752—1100 περίπου).

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους Καρόλου τοῦ Μεγάλου.

§. 15. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦσαν ἐν Εὐρώπῃ συστημένα τὰ ἑξῆς κράτη, 1) ἐν Ἰσπανίᾳ τὸ ἐμιράτον τῆς Κορδοβίας· πρὸς Β. δὲ τοῦ Δουρίου τὸ Χριστιανικὸν βασιλεῖον τῆς Ἀστούριαις, 2) Οἱ Φράγκοι ὑπὸ τοὺς Μερουγίδας εἶχον ἤδη καθυποτάξει πάσας τὰς χώρας ἀπὸ τῶν Πυρηναιῶν μέχρι τοῦ Ἀνίσου· πρὸς τούτοις Κάρολος ὁ Μέγας προσεκτήσατο Ἰσπανικὴν μεθόριον χώραν (μάρκαν), τὴν βασιλεῖον τῶν Λογγοβάρδων ἐν τῇ Ἄνω καὶ Μέσῃ Ἰταλίᾳ, τὴν χώραν τῶν Σαξόνων καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ βασιλείου τῶν Λούρων (μέχρι τοῦ Τισία), τὸ ὅπλιν ὁ Τουρκικός αὐτὸς λαὸς εἶχε συστήσει ἐν τῇ πρότερον Δακίᾳ καὶ ἐκτείνει ἐπὶ τῆς Παννονίας μέχρι τοῦ Ἀνίσου.

Πρὸς Α. τοῦ κράτους Καρόλου τοῦ Μεγάλου κατόικουν οἱ εἰς αὐτὸν φίλοι ὑποτελεῖς Σλαῦοι, οἷον οἱ Οὐένδοι, οἱ Σέρβοι, οἱ Βοσνιῆς καὶ Τσέχοι καὶ οἱ Μοραβί. Μετ' αὐτῶν δὲ ἐγγεινιάζον, ἀνατολικώτερον κατοικοῦντες, οἱ ἔτι ὑπὸ ἰδίους ἡγεμόνας Σλαβικαὶ λαοί.

3) Οἱ Βούλγαροι (ἐλθόντες ἀπὸ τοῦ Βόλγα) εἶχον ἰδρύσει βασιλεῖον μεταξὺ Δουνάβειας καὶ Αἴμου, βαλμηδὸν ὁμῶς ἐξετάθησαν καὶ ἐπὶ τῆς βορείας ὀχθῆς τοῦ Δουνάβειας.

4) Τὸ βασιλεῖον τῶν Χαζάρων ἀπὸ τοῦ Βόλγα μέχρι τοῦ Δανάστριος.

3) Τὰ βόρεια τῆς Εὐρώπης κατεῖχοντο τινὰ μὲν ὑπὸ Τσουδικῶν λαῶν, τινὰ δὲ ὑπὸ πολλῶν βασιλείων τῶν συγγενικῶν φύλων τῶν Νορμανδῶν, Δανῶν καὶ Σουηδῶν. Μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ 9. αἰῶνος ἐσχηματίσθησαν πέντε Νορμανδικὰ κράτη, α) ἡ Νορβηγία διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν τριάκοντα περίπου ἡγεμονίσκων ὑπὸ Ἀράλδον τὸν Καλλίκομον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρχὴ ἐξετείνετο μέχρι τῆς Λευκῆς θαλάσσης, β) ἡ Σουηδία διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν Γάθων καὶ Σῦνδων ὑπὸ μίαν ἀρχήν, γ) ἡ Δανία, ὅτε οἱ ἐπὶ τῶν Δανικῶν νήσων καὶ τῆς Ίουτλανδίας βασιλεῖς ἀνεγνώρισαν ὡς κεφαλὴν αὐτῶν Γόρμον τὸν πρεσβύτερον, δ) ἡ Ἰσλανδία, ἀνακαλυφθεῖσα (861) ὑπὸ μεταναστευσάντων Νορβηγῶν ἡγεμονίσκων καὶ κατοικήθεῖσα, ε) τὸ ἐπίσης ὑπὸ μετanasτῶν ἐκ Νορβηγίας ἐπὶ τῶν περὶ τὴν Σευτιάν νήσων ἰδρυθὲν βασίλειον τῆς Μάνης, ς) ὁμοῖα διαίρεσις εἰς πλήθος μικρῶν βασιλείων ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τῶν Βρετανικῶν νήσων, τὰ ἐπτὰ Ἀγγλοσαξονικὰ κράτη εἶχον ἤδη συγχωνευθῆ εἰς τρία, τὰ ὅποια ὀλίγον μετὰ ταῦτα (867) ἀπετέλεσαν ἓν μόνον τὸ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλ' εἰς τὰς δυτικὰς παραλίας χώρας ἐπὶ μακρὸν διατηρήθησαν ἐγγῶριοι Βρετανοὶ ἡγεμόνες· ἡ Σκωτία ἦτο μέχρι τοῦ 838 διηρημένη εἰς τὰ βασίλεια τῶν Πικτῶν καὶ Σκῶτων, ἡ δὲ Ἰρλανδία διηρεῖτο εἰς πέντε βασίλεια (τῆς Οὐλστέρης, Κονναούκτης, Μεάθης, Μυνστέρης καὶ Δεινστέρης (§. 7). Τὸ Βυζαντινὸν κράτος εἶχεν ἤδη ἀπολέσει τὴν δεξιὰν ὄχλην τοῦ Δουναβίου καὶ ἐξετείνετο πρὸς Β. μόνον μέχρι τῆς Αἴμου καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου κατεῖχεν ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὴν Σικελίαν, τὴν ἐπὶ νήσων κτισμένην Ἑνετιάν, τὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας, τὸ δουκάτον τῆς Νεαπόλεως καὶ τὴν Μεσημβρινὴν Καλαβρίαν (§. 8).

Τὸ Φραγκικὸν βασίλειον ὑπὸ τοῦ Καρολίδας (752-887).

§. 16. 1) Πιπῖνος ὁ Μικρὸς (752—768). Ὅτε ὁ βασιλεὺς τῶν Λαγγαβάρδων Αἰστούλφος ἀπῆρτηεν ἀπὸ τοῦ κατόικους τῆς Ρώμης πόρου, λέγειν ὅτι εἰς αὐτὸν ἀνῆλθεν ἡ ἀρχὴ τῆς Ρώμης καὶ τῆς χώρας αὐτῆς, ὁ στεντοριαρθεὶς ἔνεκα τούτου Πάπας Στέφανος ὁ Β', ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ βοή-

θειάν τινα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς τὸν Πιπίνον, ὅστις τῇ συγκαταθέσει τοῦ προηγουμένου Πάπα εἶχε γίνει βασιλεὺς τῶν Φράγκων καὶ ἐπομένως ἦτο φίλος ἄλλος τοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης. Ὁ Πάπας ἔχρισεν αὐτὸν ἐν Ἀγίᾳ Διονυσίᾳ, τὸν ἀνόμενον Πατρικίον τῆς Ῥώμης, (διὸ ἀνέληγεν αὐτῷ τὴν προστασίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν δύναμιν τοῦ δουκάτου τῆς Ῥώμης), ἀπαγόρευσεν ἐπὶ πικρῇ ἀφορισμοῦ τοὺς Φράγκους νὰ ἀπομακρυνθῶσιν εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τοῦ ἀπαγόνους τοῦ Πιπίνου καὶ ἔλαβε τὴν αἰτηθεῖσαν βιθήλειαν κατὰ τῶν Λογγοβάρδων.

Ὁ Πιπίνος, δις ἐκστρατεύσας εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῶν Λογγοβάρδων νὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερα τὰ καταληφθέντα μέρη τῆς περιοχῆς τῆς Ῥώμης, καλῶς καὶ τὴν Ῥάδενναν μετὰ τῶν περιχώρων αὐτῆς, καὶ ταῦτα ἔλαβεν οὐχὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' ὁ παπικὸς θρόνος. Διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦ Πιπίνου, τῆς παρχίας δηλ. χώρας ἀπὸ τοῦ Πάδου μέχρι τῆς Ἀλπιῶνος, ἐτίθησαν τὰ θεμέλια τῆς κοσμητικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα.

Πρὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Πιπίνος μετέθηκε τὸ τέως στρατόπεδον τοῦ Μαρτίου (δηλ. τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ δι' ἐκστρατείας προσκληθέντος πλήθους) εἰς τὰς ἀρχάς τοῦ Μαΐου, ἵνα μὴ διαταραπέσῃται τὸ πλῆθος καὶ πάλιν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας. Ἀποθηνήσκων δὲ διήρσεσεν τὸ βασιλεῖον εἰς δύο, καὶ τὸ μὲν βόρειον ἔδωκεν εἰς τὸν Κάρολον, τὸ δὲ μεσημβρινὸν εἰς τὸν Καρλομαγνόν.

2) **Κάρολος ὁ Μέγας** (768—814), γεννηθεὶς τὸ 742 (ἡμέροισιν ποῦ) ἐκυβέρνησε τὰ μὲν πρῶτα τρία ἔτη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Καρλομαγνόν, ὅμως μετὰ τὴν αἰνυδίαν θάνατον τοῦτον (771) ἐδέχθη τὴν ὑπαταγὴν καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ βασιλείου διότι οἱ δύο ἀνεψιοὶ αὐτοῦ, μὴ ἠνδρωμένοι ἐτι, ἐθωρήθησαν ὑπὸ τῶν βουλευτατικῶν τάξεων τοῦ κράτους ἀνίστασθαι πρὸς τὴν διδοχάν· διὸ καὶ ἐφυγον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν εἰς τὴν ἀγλήν τῶν Λογγοβάρδων.

Πόλεμοι τοῦ Καρόλου.

α) Κατάκτησις τοῦ Λογγοβάρδικου βασιλείου

(773—774). Ὁ Κάρολος, ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βέρης, εἶχε νυμφευθῇ μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων Δεσιδερίου· ἐξαπέστειλεν ὁμοῦ αὐτὴν ταχέως πρὸς τὸν πατέρα τῆς καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Ἰλδέγαρδιν, θυγατέρα τοῦ δουκὸς τῆς Σαξίας. Ἐντεῦθεν ὁ Δεσιδερίος ἐκκρύχθη ὑπὲρ τῶν υἱῶν τοῦ Καρολομάνου καὶ ἠπειλῆσε τὴν Ῥώμην, ἀρνηθέντος τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Α'. νὰ στέψῃ αὐτοὺς βασιλεῖς. Τότε ὁ Κάρολος ὡς πατρίκιος τῆς Ῥώμης (αξίωμα, ὅπερ ἐκκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ), ἐμφανίζεται εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ στρατοῦ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ἐκκλησίας, πολιορκεῖ τὸν Δεσιδερίον ἐν Παταβίῳ, συλλαμβάνει αὐτὸν αἰχμάλωτον καὶ ἀναγορεύεται αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων (ἡ τῆς Ἰταλίας) τὸ 774.

Τὸ πολίτευμα τῶν Λογγοβάρδων κατ' ἀρχὰς διετηρήθη καὶ οὕτω μόνῃ ἢ δυναστείᾳ ἦλλεξε· ὕστερον δὲ, γενομένης συνωμοσίας ὑπὸ πολλῶν Λογγοβάρδων δουκῶν πρὸς ἀνύψωσιν εἰς τὴν θρόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Δεσιδερίου Ἀδέλχις, ὁ Κάρολος, ματαιώσας αὐτὴν διὰ δευτέρας ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν (776), κατέλυσε τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα καὶ εἰσήγγαγεν εἰς τὴν εἰς αὐτὸν ὑποταχθεῖσαν Ἰταλίαν τὰς Φραγκικὰς διατάξεις.

6) Πόλεμοι κατὰ τῶν Σαξόνων (772—814). Πρὸ τῶν πολέμων Καρόλου τοῦ Μεγάλου κατὰ τῶν Σαξόνων δὲν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε στενὴς πολιτικὴς σύνδεσμος μεταξὺ αὐτῶν, ἀλλ' οὗτοι διηροῦντο κατὰ τὰς κατακτάσεις των εἰς Βεσφαλοὺς, Ἑγγέρους, Ὀστγαλοὺς καὶ Νορδελδιγγίους (πρὸς Β. τοῦ κάτω Ἄλβιος μέχρι τοῦ ἐπιδώρα). Ἐπειδὴ δὲ οἱ Βαστφαλοὶ δὲν ἐχωρίζοντο ἀπὸ τούτων φράγχνους διὰ φυσικῶν ὁρίων, συρράξεις ἤρριζον πρὸς αὐτούς. Πῶς ἀπὸ Χλατάρου τοῦ Α' οἱ Μεροβίγγειοι εἶχον συχνοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Σάξονας, μόνον ὁμοῦ μεμονωμένους τινὰς νομῶν καὶ αὐτοὺς προσωρινῶς ἠδυνήθησαν νὰ καταστήσωσιν ὑπετατεῖς. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμονῆς, μετ' ἧς ἀνθίσταντο εἰς τὴν Φραγκικὴν ἀρχὴν, δὲν παρεδέχοντο καὶ τὸν Χριστιανισμόν, ἐπειδὴ ἐφόβουν τοὺς πρὸς αὐτοὺς πεμπομένους ἀποστόλους καὶ κατέστρεφον τὰς ἀνδρουμένους ἐκκλησίας. Ἦκ τούτου εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μαῦου ἐν Βαρματίᾳ (772) ἀποφασίσθη ἡ καθ' ὑπόταξις καὶ ὁ προσχλυτισμὸς αὐτῶν.

Κατὰ τὰ ἐννέα πρῶτα ἔτη τοῦ πολέμου (772—780) ὁ Κάρολος διήλθε πεντάκις νικητὴς τὴν χώραν τῶν Σαξόνων μέχρι τοῦ Οὐίττουργιδος, ὕστερον δὲ μέχρι τοῦ Ἀλβίος, ἐκυρίευσεν τὰς κυριωτέρας ὑψηλὰς θέσεις αὐτῶν (οἷον τὸ Βρεισθουαγον καὶ τὸ Σιγιδουργον) καὶ ἔλαβε παρ' αὐτῶν εἰς βεβαίωσιν τῆς ὑποταγῆς ὀμήρους. Ἀλλὰ κατὰ τὸ διάστημα τῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ οἱ Σάξονες ἐπανίσταντο ἐκ νέου καὶ ἔκαμνον καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὸ Φραγκικὸν βασιλεῖον· ἐκάστοτε ὁμοῦς ὑπετάσσοντο καὶ πάλιν. Μόλις ὁμοῦς ὁ Κάρολος εἶχεν ἀπομακρυνθῆ τῆς χώρας τῶν Σαξόνων, ἵνα ἐκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ πρὸς Α. καὶ ὑποτάξῃ τὰ Σλαυκὰ φύλα (τοὺς μεταξὺ Ἀλβίος καὶ Σάλα Σόρδους), οἱ Σάξονες ἐπανεστῆσαν καὶ αὖτις (782), παρακινήθentes ἀπὸ τὸν δουκὰ αὐτῶν Οὐίτεκίνδον καὶ κατέστρεψαν πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐξωλόθρευσαν ἐντελῶς Φραγκικὸν στρατὸν εἰς τὰ παρὰ τὸν Οὐίττουργιν Σύντελον ὄροι. Ὅτε ὁμοῦς αὐτὸς ὁ Κάρολος ἐνεφανίσθη μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, δὲν ἀπήντησεν αὐδεμίαν ἐνίστασιν καὶ ἐξεδικήθη τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν, θανατώσας 4500 Σάξονας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰς τὴν παρὰ τὸν Ἄλλερν Βέρδην. Ἀλλ' ἡ φοβερά αὕτη ἐκδίκησις ἠδῆσεν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν ἠνάγκασεν νὰ ὑποστῇ νέον τριετὴ ἀγῶνα (783—785). Κατ' αὐτὸν πρῶτον ἀντεπικρατήθησαν οἱ Σάξονες κατὰ τοῦ Καρόλου εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, ἡττήθησαν ὁμοῦς παρὰ τὴν Ἄσπην· ἔνεκα δὲ τῶν συχνῶν καταστρεπτικῶν ἐκστρατειῶν τοῦ Καρόλου, αἵτινες ἐξετάθησαν μέχρι τοῦ Ἀλβίος, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ὁ δοῦξ αὐτῶν Οὐίτεκίνδος νὰ ὁμολογήσῃ συνθήκην καὶ νὰ δεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξηκολούθησεν ὀκταετὴς ἡσυχία.

Ἡ πίσις ὁμοῦς τῆς Φραγκικῆς ἀρχῆς καὶ ἰδίως ἡ βεβιασμένη συμμετοχὴ τῶν Σαξόνων εἰς τὸν κατὰ τῶν Λυάρων πόλεμον, καθὼς καὶ ἡ ἀποσίωσις τῶν Σαξόνων εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, παρεκίνησαν αὐτοὺς νὰ κάμωσι νέαν ἐπανάστασιν (793) καὶ νὰ κατασφύρῃωσιν ἐκ νέου τὰς ἐκκλησίας. Ἐνεκα δὲ τούτου σχεδὸν κατ' ἔτος ὁ Κάρολος ἐπανελαμβάναν ἐκ νέου τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Σαξόνων καὶ κερδήσας τὸν πέραν τοῦ Ἀλ-

Εἰς ἡγεμόνα τῶν Ὀδοιτρίων, ἐστενοχώρησε τοῦ Σάξονος ἐξ Α, ἐνθ' συγχρόνως ἐκέρδανεν ὑπὲρ τῶν Φραγκικῶν συμφερόντων τοῦς ἀρχηγούς, παραχωρῶν εἰς αὐτοὺς φέουδα, καθιστῶν αὐτοὺς ἀρχόντας τῶν τέως ἐλευθέρων κοινῶν ἀνδρῶν, κτλ. καὶ μετέφερε πολλοὺς τῶν κατοίκων τῆς Α. Σαξονίας εἰς τὸ ἐσωτερικόν τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου. Οὕτως ἄνευ ἰδιαιτέρας συνθήκης αἱ διάφοροι Σαξονικαὶ φυλαὶ καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Α. Φρῆνσιοι οἱ παρὰ τὸν κάτω Ἀρμασίαν καὶ Οὐίτσεργιν ἐδέχθησαν βαθμυκῶς τὸν Χριστιανισμόν καὶ Φράγκους ὑπαλλήλους, καθὼς καὶ τὴν πληρωμὴν τῆς δεκάτης, διετήρησαν ὅμως τὰ ἐθνικὰ δικαιοῦματα αὐτῶν καὶ τὰ ἔθιμα.

Πρὸς στερέωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Σάξονι οἱ Κάρολοι ἔδρυσεν τὰς ἐξῆς ἐκτὸς ἐπισκοπὰς, τοῦ Μοναχίου καὶ τῆς Ὁσναβρύχης διὰ τὰ βόρεια τῆς Βεστροφλίας (τὰ μεσημβρινὰ ὑπῆγοντο εἰς τὴν Κολωνίαν), τῆς Παδερβόρνης καὶ Μίνδης διὰ τοὺς Ἰγγέρους, τῆς Βρέμης, Βέρδης καὶ Ἰλδεσχαϊμης διὰ τοὺς Ὀστροφλούς καὶ τῆς Ἀλβεστατῆς διὰ τοὺς Θυρίγγους Σάξονας.

γ) Ὁ πόλεμος ἐν Ἰσπανίᾳ (778). Ὅτε ὁ Κάρολος μετὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Σαξόνων συνήθροισεν τὸ στρατόπεδον τοῦ Μαΐου ἐν Παδερβόρνη, προσεκλήθη εἰς βοήθειαν ὑπὸ τοῦ ἐκδιωχθέντος ἐπάρχου τῆς Σαραγώσσης κατὰ τοῦ Ἑμίρου Ἀβδουρράχμανου τοῦ Α'. Εἰσήλασε λοιπὸν ἐκ δύο μερῶν (ἄπὸ τῆς Σεπτιμανίας καὶ Γασκωνίας) εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν διὰ τῶν δύο ἐνωθέντων στρατῶν αὐτοῦ τὸν ἐχθρικόν, ἐκυρίευσεν τὴν Σαραγώσσαν ἐξ ἐφόδου, ἐπανήγαγε τὸν ἐκδιωχθέντα ἐπαρχὸν εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἠτοιμάζετο νὰ διαβῇ τὸν Ἰβήρα, ὅτε ἤλθεν ἡ εἰδήσις νέας ἐπαναστάσεως τῶν Σαξόνων. Κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ὁ στρατὸς αὐτοῦ προσβλήθεις εἰς τὰς κοιλάδας τῶν Μονσεβαλλῶν ὑπὸ τῶν Γασκωνικῶν ὀρεινῶν λαῶν, τῶν ὁποίων εἶχε καταστρέψει τὰ ὄχυράματα τῆς πρωτευούσης αὐτῶν Παμπελῶνος, κατεστράφη κατὰ μέγα μέρος καὶ αὐτοὶ ἐπέσε καὶ ὁ ἡγεμὼν Ρολάνδος.

Τὸ πλεῖστον τῆς κατακτήσεως ταύτης ἀπωλέσθη καὶ ἄλλιν καὶ ἡ ἑβραϊστικὴ Φραγκοἰσπανικὴ μέσχη μεταξὺ Πορτηγάλων καὶ Ἰβήρων καταρῶθη μόνον διὰ τῆς αὐτοῦ μακρᾶς πικρυσίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρόλου Λουδοβίκου.

δ) Πόλεμος κατὰ τῶν Λούρων (791—799). Ἐπειδὴ οἱ Λύροι ὑπεστήριξαν τὴν ἐπανάστασιν τοῦ δουκὸς τῶν Βαυαρῶν Τασιλῶνος καὶ αἱ μετ' αὐτῶν διαπραγματεύσεις, ἵνα ὀριοθώσιν τὰ ὅρια, ἔμειναν ἄγονοι. ὁ Κάρολος ἐπεχείρησε τὴν ἐντελῆ καταστροφὴν αὐτῶν, οἵτινες ὑπὲρ τὰς δύο ἑκατονταετηρίδας ὑπῆρξαν ἡ μάστιγξ τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Προέβη λοιπὸν αὐτὸς μὲν μέχρι τοῦ Ῥαάδου, ὕστερον δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πιπῖνος μέχρι τοῦ Τισία. Τὴν κατακτηθεῖσαν καὶ ἐρημωθεῖσαν χώραν ἐκαλλιέργησε πάλιν διὰ Γερμανῶν ἀποίκων καὶ ἐξησφάλισε διὰ τῆς ἰδρύσεως μάρκης (τῆς ἀνατολικῆς λεγομένης) μεταξὺ Ἀνίσου καὶ Ῥαάδου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου τούτου ὁ Κάρολος ἐπεχείρησε τὸν σύνδεσμον τοῦ Ῥήνου καὶ Δουναβίου διὰ διώρυγας μεταξὺ Ρεδνίτσας καὶ Παλαιομύλου, τῆς ὁποίας ὁμως ἡ ἀποπεράσεως δὲν ἐπραγματοποιήθη.

ε) Οἱ κατὰ Νορμανδῶν καὶ Σλαυτικῶν λαῶν πόλεμοι σκοπὸν εἶχον τὴν ἐξασφάλισιν τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν συνόρων τοῦ κράτους. Διὰ τῆς ἐκτάσεως δηλ. τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου μέχρι τῶν ὁρίων τῶν Σλαύων καὶ Νορμανδῶν ὁ Κάρολος εἶχεν ἔρτιδας πρὸς τινὰς φυλὰς τῶν δύο αὐτῶν σημαντικωτέρων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ Βορρᾶ. Κατὰ τῶν Δανῶν ἐξεστράτευσεν ὁ γέρον ἡδὴ αὐτοκράτωρ καὶ ἐξησφάλισε δι' εἰρήνης τὴν κτῆσιν τῆς Νορδαλβιγγικῆς Σαξονίας, τῆς ὁποίας τὰ πρὸς Β. ὅρια ἐξησφαλίσθησαν διὰ προχώματος (τῆς Δαναβίρκης) καὶ τάφρων (μεταξὺ Ἐπιδώρα καὶ Σλείου). Ἀλλ' οἱ μὲν Δανοὶ ἔμενον εἰς τὴν ἀπειλητικὴν θέσιν αὐτῶν παρὰ τὰ βόρεια ὅρια τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου, ἐνῶ οὐχὶ ἀσήμαντον τῶν Σλαύων μέρος κατὰ μῆκος τῶν ἀνατολικῶν ὁρίων ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς ὑπετάγη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤπτον εἰς τὴν Φραγκικὴν ἀρχήν.

Ἀνιδρύσεις τῆς Δυτικῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας (800). Ὅτε ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ', ἐξυθρίσθη εἰς τελετὴν ὑπὸ δημοκρατικῆς φαντασίας, μετέβη εἰς τὸ ἐν Παδερβόρνῃ στρατόπεδον τοῦ Καρόλου καὶ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην. Ὁ Κάρολος ἐκτελέσας δι' ἀποκαταστάσεως τῆς ἡσυχίας τὰ καθήκοντα ὑπερασπιστοῦ

τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὅποια πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον παραμελήσει οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, κατὰ τὴν ἐσπέρην τῶν Χριστουγέννων τοῦ 800 ἔλαβε παρὰ τοῦ Πάπα τὸν τίτλον καὶ τὸ στέμμα Ῥωμαίου αὐτοκράτορος. Ἐκτοτε ὁ Κάρολος παρουσιάζεται ὡς ἀνώτατος κοσμικὸς ἄρχων οὐ μόνον τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου, ἀλλὰ παντὶς τοῦ Καθολικοῦ κόσμου.

Κυβέρνησις τοῦ Καρόλου. Πρόξενoi μεγαλειτέρων συνεπειῶν ἢ οἱ κατακτητικοὶ πόλεμοι ὑπῆρξαν αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ, ἵνα εἰσαγάγῃ τάξιν εἰς τὸ κράτος, τὸ ὅποion περιλάμβανε διὰ τῶν ἀνωτέρω κατακτήσεων πάντα τὰ Γερμανικὰ φύλα τῆς ἡπείρου, καὶ πολιτίσῃ τὸν λαόν. Οἱ μὴ ἔχοντες ἔτι γραπτούς νόμους λαπὶ ἔλαβον τοιούτους, οἱ δὲ ὑπάρχοντες ἤδη εἰς τινὰς συνεπληρώθησαν.

Ἡ διαίκεσις τοῦ κράτους ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς εἰς νομοὺς διαίρεσεως. Εἰς ἕκαστον αὐτῶν κόμης ἢ γράφος, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἶχε πᾶσαν τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν διοίκησιν, καθὼς καὶ τὴν διανομὴν τῆς δικαιοσύνης. Μόνον δὲ εἰς τὰ εἰς κινδύνους ἐκτεθειμένα σύνορα ἠναγκάσθη ὁ Κάρολος νὰ δώσῃ μεγαλειτέραν δύναμιν εἰς ἕνα ὑπάλληλον, ἐνόμων πολὺ λὰς κομητείας εἰς μίαν μάρκαν, διοικουμένην ὑφ' ἐνὸς μαρκίονος ἢ μαργράφου. Ὁ Κάρολος, ἵνα ἔχῃ πάντοτε ἀκριβὴ γνῶσιν τῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων νομῶν καὶ τηρῇ ἐνότητα καὶ τάξιν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ἔπεμπε κόμητας ἀποστόλους, ἑκάστοτε ἕνα κοσμικὸν καὶ ἕνα λαϊκόν, ἵνα ἐπιτοπίως λαμβάνωσι πληροφορίας περὶ ὅλων τῶν κλάδων τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐπαρχιῶν.

Πᾶσαι αἱ σημαντικαὶ ὑποθέσεις τοῦ κράτους συνεζητοῦντο ὑπὸ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μεγιστάνων εἰς τὰς διαίτας τοῦ βασιλείου, αἵτινες συνεδρόντο μετὰ τῶν στρατοπέδων τοῦ Μαίου.

Ὁ Κάρολος, ὢν ἐνθερμὸς φίλος καὶ προστάτης τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαίδευσεως, περιεστειχίζετο ὑπὸ τῶν διασημοτάτων πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς του, τοῦ Βρετάνου μοναχοῦ Ἀλκούνου, τοῦ Ἑλβετῆ ἱερατικοῦ Ἐγνάρδου, τοῦ Παύλου Οὐλρεφρίδου, τοῦ Πέτρου Πειτάτου, κτλ., οἵτινες ἔζων ἐν τῇ ἀσπρῇ αὐτοῦ. Ἰδιαιτέρων προσο-

ὅταν ἔδωκεν εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ποίησιν διότι διέταξε νὰ συλλέξωσι καὶ γράψωσι τὰ ἀρχαῖα Γερμανικὰ ἡρωϊκὰ ἄσματα καὶ αὐτὸς ἕκαμε πρῶτος τὴν ἀπίπειραν πρὸς συγγραφήν Γερμανικῆς γραμματικῆς. Εἰς τὴν ἵδρυσιν τῶν σχολείων, τὰ ὅποια συνεδίδοντο μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τῶν μοναστηρίων, ὠδηγεῖτο ἰδίως ὑπὸ τοῦ Ἀλκυίνου, ὅς τις κατέστησε τὸ ἐν Τούρην σχολεῖον αὐτοῦ πρότυπον τῶν σχολείων τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου. Ἡ δὲ ἀρχιτεκτονικὴ διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς μητροπόλεως τοῦ Ἀλκυιγράνου, τῶν ἀνακτόρων τῆς αὐτῆς πόλεως, τῆς Ἰγγελχαίμης καὶ Νυμβέργης ἔλαβεν ἀφορμὴν ἀναπτύξεως.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κατὰ τῶν Σαξόνων πολέμου ὁ Κάρολος διήρесе τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱούς, Κάρολον, Πιπίνον καὶ Λουδοβίκον, ἀλλὰ μόνον ὁ νεώτερος ἐπέζησεν ὅς τις τὸ 813 ἐκήρυξεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Ἀλκυιγράνῳ συνέλευσιν διάδοχον τοῦ βασιλικοῦ καὶ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος, ἐνθ' ὁ υἱὸς τοῦ Πιπίνου Βερνάρδος ἔλαβεν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ θείου αὐτοῦ τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας. Τὴν 28 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους (814) ὁ Κάρολος ἀπέθανεν ἐν Ἀλκυιγράνῳ καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσῃ μητροπόλει.

3) Λουδοβίκος Α'. ὁ Εὐσεβὴς (814—840). Ὁ Λουδοβίκος, ἵνα τηρήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ βασιλείου, εἰσήγαγε τὰ δικαιώματα τῆς πρωτοτοκίας καὶ οὕτω διέταξεν, ἵνα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος υἱὸς Λοθάρος λάβῃ τὸ πλεῖστον τοῦ κράτους μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου, οἱ δὲ δύο νεώτεροι λάβωσι μόνον χώρας τινάς, ἀλλὰ μὲ τόσον περιορισμένα δικαιώματα, ὥς σε μεδὸν οὐδὲν ἄλλο ἦσαν, ἢ ἐπαρχοὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἐκ δευτέρου γάμου ἀπέκτησε καὶ τέταρτον υἱόν, Κάρολον τὸν Φαλακρόν, ἀνέτριψε τὰς περὶ διαδοχῆς διατάξεις του καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Φραγκικὴν συνήθειαν τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ κράτους. Διὰ τοῦτου ὅμως ἦγχιρε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν πρεσβυτέρων αὐτοῦ υἱῶν, οἵτινες, κατ' ἀρχὰς μὲν μεμονωμένοι, ὕστερον ὅμως ἡνωμένοι, ἐκίνησαν πόλεμον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν οὗτος δὲ, ἐγκαταλειφθεὶς ἀπίστως ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν, συνελήφθη ἐπὶ τῷ παρὰ τὴν Κολμάρην ἕνεκα τούτου ἐπικληθέντος πεδίου τοῦ Πεύδους (Luegenfeld). Ἀλλ' ἡ ὑπερφία τοῦ Λοθάρος

κάναντος τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς ἐκκλησιαστικὴν μετάνοιαν καὶ εἶτα φυλακίσαντος αὐτὸν, παρεκίνησε τοὺς δύο ἄλλους υἱοὺς νὰ ἐλευθερώσωσι τὸν πατέρα καὶ νὰ τὸν ἐπαναγάγῃσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πιπίνου ὁ Λουδοβίκος διήρесе τὸ κράτος εἰς τοὺς λοιποὺς τρεῖς υἱοὺς αὐτοῦ.

Ὁ Λοθάρος, ὅστις εἶχεν ἤδη τὴν Ἰταλίαν, ἔλαβε τὰς ἀνατολικὰς ἢ καθαρῶς Γερμανικὰς χώρας, Κάρολος ὁ Φαλακρὸς τὰς δυτικὰς ἢ Ῥωμαϊκὰς, καὶ ὁ Λουδοβίκος, ὅστις δις ἔσωσε τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Λοθάρου, μόνον τὴν Βαυαρίαν. Ἐνεκα τούτου ὁ Λουδοβίκος ἀνενέωσε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ πατρὸς, ὅστις ὅμως ἀπέθανε, πρὶν τὸν ἀπὸπερατῶσιν.

Διαίρεσις τοῦ κράτους ὑπὸ τῶν ἀπογόνων Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς. Ἐπειδὴ ὁ Λοθάρος ὡς πρωτότοκος καὶ αὐτοκράτωρ ἀπῆτει τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν παντὸς τοῦ κράτους, οἱ δύο αὐτοῦ ἀδελφοὶ ἐνωθέντες καὶ νικῆσαντες αὐτὸν (841) παρὰ τὴν Φοντεναίνην τῆς Βουργουνδίας, τὸν ἠνάγκασαν εἰς νέον διαμελισμὸν κατ' ἐθνικότητα διὰ τῆς ἐν Βερδύνῃ συνθήκης (843) καὶ οὕτω Λουδοβίκος ὁ Γερμανὸς ἔλαβε τὸ πλεῖστον τῶν Γερμανικῶν χωρῶν καὶ Κάρολος ὁ Φαλακρὸς τὰς πλείστας Ῥωμαϊκὰς· τοῦ δὲ Λοθάρου τὸ κράτος, κείμενον μεταξὺ τῶν δύο ἄλλων, συνέκειτο ἐκ μίγματος Γερμανικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν χωρῶν.

α) Ὁ Λοθάρος ἔλαβε, 1) τὴν Φραγκικὴν Ἰταλίαν, 2) τὴν μεσηνὴν Φραγκίαν, δηλ. ἐκτεταμένην χώραν μεταξὺ τῶν βασιλείων τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐκτεινομένην πρὸς Β. μὲν μέχρι τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης, πρὸς Ν. δὲ μέχρι τῆς Μεσσηνίου καὶ ὀριζομένην πρὸς Δ. μὲν ὑπὸ τοῦ Σαλδίου, Μόσου, Σαώνου καὶ Ῥοδανοῦ, πρὸς Α. δὲ ὑπὸ τοῦ Ῥήνου καὶ τῶν Ἀλπεων.

β) Λουδοβίκος ὁ Γερμανὸς ἔλαβε, 1) τὴν ἀνατολικὴν Φραγκίαν, δηλ. πάσας τὰς πρὸς Α. τοῦ Ῥήνου Γερμανικὰς χώρας κατ' ἀρχὰς (μέχρι τοῦ 870) ἐκτὸς τῆς Φρεισίας καὶ τινῶν Γερμανικῶν χωρῶν, ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Ῥήνου τὰς περιχωρὰς τοῦ Μοζαντικῶς, τῆς Βορρατίας καὶ τῆς Σπείρης, 2) τὰς Σλαβικὰς χώρας, τὰς πρὸς τὸν Ἀλβὸν καὶ Σάβαν καὶ τὰς ἐν τῇ Βοημικῇ ἀρμενίᾳ, αἵτινες ὅμως ὀλίγον ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου.

Καρολόμανος + 755. Πίπνος δ' Μιχρός + 768 Γράων + 753.

4) Κάρολος δ' Μέγας + 814. Καρολόμανος + 771.

Κάρολος + 811, Πίπνος + 810. 2) Λουδοβίκος δ' Εὐσεβής + 810

Ἀδελφεὶς
(ἀπ' αὐτῆς)

Βερνάρδος
βασ. τῆς Ἰταλ.
813—817

5) Κάρολ.
δ' Φαλακρ.
+ 877

Γισέλα νομφουεΐσα

Ἐδεράνδον τῆς Φριούλης.

Γουτῶν δούξ
τοῦ Σπληντ.
βασ. τῆς Ἰταλ.
καὶ αὐτοκρ.

4) Λουδ. Λοβάρ. Κάρολ. Καρολόμ. Λοδ. 6) Κάρολ. Λουδοβ. Β' 8) Βερρεγ. Α' Ἰουδθ' Ἐδδίνγγ Ὑπανδρ.
Β. Β' + 863 + 880 + 882 δ' παγὺς δ' Φραυλὸς βασιλεὺς Ὑπανδρ. Ὁθωνά τὸν
+ 875 + 869

6) Κάρολ.
δ' Φαλακρ.
+ 877

7) Ἰουδθ' Ἐδδίνγγ Ὑπανδρ.
Ὁθωνά τὸν
τὸν Βερνερ. Ἐπιφανγγ.

Λαμβέρτος
βασ. τῆς Ἰταλ.

7) Ἀρνόλφ.
τῆς Καρινθ. + 899
αὐτ. τοῦ Βισκῶνος
βασ. τῆς Βουργουνδίας

Λουδοβίκος
δ' Ηλίας
+ 911

Λουδ. Γ. Καρολόμ. Κάρολ. Γισέλα
δ' Εὐθῆνης νομφ. Ἀδαλ-
+ 828 + 884 + 929 Εὐρὸν τῆς Ἰδρέας.

Κάρολ. Γισέλα
δ' Εὐθῆνης νομφ. Ἀδαλ-
+ 929 Εὐρὸν τῆς Ἰδρέας.

Καρράδ. Ἐρρίκος Α'.
τῆς Φραγγ. + 936

Λουδοβίκος βασιλ.
τῆς Βουργουνδίας
καὶ Ἰταλίας

Λουδοβίκος
δ' Ηλίας
+ 911

Λουδοβ. Δ.
Αδαλφ. Κάρολ.
Λουδοβίκος Ε'.
δ' Ἀμελγ. + 987

Βερρεγγάριος Β.
+ 966 νομφου-
θεὶς τὴν Βίλλαν

Καρράδ. Α'.
+ 946

Σημ. Διὰ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν ἀρκῶν προσημειῶται ἡ ἀποκρίσινος.

γ) Κάρολος ὁ Φαλακρός ἔλαβε τὴν δυτικὴν Φρανκίαν, δηλ. πάσας τὰς Φραγκικὰς χώρας τὰς κειμένας πρὸς Δ. τοῦ κράτους τοῦ Λοθάρου μέχρι τῶν Πυρηναίων καὶ τὴν Ἰσπανικὴν μέραν.

Οὐδὲν ὅμως τῶν τριῶν βασιλείων ἀπῆλause διακοῦς ἡσυχίας· διότι οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ καὶ μετὰ τὸν διαμελισμὸν τοῦ κράτους ἀπαύστως ἤριζον πρὸς ἀλλήλους καὶ ἦσαν εἰς διηνεκῶς ἀγῶνας ἕνεκα τῶν ἀποστασιῶν τῶν ὑποτελῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀπροσδοκῆτων ἐπιδρομῶν τῶν Νορμανδῶν· δηλ. οἱ Σκανδιναυοὶ αὐτοὶ, ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀθλίας καταστάσεως τοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς, πεχείρουν διηνεκῶς ληστροικὰς ἐπιδρομὰς εἰς πάσας τὰς παραλίαις χώρας τοῦ Λοθαρικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου ἀπὸ τῆς χώρας τῶν Φρεισίων μέχρι τῆς Ἀκυτανίας καὶ προσαναβαίνουντες τὸν Ῥήνον, Σηκουάναν, Λείγηρα, Γαρόνναν καὶ Ῥοδανὸν κατέστρεφον τὰς πόλεις (Ῥουέννην, Παρισίους, Τούρσην, Βορδίγαλα, κτλ), ἐδῆρυν τὴν χώραν καὶ μόλις διὰ μεγάλων πληρωμῶν ἐπέβησαν ν' ἀναχωρήσωσι. Καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπεχείρησαν οἱ Νορμανδοὶ νὰ κίμωσιν ἐπιδρομὰς· ὅθεν ἐκτελέσθησαν ἐπὶ τὸν Ἄλβιν μὲ 600 πλοῖα καὶ κατέστρεψαν καὶ ἐλεηλάτησαν τὸ Ἀμβούργον. Μᾶλλον δὲ ἐταράσσεται ὁ Λουδοβίκος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας του ὑπὸ τῶν εἰς τὰ Δ. τοῦ βασιλείου του κητοικούντων Σλαβικῶν φύλων, καὶ ἰδίως τῶν Βοημῶν, Σόρβων καὶ Μοραβῶν, οἵτινες δυσκόλως ἤνειχοντο τὴν ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἐξάρτησίν των.

Ὅτε ἡ Λοθαρικὴ γραμμὴ τοῦ οἴκου τῶν Καρολιδῶν ἐξέλιπε, Λουδοβίκος ὁ Γερμανὸς ὁ πρεσβύτερος τοῦ οἴκου τούτου εἰλητὰς μεγίστας ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς Ἰταλίας· ἀλλὰ Κάρολος ὁ Φαλακρός, σπεύσας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ παραλαβὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λουδοβίκον ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα αὐτοκράτωρ. Πρὶν ὅμως θέσῃ ὁ πόλεμος τὸ τέλος εἰς τὰς περὶ τοῦ Ἰταλικοῦ θρόνου ἀντιποιήσεις τοῦ Λουδοβίκου, αὐτὸς ἀπέθανε (876) καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ διενεμήθη ὑπὸ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν, ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο πρεσβυτέρων περιῆλθεν ὅλον εἰς τὸν νεώτερον, Κάρολον Γ'. τὸν Παχύν, ὅστις ἔλαβε καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα. Ἐπειδὴ ὁ

ἐκ τῶν ἐγγόνων Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ ὑπελείπετο μόνον ἡ ἀνήλικον παιδίον, Κάρολος ὁ Βλᾶξ, οἱ ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν κατατρυχόμενοι δυτικοὶ Φράγκοι προσήνεγκον τὸ στέμμα τῆς χώρας αὐτῶν εἰς τὸν βασιλεῦα τῆς Γερμανίας, ὅστις ἤνωσε καὶ πάλιν (858—887) τὴν Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλλῃ τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις, οὐδὲ νὰ κωλύῃ τὰς συχνωτέρας καὶ φοβερωτέρας καταστάσεις ἐπιδρομῶς τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες ἤρχισαν νὰ λεηλατῶσι καὶ καίωσι τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου τὰς μεγάλας πόλεις. Ὅτε δὲ εἰς νέαν εἰς τὸ δυτικὸν Φραγκικὸν βασιλεῖον ἐπιδρομὴν αὐτῶν (καθ' ἣν ἡ μὲν 'Ρουέννη ἡλώθη, οἱ δὲ Παρίσιοι ἐπολιορκήθησαν διὰ 700 πλοίων, ἀναβάντων διὰ τοῦ Σηκουάνα) ἀφῆκεν εἰς τὴν λεηλασίαν αὐτῶν μέρος τῆς Γαλλίας, ἐξεθρονίσθη κατ' ἐπόψασιν ἐθνικῆς συνελεύσεως γενομένης ἐν Τρηῖς· τὸ 887 καὶ τὸ Φραγκικὸν βασίλειον διὰ τελευταίαν φορὰν ἐμερίσθη κατ' ἐθνικότητα. Ἀρνούλφος (ἐγγόνος Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ), δούξ τῆς Καρρυθίας, ὅστις εἶχεν ἐνεργήσει τὴν καθαίρεσιν τοῦ Καρόλου, ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ προσελκυθέντων Γερμανῶν ὑποτελών τοῦ κράτους βασιλεὺς τῶν ἀνατολικῶν Φράγκων, ἐνῶ εἰς τὸ δυτικὸν Φραγκικὸν βασίλειον ὁ κόμης Ὀθων τῶν Παρισίων, δούξ τῶν Φράγκων, ὅστις ἡρωικῶς ὑπερασπίσθη τοὺς Παρισίους, ἔλαβε τὸ βασιλικὸν ἄξίωμα. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὑπὸ Βόσωνος, κόμης τῆς Βιέννης, ἰδρυθέντος βασιλείου τῆς κατὰ Βουργουνδίας ἢ Προβιγχίας ἰδρύθη καὶ ἕτερον ἀνεξάρτητον βασίλειον τῆς ἀνω Βουργουνδίας παρ' ἀμφοτέρως τὰς πλευρὰς τοῦ Ἰόρα ὑπὸ τοῦ κόμης 'Ροδόλφου. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα Γουίθων ὁ τοῦ Σπολητίου καὶ Βερεγγάριος ὁ μαρκίων τῆς Φριούλης ἤρizon περὶ τῆς ἀρχῆς, ἀναγορευθέντων ἀμφοτέρων βασιλέων, ἀπωλείσθη ἡ ὁρχὴ τῶν Καρολιδῶν καὶ οὕτω τὸ μέγα κράτος αὐτῶν διηρέθη εἰς πέντε μέρη.

Τὸ ἀνατολικὸν Φραγκικὸν βασίλειον ὑπὸ τοὺς δύο τελευταίους Καρολίτας (887—911).

§. 17. 1) Ὁ Ἀρνούλφος (887—899) ἀπέδειξε τὴν ἐκνότητά του πρῶτον εἰς τὸν κατὰ τῶν Νορμανδῶν ἀ-

γῶνα, οὔτινες ἐκ νέου εἰσέβαλλον εἰς τὴν Λοθαριγγίαν καὶ ἔλεον λάτουν τὰς παρὰ τὸν Μόσση χώρας, ἐπενεγκὼν τοσαύτην φθορὰν εἰς τὴν ἀνδρειοτάτην Νορμανδικὴν φυλὴν παρὰ τὴν Λουθαίνην (891), ὥστε οἱ Νορμανδοὶ ἔκτοτε δὲν ἐπεχείρουν τοῦλάχιστον μεγάλας ἐπιδρομὰς. Ἐπιπυνώτερος ὑπῆρξεν ὁ ἀγὼν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Μοραυοῦ ἡγεμόνος Ζουεντιβόλδου, ὅστις εἶχεν ἐνώσει εἰς ἓν κράτος πάντα τὰ Σλαυικὰ φύλα τὰ πρὸς Β. τοῦ μέσου Δουνάβεως ἀπὸ τοῦ Βοημικοῦ δρυμοῦ μέχρι τῶν Καρπαθίων· διότι εἰ καὶ ἐγράτευsen ὁ μὲν Ἀρνούλφος εἰς τὴν Μοραυίαν μὲ σημαντικὸν στρατόν, οἱ δὲ Οὐγγροὶ ἢ Μαγιάρου Φιννική νομιδικὴ φυλὴ, ὑπερέβησαν τὰ Μοραυικὰ ὄρια κατὰ προτροπὴν ἱσως τοῦ Ἀρνόλφου, ὁ Ζουεντιβόλδος ὁμως ἀντέστη κατὰ τὸν πανταχόθεν ἐφορησάντων ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ κατέπεσεν ἡ δύναμις τῶν Μοραυῶν· διότι, ἐρίζοντων τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν, εἰς οὗς διήρесе τὸ κράτος, εὗρον οἱ Οὐγγροὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸ καταλάβωσιν. Ὁ Ἀρνούλφος ἐξεστράτευσεν πρὸς τοὺς δις καὶ κατὰ τῆς Ἰταλίας, καὶ ἔλαβε τὸ αὐτοκρατορικὸν ἄξιωμα, ἀλλὰ δὲν κατάρθρωσε νὰ κερδήσῃ καὶ τὸ στέμμα τῆς Ἰταλίας· τὸν διεδέχθη δὲ ὁ ἑπταετής υἱὸς αὐτοῦ.

2) Λουδοβίκος ὁ Παῖς (900-911), ὅστις ἐβασίλευsen ὑπὲρ τὴν κηδεμονίαν Ἀππιανὸς ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μογγοντιακοῦ καὶ τοῦ μαρκιῶνος Ὁθωνος τῆς Σαξονίας· οἱ Οὐγγροὶ ὁμως κυριεύσαντες τὸ πρὸς Α. προπύργιον τῆς Γερμανίας, δηλ. τὸ Μοραυικὸν βασίλειον, ἔκαμον συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Καρινθίαν, Βυαρσίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σαξονίαν, ἐξωλόθρευsen στρατόν τοῦ Λουδοβίκου παρὰ τὸν Ἀνισον, καὶ ἀπὸ ἐπαυσης ὁ ἀπὸ κοινοῦ κατ' αὐτῶν ἀμυντικὸς πόλεμος ἐληλάτουν τὰς οὕτω κεχωρισμένας ἐπαρχίας μέχρι τῆς Ἀλεμανίας.

Τὸ βασίλειον τῶν ἀνατολικῶν Φράγκων ὑπὸ Κορράδου Α'. τὸν Φράγκον (911—918).

§. 18. Ἐκλιπόντων τῶν Καρολιδῶν ἐν Γερμανίᾳ, ἐξελέγη βασιλεὺς ὁ συγγενὴς αὐτῶν, δοῦξ τῶν Φράγκων, Κορράδος διὰ καταπατήσεως τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀσθε-

νῶν Καρολιδῶν τῆς Γαλλίας. Μόνον δὲ εἰς τὴν Λοθαριγγίαν διεξεδίκησε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τῶν δυτικῶν Φράγκων Κάρλος ὁ Βλάξ, καταλαβὼν τὴν χώραν ταύτην καὶ ὑπερασπισθεὶς αὐτὴν δις κατὰ τῶν προσβολῶν τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως. Πᾶσα ἡ ἐνέργεια τοῦ Κορράδου κατὰ τὸ διάστημα τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας νὰ ἀναγνωρίζωσι τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν. Καὶ ἔνθα μὲν αὐτὸς προσωπικῶς εὕρισκετο, κατάρθου μέχρι τινὸς βαθμοῦ τοῦτο· ἅμα ὁμως ἀπεμακρύνετο, οἱ μόνιμοι καταβληθέντες ἡγεμόνες ἀνύψουν ἐκ νέου τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον ἀνεειώθη ἡ ἀρχαία μετὰ Φράγκων καὶ Σαξόνων ἐχθρα, ὅτε ὁ Κορράδος ἠρνήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὁθωνος τῆς Σαξονίας νὰ παραχωρήσῃ καὶ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον πάντα τὰ φέουδα τοῦ πατρὸς· εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμοὺς οἱ Οὐγγροὶ ἀνένεον σχεδὸν κατ' ἔτος τὰς ληστρικὰς αὐτῶν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Βυαρσίαν καὶ Ἀλεμανίαν, φθάνοντες καὶ μέχρι τῆς Λοθαριγγίας καὶ τῆς Σαξονίας (μέχρι τῆς Βρέμης), παρακινούμενοι εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ἐχθρῶν τοῦ Κορράδου. Ἀλλ' ὅτε ὁ ἄτεκνος Κορράδος, πληγωθεὶς εἰς τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Βυαρσίας, ἠσθάνθη τὸ ἐγγίζον τέλος του, ἐβούλησεν ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ διάδοχον τὸν ἀντίπαλόν του Ἑρρίκον τῆς Σαξονίας ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ τηρήσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους. Οὕτως ὁ Ἑρρίκος ἐξελέχθη βασιλεὺς ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Σαξόνων· οἱ Βυαροὶ ὁμως καὶ οἱ Ἀλεμαννοὶ ἐτήρησαν ἐπὶ τινα καιρὸν τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν ἀνεξαρτησίαν.

Τὸ Γερμανικὸν βασίλειον ὑπὸ τῶν Σαξονικῶν οἶκον (919—1024).

§. 19. 1) Ἑρρίκος Α'. ὁ Ὀρνιθοθήρας (919—936). Τὸ διπλοὺν πρόβλημα τοῦ Ἑρρίκου ἦτον οὐ μόνον ἡ διατήρησις τῆς ἐνότητος τοῦ βασιλείου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς Λοθαριγγίας καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν Α. καὶ Β. ὁρίων τοῦ κράτους κατὰ τῶν ἐχθρικών γειτονικῶν λαῶν Σλαύων, Οὐγγρων καὶ Δανῶν. Διὰ τῆς καθυπατάξεως τῶν δουκῶν τῆς Ἀλεμανίας

καὶ Βαυαρίας ὁ Ἑρρίκος ἦν ὡς ἐν κοινὸν βασιλεῖον πάντα τοὺς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ῥήνου κατοικοῦντας Γερμανικοὺς λαοὺς καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀγώνων Καρόλου τοῦ Βλαχῆς κατὰ τοῦ ἀντιποιομένου τὴν βασιλείαν αὐτοῦ Ροδόλφου τῆς Βουργουνδίας ἀνέκτησε τὴν Λοθαριγγίαν, ἥτις παρέμεινε εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος ὡς πέμπτον δουκάτον μέχρι τοῦ 11. αἰῶνος. Εἰς ἐπιδρομὴν κατὰ τῆς Σαξονίας (924) τῶν Οὐγγρων συνελήφθη αἰχμάλωτος εἰς τῶν ἰσχυροτέρων ἡγεμόνων αὐτῶν, διὰ δὲ τῆς ἀνταποδόσεως αὐτοῦ καὶ ἀντὶ ἐτήσιου φόρου ἕκαμον οὗτοι ἐννεαετὴ ἀναχωρήν.

Τὸν χρόνον τοῦτον τῆς εἰρήνης μετεχειρίσθη ὁ Ἑρρίκος, ἵνα θέσῃ εἰς κατὰστασιν ἀμύνης τὴν Σαξονίαν καὶ Θυριγγίαν διὰ τῆς ἰδρύσεως φρουρίων, ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῶν Οὐγγρων ἀπειλουμένων ἀνατολικῶν ὁρίων τῆς Σαξονίας, οἷον ἐν Κουεδλιμβούργῃ καὶ Ροσλάρῃ, καὶ διὰ τοῦ ὁργανισμοῦ ἐλαφροῦ ἵππου καὶ χρησίμου κατὰ τῶν ἐρίπων Οὐγγρων, τὸ ὅποιον μετεχειρίσθη καὶ κατὰ τῶν πρότερον μὲν ὑποτελῶν, εἴτα ὅμως ἀποσπασθέντων Σλαυικῶν λαῶν. Ἐξέτεινε δὲ διὰ τῶν κατὰ τῶν Οὐένδων ἀγῶνων αὐτοῦ τὴν Γερμανικὴν ἀρχὴν πρὸς Α. μέχρι τοῦ Οὐϊάνδρου.

Ἡ εὐτυχὴς ἐκέλευσις τοῦ κατὰ τῶν Σλαύων πολέμου ἐνεθάρρυνε τὸν βασιλεῖα ν' ἀρνηθῇ εἰς τοὺς Οὐγγρους τὸν ἐτήσιον φόρον, καὶ ὅτε οὗτοι εἰσέβαλον διὰ τοῦτο εἰς τὰ μεθόρια μέρη τῆς Θυριγγίας καὶ Σαξονίας, ἔπαθον (παρὰ τὸν Οὐνστρούτον) τοιαύτην ἥτταν, ὥστε τοῦλάχιστον ἡ Κάτω Γερμανία ἔμεινε εἰς τὸ ἐξῆς ἐλευθέρη ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν. Τέλος ὁ Ἑρρίκος ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰ βόρεια ὅρια· διὸ ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Ἰουτλανδίας ὑπέταξε τὸν Δανὸν βασιλέα καὶ ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου μέχρι τῆς καλουμένης Δαναβίρκης καὶ ἀποκατέστησε τὴν Δανικὴν μάρκαν (Σλεσουϊον) μεταξὺ τοῦ Ἑπιδώρα καὶ Σλεῖου.

2) Ὁθων Α'. ὁ Μέγας (936—973). Ὁ Ὁθων, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελέχθη μόνον ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Σαξόνων, οἵτινες τότε ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν Ἀκνίσγγρανῳ στέψιν αὐτοῦ προσή-

νεγκὼν εἰς αὐτὸν τὴν ὑποταγὴν τῶν οἱ μεγιστάνες πασῶν τῶν Γερμανικῶν χωρῶν καὶ κατὰ τὸ λαμπρὸν γεῦμα τῆς στέψεως, τὸ γενόμενον εἰς τὸ ἀνάκτορον Καρόλου τοῦ Μεγάλου, οἱ λοιποὶ τέσσαρες δοῦκες ἐξετέλεσαν κατὰ πρῶτον τὰς αὐλικὰς ὑπηρεσίας τοῦ οἰνοχόου, τοῦ θαλαμηπόλου, τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν βασιλικῶν μαγειρείων καὶ τοῦ αὐλάρχου.

Τοῦ Ὁθωνος πρώτη φροντίς ὑπῆρξεν ἡ στερέωσις τῆς ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Α' ἰδρυθείσης ἐνότητος τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου καὶ ἐνταῦθα τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ διήλθον μὲ ἐσωτερικοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν δουκῶν. Ἀλλ' ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Σαξβία, αἵτινες ἕως τότε μόνον δι' ἀσθενῶν δεσμῶν συνέχοντο μετὰ τοῦ βασιλείου, συνεδέθησαν στενιώτερον μετ' αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐσωτερικῆς ἐνότητος δὲν εἶδε μικροτέραν δύναμιν, οὐδ' ἐφάνη ὀλιγώτερον δραστήριος εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις.

Ἐξωτερικαὶ πόλεμοι Ὁθωνος τοῦ Α'.

Ὁ Ὁθων, καταπολεμήσας πρότερον τοὺς Οὐένδους καὶ Δανοὺς καὶ ἐξαπλώσας τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὸν πολιτισμὸν πρὸς Α. καὶ Β. ἐξστράτευσε (931) πρὸς κατάνκτησιν τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῆς Γερμανίας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρνόλφου. Ἐνώσας δὲ διὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης καὶ πάλιν μετὰ τῆς Γερμανίας τὴν Ἰταλίαν, ἀφῆκεν ὡς ὑποτελὴ βασιλεῖα αὐτῆς τὸν Βερεγγάριον. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ Ἀλεμαννίαν εἰσβαλόντας Οὐγγρους ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Λέχου τῆς οὐ μακρῆς τῆς Λύγούστης βοηθήσας δὲ τὸν ὑπὸ τῶν Οὐένδων πιεζόμενον δόδκα τῆς Πολωνίας Μιεσουλαῶν, κατώρθωσε νὰ δεχθῇ αὐτὸς τὸν Χριστιανισμόν καὶ καταστῇ ὑποτελὴς τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.

Τὰ πολλὰ παράπονα τῶν κληρικῶν καὶ κοσμικῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς τυραννίας τοῦ Βερεγγαρίου παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ (958) ἐκ νέου κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐνθα ὅμως ὁ Βερεγγάριος δὲν ἐτόλμησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἀποδῶν του νὰ ὑποστῇ ἐκ τοῦ συστάθην μάχην, ἀλλὰ περιώρισθῃ μόνον εἰς τὴν ὑπεράσπισιν ὁχυρῶν τινῶν φρουρίων· οὐδὲν ὕστερον ὁ Ὁθων

ἐξέβαλεν αὐτὸν καὶ αἰχμαλώτων τὸν ἀπήγαγεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῆς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐκστρατείας ἐλθὼν ὁ Ὄθων εἰς τὴν Ῥώμην τὸ 962, ἔλαβε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα καὶ οὕτως ἐκ δευτέρου ἀνενέωσε τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα τῆς Δύσεως, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἡνωμένον μετὰ τοῦ σέμματος τῆς Γερμανίας μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1806 διαλύσεως τοῦ Γερμανικοῦ κράτους (*). ἐπίσης δὲ ἔλαβε καὶ ἐν Παυίᾳ τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων. Εἰς τρίτην κατὰ τῆς Ἰταλίας ἐκστρατείαν (966—972), ἐπαναγαγὼν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἐκδιωχθέντα Πάπαν Ἰωάννην τὸν ΙΓ', κατώρθωσε, ἵνα οὗτος στέψῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ὄθωνα αὐτοκράτορα καὶ οὕτω καταστήσῃ κληρονομικὸν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα· ὅμως αἱ κατὰ τῆς Κάτω Ἰταλίας προθέσεις του διήρσαν αὐτὸν πρὸς τὸν Βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρον καὶ μόνον μετὰ τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ διεπὴ πόλεμον ἐτελέσθη ὁ ποθοῦμενος γάμος τοῦ υἱοῦ του ὡς αὐτοκράτορος Ὄθωνος τοῦ Β' μετὰ τῆς Βυζαντινῆς ἡγεμονίδος Θεοφανούς, θυγατρὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Β', ἡ δὲ Ἰταλία ἔμεινε διηρημένη μεταξὺ τῶν τότε τριῶν ἰσχυροτέρων δυνάμεων τοῦ κόσμου, Γερμανίας, Βυζαντίου καὶ Ἀράβων, οἵτινες τότε κατεῖχον μόνον τὴν Σικελίαν.

Ὁ Ὄθων ἀφῆκεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸ πλέον ἐκτεταμένον καὶ ἰσχυρὸν βασίλειον τῆς τότε Εὐρώπης, περιλαμβάνον τὴν Γερμανίαν, τὴν Λοθαριγγίαν διακρουμένην εἰς τὰ δουκάτα τῆς ἄνω καὶ κάτω Λοθαριγγίας, τὴν ἄνω καὶ μέσσην Ἰταλίαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἀρχὴν, καὶ ὡς ὑποτελεῖς τοὺς ἰσχυροὺς δούκας τῆς Βοημίας καὶ Πολωνίας, τοὺς Νορμανδοὺς δούκας τῆς κάτω Ἰταλίας, καθὼς καὶ τοὺς ἡγεμόνας τῶν παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν Σλαβῶν.

Σημ. (*) Οἱ βασιλεῖς τῆς Γερμανίας μόνον μετὰ τὴν στέψιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐλάβανον τὴν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ αὐτοκράτορος, μόνον ἤρναντο νὰ ἐκλεχθῇ ὁ διάδοχος, λαμβάναν τὸν τίτλον Ῥωμαίου βασιλέως. Τὸν τίτλον τοῦτον διετήρει καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν μέχρι τῆς στέψεώς του, ἥτις εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἐγίνετο ἐν Ἀκυϊσγράφῳ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μογοντιακοῦ καὶ οὐχὶ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Πάπα.

Ὁ θων ὁ Β' (973—983) καὶ Ὁ θων ὁ Γ' (983—1002).
 Ὁ θων ὁ Β', εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας κατώρθωσεν,
 ἵνα ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Λοθάρος παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τῆς Λοθα-
 ριγγίας ἀξιώσεων του· μεταβὰς ὁμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ζη-
 τήσας νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐπὶ πάσης αὐτῆς διεφεύ-
 σθη τῶν ἐλπίδων· διότι οἱ Ἕλληνες, καλέσαντες εἰς βοήθειαν
 τοὺς Ἀράβας τῆς Σικελίας, ἠνάγκασαν τὸν Ὁθωνα νὰ ἀποχω-
 ρήσῃ ἐντελῶς ἐκ τῆς Κ. ἁ. τ. Ἰ. τ. α. λ. ἱ. α. ε. Τοῦτον ἀποθανόντα
 ἐν Ῥώμῃ ἐν τῷ μέσῳ τῶν προπαρασκευῶν αὐτοῦ πρὸς νέαν κατὰ
 τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀράβων ἐκστρατείαν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ
 Ὁ θων ὁ Γ' (983—1002) μόλις διετῆς τὴν ἡλικίαν ὑπὸ
 τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Θεοφανοῦς καὶ ταύτης ἀπο-
 θανούσης ὑπὸ τὴν τῆς μάμμης Ἀλελαίδος. Μόλις δ' ἀνέλαβε
 τὰς ἡνίας τοῦ κράτους καὶ ἀμέσως μεταβὰς εἰς τὴν Ῥώμην
 ἐστέφθη αὐτοκράτωρ. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐπροσπάθησε νὰ ἐξα-
 πλώσῃ τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τοὺς πρὸς Α. Σλαύους, ἔνθα ἐσύ-
 στησεν ἐν Πολωνίᾳ καὶ διαφόροις ἐπισκοπῶν· τὸ ἀγαπητὸν
 ὁμοῦ σχέδιον αὐτοῦ, νὰ κατασταλῇ ἡ Ῥώμη καὶ πάλιν ἔδρα-
 τοῦ πολιτισμοῦ τῆς δύσεως ἀπέτυχεν, ἐπαναστατησάντων τῶν
 Ῥωμαίων. Τοῦτον δ' ἀποθανόντα ἀνευ κληρονόμων διεδέχθη ὁ
 δούξ τῆς Βαυαρίας Ἐρρίκος, δισέγγονος τοῦ Α'. ὑπὸ τὸ ὄνομα
 Ἐρρίκος Β' ὁ Ἄγιος (1022-1024), ὅστις κατέβαλε τὸν
 Ἀρδουίνον μαρκίωνα τῆς Ἰθρέας (Ἐπορεδίας) ἀποπειραθέντα νὰ
 καταστῇ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ἠνάγκασε τὸν δοῦκα τῆς Πα-
 λωίνιας νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ πάλιν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερ-
 μανίας ὡς ἀνώτερον κυρίαρχον καὶ κατέστη κληρονόμος τῆς
 ἄνω καὶ κάτω Βουργουνδίας (ἥτις ἀπὸ τοῦ 938 ἐκαλεῖτο καὶ
 Ἀρελατικὸν βασίλειον) ὑπὸ τοῦ ἀτέκνου βασιλέως αὐτῆς Ῥα-
 δόλφου τοῦ Γ'. ὡς πρεσβύτερος ἀνεψιός· ἡ ἀπίσטיα ὁμοῦ τοῦ
 νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς κάτω Ἰταλίας, συντρέχων
 κατ' αὐτῶν ἐπανάστασιν τῶν ἐγγυρῶν, ἀπέτυχεν.

Τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Φράγκους
 αὐτοκράτορας (1024—1125.)

§. 20. 1) Κορράδος Β'. ὁ Σάλις (1024—1039).

Ἐκλιπόντος τοῦ Σαξονικοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, ἐξέλεξαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἡγεμόνες τῶν Γερμανῶν κατὰ προτροπὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μαγοντιακοῦ Κ ο ρ β ά δ ο ν τὸν Δ'. ἵνα δ' οὗτος ἀποτρέψῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου τῆς Δανίας καὶ Ἀγγλίας Κανούτου τοῦ Μεγάλου μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, ὅς τις δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν Γερμανικὴν ἀρχήν, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν μάρκαν τοῦ Σλεσσουίτου καὶ οὕτω βόρειον ὄριον τοῦ Γερμανικοῦ κράτους κατέστη ὁ ἱπιδώρος. Πάσας ὅμως τὰς ἐπὶ τῆς Β ο υ ρ γ ο υ ν δίας ξένας θρώσεις ἀπέκρουσε καὶ οὕτως ἐξησφάλισε τὴν ὑπεροχὴν τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Γαλλίας.

2) Ἐρρίκος ὁ Γ' (1039 1036), ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν γένημα εἰς τὴν νέαν δυναστείαν, εἶχεν ἥδη σφελῆ, ζῶντος ἐτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, εἴτε Ρωμαῖος βασιλεὺς. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐκληρονόμησε τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν τῆς Γερμανίας, Βουργουνδίας καὶ Ἰταλίας, ἐνῶ συγχρόνως ἦτο καὶ ἄμεσος δούξ τῆς Βαυαρίας, Σαξίας καὶ Φραγκονίας καὶ οὕτω, διεθυῖνων ὡς βασιλεὺς τῆς Γερμανίας καὶ τὸ προσωρινῶς ἀνευ δουκὸς μένον δουκάτον τῆς Καρινθίας, ἤρχεν ὁμίως πάσης τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας, ἐνῶ τῶν λοιπῶν ἤρχε μόνον ὡς αἰρετὸς βασιλεὺς ἐρμέσως. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ Γερμανικὸν κράτος ἔσχε τὴν μεγίστην ἑκτασιν, ἐπειδὴ ἐξτείνειτο ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ καὶ Σαῶνου μέχρι τοῦ Ἀλβέρτα καὶ τῶν ἀνατολικῶν Καρπαθίων· διότι ὁ τῆς Οὐγγαρίας βασιλεὺς Πέτρος ἀνεγνώρισε τὴν Γερμανικὴν ἀρχήν, ὅμως ἡ ἐξάρτησις τῆς Οὐγγαρίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ὀλίγον διήρκεσε. Πρὸς ταῦτοις Ἐρρίκος ὁ Γ' ἀποκατέστησε καὶ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τῆς Γερμανίας καὶ κατέπαυσε τὰς περὶ κατοχῆς τοῦ Παπικοῦ θρόνου ἐριδας. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ

Ἐρρίκος ὁ Δ' (1056—1106), ὅστις μέχρι τοῦ 1065 ἦτον ὑπὸ κηδεμονίαν ὡς ἀνήλικος, ἤρχισε πόλεμον κατὰ τῶν δυσηρεστημένων καὶ ἐκ τῶν πιέσεων αὐτοῦ ἐπαναστάντων Σαξόνων (1073—1075) καὶ μετὰ τινὰς ἀποτυχίας ὑπέταξεν αὐτούς. Ἐπειδὴ δὲ καταπατήσας τὰς ὑποσχέσεις του ἐφυλάκισεν ἐναντίον τῶν συνθηκῶν τοὺς μεγιστάνας Σάξονας, ἐξήγησαν

διὰ τοῦτο οὗτοι τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Πάπα. Ὁ εἰς τὸν Παπικὸν
 θρόνον ἀνυψωθείς τὸ 1073 Ἰλδέβρανδος ὑπὸ τὸ ὄνομα Γρηγό-
 ριος Ζ', ὅχι τόσο διὰ τὰ παράπονα τῶν Σαξόνων, ὅσον διό-
 τι ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς κυσμικῆς ἐξου-
 σίας τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πάπα καὶ ἐν γένει τὴν ἐκκλησιαστικὴν
 ἐξουσίαν καὶ οὕτω νὰ βελτιώσῃ τὴν ἐκκλησίαν, προσεκάλεσε
 τὸν Ἑρρίκον νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον Συνόδου ἐν Ρώμῃ ἐπὶ ποινῇ
 ἀφορισμοῦ. Ὁ Ἑρρίκος ἀντὶ νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν πρόσκλη-
 σιν τοῦ Πάπα, συνεληντων τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων ἐν Βορ-
 ματία, καθήρξε τὸ 1076 τὸν Γρηγόριον, ὅστις ἀφώρισε διὰ
 τοῦτο τὸν Ἑρρίκον καὶ ἔλυσε τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀπὸ τὸν
 πρὸς αὐτὸν ὄρκον τῆς πίστεώς των.

Ὅτε λοιπὸν οἱ κατὰ τοῦ Ἑρρίκου δυσηρεστημένοι Γερμανοὶ
 ἡγεμόνες καθήρσαν αὐτὸν καὶ ἀνέθηκαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς
 ἀποφάσεώς των εἰς τὸν Πάπαν, ὁ Ἑρρίκος ἐσπευσμένως καὶ
 μετὰ πολλῶν κινδύνων μετέβη διὰ τῆς Βουργουνδίας τὸν χει-
 μῶνα τοῦ 1077 εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα μετὰ τριήμερον ταπει-
 νωσιν εἰς τὸν ὑπὸ τριπλοῦ τείχους περιεζωσμένον πύργον τοῦ
 Κανουσίου, φρούριον τῆς κομήσεως τῆς Τυσκάνης Ματθίλδης,
 ἐλύθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ μετὰ τὴν ὑποχρέ-
 ωσιν νὰ υποκύβῃ εἰς τὰς ἀποφάσεις δικαστηρίου συγκροτηθη-
 σομένου ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ
 μέχρι τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ ν' ἀπέχη τῆς ἐξασκήσεως τῶν βα-
 σιλικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἑρρίκος μετενόη-
 σε καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Γρηγορίου, οἱ ἐν Γερμα-
 νίᾳ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα κατώρθωσαν νὰ ἐκλεχθῇ ἕτερος
 βασιλεὺς, ὁ δὲ οὗτος τῆς Σουβίας Ροδόλφος, ἐπὶ τῇ
 ᾧ νὰ ἐκλέγεται τοῦ λοιποῦ ὁ διάδοχος, καὶ οὕτως ἐκηρύχθη
 ἐν Γερμανίᾳ ἡ βασιλεία αἰρετῇ. Φονευθέντος ὅμως τοῦ Ροδόλ-
 φου ἐν μάχῃ, ὁ Ἑρρίκος, ἀφ' οὗ ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τοῦ Γερμα-
 νικοῦ κράτους εἰς τὸν Φριδερίκον τὸν Ὀχενσταουφίδην, μετέβη
 εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κυριεύσας μετὰ τριετὴ πολιορκίαν τὴν Ρώ-
 μην διὰ προδοσίας ἐδέχθη τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐκ τῶν
 χειρῶν τοῦ Πάπα Κλήμαντος τοῦ Γ', ὅστις εἶχεν ἀνυψωθῇ
 ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ. Ὁ Γρηγόριος ἐφυγεν

εἰς τὸ παρὰ τὴν Ῥώμην φρούριον (Ἀγγελοπύργον) καὶ ἐκεῖθεν ἐλευθερωθεὶς ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ῥοδεῖτου Γυσκάδου τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας μετέβη εἰς τὸ Σάλερνον, ἐνθα ἀπέθανε τὸ 1085. Ὁ Ἑρρίκος ἀπηλλάγη μὲν οὕτω τοῦ φοβερωτέου ἐχθροῦ, εὗρεν ὁμῶς νέους ἐχθροὺς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ υἱούς· ὁ πρεσβύτερος δηλ. τούτων Κορράδος, ὅστις εἶχε μείνει τοποτηρητὴς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς αὐτῇ καὶ ἔνεκα τούτου ἐκπρωτος τῆς διαδοχῆς, δι' ἣν εἶχεν ἤδη κατ' ἐκλογὴν ὀρισθῆ. Ἀλλὰ καὶ ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου, Ἑρρίκος καὶ αὐτὸς καλούμενος, ὅστις ἐξελέχθη ἀντὶ τοῦ πρεσβυτέρου διάδοχος, ἐπαναστὰς κατὰ τοῦ πατρὸς ἡνάγκασεν αὐτὸν διὰ τῆς βίας νὰ παραιτηθῇ καὶ φύγῃ εἰς τὴν Λυττίχην, ἐνθα καὶ ἀπέθανε· τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἐκώλην μετ' ἐπὶ τὴν Σπείρην καὶ ἐτάφη (1111) μόνον ἀφοῦ ἐλύθη ἀπὸ τὸν ἀφορισμόν. ὑπὸ

Ἑρρίκῳ τὸν Β' (1106—1125) ἀνενεώθη ἡ περὶ κυρώσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων πρὸς τὸν Πάπαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔρις, καθ' ἣν ὁ Ἑρρίκος ἠθέλησε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν τήρησιν τοῦ ἀρχαίου αὐτοκρατορικοῦ τούτου προνομίου. Μόλις δὲ τὸ 1112 ἡ ἐκκλησιαστικὴ σύμβασις τῆς Βορματίας μετὰ τοῦ Πάπα Καλλίστου τοῦ Β' ἔθηκε πέρας εἰς τὴν 50ετῇ ἐριδι, συγκατανεύσαντος τοῦ Ἑρρίκου νὰ γίνεταί τοῦ λοιποῦ ἡ παραχώρησις τῆς καρπώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων οὐχὶ διὰ δακτυλίου καὶ ῥάβδου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐγγχειρίσεως σκήπτρου.

Γαλλία.

§. 21. 1) ὑπὸ τοὺς τελευταίους Καρολίδαις (887—987). Ἐπειδὴ κατὰ τὴν τελευταίαν διανομὴν τοῦ Φραγκικοῦ βασιλείου ὁ μόνος ὑπλειπόμενος γνήσιος Καρολίδης Κάρολος ὁ Βλᾶξ, ἦτον ἔτι παῖς, οἱ ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν στυγνοφωρούμενοι μεγιστᾶνες τοῦ κράτους ἐξέλεξαν τὸν καὶ διὰ τὰς πρωτοπικάς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ διὰ τὰ ἐκτεταμένα κτήματα τοῦ διάσημον Ὄλωνα τῶν Παρισιῶν, ὅστις καὶ πάλιν δὲν κατάρρωσε νὰ ἀναγνώρισθῇ ὑπὸ πάντων, διότι ἐσχηματίσθη φα

τρία ὑπὲρ τοῦ Καρολικοῦ οἴκου, ἥτις ἀνηγόρευσε βασιλέα Κάρλονον τὸν Γ'. τὸν Εὐήθην, ὅστις ὁμῶς μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀθωνος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων. Οὗτος παρέχώρησεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Νορμανδῶν Ρόλλωνα ἢ Ρόλφον, ὅστις εἶχε δεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν καὶ βαπτισθεὶς εἶχεν ὀνομασθῇ Ροδέρτος, τὴν Νορμανδίαν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βρετανίας, ἥτις ὁμῶς ἔμεινεν ὑπὸ ἴδιον δοῦκα· οὕτως ἔπαυσαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Νορμανδῶν. Ἐξασφαλισθεὶς ἐντεῦθεν ἡδυνήθη, ἐκλιπόντων τῶν Καρολιδῶν τῆς Γερμανίας, νὰ καταλάβῃ τὴν Λοθαριγγίαν, ἣν ὁμῶς ἀπώλεσεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ροδόλφος. Ὅτε δὲ οἱ Καρολίδαι ἐξέλιπον καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ δοῦξ Οὐγὸς τῆς Φραγκίας, ὁ ἐπονομαζόμενος Καπέτος, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ ὑποτελῶν αὐτοῦ τὸ 987 βασιλεὺς.

2) Ὑπὸ τοὺς τέσσαρας πρώτους Καπετίδας (Οὐγὸν, Ροδέρτον, Ἐρρίκον τὸν Α' καὶ Φίλιππον τὸν Α'.) 987—1108. Ὁ Οὐγὸς Καπέτος ἠναγκάσθη, ὅπως Κορράδος ὁ Α' καὶ Ἐρρίκος ὁ Α' τῆς Γερμανίας, νὰ ἐκθιάσῃ διὰ τῶν ὀπλῶν τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς βασιλέως ὑπὸ τῶν λαϊπῶν ὑποτελῶν τοῦ κράτους, αἵτινες ἐν ταῖς δουκάτοις αὐτῶν ἐφέροντο ὡς ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι καὶ ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τοῦ βασιλέως, τοῦ ὁποῦ ἡ δύναμις περὶωρίζετο εἰς τὸ νὰ ἀναφέρεται μόνον τὸ ὄνομα του εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ὑπὸ τὰς μακροχρόνιους βασιλείας τῶν πρώτων Καπετιδῶν τὸ στέμμα ἔμενε κατὰ συνήθειαν κληρονομικῶς εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν, ἐνῶ οἱ μεγάλοι ὑποτελεῖς ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐξησθένουν, μὴ ἐπιμεδαινάντος τοῦ βασιλέως.

Ἀγγλία.

§. 22. 1) Ὑπὸ τοὺς Οὐεσσεξιανοὺς βασιλεῖς (827—1016). Ἐγέδερτος ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐεσσεξίας ὑπέταξεν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πᾶσαν τὴν νῆσον τὴν πρὸς Ν. τῶν κόλπων Φόρθου καὶ Κλύδου τὸ 827 καὶ ὠνόμασε τὸ βασίλειον αὐτοῦ Ἀγγλίαν. Οἱ Νορμανδοὶ ἢ Δανοὶ κατὰ τοὺς Ἀγγλοὺς, οἵτινες ἀπὸ τοῦ τέλους ἤδη τοῦ 9. αἰῶνος (787) συχνὰς εἶχον κάμει ἐπιδρομὰς εἰς τὰ διάφορα Ἀγγλοσαξονι-

καὶ βασιλεία, ἀνενέωσαν ταύτας ὑπὸ τὸν Ἐγέθερτον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ. Ἀπῆλθων μὲν ἐν γένει ἔντονον ἀντίστασιν, ἡ λεία ὁμως, ἦν ἐκάστοτε ἥρπαζον, ἠρέθιζεν αὐτοὺς εἰς νέας ληστρικές ἐπιδρομὰς. Ἀλφρέδος ὁ Μέγας (871—901) εὗρε πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Δανῶν, ἐκ δὲ τῶν ἐγγυθρίων τινὲς μὲν εἶχον φύγει εἰς μέρη πέραν τῆς θαλάσσης, τινὲς δ' εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς Δανοὺς καὶ ἐγκαταλείψει τὸν ἴδιον ἑαυτῶν βασιλεία. Ὁ Ἀλφρέδος ὁμως δὲν ἀπεθάρρυνθη ἐκ τούτου· διότι ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπέρμαχον τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ σωτῆρα τῆς Σαξονικῆς φυλῆς. Παναγκάσθη μὲν νὰ διατρέψῃ ὡς φυγὰς ἐπὶ ἓνα χειμῶνα εἰς τὰ δάση τῆς Σομερσετῆς, ὕστερον ὁμως (κατασκοπεύσας, ὡς λέγεται, πρότερον ὡς καθαυτὸς τὸ δανικὸν στρατόπεδον) κατατρόπωνσεν, ἡγούμενος τῶν πιστῶν ὑπηκόων τριῶν νημῶν, τοὺς Δανοὺς καὶ κατώρθωσε νὰ δεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν Γόθρων, ὅστις καὶ ἔλαβε τὴν ἀνατολικὴν Ἀγγλίαν (Ὁσ-αγγλίαν) καὶ τὴν βορειαν Μερκίαν πρὸς ἀποίκισιν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀλφρέδου. Οὗτος τὰ ἔτη τῆς εἰρήνης μετεχειρίσθη πρὸς ἀνοικοδόμησιν καὶ ὁχύρωσιν τῶν καταστραφειῶν πόλεων (καὶ τοῦ Λονδίνου) καὶ φρουρίων, πρὸς νκυπηρίαν στόλου διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων ἀπὸ νέων ἐπιδρομῶν καὶ πρὸς βελτίωσιν τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἀφροῦ δὲ αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν Νορμανδῶν εἶχον στραφῇ ἐπὶ τινα χρόνον κατὰ τῶν Κάτω Κωρῶν, τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλφρέδου, καθὼς καὶ ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ἐγένοντο ἐπαναστάσεις τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Δανῶν, καθὼς καὶ ἀποβάσεις ἐτέρων σιφῶν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ κύριαι προσβολαὶ τῶν Δανῶν ἐστρέφοντο κατὰ τῶν Ἀγγλικῶν παραλίων, ἐνθα εἴρισκον καλλιτέρους λιμένας καὶ σπανίως ἀντίστασιν, λαμβάνοντες καὶ φόρον, ὁ βασιλεὺς Ἐθέλρεδος ὁ Ἄλνουλος ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ λυτρώσῃ τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς μάστιγος ταύτης, διατάττων τὴν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ (13 Νοεμβρίου 1002) σφαγὴν πάντων τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Δανῶν. Ἐνεκα τούτου οὐ μόνον πλεονεξία, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμία ἐκδικήσεως ἐκίνησε πολυάριθμα σίφη αὐτῶν κατὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ οὕτως αὕτη ὑπετάγη πᾶσα ὑπὸ τοῦ Δανοῦ βασι-

λέως Σουήνωνος τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Κανούτου.

2) Μοναρχία τῶν Δανῶν ἐν Ἀγγλίᾳ (1016—1042). Ὁ Κανούτος (1016—1035), 18ετῆς νεανίας ἐτι ὢν, συνήνασε τὰ στέμματα τῆς Δανίας καὶ Ἀγγλίας καὶ ὕστερον ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Νορβηγίαν. Ἐπ' αὐτὸν ὁμως ὁ Βόρξας ἔλαβε νέαν τήχην· διότι τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας τῶν Δανῶν ἐξηφανίσθησαν, ἡ ξένη κυριαρχία εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς ταχέως ἔπαυσε νὰ φαίνεται φορτικὴ, κατὰλληλοι νόμοι ἐκάνονισαν τὰ τῆς χώρας αὐτῶν καὶ οὕτως ἐπανῆλθε μετὰ τῆς ταχέως καὶ ἡ εὐδαιμονία. Τὴν Κανούτιν διεδέχθησαν κατὰ σειράν δύο τῶν υἱῶν αὐτοῦ (ὁ Ἀράλδος καὶ εἴτα ὁ Ἀρδικανούτος), μετὰ δὲ τὴν θάνατον αὐτῶν οἱ Ἀγγλοὶ ἀνύψωσαν ἐκ νέου εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀρχαῖον Ἀγγλοσαξονικὸν βασιλικὸν αἶκον αὐτῶν.

3) Ἐπάνοδος καὶ πτώσις τῆς Ἀγγλοσαξονικῆς δυναστείας (1042—1066). Αὕτη μετὰ εἰκοσι τέσσαρα ἔτη ἀπώλεσε καὶ πάλιν τὸν θρόνον· διότι ὁ δούξ Γουλιέλμος τῆς Νορμανδίας μετὰ στρατοῦ 60000 ἐκλεκτῶν πολεμιστῶν ἀπέβη εἰς τὴν χώραν καὶ κατέκτησεν αὐτὴν διὰ τῆς παρὰ τὴν Ἄστιγγα αἱματηρᾶς νίκης τὸ 1066, ὅθεν καὶ κατακτητῆς ἐπονομάζεται.

Ἰσπανία.

5. 23. 1) Ἡ Ἀραβικὴ Ἰσπανία (μέχρι τοῦ 1087), χωρίζομένη ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς διὰ τοῦ Δουρίου, ἔσχεν ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ὀμεϊάδων ἐμρῶν τῆς Κορδύβης (756—1031) τὴν λαμπροτάτην αὐτῆς περίοδον, ἰδίως δὲ κατὰ τὰς τέχνας, τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἡ πρὸς Ν. τοῦ Δουρίου χώρα εἶχεν 25—30 ἑ. κ. ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Κορδύβη ὑπερέβαινε πᾶσας τὰς πόλεις τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ἔκτασιν, τὸν πληθυσμὸν (ἐν ἑ. κ.), τὸ πλῆθος καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν τσαμιῶν καὶ δημοσίων κτιρίων τῆς, οὕσα τὰ κέντρον τοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς ἡ Λαμασκὸς ὑπὸ τοὺς Ὀμεϊάδας καὶ ἡ Βαγδάτῃ ὑπὸ τοὺς Ἀββασίδας ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ λαμπρότης τῆς αὐλῆς καὶ τῶν ἀνακτόρων τῆς (τὸ ἀνάκτορον Ἀτζάρρα

εἶχε 4300 μακροβρίνας στήλας) καταντᾷ μυθώδης ἵππον ὅμως εὐχάριστος ἦτον ἡ πολιτικὴ κατάσταση τῆς Ἀραβικῆς Ἰσπανίας· διότι εσωτερικοὶ σπαραγμοὶ πολλὰκις ἤνεγκον τὸ κράτος τῶν Ὀμειδῶν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου, ἐνῶ τὰ πρὸς Β. Χριστιανικὰ κράτη ἐνεδυναμοῦντο καὶ ἐξετείνοντο, περιορίζοντα τοὺς Ἀράβας. Καὶ οἱ μὲν Ὀμειδῆαι ἡγεμόνες ὑπέκυψαν τέλως εἰς τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν βεζιρῶν αὐτῶν (ὑπερτάτων ἀρχόντων ἐνεργούντων ἐπ' ὄνματι τῶν ἡγεμόνων) καὶ τῶν ἐπαρχῶν, οἵτινες καθίσταντο ανεξάρτητοι διοικηταὶ ἢ καλίσαντες εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν διοικουμένας ἐπαρχίας, μεχριστοῦ πάντα τὰ κράτη αὐτῶν ἐκτὸς τοῦ τῆς Σαραγώσσης κατεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ πρὶν βοήθειαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν προσκληθέντος βασιλέως τοῦ Μαρόκκου Γιουσούφ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Μοραβέθων, ἢ Ἀλμοραβιδῶν (1087) καὶ οὕτως ἡ Ἀραβικὴ Ἰσπανία ἠνώθη κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης μετὰ τοῦ Μαρόκκου.

2) Χριστιανικὰ βασιλεία, α) τὸ βασίλειον τῆς Ἀστουρίας, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῶν Βεσιγόθων τῶν εἰς τὰ ὄρη ἀποσυρθέντων μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατάκτησιν τῆς γῶρας, ἐξετάθη βεβληθὲν διὰ νικῶν κατὰ τῶν πρὸς Ν. Μαυριτανῶν καὶ οὕτως ἡ προτεύουσα μετηνέχθη εἰς τὴν ὀχρῶν πύλιν Λεγεῶνα (Λεόνην). Ἐκτετε ἐκ κυρίαρχοι τῶν πρὸς Β. τοῦ Δουριῦ Χριστιανικῶν χωρῶν ἐπωινιάσθησαν βασιλεῖς τῆς Λεγεῶνος. Ὅτε δὲ ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Λεγεῶνος ἐφανεύθη εἰς ἀγῶνα κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Καστιλλίας, τὸ βασίλειον αὐτῆς ἠνώθη μετὰ τῆς Καστιλλίας.

β) Ἡ Καστιλλία, ἀρχικῶς κομητὶα μόνον τοῦ βασιλείου τῆς Ἀστουρίας, διὰ τῆς κατεκτήσεως τοῦ Μαυριτανικοῦ βασιλείου τοῦ Τολήτου (1085) κατέστη ανεξάρτητον βασίλειον καὶ τὸ μᾶλλον ἐκτεταμένον τῆς χερσονήσου.

γ) Ἡ Νιουάρρα ἐκ Φραγκικῆς κομητίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἐξάρτησις ἦτον, φαίνεται, ἀμπίβολοι ἀνοψήθη ὑπὸ τοὺς ἀσθενεῖς διαδοχὰς αὐτοῦ ἐπίσης εἰς ανεξάρτητον βασίλειον, τὸ ὁποῖον ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Ἀραγωνίαν καὶ ἐπὶ Σάγχου τοῦ Μεγάλου κατέλαβεν καὶ τὴν χη-εὔρυσαν ἀρχὴν τῆς Καστιλλίας. Ἀλλὰ διὰ τῆς διαίρεσεως τοῦ βασιλείου ὑπὸ

τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Σάγγου οὐ μόνον ἐκτέστη ἡ Καστιλλία ἀνεξάρτητος, ἀλλὰ καὶ

δ) Ἡ Ἀραγωνία ἔθιν' βασιλεῖον, τὸ ὁποῖον διὰ τε τῆς κατακτήσεως Μαυριτανικῶν κτήσεων καὶ τῆς ἐνώσεως τῆς ἐκ τῆς Ἰσπανικῆς μαρκιωνίας (μάρκας) γεννηθείσης μαρκιωνίας τῆς Βαρκελώνης ἐξετάθη σημαντικῶς. Οἱ Χριστιανοὶ βασιλεῖς μετὰ τοῦ κόμητος τῆς Βαρκελώνης ἐνώθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 12. αἰῶνος πρὸς καταστροφὴν τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραβικῆς ἀρχῆς καὶ τότεν πρὸς τοῦτο προώδευσαν, ὥστε οἱ Ἀραβες προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν ἐξ Ἀφρικῆς τὸν βασιλεῖα τοῦ Μαρκίου, ὅστις ἔσωσε μὲν τοὺς ὁμοθρήσκους τοῦ ἀπὸ τοῦ Χριστιανοῦ, ὑπέταξεν ὅμως αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ ἀρχήν.

Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον ἐγένετο τὸ 1094 καὶ ἡ προσωρινή κατάκτησις τῆς Βαλεντίας ὑπὸ τοῦ Ροδερίχου Διάκου τοῦ κελουμένου Σίβου, ἥτοι δυνάστου.

ε) Πορτογαλία. Εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀλφροαβιδῶν ἀγῶνα εἶχε λάβει μέρος καὶ ὁ Βουργουνδὸς κόμης Ἑρρίκος, ὅστις κατήγετο ἐκ πλάγιου κλάδου τῶν Καπετιδῶν. Ἐν τούτῳ ὁ Ἀλφόνσος ΣΤ' ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν ἐνυτοῦ θυγατέρα καὶ τὴν κομητείαν τῆς Πορτογαλίας, κειμένην μεταξὺ τοῦ κάτω Δουρίου καὶ Μινίου, ὡς κληρονομίον φρουρῶν τοῦ Καστιλλιακοῦ βασιλείου (1094), ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου (Ἀλφόνσος Δ') ἔπαυσε νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τῆς Καστιλλίας.

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα ταυ-
κράτορος (687—1056.)

§. 24. Τὸ ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος ἦταν τῇ πολυανθρωπότερον τῶν Χριστιανικῶν βασιλείων καὶ μᾶλλον ἀκμαζόν, εἶχε τὰ πλεῖστα εἰσοδήματα, τὴν λαμπροτάτην πρὸς ὅλους καὶ τοῦ ἐπιτηδειωτάτους καὶ ἐπιμελεστάτους κατ' οἶκον, ὅτινες μετὰ τῆς πτώσεως τοῦ βασιλείου ἐννομαζοῦτο Ῥωμαῖοι.

Ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία, ἥτις, καίτοι περὶ ἀντι διακοπῶν, ἐκασίλευσε διακόσια σχεδὸν ἔτη, ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ Ἰσχυροῦ καὶ ἐμπειροπλήμου ἡγεμόνος Βασιλείου τοῦ Α' οὐ ἀμέτῳ ὅμως ἐπόμε-

νοι διάδοχοι αὐτοῦ, Λέων ὁ Σοῦς καὶ ὁ ἐπὶ μακρὸν ἀνήλικος Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ἄφινον τὸ βασίλειον νὰ λεηλατῆται ὑπὸ Ἀράβων, Βουλγάρων, Μαχμάρων καὶ Ρώσων, ἐνῶ αὐτοὶ κατεγίνοντο περὶ τὰς ἐπισημας καὶ τὸ συγγράφειν. Μετὰ ταῦτα ἡ αὐτοκράτειρα Θεοφανὴς, σύζυγος Ῥωμανοῦ τοῦ Β', ἀνυψωσεν ἐπὶ τοῦ θρόνου δύο ἀνδρείους στρατηγούς, τὴν Νικηφόρον Φωκάν καὶ μετὰ τὴν φθόνον αὐτοῦ τὴν Ἰωάννην Τσιμισκὴν, οἵτινες ἀπέσπασαν πάλιν ἀπὸ τοῦς Ἀράβας πολλὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ χώρας καὶ τὰς μεγαλειτέρας νήσους τῆς Μεσογείου, Σικελίαν, Κρήτην καὶ Κύπρον καὶ κατέστησαν τὴν Βουλγαρίαν ἐπὶ τὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Ἐκλιπόντος τοῦ Μακεδονικοῦ οἴκου, οἱ στρατοὶ τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες δὲν ἐδύναντο νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐν τῇ Ἑλλάσσει Ἀσίᾳ πρόσδον τῶν Σελδούκων, ἀνύψωσαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν στρατηγὸν Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν (1056).

Ἐρὶς μετὰ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Γ', ἐνεκα τῆς καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου καὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Φωτίου ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ Καθολικῆς ἐκκλησίας, ἥτις περὶ τὰ μίση τοῦ αἰ. αἰῶνος (1054) διὰ τῶν ἀμοιβαίων ἀφορισμῶν τοῦ Πάπα (Λέοντος τοῦ Θ') καὶ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου κατέστη θρησκευτικὴ καὶ δεῦτε ἀλλοι πάλλῃσι ἀπόπειραι τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως, αἵτινες ἰδίως ἐγένοντο ἀπὸ τῆς πρόσδου τῶν Ὀθωμανῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀπέβλεπεν μάζεσαι.

Οἱ Ἀράβες ὑπὸ τοῦς Ἀβδασίδας (750—1258).

§. 25. Μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τῶν Ἀβδασιδῶν ἡ καθέδρα ταχέως μετηνέχθη εἰς τὴν ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὁχθῆς τοῦ Τίγριδος διὰ μεγάλης λαμπρότητος ἰδρυθεῖσαν Βαγδάτην, ἥτις ταχέως κατέστη κυρία εἰς τὸν παγκόσμιον ἐμπόριον καὶ τῶν εἰρηνικῶν τεχνῶν. Εἰς τὸν ε. καλίστην Ἀροῦν αὐτὸς αὐτὸς τὸν σύγχρονον καὶ φίλον Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ ἐτι μᾶλλον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν Ζ' Ἀβδασίδην Μαμεδὺν, εὗρον αἱ Ἀραβικαὶ ἐπισημαί, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τέχναι τοὺς τὰ μάλιστα μεγαλοδώρας προστάτας, καὶ τοῦ καλίου τοῦ παρὰδειγμα ἐμμελήθησαν καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιών. Συγχρόνως ὅμως ἤρχισαν καὶ ἡ παρακμὴ τοῦ κράτους, κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῆς ἀπροστα-

σί ας τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων, ὑπερον δὲ καὶ τῶν πλησιεσέ-
ρων ἐπ' αὐτῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἰσχυροὶ σιταῖα καὶ ἴδρυσαν ἀνεξάρτη-
τα βασίλεια, οἷον ἐν Ἰσπανίᾳ τὸ 756 ἦδη οἱ Ὀμειάδαι, ἐν Ἀφρικῇ
οἱ Φατιμίδαι, Ἀλμοραβίδαι κτλ. ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀσσίᾳ ἰδρύθησαν πολ-
λαὶ δυναστεῖαι, αἵτινες ἀλλεπάλληλοι πᾶσαι σχεδὸν ὑπετάχθησαν
εἰς τοὺς Σελδουσούκους καὶ οὕτω περὶ τὰ τέλη τοῦ 12 αἰῶνος
αἱ πλείστα ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῶν καλιφῶν ἠγνώθησαν ὑπὸ τὴν ἀρ-
χὴν τῶν Σελδουσούκων. Ἀλλὰ μόλις τὸ κράτος τούτων ἔλαβε
τὴν μεγίστην ἑκτασιν καὶ εὐθὺς διχρήθη πάλιν εἰς πολλὰ μικρὰ
κράτη (Ιρᾶν, Κερμάν, Χαλιπτον, Διμασκόν, Ἰκόνιον ἢ Ρούμ).
εἰς δὲ τοὺς καλίφας τῆς Βαγδάτης ἐπὶ τέλους ἔμεινε μόνον ἡ πό-
λις Βαγδάτη μετὰ τῆς ἀμέσου αὐτῆς περιοχῆς.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Σταυροφορίαι (1096—1273).

Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῶν Σταυροφοριῶν.

§. 26. 1) Ἡ Ἀραβικὴ Ἰσπανία μετὰ τῶν Βλνταριδίων
νῆσων κατ' ἀρχὴν μὲν ὑπέκειτο ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐξ Ἀφρικῆς
ἐλθόντων Ἀλμοραβιδῶν, ὑπερον δὲ μετὰ 50 τῇ ἀρχὴν αὐτῶν
ὑπὸ τὴν τῶν ἐπίσης ἐξ Ἀφρικῆς ἐλθόντων Ἀλμυχιδῶν.

2) Τὰ ἐπὶ τῆς Ἰσπανίας Χριστιανικῆς βασιλείας,
ἦσαν α) τῆς Λεγεώνας (Λεόνης), β) τῆς Καστίλλας, τὸ ὅποιον διὰ
κατακτηθῆσι τῶν χωρῶν ἀνηκουσῶν εἰς τοὺς Μαυριτανούς κατέ-
στη λίαν ἰσχυρον, γ) τῆς Ἀραγωνίας, τὸ ὅποιον ἐξετάθη
διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Σαρραγώσσης καὶ τῆς Βλνεντίας καὶ
ἠγνώθη μετὰ τῆς Βαρκελώνης, δ) τῆς Νάβαρρας, ε) ἡ κομητεία
τῆς Πορτογαλίας, ἥτις ἐξετάθη περιοριζοῦσα τοὺς Ἀράβας
μέχρι τοῦ Ἄνω Τάγου καὶ ὑπερον ἀνυψώθη εἰς βασίλειον
ἔλαβε καὶ τὴν Ἀλγάρβην.

3) Τὸ πλείστον τῆς Γαλλίας ἀνῆκεν εἰς ξένους βασιλεῖς, α)
ὅλον τὸ δυτικὸν μέρος ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ πορὸν μὲχρι
τῶν Πυρηναιῶν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας, β) τὸ βασίλειον
τῆς Βουργουνδίας ἢ τὸ Ἀρελατικὸν εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος,
γ) μέγα μέρος τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς

Ἀραγωνίας, εἰς οὐς περιήλθεν αὐτὸ βαθμηδὸν δι' ἀγροάς, ἐπιγαμιῶν καὶ συνθηκῶν

4) Ἡ Ἀγγλία προσέλαβε διὰ κατακτήσεως τὴν ἀνατολικὴν Ἰρλανδίαν, τὴν μεσημβρινὴν Σκωτίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Οὐαλλίαν.

5) Ἡ Σκωτία.

6) Ἡ Ἰρλανδία, ἐκτὸς τῶν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας κυριευέντων μερῶν.

7) Ἡ Ρωμανικὴ Γερμανικὴ αὐτοκρατορία ἐξετείνετο ἐπὶ τῶν ὀχλῶν τοῦ Ροδινού μέχρι τοῦ Λέθα καὶ ἐπὶ τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης μέχρι ὁρίου πέραν τοῦ Τιβέρεως κειμένου, περιλαμβάνει καὶ τὴν Κύρον καὶ τὴν Σαρδίαν ἀπὸ δὲ τοῦ 1194 περιελάμβανε καὶ τὰ Νορμανδικὰ βασίλεια τῆς Ἀπυλίας καὶ Σικελίας, ἐπομένως ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἐκτὸς τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας.

8) Ἡ Νορθηγία, ἐκτεινόμενη μέχρι τῆς Λευκῆς θαλάσσης, ἔρχε καὶ τῆς φόρου ὑποτελοῦς Γροιλανδίας, καθὼς καὶ τοῦ ἀνακτιθέντος βασιλείου τῆς Μάνης μετὰ τῶν Ὀρκαδίων νήσων.

9) Ἡ Σουηδία διὰ Σουηδῶν ἀπρίκιον ἐθεμελίωσε τὴν ἐπὶ τῆς Φιννίας ἀρχὴν αὐτῆς.

10) Ἡ Δανία, εἰς ἣν ἀνῆκεν ἤδη καὶ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Σουηδίας, εἶχε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12 αἰῶνος τὴν μεγίστην ἑκτασιν αὐτῆς, κατακτήσασα τὰς ἡγεμονίας τῆς νήσου Ρώμης, τῆς Πομμερανίας, τοῦ Μεκλεμβούργου τοῦ Ὀλστέιου καὶ τὴν παραλίαν τῆς Εἰσθονίας· ἐκτὸς ὅμως τῆς Ρώμης ταχέως ἀπώλεσε τὰς ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ κτήσεις αὐτῆς.

11) Ἡ δημοκρατία τῆς Ἰσλανδίας.

12) Ἡ Πολωνία περιελάμβανε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ τὴν ἀνατολικὴν Πομμερανίαν καὶ Σιλεσίαν.

13) Ἐν Πρωσσίᾳ ἐγένετο πρῶτος ἡγεμὼν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος (Χριστιανὸς) τῆς γῶρας τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν Χριστιανισμὸν προσηλυτισθείσης 1218), ἀλλ' αὕτη τὸ 1233 ὡς φερούσαν παρὰ τοῦ Παπᾶ ἐδόθη εἰς τὸ Γευτονικὸν ταγμα.

14) Ἡ Ρωσσία ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τοῦ Μεγάλου δουκὸς τῆς Κιόβης ἀπετελεῖ ὁμοσπονδίαν πολλῶν ἰδιαίτερώ ἢ μονιῶν.

15) Ἡ Οὐγγαρία διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Κροατίας

Δαλματίας καὶ Βοσνίας ἐξετάθη μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης.

16) Μεταξὺ τοῦ Δουμάθως καὶ Αἰμου ἐστυτήθη ἀπὸ τοῦ 1186 νέον Βλαχοβουλγαρικὸν βασιλεῖον.

17) Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἀπώλεσε τὴν κατὰ Ἰταλίαν ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν κατακτηθῆναι καὶ τῆς Ἑλλάσσης Ἀσίας εἶχεν ἐτι μόνον τὰ δυτικὰ καὶ βρειοδυτικὰ. τοῦ λοιποῦ κατακτηθέντος ὑπὸ τῶν Σελδσούκων ἡ δὲ Σερβία οὕτα ὑπὸ ἐγγωρίους ἡγεμόνας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξηρτάτο ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου.

Αἱ Σταυροφορίαι (1096—1270).

§. 27. Ἐξαπλωθέντος τοῦ Χριστιανισμοῦ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Παλαιστίνης, οἱ Χριστιανοὶ μετέβαινον ἐκ τῶν διαφόρων Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν εἰς Ἱερουσόλυμα, ἵνα προσκυνήσωσι τὸν Ἅγιον Τάφον, παρὰ τὸν ὁποῖον Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας εἶχεν οἰκοδομήσει λαμπρὰν ἐκκλησίαν. Τὰ τῶν προσκυνητῶν ταξείδια καὶ ἔνεκα τῆς φιλοξενου ὑποδοχῆς καὶ χάριν τοῦ ἐμπορίου ἐξηκολούθουν ἀπαύστως καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατὰκτησιν τῆς Ἀγίας πόλεως (636). Περιελθούσης ὁμοῦς τῆς Παλαιστίνης ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν καλιφῶν τοῦ οἴκου τῶν Φατιμιδῶν καὶ ἐτι μᾶλλον ὑπὸ τὴν τῶν Σελδσούκων, ἤρχισαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ αἱ καταθλίψεις τῶν Χριστιανῶν, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐφορολογοῦν τοὺς πρὸςκυνητάς· ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἔπαυσαν νὰ μεταβαίνωσιν οἱ Χριστιανοὶ εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους. Ἐνεκα δὲ τούτων ἐγεννήθη παντοχῶς ἡ ἰδέα νὰ κατασταθῇ ἡ Παλαιστίνη Χριστιανικὸν βασιλεῖον.

Ἡ πρώτη Σταυροφορία (1096—1100). Πικρότατα παρόπινα τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Χριστιανῶν ἦνθον εἰς τὴν Μυρώπην· μάλιστα δὲ ὁ ἀναχωρητὴς Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμβειανοῦ ἐπανελθὼν ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐξήγησεν ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Βυρογουνδίᾳ διὰ τῆς παραστάσεως τῶν πεινησμένων τῶν Χριστιανῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τούτο ὑπεσθῆριξε καὶ ὁ Πάπας Οὐρβανὸς ὁ Β' διὰ λίαν ἐνθουσιαστικὸν λόγον εἰς τὴν ἐν Κλερμαντιὲρ σύνοδον. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ἔκρος ἤδη τοῦ 1099 μεμονωμένα στίφη ἐκ Γαλλίας, Ἰτα-

λίας καὶ Λαθαριγγίας ἐστράτευσαν πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους, οἱ πλείστοι ὅμως αὐτῶν κατεστράφησαν ἐν Οὐγγαρία καὶ Βουλγαρίᾳ.

Κάλλιον ὀργανισμένη καὶ ὠπλισμένη ἦταν ἡ ἐκστρατεία Γοδοφρέδου τοῦ Βυλλιόνου, δουκὸς τῆς Κάτω Λαθαριγγίας, καθὼς καὶ αἱ τῶν Νορμανθῶν καὶ Προδιγικικῶν ἡγεμονῶν, δηλ. τοῦ δουκὸς Ροβέρτου τῆς Νορμανθίας (ἀδελφοῦ τοῦ βασιλεῶς τῆς Ἀγγλίας, τοῦ κόμητος Ραυμούνδου τῆς Γολώσσης, τοῦ ἡγεμόνος Βοεμούνδου τοῦ Τάραντος καὶ τοῦ ἀνεψίου αὐτοῦ Ταγκρέδου (1096). Οἱ Σταυροφόροι διὰ διαφόρων ὁδῶν (ἄλλοι μὲν διὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Δαλματίας, ἄλλοι δὲ διὰ τῆς Οὐγγαρίας) ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ κατὰκτησις τῆς Νικαίας καὶ ἡ νίκη παρὰ τὸ Δροῦλαιον ἤνοιξε τὸν στρατὸν τῶν Σταυροφόρων τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Ἑμιρίας τοῦ Ἰκονίου. Μόλις ὅμως μετὰ ἐννεάμηνον πολιορκίαν ἐκυρίευσεν οἱ Σταυροφόροι διὰ πλοδοσίας τὴν Ἀντιόχειαν καὶ πολυαριθμὸς Τουρκικὸς στρατὸς ἔκλεισεν αὐτοὺς ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐφερὲν εἰς μεγάλην στενοχωρίαν δι' ἑλλειψιν τροφῶν. Διὰ τῆς ἀποκαλύψεως ὅμως τῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Ἀντιόχειας Ἀγίας λόγῃ, ἐνθουσιασθέντες οἱ Σταυροφόροι, ἐξῆλθον καὶ ἐνίκησαν παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν τὸν στρατὸν ἐκεῖνον, μὲθ' ὃ ὁ Βοεμούνδος ἵδρυσεν ἰδίαν ἡγεμονίαν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει. Ἐπειδὴ δὲ οὐχὶ ὀλίγοι τῶν Σταυροφόρων ἔμειναν εἰς τὰς κυριευθείσας πόλεις Ἀντιόχειαν καὶ Ἐδεσσαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπέθανον κατὰ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας καὶ τὸς πολλὰς κακουχίας, μόνον 20000 ἀξιόμαχοι πεζοὶ καὶ 1500 ἵππεῖς ἐφθασαν μέχρι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἣτις εἶχε κατακτηθῇ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν (1098) ὑπὸ τῶν φατιμιδῶν καὶ μετὰ 39 ἡμέρας πολιορκίας καὶ διήμερον ἔφοδον ἀνέβησαν τὰ τεῖχη τῆς Ἀγίας πόλεως τὴν 15 Ἰουλίου 1099, φονεύοντες ἀνηλεῶς τοὺς ἀπίστους.

Γοδοφρέδος ὁ Βυλλιόνου ἐξελέχθη βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ· αὐτὸς ὅμως ἔφερε πάντοτε μόνον τὴν πρωτανυμίαν δοῦς Γοδοφρέδῳ, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ φέρῃ βασιλικὸν στέμμα εἰς τόπον, ἐνθα ἄλλοτε ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου καθημά-

χθη, περιβληθείς στέφανον ἐξ ἀκανθῶν. Ὁ Ῥαϊμόνδος ἰδρυσεν ἐν τῇ κομητίᾳ τῆς Ταπόλειως Χριστιανικὸν κράτος καὶ Βαλδουίνος ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γοδοφρέδου ἐν Ἐδέσῃ. Ὁ Φατιμίδης καλὶφης τῆς Αἰγύπτου συνήθροισε πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Παλαιστίνης πολυάριθμον στρατὸν, ὅστις ὁμῶς ἀπατηθεὶς ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου παρὰ τὴν Ἀσκάλωνα. Ἀφού δ' αὐτος ἔνεκα τοῦ ἀσυνήθους αὐτῷ κλίματος καὶ τοῦ καμάτου ἐτελεύτησε, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βαλδουίνος ὁ Α'. Τέως ἡγεμὼν τῆς Ἐδέσσης, ὅστις λαβὼν καὶ τὸν βασιλικὸν τίτλον καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἰταλικῶν ἐλευθέρων πολιτειῶν, τῆς Γενούης, Πίσσης καὶ Ἑνετίας, ἐξέτεινε τὸ βασιλεῖον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸν τέταρτον βασιλέα Φούλκωνα, βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1131—1142, ἔλαβε τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἑκτασιν, ἑκτεινόμενον, ὅτε ἐξαπαισίων ὑπ' αὐτοῦ τῶν κρατῶν τῆς Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἐδέσσης, ἀπὸ τοῦ ἄνω Εὐφράτου κατὰ μῆκος τῆς Συριακῆς παραλίας μέχρι τῆς βορείας ἁκρας τῆς Βουβράς θαλάσσης καὶ πρὸς Ἀ έναχου μέχρι τοῦ χεῖλους τῆς Συριακῆς ἐρήμου.

Δευτέρᾳ Σταυροφορίᾳ (1147—1149). Οἱ καλὶφαι τῆς Αἰγύπτου ἔκαμον ἐπικειλημένως ἀπηκρίσθαι πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Παλαιστίνης καὶ οὕτως ἀνηλίκου ἐτι ὄντος Βαλδουίνου τοῦ Γ', ἐκυριεύθη ἡ Ἐδεσσα καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἠχμαλωτίσθησαν καὶ πολλοὶ ἐσφάγησαν. Ἔνεκα τούτου Λουδοβίκος ὁ Ζ' τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ Ἀββᾶ Βερνάρδου τοῦ ἐκ τῆς κοιλάδος Κλαιβῶος (Clava vallis), ὅστις ἀπέλαυε μεγίστην ὑπόληψιν, ἐκήρυξε νέαν Σταυροφορίαν. Τὴν φωνὴν αὐτῷ ἠκούσαν πλῆθος Γάλλων καὶ Γερμανῶν, τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκρατορ Κορβίνος ὁ Γ'. Τὸ ἔαρ λοιπὸν τοῦ 1147 δύο πολυάριθμοι στρατοὶ ἐκίνησαν διὰ τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάσσην Ἀσίαν. Καὶ οἱ μὲν Γερμανοὶ οὔτινες εἶχον ἐκλέξει τὴν συντομωτέραν ὁδὸν διὰ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰκονίου, ἔνεκα ἀπεπλανήσεως καὶ ἐλλείψεως ἐφοδίων ὑπέστησαν πολλὰς ζημίας καὶ προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου ἐσώθησαν ὀλίγοι μόνον (τὸ $\frac{1}{10}$), οἵτινες ἀπεσώθησαν εἰς τὴν Νίκαιαν· ὁ δὲ Λουδοβίκος, ὅστις ἐφθασεν ἀργότερον, ἦν ἀ-

Θη μετὰ τῶν ὀλίγων λειψάνων τῶν Γερμανῶν καὶ βαδίζων κατὰ μήκος τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάσσης Ἀσίας ἐφθασεν εἰς τὴν Παμφυλίαν· ἐντεῦθεν αὐτὸς μὲν μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ του ἐπέβη εἰς πλοῖα, ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ δὲ λοιποὶ, βαδίζοντες διὰ ζήρας μέχρι τῆς Ταρσοῦ, κατεστράφησαν σχεδὸν ἐντελῶς, τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς πεινῆς καὶ τοῦ καμάτου, τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ ξίφους τῶν ἐχθρῶν. Τὸ σχέδιόν τῆς ἀνακτήσεως τῆς Ἑδέσσης ἐγκτελείφθη· ἀντὶ ὅμως τούτου οἱ τρεῖς βασιλεῖς, Βαλδουῖνος ὁ Γ' κορδῶδος ὁ Γ' καὶ Λουδοβίκος ὁ Ζ' ἠνώθησαν, ἵνα προσβάλωσι τὴν Ἀρμενίαν· ἀλλ' ἕνεκα τῆς δειλίας καὶ προδοσίας τῶν ἡγεμόνων τῆς Συρίας ἀπέτυχον, καὶ οὕτως οἱ δύο ξένοι βασιλεῖς ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Τρίτη Σταυροφορία (1189—1193). Σαλαδῖνος ὁ σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, νικήσας παρὰ τὸ Κιτίνιον τοὺς Χριστιανοὺς, οἵτινες εἶχον λεηλατήσει πολλὰ πρὸς προσκύνῃσιν εἰς τὴν Μέκκαν μεταβαίνοντα καραβάνια, (καὶ αὐτὴν τὴν μητέρα τοῦ σουλτάνου), συνέλαβεν οἰχμαλῶτον τὸν βασιλεῖα Γουίδωνα μετὰ πολλῶν ἵπποτῶν καὶ κυριεύσας τὴν πρωτεύουσάν κατέστρεψε τὸ βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὸ ὅπτιον εἶχε διατηρηθῇ ἐπὶ 88 ἔτη. Ἡ ἀπώλεια τῆς Ἁγίας πόλεως διήγειρε τοὺς τρεῖς ἰσχυροτάτους μονάρχας τῆς Χριστιανότητος, τὸν 70ετῆ αυτοκράτορα τῆς Γερμανίας Φρειδερίκον Α. τὸν Βασιλεῖα τῆς Γαλλίας, καὶ Φίλιππον Β' Αὐγούστον, βασιλεῖα τῆς Ἀγγλίας, καὶ Ριχάρδον τὸν Λεοντόθυμον τῆς Ἀγγλίας, νὰ ἐπιχειρήσωσι μὲ τὸ ἄνθος τῶν ἱπποτῶν τὴν τρίτην σταυροφορίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος, ὅστις πρῶτος ἐξείκησεν, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν, ἐνίκησε τὸν στρατὸν τοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου καὶ ἐκυρίευσεν τὴν καθέδραν αὐτοῦ· εὗρεν ὅμως ταχέως τὸν θάνατον εἰς τὸν ποταμὸν Καλύκαδον. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Φρειδερίκος, δοῦς τῆς Σαββίας ὡδήγησε μὲν τὸν δι' ἐπιδημιῶν καὶ λοιπταξιῶν διηνεκῶς ελαττ ὄντων στρατὸν αὐτοῦ μέχρι τῆς Πτολεμίδος, ἐνθα ἱδρυσεν τὸ τάγμα τῶν Τευτόνων ἱπποτῶν, ἀπέθανεν ὅμως κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ταύτης (1191). Ἡ πόλις καταλήφθη διὰ συνθήκης ὑπὸ τῶν δύο

βασιλέων Φιλίππου Αὐγούστου καὶ Ῥιχάρδου, οἵτινες ἐν τῷ μεταξύ εἶχον φθάσει διὰ θαλάσσης.

Εἰς τὴν περίστασιν ὅμως ταύτην ὁ Ῥιχάρδος, ὑβρίσας τὴν Γερμανικὴν σημαίαν, κατέστη ἐχθρὸς πρὸς τὸν δούκα Λεοπόλδον τὸν Ε΄ τῆς Αὐστρίας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς Ῥιχάρδος καὶ Φίλιππος διεφώνουν εἰς τὴν διανόμην τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν καὶ εἰς τὴν ἑξακολουθήσασιν τοῦ πολέμου, ὁ Φίλιππος, ὢν συγχρόνως καὶ ἀσθενής, ἐπανέκαμψεν εἰς τὰ ἴδια. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ῥιχάρδος τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀποθησακόντων ἐν τῷ στρατῷ τῶν Σταυροφόρων καὶ ἕνεκα τῆς διανοίας πρὸς τοὺς ἐναπομείναντας Γάλλους καὶ τῆς εἰδήσεως, ὅτι ὁ Φίλιππος προσέβαλεν ἐναντίον τῶν συμπεφωνημένων τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ Ἀγγλικῶν κτήσεις, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ μετὰ τοῦ Σαλαδίνου ἀναχώρησιν, δι' ἧς παρεχωρεῖται εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ἡ ἀπὸ τῆς Ἰσπῆρας μέχρι τῆς Πτολιμαΐδος (Λίγης) παραλία καὶ ἐποτρέπετο αὐτῇς νὰ ἐπισκεπτόνται ἐλευθερῶς τοὺς ἁγίους Τόπους. Κατὰ τὴν ἐκ Παλαιστίνης ὁμως ἐπάνοδον ναναγήσας ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ μετρηφισμένης διὰ τῆς Αὐστρίας ἀναγνωρισθεὶς ὅμως συνελήφθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου καὶ παρεδόθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἑρρίκον τὸν Β' καὶ μόλις μετὰ ἓν ἔτος ἀπελευθερώθη, πληρώσας 150000 μάρκας ὀργύρου λύτρα. Ἡ αἰχμαλωσία αὐτοῦ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ αἰδοῦ Βλονδέλου ἀνακάλυψις τοῦ ἐξετιθησαν ἀκολούθως ἐπὶ τὸ ῥομαντικώτερον.

Ἡ τεταρτὴ καλουμένη Σταυροφορία (1202—1204). Διὰ τῶν δικινεῶν προσπάθειών τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου Γ' (1198—1216) δὲν κατορθώθη μὲν ἀληθῶς νὰ κινηθῇ οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν μοναρχῶν τῆς Δύσεως πρὸς νέαν Σταυροφορίαν, αἱ ἰσχυρότατοι ὅμως ἱππῶται τῆς Γαλλίας, καθὼς καὶ ὁ κόμης Βαλδουῖος τῆς Φλανδρίας καὶ ὁ μαρκίων τοῦ Μονφερράτου ἐπεχείρησαν νέαν Σταυροφορίαν, ἥτις ἀπεφασίσθη νὰ διευθυνθῇ κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Αἴγυπτον τὴν πρὸ πολλοῦ θεωρουμένην ὡς κλεῖδα πρὸς τὴν κατάκτησιν τῶν ἁγίων Τόπων. Ἀλλ' αἱ Σταυροφόροι καὶ οἱ Ἑνετοὶ, οἵτινες εἶχον ἀναδεχθῇ τὴν μεταφοράν αὐτῶν, παραπεισθέντες ὑπὸ τῶν πολλῶν ὑποσχέσεων, αἱ

ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς ὁ ἐπὶ τοῦ στόλου εὐρισκόμενος υἱὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ (Ἀλεξίου τοῦ Γ') ἐκδιωχθέντος καὶ τυφλωθέντος Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγγέλων Ἰσαάκιου ἀπεφάσισαν νὰ ἐνθρονίσωσι πρῶτον ταῦτον ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου. Ὅθεν στραφέντες πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπανήγαγον μετὰ βραχείαν πολιτικὴν εἰς τὸν θρόνον τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἤδυνετο νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου ὑποσχεθέντα, οἱ Φράγκοι καὶ Ἕνετοὶ ἐξηκολούθησαν τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον. Οὕτως ἡ Κωνσταντινούπολις πρῶτην ἤδη φορὴν ἡλώθη (1204), ἀφ' ὅτου ἐγένετο καθέδρα τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας. ἐλεηλατήθη μὲ μικροπρεπῆ πλεονεξίαν καὶ ὑπερφίαλον ὑπεροψίαν, πλεόν ἢ τὸ ἥμισυ αὐτῆς ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν τῆς τέχνης ἀριστουργημάτων τινὰ μὲν συνετριβήσαν, τινὰ δὲ ἀνελύθησαν οἱ τέσσαρες χάλκινοι Κρηνητακοὶ ἵπποι, ἔργον, ὡς λέγεται, τοῦ Λυσίππου, μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ἑνετίαν καὶ ἐν γένει τὸ πᾶν ἐνεπλήσθη βδελυγμῶν καὶ τρήμων. Οἱ κατακτηταὶ ἐξέλεξαν ἐκ τῶν ἰδίων ὡς αὐτοκράτορα τὸν κόμητα τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνον καὶ ἱδρυσαν οὕτω τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥτις ὅμως μόνον 57 ἔτη (1204 — 1261) διήρκεσεν.

Ὁ Βαλδουίνος ἔλαβε μόνον τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ κράτους (τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα), δι' ὧν ἐσχημάτισε τὸ βασίλειον τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἶχε καὶ τὴν ἀνωτέραν ἡγεμονίαν τοῦ ὅλου· ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν $\frac{3}{4}$ τινὰ μὲν (τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τοῦ Ἰουζεῖνου Πόντου, τῆς Προποντίδος καὶ τὰς πλείους Ἑλληνικὰς νήσους) ἔλαβον οἱ Ἕνετοί, τινὰ δὲ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Δομβαρδοὶ εὐπατριδαὶ (ὁ Βιλλεαρδουῖνος τὴν Ἀχαΐαν ὡς δοῦξ, καὶ οἱ Φράγκοι τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλας Ἑλληνικὰς πόλεις). Ὡς δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἰδρύθη κατὰ τοὺς τύπους τῆς Δύσεως φεουδαλικὴ μοναρχία, καθ' ἣν οἱ παλαιοὶ κάτοικοι ὑπέπεσον κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν τύχην τῶν δουλοπαροίκων. Ἡ ἐκδιωχθεῖσα αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια διετήρησε μόνον μικρὸν μέρος τοῦ κράτους ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ καὶ ἱδρυσεν νέαν αὐτοκρατορίαν ἐν

Τραπεζούντι. Ἀλλ'ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Γενοικτῶν ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς ζηλοτυπίας αὐτῶν, ἐκυρίευσεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1261 καὶ οὕτω κατέλυσε τὸ Λατινικὸν κράτος.

Σταυροφορία Φριδερίκου τοῦ Β' (1228 1229). Αἱ διηγεσεῖς προσπαθεῖσαι τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίνου τοῦ Γ' πρὸς ἀνάγκησιν τῆς Παλαιστίνης διὰ γενικῆς Σταυροφορίας τῶν Εὐρωπαίων ἔμειναν ἄγοναι.

Τὰ ἀπρόνοητα σίφη, τὰ ὅποια ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπιχειροῦν ἄνευ σχεδίου καὶ διευθύνσεως Σταυροφορίας, ὀλίγην βοήθειαν παρείχον εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν. Εἰς ταῦτα κατατακτικὰ καὶ ἡ παράκλησις (1212) Σταυροφορίας τῶν παιδῶν, ἣτις ἔλαθεν ὄθλιον πέραν· διότι ἐκ μὲν τῶν ἐκ Γαλλίας παιδῶν προσκυνητῶν τῶν ἐκ τῆς Μασσαλίας ἐπιβύχουθιντων τινὲς ἀπολέσθησαν ἐκ τρικυμίας, τινὲς δὲ ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα ὑπὸ φιλοχρημάτων ἐμπόρων καὶ πειρατῶν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν· ἐκ δὲ τῶν 20000 Γερμανικῶν παιδῶν οἱ μὲν πλείστοι ἐπὶ νῆλσον ταχέως εἰς τὰ ἴδια, τῶν δὲ λοιπῶν τινὲς ἀπολέσθησαν ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν ταλαιπωριῶν εἰς τὸ διὰ τῆς Ἰταλίας ταξιδίου αὐτῶν, οἱ δ' ἄλλοι δὲν εἶδον τὰ μέγα διὰ τὴν πρὸς τὴν πρὸς τὴν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Φριδερίκος ὁ Β' καὶ κατὰ τὴν εἰς τὴν θρόνον ἀνάβασιν καὶ κατὰ τὴν στέφιν αὐτοῦ εἶχεν ὑποσχεθῆναι ἐπιχειρήσασθαι Σταυροφориάν· ἀλλ' ἡ διάταξις τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Γερμανίας καὶ Ἰταλίας ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Πάπα τριετὴ ἀναβολὴν καὶ τέλος ἐδέχθη νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ποινὴν τοῦ ἀφορισμοῦ, εἰς τὴν ἐν τῇ δὲ ἐπὶ τῇ ἀνυπερθέτως δὲν ἐπιχειρήσῃ τὴν Σταυροφориάν· μόλις ὅμως ἐξεκίνησε πρὸς αὐτὴν καὶ ἠναγκάσθη ἕνεκα ἀσθενείας νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἀλλ' ὁ Πάπας (Γρηγόριος ὁ Θ') θεωρήσας τὴν ἀσθενείαν ταύτην προσπειποιημένην ἀφώρισεν αὐτόν. Ἐνεκα δὲ τούτου οὗτος ἐξίστραψεν ἐπὶ τέλους τὸ 1228 πρὸς τὴν Παλαιστίνην καὶ προσορμισθεὶς εἰς τὴν Πτολεμαῖδα ἔλαθε διὰ συνθήκης μετὰ τοῦ σουλτάνου Καμὲλ τῆς Αἰγύπτου τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ἣ καὶ ἐστέφθη, τὴν Ναζαρέτ καὶ τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων καὶ τῆς θαλάσσης χώραν, καθὼς καὶ τὴν πόλιν Σιδῶνα. Δέκα τέσσαρα δ' ἔτη μετὰ ταῦτα εἰσέβαλον οἱ Χωαρέσμοι, ἄγριος ἀνατο-

λαὸς καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην, φέροντες πρὸ αὐτῶν φόνον καὶ ἐρήμωσιν. Πλησίον δὲ τῆς Γάζης ἔπεσε (1244) τὸ ἀνθος τῶν Χριστιανῶν ἱπποτῶν τῆς Εὐρώπης ὑπὸ τὰ ξίφη αὐτῶν, καὶ μόνον ἡ Πτολεμαῖς καὶ τινες ἄλλαι παράλιαι πόλεις ἔμειναν κτήματα τῶν Χριστιανῶν.

Ἐκ τῆ Σταυροφορίας (1248). Παραβίασις τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τινῶν προσκυνητῶν ἐπὶ νηυσὶν ἐκ νέου ἀπώλειαν τῆς Ἱερουσαλὴμ (1239). Ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἀσθενήσας βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος Θ' ὁ Ὀστος, ὑπεσχέθη μετὰ τὴν ἀνάρρωσίν του νὰ ἐπιχειρήσῃ νέαν σταυροφορίαν διὸ ἐπέπλευσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀνευ τῆς ὁποίας θεωρεῖτο ἀδύνατος ἡ διατήρησις τῆς Ἁγίας Χώρας. Καὶ τὴν μὲν Ταμιάθιν ἐκρούευσεν, κατὰ τὴν περαιτέρω ὁμῶς αὐτοῦ πορείαν πρὸς τὸ Κάιρον νικηθεὶς συνελήφθη μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ μεγάλου μίσους τοῦ στρατοῦ αἰχμαλωτος. Ἀλλὰ διὰ τῆς εὐσταθείας περιωρίσθησαν αἱ συνθήκαι τῆς ἀπελευθερώσεώς του εἰς μίνην τὴν κένωσιν τῆς Ταμιάθως καὶ τὴν πληρωμὴν 80000 Βυζαντινῶν (ὑπερπύρων). Μέχρι τοῦ 1253 διέμεινε εἰς τὴν Πτολεμαῖδα καὶ ὠχύρωσε τὰς παράλιαι πόλεις τῆς Παλαιστίνης· ἀλλ' ἡ εἰδησις τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βλάνκης, ἥτις κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ διώκει τὸ κράτος, καὶ ὁ φόβος, μήπως διὰ τὸ ἀνῆλικον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ γεννηθῶσιν εἰς τὸ κράτος ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια.

Ἐξ ὁμοῦ Σταυροφορία (1270). Ὅτε εἰς ἀρχηγὸς τῶν Μικμελούκων κατέλαβε τὸν σουλτανάτον τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας καὶ ἐκρούευσεν ἀλλεπαλλήλους τὰς κτήσεις τῶν Χριστιανῶν, ἀπεφάσισε Λουδοβίκος ὁ Θ' νέαν Σταυροφορίαν, θεωρῶν ὅτι ἡ ὑπόσχεσις αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἐτι ἐκπληρωθῇ. Καὶ πρῶτον μὲν μετέβη εἰς τὴν Τύνιδα, διότι ὁ ἡγεμὼν τῆς πόλεως ταύτης τὸν εἶχε βεβαιώσει ὅτι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Σικυροφόρων θέλει προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Εἰπιδὼν ὁμοῦς ὁ Λουδοβίκος ἀνέβαλε τὴν κατὰ τῆς Τύνιδος προσβολὴν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καρόλου τῆς Ἀνδεγαυίας, βασιλεῦς τῆς Νισαπλίας, ἀθνήσκει ἀπεδεκάτισαν μίγα μέρος τοῦ στρα-

τοῦ καὶ ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὴν τὴν βασιλέα. Τὸ ἔτος 1291 καὶ ἡ Πτολεμαῖς, ἡ τελευταία κτῆσις τῶν Χριστιανῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Μάμελούκων καὶ δὲν ἔχρυσεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀγίου πρίγκηπος Εἰδουάρδου (Α'), ἡνωμένου μετὰ πολλῶν φρενῶν, ἐπιχειρήσεια ἐκτροπῆς αὐτῆς τὴν σῶσιν. Διὸ ἐκουσίως, οἱ ἐτι διαμένοντες Φράγγοι Χριστιανοὶ κατέλιπον τὴν χώραν τῆς Συρίας, ἣτις εἶχε πατισθῇ δύο ἤδη ἑκατονταετηρίδας μὲ ἀἷμα τοσούτων ἑκατομμυρίων.

Συνέπειαι τῶν Σταυροφοριῶν. Εἰ καὶ δὲν ἐπέτυχον αἱ Σταυροφορίαι τοῦ κυρίου αὐτῶν σκοποῦ, ἔσχον ὅμως σπουδαιότητα, συνεπείας πρὸς τὴν ὅλην κατὰστασιν τῆς Δύσεως.

Πῶς ἦσαν τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τῶν Παπῶν, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ προεστίτοι καὶ ὁδηγοὶ τῶν Σταυροφοριῶν, ἐξέτινεν τὴν δύναμιν τῶν ἡγεμόνων διὰ τῆς χρηστέως πολλῶν φερύδων, ἔχρησάν τε καὶ ἐπὶ τῆς συστάσεως καὶ ἀναπτύξεως κοινοτήτων πολιτῶν (οἵτινες ἐξηγήραζον τὰς ἐλευθερίας αὐτῶν, ὅτε οἱ κύριοι εὐρίσκοντο εἰς χρηματικὰς ἀνάγκας) καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναπτύξεως ἐλευθερίων χωρικῶν (καθὼς πολλοὶ δουλοπάρικαι, λαμβάνοντες τὴν σταυρὸν, ἠλευθερύνοντο καὶ οὕτως ἡ γεωργία ἐξ ἀνάγκης εὐρίσκει εἰς ἐλευθερίαν). Πῶς ἦσαν πρὸς τοῦτοις αἱ σταυροφορίαι εἰς τὸ ἐμπόριον νέας οὐδὲς (ἐμπόριον πρακτορεῖα τῶν Ἑνετῶν καὶ Ὑπεριον τῶν Γενουατῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει) καὶ ἡ νεκρὸν εἰς τὰς ἀγροὺς νέα ἀντικείμενα ἐμπορίας καὶ ἐξέτινεν τὰς γεωγραφικὰς καὶ φυσικοῦς γνησιότητας. Σημαντικώτεροι πασῶν ὑπῆρξαν αἱ συνέπειαι αὐτῶν πρὸς τοὺς ἱππότεας διότι εἰς αὐτοὺς ὁ ἱπποτισμός, τὸ ὡραιότερον φαινόμενον τοῦ μεσαιῶνος, χρεώσται τὴν μέρωσιν του.

Ἀμεσως ἐκ τῶν σταυροφοριῶν ἐγενήθησαν τὰ τρία θρησκευτικὰ ἱπποτικά ταγματά.

1) Τὸ τῶν Ἰωαννιτῶν. Ἐκτίθηται ἐξ Ἀμαλφίου παρ' Ἀλφλασίου πόλεως τῆς Κάτω Ἰταλίας πρὸς τὸν Σιλερνον ἔδρυσαν τὸ 1098 ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀναστήσαντες Βενεδικτίνων μετὰ νοσοκόμετου (τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου) πρὸς ὑποδύχην καὶ περιποίησιν πτωχῶν ἀσθενῶν πρὸς τὴν πόλιν. Πρὸς τῆς ἀλώσεως ἐτι τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ὁ σύλλογος αὐ-

τος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Γάλλου Γεράρδου κανονισμὸν καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐδέχθησαν ἴδιον ἔνδυμα τοῦ τάγματος (μαυρὴν μανδύαν καὶ λευκὸν σαυρόν) καὶ ὑπέσχοντο πτωχείαν, ἀγιότητα καὶ ὑποταγὴν. Ὅτε κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ναϊτῶν προστεθῇ ἡ ὑπόσχεσις τῆς διὰ τῶν ὀπλῶν ὑπερασπίσεως τῆς θρησκείας, τὰ μέλη τοῦ τάγματος τοῦτου διηρέθησαν εἰς τρεῖς τάξεις, α) τὴν τῶν ἰσρέων, β) τὴν τῶν ἵπποτῶν, οἵτινες ἐκτὸς τοῦ μανδύου περιβάλλοντο θώρακι καὶ τὸ ξίφος ἄνωθεν, καὶ γ) τὴν τῶν ὑπηρετούντων ἀδελφῶν, οἵτινες ἐπεριποιούντο τοὺς ἀσθενεῖς. Τὸ τάγμα τοῦτο ἐξηπλώθη ἐφ' ὅσας τὴν Ἰβηρίαν καὶ ὁ πρὸς στάμενος αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Μάγιστρος καὶ ἀργότερον μέγας Μάγιστρος. Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Παλαιστίνης (1291) μετέβη εἰς Κύπρον, ὅθεν ἐκυρίευσεν (1310) τὴν Ῥόδον, διό καὶ Ῥόδιοι ἱππόται ἐκλήθησαν. Αὐτοῖσι διέμενεν ἕνα ἴσιον τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ 1522, καὶ ἐπὶ τέλους, κυριευθείσης καὶ ταύτης ὑπ' αὐτῶν, ἔλαβε παρὰ Κηρόλου τοῦ Β' τὰς νήσους, Μελίτην, Γότσαν καὶ Κόμινον καὶ τὴν ἐν Ἀφρικῇ Τρίπολιν, ὅθεν Μελιταῖοι ἱππόται. Ὁ Ναπολέων ἐκυρίευσεν τὴν Μελίτην τὸ 1798, ἀπώλεσεν ὅμως ταύτην ταχέως, κυριευθεῖσαν τὸ 1800 ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν.

Μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Μελίτης ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Παῦλος ὁ Α' ἔλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου Μαγίστρου, ἵνα οὕτω λάβῃ τὸν πολλοῦ ποθυούμενον ἐν Μεσογείῳ τοῦτον σταθμόν· ἀλλ' οἱ Ἀγγλοὶ ἐκράτησαν τὴν νῆσον ἐναντίον τῶν διατάξεων τῆς ἐν Ἀμβριανῇ εἰρήνης.

2) Οἱ Ναῖται. Τὸ τάγμα τοῦτο ἐγεννήθη ἐκ τοῦ συνδέσμου ἐννέα Γάλλων ἵπποτῶν (1118), οἵτινες εἶχον ἐνωθῇ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἔνεκα τῶν Βεδουίνων καὶ τῶν ληστῶν ἐπικινδύνων ὁδῶν τῆς Παλαιστίνης, καὶ ὠνομάσθησαν οὕτως ἐκ τῆς κατοικίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς θήσεως τοῦ πάλαι ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. Ἐκτὸς τῶν τριῶν ὑποσχέσεων, αἷς ἐδίδον οἱ Ἰωαννῖται ὑπέσχοντο οἱ Ναῖται καὶ τὴν ὑπερίσπισιν τῶν προσκυνητῶν. Τὸ ἔνδυμα αὐτῶν ἦτο λευκῆς μανδύας με' ὀκτάγωνον χροῶμα· τὸς ὑστίνου σταυρόν. Ταχέως ὅμως ὁ πλεονέκτης βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ἠνάγκασεν τὸν ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτώμενον Πάπα

Κλήμεντα τὸν Ε' ὃν ἐκράτει ἐν Ἀβενιῶνι, νὰ καταργήσῃ τὸ τάγμα τοῦτο εἰς τὴν σύνοδον τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βιέννης τὸ 1312 ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι δῆθεν εἶχον οὗτοι ὑποπέσει εἰς πολλὰς αἱρετικές πλάνας καὶ ἀνοσιουργήματα, τὰ ὅποια ὁμολογήθησαν (βεβιασμένως) ὑπὸ τοῦ μεγάλου Μαγίστρου καὶ πολλῶν ἀδελφῶν.

Ὅτε ὁ ἐκ Κύπρου εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ δόλου μεταδὸς μέγας Μάγιστρος Ἰακώβος ὁ ἐκ Μελῶν ἠρνήθη τὰ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ ἐβλήθη ὁμολογηθέντα κακουργήματα τοῦ τάγματος, Φίλιππος ὁ Δ' κατεδίκασεν αὐτὸν (1314) εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον, ὃν ὑπέστη, καθὼς καὶ ἑτέροι 54 ἀδελφοὶ τοῦ τάγματος πρότερον, οἵτινες ἐπίσης εἶχον ἠρνήθῃ τὴν ὑπαρξίν των ἀποδιδόμενων αὐτοῖς κακουργημάτων.

3) Τὸ Τευτονικὸν τάγμα προήλθεν ἐκ νοστοκαμείου ὑφισταμένου ἀπὸ τοῦ 1218 ἐν Ἱερουσαλὴμ πρὸς περιποίησιν τῶν πασχόντων Γερμανῶν προσκυνητῶν, εἰς ὃ εἶχον εἰσελθεῖ καὶ Γερμανοὶ ἱππῖται. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου κατάκτησιν τῆς Ἱερουσαλὴμ (1187) τὸ ἀδελφάτον τοῦτο, καταλιπὼν τὴν Ἀγίαν πόλιν, μετέβη εἰς τὸ ἐν Πτολεμαίδι στρατόπεδον τῶν Σταυροφόρων πρὸς ἐξασκολούησιν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ὁ Ὁγενστακουφίτης δούξ Φριδερίκος τῆς Σουβίας ἀνύψωσε τὸ ἀδελφάτον τοῦτο εἰς τάγμα, τὸ ὅποσον συνεδρεε τὰ κύρια καθήκοντα τῶν ἄλλων δύο ταγμάτων, δηλ. τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν καὶ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἐνεκα τούτου οἱ ἀδελφοὶ τοῦ τάγματος τούτου, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ᾔνευαν ἅντες Γερμανικῆς καταγωγῆς, διηρέθησαν εἰς μαχητὰς (φέροντας λευκὸν μανδύαν μετὰ μαύρου σταυροῦ) καὶ εἰς ὑπηρετοῦντας, εἰς οὓς ὀλίγον μετὰ ταῦτα προσετέθησαν καὶ κληρικοί. Ἀλλὰ ταχέως ἡ εἰρηνικὴ ὑπηρεσία τῆς περιποιήσεως τῶν ἀσθενῶν ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πολεμικὴν κλήσιν τοῦ τάγματος. Ἢ τὸ 1191 ἄλωθείσα Πτολεμαῖς ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐδρα τοῦ τάγματος καὶ τοῦ Μαγίστρου αὐτοῦ (ὑστερον ὑψηλοῦ Μαγίστρου ἐπικληθέντος). Ὁ τέταρτος ὑψηλὸς Μάγιστρος Γερμανὸς ὁ ἐκ Σάλτσας ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τοῦ δούκῃ τῆς ἐν Πρωσσίᾳ Νασσουλίας Κορράδου, ὅστις παρεχώρει εἰς τὸ τάγμα τὴν χώραν τῆς ἐν τῇ Α. Πρωσσίᾳ Κούλμης μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς Λουδανίας ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει ν' ἀποστείλῃ μέρος τῶν ἱπποτῶν πρὸς κατα-

πολέμῳ τῶν ἐθνικῶν Πρώσων. Μετὰ 53 ἐτῶν ἐπίπονον καὶ αἱματηρὸν ἀγῶνα τὸ τάγμα διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ καὶ τῆς εἰς τὰ πολεμικὰ ὑπεροχῆς του ὑπέταξε πᾶσαν τὴν Πρωσσίαν, ἥτις κατ' ἀρχάς διωκεῖτο ὑπὸ Μαγίστρου διοριζομένου ἰδίως διὰ τὴν χώραν ταύτην. Ἀφοῦ ὅμως ἐπεσε (1291) εἰς τὰς χεῖρας τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου ἡ Πτολεμαίς, ἥτις ἐπὶ 100 ἐτη εἶχε χρηματίσει ἐδρα τοῦ τάγματος, ὁ ὑψηλὸς Μαγίστρος Καρράδος ὁ ἐκ Φουκτιζάγγης ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἑνστίαν ἀφορισθεὶς ὅμως τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Πάπα διὰ τὴν κυρίεισιν τῆς Φερράρας, ἡ ἐδρα τοῦ τάγματος μετ' ἐλθῆ (1309) εἰς τὸ Μαριεμβούργον τῆς Α. Πρωσσίας.

Τὰ ἵπποτικά ταῦτα τάγματα πολὺ συνετέλεσαν ἵνα ἐπὶ μᾶλλον συμπήξωσι τὴν μορφήν τῆς εὐγενείας, ἔδωκαν τὴν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἱδρυσιν ἄλλων ἐν Εὐρώπῃ ἱπποτικῶν ταγμάτων, καὶ ἐχρησίμευσαν ἐν Παλαιστίνῃ ὡς μόνιμοι στρατοί.

Τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑπὸ Λοθάρον Ι' τὸν Σάξονα (1125—1137).

§. 28. Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρρίκου Ε' ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Φριδερίκος, δοῦξ τῆς Σαξονίας, ἔλπιεν ὅτι θὰ λάβῃ τὸ στέμμα· ἀλλ' ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μογοντιακοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἐχθρὸς Ἑρρίκου τοῦ Ε' καὶ τῆς φατρίας αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ κατὰ τὴν πολυτάραχον ἐκλογὴν ὁ Λοθάρος, δοῦξ τῆς Σαξονίας. Οὗτος ἔδωκεν εἰς γάμον τὴν μονογενῆ τοῦ θυγατέρα εἰς τὸν δούκα τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκον τὸν Ὑπερήφανον τὸν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Οὐέλφων. Διαρκῶς ὅμως ἐπροσπάθει, βοηθούμενος ὑπ' αὐτοῦ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς χεῖρας τῶν ἀδελφῶν Ὀχενσταουφιδῶν, Φριδερίκου τῆς Σαξονίας καὶ Κορράδου, τὰς κτήσεις τοῦ κράτους, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει ἀπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Ἑρρίκου ὁ Ε' καὶ δωρήσει εἰς τοὺς Ὀχενσταουφιδῆς, ὡσανεὶ ἦσαν ἰδιοκτησίαι του.

Διὰ σπουδαίας ὑπηρεσίας, αἱ προσήνεγκε τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ῥώμην στρατείαν αὐτοῦ Ἀλβέρτος ὁ Ἀρκτος υἱὸς τοῦ κόμητος τῆς Ἀσπλίας (Ἀγγάλτης) ἐκ Βαλλενσταδης, ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ 1136 τὴν χηρεοῦν

σαν μαρκιωνίαν τῆς θορείας Σαξονίας, ἣν, ἐνώστας μετὰ τῆς πέ-
ραν τοῦ Ἀλβίος κατακτηθείσης Οὐενδικῆς χώρας, ὠνόμασε μαρ-
κιωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου.

Τὸ Γερμανικὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Ὅχενσταουφί-
δας ἢ Σταουφίδας 1138—1254 (1).

§. 29. 1) Κορράδος ὁ Γ' (1138—1152). Ἀποθανόντος
τοῦ Λοθάρον, ἐξελέχθη βασιλεὺς ὁ Ὅχενσταουφίδης Κορράδος,
ὅστις προσπλήθη πρὸς τοὺς Οὐέλφους, καθὼς καὶ ὁ Λοθάρος,
καὶ εὐρὺν ἀφορμὴν ἀφῆρσε παρ' αὐτῶν τὰ δουκὰτα τῆς Βαυα-
ρίας καὶ Σαξονίας, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἔλαβεν ὁ μαρκίων τῆς Λυ-
στρίας Λεοπόλδος, (ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς αὐτοῦ), τὸ δὲ δεύτερον
Ἀλβέρτος ὁ Ἀρκτός· ὅμως ὁ Οὐέλφιδης Ἑρρίκος ὁ Δεῦν διετηρή-
θη εἰς τὴν Σαξονίαν καὶ μετὰ τὴν ἐπισυμβάντα μετ' ὀλίγον θά-
νατον τοῦ Ἀλβέρτου. Περί τῆς Σταυροφορίας Κορράδου τοῦ Γ'.
ἰδὲ τὴν δευτέραν Σταυροφορίαν ἐν §. 27. Ὁ Κορράδος ἐσύστη-
σεν ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἀνεψιὸν του Φριδερίκον τῆς Σομβίας,
ὅστις καὶ ἐξελέχθη σχεδὸν παύλῃ, ἐπεὶ δὲ παρεῖχεν ἐλπίδας
ὅτι ἤθελε συνδιαλλάξει τὰς δύο ἐν Γερμανίᾳ πατρίδας.

2) Φριδερίκος Α' ὁ Βαρβαρόσσας (Πυρογένειος) 1152—1190.
Κύριον μέλημα αὐτοῦ ἦτο νὰ ἀντιβῇ καὶ πάλιν τὴν ἐπὶ τὴν
προκατόχον αὐτοῦ ἐλαττωθεῖσαν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπόληψιν τοῦ αὐ-
τοκρατορικοῦ ἀξιώματος· διὸ ἐπεχείρησεν ἐξ ἐκστρατείας κατὰ
τῆς Ἰταλίας, εἰς τὰς ὁποίας κατηνέλωσε τὸ τρίτον τοῦ χρόνου
τῆς βασιλείας του (13 ἔτη).

Ὁ Φριδερίκος, συνδεδεὶς μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σαξονίας Ἑρρίκου
καὶ Λέοντος, ἤρχισε νὰ ἀποκαλύπτῃ τὰ βουλεύματά του· διὸ ἀπήγγει-
λε καὶ παρὰ τῶν νομοδιδασκάλων νὰ τὸν παριστῶν ὑπέρμαχον τοῦ αὐ-
τοκρατορικοῦ ἀξιώματος κατὰ τὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας σφετερισμῶν καὶ
κατὰ τῶν δημοκρατικῶν τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι, ὀνομαζόμενοι ἀργότερον
Γουέλφοι ἢ Οὐέλφοι, ἐπινόησαν ἰδίῳ τι πολιτικὸν σύστημα καὶ ἀντίτα-
ξαν εἰς τὰ δίκαια καὶ τὴν ἰσχύν τοῦ αὐτοκράτορος τὴν Χριστιανικὴν ἐκ-
κλησίαν ὡς δημοκρατίαν τινὰ, συναρμολογήσαντες ἐπιτηδεύματα τῆς
Χριστιανικῆς ἱεραρχίας, ἣς πρόστατο ὁ Πάπας, μετὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν
ἀστυκῆς ἐλευθερίας. Ἐκ τούτου ἀργότερον ὁ Πάπας συνεμύχνησεν ἀπὸ

κοινοῦ μετὰ τῶν δημοκρατικῶν κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἡ τῶν Γιβελλίνων, αἵτινες ἀντέτατον κατ' αὐτῶν λέγοντες, ὅτι, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐλευθερία κατελύθη ὑπὸ τοῦ Τουλίου Καίσαρος, τὸ κράτος καὶ ὁ νόμος μετέβη ἀπὸ τοῦ δήμου εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Ἡ πρώτη καὶ δευτέρα αὐτοῦ ἐκστρατεία ἐγένοντο κυρίως κατὰ τοῦ Μεδιολάνου, τὸ ὅποιον ἐπέβλεπε τὰς μικροτέρας πόλεις τῆς Λομβαρδίας. Κατὰ τὴν πρώτην ἐκστρατείαν, καταβάλλων τὸν Ἀρνόλδον τῆς Βρεσκίας, κηρύττοντα κατὰ τῆς κοσμικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου τῆς ἐκκλησίας καὶ προτρέποντα τοὺς Ῥωμαίους νὰ ῥίψωσι τὴν Παπικὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν δημοκρατίαν, ἐσέφθη ἐν Ῥώμῃ αὐτοκράτωρ. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν (1138—1162) ὁ Φριδερίκος ἠνάγκασε τὸ Μεδιόλανον δι' ἀποκλεισμοῦ νὰ ὑποταχθῇ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ ταπεινωτικὴν συνθήκην, δι' ἧς εἰς τὸ ἐξῆς οἱ ἐκλεγόμενοι ὑπάτοι ὤφειλον νὰ κυρῶνται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐληφίσθη πρὸς τοῦτοις ἐν τῇ Συνόδῳ τῇ γενομένῃ εἰς τὸ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Πλακεντίας Ῥογαλικὸν πεδῖον ὁ Θεμελιώδης νόμος τοῦ κράτους, καὶ ὃν ἡ αὐτοκρατορικὴ θέλκησις ἦτον ἡ παγὴ παντὸς δικαίου καὶ νόμου. Ὅτε ὅμως οἱ Μεδιολάνιοι ἠθέλησαν νὰ διεκδικήσωσι τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὑπάτων, ἐξεργάχηεν νέον πόλεμος, καὶ ὃν τὸ Μεδιόλανον μετὰ διετὴ πολιορκίαν ἠνυχκάσθη τὸ 1162 νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτοῦ μετὰ νέαν ταπεινώσιν ὑπεχρέωθησαν νὰ κατοικήσωσιν εἰς τέσσαρα χωριστὰ μέρη.

Κατὰ τὴν τετάρτην ἐκστρατείαν (1166—38) ὁ Φριδερίκος θελήσας νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ Παπικοῦ θρόνου τὸν ἀντίπαπαν Πασχάλην τὸν Γ', ἠνυχκάσθη ὑπὸ τοῦ σχηματισθέντος δεσμοῦ τῶν Λομβαρδικῶν πόλεων, αἵτινες εἶχον ἐπανυχάγει τοὺς Μεδιολανίους εἰς τὴν πόλιν των, νὰ φύγῃ μεθ' ὃ αὐταὶ ἱδρυσαν ὡς προπύργιον κατὰ τῶν Γερμανῶν παρα τὴν ἄνω Πάδον τὸ φρούριον τῆς Ἀλεξάνδρειας πρὸς τιμὴν τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', ἐχθροῦ τοῦ Φριδερίκου. Κατὰ τὴν πέμπτην ἐκστρατείαν ἡττηθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ παρὰ τὸ Λεγνάνον (1170) κατὰ κράτος ἔνικα τῆς πρὸ τῆς μάχης λειποταξίης Ἐρρίκου τοῦ Λεόντος ὑπὸ τῶν Λομβαρδῶν, ἠνυχκάσθη νὰ συνομολογήσῃ τὴν εἰρήνην

τῆς Κωνσταντίας (1183), διὰ τῆς ὁποίας παρεχωρήθησαν εἰς τὰς Λομβαρδικὰς πόλεις ἀντιππησίου φόρου πλείστα δικαιώματα.

Ὁ Φρειδερίκος μετὰ τὴν εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπάνοδόν του ἐτιμώρησε τὸν ἐγκαταλιπόντα αὐτὸν Οὐελφίδην Ἑρρίκον τὸν Λέοντα, δούς ἐκ τῶν δουκῶν αὐτοῦ τὴν μὲν Βαυαρίαν εἰς τὴν κόμητ᾽ Παλατινὸν Ὁθωνα τὸν Οὐίττελσβάχον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀπαγονοὶ βασιλεύουσιν ἐτι ἐν Βαυαρῇ, τὴν δὲ Δυτικὴν Σαξωνίαν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κολωνίας, τὴν δὲ Ἀνατολικὴν εἰς τὸν Κόμητ᾽ τῆς Ἀσκάνίας ἢ Ἀγγάλτης Βερνάρδον. Ἐλαβε μὲν τὰ ὄπλα ὁ Ἑρρίκος μετ' ἐπιτυχίᾳ κατ' ἀρχάς, ὅτε ὅμως ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ ὑποταγεῖς τὸν ἐγκατέλειπον, ὁ Ἑρρίκος γονυπετῆς ζητήσας τὸ αὐτοκρατορικὸν ἐλεος καὶ μέχρι θαυροῦν συγκινήσας τὸν Φρειδερίκον, ἀπηλλάγη τῆς προγραφῆς καὶ ἔλαβεν ἐκ τῶν κτήσεών του μόνον τὴν Βρουμβόργην καὶ Λυνδούργην.

Ὁ Φρειδερίκος νυμφεύσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον, ὅστις ἐξέλθῃ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τῆς κληρονομίᾳ τοῦ βασιλεῖος τῆς Ἀπουλίας καὶ Σικελίας Κωνσταντίας, θυγατρὸς Ῥογήρου τοῦ Β', ἐπαχειρήσας Σταυροφορίαν, κατ' ἣν ἀπέθανεν (ἰδὲ τρίτην Σταυροφορίαν).

3) Ἑρρίκος ὁ ΣΤ' (1190—1197), υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου, ἐκλιπόντος τοῦ Νορμανδικοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Κάτω Ἰταλίας, μετέβη ἐκεῖσε, ἵνα καταλάβῃ τὴν κληρονομίαν τῆς συζύγου αὐτοῦ, τὴν Ἀπουλίαν καὶ Σικελίαν· ἀλλ' οἱ Σικελοὶ, μισοῦντες τὴν Γερμανικὴν ἀρχήν, ἀνέστησαν βασιλεὺς αὐτῶν τὸν κόμητ᾽ Ταγκρέδον καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸν υἱὸν του Γουλιέλμον Γ', οἵτινες ἐπὶ πάντε ἐτη διεφίλονεῖσκον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν κληρονομίαν του. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος μετὰ τὴν νίκην ἐτιμώρησε σκληρότατα τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς του, ὁ Πάπας ἀφώρισεν αὐτόν, ὅστις ὅμως ἀπέθανεν ἐν Μεσσήνῃ, ἐτοιμαζόμενος νὰ ἐπιχειρήσῃ Σταυροφορίαν.

4) Φίλιππος τῆς Σοηβίας (1198—1200) καὶ Ὁθων ὁ Δ' (1198—1215). Διχονομούντων τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων κατὰ τὴν ἐκλογὴν, ἐξελέχθησαν δύο βασιλεῖς, ὁ Φίλιππος τῆς Σοηβίας καὶ ὁ υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος Ὁθων, ὅστις νύμφεῖτο

ὑπὸ τοῦ Πάπα. Δολοφονηθέντος ὅμως τοῦ πρώτου, ἔμεινε μόνος ὁ δεύτερος, ὅστις ἐστέρθη ἐν Ρώμῃ αὐτοκράτωρ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἦρσε πρὸς τὸν Πάπαν, ἀφωρίσθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου καὶ ἀποσυρθῇ εἰς τὰς κληρονομικὰς αὐτοῦ Βρουνσβίγικας χώρας (1215), ἐνθα καὶ ἀπέθανε (1218). Αὐτὸν δὲ διαδέχθη κατὰ προτροπὴν τοῦ Πάπα ὁ Ὁλεντσουφίδης.

5) Φριδερίκος ὁ Β', ὅστις καὶ ἐστέρθη ἐν Ἀνυεσγράνῳ ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἐλθόντος εἰς τὴν Γερμανίαν (1215). Οὗτος ἀφῆκε τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐρρίκον· ἀφού δὲ οὗτος ἐξελέχθη διὰδοχος καὶ τῆς Γερμανίας, ὁ Φριδερίκος ἐπεχείρησε τὸ 1228 Σταυροφορίαν (ἰδὲ πέμπτην Σταυροφορίαν), ἀλλ' εὐθὺς ἐπανῆλθε, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐρρίκος ἐζήτην νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος τοῦ πατρὸς καὶ πρὸς τοῦτο εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῶν Λομβαρδικῶν πόλεων. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸν μὲν υἱὸν αὐτοῦ καθήρσε καὶ τὴν ἐτημώρσε κρατήσας αὐτὸν ἰσοδύως ἐν Ἀπουλίᾳ αἰχμάλωτον, μετὰ δὲ τοῦ Οὐέλφικου οἴκου συνδιελλάγη κατὰ τὴν ἐν Μογοντιακῇ δίκαιαν, ἰδρύσας τὰς Οὐέλφικας κληρονομικὰς χώρας εἰς τὸ νέον δουκάτον τῆς Βρουνσβίγης καὶ Λινμβούργης δι' Ὁθωνα τὸν Παύδα. Μετὰ ταῦτα ἐξστράτευσεν κατὰ τῶν Λομβαρδικῶν πόλεων τῶν ἐν νέῳ συνδεθείσων, ἵνα ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τὰς παραχωρηθείσας αὐταῖς ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Κωνσταντίας ὑπὸ τοῦ πάππου τοῦ ἐλευθερίας καὶ ἐκέρδησε παρὰ τὴν Κορτενουόβαν τὴν οὐ μακρὰν τῆς Βεργάνου τὸ 1237 λαμπρὰν νίκην· ἀφωρίσθη ὁμοῦ ὑπὸ τοῦ Πάπα διὰ τὴν δόξαιν τῆς Παπικῆς χώρας, ἧς τὸ πλεῖστον ὑπέταξεν, ἀδικησάντων διὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Μογγόλων εἰς τὴν Γερμανίαν (§ 37). Ἐκ τούτου κατὰ προτροπὴν τοῦ Πάπα τινὲς τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ἐξελέξαν βασιλεῖα (1247) τὸν κόμητα τῆς Ὀλλανδίας Γουλιέλμον, μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς προτέρας ἐκλογῆς ὡς Ῥωμαίου βασιλείως τοῦ Κορράδου, δευτέρου υἱοῦ τοῦ Φριδερίκου. Ἐνῶ δὲ ἡ Γερμανία ἦτον διηρημένη μετὰ τῶν δύο νέων βασιλείων Κορράδου καὶ Γουλιέλμου, ὁ Φριδερίκος ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν Λομβαρδῶν ἀγῶνα μέχρι τοῦ κατὰ τὸ 1250 θανάτου αὐτοῦ.

6) Κορράδος ὁ Δ' (1250—54 καὶ Γουλιέλμος — 1256)

Ὁ Κορράδος προτιμῶν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τὴν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀρχὴν τῆς ἐν Γερμανίᾳ, μετέβη ταχέως εἰς τὴν Ἀπουλίαν, ἣν εἶχεν ὑπερασπισθῆ κατὰ τοῦ Πάπα ὡς τοποτηρητῆς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μανφρέδος. Αὐτοῦτι ὅμως ἀπέθανε τὸ 1234, κατὰ τὰς ἐκστρατείας αὐτοῦ Κορράδινον διατεῖ. Ὁ Γουλιέλμος τῆς Ὀλλανδίας εἰς ἐκστρατείας κατὰ τῶν δυτικῶν Φρεισιῶν, οὓς ᾔθελε νὰ ὑποβάλῃ εἰς φόρον, ἐφρονέσθη ὑπὸ τινων Φρεισιῶν, οἵτινες δὲν ἐγνώριζον αὐτόν.

Ἡ ἐν Γερμανίᾳ μεσοβασίλεια (1257—1273). Ἐπειδὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου τοῦτο μὲν ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Δ' ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κορράδινου, τοῦτο δὲ Ὁττόκαρος ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας δὲν ἐδέχθη τὸ προσεγεχθὲν στέμμα, τινὲς μὲν τῶν δωροδοκηθέντων Γερμανῶν ἡγεμόνων ἐξέλεξαν τὸν Ἀγγλὸν ἡγεμόνα κόμητα Ριχάρδον τῆς Κορνουαλλίας, τινὲς δὲ τὸν βασιλεῖα Ἀλφόνσον τὸν Γ' τῆς Καστιλλίας. Ὁ Ριχάρδος στεφθεὶς ἐν Ἀκνὺσγράνῳ μετέβη τετράκις εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐνθα ὅμως διέτριψε μόνον τὸ τέταρτον τῆς ἡμετέρας βασιλείας αὐτοῦ (1257—72). Ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ δὲν ἐξετείνετο πέραν τῆς Παραρρήνιου χώρας, ἐνθ' ὁ Ἀλφόνσος οὐδέποτε μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν.

Τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν 1130—1282 (1).

§ 30. α) Ὑπὸ τοὺς Νορμανδοὺς (1130—94). Οἱ Νορμανδοί, οἵτινες κατ' ἀρχὰς εἶχον ἐλθεῖ μόνον ὡς προσκυνηταὶ εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν (1017), ἐλάβον παρὰ τοῦ αυτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Β' διὰ πολεμικὰς ὑπηρεσίας χώρας ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ, ἐκ τῶν ὁποίων ὀρμώμενοι αἱ 12 υἱοὶ τοῦ κόμητος Ταγκρέδου τῆς Ὠτεβίλλης κατέκτησαν πᾶσαν τὴν κάτω Ἰταλίαν. Εἰς αὐτῶν, ὁ Ροβέρτος Γουίσκερδος (ὁ Πανηγρὸς), ἔλαβε παρὰ τοῦ Πάπα ὡς φέουδον τὴν Ἀπουλίαν, Καλαβρίαν καὶ Σικελίαν. Ἡ Σικελία ὅμως μόνον μετὰ 30ετῆ πόλεμον κατορθώθη ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἀράγων ὑπὸ τοῦ νεωτέρου τῶν ἀδελφῶν Ῥογήρου. Τούτου ὁ υἱὸς Ῥογήρος ὁ Β' διὰ κληρονομίας ἤνωσε τὴν Ἀπουλίαν καὶ Καλαβρίαν μετὰ τῆς Σικελίας καὶ ἐλαβε παρὰ τοῦ Πάπα τὸν τίτλον βασιλέως

τῶν δύο Σικελιῶν (1130). Ἀποῦ δὲ οἱ γνήσιοι ἄρρενες ἀπόγονοι τῆς Νορμανδικῆς δυναστείας ἐξέλιπον μετὰ τὴν τρίτην γενεάν, ἔπρεπε νὰ διαδεχθῇ αὐτὴν ἡ θυγάτηρ Ῥογήρου τοῦ Β'. Κωνσταντία καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος ὁ ΣΤ'. ἄλλ' εἰς νόθος ἔγγονος Ῥογήρου τοῦ Β' Ταγκρέδος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γουλιέλμος ὁ Γ' διεφιλονείκησαν καὶ ἐκράτησαν ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν ἀρχὴν.

6) Ὑπὸ τοὺς Ὀχενσταουφίδας (1194—1266). Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρρίκου τοῦ Α' (ΣΤ. διὰ τὴν Γερμανίαν) ἐγένετο βασιλεὺς ὁ τριετῆς υἱὸς αὐτοῦ Φριδερίκος ὁ Α' (Β' διὰ τὴν Γερμανίαν) ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' ὡς ἀνωτέρου ἀρχοντος τῶν δύο Σικελιῶν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἰδίας κυβερνήσεως μετένεγκε τὴν καθέδραν ἀπὸ τοῦ Παλέρμου εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ ἐδημοσίευσεν συλλογὴν νόμων, διὰ τῶν ὁποίων ἐσχυροποιεῖτο ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ ἐβελτιοῦτο ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κορράδος ὁ Δ' ἀφῆκε διὰδοχον τὸν ἀνῆλικον Κορράδινον, τοῦ ὁποίου

(1) Ταγκρέδος κόμης τῆς Ἀπεθίλλης.

Ῥοβέρτος Γουσκάρδος δοῦς τῆς Ἀπουλίας (1039, † 1085)	Ῥογήρος Α' κόμης τῆς Σικελίας, † 1101
Βοημοῦντος πρίγκηψ τῆς Ἀντιοχείας † 1110	Ῥογήρος † 1111 Γουλιέλμος † 1117.
	Ῥογήρος Β' κόμης τῆς Σικελ. 1101, δοῦς τῆς Ἀπουλίας 1127 βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν 1130—1134.

Ῥογήρος † 1149	Γουλιέλμος Α' ὁ Κακὸς † 1166.	Κωνσταντία † 1198 σύζυγος αὐτῆς 6) Ἑρρίκος ΣΤ. † 1197.
----------------	----------------------------------	---

4) Ταγκρέδος, βασιλεὺς
1189—1194

3) Γουλιέλμος Α' ὁ Ἀγαθὸς
† 1189

7) Φριδερ. Β'
† 1250.

5) Γουλιέλμος Γ'.
ἐξμαλῶς † 1194.

8) Κορράδος Δ'
† 1234

10) Μανφρέδος
† 1266

9) Κορράδινος
† 1268

Κωνσταντία,
σύζυγος 11) Πέτρου
τοῦ Γ'. τῆς Αραγωνίας.

ὁ θεῖος Μανφρέδος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν· ἔλαβεν ὁμῶς ἐπὶ ψευδεῖ ἐιδίξει τοῦ θανάτου τοῦ Κορραδίνου καὶ τὸ στέμμα παρὰ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ ἀνεῖ τῆς συγκρατήσεως τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, τοῦ Πάπα. Ἐκ τούτου Οὐρβανος ὁ Δ' ἔδωκε τὴ βασιλείαν ὡς παπικὸν φέουδον εἰς τὸν κόμητα Κάρολον τῆς Ἀνδεγαυΐας, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Ἀγίου καὶ ὁ Μανφρέδος εἰς μάχην παρὰ τὸ Βενέδεντον ἀπέλασε τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωὴν τὸ 1266.

γ) Ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Ἀνδεγαυΐας (1266—1282). Ὑπακούον εἰς τὴς πολλάκις ἐπαναληφθείσας προσκλήσεις τοῦ κόμματος τῶν Γιβελίνων ὁ Κορραδίνος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ παιθίων φίλου αὐτοῦ Φριδερίκου τῆς Αὐστρίας, μετέβη μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἡττήθη ὁμῶς παρὰ τὰ Σκούρκουλα (Euchubiae) τῆς Ἀπολίας καὶ συλληφθεὶς μετὰ τοῦ Φριδερίκου φεύγων, κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐθανατώθη ἐν Νεάπολει τὸ 1268 μετὰ δέκα ἄλλων εὐγενῶν. Ἐπὶ τοῦ ἐκκώμματος ὁμῶς ὠνόματε διάδοχον τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ Πέτρον τὸν Γ' τῆς Ἀραγωνίας, γαμβρὸν τοῦ Μανφρέδου.

Ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ Καρόλου πρὸς τοὺς πολυαριθμούς εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ Σικελίαν συρρέοντες Γάλλους ἐγεννήθη δυσἀρεσκεία, ἥτις ἀπαύστως ἤλανε καὶ τέλος ἐξεβράχην εἰς τοὺς ἐν ἐν Παλέρμῳ Σικελικοὺς Ἑσπερινοὺς τὸ Πάσχα τοῦ 1282 καὶ ἐληξε μὲ τὸν φόνον πάντων τῶν ἐπὶ τῆς νήτου Γάλλων. Οἱ Σικελοὶ ὠνόμασαν προσωρινὴν κυβέρνησιν καὶ ἡμύνησαν κατὰ τοῦ Καρόλου, μεχρὶ τοῦ ὅ Πέτρος τῆς Ἀραγωνίας ἐφθασεν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ καὶ ἐδέλθη τὸ στέμμα τῆς Σικελίας. Οὕτως ὁ Κάρολος περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Νεάπολιν.

Γαλλία (1108—1270).

§. 31. α) Πολιτικὴ κατάστασις. Ὑπὸ τοὺς δύο ἐπομένους Καπετίδας, Λουδοβίκον τὸν ΣΤ' καὶ Ζ', ἡ δύναμις τῶν βασιλέων, καθὼς καὶ ἡ εἰς αὐτοὺς ἀμέσως ὑποκαείμενη χώρα, ἦσαν πολὺ περιορισμέναι (§. 26, 3 καὶ §. 32, 6', 1')· θηνοῖ βασιλεῖς ὡς κύριον μέλημα αὐτῶν ἐθεώρουν τὴν ταπεινώσιν τῶν ἰσχυρῶν ὑποτελῶν καὶ τὴν ἐκ νέου συνένωσιν τῶν προ-

τέρων κτήσεων τοῦ στέμματος. Φίλιππος ὁ Β' (Αὔγουστος ἐπικαλούμενος διὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ κράτους) ἔκαμε τὸ πρῶτον σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἐπέκτασιν τῶν κτήσεων τοῦ στέμματος, κατακτῆσας πάσας τὰς ἐν Γαλλίᾳ Ἀγγλικὰς κτήσεις ἐκτὸς τῆς Γουιέννης. Οἱ ἐπόμενοι βασιλεῖς ἠκολούθησαν τὸ αὐτὸ σχέδιον λίαν συνεπῶς, μέχρι τοῦ ἀπεπεράτωσεν αὐτὸ Λουδοβίκος ὁ ΙΑ' διὰ τῆς ἑίας καὶ τοῦ δόλου. Αἱ Σταυροφορίαι ὠφέλησαν αὐτοῖς πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ των, καθόσον πολλοὶ τῶν ἐκ τραπεζιάντων ἱπποτῶν δὲν ἐπανῆλθον πλέον, καὶ οὕτως αἱ χώραι αὐτῶν ὡς χηραίνοντα φενοῦσα κατελήφθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ στέμματος. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀλβιγῆοι πόλεμοι ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν ἑκτασιν τῶν κτημάτων τοῦ στέμματος.

β) Ὁρησκειυτικοὶ πόλεμοι ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ. Οἱ Καθαροὶ καὶ οἱ Βαλδήςιοι, δύο αἵρέσεις ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, ἀναφανέσκειν περὶ τὰ τέλη τῆς 11^{ης} ἑκατονταετηρίδος καὶ ἰδίως ἐν τῇ χώρᾳ Ἀλβίγῃ (ὅθεν καὶ Ἀλβιγῆοι), ἐξήπλωσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν, προστατευόμενοι ὑπὸ τοῦ κόμητος Ραϊμόνδου τοῦ ΣΤ' τῆς Τοκάσσης, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ ὑποκόμητος τῶν Βεζιερῶν καὶ τῆς Καρκισσῆς. Ἐνεκα τούτου ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἀφόρισε τὸν κόμητα Ραϊμόνδον (εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέδιδε καὶ τὸν ὄνον παπικοῦ ἀπεσταλμένου κληρικοῦ κατὰ τῆς αἵρέσεως), ἐδήμοσίευσεν κατὰ τῆς χώρας αὐτοῦ τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ ἐκήρυξε σταυροφορίαν κατὰ τῶν αἱρετικῶν. Ἡ Ἀγγεδόκη καὶ ἡ Προβιγκία ἐκκριεῦνθησαν τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων (1209), αἱ Βεζιέραι ἀπετεφρώθησαν καὶ ἡ Καρκισσὴν ἠλώθη, ἀρῶν ὅμως αὐτοὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶχαν καύσει τὸ πλεῖστον αὐτῆς. Ἀλλὰ μάλιστ' Λουδοβίκος ὁ Θ' ἀπεπεράτωσε διὰ νέας κατὰ τῶν Ἀλβιγέων Σταυροφορίας τὸν πόλεμον, συνομολογήσας εἰρήνην (1229) μετὰ Ραϊμόνδου τοῦ Ζ', ὅστις ἠναγκάσθη νὰ παρχωρήσῃ τὸ πλεῖστον τῶν χωρῶν αὐτοῦ, τινὰς μὲν εἰς τὸ στέμμα, τινὰς δὲ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, καὶ νὰ ὀνομάσῃ κληρονόμον τῶν ὑπολειπομένων αὐτῷ κτήσεων τὸν γαμβρὸν του, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως.

γ) Τὰς Σταυροφορίας Λουδοβίκου τοῦ Ζ', Φιλίππου τοῦ Β' καὶ Λουδοβίκου Θ' τοῦ Ὁσίου ἰδὲ ἐν §. 27.

Ἀγγλία (1066—1272)

§. 32. α) Ὑπὸ Νορμανδούς βασιλεῖς (1036—1154). Γουλιέλμος Α' ὁ Κατακτητὴς μόνον μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Ἀγγλοσαξόνων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν εἰς βοήθειαν κληθέντων Δανῶν ἀπεπεράτωσε τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀγγλίας, αἱ δὲ συχναὶ ἐπαναστάσεις ἐδωκαν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ ἐξολοθρεύσῃ πάντας σχεδὸν τοὺς Ἀγγλοσαξόνους εὐγενεῖς, ν' ἀποποκαταστήσῃ αὐτόν διὰ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν τοὺς Νορμανδούς καὶ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐλευθέρους θεσμοὺς τῆς χώρας ταύτης τὸ αὐστηρὸν φεουδαλικὸν σύστημα αὐτοῦ. Πρὸ παντὸς ὅμως ἐζήτησε ν' ἀνυψώσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ στέμματος διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν τακτικῶν ἐσόδων καὶ δι' αὐθαγέτων καταπιέσεων. Μὴ θεωρῶν δὲ τὸν πρεσβύτερον υἱὸν αὐτοῦ Ῥοβέρτον κατάλληλον τοιαύτης ἀρχῆς, στρατιζομένῳ ἐπὶ τῆς αὐθαγείας καὶ τῶν ὅπλων, ἐδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν Νορμανδίαν ὡς ἰδιαιτέρον δουκάτον καὶ οὕτω διεδέχθησαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου διαδοχικῶς οἱ δύο νεώτεροι υἱοὶ τοῦ Γουλιέλμου ὁ Β' καὶ Ἐρρίκος ὁ Α'. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐτιμώρησε τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του (Ῥοβέρτον) διὰ τὴν δι' ἐπαναληφθεῖσαν ἀπόπειραν αὐτοῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου, ἀφαίρεσας τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ καὶ ἐνώσας τὴν Νορμανδίαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας. Διεδέχθησαν δὲ τὸν Ἐρρίκον εἰς τὸν θρόνον κατὰ πρῶτον μὲν ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ (Στέρανος), εἶτα δὲ ὁ υἱὸς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἐρρίκος, κόμιστῃ τῆς Ἀνδεγαυίας ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενετῶν (Plantagenest, ἤθουν κλάδος σπάρτου). (4)

β) Ὑπὸ τοὺς τέσσαρας πρῶτους βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Ἀνδεγαυίας ἢ Πλανταγενετῶν (1154—1272).

4) Ἐρρίκος ὁ Β' (1154—1189). Ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας κατεῖχεν ὡς κληρονόμος τῶν Νορμανδῶν βασιλέων τὴν Νορμανδίαν καὶ τὴν ἀνωτέραν κυριαρχίαν τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βρετῶ

νά, παρὰ δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔλαβε τὴν Ἀνδεγαυίαν καὶ Μαί-
νην, καὶ παρὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ τὴν Ἀκυϊτανίαν, ὥστε οὕτως
ἐξουσίαζε πᾶσαν τὴν δυτικὴν Γαλλίαν. Πρὸς δὲ τούτοις δι' ἐκ-
στρατείας εἰς τὴν Ἰρλανδίαν (1171) κατέλαβε τὴν ἀρχὴν
καὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς νήσου ταύτης.

2) Ριχάρδος ὁ Λεοντόθυμος (1189—99) διήνυσ-
τὸ πλεῖστον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς Ἀγγλίας, δηλ. 3
ἔτη εἰς τὴν τρίτην Σταυροφορίαν, ὑπὲρ τὸ ἐν ἔτος ἐν φυλακῇ εἰς
τὴν Γερμανίαν καὶ 4 ἔτη εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ἡπείρου κτήσεις αὐ-
τοῦ. Ἐφρονέθη δὲ πολιορκίων πύργον ὑποτελοῦς, ὃν κατεπολέ-
μει, ὡς λέγεται, διὰ θησαυρὸν ὑπὸ τούτου εὑρεθέντα.

3) Ἰωάννης ὁ Ἀκτῆμων (1199—1216), ὅστις μόνος ἐκ
τῶν 4 αὐτοῦ ἀδελφῶν δὲν ἔλαβε κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πα-
τρικῆς κληρονομίας οὐδεμίαν κτήσιν (ἐξ αὐτῶ τὸ ἐπώνυμον Ἀκτῆ-
μων), ὑπερον ὅμως ἔλαβε πολλὰς, δοθείσας αὐτῷ ὑπο τοῦ Ρι-
χάρδου), ἐδολοφόνησε τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀρθούρου τῆς Βρετανίας,
ἔχοντα πλείονα αὐτοῦ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ὑπο-
στηρίζόμενον ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Αὐγούστου τῆς Γαλλίας, ἕνεκα
αὐτοῦ ὁποῖου ἀπώλεσε πάντα τὰ ἐν τῇ Γαλλίᾳ φέουδα ἐκτὸς τῆς
Γουιέννης. Ὁ Ἰωάννης ἤρισε καὶ πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον

(1) 1) Γουλιέλμος Α', † 1087.

Ῥοβέρτος δοῦξ τῆς Νορμανδίας † 1134	2) Γουλιέλμος Β'. † 1100 Ματθίλδη σύζυγος Γοδφρέδου Πλανταγενέτου κόμητος τῆς Ἀνδεγαυίας	3) Ἐρρίκος Α'. † 1135 Ἀδελαΐς σύζυγος Στεφάνου κόμ. τῶν Βλεσῶν
---	--	--

1) Ἐρρίκος Β' † 1189

4) Στέφανος
† 1154

2) Ριχάρδος Α' Λεοντόθυμος † 1199	Γοδφρέδος Ἀρθούρος δοῦξ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βρετανίας.	Ἰωάννης ὁ Ἀκτῆμων † 1216
--------------------------------------	---	-----------------------------

4) Ἐρρίκος Γ' Ῥιχάρδος
† 1272 τῆς Κορνουαλλίας

5) Γεωργίος Α'.

τὸν Γ' περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Καντερβούρης καὶ ἔνεκεν τούτου ὁ Πάπας κατὰ μὲν τῆς Ἀγγλίας ἐξερῶ-
νησε τὸ ἀνάθεμα καὶ τὴν ἀρχιερεῖν, ἀπέλυσε δὲ τοὺς ὑπηκόους
αὐτοῦ τοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ὅρκου καὶ ἐκήρυξεν αὐτὸν ἐκπώ-
τον τοῦ θρόνου, προπαλῶντας συγχρόνως τὸν βασιλέα τῆς Γαλ-
λίας νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀγγλίαν. Χάριν τῆς μετὰ τοῦ Πάπα
συνδιαλλαγῆς ὁ Ἰωάννης παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν δι' ἐπισήμου
πράξεως τὸ στέμμα τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰσλανδίας καὶ ἔλαβε
πάλιν αὐτὸ ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀπεσταλμένου ὡς παπικὸν φέ-
ουδον ἀντὶ ἐτησίου φόρου 1000 μαρκῶν. Ἡ ταπεινότης αὐτῇ
ἐνεθάρρυνε τοὺς εὐγενεῖς τῆς Ἀγγλίας ν' ἀπαιτήσωσι τὴν ἀνόρ-
θωσιν τῶν ἀρχαίων ἐλευθεριῶν διὰ ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἐγκατα-
λειφθεῖς ὁ Ἰωάννης ἐπαγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὸ 1215 τὸν μέ-
γαν χάρτην τῶν ἐλευθεριῶν (*magna carta libertatum*),
ὅστις ἐγένετο ἡ βάσις τοῦ Ἀγγλικοῦ συντάγματος. Ὅτε ὅμως
ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ τὴν χάρτην, οἱ βαρῶνοι προσήνεγκον
τὸ στέμμα εἰς τὸν Γάλλον πρίγκηπα Λουδοβίκον, ἀλλὰ μόλις
ἤρχισεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπέθανε.

4) Ἑρρίκος Γ' (1216—1272) ἔδειξε τὴν περὶ τὸ κυ-
βερνᾶν ἀνικανότητα αὐτοῦ διὰ τῆς ἀκαταλλήλου ἐκλογῆς τῶν
στρατηγῶν καὶ ὑπουργῶν αὐτοῦ, διὰ τῆς πρὸς τοὺς ξένους εὐ-
νοίας καὶ τῆς καταπίσεως τῶν ἐγγυωρίων, προσέτι δὲ καὶ δι'
ἐπεμβάσεων εἰς τὰ δικαιώματα τῶν τάξεων καὶ τοῦ λαοῦ, ἂν
καὶ (ἐπὶ 30 ἐτῶ) καὶ ἑκάστην νέαν κύρωσιν τῶν φόρων ἀνε-
νόου τὴν διαβεβαίωσιν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν. Ἡ γενικὴ δυ-
σαρέσκεια ἐπήνεγκεν ἐπὶ τέλους (1258) ἐπανάστασιν τῶν βα-
ρῶνων, ἀρχηγουμένων ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἑρρίκου, κόμητος
τῆς Λεικεστρίας, οἵτινες καὶ συνέλαβον τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Φριχάρδου τῆς
Κορνουαλλίας ἐν τῇ μάχῃ τῇ παρὰ τῇ Λουσίξ (Lewes), τῇ
ἐν τῇ κομητιᾷ τῆς Σουσεξίας (1264) καὶ ἰδιοποιήθησαν τὰ
τῆς κυβερνήσεως. Ὁ κόμης ὅμως τῆς Λεικεστρίας διὰ τῆς αὐ-
θαιρεσίας αὐτοῦ ἔκρινε νὰ γεννηθῇ ἐναντία μαρὶς εὐγενῶν καὶ
ὡς ἐκ τούτου ἐξήγγησε νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ λαοῦ, προσκαλέσας
ἐκτὸς τῶν λῆϊκῶν καὶ κληρικῶν μεριστῶν ἀντιπροσώπων

καὶ τῶν κατωτέρων εὐγενῶν, καθὼς καὶ τῶν πόλεων καὶ χωρίων, θέσας οὕτω τὰς βάσεις τῆς βουλῆς τῶν κοινοτήτων. Ὁ διάδοχος ὅμως τοῦ θρόνου Ἐδουάρδος, συναθροίσας τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ βασιλέως, κατέβαλε τὴν ἀριστοκρατίαν ταύτην τῶν βαρὼνων (διὰ τῆς παρὰ τὴν Ὑδρακλίνην τὸ 1265 μάχης, καθ' ἣν ἐφρονέυθη καὶ ὁ Λεικεστρίας) καὶ ἐμεσίτευσε τὴν μεταξὺ βασιλείας καὶ λαοῦ εἰρήνην.

Ἰσπανία.

§. 33. 1) Ἡ δύναμις τῶν Ἀράβων (Ἀλμοχαδῶν §. 26) ἐξησθῆναι βαθμυδὸν μετὰ μεγάλην νίκην παρὰ τὴν Τολώσαν (1212) τῶν συμμαχησάντων βασιλέων τῆς Ἀραγωνίας, Καστιλλίας καὶ Ναυάβρας, καθ' ὅσον ἀπαύστως αἱ Μαυριτανικαὶ κτήσεις τινὲς μὲν κατακτύντο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν βασιλέων, τινὲς δὲ παρεχωροῦντο εἰς αὐτοὺς ὡς φέοντα καὶ οὕτως ὁ Χριστιανισμὸς κατέστη ἐπὶ τῆς χερσονήσου ἰσχυρότερος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Προσέτι κατῴρθησαν οἱ Χριστιανοὶ ἡγεμόνες πρὸ τοῦ τέλους τῆς περιόδου ταύτης (1247) νὰ περιορίσασιν τοὺς Μαυριτανούς εἰς τὸ ἰδρυθέν τὸ 1238 βασίλειον τῆς Γρενάδης καὶ τὴν μικρὰν χώραν τῆς Ἀλικάντης, αἵτινες ὅμως ἀμφοτέραι ἦσαν ποχρεωμέναι νὰ θεωρῶνται ὡς ὑποτελεῖς τῶν βασιλέων τῆς Καστιλλίας.

2) Περί τῆς Χριστιανικῆς Ἰσπανίας ἰδὲ ἐν §. 26; 2.

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος.

§. 34. 1) Ὑπὸ τοὺς Κομνηνοὺς καὶ Δούκας (1057—1183) ἀπετέλει τὸ Βυζαντινὸν κράτος προπύργιον τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ εἴτα κατὰ τῶν Σελτζούκων, καθὼς εἰς τὰ ΝΑ. τὰ Χριστιανικὰ βασίλεια τῆς Πυρραϊκῆς χερσονήσου κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός (1057—1059) ἐκ μιᾶς τῶν περιφανεστέρων οἰαγενειῶν τοῦ βασιλείου, ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτωρ, ἀπεκρίθη μὲν διὰ τὰς περὶ τὴν ἀνάθρωπιν τοῦ κράτους προσπαθείας αὐτοῦ, περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ὅμως τῶν σχεδίων του ἐπέτυχθη πολλάκις λίαν τραχὺς καὶ μάλιστα πρὸς τὸν κλῆρον.

Οὗτος ζῶν ἔτι, ἀνέμικε διάλογον αὐτοῦ οὐχὶ ἐκ τοῦ οἴκου του, ἀλλὰ Κωνσταντῖνον τὸν Δούκαν, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν διὰ νὰ φέρῃ τὴν παρβύραν, αὐτὸς δὲ ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον.

Οὗτος ἀποθανὼν ἀφῆκε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κράτους εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ Εὐδοκίαν ὡς ἐπίτροπον τῶν τριῶν υἱῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴν ἔλθῃ καὶ πάλιν εἰς γάμον· αὕτη ὁμοίως μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὸν στρατηγὸν Ῥωμανὸν Διογένην, ὅστις εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Σελδσούκων συνελήφθη μὲν διὰ προδοσίας αἰχμάλωτος, ἀλλ' ἀφῆθη πάλιν ὑπ' αὐτῶν μεγαλοφύχως ἐλεύθερος μετὰ ἡπίαν αἰχμαλωσίαν. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὰ ἴδια εὖρε τὴν μὲν σύζυγον αὐτοῦ εἰς μοναστήριον κεκλησμένην, τὸν δὲ πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Δούκα Μιχαήλ τὸν Ζ' αὐτοκράτορα, ὑπὸ τοῦ ὁποίου νικηθεὶς καὶ συλληφθεὶς ἐτυφλώθη.

Ὅτε ὁ οἶκος τῶν Κομνηνῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, τὸ Βυζαντινὸν κράτος εἶχεν ἤδη ἀπολέσει τὸ πλεῖστον τῆς Ἑλλάδος· τῆς Ἀσίας (ἐκ τοῦ ὁποίου, κυριευθέντος ὑπὸ τῶν Σελδσούκων, ἐσχηματίσθη τὸ σουλτανάτον Ῥούμ, ἢ τοῦ Ἰκονίου, καὶ πᾶσαν τὴν Κάτω Ἰταλίαν, κυριευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν). Τρεῖς δὲ τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀνδρίαν ἔξωχοι αὐτοκράτορες Ἰαλῆξιος Α' ὁ Κομνηνός, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καλοῦ ὠάννης καὶ ὁ ἔγγονος Μανουὴλ ὁ Α', βασιλεύσαντες ὁμοῦ 100 σχεδὸν ἔτη (1084—1180) κατὰ τοὺς χρόνους τῶν δύο πρώτων Σταυροφοριῶν, οὐ μόνον ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς εἰς τὰς ἐσωτερικὰς διαίρέσεις καὶ συνωμοσίας, ἀλλ' ὑπερασπίσθησαν τὸ κράτος καὶ κατὰ τῶν πανταχόθεν πολεμούντων αὐτὸ ἐχθρῶν, κατὰ τῶν Σελδσούκων πρὸς Α, τῶν Νορμανδῶν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ τῶν ἀγρίων Πετσενέγων καὶ Κουμάνων πρὸς Β, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν καὶ αἱ πολλάκις δειχθεῖσαι ἐχθρικαὶ διαθέσεις τῶν Σταυροφόρων. Ὁ ἀγγλικὸς υἱὸς τοῦ Μανουὴλ, Ἰαλῆξιος ὁ Β', μετὰ βραχεῖαν κυβέρνησιν ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ ἀνοσιού ἐπιτρόπου τοῦ Ἀνδρονίκου, ὅστις μετὰ βίαν πλήρη παικίλων περιπετειῶν ἀνέβη τὸν θρόνον· μετὰ τριῶν ὁμοίως ἐτῶν ἀπανθρωποτάτην κυβέρνησιν ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ ἤδη εἰς τὸν δῆμιον παρὰδθέντος Ἰσαακίου τοῦ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγγέλων.

λων, συγγενοῦς τῶν Κερμηνῶν, καὶ παρεδόθη ὑπὸ τούτου εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ.

2) Ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀγγέλων (1185—1204). Ὁ ἄσθενής Ἰσαάκιος Β' δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀποστασίαν τῶν Βουλγάρων καὶ τὴν ἀπώλειαν τῆς Κύπρου, κυριευθείσης ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ῥιχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου κατὰ τὴν τρίτην Σταυροφορίαν καὶ πωληθείσης εἰς Γουίδωνα τὸν τελευταῖον βασιλεῖα τῆς Ἱερουσαλὴμ (ὅθεν τὸ μέχρι τοῦ 1180 βασιλεῖον τῆς Κύπρου). Ἐνεκα τούτου κατεβιάσθη ἀπὸ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ', ἐτυφλώθη καὶ ἐβρίσθη εἰς φυλακὴν. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἀνέκτησε τὸν θρόνον, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν καὶ Γάλλων κατὰ τὴν τετάρτην καλουμένην Σταυροφορίαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐξεδιώχθη (ιδεὲ κατωτέρω).

3) Ἡ Λατινικὴ αὐτοκρατορία (1204—1261) ἦτο μόνον ἀτυχὲς ἀπόπειρα τῆς μεταφοράς τῶν πολιτικῶν θεσμῶν τῆς Δύσεως εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος, οἱ Ἑνετοὶ δηλ. καὶ οἱ Σταυροφόροι οἱ ἐπιχειρήσαντες τὴν τετάρτην καλουμένην Σταυροφορίαν (§. 27) πεισθέντες ὑπὸ τῶν μεγάλων ὑποσχέσεων τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰσαακίου Β' (πενθεροῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φιλίππου), ἀπεράσισαν νὰ ἐπαναγάγῳσιν αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον. Οὕτως ἡ ἐκστρατεία ἀντὶ τῆς πρὸς τὴν Αἴγυπτον ἀγούσης ὁδοῦ ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ βραχείαν πολιορκίαν ταύτης ἀπεδόθη ὁ θρόνος εἰς τὸν τυφλωθέντα αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς τοὺς Σταυροφόρους ὑποσχέσεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξίου, ὁ μὲν υἱὸς ἐφονεύθη κατ' ἐισήγησιν προτέρου εἰνοσιμένου Μουρζούφλου ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπηκόων, ὁ δὲ πατὴρ ἀπέθανεν ἐκ τῆς λύπης καὶ τοῦ φόβου. Ἐκ τούτου οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἑνετοὶ ἐξηκολούθησαν τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Κωνσταντινούπολις ἡλώθη ἐξ ἐφόδου πρῶτην φοράν, ἀφ' οὔτου μετηνέχθη εἰς αὐτὴν ἡ ἔδρα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (1204), ἐλεηλατήθη μετ' αἰσχροῦ πλεονεξίας καὶ ἀσεβείας πρὸς τὰ ἱερά καὶ ἐγένετο πλῆρον ἢ τὸ ἥμισυ αὐτῆς παρανάλωμα τοῦ πυρός, ἐνῶ τὰ ἀναρίθμητα ἐν αὐτῇ ἔργα τῆς

τέχνης ἐθραύσθησαν, τὰ μεταλλίνα ἀνεχωνεύθησαν καὶ οἱ τέσσαρες χάλκινοι ἵπποι, ἔργον τοῦ Λυσίππου, μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ἑνετίαν. Οἱ κατακτηταὶ ἐξελεξαν ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν ὡς αὐτοκράτορα τὸν κόμητα τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνον καὶ ἵδρυσαν οὕτω τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥτις ὁμῶς διήρκεσε μόνον 57 ἔτη (1204—1261).

Ὁ Βαλδουίνος ἔλαβε μόνον τὸ τέταρτον τοῦ κράτους (τὴν Θράκην) μετὰ τῆς ἀνωτέρας κυριαρχίας τοῦ ὅλου, ἐνῷ τὰ λοιπὰ τρία τέταρτα ἔλαβον ὡς μέρη ἐξαρτώμενα ἀπ' αὐτοῦ τὰ μὲν οἱ Ἑνετοὶ (ιδίως τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς, τοῦ Αἰγαίου, τοῦ Ἰονίου Πόντου, καθὼς καὶ τὰ παράλια τῆς Προποντίδος καὶ τὰς πλείους Ἑλληνικὰς νήσους), τὰ δὲ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Λομβαρδοὶ εὐγενεῖς (ὁ μαρκίων τοῦ Μομφερράτου τὴν Μακεδονίαν καὶ μέρος τῆς Ἑλλάδος ὡς βασιλεῖον τῆς Θεσσαλονίκης).

Ἡ ἐκδιωχθεῖσα Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορικὴ οἰκογένεια διέσωσε μέρος μικρὸν τοῦ κράτους ἐν τῇ Ἑλλάσει. Ἀσίᾳ καὶ ἵδρυσεν αὐτῇ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Νικαίης, ἐνῷ ὁ πρότερον αὐτοκρατορικὸς οἶκος τῶν Κομνηνῶν ἵδρυσεν νέον αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἐν Τραπεζοῦντι. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν τὴν Ἑνετίαν φθονούντων Γενοατῶν ἐκυρίευσεν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ κατέστρεψε τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν (1261).

Οἱ Ἀραβες.

§. 3ῆ. Τὸ καλιφάτον τῶν Ἀββασιδῶν κατέστρεψαν οἱ Μογγόλοι τὸ 1258, πολιορκήσαντες τὴν μόνην ἐπὶ ὑπολειπομένην κτῆσιν τῶν καλιφῶν, τὴν Βαγδάτην, ἣν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ κατέστρεψαν, φονεύσαντες τοὺς πλείστους τῶν κατοίκων εἰς 40ήμερον σφαγὴν, ἀφοῦ πρότερον δι' ἀπάτης εἶχον ἐλκύσει τὸν καλίφην καὶ τοὺς σημαντικωτέρους κατοίκους τῆς πόλεως εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Τὸν καλίφην ἀφῆκαν ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης, θέντες πρὸς ἐμπαιγμὸν ἐνώπιον αὐτοῦ πινάκι πλῆρη χρυσοῦ. Οἱ ἀπόγονοι τοῦ τὴν σφαγὴν διαφυγόντος ἡγεμόνος Ἀκίμου ἤρχον ἐν Αἰγύπτῳ μόνον ὡς πνευματικοὶ ἀρχόντες μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως τῆς χώρας ταύτης τὸ 1517.

Οἱ Μογγόλοι.

§. 36. Οἱ Μογγόλοι, οἵτινες ἔζων νομαδικῶς ἐπὶ τοῦ ὑψιπέδου τῆς πέραν Ἀσίας ὑπὸ διαδοχικοὺς ἀρχηγοὺς σχεδὸν ἀπολύτως, ἀνέψωσαν τὸ 1206 τὸν Ταμουτσίνον υἱὸν χάνου εἰς τσιγγισχάνην (δηλ. ἀρχιχάνην). Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ κατέκτησαν τὴν βορείαν Κίναν καὶ τὸ βασίλειον τῶν Χοαρσμιῶν, κείμενον μετὰξὺ τῆς Ἰνδικῆς καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, καὶ ὑπέταξαν τὴν ἀνατολικὴν καὶ νοτιοδυτικὴν Ῥωσίαν, καθὼς καὶ τὴν Οὐγγαρίαν. Ἐπερὶ στίφος αὐτῶν διὰ τῆς Πολωνίας εἰσέβαλεν εἰς τὴν κάτω Σιλεσίαν, ἐνίκησε τὸν δούκα Ἑρρίκον τὸν Εὐσεβῆ παρὰ τὴν Βαλσταττην (1241), ἐστράφη ὁμῶς πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν, ὅτε οἱ Βοημοὶ ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ. Ἐκείθεν οἱ Μογγόλοι ἐπροσπάθησαν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Αὐστρίαν· ὅτε ὁμῶς μέγας Χριστιανικὸς στρατὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέα τῆς Βοημίας Βεγκέσλαον καὶ τοὺς δούκας τῆς Αὐστρίας καὶ Καρινθίας ἐστράτευσεν κατ' αὐτῶν, ἐστρεψάν ὀπίσω καὶ ἐκένωσαν τὴν Οὐγγαρίαν, μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιχάνου αὐτῶν. Ἡ Πολωνία, ἡ Οὐγγαρία καὶ πᾶσα ἡ Δύσις ἐπάθθησαν οὕτω, καὶ μόνη ἡ Ῥωσσία ἔμεινε ἐπὶ 200 ἔτη ὑπὸ τοὺς Μογγόλους. Τὸ ἔτος 1258 κυριεύσαντες οὗτοι τὴν Βαγδάτην κατέστρεψαν τὸ καλλιπράτον τῶν Ἀβασσιδῶν. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ 13^{ου} αἰῶνος τὸ κράτος τῶν Μογγόλων, ἀπὸ προστετέθη καὶ τὸ Τίβετ καὶ ἡ μεσημβρινὴ Κίνα, ἔσχε τὴν μεγίστην ἐκτασιν αὐτοῦ, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Κινεζικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν συνόρων τῆς Πολωνίας, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Σιβηρίας. Καθέδρα τοῦ ἀρχιχάνου ἦτο τὸ Πεκίνον, αἱ δὲ διάφοροι χώροι ἐκυβερνῶντο ὑπὸ κατωτέρων χανῶν ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀρχιχάνου.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν Σταυροφοριῶν μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς (1273—1492)

§ 37. α) Βασιλεῖς ἐκ διαφόρων οἰκῶν (1273—1492).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

Ἰωάν. ὁ Πατροκλέης + 1313

Ἰωάν. ὁ Πατροκλέης + 1313

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

ῥοδῶτος Α',
 κῆμης τοῦ Ἀλεξάνδρου, χωροκόμης τῆς Ἀλαπείας καὶ ἑσπείας τῆς Γερμανίας (1473—1491).

Μετά τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ριχάρδου, μὴ δεχθέντος καὶ πάλιν τὸν θρόνον τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ὁττοκά-
ρου, ἐξελέχθη βασιλεὺς ὁ κόμης τοῦ Ἀψοβούργου Ῥοδόλ-
φος, ὅστις ἀπῆλθε τὴν εἰς τὸ στέμμα ἀπόδοσιν τῶν ἀπὸ τοῦ
θανάτου Φριδερίκου τοῦ Β' εἰκίως καταληφθέντων αὐτοκρατο-
ρικῶν φερόδων. Τὸ μέτρον τοῦτο ἀπέβλεπε κυρίως τὸν βασιλέα
τῆς Βοημίας Ὁττόκαρον, τοῦ ὁποῖου τὸ κράτος ἐξετείνετο ἀπὸ
τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν Γιγαντιῶν ὄρεων καὶ περι-
λάμβανε τὴν Αὐστρίαν, Στεϊρίαν, Καρινθίαν, Καρινόλην, τὴν ἰδίαν
Βοημίαν καὶ τὴν μαρκιωνίαν τῆς Μοραβίας.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ὁττόκαρος ἤρθετο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Ῥο-
δόλφον καὶ νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν Βοημίαν καὶ Μοραβίαν,
αἵτινες δικαιοδικτικῶς ἀνήκον εἰς αὐτόν, ὁ Ῥοδόλφος, βοηθού-
μενος ὑπὸ τῶν Οὐγγρων, ἐκίνησε δις πόλεμον κατὰ τοῦ Ὁττο-
κάρου καὶ ἐπὶ τέλους ἐνίκησεν αὐτόν εἰς μάχην κατὰ τὸ πλη-
σίον τῆς Βιέννης πεδίον τοῦ Μάρχου, ἐνθα καὶ ἔπεσεν ὁ
Ὁττόκαρος.

Τὰς ἀνακτηθεῖσας κτήσεις τοῦ στέμματος (Αὐστρίαν, Στεϊ-
ρίαν, Καρινθίαν καὶ Καρινόλην) ἰδὼκεν ὁ Ῥοδόλφος εἰς τοὺς
υἱοὺς αὐτοῦ Ἀλξέρτον καὶ Ῥοδόλφον καὶ οὕτως ἐβῆκε τὰ θεμέ-
λια τῆς δυνάμεως τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου, ὅστις ὕστερον σχεδὸν
ἄνευ διχοκοπῆς κατεῖχε καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα. Ἀργό-
τερον ὅμως ἔδωκε τὴν Καρινθίαν εἰς τὸν πιστῶς ὑπηρετήσαντα
αὐτόν εἰς τοὺς πολέμους κόμητα τοῦ Τυρόλου Μαϊνάρδον (1288).
Ἐκτοτε τὸ κύριον μέλημα τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Γερμανικῆς ἡ-
πύρχεν ἡ ἐπέκτασις τῆς οἰκογενειακῆς αὐτῶν δυνάμεως, ἵνα οὕ-
τως ᾖεν ἐξηττημένη εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν αὐτοκράτωρ ἐξε-
λέγετο ἐξ ἄλλου οἴκου. Τρόποντι, ἐπειδὴ ἡ ἐκλογὴ κατόπιν κατήν-
τησε νὰ γίνεταί ὑπὸ ἑπτὰ μόνον ἐκλεκτόρων ἡγεμόνων, αὗτοι
ἐπρόσβλεπον νὰ ἐκλέγωσιν ἀσθενῆ βασιλέα, ἵνα οὕτως ἔχωσιν αὐ-
τὸν ὑποχείριον· διὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥοδόλφου δὲν ἐξε-
λέχθη αὐτοκράτωρ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλξέρτος, ἀλλ' ὁ κόμης τῆς
Νασσαυίας Ἀδόλφος.

Μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐφρόντιζεν ὁ Ῥοδόλφος νὰ τηρῇ τὴν εἰρήνην τῆς
Χώρας καὶ ἔνεκα τούτου πολλὰκις αὐτὸς ἤγγειτο πρὸς ἀποκατάστασιν

τῇ, ἀποδείξασαι ἀπειλούμενης διαταράξεως τῆς τάξεως· δὲν κα-
τάθαισεν ὅμως, νὰ τηρήσῃ ἐπὶ μακρὸν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν προ-
τάσεων καὶ τῆς ἰδιοκτησίας, εἰμὴ ἐνθα συνετέλουν ἐσχυροὶ τῆς χώ-
ρας ἡγεμόνες.

2) Ὁ Ἀδόλφος τῆς Νασσαυίας (1292—98), διὰ ν' αὐξήσῃ
τὴν δύναμιν τοῦ οἴκου του, λαβὼν ἀγορμὴν, κατέλαβε καὶ ἰδιο-
ποίησεν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀλβίου Μισνίαν μετὰ τῆς κομητείας τῆς Λου-
σατίας, καθὼς καὶ τὴν Θουριγγίαν. Ἐνεκα ὅμως τῶν ὁμοτήτων,
αἱ διέπραξεν αὐτόθι καὶ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τοὺς ἐκ-
λεκτορας ὑποσχέσεών του καθήρεθαι καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέχθη
ὁ δούξ τῆς Αὐστρίας Ἀλβέρτος, ὁ Ἀνάγωγος, υἱὸς τοῦ Ῥοδόλ-
φου. Ὁ Ἀδόλφος ἔπεσε μαχόμενος παρὰ τὴν Γουιχάιμην
τὴν οὐ μακρὰν τῆς Βορματίας.

3) Ἀλβέρτος Α' ὁ Αὐστριακὸς (1298—1308, εἴληπεν αὐ-
ξάνη τὴν δύναμιν τοῦ οἴκου του, καταλαμβάνων χερσίνοντα αὐ-
τοκρατορικὰ φέουδα. Αἱ προσπάθειαι ὅμως αὐτοῦ τοῦ νὰ κατα-
λάβῃ τὴν Ὁλλανδίαν, τὴν Ἑνεγκουίαν, καθὼς καὶ τὴν Θουριγγίαν
καὶ Μισνίαν, τὰς κατακτηθείσας ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδόλφου ἐκ-
διωχθέντων κυρίων αὐτῶν, ἀπέτυχον. Ἐπίσης καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ Ῥοδόλφου κατὰληψις τοῦ Βασιμικοῦ θρόνου ὀλίγον
διήρκεσεν. Ὡς αὐτῶς, ἔνεκα τῆς ὑπεροπτικῆς καὶ ἀπανθρώπου
διαγωγῆς τῶν αὐτοκρατορικῶν τοποτηρητῶν Γεσλέρου κα

4) Βεγκέσλαος Α', υἱὸς Ὀττοκάρου Β' 1278—1305.

Βεγκέσλαος Β'	Ἄννα σύζυγος	Ελισάβετ νομφ.
1305—1306	Ἐβρίκου τῆς Καρυνίας 1308—1311	Ἰωάννην τοῦ Λουξεμβούργου 1311—1346

Κόρολ. Α' 1346—78	Ἰωάν. ἡγεμὸς	Βεγκέσλαος τοῦ
Σχ. 1) Δευκὴ τῆς Οὐαλεσίας	μαρκίων τῆς Μοραβίας	Λουξεμβούργου
2) Ἀγνή ἡ ἐκ τοῦ Παλατινάτου	σὺς. Μοραβίας	† 1383.
3) Ἄννα τῆς Σιλεσίας	Μαυλιτάσις	
4) Ελισάβετ τῆς Πομερανίας		

Βεγκέσλαος	Σιγισμόνδος	Ἰωάννης δολὴς
1387—1410	1410—1437	τοῦ Γορλιτίου.

Ἐλισάβετ, σύζυγ. Ἀλβέρτου τοῦ Β'.

Βαριγγέρον ἐγενήθη τὸ 1370 ἡ συνωμοσίαι τοῦ Βερνέρου Σταυροφάχου ἐκ Σουητίας, τοῦ Βαλτέρου Φυρστίου ἐξ Οὐρίας καὶ τοῦ Ἀρνόλδου Μελχιάλου ἡ Ἀλθέρτου ἐξ Οὐντερβάλδης καὶ 30 ἄλλων ἐπὶ τοῦ Ρουτλίου, μεμονωμένου λαϊκῶνος παρὰ τὴν λήμνην τῶν ἐν Ἑλβετικῇ τεσσάρων καντωνίων. Διὰ ταύτης ὁ μὲν Ἰέσλερος ἔπεσεν ὑπὸ τὸ βέλος τοῦ Τέλλου (ὃν εἶχεν ἀναγκάσει νὰ κτυπήσῃ διὰ βέλους μᾶλλον τεθὲν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ), ὁ δὲ Ἰδρουβίς ἐπὶ δέκα ἔτη δεσμός τῶν τριῶν καντωνίων ἐγένετο ἡ θάσις τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας. Τὸν Ἀλβέρτον, μέλλοντα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Βοημίας, ἐδολοφόνησεν ὁ ἀνεμὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Πιτροκτόνος ἀντικρὺ τοῦ πύργου τοῦ Ἀψοδούργου καὶ μόλις μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἐξελέχθη βασιλεὺς.

4) Ὁ κόμης Ἑρρίκος τοῦ Λουξεμβούργου (1308—1313) κατώρθωσε ν' ἀποκτήσῃ τὴν Βοημίαν, διότι αἱ τάξεις αὐτῆς, δυσχερεστηθεῖσαι κατὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ἔδωκαν τὸ στέμμα εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἑρρίκου Ἰωάννην διὰ τῆς χειρὸς τῆς Βοημικῆς ἡγεμονίδος Ἑλισάβετ. Ἐῖτα ὁ Ἑρρίκος μεταβῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν οὐ μόνον τὴν Γερμανικὴν κυριαρχίαν ἐν αὐτῇ ἀνίδρυσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν μετὰ 62 ἔτων διακοπῆν. Ἀποθανόντος τοῦ Ἑρρίκου, ἐξελέχθησαν ὑπὸ τῶν ἐκλεκτόρων δύο βασιλεῖς, καὶ ὑπὸ μὲν τῆς μειονοψηφίας ὁ δούξ τῆς Αὐστρίας Φριδερίκος ὁ Πρώτος, ὑπὸ δὲ τῆς πλειονοψηφίας

5) Ὁ δούξ τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος (1314—17). Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ὁ μεταξὺ τῶν δύο βασιλέων πόλεμος, ἡ Αὐστρία ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὰ Ἑλβετικὰ καντώνια διὰ τὴν κατὰ Ἀλβέρτου τοῦ Α' ἀποστασίαν των. Ὁ δούξ ὅμως τῆς Αὐστρίας ἡττήθη μετὰ τοῦ ἀχρήστου πρὸς τὸν πόλεμον ἐκείνον χάρις ἱππικοῦ του τὸ 1315 παρὰ τὴν Μοργάτην ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν, οἵτινες τότε συνωμολόγησαν αἰωνίαν ἐνότητά ἐν Βρύννη. Μετὰ τοῦτο, γειωμένους μάχης μεταξὺ τῶν δύο βασιλέων παρὰ τὴν Μυλδόρφην τὴν παρὰ τὸν Ἰννον καὶ τὴν Ἀμπιφίγγην, ὁ Φριδερίκος ἡττήθης συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Φριδερίκου ἐξηκολούθουν τὸν πόλεμον μετ' ἐπιτι-

χίας κατὰ τοῦ Λουδοβίκου, οὗτος συνωμολόγησε μετὰ τοῦ ἀντιπάλου του συνθήκην, δι' ἧς ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τοῦ Γερμανικοῦ θρόνου δικαιοματίων του. Ὅτε δ' ὁ Φριδερίκος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνωμολογηθείσης συνθήκης, ἐπανῆλθε μόνος εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ὁ Λουδοβίκος τοσοῦτον συνεκινήθη ἐκ τῆς πίστεως ταύτης, ὥστε παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ὁ μεγαλειότερος ἐχθρὸς τοῦ Λουδοβίκου ἦτον ὁ ἐν Ἀβενιῶνι τότε ἐδρεύων Πάπας Ἰωάννης ὁ ΙΒ', ὅστις, ἀξιῶν νὰ ἐξετάζῃ τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος, ἀφώρισε τὸν ἀντιλέγοντα εἰς τοῦτο Λουδοβίκον. Ἐνεκα τοῦτου ὁ Λουδοβίκος προτραπείς ὑπὸ τῶν Γιδελλίνων μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν 1327 καὶ ἐδέχθη ἐν μὲν τῇ Λομβαρδίᾳ τὸ Λομβαρδικόν, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Πάπα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχεν ἀρκετὰς δυνάμεις εὐγενῶν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γερμανίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φριδερίκου (1330) καὶ ἔκαμε διαφόρους ματαίους ἀποπειράς διὰ νὰ συμφιλιωθῇ μετὰ τοῦ Πάπα, διότι ἀντέπραττον εἰς τοῦτο οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ Νεαπόλεως. Ἐκ τούτου οἱ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐκλέκτορες ἐκτὸς τοῦ τῆς Βοημίας ἐκήρυξαν ἐν τῇ πρώτῃ ἐν Ῥένσῃ (1338) συνόδῳ τῶν ἐκλεκτῶν, ὅτι ὁ διὰ πλειανομήκειας ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγόμενος αὐτοκράτωρ ἢ Ῥωμαῖος βασιλεὺς δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς κυρώσεως τοῦ Πάπα. Ἡ σύμπτωσις ὅμως τοῦ Λουδοβίκου μετὰ τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας ὀλίγον διήρκεσεν ἔνεκα τῆς πλειονείας αὐτοῦ· ὅθεν ὁ ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῆς Βοημίας Ἰωάννης κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς (1346) ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κάρολος, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Βαυαρικὴ μερὶς ἀντέταξε τὸν ἐκ Σβαρτσβαύργου Γύνθγκον· ἀλλ' ἀποθανόντος τούτου, ἀνεγνωρίσθη ὁ Κάρολος παρὰ πάντων.

β) Βασιλεῖς ἐκ τοῦ Λουξεμβούργου καὶ οὐ τοῦ οὐδεῖος τῆς Βοημίας (1347—1378)

1) Κάρολος Δ' (1347—1378). Τούτου ἡ φροντίς περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν κληρονομικὴν αὐτοῦ χώραν Βοημίαν, ἐν ᾗ ἴδρυται (1348) ἐν Πράγῃ τὸ πρῶτον Γερμανικὸν πανεπιστήμιον, τὸ ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἤριθμαι 7000 φοιτητὰς, ἐβεβλήωσε πρὸς

τούτοις τοὺς νόμους καὶ τὰ δικαστήρια, ἤξισσε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν καὶ ὑπεστήριξε τὸ ἐμπόριον, τὴν μεταλλουργίαν, ἀμπελοφυτείαν, κτλ. Διὰ τὴν Γερμανίαν ὅμως ὀλίγον ἐπρόντιζε, διότι καὶ τὴν Ἰταλίαν κατέλειπεν εἰς τὴν τύχην της καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς Βουργουνδίας ἀξιώσεών του παρητήθη. Ὑπὲρ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους δὲν ἐπραξεν ἄλλω, εἰμὴ ἐξέδωκε πρὸς κατάρπασιν τῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀναφυόμενων ἐρίδων τῶν ἐκ τοῦ ἀορίστου τῆς ἐκλογῆς προερχομένων εἰς τὴν ἐν Μάγτταις (1336) δίαιτην *Χρυσόβουλον*, δι' οὗ διατάσσεται, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μαγοντιακοῦ συγκλητὶ ἐντὸς τριῶν μηνῶν τοὺς ἐκλέκτορας ἐν Φραγκοφύρτῃ πρὸς νέον ἐκλογὴν, εἴθω ἐκλέγεται ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ πλειονοψησίαν καὶ στέφεται ἐν Ἀκνίσγρῳ, καὶ ὅτι αἱ κοσμικαὶ ἐκλεκτορικαὶ εἶνε ἀδιαιρέτοι καὶ διαδοχικαὶ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐκλέκτορες δ' ὀρίσθησαν οἱ ἀρχιεπίσκοποι τοῦ Μαγοντιακοῦ, τοῦ Τρεβίρου, τῆς Κολωνίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας, ὁ κόμης Παλτίνος τοῦ Γ'ήου, ὁ δούξ τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου. Εἰ καὶ ἐξέδωκεν δὲ οἱ αὐτοκράτορες πολλὰς διατάξεις περὶ γενικῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης, αἱ ἐρίδες ὅμως καὶ αἱ διαμάχαι ἐξηκολούθουν· διὸ αἱ πόλεις ἐσχημάτισαν δεσμοὺς, ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ὑπερασπίζωνται τὸ ἐμπόριον αὐτῶν καὶ τὴν συγκοινωνίαν κατὰ τῶν αὐξουσῶν ληηρικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν εὐγενῶν. Οὕτως αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς βορείας Γερμανίας ἀπετέλεσαν τὴν Γερμανικὴν Ἀνσαν (§. 49), αἱ τῆς δυτικῆς καὶ μέσης τὸν Ῥηνικὸν δεσμὸν, ἐκ δὲ τῶν πρὸς μεσημβρίαν τινὲς μὲν (Ζυρίχη, Βέρνη) προσῆλθον εἰς τὴν Ἑλβετικὴν ὁμοσπονδίαν, τινὲς δὲ ἀπετέλεσαν τὸν Σουηδικὸν δεσμὸν· ἀλλὰ καὶ οἱ εὐγενεῖς ἀντέταξαν κατὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν πόλεων τοὺς ἰδίους ἐκυτῶνδεσμοὺς (δεσμὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κτλ.) ἢ πρὸς ὑπεράσπισιν ἀρχαίων δικαιωμάτων, ἢ πρὸς ἀπόκτησιν νέων. Ὁ Κάρολος οὐ μόνον ἠγαίετο τοὺς δεσμοὺς τούτους τοὺς ἀπαγορευμένους ὑπὸ τοῦ Χρυσοβούλου, ἀλλὰ καὶ διὰ μεγάλων χρηματικῶν θυσιῶν καὶ τῆς ὑποθήκεύσεως ἐλευθέρων πόλεων κατώρθωσε νὰ τὸν διαδεχθῇ ὁ υἱὸς αὐτοῦ

2) Βεγκέσλαος 1378—1400 (1410), ὅστις κρατήσας δι'

ἐκπτόν τὴν Βοημίαν, τὸ ἄνω Παλατινάτον καὶ τὴν Σιλεσίαν, μετὰ τῶν ὁπίκων ὑστερον ὡς κληρονόμος τοῦ ἀτέκνου θείου του Βεγκεσλάου ἦλθε τὸ Λουξεμβούργον, ἀρῆκε εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Σιγεμουῖνον τὴν μαρκωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου διὰ νὰ μὴ ἐκλωθῇ δύο ψῆροι ἐκλογικαὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἄν δὲ καὶ ἐξέδωκε πολλὰς διατάξεις περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τῆς Γερμανίας, ὅμως δύο ἐμφύλιοι πόλεμοι κατεσπάραν αὐτὴν κατὰ τὸ διόστημα τῆς βασιλείας τοῦ Βεγκεσλάου. Τούτων ὁ μὲν πρῶτος ἐκινήθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδου τοῦ Εὐσεβοῦς κατὰ τῶν ὁμοσπόνδων Ἑλβετῶν καὶ ἐληξε διὰ τῆς ἡττης καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Λεοπόλδου παρὰ τὴν Σεμπάχην (1386), ὁ δὲ δεύτερος ὑπὸ τῶν Σουητικῶν καὶ Ῥηνικῶν πόλεων κατὰ τοῦ κήμπος Ἑδεράρδου τῆς Βυρτεμβέργης καὶ τοῦ κήμπος Παλατινοῦ τοῦ Ῥήνου Ῥουπρέχτου, ὅστις ἐληξε διὰ τῆς ἡττης τῶν πόλεων τούτων. Αἱ καλὰ διαθέσεις τοῦ Βεγκεσλάου οὐ μόνον τὴν Γερμανίαν ἐβλάψαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ βασιλείον τῆς Βοημίας. Ὅθεν ἐξεβράχη συνωμοσία τῶν εὐγενῶν τῆς Βοημίας, οἵτινες συλλαβόντες τὸν βασιλέα ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν Αὐστρονίαν ἡλευθερώθη ὅμως ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου δουκὸς τῆς Γορλιτίου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Βεγκεσλάος καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἐξηκολούθει νὰ μὴ φροντίῃ περὶ τῆς Γερμανίας, οἱ τέσσαρες Παράρρητοι ἐλέκτορες, καθαιρέσαντες αὐτόν, ἐξέλεξαν (1400) αὐτοκράτορα τὸν ἐξοχὸν διὰ τὰ προτερήματα αὐτοῦ κόμητα Παλατίνον τοῦ Ῥήνου Ῥουπρέχτου. ὅστις ὅμως δὲν κατώρθωσε κατὰ τὸ διόστημα τῆς 10ετοῦς βασιλείας του (1400—1410) νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν τάξιν, οὔτε εἰς τὴν Γερμανίαν, οὔτε εἰς τὴν Ἰταλίαν. Αὐτὸν δ' ἀποθανόντα διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γερμανίας ὁ ἀδελφός τοῦ Βεγκεσλάου

3) Σιγεμουῖνος (1410—1437). Πρώτη φροντίς αὐτοῦ ὑπῆρξε νὰ καταστρέψῃ τὸ πρὸ 40ετῶν ἐπέλθον σχίσμα τῆς ἐκκλησίας ἀφ' ὅπου δὴλ. σὶ Πάπαι ἐπὶ 73 ἔτη ἥδρευον ἐν Ἀθηνῶνι, ἀπὸ 10 ἡτῆ ἐτῶν (1378) ἐξελέγοντο Πάπαι καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ῥώμῃ Ῥωμαίων καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθηνῶν Γάλλων καρδινάλιων. Ἦν Πίτερ ἐκκλησιαστικὴ σάυνδος (1419) δὲν κατώρθωσε ν'

ἔρη τὸ κακὸν, διότι κηρύττασα ἐκπτώτους τοὺς δύο Πάπας, Γρηγόριον τὸν ΙΒ' καὶ Βενέδικτον τὸν ΙΓ', ὠνόμασε τὸν Ἰωάννην ΚΙ' ὡς νόμιμον Πάπαν καὶ οὕτω, μὴ παραιτουμένων ἐκείνων, ἡ ἐκκλησία εἶχε τρεῖς Πάπας.

Ἐνεκα τούτου συνεκλήθη τὸ 1414 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ ΚΙ' οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν Κωνσταντίᾳ. Ὁ Πάπας Ἰωάννης παρητήθη ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραιτηθῶσιν ἐπίσης καὶ οἱ δύο ἄλλοι καὶ ἠλπίζεν ὅτι δεικνύων τοιαύτην αὐταπάρνησιν ἤθελεν αὐτὸς ἐκλεχθῆ ἄλλιν ὑπὸ τῆς συνόδου. Ταχέως ὅμως μετεμελήθη διὰ τὸ ἔγμα τοῦτο, καὶ φυγὼν ἀπὸ τῆς Κωνσταντίας εἰς τὴν Σχαφρούσσην, ἠλπίζεν οὕτως ὅτι ἤθελε διαλυθῆ ἡ σύνοδος. Αὕτη ὅμως, κηρύττασα τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον ἀνωτέρην τοῦ Πάπα, καθήρεσε τὸν Ἰωάννην. Ὁ Γρηγόριος ΙΒ' παρητήθη τότε ἐκουσίως καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς μετέβη εἰς τὴν Περπιγνάνην, ἵνα πείσῃ καὶ τὸν Βενέδικτον ΙΓ' νὰ παραιτηθῇ. Οὗτος ὅμως ἐπέμενε λέγων, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ νόμιμος Πάπας καὶ ὅτι, παραιτηθέντων τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ καὶ καθαιρεθέντων, τὸ σχίσμα ἐξέλιπε καὶ οὐδὲν τὸ καλοῦον ἵνα διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτοῦ ἀποκαταστῇ ἡ ἐνότης τῆς ἐκκλησίας. Ἡ σύνοδος ὅμως καθαιρέσασα καὶ αὐτὸν ἀνηγόρευσε Πάπαν Μαρτίνον τὸν Ε'.

Συγχρόνως ἡ σύνοδος αὕτη ἐπεχείρησε τὴν ἐκρίνωσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰωάννου Οὔσσου, ὅστις διέδιδεν ἐν Βοημίᾳ τὰ ὑπὸ τοῦ Πάπα αἱρετικὰ κηρυχθέντα δόγματα τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ Θεολόγου Ἰωάννου Βικλέφρου, καίτοι αὐστηρῶς ἀπαγορευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Πράγης καὶ τοῦ Πάπα. Ὁ Οὔστος, προσκληθεὶς εἰς τὴν σύνοδον, ἐπαρουσιάσθη, λαβὼν πρότερον ἐγγύησιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας. Ἀποῦ δὲ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῆς συνόδου, ἵνα ἀνακαλέσῃ Ὁῦστος τὰς διδασκαλίας του, ἀπέβησαν μάταιαι, αὐτὴ τὸν ἐκήρυξεν αἱρετικὸν καὶ ἀνέθηκε τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς θάνατον.

Ὁ φίλος αὐτοῦ Ἰερώνυμος ὁ ἐκ Πράγης, ὅστις ἐπίσης εἶχε μεταβῆ εἰς Κωνσταντίαν, κατ' ἀρχάς μὲν ἀνεκάλεισε πᾶσας τὰς εἰς τὴν

καθολικὴν πίστιν ἀντικειμένης διδασκαλίας αὐτοῦ· τὴν ἀνάκλησιν ὁμῶς ταύτην ἐρνηθεὶς μετὰ ταῦτα, ὑπέμεινεν ἐπίσης τὸν διὰ πυρὸς θάνατον,

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς συνόδου ταύτης ὁ Σιγεμοῦνδος ἔδωκεν (1415) εἰς τὸν Βουργάρον τῆς Νυρεμβέργης Φριδερίκον τὸν ΣΤ' ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ὁρνζόλλερνων τὴν μαρκιωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου μετὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐκλέκτορος, ἀφοῦ οὗτος εἶχεν ἡδη λάβει ἀπό τινων ἐτῶν τὸ ἀξίωμα τοῦ ποττηρητοῦ τῆς μαρκιωνίας ταύτης διὰ πολλὰς καὶ σημαντικὰς ὑπηρεσίας.

Ὁ πόλεμος τῶν Οὔσσιτων (1419—1435). Ἀποθανόντος τοῦ Βεγκσλάου (1419), οἱ Οὔσσιται, θεωροῦντες τὸν Σιγεμοῦνδον αἴτιον τοῦ θανάτου τοῦ Οὔσσου, ἀρνήθησαν νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς βασιλέα τῆς Βοημίας καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ζίσκα ἐξέητσε νὰ γενικώσῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὅλην τὴν Βοημίαν διὰ συναθροίσας τοὺς λαοὺς ἐπὶ τῶν ὁρίων Ὁρνώρ, Χωρῆς, κτλ. Ὅτε δ' ὁ αὐτοκράτωρ Σιγεμοῦνδος (1420) ἦλθε πρὸς τῆς Πράγης μετὰ μεγάλου στρατοῦ, ὁ Ζίσκας μετὰ τῶν φαντατικῶν αὐτοῦ Ὁρνώρων, ἀπλισμένον μὲ ἀξίνας καὶ δρέπανα, ἀπέκρουσε τὴν ἔρροδον καὶ ἐνίκησε δις τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς τὴν Μοραβίαν. Καίτοι δ' ἐντελῶς τυρλωθεὶς ὁ τοιοῦτος Ζίσκας, ὑπερασπίσθη καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1421) τὴν Βοημίαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ἡ δευτέρα αὐτῇ ἐκστρατεία διὰ τῆς παρὰ τὴν ἐν Βοημίᾳ Γερμανικὴν Βροδὴν μάχης ἐληΐεν ἐπὶ ἀτιμώτερον τῆς προτέρας. Ὅτε ὅμως ὁ Ζίσκας ὡς ἀπόλυτος κύριος ᾔθελε νὰ ὑποτάσσωνται πάντες εἰς αὐτὸν καὶ δὲν ἠνείχετο ἄλλας θρησκευτικὰς ἢ πολιτικὰς δοξασίας ἢ τὰς ἰδικὰς του, οἱ κάτοικοι τῆς Πράγης καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Βοημίας διηνέχθησαν πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ὀπκδοῦς αὐτοῦ Ὁρνώρους καὶ οὕτως ἐγεννήθη καταστρεπτικὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις διήρκεσε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ τυφλοῦ στρατάρχου τῶν Ὁρνώρων (1424).

Ἀποθανόντος τοῦ Ζίσκα, καὶ αὐτοὶ οἱ Ὁρνώροι διηρέθησαν εἰς δύο καὶ οἱ μὲν πολυαριθμότεροι ἐξέλεξαν ἀρχηγὸν τὸν ὑποστράτηγον τοῦ Ζίσκα, πρῶτον μοναχόν, Προκόπιον τὸν Μέγαν, οἱ δὲ ἀλιγαριθμότεροι,

μεινάντες κατ' ἀρχάς ἀνευ ἀρχηγού (ὅθεν καὶ Ὁ ρ ρ ρ ν ῖ τ α ι) ἐξέλε-
ξαν ὑπερὸν Ἱεροκόπιον τὸν Μικρόν.

Μέχρι τοῦ ἐτους 1423 οἱ Οὐσσῖται περιωρίσθησαν εἰς ἀμυν-
τικὸν πόλεμον· ἔκτοτε ὅμως ἤρχισαν νὰ ἐπιτίθενται καὶ ἐξέρ-
χονται πᾶν ὅριον τῆς Βοημίας πρὸς πᾶσας τὰς διευθύνσεις.
Αἱ ἐπανειλημμέναι καταστρεπτικαὶ ἐπιδρομαὶ αὐτῶν εἰς τὰς
γειτονικὰς χώρας, Σιλεσίαν, Μοραβίαν, Αὐστρίαν καὶ Βαυαρίαν,
ἐκίνησαν κατ' αὐτῶν τρεῖς νέαι ἐκστρατεῖαι τοῦ Γερμανικοῦ
κράτους, τοῦ ὁποίου ὅμως οἱ στρατοὶ ἢ ἐξωλοθρεύθησαν διὰ
τῆς τακτικῆς τῶν Βοημῶν στρατηγῶν (Λουσσίνη 1427), ἢ διε-
σκορπίσθησαν αἰσχυρῶς ἀπὸ μόνον τὸν τῆμον τοῦ ὁ ὁμάτος τῶν
φανατικῶν ἀντιπάλων αὐτῶν (Μεϊσν 1427 καὶ Θάμσος 1431).
Μόνον δ' ἀπὸ πᾶσα ἐλπίς τῆς διὰ τῶν ὀπλῶν νίκης, καθὼς
καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ Βοημικοῦ κράτους ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν
ἐρίδων ἀπωλέσθη, ἐγένοντο εἰς τοὺς Βοημοὺς παραχωρήσεις τι-
νές καὶ ἐκ μέρους τῆς Γερμανικῆς ἐγκατελείφθη ἡ ἰδέα τῆς ἀνευ
ἄλλων ὑποταγῆς τῶν Βοημῶν. Ἰσαύτως καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ σὺν-
οδοῦ ἔκαμε παραχωρήσεις τινὰς καὶ αὐτῶς ἐσυμβεβῆσθη μετὰ
τῆς μετρίως μερίδος τῶν Καλλιστίνων. Ὅτε ὅμως οἱ Θαβῶ-
μοι καὶ Ὁρρανῖται ἠρνήθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν συμβιβασμὸν,
τότε προσεβλήθησαν συγχρόνως ὑπὸ τῶν Καλλιστίνων καὶ τῶν
Καθολικῶν καὶ ἡττηθέντες δις ἠναγκάσθησαν νὰ παραδώσωσι
τὰς ὀχυρὰς θέσεις αὐτῶν καὶ νὰ ἡσυχάσωσιν. Ὁ Σιγεμουῆδος
κατάρθωσε τέλος διὰ πολλῶν παραχωρήσεων ἡ ἀναγνωρισθῆ
Βασιλεὺς τῆς Βοημίας.

Διαρκούσης τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὁ Σιγεμουῆδος μόλις
τὸ 24 ἔτος τῆς βασιλείας του ἐπέφθην (1433) αὐτοκράτωρ, ἐ-
φροντίζεν ὅμως καὶ οὗτος, ὥς ὁ πατὴρ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,
μᾶλλον διὰ τὸ καλὸν τῶν ἰδίων αὐτοῦ χωρῶν, ἢ διὰ τὸ τοῦ
ὅλου Γερμανικοῦ κράτους. Αἱ φροντίδες αὐτοῦ περὶ τοῦ βασι-
λείου τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ διοίκησιν
καὶ τὴν κατ' ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἐξασφάλισιν τὸν ἔκαμον νὰ
διατρέψῃ τὸ πλεῖστον τῆς βασιλείας του ἐκτὸς τῶν Γερμανικῶν
χωρῶν.

γ) Βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας ἀπὸ τοῦ

4438. 1) Ἀλβέρτος Β' (1438—39). Τοῦ Σιγεμονόδου ὁ γαμ-
βρός, δούξ τῆς Αὐστρίας Ἀλβέρτος Ε' ἄνευ ἰδίας ἐνεργείας ἐ-
ξελέχθη παμφηρεὶ ὑπὸ τῶν ἐκλεκτῶρων αὐτοκράτωρ, οἵτινες
ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ἰσχυροῦ αὐτοκράτορος διὰ τοὺς ἐπαπει-
λοῦντας αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων κινδύνους, καὶ ἔκτοτε τὸ αὐ-
τοκρατορικὸν ἀξίωμα μέχρι τῆς καταργήσεως αὐτοῦ ἔμεινεν ἐπὶ
τὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας. Ὁ Ἀλβέρτος ἐκκληρονόμησε συγχρό-
νως καὶ τὸν Ὠρόνον τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας. Ἀλλὰ μετὰ
ἐν ἔτος ἐπανήλθεν ἀσθενὴς ἀπὸ τινα κατὰ τῶν Τούρκων αὐτο-
χῆ ἐκστρατείας, οἵτινες εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν,
καὶ ἀπέθανε πρὶν ἢ στερεθῇ αὐτοκράτωρ. Μετὰ τὴν βραχυτέραν
ταύτην πάσης ἄλλης βασιλείας τῆς Γερμανίας ἠκολούθησεν ἡ
μηκίστη πασῶν, καθόσον ὁ ἐξάδελφος τοῦ Ἀλβέρτου

2) Φριδερίκος Γ' (Δ') 1440—92, ὁ τελευταῖος ἐν Ῥω-
μῇ στερεθὲς αὐτοκράτωρ, ἐδρασκεύετο 53 ἔτη, τὰ πλείστα ὅ-
μως ἀτυχῆς. Ὁψιγενὴς υἱὸς Ἀλβέρτου τοῦ Β', Λαδισλάος ὁ
Ὁψιγενὴς, ἔλαβε τὸ στέμμα τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας μετὰ
τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ (1437) αἱ δύο χώραι ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ
τοῦ Ἀψδουργικοῦ οἴκου, καθόσον οἱ μὲν Βοημοὶ ἐξέλεξαν βα-
σιλέα τὸν τέως ταπεινοτάτην τῆς χώρας αὐτῶν Γεώργιον Πο-
διεβράδο, οἱ δὲ Οὐγγροὶ τὸν Ματθίαν Κορβίνον, υἱὸν τοῦ ἀν-
δρείου Ἰωάννου Οὐνιάδου, ὅστις ὡς ἀντιβασιλεὺς κατὰ τὸ διὰ
σημα τῆς ἀνυλικιότητος τοῦ Λαδισλάου εἶχε σχηματίσει τὴν
Οὐγγαρίαν προπύργιον τῆς Χριστιανισμοῦ κατὰ τῶν Τούρκων
καὶ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ λαμπρὰν κατ' αὐτῶν νίκην παρὰ τὸ
Βελιγράδιον (1456) εἶχεν ἀποθάνει. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη
ν' ἀναγνωρίσῃ ἀμφοτέρους.

Οὐδὲ τὸ δουκάτον τῆς Αὐστρίας, τὸ ὑποῖον ἀνήκειν εἰς αὐτόν, ὡς
τὸν πρεσβύτατον τῆς οἰκογενείας, δὲν ἤβουλήθη νὰ διεκδικήσῃ. Ὁ ἀ-
δελφὸς τοῦ Ἀλβέρτου καὶ ὁ ἐξάδελφός του Σιγεμονόδος τὸν ἠνάγκασαν
νὰ διαίρεσθαι τὸ δουκάτον καὶ οὕτως ὁ Φριδερίκος ἠναγκάσθη νὰ περιο-
ρισθῇ εἰς μὴν τὴν Κάτω Αὐστρίαν. Ὅτε ὅμως διὰ τῆς ἐπιβολῆς
νέων φόρων εἰς τὴν λαὸν καὶ τῆς ἀπειθήσεως ἀπὸ τοῦ εὐγενεῖς ν' ἀ-
πιδώσωσι καταληφθέντα ἡγεμονικὰ κτήματα διετρεφέσθησαν πάντας, ἐ-
γεννήθη ἐπαναστάσις κατ' αὐτοῦ, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐ-

αυτοκράτορος Ἀλβέρτος συνηνώθη μετὰ τῶν επαναστατῶν καὶ ἀπέκλει-
σεν αὐτὸν (1462) εἰς τὸν ἐν Βιέννῃ πύργον του. Εἰς τὴν κρίσιν ταύ-
την περιστάσιν ἐφθασεν ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας Γεώργιος Πωδεβρά-
δος πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ καὶ κατώρθωσε νὰ συνομολογηθῇ εἰρή-
νη, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἀλβέρτος ἐλαβε καὶ τὴν Κάτω Αὐστρίαν μετὰ
τῆς Βιέννης. Οὗτος ὅμως ἀπέθανε τὸ ἐπόμενον ἔτος (1463) καὶ οὕτως
ὁ αυτοκράτωρ ἐπανάλαβε πάλιν τὰς Αὐστριακὰς χώρας ἐκτὸς τοῦ Τι-
ρόλου, τὸ ὅποιον κατεῖχεν ὁ Σιγεμούνδος.

Εὐτυχέστερος εἰς τὰς πρὸς ἀνέξησιν τῆς οἰκογενειακῆς αὐτοῦ
δυνάμει· ἐπιχειρήσεις ὑπῆρξεν ὁ αυτοκράτωρ εἰς τὰ δυτικὰ μέρη.

Τὸ δουκάτον τῆς Βουργουνδίας καὶ ἡ Ἐλευθέρα κο-
μητεία τῆς Βουργουνδίας πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον κερυχθῆ-
ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοῦ βασιλείου τῆς Βουργουνδίας, τὸ ὅποιον εἰ-
χεν ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους. Εἶχον δ' ἐνωθῆ αἱ
αὗτοι χῶραι (1364) διὰ τοῦ γάμου τοῦ δούκῃ τῆς Βουργουνδίας
μετὰ τῆς κληρονόμου τῆς Ἐλευθέρας κομητείας. Τὴν ἐξ ἐκα-
τονταετηρίδα οἱ δούκες τῆς Βουργουνδίας διὰ γάμων, ἀγορῶν καὶ
κληρονομιῶν ἀπέκτησαν πάσας σχεδὸν τὰς τότε ἰαν ἀκμα-
ζούσας Κάτω Χώρας. Ὁ τελευταῖος δούξ τῆς Βουργουνδίας
Κάρολος ὁ Θρασὺς (1467—1477) ἐσχεδιάζε νὰ σχηματίσῃ
ἴδιον βασίλειον μετὰξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας ἐκ τῶν χωρῶν
αὐτοῦ, αἵτινες ἐξεστεινοντο ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης μέ-
χρι τῶν Ἀλπεων. Ὁ αυτοκράτωρ ἐκλινεν εἰς τὴν παραδοχὴν
τῶν σκοπῶν αὐτοῦ ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νὰ νυμφεῖται τὸν υἱὸν αὐτοῦ
ἀρχιδούκα Μαξιμιλιανὸν μετὰ τῆς θυγατρὸς καὶ κληρονόμου
τοῦ Καρόλου Μαρίας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν προσωπικὴν αὐτῶν συν-
έντευξιν ἐν Τρηβίρῳ ἕκαστος τῶν δύο ἡγεμόνων ἀπῆτει τὴν πραγ-
ματοποίησιν πρῶτον τῆς ἰδίας ἀπαιτήσεως, δηλ. ὁ μὲν αυτοκρά-
τωρ τοῦ γάμου, ὁ δὲ Κάρολος τῆς στέφειας, ἵν' εἶχεν ἤδη προ-
παρασκευάσει. Ἡ ἀμοιβαία αὕτη δυσπιστία, ἥτις ὑπεξεκαίετο
καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἐπήνεγκε τὴν ἀναβολὴν τῆς
πραγματοποιήσεως. Ἐνταῦθεν ὁ αυτοκράτωρ ἀνεχώρησεν ἀντι-
δίως ἐπὶ τῇ προφάσει νὰ διαλύσῃ τὰς ἐριδας τὰς μετὰξὺ τοῦ
ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Γουπρέχτου καὶ τοῦ συμβουλίου
τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης, τὸ ὅποιον εἶχε καθυμνεῖσαι τοῦτον.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ συμβούλιον τοῦτο εἶχεν ἐπικαλεσθῆ τὴν συνδρομήν τοῦ αὐτοκράτορος, Κάρολος ὁ Θρασὺς ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ ἀρχιεπισκόπου, χωρὶς ὅμως νὰ κατορθώσῃ μετὰ ἐνδεκάμηκον πολιορκίαν νὰ κυριεύσῃ τὴν μικρὰν πόλιν Νεοῦσσην, εἰκὴ ἔκαμε κατ' αὐτῆς συγγὰς ἐφοδούς. Ἐκ τούτου ὁ Κάρολος ὁμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τὸν σκοπὸν, ἀφοῦ ἀπαλλαγῇ τῶν ἄλλων ἐροντίδων, νὰ κατακτήσῃ τὴν Λοθαριγγίαν καὶ τιμωρήσῃ τοὺς Ἑλβετοὺς διὰ τινὰ εἰσβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἐλευθέραν Κομυτίαν. Καὶ τήνμην Λοθαριγγίαν κατέκτησεν αὐτὸς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν ὅμως ἡττήθη ὡς παρὰ τὴν Γρενσῶνα καὶ τὴν Μούρτην τὸ 1476, καὶ οὕτως ὁ δούξ τῆς Λοθαριγγίας Γενάτος κατέρχωντο ν' ἀνκητήσῃ τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν του. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Καρόλου τοῦ νὰ ἀνακυριεύσῃ τὴν Νανσῶν (πρωτεύουσαν τῆς Λοθαριγγίης) ἐπένησε τρίτην μάχην (1477), καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Κάρολος ἐφονεύθη. Μετὰ τὴν θάνατον αὐτοῦ ἐπραγματοποιήθη ὁ γάμος τῆς Μαρίας μετὰ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ. Περί τῆς πλουσίης ὅμως κληρονομίας ἐγεννήθη πόλεμος πρὸς τὴν Γαλλίαν καθ' ὃν ὁ Μαξιμιλιανὸς διὰ τῆς πατρὸς τὴν Γουινεγάτην νόκον (1478) ὑπερίσχυσε. Καὶ παρεχώρησε μὲν ὁ Μαξιμιλιανὸς κατὰ τὴν ἐν Ἀρρᾶς εἰρήνην μετὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' τῆς Γαλλίας τὸ ὑπὸ τούτου ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου καταληφθὲν δουκάτον τῆς Βουργουνδίας, ὕστερον ὅμως ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Σενλίσου (1491) ἔλαβε καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τῆς Βουργουνδικῆς κληρονομίας.

Αἱ τάξεις τοῦ Τυρόλου δυσχερестηθεῖσαι κατὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν ἀρχιδουκῆς Σιγεμουίνδου, διότι ἀπώλεσε διὰ πολέμων τὰς πλείους τῶν ἐν Ἑλβετικῇ Αὐστριακῶν κτήσεις καὶ ἐπώλησε τὸ ὑπόλοιπον αὐτῶν, ἀπεστάτησαν καὶ ἀνέστησαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς χώρας αὐτῶν εἰς τὸν Μαξιμιλιανόν. Ἐκ τούτου ὁ ἄτεκνος Σιγεμουίνδος παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν (1490) τὴν χώραν, ἥτις καὶ ἄνευ τούτου θὰ περιήρχετο εἰς αὐτὸν ὡς τὸν νόμιμον κληρονόμον.

Τρεῖς πόλεμοι κατὰ τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ Πάπας Πιὸς ὁ Β', εἰ καὶ συνήργησεν ἐν Βασιλείᾳ εἰς τὴν συνδιαλλαγὴν μετὰ τῆς

νων Ούσσιτων, ἀπεφάτισε νὰ ἐνώσῃ αὐτοὺς καὶ πάλιν ἐντελῶς μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ὁ Β' ἐπροσπάθησε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον καὶ πρὸς τοῦτα ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Ματθίου Κορβίνου, ὑποσχόμενος εἰς αὐτὸν τὸ Βοημικὸν στέμμα. Οὕτως ἐγεννήθη καταστρεπτικὸς πόλεμος μετὰ τὴν Βοημίαν καὶ Οὐγγαρίας, εἰς ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Φριδερίκος ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῆς Βοημίας. Οὗτος οὐ μόνον ἠντήθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας σύζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Κουνιγούνδην, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν ἐπισήμως τὴν Βοημίαν ὡς αὐτοκρατορικὸν φέουδον εἰς τὸν Πολωνὸν ἡγεμόνα Βλαδισλάον, ἐνῷ εἶχεν ὑποσχεθῇ αὐτὴν πρότερον εἰς τὸν Ματθίαν διὰ προτενεχθείσας αὐτῷ ὑπηρεσίας. Ἐκ τούτου οἱ Οὐγγροι εἰσέβαλον εἰς τὴν Αὐστρίαν θεωρῶντες τὴν χώραν καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους αὐτῆς νὰ ὑμώσωσιν ὑποταγὴν εἰς τὸν βασιλέα αὐτῶν Ματθίαν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν (1477). Ταχέως ὅμως ἀνευρέθη ὁ πόλεμος, ὅτε ὁ Φριδερίκος ἐδέχθη καὶ ὑπερασπίσθη κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας τὸν ἐκ τῆς χώρας τζότης ἕνεκα ἀγνώστων αἰτιῶν φυγόντα ἀρχιεπίσκοπον τῆς Γράνης, δούς αὐτῷ συγχρόνως καὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Σαλτσμπουργου. Οἱ Οὐγγροι ἐκυριεύσαν τὴν Βιέννην (1485) καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ὑπέταξε τὴν κάτω τοῦ Ἀνίσιου Αὐστρίαν, ἐνῷ ἡ ἀνω τοῦ ποταμοῦ τούτου χώρα ὑπερασπίσθη τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς. Ἀποθανόντος ὅμως τοῦ Ματθίου Κορβίνου (1490), ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐπαρουσιάσθη ὡς μνηστὴρ τοῦ Οὐγγρικοῦ στέμματος, τὸ ὅποιον οἱ Οὐγγροι εἶχον δώσει εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας Βλαδισλάον καὶ λαβὼν τὰ ὅπλα ἀνέκτισε τὴν Αὐστρίαν καὶ ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς Οὐγγρους. Εἰσβάλλων δὲ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Στουθάρσσεμβούργης, ἠναγκάσθη ὅμως ἐκ τῆς ἑλλειψίως χρημάτων νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς μόνην τὴν ὑπόσχεσιν τῆς διαδοχῆς ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ὁ Βλαδισλάος ἀπέθνησκεν ἀνευ ἀρρένων ἀπογόνων (1491).

Τὰ κράτη τῆς Ἰταλίας.

Α) Ἐν τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ.

§. 38. 1) Ἑνετία. Ἡ ἐκ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἀτιίλα ἐν Ἰταλίᾳ ἐπελθοῦσα ἀποίκησις εἰς τὰ τενάγη τῶν νήσων τῆς Ἀ-

Αδριατικῆς θαλάσσης ἐπήνεγκε διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν κατοίκων αὐτῶν τὴν σύστασιν σημαντικῆς πολιτείας ὑπὸ δούκα (δόγην) ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Αὕτη δὲ ἐνεκα τῆς θέσεώς της μετὰ τὸν δύο τότε ἰσχυροτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης (Βυζαντίου καὶ Γερμανίας) καὶ τῆς περὶ τὰ 1000 μ. Χ. κατακτῆσεως τῆς Δαλματίας ταχέως κατέστη κυρία τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης. Διὰ δὲ τῶν Σταυροφοριῶν ἡ Ἑνετία ἀνυψώθη καὶ κατήντησεν ἡ πρώτη θαλασσία καὶ ἐμπορικὴ δύναμις καὶ ἀπέκτησε τὰς πλείστας τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀκμὴν ἔσχεν ἡ δημοκρατία αὕτη κατὰ τὸν πρῶτον ἡμισυ τοῦ 12 αἰῶνος, ὅτε διὰ συνθήκης μετὰ τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου εἶχεν ἀποκτήσει τὸ μονοπώλιον τοῦ διὰ τῆς Αἰγύπτου ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν, καὶ εἴτε διὰ συνθηκῶν, εἴτε διὰ πολέμου εἶχεν ἐκτείνει τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς εἰς τὴν Ἀνω Ἱταλίαν (ἐπὶ τῇ ἀνατολικῇ Λομβαρδίᾳ), τὴν Δαλματίαν, τὴν Κέρκυραν (1387) καὶ τὴν Κύπρον (1489). Ἀλλ' ἡ πρόοδος τῶν Ὀθωμανῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τῶν πλείστων Ἑλληνικῶν κτήσεων αὐτῆς, ἡ δὲ ἀνακάλυψις νέας ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας τὴν ἐντελῆ αὐτῆς παρακμὴν.

Ἀπὸ τοῦ 1172 ἐπῆλθε σημαντικὴ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς μεγάλου συμβουλίου, συγκεκριμένου ἐκ 450—480 μελῶν. Τοῦτο ἰδιοποιήθη τὸ διαρίξειν πέντας σχεδὸν τοὺς ὑπαλλήλους καὶ περιώρισε τὸν δόγην διὰ τῆς συστάσεως τοῦ μικροῦ συμβουλίου· ἐπειδὴ ἄνευ τῆς συγκεκριμένης αὐτοῦ δόγης δὲν ἠδύνατο ν' ἀποφασίσῃ περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων τοῦ κράτους. Διὰ δὲ τῆς κλεισίσεως τοῦ μεγάλου συμβουλίου οὐ περιωρίσθη ἡ εἰς αὐτὸ ἐξουσία· εἰς τὰ τότε μὲν αὐτοῦ καὶ τὰς οἰκογενείας των· ὅθεν ἐγεννήθη κληρονομικὴ ἀριστοκρατία. Ἐκ τῶν πολλῶν συνωμοσιῶν, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος τούτου, ἐπεσημοτέρα εἶνε ἡ τοῦ 80 ετοῦς δόγου Μαρίνου Φαλιέρου, ὅστις ὁμῶς ἐπλήρωσεν αὐτὴν μετὰ τὴν ζωὴν του (1355).

2) Ἐν Μεδιολάνῳ ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος Ζ' ὠνόμασεν αὐτοκρατορικὴν τοπότηρητὴν τὸν Ματθαῖον Βισκάντην, ὅστις ὑποτάξας γειτονικὰς πόλεις ἐξημελιώσατο τὴν δύναμιν τοῦ οἰκίστου.

αὐτοῦ καὶ ἐπὶ Ἰωάννου Γαλιέτσου Βισκόντου ἠγόρασεν ὁ οἶκος οὗτος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βαγκεσλάου τὸ δουκικὸν ἀξίωμα τοῦ Μεδιολάνου (1395). Ἐκλιπόντων τῶν ἀρρένων Βισκοντινῶν (1447), ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν ὁ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μεδιολάνου ἀρχηγὸς μισθοφόρων Φραγκίσκος Σφόρτσα, ὅστις καὶ τὴν Γενούαν κατέκτησε καὶ τὴν ἀρχὴν μετεβίβασεν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ.

3) Ἡ δημοκρατία τῆς Γενούας διὰ τῆς βοηθείας, ἣν παρέσχε κατὰ τὴν ἐκ νέου ἀνίδρυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας (§. 34), ἀπέκτησεν ἐντὸς παραθαλασσίον τινῶν σταθμῶν καὶ μεγάλα ἐμπορικὰ προνόμια καὶ διὰ τῆς ἀποπερατώσεως 200ε-τοῦς ἀγῶνος πρὸς τοὺς Πισάτας τὸ πλεῖστον τῆς Σαρδουῆς καὶ Κύριου. Ἐκ τοῦ μακροῦ ὅμως πρὸς τὴν Ἑνετίαν πολέμου περὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν διαιρέσεων ἐξησθένεισε τοσοῦτον, ὥστε ὅτε μὲν ἠναγκαζέτο νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὸ Μεδιολανον, ὅτε δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Β. Ἐν τῇ Μεσαιᾷ Ἰταλίᾳ.

4) Ἐν Φλωρεντίᾳ μετὰ μακρὸν ἀγῶνα μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν εὐγενῶν ἡ κυβέρνησις περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν πλουσιωτέρων συντεχνιῶν, τῶν ὑποίων ἡγεῖτο ἀπὸ τοῦ 12 αἰῶνος ὁ διὰ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ ἰσχυρὸς τραπεζίτικὸς οἶκος τῶν Μεδίκων. Ἰωάννης ὁ Μεδικός ἐθεμελίωσε τὴν λαμπρότητα τοῦ οἴκου του διὰ τῆς συγχρῆς ἀνυψώσεώς του εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα καὶ ἰδίως διὰ τῆς προστασίας, ἣν παρεῖχεν εἰς τὸν λαόν, τοῦ ὁποῦ ἐγένετο μεσίτης εἰς τὰς μετὰ τῶν πλουσιωτέρων συντεχνιῶν ἐριδας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κόσμος (1429—1464) διεκρίνετο καὶ διὰ τὴν σοφὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν καὶ διὰ τὴν ἐλευθεριωτάτην προστασίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Ἐδιώχθη μὲν ἐκ τῆς πόλεως διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν ἐναντίας αὐτῷ φατρίας, φθονούσης τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἐνὸς εἰτους (1434) ἐν μεγάλῃ θριάμβῳ ἐπανῆλθεν ὡς σωτὴρ καὶ πατὴρ τῆς πατρίδος. Ὁ ἐγγονὸς αὐτοῦ Λαυρέντιος (1469—92) ὑπερέβη τὸν πάππον αὐτοῦ Κόσμον κατὰ τὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ πᾶσιν τῶν φατριῶν τῆς Ἰταλίας, καὶ, αὐτὸς ὢν ποιητής, διὰ τῆς ἐ-

λευθεριότητος αὐτοῦ πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἀνέδειξε τὴν Φλωρεντίαν «δευτέρας Ἀθήνας».

2) Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐπικράτεια. Ἡ δωρεὰ τοῦ Πιπίνου (§. 16), ἥτις ἐθίκε τὰ θεμέλια τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, αὐξήθη σημαντικῶς ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (διὰ τῆς παραχωρήσεως γαιῶν ἐν τῇ Τυρρηνίᾳ), ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Γ' (διὰ παραχωρήσεως τοῦ Βενεδέντου μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ), καὶ διὰ τῶν σημαντικῶν δωρεῶν τῆς μαρκιωνίδος τῆς Τοσκάνης Ματθίλδης. Εἰς ταῦτα προσετέθη δι' ἀγορᾶς (1348) καὶ ἡ Ἀβενιὼν, ἀφοῦ πρότερον εἶχεν ἀφελθῆ εἰς τὸν Πάπαν Γρηγόριον τὸν Γ' ἡ Βεναισιόνη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Γ'.

Γ.) Ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ.

Ἐν Νεαπόλει ἐβασίλευσεν ὁ Ἀνδεγαυϊκὸς οἶκος, μεχρὸς (1442) Ἀλφόνσος ὁ Ε' τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ ὁποιοῦ ὁ πατὴρ εἶχε λάβει τὴν Σικελίαν (1409), κατέκτησε τὴν Νεάπολιν καὶ οὕτω συνήνωσε τὰς δύο ταύτας χώρας μετὰ μακρὸν χωρισμόν. Τὴν ἑνωσιν ὅμως ταύτην κατέστρεψε καὶ πάλιν, δοὺς τὴν Σικελίαν εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην καὶ ἀφήσας τὴν Νεάπολιν ὡς ἴδιον βασίλειον εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φερδινάνδον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀπόγονοι ἐβασίλευον μέχρι τοῦ 1504.

Γαλλία.

§. 39. Α) Ὑπὸ τοὺς τελευταίους Καπετίδας (1270 — 128). Τὸν πρεσβύτερον υἱὸν Λουδοβίκου τοῦ Θ', Φίλιππον Γ' τὸν Τολμηρὸν, διεδέχθη Φίλιππος Δ' ὁ Καλὸς (1285-1314), ὅστις παρεκίνησε τὸν Πάπαν Κλήμεντα τὸν Ε' νὰ μεταφέρῃ τὴν Παπικὴν καθέδραν εἰς τὴν Ἀβενιὼνα καὶ νὰ καταργήσῃ τὸ σάγμα τῶν Ναϊτῶν (§ 27 περὶ τὸ τέλος). Ὁ βασιλεὺς οὗτος κατώρθωσε μὲν νὰ περιορίσῃ τὴν ἐσχὺν τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἱσχυρῶν ὑποτελῶν τοῦ κράτους, τὰ μέσα ὅμως, τὰ ὁποῖα μετῆλθε πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του, δὲν ἔσαν πάντοτε πῶμα.

Αὐτὸν διεδέχθησαν ταχέως οἱ τρεῖς αὐτοῦ υἱοὶ ἀλλεπάλληλοι, Λουδοβίκος ὁ Γ', εἶτα (παρατρεχομένης τῆς θυγατρὸς τοῦ Λουδοβίκου Ἰωάννης) Φίλιππος ὁ Ε', ὅστις, ἵνα ἀσφαλισθῇ ἐπὶ

τοῦ θρόνου, κητώρθωσεν ἢ ἀποκλεισθῶσιν ὑπὸ τῶν τάξεων αἱ γυναῖκες ἐκ τῆς διαδοχῆς, καὶ τελευταίαν Κάρολος ὁ Δ', τὸν ὁπίον ἀποθανόντα ἄνευ ἄρρένων ἀπαγόνων διεδέχθη ὁ ἐξάδελφος τοῦ Φίλιππου τῆς Οὐαλεντίας.

3) Ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς ἐκ τοῦ Οὐαλεντιανοῦ οἴκου (1) 1328—1589. 1) Φίλιππος ΣΤ' (1328—1350). Αἱ ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου ἀξιώσεις, ἃς ὕψωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος Γ', ὡς υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως, λέγων ὅτι αὐτὴ μόνη, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἄρρένες ἀπόγονοι αὐτῆς, ἀποκλείεται τοῦ θρόνου, ἐκίνησαν πλεον ἢ ἑκατονταετῇ πόλεμον μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας (1339—1453). Ἐδουάρδος ὁ Γ' ἔκαμιν ἀρχὴν τοῦ πολέμου διὰ τῆς λαμπρᾶς κατὰ θάλασσαν νίκης παρὰ τὸ κατὰ τὰ Ὀλλανδικὰ παράλια Σλουύσιον (1340). Εἶτα δ' ἀποθῶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Μέλανος ἡγεμόνος Ἐδουάρδου τῆς Οὐαλλίας, εἰς τὴν Νορμανδίαν ἐνίκησε παρὰ τὴν ἐν Πικαρδίᾳ μικρὰν πόλιν Κρεσσὺν (1346) καὶ κατέκτησε τὸ ἀντικρὺ τῶν Ἀγγλικῶν παραλίον ὄχυρόν Καλαί, τὸ ὅποιον ὑπὲρ τὰ 200 ἔτη (μέχρι τοῦ 1558) ἔμεινεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Ἀγγλῶν ὁ τότε ὅμως σχεδὸν πᾶσαν τὴν Εὐρώπην λυμαινόμενος φοβερὸς λοιμὸς «ὁ μαῦρος λοιμὸς» ἐμπόδιζε ἐνίοτε τὴν ἐξακολουθεῖν τοῦ πολέμου.

2) Ἰωάννης ὁ Ἀγαθός (1350—1364) ἡττήθη παρὰ τὸ Μωπερτουέζιον, κείμενον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως Πικτωΐας (Poitiers) ὑπὸ τοῦ Μέλανος ἡγεμόνος (1356) καὶ ἤχθη αἰχμάλωτος μετὰ τοῦ νεωτέρου υἱοῦ αὐτοῦ Φιλίππου εἰς τὸ Λονδίον. Δ' αὐτῆς εἰρήνης τοῦ παρὰ τὰς Σάρτρας Βρετανίου Ἐδουάρδος ὁ Γ' προσέθηκεν εἰς τὰς ἐν Γασκωνίᾳ καὶ Ουιέννη κτήσεις αὐτοῦ πάλαι πόλεις καὶ χώρας τῆς δυτικῆς Γαλλίας, παρητήθη ἔμως τοῦ τίτλου βασιλέως τῆς Γαλλίας, καθὼς καὶ τῶν ἐν Γαλλίᾳ Ἀγγλικῶν κτήσεων (τοῦ δουκάτου τῆς Νορμανδίας, τῶν κομητιῶν τῆς Τουαίνης, Ἀνδεγαυίας καὶ Μαινίης καὶ τῆς ἀνωτέρας κυριαρχίας τῆς Βρετανίας καὶ Φλανδρίας). Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ἀνέκτησε τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, πληρώσας ἐσχέτα λύτρα.

3) Κάρολος Ε' ὁ Σφόδρος (1364—1380) παρέσχεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν πρὸ πολλοῦ ποθυομένην ἡσυχίαν καὶ ἤνωσεν μετ' αὐτῆς κατὰ τὸν ἐκ νέου κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐκραγέοντα πόλεμον τὰς πλείους τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀπολεσθευσῶν κτήσεων. Ἀλλ' ὁ πρόωρος θάνατος αὐτοῦ καὶ

4) Καρόλου τοῦ ΣΤ' (1380—1422) τὸ ἀνῆλικον καὶ ἡ μετὰ ταῦτα παραφροσύνη ἐρρίψαν τὴν Γαλλίαν εἰς νέους μακροχρονίους σπαραγμούς· περὶ τῆς κηδεμονίας δὴλ. αὐτοῦ ἤριζον οἱ πλησιέστατοι αὐτοῦ συγγενεῖς καὶ ἕνεκα τούτου, γεννηθέντος ἐκ νέου ἐμφυλίου πολέμου, ὠφεληθέντες οἱ Ἀγγλοὶ, ἐπεχείρησαν νέαν εἰσβολὴν καὶ ἐνίκησαν εἰς τὴν παρὰ τὸ φρούριον Ἀζινκούρτον μάχην τὸ 1415. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι ἀποκαμόντες παρήττησαν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, ἀνεφύησαν ἐν Γαλλίᾳ νέαι ἐριδες. Ἡ Βουργουνδικὴ φατρία διὰ προδοσίας κατέλαβε τὴν πόλιν τῶν Παρισίων καὶ ἐκυβέρνησεν αὐτήν, καταστᾶσαν θεάτρον τῆς χειρίστης ἀγλοκρατίας, μεχρισαὺ ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας, Ἰωάννης ὁ Ἀτρόμητος, εἰς συνέντευξιν μετὰ τοῦ Δελφίνου (διαδόχου τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου) εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ὑόννου ποταμοῦ γέφυραν τὴν παρὰ τὴν Μοντερὼν ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τούτου. Ὁ υἱὸς ὅμως Ἰωάννου τοῦ Ατρώμητου, Φίλιππος ὁ Ἀγαθός, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φόνον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀποκλείων τῆς διαδοχῆς τὸν Δελφῖνα καὶ ἀνυψῶν ἐπὶ τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας. Ἐρρίκος ὁ Ε' τῆς Ἀγγλίας, ἐλθὼν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐθηκεν ὡς ὅρον τῆς εἰρήνης τὸν

1) Λουδοβίκος Θ' † 1270.

Φίλιππος Γ' † 1265

Ῥοβέρτος κόμης Κλαρμόντου
Ἰδρυτὴς τοῦ οἴκου τῶν Βουργουνδῶν
Κάρολος τῆς Οὐαλεντίας

Φίλιππος Δ' βασ. τῆς Γαλλίας 1285

» τῆς Ναυάρρας 1273

Φίλιππος ΣΤ' † 1350

Λουδοβίκος Γ'.

Ἰσαβέλλα

Φίλιππος Ε'. Κάρολος Δ'.

Ἰωάννα

σύζυγος

Λουδοβίκος

Ἰδουάρδου Β'.

† 1317

τῆς Ἀγγλίας

Ἰδουάρδος Γ'.

γάμον αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς Καρόλου τοῦ ΣΤ' Λικατερίνης καὶ ἐντεῦθεν τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς ἀπέθανεν ὁμοῦ πρό Καρόλου τοῦ ΣΤ' καὶ ἀφῆκεν υἱὸν Ἑρρίκον τὸν ΣΤ' εἰς τὴν κοιτίδα ἐπὶ. Δύο μῆνας μετὰ ταῦτα, ἀποθανόντος Καρόλου τοῦ ΣΤ', διεδέχθη αὐτὸν ὁ Δελφίν ὡς

5) Κάρολος Ζ' (1422—1481), ἐνῶ Ἑρρίκος ὁ ΣΤ' ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς εἰς τὸ πλεῖστον τῆς βορείας Γαλλίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς χώρας τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὅστις ἦταν ὑποτελὴς τοῦ βασιλείου τῆς Γαλλίας. Ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀδρανὴς Κάρολος εἶχεν ἤδη ἀποσυρθῆ πέραν τοῦ Λείγερς καὶ ἡ παρὰ τὸν ποταμὸν αὐτὸν πόλις Λυρηνλιανή, πολιορκηθεῖσα, ἡτοιμάζετο νὰ παραδοθῇ, ὅτε ἡ βασιμασία ἐμφάνισεν τῇ Λυρηνλιανῇ παρθένῳ Ἰωάννῃς Ἀρκίας, κορασίου ἐκ τοῦ πατρὸς τὴν Βεκουλεύρην χωρίου Δομερεμῦ (ἐν Λοθαριγγίᾳ), ἀνεξωπύρηνσε τὸ θάρρος τῶν Γάλλων καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ἀγγλοὺς ν' ἄρῳσι τὴν πολιορκίαν τὸ 1429. Ἀποῦ δι' ἀπληθυέρωσε καὶ τὰς λοιπὰς ὁχυρὰς πόλεις, ἃς οἱ Ἀγγλοὶ κατείχον ἐπὶ παρὰ τὸν Λείγερ, ὠδήγησεν, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῆ, τὸν βασιλέα Κάρολον τὸν Ζ' διὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου εἰς τοὺς Ῥήμους διὰ νὰ στεφθῇ. Ἀλλ' εἰς ἐξοδὸν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ Βουργουνδῶν πολιορκουμένης Κομπιέννης ἐπέσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων δικάσθεισα καὶ καταδικασθεῖσα ἐπὶ μαχαίρᾳ ὑπέστη τὸν διὰ πυρὸς θάνατον (1431, 30 Μαΐου) ἐν Ῥουένῃ. Τὰ Γαλλικὰ ὅμως ὅπλα κατέστησαν ἀνώτερα τῶν Ἀγγλικῶν, ὅτε ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας συνεβλήθη μετὰ Καρόλου τοῦ Ζ' ἀντὶ σημαντικῶν ὠφελειῶν καὶ οἱ Ἀγγλοὶ μετὰ τελευταίαν ματαίαν ἀπόπειραν πρὸς ἀνάγκησιν τοῦ Γαλλικοῦ θρόνου περιωρίσθησαν εἰς μόνον τὸ Καλαὶ καὶ τὰς ἐν τῷ πορθμῷ νήσους. Ὁ πόλεμος ἐληξεν ἄνευ ὀριστικῆς εἰρήνης, διότι ἐν Ἀγγλίᾳ ἅπαν τὰ ἔθνη διηρέθη εἰς δύο μερίδας, τὴν Ἑβρακικὴν καὶ τὴν Λαγκαστρικὴν, ἥ καθὼς ὠνομάζοντο ἐκ τῶν συμβόλων ἐκάτεραι, τὴν τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ ἐρυθροῦ ρόδου.

Κάρολος ὁ Ζ' ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς εἰσαγωγῆς μόνιμων στρατῶν ἐπειδὴ ὠργάνισεν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰρήνης μόνιμον ἱππικόν

(τοὺς 15 λόχους, τοὺς καλουμένους ἀγγελιαφόρους) καὶ μετ' ὀλίγον μόλις πεζικόν.

6) Λουδοβίκος δ' ΙΑ' (1461—1483) κατώρθωσε νὰ μὴδενίσῃ τὴν δύναμιν τῶν ἰσχυρῶν ὑποτελῶν εἰς τελευταῖον καὶ ἐπικίνδυνον ἀγῶνα καὶ νὰ στερεώσῃ τὴν βασιλικὴν μοναρχίαν· εἶχε δὴλ. γεννηθῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς συμμαχίας ὑπὲρ τοῦ κοινῶν συμφέροντος ἐκτεταμένους δεσμούς τῶν ἰσχυροτέρων ὑποτελῶν πρὸς κατὰστροφὴν τῆς δυνάμεως τῆς βασιλείας καὶ πρὸς ἵδρυσιν τοῦ φεουδαλισμοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Γαλλίαν. Οἱ συμμαχοὶ ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα διὰ πολέμου καὶ αποκλεισμοῦ τῆς πρωτεύουσας νὰ συναινέσῃ εἰς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν. Ὁ Λουδοβίκος ὅμως δι' ἀπάτης καὶ ραδιούργιων κατώρθωσε νὰ διαίρεσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ μεταχειρισθῇ τὸν ἓνα κατὰ τοῦ ἄλλου, ἢ ν' ἀπασχολήσῃ αὐτοὺς διὰ τῆς κατ' αὐτῶν ὑποκινήσεως ἄλλων ἐχθρῶν, ὡς λ. χ. τῶν κατοίκων τῆς Λυττίχης κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας. Καὶ ἀφοῦ συνεκλήθη εἰς προσωπικὴν συνάντησιν ἐν Περόννῃ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας Καρόλου τοῦ Θρασέως καὶ ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ νέας παραχωρήσεις, εὗρεν εὐκαιρίαν καὶ μέσῃ ν' ἀποσύρῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ παραχωρηθέντα. Ἰδίως ὅμως κατώρθωσε τὴν ταπεινώσιν τῶν ὑποτελῶν διὰ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἰσχυροτέρου ἀντιπάλου αὐτοῦ Καρόλου τοῦ Θρασέως, δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὅστις ἐστρεφε τὴν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τῆς Γερμανίας, ἵνα κατακτήσῃ τὴν εἰς τὸ μέσον τῶν κτήσεις του κειμένην Λοθαριγγίαν καὶ τιμωρήσῃ τοὺς Ἑλβετοὺς διὰ τινὰ εἰσβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλευθέραν κομητίαν, καὶ τέλος ἰδρύσῃ ἀνεξάρτητον Βουργουνδικὸν βασίλειον· ἐφρονέθη ὅμως κατὰ τὴν ἐπιδιώξιν τῶν σχεδίων του αὐτῶν (§. 37, γ, 2).

Ἐκλιπόντος τοῦ οἴκου τῆς Ἀνδεγαυίας, πλάγιον κλάδου τοῦ βασιλικοῦ οἴκου (ὡς καταγομένου ἐξ Ἰωάννου τοῦ Ἀγκυθῶ), ὁ Λουδοβίκος ἐκληρονόμησε τὴν Πραβηγκίαν, Ἀνδεγαυίαν, Μαίνην καὶ πᾶς ἐπὶ τῆς Νεαπόλεως ἀξιώσεις τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Οὕτω τὰ μεγάλα φέουδα ἠνώθησαν μετὰ τοῦ στέμματος ἐκτὸς τῆς Βρετανίας, πῇ ἐποίεας ὅμως ἡ ἔνωσις προητοιμάσθη διὰ τοῦ γάμου Καρόλου τοῦ Α' (διαδόχου Λου-

δοσίου τοῦ Α') μετὰ τῆς κληρονομίας τῆς Βρετανίας (1491). Ὁ υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου

7) Κάρολος ὁ Η' (1483—1498) μετὰ τοσαύτην αὐξάνει καὶ στερεώνει τῆς βασιλικῆς δυνάμεως πλῆθος νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σεβαστὴν καὶ εἰς τὰ ἔξω. Οὕτω κατέκτησε τὴν Νεάπολιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε κληρονομικὰς ἀξιώσεις· ἀλλ' ὁ φόβος, μήπως θελήσῃ νὰ ἐκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Νεαπόλεως, ἐγένετο συμμάχον μεταξὺ τῆς Ἰσπανίας, τῆς Ἑνετίας, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, τοῦ δούκῃ τοῦ Μεδιολάνου καὶ τοῦ Πάπα πρὸς ἀνάρθρωσιν τῆς ἐκδιωχθείσης δυναστείας, καὶ οὕτως ὁ Κάρολος ἠναγκάσθη νὰ παραιτήσῃ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ κατὰκτησίν του. Ἀποθανόντος αὐτοῦ, ἐξέλειπεν ὁ πρεσβύτερος κλάδος τοῦ οἴκου τῆς Οὐαλεντίας.

Ἀγγλία καὶ Σκωτία.

§. 40. Ὁ πέμπτος βασιλεὺς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενετῶν, Ἐδουάρδος ὁ Α', ὑπέταξε καὶ τὰ τελευταῖον λείψανον τῆς ἡγεμονίας τῆς Οὐαλλίας· ὅθεν ὁ ἐν αὐτῇ γεννηθεὶς υἱὸς αὐτοῦ Ἐδουάρδος ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, καὶ ἀφοῦ οὗτος, ἀποθανόντος τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ, ἐγένετο διάδοχος τοῦ θρόνου, ἐκτοτε ὁ κατὰ καιρὸν διάδοχος τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου φέρει τὸν τίτλον πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Ὅτε δ' εἰς τὴν Σκωτίαν ἐξέλειπεν ἡ δυναστεία τοῦ οἴκου τοῦ Κεννέθου (1286) καὶ ἀνεβάνησαν δέκα τρεῖς δυναστεῖαι τοῦ θρόνου, ὁ Ἐδουάρδος ἀπείρησε τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τοῦ ὑπὸ ὕμνον βασιλέα βασιλείου τῆς Σκωτίας. Τοῦτο ὅμως περιέπλεξεν αὐτὸν, καθὼς καὶ τοὺς δύο ἐπομένους διαδόχους αὐτοῦ, Ἐδουάρδον τὸν Β' καὶ Γ' εἰς μακροχρόνιον πόλεμον πρὸς τοὺς Σκώτους, ὅστις τότε μόλις ἔληξεν, ὅτε Ἐδουάρδος ὁ Γ' μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸς διεκδίκησιν τῶν ἐπ' αὐτῇ κληρονομικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων (§. 39, Β.). Ὁ σκοπὸς οὗτος δὲν ἐπληρώθη, τὸ Ἀγγλικὸν ὅμως πολίτευμα ἐκέρδαινε διὰ τῶν ἑξωτερικῶν τούτων πολέμων· διότι αἱ συχναὶ χρηματικαὶ γενοχωρίαι τοῦ βασιλέως κατὰ τοὺς πολέμους, ἐπροκάλλουν τὴν συχνὴν συγκάλειπν τῆς βουλῆς, ἥτις καθ' ἑκάστην νέαν πίστω-

σιν ἀπῆται τὴν θεραπείαν παραπόνων τινῶν καὶ διὰ τῆς διαί-
ρέσεως εἰς τὴν ἄνω βουλὴν, τὴν ἐξ ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν
καὶ βαρύνων συγκειμένην, καὶ τὴν κάτω, τὴν ἀντιπροσωπεύου-
σαν τοὺς κατωτέρους εὐγενεῖς καὶ τὰς πόλεις, ἐλάβε μονιμωτέ-
ραν διαμόρφωσιν. Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν
Πλανταγενετῶν (Ῥιχάρδος ὁ Β΄) συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπὸ
τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐξορισθέντα καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπανελθόντα
Ἑρρίκον τῆς Λαγκαστρίας (ἐγγονον Ἐδουάρδου τοῦ Γ΄)
καὶ καθρέθη ὑπὸ τῆς βουλῆς.

Ἐπὶ τοὺς τρεῖς βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Λαγ-
καστρίας, πλαγίου κλάδου τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενετῶν
1399—1461 (Ἑρρίκον Δ΄, Ε΄ καὶ ΣΤ΄) ἐξηκολούθησαν οἱ κατὰ
τῆς Γαλλίας πόλεμοι (§ 39, Β) κατ' ἀρχὰς μετ' ἐπιτυχίας, ὥστε-
ρον ὅμως τοσοῦτον ἀτυχῶς, ὥστε ἐκτὸς τοῦ Καλαί πᾶσαι αἱ ἐν
Γαλλίᾳ Ἀγγλικαὶ κτήσεις ἀπωλέσθησαν. Ὁ πόλεμος ἐπαυσεν ἄνευ
συνομολογήσεως εἰρήνης, ὅτε ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ ἐξεβράχθη ὁ περὶ
τοῦ θρόνου πόλεμος μετὰ τοῦ Λαγκαστρικοῦ οἴκου (καταγο-
μένου ἐξ ἀρρένων ἀπογόνων τοῦ τρίτου υἱοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Γ΄) καὶ
τοῦ Ἐδουαρδικοῦ (καταγομένου διὰ γυναικῶν ἐκ τοῦ δευτέ-
ρου υἱοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Γ΄) ὁ τοῦ ἐρυθροῦ (συμβόλου τῶν
Λαγκαστριδῶν καὶ τοῦ λευκοῦ (συμβόλου τῶν Ἐδουαρδικῶν)
ρόδου καλούμενος. Μετὰ δύο ἡττας τῶν Λαγκαστριακῶν ἡ-
κολούθησαν

Τρεῖς βασιλεῖς ἐκ τοῦ Ἐδουαρδικοῦ οἴκου 1461—1485
(Ἐδουάρδος ὁ Δ΄ καὶ Ε΄ καὶ Ῥιχάρδος ὁ Γ΄), μεχριστοῦ ὁ μόνος
ὑπολειπόμενος κληρονόμος τοῦ Λαγκαστριακοῦ οἴκου Ἑρρίκος
Τυδώρος ἢ Θεόδωρος, ἐπανελθὼν μετὰ στρατοῦ ἐκ τῆς Γαλ-
λίας, εἰς ἣν εἶχε καταφύγει, ἀνέκτισε τὸν θρόνον, ἐξ οὗ καὶ ὁ
νέος βασιλικὸς οἶκος ὠνομάσθη τῶν Θεωδωριδῶν.

Πυρηναικὴ Χερσόνητος.

§. 41. Ἡ μόνη ὑπολειπομένη ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραβικὴ κτῆ-
σις ἦτον ἀπὸ τοῦ 1238 τὸ βασίλειον τῆς Γρανάδας, μεχριστοῦ
ἐρις περὶ τοῦ θρόνου ἐπῆνεγκε τὸ 1492 τὴν μετὰ τῆς Καστίλ-
λίας ἑνωσιν αὐτοῦ. Εἶχε μὲν ἡ Ἀραγωνία ἀπολέσει τὸ πλεῖστον

τῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ κτήσεις αὐτῆς, ἤρπασεν ὁμοῦς ἐν Ἰταλίᾳ ἀπὸ τὸν Κάρολον τῆς Ἀνδεγαυίας (1282) τὴν Σικελίαν, προσερχομένην κατὰ κληρονομίαν ἐκ τῶν Ὀχενσταυφιδῶν, ἐλάβε (1297) ὡς παπικὸν φέουδον τὴν νῆσον Σαρδῶ καὶ κατέκτησε (1442) τὴν Νεάπολιν. Διὰ δὲ τοῦ γάμου τοῦ Φερδινάνδου τῆς Ἀραγωνίας μετὰ Ἰσαβέλλης τῆς κληρονόμου τῆς Καστίλλας ἐτέθη ἡ ἑσῆς τῆς μετὰ ταῦτα ἐνώσεως τῶν δύο βασιλείων. Εἰς ταῦτα πάντα προσετέθη τὸ 1492 καὶ ἡ Γρανάδα.

Διὰ τὴν μικρὰν Πορτογαλίαν ἤρχισε λαμπρὰ περίοδος, ὅτι ὁ Ἰνφάντης αὐτῆς Ἑρρίκος ὁ Θαλασσοπόρος (ἀποθανὼν 1460) κατάρθωσε νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸ ἔθνος αὐτοῦ τὸ διὰ τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις καὶ ἀνακαλύψεις πάθος του. Ἡ Μαδέρα, αἱ Ἀζόροι, αἱ νῆσοι τοῦ Πρασίνου Ἀκρωτηρίου καὶ τὰ παράλια τῆς Γουϊνέας ἀνεκαλύφθησαν, κατακτήσεις ἐγένοντο εἰς τὰ εὐρεῖα παράλια τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἐξ αὐτῶν ἐσχηματίσθη τὸ βασίλειον τῆς πέραν τῆς θαλάσσης Ἀλγάρβης. Ὁ Βαρθολομαῖος Διάξος ἐφθάσε τὸ 1486 τὸ Θυελλῶδες Ἀκρωτήριο, τὸ ὅποιον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὠνόμασεν Εὐέλπι καὶ οὕτως ἤνοιξε τὴν ἐκ πολλοῦ ζητουμένην διὰ θαλάσσης ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας.

τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Παλαιολόγους (1261—1453)

§. 42. Ἡ διὰ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου τοῦ Ζ' (§. 35 εἰς τὸ τέλος) εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑψωθείσα δυναστεία τῶν Παλαιολόγων συνήνησε μὲν ἐκ νέου τὸ διατεθὲν βασίλειον ἐκτὸς ὀλίγων μικρῶν μερῶν, εἰς τὰ ὅποια διετηροῦντο μικραὶ καὶ ἀνεξάρτητοι ὑπὸ Λατίνων ἱπποτῶν ἱδρυθεῖσαι ἡγεμονεῖαι, δὲν ἠδυνήθη ὁμοῦς, ὡς ἀναδειξάσα τὰ πλεῖστον ἀσθενεῖς αὐτοκράτορας ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου, αὐλικῶν βῆθιουργιῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀρχίσασαν πρόοδον τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες καταστρέψαντες τὸ σουλτανάτον τοῦ Ἰκονίου ἱδρυσαν ἐπὶ τῶν ἐρείπων αὐτοῦ ἴδιον κράτος μὲ πρωτεύουσαν τὴν Προῦσαν καὶ εἴτα (ἀπὸ τοῦ 1365) τὴν Ἀδριανούπολιν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐσκέπτετο μόνον νὰ σώσῃ τὴν πρωτεύου-

ταν καὶ τὰ ἄμεσα περίχωρα αὐτῆς, ἐνῷ αἱ ἐπαρχίαι, ἀναγκασθεῖσαι νὰ ὑπερασπίζωνται μόναι των, ἐξήντησαν ταχέως τὰς δυνάμεις των.

Αἱ ἀπόπειραι τοῦ νὰ λάβωσιν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες βοήθειαν παρὰ τῆς Δύσεως ὑποσχόμενοι τὴν μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἑνωσιν, ἀπέτυχον καὶ μόνῃ ἡ προσβολὴ τῶν Ὀσμανῶν ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου (§ 43) ἀνεχαιτίσεν ἐπὶ τινὶ χρόνῳ τὴν πτώσιν τοῦ βασιλείου. Ἐπὶ τέλους ὁ Σουλτάνος Μωῦ ἀμειβόμενος τὴν βοήθειαν πολιορκίαν ἐκυρίευσεν τὴν Κωνσταντινουπόλιν (29 Μαΐου 1453), ὅτε ἔπεσε καὶ ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ΙΑ' μαχόμενος ἡρωικῶς.

Καὶ ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος (1204—1462), καθὼς καὶ τὰ μικρὰ Ἑλληνικὰ κράτη τῶν νήσων, τῆς Ἠπείρου, τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς, ἐγένοντο λεία τοῦ κατακτητοῦ καὶ μόνον τὸ φραγκικὸν βασιλεῖον τῆς Κύπρου περιῆλθεν εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Ἑνετίας.

Οἱ Μογγόλοι.

§. 43 Οἱ Μογγόλοι καὶ πάλιν κατέστησαν φοβεροὶ ὑπὸ Τμερλάνου (τόν χωλόν) ἢ Ταμερλάνον τὸν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Τσιγγισχάνου (1369—1405), ὅστις ἰδρύσας τὴν καθέδραν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐν Σαμαρκανδῇ τῆς μεγάλης Βουχαρίας, ἐκυρίευσεν ἐκεῖθεν τὴν Περσίαν, τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ταρταρίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐδύνατο τὴν Μικρὰν καὶ Μεγάλην Ῥωσσίαν καὶ ἐνίκησε τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἀγκύρας· εἶτα ὅμως, λαθὼν δυσαρέστους εἰδήσεις ἐκ τῆς Ἰνδίας καὶ τῆς Περσίας, ἔπαυσε τὴν περαιτέρω πρὸς Δ. πορείαν του καὶ ἀπέθανεν εἰς ἐστρατείαν κατὰ τῆς Κίνας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὴ ἀπὸ τοῦ Κινεζικοῦ τείχους καὶ τοῦ Γάγγον μέχρι τῆς Μεσογείου ἐκτεινόμενον κράτος του διχρεθίσθη διὰ πολέμων καὶ διαμελισμῶν τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ εἰς πολλὰ γένεα.

Σκανδιναυίαι.

§ 44. Ὅτε ἐν Δανίᾳ, ἥτις εἶχεν ἀπολέσει πλεῖστος (§. 26 40) τὴν ἐπὶ τῶν περαλίων τῆς Βαλτικῆς κυριαρχίαν αὐτῆς

ἐξέλιπε μὲ τὸν θάνατον Βαλδριάρου τοῦ Δ' ὁ ἐξ ἀφρένων κλάδος τῶν Ἑστριτιδῶν καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μαργαρίτα ἐνιμφεύθη Ἀλωνα τὸν Η', βασιλέα τῆς Νορβηγίας, αὕτη ἐλαβε κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν κυβέρνησιν τῆς Δανίας, μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ συζύγου αὐτῆς καὶ τὴν τῆς Νορβηγίας. Ὅτε δὲ καὶ εἰς τὴν Σουηδίαν, δυσαρεσθηθεῖσαι αἱ τάξεις ἐκ τῆς πλεονεξίας τοῦ ξένου βασιλέως τῶν Ἀλνέρτου ἡγεμόνος ἐκ τοῦ Μεκλεμβούργου, προσήνεγκον τὸ στέμμα εἰς τὴν Μαργαρίταν βασιλίσσαν τῆς Δανίας καὶ Σουηδίας, τὰ τρία Σκανδιναυικά κράτη ἠνώθησαν διὰ τῆς Καλμαρικῆς ἐνώσεως 1397 (-1321), τηρούντος ὁμῶς ἐκάστου αὐτῶν τὴν ἰδίαν ἐαυτοῦ διαίταν καὶ τοῦ ἰδίου ἐαυτοῦ νόμου.

Ῥωσσία.

§. 45 Ἡ Ῥωσσία, εἰς ἣν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ θ' μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ις' αἰῶνος, ἐβασίλευεν ἡ δυναστεία τῶν Ρουρίκων, διηρέθη εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας, αἵτινες υπέκειντο εἰς τὸν μέγαν δούκα τῆς Κιοβίας. Οὗτος καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Μογγόλων ἐτήρησε τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τῆς Ῥωσσίας, ἥτις ὅμως ἦτον ὑπὲρ τὰ 200 ἔτη φόρου ὑποτελής τῶν Ταρτάρων. Τὸ μέγα τοῦτο δουκάτον κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπὸ τῶν Μογγόλων ἐξαρτήσεως περιῆλθεν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Μόσχας (1328). Οὗτοι ἀπώλεσαν μὲν πολλὰς δυτικὰς χώρας (τὴν Βαλυνίαν, Κιοβίαν, Ποδολίαν, Γαλικίαν, Ἐρυθρὰν καὶ Λευκὴν Ῥωσσίαν) κυριευθεῖσας ὑπὸ τῆς Λιθουανίας καὶ Πολωνίας, ἀπῆλάνθησαν ὁμῶς μετὰ μακροῦς καὶ αἱματηροῦς ἀγῶνας ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν κυριαρχίαν τῆς χρυσοῦς καλουμένης ὑρδῆς τῆς Καμτοιάτσκας (1480) καὶ ἀπέκρουσαν ἐπιτυχῶς τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Ταμερλάνου ὑπὸ Ἰβάν (Ιωάννην) τὸν Μέγαν (1462—1505), ὅστις ἐχευμάτισεν ὁ καθ' αὐτὸ ἰδρυτὴς τῆς Ῥωσσιτικῆς μοναρχίας. Οὗτος καθυπέταξε τὴν δημοκρατίαν τοῦ Νοβογορόδου καὶ τὰς διαφόρους μικρὰς ἡγεμονίας, εἰσέγαγε τὸ ἀδικίετον τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐξέτεινε καὶ πρὸς τὴν Λιθουανίαν καὶ Σιβηρίαν καὶ πρῶτος ὠνομάσθη Τσάρος.

Πολωνία.

§. 46. 1) Ὑπὸ τοὺς Πιάστας (740-1370). Οἱ παρὰ τὸν μέγον Οὐϊρούλιν Σλαῦοι, ἤτοι οἱ Πολωνοί, ἐξέλεξαν κατὰ τινὰ παράδοσιν τὸ 840 ἕνα γεωργόν, Πιάστην, ὡς δούκᾳ τῶν εἰς τοῦ ὁποίου τὴν οἰκογένειαν ἡ δυναστεία διέμεινεν ὑπὲρ τοῦ πέντε αἰῶνα. Ἡ πρώτη βεβαία γνώσις περὶ τοῦ Πολωνικοῦ κράτους ἀρχεῖται ἀπὸ τινος συνάφειαν αὐτῶν μετὰ τῶν Γερμανῶν ἐπὶ Ὀθωνος τοῦ Α', ὅτε ὁ δούξ Μιεκυσλάος ὑπετάγη εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τῆς Γερμανίας (§. 19, 2). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βολεσλάος ὁ Ἐπιφανής, θελήσας νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης, περιῆλθε τρεῖς εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ Β' (§. 195), ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐπαυσεν ἐντελῶς ἡ ἀπο τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἐξάρτησις τῆς Πολωνίας καὶ ὁ Βολεσλάος εἶλατο κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς ζωῆς αὐτοῦ (1025) τὸ βασιλικὸν στέμμα. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ἐξέτεινε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου του, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ὠργάνισεν αὐτὸ καὶ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἐστερέωσε καὶ ἐξήπλωσε διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐπισκοπῶν, ἐκκλησιῶν καὶ μονῶν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κατ' αὐτὸ ἰδρυτὴς τοῦ μετὰ ταῦτα Πολωνικοῦ κράτους. Ἀφοῦ δὲ Βολεσλάος ὁ Γ' διένειμε τὴν χώραν εἰς τοὺς τέσσαρας αὐτοῦ υἱοὺς καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν ἐκάστοτε πρεσβύτερον τῆς οἰκογενείας, ἐδρεύοντα ἐν Κρακοβίᾳ, εἰδὸς τι ἀνωτέρας ἀρχῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν (1138) τὸ βασιλεῖον ἦτον ἐκτεθειμένον εἰς πολυεῖδεις ἐσωτερικοὺς πόλεμους καὶ συγχρόνως ἀπώλεσε καὶ τὰς δυτικὰς μεθορίους χώρας αὐτοῦ ὅμως ὑπὸ τοὺς τελευταίους Πιάστας τὰ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Μογγόλων ἐρημωθὲν κράτος ἠνώθη καὶ πάλιν ὑπὸ Κασιμίρου τοῦ Μεγάλου τοῦ τελευταίου βασιλέως ἐκ τοῦ ἐξ ἀρρένων κλάδου τῆς οἰκογενείας ταύτης καὶ ἠεξήθη διὰ τῆς προσθήκης τῆς Γαλικίας ἢ Κρυθῆς Ῥωσσίας καὶ Πολωνίας. Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τῶν αγώνων αὐτοῦ περὶ τὴν νοτιοδυτικὴν, πᾶ δικατήριαν, τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν πολιτῶν καὶ χωρικῶν (οὐκ καὶ βασιλεὺς τῶν χωρικῶν), καθὼς καὶ περὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κρακοβίας, ἡ χώρα ἀνυψώθη.

2) Ένωσις τῆς Πολωνίας μετὰ τῆς Ούγγαρίας (1370—1382). Τὸν Κασίμιρον διεδέχθη ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Λουδοβίκος ὁ Μέγας, βασιλεὺς τῆς Ούγγαρίας, ὅστις ἐξησφάλισε τὴν διαδοχὴν εἰς μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, παρχωρήσας μεγάλα προνόμια εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Ἡ νεωτέρα θυγάτηρ αὐτοῦ Ἐδβίδη πρὸς ἑνωσιν τῆς Λιθουανίας μετὰ τῆς Πολωνίας ἐνομφεύθη τὸν μέγαν δούκα τῆς Λιθουανίας Ἰαγγέλωνα, ὅστις βαπτισθεὶς μετὰ τοῦ λαοῦ του ὠνομάσθη Βλαδίσλος Β'.

3) Ἡ Πολωνία καὶ ἡ Λιθουανία ὑπὸ τοὺς Ἰαγγέλωνας (1386—1372). Πρὸς τούτοις διὰ τῆς τὸ 1410 παρὰ τὴν Ταννεμβέργην ἡττης (§. 47) τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος εἰς τὴν πρώτην εἰρήνην τὴν γενομένην ἐν Θόρνῳ προσετέθη ἡ Σαμογιτία καὶ ὕστερον εἰς τὴν δευτέραν εἰρήνην τοῦ Θόρνου (1466) ἡ δυτικὴ Πρωσσία καὶ ἡ ἀνωτέρα ἡγεμονία ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσίας, ὥστε ἡ Πολωνία ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Βαλτικῆς.

Οἱ εὐγενεῖς κατάρθωσαν νὰ καταλάβωσι πάντα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ νὰ δώσωσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν μορφὴν ἀριστοκρατικὴν, ἥτις ὑπῆρξεν ὁ σπῆρος ὅλων τῶν μετὰ ταῦτα σπαραγμῶν.

Ἡ Πρωσσία ὑπὸ τὸ Τευτονικὸν τάγμα

(1283—1525).

§. 47. Τὸ Τευτονικὸν τάγμα, τοῦ ὁποίου ἡ εἰδρα ἀπὸ τοῦ 1309 ἦτον τὸ Μαριεμβούργον (§. 27) εἴτε διὰ κατακτήσεως, εἴτε δι' ἀγορᾶς ἐξέτεινε τὰς κτήσεις αὐτοῦ τοσοῦτον, ὥστε ἐπὶ τέλους περιελάμβανε πάντα τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς ἀπὸ τοῦ Δαντίσκου μέχρι τῆς παρὰ τὴν Πετρούπολιν Νάρβης· ἐπὶ βραχὺν δὲ χρόνον καὶ τὴν νῆσον Γοθλάνδην καὶ τὴν Δ. Σαμογιτίαν. Τοσαύτη ὁμῶς δύναμις ἐκίνησε τὴν ζήλοτυπίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, ἥτις μετὰ πολλὰς ἀμοιβαίας αἰτιάσεις ἐπῆνεγκε τὸν πόλεμον. Κατ' αὐτὸν τὸ τάγμα ὑπέστη μεγάλην ἥτταν παρὰ τὴν Ταννεμβέργην (1410, ἥτις ἐθάρυνε τὴν δύναμιν αὐτοῦ διὰ πικνότης. Ἀπὸ μόνον δὲ τὴν

ἡρωϊκὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Μαριεμβούργου ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Πλαύου ἐσώθη καὶ ἔλαβε συγκαταβατικὰς συνθήκας ἐν Θόρνῳ (1411), διὰ τῶν ὁποίων παρεχώρησε τὴν Σαμογιτίαν. Ταχέως ὁμως αἱ πιέσεις τοῦ τάγματος ἐπὶ ἐνεργον τὴν ἔνωσιν τῶν ἐγχωρίων εὐγενῶν καὶ τῶν πόλεων διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς Μαριεμβούργου, ὅστις ἠρνήθη τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ τάγμα (1454) καὶ ἀνέθηκε τὴν προσπάθειάν αὐτοῦ εἰς τὴν Πολωνίαν. Μετὰ 13ετὴ πόλεμον κατὰ τοῦ δεσμοῦ καὶ τῆς Πολωνίας τὸ τάγμα ἤναγκάσθη εἰς τὴν δευτέραν εἰρήνην τοῦ Θόρνου (1466) νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Πολωνίαν τὴν δυτικὴν Πρωσσίαν καὶ νὰ διατηρήσῃ μόνον τὴν ἀνατολικὴν ὡς Πολωνικὸν φέουδον. Ἡ κυρία εἶδρα τοῦ τάγματος μετετέθη εἰς τὴν Καινισβέργην.

Ἐν Λιβονίᾳ, Ἑσθονίᾳ καὶ Κουρλανδίᾳ ἤρχε (μέχρι τοῦ 1513) τὸ τάγμα τοῦ ξίφους, ἐξαρτάμενον μὲν ὑπὸ τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος, ἔχον δὲ ἴδιον μέγιστρον,

Οὐγγαρία.

§. 48. 1) Ἐπὶ τοὺς Ἀρπάδους—1301. Οἱ Οὐγγροι, οἵτινες ἀνήλουσιν εἰς τὴν μεγάλην Οὐγγρικὴν φυλὴν, εἶνε ὁμως πολὺ ἀναμειγμένον μετὰ Τουρκικὰ στοιχεῖα, ἐξελίχθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ 9^{ου} αἰῶνος (884) ἀπὸ τῆς παρὰ τὰ Οὐράλια πατρίδος αὐτῶν πρὸς Ν. καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν Μαγυάρων ὑπερέβησαν ὑπὸ τὴν ὁδήγιάν τοῦ Ἀρπάδου τὰ Ἀ Καρπάθια καὶ κατέλαβον τὴν μεταξὺ Καρπαθίων καὶ Σίου ποταμοῦ χώραν. Ἀφοῦ δ' ἐδοκίμησαν τὸν βασιλεῖα Ἀρνούλφον κατὰ τῶν Μοραβίων καὶ ἐξέτειναν τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτῶν μέχρι τοῦ Μάρχου καὶ πλησίον τοῦ Ἀνίσου, διέτρεχον ὡς ἐριππα στίφη ληστρικῶς τὴν μεσημερινὴν Γερμανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, μέχρι τοῦ οἱ αὐτοκράτορες τῆς Γερμανίας Ἑρρίκος ὁ Α' καὶ Ὁθων ὁ Α' τοὺς ἀπέκρουσαν. Ἐκτοτε παρήτησαν τὸν νομαδικὸν βίον καὶ ἤρχισαν νὰ ἰδρῶσι μονίμως κατοικίας εἰς τὴν εὐρὸρον πεδιάδα τοῦ μέσου Δουνάβειος. Μετὰ τῆς ἐκπολιτίσεως τῆς χώρας συνεδέθη κατὰ πρῶτον ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀγ. Ἀδαλβέρτου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθέντος βασιλέως Στεφάνου τοῦ Ἀγίου (βα

σιλεύσαντος από 997—1038), ὅστις πρῶτος ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλέως. Οὗτος προσεκάλεσε πολλοὺς Γερμανοὺς εἰς τὴν χώραν, ἰδίως δὲ κληρικοὺς, διήρесе τὴν χώραν ἐκκλησιαστικῶς εἰς δέκα ἐπισκοπὰς ὑπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Γράνης καὶ πολιτικῶς εἰς ἐξομοιούμενα δύο κομητίαι, εἰς τῶν ὁποίων ἐκαστὴν εἶχε τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἀρχὴν εἰς κόμης ἀπὸ μόνου τοῦ βασιλέως ἐξαρτώμενος· οὗτοι μετὰ τῶν ἀνωτέρων ἀυλικῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν ἐπισκόπων ἦσαν οἱ μεγιστάνες, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν δίκαιαν. Τὴν ταχεῖαν ὁμῶς ἀνάπτυξιν τῆς χώρας ἐκώλυεν ἡ ἐλλειψὶς κανονισμένης διαδοχῆς τοῦ θρόνου, διότι αὐτὸν τὸν ἄμεσον διάδοχον τοῦ Στεφάνου, τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Πέτρου, ἐξεδιώξεν ἕτερος, ὅστις καὶ ἐγένετο βασιλεὺς· Ἐρρίκος ὁ Γ' ὁμῶς ἐνεθρόνισε πάλιν τὸν πρῶτον, ὑποχρεώσας αὐτὸν ν' ἀναγνωρίῃ τὴν ἀνωτέραν ἀρχὴν τῆς Γερμανίας (S. 20, 2). Οὕτως ἡ ἐσωτερικὴ ἡσυχία ἐταράσσεται ὅτε μὲν ὑπὸ συγχῶν ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου, ὅτε δὲ ὑπὸ ἀνταρσιῶν τῶν μεγιστάνων, οἵτινες ἐξηνάγκασαν ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀνδρέου τοῦ Β' «τὴν χρυσὴν βίβλον», ἐγγράφον προνομίων. Φοδερῶτατα ὁμῶς δεινὰ ὑπέστη ἡ χώρα ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς εἰσβολῆς τῶν Μογγόλων· ἀλλὰ μόλις εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀνακύπτῃ ἐκ τῶν δυστυχημάτων τούτων, καὶ εὐθὺς, ἐκλιπόντος τοῦ Ἀρπαδικοῦ οἴκου, ἐπῆλθον νέαι ἐριδες περὶ τοῦ θρόνου, μεχριστοῦ

2) Ὁ Ἀνδρεγαυϊκὸς οἶκος τῆς Νεαπόλεως (1308-1382) ὑπερίσχυσε καὶ ἀνύψωσε τὴν χώραν εἰς τῶς ἀγνωστον ἀκμὴν διὰ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ σοφῆς κυβερνήσεως τῶν βασιλέων Καρόλου Ῥοδέρτου (δισεγγόνου Στεφάνου τοῦ Ε') καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου. Λουδοβίκος ὁ Μέγας (1342—1382) ἠνάγκασε τοὺς Βλάχους νὰ ὑποταχῶσι καὶ τὴν Ἑνετίαν νὰ κάμῃ ἐντελὴ παραχωρήσιν τῆς Δαλματίας· οὕτω δὲ ὡς ἀνεψίος τοῦ ἀτέκνου Κασιμίρου τοῦ Γ' γενόμενος βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, κατέστη ὁ ἰσχυρότερος μονάρχης τῆς Εὐρώπης, ἐπεὶ ἐξουσίαζε τὰς μεταξὺ τῆς Βαλτικῆς καὶ τοῦ Αἰμου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου χώρας. Ἐτι μεγαλειότερος ἀναδειχθεὶς εἰς τὴν εἰρήνην ἢ εἰς τὸν πόλεμον διὰ τῶν εὐεργετικωτάτων ἐσωτε-

ρικῶν διατάξεων αὐτοῦ ἀνύψωσεν τὴν Οὐγγαρίαν καὶ κατέστησεν αὐτὴν μίαν τῶν ἀκμαιοτάτων καὶ πλουσιωτάτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Αὐτὸν διεδέχθη (μετὰ βραχεῖαν κυβέρνησιν τῆς θυγατρὸς του) ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Σιγεμούνδος ἐκ τοῦ

3) Λουξεμβουργικῆ οἴκου (1387—1437) ὅστις οὔτε τὰ δικαιώματα τοῦ στέμματος κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν, οὔτε τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν ἤδυνήθη νὰ υπερασπισθῇ· διότι ὑπέστη μεγάλην ἥτταν ὑπὸ τῶν Τούρκων παρὰ τὴν Νικόπολιν (1396) καὶ ἀπώλεσε τὴν μὲν Βουλγαρίαν, κυριευθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν, τὴν δὲ Δαλματίαν, ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

4) Ἡ Οὐγγαρία πρώτην φορὰν ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας (1438—1457). Μετὰ τὴν βραχεῖαν κυβέρνησιν τοῦ γαμβροῦ τοῦ Σιγεμούνδου Ἀλβέρτου τῆς Αὐστρίας (1438—1439) καὶ τοῦ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ γεννηθέντος υἱοῦ του Λαδίσλαου ἀνέβη τὸν θρόνον.

5) ἐγγχώριος βασιλεὺς (1457—1490), ὁ Ματθίας Κορβίνος (υἱὸς τοῦ ἀνδρείου Οὐναδου, τοῦ ἀντιβασιλέως τοῦ ἀνγλικοῦ Λαδίσλαου), ὅστις ἤγαγεν ἐπιτυχῶς πολέμους κατὰ τῶν Ὁθωμανῶν καὶ εἰς ἀγῶνα περὶ τοῦ στέμματος τῆς Βοημίας ἀπέκτισε τὴν Μοραβίαν, Σιλεσίαν καὶ Λουσατίαν. Συγχρόνως δ' ἐζήτησε διὰ τῆς ιδρύσεως μονίμου στρατοῦ, πανεπιστημίου, βιβλιοθήκης ἐν Βούδῃ, προσελκύσεως περαιτωμένων καὶ τεχνιτῶν καὶ βελτιώσεως πάντων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως, οὐχὶ ὅμως ἄνευ βαρέων φόρων, ν' ἀνανεώσῃ τὴν λαμπρότητα τοῦ βασιλείου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ

6) ἡ Οὐγγαρία ἠνώθη μετὰ τῆς Βοημίας (1490—1526), ἡ διαδοχὴ ὅμως ἐξασφαλίσθη εἰς τὸν Ἀψβούργικόν οἶκον (§. 37 εἰς τὸ τέλος).

Ἐποφίς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ
κατὰ τὸν Μεσαιῶνα.

1) Θρησκεία.

§. 49. α) Ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀφοῦ

διὰ τῆς προσηλυτίσεως τῶν Σαξόνων ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (§. 16) ὁ Χριστιανισμὸς εἰσῆλθον εἰς πάντας τοὺς Γερμανικῆς καταγωγῆς λαοὺς καὶ ἐξηπλώθη ἐντεῦθεν κατὰ τὸν 9^{ον} αἰῶνα εἰς τὰς πρὸς Β. καὶ Α. γειτονικὰς χώρας, δηλ. εἰς τοὺς Σκανδιναυικοὺς καὶ Σλαβικοὺς λαοὺς, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς Οὐγγρους. Οἱ μεσημβρινοὶ Σλαῦοι (Μοραβοὶ καὶ Βοημοὶ) ἔλαβον μὲν γνῶσιν αὐτοῦ δι' Ἑλλήνων ἀποστόλων, ἠνώθησαν ὁμῶς μετὰ τῆς Αὐτικῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ οἱ Ῥῶσσοι καὶ οἱ Βούλγαροι ἔνεκα τῶν μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχέσεων αὐτῶν ἔλαβον τὸ Ὀρθόδοξον δόγμα. Ἀπὸ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος οἱ Πάπαι προσεπάθουν διὰ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτῶν ἢ πληρεξουσίων ἐπισκόπων νὰ τηρῶσι καὶ νὰ ἐξαπλώσωσι περαιτέρω τὸν Χριστιανισμόν, ὅςτις ἐγένετο δεκτὸς καὶ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Βαλτικῆς (Πομερανῶν, Λιβονίων, Ἑσθονίων, Κουρλανδῶν), ὑπὸ τῶν Πρώσων ὁμῶς μόνις μετὰ ὕβρετῇ ἀγῶνα πρὸς τὸ Τευτονικὸν τάγμα (§. 27 εἰς τὸ τέλος). Τελευταῖοι πάντων ἐσαπτίσθησαν οἱ Λιθουανοὶ κατὰ προτροπὴν τοῦ Μεγάλου δουκὸς αὐτῶν Γιαγέλλωνος.

6) Ὁ μοναχικὸς βίος (§. 12, 6) ἐξηπλοῦτο ἀπὸ τοῦ 9^{ου} αἰῶνος ἐπὶ μᾶλλον καὶ εὗρισκε μιμητὰς καὶ πολλοὺς τῶν ἐν πόλεσι κληρικῶν. Οἱ μοναχοὶ ἀπὸ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, οἱ πλεῖστοι ἱερεῖς, κατεγίνοντο, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἀγίου Βενεδίκτου εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ ἐργόχειρα, τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων, τὴν σύνταξιν χρονικῶν, τὴν ἀντιγραφὴν ἀρχαίων συγγραμμάτων, κτλ. ἀλλ' ἡ παραδοχὴ λαϊκῶν ὡς μελῶν μοναχικῶν ταγμάτων, ὁ δι' εὐσεβῶν κληροδοτημάτων καὶ δωρεῶν αὐτῶν πλοῦτος τῶν μονῶν καὶ τὰ εἰς αὐτὰς παραχωρηθέντα προνόμια, οἶον ἡ ἀπὸ τῆς ἐποπτείας καὶ ἐπισκοπικῆς δικαιοδοσίας ἐξαίρεσις αὐτῶν, ἐπὶ τὴν καταστροφὴν τῆς παιδαρχίας εἰς τινὰς μονὰς. Ἄν ἔλειπον ὁμῶς καὶ εὐσεβεῖς ἄνδρες, οἵτινες διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων ταγμάτων μὲ ἀυστηρότερας διατάξεις ἐζήτησαν τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ μοναστικοῦ βίου· οὕτως ἐγεννήθησαν οἱ Κλοουνιακοὶ ἐν Βουργουνδίᾳ, οἱ Σαρτρικοὶ (Chartreux) συστηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐκ Κολωνίας Ἀγίου Βρόνου ἐπισκόπου ἐν Ῥήμους καὶ οἱ Κιτερκίνοι ἐν Κιτερκίᾳ τῷ παρὰ τὴν Διύνα, τῶν ὑπῆσαν αἰ

τελευτῶν μετερρύθμισθησαν καὶ ἑλάβον μεγαλειτέραν σημασίαν διὰ τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου τοῦ ἐκ Κλαιβόου συγχρόνως δ' ἐγένετο ἡ ἰδρυσις τοῦ Πραιμονστρατορικοῦ τάγματος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Νορθέριου τοῦ ἐκ τῆς παρὰ τὸν Ῥήνον Εἰάντης. Τὰ μετὰ ταῦτα συστηθέντα τῶν προσαιτούντων μοναχῶν τέσσαρα τάγματα, δηλ. τῶν Δομινικανῶν, Φραγκισκανῶν, Καρμηλιτῶν καὶ Αὐγουστινῶν, τὰ ὁποῖα ταχέως ἐγεννήθησαν ἀλλεπαλλήλα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13 αἰῶνος, διέφερον τῶν λοιπῶν ταγμάτων, διότι δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔχωσιν ἰδιοκτησίαν, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ζῶσιν ἀπὸ μόνης τῆς ἐλεημοσύνης. Ἐκ τῶν ταγμάτων τούτων ἰδίως τὰ τῶν Δομινικανῶν καὶ Φραγκισκανῶν ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τὸ κήρυγμα ἐν ταῖς ἐκκλησιαῖς, καθὼς καὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐν τῇ μεσηδρινῇ Γαλλίᾳ ἀναφανισθῶν αἱρέσεων. Τὰ ἵπποτικά θρησκευτικά τάγματα, τὰ ὁποῖα εἶχον λάβει τὴν γένεσιν αὐτῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἐξηπλώθησαν ταχέως καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἰδρύσιν ὁμοίων ταγμάτων ἐν Ἰσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ Λιβονίᾳ. Ἐκτὸς τῶν μοναστηρίων τῶν ἀνδρῶν ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ 13 ἤδη αἰῶνος καὶ πολυάριθμα γυναικεῖα μοναστήρια, τὰ ὁποῖα τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἰσέλαβον ἐπίσης εἰς τὴν Αἴγυπτον. (*)

2) Πολίτευμα. Ἡ μόρφωσις τοῦ πολιτεύματος ἐλάβεν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Ἀγγλίαν ἐντελῶς ἄλλην ῥοπὴν ἢ εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς ἣν διὰ τῆς ἀπαύτου αὐξήσεως τῶν χωρῶν τῶν ἀνηκουσῶν ἀμέσως εἰς τὸ στέμμα καὶ διὰ τῆς τηρήσεως τῆς διαδοχῆς εἰς τοὺς Καπετίδας ἡ δύναμις τῶν βασιλέων ἀπαύστως ἤνεκνεν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν αὕτη διηνεκῶς ἠλαττοῦτο, διότι οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας ἔνεκα τῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ Σκωτίαν ἀγώνων των, τῶν πρὸς ἰδίους βαρβάρους

(*) Σημ. Τὰ τάγματα τῶν προσαιτούντων ἦσαν τὰ ἰσχυρότατα σημεῖα τῶν Παπῶν, οἵτινες ἐδωρήσαν εἰς αὐτὰ διὰ τοῦτο τὰ μέγιστα πριβίλεγια καὶ τὰ κατέστησαν ἀνεξάρτητα τῆς δικαιοσύνης τῶν κατὰ χώρας ἐπισκόπων.

καὶ ἐπὶ τέλους τῶν πρὸς ἀπαιτητῆς τοῦ γέφυματος, ἡναγκάζοντο νὰ παραχωρῶσιν εἰς τὸν λαὸν ἐπὶ μᾶλλον μεγαλειότερα δικαιώματα. Ἐν τῇ Γερμανίᾳ ἡ δύναμις τῶν αὐτοκρατόρων ἡλαττοῦτο, εἴτε ἐκ τῶν συγχωνύλλων τῆς δυναστείας καὶ τοῦ μετ' αὐτῶν συνεχομένου δικαιώματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος, εἴτε ἐκ τῆς μονομεροῦς τάσεως τῶν αὐτοκρατόρων πρὸς αὐξάνειν τῆς δυνάμεως τοῦ οἴκου αὐτῶν· διὸ οὗτοι εὐχαρίστως ἐθυσιάζον δικαιώματα καὶ προσδόντες τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, παραχωροῦντες τὰντα εἰς ἡγεμόνας καὶ πόλεις, τῶν ὁποίων οὕτως ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία ἐπὶ μᾶλλον ἠύξανον. Ὅθεν τὸ Γερμανικὸν κράτος διελύθη εἰς πλῆθος διαφόρων χωρῶν ἐχουσῶν ἡγεμονικά δικαιώματα καὶ μετεσχηματίσθη εἰς δημοκρατικὴν ἡγεμονίαν καὶ ἡγεμονικῶν πόλεων με ἀίρετὸν ἄρχοντα, τὸν αὐτοκράτορα. Ἐπὶ τῆς πτώσεως ἤδη τῶν Ὁλνστανουριδῶν τὸ Γερμανικὸν κράτος διὰ τῆς διαίρεσεως τῶν προτέρων δουκάτων εἰς πλῆθος μικροτέρων κτήσεων ἠρίθμει ἤδη 116 ἐκκλησιαστικὰς καὶ 100 κοσμικὰς τοιαύτας.

Εἰς μὲν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀνῆκον 6 ἀρχιεπισκοπαί, 37 ἐπισκοπαί, 70 ἀββατεῖαι καὶ 3 θρησκευτικὰ ἱπποτικά τάγματα· εἰς δὲ τὰ κοσμικὰ 4 ἐκλέκτορες, 6 δούκες, 30 κόμητες καὶ 60 περίπου ἐλεύθεραι πόλεις.

Τὸν μετέπειτα μεσαιῶνα χαρακτηρίζει καὶ τὸ πνεῦμα τῶν πολιτικῶν συνδέσμων, τὸ ὁποῖον διερχόμενον διὰ πασῶν τῶν τάξεων ἀναφαίνεται εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ τάγματα, τὴν ἱπποτισμὸν, τὰς ἀνσας τῶν ἐμπόρων, τὰς συντεχνίας τῶν χειρωνακτῶν, τὰ πανεπιστήμια, τὰς ἀδελφότητας τῶν κτιστῶν καὶ τοὺς συλλόγους τῶν ζωγράφων, ἀπὸ δὲ τοῦ ἰδ' αἰῶνος καὶ εἰς τὰς ἡμοσπονδίας τῶν πόλεων καὶ τῶν εὐγενῶν (§. 37, 6). Τὸ δὲ σημαντικώτατον προϊόν τοῦ πνεύματος τούτου τῶν σωματικῶν ἔστων ὁ ἱπποτισμὸς, ὅστις ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἤδη φράγκοις λίαν ἐντίμου ἱππικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ φεουδαλισμοῦ ἐγένετο ὑπὸ μόνων τῶν κατόχων μεγάλων φεοῦδων, καὶ ἐκ τούτου κατέστη περιόλεπτος· ἐμορφώθη δ' ἐτι μᾶλλον διὰ τῶν ἀγώνων τῶν τελουμένων εἰς τὰς αὐλὰς Γερμανῶν βασιλέων. Διὰ τοῦ στενωτέρου συνδέσμου τῶν

εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωμένων κατόχων τῶν φερό-
δων ἐγεννήθη ἡ κεχωρισμένη τῶν λοιπῶν τάξις τῶν ἵπποτῶν, ὑπο-
δικαιουμένη εἰς τρεῖς βαθμίδας, τῶν εὐγενῶν παίδων (ἀπὸ τοῦ 7—
14 ἔτους), τῶν παραστατῶν (ἀπὸ τοῦ 14—21) καὶ τῶν ἰδιῶν
ἵπποτῶν, ὑποχρεωμένων νὰ ὑπερασπίζωνται τὴν ἐκκλησίαν καὶ
τοὺς ἀδυνάτους, νὰ ἐκδικῶνται τὰς ἀδικίας, νὰ τηρῶσιν ἀλώβη-
τον τὴν ἰδίαν τιμὴν καὶ νὰ συμπεριφέρονται εὐγενῶς πρὸς τὰς
γυναῖκας. Ἡ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἵπποτῶν παραδοχὴ ἐγένετο δι'
ἰδιαιτέρας τελετῆς. Ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ λαμπρότητι ἀναφαί-
νεται ὁ ἵπποτισμὸς εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας, οὔτινες κατὰ
τὸν ἰά αἰῶνα δι' ἰδιαιτέρων διατάξεων ἔλαβον ὠρισμένην μορφήν.

Ἕνα μετὰσχῆτις τῶν ἵπποτικῶν ἀγῶνων ἀπαιτεῖτο ν' ἀ-
νήκῃ εἰς τὴν ἵπποτικὴν τάξιν καὶ νὰ ᾔνε ἀνεπιλήπτου πολιτείας. Τὰ
συνήθη αὐτοῖς ὅπλα ἦσαν κατ' ἀρχάς ξύλινα ξίφη μὲ αἰδηρᾶς οὐχί
οξείας ἀκρας, ὕστερον ὅμως ἦσαν ἐν χρήσει τὰ συνήθη ξίφη, ἀμβλεία
ὅμως, καὶ ἡ λόγχη. Ὁ ἀγὼν συνίστατο ἢ εἰς συμπλοκὴν ὁλοκληρῶν
στιφῶν κατ' ἀλλήλων, ἢ εἰς μονομαχίας· ἡ δὲ νίκη ἀπεφασίζετο διὰ
τῆς καταβρίψεως τοῦ ἐναντίου ἐκ τοῦ ἵππου. Τὴν ἀμοιβὴν, συνιστα-
μένην συνήθως ἐκ πολυτίμων ὀπλῶν, χρυσῶν ἀλύσεων τοῦ λαίμου, ἢ
χρυσῶν δακτυλιδίων, ἐλάμβανεν ὁ νικητὴς ἀπὸ τὰς χεῖρας γυναικῶν
ὕψηλης περιωπῆς. Ἐπίσημοι ἱππῶται ἐφρόντιζον περὶ τῆς τηρήσεως
τῶν κανόνων τῶν ἵπποτικῶν ἀγῶνων· μετὰ δὲ τὸ τέλος τῶν ἀγῶνων οἱ
παραστάται ἡγωνίζοντο παιδικούς ἀγῶνας.

3) Νόμοι καὶ δικαστήρια. Αἱ συλλογαὶ γραπτῶν νό-
μων τῆς ἐποχῆς ταύτης ἢ ἐγίνοντο ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ τότε εἶχον
κύρος ἰσχυόντων νόμων, ἢ ἦσαν ἰδιωτικαὶ ἐργασίαι, αὔτινες μετὰ
ταῦτα ἐλάμβανον κύρος κοινῶν νόμων, καθὼς ὁ φεουδαλικὸς
νόμος τῶν Λομβαρδῶν, καὶ τὸ Σαξονικὸν καὶ Σουηδικὸν κάτοπτρον
(συλλογαὶ ἐθίμων, ἐκεῖναι μὲν τῆς βορείου, αὗται δὲ τῆς μεσημ-
ερινῆς Γερμανίας), ἢ τέλος ἦσαν βασιλικὰ πτυχία, καθὼς ὁ μέ-
γας χάρτης τῶν ἐλευθεριῶν Ἰωάννου τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸ πτυ-
χίον τῆς ἀπελευθερώσεως Ἀνδρέου τοῦ Β' τῆς Οὐγγαρίας. Ὁ τι
πρότερον δὲν ἴσχυεν ὡς νόμος, ὠρίζετο ὡς ταυτοῦτος διὰ κοινῆς
ἀποφάσεως τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν τάξεων. Εἰς τὴν διαδικασίαν
αἱ μονομαχίαι καὶ αἱ διὰ θεῶν σημείων ἀποδείξεις (§. 12, Β, 6)

καθίσταντο ἐπὶ μᾶλλον σπανιότεραι, ἢ χρῆσις ὅμως τῶν κατὰ τὰς ἀνακρίσεις βασάνων ἦτον συνήθης· ἐν τισὶ δὲ δικαστηρίοις, οἷον ἐν τοῖς Βεστυαλικοῖς φεμικοῖς (ἐγκληματικοῖς μαγικοῖς δικαστηρίοις, τὰ ὅποια εἶχον ἐκτείνει τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν ἐπὶ τινα χρόνον καθ' ἅπασαν τὴν Γερμανίαν) ἡ διαδικασία περιεβάλλετο μὲ βαθὺ σκότος καὶ αἱ ποιναὶ καθίσταντο προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπὶ μᾶλλον βαρύτεραι.

4) Αἱ ἐπιστήμαι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ μεσαιῶνος ἐκαλλιεργοῦντο σχεδὸν εἰς μόνον τὸ Βυζάντιν ὃν κράτος, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς ἐπιστημοτέρας πόλεις ἤκμαζον σχολεῖα τῆς φιλοσοφίας, τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς. Εἰς τὴν Δύσιν αἱ ἐπιστήμαι ἦσαν σχεδὸν ἀποκλειστικὸν κτῆμα τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναχῶν καὶ ἐδιδάσκοντο ὑπ' αὐτῶν εἰς περίφημα μοναστήρια καὶ εἰς σχολεῖα μητροπόλεων καὶ εὐσεβῶν ἱδρυμάτων ἐν Ἀγίῳ Γαληνῷ, ἐν Κορβία τῆς Βεστυαλίας, ἐν Φούλδῃ, ἐν Παδερβόρνῃ, ἐν Ἰλδεσχαϊμῃ, ἐν Παρισίοις, κτλ). Ἀπὸ τοῦ θ' αἰῶνος ἀνεπτύχθησαν ταχέως εἰς μέγαν βαθμὸν παρὰ τοῖς Ἀραβῶν οὐ μόνον (ἐν Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν μᾶλλον ἐν Ἰσπανίᾳ (S. 24). Εἰς πάσας τὰς Ἀραβικὰς ἐπαρχίας καὶ μάλιστα τὴν Κορδύβην ὑπῆρχον πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἱδρύματα, εἰς τὰ ὅποια οὐ μόνον Μουσουλμάνοι (καθὼς καὶ καλὶραι τινές), ἀλλὰ καὶ Χριστιανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι ἐδιδάσκοντο τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱατρικὴν καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας. Μόλις κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ μεσαιῶνος αἱ ἐπιστήμαι ἤρχισαν νὰ διδάσκωνται καὶ ἐκτὸς τῶν μοναστηρίων καὶ ἐξεμανθάνοντο μετ' ἐπιμελείας καὶ ὑπὸ τῶν λαϊκῶν ὑπεστηρίζοντο δ' ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν καὶ λαϊκῶν ἡγεμόνων καὶ ἐμορφοῦντο καὶ ἐξηπλοῦντο ἰδίως διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν σχολείων καὶ τῆς ἰδρύσεως τῶν πανεπιστημίων.

Τὰ ἀρχαιότερα πανεπιστήμια ἐγεννήθησαν διὰ τῆς συρροῆς φιλομαθῶν νέων καὶ ἀνδρῶν ἐκ πασῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἰς τὴν περίφημον σχολὴν τῆς θεολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Παρισίοις καὶ τὴν τοῦ δικαίου ἐν Βονωνίᾳ, ἐνθα διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι ἀπετέλουν προνομιοῦχον σωματεῖον, ἔχον ἰδίαν δικαιοδοσίαν. Κατὰ τὸ πρῶτον τῶν δύο τούτων πανεπιστημίων, εἰς τὰ ὅποια βαθμηδὸν ἤρχι-

σαν νά διδάσκωνται καί αἱ λοιπαί ἐπιστῆμαι, ἰδρύθησαν ἀπό τοῦ 17^{ου} αἰῶνος καί πολλὰ ἄλλα.

Εἰς ταῦτα προστετέθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ μεσαιῶνος καί δύο ἄλλα σημαντικώτατα μέσα ἀναπτύξεως καί διαδόσεως νέου ἐπιστημονικοῦ βίου.

α) Ἡ ἀναγέννησις τῆς σπουδῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἰδίως δι' Ἑλλήνων πεπαιδευμένων. Οὗτοι ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τῶν φιλολογικῶν αὐτῶν θησαυρῶν εὗρον εἰς τοὺς οἴκους τῶν μεγιστάνων καί ἰδίως εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Μεδίκων εὐνουστάτην δεξιῶσιν, ἐδίδαξαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καί τὴν φιλολογίαν εἰς τὰ πανεπιστήμια καί εἰς ἄλλας πόλεις, διέδωκαν τὰς γνώσεις αὐτῶν καί ἐκίνησαν τὸν πρὸς τὰ γράμματα ταῦτα πόθον διὰ τε τῶν ἰδίων αὐτῶν προσπαθειῶν καί τῶν διασῶν αὐτῶν μαθητῶν.

β) Καί ἡ ὀλίγον μετὰ τὴν κατασκευὴν χαρτίου ἐκ βακῶν γενομένη ἀνακάλυψις τῆς τυπογραφίας ὑπὸ τοῦ ἐκ Μογόντιακού Ἰωάννου Γαϊνσφλάιτςχου τοῦ ἐπνομαζομένου Γουτεμβέργου. Οὗτος κατὰ τὸ διάστημα τῆς 20ετοῦς ἐν Στρασβούργῳ διαμονῆς εἶχεν ἤδη κάμει τυπογραφικὰς δοκιμαίας, ἐπανελθὼν ὅμως εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ (1446) διὰ τῆς βοήθειάς τοῦ πλουσίου χρυσοχόου Ἰωάννου Φύστου καί τοῦ Πέτρου Σχαισφέρου, ἤνεγκεν εἰς ἐντελῆ ἀποπεράτωσιν τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ περὶ τὸ 1450. Τὸ πρῶτον τυπωθὲν ἔργον ἦτον ἡ Λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Γουτεμβέργου ἐκδοθεῖσα Ἀγία Γραφή, ἥτις ἀπεπερατώθη τὸ 1456.

5) Ἡ Φιλολογία τοῦ μεσαιῶνος ἦτον ἡ Χριστιανικὴ Λατινικὴ, καλλιεργουμένη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῶν πεπαιδευμένων καί ἰδίως τῶν κληρικῶν καί σκοποῦσα τὴν διατήρησιν καί ἐξάπλωσιν τῶν γνώσεων, ἣ ἰδίως ἐθνικῇ καί μάλιστα ποιητικῇ, γεγραμμένη διὰ τὸν λαὸν εἰς τὰς τῶν διαφόρων ἐθνῶν γλώσσας, αἵτινες ἀπὸ τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἔλαβον βαθμυδὸν μᾶλλον ὀρισμένην μορφήν παρὰ τε τοῖς Γερμανικοῖς καί Ῥωμαϊκοῖς λαοῖς.

Α) Ἑθνικὴ φιλολογία τῶν Γερμανικῶν λαῶν. α) Τὰ (ἐ-

πικρά) ποιήματα τῶν Σκανδιναυῶν (ἐξ ὧν οἱ Ἰσλανδοὶ ἐνεκα τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης ἐπὶ μακροτερον ἐτήρησαν τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς φυλῆς αὐτῶν) εἶνε συνειλεγμένα εἰς τὴν "Εῶδαν" Χριστιανικὴ δὲ ποίησις ἀνεπτύχθη παρ' αὐτοῖς μόνον ἀπὸ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος.

β) Οἱ Ἀγγλοσάξονες ἐπίσης ἐνωρίς εἶχον πλουσίαν φιλολογίαν. Εἰς τὴν ποίησιν αὐτῶν φαίνεται ὡς ἄρχον τὸ ἔπος τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον εἶνε τοῦτο μὲν ἐθνικόν (ὡς ἐν τῷ Βεοδούλφω), τοῦτο δὲ ἐκκλησιαστικόν. Ἐκ τῶν πεζῶν ἀνεπτύχθη ἐνωρίς ἀκμαίη ἢ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ῥητορείη. Ἐν Οὐαλλίᾳ εἶχε διατηρηθῆ ἡ Γαελικὴ Κελτικὴ διάλεκτος καὶ μετ' αὐτῆς πλοῦτος ἡρωϊκῶν ἁσμάτων καὶ παραδόσεων, αἵτινες μετεδίδοντο διὰ βάρδων (βαρφοῦν). Τῶν βάρδων τούτων περιφημότερος εἶνε ὁ Όσσιανός, ὅστις ἔβαλε τὰ κατορθώματα καὶ τὰ πάθη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βασιλέως Φηγγάλου.

γ) Ἡ Γερμανικὴ φιλολογία ἐκ πασῶν τῶν νεωτέρων δύναται νὰ παρουσιάσῃ τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα. Τὰ ἀρχαιότατα ἐθνικὰ ἄσματα τῶν ἐθνικῶν Γερμανῶν, τὰ ὅποια οὗτοι ἔβαλλον πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ ἡρώων, ἢ πρὸ τῆς μάχης, ἢ εἰς τὴν τράπεζαν, ἀπωλέσθησαν ὅλως· ἐκ δὲ τῆς πλουσίας ἐθνικῆς ποιήσεως αὐτῶν, ἥτις διεπραγματεύετο τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις τῶν Γερμανῶν τὰς ἀναγομένας εἰς τὴν μετανάστασιν τῶν ἐθνῶν (Γοτθικαὶ παραδόσεις, Φραγκικαί, Βουργουνδικαὶ καὶ Οὐννικαί), ἐσώθη μόνον τεμάχιον τοῦ ἁσματος τοῦ Ἰλδεφράνδου. Ἐκ τῶν ἀρχαίων ὅμως δοκιμῶν τῶν κληρικῶν τοῦ 18^{ου} ὁμελιώσας στερεώτερον τὸν Χριστιανισμόν διὰ τῆς διαδόσεως Χριστιανικῶν συγγραφῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ σώζονται πολλὰ λείψανα, εἴτε πεζὰ, οἷον ἡ κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα γενομένη Γοτθικὴ μετάφρασις τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Οὐλφιλᾶ, εἴτε ὑπὸ ποιητικὴν μορφήν, οἷον δύο ἁρμονίαι τοῦ Εὐαγγελίου.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἤρχισεν ἀναμόρφωσις τῆς Γερμανικῆς ἐθνικῆς ποιήσεως, α) διὰ τῆς χρήσεως τῆς μεσαιᾶς καθαρᾶς Γερμανικῆς γλώσσης, β) διὰ τῆς γενικωτέρας εἰσαγωγῆς

γῆς τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἀντὶ μόνης τῆς συνηχέσεως καὶ γ) διὰ τῆς μεγαλειτέρας ποιικιλίας τῆς ὕλης, ἥτις δὲν ἦτον μόνον θρησκευτικὴ ὡς ἐν ἀρχῇ. Τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ἔσχεν ἡ Γερμανικὴ ποίησις ἥ τε ἐπικὴ καὶ ἡ λυρική κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ὀχενζαουφιδῶν. Ἐξ αὐτῶν ἡ ἐπικὴ ἐπραγματεύετο τοῦτο μὲν τὰς εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ σωζομένας ἡρωϊκὰς παραδόσεις διὰ πολλῶν ᾠσμάτων, τὰ ὁποῖα σέλλεγόμενα διὰ τῆς παρεμβολῆς μεγαλειτέρων ἢ μικροτέρων συνδετικῶς μετεσχηματίζοντο εἰς μεγάλα ἐπη, οἷον τὸ Νίβε-λουγγιον ᾠσμα, τὸ «Γουδούνιον» κτλ, τοῦτο δὲ ξένας παραδόσεις, ἡ ἀρχαῖας (οἷον περὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, τοῦ Αἰνείου, Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, κτλ), ἡ μεσαιωνικὰς ἐκτεταμέναις, οἷον περὶ τοῦ Ἀγ. Γράλου, περὶ τοῦ Βρετανοῦ βασιλέως Ἀρτου καὶ τῶν συνδαιτυμόνων αὐτοῦ, ἀμφοτέρω ἐνωθέντα εἰς τὸν «Παρτσβάλ» τοῦ Βολφράμου, Ἐσχεμβάχου, ἡ συντόμως θρησκευτικὰς (συναξάρια) ἢ κοσμικὰς (ποιητικὰς διηγήσεις). Τὸ δὲ κύριον εἶδος τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἦσαν τὰ ᾠσματα τῶν Μιννῶν (οὐ μόνον ἐρωτικὰ, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ καὶ θρησκευτικὰ), τὰ ὁποῖα ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γερμανίᾳ ἰδίως ἤδοντο εἰς τοὺς ἀνωτέρους κύκλους, τοὺς πύργους τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν εὐγενῶν, ὑπ' αὐτῶν τούτων (οἷον ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ἐρρίκου τοῦ ΣΤ', Ἐρρίκου τοῦ Βελδέκου, Βαλθέρου τοῦ ἐκ Φογελσβέιδης, κτλ), ἐνῶ ὁ λαὸς εὐχαριστεῖτο εἰς τὰ ἐπικά ἡρωϊκὰ ᾠσματα τῶν πλανήτων ᾠδῶν, οἵτινες ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταβαίνοντες καὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον ἦδον ἀντὶ μετρίας ἀμοιβῆς.

Γραχεῖαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πλεον ἢ ἐκατονταετη ταύτην ἀκμὴν (1190—1300) τῆς Γερμανικῆς ἐθνικῆς ποιήσεως ἀποτελεῖ ἡ παρακμὴ αὐτῆς κατὰ τὸν ἰδ' καὶ ἰε. αἰῶνα. Τὸ ἔπος περιωρίζετο κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον σχεδὸν εἰς μόνην τὴν ἀνευ ζωῆς ἐπεξεργασίαν προτέρων παραστάσεων τῶν Γερμανικῶν ἡρωϊκῶν παραδόσεων καὶ τοῦτο οὐχὶ τῶν ἀρχαιότερων καὶ καλλιτέρων ποιημάτων, ἀλλὰ τῶν νεωτέρων καὶ ἀσθενεστέρων. Ἡ λυρική ποίησις ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἡγεμόνων καὶ ἵπποτων, οἵτινες ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Ὀχενζαουφιδῶν ἐσχέπτοντο μάλ-

λον περὶ ὕλικῶν ἢ ποιητικῶν ἀπολαύσεων καὶ ἦσαν περιπεπλεγμένοι εἰς ἀπαύστους ἐριδας, περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν χειρωνακτῶν, οἵτινες κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀργίας αὐτῶν συνήρχοντο εἰς κεκλεισμένα σχολεῖα ᾠδίκης καὶ ἐγμυνάζοντο καθ' ὠρισμένους κανόνας τὸ ἄδειν εἰς ἄσματα (τῶν ἀρχιτεχνιτῶν), τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον ἦτον ἰδίως τῆς θρησκευτικῆς ὕλης. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος ἐγεννήθη καὶ τὸ Γερμανικὸν δράμα, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων τῶν Παθῶν τοῦ Σωτῆρος, τοῦτο δὲ ἐκ τῶν κωμικῶν παραστάσεων τῶν Χριστουγέννων. Συγχρόνως δὲ ἀπαντῶνται καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ πεζοῦ λόγου εἰς πολυάριθμα χρονικὰ πόλειον, ἢ εἰς λόγους ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος.

Β) Ἡ ἐθνικὴ ποίησις τῶν Ῥωμαϊκῶν λαῶν, α) ἡ Προβιγκιακὴ γλῶσσα ἀνεπτύχθη πρὸ πάσης ἄλλης Ῥωμαϊκῆς καὶ εἰς τὴν ἐξοχὸν διὰ τὴν ἀνωτέραν ἀνάπτυξιν καὶ μεγαλείτερον πλοῦτον αὐτῆς μεσημερινὴν Γαλλίαν (ἀπὸ τοῦ Λεῖγης) ἐγεννήθη κατὰ πρῶτον τεχνικὴ ποίησις, ἡ καλουμένη Προβιγκιακὴ ἢ τῶν Τρουβαδούρων, ἥτις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 12^{ου} αἰῶνος ἤρχισε νὰ ἔχῃ τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀκμὴν, ἀλλὰ μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Συνίστατο δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ λυρικῶν μιννικῶν ἁσμάτων διαφόρου μορφῆς (sonetti, canzone, sestine, κτλ).

β) Συγχρόνως σχεδὸν ἤρχισε καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ποιήσεως ἐν τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ, ἰδίως ἐν Νορμανδίᾳ, ἐνθα οἱ τῆς βορείας Γαλλίας ἀοιδοὶ Τρουβέροι ἐπεξεργάζοντο ποιήματα ἀρχαίων Βρετανικῶν, Φραγκικῶν καὶ Νορμανδικῶν ἀντικειμένων.

γ) Ἐν Ἰσπανίᾳ τὰ ἄσματα τῶν Τρουβαδούρων μετεδόθησαν ἐκ τῆς Προβιγκιακῆς ἐκ δὲ τῶν ὑπαρχόντων ἐθνικῶν ἁσμάτων ἐγεννήθη τὸ Καστιλικὸν ποίημα τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἥρωος Σίδου (+ 1096), ἰδίως δὲ περὶ τῆς ἐξορίας καὶ ἐπανόδου αὐτοῦ. Συνηθέστερα δ' ἦσαν τὰ διὰ τίχων διηγήματα (romance) καὶ ὕστερον αἱ ἀλληγορίαι (κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Δάντου). Τὸ δράμα ἐγεννήθη ἐκ θρησκευτικῶν παραστάσεων.

δ) Ἐν Φλωρεντίᾳ, τῇ κυρίᾳ ἑδρᾷ πολιτικῶν καὶ φιλολογικῶν

επουδῶν, ἤμικεν ἡ ἀρχαία Ἰταλικὴ ποιητικὴ σχολή. Ὁ Δάντης Ἀλγιέρης (1265—1321) ἐν τῇ θείᾳ κωμῳδίᾳ αὐτοῦ (περιπλάνησις εἰς τὴν κόλασιν, εἰς τὸ καθαρτήριον πῦρ καὶ εἰς τὸν παράδεισον, διὰ τὴν λάβη πληροφορίας περὶ τῶν αἰνιγμάτων τοῦ εἴου) κατεσκεύασε τὸ πρῶτον νεώτερον μεθ' ἐνό-
τητος ἀριστοῦργημα, ἐνῷ ὁ Φραγκίσκος Πετράρχης (1304—1474) μετεφύτευσε τὰ μινικὰ ἔσματα ἐκ τῆς Προβιντίας εἰς τὴν Ἰτα-
λίαν, ἰδίως ὑπὸ τὴν ἐκ Σικελίας λαμβείσαν μορφήν τῶν συν-
νέτων, καὶ ὁ Ἰωάννης Βοκκάκιος (1313—1375) κατέστη διὰ
τοῦ δεκαημέρου αὐτοῦ (τῆς συλλογῆς 100 διηγήσεων) τὸ
πρώτυπον Ἰταλικῆς πεζῆς συγγραφῆς.

Γ) Ἡ φιλολογία τῶν Ἀράβων διαιρεῖται, καθὼς ἡ Χρι-
στιανικὴ, εἰς ἐπιστημονικὴν, ἥτις ἦτον ἀποκλειστικὴ ἰδιο-
κτησίς τῆς αὐλῆς, τῶν πλουσίων, τῶν πεπαιδευμένων καὶ τι-
νων ὑπαλλήλων, καὶ εἰς ποιητικὴν, ἥτις ἀπηγγέλλετο εἰς
τὸν λαόν ὑπὸ περιπλανωμένων ἀπαγγελητῶν, περιελάμβανε
πάντα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως ἐκτὸς τῆς δραματικῆς καὶ ἦτον
πλουσία ἰδίως εἰς ῥωμαντικὰς διηγήσεις καὶ παραμύθια (Χα-
λιμά).

Ἀπὸ τοῦ 12 μέχρι τοῦ 18 αἰῶνος ἔσχεν ἡ Περσικὴ ποίησις τὴν
μεγίστην αὐτῆς ἀκμὴν. Ὁ Φερδίνανδος ἡ Φερδινάνδος κατὰ παραγγ-
γελίαν τοῦ σουλτάνου τοῦ ἐπραγματεύθη τὴν ἱστορίαν τῆς Περσας
ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς πτώσεως τῆς δυναστείας τῶν
Σασσανιδῶν, ἀρυσθεὶς αὐτὴν ἐκ τῶν χρονικῶν τῶν Μάγων εἰς ἡρωϊ-
κὸν ἔπος, συγκείμενον ἐξ 6000 διπλῶν στίχων ὡς λυρικός δὲ ποιη-
τὴς ἤμαζεν παρ' αὐτοῖς ὁ Χάφης κατὰ τὸν 18 αἰῶνα.

Δ) Ἑλληνικὴ φιλολογία. Ἡ φιλολογία κατὰ τὴν πε-
ρίοδον ταύτην, φθίνοντος ὁσμῆραι τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἀ-
πέβαλλε τὴν ἐκτεσιν, τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν δύναμιν αὐ-
τῆς καὶ ματαιομένη περιορίζετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, ταῖς σχολαῖς, τοῖς μοναστηρίοις καὶ ταῖς αὐλαῖς τῶν
αὐτοκρατόρων. Πυρὴν αὐτῆς ἦσαν ἔνθεν μὲν συλλογαί, ἀντιγρα-
φαὶ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ἀπομιμήσεις τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς
φιλολογίας, εἴτε καθαρᾶς, εἴτε τὸ ἐνδυμα τοῦ Χριστιανισμοῦ
ἐνδεδυμένης ἔνθεν δὲ πόλεμος διηνεκῆς πρὸς τὸ σὺν τῷ χρόνῳ

ἐπικρατοῦν πνεῦμα τῆς μετὰ τὸ πέρας τῆς περιόδου ταύτης διαιμορρωθείσης νεοελληνικῆς φιλολογίας. Ἀξιοσημείωτοι δ' ἐπο-
χαι τῆς Βυζαντινῆς φιλολογίας ὡς διάκτοντες οἰονεὶ ἀστέρες, εἶνε
αἱ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' (527), Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος (866),
Λέοντος τοῦ Α', Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912), Μιχαήλ
τοῦ Α' (1071), ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ
Α'. Ἐντεῦθεν δὲ ἀπὸ τοῦ θανάτου Μιχαήλ τοῦ Κομνηνοῦ μέ-
χρι καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνε-
κα τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν σπαραγμῶν τοῦ φθιτιῶν-
τος κράτους αἱ Μούσαι τῆς Ἑλλάδος, ἀποσοφούμεναι, ἀπεχόρουν
τοῦ πατρῷου ἐδάφους πρὸς Δ. καὶ ἐρημον κατχλιπούται τὸν
Παρθενὸν καὶ τὸν Ἑλικῶνα κατεσκήνουν ἐν ταῖς Ἐσπερίαις χώ-
ραις. Εἰς τὴν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, εἴωσιν τῶν Μουσῶν τὰ μάλα-
στα συνετέλεσε τὸ σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἣ μᾶλλον οἱ
ὑπαδοὶ τοῦ Πάπα, οἵτινες, φθονοῦντες τὸ Ἀνατολικὸν κράτος,
αὐτὸ μὲν νὰ ὑπατάξωσιν ἢ νὰ ἐξαφανίσωσι, τὰς δὲ Μούσας πρὸς
ἐαυτοὺς νὰ προσελκύσωσιν ἐσπούδαζον· ὅπερ καὶ κατώρθωσαν.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων γίνεται δῆλον ὅτι ἡ Βυζαντινὴ φιλολογι-
κὴ περίοδος κατὰ τὰ διάφορα αὐτῆς μέρη δὲν παρήγαγε μὲν
ἀγλαοὺς καρπούς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὀλῶς σαπροὺς καὶ βλαβεροὺς,
ὡς τινες λογίζονται.

α) Ποίησις. Τὰ ἔργα τῆς ποιησεώς εἰσι μὲν πτωχὰ, ἀλλὰ
δὲν ἀμοιροῦσι γνώσεων τῶν ἀρχαίων προγμμάτων, τινὰ δ' αὐ-
τῶν ἔχουσι καὶ ποιητικὴν τινα ἀξίαν, οἷα τὰ Παύλου τοῦ Σι-
λενταρίου, Λέοντος τοῦ Σχολαστικοῦ, Κοΐντου τοῦ Μαιτίου καὶ
εἰτινος ἑτέρου.

β) Ῥητορικὴ ἢ. Αὕτη ἐνεδύθη ὅλως ἐκκλησιαστικὸν ἔνδυμα
καὶ διεπήρσεν αὐτὸ σχεδὸν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Καὶ
ὑπολείπεται μὲν πολὺ τῶν μεγάλων ἀρχαίων τῆς Ἑκκλησίας
ῥητόρων (τοῦ Χρυσοστόμου, τῶν δύο Γρηγορίων, τοῦ Βασιλείου,
κτλ), ἀλλὰ δὲν ἀποσχοινίζεται ἐκείνης ὅλους παρασάγγας, καὶ
διὰ τοῦτο ἐπὶ καὶ νῦν ἀξιολογεῖται καὶ μελέτης εἶνε Προκόπιος
ὁ Γαζαίος (520), Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (826), Θεόδωρος ὁ Ἰρ-
τακηνός (1320), Δημ. ὁ Κυδωνίος (1355), Ἰωσήφ ὁ Βρυένσιος

καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι, οὔτινες μεγάλως ἐπενήργουν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους.

γ) Ἱστορία. Οἱ Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ διαφέρουσι μὲν ἀλλήλων κατὰ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τὸ ὕφος τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν, συμφωνοῦσιν ὅμως πάντες σχεδὸν κατὰ τὴν λεπτολόγον μὲν, ἀλλ' ἐξωτερικὴν τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν αὐλῶν ἱστορικὴν ἔρευναν, σπανιώτατα ἢ οὐδὲν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ κράτους. Ἐκ δὲ τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς περὶ τὴν ἐργασίαν τῆς ὕλης καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς διακρίνονται,

1) Εἰς τοὺς γράψαντας χρονογραφίας, ἥτοι τοὺς χρονογράφους, 2) εἰς τοὺς συντάξαντας συγγράμματα μικτῆς ἱστορικῆς ὕλης, 3) εἰς τοὺς ἰδίᾳ περὶ αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων ἀξιολόγων μὲν, ἀλλὰ περιωρισμένων χρονικῶν γεγονότων διειληφότας, καὶ 4) εἰς τοὺς περὶ γενικωτέρων καὶ κριτικῶν οἰονεὶ σειρὰν ἀποτελούντων διαφορῶν χρονικῶν τοῦ Βυζαντινοῦ ἢ καὶ ἄλλων κρατῶν συγγράψαντας. Εἰς τοὺς πρώτους ἀνάγονται Γεώργιος ὁ Συγκελλος Κύπριος (800), Θεοφάνης ὁ Ἰσαάκιος (817), Συμεὼν ὁ Μεταφραστής καὶ εἰς τις ἕτερος· εἰς τοὺς δευτέρους Ἰσαάκιος ὁ Μιλήσιος (818), Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (932), Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος (1391) καὶ ἄλλοι· εἰς τοὺς τρίτους Προκόπιος ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Θεοφύλακτος ὁ Συμοκάττης, Γεώργιος ὁ Ἀκροπολίτης (+ 1282), Γεώργιος ὁ Παχυμέρης (+ 1308), Γεώργιος ὁ Φραντζῆς (+ 1477) καὶ πλείστοι ἄλλοι· καὶ εἰς τοὺς τελευταίους ὁ Ζωναράς, Νικήτας Ἀκομινάτος ὁ ἐκ Χωνῶν (+ 1216), Νικηφόρος ὁ Γρηγοράς (+ 1339), Μιχαὴλ Κωνσταντῖνος ὁ Ψελλὸς ὁ μεγάλως ἐπενηργήσας εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς φιλολογίας καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι.

δ) Ἡ γεωγραφία, τὰ μαθηματικά καὶ αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι ἐλάχιστον ἢ οὐδὲν προήχθησαν. Ἐνταῦθα κατάλεκτέοι οἱ γεωγράφοι Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης, Ἐπιφάνιος τις μοναχός, Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, κτλ· οἱ μαθηματικοὶ καὶ ἀστρονόμοι Εὐδόκιος ὁ Ἀσκαλωνίτης, Λέων ὁ φιλόσοφος (862), Νικόλαος ὁ Καβάσιλας (1350) κτλ· καὶ οἱ φυσικοὶ Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς (860), Κωνσταντῖνος ὁ Βάσσας (940), κτλ.

ε) Φιλοσοφία. Ἐρευναι νῦν περὶ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους συγγράμματα ἐγένοντο. Περὶ δὲ τὰ τέλη τῆς περιόδου ταύτης ἀνεφάνη καὶ ἡ Πλατωνικὴ φιλοσοφία, ἧς οἱ ὁπαδοὶ ἐπὶ μακρὸν πρὸς τοὺς Ἀριστοτελικούς ἠγωνίζοντο. Γνωστότατοι δ' εἶνε οἱ δεινοὶ πόλεμοι μεταξὺ τῶν δύο περιφήμων ἀνδρῶν, τοῦ Πλατωνικοῦ Γεωργίου τοῦ Γεμιστοῦ ἢ Πλήθωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ Γεωργίου ἢ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου.

ς) Εἰς τὴν ἱατρικὴν καὶ νομικὴν ἔρευνα οὐχὶ περιτταὶ περὶ τὴν πρώτην καὶ σπουδαιόταται ἀναπτύξεις τῆς δευτέρας, ἰσχύουσαι καὶ μέχρι τῆς σήμερον, ἐγένοντο, περὶ ἐκείνην μὲν διὰ Παλλαδίου τοῦ Ἱατροσοφιστοῦ (600), Θεοφίλου τοῦ Πρωτοσπαθαρίου, Νικήτα τινὸς περὶ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα μεσοῦντα ἀκμάσαντος, Ἰωάννου τοῦ Ἀκτουαρίου (1300) κτλ., ταύτης δὲ διὰ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α' (527) Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο· (+ 886) καὶ εἴτινος ἐτέρου.

ζ) Θεολογία. Αὕτη ἦτον ἡ κυριωτέρα σπουδὴ πάντων σχεδὸν τῶν λογίων ἄλλ' ἢ πρωτοτυπία καὶ μάλιστα ἡ τῶν Ἀγίων Γραφῶν ἐρμηνεία ὁσημέραι ἐξέλειπον. Πάντες μετὰ θαυμασμοῦ ἠτένιζον τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς ἀρχαίους λαμπροὺς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλους καὶ δεινοὺς τῶν Γραφῶν ἐρμηνευτὰς, περιοριζόμενοι εἴτε εἰς ἀπλὰς συλλογὰς σχολίων τῶν ἀρχαίων ἐρμηνευτῶν, εἴτε εἰς τυφλὴν μίμησιν τῶν περιφήμων τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας ῥητόρων. Τοιοῦτοι ἦσαν Προκόπιος ὁ Γαζαῖος (520), Θεοφύλακτος ὁ Ἀχρίδος (1070), ὁ Οἰκουμένιος, Εὐθύμιος ὁ Ζιγαβηνὸς καὶ ἄλλοι. Εἰς δὲ τὴν δογματικὴν πᾶρκτηρεῖται τάσις πρὸς συστηματοποίησιν, ἥτις κατὰ πρῶτον θεμελιούται ὑπὸ τοῦ περιφήμου Θεολόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ψυχωφελέστατον δὲ βιβλίον καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς μοναχοῖς ἦτο τὸ σύγγραμμα Ἰωάννου τῆς Κλίμακος (+ 606). Τὰ δὲ πολεμικὰ συγγράμματα, καίτοι ἦσαν ἐρήμια καὶ ἐκί-
νουν τὴν χολὴν τῶν διαμαχομένων μερῶν, συνετέλεσαν ὅμως τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν πολλῶν θεολογικῶν ζητημάτων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἤχησαν οἱ ἐπιστημότεροι ὑπέρμαχοι τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῆς καινοτόμου Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐν οἷς Ἰωάννης ὁ Φουρνήτης, Εὐστράτιος ὁ

Νικαίης, Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης, Νεῖλος ὁ Καβάσιλας καὶ ἄλλοι πλείστοι.

β) Αἱ εἰς ἁστικαὶ τέχναι ἐξυπηρέτουν ἰδίως θρησκευτικούς σκοπούς.

α) τῆς Χριστιανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ μεσαιῶνος διακρίνονται τρεῖς κύριοι κόσμοι, αα) ὁ Βυζαντινός, εἰς ὃν ἀναφράνεται κυρίως παραδεκτὸν τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν Χριστιανικῶν βασιλικῶν μετὰ τῶν θολοειδῶν διαφόρου σχήματος οἰκοδομῶν.

Τὰ σημαντικώτερα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Χριστιανικῆς τέχνης εἶνε κυρίως αἱ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπαντώμεναι βασιλικαὶ καὶ αἱ ἐν Ῥαβέννῃ, καὶ ἰδίως ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Βιτάλη, κατασκευασθεῖσα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διὰ τοῦ ἐξάρχου αὐτοῦ Ἰουλιανοῦ, καὶ αἱ ἐν Ἀκυσγράνῳ μητροπολιτικαὶ ὀκταγώνου σχήματος ἐκκλησίαι. Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ ἐκτὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἰδρυθέντος ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας σώζονται ἐτι καὶ ἐν ἄλλαις τόποις ναοὶ Βυζαντινοῦ κόσμου, οἷον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Τραπεζοῦντι, ἐν Ἀθήναις καὶ περὶ αὐτάς (ὁ ναὸς τοῦ Νικοδήμου, τοῦ Δαφνίου κτλ.), ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἐν Λεθαδεῖα βαίου Λουκά, κτλ.

ββ) Ὁ Ῥωμανικὸς ἢ Δυτικοβυζαντινὸς κόσμος, τοῦ ὁποῦ ἐπίσης βάσις εἶνε ἡ μορφή τῶν βασιλικῶν, διαφέρει τοῦ Βυζαντινοῦ ἰδίως κατὰ τὴν στέγασιν (διότι ἀντὶ ἐπιπέδου στέγασεως μετὰ μεμονωμένων θόλων εἶνε ἐν χρήσει εἰς αὐτὸν στέγη μετὰ τρυφοβολίων) καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάγκην τῆς χρήσεως συμπεπλεγμένων παραστάδων ἀντὶ τῶν εὐκάμπτων κιόνων.

Ἐν Γερμανίᾳ ὁ Ῥωμανικὸς κόσμος ἀνεπτύχθη κατ'ἀρχὰς μὲν εἰς τὰς Σαξονικὰς χώρας, ὀλίγον δ' ὕστερον καὶ εἰς τὰς Παρὰῤῥηνίους, ἐνθα κατεσκευάσθησαν κατ' αὐτὸν αἱ μητροπόλεις τοῦ Τρηβίρου, τοῦ Μογοντιακοῦ, τῆς Βορματίας, Σπείρης, πολλαὶ ἐκκλησίαι τῆς Κολλωνίας κτλ. Πολυάριθμα εἶνε τὰ μνημεῖα τῆς περιόδου τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τὸν Ῥωμανικὸν εἰς τὸν Γοτθικὸν κόσμον, οἷον αἱ κυριώτεραι ἐκκλησίαι τῆς Βόννης καὶ τοῦ παρὰ τὴν Δυσενδόρφην Νουησίου.

γγ) Ὁ καλούμενος Γοτθικὸς ἢ μᾶλλον Γερμανικὸς ἢ ὀξυγώνιος κόσμος, ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἑ' αἰῶνος διαμορ-

πρώτη καθαρώτερον καὶ ἐντελέστερον εἰς τὰς Γερμανικὰς χώρας, παρουσιάζει τὴν ποικιλωτέραν καὶ πλουσιωτέραν ἀνάπτυξιν τῆς Χριστιανικῆς τέχνης.

Τὴν ἰδιόζων αὐτοῦ ἀποτελοῦσι ἐκτὸς τῶν εἰσέλμων ὑπερυφουμένων ὡλῶν ἡ ἀντικατάστασις τῶν συνεχῶν τοίχων δι' ἐντελῶς συμπελεγμένων πρὸς ἀλλήλας στηριγμάτων καὶ τῶν, οἱ ραδινοὶ κίονες, καὶ διηρημένα καὶ μετ' ἀλλήλων συνηρμολογημένα γωνιώδη καὶ ὀξεία ἀπριτεχνίσματα, οἱ δύο ὑψηλοὶ πύργοι οἱ ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ὡς καὶ διὰ πολλῶν ἐπ' ἀλλήλας βαθρῶν ἀναψύμενοι, αἱ ποικίλως κοσμημέναι προσόψεις μετὰ τῶν τριῶν πυλώνων, τὰ διακοσμημένα τὰ οἰκοδομημα φύλλα καὶ ἄνθη, ὁ στενὸς σύνδεσμος τῆς γλυπτικῆς μετὰ τῆς μαρμῆς τοῦ ὅλου οἰκοδομηματος, αἱ ἐξωγραφημένοι ὕδατοι κτλ. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοσαῦτο σημαντικῶν καὶ τεχνικῶν οἰκοδομῶν λαχμαρίζοντο συντεχνίαι διαρκεῖς λιθοκόπων (ὡς ἐν Στρασβούργῳ, Βιέννῃ, Κολωνίᾳ καὶ Ζυρίχῃ).

Τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς ὀξυγωνίου ἀρχιτεκτονικῆς εὗρίσκονται ἐν τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ, ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. τὴν καθαρώτεραν ὁμοῦ μαρμῇ καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ κόσμος οὗτος ἐν Γερμανίᾳ. Αὐτοὶ ἤρχισαν περὶ τὰ μέγα τοῦ ἱεροῦ ἔτους (1248) ἡ οἰκοδομὴ τῆς μητροπόλεως τῆς Κολωνίας, ἥτις ἐστὶν τὸ τελειότατον ἀριστουργημα τῆς ὀξυγωνίου ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰς τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα ἀνήκουσι καὶ αἱ μητροπόλεις τοῦ Φρανκφούργου, Στρασβούργου καὶ Ρεγενσβούργου· εἰς δὲ τὸν 15^{ον} αἰῶνα ἡ Ἀγ. Στέφανος τῆς Βιέννης, ἡ μητρόπολις τῆς Πράγης καὶ ἡ τῆς Βολφμυ. Ὡς καὶ καθαρὴ ἀπαντᾷται ὁ κόσμος οὗτος ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα τὰ κατ' αὐτὴν μεγαλοπρεπέστερα ἔργα εἰνε ἡ μητρόπολις τοῦ Μεδιολάνου καὶ ἡ παρὰ τὴν Παύαν Σαρδικιᾶς μονή. Μετὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα, οὐχὶ ὁμοῦ καὶ ἀνευ ἐπ' ὀξείας τῆς Μαυρικιῆς τέχνης, ἀπαντᾷται ὁ κόσμος οὗτος εἰς τὰς ἐν Ἰσπανίᾳ μητροπολὶς ἐκκλησίας (τοῦ Τολέτου, Βουργου, Βαρκελώνης καὶ Σελίας).

Ἡ τέχνη τοῦ Ἰσλαμισμού διαφέρει τῆς Χριστιανικῆς ἐν τῶν πεταλοειδῶν τόξων καὶ τῶν πλουσίων κοσμημάτων ἀριστουργημάτων (Arabesques), ἰδίως δὲ διὰ τῆς ἐλλείψεως τῆς εἰκαστικῆς παραστάσεως καὶ μάλιστα ἀνθρωπίνων μορφῶν.

τὴν ὁποιάν ἢ θρησκευτικὴ ἀπηγόρευσι αὐστηρῶς. Αἱ εἰκόνες ἀντικαθίστανται ἐν τῇ Μωαμεθανικῇ τέχνῃ διὰ λίαν ἀτέχνου μέσου τῆς γραφῆς.

Διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν αἰμάτων ὑπάρχον δύο κύριοι τύποι, ταῦτα δηλ. ἀποτελοῦσι τοῦτο μὲν μεγάλην τετράγωνον αὐλὴν ὑπὸ ἀψίδων περιβαλλομένην, τοῦτο δὲ ἐστεγασμένον κύριον οἰκοδόμημα μετὰ θόλου καὶ θολωτῶν περαρτημάτων, ὡς αἱ Βυζαντινῆς οἰκοδομαί.

β) Ἡ γλυπτικὴ καὶ γραφικὴ μόλις κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα, ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἀποδημήσασαι, ἤρχισαν καὶ πάλιν, κατὰ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ, νὰ ἀναμύζωσιν. Ἡ γραφικὴ ἀνεπτύχθη καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἰδίως ὑπὸ τῆς ἐν Κολωνίᾳ σχολῆς τῆς ζωγραφικῆς καὶ ἐλάβε ἰδίαν διαμόρφωσιν. Ἐντελῶς νῦν εἰς δύο τέχνης ἐφρευρέθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 1^{ου} αἰῶνος, πιθανῶς ἐν Βιεννῇ, ἡ ὑελογραφία, ἥτις ὑπὸ Γερμανῶν τεχνιτῶν μετεδόθη καὶ εἰς ἄλλας χώρας.

γ) Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία ἤμυζον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ μεσαιῶνος ἰδίως εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατεχομένας χώρας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Τὸ μὲν κατὰ ἑξῆς ἐμπόριον, τὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἰσλαμικοῦ διὰ καραβανίων ἐνεργοῦμενον, ἦτον ἄξιον λόγου εἰς τὴν Β. καὶ Β. Α. Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Ἀραβίαν, τὴν Περσίαν καὶ τὰς λοιπὰς μετὰ γείους χώρας τῆς Ἀσίας μέχρι τῆς Κίνας· ἐν Εὐρώπῃ δὲ εἰς τὰς παρὰ τὰ Α. καὶ Β. παράλια τοῦ Εὐξείνου χώρου καὶ τὴν Ἰσπανίαν· τὸ δὲ θαλάσσιον ἐξετείνετο εἰς τὸν Ἀράβιον καὶ Περτικὸν κόλπον, τὴν Ἰνδοκίην, τὴν Κινεζικὴν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἡμῶν τοῦ μεσαιῶνος τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ἦτον, α) εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰταλῶν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διανομιζόντο ἡ Ἑνετικὴ καὶ ἡ Γενουὰ τὴν ἐπὶ τῆς Μεσογείου κυριαρχίαν, ἐκείνη μὲν ἔχουσα τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν, τῆς Συρίας καὶ Ἀφρικῆς, αὕτη δὲ τὸ τοῦ Εὐξείνου, τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῆς Βλασσονος Ἀσίας· ἐκάτεραι δὲ τὰς σημαντικωτέρας νήσους, μέρος τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον· ὕστερον ὅμως, ὅτε μετὰ μακρὴν πόλεμον (§. 38) τὴν δύο ἀντιζήλων πόλειον ὑπερίσχυεν

Ἑνετία, αὕτη ἦν ὡσε μετὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ἐμπορίου τὸ τῆς Ἑλλάσ-
σονος Ἀσίας καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. β) Πάντα τὰ δυτικά
καὶ βόρεια παράλια τῆς Εὐρώπης περιστρέφοντο εἰς τὸ ἐμπό-
ριον τῆς Γερμανικῆς Ἀνσῆς.

Ὁ δεσμός οὗτος, 80 περίπου πόλεων τῶν Κάτω Χωρῶν, τῆς Β.
Γερμανίας καὶ Πρωσίας, ἀφορῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐμπορικῶν ἐ-
καιωμάτων κατὰ τῆς περατείας καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἰσχυροτέρου,
εἶχε σχηματισθῇ βαθμηδὸν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἐκ τῆς
ἐνώσεως πολλῶν μερικῶν δεσμῶν ἢ Ἀνσῶν καὶ δῆρται κατ' ἀρχάς
μὲν εἰς τρία, εἶτα δὲ εἰς τέσσαρα, τὸ Βιττεμβουργικὸν τέταρτον μὲ πρῶ-
τεύουσαν τὴν Κολωνίαν, τὸ Πρωσικὸν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Δάντισκον,
τὸ Οὐσενδικὸν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Λυβέκην, καὶ τὸ Σαξονικὸν μὲ πρῶ-
τεύουσαν τὴν Βρουμβούργην. Ὁ δεσμός οὗτος εἶχε γραφεῖα ἐν Βρυγῇ,
ἐν Νοβογροδόβῃ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐμπορικαῖς παραθαλασσίαις πόλεσι
τῆς Βαλτικῆς καὶ Γερμανικῆς θαλάσσης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰσπανίᾳ
ἦγε δὲ καὶ πολέμου: μὲ ὀλοκλήρους στόλους καὶ εἶχε καὶ διαίτας
τῶν πόλεων. Ἡ Λυβέκη βαθμηδὸν ἔλαβε τὴν διεθνοῦσιν ὅλου τοῦ
δεσμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μακρὸν ἀντιστοιχεῖτο ἡ Κολωνία.

Τὸ κατὰ ξηρὰν ἐμπόριον μεταξὺ Α. καὶ Δ. ἐνηργεῖτο διὰ τῆς ὁδοῦ
τοῦ Ῥήνου καὶ τοῦ Δουνάβειος, μεταξὺ δὲ Ἰταλίας καὶ τῶν βορείων
χωρῶν (ἀπὸ τοῦ Δαντίσκου καὶ τῆς Κισθίας μέχρι τῆς Ἑνετίας) ὑπὸ
τῶν Βιενναίων καὶ τῶν Ῥεγενσβουργίων, τῶν Νυρεμβουργίων καὶ
Λύγκουστειων. Περὶ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος αἱ ἀγοραί τοῦ παρὰ τὸν
Μοῖνον Φραγκοφύρτου ἔλαβον μεγάλην φήμην. Ἐπὶ τοῦ Δουνάβειος
εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς διαμετακομίσεως ἡ Βιέννη καὶ ἐπὶ τοῦ Ῥήνου
ἡ Κολωνία.

Ἡ βιομηχανία τῶν πόλεων ἔλαβε μεγαλειτέραν ἀνάπτυ-
ξιν διὰ τῆς συστάσεως τῶν συντεχνιῶν καὶ ἔσχε μεγάλα
εἰδικὰ προόδου τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἵπποτῶν,
καθὼς καὶ τὸν αὐξαντα ἀριθμὸν καὶ τὴν αὐξουσαν εὐδαιμονίαν
τῶν κατοίκων τῶν πόλεων. Αἱ κυριώτεραι ἑδραι τοῦ μεγάλου
ἐμπορίου, οἷον ἡ Ἑνετία, ἡ Φλωρεντία, τὸ Μεδιόλανον, ἡ Μασ-
σαλία, ἡ Βαρκελώνη, ἡ Ἀντβέρπη καὶ ἡ Κολωνία, ἦσαν συγ-
χρόνως καὶ τὰ ἐργαστήρια ποικιλωτάτων τεχνουργημάτων.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 17^{ου} αἰῶνος αἱ ἔχοντες τὸ αὐτὸ ἔργον ἤρχσαν,

ἐνδύμενοι εἰς συντεχνίας, καὶ περιορίζουσι τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τῆς τέχνης αὐτῶν εἰς μὲν τὰ μέλη τῆς συντεχνίας καὶ καὶ κανονίζουσιν αὐτὰ διὰ κανονισμῶν κυρουμένων ὑπὸ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ὑπὸ μελῶν αὐτῶν τούτων.

Ἔτεροι ἐφευρέσεις. 1) Πυξίς. Ὁ Γιλδέτς ἐν τῷ περιφρήμῳ αὐτοῦ περὶ μαγνήτιδος συγγραμμάτι βεβαίῃ, ὅτι ὁ Παῦλος (Μάρκος) μετήνεγκεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἐκ Κίνας τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην περὶ τὸ 1260, ὑπὸ τινων δὲ ἀποδίδεται εἰς τὸν Φλάβιον Γιόγιαν, ζήσαντα τὸν 19^{ον} αἰῶνα· ἀλλ' ὅμως ὁ Γουότς ἐκ Προβιντίας, ζήσας αἰῶνα πρὸ τούτου, ὁμιλεῖ περὶ μαγνήτιδος, ὀνομάζων αὐτὴν ναυτοπίετραν (magit-
nepe). Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ θεαία ἀρχὴ αὐτῆς εἶνε ἀ-
γνωστὴ.

2) Πυρίτις. Καὶ ὁ ἐφευρὼν καὶ ὁ εἰς τὰς μηχανὰς ἐφαρμόσας τὴν πυρίτιδα εἶνε ἀγνωστος· ἐξ ἀρχαίων τινῶν φαίνεται ὅτι τηλεβόλῃ ἦσαν ἐν χρῆσει εἰς Γερμανίαν πρὸ τοῦ 1372· ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης φαίνεται ὅτι ἦτον γνωστὴ ἡ πυρίτις τοῖς Κινέζοις. Ἐν Εὐρώπῃ φαίνεται ὅτι ἔλαβε χρῆσις πυροβόλων τὸ 1346 κατὰ τὴν ἐν Κρεσσὺ μά-
χην καὶ ἔτι τρία ἔτη πρότερον κατὰ τὴν ἐν Ἀλγερῇ. Ἐν τούτοις σώζε-
ται τηλεβόλον ἐν Ἀμβέργῃ, ἐφ' οὗ εἶνε ἐπιγεγραμμένος τὸ ἔτος 1303.
Ὁ ἀποθανὼν τὸ 1292 Ῥαγῆρος Βάκων ἐγνώριζε μὲν τὰς ιδιότητας
τῆς πυρίτιδος, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ὅτι ἐγνώριζε καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς εἰς
πυροβόλα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

Π. Χ.

- 13—101 Πόλεμος τῶν Ρωμαίων καὶ Τευτόνων κατὰ τῶν Γερμανίων.
- 58 Ἀγὼν τοῦ Καίσαρος κατὰ τῶν εἰς τὴν Γαλατίαν ἐμβαλόντων Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἀρσάβδαρου παρὰ τὸ Οὐβόντιον· Κατάκτησις τῆς ἁριστερᾶς ὁρίσεως τῶν Γερμανῶν.
- 13 Καθυστάσις τῆς Γερμανίας· Οὐβινδελίκης καὶ Νωρικῷ ὑπὸ τοῦ Δρούσου καὶ Τιβερίου.
- 12—9 Τέσσαρες ἐκστρατεῖαι τοῦ Δρούσου εἰς τὴν Ἰλίωσ Γερμανίαν. Ὁ Τιβερίος ὑποτάσσει τὸν μεταξὺ Γήνου καὶ Ἀλβίου λαόν.
- Μ. Χ.
- 9 Ἀπέλευθέρσις τῶν Γερμανῶν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς διὰ τῆς νίκης τοῦ Ἀρμινίου κατὰ τοῦ Οὐδάρου ἐν τῇ Τευτοβοουργικῇ δρομῷ.
- 14—16 Τρεῖς ἐκστρατεῖαι τοῦ Γερμανικοῦ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐν Γερμανίᾳ. Νίκη αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀρμινίου παρὰ τὸ Ἰδιστάβισον πεδίον.
- 69—70 Ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας πόλεμος τῶν Βαταβῶν.
- 166—180 Πόλεμος τῶν Μάρκομανων καὶ Κουάδων κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἐννέα ἐκστρατεῖαι τοῦ Μάρκου Ἀυρηλίου.
- 375 Ἀρχὴ τῆς Μεταναστάσεως τῶν ἐθνῶν διὰ τῆς ἀθήσεως τῶν Ἀλάνων ὑπὸ τῶν Οὐννων, καὶ τῶν Γότθων ὑπὸ τῶν Ἀλάνων.
- 378 Νίκη τῶν Γόθων, Οὐννων καὶ Ἀλάνων παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν.
- 395—1453 Βυζαντινὸν κράτος.
- 407—533 Βουργουνδικὸν κράτος ἐν Γαλατίᾳ.
- 409 Βανδῆλοι καὶ Ἀλάνοι ἐν Ἰσπανίᾳ.
- 409—585 Σουηθικὸν κράτος ἐν τῇ δυτικῇ Ἰσπανίᾳ.
- 410 Ἀλωσις καὶ λεηλασία τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ Ἀλαρίχου.
- 419—712 Τὸ βασιλεῖον τῶν Μεσιγόθων.
- 429—534 Τὸ βασιλεῖον τῶν Βανδῆλων ἐν Ἀφρικῇ.
- 445 Ἀπόβασις τῶν Ἀγγλων καὶ Σαξόνων εἰς τὴν Βρετανίαν.
- 451 Εἰσβολὴ τοῦ Ἀττίλα εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ ἡτταὶ εἰς τὰ Καταλαυνηκὰ πεδία ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ Μεσιγόθων.
- 452 Εἰσβολὴ τοῦ Ἀττίλα εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατοικήσις τῶν Ἑνετικῶν νήσων.
- 455 Δεκατετράημερος λεηλασία τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Βανδῆλων τοῦ Γκερίχου.
- 476 Κατάλυσις τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

Ὁ Μεσαιών.

Πρώτη περίοδος μέχρι τῆς εἰς τὴν θρόνον ἀνεδάσεως τοῦ

Καρολιδῶν καὶ Ἀββασιδῶν 476—752 (750).

476—495 Τὸ ἐν Ἰταλίᾳ βασιλεῖον τοῦ Ὀδοάκρου.

1000—1100

- 1002—1024 Ἐρρίκος Β'. Ὁ Μαρκίων τῆς Ἱβερίας Ἀρδουίνος ὑποτάσσεται, καθὼς καὶ ὁ Βολεπλάος τῆς Πολωνίας. Ἐκστρατεία εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων.
(1002) Φόνος πάντων τῶν Δανῶν ἐν Ἀγγλίᾳ.
1016—1012 Μοναρχία τῶν Δανῶν ἐν Ἀγγλίᾳ. Κανούτος.
1024—1123 Φράγκοι αὐτοκράτορες
1024—109 Κορράδος ὁ Β'. Παρναγώρησις τῆς μάρκας τοῦ Σλεσβούρου. Ἡ Βοιργουνδία προστίθεται εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος.
1029—1026 Ἐρρίκος Γ'. Κολοφών τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως. Μεγίστη ἑκτασις τοῦ Γερμανικοῦ κράτους. Ἐπιβρόχῃ ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν κατόχων τοῦ Παπικοῦ θρόνου.
1022—1066 Πάλιν Ἀγγλοσάξονες βασιλεῖς ἐν Ἀγγλίᾳ.
1026—1106 Ἐρρίκος Δ. Ἡ πικροπαία τῆς αὐτοκρατείας Ἀγνῆς.
1066—1154 Νορμανδοὶ βασιλεῖς ἐν Ἀγγλίᾳ.
1073—1075 Ἀγών Ἐρρίκου τοῦ Δ' πρὸς τοὺς Σάξονας.
1073—1081 Ἀγών τοῦ αὐτοῦ πρὸς Γρηγόριον τὸν Ζ' καὶ τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας, ἄγεθαις ἐκ τῆς περὶ τῶν ἐπισκόπων ἐγκαθιδρύσεως ἑρίδος.
1077 Ἐρρίκος ὁ Δ' καὶ Γρηγόριος ὁ Ζ' ἐν τῇ πόλει τοῦ Κανουσιίου.
1094 Ἡ κομνηνία τῆς Πορτογαλίας.
Τρίτη περίοδος. Οἱ χρόνοι τῶν Σταυροφοριῶν (1096—1273.)
1096—1100 Ἡ πρώτη Σταυροφορία. Πέτρος ὁ ἐξ Ἀρμενίου. Ἀἱ ἐκκλησιαστικαὶ σύνοδοι ἐν Πλακεντίας καὶ Κλερμοντίφ. Κατακτήσεις τῆς Νικαίας καὶ Ἀντιοχείας.
1099 Ἀλώσις τῆς Ἱερουσαλὴμ. Γοδοφρέδος τοῦ Βυλλιόνου ἐκλέγεται βασιλεὺς. Μάχη παρὰ τὴν Ἀσκάλων.
1099—1187 Βασίλειον τῆς Ἱερουσαλὴμ.

1100—1200.

- 1100 Θάνατος Γοδοφρέδου τοῦ Βυλλιόνου.
1106—1125 Ἐρρίκος ὁ Ε'.
1122 Τέλος τῆς περὶ ἐγκαθιδρύσεως ἑρίδος διὰ τῆς ἐν Βορματίας ἐκκλησιαστικῆς συμβάσεως.
1125—1137 Λοθάριος ὁ Σάξων. Ἐνωσις τῆς Βαυαρίας καὶ Σαξονίας ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Οὐέλφων. Ἀγών πρὸς τοὺς Ὀχενταουφίδας περὶ τοῦ γέμματος.
(1120—1124) Τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν ὑπὸ Νορμανδικὴν κυριαρχίαν.
1138—1254 Οἱ Ὁχενσταουφίδοι αὐτοκράτορες.
1138—1152 Κορράδος Γ'. Ἐρρίκος ὁ Γ' περήφανος διατηρεῖ μόνον τὸ δουκάτον τῆς Σαξονίας καὶ ἀπολλυσι τὸ τῆς Βαυαρίας.
1147—1149 Ἡ δευτέρα σταυροφορία. Ἀλώσις τῆς Ἐδέσσης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Κορράδος ὁ Γ' καὶ Λουδοβίκος ὁ Ζ' ματαίως μεταβαίνουν εἰς τὴν Παλαιστίνην.
1152—1190 Φρειδερίκος Δ' ὁ Βαρβαρόσσας.
(1154) Πρώτη ἐκστρατεία αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀρνόλδος τῆς Βρεσκίας

- ἀποθνήσκει διὰ πυρὸς. Ἑρρίκος ὁ 4^{τος} ἐπαναλαμβάνει καὶ τὴν Βυζαντίαν
 1154—1599 Ἡ Ἀγγλία ὑπὸ τοὺς οἰκὸν τῶν Πλανταγενετῶν.
 1148—1167. Δευτέρα ἐκστρατεία Φρειδερίκου τοῦ Α' εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τα-
 πείνωσις τοῦ Μεδιολάνου. Νικηλαοὶ εἰς τὴν Ποντικὴν πεδίον. Νέα ἔρις
 πρὸς τὸ Μεδιολάνον, πρὸς τὸν πάπτον πάλιν. Ἐρις περὶ τῆς Παπικῆς
 ἐκλογῆς.
 (1166—68) Τετάρτη ἐκστρατεία Φρειδερίκου τοῦ Α' εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐν-
 ἑνθρονισμὸς τῶν Πάπων Ὁσέγιων τῶν Γ'. Ἐπανάδος ἄνευ στρατοῦ. Ἰδρυ-
 σις τῆς Ἀλεξανδρείας.
 (1174—78) Πέμπτη ἐκστρατεία τοῦ Φρειδερίκου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἀποστα-
 σία Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος.
 1176. Ἥττα τοῦ Φρειδερίκου ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Λεγνάνου.
 (1187) Εἰρήνη ἐν Κωνσταντίνῃ μεταξύ Φρειδερίκου καὶ Λουβαρδῶν. Προγρα-
 φὴ Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος καὶ διαμελισμὸς τῶν χωρῶν αὐτοῦ.
 (1186) Ἑκτη ἐκστρατεία εἰς τὴν Ἰταλίαν. Γάμος Ἑρρίκου τοῦ ΣΤ' μετὰ
 Κωνσταντίας τῆς κληρονόμου τῆς Σικελίας καὶ Ἀπουλίας.
 1187 Ἥττα τῶν Χριστιανῶν παρὰ τὸ Χιτίνιον. Ἀπώλεια τῆς Ἱερουσαλὴμ.
 1189—1193 Τρίτη Σταυροφορία. Θάνατος Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσσα. Ἰδρυ-
 σις τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Πτολεμαίδος. Διαι-
 ρεσις Φιλίππου τοῦ Β' καὶ Ριχάρδου τοῦ Λεοντοθύμου. Ἀνακωχὴ μετὰ
 τοῦ Σαλαδίνου. Αἰχμαλωσία τοῦ Ριχάρδου.
 1190—1197 Ἑρρίκος ὁ ΣΤ'. Κατοχὴ τῆς Ἀπουλίας καὶ Σικελίας καὶ σκλη-
 ρότητες αὐτοῦ.
 (1194—1266) Τὸ βασιλεῖον τῶν δύο Σικελιῶν ὑπὸ τοὺς Ὁγενσταουρίδας.
 1198—120 Φιλίππος τῆς Σομβίας καὶ Ὁθων ὁ Δ'. Δεκαετής ἔρις περὶ τοῦ
 ὀρόνου μέχρι τοῦ φόνου τοῦ Φιλίππου ὑπὸ Ὁθωνος τοῦ Βιταλσμάχου.

1200—1300.

- 1203—1201 Ἡ τετάρτη καλουμένη Σταυροφορία. Κατείδνους αὐτῆς πρὸς
 τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὄχι πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἵνα ἐπαναγάγῃ ἐπὶ
 τοῦ θρόνου τὸν τυρλωθέντα αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγ-
 γέλων. Διένεξις τῶν Σταυροφόρων πρὸς αὐτὸν καὶ ἄλλωσις τῆς Κωνσταν-
 τिनουπόλεως.
 1204—1261 Ἡ Ἀατινικὴ αὐτοκρατορία. Διαιρέσις τοῦ κράτους
 ἐν Νικαίᾳ καὶ Τραπεζοῦντι.
 1206 Ὁ Τεμουτσίνας γίνεται Τσιγγισχάνης. Θρησκευτικοὶ πόλεμοι ἐν τῇ
 μεσημέρῃ Γαλλίᾳ. Οἱ Καθαροὶ καὶ οἱ Βαλδήςσιοι.
 1208—123 Ὁθων Δ' μόνος αὐτοκράτωρ. Διένεξις αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπαν.
 1215 Μέγας χάρις τῶν ἐλευθεριῶν ἐν Ἀγγλίᾳ.
 1215—1230 Φρειδερίκος Β'. Ἐρις αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπαν περὶ τῆς ἐνώσεως
 τοῦ Γερμανικοῦ μετὰ τοῦ Σικελικοῦ γέμματος καὶ περὶ τῆς Σταυροφορίας.
 1218 Σταυροφορία Φρειδερίκου τοῦ Β'. Διὰ συνθήκης μετὰ τοῦ Καμίλ σοῦλ-
 τάνου τῆς Αἴγυπτου ὁ Φρειδερίκος ἀναλαμβάνει τὴν Ἱερουσαλὴμ.
 1220—123 Πόλεμος τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος πρὸς τοὺς Πρώσους.
 1237 Νίκη τοῦ Φρειδερίκου κατὰ τῶν Λουβαρδῶν παρὰ τὴν Κορτενούδαν.
 1241 Νίκη τῶν Μογγόλων παρὰ τὴν Βαλσάττην. Εἰσβολὴ αὐτῶν εἰς τὴν
 Οὐγγρίαν.

Εργ. V. Lixy
ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

Ἐκ τῆς ἐννάτης ἐκδόσεως τῆς ἐπιτομῆς

τοῦ Καθηγητοῦ

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ ΠΥΤΣΙΟΥ

καὶ

ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙΣΑ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων.

ὑπο

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου.

ΤΡΙΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ.

Περιέχον

Τὴν νεωτέραν Ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι
τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, δηλ. ἀπὸ τοῦ 1492—1865.

ΑΘΗΝΗΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ.

Ὅδὸς Ντέκα ἀριθ. 10.

1866.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

«Καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τὴν ἐκ
τῆς πραγματικῆς ἱστορίας περιγιγνομένην ἐμπειρίαν· μόνη γὰρ
αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως κρι-
τὰς ἀληθινὸς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος.» Πολύβ. βιβλ. Α' §. 35.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Εἰσαγωγή.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς

Βεστωαλικῆς εἰρήνης (1492—1648).

§. 1. Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως. Αἱ ἀνακαλύψεις, κατακτήσεις καὶ ἀποικίσεις τῶν Εὐρωπαίων εἰς ξένας ἡπείρους.

3 Ὁ χωρισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν, 4 Γερμανία, 5 Ἰσπανία, 6 Κάτω Χώραι, 7 Πορτογαλία, 8 Γαλλία, 9 Ἀγγλία ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Τυδώρων, 10 ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία ὑπὸ τοὺς δύο πρώτους Στουάρτους, 11 Σκανδιναβία, 12 Πολωνία, 13 Ῥωσσία, 14 Ὁ βωμανικὸν κράτος.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς Βεστωαλικῆς εἰρήνης μέχρι τῆς Γαλλικῆς

ἐπαναστάσεως (1648—1789).

§. 15. Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης περὶ τὰ μέσα τοῦ 17 αἰῶνος, 16 ἡ Γαλλία ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν 14', 17 ἡ Γερμανία μέχρι τοῦ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πολέμου, 18 Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία, 19 τὰ βορειοανατολικά τῆς Εὐρώπης, 20 ὁ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμος, 21 ὁ βόρειος πόλεμος, 22 αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κάρολος ΣΤ', 23 ὁ περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμος καὶ οἱ δύο πρώτοι Σιλεσιακοί, 24 ὁ ἐπταετής πόλεμος, 25 αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Ἰωσήφ ὁ Β', 26 Γαλλία, 27 Μεγάλη Βρετανία, 28 ἡ Πορτογαλία ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς Βραβαντίας, 29 Δανία, 30 Σουηδία ἀπὸ τῆς ἐκδάσεως τοῦ βορείου πολέμου, 31 Ῥωσσία (Πολωνία).

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Οἱ χρόνοι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1789—1815.)

Α'. Μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης Γαλλικῆς δημοκρατίας 1792.

§. 32 Γεωγραφικὴ ἐποψὶς τῆς Εὐρώπης τὸ 1789, 33 Αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπαναστάσεως, 34 ἡ συντακτικὴ συνέλευσις, 35 ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις.

Β'. 41 δημοκρατία (1792—1804).

§. 36, ἡ ἐθνικὴ Σύμβασις, 37 ἡ πρώτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία, 38 ὁ δεύτερος καὶ τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας, 39 ἡ κυβέρνηση τοῦ Διευθυντηρίου, 40 ὁ πόλεμος τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας, 44 ἡ ὑπατικὴ κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντος Βονοπάρτου.

Γ'. Ἡ αὐτοκρατορία (1804—14 καὶ 15).

§. 42 ἡ τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία, 43 ἡ τετάρτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία, 44 ὁ ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ πόλεμος, 45 κατάλυσις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, 46 ὁ πόλεμος τῆς Αὐστρίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, 47 ὁ Ναπολέων εἰς τὸν κολοφῶνα τῇ δυνάμει αὐτοῦ, 48 ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ῥωσσίας, 49 ὁ μέγας ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν συμμάχων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, 50 ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος καὶ ὁ τελευταῖος κατ' αὐτοῦ τῶν συμμάχων ἀγὼν.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Δ) Οἱ νεώτατοι χρόνοι (1815—64).

§. 51 Ἐπανástasis τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκικῆς δυνατείας, 52 Ῥωσσία καὶ Τουρκία, 53 ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων καὶ ἡ μίμησις αὐτῆς ἐν Βελγίῳ καὶ Πολωνίᾳ, εἰrides περὶ τοῦ θρόνου ἐπὶ τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου, 55 Μεγάλη Βρετανία, 56 Γερμανία, 57 ἡ Γαλλία ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1848, 58 Δανία καὶ Σουηδία, 59 Ἑλβετία, 60 Ἰταλία, 61 τὰ κράτη τῆς Ἀμερικῆς καὶ 62 ἐποψίς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ΄.

Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

1888

Εἰσαγωγή.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19^{ου} καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ 20^{ου} αἰῶνος πολ-
λὰ σπουδαῖα γεγονότα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μεταβάλωσιν εἴτε
ἐν μέρει, εἴτε ἐν γένει τὸν ἑσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν βίον τῶν
ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατοικούντων· ταῦτα δ' εἰσὶ

1) Ἡ κατὰκτησις τοῦ Βυλγαρίου κράτους ὑπὸ τῶν Τούρ-
κων (ἀποπερατωθεῖσα τὸ 1453), οἵτινες ἐπὶ μακρὸν διάστημα
χρόνου ἦσαν ἐπικίνδυνοι γείτονες τῶν ΝΑ. τῆς Εὐρώπης.

2) Ἡ ἀναμόρφωσις τῶν τοῦ πολέμου διὰ τῆς ἀπαύστως γε-
νικωτέρως καθισταμένης χρήσεως τῆς πυρίτιδος καὶ ἡ εἰσαγω-
γὴ μονίμων στρατιῶν (κατὰ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ.)

Τὰ πυροβόλα, τὰ ὅποια παρὰ τοῖς ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραφιν ἀπὸ τῶν
ἀρχῶν ἤδη τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἦσαν ἐν χρήσει, εἰσέχθησαν ἐκείθεν κατ' ἀρ-
χάς εἰς τὴν Φλανδρίαν, καὶ ἐκείθεν παρέλαβον αὐτὰ οἱ σύμμαχοι αὐ-
τῆς Ἀγγλοὶ εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον αὐτῶν. Τὴν πρώτην
μόρφωσιν αὐτῶν ἔλαβον τὰ πυροβόλα ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ
16^{ου}, καὶ ὕστερον ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ 16^{ου}. Δι' αὐτῶν ἡ
προσωπικὴ ἀνδρεία ἀπώλεσε μέρος τῆς σημασίας της καὶ τὸ ἵππικὸν τὴν
αὐτοῦ ὑπεροχήν· ἡ δὲ εἰς τὸ πειζικὸν ὑπηρεσία ἐτεμήθη καὶ ἐξετελειετο
ἰδίως ὑπὸ τῶν μὴ εὐγενῶν κατοίκων τῶν πόλεων, ἐνῷ οἱ εὐγενεῖς ἐξη-
κολούθουν νὰ ὑπηρετῶσι κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ πρότερον ἐξόχως τι-
μώμενον ἵππικόν. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ν' ἀπορραϊζωνται αἱ μάχαι διὰ τῆς
πληθύσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἐξασκήσεως αὐτοῦ κυρίως εἰς τὴν χρῆσιν
τῶν πυροβόλων ὅπλων, ἐπήγαγε τὴν σύστασιν μονίμων στρα-
τῶν, κατὰ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ Καρόλου τοῦ Ζ', ὅθεν μετ' ὀλίγον
ἐκαστον κράτος, τὸ ὅποσον δὲν ἤθελε νὰ μένῃ κατώτερον τῆς Γαλλίας,
ἠναγκάσθη νὰ προσῇ εἰς τὸν σχηματισμὸν μονίμου στρατοῦ.

3) Ἡ ἐφεύρεσις καὶ ταχέια διάδοσις τῆς τυπογραφίας (Βιβλ. Γ'. §. 49).

4) Ἡ ἐκ νέου ἀνάπτυξις τῶν τεχνῶν (ιδίως τῶν εἰκαστικῶν) καὶ τῶν ἐπιστημῶν, α) τῆς φιλολογίας λαβόνσης τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν φυγόντων τὴν Τουρκικὴν βαρβαρότητα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν καταφυγόντων Ἑλλήνων πεπαιδευμένων καὶ ἀναπτυχθεῖσας διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας καὶ β) τῶν τότε πρῶτον ἀναπτυσσομένων φυσικῶν ἐπιστημῶν.

5) Ἡ ἀνακάλυψις νείας ἡπείρου καὶ θαλάσσης ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ἥτις μετέβαλε τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἀπὸ χειρσαίου εἰς θαλάσσιον καὶ κατέστησε κέντρον αὐτοῦ τὰς παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν χώρας ἀντὶ τῶν πρότερον παρὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν.

6) Ἡ μεγάλη διαίρεσις τῆς Ἑκκλησίας, ἥτις ἐξηπλώθη ἐπὶ πάντα σχεδὸν τὰ μέσα καὶ βόρεια κράτη τῆς Εὐρώπης.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς Βεστωαλικῆς εἰρήτης (1492—1648).

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρύθμισεως.

§. 1. Ἡ Πορτογαλία ἐφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα ἐξωτερικῆς δυνάμεως, διότι ἐκτὸς τῆς ἰδίας χώρας ἀπέκτεινε πρὸς Ν. τὴν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τῶν θαλασσῶν Ἀλγερλίαν, δηλ. τὰ νότια τῆς Πορτογαλίας καὶ μέρος τῆς ΒΑ. Ἀφρικῆς ἐπὶ τοῦ Μαρόκκου, ἐν Ἀσίᾳ τοὺς σημαντικωτέρους λιμένας καὶ νήσους, τὰ παράλια τῆς Περσίας καὶ Ἰνδίας, καὶ ἐν τῇ Νοτίᾳ Ἀμερικῇ τὴν Βρασίλιαν.

2) Ἐν Ἰσπανίᾳ ἡνύθησαν τὰ στέμματα τῆς Καστιλίας καὶ Ἀραγωνίας μετὰ τῆς Σικελίας καὶ Σαρδουῆς καὶ πρὸς τοῦτοις κατεκτήθησαν ἡ Γρανάδα (1492), ἡ Νεάπολις (1504), ἡ Ὁράνη μετὰ τῆς ἀνωτέρας κυριαρχίας τῆς Βαρβαρίας ἀπὸ τῶν συνόρων τοῦ Μαρόκκου μέχρι τῆς μεγάλης Σύρτειος (ἀπὸ τοῦ

1509) καὶ τὸ βασίλειον τῆς Ναυάρρας (1512)· κατελήφθησαν δ' αἱ νῆσοι ἀνακαλυφθεῖσαι χῶραι ἐν Ἀμερικῇ (ἐκτὸς τῆς Βρασιλίας) καὶ ἠνώθη μετὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ τὸ δουκάτον τοῦ Μεδιολάνου (1540). Ἐλαβε δ' ἐτι σημαντικὴν ἀξίωσιν ἡ Ἰσπανία μετὰ τὴν παραίτησιν Καρόλου τοῦ Α' (Ε') διὰ τῆς προσκλήσεως τῶν Κάτω Χωρῶν μετὰ τοῦ Λουξεμβούργου καὶ τῆς Ἐλευθέρας Βουργουνδικῆς κομητίας. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως τὸ πλεῖστον τῶν εἰς τὰ ἑσθρία παράλια τῆς Ἀφρικῆς κτήσεις ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

3) Ἡ Γαλλία λαμβάνει τὸ 1552 ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους τὰς τρεῖς Λοθαριγγικὰς ἐπισκοπὰς, Μέττatz, Τούλην καὶ Βερδύνην (Metz, Toul, Verdun.)

4) Ἐν Γερμανίᾳ (τῆς ὁποίας τὴν εἰς 10 κύκλους διαίρεσιν ἰδὲ §. 4, 1) κατεῖχεν ὁ οἶκος τοῦ Ἀψβούργου τὸ σχεδὸν κληρονομικὸν καταστάν αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ ἀμέσους κτήσεις ὅλον τὸν Αὐστριακὸν κύκλον, τὴν οὕτω καλουμένην πρῶσω Αὐστρίαν τὴν παρὰ τὸν ἄνω Ῥῆνον καὶ ἐν Σαξίᾳ, τὴν Βοημίαν μετὰ τῆς Μοραβίας, Σιλεσίας καὶ Λουσατίας (ἀπὸ τοῦ 1527). Εἰς ταῦτα προστεθῆ καὶ τὸ στέμμα τῆς Οὐγγαρίας (1526), ἥτις ὅμως ἐν μέρει κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ζαπολίου καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1540) ὑπὸ τῶν Οθωμανῶν,

5) Ἡ Ἑλβετία ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ ἡ ὁμοσπονδία αὐτῆς ἠδυνήθη κατὰ πέντε καντόνια (τοῦ Σολοθούρου, Σχαφούσης, Βασιλείας, Ἀππενζέλου καὶ Φρεμβούργης).

6) Ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως τῇ Ἀνω ὑπῆρχεν ἐτι ἡ μεγαλειτέρα πολιτικὴ διαίρεσις, διότι ἐν τῇ Ἀνω Ἰταλίᾳ ἦσαν τὰ ἀνεξάρτητα δουκᾶτα τῆς Σαβανδίας μετὰ τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Πεδεμοντίου, τῆς Μοδένης, Μαρτοίας (μετὰ τοῦ Μομφερράτου, καθὼς καὶ αἱ δύο δημοκρατίαι, τῆς Γενοῦης δηλ. (μετὰ τῆς Κύρνου) καὶ τῆς Ἑνέτίας, ἥτις κατεῖχε τὴν ΒΑ Ἀνω Ἰταλίαν (μέχρι τῆς Βεργάμου καὶ τῆς Βρεσκίας), τὴν Ἰστρίαν, τὰ παράλια τῆς Δαλματίας καὶ Ἀλβανίας, καὶ διετῆρει ἐτι, εἰ καὶ πολλὰκις ἐκίμων ἀποπειράς οἱ Τούρκοι, τὰς Ἰονίους νήσους, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον. Ἡ Μέση Ἰταλία ἦτο διηρημένη μεταξὺ τοῦ μεγάλου δουκᾶτου τῆς Τοσκάνης, τῆς δημοκρατίας τῆς

Λορέτης καὶ τοῦ Παπικοῦ κράτους. Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἀνή-
κον αἱ νῆσοι Σικελία καὶ Σαρδῶ, ἡ Νεάπολις καὶ ὕστερον τὸ Με-
διόλαν:ν.

7) Ἡ Ἀγγλία μετὰ τῆς Ἱρλανδίας καὶ τῶν Νορμανδικῶν
νήσων (καὶ τοῦ Καλαί μέχρι τοῦ 1558).

8) Ἡ Σκωτία, (ἥτις ἐνώθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας τὸ 1603).

9) Ἡ Σκανδιναβία μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Καλμαρικῆς ἐνώ-
σεως διχρήθη εἰς δύο βασιλείαι, α) τῆς Δανίας μετὰ τῆς Νορβη-
γίας, τῆς μεσημβρινῆς Σουηδίας, Γοθλάνδης καὶ τῆς Ἰσλανδίας,
καὶ β) τῆς Σουηδίας μετὰ τῆς Φιννίας.

10) Ἡ Ἀνατολική Πρωσσία προσετέθη ὡς κοσμητικὸν δου-
κάτον εἰς τὰς χώρας τοῦ οἴκου τοῦ Ὁχενζολέρνου, ὡς Πολω-
νικὸν ὁμῶς φέρουδον.

11) Ἡ Λιβονία, Κουρλανδία καὶ Ἑσθονία ἀπετέλουν τὰς
χώρας τοῦ τάγματος τοῦ Εἰφους.

12) Ἡ Πολωνία καὶ ἡ Λιθουανία μετὰ τῆς δυτικῆς Πρωσίας
ἀπετέλουν τὸ ισχυρότερον κράτος τῆς Α. Εὐρώπης, ἐκτεινόμενον
ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου.

13) Ἐν Ῥωσίᾳ ἐκ πάντων τῶν Ταρταρικῶν κρατῶν διατη-
ρεῖτο ἔτι μόνον τὸ χαλκῶν τῆς Κριμαίας.

14) Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 15^{ης}
ἐκατονταετηρίδος ἔλαβε τὴν μεγίστην ἑκτασιν, διότι ἐξετεινε-
το ἐν Ἀσίᾳ μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, καὶ ἐξουσίαζεν ἐν
Ἀφρικῇ τὴν Αἴγυπτον καὶ Βαρβαρίαν, ἐν Εὐρώπῃ ἐκτὸς τοῦ
πλείστου τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου τὴν Μολδαυίαν, Βλαχίαν
καὶ Τρανσυλβανίαν ὡς ὑποτελεῖς χώρας καὶ τὴν Οὐγγαρίαν ἐκ-
τὸς τῶν Β καὶ ΒΔ μερῶν αὐτῆς.

Ἀνακαλύψεις, κατακτήσεις καὶ ἀποικίαι τῶν
Εὐρωπαίων ἐν ἄλλαις ἡπείροις.

§. 2. Οἱ Ἰσπανοὶ καὶ Πορτογάλοι, διὰ τὴν ἀποσπάσασθαι ἀπὸ
τὰς χεῖρας τῶν Ἰταλικῶν δημοκρατιῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἑνε-
τῶν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀνατ. Ἰνδιῶν, ἐζήτησαν θαλασσίαν ὁδὸν
πρὸς αὐτάς, ἐκείνοι μὲν πλείοντες πρὸς Δ, οὗτοι δὲ πρὸς τὰ ΝΑ.

1) Ἀνακαλύψεις καὶ κατακτήσεις τῶν Ἰσπανῶν. α) Περί

τὸ 1000 ἤδη ἔτος εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ἡ ἀνατολική παραλία τῆς Β. Ἀμερικῆς ὑπὸ Νορμανδῶν ἀναχωρησάντων ἐκ Γροιλανδίας καὶ κατὰ τὸν 10 αἰῶνα ὑπῆρχεν ἔτι ἐπιμειξία μεταξὺ Γροιλανδίας καὶ Ἀμερικῆς. Ἀλλ' ὁ Γεννάτης Χριστόφορος Κολόμβος κατὰ τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ διατριβὴν αὐτοῦ δὲν ἤκουσέ τι περὶ νέας ἡπείρου πρὸς Δ. καὶ δὲν ἦτον ἀρχικῶς αὐτῇ ὁ σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις δυτικῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξίν καὶ ἕτεροι παρεδέχοντο. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὗρεν ὑποστήριξιν παρὰ τοῖς ἐνθουσιασμένοις πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις Πορτογάλοις, ἐστράφη πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Ἰσπανίας καὶ μετὰ πολυεῖς προσπάθειαι, κατώρθωσε τέλος νὰ ἐπιτύχῃ τῆς υποστηρίξεως τῆς βασιλείας τῆς Καστιλλίας Ἰσαβέλλης (καθ' ὃν χρόνον κατεκτήθη ἡ Γρανάδα) καὶ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς ἀντιβασιλέως πασῶν τῶν ἀνακαλυφθησομένων χωρῶν καὶ νήτων. Μετὰ τριῶν μικρῶν πλοίων ἀπέπλευσε τὴν 3 Αὐγούστου 1492 ἐκ Πάλου, λιμένος τῆς Ἀνδαλουσίας, καὶ προσωρμίσθη μετὰ κινδυνώδη πλῆθυσιν εἰς τὴν νῆσον Γουαναχάνην (τὴν 2 Ὀκτωβρίου), ἣν ὠνόμασεν Ἀγ. Σωτῆρα· ἐξ αὐτῆς μετὰ ταῦτα ἀνεκάλυψε τὰς νήσους Κοθβαν καὶ Αἴτην. Τὰς ἀνακαλυφθείσας χώρας ἐθεώρησε τὸ κατ' ἀρχάς ὁ Κολόμβος ὡς μέρος τῶν Ἰνδιῶν, ἀλλ' ἀρῶν ἐγνώσθαι ἡ ἀλήθεια, αὗται μὲν ἐκλήθησαν Δυτικαὶ Ἰνδίδαι, αἱ δὲ ἰδίως Ἰνδίδαι Ἀνατολικάι. Κατὰ τὸν δεύτερον πλοῦν αὐτοῦ (1493—96) ἀνεκάλυψε πολλὰς τῶν μικρῶν Ἀντιλλῶν καὶ τὴν Ἰαμάικαν, εἰς δὲ τὸν τρίτον (1498—1500) τὰς νήσους Ἀγίαν Τριάδα καὶ τὴν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρινόκου χώραν τῆς ἡπείρου· συκοφαντηθεὶς ὅμως εἰς τὴν αὐλὴν, ἀπιστάλλησι διηροδέσμιος εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὑπὸ τοῦ πρὸς τοῦτο σταλέντος ἱππύτου Φραγκίσκου Βοβαδίλλου. Ἀθωωθείς δὲ ἀπὸ τῆς συκοφαντίας ἐπεχείρησε τέταρτον πλοῦν (1502—1504), καθ' ὃν ματαίως εἰςέτισε διόδον πρὸς τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν (ὡς τότε ὠνόμαζον τὸν μέγαν ἢ εἰρηνικὸν ὠκεανόν). Τεθλιμμένος δ' ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀχαριστίᾳ ἀπέθανεν ἐν Βαλλιαδολίδῳ (1506) καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν ἀλύσεων αὐτοῦ.

Ἀμερικὴ ὠνομάσθη ἡ ἀνακαλυφθεῖσα ἡπείρος ἐκ τοῦ Φλωρεντινοῦ

Ἀμερικού Βισπουγκίου, ὅστις ἀνεκάλυψε μίγα μέρος τῶν παραλίων τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

β) Ἐκ τῆς Κούβης προσωρμίσθη καὶ ἀπέβη τὸ 1519 ὁ Φερδινάνδος Κορτέςιος εἰς τὸ ὑπὸ γεωργικῶν λαῶν κατοικοῦμενον Μεξικανικὸν βασίλειον καὶ ἄνευ ἀντιστάσεως προῆλθε μέχρι τῆς πρωτεύουσας, συνέλαβε τὸν βασιλεῖα Μοντεζούμαν· ταχέως ὅμως κατέστησαν οἱ Ἰσπανοὶ μισήτοι διὰ τὰς ὁμοιότητας αὐτῶν καὶ ὅτε ὁ Κορτέςιος κατέλιπε τὴν πόλιν καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ναρθαξέου, ὅστις εἶχεν ἀναγορευθῆ διαδόχος αὐτοῦ, ἐπιστρέψας εὗρε σπουδαίαν ἀντίστασιν· ἐκυρίευσεν ὅμως ἐκ νέου τὴν πρωτεύουσαν, μετ' ὃ ταχέως ὑπετάγησαν καὶ αἱ ἐπαρχίαι. Μετὰ τοῦ Μεξικικοῦ ἐνώσεως καὶ τὴν Γουατεμάλκην κατέστη ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε' ἀντιβασιλεὺς τοῦ ὅλου, ὅπερ ὀνομάσθη νέα Ἰσπανία. Ὁ Κορτέςιος ἠτοιμάζετο ἥδη ἵνα ἐντεύθην ἀνέυρῃ τὴν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδόν, ὅτε Κάρολος ὁ Ε' φοβούμενος τὴν δύναμιν τοῦ ἀντιβασιλέως του, διαιοίρασεν αὐτὴν, ἀφῆκας εἰς τὸν Κορτέςιον μόνον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ ἐν τῇ Νέᾳ Ἰσπανίᾳ. Ἀνακαλύψας δὲ ὁ Κορτέςιος (1536) καὶ τὴν χερσόνησον Καλιφορνίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἔνθα ἀπέθανεν ἐν Σεβίλλῃ τὸ 1547 ἐκ τῆς λήπης διὰ τὴν ἀχαριστίαν τοῦ κυρίου του.

γ) Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ εἰς Ἰσπανικὴν ὑπηρεσίαν διατελὼν Φερδινάνδος Μαγελάνος, διαβὰς τὴν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζομένην ὁδόν, μετέβη εἰς τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν, ἣν ὀνόμασεν εἰρηνικὸν Ὠκεανόν (1520)· ἐφρονεύθη ὅμως ἐπὶ τινος τῶν Φιλιππίνων νήσων καὶ αὐτοὶ μόνον οἱ ὑπ' αὐτὸν γαῦται ἀπέτελεσαν τὸν πρῶτον περὶ τὴν Γῆν περίπλουν.

δ) Ἀφοῦ ὁ Βαλδίας κατὰ πρῶτον (1513) εἶδε τὴν μεσημβρινὴν θάλασσαν, ὁ Φραγκίσκος Πιζάρρος, ὁρμώμενος ἐκ τῆς Πανήμας ἀνεκάλυψε καὶ κατέκτησε τὸ χρυσοφόρον Περὺ, ὠφελοῦμενος εἰς τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοῦ ὀρόνου ἐρίδων δύο ἀδελφῶν (Οὐασκάρου καὶ Ἀτχυουάλλπα) καὶ ἐθεμελίωσε νέαν πρωτεύουσαν, ἥτις ὕστερον ὀνομάσθη Λίμα. Ὁ φίλος αὐτοῦ Ἀλμάγρος κατέκτησε τὴν Χιλὴν.

Ἡ ἐκ τῶν κατεκτησέων τούτων ὠφέλεια περιορίσθη κατ' ἀρχὰς εἰς μὴν τὴν ἐξαγωγὴν εὐγενῶν μετάλλων, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνησχολοῦντο

ἀργυρώνητοι Νέγροι τῆς Ἀφρικῆς, ἀφ' οὗτου προτροπῇ τοῦ εὐγενούς τὴν ψυχὴν Δομινικανοῦ μοναχοῦ, Λαοκάδε, ἀπηλλάγησαν τῆς ἐργασίας ταύτης οἱ ἐγγχώριοι Ἰνδοί. Αἱ ἀποικίαι ὑπερῆσαντο νὰ πέμπωσι τοὺς θηταυροὺς αὐτῶν εἰς τὴν Ἰσπανίαν μόνον καὶ ἐκείθεν μόνον ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σεβίλλης νὰ λαμβάνωσιν Εὐρωπαϊκὰ προϊόντα.

2) *Ἀνακαλύψεις καὶ ἀποικίαι τῶν Πορτογάλων.* Ἀφοῦ ἦδη (1486) ὁ Βαρθολομαῖος Διάξος εἶχεν ἀνακαλύψει τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον, ὁ βασιλεὺς Ἰερμανούηλ ὁ Μέγας ἀνενέωσε τὴν ἀπόπειραν τῆς ἀνευρέσεως θαλασσίας πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδοῦ. Ταύτην δ' εὗρεν ὁ Βάσκος Δεγάμας, ὅστις προσωρμίσθη τὸ 1498 εἰς τὴν εἰς τὰ παράλια τῆς Μαλακκᾶς Καλικούτην. Οἱ Πορτογάλοι ἔκαμον συνθήκας συμμαχίας μετὰ τῶν μικρῶν ἡγεμόνων τῆς περαλίας ταύτης, οἵτινες ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλίας. Οἱ ἀντίβασιλεῖς Φραγκσκος Ἀλμείδας καὶ Ἀλφόνσος Ἀλβουκέρκης (1509-1515) μάλλον διὰ συνετῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς ἡγεμόνας καὶ λαοὺς, ἣ διὰ τῶν ὅπλων, ἐθιμέλιωσαν τὴν Πορτογαλικὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ τῆς Ὀρμούσης μέχρι τῆς χερσονήσου Μαλάκκης. Πρὸς ὑπεράσπισιν δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁ Ἀλβουκέρκης ἐθεμελίωσε σειράν φρουρίων καὶ ἐμπορικῶν σταθμῶν, τῶν ὁποίων κέντρον ἦτον ἡ Γόα. ὑπὸ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐγένετο ἀπόπειρα ἐπιμειξίας μετὰ τῆς Κίνας καὶ δι' Ἰησουϊτῶν προσηλυτίσθη μέρος τῶν Ἰαπωνίων εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ὅμως τῆς Πορτογαλίας μετὰ τῆς Ἰσπανίας αἱ πλεῖστοι τῶν Ἰνδικῶν Πορτογαλικῶν κτήσεις ἐπέσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀλλανδῶν, οἵτινες ἐξεδίωξαν ἐντελῶς καὶ ἐκ τῆς Ἰαπωνίας τοὺς Πορτογάλους.

Ἡ Βρασιλία, τὴν ὁποίαν τυχαίως ἀνεκάλυψεν (1500) ὁ Καβράλος, ἀποκλίνει πρὸς Δ, ὅτε ποτὲ ἐταξείδευεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ἀποκρίσθη ὕστερον περὶ τὰ 1550.

3) *Ἀποικίαι καὶ κατακτήσεις τῶν Ὀλλανδικῶν ἑταιριῶν.* Ὅτε οἱ Ἰσπανοὶ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Πορτογαλίας (1580) ἐγένοντο κύριοι καὶ τῶν Πορτογαλικῶν ἀποικιῶν, ἀπηγόρευσαν εἰς τοὺς ἀποστατήσαντας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν Ὀλλανδοὺς νὰ ἐμπορεύωνται ἐκ τῆς Λισβώνης ἐμπορεύματα τῶν

Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐνεκα τοῦτου οἱ Ὀλλανδοὶ μετέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας, ἐνθα κατ' ἀρχάς, ἀποφύγοντες νὰ ἐγγίσωσι τὰς Πορτογαλικὰς ἀποικίας, ἐστράφησαν πρὸς τὰς Σουδαῦκας νήσους. Προνομιούχος Ἀνατολικῇ Ἰνδικῇ ἐταιρία ὑπὸ τῶν γενικῶν τάξεων τῆς Ὀλλανδίας ἐλάβεν (1602) οὐ μόνον τὸ μονοπώλιον τοῦ μετὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐμπορίου, ἀλλὰ καὶ ἡγεμονικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν μελλουσῶν ἐν ταῖς Ἰνδίαις κατακτήσεων καὶ ἀποικιῶν, τῶν ὁποίων κέντρον ἐγένετο ἡ ἐπὶ τῆς νήσου Ἰαύας πόλις Βαταῦα. Ταχέως ὅμως οἱ Ὀλλανδοὶ, ἐκδιώξαντες τοὺς Πορτογάλους ἐκ τῶν Ἰνδικῶν ὑδάτων, ἐκυρίευσαν ἀπ' αὐτοὺς τὰς Μολούκκας νήσους, τὴν Μαλάκκαν, τὴν Κεϋλάνην καὶ τὴν Κελέβην, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τοὺς ἀφῆρσαν ἐπὶ τέλους καὶ τὰς σημαντικώτερας πόλεις εἰς τὰ παράλια τῆς Μαλαβάρης καὶ Κορομανδέλης. Ὅμοιος κατεστάθη προνομιούχος ἐτέρα ἐταιρία καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἀντικῶν Ἰνδιῶν.

4) Οἱ Ἑνετοὶ Καθότοι (πατὴρ καὶ υἱός), εἰς Ἀγγλικὴν ἐπιηρεσίαν διατελοῦντες, ἀνενέωσαν τὰς ἀρχαίας Νορμανδικὰς ἀνακαλύψεις καὶ προσωρμίσθησαν (1496—97) εἰς τὰ Α. παράλια τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Ματαίως ὅμως ἐζητήθη ἐκ τῆς Ἀγγλίας πρὸς Β εἴτε διὰ τῶν ΒΑ εἴτε διὰ τῶν ΒΔ ὁδὸς πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας. Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ ἔδωκε (1600) εἰς ἐταιρίαν ἐμπόρων τοῦ Λονδίνου ἀποκλειστικὸν προνόμιον νὰ ἐμπορεύωνται μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἡ ἐταιρία αὕτη ἵδρυσεν ἀποικίας τινὰς ἐπὶ τῆς Μαλαβάρης καὶ Κορομανδέλης, ὕστερον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰνδικῶν νήσων. Ὀλίγον δὲ τι ὕστερον δύο ἄλλαι Ἀγγλικαὶ ἐταιρίαι ἀνέλαβον τὴν καλλιέργειαν τῆς παραλίας τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐνῶ καὶ

5) οἱ Γάλλοι μετὰ τινὰς ματαίας ἀποπειράς πρὸς ἀποικίαν ἀποκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀκαδίαν ἢ Νέαν Σκωτίαν καὶ τὸν Καναδᾶν.

Ἡ Μεταρρύθμισις.

§. 3. 1) *Ἐν Γερμανίᾳ.* Τὴν πρώτην ἀφορμὴν πρὸς τὴν μεγάλην ἐν Γερμανίᾳ ἐκκλησιαστικὴν Μεταρρύθμισιν ἔδωκεν ὁ Δομινικανὸς μοναχὸς Ἰωάννης Τίτσελος, κηρύττων ὑπὲρ τῆς

πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου ὑπὸ τοῦ Πάπᾳ Λεόντος τοῦ Γ' πωλουμένης ἀρέσεως τῶν ἁμαρτιῶν (συγχωροχάρτια. Κατ' αὐτοῦ ἤγερθη ὁ διδάκτωρ *Μαρίνους Λούθηρος* (γεννηθεὶς ἐν Αἰσλέρῃ τῆς νῦν Πρωτοσίχης Σαξονίας τὸ 1483 καὶ ἐν Λύγουςτῆος *μεγας καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ πανεπιστημίῳ τῆς Βιττεμβέργης*). Οὗτος ἐτοιχοδόλλησεν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Βιττεμβέργης τῇ 31 Οκτωβρίου 1517 τὰς 95 περιφύμους θέσεις αὐτοῦ, αἵτινες ἐστρέφοντο κυρίως κατὰ τῆς ἀναξίας καὶ υπερβολικῆς καταχρήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ἀρέσεως τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ Πάπας προσέκλυσεν αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Ῥώμην ἐντὸς 60 ἡμερῶν καὶ ἀπολογηθῇ ὑπεχώρησεν ὅμως μετὰ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας Φριδερίκου τοῦ Σοφοῦ καὶ τοῦ ἐν Βιττεμβέργῃ πανεπιστημίου, ἀλλ' ὥρισθη ἵνα τὸ ζήτημα λυθῇ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τῆς τότε ἐν Λύγουςτῃ διαίτης καὶ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Πάπᾳ Καρδινάλιου Καίστανου. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Λούθηρον ν' ἀνακλησθῇ τὰς θέσεις αὐτοῦ ἄνευ ὧν καὶ θεολογικῆ συζήτησις μεταξὺ Λουθήρου καὶ τοῦ διδάκτορος Ἐκκίου, καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν Ἰγγολστάτῃ, γενομένη ἐν Λειψίᾳ, δὲν ἐπίνεγκε τὴν ἐνωσιν, ἀλλ' ὁ Λούθηρος ἐπὶ μάλ' ὀνείδιστον ἀπεμακρίνεται τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐδημιουργεῖται κατὰ τὰς ἐν Ῥώμῃ παρυστάσεις τοῦ Ἐκκίου Παπικῆ βούλῃ, ἥτις κατεδίκασε τὴν θέσιν τοῦ Λουθήρου καὶ ἠπέλκει αὐτὸν διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ, ἐν ἐντὸς 60 ἡμερῶν δὲν ἀνεκάλει ταῦτα. Τὴν βούλῃν ταύτην ἐκκύσει ὁ Λούθηρος ἐν Βιττεμβέργῃ πρὸ τῆς Ἐλτερίου πόλεως τῇ 10 Δεκεμβρίου 1520 καὶ οὕτως αὐτὸς καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἀφωρίσθησαν. Ὅτε δὲ ὁ Κάρολος Ε' συνεκάλεσε τὸ 1521 τὴν πρώτην ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ δίαιταν ἐν Βορματίας, προσεκληθὲν καὶ ὁ Λούθηρος, λαβὼν ὑπόσχεσιν προσωπικῆς ἀσφαλείας. Ἐπειδὴ δὲ ἤρνετο ν' ἀνακλησθῇ τὰς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἐκτράχθη ἐκτὸς τῶν νόμων τοῦ κράτους, τὸ ὅποιον ὅμως ἐγένετο γνωστὸν διὰ τοῦ Βορματικοῦ κληυμένου Ἐδέκτου, ἀπὸ οὗτος εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τὸ παρὰ τὴν Αἰσενά-χην ἰσχυρὸν φρούριον Βρατὸργιον (τὸ μέγαλον δονάκτου τῆς Σαξονικῆς Βασιλείας, ἐνθα ἐνηκολήθη νὰ μετακράτῃ εἰς τὴν Γερ-

μανικὴν γλῶσσαν τὴν Ἀγίαν Γραφήν. Ἡ καὶ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου Μελαγχθονος ὑπερασπιζομένη νέα διδασκαλία ταχέως ἐγένετο δεκτή κατὰ πρῶτον ἐν τῇ ἐκλεκτορίᾳ τῆς Σαξονίας, ἐν τῇ Ἀσσίᾳ καὶ τῇ Πρωσσίᾳ, ἐνθα ὁ ὑπὸ τοῦ Λουθήρου πεισθεὶς Μέγας Μάγιστρος τοῦ Τευτονικοῦ τάγματος, Ἀλέξερτος τοῦ Βρανδεμβούργου, συγκαταθέσει καὶ τοῦ ἀνωτέρου κυριάρχου αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας, μετέβαλε τὴν χώραν αὐτοῦ, τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, εἰς κοσμικὸν δουκάτον τὸ 1525.

Ἐν τούτοις οἱ ὑπὸ τῶν νεωστὶ εἰσαχθέντων φόρων βαρέως πιεζόμενοι χωρικοὶ τῆς Σοηβίας καὶ τῆς Παραρρηνίου χώρας, παρανοήσαντες τοὺς περὶ εὐαγγελικῆς ἐλευθερίας λόγους τοῦ Λουθήρου, ἐζήτησαν (διὰ τῶν κλυομένων 12 ἀρθρων) τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας καὶ τῶν νέων φόρων, τῇ δικαιοματικῇ ἐκλογῇ τῶν ἰδίων ἱερέων, κτλ. Ἡ ἀντίστασις τῶν ζητουμένων ἐγέννησε τὸ 1525 τὸν πόλεμον τῶν χωρικῶν, ὅστις ταχέως καὶ καταστρεπτικῶς ἐξηπλώθη ἐκ τῆς Σοηβίας εἰς τὰς παρὰ τὸν Ῥήνον χώρας καὶ τὴν Φραγκονίαν. Εὐγενεῖς τινες ἡγαγέσθην ὑπὸ τῶν χωρικῶν νὰ παραχωρήσωσι τὰ ὑπὸ τῶν ὑποτελιῶν ζητηθέντα ὅτε ὅμως οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ δεσπότης τῶν Σοηβικῶν πόλεων ἐκίνησαν κατ' αὐτῶν τὴν καλῶς ὀργανισμένην δύναμιν αὐτῶν, τὴν ἀνευ πειθαρχίας στήλην τῶν χωρικῶν ἠττήθησαν, εἰ καὶ ἀνδρεῖοι ἱππότες (οἷον ὁ Γοίτσιος τῆς Βερλιχίγγης μετὰ τῆς σιδήρεας χειρὸς), τινὲς μὲν ἐκόντες, τινὲς δὲ ἄκοντες ἐγέναντο ἀρχῇ οἱ αὐτῶν.

Ὁμοίως ἀπέτυχε καὶ ἡ ἐπανάστασις τοῦ λαοῦ ἐν Οὐριγγίᾳ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποκινήσει ὁ φανατικὸς ἀναβαπτιστὴς Θωμὰς Μύντερος. Οὗτος, βοηθούμετος ὑπὸ τοῦ δρχου, εἶχε καταλάβει ἐν Μίλχαουζην τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ταύτης, ἐλεηλάτησε τὰ μαθησθήρια καὶ εἰδίδασκε τὴν ὑπὸ τῶν πλουσίων διατροφήν τῶν πενήτων καὶ τὴν κοινωτικημοσύνην· ἀλλ' οἱ ἀμέτῳ ἀπειλούμενοι ἡγεμόνες, οἱ ὁδῶντες τῆς Σαξονίας καὶ Βρουμβούργης καὶ ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσσίης Φίλιππος, ἐκίνησαν τοὺς ἐξ Οὐρανοῦ βοηθῆσαι ἀναμένοντας ὁπλοὺς αὐτοῦ παρὰ τὴν Φραγκαερχαούσην τὴν πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ δουκάτου τῆς Γέττης, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ (ἐν οἷς καὶ ὁ Μύντερος) συλληφθέντες ἀπεκφαλίσθησαν τὸ 1525.

Κατὰ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκρηξίν πολέμου ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδος συνεκάλεσεν ἐν Σπείρη τὴν δίκαιαν τὸ 1529 καὶ διὰ τὰς ζήτησιν ἐπικουρίαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ διὰ τὰς τακτοποιήσας τοῦλάχιστον προσωρινῶς τὰ θρησκευτικὰ. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτοῖσι ἐκυρώθη τὸ ἐν Βορματίζ Ἑδικτον καὶ πᾶς νεωτερισμὸς εἰς τὰ τῆς θρησκείας ἀπηγορεύθη μέχρι τῆς ἀποφάσεως οἰκουμενικῆς συνόδου, οἱ ὁπαδοὶ τῆς νέας διδασκαλίας ἐπαρουσίασαν διαμαρτύρησιν, ὅθεν καὶ Διαμαρτυρόμενοι (Protestants) ἐκλήθησαν. Ὅτε δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1530 ὁ αὐτοκράτωρ συνεκάλεσε δίκαιαν ἐν Αὐγούστη διὰ τὰς κατορθώσας καὶ ἐκλεχθῆ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος Ῥωμαῖος βασιλεὺς (ἐπομένως μέλλων αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας) καὶ στερεώσας τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα εἰς τὸν οἶκόν του, συγχρόνως δὲ κανονίσας καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐπαρουσίασαν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου γράφον σύμβολον τῆς πίστεως αὐτῶν, τὸ τοῦ Αὐγουσταίου δόγματος (25 Ἰουνίου 1530). Πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως ἀπέβησαν μάταιαι διό αὐτοκρατορικὸν διάγγελμα ἐπέτασσε τὴν κατάρτησιν παντὸς νεωτερισμοῦ καὶ τὴν ἀνευ ὧν ἐπάνοδον εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν μέχρι τῆς συγκαλέσεως οἰκουμενικῆς συνόδου. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες καὶ αἱ ἐλεύθεραι πόλεις διὰ τοῦ ἐν Σμαλκάδῃ (ἐπαρχία τῆς νῦν ἐκλεκτορικῆς Ἀσσίας) τὸ 1531 δεσμοῦ συνεδέθησαν πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς ἤδη ἀρξάμενης ἐπεμβάσεως τοῦ ἀνωτέρου δικαστηρίου τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἔρρηθον εἰς τὸν αὐτοκράτορα πᾶσαν κατὰ τῶν Τούρκων ἐσθήθειαν, οὗτος ἀνέκαλεσεν ἐν τῇ θρησκευτικῇ εἰρήνῃ τῆς Νυρεμβέργης τὸ 1532 τὸ διάγγελμα τῆς Αὐγούστης καὶ ὥρισεν, ἵνα μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐκκλησιαστικῆς συνόδου, ἢ τῆς προσεχοῦς διαίτης, τηρηταὶ γενικὴ εἰρήνη μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων καὶ πόλεων.

Ταχέως ὅμως ἡ ἡσυχία διαταράχθη ὑπὸ τῶν Ἀναβαπτιστῶν. Ἡ εἰς τὰς ἀρχὰς ἤδη τῆς Μεταρρυθμίσεως γιννομένη αἵρεσις αὕτη ἐφαίνετο ἐκριζώμενη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μυνστερ, αἵφνης ὅπως ἀνεφάνη φανερά ἐν Μυνστερ ἢ Μοναστηρίῳ τῆς Βιστόφλίας, εἰς δηλ. προφήτης τῆς αἵρέσεως ταύτης τῆς μὴ δεχομένης τὸ βάπτισμα κατὰ τὴν

παίδειαν ἡλικίαν, ὁ ἀρτοπικὴς Ἰωάνης Μάτθους ἐξ Ἀσπρέμης τῆς Ὀλλανδίας, ἐλθὼν ἐκ τοῦ Βασιλικῆς Λυγδοῦλου εἰς τὴν Μοναστήρην (1534) μετὰ τοῦ ἐνθουσιώτου ἀποστόλου αὐτοῦ Ἰωάννου Βοκκελπίου, πρῶτον μὲν βράπτου, εἰτα δε ξενόδοχου καὶ ποιητοῦ, καὶ ἐκδόσεως διὰ τῶν πλουσιμύτων ὁπαδῶν αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς κατέστη ἀπόλυτος κύριος τῆς πόλεως, ἣς ἐγένετο τότε θέατρον τῶν πλείων ἀνυπατάτων παρεκτροπῶν καὶ ἐγκληματῶν. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Μάτθους ἐφρονέθη εἰς παράτολμον ἔξοδον καὶ τοῦ ἡνιόχου πολιτείας ἐπ' αὐτῇ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς πόλεως Σπύρος ὁ καλεσθῆναι. Ὁ ἐπίσκοπος ὁμοίως, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἡμιόνων, ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν αὐτῇ καταπραχμένην πόλιν, μετ' οὗ ὁ Βοκκελπίος μετὰ τῶν ἐπιστημωτῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ μετὰ φθορίας βασάνους ἐφρονέθη καὶ ἀνδρῶν ὁ Καθολικισμός.

Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, ἀφ' οὗ μετὰ μὲν τῆς Γαλλίας συνωμολόγησιν εἰρήνην, μετὰ δὲ τῶν Τούρκων ἀναχωλῆν, ἐζήτησε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἑνωσιν ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ οἰκουμένην συνόδος, ἥτις τοσάκις εἶχε προαγγελλῆ, συνῆλθε τέλος ὀλίγον τι πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λουθήρου († 1546) ἐν Τριέβτεφ'· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Διαμαρτυρημαῖοι προέβλεπον ὅτι ἡ πλειονότης τῆς συνόδου θὰ συνιστάται ἐξ ἐλθρῶν τῆς νείας διδασκαλίας, κατὰ συμβουλήν τοῦ Λουθήρου ἠντήθησαν νὰ ἐμφανισθῶσι καὶ ἀπέχτησαν ἐκκλησιαστικὴν σύνοδον μόνου τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους.

Ὁ Σμαλκαλδικὸς πόλεμος (1547). Ἐπειδὴ οἱ κορυφαῖοι τοῦ Σμαλκαλδικοῦ δεσμοῦ (ἰδὲ ἀνωτέρω), ὁ ἐλέκτωρ τῆς Σαξονίας Ἰωάννης Φρειδερίκος καὶ ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσσίας Φίλιππος, πολλὰκις εἶχον καταπατήσει τὴν γερμανικὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τοῦ κράτους, ὁ αὐτοκράτωρ ἐκήρυξεν ἀμφοτέροις ἐκτὸς τοῦ νόμου καὶ ἤρχισε τὸν κατ' αὐτῶν πόλεμον, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Σαξονίας. Ὁ ἐλέκτωρ τῆς Σαξονίας προσβλήθεις παρὰ τὴν Μολδρην (1547) ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐλέκτορος μετὰ τῶν πλείστων χωρῶν εἰς τὸν δούκα τῆς Σαξονίας Μαυρίκιον καὶ οὕτω τὸ ἀξίωμα τοῦτο μεταβιβάσθη διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ Ἑρνεστέιου εἰς τὸν Ἀλβέρτειον κλάδον τοῦ Σαξονικοῦ οἴκου 1).

1)

Φριδερίκος Β' ἐκλέκτωρ (1128—1161)

Ἐρνέστος ἐκλέκτωρ † 1136

Ἀλβέρτος † 1501

Φριδερίκος ὁ Σοφὸς
ἐκλέκτωρ † 1525

Ἰωάννης
ἐκλέκτωρ † 1552

Γεώργιος

Ἐρρίκος

Μαυρίκιος
ἐκλέκτωρ (1547—1553)

Ἰωάννης Φριδερίκος
ἐκλέκτωρ μέχρι τοῦ 1547.

Ἐκ τῶν λειψάνων τῶν χωρῶν τῆς ἐκλεκτορίας, τὰ ὅποια ὁ Μαυρίκιος ὑπεχρέωθη ν' ἀφήτῃ εἰς τὰ τέκνα τοῦ συλληθηθέντος ἐκλεκτορος, ἐγεννήθησαν τὰ νιν Σιζονικά δουκάττ. Καὶ ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσσίας ὑπετάγη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ προσπεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν Ἀλλῇ ἔτωσε μὲν τὰς χώρας του, ὅμως ἠιχεράθη, καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης Φριδερίκος, ν' ἀκολουθήτῃ τὸν αὐτοκράτορα ὡς αἰχμάλωτος. Ὅτε ὁ ἤδη ἐκλέκτωρ γενόμενος Μαυρίκιος δὲν κατώρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν πενήτερόν αὐτοῦ, τὸν χωροκόμητα τῆς Ἀσσίας, προσήλθεν εἰς τὴν μερίδα τῶν ὁμοθητικῶν αὐτοῦ Διαμαρτυρουμένων καὶ συνεχάρη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Εἰρικού τοῦ Β', ὅστις κατέλαβε τὰς εἰς τὸ Γερμανικὸν κράτος ἀνηκούσας πόλεις Μένταξ, Τούλην καὶ Βερδύνη. Οἱ σύμμαχοι κατηγόρουσι τὸν αὐτοκράτορα, ὅτις εὗρισκετο εἰς τὴν Ἰνσβρούκην, ὡς πολλαχῶς καταπατήσαντα τὰς κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος ὑποσχέσεις καὶ καταπιέζοντα τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κράτους. Ὁ Μαυρίκιος λοιπὸν ἠθέλησε νὰ τὸν συλλάβῃ αἰχμάλωτον, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μόλις εἰσέλαβε καιρὸν νὰ φύγῃ διὰ νυκτός εἰς Βιλλάχην τῆς Καριντίας. Ὁ ὀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀπωλέσει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐνώσεως τῶν δύο θρησκευτικῶν μερίδων, ἐμεσίτευσεν τὴν συνθήκην τῆς ἐν Βαυαρίας Πασσαύτας (1552, δι' ἧς παρεχωρεῖτο ἐλευθερία τῆς ἐξασκήσεως τῆς θρησκείας εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Λύγουστiciου δόγματος μὴ χρεὶ γενικῆς συνελεύσεως τοῦ κράτους· καὶ ὁ αἰχμάλωτος χωροκόμης τῆς Ἀσσίας ἐπανέλαβε τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ. Ἐπίσης καὶ ὁ ἐκλέκτωρ Ἰωάννης Φριδερίκος, τὸν ὅποιον ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐλευθερώσει, φεύγων ἐκ τῆς Ἰνσβρούκης, ἀπὸλλαχεῖς τῆς

προγραφῆς, ἐγένετο δούξ τῆς Σαξονίας καὶ χωροκόμης τῆς Θουριγγίας καὶ Μεινίας. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ αὐτοκράτορος ν' ἀνακτήσῃ τὰς Μέντας ἔμεινεν ἀπραγματοποίητος, καὶ ὁ μέχρι τοῦ 1553 διαρκέσας πόλεμος ἔληξε διὰ τῆς συνομολογήσεως δετοῦς ἀναχωρήσεως, ἥτις ὑπῆρξε τὸ πρῶτον εἶμα τῆς συμκρίσεως τῆς Γερμανίας, διότι δι' αὐτῆς ἀφέθησαν οἱ Γάλλοι ἔσχατοι κύριοι τῆς δι' ἐξασπατήσεως Γερμανῶν ἡγεμόνων κατορθωθείσης ἀρπαγῆς Γερμανικῶν χωρῶν.

Ἡ σύνοδος τοῦ Τριδέντου, ἥτις ἐκτὸς δύο μακρῶν διακοπῶν διήρκεσε 18 ἔτη (1545—1563), δὲν κατώρθωσε, καθὼς καὶ αἱ πρότεραι, νὰ ἐνώσῃ καὶ πάλιν τοὺς ἀπὸ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποσπασθέντας, οὐχ ἦτταν ὅμως εἰς τὰς 25 κυρίας συνεδριάσεις αὐτῆς ἐλήφθη σειρὰ εὐεργετικῶν διὰ τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν διατάξεων, διότι καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς ὠρίσθησαν δι' ὀριστικῶν καὶ ἀναμφισβητήτων διατάξεων καὶ σημαντικῶν καὶ καταχρήσεις ἤρθησαν. Ἡ δὲ προσπάθεια τοῦ ν' ἀναγνωρισθῶσι πανταχοῦ αἱ διατάξεις τῆς συνόδου ταύτης καὶ περιορισθῇ ἡ ἐξάπλωσις τοῦ θρησκευματος τῶν Διαμαρτυρομένων ἐγένετο τὸ κύριον μέλημα τῆς τὸ 1534 ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ ἐγγενοῦς Ἰγνατίου Λοῦδλα ἰδρυθείσης *Εταιρίας τοῦ Ἰησοῦ*, ἥτις μέχρι τῶν μέσων τοῦ 17 αἰῶνος ἐξηπλοῦτο καθ' ἀπάσας τὰς Καθολικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης (εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τοῦ 1552) καὶ τὴν Ἰσπανικὴν Ἀμερικὴν. Τὰ μέλη τῆς εταιρίας ταύτης, εἴτε ὡς ἱεροκλήρυκες, εἴτε ὡς πνευματικοὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς νεολαίας, ἐσχίσκουν μεγάλην ἐπιρροήν.

Εἰς τὴν ἐν Αὐγούστῃ τὸ 1555 δίαιταν τοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν ὁ ἀδελφὸς Καρόλου τοῦ Ε', ὁ Ῥωμαιοὺς βασιλεὺς, Φερδινάνδος ἦνοιξε, παρεχωρήθη διὰ τῆς ἐν αὐτῇ θρησκευτικῆς εἰρήρης ἐντελῶς ἴση ἐλευθερία εἰς τὴν Καθολικὴν καὶ Αὐγουσταίαν πίστιν· μόνον δὲ περὶ τῆς καλουμένης *ἐκκλησιαστικῆς ἐπιφυλάξεως* (*reservatum ecclesiasticum*), ἥτοι τῆς ἀπαίτησεως τῶν Καθολικῶν νὰ στερῶνται τὸ ἀξίωμα καὶ τὰς πρόσόδους αὐτοῦ ἐκκλησιαστικαστικοὶ ἡγεμόνες τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, οἵτινες ἤθελον μεταβῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Διαμαρτυρομένων, δὲν κατορθώθη συμβιβασμὸς τις. Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ζέι-

γλίου (ιδὲ κατωτέρω), καθὼς καὶ οἱ ὁπαδοὶ τῆς ἐκ τῆς Γενεύης διχοδομήσεως διδασκαλίας τοῦ Καλβίνου (ιδὲ κατωτέρω) δὲν συμπεριλαμβάοντο εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην.

2) *Ἐπὶ τῆς Γερμανίας.* Ὁ Οὐλερίχος Ζβίγγλιος, ἱερεὺς ἐν Ἀϊνσαιδέλνῃ καὶ ὕστερον ἐν Ζυρίχῃ, ἔλαβεν ἐπίσης ἐκ τῶν συγχωροχαρτίων (τοῦ Μινωρίτου μοναχοῦ Βερναρδίνου Σαμφῶνος) ἀφορμὴν νὰ κηρύξῃ κατὰ τῶν καταχρήσεων τῆς Ῥωμαιοῦς ἐκκλησίας. Ταχέως ὁμως οὗτος ἤρχισε νὰ προσβάλῃ τὴν ἀγαμίην τῶν ἱερέων, τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς εἰκόνας τῶν Ἀγίων· αἱ δὲ προσβολαὶ αὐτοῦ ταχέως ἐπραγματοποιήθησαν.

Σημαντικῶς διέφερεν ὁ Σβίγγλιος τοῦ Λουθήρου εἰς τὴν περὶ τῆς κοινωνίας διδασκαλίαν, καθόσον οὗτος, συνειδημένος εἰς τὸ γάμμα τοῦ καίμενου, ἐδέχετο τὴν πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ ὁ Σβίγγλιος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σημαίνει μόνον τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Μεταξὺ τῶν καντωνίων τῶν Καθολικῶν μεινάντων καὶ τῶν Μετερρύθμισμένων ἠγέρθη μετὰ πολλὰς ἐριδας πόλεμος, καθ' ὃν οἱ Ζυρίχιοι ἐνίκησαν παρὰ τὴν Καππέλνῃ (1531) καὶ ὁ Ζβίγγλιος ἐπέσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Συνέπεια τῆς νίκης ταύτης τῶν Καθολικῶν ἦτον ἡ ἐκρίζωσις τῆς νέας διδασκαλίας ἐκ πολλῶν μερῶν, εἰς τὰ ὅποια αὕτη εἶχεν ἐπικρατήσῃ. Ταχέως ὁμως ἐξηκολώθη ἡ Μεταρρύθμισις καὶ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς, Ἑλβετικῆς, γενομένης τῆς Γενεύης τῆς κυρίας ἑδρας αὐτῆς, καθόσον

ὁ Ἰωάννης Καλβίνος, γεννηθεὶς τὸ 1509 ἐν Νοῦωνι (Νεοπόδονῳ) τῆς Πικαρδίας καὶ φυγὼν ἐκ Γαλλίας ἐξῆς τὸ πλείστον ἐν Γενεῇ, τὴν κατὰ πολλὰ τῆς τοῦ Λουθήρου καὶ Σβίγγλιου διαφέρουσαν διδασκαλίαν αὐτοῦ καὶ τὴν Πρεσβυτεριανὴν διὰ τῶν αὐτοῦ τῆς ἐκκλησίας διεξήγαγε μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος, ἐνῷ συγχρόνως αὕτη ἐξηπλώετο εἰς μεμακρομένους χώρας διὰ τῶν πολυαριθμῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους εἰλκυεν εἰς τὴν Γενεὴν ἐκ Γαλλίας, Γερμανίας, Κάτω Χωρῶν καὶ Ἀγγλίας ἡ φήμη τῆς παιδείας αὐτοῦ.

Τὸ βόρειον ἡμισυ τῆς Γερμανίας, καθὼς καὶ ἡ Βυρτεμβέργη, τὰ τρία Σκανδιναυικὰ βασίλεια, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Δανία προσ-

ἄλθον εἰς τὸ Ἀγγουστῆον δόγμα, μέρος τῆς ἑλβετίας ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ζβιγγλίου, αἱ βόρειαι ἐπαρχίαι τῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ Ἀγγλίη καὶ ἡ Σκωτία ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Καλθίνου, ἥτις καὶ ἐν Γαλλίᾳ εἶρε πολλοὺς ὁπαδοὺς (τοὺς Οὐγενόττους κλουμένους). Ἐν τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ οἱ Διαμαρτυρόμενοι ταχέως διηρέθησαν εἰς πολλὰς ἐκκλησίας, α) τὴν ἐπισκοπικὴν ἢ Ἀγγλικὴν, ἥτις διετήρησε τοὺς ἐπισκόπους, β) τὴν τῶν Καθριστῶν ἢ Πρεσβυτεριανῶν, αὐστηρὰν Καλθινικὴν ἀρεσιν, ἥτις ἀπορρίπτουσα τοὺς ἐπισκόπους, ἐδέχετο ὡς προϊσταμένους μόνον τοὺς πρεσβυτέρους, γ) τὴν τῶν Ἀνεξαρτήτων, οἵτινες ἐλάχιστην κοινότητα θεωροῦν ὡς ἐκκλησίαν, ἥτις πρέπει νὰ μένη ἀπῆλλα γμένη εἰς ἐπισκόπων καὶ συνόδων.

Αἱ ἐπανειλημμέναι βίαιαι προσπάθειαι τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως τοῦ νὰ κατατιθῇσι Διαμαρτυρόμενοι οἱ ἀπὸ τοῦ 1503 ἐντελῶς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑποταχθέντες Ἰρλανδοὶ δὲν ἐπὶ νερκὸν σπουδαίον ἀποτέλεσμα μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἡ Ἑλισάβετ καὶ ἔτι μάλλον Ἰάκωβος ὁ Α' εὗρον δρατικώτερον μέσον πρὸς καταπῆσιν τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας τὴν δήμευσιν ἐπιτεταμένων γαιῶν καὶ τὴν εἰς αὐτάς ἀποίκισιν Ἀγγλῶν καὶ ὁμοῦς, εἰ καὶ βαρέως ἐπίεντο οἱ ἐγχώριοι, ἔμενον πιστοὶ εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῆς Γερμανίας διεδόθη τὸ θρησκευμα τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς αὐτῆς κειμένας χώρας, τὴν Πολωνίαν, Οὐγγαρίαν καὶ Τρανσυλβανίαν.

Ἡ Γερμανία (1493—1618).

§. 1. 1) *Μαξιμιλιανὸς Α'* (1493—1519). Ὁ Μαξιμιλιανός, ὅστις σχεδὸν κατὰ πάντα ἦν ἀντιθέτου χαρακτῆρος τοῦ πατρὸς του, ἔλαβε διὰ τῆς κυβερνήτης αὐτοῦ τὸ τριπλοῦν ἔργον, τὴν καταπολέμειν τῶν Τούρκων, τὴν ἀνάρθρωσιν τῆς ὑπολήψεως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ καὶ τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου. Ἀλλὰ τῷ πρώτῳ σχεδίῳ ἡ ἐκτέλεσις ἐναντάγκισεν ἕνεκα τῆς ἀπῆλειας τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ τῶν πολλῶν ἐν Ἰταλίᾳ

περιπλοκῶν, καὶ οὕτως ἡ δέξαμις τῶν Τούρκων ἡξήσεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὗτοι κατέστησαν οἱ φοβερώτεροι γείτονες τῶν ἑγγύων αὐτοῦ. Ὅμως πρὸς ἀνιδρύσαι τῆς ταξέως ἐν Γερμανίᾳ παρεκινήθη καὶ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς διότι οὗτοι ἠρνούμεθα πᾶσιν βοήθειαν κατὰ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν, ἐνοσίφ δὲ ἀνιδρύετο ἡ εἰρήνη, τὸ δίκαιον καὶ ἡ τάξις εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Ἐκ τούτου εἰς τὴν ἐν Βορματῖα δίαιταν (1495) ἀπερασίσθη ἡ κατόργησις πάσης ἐσωτερικῆς ἐχθρας καὶ ἀνωγία εἰρήνη ἐπὶ ποινῇ προγραφῆς διὰ πᾶσαν καταπάτησιν αὐτῆς· πρὸς τούτοις τοῦ λοιποῦ αἱ ἐχθραὶ τῶν ἀμέσων μελῶν τοῦ κράτους νὰ διαλύωνται διὰ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ κράτους, τοῦ ὁποῦν ἔδρα ὠρίσθη κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ Φράγκφурτον, εἰτα δὲ ἡ Σπείρη καὶ μετὰ τὴν ἀποτέμνωσιν αὐτῆς (1689) ἡ Βετζλάρη. Πρὸς εὐχερεστέραν ἐπιτήρησιν τῆς γενικῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ πρὸς ἐυκολωτέραν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου ὁ Μαξιμιλιανὸς εἰς τὴν ἐν Καλὼιτς (1512) δίαιταν διήρσαεν ὅλον τὸ κράτος εἰς δέκα κύκλους καὶ δι' ἕκαστον αὐτῶν ὠρίσθη εἰς ἀρχηγὸς μετὰ τινῶν συμβούλων πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς τηρήσεως τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου.

Οἱ δέκα οὗτοι κύκλοι τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἦσαν 1) ὁ Αὐστρια ὅς, 2) ὁ Βαυαρικὸς, 3) ὁ Σαξονικὸς, 4) ὁ Φρανκικὸς, 5) ὁ Ἄνω Ρηνικὸς, 6) ὁ Εὐλεκτορικὸς ἢ κατωτέρω Ρηνικὸς, 7) ὁ Βουργουνδικὸς, περικλυθάνων τὴν νῦν Ὑλλανδίαν, τὸ Βέλγιον καὶ μέρος τῆς Ὁρδείας καὶ ἀνατολικῆς Γαλλίας, 8) ὁ Βεντογαλικὸς, 9) ὁ κατωτέρω Σαξονικὸς, περικλυθάνων τὴν νῦν Ἀννόβερον καὶ τὰς γειτονικὰς χώρας καὶ 10) ὁ Ἄνω Σαξονικὸς, περικλυθάνων τὴν νῦν Σαξονίαν καὶ τὸ Βρανδεμβούργον. Περιελαμβάνοντες ὑπερτὰς τοὺς ἡγεμονίας, ἐκ τῶν μικροτέρων ὁμοῦ πολλάκις εἶχον μίαν ψῆρον καὶ οὕτως εἰς τὰς δίαιτας τοῦ κράτους δὲν ὑπῆρχον αὐτῇ πλέον τῶν ἑκτῶν. Ἡ Βοημία μετὰ τῶν ἐξαρτημάτων αὐτῆς (τῆς Μοραβίας, Σιλοσίας καὶ Λουσατίας), εἰς ἣν δὲν ἐβασίλευεν ἐτι ὁ Αὐστριακὸς οἶκος, δὲν περιελήφθη εἰς τὴν διαίρεσιν ταύτην καὶ οὕτω δὲν ὑπῆγετο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ κράτους.

Ὅμως ὁ Μαξιμιλιανὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ κινήσῃ τοὺς ἡγεμό-
νας καὶ τὰς πόλεις τῆς Γερμανίας νὰ λάβωσιν ἐνεργὸν μέρος εἰς
τὰς ἐπιθεσεις τῆς Ἰταλίας. Ἐκ τούτου δὲν κατώρθωσε νὰ
ἐμποδίσῃ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ΙΒ' ἀπὸ τὴν
κατάκτησιν τοῦ Μεδιολάνου (1490), ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀξι-
ώσεις ὡς ἔγγονος τῆς Βυζαντινῆς Βισλόντου· πρὸς δὲ τούτοις
ἠναγκάσθη νὰ συγκατανεύσῃ νὰ περιβληθῇ μὲ τὸ δουκικὸν ἀ-
ξίωμα τοῦ Μεδιολάνου ὁ Λουδοβίκος, ὅστις ἐκράτει αἰχμάλωτον
τὸν θεῖον τῆς συζύγου του Λουδοβίκου Μόρον. Μάλιστα δὲ, ὅτε
προφασίζομενος ὁ Μαξιμιλιανὸς, ὅτι θὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ῥώμην
διὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ, ἐξήγησε τὴν βοήθειαν τῶν ἡγεμόνων τῆς
Γερμανίας, αὕτη ἦτο τόσον μικρά, ὥστε οἱ Ἑνετοὶ ἠρνήθησαν νὰ
ἐπιτρέψωσι τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διάβασιν αὐτοῦ μετὰ
τοῦ στρατοῦ του. Ἐκ τούτου ἔλαβεν ἀμέσως ἄνευ στέψεως ἐν
Ῥώμῃ τὸν τίτλον Ῥωμαίου αυτοκράτορος καὶ οἱ διάδοχοι αὐ-
τοῦ ἐλάμβανον τὸν αυτοκρατορικὸν τίτλον ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν
Ἀκνισγράνῳ στέψιν αὐτῶν καὶ μόνον εἰς, ὁ ἔγγονος αὐτοῦ Κά-
ρολος ὁ Ε' ἐστέρθη ὑπὸ τοῦ Πάπα. Ἵνα δ' ἐκδικηθῇ ὁ Μαξι-
μιλιανὸς τοὺς Ἑνετοὺς, μετέσχε τῆς ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ'
ὑποκινηθείσης συμμαχίας τοῦ Καμβραῖ (Cambray), τῆς
ὁποίας ὁμως ὁ σκοπὸς τοῦ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν
Ἑνετῶν τὰς ἐπὶ τῆς στερεᾶς Ἰταλίας κτήσεις αὐτῶν καὶ νὰ
τὰς διαμοιράσῃ εἰς τοὺς συμμάχους ἀπέτυχε.

Πληρέστατα ἐπέτυχε τὸν τρίτον σκοπὸν αὐτοῦ, τὴν αὔξησιν
τῆς Αὐγάρμεως τοῦ Αὐστριακοῦ ὄκου δι' ἐπωρῶν γάμων
τῶν ἀρρένων ἀπρὸν αὐτοῦ. Τὸν υἱὸν του δι' ἡλ. Φιλίππον ἐ-
νύμφευσε μετὰ τῆς (ὕστερον παράρρονος) Ἰωάννης, θυγατρὸς
Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ καὶ κληρονόμου τοῦ βασιλείου τῆς
Καστίλλας (ἐκ τῆς μητρὸς αὐτῆς Ἰσαβέλλης τῆς Καθολικῆς).
Τούτων ὁ υἱὸς Κάρολος, ἀποθνήσκων τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου του
Φερδινάνδου, ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν ἐντὸς καὶ
ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης· ἐξαρτήσεω αὐτῆς. Τὸν δεύτερον ἔγγονον αὐ-
τοῦ Φερδινάνδου ἐνύμφευσε μετὰ τῆς Ἀννης, ἀδελφῆς τοῦ τε-
λευταίου βασιλέως τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας Λουδοβίκου τοῦ Β'
καὶ οὕτω τὰ δύο ταῦτα βασίλεια ὕστερον περιήλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν.

2) Κάρολος ὁ Ε' (1519—1556). Ἀποθνήσκοντος τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἐπαρουσιάσθησαν μνηστῆρες τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τῆς Γερμανίας ἀξιώματος ὁ ἑγγονος αὐτοῦ Κάρολος Α' βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ Νεαπόλεως καὶ Φραγκίσκος ὁ Α' βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἤρειδετο ἐπὶ τῆς μετὰ τοῦ Πάπα καὶ τινων Γερμανῶν ἡγεμόνων φιλίας αὐτοῦ, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐκλέκτορας ὑποσχέσεως χρηματικῶν ἀμοιβῶν καὶ ἀποτελεσματικῆς βοηθείας κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐν τούτοις καταρτίσθη νὰ μεταβάλλωσιν οἱ ἐκλέκτορες διὰ χρημάτων καὶ ὑποσχέσεων γνώμην καὶ οὕτως ὁ Κάρολος ἐξελέχθη παμψηφεί ἀντὶ τοῦ ξένου (τοῦ Φραγκίσκου).

Περὶ τῆς ἐν Βορματῇ διαίτης ἰδὲ §. 3. 1.

Πόλεμοι τοῦ Καρόλου.

Πρῶτος πόλεμος μετὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' (1521—1526). Ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων πόλεμος ἐξεπρόσβλη, ὅτε ὁ Κάρολος ἀνένεωτε τὰς Ἀψβουργικὰς ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῆς Βουργουνδίας (τὸ ὁποῖον Λουδοβίκος ὁ ΙΑ' εἶχεν ἀρπάξει ἀπὸ τὴν μάμμην τοῦ Καρόλου) καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Ι' πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι ἐνεκα τοῦ ἀναποφασίστου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Λωτρέκου δὲν κατάρθωσαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἑνωσιν τῶν παπικῶν μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων καὶ οὕτως ἠττηθέντες ἀπώλεσαν τὸ δουκάτον τοῦ Μεδιολάνου, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ δούξ Φραγκίσκος Σφόρτσας. Συγχρόνως Φραγκίσκος ὁ Α' ἀπώλισε τοὺς καλλιτέρους στρατηγοὺς αὐτοῦ, καθόσον ὁ Βαυάρδος «ὁ ἀτρόμητος καὶ ἀντλήιδωτος ἱππότης» ἐφανείθη κατὰ τὴν ὑπαχώρησιν, ὃ δὲ ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου προσβλήθεις πρωτοστάτωρ (combattible) τοῦ Βουρβάνου Κάρολος προσήλθεν εἰς τὴν αὐτοκράτορα. Ἐκ τούτου ὁ Φραγκίσκος αὐτοπροσώπως μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐκυρεύσε σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως τὸ Μεδιολάνον· διέτριψεν ὅμως ἐπὶ μακρὸν χρόνον πολιορκῶν τὴν ὀχυρὰν Παννίαν· ὅθεν οἱ αὐτοκρατορικοὶ λαβόντες καιρὸν ἐφύλασαν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως καὶ ἐπέρριψαν παρ' αὐτὴν πληρεστάτην νίκην τὸ 1526, καθ' ἣν ὁ Φραγκίσκος συνελήφθη αἰχμάλω-

τος. Ἐκ τούτου εἰς τὴν ἐν *Μαδρίτη* συνθήκην (1526) ἡναγ-
κίσθη ὁ Φραγκίσκος νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας αξιώ-
σεων αὐτοῦ, νὰ συγκατατεθῇ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς Βουργουν-
δίας καὶ νὰ δώτῃ ὁμήρους τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀφελθῇ ελεῦ-
θερος. Νόμις ὅμως ἐγένετο τοῦτο καὶ ἀμέσως ἐκήρυξεν, ὅτι ἡ-
τε ἤθελεν οὐτε ἡδύνατο νὰ τηρήσῃ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης ὡς
ἐκείνηθεντας καὶ συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Πάπα Κλήμεντος
τοῦ Ζ' καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τὴν δύναμιν τοῦ Καρόλου ζήλου-
πους ὀν δυνάμεων, Ἀγγλίας, Ἑνετίας καὶ τοῦ δουκὸς τοῦ Με-
δολάνου Σφόρτσα, τὴν καλουμένην ἱερὰν συμμαχίαν πρὸς ἀπε-
λευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τῆς αυτοκρατορικῆς κυριαρχίας.
Ἐκ τούτου ἤρχισεν

ὁ δεύτερος πύλεμος μετὰ τοῦ Καρόλου καὶ Φραγκίσκου (1527-
1529). Ὁ αυτοκρατορικός στρατηγὸς Κάρολος τοῦ Βουργουν-
δὸς ἡγήγησε τὴν ἀρπακτικὸν στρατὸν αὐτοῦ, τὸν ὅποιον δὲν ἡδύ-
νατο νὰ πληρώσῃ, κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἡ πόλις αὕτη ἐκυριεύθη
ἐξ ἐρόδου, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν εἰς τὰ τεῖχη ἀνάβασιν ὁ ἀρ-
χιστράτηγος ἐρονεύθη, ἠκολούθησε σχεδὸν ἀπαράδειγματιστος
λησπασία τῆς τότε πρώτης ταύτης πόλεως τοῦ κόσμου. Ὁ Πά-
πας, πεισσοκλήθει εἰς τὸν Ἀγγελοπυργόν, ἡναγκάσθη νὰ συνο-
μολογήσῃ συνθήκας, διὰ τῶν ὁποίων ὑπεχρέωτο νὰ πληρώσῃ
πολλὰ χρήματα καὶ νὰ συγκαλέσῃ οἰκουμένην σύνοδον πρὸς
ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῆς ἐκκλησίας. Ὁ βασιλεὺς Φραγ-
κίσκος, ὅστις τὸ ἐπόμενον ἔτος ταχέως ἐκυρίευσεν, ἀλλὰ καὶ τα-
χέως ἀπάλεσε τὸ βασιλεῖον τῆς Νεαπόλεως, περὶ τὴν ἐκ νέου
πρασὼν τὸν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας αξίωσιν αὐτοῦ διὰ τῆς καλουμέ-
νης *εὐρήνης τῶν γυναικῶν ἐν Ἀμβραϊ* (1529), καθόσον αὕτη
κατωρθώθη διὰ τῶν μεσιτειῶν τῆς θείας τοῦ Καρόλου, Μαρ-
γάριτης τῆς Αὐστριακῆς, καὶ τῆς μητρὸς τοῦ Φραγκίσκου, Λουί-
ζης τῆς Σαββαδικῆς. Μετὰ τοῦτο ὁ Κάρολος μεταβάς εἰς τὴν
Ἰταλίαν ἐδέχθη ἐν Βανωνίᾳ τὸ Λομβαρδικὸν καὶ ἐκ τῶν χειρῶν
τοῦ Πάπα τὸ αυτοκρατορικὸν στέμμα. Ἐκτοτε ἡ Ἰταλία δι-
εἶδε αυτοκρατορικὴν στέψιν.

Πύλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1529—1532). Ἀφοῦ ὁ βα-
σιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βουλγίας Λουδοβίκος ὁ Β' ἡττήθη ὑπὸ

τῶν Τούρκων εἰς τὴν περὶ τὴν Μοχάττην τῆς Οὐγγαρίας μάχην (1526) καὶ φεύγων ἐπνίγη εἰς ἔλως, πεσόντος ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἵππου, διεβέβη αὐτὸν ὁ γαμβρός του ἀρχιδουὺς Φερδινάνδος, ἀδελφὸς Καρόλου τοῦ Ε' εἰς ἀμφοτέρω τὰ βασιλεία, τὰ ὁποῖα εἶχον ἐνωθῇ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλβέρτου τοῦ Β'. Ἐν Βοημία καὶ ταῖς ἀπ' αὐτῆς ἐξαρτωμέναις χώραις, Σιλεσία, Μοραβία καὶ Λουσατία, ὁ Φερδινάνδος ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς δι' ἐκλογῆς τῶν τάξεων, ἐνῶ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐπρόλαβεν αὐτὸν ὡς μνηστὴρ τοῦ στέμματος ὁ βοϊβόδας τῆς Τρανσυλθανίας Ἰωάννης ὁ Ζαπόλχα. Ἐνίκησε μὲν ὁ Φερδινάνδος τὸν ἀντίζηλον αὐτοῦ παρὰ τὸ Τοκάκι καὶ τὸν ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Οὐγγαρίας, οὗτος ὅμως εὖρε προστασίαν παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σολιμάνῳ, ὅστις τὸ 1529 πρὸ τῆς συνομολογήσεως τῆς ἐν Καμπόρσι εἰρήνης ἀνεέσωσε τὸν πόλεμον, ἐλπίζων ὅτι θὰ εὕρῃ τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Καρόλου πολεμοῦντας ἐτι αὐτόν. Ὦθεν ἡγούμενος 250000 ἀνδρῶν διέβησε τὴν Οὐγγαρίαν διχῶν ἀνευ ἀντιστάσεως καὶ ἐπολιορκήσε τὴν Βιέννην, ἀλλ' ἡ ματαιώσει τῶν πολλάκις ἐπαναληφθεισῶν ἐφοδῶν πρὸς ἄλλωσιν τῆς πόλεως, ἡ εἰδοσίς τῆς προτεργίσεως τοῦ στρατοῦ πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας καὶ ἡ προκεχωρημένη ὥρα τοῦ ἔτους ἠνάγκασαν τὸν Σολιμάνον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας. Κατὰ δὲ τὴν ὑποχώρησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Βουδαβὴν παρέδωκε εἰς τὸν προστατευόμενον Ζαπόλχαν τὸ στέμμα τοῦ Ἀγίου Στεφάνου τῆς Οὐγγαρίας, τὸ ὁποῖον εἶχε πέσει εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Ἦν ἰδεῖν ὅμως τῆς κοσμοκρατορίας δὲν παρήτησε καὶ ἐκ τούτου ἀνεφάνη καὶ πάλιν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν τὸ 1532, ἡγούμενος 250000 ἀνδρῶν, διότι ἤλπιζεν ὅτι θὰ ὠφεληθῇ καὶ ἐκ τῶν θρησκευτικῶν διαιρέσεων τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τῆς ἐν πῶ μεταξύ γενομένης θρησκευτικῆς εἰρήνης τῆς Νυρεμβέργης (§ 3, 1), λαβὼν καὶ παρὰ τῶν Λικμάρτυρομένων βοήθειαν, εἶχε συγκροτήσει ἐξάριστον στρατόν. Τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο συμβεβηκός, καθὼς καὶ ἡ ἰσχυρὰ ἀντίστασις, ἣν ἀπέντησεν ὁ Σολιμάνος, εἰς τὸ ἐν Οὐγγαρίᾳ μικρὸν φρούριον τῆς Γύντσης, τὸν ἠνάγκασαν καταπευσμένως νὰ ὑποχωρήσῃ.

Τῆς διαίτης τῆς Σπείρης καὶ Αὐγούστου ἰδὲ ἐν §. 3, 1

Ἐκστρατεία τοῦ Καρόλου κατὰ τῆς Τύνιδος (1535). Ὁ Μουλεῦ-χασσάν, ὁ κυρίαρχος τῆς Τύνιδος, ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Χαιρεδδίνου Βαρθαρόσσα, ἀρχηγοῦ πειρατῶν, ὅστις πρότερον ἤδη εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἀλγερίαν. Ὅτε δ' αὐτός διατάχθηκε διὰ τῶν πειρατεῶν αὐτοῦ τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ εἶχε καταστήσει ἰσχυρότερος τῶν Ἰωαννιτῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Κάρολος μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Ῥόδου εἶχε παραχωρήσει ὡς φέρουσιν τὴν Μελλίτην, τὸ Γόττον καὶ τὴν ἐν Ἀφρικῇ Τρίπολιν ἐπὶ τῷ ὄρει τῶν πολεμῶσιν ἀπώστως τοὺς ἀπίστους, ὁ Κάρολος προσωρμίσθη εἰς τὴν Τύνδα μετὰ Ἰσπανικοῦ καὶ Ἰταλικοῦ στόλου (ἐν 420 ἰστιοφόρων πλοίων). Κυριεύσας δὲ τὸ ἰσχυρὸν παράλιον φρούριον τοῦ Χαιρεδδίνου, τὴν Γολλέταν, ἐνίκησε τὸν περὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Τύνδα, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐκ τῶν δεσποτηρίων τῆς πόλεως ἐξεληθόντων αἰχμαλώτων Χριστιανῶν. Ἀποδοὺς δὲ τὰ μεσόγεια τῆς χώρας εἰς τὸν Μουλεῦ-χασσάν, ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὴν Γολέτταν καὶ τὴν παράλιαν χώραν.

Τρίτος πόλεμος κατὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' (1536—1538). Ὅτε Φραγκίσκος Σφόρτσας, ὁ δοῦξ τοῦ Μεδιολάνου, ἀπέθανεν ἄτεκνος καὶ ὥρισε κληρονόμον αὐτοῦ τὸν αὐτοκράτορα, Φραγκίσκος ὁ Α' ἀνένεωσε τὰς ἐπὶ τοῦ Μεδιολάνου ἀξιώσεις αὐτοῦ καὶ συνεμάχηται μετὰ τῶν Τούρκων πρὸς πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ Κάρολος εἰσέβαλεν μὲν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, ἠναγκάσθη ὅμως νὰ ἐπανακχυλῇ ἐκ τῆς ἑλλείψεως τῶν ἐφοδίων, διότι οἱ Γάλλοι κατὰ συμβουλὴν τοῦ πρωτοστάτου Μοντεμορנסὺ εἶχον ἐρημύσει ἐντελῶς τὴν Προβηγκίαν. Οὕτως ὁ Κάρολος συνωμολόγησεν ἀνταρσίαν μετὰ τοῦ Φραγκίσκου ἐν Νεκαίᾳ τὸ 1538· ὅμως ὁ υἱὸς τοῦ Καρόλου Φίλιππος ἔλαβε τὸ Μεδιόλανον τὸ 1540.

Μετὰ τὴν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Ζαπόλχα ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδος κατὰ τὴν μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ζαπόλχα συνθήκην ἔμελλε νὰ λάβῃ πᾶσαν τὴν Οὐγγαρίαν· ἀλλ' οἱ κληδόνες τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζαπόλχα (Ἰωάννου Σιγεμούνδου) ἀνηγόρευαν τὴν ἀνήλικον παῖδα βασιλῆα τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν αὐτὸν τὸν σουλτάνον. Οὗτος ἐκυρίευσεν μὲν τὴν Βούδαν, Γράνην καὶ Στολβάστμπεργ-

γην, ἐκράτηεν ὁμοῦ τὰ κυριεύοντα δ' αὐτὴν καὶ ὁ Φερδινάνδος ὑπε-
χρεώθη νὰ τελῇ διὰ τοῦ εἰς αὐτὴν ἐναπομείναν μέρους τῆς Οὐγγα-
ρίας ἐτησίαν φόρον.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Καρόλου κατὰ τῆς Ἀλβρίας (1541)
ἀπορμὴν εἶχε τὰς φοβερὰς λαλιαίς τῶν πειρατῶν αὐτῆς
εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας καὶ ἰταλίας. Διερκεῖς ὁμοῦ
βροχαὶ ἐματαιώσαν πᾶσαν ἀπόπειραν τοῦ ἀντι ἀντιστα-
σεως ἀποσάντος στρατοῦ καὶ δις γενομένη ἐφοδος ἤρπαισε τὸ
πλεῖστον τοῦ στόλου.

Τετάρτος π. Λεμὸς κατὰ Φραγκίσκου τοῦ Α' (1542-1544).
Ὁ Φραγκίσκος ἐθέλωρε τὴν ἐν Λαγκέις ἀποχίαν τοῦ αὐτοκρά-
τορος καὶ τὴν σύγχρονον πρόσδον τῶν Τούρκων μέχρι τῆς αἰῶ
Οὐγγαρίας ὡς καταλλήλῃν εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ πάλιν
τὰς πολλὰς ἀποβρυβείσας ἀπατηθείς αὐτοῦ ἀπορμὴν δ' εὐ-
ρε τὸν ὑπὸ τῶν Ἰσπανικῶν στρατευμάτων φόνιν αὐο Γάλλων
πρέσβειων. Οὕτως ἀνένεωρε τὸν πόλεμον, συμμάχους ἔχων τοὺς
Τούρκους καὶ τὴν δοῦκα τῆς Κλέβης, ὅστις ἠπειλείτο ὑπὸ τοῦ
αὐτοκράτορος εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ πρὸ μικροῦ ἀποκτεθέντος
δουκάτου τῆς ἐν τῇ νῦν Ὑλβανίᾳ Γελδρίξ. Ἐνφ' οἱ Ὀθω-
μανοὶ ἐκυρίευσαν τὰ λείψανα τῆς Χριστιανικῆς Οὐγγαρίας, οἱ Γάλ-
λοι προσέβαλον τὰς Κάτω Χώρας καὶ Τουρκικὴ καὶ Γαλλικὸς στόλος
ἐτήλωσε τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἰταλίας. Ὁ Κάρολος κατὰ
πρῶτον μὲν ὑπέταξε τὸν δοῦκα τῆς Κλέβης, εἴτα δὲ προέβη
διὰ τῆς Καμπανίας κατὰ τῶν Παρισίων μέχρι τῆς Σουεσσίωνος.
Τοῦτο ἐπέσπευτε τὴν εἰρήνην τοῦ παρὰ τὸ ἴδιον τῆς Ἰτα-
λίας Κρεσπὺ τὸ 1544, οἱ ἧς ὁ μὲν Φραγκίσκος καὶ πάλιν πα-
ρητήθη τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀξιώσεων αὐτοῦ, ὁ δὲ Κάρολος
παρήτησε τὴν Βουργουνδίαν.

Τὰ τοῦ - μαλακδικοῦ πολέμου (1547) ἰδὲ ἐν §. 3, 1.

Παραίτις τοῦ Καρόλου. Ὅτε ὁ Κάρολος εἶδεν ὅτι πᾶ-
σαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκ νέου ἔκδοσιν τῶν δύο
Θρησκευτικῶν μερίων ἐματαιώθησαν καὶ ἠσθάνθη τὴν ἐξασθέ-
νησιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων αὐτοῦ, παρέδωκε τὴν Νεάπο-
λιν, τὰς Κάτω Χώρας καὶ τὸ 1551 τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας
εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φίλιππον, τοῦ δ' αὐτοκρατορικοῦ στέμματος

παρητήθη ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φερδινάνδου τοῦ πάντοτε πιστοῦ εἰς αὐτὸν χρηματίσαντος καὶ ἀπεσφάθη εἰς τινα ἐν Ἰσπανίᾳ ἀπλήν κατοικίαν παρὰ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Ἰούστου, ἐνθα τὸ 1558 ἀπέθανεν, ἄραυ πρότερον, ὡς λέγεται, ἤκουσε ζῶν ἐτι τὴν νεκρώσιμον αὐτοῦ ἀκολουθίαν.

3) Φερδινάνδος, ὁ Α' (1556—1564), ὅστις ἐγένετο διὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ βασιλεῖς τῆς Βασιλείας καὶ Οὐγγαρίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1531 διάδοχος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γένματος, ἀνευ ἀντιτάσεως ἀνεγνωρίσθη αὐτοκράτωρ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τῆς κατάρξεως αὐτοῦ (1806) ἐμεινεν εἰς τὸν Γερμανικὸν Ἀψβουργικὸν οἶκον. Οὗτος ἤγαγε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον, ὑπερασπιζόμενος τὴν Οὐγγαρίαν κυρίως ἠναγκάσθη ὁμοῦς ἐπὶ τέλους εἰς ἀνγκωλὴν ν' ἀφίκηται εἰς τοὺς Τούρκους πάντα, ὅσα αὐτοὶ εἶχον ἤδη καταλάβει αὐτοῦ.

4) Μαξιμιλιανὸς ὁ Β' (1564—1576). Πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1564—66). Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φερδινάνδου ὁ ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλβανίας Ἰωάννης Σιγεργένδος Ναπόλχα ἀνεγένετο τὸν ἐνδὲι ἀποπερατωθέντα πόλεμον. Αἱ πρῶται ἐπιτυχίαι τῶν αὐτοκρατορικῶν ὅπλων ἐκίνησαν τὸν ἐκ τοῦ γήρατος ἐξασθενήσαντα Σολιμάνον καὶ πάλιν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἡγούμενος τῶν σιφῶν αὐτοῦ ἀπέθανεν ὁμοῦς εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ πρὸ τοῦ φρουρίου Σοιγέθου, τὸ ὁποῖον ὁ κόμης Ζρίνης εἶχεν ὑπερασπισθῆ μετὰ τολαύτην ἀνδρίας, ὥστε οἱ Τούρκοι μόνον μὲ τὴν ἀπώλειαν 20000 ἀνδρ. καὶ μετὰ τὸν ἐν τῇ ἀγῶνι θάνατον τοῦ Ζρίνου ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσι τὰ καπνίζοντα ἐρείπια τοῦ φρουρίου. Ὁ διάδοχος τοῦ Σολιμάνου Σελίμης ὁ Β' συνωμολόγησεν εἰρήνην, δι' ἧς ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἐτήθησαν τὰς κατακτάσεις τῶν.

Ἄν καὶ ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐδείκνυε τολαύτην ἀνεκτικότητά πρὸς τὸ ὄρησκευμα τῶν Διαμαρτυρομένων, ὥστε ἐπὶ τινα χρόνον ἐνομίζετο ὅτι ἤθελε προσέλθει εἰς αὐτὰ, οὐχ ἥττον εἰς τὰς διατάξεις τοῦ κράτους εἶχε παράπονα διὰ τὴν ὀρθοκρίαν καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἔκειτο εἰς τὴν ὀρθοκρευτικὴν εἰρήνην τῆς Λύγβι-στικς, καθόσον οἱ μὲν Διαμαρτυρόμενοι ἐπεκαλοῦντο τὰ δικαιώματα τῆς Μεταρρυθμίσεως, οἱ δὲ Καθολικοὶ τὰ τῆς Ἐκκλησια-

στικής επιφυλάξεως. Πρὸς τοῦτοις δὲ, καθόσον οἱ Καλθινισταί, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ὑῤῃξανεν ἀπαύστως ἐν Γερμανίᾳ, ἀπεκλείοντο τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης, αἱ ἐκείνους ὑῤῃξανον. Ἐτι δὲ μᾶλλον ὑῤῃξεν ἡμετέριον Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων ἔχθρα ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

5) Ῥοδόλφου τοῦ Β' (1373—1412), ἥτις ἐφανερῶς καὶ διὰ τῆς ἀρνήσεως τῶν Διαμαρτυρομένων νὰ δεχθῶσι τὸ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' διορθωθὲν ἡμερολόγιον. Κατὰ συμβουλὴν τοῦ Καλθινιστοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου ἠνώθησαν οἱ πλείους τῶν Διαμαρτυρομένων ἡγεμόνων καὶ τῶν ἐλευθέρων πόλεων διὰ τῆς ἐνώσεως τοῦ 1408 πρὸς κοινὴν ὑπεράσπασιν καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν παραπόνων αὐτῶν. Εἰς τὴν ἐνωσιν ταύτην ἀντέταξαν οἱ Καθολικοὶ ἡγεμόνες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δούκῃ Μαξιμιλιανοῦ τῆς Βαυαρίας τὴν συμμαχίαν τοῦ 1400. Οὕτως οἱ δύο κλάδοι τοῦ Βιττελσβαχικοῦ οἴκου, ὁ νεώτερος, ὁ τῆς Βαυαρίας, καὶ ὁ πρεσβύτερος, ὁ τοῦ Ἐκλεκτορικοῦ Παλατινάτου, ἵσταντο ἐναντίον ἀλλήλων ὡς ἀρχιγέται τῶν δύο θρησκευτικῶν μαρδίων. Ὅτε δ' ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ῥοδόλφου Μαθίας ἐσχέδιασε νὰ ἐκβάλῃ αὐτὸν τοῦ θρόνου καὶ πρὸς τοῦτο ἐκέρδησε τοὺς Διαμαρτυρομένους, ὑποσχόμενός αὐτοῖς θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ὁ Ῥοδόλφος παρεχώρησεν εἰς τὸν Μαθίαν τὴν Οὐγγαρίαν, Μοραβίαν καὶ Αὐστρίαν, καὶ ἵνα μὴ ἀπολέσῃ καὶ τὴν Βοημίαν, παρεχώρησε διὰ διπλώματος πλήρη θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς τρεῖς τάξεις τῆς Βοημίας, δηλ. τῶν μεγιστάνων, τῶν ἵπποδυν καὶ τῶν βασιλικῶν πόλεων, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν. Ὅτε δὲ ὁ δούξ Ἰωάννης Γουλιέλμος τῆς Ἰουλίχης, Κλέβης (1) καὶ Βέρρης ἀπέθανεν ἄτεκνος, ἐγεννήθη μετὰ τῶν ἀπογόνων τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, τοῦ ἐκλέκτορος Ἰωάννου Σιγισμόνδου τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τοῦ κόμητος Παλατινοῦ Βολφγάγγου τοῦ Νεοδούργου μετὰ προσωρινὴν ἐνωσιν κατὰ παντός ἄλλου μνηστῆρος ὁ ἄγων τῆς διαδοχῆς τῆς Ἰουλίχης (1609), ὅστις ἐληξε (τὸ 1614) ἐν Εὐντη διὰ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν οἱ δύο μνηστῆρες διχομαίεσθαι τὰς χώρας καὶ οὕτως ὁμὲν τοῦ Βρανδεμβούργου ἔλαβε τὴν Κλέβην, τὰς κομητείας τῆς Μάρκας καὶ τῆς Ῥαβενσβέργης, ὁ δὲ

τοῦ Νεοβούργου τὴν Ἰουλίχην καὶ τὴν Βέργην. Ὁ διαμερισμὸς οὗτος ἐκυρώθη ὕστερον (1666) δι' ὀριστικῆς συνθήκης ἐν Κλέβη.

Ἀποῦ δ' ὁ Ῥοδόλφος ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ματθίαν καὶ τὴν Βοημίαν καὶ οἱ ἐκλέκτορες εἰχον συνέλθει πρὸς ἐκλογὴν διαδόχου τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ

6) Ματθίας (1612—1619). Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ὁ Ματθίας, οὔτε οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἶχον τέκνα, ἡ ἀπὸ τοῦ θανάτου Φερδινάνδου τοῦ Α' διηρημένη οἰκογενειακὴ δύναμις τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου ἔπρεπε νὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ Φερδινάνδον, δούκα τῆς Στεαίρας, Καρινθίας καὶ Καρνιόλης· ἀλλ' οἱ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ματθίου ἀμέσως παρητήθησαν τῶν ἐπὶ τῆς διαδοχῆς· δικαιωμάτων αὐτῶν καὶ οὕτως ὁ Φερδινάνδος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Οὐγγαρίας.

Ὁ τριακονταετής πόλεμος (1618—1648)

Α) Ὁ Βοημικὸς καὶ Παλατινικὸς πόλεμος (1618—1622). Ἐν καὶ εἰς τὸ δίπλωμα Ῥοδόλφου τοῦ Β' παρεχωρήθη τοῖς Διαμαρτυρομένοις ἡ ἄδεια τῆς ἰδρύσεως ἐκκλησιῶν εἰς μόνας τὰς τρεῖς λαϊκὰς τάξεις τῆς Βοημίας, οὐχ ἦττον καὶ Διαμαρτυρόμενοι ὑπήκοοι Καθολικῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων αὐτῆς ἤθελον νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ δικαιώματος τούτου καὶ ἐκκοδόμουν ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ τῆς Πράγης καὶ ἐν τῇ πόλει τῆς

(1) Ἰωάνης Ι' δούξ τῆς Κλέβης καὶ κόμης τῆς Μάρκης ἐνυμφεύθη τὴν Μαρίαν, κληρονόμον τῆς Ἰουλίχης, Βέργης καὶ Ρεβενσβέργης.

Σιβύλλα σίξ. Ἰωάννου Φριδερίκου ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας	Ἄννα σίξ. Ἐρρίκου II.	Γουλιέλμος δούξ + 1592
---	-----------------------	------------------------

Μαρία Ἐλεονώρα σίξ. Ἀλέξανδρου Φριδερίκου δούκως τῆς Πρωσσίας	Ἄννα σίξ. Φιλίππου Λουδοβίκου κόμης Παλατίνου τοῦ Νεοβούργου	Ἰωάννης Γουλιέλμος δούξ + 1609
---	--	--------------------------------

Ἄννα σίξ. Ἰωάννου Σιγεμούνδου τοῦ Βρανδεμβούργου	Πολυγάγος κόμης Παλατίνος τοῦ Νεοβούργου.
--	---

ἐν Βοημία Βραυνκιάς τῇ ὑποκειμένη εἰς ἴδιον ἡγούμενον, ἀλλ' ἡ μὲν τελευταία ἐκλείσθη, ἡ δὲ πρώτη κατηδαρίσθη καὶ τὰ περὶ τούτου παράπονα ἐντόνως ἀπεκρούσθησαν. Ἦ δὲ πικρία ἐτι μάλ-
λον ἤρξηνεν, ὅτε ὁ Ματθίας ἀνέθηκε τὴν διοίκησιν τῆς Βοημίας εἰς δέκα τοποτηρητάς, ἐξ ὧν ἑπτὰ ἦσαν Καθολικοὶ, καὶ ὅτε δι-
εδόθη φήμη, ὅτι αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, ἀπειλοῦν ἀνακρίσεις καὶ τιμωρίας, παρεποιήθη ὑπὸ τῶν τοποτηρητῶν. Οὗτοι λοιπὸν ἐπέστηθήσαν ὑπὸ τῶν τάξεων καὶ δύο ἐξ αὐτῶν ἐξόρισθησαν ἐκ τῶν παρὰ τοὺς αὐτοκρατορικοῦ παλατίου τῆς Πράγης, ἀλλὰ δὲν ἐφρονέθησαν. Οἱ ἀντάρται κατέλαβον τὴν κυβερνήσιν, ἣν ἀνέθηκαν εἰς τριάκοντα διευθυντάς, ἐστρατολόγησαν καὶ ὠνόμασαν ἀρχιστρατήγους τοὺς κόμητας Ματθίαν, Θούρνον καὶ Ἰερνέστον Μανσφέλδον.

Οὗτοι ἀπέρουσαν τὰ αὐτοκρατορικά στρατεύματα καὶ ὁ κόμης Θούρ-
νος, προχωρήσας μέχρι τῆς Βιέννης, ἠπέλπει τὸν βασιλεῦα Φερδινάνδον εἰς τὴν ἀνάγκη αὐτοῦ ἐπανῆλθεν ἔμως εἰς τὴν Βοημίαν, μαλὼν ὅτι ἠτήνη κατὰ κράτος· παρὰ τὸ Βουδαίσιον ὁ κόμης Μανσφέλδος. Ἐν δὲ τῇ μεταξύ τούτῳ ἀπέθανεν ὁ Ματθίας καὶ διαδέχθη αὐτὸν ὁ ἐξά-
δεσφόρος του

7) Φερδινάνδος ὁ Β' (1619-1637). Ἀλλὰ καὶ ἡν ἡμέραν οὗτος ἐξέλεχθη αὐτοκράτωρ εἰς τὸ παρὰ τὸν Μοῖνον φραγκό-
φυρτον, αἱ ἐν Πράγῃ συνηγμέναι τάξεις τῆς Βοημίας, Μο-
ραβίας, Σιλεσίας καὶ Λουσατίας ἐκήρυξαν αὐτὸν ἑκπτώσαν τοῦ Βοημικοῦ θρόνου καὶ ἀνέψωσαν ἐπ' αὐτοῦ τὸν ἐκλέκτορα τοῦ παλατινίου Φριδερίκον τὸν Ε' τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐνώσεως καὶ τοῦ ἐν Γερμανίᾳ Καλθινισμοῦ· ἀλλ' ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξο-
νίας, ἀπκρυσόμενος εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Καλθινισμοῦ ἐν Βο-
ημίᾳ, ἠγώθη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καθυπέταξεν εἰς αὐτὸν ἐκ νέου τὴν Σιλεσίαν καὶ Λουσατίαν, ἐνῷ ὁ Μαξιμιλιανὸς τῆς Βαυαρίας, ὡς ἀρχιστράτηγος τῆς Καθολικῆς συμμαχίας, ἐπα-
ναγαγὼν πρῶτον εἰς ὑποταγὴν τοὺς Διαμαρτυρομένους τῆς Ἀ-
νω καὶ Κάτω Αὐστρίας, ἐστράφη κατὰ τῆς Βοημίας καὶ εἰς
μικρὰ ὥραν ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἐκ νεκτερινῆς ὁδοιπορίας
κεκμηκέντα στρατὸν τοῦ Φριδερίκου (8 Νοεμβρίου 1620) ἐπὶ τοῦ
παρὰ τὴν Πράγαν Λευκοῦ Ἰλίου. Ὁ Φριδερίκος ἐφυγεν εἰς τὴν

Ὀλλανδίαν καὶ μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ προγραφεῖς ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἐκηρύχθη ἐκπτώσις τῶν ἀξιοματίων καὶ χωρῶν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἡ Βοημία ὑπετάγη, τὸ δίπλωμα τοῦ Ῥοδόλφου καταργήθη, οἱ Διαμαρτυρούμενοι ἀπώλεσαν πάντα τὰ πολιτικά αὐτῶν δικαιώματα, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐδιώχοντο ἐκ τῆς χώρας. Ἡ ἐνωσις τῶν Διαμαρτυρομένων διελύθη ἐπίσης, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ τι κοινὸν μετὰ τοῦ προγραφέντος ἐκλέκτορος.

Ἡ προγραφή τοῦ κράτους ἐξετελέσθη ὑπὸ τῆς καθολικῆς συμμαχίας, διότι ὁ στρατηγὸς τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Τίλλυς, ἐνωθεὶς μετὰ Ἰσπανικοῦ στρατοῦ, ἐκυρίευσεν τὰς παλατινὰς χώρας τοῦ φυγάδος ἐκλέκτορος παρὰ τὸν Δούναϊν καὶ τὸν Ῥήνον· καὶ ὁ μὲν Μαξιμιλιανὸς ἔλαβε τὸ χρεῖον ἐκλεκτορικὸν ἀξίωμα (καὶ οὕτως εἰς τὸ συνέδριον τῶν ἐκλεκτόρων ἔσχε τὴν ὑπεροχὴν ὁ Καθολικισμὸς), ὁ δὲ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας τὴν Λουπατίαν.

Τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς Ἀδελφείκης, ἣν οἱ ἐκλέκτορες τοῦ παλατινοῦ εἶχον συλλέξει, ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν Πάπαν.

Β) Ὁ Δανικὸς πόλεμος (1625-1629). Ὁ πόλεμος ἐξεργάγη ἐκ νέου, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας Χριστιανὸς ὁ Δ' ἐξελέχθη ἀρχηγὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Τίλλυος ἀπειλουμένου κάτω Σαξονικοῦ κύκλου καὶ ἀνεράνη προστάτης τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Φρειδερίκου τοῦ Ε'. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ αὐτοκράτωρ, ἵνα μὴ ἐξαρτᾶται πλέον ἐκ τῆς Καθολικῆς συμμαχίας, ἀπεράσισε νὰ συγκροτήσῃ ἴδιον στρατόν. Τοῦτον ἐπρομήθευσεν εἰς αὐτὸν Ἀλβέρτος ὁ Βαλλενστάϊνος, ἡγεμὼν καὶ ὑστεραν δυνάστης ἐν Βοημία Φρειδλανδίας, ὅστις διὰ ταχείας στρατολογηθέντος στρατοῦ ἰδίοις ἀναλώμασι εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κάτω Σαξονίαν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Τίλλυος, ἐνίκησε τὸν κόμητα Μανσφέλδον παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Δεσσαυίας καὶ τὸν κατεδίωξε διὰ τῆς Σιλεσίας μέχρι τῆς Οὐγγαρίας, ἐνθα ὁ Μανσφέλδος ᾔθελε νὰ ἐνωθῇ διὰ νὰ προσβάλῃ τὴν Αὐστρίαν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἡγεμένου Βεθλίνου Γαβόρου τῆς Τρανσυλβανίας. Ἐπίσης εὐτυχῆσαν τὰ ὄπλα τῆς Καθολικῆς συμμαχίας ὑπὸ τὸν Τίλλυν, ὅστις ἐνίκησε τὸν Δανικὸν καὶ κάτω Σαξονικὸν στρατόν τὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χριστιανοῦ Δ' παρὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Δα-

μεμβ'ργου Λουττ'ρην (ἐν Βρουνσβίγγῃ) τὸ 1826 καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἐξ Οὐγγαρίας ἐπανελθόντος Βαλλενσταίνου πρὸς τὴν ἀπὸ κοινοῦ προσβολὴν τῶν χωρῶν τοῦ βασιλείου τῆς Δανίας. Ἀμφότεραι ἐκυρίευσαν τὸ Ὀλστεϊνον, ὃ δὲ Βαλλενσταίνος μόνος τὸ Σλεσούϊον καὶ τὴν Ἰουτλανδίαν. Επίσης καὶ οἱ δύο δυνάμεις τοῦ Μεκλεμβούργου, ὡς βοηθήσαντες κατὰ τι τοῦς Δανούς, ἐδιώχθησαν ἐκ τῶν χωρῶν τῶν καὶ ὁ δούξ τῆς Πορμερανίας ἠναγκάσθη νὰ καταλείψῃ τὴν τέως εἰρηνικὴν χώραν τοῦ ἔρμαιον εἰς τὰ στίφη τοῦ Βαλλενσταίνου. Μόνη δ' ἡ ὀχυρὰ ἀνστακτικὴ πόλις Στραλσούνδη ἠναγκάσθη εἰς τὴν παραδοχὴν αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς καὶ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Δανίας καὶ τῆς Σουηδίας ὑπέμεινε ἐντονὸν πολιορκίαν καὶ ἀπέκρουσε τὰς ἐπανειλημμένας ἐπιδόους τοῦ Βαλλενσταίνου. Ἵνα ὅμως ἐμποδισθῇ ἡ ἔνωσις τῆς Σουηδίας καὶ Δανίας, ἐδόθη εἰς τὸν βασιλέα Χριστιανὸν τὸν Δ' εἰρήνη ἐν *Λυβέκῃ* τὸ 1629 ὑπὸ μετρίους ὅρους, δι' ὧν αὐτός ἐπανελάθε μὲν πάσας τὰς ἀπολεσθεύσας χώρας αὐτοῦ, ὑπεχρεώθη ὅμως ν' ἀπέχῃ ἀπὸ πάσης κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συμμαχίας.

Διὰ τὰ ἐξόδα τοῦ πολέμου ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βυαρρίας ἔλαβε τὸ ἄνω Παλατινάτον καὶ τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁρῆς τοῦ Ῥήνου χώρας τοῦ κάτω Παλατινάτου, ὃ δὲ Βαλλενσταίνος τὸ δουκάτον τοῦ Μεκλεμβούργου.

Τὴν πλήρη νίκην αὐτοῦ κατὰ τῶν Δικμκρυτομένων ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς ἀνδρῶσιν τῆς ἐν Γερμανίᾳ ὑπεροχῆς τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ ἐξουχάρισιν αὐτῆς, καθὼς εἶχε κατορθώσει τοῦτο εἰς τὰς κληρονομικὰς αὐτοῦ χώρας διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ ὅρους νίκης. Ἐν τούτοις ἀπῆλθον διὰ τοῦ Ἑδίκτου τῆς ἀποκαταστάσεως τὸ 1629 πάντα τὰ ἀπὸ τῆς εἰρήνης τῆς Πασσαύης ὑπὸ τῶν Δικμκρυτομένων δημοσιευθέντα κληρικὰ κτήματα (2 ἀρχιεπισκοπικὰς, Μαγδεμβούργου καὶ Βρέμης, 12 ἐπισκοπὰς καὶ πάντα σχεδὸν τὰ ἐν τῇ βορείᾳ Γερμανίᾳ ἐκκλησιαστικὰ καθιδρύματα καὶ μοναστήρια) συγχρόνως δ' ὥρισεν ἵνα αἱ διατάξεις τῆς θρησκευτικῆς ἐκείνης εἰρήνης ἰσχύουσιν διὰ μόνους τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Αὐγούστου δόγματος, οὐχὶ δὲ καὶ ἄλλων αἱρέσεων. Τὸ Ἑδίκτον τοῦτο ἐξτελέσθη ὑπὸ τοῦ

Βαλλενσταίνου καὶ τῶν στρατευμάτων τῆς Καθολικῆς συμμα-
χίης μετὰ μεγάλῃς σκληρότητος, ὡς ἐλλειπούσης ἀπ' αὐτῶν
πάσης πειθαρχίας. Ἐκ τούτου εἰς τὴν δίαιταν τοῦ 'Ραγενσδούρ-
γου, ἣν εἶχε συγκιλέσει ὁ αὐτοκράτωρ διὰ νὰ ἐκλέξῃ διάδοχον
τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ υἱὸν
Φερδινάνδον, ὕψωσαν οἱ Καθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρούμενοι ἡγε-
μόνες, ἰδίως δὲ ὁ Μξιμιλιανός, τόσον σφοδρὰ παράπονα κατὰ
τοῦ ἑνεκα τῆς ταχείας προόδου καὶ τῆς ἀπεριορίστου ἐξουσίας
γενικῶς, μισουμένου Βαλλενσταίνου καὶ κατὰ τῆς ἀκολασίας
τῶν στρατῶν αὐτοῦ, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀπολύσῃ
τὴν στρατηγὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ.

Γ. Ὁ Σουηδικὸς πόλεμος (1630—1635). Ἡ διχόνοια τῆς
Καθολικῆς μερίδος καὶ τῶ ἀπενεῖς τοῦ αὐτοκράτορος, ἔστις ἀ-
νέκοψε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Ἑδίκτου τῆς ἀποκαταστάσεως, ἐνέπνευ-
σαν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους νέον θάρρος τοσοῦτο μᾶλλον, ὅσον
ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας Γοσταύος 'Αδόλφος, μετὰ τοῦ ὁποῦ
πρότερον ἤδη εἶχον ἔλθει εἰς διππραγματεύσεις, ἐδέχετο ν' ἀ-
ναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῶν οὐ μόνον ἐκ θρησκευτικῶν, ἀλλὰ
καὶ ἐκ πολιτικῶν λόγων, οἷον ἐκ τῆς ἐκδιώξεως τῶν συγγενῶν
αὐτοῦ δουκῶν τοῦ Μεκλεμβούργου καὶ τῆς μὴ παραδοχῆς τῆς
μεσιτείας αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Λυβέκης.

Τὸ θέρος τοῦ 1630 ὁ Γοσταύος 'Αδόλφος ἀπέβη εἰς τὰ πα-
ράλια τῆς Πομμερανίας, ἐξεδιόξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς αὐτοκρατορι-
κοὺς καὶ εἰσῆλκεν εἰς τὸ Βρανδεμβούργον. Ἄλλ' εἰς τὴν πρό-
σκλησιν αὐτοῦ πρὸς τὰ Γερμανικὰ κράτη τοῦ νὰ ἐνωθῶσι μετ'
αὐτοῦ ἠκολούθησε κατ' ἀρχάς μόνον ἡ ἐλευθέρα πόλις τοῦ Μα-
γδεμβούργου, ἥτις ἠπειλεῖτο κατ' ἀρχάς ὑπὸ τοῦ 'Εδίκτου
τῆς ἀποκαταστάσεως. Ἐκ τούτου αὕτη ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ
Τίλλου καὶ τοῦ Πάππερχαίμου, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἀρ-
χήν τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων. Ἐπευσε μὲν ὁ Γο-
σταύος 'Αδόλφος πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, ἀλλ'
ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ἠρνήθη εἰς αὐτὸν ὡς οὐδέτερος τὴν
διὰ τῶν χωρῶν αὐτοῦ διάβασιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν τῷ μετα-
ξὺ τῶν περὶ τούτου διαπραγματεύσεων ἠλώθη καὶ ἀληελυτήθη
τὸ Μαγδεμβούργον (20 Μαΐου 1631). Αἰφνιδίως δὲ ἐκραγείσα

πανταχόθεν πυρκαϊά, τεθείσα ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν προμάχων αὐτῆς, τὴν ἀπετέφρωσεν ἐντελῶς σχεδόν. Ὅτε ὅμως ὁ Τίλλυς ἤρχισε τὴν καθυπόταξιν τῆς ἐκλεκτορικῆς Σαξονίας, ὁ ἐκλέκτωρ αὐτῆς ἐζήτησε τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ παρὰ τοῖς Σουηδοῖς. Ἐκ τούτου ὁ Γοσταῦσος Ἀδόλφος, εἰσελάσας εἰς τὴν Σαξονίαν, ἐνίκησε μετὰ τοῦ ἠνωμένου Σουηδικοῦ καὶ Σαξονικοῦ στρατοῦ τοὺς ὑπὸ τὸν Τίλλυν αὐτοκρατορικοὺς ἐξώθεν τῆς Δειψίας παρὰ τὴν *Βραντεμβέργην* (1631). Ὁ Νικητὴς βασιλεὺς ἐσχεδίασε μετὰ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας, ἵνα οὗτος μὲν προσβάλλῃ ἀμέτῳ τὰς κληρονομικὰς χώρας τοῦ αὐτοκράτορος, (κατὰ πρῶτον τὴν Βοημίαν), αὐτὸς δὲ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν δυτικὴν καὶ μεσημβρινὴν Γερμανίαν πρὸς πλήρη καταστροφὴν τῆς Καθολικῆς συμμαχίας. Οὕτω προβάς διὰ τῆς Θουριγγίας καὶ Φραγκονίας μέχρι τοῦ Μογουντιακοῦ, ἐστράφη ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Βαυαρίαν, ἀφῆσας τὴν ἐξακολούθησιν πᾶν παρὰ τὸν Ἰῆνον κατακτιήσεων αὐτοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ δούκα τῆς Βαυαρίας Βερνάρδον. Εἰς τὰ ὅρια τῆς Βαυαρίας ἐζήτησεν ὁ Τίλλυς νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Γοσταῦσον Ἀδόλφον νὰ διαβῇ τὴν Λέχον, ἀπέθανεν ὅμως ἐκ πληγῆς, ἣν ἔλαβεν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ὅθεν ὁ Γοσταῦσος Ἀδόλφος ἐκυρίευσεν τὴν Βαυαρίαν καὶ οὕτως εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ σύμπαν τὸ Γερμανικὸν κράτος ἐκτὸς τῶν Αὐστριακῶν κληρονομικῶν χωρῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βαλλενστάϊνος πεισθεὶς ἐστρατολόγησε νέον στρατὸν ἐκ 40000 ἀνδρῶν καὶ ἔχων ἀπεριόριστον ἀρχηγίαν ἐπ' αὐτοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Βοημίας τοὺς Σάξονας σχεδὸν ἄνευ συμπλοκῆς. Εἶτα δ' ἐνώσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βαυαρίας ἀπάντησε τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας ἐξώθεν τῆς *Λυρεμβέργης*. Ἐπὶ δέκα ἐβδομητάδας ἀμφοτέρωι οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν ἐστρατοπευδευμένοι ἀντικρὺ εἰς ὀχυρωμένα στρατόπεδα καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐζήτει ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἕτερον νὰ φύγῃ ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐφοδίων. Τέλος ὁ Γοσταῦσος Ἀδόλφος μετὰ ματαίαν ἀπώπειραν κατὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Βαλλενσταϊνοῦ ἀπεσύρθη εἰς τὴν Βαυαρίαν, ἐλπίζων ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ τὸν παρακολουθήσῃ. Κατέλιπε μὲν ὁ Βαλλενστάϊνος τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, δὲν ἐ-

κινήθη ὁμως κατὰ τῶν Σουηδῶν, ἀλλὰ κατὰ τῆς Σαξονίας, διὰ τὴν ἀναγκάσθαι τὸν ἐκλέκτορα αὐτῆς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Σουηδικὴν συμμάχιαν καὶ οὕτω τὸ προσεχὲς ἐκρ. κατακτήσῃ τὴν βορείαν Γερμανίαν καὶ ἰδίως τὸ Μεκλεμβούργον, ἵνα οὕτως ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας. Οὗτος ὁμως μετὰ ἐντόνους προσκλήσεις τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας ἐπανῆλθεν εἰς ταύτην ἐπιεικμένως καὶ μαθὼν ὅτι ὁ Βαλλενσταϊνός εἶχεν ἤδη διαμοιράσει τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς χειμάδια καὶ ὅτι μέρος εἶχε πέμψῃ ὑπὸ τὸν Παππερχάϊμον πρὸς τὸν Ῥήνον, ἠνάγκασε τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ νὰ συνάψῃ μάχην παρὰ τὴν Λύτσην (16 Νοεμβρίου 1632), καθ' ἣν ὁ ἰδιος ἔπεσεν. Οἱ Σουηδοὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῶσιν, ὅτε ἡ εἰδησις ταῦ θανάτου τοῦ βασιλέως αὐτῶν ἀνεξωπύησε τὸ γενναῖον φρόνημα αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βερνάρδου καὶ ἡ ἀφίξις τοῦ ταχέως ἐξ Ἀλλης ἀνακληθέντος Παππερχάϊμου, ὅστις ἐπίσης ἐπληρώθη θανασίμως, δὲν ἡδυνήθη ν' ἀποσπᾷσθαι ἀπ' αὐτοῦς τὴν νίκην. Ὁ εἰς τὴν Γερμανίαν παρὼν Σουηδὸς ἀρχικαγκελάριος, Ἄλξελος Ὁξενστέρνκερ, ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον, συνεννοήσας μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Γαλλίας καρδινάλιου Ῥιχελιου, ὅστις ἐπρότιζεν μόνον νὰ ταπεινώσῃ τὴν Αὐστρίαν καὶ κερδήσῃ τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Ἀλσατίαν. Ἐνῷ δὲ ὁ δοῦξ τῆς Γα' μάρκας Βερνάρδος ἐκυρίευσε τὴν Φραγκονίαν, ὁ δὲ Γοσταῦος Χόρνος, ὁ ἐξοχώτερος μαθητὴς τοῦ Γοσταύου Ἀδόλφου, ἐκυρίευσε σχεδὸν πᾶσαν τὴν Ἀλσατίαν, ὁ Βαλλενσταϊνὸς δὲν ἐφέληθη ποσῶς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἀλλὰ πεισθεὶς ὅτι οὕτε ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελεν ἀνταμείψαι αὐτὸν διὰ τῆς παραχωρήσεως κληρονομικῆς τινος χώρας, οὔτε οἱ πολυέριθμοι ἐχθροὶ αὐτοῦ ἤθελον τὸν ἀνεχθῆ ὡς ἓνα τῶν ἡγεμόνων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἦλθε μετὰ τῆς Γαλλίας εἰς διαπραγματεύσεις, ἵνα ἀποκτήσῃ τὸ στέμμα τῆς Βοημίας. Τὰς διαπραγματεύσεις ὁμιῶς ταύτας, ὡς καὶ τὴν αἰνιγματώδη ἀπραξίαν αὐτοῦ, ἰδίως δὲ τὴν οὕτω καλουμένην συνωμοσίαν τῆς Πίλσης (ἐνθα κατὰ προτροπὴν τοῦ Βαλλενσταϊνοῦ οἱ πλείστοι τῶν ἀξιομαχικῶν ἐφελθούσαν νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸν ὡς ἀρχηγόν) μετεχειρίσθησαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ εἰς τὴν αὐλήν, ἵνα καταστήσωσιν αὐτὸν ὑπα-

πτον εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ κατορθώσωσι νὰ παυθῇ. Ἀλλ' αὐτὸς μετὰ τῶν πιστῶν αὐτοῦ ὀπκῶν ἀπείσθη ἐκ Πίλσπ; εἰς Ἑγερὸν τῆς βορείας Βοημίας, ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τῶν Σουηδῶν καὶ Σαξόνων, ὁ δὲ συνταγματάρχης Βούττλερος, μαθὼν ὅτι οἱ Σουηδοὶ εἶχον ἐλκινῆται, ἐδολορόνησε τὸν Βαλλενσταϊνὸν καὶ τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ (21 Φεβρουαρίου 1634).

Τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀνέλαθεν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδος, βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, ἔχων σύμβουλον παρ' ἐαυτῷ τὸν Γάλλον. Οὗτος ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Βαυαρίας τοὺς Σουηδοὺς καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ὑπὸ Ἰωάννην τὸν Βέρθην Βαυαρικοῦ στρατοῦ ἐνίκησε παρὰ τὴν Νοδλίγγην τοὺς δύο διχονοοῦντας Σουηδοὺς στρατηγοὺς, ἐξ ὧν ὁ μὲν Βερνάρδος ἔφυγε πρὸς τὸν Ῥήνον, ὁ δὲ Χόρνος ἡχμαλωτίσθη καὶ οὕτως ἡ Σουηδία, ἡ Φραγκονία καὶ τὸ Παλατινάτον κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν. Διὰ τῆς πρώτης ταύτης ἡττης ἐθαυράσθη ἡ ἐν Γερμανίᾳ ὑπεροχὴ τῶν Σουηδῶν καὶ οἱ διαπραγματευόμενοι τῆς ΝΑ. Γερμανίας ἠναγκάσθησαν νὰ προσκολληθῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ὁ δ' ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας πρῶτος ἐκ τῶν Δικρατυρομένων ἡγεμόνων ἐνίκησε τὸ αἶμα τῆς ἐξαρτήσεως ταύτης ἐκ τῶν ξένων καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσεις, αἵτινες ἐπήνεγκιν τὴν εἰρήνην τῆς Πράγης (1635), δι' ἧς ἡ ἐνέργεια τοῦ Εἰδικτοῦ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀνεβλήθη ἐπὶ 40 ἔτ. Εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην προσήλθον βαθμὴδὸν πάντα τὰ Δικρατυρόμενα κράτη τῆς μέσης καὶ βορείου Γερμανίας ἐκτὸς τοῦ χωροκόμητος τῆς Ἀυστρίας Καπολέης.

Δ) Ὁ Σουηδικὸς καὶ Γαλλικὸς πόλεμος (1635—1648). Ὁ πόλεμος, εἰς ὃν ἀπρόκαλύπτως συμμετέτρε καὶ ἡ Γαλλία, ἐξεκκολοθήσεν ἐπὶ δύο κυρίων πεδίων, παρὰ τὸν Ῥήνον καὶ τὴν βορείαν Γερμανίαν, καὶ μετεβλήθη ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως μεγαλοουργοῦ σχεδίου εἰς ἀσκοπὸν ρόνου καὶ ἐρήμωσιν. Ἐνῷ δ' ὁ Περνάρδος τῆς Βαϊμάρης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπασχόλει τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἐν Ἀλσατίᾳ, ὁ Σουηδὸς Βάνερὸς ἀποκατίσθησε τὴν ὑπεροχὴν τῆς Σουηδίας ἐν τῇ βορείᾳ Γερμανίᾳ διὰ λαμπρᾶς νίκης κατὰ τὴν νῦν ἠνωμένου

Σαζονικού καὶ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ τὸ 1636 παρὰ τὴν ἐν Βρανδεμβούργῳ Βιττόκην.

8) Φερδινάνδος δ' Γ' (1637—1659). Ὅτε ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἀνέκλυσε ἐκ τοῦ Ῥήνου τὸν Γάλλον καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τοῦ Βανέρου, ὁ Βερνάρδος τῆς Βιχμάρης ἠδυνήθη νὰ διαβῇ καὶ πάλιν τὸν Ῥήνον· ἀλλὰ μετὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον αὐτοῦ τὸ 1639 οἱ Γάλλοι διαφθίσκοντες τοὺς ἀρχηγούς ἔλθον τὰς κατὰκτήσεις καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Εἰς τὸ βόρειον πεδῖον τοῦ πολέμου ἀνέλαβε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βανέρου τὴν ἀρχηγίαν ὁ φιλάθηνος μὲν τὸ σῶμα, ἀλλὰ τολμηρὸς Τόρστενσὼν, ὅστις τὸ 1642 ἐνίκησε παρὰ τὴν *Λειψίαν* τοὺς ὑπὸ τὸν Πικκολεμίνιον αὐτοκρατορικοὺς Ἐπανήλθε μὲν πρὸς καὶ τὸν ἐνεκα ἐκρήξεως πολέμου μεταξὺ Σουηδίας καὶ Δανίας εἰς τὸ Ὀλοστεινον, ἐπινέκαμψεν ὅμως ταχέως κατὰ τοῦ παρακλουθήσαντος αὐτὸν Γάλλου εἰς τὰς κληρονομικὰς χώρας τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐνίκησε τὸ 1645 αὐτοκρατορικὸν στρατὸν παρὰ τὴν ἐν Βοημίᾳ Ἰαγκαυίαν, ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐκ τῆς ἀσθενείας νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχηγίαν, ἣν ἔλαβεν ὁ Βράγγελος. Οὗτος δὲ ἠνώθη μετὰ τῶν Γάλλων, ἵνα προσβάλωσι τὴν Βυαρρίαν καὶ ἐπροχώρησαν τὸ δεύτερον μέχρι τοῦ Ἰσάρ, ὅμως ἠναγκάσθησαν ν' ἀποσυρθῶσι καὶ πάλιν πρὸς τὸν Λέχον. Ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Κενιξμάρκος, χωρισθεὶς τοῦ κυρίου στρατοῦ, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοημίαν καὶ εἶχεν ἤδη κυριεύσει τὴν καλουμένην μικρὰν πλευρὰν τῆς Πράγης, ὅτε μετὰ πενταετείς διαπραγματεύσεις συνωμολογήθη ἡ ἐκ τῶν ἀπαύστως αὐξουσῶν ἀπαιτήσεων τῶν ξένων ἐραδύνουσα.

Ε') *Βεστυαλικὴ Εἰρήνη* ἐν Μινστέρη (μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας) καὶ ἐν Ὁσνερβρύκῃ (μεταξὺ τῶν Σουηδῶν καὶ τῶν Ἀμχαρτυρομένων καὶ ἐτέρωθεν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν Καθολικῶν) τὴν 24 Οκτωβρίου 1648 καὶ οὕτως ἐπκυτεν ὁ πόλεμος. "Ὅροι τῆς εἰρήνης ἦσαν·

α) Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡ κύρωσις τῆς συνθήκης τῆς Πασσαύης καὶ τῆς θεολογικῆς εἰρήνης τῆς Λύγαυστη· καὶ ἡ ἐπέκτασις αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Καλβινιστὰς καὶ Μετερέθμισμένους· ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν δὲ τῶν δημευθέντων ἐκκλησιαστικῶν

κατημάτων και τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρου ἀσκήσεως τῆς ὀρθο-
σκείας ὥρισθη νὰ ἰσχύῃ ἡ κατάστασις τοῦ ἔτους 1624. Οὕτως
ἔπαυσε τὸ δικαίωμα τῆς ἀναμορφώσεως και ἐξηκολύθη και
εἰς τὰς τρεῖς χριστιανικὰς ὁμολογίας ἡ ἐλευθέρη ἄσκησης τῆς
ὀρθοσκείας και ἡ ἰσότης τῶν δικαιωμάτων.

6) Πρὸς τὰ πολιτικά, 1) ἡ ἀποζημίωσις τῆς Γαλλίας διὰ
τῶν ἐν Ἀλσατίᾳ Αὐστριακῶν κηρίσεων και ἡ κύρωσις τῆς ἡγε-
μονίας τῶν ἀπὸ τοῦ 1552 καταληφθεῖσων ἐπισκοπῶν και πό-
λεων, Μεττῶν, Τούλης και Βερδύνης· 2) ἡ εἰς τὴν Σουηδίαν ἀ-
πονομή τῆς πρόσω Πομμερανίας, τῆς νήσου Ῥύγης, τῶν πόλεων
Στετίνου και Βισμάρκς και τῶν πρώην ἐπισκοπῶν Βρέμης και
Βέρδης, ἀλλ' ὑπὸ Γερμανικὴν ἡγεμονίαν· πρὸς δὲ και 21 ε, δρ.
εἰς ἀποζημίωσιν τῆς διὰ τὸν πόλεμον δαπάνης· 3) ἡ εἰς τὸ
Βρανδεμβούργον παραχώρησις τῆς κάτω Πομμερανίας και τῶν
ἐπισκοπῶν Μαγδεμβούργου, Ἀλδερστάτης, Μίνδης και Καμί-
νου ἀντὶ τῆς ἀπολεσθείσης πρόσω Πομμερανίας, ἥτις κληρονο-
μικῶς κατὰ τὰς συνθήκας ἤθελεν ἐνωθῆ μετὰ τοῦ Βρανδεμ-
βούργου· 4) ἡ εἰς τὴν Βυυαρίαν παραχώρησις τοῦ ἄνω Παλα-
τινάτου μετὰ τοῦ ἐκλεκτορικοῦ ἀξιωματος, ἀποδοθέντος τοῦ
κάτω ἡ Παραρρήνιου Παλατινάτου μετὰ τοῦ νέου ὀγδόου ἐκλε-
κτορικοῦ ἀξιωματος εἰς τὸν υἱὸν (Κάρολον Λουδοβίκον) τοῦ προ-
γραφέντος και ἀπαθανόντος τὸ 1632 Φριδερίκον Ε'. 5) ἡ ἀνα-
γνώρισις τῆς πρὸ πολλοῦ ὕρισταμένης ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλ-
βετίας και τῶν Κάτω Χωρῶν και ἡ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡγεμό-
νας και τὰς αὐτοκρατορικοὺς πόλεις ἀπόδοσις τῶν προτέρων
αὐτῶν κηρίσεων· και 6) ἡ ἀπὸ μέρους τῆς Γαλλίας και Σουηδίας
ἐγγύησις ὡς πρὸς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Βεστροπικτῆς εἰρήνης,
ἐξ οὗ και ἡ ἀφορμὴ αὐτῶν νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὰ πράγμα-
τα τῆς Γερμανίας. Προσεχῆ ἀποτελέσματα τοῦ τριακονταε-
τοῦς πολέμου ἦσαν, αὐξησις τῆς δυνάμεως τῶν κατὰ χώρας
ἡγεμόνων, ἐκκλησιαστικὴ τις ὀρθοδοξία, πτώσις τοῦ ἐμπορίου,
τῆς βιομηχανίας και τῆς ἐπικερδοῦς ἐπιμελείας, καταστροφὴ τῆς
τέχνης και τῆς φιλολογίας τῶν Γερμανῶν και ταπεινώσις τῶν
παλαιῶν ἐθνικῶν στοιχείων τῶν Γερμανῶν.

γ) Διὰ τῆς αὐτῆς εἰρήνης ὥρισθη δ αὐτοκράτωρ γ' ἀπαρασείη μόν-

νον μετὰ ψηφισθῆναι ἐν διαίτη πάντων τῶν ἡγεμόνων, ἡγεμονίσκων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἡλευθέρων πόλεων περὶ νόμων, πολέμου, εἰρήνης, φόρων, στρατολογιῶν, ὀχυρώσεων, συμμαχιῶν, κτλ. Εἰς δὲ τούτους, οἵτινες ἀντὶ συμβουλευτικῆς εἶχον τὴν ἀποφασιστικὴν ψῆφον, ἐκυρώθη ἡ ἀνωτέρα ἀρχὴ τῶν ἰδίων χωρῶν καὶ ἐπστράφη αὐτως εἰς αὐτοὺς νὰ συνμολογῶσι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ μετὰ ξένων ἡγεμόνων συνθήκας, οὐχὶ ὅμως κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἢ κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης τῆς Γερμανίας καὶ τῶν διατάξεων τῆς Βοστανικῆς εἰρήνης.

Ἰσπανία.

§. 5. 1) Φερδινάνδος ὁ Καθολικὸς τῆς Ἀραγωνίας (1479—1516) καὶ ἡ Ἰσαβέλλα τῆς Καστιλλίας (1474—1504) διὰ τῆς συζύγου αὐτῶν ἔθηκαν τὰ θεμέλια τῆς ἐνώσεως τῶν τέως κεχωρισμένων βασιλείων τῆς Ἀραγωνίας (εἰς ἣν ἀνήκον ἡ Σικελία καὶ ἡ Σαρδῖα) καὶ τῆς Καστιλλίας μετὰ τῶν Καναρίων νήσων καὶ τῆς Γρανάδας ἀπὸ τοῦ 1492. Εἰς ταῦτα προσετέθη ἡ Νεάπολις, ἣν οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἀπὸ κοινοῦ μὲν εἶχον κατακτήσει, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι ἐνικα ἔριδος συμβάτης κατὰ τὴν διανομὴν τῆς λαΐας ἐκράτησαν μόνοι, νικήσαντες τοὺς πρώτους ὑπὸ τὸν Γουζάλδον τῆς Κορδύβης, ἔτι δὲ αἱ εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς κατακτήσεις (τῆς Ὁράνης ἀπὸ τοῦ 1509) ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Ξιμένους, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ἐν Ἀμερικῇ χώραι (τοῦ Ἀγ. Δομίγγου, τῆς Ἰαμάικας, τοῦ Πορτορίκου, τῆς Κούβης καὶ τῆς Σπρεῆς) καὶ τέλος ἡ Νευάβα. Τὴν Ἰσαβέλλαν ἀποθανοῦσαν διεδέχθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Ἰωάννα καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς Φίλιππος Α', υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ. Τούτου ὅμως μετὰ δύο ἔτη θανάτου (1506) καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ καταστάσεως παράγρονος διὰ τοῦτο, ὁ Ξιμένους κατώρθωσε ν' ἀνατεθῇ ἡ ἀντιβασιλεία ὑπὸ τῶν τάξεων τῆς Καστιλλίας εἰς Φερδινάνδον τὸν Καθολικόν. Τοῦτον διεδέχθη εἰς τὰ δύο βασίλεια ὁ ἑγγονος αὐτοῦ καὶ υἱὸς Φιλίππου τοῦ Α'.

2) Κάρολος ὁ Α' (1516—1556), ὅστις κατ' ἀρχάς μὲν ἦτον ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ καρδινάλιου Ξιμένους, ἀλλ'

οὗτος μετὰ τὴν ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν ἀριζὺν τοῦ Καρόλου ἀπολύθη. Ἐπ' αὐτοῦ κατελήφθησαν ὑπὸ τῆς Ἰσπανίας ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ αἱ μέγισται καὶ πλουσιώταται χώραι, τὸ Μεξικὸν καὶ τὸ Περού μετὰ τοῦ Κουέτου, ἡ Χιλή καὶ ἡ νέα Γρανάδα.

3) Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φίλιππος, ὁ Β' (1556-1598), ὁ σύζυγος τῆς βασίλισσας τῆς Ἀγγλίας Μαρίας, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν παραίτησίν του καὶ τὰς Κάτω Χώρας, ἀπεπεράτωσε τὸν ὑπ' αὐτοῦ κληρονομηθέντα κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον μετὰ δύο νίκας (παρὰ τὸν Ἀγ. Κῶντον καὶ παρὰ τὴν Γραβερίγγην) διὰ τῆς ἐν τῷ Καμβρείῳ πόργῳ (Chateau Cambresis) τὸ 1559 εἰρήνης, δι' ἧς ἔλαβε μεθ' ὁρίᾳ τινα φρούρια εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὰς Κάτω Χώρας. Τότε ἡ Ἰσπανία, τῇ ὁποίᾳ ἔκτοτε πρωτεύουσα ἐγένετο ἡ Μαδρίτη, εἶχε φθάσει εἰς τὸν κορυφῶνα τῆς πολιτικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ μεγαλείου, ἐξ οὗ ὅμως ταχέως πάλιν κατέπεσεν.

Ἡ βασιλεία δὲραμὶς τῶν Τούρκων, ἥτις ἐβουλεύτο ἐπὶ τῶν λεηλασιῶν τῶν Ἰταλικῶν καὶ Ἰσπανικῶν παραλίῳν ὑπὸ τῶν Ἀφρικανικῶν ληστρικῶν ἐπικρατειῶν καὶ εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τοὺς Ἑνεοὺς τὴν Κύπρον, ἐμνησθένθ' διὰ τῆς λαμπρᾶς νίκης τῆς Λα πίκτου τὸ 1571. ἦν ἐκέδησε μὲν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φιλίππου Δὸν Ἰωάννης τῆς Αὐστρίας, δὲν παρήγαγεν ὅμως ὥρεαις ἔνεκα τῆς ζηλοτυπίας τοῦ Φιλίππου κατὰ τῆς δόξης τοῦ ἀδελφοῦ του. Σημαντικὴν ζημίαν ὑπέστη ἡ Ἰσπανία ἐκ τῆς ἐκ παναστάσεως τῶν ἑσπερίων ἐπαρχιῶν τῶν Κάτω Χωρῶν τὸ 1579 (§. 6). Ἀλλ' ὁ Φίλιππος, ἐκλιπούσης τῆς Βουργουνδικῆς δυναστείας ἐν Πορτογαλίᾳ τὸ 1580 (§. 7), κατέλαβε διὰ τοῦ δυνάστεως τῆς Ἀλβανίας τὸ βασίλειον τοῦτο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀξιώσεις (ὡς ἐγγονοί) Ἐμμανουὴλ τοῦ Μεγάλου ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Διακροτυρομένη βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ ὑπεστήριξε τὰς Κάτω Χώρας κατὰ τῆς Ἰσπανίας καὶ συγχρόνως προσέβαλε τὰς ἐν τῇ Ἀμερικῇ Ἰσπανικῆς κτήσεις, ὁ Φίλιππος ἐξώπλισε τὸν καλούμενον ἀρκητοστολόρον (ἐξ 150 πλοίων), ὅστις ὅμως παρὰ τὴν Αἰγχερὸν ἠττήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων καὶ τὸ πλεῖστον μέρος αὐτοῦ κατεστράφη τὸ 1588 ὑπὸ τρικυμιῶν.

4) καὶ 5) Ὑπὸ Φίλιππον τὸν Γ' καὶ Φίλιππον τὸν Δ', αἱ

τινες είχαν ἀρῆσει τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους εἰς τοὺς ἐντελῶς ἀνικάνους ὑπουργοὺς αὐτῶν, ἠναγκάσθη ἡ Ἰσπανία νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὰς κάτω Χώρας κατ' ἀρχάς μὲν δωδεκαετὴ ἀνακωχήν, εἶτα δὲ ν' ἀναγνωρίτῃ εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Βεστροφάλης τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Ὡσαύτως ἀπεσπάσθη καὶ ἡ Πορτογαλία (§ 1), ἀλλ' αἱ ἐπικυστάσεις τῶν Καταλωνίων τῆς Νεαπόλεως, ὑπὸ τὸν Μασκινέλλον διὰ κύπων πολλῶν κατεβλήθησαν.

Αἱ Κάτω Χῶραι.

§. 6. Αἱ Κάτω Χῶραι μέχρι τοῦ 843 ἀνήκον εἰς τὸ Φραγκικόν καὶ μετὰ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ Λοθαριγγικόν βασιλεῖον, ὕστερον δὲ εἰς τὸ δουκάτον τῆς Κάτω Λοθαριγγίας, τοῦ ὁποῖου οἱ ἡγεμόνες ὕστερον ὀνομάσθησαν δούκες τῆς Βρυταντίας. Οὗτοι ἀπώλεσαν βασιλευσάντων τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν κομητιῶν, αὐθεντιῶν καὶ ἐπισκοπῶν τοῦ δουκάτου τῆς Κάτω Λοθαριγγίας, αἱ τινες ἔμειναν ἀνεξάρτητοι καὶ μόλις τὸν 12 αἰῶνα ἠνώθησαν καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν δούκων τῆς Βουργουνδίας τῶν ἐκ τῆς Γαλλικῆς δυναστείας τῆς Οὐαλεντίας. Ἡ χώρα αὐτῶν, ὅν οὐχὶ κατὰ τὴν ἑκτασιν, ἀλλὰ κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸν πλοῦτον ἦτον ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς τότε Εὐρώπης. Κάρολος ὁ Τολμηρὸς κατεῖχεν ἐπὶ τέλος 14 ἐπαρχίας τῶν Κάτω Χωρῶν, αἱτινες διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαρίας μετὰ τοῦ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α' περιήλθον εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὑπὸ Καρόλου τοῦ Β' κυζήθησαν κατὰ τρεῖς ἐτι (τὴν Οὐτρέχτην, τὴν ἄνω Ὑσσέλου καὶ τὴν Γρονίγγην). Ὁ σῆκος τῆς Αὐστρίας διὰ τῶν Κάτω Χωρῶν ὡς ἀποτελουμένων τὸν Βουργουνδικὸν κύκλον τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ἔλαβε ψῆφον εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ.

Ὑπὸ τοὺς δούκας ἤδη τῆς Βουργουνδίας αἱ τάξεις τῶν Κάτω Χωρῶν εἶχον ἐπονομασθῇ κράτη καὶ ἀποκτήσει σημαντικὰ προνόμια (τὴν ἐπιψήφισιν τῶν φόρων καὶ τῶν στρατευμάτων), τὰ ὅποια Φίλιππος ὁ Β', παρουσιασθεῖσων τῶν τάξεων πρὸς ἑκφρασίαν τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ, δις ὤρκηθη νὰ τηρήσῃ. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἐν τῷ Καμβρεῖῳ πόργῳ εἰρήνην κατέλιπε τὰς Κάτω Χώρας, ἔδωκε τὴν ἀντιβασιλείαν αὐτῶν εἰς τὴν ἀδελφὴν του δούκισσαν τῆς *Πάρμης Μαργαρίτας*, γεννηθεῖσαν εἰς τὰς

Κάτω Χώρας καὶ σύμβουλον παρ' αὐτῇ τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἀρρᾶς Γραμβέλλαν. Οἱ πρῶτοι εὐγενεῖς τῆς χώρας, ὁ Γαυλιέλιμος τῆς Νασαυΐας καὶ ἡγεμὼν τῆς Ὁράνζης (Ἀραυσίων) καὶ ὁ Λαμοράλης, κόμης Ἐργμοντορ, ἔλαβον μέρος εἰς τὸ συμβούλιον τοῦ κράτους καὶ θέσιν τοποτηρητοῦ εἰς μίαν ἢ πλείονας ἐπαρχίας, ὁ δὲ κόμης Χόρνους ἐγένετο ναύαρχος τοῦ στόλου τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ βασιλέως προτίμησις τῶν Ἰσπανῶν, ὁ διορισμὸς τοῦ Γραμβέλλα μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, ἡ εἰς τὴν χώραν διαμονὴ Ἰσπανικοῦ στρατοῦ, ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, τῶν ὑποίων ἢ πρῶτη (Μαλίναι) ἐδόθη εἰς τὴν Γραμβέλλαν, καὶ πρὸ πάντων ἡ κατὰ Διαμαρτυρμένων καταδίωξις ἐγέννησαν πολυειδῆ παράπονα καὶ τὸ κατὰ τοῦ ξένου Γραμβέλλα μίσος τοσοῦτον ἀνεπτύχθη, ὥστε αὐτὴ ἡ ἀντιβασίλισσα ἐξήτησε τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ, τὴν ὑποίαν ὅμως προσέλαβεν ὁ Γραμβέλλας, ἀποσυρθεὶς ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν ἐκουσίως. Ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ἀσφαύσεων πῖς ἐν Τριδέντῳ συνόδου ἐπήνεγκε τὸν δεσμὸν τῶν εὐγενῶν, ὅστις ὑπῆρξε τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας τῶν Κάτω Χωρῶν. Κατὰ πρῶτον 300 εὐγενεῖς (Γεῦσοι, ἥτοι ἐπαῖται ὑπὸ τοῦ Γραμβέλλα πρὸς περιφρόνησιν οὕτως ἀνημπούνητες) δι' ἐνεχείρισαν εἰς τὴν ἐν Βρυξέλλαις ἀντιβασίλισσαν παρακλήσεις, καὶ διὰ μὲν τῆς πρῶτης ἐξήτουν τὴν ἀνάκλησιν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας μετρίαν τῶν περὶ θρησκείας ἑδίκτων. Ἡ Μαργαρίτα μετὰ γενικὸν σχεδὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀκρωτηριασμὸν τῶν σταυρῶν καὶ τῶν εἰκότων τῶν Ἀγίων παρεχώρησε μὲν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κήρυξιν τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅτε διεδόθη ἡ εἰδήσις ὅτι πέμπεται Ἰσπανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν τραχὺν Ἀλθας, πολλοὶ Διαμαρτυρούμενοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὁράνζης, κατέλιπον τὰς Κάτω Χώρας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλθας ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς ἀντιβασίλισσης ἐφυλάκισε τὸν Ἐργμοντόν, τὸν Χόρνον καὶ ἄλλους εὐγενεῖς, αὐτὴ παρητήθη καὶ ἐξῆσε τὸ πλείστον τοῦ λοιποῦ βίου αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ οὕτως ὁ Ἀλθας ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν διοίκησιν, ἠνένεκινίασε διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «συμβουλίου τῆς ἀνταρκείας» τὸ ὁποῖον ὅμως ὁ λαὸς ἐκάλεισε «συμβούλιον τοῦ αἵματος» ὅτ' οὐ θάνα-

τώθησαν ὡς συνωμόται ὁ Ἐγμοντος, ὁ Χόρνος καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὐγενεῖς ἐν Βρυξέλλαις.

Ἡ ἀρδοσκορταετής ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀρῶν (1368-1648). Ὁ Ἄλβας ἀπεξένωσεν ἀπὸ τῶν βασιλέων καὶ τοὺς ἐπὶ πιστοῦς μείναντας κατοίκους τῶν Κάτω Χωρῶν, ὅτε κατεπάτησε τὸ πολυτιμότερον δικαίωμα αὐτῶν, τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἰδίων φέρων. Ἡ εἰσαγωγή νέου φόρου καὶ ἡ ἀπάνθρωπος κατὰ τὴν εἰσπραξίν πολιτεία αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ ἐμπορεύωνται μετὰ τῶν Ἀγγλῶν παρεκίνησαν τοὺς Ὀλλανδοὺς κατὰ πῶτον νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Γουλιέλμου τῆς Ὁράνζης, ὅστις μετὰ ἐπιτυχῇ προσβολῇ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ πειρατῶν (θαλασίων Γεύσων) ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνεγνωρίσθη ὡς νόμιμος βασιλικὸς τοποτηρητὴς τῆς Ὀλλανδίας (1572), ὁ δὲ Ἄλβας ἐζήτησε τὴν παραίτησίν του (1573.).

Μετὰ βραχείαν διοίκησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν δύο μετρωτῶν διαδόχων τοῦ Ἄλβα Ἐκευενσένσου καὶ τοῦ Δον Ιωάννου τῆς Ἀυστρίας (ἐτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ Φιλίππου τοῦ II) ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασιλείαν (1578—92) τῶν Κάτω Χωρῶν ὁ φράνκος καὶ ἐμπειροπόλεμος υἱὸς τῆς Μαργαρίτας Ἀλέξανδρος Φαρνέτης δούξ τῆς Πάρμης. Οὗτος ἐπανάηγε καὶ τὰ θρησκευτικὰ εἰς τὴν ἐπὶ Καρόλου τοῦ II' κατὰστασιν καὶ ἀνίδρυσε τὰς πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ προνόμια τῶν Κάτω Χωρῶν, καὶ οὕτως ἐκέρδησεν ἀμέσως τοὺς πάντας σχεδὸν Καθολικοὺς μείναντας κατοίκους τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν, ἐνῶ αἱ ἐπὶ τὰ βόρειαι ἐπαρχίαι (τῆς Ὀλλανδίας, Ζηλανδίας, Οὐτρέχτης, Γελδρίας, Γρονίγγης, Φρεισίξης καὶ ἀνω Γουέλδου), εἰς αἷμα εἶχεν εἰσαχθῆ καὶ στερεωθῆ ἡ Μεταρρύθμισις, ἠνώθησαν πρὸς ἀμοιβαίαν ἀμυναν τὸ 1579 διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Οὐτρέχτης καὶ τὸ 1581 ἐκήρυξαν τὴν πτώσιν τοῦ Φιλίππου. Ὅτε οἱ Ὀλλανδοὶ ἠτομάζοντο νὰ δώσωσι τὸ κληρονομικὸν ἀξίωμα τοῦ κόμητος τῶν Κάτω Χωρῶν εἰς τὸν προσησφέντα ἡγεμόνα Γουλιέλμον τῆς Ὁράνζης, δολοφόνος χειρὶ ἐξήπλωσεν αὐτὸν ἐν Δέλφτῃ τὸ 1581. Ἡ κυβέρνησις τότε ἀνετέθη εἰς Συμβούλιον τοῦ κράτους, προσδεδεμένον ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου υἱοῦ τοῦ Γουλιέλμου Μαυρικού τῆς Λαασσαας καὶ Ὁράνζης (1584—1625). Ἐπιδεῖξεν δὲ ὁ

Ἀλέξανδρος τῆς Πάρμας βαθμὴδὸν ἐκυρίευσε τὴν Γάνδην, τὰς Βρυξέλλας, τὰς Μαλίνας ἢ Μεχέλλην, τὴν Νιμβέγην καὶ μετὰ ἐνδοξοτάτην δι' ἀμφοτέρω τὰ μέρη πολιορκίαν τὴν Ἀνтверπην (1383) καὶ οὕτως ἀπεπεράτωσε τὴν καθυπόταξιν τῶν μεσημβρινῶν Κάτω Χωρῶν, ἡ ἔνωσις τῆς Οὐτρέχτης ἐξήλθε βοήθειαν παρὰ τῆς βασιλείας τῆς Ἀγγλίας Ἐλισάβετ. Ὅμως Φίλιππος ὁ Β' ἐξώπλισε τὸν ἀνίκητον στόλον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, νομίσας ὅτι, κατακτηθείσης τῆς Ἀγγλίας, καὶ αἱ Κάτω Χῶραι δὲν θὰ δυνήθωσιν ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ πλεον. Ἀλλ' ἡ ἐκ τρικυμίας καταστροφὴ τοῦ στόλου τοῦ (§. 9) καὶ ἡ ἐντεῦθεν προελευσασα ἐξάντλησις τῶν μέσων τοῦ Φιλίππου ἔδωκεν εἰς τὸν πόλεμον ἀπροσδόκητον τροπὴν καὶ ἀπέσυρε τὴν δημοκρατίαν ἐκ τοῦ χεῖλους τοῦ βαράθρου, παρὰ τὸ ὅποιον εἶχε φθάσει ἕνεκα ἐσωτερικῶν διχονοιῶν. Τοσαύτην τροπὴν ἔλαβον τὰ πράγματα, ὥστε αἱ Κάτω Χῶραι ἠδυνήθησαν ν' ἀρχίσωσι τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Πάρμας. Ἐποθυόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐξηκολούθησαν ὑπὸ τὸν Μαυρίκιον τῆς Νασσαυκῆς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Φαρνέσου καὶ τῶν ἀσθενῶν διαδόχων αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας, ὥστε ἠνάγκασαν τὴν Ἰσπανίαν νὰ ταῖς παράσχωι κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνγκωχὴν διὰ 12 ἔτη (1609), τέλος δ' εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Βεστοφαλίας *ν' ἀναγνώριση τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.*

Πορτογάλοι.

§. 7. Ἡ Πορτογαλίη ἔσχε τὸν χρυσοῦν αὐτῆς αἰῶνα ὑπὸ τοῦς τελευταίους ἡγεμόνας ἐκ τοῦ Βουργουνδικοῦ οἴκου καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ Ἐμμανουὴλ τὸν Μέγαν (βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1495—1521). Διὰ δὲ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς νέας θαλασσίας οἰδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, καθὼς καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀσίας κατακτητῶν καὶ ἀποικιῶν, ἡ μικρὰ αὕτη ἐπικράτεια ἀνυψώθη κατὰ τὴν δύναμιν καὶ δόξαν ὑπὲρ ἄλλας πολὺ μεγαλειτέρας καὶ ἡ Λισβὼν κατέστη τὸ πρῶτον ἐμπορεῖον τῆς Εὐρώπης. Ἀφοῦ δὲ ὁ βασιλεὺς Σεβαστιανὸς εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Φέσης καὶ τοῦ Μαρόκου πορὰ τὸ Ἀλκασσάρ 1578 ἀπώλεσε τὴν μάχην καὶ τὴν ζωὴν του, ἐγεννήθησαν διάφοροι περὶ τοῦ θρόνου ἐριδαι πᾶσαι

ὅπως αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἀξιώσεις ἐσιώπησαν ἀπέναντι τῆς ὑπεροχῆς τοῦ βασιλείως τῆς Ἰσπανίας καὶ οὕτως ἡ *Πορτογαλία* κατεστῆ *Ἰσπανικὴ ἐπαρχία* (1581—1640). Ὡς τοιαύτη δὲ ἀπώλεσεν οὐ μόνον τὰς πλείους ἐξωτερικὰς κτήσεις αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ προνόμια καὶ δικαιώματά της, ἡ εὐδαιμονία αὐτῆς κατεστράφη διὰ τῆς διατραπεύσεως τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπαχθῶν φόρων, τὰ κτήματα τοῦ στέμματος ἐπωλήθησαν καὶ τὰ φρούρια ἀφωπλίσθησαν. Εἰς τὴν δουλείαν ὅπως ταύτην ἐθῆκε τέρμα ἀναίμακτος σχεδὸν ἐπανάστασις, ἥτις ἀνέψωπεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν δοῦκα τῆς *Βραγάσας* ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννου Δ' τὸ 1640 καὶ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν Ἰσπανῶν ἵνα ἀνακτήσωσι τὸ ἀπολεσθέν βασιλεῖον ἐμτατιώθησαν.

Γαλλία.

§. 8. Α) Ὑπὸ τὸν οἶκον τῆς *Οὐαλεντίας* (νέωτερος κλάδος) μέχρι τοῦ 1589. Ἡ Γαλλία, τῆς ὁποίας τότε τὰ πρὸς Β. καὶ Α. ὅρια δὲν ἦσαν ἐκτεταμένα ὡς σήμερον (καθόσον ἡ *Φλανδρία*, ἡ *Ἀρτεσία*, ἡ *Λοθαριγγία*, ἡ *Εὐλευθέρα Κομητεία* καὶ ἡ *Ἀλσατία* δὲν ἀνήκον εἰς αὐτήν), μετὰ τὸ πέρασ τῶν κατὰ τῶν Ἀγγλῶν πολέμων περιεπλάκη εἰς μακρὸν καὶ αἰματηρὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Τὴν πρώτην ἀφορμὴν τῆς μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων ἀντιθέλλας ἔδωκεν ἡ ἐνωσις τῶν Βουργουνδικῶν χωρῶν μετὰ τῆς Αὐστρίας. Τὴν πρῶφασιν ὅμως τοῦ πολέμου, τοῦ ὁποίου θεάτρον ἦτον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἡ Ἰταλία, ἔδωκαν αἱ ἀξιώσεις Καρόλου τοῦ II' ὡς κληρονόμου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ οἴκου ἐπὶ τῆς Νεαπόλεως καὶ Λουδοβίκου τοῦ IB' ὡς ἐγγόνου τῆς Βαλεντίνης Βισκόντη ἐπὶ τοῦ δουκάτου τοῦ Μεδιολάνου. Ἀμφότεροι ὅμως οἱ βασιλεῖς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τηρήσωσιν ἐπὶ πολὺ τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κατακτήσεις αὐτῶν καὶ φεαγκίσκος ὁ Α', ὅστις ἀνενέωσε τὰς ἀξιώσεις τῶν δύο ρηθέντων προκατόχων αὐτοῦ, ἠναγκάσθη μετὰ τέσσαρας πολέμους κατὰ Καρόλου τοῦ Ε' (§ 4) νὰ παραιτηθῇ αὐτῶν ἐκάστοτε διὰ τῶν ἐν Μαδρίτῃ, Καμβέραι καὶ Κρεσπὺ συνθηκῶν. Ὁ ἐπόμενος βασιλεὺς, *Ερρίκος* ὁ Β', προσέβαλε τὸν Αὐστριακὸν οἶκον ἐν Γερμανίᾳ, ἀνενέωσεν ὡς σύμμχης τοῦ ἐ-

κλέκτορος τῆς Σαζονίας Μαυρικίου τὸν κατὰ Καρόλου τοῦ Β' πόλεμον (§. 3) καὶ ἐκέρδησε τὰς Μέττας, τὴν Τούλνν καὶ τὴν Βερδύνην.

ὑπὸ τὰς ἀθροεῖς κυβερνήσεις τῶν ἀλλήλων διαδεχόντων υἱῶν αὐτοῦ Φραγκίσκου τοῦ Β', Καρόλου τοῦ Θ' καὶ Ερρίκου τοῦ Γ', αἱ φατρίαι τῶν Γουϊσων καὶ Βουρβόνων ἐγέννησαν ὀκτάκις θρησκευτικοὺς ἐμφυλίους πολέμους εἰς διάστημα 36 ἐτῶν (15²—98). Εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους πολέμους ἐνίκηθησαν μὲν εἰς πάσας τὰς μάχας οἱ Οὐγενόττοι, διὰ τῆς ἐξαντλήσεως ὅμως τῶν Καθολικῶν ἐλάμβανον ἐκάστοτε κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης τὴν κύρωσιν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, τέλος δὲ καὶ συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀξιώματα καὶ τὴν κατοχὴν φραυρίων πρὸς ἀσφάλειάν των. Ἡ εἰρήνη μετὰ τὸν τρίτον πόλεμον ἐφαίνετο τοσοῦτον μάλλον ἐξησφαλισμένη, ὅσον πολλοὶ ἐπίσταντοι Οὐγενόττοι (οἷον ὁ ναύαρχος Κολιγνύς) προσεκλήθησαν εἰς τὴν αὐτὴν καὶ ἐγένετο συνοικέσιον μεταξὺ τοῦ Διαμαρτυρομένου βασιλέως τῆς Ναυάρρας Ερρίκου καὶ τῆς ἀδελφῆς Καρόλου τοῦ Θ' Μαργαρίτας. Ἡ τελετὴ ὅμως τοῦ γάμου αὐτοῦ ἔληξε μὲ τὴν δολοφονίαν σφαγῆν τῶν Οὐγενόττων, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς νυκτὸς τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου (24-25 Αὐγούστ. 1572) ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ δουκὸς τῆς Γουίστης ἐπὶ τῇ προσφάσει, ὅτι ἐσχεδιάζετο συνωμοσίαν κατὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ Κολιγνύ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ὅμως ἤρχισαν ἐκ νέου οἱ θρησκευτικοὶ ἐμφυλίοι πόλεμοι καὶ διήρκεσαν καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τοῦ μυσσαροῦ Ερρίκου τοῦ Γ'. Ἐνεκὰ τῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τοὺς Οὐγενόττους ἠνώθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ Καθολικοὶ καὶ διὰ συνωμοσίας ἐν Παρισίοις ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσάν καὶ νὰ ζητήσῃ προστασίαν παρὰ τῷ Ερρίκῳ τῆς Ναυάρρας, μετὰ τοῦ ὁποῦ οὗτος ἐπολιόρησε τοὺς Παρισίους. Εἰς τὸ στρατόπεδον ὅμως δολοφονηθέντος τοῦ βασιλέως ὑπὸ τοῦ Δημοκικανοῦ Ἰακώβου Κλήμεντας, ἀνηγορεύθη διάδοχος συστάσει αὐτοῦ ὁ Βουρβῶνος Ερρίκος τῆς Ναυάρρας.

Β) Ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Βουρβόνων (1589—1792). 1) Ερρίκος ὁ Δ' (1589—1610), ὅστις μόνον μετὰ τὴν προσέλευ-

σιν αὐτοῦ εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν ἡδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τοὺς Παρισίους καὶ ἀναγνωρισθῇ βασιλεὺς καθ' ὅλον τὸ βασιλείον, παρεχώρησε διὰ τοῦ Ἑδίκτου τῶν Λαντῶν (15ῃ8) εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους σχεδὸν ἐντελῶς ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ εἰσοδὸν εἰς πάντα τὰ ἀξιώματα καὶ οὕτως ἐβήκε τέρμα εἰς τοὺς 33ετείς θρησκευτικούς πολέμους. Τὸν δὲ χρόνον τῆς ἡλικίας μετεχειρίσθη πρὸς ἀνδρῶσιν τῆς ἐσωτερικῆς εὐδαιμονίας, ἐνῷ τὰ οἰκονομικὰ ἐτακτοποιήθησαν ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς φίλου καὶ ὑπουργοῦ αὐτοῦ, Σουλλύ, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ τέχναι ἤρχισαν καὶ πάλιν ν' ἀκμαῖωσι, πόλεις καὶ χωρία ἀνέστησαν καὶ πάλιν ἐκ τῶν ἐρειπίων, κτλ. Τὸ ἀρεστὸν εἰς αὐτὸν σχέδιον τῆς ταπεινώσεως τοῦ Ἀψοβουργικοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς ἰδρύσεως γενικῆς Εὐρωπαϊκῆς συμπολιτείας 15 ἐξίσου ἰσχυρῶν κρατῶν, τοῦ ὁποῖου συνέπεια θὰ ἦτον αἰωνία εἰρήνη, δὲν ἐξετελέσθη, καθόσον ἐδολοφονήθη, ἐνῷ διήρχετο ἐφ' ἀμάξης τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, ὑπὸ τοῦ Ῥαβαϊλλάκου τὴν 14 Μαΐου 1640. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ ἀνῆλικος υἱὸς του

2) Λουδοβίκος ὁ IV' (1610—1643) κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῶν Μεδίκων, ὕστερον δὲ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ καρδινάλιου Ῥιχελιού. Οὗτος ἐπρόσπάθησε κατὰ τὸ διάστημα τῆς 18ετοῦς διοικήσεως αὐτοῦ (1624—1642) ν' ἀνυψώσῃ τὴν βασιλικὴν δύναμιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους, καθόσον κυριεύσας μετ' ἐπίπονον πολιορκίαν τὴν Ἑοχέλλην, τὸ φρούριον τῶν Οὐγενόττων, δὲν ἀνεγνώριζε πλέον αὐτοῦς ὡς πολιτικὴν, ἀλλὰ μόνον ὡς θρησκευτικὴν μερίδα, δὲν συνεκάλει πλέον τὰς διαίτας τοῦ βασιλείου, κτλ. Συγχρόνως δ' ἐπρόσπάθησε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν πολιτικὴν ἐπιρροὴν τῆς Γαλλίας εἰς τὰ ἔξω καὶ πρὸς τοῦτο συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Σουηδίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ σχέδιον Ἑβρίκου τοῦ Δ' νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἀψοβουργικοῦ οἴκου καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑποστηρίζων οὐ μόνον τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ (τοὺς Ὁλλανδοὺς καὶ τοὺς Διαμαρτυρομένους τῆς Γερμανίας), ἀλλ' ὑποθάλπων καὶ τὴν ἀποστασίαν τῶν Καταλωνίων καὶ Πορτογάλων ἀπὸ τῶν Ἀψοβούργων τῆς Ἰσπανίας.

Συγχρόνως δ' ὁ κατὰ πάντα ἀνάματος οὗτος ἀνὴρ ἐργόντισε περὶ κατασκευῆς πολεμικοῦ στόλου, ἐκτάσεως τοῦ ἐμπορίου, ἰδρύσεως ἀποικιῶν, καθωρεύσεως τῶν Παρισίων, καὶ εἰς αὐτὸν χρεωστέεται καὶ ἡ ἰδρύσις τῆς Γαλλικῆς Ακαδημίας (1635). Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ 'Ριχελιῦ ἀπέθανε καὶ Λουδοβίκος ὁ II', ὃν διαδέχθη ὁ ἑταῆς υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος ΙΑ'.

• Η' Ἀγγλία ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Τυδώρων (1) 1485-1603.

• Η' Σκωτία ὑπὸ τοῦς Στουαρτας.

§ 9. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ 30ετοῦς ἐμφυλίου πολέμου τῶν δύο ρόδων (βιβλίον Γ' §. 40) ὑπὸ 'Ερρίκου Ζ' τοῦ Τυδώρου, τελευταίου ἀπογόνου τοῦ Λαγκαστριακοῦ οἴκου, ὅστις διὰ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς 'Ελισάβετ, τελευταίας κληρονόμου τοῦ 'Εδουαρδικοῦ οἴκου, ἤνωσε τὰς ἀξιώσεις τῶν δύο ρόδων, ἡ δύναμις τῆς Ἀγγλίας, ὁ πλοῦτος καὶ ὁ πολιτισμὸς κῆξησαν.

'Ερρίκος ὁ Η', ὅστις ὑπερασπίσθη τὴν Καθολικὴν διδασκαλίαν περὶ τῶν ἐπὶ τὰ μυστηρίων κατὰ τοῦ Λουθήρου δι' ἰδίης διαιρέσεως ἐξεδικήθη μετὰ ταῦτα τὸν Πάπαν ἀρνηθέντα νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν δικαίωμα ἀπὸ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης τῆς ἐκ τῆς 'Ισπανίας, διὰ τῆς διακοπῆς πάσης σχέσεως, τῆς καταργήσεως τῶν μοναστηρίων καὶ τῆς ἀνκηρύξεως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὑπὸ τοῦ ἱερατείου καὶ τοῦ κοινοβουλίου ὡς κεφαλῆς τῆς Ἀγγλικῆς 'Εκκλησίας. Μένων ὁμως πιστὸς εἰς τὴν προτέρην αὐτοῦ ἀποστροφὴν κατὰ τοῦ θρησκευματος τῶν Λιμνηρομένων, διετήρησε τὰ κύρια δόγματα τῆς Καθολικῆς θρησκείας. Ἀλλ' ὁ νεωτερισμὸς οὗτος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν εἰσαγωγὴν ἐδείχθη ἐπὶ τοσοῦτον

(1) 'Ερρίκος ὁ Ζ' † 1509.

Ἀρθούρος † 1402. 'Ερρίκος Η' † 1547.

Μαργαρίτα σζ.

'Ιακώβου τοῦ Δ' τῆς Σκωτίας.

Μαρία 'Ελισάβετ 'Εδουάρδος ΣΤ'

† 1553 † 1603 † 1553.

'Ιακώβος Ε' Μαργαρίτα

Μαρία Στουάρτη 'Ερρίκος Δέκατος

'Ιακώβος ΣΤ', ὡς
Βασίλεὺς τῆς Ἀγγλίας
(Δ).

αὐστηρὸς καὶ σκληρὸς, ὅσον καὶ κατὰ τῶν ἐξ συζύγων αὐτοῦ, δὲν διετηρήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν τριῶν διαδεχθέντων αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως τέκνων του. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Ἐδουάρδος ΣΤ' ἔκαμε νέον σύμβολον πίστεως, εἰς ᾧ ἐγένοντο δεκταὶ ἀρχαὶ τινες τοῦ Λουθήρου, τοῦ Ζεγγλίου καὶ τοῦ Καλβίνου. Ἡ ἑτεροθαλὴς ἀδελφὴ καὶ διάδοχος αὐτοῦ

Μαρία (Τυδώρη) ἀνίδρυσε τὸν Καθολικὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν μετὰ τῆς Ῥώμης ἔνωσιν καὶ ἔπαισε τοὺς κορυφαίους τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ μεταρρυθμίσεως (οἷον τοῦ Κράμμερον, ἀρχιεπίσκοπον τῆς Καντερβούριας, κτλ). Ἡ ἑτεροθαλὴς ὅμως ἀδελφὴ καὶ διάδοχος αὐτῆς

Ἐλισάβετ 1558—1603) ἐκ νέου κατήργησε τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ ἀρχὴν τοῦ Πάπα, διετήρησεν ὅμως ἐκ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας τοὺς ἐπίσκοπους καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν ἣν μέχρι τοῦδε ἔχει μορφήν. Ἐν Σκωτίᾳ εἰσήχθη συγχρόνως ὁ καθαρὸς Καλβινισμὸς, ὅστις ἐνταῦθα ἐκλήθη Πρεσβυτεριανισμὸς ἢ Καθαρισμὸς (Puritanismus) ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Κνώξου καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξάσκησις τῆς Καθολικῆς λατρείας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Καθολικὴν βασιλίσσαν *Μαρίαν Στουάρτην*. Ὅτε ὁ δεῦτερος σύζυγος τῆς βασιλίσσης ταύτης, κόμης Δάρνλεϋς, ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τοῦ τῆς ἐξοχῆς οἴκου αὐτοῦ, εἰς ᾗν ἐνοστηλεύετο, καὶ ἡ Μαρία ἐνυμφεύθη τὸν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς δολοφόνον νομιζόμενον κόμητα Βοθουέλων, ἐδιώχθη ἐκ τοῦ βασιλείου αὐτῆς καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἐνθα ἦμεις, ὡς μὴ ὑπείκουσα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐλισάβετ, ὑπέστη 18ετὴ φυλάκισιν καὶ τέλος κατηγορηθεῖσα ὅτι ἀνέμιχθη εἰς συνωμοσίαν κατὰ τῆς ζωῆς τῆς Ἐλισάβετ ἀπεκεφαλίσθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ φοβερίγγαιν τῷ ἐν Νορθουμπερλάνδῃ τὸ 1587. Κατὰ τὴν μακροχρόνιον εἰρήνην, ἣν ἀπῆλauseν ἡ Ἀγγλία εἰς τὸ μακρὸν διάστημα τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ, ἡ γεωργία ἤκαμψε, καθὼς καὶ ἡ ὑπὸ φυγάδων Ὀλλανδῶν ἐξαπλωθεῖσα καὶ βελτιωθεῖσα βιομηχανία ἐκστρατεῖαι δὲ πρὸς ἀνακαλύψεις καὶ ἀποικίσεις τῆς Β. Ἀμερικῆς (§ 2, 4) καὶ ἡ ἰδρυσις τῆς εταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν ἐξέτειναν μεγάλως τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν· τέλος δὲ ὁ κατὰ τῆς Ἰσπανίας ἀγὼν

(§. 6.) καὶ ἡ καταστροφή τοῦ "ἀνικητοῦ στόλου", ἔδωκεν ἀ-
φορμὴν πρὸς μόρφωσιν Ἀγγλικῆς θαλασσίας δυνάμεως καὶ ἡ
Ἀγγλία ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἐλισάβετ ἀνυψωθείσα κατέστη
δύναμις πρώτης τάξεως. Ἡ Ἐλισάβετ ὠνόμασε τὸν πλησιέστερον
ἄρρενα συγγενῇ αὐτῆς Ἰάκωβον τὸν ΣΤ', τὸν βασιλέα τῆς Σκω-
τίας, διάδοχον αὐτῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ οὗτος ἔλαβε πρῶτος τὸν
τίτλον βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ Ἰρλανδίας.

Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία ὑπὸ τοὺς δύο
πρώτους Στουάρτας (1603—1649).

§. 40. 1) Ἰάκωβος Α' (1603—1625). Ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς
τοὺς Σκώτους, ἡ τυφλὴ ἀφοσίωσις εἰς μισαρροῦς ἐννοουμένους
καὶ ἡ φιλαρχία αὐτοῦ, θέλοντος νὰ ἔχῃ τὸ Κοινοβούλιον εἰς
τὴν αὐτὴν ὑποταγήν. ἦν αὐτὸ ἐδείκνυνεν εἰς τοὺς ἀνδρικοὺς Τυ-
δώρους, ἐγέννησαν εἰς τοὺς Ἀγγλους δυσαρέσκειαν. Μὴ ὦν ἀ-
νεκτικὸς πρὸς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἐκίνησε Καθολικοὺς
τινας εὐγενεῖς εἰς τὴν συνωμοσίαν τῆς περιτίτιδος (1605), ἥτις
προέθετο ν' ἀνατινάζῃ εἰς τὸν ἀέρα τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ Κοι-
νοβουλίου, ἀλλὰ προδοθεῖσα ἀπέτυχε.

2) Κάρολος ὁ Α' (1625—1649) ἦλθεν εἰς διάστασιν πρὸς
τὸ Κοινοβούλιον περὶ τῶν φόρων καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀναγνω-
ρίσῃ ὡς κύριος ἔχουσαν τὴν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν βουλῶν δοθεῖ-
σαν αἰτησίαν τοῦ δικαίου καὶ ἐξήσφαλίσεν οὕτως εἰς τὸ Κοινο-
βούλιον τὰ παλαιὰ δικαιώματα καὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ τὴν
ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου καὶ τῆς
ιδιοκτησίας. Ὅτε ὁμοῦς ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Κοινο-
βουλίου ἐκτὸς ἄλλων καταπιεστικῶν ἐμμέσων φόρων ἀπέδω-
κε πάλιν κύριος εἰς ἀπληρωμένα καὶ εἰς λήθην περιπεσόν-
τα δικαιώματα τοῦ στέμματος, οἷον εἰς τὸ ἐν προτέροις χρό-
νοις εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον εἰσκομιζόμενον ἀργύριον τῶν
πλοίων, καὶ συγχρόνως ἐπροσπάθησε νὰ εἰσαγάγῃ καὶ εἰς τὴν
Καθαριστικὴν Σκωτίαν, ἔνθα αὐτὸς δὲν ἠγεῖτο τῆς ἐκκλησίας,
τὴν λειτουργίαν τῆς Ἀγγλικῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτως ὑπαγά-
γῃ ὅλον τὸ κράτος εἰς μίαν πίστιν, οἱ Σκῶτοι ἠνώθησαν μετὰ
τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἐκίνησαν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ

ἡνωμένος στρατός τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῶν Σκώτων ὑπὸ τὸν Ὀλιβέρον Κρόμβελλον βουλευτὴν δις ἐνίκησε τὸν κακῶς πειθαρχούμενον στρατὸν τοῦ βασιλέως τὸν ζητήσαντα μετὰ τοῦτο καταφύγιον παρὰ τοῖς Σκώτοις, οἵτινες ὅμως παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Τὸ Κοινοβούλιον ὅμως εὗρεν ἀπρόσ-δόκῃτον ἀντίστασιν ἐν τῷ στρατῷ ἢ ὀρησκευτική δὴλ. διαίρε-σις ἢ μεταξὺ Καθριστῶν καὶ Ἀνεξαρτήτων (§. 32) εἶχεν ἐκ-τεθῆ καὶ εἰς τὸν στρατὸν διὸ οἱ τελευταῖοι συνέλαβον τὸν βασιλέα καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Κρόμβελλος, εἰσβαλὼν μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Κάτω βουλήν, ἐξεδίωξε τὰ εἰς τὴν καθαίρεσιν τοῦ βασιλέως ἀντιστάμενα πρεσβυτεριανὰ μέλη αὐτῆς, ἥτις διὰ τοῦτο ὠγομάσθη ἡκρωτηριασμένη. Αὕτη δ' ἀδιαφοροῦσα εἰς τὴν ἀντίστασιν τῆς Ἀνω Βουλῆς διώρισε ἐκτεκτον δικαστήριον συγ-κείμενον ἐξ ἀνεξαρτήτων, τὸ ὁποῖον κατεδίκασε τὸν βασιλέα εἰς θάνατον ὡς πολεμήσαντα τὸ Κοινοβούλιον. Μετὰ δὲ τὴν δη-μοσίαν ἐκτέλεσιν τῆς θανατικῆς ποινῆς τοῦ βασιλέως (30 Ἰα-νουαρίου 1649) ἐκηρύχθη ἡ δημοκρατία.

Σκανδιναυία.

§. 41. Ἀπὸ τοῦ 1397 ἡ Δανία, Νορβηγία καὶ Σουηδία ἀ-πετέλεσαν ἓν βασιλεῖον διὰ τῆς Καλμαρικῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ἑ-καστὸς λαὸς τῶν τριῶν τούτων κρατῶν ἐζήτει τὴν ἡγεμονίαν, οἱ δὲ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς ἐνώσεως ἐκλεχθέντες ὑπὸ τῶν Δανῶν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλδεδμβούργου δὲν ἀνεγνωρίζοντο καὶ ἐν Σουηδίᾳ ὡς τοιοῦτοι. Γουσταῦος ὁ Β΄ βασις, ὅστις ὠγο-μάσθη κατ' ἀρχάς μὲν ἀντιβασιλεὺς, τὸ δὲ 1523 βασιλεὺς, ἐλευθερώσας τὴν Σουηδίαν ἀπὸ τῆς Δανικῆς κυριαρχίας, διέλυ-σε τὴν Καλμαρικὴν ἔνωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν Δανίᾳ ὁ Ὀλδεδμβουρ-γικὸς οἶκος, ζητήσας τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν, ἀπώλεσε τὸν θρόνον, ὃν ἔλαβεν ὁ οἶκος τοῦ Ἰ. Λωτείνου.

Ἐν Σουηδίᾳ ἐβασίλευσεν ὁ οἶκος τοῦ Βάσα μέχρι τοῦ 1654. Γουσταῦος Α' ὁ Βάσας διὰ τῆς πολλάκις ἐκφραθείσης ἐπι-θυμίας νὰ καταθέσῃ τὸ στέμμα ἕκαμε τὰς τάξεις νὰ κα-ταστήσωσι τὸν θρόνον διαδοχικὸν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ. Δικαιωότερος τῶν διαδόχων αὐτοῦ ὑπῆρξε Γουσταῖος ὁ Α'.

φορ, ὅστις ἀπὸ μὲν τοῦς Ῥώσσοις ἐκυρίευσε τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν κτήσεις αὐτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦς Πολωνοῦς τὴν Διθονίαν καὶ ἔθεσε τέρμα εἰς τὸ λαμπρὸν στάδιόν του ἐν Γερμανίᾳ ἀποθανὼν εἰς τὸ πεδίον τῆς παρὰ τὴν Αὐστρην μάχης (§. 4. γ). Ἡ πεπαιδευμένη θυγάτηρ καὶ διάδοχος αὐτοῦ Χριστίνα, ἐξηκολούθησε τὸν ἐν Γερμανίᾳ πόλεμον διὰ στρατηγῶν τῆς σχολῆς τοῦ πατρὸς αὐτῆς καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Βεστραλίας ἐκέρδησε πολλὰς ἐν Γερμανίᾳ κτήσεις (§. 4. ε). Ὅμως διὰ τῆς μετὰ τῶν πεπαιδευμένων συναναστροφῆς τῆς ἀπώλετε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κυβερνᾶν καὶ οὕτω παρητήθη τοῦ θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐξαδέλφου τῆς Καρόλου Γοσταύου, κόμητος παλατινοῦ τῶν Δύο Γεφυρῶν (1654) καὶ προσελθούσα εἰς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν ἐζήσε τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς τῆς ἐτη ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα ἀπέθανε τὸ 1680.

Πολωνία.

§. 12. Α) Ὑπὸ τοὺς Ἰαγγέλλωνας (1386—1372). Ἡ Πολωνία (μετὰ τῆς Λιθουανίας καὶ τῆς δυτικῆς Πρωσίας) ἔλαβεν ὑπὸ τοὺς τελευταίους Ἰαγγέλλωνας τὴν μεγίστην αὐτῆς ἑκτασιν, ἐμπεινομένη ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τοῦ Εὐξείνου καὶ ἀπὸ τοῦ Οὐράδρου μέχρι τοῦ Τανάϊδος. Ἄλλ' εἰ καὶ εἶχε τὴν ἐξωτερικὴν ταύτην λαμπρότητα, αἱ βάσεις τῆς παρακμῆς τοῦ ἰσχυροῦ τούτου κράτους τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἐτέθησαν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τῶν εὐγενῶν, οἵτινες μόνον ἐν τῇ διαίτῃ ἀντεπροσώπευσαν τὸ ἔθνος διὰ πληρεξουσίων αὐτῶν, περιόριζον ἐπὶ μᾶλλον τὴν βασιλικὴν δύναμιν, καθὼς καὶ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ χωρικῶν, καὶ ἐπὶ τέλους ἔλαβον παρὰ τοῦ τελευταίου Ἰαγγέλλωνος τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐκλέγῃσιν ἐκάστοτε τὸν βασιλέα καὶ νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς αὐτὸν ὅρους κατὰ τὴν ἐκλογὴν.

Β. Ἡ Πολωνία αἰρετὴ βασιλεία (1572—1791). Ἀφ' ὅτου ἡ Πολωνία κατέστη αἰρετὴ βασιλεία καὶ ἡ εὐγένεια ἡ μὲν ἀρχουσα τάξις, ἐσωτερικαὶ διαίρεσεις καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι ἐπὶνενγκον τὴν παρακμὴν αὐτῆς. Ἡ ἀνύψωσις τοῦ οἴκου τοῦ Βάσας (1587—1669), ὅστις σκοπὸν εἶχε τὴν ἑνωσιν τῶν δύο

πρώτων στεμμάτων τοῦ Βορρᾶ, ἐγέννησαν ἐξ ἐναντίας μακροχρόνιον πόλεμον κατὰ τῆς Σουηδίας, ὅστις ἔληξε μὲ τὴν ἀσύμφορον εἰρήνῃ τῆς παρὰ τὸ Δάντισκον Ὀλίβας (1860), δι' ἧς ἡ μὲν Λιβονία παρεχωρήθη εἰς τὴν Σουηδίαν, ἡ δὲ Πρωσσία ἀνεγνωρίσθη ἀνεξάρτητος.

Ῥωσσία.

§. 13. Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Μογγολικῆς ἀρχῆς ἀπαλλαγὴν τῆς Ῥωσσίας ἡ δύναμις καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τοὺς τελευταίους ἡγεμόνας τοὺς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ῥουρίκων. Ἀλλ' ἐκλιπόντος τοῦ οἴκου τούτου (1578), ἡ δύναμις αὐτῆς ἐτράχθη σπουδαίως ἐκ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων καὶ ἐξωτερικῶν πολέμων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ Πολωνία καὶ ἡ Σουηδία ἀνέκτησαν ἀπολεσθεύσας τινὰς ἐπαρχίας. Τέλος ὅμως ὁ μετὰ τῶν Ῥουρίκων συγγενὴς οἶκος τῶν Ῥωμανῶφ (1613—1762) ἔλαβε κληρονομικῶς τὸν θρόνον μετ' ἀπεριορίστου ἀρχῆς.

Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος.

§. 14. Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἐφθασεν εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ δύναμιν ὑπὸ Σουλμάνου (1520—1566) τὸν Μεγалоπρεπῆ, ὅστις διὰ τῶν φοβερῶν στρατῶν καὶ στόλων αὐτοῦ ἐξηκολούθησε τὰς κατακτήσεις τῶν προκατόχων του. Ἐν πρώτοις ἐκυριεύθη τὸ ἐξώτατον προπύργιον τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Αῤυσσῆς, ἡ ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν ἵπποτων κατεχομένη νῆσος Ῥόδος, οἵτινες μετὰ ἀνδρείαν ἄμυναν ἔκαμον συνθήκας καὶ ἔλαβον παρὰ Καρόλου τοῦ Ε' τὴν Μελίτην. Ἐν Οὐγγαρία ἔκαμεν ὁ Σουλμάνος 23 πολέμους, τινὰς μὲν ἵνα κάμῃ λαῖαν καὶ κατακτήσεις, τινὰς δὲ ἵνα ὑποστηρίξῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Τρανσυλβανίας εἰς τὰς ἐπὶ τῆς Οὐγγαρίας ἀξιώσεις αὐτῶν· εἰς τὴν τελευταίαν ὅμως ἐστρατείαν ἀπέθανε κατὰ τὸ διάστημα τῆς παλοικίας τοῦ φρουρίου τῆς Σιγέθης. Βίς τὰ μετὰξὺ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτῶν διαλείμματα ἐγένετο 1) ἡ κατάληψις τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὑπολειπομένων Ἑνετικῶν κτήσεων καὶ τῶν πλείστων νήσων αὐτῶν ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει, 2) ἡ κατάκτησις τῆς Γεμένης ἐν τῇ ΝΑ. Αραβίᾳ, 3) δύο πόλεμοι κατὰ τῆς

Περσίας, οἵτινες ἔληξαν μὲ τὴν κατὰκτησιν τῆς Γεωργίας καὶ 4) ἡ κατὰκτησις τῆς Τυνιδος καὶ Τριπόλεως. Μετὰ ταυτὰ κατορθώματα ἐξετείνετο τὸ κράτος τοῦ Σολιμάνου ἀπὸ τῆς Ἀλγερίας καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τῶν πέραν τοῦ Γίγγιδος καὶ ἀπὸ τῶν Καρπαθίων, τοῦ Δανάστριος καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τανναΐδος μέχρι τῆς μεσημβρινῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας.

Οὐχ ἥτιον δραστήριος ἐδείχθη ὁ Σολιμάνος καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ διότι ἀποκατέστη εἰς τὸ ἐκτεταμένον κράτος τάξις καὶ ἀσφάλεια, ἀνδρῶν ἡ ἐντελὴς καταπεσοῦσα ὑπόληψις τῶν δικαστηρίων, ἐβελτιώθη ἡ πενθαρχία, εἰσῆχθη τάξις τις περὶ τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν καὶ ὑπεστηρίχθησαν αἱ τεχναὶ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι.

ὑπὸ τοὺς ἀσθενεῖς διαδόχους αὐτοῦ, οἵτινες, ἀντὶ τὰ ἡτῶν ται τῶν στρατῶν, ἀπεθηλύνοντο ἐντὸς τῶν ἀναγκάσεων, γενόμενοι τὸ παίγιον τῶν Γιανιτσάρων, καὶ κατεργάζοντο τὴν παραδοχὴν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὸ ἐκ λίαν ἑτερογενῶν στοιχείων συνιστάμενον κράτος ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ, ἡ δὲ ἥττα τῆς Ναυπάκτου τὸ 1571 (§. 3, 3) ἐμυθώσεν τὴν θαλασσίαν δύναμιν τῶν Τούρκων.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῆς Βεστραλικῆς εἰρήνης μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως (1648—1789).

Γεωγραφικὴ ἔποψις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἵματος.

§. 15. 1, Ἡ Πορτογαλία μετὰ 60ετῇ ὑποταγὴν εἰς τὴν Ἰσπανίαν (1581—1640) κατέστη καὶ πάλιν ανεξάρτητον βασιλείον.

2) Εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἀνῆκον ἐκτὸς τῆς Πυρρηναικῆς χερσονήσου ἡ Νεάπολις, ἡ Σικελία, ἡ Σαρδῶν, τὸ Μεδιόλανον, τὸ Βέλγιον καὶ (μέχρι τοῦ 1674) ἡ Ἐλευθέρα κομητεία (Σηκουανικὴ.)

3) Ἡ Γαλλία ἔλαβεν εἰς τὴν Βεστραλικὴν εἰρήνην ὁριστικῶς τὰς Μέντας, τὴν Τούλιν καὶ τὴν Βερδύνιν· πρὸς δὲ τούτοις τὰς ἐν Ἀλσατίᾳ Αὐστριακὰς κτήσεις, τὴν Σουνδγαυίαν, τὸν νομὸν τοῦ Σούνδου, καὶ τὸ φροόριον τῆς Βρετανίας.

4) Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ ἡ Ἰρλανδία ἀπετέλεσαν ἀπὸ τοῦ 1603 ἓν κράτος.

5) Ἐκ τῶν δύο Ἐκκαθάρων καὶ βασιλείων ἡ Σουηδία διὰ τροπαιοῦχων πολέμων κατὰ τῆς Δανίας, Πολωνίας, Ῥωσσίας καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπέκτησε σημαντικὰς χώρας (τὴν Σκανίαν, Ἑσθονίαν, Λιβονίαν, Καρελίαν, Ἰγγερμανλανδίαν, πρὸς τὴν Πομερανίαν, Βρέμην, Βέρδην καὶ Βισμάρκην) καὶ οὕτω κατέστη ἐπὶ τινα χρόνον σημαντικὴ δύναμις.

6) Ἐν Γερμανίᾳ ὁ Ἀψβουργικὸς οἶκος ἀπώλεσε τὰς δυτικωτάτας κτήσεις αὐτοῦ, ὁ Ὁγενζολεβνικὸς καὶ Βιττελσβαχικὸς οἶκος διευοικήσθησαν τὴν Ἰουλιχικὴν κληρονομίαν καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε κατὰ τὴν Βεστωάλικὴν εἰρήνην ἀποζημιώσεις διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς πρὸς τὴν Πομερανίας (§, 4. ε).

7) καὶ 8) Ἡ Ὁλλανδία καὶ Ἑλβετία, πρὸ πολλοῦ χωρισθεῖσαι τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἀνεγνωρίσθησαν ἀνεξάρτητοι κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βεστωαλίας.

9) Ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δὲν συνέστησαν σημαντικαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς χώρας.

10) Ἐπίσης καὶ ἡ ἑκτασις τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἔμεινε σχεδὸν ἡ αὐτὴ, προστεθείσης μόνον τῆς Κύπρου, ἥτις ἀρρήθη ἀπὸ τῆς Ἑνετίας.

11) Ἡ Πολωνία, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1772 εἶχεν ἐνωθῇ μετὰ τῆς Λιθουανίας, ἔμεινεν ἐν ἀκμῇ μέχρι τῆς εἰρήνης τῆς Ὀλλίκης (16.0).

12) Ἡ Ῥωσσία διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς Ἰγγερμανλανδίας καὶ Καρελίας, καταληφθεῖσων ὑπὸ τῆς Σουηδίας, ἐστερήθη μὲν περὶ τῶν ἀπέκτησεν ὅμως δι' ἐκουσίας ὑποταγῆς τὴν Οὐκραίνην καὶ ἐξηκολούθησε τὴν καθυπόταξιν τῆς Σιθέριας.

Ἡ Γαλλία ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν ΙΔ' (1643—1715).

§. 16. Α) Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Μαξιμιλιανου (1643—1661). Ἐπειδὴ ὁ Λουδοβίκος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κρῖνται μόλις πέντε ἐτῶν ἡλικίαν, ἡ μητέρα αὐτοῦ, Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ, ἡ ἐκ τοῦ Ἰσπανικοῦ κλάδου τῶν Ἀψβουργῶν (ιδὲ πῖνακα ἐν §, 4) ἔλαβε τὴν ἀπεριόριστον ἐ-

πιτροπαίναν αὐτοῦ, ἣν ὁμοῦς ἀρῆκεν ἐντελῶς εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰηλίου συστηθόντα καρδινάλιον Μαζαρίνον (1643—1661).

Ὁ κατὰ τῆς Αὐτρίας πόλεμος ἀπεπερατώθη διὰ τῆς Βεσφαλικῆς εἰρήνης μετὰ τὴν ἀπόκτησιν νέων χωρῶν (S. 4. ε) καὶ ὁ κατὰ τῆς Ἰσπανίας διὰ τῆς εἰρήνης τῶν Πυρηναίων 1659. δι' ἧς ἡ Γαλλία προσέκτησε τὴν κομητίαν τῆς Ρουσιλῶνος καὶ πολλὰ φρούρια ἐν ταῖς Κάτω Χώραις. Λουδοβίκος ὁ 14' ἐνομφεύθη τὴν πρεσβυτέρην θυγατέρα Φιλίππου τοῦ Δ' Μαρίαν Θηρεσίαν, ἥτις ὁμοῦς ἐπιστήμως παρητήθη πάσης κληρονομικῆς ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας ὅλης ἢ καὶ μερὸς αὐτῆς δι' ἐαυτὴν καὶ τοὺς ἀπογόνους τῆς.

Β) Ὑπεροχὴ τῆς Γαλλίας ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ 14. (1661—1711). Λουδοβίκος ὁ 14 ἐξήττησε τὰ καταστήσει τὸ βασίλειον αὐτοῦ πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ καὶ τὰ ἐξαυχήσει ἐπ' αὐτῆς εἰς δυνάστην. Τὸν σκοπὸν αὐτοῦ κατώρθωσεν α) ἕνεκα τῆς ἀσθενείας τῶν γειτονικῶν κρατῶν καὶ τῆ παρακμῆς τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου ἀπὸ τῆς εἰρήνης τῆς Βεσφαλικῆς καὶ τῆς τῶν Πυρηναίων, β, ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Γαλλικοῦ πολυτισμοῦ καὶ γ) διὰ τῆς ὀρανίμου διευθύνσεως τῶν οἰκονομικῶν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, ὅστις εἰ καὶ ἐγένοντο πόσαι δαπανηροὶ πόλεμοι καὶ σπατάλη μεγάλη τῆς αὐλῆς, καὶ ἔλαττε τὰ εἰσοδήματα, διότι ὑπερῆλθε καὶ ἐξωγόνοι τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ἔπαυσε πολλὰς καταχεύσεις εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν οἰκονομικῶν, κατεσκεύασε σημαντικὸν εὐλογον, ἐβελτίωσε τὰ δικαστήρια καὶ τὴν ἀστυνομίαν, κτλ. Βοηθούμενος δ' ὑπὸ σειρᾶς ἐξόχων στρατηγῶν, Τυρένου, Κονδῆ, Λουξεμβούργου, Κατινάτου, Βιλλαρσίου, Βανδώμ, Βαζάνου, καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἐπιτηδεύου ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν (Λουβουά, + 1691), μεταχειρίσθη ὁ Λουδοβίκος τὴν ὑπεροχὴν τῆς Γαλλίας ἐπὶ τῶν λοιπῶν κρατῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης πρὸς κατακτήσεις.

Πρῶτος Ἀστροφικὸς πόλεμος κατὰ τῶν Ἰσπανικῶν Κάτω Χωρῶν (1666—1668). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Δ' τῆς Ἰσπανίας Λουδοβίκος ὁ 14', εἰ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ εἶχε παραιτηθῇ πάσης κληρονομικῆς ἀξιώσεως, ἐξήττησε τὰς Ἰσπανικὰς Κάτω Χώρας καὶ ἀμέσως ὁ Τυρένος

κατέκτησε μέγα μέρος τῆς Φλανδρίας καὶ τῆς Ἑνεγαυίας. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἠναντιώθησαν εἰς τοῦτο ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ὀλλανδία τῆς Γαλλίας, συνωμολογήθη ὑπὸ τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ τῆς Σουηδίας *τριπλὴ συμμαχία*. Φοβούμενος δὲ ἐκ τούτου ὁ Λουδοβίκος μὴπως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ αὐξήσῃ ἐπιμᾶλλον, συνωμολόγησε τὸ 1668 τὴν ἐν Ἀκκυσγράνῳ εἰρήνην, δι' ἧς ἠναγκάσθη νὰ περιορισθῇ εἰς μόνην τὴν πρόσκτησιν τῶν κυριευθέντων φρουρίων ἐν Φλανδρίᾳ.

Δεύτερος *ληστροκὸς πόλεμος* κατὰ τῆς Ὀλλανδίας (1672-1678). Ἵνα ἐκδικηθῇ ὁ Λουδοβίκος τὴν Ὀλλανδικὴν δημοκρατίαν, ταπεινῶν ἢ καταστρέφων αὐτήν, διὰ τὴν τριπλὴν συμμαχίαν, προσελύσας τοὺς συμμάχους αὐτῆς, Ἀγγλίαν καὶ Σουηδίαν, εἰσήλασε μετὰ δύο στρατῶν εἰς τὴν χώραν αὐτῆς, ἥτις ἐπώθη μετὰ τῆς πρωτευούσης Ἀμστελδαύμου ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης πλημμύρας ἐκ τῆς ἀνοίξεως τῶν στομιῶν τῶν διωρύχων αὐτῆς. Ἀναφανέντων ὁμοῦς ὑπὲρ τῆς Ὀλλανδίας τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου Φριδερίκου Γουλιέλμου καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, ὁ μὲν Λουδοβίκος κατέκτησε τὸ 1674 τὴν τότε Ἰσπανικὴν Ἐλευθέραν κομητίαν τῆς Βουργουνδίας, ὁ δὲ Τυρένης δι' ἀγώνων παρὰ τὸν Ἄνω Ῥήνον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νικηφόρων, ἐμπόδισε τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ Μοντεκουκούλιος καὶ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου κατὰκτησιν τῆς Ἀλσατίας, μεχρισοῦ εἰς κατόπτευσιν παρὰ τὸ ἐν Βάδῃ χωρίον Σαυδάχον ἐρρονεύθη ὑπὸ σφαίρας τηλεβόλου. Ἵνα δ' ἐμπόδισῃ ὁ Λουδοβίκος τὸν δραστηριώτερον ἀντίπαλον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς περαιτέρω εἰς τὸν πόλεμον συμμετοχῆς, παρεκίνησε τοὺς Σουηδοὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὸ Βρανδεμβούργον. Ἐνεκα δὲ τούτου ὁ ἐκλέκτωρ αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἰδίαν χώραν μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ὑπὸ τοῦ ὁποῦο ἡττηθέντες οἱ Σουηδοὶ παρὰ τὸ Φερβελλῖνον τὸ 1.75 ἀπώλεσαν τὴν πόσιν Πομμερανίαν. Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ὁ πόλεμος ἤχθη εἰς τὰς Ἰσπανικὰς Κάτω Χώρας μετὰ μικρᾶς ἐπιτυχίας καὶ συγχρόνως ἤρχισαν διαπραγματεύσεις εἰρήνης ἐν Λυδῆγς, καὶ ὁ Λουδοβίκος ἡκολούθησε τὴν φρόνημαν πολιτι-

κῆν, νὰ συνομολογῇ εἰρήνην ἰδιαιτέρως μὲ ἕκαστον τῶν ἀντιπάλων του, καί, ἐκattuμένων οὕτως ἀπαύστως τῶν κατ' αὐτοῦ συμμάχων, ν' ἀναγκάζωνται οἱ ὑπολειπόμενοι νὰ δέχωνται βαρυτέρους ὁρους. Ὅθεν ἡ πρῶτον ὁμολογήσασα μετ' αὐτοῦ εἰρήνην Ὁλλανδία οὐδὲν ἀπώλεσεν, ἡ δὲ Ἰσπανία παρεχώρησε 41 φρούρια ἐν ταῖς Κάτω Χώρας καὶ τὴν Ἐλευθεράν Κομητιάν, ἥτις οὕτως ἀπεσπάρθη ἀπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, εἰς 8 πρότερον ἀνῆκεν ὡς μέρος τοῦ Βουργουνδικοῦ κόλου. Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου ἐγκαταλείφθεις ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠναγκάσθη εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ ἐν Λαίη Ἀγίου Γερμανοῦ (1679) ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Σουηδοὺς πάσας τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ ἐκτὸς μικροῦ μέρους κειμένου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Οὐρέδρου.

Αἱ ἐρώσεις (1680—1684). Ἀπ' οὗ ὁ Λουδοβίκος διὰ τοῦς ἐπιτυχοὺς πολέμου ἐξέτεινε τὸ βασίλειον αὐτοῦ, εὔρε μέτον νὰ κάμῃ κατακτήσεις καὶ ἐν εἰρήνῃ, συστήσας τρία δικαστήρια ὑπὸ τὸ ὄνομα δικαστήρια τῶν Ἑνώσεων (ἐν Μάγταις, Βρισάκῃ καὶ Βεσσαντῶνι) διὰ νὰ ἐξετάσῃ τίνες γῆραι καὶ πόλεις ἀνῆκόν ποτε εἰς τὰς χώρας, αἵτινες παρεχωρήθησαν εἰς αὐτὸν κατὰ τὰς τέσσαρας τελευταίας συνθήκας, τὰς ὁποίας κατελάμβανεν ἀμέσως, καθὼς καὶ τὰ φρούρια Στρασβούργου καὶ Λουξεμβούργου· προσηνέγκε δὲ καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα 20ετῇ ἀνακωχὴν, ἣν οὗτος ἐδέχθη, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν μεταξὺ τῶν Γερμανῶν καὶ Τούρκων ἐκρηγνέντα πόλεμον (§. 17). Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνακωχῆς ταύτης ὁ Λουδοβίκος ἀνεκάλεσε τὸ Ἰδιδικτὸν τῶν Ναυτῶν τὸ 1684 καὶ ἀπῆγγρευσεν εἰς τοὺς Μπαρβάρους μισμένους τὴν Ἐλευθεράν ἐξάσκησιν τῶν τῆς Ὀρησεύς αὐτῶν. Ἄν δὲ καὶ εἶχεν ἀπαγορευθῇ ἡ μετανάστasis τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ τὰ σύνορα ἐφυλάσσοντο, οὐχ ἦπτον πολλοὶ αὐτῶν διαφυγόντες κατέφυγον εἰς τὰς γειτονικάς χώρας τῶν Διαμαρτυρομένων καὶ εἰς τὸ Βρανδεμβούργον.

Τρίτος Μησερικός πόλεμος (1688—1697). Ὅτε οἱ αὐτοκρατορικοὶ στρατηγεὶ ἐδίωξαν τοὺς Τούρκους ἐκ τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐκνρίευσαν τὸ σημεῖντικὸν φράγιον τοῦ Βελιγραδίου, ὁ Λου-

βοά, ἵνα κατατῇ ἀπαραιτήτως ἀναγκῆς, παρεκίνησε τὸν Λουδοβίκον νὰ καταπατήσῃ τὴν ἀναγκήν. Οὕτως ἔρχισεν ὁ πόλεμος ἐν Γερμανίᾳ διὰ τρομερᾶς δειώσεως τοῦ Παλατινάτου, τὸ ὅποιον, εἰ καὶ εἶχον παραδεχθῇ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ καὶ τὰς μάλα ἀλάστονικας ἀπαιτήσεις τῶν Γάλλων, μετεβλήθη εἰς ἔρημον. Αἱ ἐλεύθεραι πόλεις Σπαίρη καὶ Βορμπίτς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τόποι ἀπετεφρώθησαν (1689), οἱ δὲ κάτοικοι μὲν σκῆπτρὰν ἀπανθρωπίαν ἐγυμνωθήσαν καὶ ἐλικοπανήθησαν, μὴ ἐπιτρεπομένης μηδὲ τῆς φυγῆς, εἰμὴ ἐπὶ Ἰαλλικοῦ ἐδάφους. Ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀναβάντος τὸν Ἀγγλικὸν θρόνον Γουλιέλμου τῆς Ὁράνης, ὁ ἐκδιωχθεὶς Ἰάκωβος Β' εὗρε προστασίαν ἐν Γαλλίᾳ, ἣ Ἀγγλίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ ἠνώθησαν μετὰ τῆς κατὰ τῆς Γαλλίας συμμάχιας. Ὁ κατὰ θέλασσαν πόλεμος ἔληξε μὲ τὴν ἦσαν τῶν Γάλλων παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς εἰς τὰ παράλια τῆς Νορμανδίας Χάγγης, κατὰ ξηρὰν ὅμως ὁ πόλεμος ἤγετο ἐνδόξως ὑπὸ τῶν Γάλλων ἐν ταῖς Κάτω Χώραις ἐνθα ὁ δούξ τοῦ Λουξεμβούργου ἐκέρδησε τρεῖς λαμπρὰς νίκας. Ἀλλ' ἡ κακὴ κατάστασις τῶν οἰκονομικῶν καὶ τὰ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας σχέδια κατὰ τὸν περιμένμενον θάνατον τοῦ ἀτέκνου βασιλεως αὐτῆς Καρόλου τοῦ Β', πρὸς δὲ καὶ ἡ πρὸς ἄλλους δυσπιστία τῶν συμμάχων ἐπέσπενσαν τὴν συνομολόγησιν εἰς τὸ πρὸς τὴν Χάγγην τῆς Ὀλλανδίας χωρίν Ῥύσθικον εἰρήνης τὸ 1697, δι' ἧς ἡ μὲν Γερμανία ἀπώλεσε τὸ Στρασβούργον καὶ πάντα τὰ ἐν Ἀλσατίᾳ μετὰ τῆς Γαλλίας ἐνωθέντα, ἡ δὲ Ἰσπανία ἐπανελάβε τὰ πλεῖστα τῶν ἀπολεσθέντων, καθόσον ὁ Λουδοβίκος ἐσκέπτετο ν' ἀποκτήσῃ εἰρηνικῶς τὰσαν τὴν Ἰσπανικὴν μοναρχίαν.

Τὸν πόλεμον περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς ἰδὲ ἐν § 20.

Ἡ Γερμανία μέχρι τοῦ πολέμου τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς.

§. 17. Φερδινάνδον τὸν Γ' διεδέχθη ὁ νεώτερος αὐτοῦ υἱὸς Λεοπίλδος ὁ Α' (1658—1705), τέως βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, ὅστις ἐλεγόμενος αὐτοκράτωρ ἠνάγκασθη νὰ δεχθῇ πολλοὺς περιορισμοὺς τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς. Ἡ δίστασις, εἰς τὴν ὅποιαν τότε ἀντεπροσωπεύοντο 240 κράτη, ἀπὸ τοῦ 1663 κατέστη διαρκὴς καὶ συνίστατο ἐκ συνόδου ἀπεσταλγέ-

νων ἐν 'Ρεγενσβούργῳ ἢ 'Ρατισβόνῃ. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Λεοπόλδος ἐνισχυλῆθη εἰς τρεῖς πολέμους, α) κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Γαλλίας, β) κατὰ τῶν καὶ πάλιν τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην ἐπαπειλούντων Τούρκων καὶ γ) κατὰ τῶν δυσχερεστημένων μεγιστάνων τῆς Οὐγγαρίας.

Πρῶτος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1664). Ὁ ἡγεμὼν τῆς Τρανσυλθανίας ἠνώθη μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἀντιστῇ εἰς ἕτερον ὑπὸ τῶν Τούρκων διορισθέντα ἀντ' αὐτοῦ ἡγεμόνα. Μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς Πύλης οἱ Τούρκοι εἰτέβαλον ἐκ τῆς Κάτω Οὐγγαρίας, ἥτις ἀνήκεν εἰς αὐτοὺς, εἰς τὴν Ἄνω καὶ παρὰ τὸ Κιστερτζιενὸν μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Γαττάρδου διέβησαν τὸν 'Ραάβην· ἀλλ' ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατηγὸς Μαντεκούκουλις ἐκέρδησεν ἐνταῦθα τὴν λαμπροτάτην νίκην, ἣν Χριστιανικὰ στρατεύματα ἀπὸ τριῶν αἰώνων δὲν εἶχον κερδήσει εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Οὐχ ἥττον ὅμως ὁ ὑπὸ τῶν Τούρκων διορισθεὶς ἡγεμὼν διετρήθη καὶ μόνῃ ὠφέλειᾳ τοῦ αὐτοκράτορος ἦτον τοῦ νὰ καταστῇ ἡ Τρανσυλθανία Τουρκικὸν πασσαλίκιον.

Τὸν πρῶτον πόλεμον τοῦ Γερμανικοῦ κράτους κατὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' (1674—1678) ἰδὲ ἐν § 16, Β.

Δεύτερος πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων (1683—1699). Ἐνῶ εἰς τὰ Δ. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' ἤρπαζε τὴν Ἀλσατίαν, εἰς τὰ Α. οἱ Τούρκοι κατέστησαν διὰ τελευταίαν φορὰν ἐπίφοβοι. Ἡ διαμονὴ Γερμανικῶν στρατευμάτων ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ αἱ πιέσεις αὐτῶν ἐγέννησαν συνωμοσίαν Οὐγγρῶν μεγιστάνων κατὰ τῆς Γερμανικῆς ἀρχῆς, ἥτις ὅμως ἀνεκαλύφθη καὶ ἐπιμωρήθη διὰ τοῦ θανάτου τῶν τεσσάρων ἀρχηγῶν αὐτῆς. Τὸ σημαντικώτατον ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἦτον, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μετέβαλε τὸ Οὐγγρικὸν πολίτευμα, καταργήσας τὸ ἀξίωμα τοῦ παλατινοῦ καὶ διορίσας Γερμανὸν τοποτηρητὴν, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐπὶ νεύῃ νέναν ἐπανίστασιν, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ κόμης Ἑμμέριχος Τοίκελς. Πολὺ ἀργὰ ἐξήτησεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ καθυψώσῃ τὰ ἐρεθισθέντα πνεύματα, ἀνιδρύων τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα, διότι ὁ Τοίκελς ἐξήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ σουλτάνου, οὗτος

ερεθισθείς συγχρόνως καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας, ἐξ-
πέσειλε (1683) τὸν μέγαν βεζύργην Καραμουσαφάν μετὰ 200000
στρατοῦ κατὰ τῆς Βιέννης. Ἄλλ' ὁ κόμης Σταρεμβέργης ὑπερ-
ασπίσθη τὴν πρωτεύουσάν μετὰ 21000 ἀνδ. (τακτικοῦ στρα-
τοῦ καὶ πολιτῶν), μεχριστὸν ἔφθασε Γερμανικὸς καὶ Πολωνικὸς
στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάν-
νου Σοβιέσκου πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, ὅστις τρέψας εἰς φυγὴν
τὸν πολιορκκοῦντα Τουρκικὸν στρατὸν, ἀπεφάσισε τὴν τύχην τῆς
Αὐστρίας καὶ Γερμανίας. Τῆς Οὐγγαρίας, εἰς ἣν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ
Τουρκέλυ ταχέως ἤλαττοῦντο, ἡλευθερώθη τὸ μέγιστον μέρος
ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ὑπὸ Καρόλου τοῦ δουκὸς τῆς Λοθα-
ριγγίας, καὶ δίκαια αὐτῆς ἐν Πρεσβούργῳ (1687) ἔδωκε τὸν
θρόνον κατὰ κληρονομίαν εἰς τοὺς ἐξ ἀρρένων ἀπογόνους τοῦ
Αὐστριακοῦ οἴκου.

Ἀποῦ οἱ μεταξὺ Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων ἀγῶνες ἐπὶ 150
ἔτη διεδραματίστησαν ἐπὶ Οὐγγρικοῦ ἐδάφους, ὁ δούξ τῆς Λο-
θαριγγίας Κάρολος, ὁ μαρκίων τῆς Βάδης Λουδοβίκος, ὁ ἐκλέ-
κτωρ τῆς Βαυαρίας καὶ ὁ πρίγκιψ Εὐγένιος τῆς Σαβαυδίας εἰ-
σέβαλον εἰς τὴν Βασνίαν καὶ Σερβίαν καὶ ἤγον τὸν ἐπιθετικὸν
πόλεμον τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βελι-
γραδίου εἰκάζεται ὅτι ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ διαμελισμοῦ τῶν
Τουρκικῶν ἐπαρχιῶν. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας καὶ ἰδίως
ὁ γ' ἡσυχαστικὸς πόλεμος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' ἐμπάδισαν τὴν ἐκ
τῆς Εὐρώπης ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων. Οὐχ ἥττον ἡ λαμπρὰ νί-
κη τοῦ πρίγκιπος Εὐγενίου παρὰ τὴν Ζέιταν, ἐνθα ὁ σουλτάν-
νος ἐξήτησε νὰ ὑπεσβῇ τὸν Τισίαν (1692), ἐπήνεγκε τὴν εἰρήνην
τοῦ ἐκ Σ. *Laubach* καὶ τοῦ τῆς *Carlowitz* τὸ 1699, δι' ἧς ὁ μὲν αὐτο-
κράτωρ ἐκράτησε τὴν Τρανσυλβανίαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἡγεμὼν αὐ-
τῆς τὸ 1699 εἶχε παραχωρήσει εἰς αὐτὸν ὡς προστάτην τοῦ,
καὶ τὴν ἀνακτηθεῖσαν Σλαβονίαν, οἱ δὲ Τούρκοι ἐκ τῆς Οὐγ-
γαρίας μόνον τὸ ἐκνάταν τῆς Τεμισβάρης. Οὕτως ἡ Αὐστρια-
κὴ μοναρχία ᾤξησε κατὰ ἓν τρίτον πλέον τῆς προτέρας αὐτῆς
ἐκτάσεως.

Τὸν δεῦτερον πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας ἰδὲ ἐν §. 16 Β.

Ἀποφάσεις τοῦ ἀξιωματοῦ ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας.

1) Διὰ τὸν οἶκον τοῦ Ἀννοθέριου ἰδρύθη ἑννατον ἐκλεκτορικὸν ἀξίωμα (1692) καὶ ἔνεκα τῆς εἰς τὸν αὐτοκράτορα προσενηχθείσης βοήθειάς εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον καὶ πρὸς ὑποχρέωσιν μελλουσῶν ὑπηρεσιῶν κατὰ τὸν περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς περιμενόμενον πόλεμον, 2) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Σοβιέσκυ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας ἐξελέχθη (1697) βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Αὐγουστος τοῦ Β', ἐξ οὗ καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Καθολικισμόν. 3) Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου, ὅστις εἶχεν ὑποστηρίξει τὴν Αὐστρίαν εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ Τουρκίας πόλεμον, ἀνηγορεύθη πριγκιπάλῃς τοῦ διὰ πολλῶν ὑποσχέσεων ἐξαγορασθέντος αὐτοκράτορος βασιλεὺς τῆς Πρωσίας καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κατὰ τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του τῆς στέμματος τὴν 18 Ἰανουαρίου 1701 ἐν Καινισβέργῃ.

Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία.

§. 18. Α) *Δημοκρατία* (1649.—1660). Θανατωθέντος Καρόλου τοῦ Α' (§. 10), ἡ ἀνω βουλὴ κατηργήθη, ἡ βασιλεία κατελύθη καὶ ἡ Ἀγγλία ἐκηρύχθη ὑπὸ τῆς κάτω βουλῆς δημοκρατία. Πᾶσι αἱ προσπάθειαι Καρόλου τοῦ Β', υἱοῦ Καρόλου τοῦ Α', πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἀγγλίας, ὁρμημένου ἐκ τῆς Σκωτίας ἀπέτυχον, καὶ οὗτος δις ἡττηθεὶς ἔφυγε μετὰ πολλοὺς κινδύνους εἰς τὴν Νορμανδίαν. Ὁ *Κρόμβελδος*, πεποιδῶς εἰς τὸν στρατὸν, ἐξεδίωξε διὰ τῆς βίας τὸ ἡρωικωταμένον κοινοβούλιον (§. 10), ὡς μὴ παραδεχόμενον τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ ὡς βασιλέως καὶ ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν αὐτοῦ *προστάτης* τῆς δημοκρατίας τῆς *Μεγάλης Βρετανίας* (1653—1658). Ἀλλ' αἱ διηγεμενὲς προσπάθειαι αὐτοῦ, τοῦ νὰ λάβῃ τὸ στέμμα, ἐκινήθησαν, ἐναντιουμένων τῶν ἀξιοματικῶν συχνὰ δε συνωμοσίαι κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐνέπληξαν τὸν προστατὴν ἀπὸ φόβου, οἵτινες ἐπέδραναν τὸν θάνατον αὐτοῦ (1658.) Αὐτὸν διεδόθη δολίης τοῦ *Μεγάροδος Κρόμβελδος*, ὅστις ὅμως αἰσθηόμενος τὴν ἀδυναμίαν του, κατέθηκε μετὰ ὀκτῶ μῆνας τὸ ἀξίωμα τοῦ προστατοῦ. Εἰς τὴν μετὰ τοῦτο ἐπικρατουσάν σκηνὴν ἀνιχνίαν ἔθηκε τέρας ὁ στρατηγὸς Μόγκρεϊ, ἀρχιστρά-

τητος ἐν Σκωτίᾳ, εἰσελθὼν εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ συγκαλέσας νέον κοινοβούλιον, συγκαείμενον ἐξ ἄνω καὶ κάτω βουλῆς, τὸ ὑποῖον ἐπανήγαγε εἰς τὸν θρόνον *Κάρολον τὸν Β'* τὸ 1660.

Β. Ὑπὸ τοὺς δύο τελευταίους Στουάρτας (16^{ος}—1688). *Κάρολος ὁ Β'* (1660—1685). Ἡ κοινότης, ἀκολασία καὶ σπατάλη αὐτοῦ ἐπήνεγκε δύο πολέμους κατὰ τῆς Ὀλλανδίας δι' ἀσημάντους ἐμπορικὰς αἰτίαις, οἵτινες ἔληξαν αἰσχρῶς (ὁ Γουόττερς Ὀλλανδὸς ναύαρχος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Τάμεσιν) καθὼς καὶ αἱ ἀπόπειραι τοῦ λεγομένου ὑπουργείου τῶν ραδιούργων τοῦ νὰ μηδεῖσῃ τὸ κοινοβούλιον ἐσέσαν ταχέως τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ κλίσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Καθολικισμόν ἀπήρσε καὶ τὸ κοινοβούλιον ἠνέγκασεν αὐτὸν διὰ τοῦ καλουμένου ψηφίσματος τῆς δοκιμασίας ν' ἀποκλείσῃ τοὺς Καθολικὺς ἐκ τῶν δημοσίων λειτουργειῶν, καθὼς καὶ διὰ τοῦ δόγματος (*Habeas corpus*) νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν τῶν κατοίκων κατ' ἀνθιχείτου φυλακίσεως. Ἡ δὲ βουλὴ τῶν κοινοτήτων ἀπῆλθεν ἀπὸ τὸν βασιλέα τὸν ἀπὸ τῆς διαδοχῆς ἀποκλεισμόν τοῦ Καθολικοῦ ἀδελφοῦ τοῦ, δουκὸς τοῦ Εἰδοράκου, ἀλλὰ τοῦτο, δεκτὸν γενόμενον ἐν τῇ Κάτω βουλῇ, ἀπερρίφθη ἐν τῇ Ἀνω. Καὶ αἱ μὲν ὑπερασπισταὶ τοῦ ψηφίσματος ὠνομάσθησαν Οὐίγοι, οἱ δὲ ἀντίπαλοι αὐτῶν Τόρρες.

Ἰάκωβος ὁ Β' (1685—1688) τὸν διπλοῦν αὐτοῦ σκοπόν, τοῦ νὰ καταστήτῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἀπεριόριστον καὶ ν' ἀνδρῶν πάλιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὸν Καθολικισμόν δὲν ἐπεδίωκε οὔτε μετὰ προφυλάξεως, οὔτε μετὰ μετριότητος. Διαφυσθεῖσιν δὲ τῶν ἐλπίδων πρὸς τῆς διαδοχῆς τῆς Δικτατορικῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαρίας διὰ τῆς γεννήσεως Καθολικοῦ διαδόχου, ἐξεβράχη ἡ καλουμένη Ἀγγλικὴ ἐπανάστασις τὸ 1688. Οὐ μόνον οἱ Οὐίγοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Τόρρων προσεχώρισαν τὴν Σταχυούδερν τῆς Ὀλλανδίας, *Γουλιέλμον* τῆς Ὁράντης, γαμβρόν τοῦ βασιλέως, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν. Μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπόβασιν τοῦ Γουλιέλμου μετὰ Ὀλλανδικοῦ στρατοῦ τὰ Ἀγγλικά στρατεύματα ἠντομολόγησαν κατ' ὀλίγον πρὸς αὐτόν καὶ ὁ μὲν Ἰάκωβος

Οἱ οἱ τοῖς τῶν Στουαρτῶν καὶ τοῦ Ἀννοδερέου.
 1) Ἰάκωβος Α' ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Στουαρτῶν
 βασιλεὺς τῆς Μεγάλης Βρετανίας (1603—1625.)

Ἑλισάβετ

σὺς. Φριδερίκου τοῦ Ε' ἐκλέκτορος τοῦ Παλατινάτου
 καὶ βασιλεὺς τῆς Βοημίας

— Κάρολ. Λουδοβίκος
 ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου

Σοφία
 σὺς. Ἑρνέστ. Αὐγούστου
 δουκὸς τοῦ Ἀνωτέρου

3) Κάρ. Β' (1660—1688) 4) Ἰάκωβ. Β' (1685—1688)

Μαρία σὺς.

5) Γουλιέλμ. τῆς Ὁράνζης
 βασιλ. τῆς Ἀγγλίας (1689—1702)

6) Ἄννα
 1702—1714 ὁ τὸν θρόνον
 σὺς. τοῦ πρίγ-
 κηπ. Γεωργίου + 1766
 τῆς Δανίας

Γεώρ. Λουδοβ. ἐκλέκτ. τοῦ Ἀνωτέρου
 καὶ ὡς βασιλ. τῆς Ἀγγλίας 7) Γεώρ. Α' (1714—1727)

8) Γεώργιος Β' (1727—1760)

Λουδοβίκ. πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας (+ 1750)

9) Γεώργιος Γ' (1760—1820)

10) Γεώργ. Δ'
 (1820—30)

11) Γουλιέλμ. Α'
 (1830—37)

Ἑδουάρδος
 δουλ. τῆς Κέντης + 1820

12) Βικτωρία
 σὺς. Ἀλέξ. τοῦ Σαξονικῶ
 Κοβούργου + 1861

Ἑρνέστ. Αὐγούστ.
 δουλ. τῆς Κομβερλάνδης
 βασιλεὺς τοῦ Ἀνωτέρου
 1837—51

Γεώργιος Ε' βασιλεὺς
 τοῦ Ἀνωτέρου

Κάρ. Ἑδουάρδος
 + 1788
 Ἑρρίκος
 καρδινάλιος
 + 1807

Ἀλέξ. πρίγκηψ τῆς Οὐαλλίας.

δ Β' ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸ δὲ κοινοβούλιον, κηρύξαν τὸν θρόνον χρεώνοντα, ἀνύψωσεν (1689) εἰς αὐτὸν τὴν *Μαρίαν* μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς *Γουλιέλμου* τοῦ Γ'.

Γ') Ὁ τῆς Ὁράνκης οἶκος (1689—1702). *Γουλιέλμος* δ Γ' (1689—1702) ἐματῶστε τὰς ἀποπειράς *Ἰακώβου* τοῦ Β' (+ 1701) πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου διὰ τῆς βοηθείας τῆς Γαλλίας. Κύριον δὲ μέλημα τοῦ εἴου αὐτοῦ ἦτον ἡ ἐξασθένησις τῆς δυνάμεως τῆς Γαλλίας, διὰ τὸ ὅποιον πολλάκις μετέβη εἰς τὴν ἡπειρον, ἵνα αὐτοπροσώπως διευθύνῃ τὸν κατὰ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' πόλεμον· κατὰ δὲ τὴν περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς ἐρίδα αὐτὸς κυρίως ἐπροσπάθησε νὰ τηρήσῃ τὴν μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ἰσορροπίαν.

Τὰ βορειονατολικά τῆς Εὐρώπης.

§. 19. Καθὼς ἡ Γαλλία πρὸς Δ. καὶ Ν. τῆς Εὐρώπης, οὕτως εἰς τὰ Β ἡ Σουηδία ὑπὸ τοὺς τρεῖς πρώτους βασιλεῖς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν δύο *Γεοργίων* κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν, εἰς ἣν ἀνυψώθη ἀπὸ τοῦ 30ετοῦς πολέμου διὰ τῆς προσκλήσεως τῶν καλλιτέρων λιμένων τῆς Βαλτικῆς. Διὰ τῶν ἐπιτυχῶν πολέμων Καρόλου τοῦ Ι' κατὰ τῶν *Πολωνῶν*, τοὺς ὁποίους βοηθεῖα τοῦ μεγάλου ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου Φριδερίκου *Γουλιέλμου* (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1640—1688) ἐνίκησεν εἰς τὴν τριήμερον παρὰ τὴν Βαρτοξίαν μάχην (1656) καὶ κατὰ τῶν *Δανῶν*, ἀπέκτησεν ἡ Σουηδία διὰ τῶν συγχρόνων συνθηκῶν τῆς μὲν ἐν Ὀλίβῃ εἰρήνης μετὰ τῆς Πολωνίας, τῆς δὲ ἐν Κοπενάγῃ μετὰ τῆς Δανίας, νέας κτήσεις εἰς τὰ Α. παράλια τῆς Βαλτικῆς (τὴν Ἑσθονίαν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Λιβονίας, καθὼς καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν μεσημβρινῶν ἐπαρχιῶν τῆς Σουηδίας. Διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' κατὰ τῆς Ὁλλανδίας καὶ τοῦ Βρανδεμβούργου ἡ Σουηδία ἀπώλεσε μὲν διὰ τὴν παρὰ τὸ Φερδελλίνον ἥτταν τὸ 1675 τὰς ἐν τῇ Γερμανίᾳ κτήσεις αὐτῆς, ἐπανάλαβεν ὅμως τὸ πλεῖστον αὐτῶν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ (1679) ἐν Αἰλῇ (§. 16, Β). Ἀλλ' αἱ παράτολμοι καὶ τυχодиωκτικαὶ ἐπιχειρήσεις Καρόλου

τοῦ IB' ἐπανήγαγον τὴν Σουηδίαν εἰς τὴν ἐκ φύσεως ἀνῆκυσαν εἰς αὐτὴν θέσιν (§. 21).

Ἐν Πολωνίᾳ, κατὰ κράτος τῆς βασιλείας αἰρετικῆς διότι ἐξέλιπον οἱ Ἰαγέλλωνες, πᾶσα ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν. Ἡ ἐλευθέρᾳ ψῆφος ἐδίδε τὴν ἐξουσίαν εἰς ἑκαστὸν καὶ μεμονωμένον νὰ μηδενίξῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν λοιπῶν ἐν τῇ διαίτη διὰ τῆς ἀρνήσεώς του. Εἰς ταῦτα δὲ προσετέθησαν καὶ συνεχεῖς ἀπώλειαί χωρῶν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς κατὰ τῶν Σουηδῶν, Ῥώσσω καὶ Τούρκων πολέμου. Καὶ αὐτὸς δ' ὁ ἀνδρείος βασιλεὺς Ἰωάννης Σοβιέσκυς, ὡς μὴ ἔχων τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα, καὶ διχονοούντων τῶν Πολωνῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν βοήθειαν τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῶν Τούρκων διὰ βασιλεῶν θυσιῶν, καὶ μόλις ὁ σπάταλος διάδοχος αὐτοῦ Αὐγουστός Β', ὅστις ἤττον συγχρόνως καὶ ἐκ. κ. κτωρ τῆς Σαξωνίας, ἀπεπεράτωσε τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Καρλοβίτου (1699), δι' ἧς τῇ ἐπ' ἔρρη τῆς Δυστρίας ἡ Πολωνία ἐπανέλαβε τὴν Ποδολίαν καὶ Οὐκραίνην.

Ἡ Ῥωσσία ὑπὸ τοῦ συντατοῦ καὶ ἀνδρικοῦ Τζάρους ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Γωμανῶν μειστεράτη ἐξ Ἀσιατικοῦ εἰς Εὐρωπαϊκὸν κράτος. Τοῦτο δὲ κατορθώθη ἰδίως ὑπὸ Πέτρου Α' τοῦ Μεγάλου (1689—1725), ὅστις μόλις 17ετῆς, ποδηγετούμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ Γενεύης Λεοφότου, ἔκρινε τὴν μοναρχίαν αὐτοῦ διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ στρατοῦ του εἰς Εὐρωπαϊκὸν καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως στόλου. Ἦνα δὲ γνωρίσῃ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως τὰ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἵνα κορέσῃ τὴν ἀπληστον φιλομάθειαν αὐτοῦ, ἀπεδήμησε τὸ 1697 συμπορευόμενος μετὰ πρεσβείας, ἡτοιμένης ὑπὸ τοῦ Λεοφότου, διὰ τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, ἐν' αὐτῇ ἐξέμαθε τὰ ναυπηγικὰ, ἐργαζόμενος ὡς ἀπλοῦς ἐργάτης εἰς τὴν Σααρδάμην. Ἐπισκερθεὶς Γουλιέλμῳ τὸν Π' τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Γερμανίαν ἐσκόπει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις τῶν ἐκ τῶν νεωτερισμῶν αὐτοῦ παραγκωνισθέντων Στεφλίτσων (εἶδος Γενιτοχῶν) ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπαιέλθῃ ταχέως εἰς τὴν Μόσχαν. Μετὰ αὐστηρὴν τιμωρίαν τῶν ἐνόχων καὶ κατάργησιν τοῦ σώματος ἐκείνου ἐσχημάτισε ἵσον στρατὸν, γυ-

μναζόμενον ὑπὸ ξένων ἀξιωματικῶν, ἵδρυσεν σχολεῖα, εἰσήγαγε ξένα ἔθιμα (Εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, κτλ.) καὶ καταργήσας τὸ πατριαρχεῖον τῆς Μόσχας περιέβαλεν ἑαυτὸν καὶ μετὰ τῆς ἀνωτέρου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ, νὰ ἐκτείνῃ δηλ. τὴν Ῥωσσίαν μέχρι τῆς Βαλτικῆς, περιέπλεξεν αὐτὸν εἰς τὸν μέγαν βόρειον πόλεμον (§ 21).

Ὁ περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμος (1701-1714).

§. 20. Ἐπειδὴ Κάρολος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας, υἱὸς Φιλίππου τοῦ Δ' καὶ τελευταῖος ἄρρην ἀπύγονος τοῦ Ἰσπανικοῦ καὶ Αὐστριακοῦ οἴκου, ἐπλητύνετο ὑπὸ ἀποθήναι καὶ ἦτον ἀτεκνός, ὤφισαν ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας ἀξιώσεις, 1) Λουδοβίκος ὁ Δ' (ὡς σύζυγος τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς τοῦ Καρόλου) χάριν τοῦ δευτέρου ἐγγόνου αὐτοῦ Φιλίππου, δυνάστης τῆς Ἀνδεγαυίας, κηρύττων ἄκυρον τὴν δι' ἑαυτὴν καὶ τοὺς κληρονόμους τῆς παραίτησιν τῆς συζύγου αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐπὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου ἀξιώσεων (§ 10, Β'). 2) Λεοπόλδος Δ' (ὡς σύζυγος τῆς νεωτέρας ἀδελφῆς τοῦ Καρόλου, ἥτις δὲν εἶχε παραίτησιν ἀπὸ τῶν ἀξιώσεων αὐτῆς) διὰ τὸν νεώτερον υἱὸν αὐτοῦ Κάρολον, ὅστις ὅμως εἶχε γεννηθῆ οὐχὶ ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ μετὰ τῆς τρίτης συζύγου τοῦ Λεοπόλδου 3) Ὁ διάδοχος τῆς Βαυαρικῆς ἐκλεκτορίας, Κάρολος ὁ Β', διὰ διαθήκης του εἶχε καταστήσει κληρονόμον τὸν διάδοχον τῆς Βυυρίας. Ἀποθανόντος ὁμως τούτου αἰνιδίως, ὁ Κάρολος ὠνόμασε γενικὸν κληρονόμον του τὸν Ἀνδεγαυίαν Φίλιππον, ὅστις καὶ πράγματι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου ἀνεκράνθη βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τὸ ὄνομα Φίλιππος Ε'. Αἱ ναυτικαὶ ὁμως δυνάμεις (Ἀγγλῖα καὶ Ὁλλανδία) ὑπεχρεώθησαν διὰ συμμάχους μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας νὰ βοηθήσωσι τὸν Αὐστριακὸν οἶκον εἰς ἀπόκτησιν τῶν ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ τῇ Ἰταλίᾳ Ἰσπανικῶν κτήσεων καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι ποτε νὰ ἐνωθῇ ἡ Ἰσπανία μετὰ τῆς Γαλλίας εἰς ἓν βασίλειον.

Λουδοβίκος ὁ Δ', ὅτι ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Βυυρίας, ὅτι τότε ἦτον ἀντιβασιλεὺς τῶν Ἰσπανικῶν Κάτω Χωρῶν, ἀνεγάρτεν αὐτὸν ὡς κύριον τῶν χωρῶν τούτων, καὶ διὰ τού-

το οὗτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ οὗτου, ἐκλέκτορος ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας, συνεμάχητε μετὰ τῆς Γαλλίας.

Α) *Ἀγὼν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ* ἰδίως περὶ τοῦ Μεδιολάνου (1701—1704). 1) *Ἐν Ἰταλίᾳ*. Ὁ αὐτοκράτωρ Εὐγενέσιος ὑπὸ τῶν δύο Γερμανῶν ἡγεμόνων, οἵτινες ἐχρεώσθουν εἰς αὐτόν τὴν ἀνύψωσιν τῶν ἀξιωματῶν αὐτῶν, τοῦ βασιλέως δηλ. τῆς Πρωσίας καὶ τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Ἀννοβέρου, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα εἶχεν ἤδη ἐπιχθῆ Γαλλικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Κατινάτην, στρατὸν ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Εὐγένειον τῆς Σαβαυδίας, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ δεινὸς στρατηγὸς κατὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Βιέννης, κατὰ τοὺς ἐναντίον τῶν Τούρκων πολέμους καὶ κατὰ τὸν τρίτον ἐναντίον τῶν Γάλλων πόλεμον. Ὁ Εὐγένιος ἤνοιξε μετὰ τολμηρὰν καὶ ἐπίπονον πορείαν ὑπὲρ τὰς Τυρολικὰς Ἀλπεῖς τὸν πόλεμον διὰ δύο νικῶν κατὰ τῶν Γάλλων (παρὰ τὸ Κάπρι καὶ τὸ Χιάρι, ἡγωνίσθη ὅμως ἄνευ ἀποτελέσματος κατὰ τοῦ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ τοῦ δουκὸς τοῦ Βανδῶμου, μεθ' ὃ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βιέννην.

2) *Ἐν Γερμανίᾳ*. Οἱ Ἀγγελοι ἤρχισαν τὸν πόλεμον εἰς τὰς Ἰσπανικὰς Κάτω Χώρας ὑπὸ τὸν κόμητα καὶ ὑπερὸν δούκα Μαριμβορουργίας, ὅστις τὸ 1701 ἠνώθη ἀπροσδοκῆτως μετὰ τοῦ Εὐγενίου καὶ οὕτως οἱ δύο ὁμοῦ ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους καὶ Βυαροὺς εἰς τὴν παρὰ τὸν Δούναβιον Ὠχσταίτην λαμπρὰν νίκην, μεθ' ἣν μόλις τὸ ἐν τρίτον τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ἡδυνήθη νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸν Ῥῆνον, πᾶσα ἡ Βυαρία κατελήρθη καὶ ἐκρατήθη διὰ τὰ ἐξόδα τῶν προπαρασκευῶν τῆς προσεχοῦς ἐκστρατείας καὶ οἱ ἐκλέκτορες τῆς Βυαρίας καὶ Κολωνίας καθιρέθησαν καὶ προεγράφησαν ὑπὲρ τοῦ νέου αὐτοκράτορος Ἰωσήφ τοῦ Α' (Βασιλεύσαντος 1705—1711) τῇ συναινέσει τῶν λοιπῶν ἐκλεκτῶν.

Β) *Ἀγὼν ἐν Ἰσπανίᾳ, Κάτω Χώραις καὶ Ἰταλίᾳ* περὶ πάσης τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας (1701—1711). 1) *Ἐν αὐτῇ τῇ Ἰσπανίᾳ* ἤρχισεν ὁ πόλεμος μόλις τὸ 1701, ὅτε ὁ τὸν θρόνον ἀντιποιοῦμενος ἀρχιδούξ Κάρλος μετ' Ἀγγλῶν καὶ Ὀλ-

λινδῶν στρατιωτῶν ἀπέβη εἰς τὰ παράλια τῆς Πορτογαλίας. Τὸ πρῶτον ἔτος μόνον τὸ Γιβραλτάρ ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων. Ὅτε ὅμως τέσσαρες ἐπυχίχι (ἡ Καταλωνία, ἡ Βαλεντία, ἡ Ἀραγωνία καὶ ἡ Ναυάβρα) ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Καρόλου, ἤρχισεν τρομερὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις διήρκεσεν ἀμφιρῆπης, μεχριστοῦ ὁ Κάρολος, ἀποθανόντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ τοῦ Α', ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 1714.

2) Ἐν ταῖς Κάτω Χώραις καὶ τῇ Ἰταλίᾳ. Ὁ Εὐγένιος καὶ ὁ Μαρλοβορουγίας μετὰ τὴν νίκην τῆς Ὀχσταίτης ἐχωρίσθησαν καὶ πάλιν· καὶ ἐκεῖνος μὲν μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, οὗτος δὲ εἰς τὰς Κάτω Χώρας· ἐκάτεροι δὲ πολεμήσαντες μετ' ἀπροσδοκίᾳ ἐπιτυχίας ἐκυρίευσαν τὰ σημαντικώτερα ἐξαρτήματα τῆς Ἰσπανίας. Ὁ Μαρλοβορουγίας ἐμπυαίωσε τὸ σχέδιον τῶν Γάλλων τοῖς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ολλανδίαν διὰ τῆς λαμπρᾶς κατ' αὐτῶν νίκης πηρὰ τὰς *Famille* τὸ 1706, μετ' ὃ ὑπέταξε πολλὰς Ἰσπανικὰς ἐπαρχίας τῶν Κάτω Χωρῶν, ἐνθα ἀνεκέρυσε βασιλεὺς τὸν Κάρολον. Ἐν ἀποτελεσματικωτέρᾳ ἦτον ἡ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐκστρατεία τοῦ Εὐγενίου· οἱ Γάλλοι δηλ. ᾔθελον νὰ κυριεύσωσι τὸ Τουρίνον, ἵνα οὕτως ἀποτρέψωσι τὸν δόκκα τῆς Σαβαυδίας ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος συμμυχίας, ἀλλ' ὁ Εὐγένιος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Πρώτων, ἀρχηγουμένων ὑπὸ τοῦ Λεοπάλδου πρίγκιπος τῆς Δεσσαυίας, μετὰ παράτολμον μετὰ ἄσιν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πάδου, ἐξωλόθρευσε τὸν πολιορκοῦντα τὸ Τουρίνον Γαλλικὸν στρατὸν, ἐξεδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ πάσης τῆς Λομβαρδίας καὶ ἀνηγόρευσε καὶ αὐτόθι τὸν Κάρολον. Στρατὸς σταλεῖς ὑπ' αὐτοῖς εἰς τὴν Νεάπολιν ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτὸς καὶ οὕτως ἐκ πάντων τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἰσπανικῶν ἐξαρτημάτων ὑπελείπετο μόνη ἡ Σικελία, καθόσον τὴν Σαρδῶ εἶχον ἤδη κυριεύσει οἱ Ἀγγλοι.

Ἀφοῦ ὁ πόλεμος ἀπεπερατώθη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνώθη καὶ πάλιν ὁ Εὐγένιος μετὰ τοῦ ὑπὸ νέου Γαλλικοῦ στρατοῦ στενωχωρουμένου Μαρλοβορουγίας ἐν Φιλανδρίᾳ, καὶ οὕτως ἀμρότεροι ἐνίκησαν τὸν στρατὸν ἐκεῖνον παρὰ τὴν παρὰ τὸν Σκάλδιν Ὀψή-

δεγάρδην (1708) και ἐκνεύσαν τὸ ὡς ἀπόρρητον θεωρούμενον
 πρὸς τὴν Ἀλλήν φρούριον Ῥύτσελον. Λουδοβίκος ὁ ΙΔ', ξαντλη-
 σας τὰς δυνάμεις του μετὰ τοσαῦτα δυστυχήματα καὶ μὴ δυνάμενος
 ἔνεκα τοῦ ἐπελθόντος βαρέος χειμῶνος νὰ εὕρῃ τὰ διὰ νέων ἐκ-
 στρατεῖαν ἀπαιτομένα μετὰ, ἤρχισε διαπραγματεύσεις καὶ εἶχεν
 ἤδη δεχθῆναι νὰ παραιτηθῇ τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ ἐπὶ πάσης τῆς
 Ἰσπανικῆς μοναρχίας καὶ πρὸς τοῦτοις νὰ παρᾶσχη ἰδιαιτέραι
 τιμὰς ὡφελείας εἰς ἕκαστον τῶν συμμάχων. "Οτε ὁμοῦς εἰς τῇ
 ὑποχωρήσει αὐτοῦ ἀπαύστως ἀπαιτητικώτεροι γινόμενοι σύμ-
 μαχοι ἀπήτησαν νὰ πέμψῃ αὐτὸς στρατὸν πρὸς ἐκθρονισμόν τοῦ
 ἐγγόνου αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' ἐκ τῆς Ἰσπανίας, διέκοψε τὰς
 διαπραγματεύσεις καὶ διὰ τῶν συντονωτέρων προσπαθειῶν κα-
 τώρθωσε νὰ συγκροτήσῃ νέον στρατὸν ὑπὸ τὸν Βιλλάρσιον. Ἡ-
 τηθέντος καὶ τούτου ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μαρλοβορου-
 γίας πρὸς τὸ ἐν τῇ ΒΑ. Γαλλίᾳ *Μαλπ. λάκετο* τὸ 1709, ὁ
 Λουδοβίκος ἔλαβε νέας προτάσεις εἰρήνης καὶ ἐδέχετο νὰ πα-
 ράτῃ σημαντικὰ χρηματικὰ μέσα πρὸς ἐκθρονισμόν τοῦ ἐγγό-
 νου αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ὅτε τρία σημαντικὰ συμβεβηκότα
 συνετέλεσαν νὰ σώσωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀπελπιστικῆς ταύτης
 θέσεως.

Γ) *Στροφή τῆς τύχης. Συνομολογήσεις εἰρήνης ἐν Οὐ-
 τρέιτχ, Γαστάτχ καὶ Βάδχ* (1714—1714). Ἡ πτώσις τοῦ
 ὑπουργείου τοῦ Μαρλοβορουγίας (ἀρχηγὸς τῆς φατρίας τῶν Οὐέ-
 γων) καὶ ἡ εἴσοδος τῶν Τσούων (ὑπὸ τὸν Βολιγγβρόκιον) εἰς τὴν
 ἀνακτοβούλιον τῆς βασιλείας τῆς Ἀγγλίας Ἀννης, ὁ θάνατος
 τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐ-
 τοῦ (ὁ ἀντιποιοῦμενος τὸν Ἰσπανικὸν θρόνον) Κάρολος καὶ εἰς
 τὰς κληρονομικὰς χώρας τοῦ Αὐστριακοῦ οἴκου καὶ ὡς αὐτοκρά-
 τωρ τῆς Γερμανίας καὶ τέλος αἱ νίκαι τοῦ δουκὸς τοῦ Βανδῶ-
 μου ἐν Ἰσπανίᾳ παρέσχον εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' περὶ τὰ τέλη
 τοῦ βίου αὐτοῦ ἀπροσδοκῆτως εὐνοϊκὴν εἰρήνην. Καὶ κατὰ πρᾶ-
 τιν συνομολόγησε μετὰ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, αἵτινες ἐπὶ
 σης δὲν ἐπεθύμουν τὴν ἐκ νέου ἔκτασιν τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν
 μετὰ τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας, εἰρήνην ἐν Οὐτρέιτχ τὸ 1713,
 δεῖ ἥς Φίλιππος ὁ Ε' ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας καὶ

τῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης κτήσεις αὐτῆς, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ μὴ δύνανται ποτε νὰ ἐνωθῶσι τὰ στέμματα τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας.

Ἡ Ἀγγλία ἔλαβε παρὰ τῆς Ἰσπανίας τὴν Γιβραλτάρ καὶ τὴν Μινόρ-
καν· ἡ Πρωσία τὴν τῶς Ἰσπανικῆς ἀνω Γαλδρίαν καὶ τὴν ὑπὸ πάν-
των ἀναγνώρισιν τῆς νέας αὐτῆς βασιλείας, ἡ Σαβαυδία τὴν Σικελίαν
ὡς βασιλείον, τὴν ὁποίαν ὅμως μετ' ἐλίγον ἡναγκάσθη νὰ ἀνταλλάξῃ
μὲ τὴν Σαρδηνίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέχθη τὴν εἰρήνην ταύτην ἐν Ῥαστάτῃ τὸ
1714 καὶ ἔλαβε τὰ ἐξαρτήματα τῆς Ἰσπανίας, δηλ. τὸς Κά-
τω Χώρας, τὴν Νεάπολιν, τὸ Μεδιόλανον καὶ τὴν Σαρδηνίαν·
οἱ δὲ ἐκλεκτοὶ τῆς Βαυαρίας καὶ Κολωνίας ἐπανῆλθον εἰς τὰ
ὀξέωματα αὐτῶν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου διαπραγματευθεῖσα αὐ-
τῇ εἰρήνῃ ἐκυρώθη ἐν τῇ ἐν Ἀργόβι B δὲ τῇ παρὰ τὴν Ζυ-
ρίχην καὶ ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.

Ὁ τρίτος πόλεμος (1700—1721).

§. 21. Αὐγούστος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Πολωνίας καὶ ἐκλεκτὸς
τῆς Σαξονίας, ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Δανίας, ἵνα ὤρε-
ληθέντες ἐκ τῆ νεότητος Καρόλου τοῦ IB ἀναγκάσωσιν αὐτὸν
νὰ ἀποδώσῃ πάντα τὰς χώρας, ὅσας ἡ Σουηδία εἶχεν ἀποσπά-
σει ἀπὸ τοῖς Ῥώσοις, τοῖς Πολωνοῖς καὶ τοῖς Δανοῖς.

1) Ὁ Δανικὸς πόλεμος (1700). Ὁ πόλεμος ἤρχισε δι' εἰτ-
βολῆς τῶν Δανῶν εἰς τὸ Σλεσσοῦιον (τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ὁ γαμ-
βρός τοῦ Καρόλου, δούξ τοῦ Ὀλστείνου-Γοττὸρπου) καὶ τῶν Σα-
ξόνων εἰς τὴν Λιβονίαν. Ὁ νέος βασιλεὺς, γραφεὶς κατὰ πρῶτον
ἐναντίον τῶν πλησιεστέρων ἐχθρῶν Δανῶν, ἠνάγκασεν αὐτοὺς διὰ
τολμηρᾶς ἀποβάσεως εἰς τὴν Σηλανδίαν νὰ ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τὴν
κατὰ τῆς Σουηδίας συμμαχίαν καὶ νὰ ἀποδώσωσι πάντα τὰ
ὑπ' αὐτῶν κυριευθέντα· συγχρόνως ὅμως ἐπαρουσιάσθη καὶ τρί-
τος ἐχθρὸς αὐτοῦ, ὁ Τζάρς τῆς Ῥωσσίας.

2) Ὁ Ῥωσσικὸς καὶ Σαξονικὸς πόλεμος (1700—1706).
Ὁ Πέτρος μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ ἐσπευσεν εἰς Εὐθείαν
τοῦ εἰς τὴν Λιβονίαν εἰσβάλλοντος βασιλέως τῆς Πολωνίας
καὶ ἐπ' ἐλπίσιν τὴν ἐν Ἰγγερμανλανδίᾳ Νόρβαν· ἀλλ' ὁ Κά-

ρulos ἐλύσε τὴν πολιορκίαν ταύτην διὰ λαμπρᾶς νίκης (1700) κατὰ τοῦ πολλῷ πολυπληθεστεροῦ Ῥωστικοῦ στρατοῦ τοῦ πολιορκούντος τὴν πόλιν, ἐδίωξε τοὺς Σάξονας ἐκ τῆς Λιβονίας, εἰσέβαλε τροπαιούχος εἰς τὴν Πολωνίαν, ἀπέβριψε πάσης τᾶς περὶ εἰρήνης προτάσεις αὐτῶν καὶ ἠνάγκασε τοὺς Πολωνοὺς νὰ καθαιρέσωσι τὸν βασιλέα αὐτῶν Αὐγουστον τὸν Β' καὶ νὰ ἐκλέξωσι τὸν εἰς αὐτὸν ἀσπιωμένον Βοϊδόδον Στατίσλαον Λετσίנסκον (1704), ὅστις διὰ νέων νικῶν τοῦ Καρόλου κατὰ τῶν Σάξόνων γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς. Ἐνῷ δὲ ἄφησε καιρὸν εἰς τὸν ἐπικινδυνώδεστερον ἐχθρὸν αὐτοῦ Πέτρον ν' ἀνανεώσῃ τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν κατακτήσεις αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὰς διὰ τῆς ἰδρύσεως νέας πρωτευούσης, τῆς Πετροπόλεως, ἐπὶ Σουηδικοῦ ἐδάφους (1703), εἰσβαλὼν εἰς τὴν Σαξονίαν, ἠνάγκασεν Αὐγουστον τὸν Β' εἰς τὴν εἰρήνην τῆς παρὰ τὴν Λειψίαν Ἀλτρανσταϊντς ν' ἀναγνωρίσῃ ὡς βασιλέα τῆς Πολωνίας τὸν Στατίσλαον Λετσίנסκον καὶ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν Ῥώσων συμμαχίας.

3) Ῥωστικὸς πόλεμος μέχρι τοῦ 1709. Στρογγύη τῆς ἐνέργειας. Πάντες ὁμοῦ οἱ καρποὶ τῶν λαμπρῶν τούτων κατορθωμάτων ἀπωλέσθησαν διὰ τὸ σκληρὸν καὶ παράτολμον τοῦ Καρόλου· διότι μετὰ μακρὰν καὶ ἀσκοπον περιπλάνησιν ἐν Πολωνίᾳ καὶ Σαξονίᾳ παρέσυρεν αὐτὸν ἡ καταφρόνησις τῶν Ῥώσων νὰ συλλάβῃ τὸ σχέδιον πρὸς ἐκθρόνισιν τοῦ ἔνεκα τῶν νεωτερισμῶν αὐτοῦ μισουμένου Τζάρου, καὶ ἤδη διὰ τελευτῶν καὶ δαπῶν εἶχε προχωρήσει μέχρι τῶν πέραν τοῦ Δανάριος καὶ ἠπεῖλει τὴν Μόσχαν, ὅτε παραπεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἐτμάννου τῶν Κοζάκων Μαζέππα, ὅστις διὰ τῆς βοηθείας αὐτοῦ ἠθέλησε νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν Τζάρον, ἀντὶ νὰ προβῇ κατ' εὐθείαν κατὰ τῆς Μόσχας, ἔλαβε πλαγίαν ὁδὸν διὰ τῆς Οὐκραίνης, ἵνα αὐτόθι ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Μαζέππα. Ἄν καὶ οὗτος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων στρατιωτῶν μόνος ὡς φυγὰς ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα, οὐχ ἦττον ὁ Κάρολος, εἰ καὶ ἀπέντα πολλὰς ἐναντιότητας ἐκ μέρους τῶν ἐμπειροτέρων στρατηγῶν αὐτοῦ, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ ἐν μέσῳ βαρυτάτου χειμῶνος, καὶ οὕτως ἠττήθη παρὰ τὴν Πουλτάκην τὸ 1709 κατὰ

κράτος ὑπὸ τῶν Ῥώσων, ὥστε διέφυγεν εἰς τὴν Τουρκίαν μετ' ὀλίγης μόνον ἀκολουθείας.

4) Κάρολος ὁ IB' ἐν τῇ Τουρκίᾳ (1709—1714). Ἐκ τῆς ἐν Τουρκίᾳ πενταετοῦς διατριβῆς τοῦ Καρόλου ὠφεληθέντες οἱ ἔχθροί αὐτοῦ ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν αὐτῶν καὶ οὕτως ὁ μὲν Αὐγούστος Β' ἐξεδίωξε τὸν βασιλέα Στανίσλαον ἐκ τῆς Πολωνίας καὶ ἀνέκτησε τὸ βασίλειον τοῦτο, οἱ δὲ Δανοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Σλεσουϊόν καὶ τὸ δουκάτον τῆς Βρέμης, ὁ δὲ Πέτρος ἐθέρωσε τὰς κυριωτέρας ὠφελείας, συμπληρώσας τὴν κατάρκτησιν τῶν Σουηδικῶν ἐπαρχιῶν. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις Κάρολος ὁ IB' ἐκίνησε τὸν σουλτάνον εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, καθ' ὃν ὁ Πέτρος ἀπεκλείσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ παρὰ τὸν Προῦτον καὶ ἐσώθη μόνον δι' εἰρήνης, ἐξαγορασθείσης ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Λίκατερίνης διὰ δωροδοκίας τοῦ μεγάλου βεζύρου. Οὐχ ἦσαν ὁ Κάρολος ἔμεινεν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐλπίζων νὰ κατορθώσῃ τὴν λύσιν τῆς εἰρήνης, καὶ ἐκ τούτου ἀντέστη διὰ τῆς εἰας, ὅτε οἱ Τούρκοι χθέλκσαν ν' ἀναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασίλειόν του. Οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὸν ὀχυρὸν οἶκον αὐτοῦ παρὰ τὸ Βένδερν ἐξ ἐξόδου καὶ τὸν συνέλαβον αἰχμάλωτον, μεχρικοῦ τέλους (περὶ τὰ τέλη τοῦ 1714) ἡ εἰδῆσις, ὅτι οἱ Σουηδοὶ ἐσκόπουν νὰ ἀναθέτωσι τὴν κυδέρνησιν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Οὐλερίκην τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ μεγάλης ταχύτητος καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ.

5) Ἐπίθεσις τοῦ Καρόλου κατὰ τῆς Νορβηγίας καὶ θάνατος αὐτοῦ. Ἐν τῇ μεταξὺ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Α' καὶ Γεώργιος ὁ Α', ἐκλέκτωρ τοῦ Ἀνοθερόου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, εἶχον ἐνωθῇ μετὰ τῶν ἔχθρῶν τῆς Σουηδίας, ἥτις ἀπώλεσε τὰς τελευταίας κτήσεις αὐτῆς ἐν Γερμανίᾳ (τὴν Στραλσούνδην καὶ Βισμάρκην). Ἐνῷ δὲ ὁ Κάρολος ἐκράτει μετέωρον Πέτρον τὸν Μέγαν διὰ διαπραγματεύσεων, συνεκέντρωσε τὰς τελευταίας δυνάμεις τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, ἵνα, ἀποσπᾶσας τὴν Νορβηγίαν ἀπὸ τῆς Δανίας, ἀποζημιωθῇ διὰ τὰ ἀπολεσθέντα. Ἡ πρώτη πρὸς τοῦτο ἐκστρατεία ἀπέτυχεν ἕνεκα τοῦ χειροῦ, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἐπεσεν ἡ

Κάρολος εἰς τὰς τέτταρας τὰς πρὸ τῆς ὑπ' αὐτοῦ πολιορκουμένης Φριδερικοχάλλης, πιθανῶς διὰ δολοφόνου χειρὸς, θύμα συνωμοσίας τὸ 1718 βεβηχέναι τὴν ἡλικίαν.

6) Ὁ πόλεμος ἀπεπερατώθη δι' ἰδιαίτερον συνθηκῶν μετ' ἑκάστου τῶν ἀντιπάλων τῆς Σουηδίας, καὶ οὕτως 1) ἡ Δανία ἔλαβε μέρος τοῦ Σλεσούτου καὶ ἐπώλησε τὴν Βρέμην καὶ Βέρδην εἰς τὸ Ἀννόβερον, 2) ἡ Πρωσσία ἀντὶ 8 $\frac{1}{2}$ ε. δρ. ἔλαβε τὴν πόσιν Πομμερανίαν μέχρι τοῦ Πσένου ποταμοῦ μετὰ τῶν νήτων Οὔσεδόμεης καὶ Βολλίνης, 3) οἱ Ῥώσσοι δι' ἐπανειλημμένων δρώσεων τῶν Σουηδικῶν παραλίαν ἐξεδίεσαν κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Νυσταίτης (1721) τὴν παραχώρησιν τῆς Λιβονίας, Ἑσθονίας, Ἰγγερμανλανδίας καὶ μέρους τῆς Καρελίας, ἀπέδωκαν ὁμῶς τὴν Φιννίαν. Οὕτως ἡ Σουηδία ἀπώλεσε τὴν εἰς τὸν Βορρᾶν ὑπεροχὴν καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀνυψώθη εἰς μεγάλην Εὐρωπαϊκὴν δυνάμιν ἡ Ῥωσσία.

Αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ ΣΤ (1711 — 1740).

§. 22. 1) *Εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων* (1714-1718), ἐν ἡγχαρὸν ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐκδωχθέντων Ἑνετῶν, ἀνέλαμψε καὶ πάλιν ἡ στρατηγικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου τῆς Σαξωνίας, ὅστις ἐκέρδησε παρὰ τὸ Πιτροβαρδίνον καὶ τὸ Βελιγράδιον δύο λίαν λαμπράς νίκας, ὥστε οἱ Τούρκοι εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Πασσαροβιτίου ἡναγκάσθησαν νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθέντα (τὸ δουκάτον τῆς Κροατίας καὶ μέρη τῆς Σερβίας καὶ Βλαχίας).

2) *Ἡ πραγματικὴ καθέφρωσις*. Ὅπως πρὸ 20 ἐτῶν ἐν Ἰσπανίᾳ, οὕτω καὶ ἐν Αὐστρίᾳ συνέβη νὰ ἐκλείψωσιν οἱ ἄρρενες ἀπόγονοι τοῦ Ἀψβουργικοῦ οἴκου. Εἶχε μὲν διατάξει ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσήφ Α', ἵνα, ἐκλιπόντων τῶν ἄρρένων διαδόχων, ἀναβῶσιν εἰς τὴν θρόνον αἱ θυγατέρες αὐτοῦ, ὧν ἡ μὲν εἰχε συζευχθῇ τὸν ἐκλεκτόρα τῆς Βαυαρίας Κάρολον Ἀλβέρτον, ἡ δὲ τὸν τῆς Σαξονίας Αὐγούστον Γ', ἀλλὰ Κάρολος ὁ ΣΤ, μεταβαλὼν τὴν διάταξιν ταύτην τῆς διαδοχῆς διὰ τῆς Καλομένης πραγματικῆς καθέφρωσις, ὥρισεν, ἵνα ἐν ἐλλείψει

ἀρρένων κληρονόμων διαδεχθῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν ἀδιαίρετων Αὐστριακῶν χωρῶν αἱ ἴδιαι θυγατέρες καὶ οἱ ἀπάρχοι αὐτῶν, καὶ μόνον, ἐάν καὶ οὗτοι ἐξέλπιον, νὰ διαδεχθῶσι τὸν θρόνον αἱ θυγατέρες Ἰωσήφ τοῦ Α' καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν. Τὸ δὲ κύριον μέλημα τῆς πολιτικῆς τοῦ Καρόλου ἦτον ν' ἀναγνωρισθῇ ἡ καθιέρωσις αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἰδίων χωρῶν καὶ τῶν ξένων δυνάμεων.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως, δι' ἣς τὸ Γερμανικὸν κράτος ἀνεγνώριζε τὴν καθιέρωσιν ταύτην, διαμεριμνήθησαν ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Σαξονία. Τὸν ἐκλέκτορα ἑμῶς τῆς τελευταίας ἐξήτησεν ὁ Κάρολος νὰ κεράσῃ, ἀποστηρίξας αὐτὸν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ Πολωνικοῦ στέμματος· ἀλλὰ διὰ τῆς πράξεως ταύτης περιπλέκη ἐν πόλεμον, καὶ ἀπώλεσε μέρος τῶν διὰ πολλῶν οὐσῶν ἐγγυηθεισῶν Αὐστριακῶν χωρῶν.

3) Ὁ περὶ τῆς Πολωνίας καὶ Ἰταλίας πόλεμος (1733—1738). Ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Αὐγούστου τοῦ Β', Λουδοβίκος ὁ ΙΕ' βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὑπεκίνησε μέγα μέρος τῶν εὐγενῶν τῆς Πολωνίας ν' ἀνυψώσωσιν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς πατρίδος αὐτῶν τὴν πενθερὰν τοῦ Στανίσλαου Λετοϊσκιν, ἐνῶ ἐτέρα γατρία, ὑποστηρίζομένη ἐπὶ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ἐξέλεξε τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξονίας Αὔγουστον Γ', υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως. Ὁ μὲν Στανίσλαος ἐξεδιώχθη ἐπὶ στρατοῦ Ῥώσων καὶ Σαξόνων, ἀλλ' οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, Ἰσπανίας καὶ Σαρδηνίας ἀντελήφθησαν αὐτοῦ καὶ ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸν πόλεμον, τοῦ ὁποῦοι θέατρον ἦτον ἡ Ἰταλία καὶ ὁ Ἄνω Ῥήνος. Ἡ δὲ Λοθαριγγία, τῆς ὁποίας ὁ δούξ Φραγκίσκος Στέφανος ἐμελλε νὰ γείνη σύζυγος τῆς προσφυτέρας θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μαρίας Θηρεσίας, ἡ Αὐστριακὴ Λομβαρδία, ἡ Νεάπολις καὶ ἡ Σικελία κατελήφθησαν ἐπὶ τῶν συμμάχων. ἐνῶ εἰς τὴν Ῥῆνον ἀντείχε τοῦλάχιστον ἀμυνόμενος ὁ πρίγκις Εὐγένιος κατὰ τοῦ τετραπλίου ισχυροτέρου ἐχθροῦ, ὃν καὶ κατὰ ὑποστηρίζομενος, ἐνῶ οἱ ἐν Ἰταλίᾳ αὐτοκρατορικοὶ στρατηγεῖς ἀπώλεσαν τὰ πάντα πλὴν τῆς Μαντούας. Μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις συνωμολογήθη τὸ 1738 ἡ ἐρρήνη τῆς Βιέννης, δι' ἣς ὁ μὲν Στανίσλαος, παρατηθεὶς τῶν ἐπὶ τοῦ Πολωνικοῦ

θρόνῳ ἀξιώσεων αὐτοῦ, ἔλαβεν εἰς ἀποζημίωσιν τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Βάρνην ὑπὸ τὸν ὅρον τὰ δουκάτα ταῦτα μετὰ τὴν θάνατον αὐτοῦ, ὡς κληρονομία τῆς θυγατρὸς του βασιλίσσης τῆς Γαλλίας, να ἐνωθῶσι μετ' αὐτῆς, ἐνῶ ὁ τέως δούξ τῆς Λοθαριγγίας Φραγκίσκος Στέφανος ἔλαβεν εἰς ἀποζημίωσιν, ἐκ τῶν πόντων τῶν Μοδάων (1737), τὸ γερμεῖον μέγα δουκάτου τῆς Τοσκάνης· ὁ δ' αὐτοκράτωρ παρὰχωρήσας τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν εἰς τὸν Ἰνφάντην τῆς Ἰσπανίας Λὸν Κάρολον ἀντὶ τῆς Πάρμης καὶ Πλακεντίας, ἔλαβε τὴν ἐγγύησιν τῆς Γαλλίας διὰ τὴν πραγματικὴν καθιέρωσιν.

4) *Πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας* (1730—1739). Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας Ἀννα, ὡφελουμένη ἐκ τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Περσίας ἐκρηγνέντος πολέμου, ἐζήτησε ν' ἀνακτήσῃ τὴν διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Προῦτου ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου ἀπολεσθεῖσαν Ἀζορικτὴν χώραν, ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν. Ἀλλ' ὅμως λίαν ἀτυχῆς ἐστάθη ὁ σύμμαχος αὐτῆς αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κάρολος, ὅστις συμμετέσχ' ἐν τῷ πολέμῳ ἐπ' ἐλπίδι ν' ἀποζημιωθῇ ἐν Τουρκίᾳ διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας· διότι οἱ Τούρκοι κατὰ τὰς τρεῖς ἐκστρατείας τοῦ πολέμου τούτου πανταχοῦ ἐνίκησαν τοὺς ὀλιγοριθμοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Εὐγένιου (1736) κινῶν στρατηγούμενους Αὐστριακοὺς στρατοὺς, καὶ οὕτως εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Βελιγραδίου (1739) ἀνέκτησαν μέγα μέρος τῶν πρώην ἀπολεσθέντων, καθόσον ὅρια τῶν δύο κρατῶν ὠρίσθησαν ὁ Δούναβις καὶ ὁ Σάβος, ἐνῶ ἡ Ῥωσσία ἐτήρησε τὴν Ἀζορικτὴν χώραν.

Ὁ περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμος (1740—1748) καὶ οἱ δύο πρώτοι Σιλεσιακοὶ (1740—1745).

§ 23. Ὅτε διὰ τοῦ θανάτου Καρόλου τοῦ ΣΓ' ἐξέλειπον οἱ ἄρρενες τοῦ Ἀψβούργικου οἴκου καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μαρία Θηρεσία (1740—1780) ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῆς Αὐστρίας, Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας Κάρολος Ἀλβέρτος, στηριζόμενος εἰς τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ μιᾶς τῶν θυγατέρων τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου τοῦ Δ', ἀπέπεινεν ἅ-

Ο Αοθαριγγοδισοίχορ ἐν Αυστρία Τοσκάνη, Μοδένη καὶ Παρμα.
Φραγκίσκος Δ' μέγας δούξ τῆς Τοσκάνης 1737, αὐτοκράτωρ (1745-1765)
σύζυγος τῆς Μαρίας Θηρεσίας, † τὸ 1780.

Ἰωσήφ Β' αὐτοκράτωρ 1730-1790
Λεοπόλδ Β' μέγας δούξ τῆς Τοσκάνης ἀπὸ
τοῦ 1765, αὐτοκράτωρ δὲ ἀπὸ τοῦ 1790-1792
Φερδινάνδος
νομφεῖται τὴν κληρονομίαν
τῆς Μοδένης

Φραγκίσκος Δ' δούξ τῆς Μοδένης
Ἰωάννης Β' διευθύνων τὴν Γερμανικὴν
Ὁμοσπονδίαν (1818-19)
Φραγκίσκος Ε'

Μαρία Λουίζα Φερδινανδ' Α' Κάρλος Λεοπόλδος Β'
σύζ. Ναπολέοντος αὐτοκράτωρ σύζ. αὐτοῦ Σοφία τῆς Τοσκάνης
τοῦ Α', δούκισσα 1835-48 τῆς Βαυαρίας
τῆς Πάρμης, † 1817
Φερδινάνδος

Φραγκ. Ἰωσήφ Α' Φερδινάνδος Μαξιμιλιανός
αὐτοκράτωρ, σύζ. αὐτοῦ αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικοῦ
Ἐλισάβετ τῆς Βαυαρίας
Ρωδῶλος.

ζιώται· ἐπὶ τῆς Αὐστριακῆς μοναρχίας· καὶ εἰς τοῦτο ὑπεστή-
ρίχθη ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, εἰ καὶ αὐταὶ εἶχον ἀνα-
γνωρίσει τὴν πραγματικὴν καθιέρωσιν.

Ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὠρελήθει ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσ-
σίας Φρειδερίκος Β' ὁ Μέγας· ἐζήτησε νὰ πραγματοποιήσῃ ἀρ-
χαίως ἀξιώσεις τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Σιλεσιακῶν δυνάμεων,
Βρεῖγης, Λειγνίτσης καὶ Βολυζίας, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς ἡγεμο-
νίας Ταιγερνδέρφης, καὶ ἐπειδὴ ἡ Μαρία Θηρεσία δὲν ἐδέχετο
νὰ παραχωρήσῃ ταῦτα,

ἤρμυσεν ὁ πρῶτος Σιλεσιακὸς π' ἄλφρος (1740—42) διὰ
τῆς ταχείας κατακτήσεως τῆς σχεδὸν ἀπροφυλάκτου Σιλεσίας·
Αὐστριακῆς στρατῆς, σπεύσας ἐκ τῆς Μοραβίας πρὸς ἀνάγκησιν
τῆς Σιλεσίας, ἤττηθη παρὰ τὴν οὐ μακρὰν τῆς Βρεῖγης Βολ-
τίτσην τὸ 1741 ὑπὸ τοῦ Πρώτου στρατάρχου Σβερίνου.
Μετὰ ταῦτα συνωμολογήθη συμμαχία μεταξὺ πάντων τῶν
ἐχθρῶν τῆς Μαρίας Θηρεσίας (τῆς Βαυαρίας, Γαλλίας, Ἰσπα-
νίας, ὕστερον δὲ καὶ τῆς Σαξονίας καὶ Πρωσίας) ἐν Νυμφεν-
βούργῃ πρὸς διαμελισμὸν τῆς Αὐστρίας, εἰ καὶ ὑπῆρχεν ἡ πραγ-
ματικὴ καθιέρωσις.

Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ Γαλλικοῦ
στρατοῦ, ἤνοιξε τὸν πόλεμον, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ
ἀναγκρυσθεὶς ἐν Λιντς ἀρχιδουξ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλ' ἡ Μαρία
Θηρεσία διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῆς ἐμπειρίας ἐν τῇ ἐν Πρωσ-
σῳγγῇ Οὐγγρικῇ διαίτῃ κατώρθωσε νὰ ἐνθουσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῆς
τοιοῦτον τοῖς Οὐγγροῖς, ὥτε οὗτοι ἔθνησαν ἀμέσως εἰς τὴν διάθεσιν
αὐτῆς 400000 ἀνδρ. Τὰ δὲ λάθη τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς ἀρτίαν
καρπὸν εἰς τοῖς Οὐγγροῖς νὰ συμπληρώσωσι τὰς προπαρασκευά-
σων· διότι ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας ἀντὶ νὰ στραφῇ κατὰ
τῆς Βιέννης, ἐστράφη πρὸς τὴν Βοημία, τῆς ὁποίας ἀνηγορεύ-
θη βασιλεὺς ἐν Πράγῃ. Ὁ αὐτὸς ἐξελέχθη καὶ ἐν Φραγκφούρτῃ
αὐτοκράτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κάρολος Ζ' (1742—45) καὶ ἐστὶ
ῥῆθ. Ἀλλ' ὅτε ἐφθασεν εἰς τὸ τέμας τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ, ἐ-
στράφη καὶ ἡ τῆς, διότι ἐκ τῶν δύο Οὐγγρικῶν στρατῶν ὁ μὲν
εἰς ἀνάκτησιν τὴν Αὐστρίαν, κατέλαβε τὴν Βαυαρίαν καὶ ἀντὶ

γέφυραν ἐν Μονάχῳ ἡγεμονίδα αὐτῆς τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν, ἡ δὲ ἕτερος μετέβη εἰς τὴν Βοημίαν.

Ἐνίκησε μὲν Φριδερίκος, ὁ Μέγας, τὸν πρίγκηπα Κάρολον τῆς Λοθαριγγίας, ἀδελφὸν τοῦ συζύγου τῆς Μαρίας Θηρεσίας παρὰ τὴν ἐν Βοημίᾳ Τσαρλαυίαν (τὴν 17 Μαΐου 1712), ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη ἐχειροτέρευσε τὴν θέσιν Καρόλου τοῦ Ζ', διότι ἐπὶ νῆαυε τὴν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πρωσίας εἰρήνην τῆς Βρεσλαυίας, δι' ἧς ἡ Μαρία Θηρεσία παρεχώρησε τὴν Κάτω καὶ Ἄνω Σιλεσίαν μέχρι τοῦ Ὄππα μετὰ τῆς κομητείας τῆς Γλάτσας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ὡς τὸν ἐπικινδυνωδέστατον ἐχθρὸν αὐτῆς διὰ νὰ ἀποσπᾷ αὐτὸν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐχθρῶν.

Τὸ 1743 ἔτος οἱ σύμμαχοι Καρόλου τοῦ Ζ' Γάλλοι ἠττήθησαν πλησίον τῆς παρὰ τὸν Μοῖνον Δατιγγης ὑπὸ στρατοῦ καλουμένου πραγματικοῦ καὶ συνισταμένου ἐξ Ἀγγλων, Ἀννοβερίων καὶ Ἀσσιζτῶν, ὃν ἦγεν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος, ὁ Β', πρὸς δὲ τούτοις προστεθήσαν εἰς τοὺς συμμάχους τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἡ Σαρδηνία, ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Σαξονία. Τὰ συμβεβηκότα ὁμῶς ταῦτα παρεκίνησαν Φριδερίκον τὸν Β', ὅστις ἤρχισε νὰ φοβῆται περὶ τῶν νέων κτήσεων αὐτοῦ ν' ἀρχίσῃ τὸν δεύτερον Σιλεσιακὸν πόλεμον (1744—1745), καθ' ὃν εἰσβάλων εἰς τὴν Βοημίαν, ἐκυρίευσεν τὴν Πράγαν, ἐνῷ Κάρολος ὁ Ζ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κληρονομικὴν χώραν αὐτοῦ Βαυαρίαν. Ὅτε ὁμῶς οὗτος ὀλίγον τι μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μαξιμιλιανὸς Ἰωσήφ παρητήθη εἰς τὴν εἰρήνην τῆς παρὰ τὸν Λέχον Φύσεως (1745) ἀπὸ πάσης ἀξιώσεως ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν καὶ ὁ σύζυγος τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ὁ μέγας δούξ τῆς Τοσκάνης αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς πλειανοψηφίας τῶν ἐκλεκτῶν, καὶ ἐβασίλευσεν ὡς Φραγκίσκος Δ' (1745—1766). Οἱ Αὐστριακοὶ οὐ μόνον ἐξεδιόξαν τοὺς Πρώσους ἐκ τῆς Βοημίας, ἀλλ' ἐπροχώρησαν καὶ εἰς τὴν Ἄνω Σιλεσίαν ἠττηθέντες ὁμῶς ὑπὸ τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Ὀχεγφρειδβέργην, κατεδιώχθησαν εἰς τὴν Βοημίαν, ἐνθα καὶ πάλιν ἠττήθησαν παρὰ τὴν Σόρβην. Ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ τοῦ νὰ εἰσβάλῃσιν ἡνωμένοι μετὰ τῶν Σαξόνων εἰς τὰς χώρας τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας, ἐματαιώθη διὰ τῆς νίκης τοῦ γέροντος πρίγκηπος τῆς Δεσσαυίας παρὰ

Οἱ βασιλεῖς τῆς Πρωσίας

1) Φρ:δερίκος δ' Α' 1701—1713

2) Φρ:δερίκος Γουλιέλμος δ' Α' (1713—1740)

3) Φρ:δερίκος Β' δ' Μέγας (1740—1786) Αὔγουστος Γουλιέλμος † 1758 'Ερρίκ, † 1802. Φερδινάνδος, † 1813
σύζυγος αὐτοῦ 'Ελισάβετ
τῆς Προυνσείγγης

4) Φρ:δερίκος Γουλιέλμος δ' Β' Αουδ. † 1806. Αὔγουστ. † 1813
1786—1797

5) Φρ:δερίκος Γουλιέλμος δ' Γ' 1797—1810
σύζυγος αὐτοῦ Αουίκα τοῦ Μεκλεμβούργου
Στέφλιτς, († 1810).

6) Φρ:δερίκος Γουλιέλμος δ' Δ' † 1861 7) Γουλιέλμος δ' Α' πρίγκιψ
τῆς Πρωσίας ἀντιβασιλεὺς τὸ 1858,
καὶ βασιλεὺς τὸ 1861· σύζυγος αὐτοῦ
Αὐγούστα τῆς Σαξονικῆς Βαυαρίας.

Φρ:δερίκος Γουλιέλμος γεν. τὸ 1831
σύζυγος αὐτοῦ Βικτωρία
ἡγεμονίς τῆς Ἀγγλίας

Κισσελοδόρφον καὶ ἡ εἰρήνη τῆς Δριαδης τὸ 1745 ἐκώρσε
τὴν κατοχὴν Φριδερίκου τοῦ Β' ἐπὶ τῆς Σιλεσίας καὶ Γαλάττης.

Μόνῃ ἡ Γαλλία καὶ Ἰσπανία ἐγκαλοῦνθσαν τὸν πόλεμον,
ἐκείνη μὲν εἰς τὰς Αὐστριακὰς Κάτω Χώρας, αἵτινες σχεδὸν
ὅλα ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατάρχου Μαυρικίου Σά-
ξης, ἀμφότεραι δ' ὁμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀνευ ὅμως διαρκoῦς
ἐπιτυχίας. Ὅτε δ' ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας Ἐλισάβετ
ἀπέστειλε στρατὸν εἰς τὸν Ῥῆνον, συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη τοῦ
Ἀκυ'σγράφου τὸ 1748, δι' ἧς ἡ μὲν Γαλλία ἀπέδωκε πάσας τὰς
κατακτήσεις αὐτῆς, ἡ δὲ Αὐστρία παρεχώρησε τὴν Πάρμαν καὶ
Πλακεντιάν εἰς τὸν Ἰνφάντην τῆς Ἰσπανίας (δὸν Φίλιππον).

Ὁ ἐπιτελής πόλεμος (1756—1763).

§. 24. Μεταβολὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς. Ὀλίγον
μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Δρέσδης συνωμολογήθη μυστικὴ συμμα-
χία μεταξὺ τῆς Μαρίας Θηρεσίας καὶ τῆς διὰ δικτικῶν λό-
γων τοῦ Φριδερίκου προβληθείσης αὐτοκρατείας τῆς Ῥωσ-
σίας. Ἐλισάβετ, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνάκτησιν τῆς Σιλεσίας
καὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς Πρωσίας, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ἡ διὰ
τὴν ἀνύψωσιν τῆς Πρωσίας ζήλοτυπούσα Σαξονικὴ αὐλὴ.
Μετὰ δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀκυ'σγράφου διὰ τῶν προσπαθειῶν
του κατάρθρωσε πρῶτος μὲν ὁ πρέσβυς τῆς Αὐστρίας ἐν Παρι-
σίοις καὶ ὕστερον ὁ πρωθυπουργός αὐτῆς κόμης Καουνίτσιος
νὰ συνδιλλάξῃ τὴν Αὐστροίαν καὶ Γαλλίαν, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία
περιπλεχθεῖσα εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Γαλλίας ἐνεκα τῶν ὀρίων
τῆς εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης προσκτηθείσης Ἀκαδίας,
συνεμάχησε μετὰ τῆς Πρωσίας πρὸς υπεράσπισιν τῶν ἐν τῇ
Γερμανίᾳ χωρῶν αὐτῆς (τοῦ Ἀνωδέρου). Οὕτω ταχέως μετε-
βλήθη τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν δυνά-
μεων.

Τὸ 1755 ἔτις. Ὁ Φριδερίκος, μαθὼν τὰ κατ' αὐτοῦ χαλκεύ-
μενα, ἐπρόλαβε τὴν προσβολὴν τῶν ἐχθρῶν, εἰσβαλὼν τὸ φθινό-
πωρον τοῦ 1756 ἀπροσδοκῆτως εἰς τὴν Σαξονίαν, καὶ καταλα-
βὼν τὴν Δρέσδην, ἀπέκλεισε τὸν ἐν τάχει συναθροισθέντα Σαξο-
νικὸν στρατὸν εἰς τὸ ὄχυρόν στρατόπεδον αὐτοῦ τῆς παρὰ τὴν

Λεσθην Πύργῳ διὰ τὴν ἀναγκάστην ἀ παραδοθῆ. Ὅτε δ' Αὐστριακὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Βράουνον ἐπροχώρει πρὸς ἀπελευθέρωσιν τὸν Σαξόνων, ὁ Φριδερίκος μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ του μεταβάς πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ εἰς τὴν Βοημίαν, τὸν ἐνίκησε πλησίον τῆς παρὰ τὸν Ἀλβιν Λοβοσίτης (τὴν 1 Ὀκτωβρίου), καὶ εἰτα ἠνάγκασε τοὺς ἐν Πύργῳ ἀποκεκλεισμένους Σαξόνους νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὸν καὶ διεχειμάσεν εἰς τὴν Σαξονίαν.

Τὸ 1757 ἔτος. Ὁ Φριδερίκος διὰ τῆς εἰς Σαξονίαν εἰσβολῆς αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν εὐλόγον πρόφασιν διὰ νὰ ἐρεθίσῃ τοῦ συμμάχου αὐτῆς ἐναντίον του. Πρὸς δὲ καὶ ἡ Σουηδία μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνακτήσεως τῆς Πρωσικῆς πρὸς τὴν Πομερανίαν καὶ διὰ δωροδοκίας τῶν τὰ πράγματα διεθυγνόντων εὐγενῶν ὑπὸ τῶν Γάλλων συνεμάχησε κατ' αὐτοῦ. Ἐνῶς δὲ ὁ Φριδερίκος ἀρῆκεν εἰς τοὺς ὀλιγαριθμούς αὐτοῦ (* Ἀγγίλους, Ἀσσιακαστειλίτας, Βροννβιγιόους καὶ Γοθανούς) τὴν φροντίδα νὰ ἀναγκαιώσῃ τοὺς Γάλλους, μέρος δὲ τοῦ στρατοῦ του ἀντέταξεν εἰς τοὺς Ῥώσους καὶ Σουηδοὺς, αὐτοὺς ἔστρεψε τὴν κυρίαν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας. Εἰςβαλὼν λοιπὸν εἰς τὴν Βοημίαν ἐκέρδησε μὲν τὴν νίκην τῆς Πράγης (6 Μαΐου) ἀπώλεσεν ὅμως τὴν στρατάρχην αὐτοῦ Σβερίνον, ὅστις ἐπὶ νῆγχε τὴν κρίσιν εἰς τὴν ἀμυδρῆς μάχην. Μέγα μέρος τοῦ ἡττηθέντος στρατοῦ κατέρυγεν εἰς τὴν Πράγαν, ἣν ὁ Φριδερίκος ἐπολιορκῆσεν. Ὅτε ὅμως στραφεῖς κατὰ τοῦ στρατάρχου Δαούνου, ἐρχομένου πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας, προσέβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ὀχυρὰν του θέσιν παρὰ τὴν Κολίνον (18 Ἰουνίου), ὁ Φριδερίκος ἡττήθη κατὰ πρῶτον καὶ ἠναγκάσθη συγχρόνως νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Πράγης καὶ νὰ ἀφίσῃ τὴν Βοημίαν. Ὅμως ἡ ἡττὰ αὕτη τοῦ βασιλέως Φριδερίκου παρεκίνησε τοὺς ἀπρακτοῦντας συμμάχους τῆς Αὐστρίας νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἀποφασιστικὴν κατ' αὐτοῦ προσβολὴν καὶ οὕτως 100000 μὲν Γάλλοι, προχωρήσαντες μέχρι τοῦ Οὐζούργιδος ἐνίκησαν τοὺς συμμάχους τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Ἀντεμβέκην, Ῥώσοι δ' ἐπίσης 100000, εἰσβαλόντες εἰς τὴν Α. Πρωσίαν ἐνίκησαν τὸν Πρωσὸν στρατάρχην Λεβάλδον παρὰ τὴν Γροσσαιγεργνδόρφην, ἔλαβον ὅμως ἀπροσδοκῆτως διαταγὴν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐκ τῆς Πρωσ-

σίας. Ὅτε δ' ὁ Φριδερίκος ἐπληροπορήθη ὅτι καὶ στρατὸς τοῦ Γερμανικοῦ κράτους καὶ δευτέρως Γαλλικὸς στρατὸς ἐπροχώρουν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Σαξονίας, ἐπιδράγῃ ἐναντίον τῶν Γάλλων καὶ τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ (54000 ὅλων ὁμοῦ) μετὰ 22000 καὶ ἐνίκησε τὸν ἐκ διαφόρων στοιχείων συγκείμενον στρατὸν ἐκείνων, τοῦ ὁποῖου οἱ στρατηγοὶ ἐδίχονάσουν, πλησίον τῆς παρὰ τὸν Σάλλαν *Ῥοσθάλης* (δ Νοεμβρίου). Ἀποῦ οὕτως ὁ Φριδερίκος ἐξησφάλισεν εἰς ἑαυτὴν τὴν κατοχὴν τῆς Σαξονίας, ἐσπευσε μετὰ τοῦ τροπαιούχου στρατοῦ του εἰς τὴν Σιλεσίαν, ἐνθα ὁ δούξ τῆς Βρουνσβέργης Βεβέρνης εἶχεν ἡττηθῆ καὶ αἰχμαλωτισθῆ πλησίον τῆς Βρεσλαύας. Μετὰ 33000 ἀνδ. ἐνίκησε παρὰ τὴν *Δε' θην* (δ Δεκεμβρίου) τὸν ἐξ 80000 ἀνδ. συγκείμενον Αὐστριακὸν στρατὸν τὸν ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Κάρολον, πρίγκηπα τῆς Λοθαριγγίας, καὶ Δάουνον. Ὁ πόλεμος τοῦ 1758 ἐπὶ τοὺς ἤχθηεῖς μὲν τὰ Α. ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φριδερίκου κατὰ Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσσω, τῶν ὁποίων τὴν ἐνέωσιν κατάρθωσε νὰ ἐμποδίσῃ, εἰς δὲ τὰ Δ. ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ στρατηγούμενων ὑπὸ τοῦ δουκὸς Φερδινάνδου τῆς Βρουνσβέργης κατὰ τῶν Γάλλων. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἤνοιξε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἔτους αὐτοῦ, διώξας τοὺς Γάλλους ἐκ τοῦ Ἀλβίου πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ νικήσας αὐτοὺς παρὰ τὴν *Κρεβέλλδην*. Αὐτὸς δ' ὁ Φριδερίκος ἐνίκησε μόνον διὰ μεγαλῆς θυσίας εἰς τὴν αἰματηρὰν μάχην τῆς οὐ μακρὰν τοῦ Κυστρίνου *Τζορνδόρφης* τοὺς πολυαριθμοτέρους Ῥώσσους, οἵτινες μετὰ τὴν κατάρκτησιν τῆς ἐπαρχίας Πρωσίας πολὺ βραδέως εἶχον προχωρήσει μέχρι τῆς μάχης τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ εἶχον κύσει τὴν Κυστρίνην. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Αὐστριακοὶ εἶχον προχωρήσει πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Ῥώσσω μέχρι τῆς Λουσατίας· καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς ἐσπευσεν αὐτόσε εἰς βοήθειαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Δαοῦνου γενοχωρουμένου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἐβρίκου, προσεβλήθη διὰ νυκτὸς εἰς θέσιν, ἐνθα εἶχεν ἀκαταλλήλως τοποθετηθῆ παρὰ τὴν *Ὀρχίρην* καὶ μετὰ μεγάλην ἀπώλειαν ἰνυχάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Οὐχ ἥττον ὅμως καὶ ἐκ τῆς ἥττης του ταύτης ὠφελήθη ὁ Φριδερίκος, διότι ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ Δαοῦνου, ἐδίωξε τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ κατὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Σιλεσίας, εἰτα

δὲ ἐκ τῆς Σαξονίας καὶ οὕτω κατὰ τέλη τοῦ ἔτους εἶχεν ἀνακτήσει πάσας τὰς χώρας αὐτοῦ ἐκτὸς τοῦ μέρους τῆς Πρωσσίας, ἐνθα ἔμεινον ἐτι οἱ Ῥώσσοι.

Τὸ 1759 ἔτος ἦτον διὰ τὸ Φριδερίκον τὸ ἀτυχέστατον παντός τοῦ πολέμου. Οἱ πρὸς τὸν Οὐιάδρον προβάντες Ῥώσσοι, νικήσαντες παρὰ τὴν οὐ μακρὰν τῆς Ζυλλιχαυίας Καὺν τὴν στρατηγὸν Βέδελον ἠνώθησαν μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Λαούδωνα, τὴν ὁποῖον πρότερον ὁ βασιλεὺς Φριδερίκος κατεσφόνει, ὅστις ὅμως κατέστη ὁ ἐπιφωότερος ἀντίπαλος αὐτοῦ, ὅπως πατὲρ ὁ Εὐγένιος τῆς Σαβαυδίας Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. Ὁ ἐξ 80000 συγκαίμενος συμμαχικός στρατός προσέβαλε τὸν Φριδερίκον παρὰ τὴν Κουτερσὸν ὄρηον πλησίον τοῦ παρὰ τὸν Οὐιάδρον Φραγκοφύρτου (12 Αὐγούστου), ἔχοντα 40000 ἄνδρ. Οὗτος εἶχεν ἥδη νικήσει τὴν ἀριστερὰν πτέρυγαν τῶν Ῥώσσω, ὅτε ὁ Λαούδων, ὅστις περιέμενε νὰ ἐνεργήσῃ ἀποφασιστικῶς εἰς κατάλληλον στιγμήν, ὁρμήσας, ἤρπασεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν νίκην καὶ οὕτω 18000 Ῥώσσοι ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐξ ὧν καὶ ὁ Γερμανὸς πομπτὴς Ἐβάλδος Κλάιστος ὁ αἰδὸς τοῦ «ἕαρος». Ὁ δὲ στρατηγὸς Φίγκιος, ὅστις ἐζήτει νὰ λάβῃ τὰ νῶτα τοῦ στρατοῦ τοῦ Δαούνου καὶ ν' ἀποκόψῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς Βοημίας, ἀποκλεισθεὶς ὑπὸ τῶν πολυαριθμοτέρων Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Μάξην, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ μετὰ 13000 ἄνδρ.

Καὶ οἱ σύμμαχοι τοῦ Φριδερίκου ὑπὸ τὸν δόγμα τῆς Βρουμβίλγης Φερδινάνδου ἐπολέμησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους τούτου κατὰ τῶν Γάλλων ἀτυχῶς, ὕστερον ὅμως διὰ τῆς παρὰ τὴν Μίδνην νίκης ἀφῆρταν πάλιν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν πάντα, ὅσα εἶχε πρότερον ὠφεληθῇ.

Τὸ 1760 ἔτος ἤρχισεν ἀτυχῶς διὰ τὸν Φριδερίκον, διότι ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Φονκέ, ὃν εἶχεν ἀφῆσει παρὰ τὴν Λανσχυίτην πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Σιλεσίας, προσβλήθεις ὑπὸ τῆς τριπλάσιας δυνάμεως τοῦ Λαούδωνος μετὰ πεισματωδестаτὴν ἀντίστασιν ἠχμαλωτίσθη μετὰ τοῦ ἡμίσεος τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο ὅμως μεταβάς ὁ Φριδερίκος εἰς τὴν Σιλεσίαν ἐνίκησε πλησίον τῆς παρὰ τὴν Καττιβάχην Λειγνίτης τὸν διπλάσιον στρατὸν τοῦ Λαούδωνος εἰς πεισματώδη

διώρον ἀγώνα (15 Αὐγούστου). Δι' ἐνεργητικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς νίκης ταύτης ἐματώσας τὴν μελετωμένην ἔνωσιν τῶν Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσων καὶ οὕτως ἡ Σιλεσία ἐσώθη. Ἐπίσης μετὰ λαμπρὰν νίκην παρὰ τὴν *Τοργαυέαν*, ἀποφασισθεῖσαν διὰ τῆς ἀνδρείας ἰδίως τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἱππικοῦ Ζεϊθίνου κατὰ τοῦ δευτέρου Αὐστριακοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Δάουνον, ὁ Φριδερίκος ἀνέκτησε καὶ τὴν Σαξονίαν.

Τὰ 1761—1763 ἔτη. Ἡ προτελευταία ἐκστρατεία τοῦ πόλεμου περιεῖχε τὴν μεγαλειτέραν ἢ αἱ ἄλλαι ἀπραξίαν. Ἡ πρὸ πολλοῦ σκοπούμενη ἔνωσις τῶν Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Σιλεσίας κατωρθώθη μὲν ἐπὶ τέλους, ἀλλ' ἕνεκα τῆς διχονοίας τῶν δύο στρατηγῶν Βουττουρλίνου καὶ Λαούδωνος δὲν ἐγένετο οὐδεμία προσβολὴ κατὰ τοῦ ὠχυρωμένου στρατοπέδου τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Βουνζελδίτσαν (συμμάχου τῆς Σβαϊδνίτσης) καὶ ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τῆς αὐτοκρατορίας Ἐλισάβετ ἀνέβη τὸν Ῥωσικὸν θρόνον ὁ ἐνθέρμος θαυμαστής τοῦ Φριδερίκου Πέτρος ὁ Γ', οὐ μόνον συνωμολογήθη εἰρήνη μετὰ Ῥωσσίας καὶ Πρωσσίας, ἣν ἐδέχθη καὶ ἡ Σουηδία, ἀλλὰ καὶ συμμαχία. Ὅμως ὁ Πέτρος μετὰ ἐξάμηνον κυδέρνησιν ἐδολοφρανήθη καὶ ἡ διαδόχος αὐτοῦ Αἰκατερίνη ἡ Β' διέταξε τοὺς Ῥώσους νὰ ἐπιστρέψωσι ἀμέσως ἐκ τῆς Σιλεσίας· οὐχ ἦττον ὅμως ὁ Φριδερίκος ὠφελήθη τοῦλάχιστον ἐκ τῆς παρουσίας αὐτῶν, ἵνα νικήσῃ τὸν Δάουνον παρὰ τὴν *Βυρκερσδόρφην* τὴν οὐ μακρὰν τῆς *Ραίχμυθάχης*· διότι μέρος τοῦ Αὐστριακοῦ στρατοῦ ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ ἐν ἀπραξίᾳ ἀπέναντι τῶν Ῥώσων, τῶν ὁποίων ὁ στρατηγός, εἰ καὶ εἴλαβε διαταγὴν ν' ἀναχωρήσῃ, ἐβράδυνεν ἐπ' ταύτης. Ὅτε δὲ καὶ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ Ἑρρίκος ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστρίας παρὰ τὴν ἐν Σαξονίᾳ *Φρα βέρρην*, μετὰ βραχείας διαπραγματεύσεως συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη μετὰ τὴν Πρωσσίαν, Αὐστρίαν καὶ Σαξονίαν τὴν 5 Φεβρουαρίου 1763 ἐν τῷ ἐξαχικῷ Σαξονικῷ ἀνακτόρῳ *Οὐβερτσδόρφῃ*, δι' ἧς ἀποκαθίστατο ἡ πρὸ τοῦ πολέμου κατάσταση τῶν πραγμάτων καὶ ἰδρύθη ἡ θέσις τῆς Πρωσσίας μετὰ τῶν πέντε μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων.

Ίωσήφ ὁ Β' (1765—1790).

§. 23. 1) Ὁ πρῶτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας (1772). Μετὰ τὸν θάνατον Αὐγούστου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Πολωνίας καὶ ἐκλέκτορος τῆς Σαξονίας (1763) κατάρθωσεν ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσσίας Αἰκατερίνα ἡ Β' νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ὁ εἰς αὐτὴν ἀφωσιωμένος κόμης Στανίσλαος Πονιατόβσκις, καὶ νὰ δοῦσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα μετὰ τοῦ Καθολικοῦ καὶ εἰς τοὺς ἐτεροδόξους (Διαμαρτυρομένους καὶ Ὀρθοδόξους). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τῆς παραχωρήσεως ταύτης εἶχε γεννηθῇ ὁμοσπονδία Πολωνῶν εὐγενῶν, ἐξεβράγη εἰς τὴν Πολωνίαν ἐμφύλιος πόλεμος, ἐνῷ συγχρόνως οἱ Τούρκοι, ἵνα ἐξασθενήσωσι τὴν ἐν Πολωνίᾳ Ῥωσικὴν ἐπιβρόχην, ἤρχισαν κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον, ὅστις ὅμως ἐληξε πολὺ πρὸς βλάβην αὐτῶν (§. 31). Ὅτε δὲ ἡ νέα αὐξήσις τοῦ ἤδη ἰσχυροῦ Ῥωστικοῦ κράτους διήγειρε τὴν ζήλοτυπίαν τῶν γειτονικῶν δυνάμεων Αὐστρίας καὶ Πρωσίας, ἡ Ῥωσσία ἠνώθη μετὰ τῶν δύο τούτων δυνάμεων πρὸς τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας (1772) καθ' ὃν ἡ μὲν Αὐστρία ἔλαβεν ὡς ἴδιον βασίλειον τὴν Γαλικίαν καὶ Λοδομιρίαν, ἡ δὲ Ῥωσσία τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Λιθουανίας μέχρι τοῦ Δύνα καὶ Δανάπριος, ἡ δὲ Πρωσία τὴν εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ Θόρνου (1465) εἰς τὴν Πολωνίαν παραχωρηθεῖσαν δυτικὴν Πρωσίαν (ἐκτὸς τοῦ Δαντσκου καὶ Θόρνου), τὴν ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς Πρωσίας περιλειωμένην ἐπισκοπὴν τῆς Ἑρμελάνδης καὶ τὸν κύκλον τῆς Νέτσας (τὴν μεγάλην Πολωνίαν μέχρι τοῦ Νέτσου). Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ διάδικα τῆς Πολωνίας ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσι τὰς χώρας ταύτας, ἀποτελοῦσας τὸ τρίτον τῆς χώρας αὐτῶν.

2) Ἡ περὶ τῆς Βαυαρικῆς διαδοχῆς ἐρις (1778 καὶ 1779). Ὅτε ὁ Μαξιμιλιανὸς Ίωσήφ (υἱὸς τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ζ'), ὁ τελευταῖος ἐκλέκτωρ τῆς Βαυαρίας ἐκ τοῦ νεωτέρου κλάδου τῶν Βιτελσβάχων, ἀπέθανεν ἄκληρος, ἡ αὐτοκράτωρ Ίωσήφ ἠνάγκασε τὸν κληρονόμον αὐτοῦ, Κάρολον Θεόδωρον, ἐκλέκτορα τοῦ Παλατινάτου, ν' ἀναγνωρίσῃ ἀρχαίας ἀξιώσεις τῆς Αὐστρίας ἐπὶ μέρους τῆς Βαυαρίας διὰ συνθήκης, τὴν ὅποιαν ὅμως δὲν ἐδέχθη ὁ ἐπιδόξος κλη-

ρονίμος τοῦ Καρόλου Θεοδώρου Κάρολος, δούξ τῶν Δού Γερ-
μῶν, κατὰ συμβουλήν Φριδερίκου τοῦ Β'. Ἡ εἰσβολὴ Πρωσσι-
κῶν στρατευμάτων εἰς Βοημίαν καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς αὐτοκρατείας
τῆς Ῥωσσίας, ὅτι θὰ ὑπεστήριζε τὴν Πρωσίαν, ἠνάγκασε τὸν
αὐτοκράτορα Ἰωσήφ νὰ παραιτηθῇ τῶν ἐπὶ τῆς Βυαρίας ἀ-
ξιώσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς ἐν τῇ Αὐστριακῇ Σι-
λεσίᾳ Τέσσης τὸ 1779 καὶ ν' ἀρκεσθῇ εἰς μόνον τὸν κύκλον
τοῦ Ἰννου, τῆς μετὰ τὸ Ἰννου δὴλ. Δυναβέως, Τρανίου καὶ Σάλ-
τσα χώρας, δι' ἧς ἡ Αὐστρία ἦλθεν εἰς ἀμεσον ἐπαφὴν μετὰ
τῆς ἐπαρχίης τοῦ Τυrol.

3) Ἰωσήφ τοῦ Β' αὐτοκυβέρνησις (1780—1790). Ἡ μὴ-
τηρ τοῦ Ἰωσήφ Μαρία Θηρεσία εἶχε μὲν λάβει τὴν σύζυγον
αὐτῆς καὶ μετὰ ταῦτα τὸν υἱὸν τῆς ὡς συγκυβερνήτας, διευ-
θύνεν ὅμως αὐτὴ ἰδίως τὰ τῆς κυβερνήσεως τῶν κληρονομικῶν
αὐτῆς χωρῶν, ἐξέλεγε μετὰ μεγίστης ἐξουσίας τοὺς συμβού-
λους αὐτῆς, ἔκαμε πολλὰς φρονίμους διατάξεις (τὴν ἀπλοποι-
ήσιν τῆς δικαιοσύνης, τὴν κατάργησιν τῶν θασάνων, τὴν με-
τέταξιν τῆς δουλοπαροικίας, κτλ.) καὶ ἐγνώριζε νὰ τηρῇ μετὰ
θαύρου καὶ θαυρύτητος τὴν πολιτικὴν θέσιν τῆς Αὐστρίας ἐν
Εὐρώπῃ κατὰ τὸν κατ' ἀρχὰς πολυαίθμιον ἐχθρὸν αὐτῆς. Μό-
νον μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὁ Ἰωσήφ ἠδυνήθη νὰ ἐξαγάγῃ εἰς
φῶς τὰ ἀναμορφωτικὰ σχέδια αὐτοῦ. Ῥιζικώτεται ὑπῆρξαν αἱ
τῶν ἐκκλησιαστικῶν μεταρρυθμίσεις αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐδικτοῦ τῆς
ἀνεξιθρησκείας, τῆς παραχωρήσεως πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς
τοὺς Ἰσραηλίτας, τῆς καταργήσεως πολλῶν μοναστηρίων καὶ
τοῦ περιορισμοῦ τῶν σχέσεων τοῦ κλήρου τῆς Αὐστρίας μετὰ
τῆς Ῥώμης, αἵτινες ἐπῆνεγκιν τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν
Πάπαν Πῖον τὸν ΣΤ', ὅστις οὐδὲ διὰ τῆς αὐτοπροσώπου ἐπι-
σκέψεως αὐτοῦ εἰς τὴν Βιέννην ἠδυνήθη νὰ μεταπείσῃ τὸν αὐ-
τοκράτορα νὰ ἀνκαλέσῃ τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτοῦ, εἰ καὶ κατὰ
τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐμετριάσθησαν. Οὐχ ἥττον ὁ Ἰωσήφ τρὸ
τοῦ θανάτου του, φοβόμενος μὴπως ἐπαναστατήσῃ ἡ Οἰγγαρία,
ἀνέκαλεσε πάντας τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτοῦ, ἐκτὸς τοῦ περὶ ἐνι-
θρησκείας ἐδικτοῦ καὶ τῆς καταργήσεως τῆς δουλοπαροικίας.
Τὸ ἀγαπητὸν σχέδιον αὐτοῦ ν' ἀποκτήσῃ τὴν Βυαρίαν, ἵνα

στρογγυλώσει τὴν ἐπικράτειάν του πρὸς Α, δὲν τὸ παήτη-
σεν ὅθεν ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κάρολον Θεόδωρον ἀνταλλαγὴν
τῆς Βαυαρίας ἀντὶ τῶν μεμακρυσμένων Αὐστριακῶν Κάτω Χω-
ρῶν, αἵτινες ἐμελλον νὰ ὀνομασθῶσι βασιλείαν τῆς Βουργουν-
δίας. Ὁ ἐκλεκτὸρ Κάρολος Θεόδωρος συγκατετίθη εἰς τὴν
ἀνταλλαγὴν, ἀλλ' ὁ δούξ τῶν δύο Γεφυρῶν ἀπέβριψε τὴν πρό-
τασιν καὶ ἐξέητσε τὴν βοήθειαν Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου, ὅστις
εἰς τὰ πρὸς ἑκτασιν σχέδια τοῦ Ἰωσήφ ἀντέταξε συμμαχίαν
τῶν τριῶν Διαμαρτυρουμένων ἐκλεκτοριῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα δεσμοῦ
τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων (1785). Ἡ εἰδησις τοῦ σχεδιοῦ
ταύτου τῆς ἀνταλλαγῆς ἐγέννησε γενικὴν δυσἀρέσειαν εἰς τὰς
Κάτω Χώρας, ἐνθα τὰ ἀναμορφωτικὰ σχέδια τοῦ Ἰωσήφ ἀνα-
φανδὸν εἶχον ἀπαντήσαι ἀντίστασιν· διότι ἐκ πασῶν τῶν Αὐ-
στριακῶν χωρῶν αἱ Κάτω Χῶραι εἶχον τὴν μεγαλειτέραν ἀφο-
σίωσιν εἰς τὸ καθεστὼς πολίτευμα διὰ τὰ ἐκτεταμένα δικαι-
ώματα, τὰ ὅποια ἀπελάμβανον. Μικρὰ ἀντίττασι· κατὰ τινων
διατάξεις καὶ ἰδίως κατὰ τῶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ νεωτερι-
σμῶν τοῦ Ἰωσήφ ἔκαμεν αὐτὸν (τὸ 1789) νὰ καταργήτῃ τὸ
πολίτευμα καὶ πάντα τὰ προνόμια τῆς Βραδαντίας. Τοῦτο ὁ-
μῶς ἐπήνεγκε τὴν γενικὴν πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἀποστασίαν
ἐκτὸς τοῦ Λουξεμβούργου, καθ' ὃν χρόνον ἡ Αὐστρία, συμμα-
χήσασα μετὰ τῆς Ρωσσίας, εἶχε περιπλεχθῇ εἰς πόλεμον κατὰ
τῆς Τουρκίας, προθεμένη νὰ ἐκτείνῃ καὶ στρογγυλώσῃ τὸ κρά-
τος πρὸς Α, ἀφοῦ δὲν κατάρθωσεν τοῦτο πρὸς Α. Ὁ ἀδελφός
καὶ διάδοχος τοῦ Ἰωσήφ Λεοπόλδος ὁ Β' (1790—1792) ἀ-
πεπεράτωσε τὸν μὲν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον διὰ τῆς ἐπι-
στροφῆς πασῶν τῶν γενομένων κατακτήσεων, τὴν δ' ἐπανάστα-
σιν τοῦ «ἡνωμένου Βελγίου» διὰ τῶν ὅπλων, συγχρόνως ὁμῶς
καὶ τῆς ἀνδρύσεως τοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν προνομίων.

Γαλλία.

§ 26. Λουδοβίκον τὸν ΙΔ', ὅστις ἕνεκα τῶν συχνῶν αὐτοῦ
πολέμων ἀρῆκεν εἰς τὴν ἐξαντληθεῖσαν χώραν αὐτοῦ χρὸς 3
δισεκατομ. λιτρῶν, διεδέχθη ὁ τρίτος δισέγγονος αὐτοῦ Λου-
δοβίκος ὁ ΙΕ' (1715—1774), ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἦτον ὑπὸ

τὴν κηδεμονίαν τοῦ λίαν ἱκανοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνηθικοῦ Φιλίππου
 δουκὸς τῆς Λορνηλιανῆς, ὕστερον δ' ἀρῆκε τὰς ἡνίας τῆς κυβερ-
 νήσεως εἰς τὸν παιδαγωγὸν αὐτοῦ καρδινάλιον Φλερὺν· ἀλλὰ
 μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἐπὶ μᾶλλον κατέπιπτεν εἰς ἀδρά-
 νειαν καὶ ἀκυροσύνην, συζῶν μετὰ φαύλων γυναικῶν (τῆς μαρκη-
 σίας Πομπιδούρ, τῆς κομητῆς Λυβαρρύ, κτλ.). Τὴν συμμετο-
 χὴν αὐτοῦ εἰς τὸν περὶ τῆς Πολωνίας καὶ Ἰταλίας πόλεμον ἰδὲ
 ἐν § 22, 3, τὴν περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς ἐν § 23, τὴν
 εἰς τὸν ἐπταετῆ πόλεμον ἐν §. 24. καὶ τὸν ἀτυχῆ κατὰ θά-
 λασσαν πόλεμον πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπώλειαν
 τῶν σημαντικωτέρων ἐξωτερικῶν κτήσεις τῆς Γαλλίας ἐν §. 27.
 Καταστρεπτικώτερον ἢ οἱ συγχοῖ πόλεμοι ἐνήργησεν ἡ ἐντελής
 παρακμὴ τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκείας ἡ εἰσαχθεῖσα διὰ τῆς καλῶ-
 μένης σχολῆς τῶν φιλοσόφων (Βολταίρου, I. I. Ρουσσώ, Δαλαμ-
 βέρτου, Διδερῶτου, κτλ.), οἵτινες ἐπολέμουν πάντα τὰ καθε-
 στῶτα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πολιτείας διὰ τῶν ὅπλων τῆς
 χλεύης καὶ τῆς σαριστείας. Τοὺς σημαντικωτέρους ἐχθροὺς αὐ-
 τῶν Ἰησουΐτας κατέστρεψαν, κατωρθώσαντες τὴν ἐν Γαλλίᾳ
 κατάργησιν τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν διὰ τοῦ Διαλεκτη-
 ρίου (ἀνωτάτου ἐν Παρισίοις δικαστηρίου) καὶ τοῦ Βασιλέως
 (1764). Ἡ Κύρνος ἐπώληθη εἰς τὴν Γαλλίαν (17'8) ὑπὸ τῆς
 Γενούης. Ἡ ἀσύνετος σπατάλη τῆς αὐλῆς ἤρξαστο τοσοῦτο πᾶ-
 ρέν τοῦ κράτους, ὥστε, εἰ καὶ ἦσαν οἱ φόροι ἐπαχθεύοντες, ἡ
 Γαλλία εὗρίσκετο εἰς χρεωκοπίαν, ὅτε καὶ ἀντηράγη ἐν τῷ μέσῳ
 τῆς ἀμαρτίας ὁ Λουδοβίκος 13' ὑπὸ τρομερᾶς νόσου, προσελθού-
 σης ἐκ τοῦ ἀκολάστου αὐτοῦ βίου, πρὸς μεγάλην τοῦ ἔθνους χα-
 ράν. Τὸν δι' ἐγγονὸν καὶ διάδοχον αὐτοῦ Λουδοβίκον 13Τ' (1774
 — 1792) ἐχαιρέτησε τὸ Γαλλικὸν ἔθνος μὲ τὴν προσηγορίαν τοῦ
 ποθητοῦ· ἀλλ' αἱ συγκαὶ ἀλλαγαὶ τῶν ἐπὶ τῶν οικονομικῶν
 ὑπουργῶν, ἡ σπατάλη τῆς βασιλίσσης Μαρίας Ἀντωνέττης καὶ
 ἡ συμμετοχὴ τῆς Γαλλίας εἰς τὸν πόλεμον τῆς ἀπὸ τῆς Ἀγ-
 γλίας ἀπελευθερώσεως τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (§ 27) ἤρξαν
 τὸ ἐθνικὸν χρέος καὶ ἐπήνεγκον ἀνεπανάρθωτον ἑλλειμμα (140
 ε. λίτρων κατ' ἔτος), τὸ ὅποσον μετὰ τῶν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων
 ἀναπτυχθεισῶν ἐπανάστατικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐτράφησαν καὶ

ὑπὸ τοῦ πολέμου τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν, ἐπὶ πέντε καὶ τὴν ἑκα-
κρήζον τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Μεγάλη Βρετανία.

§. 27. Γουλιέλμον τὸν Γ' διεδέχθη ἡ ἀδελφὴ τῆς γυναικὸς
αὐτοῦ *Αννα* (1702—1714). Τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἰς
τὸν περὶ τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμον καὶ τὰς ἐντεῦθεν
προκυψάσας κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης προσκλήσεις ἰδὲ
ἐν §. 19. Αἱ προσπάθειαι τῆς Ἀννης μετὰ τῶν Τορῶν (ἴθι
καὶ ἡ πτώσις τοῦ Οὐίγου Μαρλοβορουγίας) νὰ λάβῃ τὴν δια-
δοχὴν ὁ ἑτεροθαλής αὐτῆς ἀδελφὸς Ἰακώβος ἀπέβησαν μάταιαι
διότι οἱ ισχυρότεροι Οὐίγοι ἐπέμενον εἰς τὴν τῶν Διαμαρτυρο-
μένων διαδοχὴν καὶ ἀνύψωσαν εἰς τὸν Ἀγγλικὸν θρόνον τὸ 1714
τὸν οἶον τοῦ Ἀντωνίου, θέσαντες ἐπ' αὐτοῦ *Γεώργιον*
τὸν Α' (1714—1727), ἐκλέκτορα τοῦ Ἀνωτέρου καὶ ἐκ μι-
τρὸς διασπῶνον τοῦ Ἰακώβου Α'. Αἱ ἐπανειλημμέναι ἀπέπειραι
τοῦ Ἰακώβου πρὸς ἀπέκτησιν τοῦ θρόνου ἀπέτυχον. Ὑπὸ τὸν
οἶον Γεωργίου τοῦ Α' *Γεώργιος* τὸν Β' (1727—1730) ἀπέ-
τυχε καὶ ἡ τελευταία ἀπόπειρα τῆς Γαλλίας τοῦ νὰ ἐπαναγάγῃ
ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου τοῖς Στουάρτς διὰ τῆς ὁλοσχεροῦς
ἡττῆς τοῦ ἀντιποιουμένου τὸν θρόνον Καρόλου Εἰδοῦρδου (οἱοῦ
τοῦ Ἰακώβου) παρὰ τὴν Κουλλόδην ἐν Σκωτίᾳ (1746, τελευ-
ταία μάχη ἐπὶ Βρετανικοῦ ἐδάφους). Τὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς
Ἀγγλίας εἰς τὸν περὶ Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμον ἰδὲ ἐν §. 22.
Ἐνθ' δὲ ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸν ἐπταετῆ πόλεμον ἐπολέμει ὡς
σύμμαχος Φριδερίκου τοῦ Β' τῆς Πρωσίας τοῦς συμμάχους
τῆς Αὐστρίας Γάλλους ἐν Γερμανίᾳ, ἦγε συγχρόνως κατὰ τῆς
Γαλλίας πόλεμον κατὰ *Βολτασσαρ* (1758—63), τοῦ οἵου ἡ
ἀπορροπὴ ἐδόθη ἐκ τῆς ἀρθετήσεως τῆς Ακადίας, ἣν εἶχε λάβει
ἡ Ἀγγλία παρὰ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν εἰρήνην τῆς Οὐτρέχτης.
Ὁ πόλεμος οὗτος ἐξετάθη καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ἡπείρους, καὶ
οὕτως οἱ Γάλλοι ἡττήθησαν καὶ εἰς τὰς Ἰνδοτικὰς Ἰνδίας καὶ
εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν, ἔνθα ὁ ἀνδρείος Ἀγγλος στρατὴρ
Οὐόλριος διὰ τῆς παρὰ τὴν Κουβέρκεν νίκης καὶ τοῦ θανάτου
αὐτοῦ ἀπεράσισε τὴν κατάντησιν τοῦ Καναδά.

Ἐπειδὴ Γεώργιος ὁ Γ' (1760—1820) ἐπεθύμει τὴν ἀποπε-
ράτωσιν τοῦ πολέμου, ἐκ τοῦ ὁποίου τὸ Ἀγγλικὸν δημόσιον
χρέος κῆξανε, συγχρονῶς δὲ καὶ ἡ Γαλλία εἶχεν ἀνάγκην τῆς
εἰρήνης, οἱ ὅροι αὐτῆς εὐκόλως ὠρίσθησαν ἐν Παρισίοις (1763),
δι' ὧν ἡ Γαλλία ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ ὅλον τὸν Καναδᾶν,
τὰς ἐν Σενεγάλῃ κτήσεις αὐτῆς καὶ πολλὰς νήσους τῶν δυτι-
κῶν Ἰνδιῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἥτις ἀποκτήσασα κατὰ τὸν χρό-
νον τοῦτον μεγάλας καὶ σημαντικὰς κτήσεις καὶ εἰς τὰς Ἀνα-
τολικὰς Ἰνδίας (ιδε παρακατιῶν) ἔρθασεν εἰς τὸν κολορῶνα τῆς
δυνάμεως αὐτῆς.

Ὁ ἱπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἀμερικανικὸς ἀγὼν (1775—1783).
Τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον, ἵνα καὶ ἡ ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ
ἀποικία συνενέγκῃ πρὸς ἀπότισιν τοῦ δημοσίου χρέους, τὸ ὁ-
ποῖον εἶχεν αὐξήσῃ σημαντικῶς διὰ τοῦ τελευταίου ὑπὲρ τῶν
ἀποικίων ἐκείνων κυρίως γενομένου πολέμου, ἰδίως ὅμως
διὰ νὰ καταστήσῃ σεβαστὸν τὸ δικαίωμα τῆς μητροπόλεως τοῦ
νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους εἰς τὰς ἀποικίας καὶ ἄνευ τῆς συγκαταθέ-
σεως αὐτῶν, ἐζήτησε κατ' ἀρχὰς μὲν νὰ εἰσαγάγῃ τὸ χαρτόση-
μον ὅτε ὅμως τοῦτο ἀπέτυχεν, ἐδοκίμασε νὰ ἐπιβάλλῃ εἰσαγω-
γικὸν τέλος ἐπὶ τοῦ τσίπου, ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν ἀποικίων ἀντέ-
στησαν διὰ τῆς βίας εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ φόρου τούτου καὶ
κατεβύθισαν εἰς τὸν λιμένα τῆς Βοστόνης τρία πλοῖα φορτω-
μένα μὲ τσίπον. Ὅτε δ' ἡ Ἀγγλία ἠθέλησε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ
μέτρα κατ' αὐτῶν, ἀπεφάσισαν κατὰ τὴν ἐν Φιλαδελφίᾳ σύ-
νοδον (1774) νὰ διακόψωσι πᾶσαν μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπορι-
κὴν σχέσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βρετανικὴ κυβέρνησις ἐζήτησε τότε
νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἀμερικανούς διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἤρχισε τὰς
ἐχθροπραξίας, 13 ἐπαρχίαι ἐκηρύχθησαν ὡς ἡνωμέναι πολι-
τεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας
τὸ 1776. Ὅσον ἐλαττωματικώτερα ἦτον ἡ κατάστασις καὶ ἡ
πειθαρχία τοῦ Ἀμερικανικοῦ στρατοῦ, τοσοῦτο μᾶλλον ἀνεδεί-
χθη ἡ στρατηγικὴ ικανότης τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτωνος κατὰ
τὸν καλῶς σχεδιασθέντα ἀμυντικὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἀνοι-
κτικῶν δυνάμεων τῶν Ἀγγλίων. Ὅτε δ' ὁ Βενιαμὴν Φραγκλί-
νος κατέρωθε νὰ συνομολογήσῃ ἡ Γαλλία μετὰ τῆς Βορείου

Ἀμερικῆς συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν, εἰς ἣν προσήλθον καὶ ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Ὀλλανδία, ὁ πόλεμος ἐξετάθη εἰς τε τὰς Ἀνατολικὰς καὶ Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, αἱ εὐμενεῖς προτάσεις εἰρήνης τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπουργείου δὲν εἶδον πλέον οὐδεμίαν ὑποδοχὴν. Κατὰ θάλασσαν μὲν οἱ Ἀγγλοι μετὰ 21 πλεῖστον ἀφιόρηταις ναυμαχίαις ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσαν, κατὰ ξηρὰν ὅμως ὁ Οὐασινγκτὼν μετὰ τοῦ Γάλλου Λαφαυέττου ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς αἰχμαλωσί-
ας τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Λόρδου Κορνοουαλλίας καὶ οὕτως ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ διὰ τῆς εἰρήνης τῶν Βερσαλλίων τὸ 1783 τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 43 ἠνωμένων πολιτειῶν.

Ἡ νέα δημοκρατία ἔλαβε (1787) πολίτευμα, καθ' ὃ ἡ μὲν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἀνετίθετο εἰς πρέσβρον κατὰ τετραετίαν ἐκλεγόμενον καὶ ἔχοντα ὑπεύθυνον ὑπουργεῖον, ἡ δὲ νομοθετικὴ εἰς σύνεδρον, ἣτις δια-
μοιρμένη εἰς δύο βουλὰς συνίστατο ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφορῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις πόλεμος (1767—1783). Ἀφ' οὗτου τὸ μέγα Μογγολικὸν κράτος διὰ τῆς ἀποστασίας τῶν Ναβαβῶν ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Μογγόλου διελύθη εἰς πολλὰς ἀνεξαρτήτους ἀντιβασιλείας (1739), οἱ Εὐρωπαῖοι, κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Γάλλοι, εἶτα δ' οἱ Ἀγγλοι, ἐζήτησαν, ὠφελοῦμενοι ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν Ναβαβῶν, νὰ τὰς ὑποτάξωσιν. Οἱ Ἀγγλοι οὐ μόνον ἔλαβον ὑπεροχὴν ὑπὲρ τοῦς Γάλλους, ἀλλὰ καὶ ἐπει-
σαν τὸν μέγαν Μογγόλον νὰ τοῖς παραχωρήτῃ τὴν Βεγγάλην. Μετ' ὀλίγον ὅμως, ἐνωθεὶς ὁ σουλτάνος τῆς Μυσόρης Ἰδρακλῆς μετὰ τῶν Μυρατῶν ἐζήτησε νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἀγγλους, καθ' ὃν χρόνον ἡ Γαλλία εἶχε συμμαχήσει μετὰ τῆς ἐπαναστάσεως Ἀμερικῆς. Διὰ τῆς συνετῆς ὅμως καὶ δραστήριου διευθύνσεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τοῦ ἀντιβασιλέως Οὐάβρου Ἀστιγγας ἐσώθη ἡ κυριαρχία τῆς Ἀγγλικῆς ἐταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Αἱ ἀποικίαι καὶ ἡ ναυτιλία τῶν Ἀγγλῶν ἔλαβον ἐτι μεγα-
λειτέραν ἔκτασιν διὰ τοῦ τριπλοῦ περίπλου τῆς Γῆς ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου Κούκου (1768—1780), ὅστις κατὰ μὲν τὸν πρῶτον περίπλου ἀνεκάλυψε τὰς ἐπικινδύνους ἀνατολικὰς ἑκτάς τῆς

Νέας Ὀλλανδίας, κατὰ δὲ τὸν δεύτερον πολλὰς νήσους τοῦ Βι-
ρηνικοῦ ὠκεανοῦ (ματαίως ὅμως ἐζήτησε ν' ἀνακαλύψῃ στερεᾶν
εἰς τὸν Νότιον παγωμένον ὠκεανόν), κατὰ δὲ τὸν τρίτον ἤρεῦ-
νησεν ἀκριβέστερον τὸν Βερίγγειον πορθμόν, ἐπὶ τῆς Ὀθαίας
ὅμως νήσου, μιᾶς τῶν Σανδοειχικῶν, ἐφρονεύθη, ἐρίζων πρὸς κλέ-
πτας ἰθαγενεῖς.

Ἡ Πορτογαλία ὑπὸ τὸν Βραγαντικὸν οἶκον ἀπὸ τοῦ 1640.

§. 28. Ἡ Πορτογαλία διὰ τῆς σπατάλης Ἰωάννου τοῦ Ε',
εἰ καὶ πολλὰ προσήρχοντο ἐκ τῶν μεταλλείων τοῦ χρυσοῦ καὶ
τῶν ἀδαμάντων τῆς Βρασιλίας, περιέπεσεν εἰς πτωχείαν καὶ
ἐφθασεν εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν, ὅτε ὁ ἀπεριόριστος ἐξουσίαν
ἔχων ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως Ἰωσήφ τοῦ Α', ὁ μαρκήσιος Πομ-
βάλος (1780—1777), ἤρχισε διὰ δραστηκῶν μέσων τὴν ἀνα-
μόρφωσιν τοῦ κράτους.

Τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν σπουδαίως ἐβοήθησε διὰ
διατάξεων κωλυουσῶν τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν, τὸ ὑπὸ
τρομεροῦ σεισμοῦ καταστραφὲν (1 Νοεμβρίου 1755) δυτικὸν μέ-
ρος τῆς Λισβώνης (ὅτε καὶ 30000 ἀνθ. ἀπώλεσθησαν) ἀνωκο-
δόμησε λαμπρότερον καὶ κανονικώτερον, καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγε-
νεῖς ἀφῆρσε τὰ πρότερον δωρηθέντα αὐτοῖς κτήματα ἐν Ἀ-
μερικῇ. Ἐμπαθέστατος δ' ὑπῆρξεν ὁ κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν ἀγὼν
αὐτοῦ, διότι οὗτοι ἀντενέγκουν εἰς τὰ σχέδιά του. Ἀπόπειρα
δὲ δολοφονίας κατὰ τοῦ βασιλέως ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφόρμη-
σιν μόνον νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς μεγιστᾶνας ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τοὺς Ἰησουίτας νὰ παραστήσῃ ὡς συνενόχους καὶ πρωται-
τίους τοῦ κακούργηματος, καὶ οὕτω νὰ διώξῃ αὐτοὺς ἐκ πα-
σῶν τῶν Πορτογαλικῶν χωρῶν (1759). Μετὰ τὸν θάνατον Ἰω-
σήφ τοῦ Α' ὁ Πομβάλος ἀπελύθη καὶ αἱ πλεῖσται τῶν διατά-
ξεων αὐτοῦ κατηργήθησαν· αἱ προσπάθειαι ὅμως τῶν Ἰησουϊ-
τῶν τοῦ νὰ δοθῇ εἰς αὐτοὺς ἄδεια τῆς εἰς Πορτογαλίαν ἐπανό-
δου ἀπέτυχον.

Δανία.

§. 29. Ἡ Δανία μετὰ τῆς Νορβηγίας καὶ Ἰσλανδίας ἀπῆ-

λαυσε μετά τὸ πέρας τοῦ βορείου πολέμου 80ετοῦς εἰρήνης καὶ διὰ τῶν εὐγενῶν προσπαθειῶν τοῦ ὑπουργοῦ κόμητος Βερνστόρφου τοῦ πρεσβυτέρου ἀνυψώθη εἰς ἀρχαῖον βασιλεῖον. Ἄλλ' ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀσθενοῦς βασιλέως Χριστιανοῦ τοῦ Ζ' ὁ Βερνστόρφος παρηγκανίσθη ὑπὸ τοῦ Στρούένσου, ἱατροῦ τοῦ βασιλέως καὶ εὐνοουμένου τῆς βασιλίσσης, ὅστις ἀνυψώθεις εἰς κόμητα καὶ μυστικὸν ἰδιαιτέρον ὑπουργόν, ἂν καὶ ἡγνόει τοὺς Δανικοὺς νόμους, τὸ πολίτευμα καὶ τὴν γλῶσσαν, ἐκυβέρνηε σχεδὸν ἀπεριόριστως. Ἀλλὰ διὰ τῶν ταχειῶν καὶ βεβιασμένων μεταρρυθμίσεων αὐτοῦ, διεγείρας γενικὴν δυσαρέσκειαν, ἐγένετο μετὰ 2 ἔτη μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Βράνδου θῦμα συνωμοσίας καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1772).

Ἡ Σουηδία μετὰ τὸ πέρας τοῦ βορείου πολέμου.

§. 30. Ἡ Σουηδία διὰ τοῦ βορείου πολέμου οὐ μόνον ἀπώλεσε τὰς καλλίστας τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν διχονοιῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τῆς ἀδελφῆς Κερόλου τοῦ IB' Οὐλερίκης Ἐλεονώρας κατέπιπτεν ἐπὶ μᾶλλον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ πρότερον παρὰγκανισθέντος οἴκου τοῦ *Ὀλστεϊνου Γουττόρπου* (1754—1818) ἐξηκολούθησε τὸ κράτος τῶν εὐγενῶν, ἡ δύναμις τῆς βασιλείας ἐπὶ μᾶλλον περιορίσθη καὶ αἱ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ἤρξαντο ἐκ τῆς διὰ τὴν Σουηδίαν ἐνδόξου ἐκθάσεως τοῦ 7ετοῦς πολέμου. Ἀλλ' ὁ τολμηρὸς καὶ φιλόδοξος *Γοσταῖος Γ'* (1771—1792), βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ, κατώρθωσε νὰ καταλύσῃ τὸ κράτος τῶν εὐγενῶν δι' ἀντικαταπολιτεύσεως καὶ ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, τὴν δὲ νομοθετικὴν ἄφηκεν εἰς τὰς τάξεις. Ἡ ἐκουσίᾳ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀπολύτου ἀρχῆς παραίτησις, τὸ εὐπροσήγορον καὶ χαρίεν αὐτοῦ, ἡ καλλιτέρα ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἡ ἐπάνοδος τῆς εὐδαιμονίας καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν περιποίησιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, καὶ μόνοι οἱ εὐγενεῖς κεχολωμένοι ἀντεπολιτεύοντο αὐτόν. Ὅτε ὅμως ὁ Γοσταῖος ἤγαγε κατὰ τῆς Ῥωσσίας ἄκκρπον πόλεμον, εἰ καὶ κατέβαλε πολλὰς καὶ

κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν προσπάθειας, καὶ ᾗξῃσι δι' αὐτοῦ τὸ δημόσιον χρέος, ἀπώλεσε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ καὶ ἔπεσε θῦμα συνωμοσίαις τῶν εὐγενῶν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Ἰακώβου Ἀγκαρστρούμου, ὅστις ἐπλήγωσε θανασίμως τὸν βασιλεῖα εἰς χροὸν μετημριεσμένων.

Ῥωσσίᾳ καὶ Πολωνίᾳ.

§. 31. Πέτρος ὁ Μέγας, ὅστις μετὰ τὸν βόρειον πόλεμον εἶχε λάβει τὸν τίτλον αὐτοκράτορος πατρῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ἔδωκε διὰ νόμου τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἐκάστοτε ἡγεμόνα τοῦ νὰ ἐκλέγῃ τὸν διάδοχον αὐτοῦ. Διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς κληρονομίας ἐκάστη ἐπομένη ἀλλαγὴ τοῦ ἡγεμονεύοντος προσώπου συνεδέετο μετὰ αἰματηρῶν ἐπαναστάσεων ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, καὶ αὐταὶ μάλιστα αἱ γυναικες ἔμενον ἐπὶ μικρότερον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἡ Ἀννα (Ἰβανόβνα, 1730—1740) ἐματαιώσεν εἰς τὸν περὶ τῆς Πολωνικῆς διαδοχῆς πόλεμον τὴν ἀπόπειραν τῆς παλινορθώσεως τοῦ Στανισλάου Λετσίνσκιος (§. 22) καὶ ἐστερέωσεν οὕτω τὴν ἐπὶ τῆς Πολωνίας Ῥωσσικὴν ἐπιρροήν· εἶτα δὲ ἤγαγε πόλεμον ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τῆς Τουρκίας, ὅστις ὅμως, εἰ καὶ τὰ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μύνιχον Ῥωσσιὰ ὅπλα ὑπερτέρουν, δι' ἐσπευσμένης συνομολογήσεως ἰδιαιτέρως εἰρήνης τῆς Αὐστρίας ἐπήνεγκε μόνον τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου τῆς Ῥωσσίας ἀπὸ μέρους τῆς Πύλης. Ἡ Ἐλισάβετ (1741—1762) πρώτη ἀνέδειξε τὴν ἐπιρροήν τῆς Ῥωσσίας ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Εὐρώπης, καθόσον διὰ στρατοῦ σταλέντος πρὸς τὸν Ῥῆνον εἰς βοήθειαν τῆς Μαρίας Θηρεσίας, ἐπέσπευσε τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐν Οὐτρέχτῃ εἰρήνης (§. 23) καὶ ὡς προσωπικῶς ἐχθρὰ Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου συνεδέθη ἔτι στενωτέρον μετὰ τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸν 7ετὴ πόλεμον. Ὡς διάδοχον αὐτῆς εἶχεν ὀρίσει τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς τῆς Πέτρον, δοῦκα τοῦ Ὀλοστίνου Γοττόρπου.

Οἶκος Ὀλοστίνου Γοττόρπου (1762 μέχρι τοῦ νῦν). Πέτρος ὁ Γ' (1762) προσωπικὸς φίλος καὶ θαυμαστῆς Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου ἔδωκεν εἰς τὸν ἑπταετῆ πόλεμον ἄλλαν τροπὴν· διότι ἀμέσως συνομολόγησεν εἰρήνην καὶ εἶτα συμμαχίαν μετὰ

τῆς Πρωσίας. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἤρχισε τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ διὰ μεγάλων μεταρρυθμίσεων ἀνευ τῆς ἀπαιτουμένης προφυλάξεως καὶ μετριοπαθείας, μετὰ 6 μῆνας διὰ συνωμοσίας πολλῶν μεγιστάνων, ὑποκινήθησθε ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀπώλεσε καὶ θρόνον καὶ ζωὴν. Αὐτὸν δὲ διεδέχθη ἡ σύζυγός του.

Αἰκατερίνα ἡ Β' (1762—1796), ἥτις προβαίνουσα εἰς τὴν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου διαχαραχθεῖσαν ὁδὸν, κατώρθωσε διὰ λαμπρᾶς ἐξωτερικῆς ἐπιδειξέως, τοῦ κράτους αὐτῆς (τοῦ μεγίστου τῆς Γῆς) νὰ λάβῃ τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ Βορρᾷ. Κατὰ πρῶτον ἀπέκτισε μεγάλην ὑπεροχὴν ἐπὶ τῆς *Πολωνίας* καὶ μεταχειρισθεῖσα τὴν ὑπὸ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν σπαραττομένην ταύτην χώραν ὡς Ῥωσικὴν ἐπαρχίαν, κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς αὐτῆς ὁ εὐνοούμενος αὐτῆς Στανίσλαος Πονιατόφσκι, ἐμπόδισε τὴν ἐελτίωσιν τοῦ πολιτεύματος καὶ ὑπὸ τὸ πρῶτον σχῆμα τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων τῶν μὴ Καθολικῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς Πολωνίας ὑπεκίνησε σπαρακτικὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Οὐχ ἥττον οἱ Πολωνοὶ κατώρθωσαν νὰ ὑποκνήσῃσι κατὰ τῆς Ῥωσσίας τοὺς *Τούρκους*.

Εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον τῆς Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πόλεμον (1768—1773) οἱ Ῥῶσοι ἐνίκησαν τὸ πλεῖστον τοὺς πολυαριθμοτέρους μὲν, ἀλλὰ καὶ κακῶς στρατηγουμένους καὶ πενηθαρχομένους Τουρκικοὺς στρατοὺς, ἐνῷ συγχρόνως ὁ Τουρκικὸς στόλος εἰς τὸν παρὰ τὴν Χίον Τσεσμέν ἐνίκηθη κατὰ κράτος καὶ ἐκάθη ὑπὸ Ῥωσικοῦ στόλου σταλέντος εἰς τὸ Αἰγαῖον. Μετὰ τοσαῦτα ἀτυχήματα ἡ Πύλη ἐζήτησε τὴν μεσολάθεσιν τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσίας πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης καὶ οὕτως ἐγένετο ἀναγκασθῆ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ αἱ δύο μεσάζουσαι δυνάμεις διὰ τοῦ πρώτου διαμελισμοῦ τῆς Πολωνίας τὸ 1772 (§ 25), εἶπεν ἐπὶ γλῶττι ἔφερον, ὁ πόλεμος ἐξεβράγχη ἐκ νέου. Ὁ ἀποκλεισμός τοῦ μεγάλου βεζύρου παρὰ τὴν Σουλταν παρέσχεον εἰς τοὺς Ῥώσσους ὠφέλιμον εἰρήνην, δι' ἧς οὗτοι μὲν ἐπλεον ἔλεον θέρως εἰς ὅλα τὰ Τουρκικὰ ὕδατα καὶ ἔλαβον φρουρίαν τινα, εἰς δὲ τοὺς Ταρτάρους τῆς Κριμαίας, προσωρισμένους νὰ καταστῶσιν ὑπῆκοοι Ῥῶσσοι, ἐξησφακίσθη ἡ ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀνεξαρτησία.

Ἐκ τῶν εὐνοουμένων, οἵτινες ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως ἴσχυον ἐπὶ τῆς Αἰκατερίνης, ὁ κοινὸς καὶ ἀναιδὴς Παιεμκίνοϛ ἦτον ὁ ἰσχυρότατος, ὅστις ἄνευ προτερημάτων καὶ γνώσεων στρατηγικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἀνδρός, ἐπὶ 46 ἔτη ἤρχεν ἀπολύτως τοῦ κράτους καὶ κατόρθωσε νὰ πείσῃ τὴν Αἰκατερίναν νὰ τὸν θεωρῇ ἀπαρκητῆτως ἀναγκαῖον πρὸς τὴν ἀσφάλειάν της. Οὗτος ἤρχισε τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ μεγαλοφυοῦς καὶ ἀσμένως ὑπὸ τῆς Αἰκατερίνης ἀποδεχθέντος σχεδίου, τοῦ ἐκδιωγμοῦ τῶν Τούρκων ἐξ Εὐρώπης καὶ τῆς ἰδρύσεως νέας Ἑλληνικῆς ἢ Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καθὼς καὶ τῆς συγχωνεύσεως μετὰ τῆς Ῥωσσίας τῆς ἀπὸ τῆς τελευταίας εἰρήνης ἀνεξαρτήτου Κριμαίας. Ταύτην τὴν ὑπὸ τὴν αὐθαίρετον καὶ σκληρὰν διοίκησιν του παχέως ἐρημωθεῖσαν χώραν κατόρθωσε νὰ παραστήσῃ διὰ χονδροειδεστάτης ἀπάτης εἰς τὴν αὐτοκρατείραν του, περιοδεύουσαν τὰ μεσημβρινὰ τοῦ κράτους, ὡς ἀκαμαίαν καὶ εὐτυχῇ χώραν, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Ταυρικοῦ.

Κατὰ τὴν περιοδείαν τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσσίας ἡ Αἰκατερίνα συνηντήθη ἐν Χερσῶνι μετὰ Ἰωσήφ τοῦ Β' αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας. Ἐκ τούτου ἡ Πύλη ἠρύσθη τὴν ὑποψίαν, ὅτι ἐσχεδίσθη ὑπὸ τῶν δύο ἰσχυρῶν ἡγεμόνων διαμελισμὸς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ἐλπίζουσα εἰς τὴν ὑποστήριξιν ἄλλων δυνάμεων φρονουσῶν τὴν αὐξήσιν τῆς Ῥωσσίας (τῆς Ἀγγλίας, Πρωσσίας, Σουηδίας) ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Εἰς τοῦτον τὸν δεύτερον τῆς Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πόλεμον (1787—1792) οἱ Ῥωστικοὶ στρατοὶ ὑπὸ τὸν Σουβάρωφ, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐστρικοῦ στρατοῦ, ἐκέρδησαν δύο λαμπράς νίκας καὶ ἐκυρίευσαν πολλὰ σημαντικὰ φρούρια. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον Ἰωσήφ τοῦ Β' ἡ Αὐστρία συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ Γαβριὴλ ὁ Γ' τῆς Σουηδίας εἰσηλάσεν εἰς τὴν Ῥωσικὴν φωνίαν. Ἡ Αἰκατερίνα ἀπεπεράτωσε μὲν παχέως τὸν κατὰ τῆς Σουηδίας πόλεμον, συνωμολόγησεν ὅμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ποτεμκίνου ἕνεκα τῆς ἐξαντλήσεως τῶν ἰδίων μέσων μετὰ τῆς Πύλης ἐπὶ μετρίοις ὅροις ἐν Ἰακισίῳ εἰρήνην, καθ' ἣν ἤρξασθη εἰς τὴν μεταξὺ Βούτου καὶ Δανάστριος χώραν.

Τὸν δεύτερον καὶ τρίτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας ἰδὲ ἐν §. 38..

Ἰσὴν φροντίδα καὶ ἐνέργειαν ἀφιέρωσεν ἡ Αἰκατερίνα καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν· διήρτησε δηλ. τὸ κράτος ἐκ νέου καταλληλότερον εἰς μικρότερα κυβερνεῖα, ἐμετρίασε τὴν δουλείαν, ἤρξατο πρὸς ἀνυψώσιν τῆς μεσαιᾶς τάξεως τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ προνόμια τῶν πόλεων, εἰς τὰς ὁποίας προσέλεικε καὶ νέους ἀποίκους καὶ ἰδίως Γερμανοὺς, ὑπεστήριξε τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν μεταλλουργίαν, ἥνοιζε ἐμπορίαν μετὰ πάσης τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης διὰ τῆς πρώτης μετὰ τῶν Τούρκων εἰρήνης, ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἐτελεσποίησε τὴν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δύναμιν καὶ ἐδείχθη ἐξίσου ἀνεκτικὴ πρὸς τοὺς ὑπαδούς πάντων τῶν θρησκευμάτων.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἐποχὴ τῆς ἐπαναστάσεως (1789—1815).

Α) μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῆς πρώτης Γαλλικῆς δημοκρατίας (1792).

Γεωγραφικὴ ἐποχὴ τῆς Εὐρώπης περὶ τὸ 1789.

§. 32. 1) Ἡ Ἰσπανία εἶχεν ἀπολέσει τὸ 1713 πάσας τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἐξαρτήσεις αὐτῆς καὶ παραχωρήσει τὸ Γιβραλτάρ εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς.

2) Ἡ Γαλλία εἶχεν ἀποκτήσει τὴν Λοθαριγγίαν καὶ Κύρνον, ἀλλ' ἀπολέσει σημαντικὰς κτήσεις ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης.

3) Ἐσχηματίσθη ἡ δημοκρατία τῶν Ἑνωμένων Κάτω Χωρῶν.

4) Ἡ Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρλανδία ἀπέκτησε μὲν τὸ Γιβραλτάρ, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν Μινόρκαν μετὰ 70ετῆ κυριαρχίαν (1713—1783), τὴν Φλορίδα μετὰ 20ετῆ (1762—1783) καὶ 13 ἐπαρχίας ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ (1783), ἀπέκτησεν ὅμως τὸν Καναδᾶν καὶ μέρος τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

5) Ἐκ τῶν Γερμανικῶν δυνάμεων ἡ Αὐστρία κατεῖχεν ἤδη πάσαν τὴν Οὐγγαρίαν, Τρανσυλβανίαν καὶ Σλαβονίαν, ἐ-

κράτησεν ἐτι ἐκ τῆς Ἰσπανικῆς κληρονομίας τὸ Μεδιόλανον καὶ τὸ Βέλγιον, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν Σιλεσίαν, ἀλλ' ἀπέκτησε κατὰ τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὴν Γαλικίαν καὶ Λοδομερίαν καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Βαυαρίας τὸν κύκλον τοῦ Ιν-νου. Αἱ Πρωσσοὶ καὶ χῶραι ᾗξήσαν σημαντικῶς διὰ τῆς προσ-κτῆσεως τῆς ἄνω Γελδρίας καὶ μέρος τῆς πρόσω Πομερανίας, διὰ τῆς κατακτῆσεως τῆς Σιλεσίας, τῆς κληρονομίας τῶν Φραγκικῶν ἡγεμονιῶν τῆς Ἀυσθίας καὶ Βαϊρεούθης, καθὼς καὶ τῆς ἀνατολικῆς Φρεισίας, καὶ διὰ τῆς ἀνακτῆσεως τῆς δυτικῆς Πρωσίας.

Αἱ Βαυαρικαὶ χῶραι, ἐκλιπόντος τοῦ Βαυαρικοῦ κλάδου τῶν Βιττελσμάχων, περιῆλθον εἰς τὸν Παλατίνειον κλάδον αὐτῶν.

6) Διετηρήθη ἡ *Dacia* μετὰ τῆς Διορθηγίας καὶ Ἰσλανθίας.

7) Ἡ Σουηδία ἀπώλεσε τὴν ἐν τῷ Βορρᾷ ὑπεροχὴν αὐτῆς, σημαντικῶς παραλίαν χώρας, κυριευθεῖσας ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, καθὼς καὶ τὸ πλεῖστον τῶν ἐν τῇ Γερμανίᾳ κτῆσεων αὐτῆς.

8) Ἡ Ἰωσσία ᾗξήσεν οὐ μόνον διὰ τῆς προσλήψεως Σουηδικῶν καὶ Πολωνικῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ χανάτου τῆς Κριμαίας καὶ τῆς Γεωργίας.

9) Ἀπὸ τῆς Πολωνίας ἀπεσπάσθησαν σημαντικαὶ χῶραι διὰ τοῦ πρώτου διαμελισμοῦ αὐτῆς.

10) Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἀνέκτησε μὲν τὴν Πελοπόννησον, ἀπώλεσεν ὅμως τὰς ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ Τρανσυλβανίᾳ κτήσεις του, κυριευθεῖσας ὑπὸ τῆς Αὐστρίας.

11) Ἐν Ἰταλίᾳ ἔμεινε σχεδὸν ἡ αὐτὴ διαίρεσις, καὶ μόνον αἱ πρῶται Ἰσπανικαὶ χῶραι, καθὼς καὶ ἡ Μάντουα καὶ ἡ Τοσκάνα ἔλαβον ἄλλους ἡγεμονικοὺς οἴκους.

Αἶτια καὶ ἀρχὴ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

§. 33. Α) Κύρια αἷτια ἦσαν, 1) τὸ βαρὺ χρέος, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη μὲν ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς λαμπρᾶς κυβερνήσεως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', ἐπολλαπλασιάσθη δὲ μέχρις ἐκπλήξεως ὑπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ' ἐνεκα τῶν ἀτυχῶν πολέμων καὶ τῆς ἀνταγ-

στον σπατάλη της αὐτῆς καὶ ἤρξησεν ἐπὶ πλέον ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας πόλεμον καὶ τῆς σπατάλης τῆς βασιλείας, 2) ἡ ἀνίσος διατομή τῶν κοινῶν βαρῶν, τὰ ὅποια ἐπεβάρυνον σχεδὸν μόνον τοὺς πολίτας καὶ χωρικοὺς, ἐνῶ οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ κληρὸς, καὶ τοὶ κατέχοντες τὰ ὑψηλότερα καὶ μᾶλλον προσοδοφόρα ὑπουργήματα, καθὼς καὶ τὰ μεγαλειότερα πλούτη καὶ προνόμια, ὅμως ὀλίγον ἐφορολογοῦντο, 3) ἡ τάσις τῶν καλουμένων γυμνασίων ἢ ἐγκυκλοπαιδιδῶν τοῦ νὰ ὑποσκάπτωσι τὰ καθεστῶτα τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας, 4) ἡ αὐθαίρετος κυβέρνησις τῶν βασιλέων καὶ ὑπουργῶν ἀπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'.

Β). Αἱ πρῶται ἀφορμαὶ πρὸς ἐκρήξιν τῆς ἐπαναστάσεως προῆλθον ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς κυβερνήσεως τοῦ γ' ἀποφύγι τῇν χρεωκοπίας τοῦ κράτους. Ἀφοῦ τὰ ποικιλώτατα μέτρα τῶν ταχέως διαδεχόμενων ἀλλήλων ὑπουργῶν τῶν οικονομικῶν Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' (Τυργώτου, Νεκκέρου, Καλόννου, Βρεννίου καὶ πάλιν Νεκκέρου) δὲν ἔσχον τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα, κατὰ συμβουλήν τοῦ Νεκκέρου συνεκλήθησαν τὸ 1789 αἱ ἀπὸ τοῦ 1614 μὴ συνελευθεῖσαι γενικαὶ τάξεις τοῦ βασιλείου ἐν Βερσαλλίαις, ἵνα βουλευθῶσι περὶ τῆς καλύψεως τοῦ κατ' ἔτος 140 ε. λιτρῶν ἀναβαίνοντος ἐλλείμματος. Ἀλλὰ κατ' αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἐξέλεξιν τῶν πληρεξουσίων καὶ τὴν συζήτησιν τοῦ τρόπου τῆς ψηφοφορίας διεφώνησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου πρὸς τοὺς τῆς τρίτης τάξεως, ἥτις ἐπέμενεν εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ συζήτησιν καὶ ψηφοφορίαν κατὰ πρόσωπα καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τάξεις. Μετὰ πολλὰς καὶ ἀνωφελεῖς διαπραγματεύσεις ἡ τρίτη τάξις ἐκήρυξεν ἐαυτὴν *ἐθνικὴν συνέλευσιν* (τὴν 17 Ἰουνίου), τὸ ὅποion πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ἀληθὴς ἐναρξίς τῆς ἐπαναστάσεως. Ματαίως ὁ βασιλεὺς διέταξε τὴν συνέλευσιν ταύτην νὰ διαλυθῇ ἐξ ἐναντίας ὁ πρόεδρος αὐτῆς Βαϊλλῆς τὴν ὠδήγησεν, ἐπειδὴ τὸ κατὰστημα αὐτῆς κατέχετο ὑπὸ φρουρῶν, εἰς τὴν πλησίον αἴθυσαν τοῦ σφαιριστηρίου ἐνθα οἱ ἀντιπρόσωποι, ὑψώσαντες τὰς χεῖρας, ὡρκισθῶσαν ὅτι δὲν θὰ χωρισθῶσι, πρὶν δώσωσιν εἰς τὸ κράτος *νέον πολιτευμα*.

Ἡ συντακτικὴ ἐθνικὴ συνέλευσις.

(17 Ιουνίου 1789—30 Σεπτεμβρίου 1791)

§. 34. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ προκαλέσῃ τὰς δ' ὁ πρῶ-
τας τάξεις νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς τρίτης· ἡ νέα ὁμοῦς ἐθνικὴ
συνέλευσις ὡς κύριον πρόβλημα αὐτῆς δὲν ἐθεώρησε τὸ οἰκονο-
μικὸν ζήτημα, ἀλλὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νέου πολιτεύματος. Ἡ
αὐτὴ ἐζήτησε νὰ ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς συγκεντρώσεως συνταγ-
μάτων τινῶν Γερμανικῶν καὶ Ἑλβετικῶν, τοποθετηθέντων
μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερσαλλίων, ἐπὶ νεικῶν ὁμοῦς διὰ τοῦτου
καὶ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Νεκκέρου ἐπανάστασιν τοῦ ὑπὸ μανιω-
δῶν ῥητῶν τοῦ Λαοῦ (Καμίλλου Δεμουλίνου, Μαρράτου, κτλ.)
ἐρεθισθέντος ὄχλου τῶν Παρισίων, τῆς ὁποίας συνέπειαι ὑπῆρ-
ξαν ὁ σχηματισμὸς ἐθνοφυλακῆς τῶν Παρισίων, ἡ (14 Ιουλίου)
ἀλλοίωσις τῆς Βασιλείας (παλατιοῦ τινος πύργου, ὅστις ἐχρη-
σίμευεν ὡς πολιτικὴ φυλακὴ) καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ Νεκκέρου.

Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις ἤρχισε τὴν λύσιν τοῦ κυρίου προβλή-
ματος αὐτῆς διὰ τῆς καταργήσεως τοῦ φεουδαλικοῦ συστή-
ματος (4—5 Αὐγούστου), καθὼς καὶ τῶν προνομίων τῶν ἐν-
γενῶν καὶ τοῦ κλήρου ἀνευ ἀποζημιώσεως. Μετὰ ταῦτα ἠκο-
λύθησαν αἱ περὶ τοῦ συντάγματος συζητήσεις, καθ' ἃς ἐψηφί-
σθη ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις νὰ ᾔνῃ διαρκής, ἀπενεμίσθη τὸ νομο-
θετεῖν εἰς μίαν μόνον βουλὴν, ἀνανεουμένην κατὰ διετίαν καὶ
τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως λίαν περιορίσθησαν. Ἡ δὲ ὑπὸ
τῆς συνελεύσεως ἐκφωνηθεῖσα ἡδὴ διακοπὴ τῆς βασιλικῆς ἐξου-
σίας ἐπὶ 4 ἔτη ἀπεδόθη εἰς τὸν βασιλέα, ὅτε οὗτος ὠρίσθη
καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ ἐν τέλει Σεπτεμβρίου περατωθὲν πολί-
τευμα τοῦ κράτους. Ὅτε ὁμοῦς μετὰ ταῦτα ἄλλα ἄρθρα τοῦ
συντάγματος μόνον κατὰ μέρος ἐκύρωσεν ὁ βασιλεὺς, ὅστις
εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας (veto) καὶ φησὶ διε-
τρεχον περὶ ὀπισθοδρομικῶν τάσεων τῆς αὐτῆς, νέας ἐπὶ ἡλ-
θεν ἐρεθισμὸς εἰς τοὺς Παρισίους, ὅστις ἐπὶ οὐκ ἐκ τοῦ
ἐπικρατοῦντος λαοῦ (ὁ Ὀκτωβρίου). Στίφη ὄχλων, ἐν οἷς καὶ
γυναῖκες περὶ τὰς ὀκτανικηλίας μετέβησαν εἰς τὰς Βερσαλ-
λίας, διὰ νὰ ζητήσωσι παρὰ τοῦ βασιλέως θεραπείαν τοῦ λα-
οῦ καὶ μετὰ τὴν τῆς καθέδρας εἰς Παρισίους· ὁ ὄχλος αὗτος

ἔκαμε (τὴν 6 Ὀκτωβρίου) ἔφοδον κατὰ τῶν αὐτόθι ἀνακτόρων καὶ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τῆς γυναίκας αὐτὰς εἰς Παρισίους, ἐνθα κατόκησε τὰ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀκατοίκητα ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ ἠκολούθησε καὶ ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις, χάριν τῆς ὁποίας ἀνεκαίνισθη τὸ πλεῖστον τῶν ἀνακτόρων καίμενον σφαλεῖον τῆς ἱππασίας, ἀλλὰ πολλὰ τῶν μελῶν αὐτῆς (ὑπὲρ τὰ 200) τὴν εἶχον ἐγκαταλείψει.

Τὰ μετὰ ταῦτα πρῶτα ἔργα τῆς ἐθνικῆς συνέλευσεως ἀφώρων τὴν διάταξιν τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ τῆς διοικήσεως. Ἀμφότερα ταῦτα ἤγαγον εἰς τὴν κατάργησιν τῆς τέως διαιρέσεως τοῦ βασιλείου εἰς ἐπαρχίας, αἵτινες, διαφόρως κατὰ καίρους ἐνωθεῖσαι, ἀπελάμβανον ἴδια ἐκάστη δικαιώματα. Ἴνα δ' ἐκλείψωσιν ἐκ θεμελίων τὰ παλαιὰ καθεστῶτα, ἔλαβεν ἡ Γαλλία νέαν γεωγραφικὴν διαιρέσιν εἰς 83 νομοὺς κατὰ ὄρογραφικὰ καὶ ὑδρογραφικὰ ὅρια καὶ ὑποδιαιρέσιν εἰς ἐπαρχίας καὶ δήμους.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἐξηκολούνητο ὑπὸ τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων ὠρισμένην ἡλικίαν καὶ ὠριζόμενον τμήμα καὶ δὲν ἐξετείνοντο κατ' ἀρχάς καὶ ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας. Αἱ ἀρχικαὶ συνέλευσεις (ἐξ 600 — 900 πολιτῶν) ἐξέλεγον ἐκλογεῖς καὶ οὗτοι τοὺς ἀντιπροσώπους ὄντας 745 διὰ τὴν ἐπὶ δύο ἔτη νομοθετικὴν συνέλευσιν.

Πρὸς ἄρσιν τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν ἐδημεύθησαν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα (ἀξίας 3 δισεκατ. φρ.) καὶ τὸ κράτος ἀνέλαβε τὴν μισθοδότησιν τοῦ κλήρου. Ἴνα δ' ἐπιταχυνθῇ ἡ πώλησις αὐτῶν, ἐξεδόθησαν μετ' ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας χαρτονομίσματα (Assignats), τὰ ὁποῖα ἔνεκα τοῦ τεραστίου πολλαπλασιασμοῦ (μέχρι 45 δισεκατ. φραγ.) ἀπώλεσαν ἐπὶ τέλους πᾶσαν ἀξίαν. Διὰ νέων ψηφισμάτων ἀπεφασίσθη ἡ κατάργησις πάντων τῶν μοναρχικῶν τιμμάτων ἐκτὸς τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων καὶ τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν, ἡ μεταβίβησις τῶν δικαστηρίων διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς ἀπὸ τῆς διοικητικῆς, ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ὁρκωτῶν δικαστηρίων καὶ ἡ τῶν εἰρηνοδικείων, ἔτι δὲ ἡ κατάργησις τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας μετὰ τῶν τίτλων

καὶ οἰκοσήμεων, καὶ ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς τοῦ κλήρου. Εἰς πάντας τοὺς νεωτερισμοὺς τούτους ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς (ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀφῆρέθησαν πάντα σχεδὸν τὰ κτήματα καὶ τὸ μόνον ὑπολειπόμενον δικαίωμα τοῦ ν' ἀπορραϊζῇ περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου) νὰ δώσῃ τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐκπολιορκήσεως τῆς Βασιλίδης ἡμέραν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκον εἰς τὸ νέον σύνταγμα ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ "Αρεως κατὰ τὴν παρὰ τὴν αὐτὴν μεγалоπρεπῆ ἐορτὴν τῆς ἀδελφότητος.

Μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐτχηματίσθησαν σύλλογοι (clubs), οἵτινες, εἰς ἰδιαιτέρας προκαταρκτικὰς συνεδριάσεις ἐβουλευόντο καὶ ἀπεφάσιζον πῶς ἐμελλον νὰ ψηφίσωσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελύσει. Σπουδαιότατος τῶν συλλόγων τούτων ἦτον ὁ τῶν "Ιακωβίνων, ὁποῦ οὕτως ἐκ τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Παρισίοις καταργηθέντι μοναστηρίῳ τῶν "Ιακωβίνων μοναχῶν. "Ο σύλλογος οὗτος, ὅστις κατ' ἀρχὰς συνεκροτεῖτο μόνον ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῆς ἐπαρχίας Βρετανίας, συνθεθεὶς καὶ μὲθ' ὁμοίων τριούτων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, οὐ μόνον προεβουλευέτο, ἀλλὰ καὶ προαπεφάριζε τὰ συζητηθησόμενα ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελύσει.

Ταχέως ἀνεφάνησαν δημοκρατικαὶ τάσεις ἐπὶ μᾶλλον ἀναφανδόν. "Ο βασιλεὺς, ὅστις ἄκων εἶχε κυρώσει τὰ τελευταῖα ψηφίσματα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἐζήτησε νὰ ἐξελθῇ τῆς ὀλιβεράς θέσεώς του, φεύγων εἰς τὸ παρὰ τὰ σύνορα στρατόπεδον αὐτοῦ, ἵνα ἐκείθεν, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν ξένων δυνάμεων, ἀρχίσῃ ἀντεπανάστασιν. "Αναγνωρισθεὶς ὁμοῦ κατ' ὁδὸν εἰς τινὰ σταθμὸν, μετῆνέχθη ὡς αἰχμάλωτος εἰς Παρισίους, ἐνθα ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἀνεστάλη ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, τῆς ὁποίας ὁμοῦ τὰ μετρίωτερα μέλη κατώρθωσαν νὰ ψηφισθῇ ἡ τήρησις τῆς συνταγματικῆς βασιλείας καὶ ἡ ἀνθρώπις τοῦ Λουδοβίκου. "Η ἐθνικὴ συνέλευσις ἐκλείσει τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ σύνταγμα.

Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις.

(1 "Οκτωβρίου 1791—21 Σεπτεμβρίου 1792).

§. 35. Ἡ προχώρησις τῶν αὐστριακῶν καὶ Πρώσων (§. 37

ἐπέσπευσε τὴν ἀνάθεκτον ὁρμὴν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἐφόδου κατὰ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Κερκαμικοῦ (10 Αὐγούστου) πρὸς ἐλθρονισμόν τοῦ βασιλέως. Τότε κατεπίσθη ὁ βασιλεὺς νὰ ζητήσῃ, μετὰ τῆς οἰκογενείας του προστασίαν εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς νομοθετικῆς συνέλευσεως, ἐνθα διέτριψε 10 ὥρας εἰς παρακείμενον δωμάτιον. Μόλις ὁ βασιλεὺς ἐγκατέλιπε τὰ ἀνάκτορα, καὶ εὐθὺς τὸ κυμαῖνον πλῆθος ὤρμησε μανικώτερον πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀλλ' ἀπῆντσε γενναίαν ἀντίστασιν ὑπὸ τῆς φρουρᾶς. Ὅτε ὅμως οἱ παρωργισμένοι ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἠνάγκασαν τὸν ἐκπεπληγμένον βασιλέα ν' ἀπαγορεύσῃ τὸ πῦρ εἰς τὴν φρουράν, ἐγένοντο θύμα οἱ πιστοὶ ὑπέρμαχοι τοῦ μονάρχου ὑπὸ τοῦ μαινομένου πλῆθους, τὸ ὅποιον ἐξεπολιόρκησε τὰ ἀνάκτορα καὶ κατέστρεψε πᾶν οἰκιακὸν σκευὸς· πεντακισχίλιοι περίπου ἔπεσαν εἰς τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὑπὸ τὴν λύσσαν τοῦ λαοῦ, ἐν οἷς καὶ ἐπτακόσιοι πιστοὶ Ἑλβετοί. Ἐν δὲ τῇ μεταξὺ ἐβήρυσεν ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις νὰ παύσῃ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, νὰ θέσωσιν ὑπὸ ἐπιτήρησιν τὸν βασιλέα μετὰ τῆς οἰκογενείας του, νὰ δώσωσιν εἰς τὸν διάδοχον παιδεύτην καὶ νὰ συγκαλέσωσιν *ἐθνικὴν συντακτικὴν συνέλευσιν*· ἡ δὲ βασιλικὴ οἰκογένεια ἀπῆχθη μετ' ὀλίγον εἰς τὸν Ναὸν (Temple), ὁχυρὸν φρούριον οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τῶν Ναϊτῶν.

Ὁ Στρατηγὸς Λαφαύεττης, ἀπειλούμενος νὰ καταδιωχθῇ διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ συντάγματος προσπάθειάς αὐτοῦ, ἐφυγεν ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ συλληφθεὶς εἰς τὰ σύνορα ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μετηνέχθη ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὸ ἐν Μαραῦτῃ Ὀλμύτιον.

Οἱ Ἰακωβῖνοι, ὠρμηθέντες ἀπὸ τὴν εἰδησιν τῆς ἀφίξεως τῶν Προώσων πρὸ τῆς Βερδύνης, ἐνήργησαν ν' ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς δεσμοπωτηρίοις κατατρυχομένων ὑπαδῶν τῆς ἀρχαίας τάξεως (εὐγενῶν καὶ κληρικῶν) διὰ πολυμέρου σφαγῆς αὐτῶν (2—7 Σεπτεμβρίου) ἐν Παριείοις, Βερσαλλίαις, Λουγδούνῳ, κτλ. ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου τῶν Παρισίων. Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις, ἥτις ἐσιώπα εἰς τὰς φρικκλέας ταῦτα πράξεις, διελύθη χωρὶς νὰ πράξῃ σημαντικόν τι ὑπὲρ τῶν ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν τοῦ ἔθνους συμφερόντων καὶ ἀντ' αὐτῶν.

ἦλθεν ἡ ἐθνικὴ συντακτικὴ συνέλευσις (συγκλημένη ἐξ 749 μελῶν) διὰ νὰ ψηφίσῃ τὸ μέλλον πολίτευμα.

Β) Ἡ δημοκρατία (1792—1804).

§. 36. Ἡ ἐθνικὴ συντακτικὴ συνέλευσις (21 Σεπτεμβρίου 1792—26 Οκτωβρίου 1793). 1) Δίκη καὶ καταδίκη τοῦ βασιλέως. Ἡ συντακτικὴ συνέλευσις περιελάμβανε δύο ἀντιθέτους μερίδας, τὴν τῶν μετρίων Γιρονδίνων καὶ τὴν τῶν φανατικῶν « ὄρεινῃ μερίδι » Ἰακωβίνων ὑπὸ τὸν « Ροβεσπιέρην, Δαντὼν καὶ Μαράτον. Ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν κατηργήθη ἡ βασιλεία, μεθ' ἧς ἡ Γαλλία ἐκηρύχθη μία καὶ ἀδιαίρετος δημοκρατία. Ματαίως ἐζήτησαν οἱ Γιρονδῖνοι ν' ἀποτρέψωσι τὸ σχέδιον τῶν ὄρειων τοῦ νὰ θανατώσῃ τὸν βασιλέα. Ὁ Λουδοβίκος Καπέτος, ὅπως τότε τὸν ὠνόμαζον, ἐπαρουσιάσθη πρὸ τῆς συνελεύσεως, ἥτις ἦτον τότε συγχρόνως καὶ κατήγορος καὶ δικαστὴς. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ κυβερνητικαὶ πράξεις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διακοπῆς τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως (20 Ἰουνίου 1789) παρεστάθησαν ὡς ἐγκλήματα καὶ μετὰ μεγάλης πλειονοψηφίας (883 ἐξ 721 ψήφων παρούσων) ἐκηρύχθη ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας· ὅμως μόνον 361 ἀντιπρόσωποι (ἀκριβῶς ἡ ἀπόλυτος πλειονοψηφία) ἐψήφισαν τὸν θάνατον αὐτοῦ ἄνευ ὅρων. Ἡ ὑπὸ τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτοῦ (Μαλεζέρβου, Δεσέζου καὶ Τρονσιέτου) ζητηθεῖσα ἐκκλησιεὶς εἰς τὸν λαὸν ἀπερρίβθη καὶ ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐξετελέσθη τὴν 21 Ἰανουαρίου 1793 εἰς τὴν πλατεῖαν Λουδοβίκου τοῦ ΙΕ'.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς τοῦ βασιλέως καὶ ἡ νίκη τῶν Ἰακωβίνων ἐγέννησε κατὰ τῆς δημοκρατίας νέους ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς ἐχθρούς. Ἐκ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰσπανίας οἱ πρέσβεις τῆς Γαλλίας ἐδιώχθησαν καὶ ἔνεκα τούτου ἡ συντακτικὴ συνέλευσις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν δύο τούτων κρατῶν, καθὼς καὶ κατὰ τοῦ κληρονομικοῦ Στατχονδέου τῆς δημοκρατίας τῆς Ὀλλανδίας ὡς ὀπαδοῦ τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Συγχρόνως δὲ ὁ μακρὰν τῆς νέας διαφωτιστικῆς μενέας τῶν πρὸς Ν. τοῦ κάτω Αἰγίου νομῶν καὶ ἰδίως ὁ τῆς Ἀνδρείας ἡγήθη εἰς γενικὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς νέας δημο-

πρακτικῆς ἔνεκα στρατολογίας καὶ βοηθούμενος ἐκ τοῦ ἀπρόσιτου τῆς ἑλωδους χώρας ἐπὶ μακρὸν ἀντέστη κατὰ τῶν μὴ εἴη σκημένων στρατιωτῶν τῆς συντακτικῆς συνελεύσεως, οὔτινες ὑπέστησαν σφαῖρὰν ἡττῶν.

2) Πρώτοι τῶν Γερωνδίνων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἠγέρθη εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν ἄγων περὶ ζωῆς καὶ θανάτου μεταξὺ τῶν ὀρειῶν καὶ τῶν Γερωνδίνων. Ἀποπαύοντος τοῦ σχεδίου ν' ἀνακηρυχθῇ προστάτης τῆς δημοκρατίας ὁ δούξ τῆς Αὐρηλιανῆς Φίλιππος, ὅστις ἐκαλεῖτο τότε «Φίλιππος ἰσότης» ἡ συντακτικὴ συνέλευσις ἀνέθηκε πᾶσαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν εἰς ἐπιτροπὴν τῆς κοινῆς σωτηρίας καλουμένην ἐξ 9 μελῶν (6 Ἀπριλίου). Πρὸς καταστροφὴν τῶν ὀχληρῶν ἀντιπάλων τῶν Γερωνδίνων, οἱ ὄρειοι ὥπλισαν τὸ ὄχλον τῶν Παρισίων, ὅστις ἀποκλείσας τὴν συνέλευσιν (1 καὶ 2 Ἰουνίου) ἐξηνάγκασεν ἀπ' αὐτῆς τὴν φυλάκισιν 34 Γερωνδίνων πολλοὶ ὅμως ἀπ' αὐτῶν φυγόντες εἰς τοὺς δυτικούς καὶ μεσημβρινοὺς νομούς, ἐκίνησαν πολλαχοῦ ἐπανάστασιν κατὰ τῆς ἀρχομένης ἤδη τρομοκρατίας.

3) Ἡ τρομοκρατία ἀπὸ τῆς πτώσεως τῶν Γερωνδίνων (Ἰουνίου 1793—28 Ἰουλίου 1794). Ἐπειδὴ τὰ στρατεύματα τῆς δημοκρατίας κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον πανταχοῦ ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, αὕτη δὲ ἠπειλεῖτο καὶ ὑπὸ σπασμῶν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὁ Κερνῶτος ἄμα εἰσέλθων εἰς τὴν ἐπὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἐπιτροπὴν, ἐπροσπάθησε νὰ ἐξοπλίσῃ πάντας τοὺς ἱκανοὺς νὰ φέρωσιν ὅπλα ἄνδρας ἀπὸ ἡλικίας 18—25 ἐτῶν, οὔτινες ἀπετέλεσαν 14 στρατόπεδα (120000 στρατ.). Οὕτως ἠδυνήθησαν οἱ δημοκρατικοὶ νὰ νικήσωσι τὰς χεῖρας τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν τῶν.

Εἰς μὲν τὸ ἐσωτερικόν τὸ Λούβρον κατεστράφη, ἡ Τουλὼν ἀσπασθῇ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ἀγγλίων, τῶν ὁποίων τὸν στόλον εἶχε χθὴ κατὰ τῶν δημοκρατικῶν, ἀλλ' ὁ στρατός τῶν «ἀβρακώτων» («culottes»), παρ' ᾧ ὁ Κύριος Νάπολεων Βοναπάρτης εἶδε τὴν πρώτην πολεμικὴν του δόξαν, ὑπερνίκησε πάντα τὰ ἐμπόδια τὰ ταῦτα διέταξε καὶ ἐνταῦθα ὁ τρομερὸς Φρεζὼν νὰ κατακόψωσι τὸν εὐπρόχου πολίτας καὶ νὰ διανεμηθῶσι τὰ κτήματα αὐτῶν. οἱ ἀδυνάτοι

τοι. Οἱ κατοικοὶ τῆς Βανδίας, καίτοι ἐπιμόνως ἀντισταθέντες, ἤττηθησαν πολλάκις, καὶ οἱ μὲν ἤττηθέντες ἀνηλεῶς ἐθανατώθησαν (πνιγματοῦ Καρρίερου ἐν Νάνταις), ἡ δὲ χώρα ἡρμυώθη ὑπὸ τῶν αὐτῶ καλουμένων 12 καταχθονίων φαλάγγων διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Συγχρότως δὲ τὰ δημοκρατικὰ στρατεύματα ἐκέρυθσαν εἰς τὰ σύνορα ὑπὸ νέους καὶ ἀγνώστους τὸ πλεῖστον πτατηγούς ἐπανελημμένους νίκας κατὰ τῶν συμμάχων (S. 37), ἡ δὲ ἐπαναστατικὴ κυβέρνησις ἀπηλλάσσεται τῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πραγματικῶν ἢ ὑποθετικῶν ἐχθρῶν αὐτῆς διὰ πολλῶν καὶ ἐσπευσμένων θανατικῶν ἐκτελέσεων. Ἡ ἀρχὴ τῶν πραγμάτων ἐγένετο δι' ἐξέχον θυμῶν, οἷον τῆς βασιλίσσης Μαρίας Ἀντωνέττης, τῶν (20) φυλακισθέντων Γερωνδίνων πληρεξουσίων, τοῦ δουκὸς τῆς Λύρηλιανῆς, οἵτινες ἀπεικωκλίσθησαν εἰς Παρίσιον· ἀλλὰ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυγόντων Γερωνδίνων ἐρανίσθησαν. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Παρισίων συνεκροτήθησαν ἐπαναστατικαὶ ἐπιτροπαὶ (μέχρις 20030) καὶ εἰς πάσας τὰς ὁπωσούν σημαντικὰς κοινότητας καὶ ἐπαναστατικαὶ στρατοὶ συγκεῖμενοι ἐν κλεπτῶν, ληστῶν καὶ φονέων, οἵτινες περιήρχοντο τὴν χώραν μετὰ λαιμητόμων, ἵνα ἐκτελέσωσι τὰς προγραφὰς τῶν ἐπαναστατικῶν δικαστηρίων, συγκεῖμένων ἐκάστου ἐκ 12 ἐνόρκων καὶ 3 δικαστῶν· τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου καθηγέρου ἐπέχει παρὰ τῷ ἐν Παρισίῳ ἐπαναστατικῷ δικαστηρίῳ ὁ αἰμαχαρὴς Φουκιέρος Τιμβίλλης· τῆς δὲ σωτηρίου ἐπιτροπῆς προΐσταντο ὁ φίλος νερὸς καὶ ἐπίδουλος Ῥοβεσπιέρρος, ὁ αἰμοδιψὴς Κουθὼν καὶ ὁ μαυρόδης δημοκράτης Σαιντιπύτρος, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἦσαν ἡ φρενὴ καὶ ὁ τρόμος πάντων τῶν χρηστῶν πολιτῶν.

Ἰνα δὲ ἐξαλειφθῇ πᾶσα ἀνάμνησις τῆς παλαιᾶς τάξεως, εἰσέγαγον οἱ δημοκρατικοὶ νέαν χρονολογίαν, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1792, τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημοκρατίας, νέαν δημοκρατικὸν ἡμερολόγιον μὲ μεταβεβλημένους ὀνομασίας καὶ διαιρέσεις τῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν ἀντὶ τῶν Χριστιανικῶν, ἐβεβήλωσαν καὶ ἐσύλησαν τὰς ἐκκλησίας. ἐκτινάξαν τὰ θεία, περιφερόμενοι εἰς ἀσβεῖς πομπὰς κατὰ τὰς ὁδοὺς μετὰ τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ τῶν σκευῶν τῆς ἐκκλησίας, ἐμάνθαν μετὰ Βανδελικῆς λύσεως κατὰ πάντων τῶν μνημείων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ἐπισήμως κητέργον τὴν Χρι-

στιακικήν θρησκείαν καὶ ἀντικατέστησαν αὐτὴν διὰ τῆς λατρείας τοῦ ὁρθοῦ λόγου.

Ἀφοῦ ἡ μερίς τῶν μετριοφρόνων κατεστράφη ἐν τῇ συντακτικῇ συνέλευσει, ἡ τρομοκρατία ἐρθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ἰδίως διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκδόσεως νόμου, καθ' ὃν ἡ συνείδησις τῶν ἐνόρκων ἤρκει νὰ ὀρίσῃ τὴν ἐνοχὴν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου κατηγορουμένων καὶ ἄνευ μαρτύρων. Μετὰ τοῦτο αἱ ἐκτελέσεις τῆς θανατικῆς ποινῆς ἐπολλαπλασιάσθησαν (εἰς 45 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ νόμου μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Ῥοδεσπιέρρου ἐθανατώθησαν 1400). Ἐπὶ τέλους ὅμως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συνέλευσιν ἠγέρθη δυσαρέσκεια κατὰ τῆς αὐθαριέτου ἐξουσίας τοῦ Ῥοδεσπιέρρου, δι' ἣν ἐγένοντο αἱ συνήθεις καὶ κατὰ τοῦτου κατηγορίαι περὶ συνωμοσίας κατὰ τῆς δημοκρατίας. Συλληφθεὶς λοιπὸν καὶ οὗτος μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν, κατεδικάσθη χωρὶς νὰ ἀκουσθῇ ἡ ἀπολογία του καὶ ἐθανατώθη τὴν ὑστεραίαν (28 Ἰουλίου 1794) μετὰ 22 ἀπαδῶν του.

4) **Ἡ ἀντίδρασις.** Ἀφοῦ ἔπεσον αἱ κεφαλαὶ τῶν τρομοκρατῶν, ἡ ἐπανάστασις ἔλαβεν ἀντίθετον διεύθυνσιν. Ὑπερισχυσάντων εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν τῶν μετριοτέρων, αἱ δύο ἐπιτροπαί, ἡ τῆς κοινῆς σωτηρίας καὶ ἡ τῆς γενικῆς ἀσφαλείας, περιήλθαν εἰς χεῖρας αὐτῶν, ὁ σύλλογος τῶν Ἰακωβίνων ἐκλείσθη, οἱ 73 ὑπολειπόμενοι τῶν προγραφέντων Γιρονδίνων ἀνεκλήθησαν εἰς τὴν συντακτικὴν συνέλευσιν, ἡ ἐλευθερία τῆς λατρείας καὶ τοῦ τύπου ἀποκατέστη, καὶ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σιεῦου ἐπεφορτίσθη τὴν ἐπεξεργασίαν νέου ἥττον δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Κατὰ τὸ νέον τοῦτο (τρίτον) σύστημα ἀντίθετο ἡ μὲν ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἰς διευθυντὴν ἑνὸς ἐκ πέντε προσώπων συνιστάμενον, ἡ δὲ νομοθετικὴ εἰς δύο βουλὰς, τὴν τῶν πεντακοσίων, ἥτις εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς προτάσεως τῶν νόμων, καὶ τὴν τῶν Γερόντων (ἐκ 250 συμπληρωσάντων τοῦλάχιστον τὸ 40 ἔτος τῆς ἡλικίας των), ἥτις ἐδοκίμαζε καὶ ἐκύρωνε τοὺς ὑπὸ τῆς ἐτέρας βουλῆς προτεινομένους νόμους.

Οἱ βασιλεῖς οὐκ ἔχουσιν νὰ ἐνεργῶσιν ὑπὲρ τῆς παλιννοθεσίαν

τῆς βασιλείας· καὶ ἀφοῦ ὁ υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' ὁ ὑπ' αὐτῶν ΙΖ' Λουδοβίκος προσαγορευόμενος Ἰουετῆς τὴν ἡλικίαν ἀπέθανεν ἐν τῷ Ναῶ ἕνεκα τῶν κακώσεων τοῦ ὑποδηματοποιῦ Σίμωνος, ἐθεώρουν ὡς βασιλέα τὸν ἐν Βερώνῃ ζῶντα ἀδελφὸν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ', ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουδοβίκου ΙΙΙ'. Στρατὸς μεταναστῶν ἀπεβιβάσθη δι' Ἀγγλικῶν πλοίων εἰς τὴν Βρετανίαν (παρὰ τὴν Κιθερῶνα) καὶ ἠνώθη μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Βανδέας (τῶν Σουάνων καλουμένων), ἐξωλαθρεῦθη ὁμοῦ ὑπὸ τοῦ δημοκρατικοῦ στρατηγοῦ "Ολγρου.

Ἡ πρώτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία (1792-1797).

§. 37. 1) Ἐναρξίς τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας πολέμου (1792). Συνομολογησάντων συμμαχίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδου τοῦ Β', καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Φριδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Β', ἵνα ἀντιστρατεύωσιν εἰς τὰς κατὰ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Γερμανικοῦ κράτους προσβολὰς τῶν Γάλλων, Λουδοβίκος ὁ ΙΣΤ' ἠναγκάσθη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Λεοπόλδου, δηλ. τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Β', ὅστις εἶχεν ἀφήτῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν σύμμαχον αὐτοῦ Φριδερίκον Γουλιέλμον τὸν Β'. Ὁ ἐκ Πρώσων συνιστάμενος κύριος στρατὸς εἰσέβαλεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς τῆς Βρουμβέργης Φερδινάνδου, πορευόμενος παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Μοσέλλα, εἰς τὴν Καμπανίαν. Ἀφοῦ δὲ οἱ Πρώσοι ἐκυρίευσαν τὸ Λογγβῦ καὶ τὴν Βερδύνην, ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν δημοκρατικῶν στρατευμάτων ὁ Δυμουριέζος καὶ ἐμπόδισε τοῦ νὰ προβῇ περαιτέρω ὁ Πρωσσικὸς στρατὸς, ὅστις εἶχεν ἐλαττωθῇ μὲν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐφοδίων, ἀποκρουσθῇ δὲ παρὰ τὸ Βαλμῦ καὶ κωλυθῇ τοῦ νὰ προβῇ περαιτέρω ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων βροχῶν. Μετὰ τὴν πέραν τοῦ Ῥήνου ὑποχώρησιν τῶν Πρώσων ὁ Δυμουριέζος εἰσέβαλεν εἰς τὸ Βέλγιον καὶ μετὰ διήμερον μάχην παρὰ τὰς οὐ μακρὰν τῆς Μόνσσης Ἰεμάπτας ἐκυρίευσεν τὰς Αὐστριακὰς Κάτω Χώρας, μεθ' ὅ οἱ Γάλλοι διὰ τοῦ Ἀκυϊτγράνου προέβησαν μέχρι τῆς Ῥαίρης.

2) Ὁ πόλεμος κατὰ τῆς μεγάλης συμμαχίας μέχρι τῆς ἐν Βασιλείᾳ εἰρήνης (1793—79). Μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν

Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ' πᾶσαι αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐκτὸς τῆς Σουηδίας, Τουρκίας καὶ Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας ἀπετέλεσαν μεγάλην κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, διευθυνομένην ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας.

α) Πόλεμος ἐν Βελγίῳ, παρὰ τὸν Κάτω Ῥήνον καὶ ἐν Ὁλλανδίᾳ. Οἱ Αὐστριακοὶ ὑπὸ τὸν πρίγκηπα τοῦ Κοβούργου ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν ὡς στρατηγὸν διακούντα μοῖραν τὸν ἀρχιδούκα Κάρολον, ἤνοιξαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ ἐτους 1793 διὰ τῆς ἀνακτίσεως τοῦ Βελγίου, ἕνεκα μεγάλης παρὰ τὴν Ἰηρὸν διόδον νίκης κατὰ τοῦ Δυμοριέζου, τοῦ ὁποίου ὁ ὑποστράτηγος Μιράνδος εἶχε ἤδη ἡττηθῆ παρὰ τὴν Ἀλδεγχεύην καὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλλικὴν Φλάνδριαν. Ὅτε ὅμως οἱ Γάλλοι διὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ πάντων τῶν ἱκανῶν νὰ φέρωσιν ὅπλα ἀνδρῶν ὑπερείχον τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν ἀριθμητικῶς, οἱ Αὐστριακοὶ ἡττηθέντες (1794) εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν παρὰ τὴν Φλιεν ἡ μάχην ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ κατεδιώχθησαν μέχρι τοῦ Μοίνου, ἐνθα ὅμως, ἡττηθέντος τοῦ Ἰορδάνου παρὰ τὴν Οἰχστην, οἱ Γάλλοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου. Ἐκ τοῦ Βελγίου ὁρμώμενος ὁ Πυχεργὺς καὶ βοηθούμενος ὑπὸ ἀσυνήθων βαρέως χειμῶνος, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, τὴν ὁποίαν φυγόντος τοῦ κληρονομικοῦ στατχοῦδέρου, μετεσχημάτισεν εἰς Βαταβικὴν δημοκρατίαν τὸ 1793, ἥτις συνωμολόγησε μετὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν.

β) Εἰς τὸν παρὰ τὸν ἄνω καὶ μέσος Ῥήνον πόλεμον οἱ Γάλλοι καὶ μετὰ τὸν γενικὸν ἐξοπλισμὸν αὐτῶν τὸ κατ' ἀρχαίαν ἦσαν ἀτυχεῖς. Ὅτε ὅμως ἦνσαν τοὺς στρατοὺς τοῦ Ῥήνου καὶ Μοσέλλα καὶ οἱ Πρώσσοι ἕνεκα τῆς ἀποστολῆς πολλῶν στρατιωτικῶν σωμάτων εἰς τὴν Πολωνίαν ὅχι μόνον ἐξῆλθεν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐριδας ἤλθον πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς, τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰ ἐντεῦθεν τοῦ Ῥήνου, ἃν καὶ ἔσχον ὠφελείας τινα παρὰ τὴν Καיסαρολαουτέρνν. Ἡ Πρωσσία μετὰ ταῦτα συνωμολόγησε μετὰ τῆς Γαλλίας χωριστὴν συνθήκην ἐν Βαν Δελε τοῦ 1795, δι' ἣς παρεχώρησε τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς

τοῦ Ῥήνου χώρας της (τὸ ἥμισυ τῆς Κλέβης, τὴν Γελδρίαν καὶ τὴν Μοίρσην, εἰς τοὺς Γάλλους μέχρι τῆς μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους εἰρήνης αὐτῶν.

γ) Μόνον εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν πόλεμον οἱ Γάλλοι ἔτ-
τῶντο ἕνεκα τῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἀγγλίων, οἵτινες ἐκυρίευσαν
καὶ τὰς πλείστας Γαλλικὰς ἀποικίας εἰς ἑκατέρας τὰς Ἰνδίας.

3) Ἐξακολούθησε τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας,
τοῦ Γερμανικοῦ βασιλείου, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Νεαπόλεως
καὶ τῆς Σαρδηνίας (1796 καὶ 1797). εἰρήνη τοῦ Καμποφορ-
μίον. Τὸ Διευθυντήριον, ἵνα ἐξαναγκάσῃ τὴν εἰρήνην μετὰ τῆς
Αὐτρίας καὶ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, ἀνενέωσε τὸν πόλεμον
κατὰ τὸ ἐκτεταμένον σχέδιον τοῦ Καρνῶτου διὰ τριπλῆς κατὰ
τῆς Αὐστρίας προσβολῆς· τὸ ἕρ. δηλ. τοῦ 1796 δύο στραταὶ
ὑπὸ τὸν Ἰορδάνην καὶ Μορῶν εἰσέβαλον εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐνῶ
τρίτος στρατός ὑπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτην ἐμελλε νὰ
εἰσβάλῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν διὰ τῆς Ἰταλίας. Ἡ ἐκστρατεία
τῶν Γάλλων ἐν Γερμανίᾳ ἔλαβε μετὰ φραγχαίαν ἐπιτυχίαν
ἐπυνείδιστον τέλος· διότι ὁ ἀρχ. δούκ. Κάρολος (ἀδελφός τοῦ
αὐτοκράτορος Φραγκίσκου τοῦ Β') ὑποχώρησας κατ' ἀρχὰς ἐνῶ-
πιον τοῦ Ἰορδάνου καὶ συγκεντρώσας καὶ ἐνισχύσας διὰ νέων
ἐπικουριῶν τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν ἐπιθετικῶς κατὰ τοῦ
Ἰορδάνου, ὅστις παρὰ τὴν Λυβέρghν καὶ τὴν Βυρτσούργην
ὑπέστη δύο τοσοῦτον ἀποφασιστικὰς ἡττας, ὥστε μόλις ἠδύ-
νηθη νὰ συναθροίσῃ παρὰ τὸν Ῥήνον τὸν ἐν πλῆρει διαλύσει
φεύγοντα στρατὸν αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦτο κατέθηκε τὴν ἀρχη-
γίαν. Ὅτε δ' ὁ ἀρχιδούξ. ἐστράφη καὶ κατὰ τοῦ Μορῶ, ὅστις
ἐπίσης εἶχε προχωρήσει μέχρι τῆς Βαυαρίας, οὗτος ἔκαμε στρα-
τηγικωτάτην υποχώρησιν πρὸ τοῦ πολυαριθμοτέρου ἐχθροῦ.

Ἄλλ' ἡ τῶν Γαλλικῶν ὅπλων ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιτυχία ὑπὸ τὴν
27ετῇ Ναπολέοντι Βοναπάρτην (1) ἦτον λαμπροτάτη. Οὗτος
ἤρchiσε τὴν ἐκστρατείαν ἐν Ἰταλίᾳ με σχεδὸν διακελυμένον καὶ
πάντων στερούμενον στρατὸν, φιλοπόλεμον ὅμως διὰ τὰς παρὰ
τὴν Μοντενόττην καὶ Μιλλέσιμον νίκας. Ἀναγκάσας τὸν βα-
σιλέα τῆς Σαρδηνίας Βίκτωρα Ἀμεδαῖον νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν
Γαλλίαν, τὴν Σαββαυδίαν καὶ Γίκαϊαν καὶ τὰ σημαντικώτερα

φρούριζ τοῦ Πεδεμοντιίου, κατεδίωξε τοὺς Αὐστριακοὺς πέραν τοῦ Πάδου, ἐξέβιασε παρὰ τὸ Λόδιον τὴν διάβασιν τοῦ Ἀδούα καὶ ἐπολιορκήσας τὴν ἐκ φύσεως καὶ τέχνης ὀχυρὰν Μάρτουραν. Τετράκις ἀπεπειράθησαν οἱ Αὐστριακοὶ νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τοῦ σημαντικοῦ τούτου φρουρίου, πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Βουρμπερου δι' ἐντίμων συνθηκῶν παραδόσεως αὐτοῦ.

Τὸν δούκα τῆς Μοδένης ἐκήρυξεν ὁ Ναπολέων ἐκπτώτον τῆς ἀρχῆς διὰ παραβίαν ἀνακωχῆς· μετὰ τῆς Νεαπόλεως ὁμοῦ, τῆς Πάρμης καὶ τοῦ Πάπα συνωμολόγησαν ὁριστικὴν εἰρήνην, ἣν ὁ τελευταῖος ἠγόρασεν ἐν Τολεντίῳ, παραχωρήσας τρεῖς ἐξαρχίας καὶ πολλὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης καὶ ἀναγκασθεὶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀδριανῶνος κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας.

Οὕτως ἐξασφαλίσας τὰ νῦτα ὁ Ναπολέων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Καρινόλην καὶ τὴν Στειρίαν μέχρι τῆς Ἰουδεμβούργης, διώκων πρὸ ἑαυτοῦ τὸν ἐκ τοῦ Ῥήνου εἰς τὸν κρατὸν τῆς Ἰταλίας μετακληθέντα ἀρχιδούκα Κρόλον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἡ μὲν Αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐκάλισεν εἰς τὰ ὅπλα πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ Τυρόλου, τῆς Βοημίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Βενετίας εἶχον ἐξεγερθῇ εἰς τὰ νῦτα τῶν Γάλλων, ὁ Ναπολέων φο-

(1) Κάρολος Βοναπάρτης † 1783
σύζυγος αὐτοῦ Λαίτια Ῥαμολίνη, † 1836

Ἰωσήφ βασιλεὺς τῆς Ἰ- σπανίας, κόμης τῆς Σουβίλ- λιέρης † 1844.	Ναπολέων Α'. γεν. 1769, αὐτο- κράτωρ 1804-14 † 1821. 1 σύζυγ. Ἰωσηφίνα Βουργουν- δίας 2 σύζυγος Μαρία Λουίζα τῆς Αὐστρ.	Λουκιανὸς πρίγκηψ τοῦ Κανί- νου † 1840	Λουδοβίκος βασιλεὺς τῆς Ὁλ- λανδίας, κόμης τοῦ Ἀγγ. Λῶ, † 1846.	Καρλόινα Ἰερώνυμος σύζυγος βασιλεὺς τοῦ Μου- τῆς Βεστ- φάλιας, βασιλέως δούξ τῆς Μοντεφόρ- του
--	---	---	---	---

(Λουδοβίκος Ναπολέων Γ',
αὐτοκράτωρ 1832

Ναπολέων

Θετὰ τέκνα ἐκ τῆς Ἰωσηφίνης, 1) Εὐγένιος ἀντιβασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, † 1824 καὶ δούξ τῆς Λαύχτεμπεργης, 2) Ἰσπερία σύζυγος τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτου, † 1837.

Γίδες ἐκ τῆς δευτέρας σύζυγος, ὁ βασιλεὺς τῆς Γρῶμης, † 1832 ὡς δούξ τῆς Ῥαίχστατης.

Εούμενος, μήπως ἀποκοπή ἢ μετὰ τῆς Ἰταλίας συγκοινωνία του συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην τοῦ Καμπορορμίου (17 Ὀκτωβρ. 1797). Διὰ ταύτης ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκος παρεχώρησε τὰς μὲν Αὐστριακὰς Κάτω Χώρας εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν δὲ Λομβαρδίαν εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων δημοκρατίαν, ἥτις ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς Λομβαρδίας, Ἑνετικῶν τινῶν χωρῶν, τοῦ δουκάτου τῆς Μοδένης καὶ τῶν τριῶν ἐξαρχιῶν ἀντὶ δὲ τούτων ἡ Αὐστρία ἔλαβε τὴν Ἑνέτιαν, τὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς στερεᾶς χώραν αὐτῆς καὶ τὰς Δαλματικὰς νήσους, τὰς δὲ Ἑλληνικὰς (Ἰονίους) νήσους τῆς Ἑνέτίας ἔλαβεν ἡ Γαλλία, ἡ δὲ δούξ τῆς Μοδένης ἔλαβε παρὰ τῆς Αὐστρίας τὴν Βραϊσγαυίαν. Πρὸς συνωμολόγησιν τῆς μετὰ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους εἰρήνης ἐμελλε νὰ συγκροτηθῇ σύνοδος ἐν Ῥαστάτῃ. Καὶ ἡ Γένουα μεταβαλοῦσα τὸ πολίτευμα αὐτῆς ἀνεκηρύχθη *Αὐγιστικὴ δημοκρατία*.

Ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας.

§. 38. Ὅτε ἡ Ῥωσσία, συμμαχήσασα μετὰ τῆς Αὐστρίας, περιεπλάκη εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων (§. 31) καὶ εἰς ἕτερον κατὰ τῆς Σουηδίας, οἱ Πολωνοὶ ἐνόμισαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς κυριαρχικῆς Ῥωσσικῆς ἐπιρροῆς καὶ ν' ἀνακτήσωσι ἀγωνιζόμενοι πολιτικὴν αὐτουπαρξίαν. Συμμαχήσαντες λοιπὸν μετὰ τῆς Πρωσσίας, διέλυσαν τὸ «ἀειχρόνιον συμβούλιον» κατήργησαν τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας ἐκὰς τοῦ εὐγενοῦς, μετέβαλον τὴν αἰρετὴν αὐτῶν πολιτείαν εἰς κληρονομικὴν βασιλείαν καὶ ἔδωκαν εἰς ἑαυτοὺς (3 Μαΐου 1794) συνταγματικὸν πολίτευμα μετὰ δύο βουλῶν καὶ ἀκριβοῦς χωρισμοῦ τῶν τριῶν ἐξουσιῶν, τῆς ἐκτελεστικῆς δηλ. νομοθετικῆς καὶ δικαστικῆς ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν ἐκλεκτόρων τῆς Σαξονίας. Μόλις ὁμως ἡ Ῥωσσία συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Πύλης καὶ ἀμέσως εἰσῆλθαι εἰς τὴν Πολωνίαν Ῥωσσικοὶ στρατοὶ πρὸς ἀνδρῶσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος. Ματαίως ἀνέστησαν τὰ κακῶς ὀργανισμένα Πολωνικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὸν Ἰωσήφ Πονιατόφσκιν καὶ Εὐχάδαιον Κοσκιούτσκον· διότι καὶ ἡ Πρωσσία ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἐν Πο-

λωνίχ ἐξαπλούμενον Ἰακωβινισμόν ἔστειλε στρατεύματα εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἠνώθη μετὰ τῆς Ῥωσσίας πρὸς τὸν δευτέρου διαμελισμὸν τὸ 1793. Δι' αὐτοῦ ἡ μὲν Πρωσσία ἔλαβε τὸ πλεῖστον τῆς μεγάλης Πολωνίας (τὴν μέχρι τοῦ 1807 μεσημβρινὴν Πρωσσίαν τὴν περὶ τὴν Βαρσοβίαν) μετὰ τῶν πόλεων Δαντῆσκου καὶ Θόρνου, ἡ δὲ Ῥωσσία τὸ ἥμισυ τῆς Λιθουανίας. Ἡ κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας συνελθοῦσα Πολωνικὴ δίκαια ἔπρεπε ν' ἀποχωρήσῃ ἐπισήμως τὰς ἐπαρχίας ταύτας· ἐπειδὴ ὅμως ἐσιώπησε, τοῦτο ἐξηγήθη ὡς συγκατάθεσις.

Τὸ προσεχὲς ἔαρ οἱ Πολωνοὶ ἀνένεώσαν τὸν πόλεμον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Θαδδαίου Κοσκιούσκου καὶ ἐδίωξαν τοὺς Ῥώσσους ἐκ τῆς Βαρσοβίας. Ἀμέσως ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Β' ἤγαγεν αὐτοπροσώπως στρατὸν εἰς τὴν Πολωνίαν, ἐνίκησε τὸν Κοσκιούσκον καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Κρακοβίαν· ἠναγκάσθη ὅμως ν' ἀφῇσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Βαρσοβίας ἐνέκα ἐπαναστάσεως τῆς μεσημβρινῆς Πρωσσίας. Ὅτε δὲ καὶ ἡ Αὐστρία ἔστειλε στρατὸν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ δύο ἐτι Ῥωστικοὶ στρατοὶ ἀφίχθησαν, ὁ ἀγὼν ἐληξεν μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Κοσκιούσκου διὰ τῆς αἱματηρᾶς ἀλώσεως τῆς Πράγης, προκατεῖου τῆς Βαρσοβίας, ὑπὸ τοῦ Σουβάρωφ καὶ τῆς παραδόσεως τῆς Βαρσοβίας. Ὁ βασιλεὺς Στανίσλαος Πονιατόφσκις ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ (+ 1798 εἰς τὴν Πετρούπολιν) καὶ αἱ τρεῖς Δυνάμεις συνεφώνησαν διὰ τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὸ 1795, δι' οὗ ἡ μὲν Ῥωσσία ἔλαβε τὸ πλεῖστον τοῦ ὑπολειπομένου μέρους, ἡ δὲ Πρωσσία καὶ Αὐστρία διεμοιράσθησαν τὸ μικρότερον μέρος αὐτοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις τοῦ διευθυντηρίου (27 Ὀκτωβρίου 1795—15 Δεκεμβρίου 1799).

§. 39 Τὸ Διευθυντήριον, ἵνα ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς παραλυσίας καὶ διατηρηθῇ, εἶχεν ἀνάγκην ἐξωτερικοῦ τινος πολέμου. Ἐνεκα τούτου αἱ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἀρξάμεναι διαπραγματεύσεις διεκόπησαν καὶ ἀπε-

φασίσθη ὁ ὁργανισμὸς νέου «στρατοῦ τῆς Ἀγγλίας» ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βοναπάρτου, τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ πολεμτὴ εἰς τὸ διευθυντήριον πράξεως πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐπιρροῦς τοῦτου στρατηγού. Ἐνῷ δὲ μεγάλοι ἐξοπλισμοὶ εἰς πάντας τοὺς πολέμους λιμένας τῆς ΒΑ. Γαλλίας παρίστων τὸν σκοπὸν προσερχοῦς ἀποβάσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Βοναπάρτης παρεσκευάζε κρυφίως εἰς τοὺς μεσημερινοὺς λιμένας ἐκτραπέειν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἵνα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ταύτης προσβάλῃ εἰς αὐτῆς τοὺς Ἀγγλοὺς εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας.

Ἐκστρατεία τοῦ Βοναπάρτου κατὰ τῆς Αἰγύπτου (1798 καὶ 1799). Τὸ ἔαρ τοῦ 1798 ὁ Βοναπάρτης μετὰ 35000 ἀνδρειοτάτων πολεμιστῶν καὶ τινων ἐξόχων σοφῶν καὶ τεχνιτῶν ἐξεπλευσεν ἐκ τῆς Τουλῶνος, ἐκυρίευσεν (οὐχὶ ἄνευ προδοτῶν) τὴν Μελλίτην ἀπὸ τοὺς Ἰωαννίτας ἱππότες, ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Αἴγυπτον παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἣν καὶ ἐξεπύρρῃσε, προέβη μετ' ἀπεριγράπτων κόπων καὶ κινδύνων κατὰ τῆς πρωτευούσης Καΐρου, ἣν καὶ ἐκυρίευσεν μετὰ δύο νίκας (τὴν δευτέραν παρὰ τὰς πυρκαϊδας) κατὰ τῶν Μαρμελούκων, τῶν ὁποίων οἱ βέηδες ἐξουσίχον τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Πύλης. Κατεγίνετο δ' ἤδη εἰς τὴν διοργάνωσιν τῆς χώρας, ὅτε ἔλαβε τὴν εἰδήσιν, ὅτι ὁ Ἀγγλος ναύαρχος Νέλσον κατενευμάχησεν εἰς τὴν γενομένην (1 Αὐγούστου) ναυμαχίαν τῆς Ἀβουκίρης ὅλον τὸν Γαλλικὸν στόλον καὶ οὕτως ἀπέκοψε τὴν μετὰ τῆς Γαλλίας συγκοινωνίαν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Γαλλικοῦ στρατοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πύλη ἔνεκα τῆς κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιθέσεως ἐκάρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πασᾶς τῆς Συρίας ἠτοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὁ Βοναπάρτης στρατεύσας ἐναντίον αὐτοῦ εἰς τὴν Συρίαν (τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1799), ἐξεπύρρῃσε μὲν τὴν Ἰόππην, δὲν ἠδυνήθη ὁμῶς νὰ κυριεύσῃ τὴν κλειδὰ τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖδα, ἥτις ὑπερασπίζετο ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ μοιράρχου Σιδνεὺ Σμιθ, καὶ οὕτω μετὰ πολλὰς μάχαις ἐφόδους ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἐλαττωθέντα στρατὸν αὐτοῦ διὰ τῆς Συριακῆς ἐρήμου εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐνθα εἶχεν ἐκραγῇ ἐπανάστασις καὶ ὁ πρὸς ἀνάκτισιν τῆς χώρας σιλεῖς Τουρκικὸς στόλος εἶχε τέλος ἀναφανῆ.

Ἐνταῦθα ἐξολοθρεύσας τὸν ἀποβιβασθέντα Τουρκικὸν στρατὸν παρὰ τὴν Ἀδουκίρην καὶ λαβὼν τὴν εἰδῆσιν τῆς κρισίμου θέσεως τῆς δημοκρατίας, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐγκαταλιπὼν τὴν ἀρχηγίαν τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸν στρατηγὸν Κλέμμεντ.

Ἰδρυσις νέων δημοκρατιῶν. Τὸ Διευθυντήριον διὰ σειράς βιαίων μεταβολῶν ἐκίνησε κατὰ τῆς Γαλλίας νέαν συμμαχίαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Οὕτως ὁ θάνατος τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Δυφότου εἰς ἐπανάστασιν τοῦ λαοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐδῶκεν εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν νὰ μεταβληθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπικράτεια εἰς Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, μεθ' ἧς ὁ Πάπας Πίος ὁ ΣΤ' μετενέχθη εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνθα καὶ ἀπέθανε (1799). Ἐπίσης βιαία ἦτον καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς Ἑλβετικῆς ὁμοσπονδίας εἰς Ἑλβετικὴν δημοκρατίαν, ἐπελθοῦσα ἐκ τῆς ἀναμίσξεως τῆς Γαλλίας εἰς τὰς μεταξὺ Βέρνης καὶ Βαυαρίας ἐπαρτίας. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἡ Νεάπολις μετεβλήθη εἰς τὴν Παρθενοπαιαν δημοκρατίαν (§. 40) καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ Πεδεμόντιον, ὃ δὲ μέγας δούξ τῆς Τοσκάνης ἐδιώχθη ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ ὡς συμμαχίας μετὰ τῆς Νεαπόλεως, πᾶσα ἡ Ἰταλία ἐδημοκρατήθη.

Τὸν πόλεμον τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας ἰδὲ ἐν §. 40.

Κατάλυσις τοῦ Διευθυντηρίου. Ὑπὸ τὴν ἀνίκανον καὶ δεσποτικὴν κυβέρνησιν τοῦ Διευθυντηρίου ἡ ἐσωτερικὴ τῆς δημοκρατίας παραλυσιὰ πῦξεν ἀπαύστως. Μαθὼν δὲ ὁ Βοναπάρτης τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς Γαλλίας καὶ τοὺς ἐπαπειλοῦντας αὐτὴν ἐξωτερικοὺς κινδύνους, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἐνόπλου δυνάμεως κατέλυσε τὸ Διευθυντήριον τὴν 18 ὁμολώδους (9 Νοεμβρίου 1799) καὶ διὰ τοῦ νέου (τετάρτου) συντάγματος ἐλάβεν εἰς τὴν στιβαρὰν αὐτοῦ χεῖρα τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ὡς πρῶτος ὑπάτος ἐπὶ 40 ἔτη, ἐνῶ οἱ δύο συνύπατοι αὐτοῦ Καμβάσερης καὶ Λεβρῦνης ὡς σύμβουλοι μόνον ἔσταντο παρ' αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ὑπατικὸν τοῦτο πολίτευμα ἡ πολιτικὴ ἐξου-

σία διενέμετο οὕτως, 1) ἡ ἐξ 80 μελῶν συνισταμένη Γερουσία ἐξέλεγε τὰ μέλη τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ τοὺς ἀνωτάτους ὑπαλλήλους καὶ δικαστὰς ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν νομῶν ἀπαστελλομένων ὀνομαστικῶν καταλόγων, 2) ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία διήρκειτο, α) εἰς τὴν *δημαρχίαν*, ἥτις ἔριθμι 100 μέλη, ἐξετάζοντα καὶ βουλευόμενα περὶ τῶν ὑπὸ τῶν ὑπάτων προτεινομένων, καὶ β) εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα ἐκ 300 μελῶν, τὸ ὁποῖον παρέδεχετο μόνον ἢ ἀπερρίπτεν ἀπλῶς τὰ προτεινόμενα. Ὡς πρῶτος ὑπάτος ὁ Ναπολέων περιετοιχίσθη ὑπὸ συμβουλίου τοῦ κράτους καὶ ὑπουργείου, εἰς ὃ ἐκάλεσε τοὺς εὐφροεστάτους καὶ ἐμπειροτάτους ἀνδράς· καὶ ὁ μὲν Ταλλεϋράνδος, ὁ δεινὸς διπλωμάτης, ἦτον ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὁ δὲ πανούργος Φουσσέ ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας· ἐκ δὲ τοῦ νομικοῦ βιβλίου, Κώδικος τοῦ Ναπολέοντος, εἰς ὃ εἰργάσθησαν οἱ διασημότεροι νομοδιδάσκαλοι τῆς Γαλλίας, καταφαίνεται ἡ παιδεία τοῦ περὶ τὸν Ναπολέοντα τότε συμβουλίου.

Ὁ πόλεμος τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας (1799—1802).

§. 40. Καθ' ὃν χρόνον ὁ Βοναπάρτης ἡτοιμάζετο νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἡ Ἀγγλία κατάρθωσε νὰ συγκροτήσῃ δευτέραν κατὰ μέρος παρὰ φύσιν συμμαχίαν κατὰ τῆς Γαλλίας μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Παύλου τοῦ Α' (εἰς ὃν οἱ ἱππότες τῆς Μελίτης εἶχον ἀναθέσει τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου Μαγίστρου), τῆς Πύλης, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Νεαπόλεως. Τὸ σχέδιον τῶν συμμάχων ἦτον νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Γάλλους διὰ τριῶν στρατῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, τῶν Κάτω Χωρῶν, τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἑλβετίας. Οἱ Νεαπολιτανοὶ ἤνοιξαν τὸν πόλεμον διὰ προώρου εἰσβολῆς εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν δημοκρατίαν, ἀπεκρούσθησαν ὅμως εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν χώραν. Ὅθεν ὁ μὲν βασιλεὺς αὐτῶν ἐφυγεν εἰς τὴν Σικελίαν, οἱ δὲ Γάλλοι κατέλαβον τὴν Νεάπολιν καὶ μετέβαλον τὸ βασίλειον εἰς τὴν Παρθενοπαλαρ δημοκρατίαν (1799).

1) Ὁ πόλεμος ἐν Ἰταλίᾳ ἤχθη τὸ 1799 ὑπὸ τῶν Γάλλων (ὑπὸ τὸν Σχέρερν, ὃν μετ' ὀλίγον διεδέχθη ὁ Μορώς) κατὰ

τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ῥώσων τοσοῦτον ἀτυχῶς, ὥστε ἀπώ-
λεσαν πάσας σχεδὸν τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ κτήσεις των, αἱ δὲ ὑπ'
αὐτῶν ἰδρυθεῖσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν. Ἀλλὰ τὸ ἔτος
1800 ὁ πρῶτος ὑπάτος, συναθροίσας ἐν ἀρχῇ σιγῇ πλῆθὺν τρα-
τευμάτων παρὰ τὴν Γενεύην, εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ
μὲν τοῦ κυρίου στρατοῦ διὰ τῶν δύο Βερνάρδων, μετ' ἄλλων
δ' ἀποσπασμάτων διὰ τοῦ Σιμπλῶνος, Ἀγίου Γοττάρδου καὶ
ἄλλων παρόδων καὶ ᾠδήγησεν αὐτὰ εἰς τὰ νῶτα τῶν Αὐστρια-
κῶν. Μετὰ ταῦτα διὰ μὲν τῆς ἐν Μοντεβέλλω (9 Ἰουνίου)
νίκης ἀνίδρυσεν αὐθις τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων δημοκρατίαν,
διὰ δὲ τῆς ἐν Μαρέγκω οὐ μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ
τοῦ Αὐστριακοῦ στρατηγοῦ Μέλανος ἀνέκτησε τὴν Ἄνω Ἰταλίαν.

2) Κατὰ τὸν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ πόλεμον οἱ Αὐ-
στριακοὶ ἐν ἀρχῇ ἦσαν ἐπίσης νικηταί· ὅντι ὁ ἀρχιδούξ Κάρο-
λος ἀπέκρουσε τὸν μὲν εἰς τὴν Σοβίαν εἰσβαλόντα Ἰορδάνην
πέραν τοῦ Ῥήνου, τὸν δὲ εἰς τοὺς Γριζῶνας εἰσβαλόντα Μασ-
σέναν πέραν τῆς Ζυρίχης. Ἡ σκοποῦμενη ὁμῶς ἔνωσις τῶν
Ῥώσων μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ἐματαιώθη ὑπὸ τοῦ Μασσένα
καὶ Σουλτου, ὁ δὲ Ῥωσσοῦχος στρατὸς ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ αὐτο-
κράτορος Παύλου, ὅστις εἶχε δυσαρεστηθῇ κατὰ τῆς Αὐστρίας
ἐνεκα τῆς μὴ ἀποκαταστάσεως τοῦ βασιλείου τῆς Σαρδηνίας.
Ἡ ἐν Ῥαστάτῃ μετὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πολέμου σύνοδος τα-
χέως διελύθη καὶ ἔληξε μὲ τὴν προβληματικὴν δολοφονίαν τῶν
απερχομένων Γάλλων ἀπεσταλμένων. Τὸ ἔτος 1800 ἤγαγε
τὸν πόλεμον ἐν Γερμανίᾳ ὁ Μορῶς οὐχ ἥττον ἐπιτυχῶς ἢ ὁ
Βοναπάρτης ἐν Ἰταλίᾳ, διότι δι' ἀπαύστιαν ἐπιτυχῶν ἀψιμαχιῶν
προχώρων ἐδίωξε τοὺς Αὐστριακοὺς μέχρι τοῦ Ἰννου καὶ μετὰ
τὴν ἀποφασιστικὴν νίκην τῆς Ὀχελίνδης (3 Δεκεμβρίου)
κατὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Ἰωάννου, εἰσήλασεν εἰς τὴν Αὐσρίαν, ἥτις
ἠναγκάσθη κατὰ τὴν ἐν Λυρεβέλλῃ εὐρήνην (1801, νὰ παρα-
χωρήσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ῥήνου, ἐνθ' ὃ
Ὁ Πάπας Πίος ὁ Ζ' καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἀποκατε-
στάθηναι εἰς τὰ κράτη αὐτῶν· οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες, οἵτινες
εἶχον ἀπολέσει κτήσεις ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ῥήνου (ἐκ
τῶν κληρικῶν ὁμῶς μόνος ὁ τοῦ Μογοντιακοῦ), καθὼς καὶ ὁ μέ-

γας δούξ τῆς Τασκάνης καὶ ὁ δούξ τῆς Μοδένης, ἀπεξημιώθησαν τῇ ἐπιβροῇ τῆς Γαλλίας δι' ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, μεταβληθέντων εἰς λαϊκά, καὶ ἐλευθέρων πόλεων (1803).

Ἡ δούξ τῆς Πάρμης παραιτηθεὶς τῶν χωρῶν αὐτοῦ χάριν τῆς Γαλλίας, ἔλαβεν ἀντ' αὐτῶν τὴν Τασκάναν καὶ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἑτρουρίας. Ἡ ἐντέθην τῶν Ἀλπεων δημοκρατία ἔλαβε τὸν τίτλον τῆς Ἱταλικῆς δημοκρατίας καὶ ἡ Ἑλβετία νέον ὀργανισμόν, διαιρεθεῖσα εἰς 19 καντόνια.

3) Ὁ κατὰ τῶν Ἀγγλῶν πόλεμος. Ἡ κατάκτησις τῆς Μελίτης ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ ἡ ἀναχώρησις τῶν Γάλλων ἐκ τῆς Αἰγύπτου (1801), ἐνθα εἶχε δολοφονηθῇ ὁ Κλέβερς, ἐξῆς σφάλισαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἐπὶ τῆς Μεσογείου κυριαρχίαν· ἡ ἀρνήσις ὅμως αὐτῆς τοῦ νὰ παραχωρήσῃ τὴν Μελίτην εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Παῦλον ὡς μέγαν Μάγιστρον τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν, ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν τῆς μετα τῆς Ῥωσσίας συμμαχίας τῆς Ἀγγλίας. Ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ Παύλου, ὃν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Αλέξανδρος ὁ Α' (1802—1825) καὶ ἡ ἀποχώρησις τοῦ Πιττ ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ ὑπουργείου ἐπέσπευσαν (1801) τὴν συνομολόγησιν τῆς ἐν Ἀμβιαρφ εἰρήνης, δι' ἧς ἡ Ἀγγλία, λαβοῦσα ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς τὴν δημοκρατίαν τῶν ἐπτὰ Ἰονίων νήσων, ἀπέδωκε πάσας τὰς κατακτήσεις (ἐκτὸς τῆς Τριμιδάτης καὶ τῆς εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς πρὸ τοῦ πολέμου ἀνηκούσης Κεϋλάνης) καὶ ὑπεσχέθη ν' ἀποδώσῃ τὴν Μελίτην εἰς τοὺς ἱππότεας αὐτῆς, ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένεεν.

Ἡ ὑπατικὴ κυβέρνησις τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου (9 Νοεμβρίου 1799—18 Μαΐου 1804).

§. 41. Ὁ πρῶτος ὑπάτος ἐπανάγαγεν εἰς τὴν Γαλλίαν οὐ μόνον τὴν μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων εἰρήνην, ἀλλ' ἀποκατέστησε καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν, συμφιλίωσας διὰ συνετῆς μετριοπαθείας τὰς διαφόρους φατρίας· μετὰ δὲ τὴν ἀποτυχούσαν ἀπόπειραν τῶν Σουάνων κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ διὰ τινος «καταχθονίου μηχανῆς» (κιβωτίου πλήρους πυρίτιδος, σφαιρῶν καὶ χυσίμου ὕλης), ἀπομακρύνει τοὺς δημοκράτας ὡς ἐνόχους ὀφθέντες τῆς πράξεως ταύτης, ἐπιτρέψας εἰς τοὺς πλείστους τῶν μετανα-

στῶν τὴν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπάνοδον, ὀργανίσας ἐκ νέου δι' ἐκκλησιαστικῆς μετὰ τοῦ Πάπα συμβάσεως τὴν Καθολικὴν ὀρθοσκειαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ διευθύνας τὴν σύνταξιν νέου κώδικος, τοῦ Ναπολεοντείου. Ταχέως ὅμως ἔκαμεν ἀποφασιστικὰ βήματα πρὸς μεταβολὴν τῆς ὑπατείας εἰς ἀπόλυτον μοναρχίαν, θέσας τὰ θεμέλια μελλούσης νέας εὐγενείας διὰ τῆς ἰδρύσεως νέου ἱεποτικοῦ τάγματος, τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς, γενόμενος ὑπατος διὰ βίου (1802) καὶ εἰσαγαγὼν νέον σύνταγμα (τὸ πέμπτον), τὸ ὁποῖον ἐδίδεν ὀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμένην Γερουσίαν.

Συγχρόνως ἔκαμε βίαια διαθήματα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐνώσας μετὰ τῆς Γαλλίας τὴν Ἑλβαν, τὴν Σαβαυδίαν, τὸ Πεδεμόντιον καὶ τὴν Πάρμαν, γενόμενος πρὸς τὴν Ἰταλικὴν δημοκρατίαν, καταστήσας τὴν Ἑλβετίαν σύμμαχον τῆς Γαλλίας χῶραν καὶ ἀπορασίσας τὰ τῆς νέας διατάξεως τοῦ Γερμανικοῦ κράτους (§ 40, 2). Καὶ αὕτῃ δὲ ἡ κατ' αὐτοῦ ἀποτοχοῦσα συνωμοσία τοῦ στρατηγοῦ Πισεργῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Καδουδάλου ἐξυπηρετήσας τοὺς σκοποὺς του καὶ ἐπήνεγκε νέπυς τῆς ἐλευθερίας περιορισμούς. Ὁ Πισεργῦς ἀπέθανεν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, πιθανῶς αὐτοχειμασθεὶς, ὁ Καδουδάλος (μετὰ 11 ἄλλων ἐθανατώθη, ὁ Μορῶς κατηγορηθεὶς ὅτι εἶχε γινῶσιν τῆς συνωμοσίας ἐξωρίσθη καὶ ὁ δούξ τῆς Ἑγγίνης ὁ τελευταῖος γόνος τῶν Βουρβωνῶν πριγκίπων τοῦ Κονδῆ, συλληφθεὶς κατὰ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν ἐπὶ ξένου ἐδάφους (τῆς Βάδης), κατεδικάσθη ὑπὸ τινος κατεπιειγομένου στρατοδικείου ὡς ἀρχηγὸς τῆς συνωμοσίας ἄνευ ἀποδείξεων εἰς τὸν διὰ πυροβόλων θάνατον, ὅστις καὶ ἐτετέλεσθη.

Τέλος κατ' εἰσήγησιν τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐπροτάθη ὑπὸ τῆς δημοκρατίας ἢ εἰς τὸν Ναπολέοντα ἀνάθεσις τῆς κυβερνήσεως τῆς Γαλλίας ὡς κληρονομικοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων, ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ συνήνεσεν εἰς τοῦτο τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας, γενόμενης τὴν 18 Μαΐου 1804, καὶ οὕτω τὴν 2 Δεκεμβρίου ὁ Ναπολεὼν ἐχρίσθη ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ ἐπέθηκεν ὁ ἴδιος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καθὼς καὶ τῆς συζύγου του, τὸ στέμμα. Τὸ πολίτευμα ὑπέστη καὶ

αἰθις τροποποιήσεις, δι' ὧν ἡ ἀντιπροσωπεΐα τοῦ λαοῦ κατέστη μόνον σκιά.

Γ. Ἡ αὐτοκρατορία (1804—14 καὶ 15).

§. 42. Ἡ τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία (1805). Ἀμοιβαίαι ἀντεγκλήσεις περὶ τῆς μὴ ἐκπληρώσεως τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης τοῦ Ἀμβιανοῦ ἐπὶ τὸ 1803 νέαν ῥῆξιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ὅτε δὲ τὸ Βρετανικὸν ἀνακτοβούλιον ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας, ὁ Βοναπάρτης κατέλαβε τὸ Ἀννόβερον καὶ ἀπηνήγρευσε τὴν εἰσαγωγὴν Ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐξ οὗ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἡπειρωτικοῦ συστήματος. Αἱ δὲ πρὸς ἀπόδασιν ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας προπαρασκευαί, τὰς ὁποίας ἔκαμεν ἐν Βουλώνῃ, καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ βίαια βήματα αὐτοῦ, ἰδίως ἡ μεταβολὴ τῆς Ἰταλικῆς δημοκρατίας εἰς κληρονομικὸν βασίλειον τῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν πρόγονον αὐτοῦ Εὐγένιον Βωχαρναί ὡς ἀντιβασιλεία, ἐκίνησαν τὴν τρίτην συμμαχίαν μεταξὺ Ἀγγλίας, Ῥωσσίας, Αὐστρίας καὶ Σουηδίας κατὰ τῆς Γαλλίας.

1) Ὁ πόλεμος ἐν Γερμανίᾳ (1805). Ἡ Αὐστρία ἤρχισε τὸν πόλεμον διὰ δύο στρατῶν, ὧν ὁ μὲν (ἐξ 120000 ἀνδρ.) ὑπὸ τὸν ἐξοχώτερον στρατηγὸν αὐτῆς, τὸν ἀρχιδούκα Κάρολον, μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα ἐνόμιζεν ὅτι ἤθελε μεταβῇ ὁ Ναπολέων, ὁ δὲ (ἐξ 80000) ὑπὸ τὸν Μάκκον διῆλθε τὴν σύμμαχον τῆς Γαλλίας Βαυαρίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Σονβίαν μέχρι τῶν προπόδων τοῦ Μέλανος δρυμοῦ. Ὁ Ναπολέων ὁμοῦς ἐπεμφε τὸν Μασσέναν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐξέλεξε δι' ἑαυτὸν ὡς θέατρον τοῦ πολέμου τὴν Γερμανίαν.

Μετὰ σειρὰν μεμονωμένων ἀψιμαχιῶν οἱ Γάλλοι κατέλαβον ἐν Βαυαρίᾳ τὰ νῶτα τοῦ Μάκκου καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ φρουρίου τῆς Οὐλμης, μεθ' ὃ οὗτος παρέδωκε μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων ἡμερῶν τὸ φρούριον καὶ τὸν στρατὸν, ὃν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ (23000). Ὁ Ναπολέων ἐπροχώρησε τότε σχεδὸν ἀνευ ἀντιτάσεως εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ὁ Μυράτος κατέλαβε τὴν Βιέννην, ἐνῶ τὰ μεμονωμένα λείψανα τοῦ Αὐ-

στρατικοῦ στρατοῦ ἐξήτησαν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῶν Ῥώσων. Ἠνώθησαν μὲν οἱ Αὐστριακοὶ μετὰ τῶν Ῥώσων ἐν Μοραβίᾳ, ἀλλ' ὁ Ναπολέων τοσοῦτον κατὰ κράτος ἐνίκησε τὸν ἠνωμένον τοῦτον στρατὸν εἰς τὴν καλουμένην μάχην τῶν τριῶν αὐτοκρά-
 τῶν παρὰ τὸ Ἀουστερλίτιον (2 Δεκεμ. 1805, ἐπέτειον ἡμέρα τῆς στέφους αὐτοῦ), ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος, χωρὶς νὰ περιμείνῃ τὰς καθ' ὁδὸν ἤδη εὕρισκομένους ἐπικουρίας, ἐλαβὲ μετὰ τοῦ Ναπολέοντος ἐν τῷ Γαλλικῷ στρατοπέδῳ προσω-
 πικὴν συνέντευξιν, καθ' ἣν συνωμολογήθη ἀνακωχὴ ὅπλων ἐπὶ τῷ ὄρῳ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ῥωσικῶν στρατευμάτων ἐκ τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα (26 Δεκεμβρίου) ἤρchi-
 σαν διπραγματεύσεις, αἵτινες ἐπήνεγκον τὴν ἐπιβλαβὴ διὰ τὴν Αὐστρίαν εἰρήνην τοῦ Πρεσβούργου, δι' ἣς αὕτη παρεχώ-
 ρησε τὴν μὲν Ἑνετικὴν, ἣν εἶχε λάβει διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Καρ-
 ποφορμίου, εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας, τὸ δὲ Τυρόλον εἰς τὴν Βαυαρίαν, καὶ τὰς ἐν τῇ Σουβίᾳ Αὐστριακὰς χώρας εἰς τοὺς συμμάχους τοῦ Ναπολέοντος, ἐκλέκτορας τῆς Βαυαρίας, Βυρτεμβέργης, καὶ τὸν μέγα δούκα τῆς Βάδης, οἵτινες ἐκα-
 ρύχθησαν καὶ ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας· τὸ δὲ ἐπόμενον ἔτος 1806 ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Βυρτεμ-
 βέργη ἀνυψώθησαν εἰς βασιλείαι. Ἡ Πρωσσία, ἥτις ὑπὸ ὅροις εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Αὐστριακῶν καὶ Ῥώσων, καὶ ἠπειλεῖτο ὑπὸ τῶν Γάλλων μὲ πόλεμον, ἠναγκάσθη νὰ ἀφῇσῃ τὴν μὲν Ἀνσβάχην εἰς τὴν Βαυαρίαν, τὴν δὲ Κλέβην καὶ Νεουφαιτέλην εἰς τὴν Γαλλίαν, λαμβάνουσα αὐτ' αὐτῶν (ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἀγγλίας) τὸ Ἀννόβερον.

Ὁ Ναπολέων μετεχειρίσθη τὰς νίκας αὐτοῦ οὐ μόνον πρό-
 ἀμισθὴν τῶν συμμάχων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡγεμονικὴν ἀποκα-
 τασιν τῶν συγγενῶν καὶ διασημοτέρων θεραπόντων αὐτοῦ. Ἐ-
 πειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως δὲν ἐμπόδισε κατὰ τὸ διὰ
 στήμα τοῦ πολέμου τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἀγγλων καὶ Ῥώσων
 εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, ὁ Ναπολέων περιορίσας αὐτὸν εἰς μόνην
 τὴν Σικελίαν, ἔδωκε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τὸν πρεσβύτερον
 ἀδελφόν του Ἰωσήφ, καὶ εἰς μὲν τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Λου-
 δοβίκον ἔδωκεν ὡς βασίλειον τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Βαταβικῆς.

δημοκρατίαν, εἰς δὲ τὴν γαμβρόν του Ίωακείμ Μυράτον τὰ ὑπο τῆς Πρωσίας καὶ Βαυαρίας παραχωρηθέντα δουκάτα τῆς Κλέβης καὶ Βέργης.

Τὴν 12 Ἰουλίου 1801 ἐγένετο καὶ ἡ διάλυσις τοῦ Γερμανικοῦ κράτους, διότι 16 ἡγεμόνες τῆς μεσημβριῆς καὶ δυτικῆς Γερμανίας (οἱ τῆς Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης, ὁ ἐκλεκτορ καρχαελάριος τοῦ Μογουντικαῦ, ἐδρεβον ἐν Ρεγνσβούργῳ, ὁ ἐκλεκτορ τῆς Βάδης, ὁ χωροκόμης τῆς Ἀσσίας Δαρμιστάτης καὶ ὁ δούξ τῆς Βέργης καὶ Κλέβης, οἵτινες καὶ οἱ τρεῖς ἀνυπότακτοι εἰς τὸ ἀξίωμα μετ' αὐτοῦ δουκός, οἱ ἡγεμόνες τῆς Νασσαυίας κτλ.), ἀποσπασθέντες ἀπ' αὐτοῦ, συνέδεσαν ἐν Παρισίαις τὴν Ἱηρικὸν δεσμίαν, τῷ ὁποῖου προτάτης ἐκέρχθη ὁ Ναπολέων. Οἱ συμμαχοὶ ἡγεμόνες τοῦ δεσμοῦ τούτου ὑπεχρεώοντο νὰ ᾖνε σύμμαχοι τῆς Γαλλίας καὶ νὰ συμμετέχωσι ἀπὸ παντός ὑπερωπικοῦ πολέμου τῆς δυνάμεως ταύτης, παρέχοντες αὐτῇ ὠρισμένον ἀριθμὸν στρατιωτῶν. Ὁ βασιλεὺς ὁ Β, ὅστις, ἵνα ἔχη τὸν αὐτὸν βαθμὸν μετὰ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Πρωσίας καὶ Γαλλίας, εἶχε λάβει (1804) τὸν τίτλον καὶ βασιλικοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀυστρίας ὡς αὐτοκράτορ ὁ βασιλεὺς ὁ Δ', παρητήθη τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ κράτους καὶ οὕτω τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐν Βιττλάβη καὶ Βιέννῃ, καθὼς καὶ ἡ ἐν Ρεγνσβούργῳ δίαιτα αὐτοῦ, διελύθησαν.

9) Ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Ἐνεκα συμμαχίας μετὰ τὴν Ἰσπανίαν καὶ Γαλλίαν οἱ στόλοι τῶν δύο τούτων δυνάμεων εἶχον ἐνωθῆ, ἀλλ' ὁ Ἀγγλος ναύαρχος Νέλσον διὰ πλαστῆς ὑποχωρήσεως ἐλάσας τοὺς στλοὺς αὐτῶν ἐκ τοῦ λιμένος τῶν Γαδεΐρων, ἐνόκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Τραφάλαρον (Πράϊαν ἔκρη) τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1805, ἀπέθανεν ὁμοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν. Ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἥττην ταύτην τοῦ στόλου παρητήθη ἀπὸ τὸ σχεδὸν τῆς κατ' εὐθείαν προσβολῆς τῆς Ἀγγλίας, θέλωντας νὰ κατ' στρέψῃ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς μετὰ τῆς ἡπείρου καὶ ὀρεινῶν τεινῶν.

Ἡ τετάρτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία
(1806 καὶ 1807).

§. 43. Ἐνεκ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ καὶ τῶν πολλῶν ταπεινώσεων εἶχεν ἐξεγερθῆ ἐν Πρωσσίᾳ κατὰ τὴν Γαλλίαν ἡ κοινὴ γνώμη εἰς πόλεμον, ὅστις καὶ ἐκηρύχθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὅτε ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ναπολέων εἰς τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις τοῦ ἀπίστως ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν, ν' ἀποδώσῃ ἡ Πρωσσία τὸ Ἀννόβερον, ἵνα μεταιώσῃ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἰδρυσιν βορείας Γερμανικῆς ἡμοσπονδίας. Ὁ Ναπολέων ὅμως συγκεντρώσας ταχέως καὶ ἄνευ κρότου στρατὸν 200 000 ἀνδρῶν παρὰ τὸν Μοῖνον, πρὶν ἢ κατορθώσῃ ἡ Πρωσσία νὰ λάβῃ ἐπικουρίαν παρὰ τῶν συμμάχων αὐτῆς, ὠδήγησεν αὐτὸν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σάλα, καὶ ἀφού ὁ Πρῶστος πρίγκηψ Λουδοβίκος Φερδινάνδος ἐπισεν εἰς ἀτυχῇ συμπλοκὴν παρὰ τὴν Σαλφείδην, συνεκρότησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ τῶν δύο κυρίων σωμάτων τῶν 165 000 Πρῶστων καὶ τῶν 20 000 συμμάχων αὐτῶν Σαξόνων δύο μάλιστα παρὰ τὴν Ἰέναν καὶ Λουερεσταϊν (14 Ὀκτωβρίου 1806), καὶ ὅτε αὐτὸς μὲν ἐνίκησεν εἰς τὴν πρώτην τὸν πρίγκηπα τῆς Ὁχενλόχης, ὁ δὲ στρατάρχης αὐτοῦ Λαβούστος εἰς τὴν δευτέραν τὸ κύριον σῶμα τοῦ Πρωσικοῦ στρατοῦ τὸ ὑπὸ τὸν 72ετῇ δοῦκα τῆς Βραунτσείγης Φερδινάνδον, ὅστις αἰέτως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς μάχης ἐπληρώθη θανάσιμος καὶ ἀπέθανε τὴν 10 Νοεμβρίου ἐν Ὀττένσῃ ἐπὶ Δανικοῦ ἐδάφους. Ἡ δυναστεία τοῦ τελευταίου, καθὼς καὶ ἡ τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Ἀσσίας Κασσέλης, ὅστις δὲν εἶχεν ἐμποδίσαι τὴν διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διόδον τῶν Πρῶστων, κατηργήθησαν, ἐνῶ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξονίας συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Ναπολέοντος εἰρήνην καὶ ἔλαβε τὸν βασιλικὸν τίτλον, προσελθὼν, καθὼς καὶ οἱ δούκες τῶν Σαξονικῶν δουκάτων, εἰς τὸν Ῥηνικὸν δεσμόν. Τὰ σημαντικώτερα Πρωσσιᾶ φρούρια (τῆς Ἐρερμδίης, Σπανδανίας, Στετίνου, Κυστρίνης, Μπυδεμβούργου, Γλογαυίας καὶ Βρεσλαυίας) παρεδόθησαν εἰς τοὺς Γάλλους σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως, ἐνῶ ἡ ἐν Πομμερνία Κολθέργη δι' ἥρωικῆς ἀμύνης τοῦ Γυναικίσκου, τοῦ Σχίλλλου καὶ Νεττελδεκκίου δὲν ἡλώθη ὑπὸ τῶν

Γάλλων, ἐπὶ δὲ τὰ φρούρια τῆς ἄνω Σιλεσίας ἀντέταξαν γενναίαν ἀντίστασιν. Ὁ Ναπολέων εἰσέλασεν εἰς τὸ Βερολίνον τὴν 27 Ὀκτωβρίου καὶ ἐσχημάτισεν ἐκ τῶν κυριευθειτῶν μέχρι τοῦ Ὀυϊάδρου Πρωσικῶν χωρῶν τέσσαρας νομούς. Ἐντεῦθεν ὁ Ναπολέων ἐξέδωκε τὴν περὶ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ ἀπόφασίν του, δι' ἧς ἀπηγόρευεν εἰς πάσας τὰς μετ' αὐτοῦ φίλας δυνάμεις τὸ μετὰ τῆς Ἀγγλίας ἐμπόριον καὶ διέταττε τὴν κατάσχεσιν καὶ τὸν ἐμπρησμόν πάντων τῶν ἀνακαλυπτομένων Ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων. Ἐνισχυθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν τὴν ἀνίδρυ ἐν τῇ αὐτονομίᾳ τῶν ἐλπίζοντων Πολωνῶν, μετὰ πολλὰς καὶ ἀμειβόμεναι συμπλοκάς συνεκρότητε φονικωτάτην, ἀλλὰ μὴ διακρίθεισαν μάχην παρὰ τὴν *Πρωσσικὴν 'Ελ'λαυ'αν* (τὴν 7 καὶ 8 Φεβρουαρίου 1807) κατὰ τῶν Ῥώσων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἐνωθέντων λεψάνων τοῦ Πρωσσικοῦ στρατοῦ. Ἀμφοτέρω τὰ διαμαχόμενα μέρη ἀποκαμόντα ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ μετέβησαν ἐκ νέου εἰς τὰ χειμερινὰ καταλύματα αὐτῶν. Ματαιῶς δ' ὁ Ναπολεὼν ἐζήτησε νὰ ἀποσπᾷ τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ἀπὸ τῆς Ῥωσικῆς συμμαχίας διὰ συναμολογήσεως μετ' αὐτοῦ ἰδιαιτέρας εἰρήνης. Μετὰ τετράμηνον ἀπραξίας, καθ' ὃν χρόνον παρεδόθησαν τὸ Δάντισκον καὶ ἡ ἐν Σιλεσίᾳ Σταλδντση, ὁ Ναπολεὼν λαβὼν ἐπικουράς ἐκ τῆς Πολωνίας, τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰσπανίας, ἔδωκε πέρας εἰς τὸν πόλεμον διὰ τῆς παρὰ τὴν *Φρειδλάνδην* (14 Ἰουνίου) λαμπρᾶς νίκης, καὶ οὕτω διὰ πρωσικῆς συνεντεύξεως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τοῦ Νιέμου ποταμοῦ συναμολογήθη ἡ εἰρήνη τῆς *Τιλσίτης* μετὰ μὲν τῆς Ῥωσίας (τὴν 7 Ἰουλίου) μετὰ δὲ τῆς Πρωσίας (τὴν 9 Ἰουλίου), δι' ἧς ἡ Πρωσία ἐπανελάβε μὲν τὰς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Ἀλβίου ἐπαρχίας αὐτῆς, παρεχώρησεν ὅμως, 1) τὰς πλείστας τῶν εἰς τὸ Πολωνικὸν βασιλεῖον ἄλλοτε ἀνηκουστῶν ἐπαρχιῶν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαξωνίας ὑπὸ τὸ ὄνομα δουκάτου τῆς *Βαρσοβίας*, ἐνῷ τὸ Δάντισκον μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ ἀπετέλει ἐλευθέραν πόλιν ὑπὸ τὴν Πρωσσικὴν καὶ Σαξονικὴν προστασίαν, 2) πάσας τὰς μεταξὺ Ἀλβίου καὶ Ῥήνου χώρας αὐτῆς εἰς τὸν Ναπολέοντα, ὅστις

ἐκ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους αὐτῶν, τῆς Βρουνδίνης, τῆς Ἀρ-
σίκης Κασσέλης καὶ μέρους τοῦ Ἀννοβέρου ἐπληρώθη τὸ βασί-
λειον τῆς Βεσφαλίας χάριν τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Ἰω-
σήφου, καὶ 3) πάντες οἱ Πρωσικοὶ λιμένες ἐκλείσθησαν εἰς τοὺς
Ἀγγλους. Ἡ ἐκκένωσις τῶν Πρωσικῶν χωρῶν, αἵτινες ἔπρε-
πεν ἐκτός τῶν παρὰ τὸν Οὐάδρον φρουρίων νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς
τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας, ἐγένετο μόλις περὶ τὸ τέλος τοῦ
ἔτους 1808 μετὰ τὴν πληρωμὴν 126 ε. φράγ. ὡς δαπάνην τοῦ
πολέμου.

Ὁ Ῥηνικός δεσμός ἐκταθείς μέχρι τοῦ Μεκλεμβούργου περι-
λάμβανε τὸ πρῶτον Γερμανικὸν κράτος ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, τῆς Πρω-
σίας (ἥτις κατεῖχεν ἐπὶ ἐκτὸς τῆς ἰδίας Πρωσίας μόνον τὸ Βρανδεμ-
βούργον, τὴν Πομερανίαν καὶ τὴν Σιλεσίαν) καὶ τοῦ Ὀλτείνου.

Ὁ ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ πόλεμος (1808-1814).

§. 44. Ἡ Πορτογαλία, ἐπειδὴ ὡς ἀρχαία σύμμαχος ἐπικράτειν
τῆς Ἀγγλίας δὲν ἐτίθει τὸν κατὰ ταύτης ἡπειρωτικὸν ἀποκλει-
σμόν τοῦ Ναπολέοντος (§. 43), κατελήρθη ὑπὸ Γαλλικοῦ στρα-
τοῦ καὶ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια αὐτῆς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν θη-
σαυρῶν αὐτῆς ἐπὶ Ἀγγλικῶν πλοίων εἰς τὴν Βρασιλίαν. Ὁ Να-
πολέων, ἵνα διεξαγάγῃ τὸ ἀρχαιότατον αὐτῷ σχέδιον, ἐνόμισεν
ἀναγκαῖον νὰ κάμῃ καὶ τὴν Ἰσπανίαν νὰ ἐξαρ-ᾶται ἀπ' αὐτοῦ.
Πρὸς τοῦτο ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν μεταξὺ τοῦ ἀνι-
κτοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Δ' καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φεδινάνδου
καὶ ἐλκύσας ἀμφοτέρους εἰς Βαδόναν, ἠνάγκασε τὸν Βουρβωνί-
κον βασιλεύοντα οἶκον τῆς Ἰσπανίας νὰ παρακινήθῃ τοῦ Ἰσπα-
νικοῦ στέμματος, τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰω-
σήφον, ἐνῶ τὸ βασίλειον τούτου, τὴν Νεάπολιν, ἔδωκεν εἰς τὸν
γαμβρὸν του Μυράτον, καὶ τούτου πάλιν τὸ χρεῖον μέγα δυν-
κτόν τῆς Βέργης προώρτισε διὰ τὸν διάδοχον τῆς Ὀλλαν-
δίας. Ὅλον ὅμως τὸ Ἰσπανικὸν ἔθνος, μεγάλως ἀγανακτήσας
ἐπὶ τοῖς γεννημένοις, ἔλαβε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ δι' ἀπάτης εἰς
αὐτὸ ἐπιβληθέντος βασιλέως, ὅστις καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκατα-
λίπῃ τὴν πρωτεύουσάν, μόλις ἀφίχθεις εἰς αὐτήν. Συγχρόνως
δ' ἐξεβράχθη ἐπανάστασις εἰς τὴν Πορτογαλίαν κατὰ τῆς ξενι-

κῆς καταδυναστείας, καὶ αὐτοὶ ἀπεβιβάσθη Ἀγγλικὸς στρα-
τὸς ὑπὸ τὸν Οὐέλλεσλέυν, ὅστις ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Πορτογαλίας
τοὺς Γάλλους. Τότε ὅμως ὁ Ναπολέων ἐσπευσεν αὐτοπροσώπως
εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἡγούμενος ἰσχυροῦ στρατοῦ (ἐκ 350000), ἀφοῦ
πρότερον εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν ἐν Ἐρερροδία ἐλάβε πρὸς
τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου ὑπόσχεσιν βοηθείας εἰς περίπτω-
σιν πολέμου κατὰ τῆς Αὐστρίας. Μετὰ πολλὰς νικηφόρους συμ-
πλοκάς, ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μαδρίτην, καὶ ἀφοῦ μετὰ
τοῦ Σουλτου ἠνάγκασε τοὺς Ἀγγλους νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν
Ἰσπανίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐπικειμένου νέου πολέ-
μου κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ὅτε δὲ καὶ ἡ ἥρωικῶς ὑπεραρτίσθη-
σα Σαρχινώσσα ἐκυριεύθη, ἡ Ἰσπανία ἐβάνη ὅτι ἐμελλε νὰ ὑπο-
κύβῃ εἰς τὴν ξένην δυναστείαν, καθόσον καὶ ἡ ἀμφιῖσλος ἐν τῇ
παρὰ τὸν Τάγον Τελαβέσα (27 καὶ 28 Ἰουλίου 1809) νίκη τοῦ
Οὐέλλεσλέυ κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωσήφ, διὰ τὴν ὁποίαν ἀνυψώ-
θη εἰς ὑποκόμηντα Οὐελλιγκτῶνα, ἔμεινεν ἀνευ ἀποτελέσματος.
Οἱ Γάλλοι γενοχωρούμενοι καὶ ἐνίοτε προσβαλλόμενοι αἰνιδίως
ὑπὸ ἐλαφρῶν πολεμιστῶν (Γεριλλῶν) προσέβαινον ἀπαύστως πρὸς
Ν, πᾶσαι ὅμως αἱ προσπάθειαι αὐτῶν νὰ κυριεύσωσι τὰ ὑπὸ στόλου
Ἀγγλικοῦ καὶ Ἰσπανικοῦ προστατευόμενα Γάδαιρα ἔμεινεν ἀ-
πρακτοί· ἡ δὲ λαμπρὰ τοῦ Οὐελλιγκτῶνος παρὰ τὴν *Σαλα-
μάγκα* τὸ 1812 νίκη κατὰ τοῦ στρατάρχου Μαρμόν οὐ ἔτρε-
ψε τὸν πόλεμον τοσοῦτον εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τῶν Ἰσπανῶν, ὥστε ὁ
μὲν βασιλεὺς Ἰωσήφ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μαδρίτην
ἐπὶ τινα χρόνον, ἡ δὲ πολιορκία τῶν Γαδιέρων μετὰ διαρκεῖαν
2 $\frac{1}{2}$ ἐτῶν διελύθη. Ὅτε δὲ ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκ-
στρατείαν κατὰ τῆς Ρωσσίας ἀνεκάλεσε μέρος τοῦ στρατοῦ αὐ-
τοῦ ἐκ τῆς Ἰσπανίας, ὁ Οὐελλιγκτῶν ἀπερᾶνισε τὴν τύχην τῆς
Ἰσπανίας διὰ τῆς λαμπρᾶς παρὰ τὴν *Βικτωρία* νίκης αὐτοῦ
τὸ 1813 κατὰ τοῦ Ὀρδάνου, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ βασιλεὺς Ἰω-
σήφ μόλις διέφυγε τὴν αἰχμαλωσίαν, φυγὼν εἰς τὴν Γαλλίαν.
Ἀποκρουσθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ Οὐελλιγκτῶνος καὶ νέου Γαλλικοῦ
στρατοῦ ὑπὸ τὸν Σουλτον τὸ 1814 πέραν τῶν Πυρρηνναίων, ἐ-
πανῆλθεν ὁ Φερδινάνδης Ζ' ἐκ τῆς ἐν Βαλενσαῖ αἰχμαλωσίας
αὐτοῦ εἰς τὴν Μαδρίτην, ὅτε ἤδη ὁ Ναπολέων εἶχεν ἐκθρονισθῇ.

Ἡ κατάλυσις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα (1809).

§. 45. Ὀλίγον μετὰ τὴν στέψιν αὐτοῦ ὁ Ναπολέων συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀφαιρέτῃ ἀπὸ τὸν Πάπαν τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Παρίσιους νὰ τὸν καταστήσῃ ὄργανον αὐτοῦ πρὸς στερέωσιν τῆς ἐπὶ τῆς Εὐρώπῃς ἀρχῆς του. Ὅτε λοιπὸν ὁ Πάπας ἤρκειτο ἐπιμόνως νὰ δεχθῇ τὸν ἡπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν, ὁ Ναπολέων καταλαβὼν τὴν Ῥώμην ἐκρήρυξεν (ἐκ τῆς παρὰ τὴν Βιέννην Σχαιμβούρνης τὸ 1809) τὴν κατάλυσιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα καὶ τὴν ἐνωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπικρατείας μετὰ τοῦ Γαλλικοῦ κράτους. Πῶς ὁ Ζ', ὅστις εἶχεν ἀπορίσει τοὺς αἰτίους καὶ ἐκτελεστάς τῶν κατ' αὐτοῦ βίαιοπραγιῶν, μετηνέχθη διὰ τῆς βίας εἰς τὴν παρὰ τὴν Γενούην Σιθόνην, ἔνθα ἐζήτην ἐπὶ τρία ἔτη αἰγμάλωτος, ἀρνούμενος κερτερικῶς νὰ παραιτηθῇ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας αὐτοῦ καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς τοὺς Παρίσιους. Τὸ θέρος τοῦ 1812 μετηνέχθη εἰς τὴν παρὰ τοὺς Παρίσιους Φονταινεβλώνα πρὸς διαπραγματεύσιν νέας ἐκκλησιαστικῆς συμβάσεως, καὶ μόλις τὸ 1814, παραιτηθέντος τοῦ Ναπολέοντος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ὁ πόλεμος τῆς Αὐστρίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος (1809).

§. 46. Μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Τιλσίτης τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Βιέννης ἐνόμισε κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀγῶνος τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῶν μετὰ τοῦ Πάπα ἐρίδων αὐτοῦ, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὴν Εὐρώπην ἐκ τῆς δυναστείας αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀνιδρύσῃ τὴν πολιτικὴν ὑπόστασιν της. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ὁ ἀρχιδούξ Κάρολος μετὰ μεγάλου ζήλου εἰργάζετο εἰς τὸν νέον διοργανισμόν τοῦ στρατοῦ (τῆς ιδρύσεως γενικῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ τριπλῆς ἐφεδρείας). Προσεκλέσαντος δὲ τοῦ Ναπολέοντος ἐνεκα τῶν παρασκευῶν ταύτων τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Ῥηνικαῦ δεσμοῦ εἰς ἐξοπλισμόν, ἡ αὐτὴ τῆς Βιέννης ἀπεφάσισε νὰ προλάβῃ τὴν προσβολὴν αὐτοῦ. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀρχιδούκες Κάρολος καὶ Ἰωάννης, ὡς ἀρχηγοὶ τῶν εἰς τὴν Βαυαρίαν καὶ Ἰταλίαν εἰσβαλόντων στρατῶν, προσεκάλεσαν διὰ προκινύσειν τὸν Γερμανικὸν λαόν

νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Αὐστρίας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Γερμανίας καὶ κατώρθωσαν οὕτω τὴν ἐπανάστασιν τῶν *Tyrolίων*.

Ὁ ὑπὸ τὸν ἀρχιδούκα Κάρολον εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βαυαρίαν στρατὸς, ὅστις ὁμῶς εἶχε πολὺ κατατμηθῇ, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἰδίως διὰ Γερμανικῶν στρατευμάτων μετὰ πενθημέρους συμπλοκὰς καὶ μετὰ μεγάλας ζημίας (19—23 Ἀπριλίου) παρὰ τὴν Ἀβενσβέργην, Λανδσούτην, Ἐκμύλνῃν καὶ Ρεγενσβούργην πέραν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν Βοημίαν καὶ οὕτως ἡ Βιέννη ἐκ δευτέρου (13 Μαΐου) ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Ἄνευ χρονοτριβῆς ὁ Ναπολέων διέβη κατένυντι τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου τὸν Δούναβιν καὶ ὑπέστη μετὰ διήμερον ἀγῶνα παρὰ τὰ χωρία Ἀσπίρην καὶ Ἑσλγγην (21 καὶ 22 Μαΐου) τὴν πρώτην ἡττάν. Ἐνωθεὶς δὲ μετὰ τοῦ ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Εὐγένιον Βουχαρναὶ ἐλθόντος Ἰταλικοῦ στρατοῦ, διέβη καὶ πάλιν τὸν Δούναβιν καὶ ἐκέρδησεν ἐπὶ τέλους μετὰ διήμερον αἰματηροτάτην μάχην τὴν κατὰ τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου παρὰ τὴν Βαγράμην νίκην (3 καὶ 6 Ἰουλίου), μεθ' ἧς κατεδίωξεν αὐτὸν εἰς τὴν Μαραίαν. Αὐτόθι ἤρχιστε νέη συμπλοκή παρὰ τὴν Ζναίμην καὶ ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τοὺς Γάλλους, ἀλλὰ σταλόντος τοῦ πρίγκηπος Λειχτενσταίνου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου εἰς τὸν Ναπολέοντα, συνωμολογήθη ἀναχωρῆς, ἥτις ἐπῆνεγκε μετὰ ταῦτα τὴν καλουμένην εἰρήνην τῆς Βιέννης (ὑπογραφεύσαν ἐν Σχαιμβρύνῃ τὴν 14 Ὀκτωβρίου), δι' ἧς ἡ Αὐστρία ἀπώλεσε 2000 □ γ. μ. μετὰ 3 $\frac{1}{2}$ ἐ. κ.

Ἡ Αὐστρία παρεχώρησε τὸ Σαλτσβούργον καὶ πολλὰ παρακείμενα τεμάχια εἰς τὴν Βαυαρίαν, τὴν δυτικὴν Γαλικίαν εἰς τὸ δουκάτον τῆς Βαρσοβίας, ἕνα κύκλον τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας εἰς τὴν Ῥωστίαν, πᾶς πέραν τοῦ Σάρν κτήσεις αὐτῆς (μετὰ τοῦ κύκλου τῆς Βιλλάχης) εἰς τὴν Ναπολέοντα ὡς βασιλεία τῆς Ἰταλίας, ἐξ ὧν οὗτος μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ βασιλείου ἀποσπασθεισῶν χωρῶν τῆς Δαλματίας, Ἰστρίας καὶ Ῥαπούσης καὶ τῶν ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτὸν τὸ 1807 Ἰονίων νήσων ἐσχημάτισε τὸ νέον κράτος τῶν ἐπὶ τὰ Ἰλλυρικῶν ἐπαρχιῶν (Καρινθίας, Καρνιόλης, Ἰστρίας, Δαλματίας, Ῥαπούσης, Κροατίας καὶ στρατιωτικῆς Κροατίας) ὡς ἰδιαιτέρον Γαλλικὸν κυδερεῖον.

Πρὸ τῆ ἐρήξεως ἔτι τοῦ πολέμου τούτου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1809, οἱ κατὰ τῆς Βυβαρινῆς κυβερνήσεως δυσχερεστημένοι *Ungari* (ἐνεκα τῶν καταθλίψεων, τῆς εἰσαγωγῆς τῆς στρατιωτικῆς ἀπογραφῆς τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς θρησκείας τῶν μοναστηριακῶν κατημάτων) ἐπανάστησαν ἐπὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ξενοδόχου Ἀκθρίου Ὀφίρου καὶ Στεφ. βαχέου ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου κυρίου αὐτῶν, τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ μετ' ἀπελπιστικῆς ἀνδρείας τρεῖς (τὸν Ἀπρίλιον, Μάϊον καὶ Αὐγούστον) ἠλευθέρωσαν τὴν χώραν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Γάλλου καὶ Βυβαροῦς, οἵτινες ὅμως μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης ὑπέταξαν δι' ὑπερχουστῶν δυνάμεων ἐκ νέου τὸ Τυρόλον, ἐνθα ἔλειπεν ἡ σύμπνοια καὶ ἡ ἐπιτηδεία διέθουσιν τοῦ πολέμου. Ὁ Ὁρσος συνελήθη διὰ πρὸς αὐτὸς κατὰ τὴν κοιλίαν τῆς Παστεύας, ἐν ποιηνικῇ καλύβῃ καὶ ὑπέστη ἐν Μαντούχ τὴν διὰ πυροβόλων θάνατον. Ἡ Βυβαρία ἀνέκτησε μόνον τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ Τυρόλου, διότι τὸ μὲν μεσημβρινὸν μέρος αὐτοῦ ἠνώθη μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Ἰταλίας, τὸ δὲ ἀνατολικὸν μετὰ τῆς Πλωρίας, ἵνα οὕτω ταπεινωθῇ ἡ δύναμις τοῦ λαοῦ.

Διάρρηξι ἀποπνεύει πρὸς ἐξωτερικὴν τοῦ εὐνοκίου τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν Γάλλων μέτους καὶ τῆς γενικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γερμανικοῦ ἐθνικοῦ ἐναντάγησαν ἐκ τῆς δειλίας τῶν ἡμερόνων καὶ τοῦ ληθάργῳ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπήνεγκον μύλον τῆς καταστροφῆς τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν. Οὕτως ὁ Πρώτος ταγματάρχης Σχίλλιος, διοικητῆς σώματος ἐοικυμένων ὑπ' αὐτοῦ τὸ 1806 ὁργανισθέντος καὶ εἰς τῶν ἡρωικῶν ὑποκαπστῶν τῆς Κομβέργης, ὠδήγηται ἐνπαρξίαν Οὐάρων ἐξ 600 ἀνδ. ἐκ τοῦ Βερολίνου πρὸς ἀσκήσιν δῆθεν καὶ προσεκάλεσεν αὐτὴν ἐπὶ τὸν ἀκολούθησιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Γερμανίας· ἐπειδὴ ὁμως συγχρόνως εἶχον ἀφ' αὐτῆς αἰετίζεσθαι παρὰ τὸν Δούναβι θριάμβους τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Σχίλλιος δὲν εὗρεν ἤν περιέμενε συρρίν τοῦ λαοῦ καὶ οὕτω ἔπεισε μετὰ τοῦ πλείστου τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐν Στρανοβύλδῃ, οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες 11 ἀξιώματι αὐτοῦ ὑπέστησαν ἐν Βαβελῇ τὸν διὰ πυροβόλων θάνατον ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Ὁ Ναπολέων ἐν τῷ κολοφῶνι τῆς δυνάμεως (1810-12).

§ 47. Ὁ Ναπολέων πρὸς στερέωσιν τῆς δυνάστεως αὐτοῦ

καὶ νομιμοποιήσαν τρόπον τινὰ αὐτῇ· διὰ συγγενείας μετὰ ἀρχαίς τινός βασιλικῆς οἰκογενείας, διαζευγθεὶς τὴν τέτταρτον αὐτοῦ, τὴν σύγενῃ Ιωάννην, συνεζεύχθη (τὴν 2 Ἀπριλίου 1810) τὴν θιγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου τοῦ Β, Μαρίαν Λουίζαν, ἥτις καὶ ἔτεκεν αὐτῷ (τὴν 20 Μαρτίου 1811) υἱόν, λαβόντα τὸν τίτλον βασιλείας τῆς Ρώμης.

Ὅτε δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Αὐτοδοβίκος, μὴ θέλων νὰ καταστρέψῃ τὴν Ὀλλανδίαν διὰ τῆς αὐτῆς ἐκκρήσεως τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ, πειρητήθη τοῦ Ὀλλανδοῦ θρόνου πρὸς ὄφελος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὁ Ναπολέων ἐκήρυξε τὴν διάταξιν ταύτην ἄκυρον καὶ ἤρωσεν ἑλθὼν τὴν Ὀλλανδίαν μετὰ τῆς Γαλλίας. Εἰ δὲ καὶ ἐπανειλημμένως ὑπέσχετο, ὅτι δὲν ἤθελεν ἐκτείνει τὰ ὅρια τοῦ κράτους του πέραν τοῦ Ρήνου, ὅμως μέγα μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Βαστοχλίας, αἱ Ἀντεαπτικαὶ πόλεις, τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βέργης, τὸ Ὀλδε-βοῦργιν καὶ ἡ ἀνατολικὴ Φρειζία ἠνώθησαν μετὰ τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπως τοῦτο ἐγένετο πρότερον μετὰ τὴν Τσιχάναν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικράτειαν καὶ τὸ κερωρισμένον ἀπὸ τῶν λοιπῶν καντῶνων τῆς Βαλλισίας (ὡς νομοῦ τοῦ Σιμπλόνος.)

Μετὰ τὴν νέαν ταύτην ἐπέκτασιν ἡ Γαλλικὴ αὐτοκρατορία ἤρθει 130 νομοῦ· καὶ ἐξτείνετο κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν καὶ μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Λυβέκκης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀλβίου μέχρι τῆς Τεργέστης καὶ τῆς Κερκύρας.

Ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ρωσίας
(1812).

§. 48. Ἡ σύμμαχος τοῦ Ναπολέοντος, Ῥωσσία, προσβαλοῦσα τὴν Σουηδίαν, κατέκτησε τὸ 1808 τὴν Φινλίαν καὶ πολέμησεν τὴν Τουρκίαν (1806—1812) ἐξέτεινε τὸ κράτος αὐτῆς διὰ τῆς ἐρήνης τοῦ Βουκουρεστίου μέχρι τοῦ Πριούτου. Τελίως ὅμως ἐπέβη αὕτη ὅτι ὁ Ναπολέων δὲν προέβλεπε νὰ τὴν ἀφῇ νὰ ἐξαπλῇ σημαντικὴν ἐπιβροχὴν ἐπὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν πραγμάτων, καὶ ὅτι διὰ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ῥωστικῆς ἐμπόρου.

κατεστρέφετο. Ὅτε λοιπὸν ὁ Ναπολέων ἀπήγγειλεν αὐστρῶσι τήν τήρησιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἡ Ῥωσσία ἀπέκρουσε τὴν ἀπαίτησιν ταύτην καὶ παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον. Οὕτως ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ διαμελίσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, πολλὰ μὲν συγχρόνως εἰς τὰ ἀπώτατα ΒΑ. τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ ἀπώτατα ΝΑ. (τὴν Ἰσπανίαν). Ἀφοῦ δὲ ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ὑπεσχέθησαν ὅτι θὰ βοηθήσωσιν αὐτόν, ὁ Ναπολέων ἤρχισε τὴν κατὰ τῆς Ῥωσσίας ἐκστρατείαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1812, ἡ γοῦμενος στρατοῦ 400000 ἀνδρ. τοῦλάχιστον, συγκεκμημένου ἐκ πάντων τῶν λαῶν τῆς ΝΑ. Εὐρώπης. Διαβὰς λοιπὸν μετὰ τῆς συνθήκης αὐτῇ ταχύτητος τὸν Νεῖμενον, εἰσέλασεν εἰς τὴν Αἰθουαίαν, ὤθησεν εἰς τὰ ἔσω τῆς Ῥωσσίας τοὺς τὰ πάντα κατὰστρέφοντας Ῥώσσους ἄνευ μὲν ἀντιστάσεως, ἀλλὰ διὰ λίαν ἐπιμύχθων πορειῶν μέχρι τῆς Σμολένσκης, ἐνθα ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν αἱ τροφαί. Ἀφοῦ δ' αὐτόθι καὶ παρὰ τὸ Βοροδίνον τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Μόσκοβαρ ἐνίκησε μὲν αὐτοὺς, ἀλλ' ὑπέστη καὶ οὐχὶ μικρὰν ζημίαν, εἰσέλασε τὴν 14 Σεπτεμβρίου εἰς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐρημον παλαιὰν πρωτεύουσάν τῆς Ῥωσσίας Μόσχαν, ἥτις ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἀπετερωθήν ἡ πλείστη διὰ ἑξαήμερου πυρὸς, τὸ ὅποιον ἐθῆκεν, ὡς λέγεται, ὁ διοικητὴς αὐτῆς Ῥοδοφίνος. Οὐχ ἦττον ὁ Ναπολέων διέτριψε πέντε ἐβδομάδας εἰς τὰ εἰρεῖα τῆς Μόσχης, κρατούμενος αὐτόθι μὲ ψευδεῖς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις, μέχρι τοῦ ὕστερον (τὴν 18 Ὀκτωβρίου) ἐννοήσας τὴν ἀπάτην ἤρχισε τὴν οὐλεθρίαν υποχώρησίν του. Αὕτη γενομένη ἐπὶ 150 μ. διάστημα διὰ χώρας ἐρημωθείσης καὶ συνοδευομένη μετὰ παντὸς τοῦ ἐλλείψεως πάντων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐφοδίων, ἐκτάκτως βαρέος καὶ πρωΐμου χειμῶνος καὶ μετ' ἀπαύσττων προσβολῶν τῶν Ῥώσων καὶ Κοζάκων, ἀπέβη ἐπὶ τοσοῦτον κατὰστρεπτικῇ, ὥστε ἐξ ἡμίσεος περίπου ἑκατ. ἀνδρῶν, οὓς ὠδήγησε πέραν τοῦ Νεϊμένου, μόνον 30000 ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν ὅπλα ἐξεδίασαν τὴν διάβασιν τοῦ Βερεζίνα. Μετὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο λαμπρὸν κατόρθωμα τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ ἡ υποχώρησις μετετράπη (ὄντος τοῦ ψύχους 26—27⁰ κάτωθεν τοῦ 0) εἰς φυγὴν τὰ μάλιστα ἀτακτον καὶ ἰδίως, ἀφ' οὗτο ὃ

Ναπολέον, ἰδὼν ὅτι τὰ πάντα ἀπωλέσθην, ἔσπευσε, παρευ-
 ῶμενος ἄγνωστος, εἰς Παρισίους, ἐνθα ἡ παρουσίᾳ αὐτοῦ ἦτον
 ἀναγκαία ἕνεκα συνωμοσίας γενομένης πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς δη-
 μοκρατίας. Ὁ δὲ Πρῶσπος στρατηγὸς Ὑόρκιος, ὅστις διώκει τὸ
 ἐπικουρικὸν Πρωσσικὸν σῶμα, ἀποχωρισθεὶς ἀπὸ τῶν Γάλλων,
 ἐδέχθη τὴν ὑπὸ τοῦ Ῥώσσου στρατηγοῦ Δεϊότς προταθεῖσαν
 σύμβασιν οὐδετερότητας.

Ὁ μέγας τῶν συμμάχων ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν
 κατὰ τοῦ Ναπολέοντος (1813 καὶ 1814).

§. 49. Ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Γουλιέλμος ἐβεβαιώθη περὶ
 τῆς συμπράξεως τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ
 Ναπολέοντος πόλεμον, ἐξέδωκεν ἐκ Βρεσλαυῖας πρόσκλησιν πρὸς
 σχηματισμὸν σωμάτων ἐθελοντῶν ἀκροβολιστῶν, τῆς ὁποίας ἡ
 ἐπιτυχία ὑπερέβη καὶ τὰς τολμηροτέρας ἐλπίδας. Ὀλίγον δέ τι
 μετὰ τοῦτο συνωμολόγησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Ῥωσσίας πρὸς
 ἀνίδρυσιν τῆς Πρωσσικῆς μοναρχίας εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέμου
 τοῦ 1806 ἔκτασιν αὐτῆς, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλ-
 λίας (17 Μαρτίου) καὶ διέταξε τὸν σχηματισμὸν ἐθνικῆς φρου-
 ρᾶς καὶ γενικὸν ἐξοπλισμὸν.

Μετὰ νέου στρατοῦ, συγκειμένου πρὸ πάντων ἐκ νεοσυλλέ-
 κτων καὶ ἀγυμνάστων στρατιωτῶν, ἀνεφάνη ὁ Ναπολεὼν τὸ
 ἔαρ τοῦ 1813 καὶ πάλιν εἰς τὴν Σαξονίαν. ἐνίκησε διὰ τῶν
 πολυαριθμοτέρων στρατιωτῶν αὐτοῦ τοὺς Πρῶσσους καὶ Ῥώσσους
 (ὑπὸ τὸν Βλῦχερον καὶ Βιτγενσταῖνον) παρὰ τὴν Γρίσβιργην
 (πρὸς Ν. τῆς Λύτσης) τὴν 2 Μαΐου, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα
 τῆς Σαξονίας νὰ συμμαχήσῃ καὶ πάλιν μετ' αὐτοῦ, προσέβαλε
 τοὺς μέχρι τοῦ Σπρέου ἀπωσθέντας συμμάχους παρὰ τὴν Βαού-
 τσην (20 Μαΐου), καὶ διαβάς τὸν Σπρέον συνεπλήρωσε τὴν νί-
 κην τὴν 21 Μαΐου παρὰ τὴν Βούρσλρη. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ σύμ-
 μαχοι ὑποχωροῦντες δὲν ἔβαινον πρὸς τὸ Βερολίνον, ἀλλὰ πρὸς
 τὴν Σιλεσίαν, ἵνα τηρήσωσι τὴν μετὰ τῆς Αὐστρίας συγκοινω-
 νίαν, ὁ νικητὴς θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν τριῶν ду-
 νάμεων, ἐδέχθη ἀνακαυχῆν.

Ὀλίγον τι πρότερον τὸ Ἀμβούργον, τὸ ὅποιον αἱ Γαλλικαὶ ἀρχαὶ εἰ-

γον εγκαταλείψει, ἅμα ἐπλησίασαν οἱ Πρώσοι (ὕπὸ τὸν Τεττερμύδον), ἐκυριεύθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Γάλλων (ὕπὸ τὸν Δαβόυστον) καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐπὶ δληρείς φ' ἔτος 48 εἰ. πράγμα δὲν ἦτον δυνατόν νά πληρωθῇ ἐκτελεστικῇ ἀνηλώσει.

Μετὰ ματαίαν προσπάθειαν τῆς Αὐτρίας, κατὰ τὸ διάστημα ἐραχθείας ἀν-κωχῆς τοῦ νά μεσιτευσθῇ εἰς τὴν ἐν Πράγην συννοδὸν πρὸς εἰρήνην, καθ' ἣν ὁ Ναπολέων ἐπιμόνως ἤρνεϊτο πᾶσαν παραχώρησιν τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν, ἐκίρυσσε καὶ αὐτὴ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Οἱ σύμμαχοι εἶχον λίαν ὠρεληθῇ ἐκ τῆς ἀνακωχῆς καὶ βοηθοῦμενοι χρηματικῶς ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ὥπλισαν 600000 ἀνδ. διαιρουμένους εἰς τρεῖς κυρίους στρατοὺς, ἐκτείνοντες ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν Πράγην Τεπλίτου μέχρι τοῦ Ἀμβούργου. Ήσαν δὲ οὗτοι, 1) ὁ μέγας Βοημικὸς ὑπὸ τὸν Σβαρτζεμβέργην, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ στρατόπεδον εὗρισκοντο οἱ τρεῖς σύμμαχοι μονάρχαι καὶ ὁ ἐξοριστος Γάλλος στρατηγός Μορώς, 2) ὁ Σιλεσιακὸς ὑπὸ τὸν Βιόλχερον καὶ 3) ὁ θύριος ὑπὸ τὴν διάδοχον τῆς Σουηδίας Κρόλον Ιωάννην Βερναδόττην. Κατὰ πάντων τούτων ὁ Ναπολέων ἔδωκε τὴν ἀντιτάξιν 380000 ἀνδ.

Ἀμέσως μετὰ τὴν ῥῆξιν τῶν διαπραγματεύσεων ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων διέταξε τὸν στρατάρχην Οὐδινότον νά προχωρήσῃ κατὰ τοῦ Βερολίνου, ἵνα κυριεύσῃ καὶ ἀφωπλίτῃ τὸ κέντρον τοῦτο τῆς ἐνεργείας τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ. Παρὰ τὴν πλησίον τῆς Πρωσσιακῆς πρωτευούσης Γροσβήρην συνεκροτήθη ἡ πρώτη μάχη τοῦ νέου πολέμου (23 Αὐγούστου). ἠθέλησε μὲν ὁ Βερναδόττης, ὀλίγον φροντίζων περὶ τῶν Γερμανικῶν συμπεριόντων, νά υποχωρήσῃ, ἀλλ' ὁ Πρώσσοι στρατηγὸς Βλόβιος, προσελθὼν τὸν ἐλθρονίδιος δι' ἐθνικῆς φρουρᾶς, τὸν ἐκέλευσε. Οὕτως ἐπώθη μὲν τὸ Βερολίνον, ἡ νίκη ὅμως δὲν ἐπ' ἡμετέραν ἔτι ἀγλαοὺς καρποὺς ἔνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν συμμάχων στρατηγῶν τοῦ βορείου στρατοῦ. Ὁ Ναπολέων ἐζήτησε, προσβάλλων τὸν Σιλεσιακὸν στρατὸν, νά διασπάσῃ τὸ ἐλθρικὸν κέντρον, ἀλλ' ὁ Βιόλχερος ἀπεσύρθη ὀπισθεν τοῦ Καταβάλου ποταμοῦ, ἐνῷ ὁ Σβαρτςμπεργκὸς ἐπροχώρησεν ἐκ τῆς Βοημίας κατὰ τῆς Δρέσδης, ὥστε ὁ Ναπολέων ἠνυχκίσθη, παραδούς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ

κατὰ τοῦ Βλυχέρου στρατοῦ εἰς τὸν Μικδονάλλον, νὰ σπεύσῃ
εἰς τὴν Δρέσδαν. Ὁ Μικδονάλλος καταληφθεὶς αἰνιδίως (26
Αὐγούστου) ὑπὸ τοῦ Βρυχέρου, ὅτε ἐπροχώρει ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς
τοῦ Κατσβάχου, διέβη τὸν πλημμυροῦντα Ναῖσσαν ποταμὸν, ἀ-
πώσθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Βλυχέρου καὶ πάλιν πρὸς τὸν Ναῖσσαν καὶ
πέραν αὐτοῦ, ἂν καὶ οἱ στρατηγοὶ Ὑόρκης (Ὑρῳσσος) καὶ Λαντ-
βὼν (Ὑρῳσσος) εἶχον διάφορον γνώμην. Βί δε καὶ ἐμπόδιζεν ἡ
μεγάλη τῶν ποταμῶν πλημμύρα τὴν καταδιώξιν, οὐχ ἦτον ἡ
ἀπώλεια τῶν Γάλλων ἦτον σημαντικὴ (10000 ἀνδ., ἐπενεγκούτα
εἰς τοὺς λοιποὺς ἀποθάρρυνσιν. Ὁ Ναπολέων τὴν 26 καὶ 27 Αὐ-
γούστου ἐνίκησε τὸν μέγαν Βοημικὸν στρατὸν, ὅστις κατ' ἀρχάς
μὲν εἶχε φραδύνει νὰ προσβάλῃ τὴν Δρέσδαν, εἰτα δ' ἐπεχείρησε
τοῦτο ἄνευ τῆς ἀπαιτουμένης ἐνεργείας καὶ σχεδίου. Ὁ Βου-
δάμπερ, ὅστις ἔπρεπε νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Βοημι-
κοῦ στρατοῦ, ἀφῆκε ὑπὸ τοῦ ἀθηνήσαντος Ναπολέοντος ἄνευ
τῆς ἀπαιτουμένης ὑποστηρίξεως, μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα συ-
νέληθη (30 Αὐγούστου αἰχμάλωτος μετὰ 10000 ἀνδ. παρὰ
τὴν οὐ μακρὰν τοῦ Τεπλίτου Κοιλάμην. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν
ἰδίως ἡ ὑπὸ τὸν Ὁστερμάννον Ὑρῳσικὴ αὐτοκρατορικὴ φρουρὰ,
ἐνθαρρυνομένη ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας,
καὶ ἡ ἀριεὶς Πρωσιακὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Κλάιττον. Ἡ νίκη αὐ-
τῇ ὥρῃ ἔλετο εἰς τὴν ἀμίλλαν καὶ τὴν σύμπνοιαν τῶν τριῶν συμ-
μάχων. Ὁ δὲ Ναπολέων πρὸς ἐξάλειψιν τῆς κακῆς ἐντυπώσεως
τῶν ἀπολεσθευσῶν μαχῶν ἀπεφάσισε δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ
τοῦ Βερολίνου· διὸ ὁ Νέϋς ἔλαβε τὴν παραγγελίαν νὰ προσβάλῃ
τὸν βόρειον στρατὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ Βερολίνον, ὅμως
αὐτὸς ἐπεχείρησε τοῦτο μετὰ τινος κουφότητος. Ὁ Βερναδότ-
της ἐχονοτρίβει, καθὼς καὶ παρὰ τὴν Γοσθέρην, ἀλλ' ὁ Πυ-
λόδης, ἀφελὲς καὶ πάλιν μόνος διὰ τῆς σταθερότητος καὶ πε-
ραιοῦς αὐτοῦ ἐκέρδησε διὰ τῆς ἡρωικῆς καρτερίας τοῦ Τσολιν-
τσάιου καὶ τῆς ἐγκλίρου ἐπικουρίας τοῦ Βορστέλλου τὴν λαμ-
πρὰν παρὰ τὴν Δερνβέιτσην νίκην (6 Σεπτεμβρίου) σχεδὸν ἀπο-
κλειστικῶς διὰ Πρωσικῶν στρατευμάτων. Ἀπὸ δὲ καὶ ὁ Σι-
λεσιακὸς καὶ ὁ βόρειος στρατὸς διέβησαν τὸν Ἄλβιν, ἵνα οὕ-
τως ἐνωθῶσιν οἱ τρεῖς κύριοι συμμαχικοὶ στρατοὶ εἰς τὰ νῦτα

τοῦ Ναπολέοντος, οὗτος, ἐγκαταλιπὼν τὴν Δρέσδαν, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ μετὰ τῆς Γαλλίας συγκοινωνία του, συνεκέντρωσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ περὶ τὴν Λειψίαν, ἔνθα εἰς τὴν μεγάλην μάχην τῶν ἐθνῶν τὴν 16 καὶ 18 Ὀκτωβρίου μάταιως ἐξήντησε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ κατὰ τῆς ἀνδρείας καὶ τέλος ἀριθμητικῆς ὑποροχῆς τῶν συμμάχων.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς μεγάλης μάχης τῶν ἐθνῶν παρὰ τὴν Λειψίαν ὁ μὲν Ναπολέων ἐπολέμησε μάχην ἀμφιρρεπῆ κατὰ τοῦ ὑπὸ τὸν Σβαρτσεμβέργην κυρίου συμμαχικοῦ στρατοῦ τοῦ διαμοιρασμένου εἰς τρία μέρη παρὰ τὸ πρὸς Ν. τῆς Λειψίας Βαχάον, ὁ δὲ Βλόχερος καὶ Ὑόρκης πρὸς Β. τῆς Λειψίας (παρὰ τὸ Μοικερνον) ἐνίκησαν εἰς αἱματηράν μάχην τὸν Μερμίντην. Ἡ 17 διήλθεν ἀνευ ἀγώνος τῶν κυρίων στρατῶν, διότι ὁ Ναπολέων εἶχε πέμψει προτάσεις περὶ εἰρήνης εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων πρὸς τὸν πενθερόν αὐτοῦ Φραγκίσκον, διὰ τῶν ὁποίων ἀπέδιδε τὸ Ἀννόβερον καὶ τὰ μετὰ τῆς Γαλλίας ἐνωθέντα βόρεια μέρη τῆς Γερμανίας καὶ ὑπέσχετο μετὰ συνυμολόγησιν ἀναχωρῆς ν' ἀποχωρήσῃ ἀμέσως πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ νὰ παραιτηθῇ τῆς κυραρχίας τῆς Βαυαρίας, Ὀλλυρίας, καὶ τοῦ Ῥηνικοῦ δαμοῦ· εἰς τὰς προτάσεις ὅμως ταύτας οὐδὲ κεν ἀπάντησις ἐδόθη. Ἐν τῇ μεταξὺ ἐρῶσιν ἐπικουρία τῶν συμμάχων πλέον τῶν 100000 ἀνδ. ὥστε οὕτω τὴν 18 Ὀκτωβρίου ἡδυνήθησαν ν' ἀντιτάξωσι 300000 ἀνδ. κατὰ τῶν 130000 τοῦ Ναπολέοντος, ἀλλὰ μετὰ μέρους μόνον αὐτῶν ἀπεφασίσθη ἡ μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔσχεν οὐδεμίαν ἐπιρροὴν ἡ κατὰ τὸ διάστημα αὐτῆς αὐτομάλησις τῶν Σαξόνων πρὸς τοὺς συμμάχους.

Μετὰ ἀπώλειαν ἐπέκεινα τῶν 30000 ἀνδ., φανευθέντων καὶ πληγωθέντων καὶ 13000 αἰχμαλωτισθέντων ὁ ἡττηθεὶς Γαλλικὸς στρατὸς (ἐξ 100000 ἔτι συγκεῖμενος) ἤρχισε τὴν ὑποχώρησιν, χωρὶς ὅμως νὰ κατὰδιώκεται ζωηρῶς ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ἐνίκησε μὲν ἔτι ἅπαξ ὁ Ναπολέων παρὰ τὸ Ἀνάον τῆς Ἀσσίας τοὺς πρὸ τῆς μάχης τῆς Λειψίας ἀπ' αὐτοῦ ἀρσενασθέντας Βαυαροὺς (ὑπὸ τὸν Βρέδην), ἀλλὰ διὰ τοῦτου μόνον τὴν ὑποχώρησιν ἐξητάλισεν. Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς, προσβαλλόμενος ἀπαύστως ὑπὸ Κοζάκων, ἐφθασεν εἰς τὸν Ῥήνον (70000 ἀνδρ.) καὶ τὴν 2 Νοεμβρίου διέβη αὐτὸν παρὰ τὸ Μογοντιακόν. Αἱ

πρωται συνέπειαι καὶ ἐκβάσεις τοῦ ἀγῶνος τούτου ἦσαν ἑπτα-
σημαντικώτεροι τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ καταστροφῆς, ἥγουν 1) ἡ διά-
λυσις τοῦ Ῥηνικοῦ δεσμοῦ, 2) ἡ διάλυσις τοῦ βασιλείου τῆς
Βεστροφλίας, καθὼς καὶ τῶν μεγάλων δουκᾶτων τοῦ Φραγκο-
βύργου καὶ τῆς Βύργης, 3) ἡ ἐκκένωσις τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἑπι-
ὕπὸ Γάλλων κατεχομένων φρουρίων, τῶν ὁποίων αἱ φρουραὶ ἤχ-
μαλωτίσθησαν, καὶ μόνον ἡ τοῦ Ἀμβούργου ὑπὸ τὸν Δαβούστον
παρεδόθη τελευταία τὴν 26 Μαΐου 1814 μετὰ τὴν συνομολόγη-
σιν τῆς εἰρήνης, 4) ἡ ἀνάγκησις τῆς Ὀλλανδίας ὑπὸ τοῦ Bu-
λοδίου, τῆς ὁποίας ὁ πλείονα πικρὸς ἄλλου ὑπὸ τοῦ ἡπειρωτι-
κοῦ ἀποκλεισμοῦ βλαβεῖς λαὸς ἀνεκέρυξεν ἡγεμόνα τῶν Κάτω
Χωρῶν τὸν πρίγκηπα τῆς Ὁράνζης, 5) ἡ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας
ἀνάγκησις τῆς Ἰλλυρίας καὶ τοῦ μεσημβρινοῦ Τυρόλου μετὰ τι-
νας αἱματηρὰς συμπλοκάς.

Καὶ αὐτὸς ὁ Μυράτος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τοῦ γυναικαδύλου τοῦ Να-
πολέοντος, ἠνώθη μετὰ τῆς Αὐστρίας πρὸς ἐκδιώξιν τῶν Γάλλων ἐκ
τῆς Ἰταλίας, λαβὼν ὑπόσχεσιν περὶ τῆς τηρήσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ.

*Ε*σβολὴ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Γαλλίαν (1814). Κατὰ
τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1814 ἀνεφάνησαν οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ
εἰς τὴν Γαλλίαν· καὶ ὁ μὲν κύριος στρατὸς ὑπὸ τὸν Σβαρτσμ-
βέργην εἰσῆλθε παρὰ τὴν Βαπιδίαν διὰ τῆς οὐδετέρας Ἑλβε-
τίας, ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Βλυχέρου διέβη τὸν Ῥήνον τὴν νύκτα
τοῦ νέου ἔτους παρὰ τὸ Μανέιμον, τὴν Κκούδην καὶ τὸ Κο-
βλέντσον. Ἀμφότεροι δ' οἱ στρατοὶ, ἀφίνοντες τὰ παρὲντὰ Γαλ-
λικὰ σύνορα φρούρια εἰσῆλθον εἰς τὴν Καμπανίαν. Ὁ Ναπολεὼν
εἰσήτησε νὰ προλάβῃ τὴν ἐνωσιν τῶν δύο στρατῶν, προσβάλλων
τὸν Βλυχέρον παρὰ τὴν Βριέννην (29 Ἰανουαρίου), μεθ' ὃ οὐ-
τως ἀπεσύρθη μὲν, ἠνώθη ὅμως μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ καὶ
οὕτως ἀπώθησε τὸν Ναπολέοντα πρὸς τὴν Βριέννην διὰ τῆς παρὰ
τὴν Ῥοβιέρην μάχης (τὴν 1 Φεβρουαρίου).

Ὅτε δ' ὁ Βλυχέρος ἐπροχώρησε πρὸς τοὺς Παρισίους, ὁ
Ναπολεὼν μετὰ δευτέραν ἡτταν παρὰ τὸ *Λύον* (9 καὶ 10
Μαρτίου) συνέλαβε τὸ τολμηρὸν σχέδιον, ἀφίνων τὴν πρὸς
τοὺς Παρισίους ὁδὸν ἐλευθέραν πρὸς τὸν ἐχθρὸν, νὰ ῥιφθῇ εἰς
τὰ νῶτα αὐτοῦ, μετακρίνων εἰς τὴν Λοθαριγγίαν, προσλαμβάνων

τὰς προϋπάρχουσας τῆς ἀντιπολιτικῆς Γαλλίας καὶ ἐξουσιῶν τὴν λαὸν ἄλλ' οἱ σύμμαχοι μετ' ἑτῆς τολμῆς μετέδωκάν κατ' ἐπιβίαν κατὰ τῆς πρωτονοῦσας, ἐνέγκαν τοῖς στρατάρχαις Μαυρόντιν καὶ Μορτιέρον παρὰ τὴν Καμπανικὴν φέρην, μετ' ὃ οἱ Πρωσσοὶ ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὰ ὄρη τοῦ Μοντεμάρτρου (30 Μαρτίου). Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ 1' καὶ ὁ Αὐστριακὸς ἀρχιστράτηγος πρίγκιψ Σβαρτσενμπεργκ, παραδόχῃ τῆς πόλεως τὴν 31 Μαρτίου εἰσῆλθον εἰς τοὺς Παρισίους, ἐνθα ἡ Γερουσία (ὕπὸ τὴν ἐπιθόρῃν τοῦ Ταλλεϋράνδου) ἐκήρυξε τὸν *Αὐτοκράτορα καὶ τὴν ὀχολογίαν* αὐτοῦ ἐκπτώτους τοῦ *Γαλλικοῦ θρόνου*. Οὕτως ἀφίχθεις ὥρας τινας βραδύτερον εἰς τὴν Φονταίνεβλῶνα παρετήθη τὴν 14 Ἀπριλίου δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπὶ τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας, ἢ ἐτέρας τινὸς χώρας ἀξιώσεων του, καὶ ἔλαβε εἰς ἀντάλλαγμα περὶ τῶν συμμάχων, αὐτὸς μὲν τὴν νῆσον Ἐλβαν, ὡς ἀνεξάρτητον ἡγεμονίαν, καὶ ἐπησίαν ἐπιχορήγησιν 2 ἑκατῶν κ. π. ἀπὸ τῆς Γαλλίας, ἡ δὲ σύζυγος αὐτοῦ μετὰ τοῦ δικαιώματος τῆς διαδοχῆς τοῦ υἱοῦ αὐτῆς καὶ τῶν ἀπογόνων τούτου τὰ δικαιώματα τῆς Πάρμης, Πλακεντίας καὶ Γουαστάλλης, οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ συντάξεις. Ὅλοιον δὲ μετὰ ταῦτα διωμολογήθη πρὸς κοινὴν χαρὰν τῶν ἐνεκα τοῦ πολέμου κεκοιμημένων λαῶν ἡ πρώτη ἐν Παρισίοις εἰρήνη (30 Μαΐου), δι' ἧς ἡ Γαλλία ἐπανήλθεν εἰς ἣν εἶχεν ἔκτασιν τὴν 1 Ἰανουαρίου 1792 μετὰ τινων προσθηκῶν (150 γ. μ.) εἰς τὰ Α. καὶ ΒΑ. καὶ ἔλαβε βασιλέα τὸν Λουδοβίκον ΙΗ' καὶ νέον συνταγματικὸν πολίτευμα. Οἱ δὲ ξένοι στρατοὶ κατέλιπον τὸ Γαλλικὸν ἔδαφος καὶ ἡ ἐν Βιέννῃ σύνοδος ἐμελλε νὰ παγίωσιν στερεῶς τὴν νέαν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὰς τῶν πραγμάτων. Πρὸς ὀριστικὴν λοιπὸν διάταξιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν καὶ ἰδίως τῶν Γερμανικῶν πραγμάτων συνήλθον τὴν 1 Νοεμβρίου 1814—9 Ἰουνίου 1815) εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ σύνοδον οἱ πλείστοι τῶν ἐπισημοτέρων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης (οἱ αὐτοκράτορες τῆς Αὐστρίας καὶ Γρωσίας καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Πρωσίας, Δανίας, Βαυαρίας καὶ Βυρτεμβέργης) καὶ πολλοὶ ἄλλοι διάκτοι πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄνδρες ἐκ πάντων τῶν

ἰνῶν. Ἀλλ' ἡ ἐγκυβέρνησις τῆς νέας τάξεως δὲν ἦτον ἔργον
 εύκολον, διότι ἡγερέθησαν πάθη βίαια, τὰ ὅποια ἠπειλοῦν νὰ
 κατastreψῶσι τὸ ἔργον τῆς εἰρήνης πρὸ τῆς ἀποτελέσεως αὐτοῦ.
 Μετὰ δὲ μικρὰς καὶ πεισματώδεις διαπραγματεύσεις, αἰτινες
 μετὰ τὴν εἰρήνην τῆς ἐκ τῆς Ἑλλάδας ἐπανόδου τοῦ Ναπολέοντος
 ταχέως ἀπεπερατώθησαν, ἐλάβον, 1) ἡ μὲν Ὀυρσία τὰς Ἰλλυρι-
 κὰς ἐπαρχίας (ὡς βασιλείον τῆς Ἰλλυρίας καὶ Δαλματίας), τὴν
 ἄνω Ἰταλίαν μέχρι τοῦ Πάδου καὶ Τικίνου (ὡς Λομβαρδικὸν
 βασιλείον, καὶ τὸ Σαλτσμβούργον καὶ Τυρόλον, καὶ οὕτως ἡ αὐτο-
 κρατορία ἀπέκτησεν ἐξαισίαν στρογγύλωσιν, 2) ἡ δὲ Ῥωσσία τὸ
 πλείστον τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας ὡς ἰδιαιτέρον βασιλείον
 τῆς Πολωνίας, ἐνῷ ἡ Κρακοβία κατέστη ἐλευθέρη πόλις, 3) ἡ δὲ
 Πρωσσία τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ δουκάτου τῆς Βαρσοβίας (τὸ νῦν
 μέγα δουκάτον τῆς Ποτνίας, μετὰ τοῦ Δαντίσκου καὶ τοῦ τῆρ-
 νου, τὸ λοιπὸν τῆς Σουηδικῆς Πομερανίας μετὰ τῆς Ῥύγης, αν-
 τι τοῦ Λουεμβούργου, τὰς προτέρας κτήσεις αὐτῆς (τῆς Βεττ-
 φαλίας καὶ τοῦ κάτω Ῥήνου) τὴν Νεουρσιχτέλην καὶ πρὸς ἀ-
 ποζημιώσιν τῶν χωρῶν, 4) δὲν ἀνέκτησε, πλέον τοῦ ἡμισίος
 τῆς Σαξονίας, τὸ μέγα δουκάτον τῆς Βέργης καὶ σημαντικὰς
 νέας κτήσεις ἐν ἑκατέρῳ τῶν ὀχθῶν τοῦ Κάτω Ῥήνου, 5) ἡ δὲ
 Ἀγγλικὴ ἐτήρησε τὴν Μελέτην, Ἐλγολάνδην, μέρος τῶν κυριευθε-
 σῶν ξένων ἀποικιῶν, τὸ Ἀννόδερον νῦν ἡμέτερον μὲ τὴν Ἀνατο-
 λικὴν Φρεισίαν, κτλ. ὡς Γερμανικὸν βασιλείον, καὶ τὴν προ-
 στασίαν τῶν ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων, 6) ἡ δὲ Ὀλλανδία, ἐνωθεῖσα
 μετὰ τοῦ Βελγίου πάλιν, ἀπέτελεσε τὸ βασιλείον τῶν Ἀδρι-
 Ἀωριῶν, τὸ ὅποιον ἐλάβε κληρονομικῶς ὁ πρῶτος στατχούδερς
 τῆς Ὀλλανδίας ὡς βασιλεὺς Γουλιέλμος Α, 6) ἀντὶ τοῦ Γερ-
 μανικοῦ κράτους ἰδρύθη ὁ Γερμανικὸς δεσμός ἐκ 38 Γερμα-
 νικῶν Κρατῶν, τῶν ὁποίων οἱ πεμπόμενοι ἀντίπρόσωποι συν-
 ἔρχονται εἰς τὸ παρὰ τὸν Μοῖνον Φραγκόφοντον καὶ ἀποτε-
 λοῦντες τὴν διαρκῆ διάιταν τοῦ δεσμοῦ, βουλευόμενοι περὶ τῶν
 κοινῶν συμφερόντων, ἐνῷ συγχρόνως ἕκαστον κράτος εἶνε αὐτό-
 νομον καὶ ἀνεξάρτητον καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ ἀπολαμβάνει πλήρη
 τὰ ἡγεμονικὰ αὐτοῦ δικαιώματα ἡ δὲ Βαϊμάρη, τὸ Ὁλδενμπου-
 ργον, τὸ Μεκλεμβούργον Σχουερίνον καὶ Μεκλεμβούργον Στρέλι-

τον κατέστησαν μεγάλα δουκάτα, τὸ δὲ παρὰ τὸν Μοϊνον φραγκόφυρτον, τὸ Ἀμβούργον, ἡ Βρέμη καὶ ἡ Λυδέκκη ἐμείναν ἐλευθέραι πόλεις, 7) ἡ *Larica* παρεχώρησεν εἰς τὴν Σουηδίαν τὴν Νορβηγίαν ἀντὶ τῆς Σουηδικῆς Πορμερανίας, ἣν ὁμοῦς ἐδωκεν εἰς τὴν Πρωσσίαν ἀντὶ τοῦ Λαουεμβούργου. Αἱ Βουρβωνικαὶ δυναστεῖαι τῆς *Ισπανίας καὶ Νεαπόλεως*, ὁ Πάπας, ὁ βασιλεὺς τῆς *Σαρδηνίας*, εἰς ἣν προσετέθη καὶ ἡ Γένουα, ὁ μέγας δούξ τῆς *Τουσκάνης* καὶ ὁ δούξ τῆς *Μοδένης* ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἀρχαῖα κράτη αὐτῶν· ἡ *Λοῦκκα* ἐδόθη εἰς τὴν γῆραν βασιλείσαν τῆς Ἑτρουρίας καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Κάρολον, ἡ *Πάρμα* ἡ *Πλακετία* καὶ ἡ *Γουαστάλλα* εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Ναπολέοντος Μαρίαν Λουίζαν, οὐχὶ ὁμοῦς κληρονομικῶς ὥς κατ' ἀρχὰς εἶχεν ὀρίσθῃ, ἀλλὰ μόνον δι' ἐκυτὴν· μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτῆς ὀρίσθη νὰ περιέλθωσι τὰ δουκάτα ταῦτα εἰς τὸν δούκα τῆς *Λοῦκκας* καὶ αὕτη εἰς τὴν *Τουσκάναν*.

Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἑλβας καὶ τέλει

ταῖς ἀγῶν τῶν συμμάχων κατ' αὐτοῦ τὸ 1815

(αἱ 100 ἡμέραι).

§. 50. Ἔνεκα τῶν λαθῶν τῆς νέας κυβερνήσεως καὶ τῆς ὑπεροφίας τῶν ἄλλοτε προνομιούχων τάξεων ταχέως ἀνεπτύχθη ἐν ἡλλίᾳ γενικὴ δυσἀρέσκεια τοῦ λαοῦ καὶ ἰδίως τοῦ στρατοῦ. Ἐχωνδ' ὁ Ναπολέων πεποίθησιν εἰς ταύτην καὶ ἰδίως εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ στρατοῦ, μὴ ἀγνοῶν δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βιέννης διαμάχας τὰς ἰδίως ἔνεκα τῶν Πολωνικῶν ὑποθέσεων, προσκλήθει θερμῶς ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ νὰ ἐπανεέλθῃ, ἀπέβη μετὰ 4000 περίπου ἀνδρῶν εἰς τὰς Κάνας τὴν 4 Μαρτίου 1815. Πάντα τὰ κατ' αὐτοῦ σταλέντα στρατεύματα νύτομόλυσαν πρὸς αὐτὸν καὶ οὕτως αὐτὸς τὴν 20 Μαρτίου ἐν μέσῳ γενικῆς ἀγαλλιάσεως τοῦ λαοῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κερναμεικού· ὁ δὲ Λουδοβίκος III ἔφυγεν εἰς τὴν Γάνδην. Οἱ ἐν Βιέννῃ ἐπὶ συνηγμένοι μονάρχαι ἐκήρυξαν τὸν Ναπολέοντα, ὡς διαταράσσοντα τὴν κοινὴν εἰρήνην, ἐκτὸς τοῦ Νόμου (23 Μαρτίου), ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν αὐτῶν ὑπὲρ Λουδοβίκου τοῦ III.

καὶ ἐκίνησαν πάσας τὰς δυνάμεις των, αἵτινες κατὰ τὸ τέλος ὑπερέβησαν τὰς 900000 ἀνδ. κατ' αὐτοῦ, ὅστις δὲν κατώρθωσε νὰ συμπληρώσῃ ὅν ἐσκόπει ἐξοπλισμὸν 560000 ἀνδρῶν. Οὕτως τέσσαρες μεγάλοι στρατοὶ τῶν συμμάχων συνηθροίσθησαν παρὰ τὰ Γαλλικὰ σύνορα ἀπὸ τῆς Ἑλβετίας μέχρι τῆς Γερμανικῆς θαλάσσης.

Τὸ τέλος τοῦ Μυράτου. Αἱ Βουρβωνικαὶ αὐλαὶ ἀντέστησαν ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βιέννης εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Μυράτου ὡς βασιλέως τῆς Νεαπόλεως· ὅθεν οὗτος δράξας τὰ ὄπλα πρὸς στερήσιν τοῦ κλονιζομένου θρόνου του καὶ συγχρόνως προσκαλέσας τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας νὰ συναθροισθῶσι περὶ τὰς σημαίας του πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, ἐχώρησε πρὸς τὸν Πάδον, ἠττήθη ὁμως εἰς πολλὰς συμπλοκάς (ἰδίως παρὰ τὸ Τολεντίνον) ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν καὶ ἀπεκρούσθη, μεθ' ὃ ἐφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν. "Οὔτε δὲ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1815 ἔκαμε νέαν ἀπελπιστικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου, συνελήρθη κατὰ τὴν ἀπόβασιν αὐτοῦ εἰς τὴν Καλαβρίαν καὶ καταδικασθεὶς ἔλαβε τὸν διὰ πυρρῶν θάνατον.

Ἐλευθερία τῶν συμμάχων (15-18 Ἰουνίου 1815). Ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἵνα διὰ σημαντικῆς προσβολῆς κερδίσῃ τὸ Βέλγιον, ἐνθα ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν συμμάχων ἦτον διεσκορπισμένη ὑπὸ τὸν Οὐέλλιγκτῶνα (ἔχοντα Ἀγγλοὺς, Κατωχωρίτας, Ἀννοβερίους, Βρουνοβιγίους καὶ Νασσαυίτας) καὶ τὸν Βλύχερον (ἔχοντα τοὺς Πρώσσους). Κατὰ πρῶτον δ' ἐζήτησεν ὁ Ναπολέων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο στρατῶν καὶ πρὸς τοῦτο μετὰ τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ προσέβαλεν αἰφνιδίως καὶ ἐνίκησε τὸν Βλύχερον παρὰ τὸ Λιγνύ (16 Ἰουνίου), ἐνῷ ὁ Νεὺς, προχωρήσας πρὸς Β. μέχρι τῆς Βελγικῆς Κατρεβράς (Quatre-bras) διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Οὐέλλιγκτῶνα τοῦ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Βλυχέρου, συνῆψεν αὐτόθι μάχην ἀμφίρρεπῃ, ἐν ᾗ ἔπεσε καὶ ὁ δούξ τῆς Βρουνοβίγης Γουλιέλμος. Οἱ Πρώσσοι ὁμως ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσωσι πρὸς τὸ Νάμουρον, καθὼς ἐνόμιζεν ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ κτηρήσωσι τὴν μετὰ τοῦ Ῥήνου συγκατοικίαν των, ἐζήτησαν νὰ ἐνωθῶσι διὰ τῆς Βάβρις μετὰ τοῦ Οὐέλλιγκτῶνος. Ὁ Ναπολέων πέμψας κατ' αὐτῶν τὸν στρατάρχην Γρουσσίν,

ἐξήριφθη μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως αὐτοῦ κατὰ τοῦ Οὐελλινγκτω-
 νος, ὅστις παρὰ τὸ Πατερλόν ἢ τὸ ὄρος τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου ἢ
 παρὰ τὴν *Belle Alliance* (Belle Alliance) τὴν 18 Ἰουνίου ἀν-
 τέστη εἰς τρεῖς ὁρητικὰς προσβολὰς τῶν Γάλλων, μεχρὶς τοῦ
 πρὸς τὴν ἐσπέραν, ὅτε ἡ Ἀγγλικὴ γραμμὴ ἤρχισε σαλεύουσα, ἐ-
 φθασε κατὰ τὴν κρισιμωτάτην στιγμήν ὁ Βλὺμερος εἰς τὸ πεδίον
 τῆς μάχης, καὶ οὕτως διὰ τῶν ἠνωμένων προσπαθειῶν τῶν
 δύο στρατῶν ἀπερρασίσθη ἡ νίκη. Ἀκράτητοι οἱ Πρῶσσοι κατε-
 δίωξαν τὸν ἐν πλήρει διαλύσει φεύγοντα Γαλλικὸν στρατὸν μέ-
 χοι τῶν Παρισίων, ἐνθα ὁ Ναπολεὼν τὴν 22 Ἰουνίου ἤδη εἶχε
 παραιτηθεῖ τοῦ στέμματος ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ζητούντων
 δὲ τῶν Πρώσων νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν αἰχμάλωτον (ἐν Μαλ-
 μαισῶνι), μετέβη εἰς τὴν Ῥοσεφόρτην, ἵνα φύγῃ πρὸς τὴν Α-
 μερικὴν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκπεύσῃ τοῦ λιμένος,
 χωρὶς νὰ συναντήσῃ Ἀγγλικὰ πλοῖα, παρεδόθη εἰς τὴν μεγα-
 λοφυχίαν τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἥτις κατ' ἀπόφασιν τῶν
 συμμάχων ἡγεμόνων μετήνεγκεν αὐτὸν ὡς τοῦ πολέμου αἰχ-
 μάλωτον εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἀγίας Ἐλένης, ἐνθα μετὰ ἐξαι-
 τῆ παθήματα ἀπέθανε τὴν 5 Μαΐου 1821, καταβληθεὶς ἐκ τῆς ἀ-
 γανακτήσεως διὰ τὴν ἀνάξιαν πρὸς αὐτὸν διαγωγὴν. Ἡ δὲ κόνις
 αὐτοῦ μετεκομίσθη τὸ 1810 εἰς Παρισίους καὶ κατετέθη εἰς τὸν
 οἶκον τῶν ἀπομάχων. Οἱ δὲ σύμμαχοι εἰσῆλθον μετὰ Λουδοβίκου
 τοῦ III' εἰς Παρισίους, ἐνθα οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ῥωσσίας καὶ
 Αὐστρίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας διωμολόγησαν τὴν *Γερὰν*
λεγομένην συμμαχίαν τὴν 26 Σεπτεμβρίου 1813, εἰς ἣν προσ-
 ῆλθον κατόπιν ὅλαι αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις πλὴν τοῦ Πά-
 πα καὶ τῆς Ἀγγλίας. Δι' αὐτῆς ὑπεχρεοῦντο αἱ συνελθοῦσαι
 εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην δυνάμεις νὰ παρέχωσιν ἀλλήλαις
 βοήθειαν ἐκάστοτε καὶ νὰ κυβερνήσωσι τοὺς λαοὺς αὐτῶν Χριστι-
 ανικῶς. Ἡ *δευτέρα εἰρήνη τῶν Παρισίων* (20 Νοεμβρίου)
 ἐκύρωσε τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου καὶ περιώρισε τὴν
 Γαλλίαν εἰς τὰ ὅρια τοῦ 1790 καὶ ὅχι τοῦ 1792 ὡς πρότερον,
 μὲ τὴν ὑπογνώσιν νὰ παραχωρήσῃ μεθόρια τινα φρούρια (τὸ
 Σααρλόβερον εἰς τὴν Πρωσσίαν, τὸ Λάνδσας ὡς ὁμοσπονδιακὸν
 φρούριον τῆς Γερμανικῆς εἰς τὴν Βυυκρίαν), νὰ πληρώσῃ 700 ἑ.

φρ. ὡς ἔξοδα τοῦ πολέμου, ν' ἀποδώσῃ πάντας τοὺς ἀρπασθέν-
τας θησαυροὺς τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης εἰς τοὺς πρωτέρους
αὐτῶν κτήτορας καὶ νὰ διατηρῇ εἰς τὰς μεθορίους ἐπαρχίας
150000 στρατοῦ τῶν συμμάχων, ὅστις ὁμῶς διελύθη τὸ 1818
κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐν Ἀκωισγράφῳ συνόδου.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Οἱ νεώτατοι χρόνοι (1815—1864).

§. 51. Ἐπαράστασις τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Τουρκι-
κῆς δυναστείας (1821—1828). Ὅτε ἡ δραστηριότης τοῦ δη-
μοσίου βίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἦτον ἰσχυρῶς δεσμευμένη
ὑπὸ τῆς ἱερᾶς συμμαχίας, ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλληνικὸς ἀ-
γὼν διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν ἀποχαυνωθέντων ἔνεκα αὐ-
τῆς λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς
ἀποστάτου κατὰ τῆς Τουρκίας ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας, δια-
τελὼν εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ῥωσσίας, ἐπαρου-
σιάσθη κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ὡς ἐλευθερωτῆς,
καὶ ὑπεμφανὼν τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας, ἐξέδωκεν ἐξ Ἰασ-
σίου προκήρυξιν, δι' ἧς ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας ν' ἀποσείσωσι τὸν
Τουρκικὸν ζυγόν. Ἡ ἐν Μολδαυίᾳ ἐπανάστασις διὰ προδοσίας
κατεβλήθη καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου στρατηγούμενος ἱερός
λόχος, ἀγωνισθεὶς μεθ' ἡρωικῆς ἀνδρίας εἰς τὴν ἐν Δραγατσανίῳ
ἀπελπιστικὴν μάχην τῆς 19 Ἰουνίου 1821, ἔπεσεν ἐν τῷ πε-
δίῳ τῆς μάχης ἐκτὸς ἐλαχίστων, μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ
πατρίδος· ὁ δὲ Ὑψηλάντης κατέφυγεν εἰς τὴν Λύστρον, ἐνθα
ὁμῶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐσώπητο εἰς Οὐγγρικὸν φρούριον. Ἡ γι-
ναικὴ εἰσαγγελία, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτον ἡ ἀπὸ τῶν Τούρκων
ἀπαλλαγὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ἔχουσα πανταχοῦ διακλα-
δώσεις, τὰ μέγιστα ἐξυπνέτησε τὸ ἐπιχειρήμα. Διὸ ἀμέσως
ἐξεβράγη (25 Μαρτίου 1821) καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις,
ἣτις ἐκείθεν ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, τὴν Θεσ-
σαλίαν καὶ τὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ συνεκίνησε πᾶσαν τὴν
Ἑλληνικὴν φυλὴν. Ἐκάτερα τὰ διαμαχόμενα μέρη λυσσασθῶς
ἐμαίνοντο καὶ ἐξεδικούντο ἀλλήλα δι' αἵματος.

Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων συνέλευσις ἐκήρυξε τὸ 1822 τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τὰ δὲ κατὰ ἔθρῶν καὶ θάλασσαν μεγαλουργήματα τῶν Ἑλλήνων ἐρεῖλ-
κυσαν τὰς συμπαθείας τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, οἵτινες ἐσπευσαν
χρηματικῶς καὶ προσωπικῶς νὰ συνδράμωσι τοὺς ἀγωνιζομένους
Ἕλληνας, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, τῶν ὁποίων
τινὲς ἐνεκα τῆς ἱερᾶς συμμαχίας προσέδιδον τὰς εὐγενεῖς προσπα-
θείας λαοῦ Χριστιανικοῦ, ἀγωνιζομένου τὸν ἰσχύτατον τῶν ἀ-
γώνων. Τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα, ἡ διχόνοια, καὶ ἡ ἰδιο-
τέλεια πολλῶν ἀρχηγῶν, στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν, ἐπὶ ἡγε-
κε μὲν πολλὰ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἁγῶνος προσκόμματα,
οὐχ ἥττον ὅμως ἡ νίκη παρετάθη μέχρι τοῦ 1825 ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον σταθερὰ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα. Ὅτε ὅμως ἡ Πύλη
ἔλαβε βοήθειαν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχ-
μέτ Ἀλῆ, τοῦ ὁποῦ οὗ πρόγονος Ἰβραήμ Πασᾶ ἀπέβη εἰς τὴν
Πελοπόννησον μετ' ἀξιολόγου συμμίκτου στρατοῦ, καὶ τὰ μικρὰ
καὶ διχονοοῦντα σωματεῖα τῶν Ἑλλήνων δὲν ἠδύναντο νὰ
ἀντισταθῶσιν, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην πόλιν ἔρημος ἐπιπτεν
εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰβραήμ Πασᾶ, ὅστις ἐπὶ δύο ἔτη ἐπο-
ρεύετο μετὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, ὅμως οὐδέποτε ἐ-
γένετο καὶ κύριος αὐτῶν, διότι οἱ κάτοικοι κατέφευγον
εἰς δυσπρόσιτα ὄρη. Ἡ καταστροφὴ τῶν Κυδωνίων, αἱ ἀ-
πάνθρωποι σφαγαὶ τῆς Χίου, ἡ καταστροφὴ τῶν Παρῶν ἡ
περιβόητος πτώσις τοῦ Μεσολογγίου, ἡ ἥρωικὴ ἐξοδος τῶν
ἐν αὐτῷ πολιορκουμένων καὶ ἐν γένει τὰ ἀνήκουστα δεινὰ
τῶν Ἑλλήνων ἐξήγειραν τὴν φωνὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν
καὶ ἐξηνάγκασαν τὰς κυβερνήσεις αὐτῶν νὰ συνδράμωσιν ἐπὶ
τέλους εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐθεωρεῖτο ἤδη
ὡς κατεστραμμένος ὁ Ἑλληνικὸς ἁγῶν, ὅτε ἡ Ἀγγλία, ἡ
Ῥωσσία καὶ ὕστερον ἡ Γαλλία ἠνώθησαν διὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ
συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1826, διὰ νὰ καταπέσωσι ἀπὸ
κοινοῦ τὴν Πύλην ν' ἀναγνώρισῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλ-
λάδος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ σουλτάνος ἀπέρριψε τὴν περὶ τούτου με-
σιτεῖν αὐτῶν, ἀπέστειλαν ἐκ συμφώνου εἰς τὴν Πελοπόννησον
στόλον ὑπὸ τὸν Καδρυγκάνα, Ἀὔδεν καὶ Ῥιγνῦν, ὅςιν κατέ-

στρέψεν εἰς τὴν ἐν Πύλῳ ναυμαχίαν (20 Ὀκτωβρίου 1827) τὸν ἠνωμένον Τουρκικὸν καὶ Αἰγυπτιακὸν στόλον, μεθ' ὃ δὲ μὲν Ἰ-
βραήμ Πασᾶς ἠναγκάσθη (1828) ὑπὸ ἀποδάντος Γαλλικοῦ στρατοῦ
νὰ ἐκκενώσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον,
ὃ δὲ Κερκυραῖος κόμης Α. Καποδίστριας ἐξελέχθη *Κυβερνήτης*
τῆς *Ἑλληνικῆς πολιτείας* (1827) ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζίνι συνε-
λεύσεως. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ὁ σουλτάνος
Μαχμούτης ἐπέμενε παρακούων εἰς τὴν μεσιτείαν τῶν δυνάμεων,
ἠναγκάσθη τέλος ὑπὸ τῶν ὑπερβάντων τὸν Αἴμον Ῥώσων εἰς
τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει (14 Σεπτεμβρίου 1829) εἰρήνην ὅχι μόνον
ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἐν Λονδίνῳ συνθήκην, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναγνω-
ρίσῃ τὴν ἐντελῇ ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ διεφώνουν
αἱ δυνάμεις περὶ τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, ἐξηκολούθησεν ἔτι
ἐπὶ τινα χρόνον ὁ ὑπὲρ αὐτονομίας ἱερὸς ἀγών.

Δολοφονηθέντος δὲ τὸ 1831 τοῦ κόμητος Καποδιστρίου, ἐξ-
έλεξεν ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος τὸ 1832 τὸν πρίγκηπα τῆς *Μαυ-*
αρίας Ὁθῶνα κληρονομικὸν βασιλεῖα τῆς Ἑλλάδος, ἀντὶ τοῦ
ὁποίου ἐκυβέρνηα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ (μέ-
χρι τοῦ 1835) *ἀντιβασιλεία*, ἔχουσα παρ' ἑαυτὴν Βυχαρικὸν ἐπι-
κουρικὸν στρατὸν (3500 ἀνδ.). Ὁ βασιλεὺς Ὁθων, ὅστις ἀπὸ τῆς
3 Σεπτεμβρίου 1843 ἄκων ἐδέχθη νὰ κυβερνήτῃ συνταγματικῶς,
ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ αἰφνιδίου καὶ ἀναίμακτου ἐπαναστάσεως
νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ βασίλειον αὐτοῦ τὴν 11 Ὀβρίου 1862. Ἐκ συμ-
φώνου δὲ ὕστερον αἱ τρεῖς προστάτιδες τῆς Ἑλλάδος δυνάμεις
(Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ῥωσία) ἔδωκαν τὸν θρόνον εἰς τὸν πρίγ-
κηπα τῆς Δανίας Γουλιέλμον Γεώργιον, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Γεώρ-
γιος Α'* βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων, συνάμα δὲ ἠνώθησαν μετὰ
τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, προσεγεγθεῖσαι
αὐθόρμητως ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας
τὴν προστασίαν διετέλουν ἀπὸ τοῦ 1815.

Ῥωσία καὶ Τουρκία.

§. 52. Ὁ αὐτοκράτωρ *Αλέξανδρος Α'* μετεχειρίσθη τοὺς
χρόνους τῆς εἰρήνης τοὺς πρὶ καὶ μετὰ τὸν μέγαν κατὰ
τοῦ Ναπολέοντος πόλεμον εἰς πολλὰς βελτιώσεις τῆς ἐσωτερι-

κῆς κατ'ἐκτάσσεως τοῦ κράτους αὐτοῦ. Ἡ κατ'ἀργησις τῆς δουλείας, προπαρασκευάσθη καὶ ἤρχισε πραγματοποιουμένη εἰς τὰ κτήματα τοῦ στέμματος, ἡ παιδεία ἐξηπλώθη διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐκ νέου ὀργανώσεως πολυαρίθμων ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, πολλὰ κατὰχρήσεις τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως ἤρθησαν καὶ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον πολυτρόπως ἐπροστατεύθησαν. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἀλέξανδρου εἰς ἐν τῶν πολλῶν ταξιδίων, τὰ ὅποια ἔκχευε καὶ εἰς μετακινουμένης ἐπαρχίας πρὸς ἐξέτασιν τῆς καταστάσεως αὐτῶν καὶ περαιτηθέντος τοῦ αἵματος ἐπομένου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, διεδέχθη τὸν θρόνον ὁ ἐτι ἐπόμενος ἀδελφός.

Νικόλαος Α' (1825—1858), ὅστις μὲ ὄχι ὀλιγώτερον ζῆλον ἐστράφη τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας, ἰδίως δὲ εἰς τὴν σύνταξιν γενικοῦ κώδικος νόμων, καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Ῥωσικῆς γλώσσης καὶ τῆς Ὁρθόδοξου θρησκείας ἐζήτησε νὰ ἐπενέγκῃ μεγαλειτέρων ἐνόταται εἰς τοὺς κατοικοῦς τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ.

Εἰσβολὴν τῶν διαδόχου τῆς Περσίας εἰς τὴν Ῥωσικὴν χώραν πρὸς ἀνάκτησιν προαπολεσθεῖσων χωρῶν ἀπέκρουσεν ὁ Ῥώσος στρατηγὸς Πάσκιβιτς (ὅστις ἐκυρίευσεν τὴν Ἐριδάνην καὶ Ταυρίδα) καὶ ἐξεδίωκε κατὰ τὴν εἰρήνην τὴν εἰς τὴν Ῥωσίαν παραχώρησιν τῆς Ἀρμενίας, τὸν ἐλεύθερον πλοῦν ἐπὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ χρηματικὴν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἐξόδα τοῦ πολέμου.

Ὁ κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμος (1828—29). Ἡ ἐπίμονος ἀνῆλσις τῆς Πύλης νὰ ἐκπληρώσῃ πάντας τοὺς ὅρους τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ εἰρήνης (§. 48) παρεκίνησε Νικόλαον τὸν Α' μετὰ μικρὰς καὶ ματαίας διαπραγματεύσεις νὰ κηρύξῃ κατ' αὐτῇ τὸν πόλεμον. Ἡ πρώτη ἐκστρατεία τῶν Ῥώσων ὑπὸ τὸν Βιτγενστάϊνον ἔσχε μικρὰν ἐπιτυχίαν ὅτε ὁμως ὁ διάδοχος αὐτοῦ στρατηγὸς Δεζίζιτς ὑπερέβη τὸν Αἰμον (ὅθεν Ζαχαρκάνσκι ἦτοι Ὑπερκίμιος) καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐνῶ συγχρόνως ὁ Πάσκιβιτς ἐπροχώρει διὰ τῆς Κλάσσονος Ἀσίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ σουλτάνος ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἥτις συνωμολογήθη ἐν Ἀδριανουπόλει (1829). Δι' αὐτῆς ὁ Προῦτος καὶ περαιτέρω ὁ Λούναβις ἀπετέλουν τὰ ὅρια

τῶν δύο ἐπικρατειῶν, ἡ Ῥωσσία ἔλαβε προύριά τινα ἐν Ἀσίᾳ, σπουδαία ἐμπορικὰ προνόμια καὶ ἀποζημιώσεις τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου. Ἡ Μολδαυία, ἡ Βλαχία καὶ ἡ Σεβεία ἔμειναν μὲν ὁρόρου ὑποτελεῖς εἰς τὴν Τουρκίαν, ὑπὸ ἰδίους ὁμως ἡγεμόνας καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας. Νέος πόλεμος ἐξεῖ-
ράγη κατὰ τῆς Τουρκίας τὸ 1854, ὅτε ἡ Ῥωσσία ἐνεκα τῆς ὁθιᾶς καταπατήσεως διαφόρων συνθηκῶν κατέλαβε τὴν Μολ-
δαυίαν καὶ Βλαχίαν· ἀλλ' ἡ Πύλη, λαβοῦσα ἐπικουρίαν παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, αἰτίνες ἐπεχείρησαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Κριμαίας, ἠνάγκασε κατὰ πρῶτον τοὺς Ῥώσους διὰ τῆς Αὐστρίας νὰ ἐκκινώσῃ τὰς Παραδουνάβιους ἡγεμονίας. Κατὰ δὲ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Νι-
κόλαος (1855) καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱός του Ἀλέξανδρος ὁ Β'. Τὸ ἰσχυρὸν οὐροῦριον τῆς Σεβαστουπόλεως μετ' ἐνδοκάμηνον πολιορκίαν ἠλώθη ὑπὸ τῶν συμμάχων καὶ ἡ Ῥωσσία, ἡττη-
θεῖσα παρὰ τὴν Ἀλμάν καὶ τὸ Ἰγγερμάν ἀπώλεσεν εἰς τὴν εἰρήνῃ τῶν Παρισίων (1856) χώραν 205 □ μ. παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Δουνάβεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ Μολδαυία. Ἐπα-
νταχθῆναι ἀπάπειραι τῶν Πολωνῶν πρὸς ἀνάγκησιν τῆς ἀνε-
ξαρτησίας των (1831 καὶ 1863) ἀπέτυχον (§ 53 εἰς τὸ τέλος).
Ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων καὶ ἡ μίμησις αὐτῆς ἐν Βελγίῳ καὶ Πολωνίᾳ (1830 καὶ 31).

§. 53. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν Βουρβόνων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἦτοι κατὰ τὸ διάστημα τῆς καλουμένης παλινρθώσεως (1815-1830) ἐξηγέρθη ἐκ νέου ὁ ἀγὼν τῶν πατριῶν, δηλ. τῶν βασι-
λικῶν (αἱτινες ἤθελον τὴν ἐπάνοδον τῆς πρὸ τοῦ 1789 κατα-
στάσεως τῶν πραγμάτων), τῶν δημοκρατικῶν καὶ τῶν Ναπο-
λεοντιστῶν. Ἀπὸ τὸν βασιλέα Λουδοβίκον III (1815—1824)
καὶ ἐτι μᾶλλον ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν καὶ διάδοχον αὐτοῦ Κάρολον
τον I (1824—1830) ἔλειπεν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία, ἀ-
παιτούμενα διὰ νὰ καταβάλλωσι τὰ κόμματα. Ἡ αὐξοῦσα με-
ταξὺ ἔθνους καὶ βασιλείας ψυχρότης ἐφθασεν εἰς τὸν ὑπατον βασι-
μὸν μετὰ τὴν προσκλήσιν τοῦ ὑπουργείου Πολινιαίου, τοῦ ὁ-
ποίου πάντα τὰ μέλη ἐθεωροῦντο ἐχθρὰ τοῦ συντάγματος. Ἡ

πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ 1830 ἐκήρυ-
 ξεν, ὅτι οἱ πολιτικοὶ σκοποὶ τῆς κυβερνήσεως δὲν συνῆδον πρὸς
 τὴν εὐχὰς τοῦ ἔθνους. Ματαίως ἐζήτησεν ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς
 κατὰ τῆς Ἀλγερίας ἐκστρατείας (τῆς ὁποίας ὁ Δέσπ. εἶχε προσ-
 βάλλει τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας) νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τοῦ
 ἔθνους πρὸς τὰ ἔξω καὶ ματαίως, διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ διέ-
 ταξε νέας ἐκλογάς. Ἡ ταχὺ ἀλλοίωσις τῆς Ἀλγερίας ὑπὸ τοῦ
 Βουρμόντου ἠκούσθη μετὰ ψυχρότητος, καὶ ὁ λαὸς ἐξέλεξε τοὺς
 αὐτοὺς ἀντιπροσώπους. Τότε (25 Ἰουλίου 1830) ὁ βασιλεὺς ἐξέ-
 δωκε διατάγματα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐλευθερία τοῦ περιοδι-
 κοῦ τύπου κατηργήθη, ἡ νεωστὶ ἐκλεχθεῖσα Βουλὴ διελύθη καὶ
 τὸ εἶδος τῆς ἐκλογῆς ἐτροποποιήθη. Ταῦτα ὅμως ἐπῆνεγκον
 τὴν καλουμένην Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν 27 Ἰουλίου—7 Αὐ-
 γούστου 1830. Ὅτε δηλ. ἡ ἐκτέλεσις τῶν διαταγμάτων ἐκεί-
 νων ἀπέτυχεν ἔνεκα τῆς ἐνόπλου ἀντιστάσεως τῆς ταχέως καὶ
 πάλιν ὀργανοθεσίας ἑθνοφυλακῆς τῶν Παρισίων ὑπὸ τὸν Λαφα-
 ῖττην, ἥτις εἶχε διαλυθῇ τὸ 1827, καὶ τὰ βασιλικά στρατεύ-
 ματα εἰς τριήμερον μάχην (27—29 Ἰουλίου) τινὰ μὲν ἀπεκρού-
 σθησαν, τινὰ δὲ ὑπομόλησαν πρὸς τὸν λαόν, Κάρολος ὁ Γ' παρη-
 τήθη δι' ἐκυτόν καὶ τὸν ἄτεκνον πρωτότοκον υἱόν του (πρὶν
 μὲν δοῦκα τῆς Ἀγγουλέμης, ἀπὸ δὲ τοῦ 1824 Δελφίνα) ὑπὲρ
 τοῦ ἐγγόνου του (υἱοῦ τοῦ δολοφονηθέντος (1820) δευτέρου υἱ-
 οῦ του) τοῦ δουκὸς τῶν Βορδιγάλλων, καὶ μετέβη μετὰ τῆς οἰ-
 κογενείας αὐτοῦ εἰς τὴν Σκωτίαν καὶ ὕστερον εἰς τὴν Αὐστρίαν
 (ἐνθα καὶ ἀπέθανεν τὸ 1836 ἐν Γοϊρξῇ ὑπὸ χολῆρας. Ἄντ' αὐ-
 τοῦ ἀνηγорεύθη ὑπὸ τῶν Βουλῶν ὁ δούξ τῆς Αὐρηλιανῆς (υἱὸς
 τοῦ ἀποκεφαλισθέντος τὸ 1793 δουκὸς τῆς Αὐρηλιανῆς, ὅστις
 κατήγετο ἐξ ἀδελφοῦ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ') κληρονομικὸς βα-
 σιλεὺς τῶν Γάλλων (7 Αὐγούστου) ὑπὸ τὸ ὄνομα Λουδοβί-
 κος Φίλιππος καὶ ὠρίσθη εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Βουλῶν μεταβληθὲν
 σύνταγμα. Τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ
 1830—48, πρῶτη φροντίς ἦτον ἡ στερέωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ
 διὰ τῆς τερήσεως τῆς ἡσυχίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ τῆς μετὰ
 τῶν ξένων δυνάμεων εἰρήνης. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτὸς τε καὶ
 τὰ ταχέως διαδεχόμενα ἀλλήλα ὑπουργεῖα εἶχον διηνεκῇ ἀγῶ-

καὶ πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κρόλου, τοὺς νομιμόφρονας, οἵτινες θεωροῦν ὡς νόμιμον βασιλέα των τὸν δούκα τῶν Βορδигάλλων (ὡς Εὐρέκιον Ε') καὶ πρὸς τοὺς δημοκρατικούς, οἵτινες εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν ἐξήτουν τὴν πτώσιν τοῦ ἐκάστοτε ὑπουργείου, καὶ δὲν ἐφοῦσιν νὰ κάμωσιν ἀποπειράς καὶ κατ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Ἡ ἐντονος καταπολέμησις τῆς δημοκρατικῆς προπαγάνδας, ἥτις ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Γαλλίας μερῶν καὶ τήρησις τῆς εἰρήνης μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων διὰ τῆς μὲν ὀλίγας μόνον ἐξαιρέσεις πιστῶς τηρηθείσης ἀρχῆς τῆς μὴ ἐπεμβάσεως, ἐστερέωσαν τὸν θρόνον τοῦ πολίτου βασιλέως καὶ ἔκκαμαν τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις νὰ εὐγνωμονῶσι πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦτο. Ἡ Γαλλικὴ κτῆσις τῆς Ἀλγερίας ἐξετάθη μὲν διὰ νέων κατακτῆσεων, ἐταράσσετο ὅμως ἀπαύστως ὑπὸ τῶν γειτονικῶν φυλῶν τῶν Βεδουίνων καὶ Καβύλων.

Εἰς τὸ ὑπὸ τῆς ἐν Βιέννῃ συνόδου ἰδρυθὲν *βασιλείον* τῶν Κάτω χωρῶν ἐξερχόγη ἐν Βρυξέλλαις (τὸν Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον τοῦ 1830) ἐπανάστασις τῶν Βελγῶν, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ὁλλανδοὶ προετιμῶντο αὐτῶν εἰς πάντα ὑπὸ τῆς Διακρυτομένης κυβερνήσεως Γουλιέλμου τοῦ Α' καὶ συνέπεια τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τοῦ Βελγίου ἀπὸ τῆς Ὁλλανδίας. Μετὰ βραχείαν προσωρινὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐξελέχθη βασιλεὺς τῶν Βελγῶν ὁ πρίγκιψ τοῦ Σαξονικοῦ Κοσούργου Λεοπόλδος. Μόλις ὅμως τὸ 1839 κατώρθωσεν ἡ ἐν Λονδίνῳ σύνοδος τῶν πληρεξουσίων τῶν πάντε μεγάλων δυνάμεων καὶ τοῦ πρέσβεως τῶν Κάτω Χωρῶν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν εἰρήνην μετὰξὺ τῶν δύο κρατῶν, ἀφοῦ διευδαίνασε τὴς διαφιλονεικούμενας χώρας τοῦ Λουξεμβούργου καὶ Λιμβούργου.

Ἡ εὐτυχὴς ἐκδοσις τῆς Γαλλικῆς καὶ Βελγικῆς ἐπαναστάσεως παρώρμησε πρὸς τοῦτο καὶ τὴν Πολωνίαν, τῆς ὁποίας τὸ ὑπὸ τῆς Βιενναίας συνόδου νεωστὶ ἰδρυθὲν βασιλείον εἶχε ἐν ἑαυτῇ τὸ 1815 παρ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' ἀντιπροσωπικὸν πολίτευμα καὶ ἰδίαν κυβέρνησιν, ἀλλ' ἡ ἐκ τοῦ μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου ἐξαρτωμένη κυβέρνησις ἐκίνει τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Πολωνῶν. Ὅθεν ἐπανάστασις, ἐκραγείσθαι ἐν Βαρσοβίᾳ τὴν 29

Νοεμβρίου 1830, ἐξηπλώθη ταχέως ἐφ' ἅπασαν τὴν Πολωνίαν καὶ ὕστερον εἰς τὴν Λιθουανίαν καὶ Ποδολίαν, ἐνθα ἐγεννήθη πεισματώδης ἀγών, καθ' ὃν οἱ Πολωνοὶ ὑπὸ τὸν Σαρνέκην κατ' ἀρχὰς ἀντέστησαν ἐπιτυχῶς εἰς τὸν Ῥώσον στρατάρχην Διέβιτς. Ἀπὸ τῆς ἥττης ὁμῶς τῶν Πολωνῶν παρὰ τὴν Ὀστρούλεϊχαν (1831) ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐγκατέλειπεν αὐτοὺς. Ἀπέθανε μὲν ὁ Διέβιτς ὑπὸ χολέρας, ὁ διάδοχος ὁμῶς αὐτοῦ Πάσκεβιτς διαβὰς τὸν Οὐϊστούλαν παρὰ τὸ Θόρνον ἀπέκλεισε τὴν Βαρσοβίαν ἀπὸ τῆς κακῶς ὠχυρωμένης δυτικῆς πλευρᾶς καὶ τὴν ἡνάγκασε νὰ παραδοθῇ. Ἡ Πολωνία μετὰ ταῦτα ἀπώλεσε τὸ πολίτευμα αὐτῆς καὶ κατέστη Ῥωσσικὴ ἐπαρχία, ὑπὸ ἰδιαιτέρῳ ὁμῶς διοίκησιν.

Αἱ περὶ τοῦ θρόνου ἔριδες ἐν τῇ Πυρηναικῇ Χερσονήσῳ.

§. 54. Ἡ Βρασιλία, ἐπειδὴ ἡ Πορτογαλία, μητρόπολις αὐτῆς, ἤρνετο νὰ τῆς παραχωρήσῃ ἴσα δικαιώματα, ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτῆς, καὶ ὁ Δὸν Πέτρος, ὅστις εἶχε λάβῃ τὸν τίτλον αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας, παρητήθη τοῦ Πορτογαλικοῦ θρόνου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ ΣΤ' χάριν τῆς θυγατρὸς τοῦ Μαρίας (1826—53), ἥτις ἡρβαδωνίσθη τὸν θείον αὐτῆς Μιχαήλ. Οὗ ὅς ὁμῶς ἀνεκρυχθεὶς ἀπόλυτος μονάρχης διετήρησε τὸν θρόνον μέχρι τῆς εἰς Εὐρώπην ἐπανόδου τοῦ Πέτρου, ὅστις παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τῆς Βρασιλίας χάριν τοῦ ἀνελίκου ἔτι υἱοῦ τοῦ Πέτρου τοῦ Β' δι' Ἀγγλικῆς ἐκουσίας ἐπαβλήθη εἰς τὴν Λισβόνα τὴν θυγατέρα τοῦ Μαρίας τὴν Β', μετὰ 8 διώκει ἀντ' αὐτῆς ὡς ἀντιεσικεὺς μέχρι τοῦ θανάτου (1834). Τὴν Μαρίαν ἀποθανοῦσαν τὸ 1853 διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος υἱὸς αὐτῆς Πέτρος ὁ Ε', καὶ τοῦτον ἀποθανόντα τὸ 1864 ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου Α'.

Ἐν Ἰσπανίᾳ Φερδινάνδος ὁ Ζ' (1814—1833) καταργήσας τὸν Σαλικὸν νόμον, καθ' ὃν αἱ γυναῖκες ἀπέκλειοντο τῆς εἰς τὸν θρόνον διαδοχῆς, ἐθῆκε τὰ θεμέλια νέου περὶ διαδοχῆς πολιτεύου μετὰ τὸν θάνατον δηλ. αὐτοῦ (1833) ἀνέβη τὸν θρόνον ἡ τρίτης θυγάτηρ τοῦ Ἰσαβέλλα Β' ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς αὐτῆς Χρυστίνης· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φερδινάνδου Κάρολος

λος, λαβὼν τὸν τίτλον βασιλέως Καρόλου τοῦ Ε', ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτος ἐν ταῖς Βασικκαῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν τῇ Ναυαύρῳ. Ἐν ταύτῃ ἐγεννήθη φοβικῶδης ἐμφύλιος πόλεμος (1833—1840), καθ' ἣν οἱ Χρηστικοὶ καὶ οἱ Καρολισταὶ ἡγωνίζοντο κατ' ἀλλήλων πύλεμον ἀκριτον, ὅμως ἐλήξεν, ἀποχωρήσαντος τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐπὶ Γαλλικοῦ εὐδαφους. Παρητήθη μὲν τοῦ θρόνου τὸ 1845 ὁ Κάρολος, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του, πρίγκιπος τῶν Ἀστουριῶν. Ἀπὸ ὅμως ὁ θρόνος τῆς Ἰσπανίας ἐξησφαλίσθη, οἱ περὶ τοῦ συντάγματος ἀγῶνες διήρκεσαν μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, προερχόμενοι ἐκ τῆς τάσεως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀντικαταστήτη τοῦ συντάγματος τοῦ 1837 διὰ μᾶλλον ἀπολύτου κυβερνήσεως. Ὅθεν τὸν Ἰούλιον τοῦ 18ῶ4 ἐγεννήθη νέα ἐπανανάστασις, ἥτις ἐσπερώσε τάς συνταγματικὰς ἀρχάς.

Μεγάλη Βρετανία.

§ 55. Ἡ ἡσυχία, ἥτις ἀπὸ τοῦ 1815 ἐπεκράτει ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ, ἐχρησίμευσε πρὸς μεταρρυθμίσεις τῆς πολλὰ ἐλαττωματικῆς ἐχούσης ἐσωτερικῆς καταστάσεως τοῦ βασιλείου. Ἡ μεταρρυθμίς αὕτη, προπαρασκευασθεῖσα ὑπὸ Γεωργίου Κένιγκος, τοῦ ευγενοῦς ὑπουργοῦ Γεωργίου τοῦ Δ' (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1820—30), ἤρχισε μὲ τὴν χειραφέτησιν τῶν Καθολικῶν, οἵτινες ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὸ κοινοβούλιον καὶ εἰς πάντα σχεδὸν τὰ δημόσια ἀξιώματα, καὶ εἴτα μὲ τὸ ψήγισμα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον ἐπρότεινεν ὁ ὑπουργὸς Γουλιέλμου τοῦ Δ' (βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1830—37) κόμης Γρεῦ, καθ' ἃ ἀεὶ κομπεῖται καὶ αἱ πόλεις μόλις κατὰ πρῶτον ἤρχισαν ν' ἀντιπροσωπεύωνται ἐν τῇ Κάτω βουλῇ ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν. Ἑτεραι βελτιώσεις, καὶ ἰδίως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἱρλανδίας, συνεζητήθησαν μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐφάρτισθησαν. Ἐπειδὴ δὲ Γουλιέλμον τὸν Δ', μὴ ἔχοντα ἄλλους πλησιεστέρους ἄρρενας συγγενεῖς, διεδέχθη ἡ θυγάτηρ τοῦ αὐτοῦ μέσως ἐπομένου ἀδελφοῦ του δουκὸς τῆς Κέντς († 1820), Βικτωρία ἡ Α' (1837), τὸ Ἀννόβερον, εἰς ᾧ ἰσχύει ὁ Σαλικὸς νόμος, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ κατέστη ἀνεξάρτητον βασιλείαν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν Γουλιέλμου τοῦ Δ' Ἐρνεστον

Αὐγούστου. Ἡ βασίλισσα Βικτωρία συνεζεύχθη (1840) μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Ἀλβέρτου τοῦ Σαξονικοῦ Κοβούργου καὶ Γόττι († 1861). Αἱ ἐξωτερικαὶ κτήσεις τῆς Ἀγγλίας ἔλαβον σημαντικὴν αὐξήσιν διὰ τῆς προσκτήσεως τῆς Πεντσάβ καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Οὐδης καὶ διὰ κατακτήσεων ἐν τῇ Ἰνδοκίνῃ. Τὰ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1854—56) ἰδὲ ἐν § 52.

Γερμανία.

§. 56. Ἡ ἐν Βιέννῃ σύνοδος τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης συγκρότησε διὰ τῆς ὁμοσπονδιακῆς συνθήκης τῆς 8 Ἰουνίου 1815 τὴν ἀδιάλυτον Γερμανικὴν ὁμοσπονδίαν, συνισταμένην ἐκ 31 (τῶν 29) κρατῶν καὶ τεσσάρων ἐλευθέρων πόλεων πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν διαφόρων κρατῶν τῶν συγκροτούντων τὴν ὁμοσπονδίαν καὶ πρὸς τήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀσφαλείας τῆς Γερμανίας.

Περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς ὁμοσπονδίας φροντίζει ἡ ὁμοσπονδία καὶ συνέλευσις, συνεχρομένη εἰς τὸ παρὰ τὸν Μόινον Φραγκφурτον. Αὐτὴ πάντα τὰ κράτη τῆς ὁμοσπονδίας, ἔχοντα ἴσα δικαιώματα, εἴτε ἕκαστον χωριστὰ, εἴτε πολλὰ ὅμοι, ἀντιπροσωπεύονται ὑπὸ ἀντιπροσώπων καὶ τῆς μὲν πλήρους συνελεύσεως οἱ ἀντιπρόσωποι εἶνε 70 τὸν ἀριθμὸν, τῆς δὲ περὶωρισμένης 17. Εἶνε δὲ ὑποχρεωμένοι ὁ Γερμανικὸς δεσμός νὰ ὑπερασπίζεται πᾶσαν τὴν Γερμανίαν ἢ μεμονωμένα κράτη αὐτῆς κατὰ πάσης προσβολῆς καὶ ἐγγυᾶται πασας τὰς ἐν τῷ δεσμῷ περιεχομένας κτήσεις τῶν διαφόρων κρατῶν ἔχουσι δὲ τὴν ἀδειαν τὰ κράτη τοῦ δεσμοῦ νὰ ἀγωνίσκωνται πρὸς τὸν πόλεμον ἐπ' οὐδεμιᾷ προφασί, οὐδὲ νὰ διεκδικῶσι τὰς κατ' ἀλλήλων ἀπαιτήσεις διὰ τῆς βίας, ἀλλ' ὑποχρεοῦνται ν' ἀναθέτωσι τὴν περὶ αὐτῶν ἀπόφασιν εἰς τὴν ὁμοσπονδιακὴν συνέλευσιν.

Σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἰδίους μεγαλειότητας ἐνότητος τῆς Γερμανίας ὑπῆρξεν ἡ ἔνωσις πλειόνων μὲν κατ' ἀρχάς, πάντων δὲ σχεδὸν μετὰ ταῦτα τῶν κρατῶν τῆς Γερμανίας εἰς τὴν γενομένην Γερμανικὴν συνέλευσιν καὶ ἐμπορικὴν ἔνωσιν τοῦ 1834, ἥτις περιλαμβάνοντα πάντα τὰ Γερμανικὰ κράτη ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, τῶν δύο Μεκλεμβούργων, τοῦ Λιχτενσταίνου, τοῦ Δυμβούργου καὶ τῶν τριῶν

(ἐκτός τοῦ Φραγκόφουρτου) ἐλευθέρων πόλεων, περιέχει 35 ἰ. κ. καὶ ἔπαυσε πᾶν ἐσωτερικὸν τελεωεῖον ἐντὸς αὐτῆς· μετὰ δὲ ταῦτα κατωρθώθη πλησίασις τῆς Αὐστρίας (οὐχὶ ὁμῶς καὶ προσέλευσις) εἰς τὴν ἑνωσιν ταύτην.

Ἐπὶ δὲ ἡ Παρισινὴ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τοῦ 1830 ἔσχεν ἀτημάντους τινὰς ἐπενεργείας ἐπὶ τινων Γερμανικῶν κρατῶν (οἷον τοῦ ἐκδιωγμοῦ τοῦ δούκῃς Καρόλου τῆς Βρουμβίγης καὶ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ ἀδελφοῦ του Γουλιέλμου), ἡ Παρισινὴ Φεδρουαρινὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 (§. 57) ἔσχε συνέπειαν γενικωτέρας καὶ δραστηκωτέρας διαταράξεως τῆς ὑφισταμένης τάξεως τῶν ἐν Γερμανίᾳ πραγμάτων. *Συντακτικὴ συνέλευσις*, συνισταμένη ἐξ ἀντιπροσώπων πάντων τῶν Γερμανικῶν κρατῶν, συνελθοῦσα εἰς τὸ παρὰ τὸν Μοῖνον Φραγκόφουρτον, ἱδρύσε προσωρινὴν κεντρικὴν ἀρχὴν συμπάσης τῆς Γερμανίας, ἡγουμένου αὐτῆς τοῦ ἀρχιδουκῆς τῆς Αὐστρίας Ἰωάννου, πρὸς διεύθυνσιν τῶν τοῦ Γερμανικοῦ κράτους πραγμάτων, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ὁμοσπονδιακὴ δίκαια διελύθη. Ἡ συνέλευσις μετὰ ταῦτα ἐνησχολήθη ἐν τῷ μέσῳ σφοδρῶν ἀγώνων τῶν πατριῶν περὶ τὴν σύνταξιν συντάγματος τοῦ κράτους. Τὸ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης εἰς τὸν βασιλεῆ τῆς Πρωσίας *Φριδερίκον Γουλιέλμον* τὸν Δ' (βασιλεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1840—1841) προσενεχθὲν κληρονομικὸν αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα τῆς Γερμανίας δὲν ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ δεκτὸν καὶ διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν ἀντιπροσώπων ὑπὸ τῶν διαφορῶν κυβερνήσεων ἡ συνέλευσις διελύθη καὶ ἡ ὁμοσπονδιακὴ δίκαια ἤρχισε πάλιν ἐκ νέου τὰς ἐργασίας της.

Ἐν τῷ μεταξύ καὶ εἰς ἑκατέραν τῶν δύο μεγάλων Γερμανικῶν ἐπικρατειῶν, τὴν Πρωσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, μετὰ σφοδρὰ καὶ αἱματηρὰ ἐπαναστάσεις συνεκλήθη συντακτικὴ συνέλευσις πρὸς συζήτησιν νέου συντάγματος. Ἀμφότεραι αἱ συνέλευσεις ἐνεκα ἐπανειλημμένων παρὰ τῶν ἐν ταῖς πρωτευούσαις κατ' ἀρχάς μὲν μετνήχθησαν εἰς ἄλλας πόλεις, εἴτα δὲ διελύθησαν. Αἱ κυβερνήσεις ἔδωκαν αὐταῖς σύνταγμα, τὸ ὅποιον ὅμως ἡ μὲν Αὐστρία ὕστερον κατήγγησε, ἡ δὲ Πρωσία μετέβηθις. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας *Φραγκίσκος Ἰωσήφ Α'* (βασιλεύων ἀπὸ τοῦ 1848 μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ θείου

αὐτοῦ Φερδινάνδου τοῦ Α') εἰσήγαγε διαφόρους μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους καὶ τὸ 1860 ἔδωκεν εἰς τὴν Αὐστριακὴν μοναρχίαν νέον θεμελιώδη νόμον. Ὁ αὐτὸς κατέβαλε τὸ 1848 καὶ 1849 τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Οὐγγρῶν καὶ Λομβαρδῶν καὶ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἀρχῆς τὸ 1859 ὅμως κατόπιν διμήνου πολέμου κατὰ τῆς Σαρδηνίας καὶ τοῦ συμμάχου αὐτῆς Ναπολέοντος τοῦ Γ' μετὰ τὰς ἐν Μαγέντα καὶ Σουλφρίνι ἡττας ἀπώλεσε τὴν Λομβαρδίαν μὲν ἔτι τοῦ Μιχάου, ἣν ἐλάμβεν ἡ Σαρδηνία, ἥτις πάλιν παρεχώρησεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Σαβοῦδιαν καὶ τὴν Νίκαιαν.

Μετὰ τῆς Πρωσίας ἡρώθησαν τὸ 1849 διὰ συνθήκης μετὰ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν αἱ δύο ἡγεμονίαι τοῦ Ὁχενζόλερνου, τὸ δὲ 1851 παρητήθη ἡ Πρωσία τῶν δ κατωμάτων αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Νεουφιατέλης, καὶ Βαλεγγίνου, ἥτις εἶχεν ἀποστατήσει τὸ 1848.

Κατὰ τῆς Δανίας (§. 58) ἐπεχείρησεν ἡ Πρωσία δύο πολέμους (1848—50 καὶ 1864) χάριν τῶν δουκῶν Σλεσσβουργίου καὶ Ὀλσταίνου. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ὁ μὲν πρῶτος διὰ τῆς ἀναμίξεως τῆς Αὐστρίας ἐμαυτωθή, ὁ δὲ δεύτερος ἀχθὼν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Αὐστρίας ἔληξε, παρεχωρηθέντων ὑπὸ τῆς Δανίας τῶν δουκῶν Σλεσσβουργίου, Ὀλσταίνου, καὶ Λαουεμβούργου εἰς τὰς δύο μεγάλας Γερμανικὰς δυνάμεις.

Ἡ Γαλλία ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848.

§. 57. Ἡ τάσις τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου τοῦ νῦν κυβερνήτη τὰ πράγματα αὐτῆς, ἡ φροντίς αὐτοῦ περὶ προσωπικῶν συμφερόντων (περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ὁ Ἰσπανικὸς γάμος) καὶ ἡ κλίσις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ πρὸς τὰς καλουμένας βορείας δυνάμεις (Πρωσίαν, Αὐστρίαν, καὶ Πρωσίαν) ἐγέννησαν γενικὴν δυσἀρέσκειαν, τὴν ὅποιαν ἡ ἀντιπολίτευσις ὑπεξέκαμε καὶ ἤρξανεν, εἴτε διὰ τοῦ τύπου, εἴτε διὰ τῶν καλουμένων συμποσίων τῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐντεῦθεν τὸ ὑπουργεῖον ἀπηγόρευσε μὲν τὰ συμπόσια, ἡ ἀπόπειρα ὅμως τὴν ἐμποδίσαι αὐτὰ διὰ τῆς βίας ἐγένετο ἀρρομῇ ἐπαναστάσεως τοῦ λαοῦ ἐν Παρίσι (22—24 Φεβρουαρίου 1848), καὶ ἡ ἐπὶ τὴν νήθησαν νὰ ἐνεργήσωσιν οἱ ἐθνοφυλάκες, ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ τὰ

αυτοὺς στρατός. Τοῦτο ἰνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ παραιτηθῇ τοῦ
 θρόνου ὑπὲρ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ κόμης τῶν Παρισίων καὶ νὰ
 φύγῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ὅτε δὲ ἡ μητὴρ τοῦ κόμης τῶν Πα-
 ρισίων μετὰ τῶν δύο υἱῶν αὐτῆς ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν βουλὴν
 τῶν ἀντιπροσώπων, ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ υἱοῦ τῆς,
 ἐπὶ τὴν εἰς τὴν αἰθούσαν τῶν συνεδριάσεων ἐνοπλον πλῆθος καὶ
 ἐξέβιασε τὸν διορισμὸν πρὸς σωρικῆς κυβερνήσεως, ἥτις μετὰ 2
 ἡμέρας ἐπροκλήρυξε τὴν δημοκρατίαν. Ὁ τακτικὴ συνέλευσις, ἐκ-
 λεγθεῖσα ὑπὸ πάντων τῶν συμπληρωσάντων τὸ 21 ἔτος τῆς ἡ-
 λικίας καὶ ἐπέκεινα Γάλλων ἐψήφισε τὸ νέον πολίτευμα, ἐνῶ
 συγχρόνως αἱ ταχέως ἀλλήλας διαδεχόμεναι προσωριναὶ κυβερ-
 νήσεις ἐπικολούθουν νὰ καταπολεμῶσιν ἐπανειλημμένως αἱματηρὰς
 τάσεις τῶν κοινονιστῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ἐνωθέντων ἐργατῶν.
 Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ συντάγματος ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς
 Γαλλικῆς δημοκρατίας διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας καὶ μετὰ
 μεγάλης πλειονοψηφίας ὁ πρίγκιψ Λουδοβίκος Ναπολεὼν,
 ὅστις μετὰ μεγάλης ἐνεργείας κατώρθωσε νὰ τηρήσῃ τὴν ἡσυ-
 χίαν καὶ τάξιν, ἀπειλουμένας ἰδίως ὑπὸ τῶν κοινονιστῶν, καὶ
 νὰ ἀναγορευθῇ τὸ 1852 κληρονομικὸς αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.
 Δευτέρα δὲ καθολικὴ ψηφοφορία ἐκύρωσε τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Λα-
 πολεὼν ὁ Γ' (ἀπὸ τοῦ 1832) κατὰ τὸ διάταγμα τῆς σχεδὸν
 ἀπολύτου μοναρχίας αὐτοῦ ἐπεξέτεινε τὰς ἐν τῇ Ἀλγερίᾳ κτή-
 σεις τῆς Γαλλίας καὶ ἤγαγε μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Σαρδηνί-
 ας διεστῆ πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας (1854—1856, §. 52)
 καὶ μετὰ τῆς Σαρδηνίας τὸ 1859 δέμηνον πόλεμον κατὰ τῆς
 Αὐστρίας ἐν Ἰταλίᾳ. Τὴν δὲ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας παραχωρηθεῖσαν
 Λομβαρδίαν (μέχρι τοῦ Μιγκίου) ἔλαβεν ἡ Σαρδηνία, ἥτις ἀν-
 τὴν εἰς τὴν Γαλλίαν μετὰ ταῦτα (1860) τὴν Σαβαυ-
 δίαν καὶ Νίκαιαν.

Τελευταῖον ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας* οἱ
 κληρικοί κατὰ τῶν φιλελευθέρων ἐν Μεξικῷ, ὅθεν οἱ Γάλλοι ἐκ-
 διώξαντες τὸ 1863 τὸν δικτάτωρα Ιουαρέζον μετέτρεψαν τὴν
 δημοκρατίαν τοῦ Μεξικοῦ εἰς αὐτοκρατορίαν, τῆς ὁποίας τὴν
 κυβέρνησιν ἀνέλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας
 ἀρχιδούξου Φερδινάνδου Μαξιμιλιανός.

Δανία καὶ Σουηδία.

§. 58. Ἡ Δανία ἀπὸ τοῦ 1814 ἀπῆλθεν συνεχρῶς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἡσυχίας· ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς Δανικῆς Κυβερνήσεως νὰ συγχωνεύσῃ ἐντελῶς μετ' αὐτῆς τὰ δουκᾶτα τοῦ Ὀλστείνου καὶ Ακουεμβούργου καὶ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὰ τὸ εἰς τὴν Δανίαν μόνον ἰσχύον δίκαιον τοῦ νὰ κληρονομῶσι τὸν θρόνον καὶ αἱ γυναῖκες, ἐτέρωθεν δὲ καὶ ἡ ἀπαίτησις τῶν δουκᾶτων νὰ χωρισθῶσι διοικητικῶς καὶ στρατιωτικῶς ἀπὸ τῆς Δανίας, ἐπήνεγκον πόλεμον οὐ μόνον κατὰ Ὀλστείνου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς Γερμανίας ἕνεκα τῆς εἰς τὸν Γερμανικὸν δεσμὸν παρὰδοχῆς (1818) τοῦ Σλεσουίου. Οὗτος μὲν ὁ πόλεμος ἔληξεν ὑπὲρ τῆς Δανικῆς Κυβερνήσεως· ὅτε ὅμως μετὰ τὸν θάνατον Φριδερίκου τοῦ Ζ', βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 1818—1863, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Χριστιανὸς ὁ Θ' ἀπεπειράθη νὰ συγχωνεύσῃ ἐντελῶς μετὰ τῆς Δανίας τὸ Σλεσουίον, καὶ συγχρόνως ὑψώσῃ ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ Σλεσουίου καὶ τοῦ Ὀλστείνου ὁ πρίγκιψ Φριδερίκος τοῦ Αὐγουστεμβούργου, ἐγεννήθη νέος πόλεμος μετὰ τῆς Δανίας καὶ Γερμανίας, ὃν ἤγαγον ἀπὸ κοινοῦ αἱ δύο μεγάλαι Γερμανικαὶ δυνάμεις τυχῶς εἰς πέρας (1834). Δι' αὐτοῦ ἡνεγκάσθη ἡ Δανία νὰ παραχωρήσῃ κατὰ τὴν εἰρήνην τῆς Βιέννης (1864) τὰ τρία δουκᾶτα, Σλεσουίον, Ὀλστείνον καὶ Ακουεμβούργον εἰς τὰς μεγάλας Γερμανικὰς δυνάμεις.

Ἐν δὲ Σουηδίᾳ καὶ τῇ μετ' αὐτῆς ἡνωμένη Νορβηγίᾳ ὑψώθη εἰς τὸν θρόνον τὸ 1818 ὁ οἶκος τοῦ Βερναδόττου, τὸν ὁποῖον αἱ τάξεις εἶχον ἐκλέξει διάδοχον τῆς Σουηδίας (1809) καὶ χεῖριν τοῦ τότε ἐν Γαλλίᾳ βασιλεύοντος Ναπολέοντος, τοῦ ὁποῖου οὗτος ἦτον μακρόθεν συγγενὴς καὶ στρατάρχης. Ὁ Βερναδόττης ἀναβὰς τὸν θρόνον ὡς Κάρολος 18^{ος} Ἰωάννης ἐπῆνεγκε πολλὰς βελτιώσεις εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους καὶ οὕτως ἐδικαίωσε τὴν εἰς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τοῦ ἔθνους. Αὐτὸν διεδέχθη τὸ 1844 ὁ υἱὸς του Ὁσκαρος Α', καὶ τοῦτον τὸ 1859 ὁ υἱὸς του Κάρολος 18^{ος}.

Ἑλβετία.

§. 59. Δημοκρατικὰ κινήματα εἰς τὰ ἀριστοκρατούμενα καὶ

τώνια μετὰ τὴν Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν ἐπὶνεγκον τὴν μεταβολὴν πολλῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτευμάτων εἰς δημοκρατικὰ καὶ τὸν χωρισμὸν τοῦ καντωνίου τῆς Βασιλείας εἰς δύο, τοῦ τῆς πόλεως καὶ τοῦ τῆς περιοχῆς τῆς Βασιλείας. Τὸ ὁμοσπονδιακὸν σύνταγμα τὸ 1848 ἔτος ὑπεβλήθη εἰς ἀναθεώρησιν καὶ οὕτως εἰσῆχθη διὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ τὰς ἀποφάσεις τῆς ὁμοσπονδίας τὸ σύστημα δύο βουλῶν (τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς τῶν τάξεων).

Ἡ ἀνωτάτη ἐκτελεστικὴ ἀρχὴ εἶνε τὸ ὁμοσπονδιακὸν συμβούλιον, συνιστάμενον ἐξ 7 μελῶν (ὑπουργῶν), οἵτινες ἐκλέγονται κατὰ τριετίαν ὑπὸ τῶν ἡνωμένων βουλῶν, καὶ ἐκ τοῦ κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν αὐτῶν βουλῶν ἐκλεγμένου προέδρου τῆς Ὁμοσπονδίας. Τὸ σύνταγμα τοῦτο ὑγένετο δεκτὸν ὑπὸ 17 καντωνίων καὶ ἐκηρύχθη ἰσχύον· ὁμοσπονδικὴ δὲ πόλις εἶνε ἡ Βέρνη, ἣτις εἶνε καὶ ἔδρα τῆς ὁμοσπονδίας.

Ἰταλία.

§. 60. Αἱ Παρισιναὶ ἐπαναστάσεις τῶν ἐτῶν 1830 καὶ 1848 ἐγένοντο μὲν πρόξενοι κινημάτων εἰς διάφορα τῆς Ἰταλίας μέρη, ταῦτα ὅμως ἦσαν διαβατικά· ἰδίως δ' αἱ ἀπόπειραι τῆς Λομβαρδίας καὶ Ἑνετίας ν' ἀποσείσωσι τὸν Αὐστριακὸν ζυγόν, βοηθούμεναι ὑπὸ τῆς Σαρδηνίας, κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ στρατάρχου Ῥαδέτσκη. Ἐπιτυχέστερος δ' ἦτον ὁ πόλεμος τῆς Σαρδηνίας, βοηθουμένης ὑπὸ Ναπολέοντος τοῦ Γ' κατὰ τῆς Αὐστρίας τὸ 1849· διότι οὐ μόνον ἀπέκτισεν ὁ Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ Β' διὰ τῶν νικῶν τῶν Γάλλων καὶ Σαρδηνίων παρὰ τὴν Μαγένταν καὶ τὸ Σολφερίνον τὴν Λομβαρδίαν μέχρι τοῦ Μιγκίου, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας ἐπαναστάντων κατὰ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἐκτὸς τῆς Ἑνετίας καὶ τοῦ μεσημβρινικοῦ μέρους τῆς Παπικῆς ἐπικρατείας, ἡ Ἰταλίᾳ ἠνώθη ὑπὸ τοῦ σκῆπτρον Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ τοῦ Β', ὅστις τὸ 1861 ἔλαβε τὴν τίτλον βασιλέως τῆς Ἰταλίας καὶ ὡς τοιοῦτος ἀνεγνώρισθη ὑπὸ τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας.

Αἱ ἐπικράτειαι τῆς Ἀμερικῆς.

§. 61. 1) Αἱ ἠνωμέναι ἐπικράτειαι τῆς Ἑσπερίου Ἀμερι-

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βεροῖκος

κῆς ἐξετάθησαν διὰ προσθήκης γειτονικῶν χωρῶν (τοῦ Μεξικοῦ εἴτε ἐκουσίως εἴτε διὰ συνθηκῶν) καὶ ἐσωτερικῶς ἐκρατύνθησαν διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου καὶ τῶν κατοικῶν. Ἐξέτειναν δ' αὐταὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐπὶ μᾶλλον εἰς Α. πρὸς Δ καὶ ἰδίως ἀφ' οὗτου ἐφθασαν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐρηνικοῦ ὠκεανοῦ. Ἐνεκα δὲ τοῦ ἐκτειγομένου εἰς πάσας τὰς θαλάσσας ἐμπορίου αὐτῶν αἱ ἠνωμέναι ἐπικράτειαὶ κατέστησαν τὸ πρῶτον ἐμπορικὸν κράτος τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ἀγγλίαν. Εἰς τὴν ὕλικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ἀτμοκίνητα καὶ τοὺς σιδηροδρόμους ὑπερέβησαν καὶ αὐτὰ τῆς Εὐρώπης τὰ κράτη. Ἀλλὰ τὸ ἔτος 1861 αἱ 11 μεσημβριναὶ δούλους ἔχουσαι ἐπικράτεια ἔχθησαν νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων καὶ νὰ σχηματίσωσιν ἰδίαν ὁμοσπονδίαν, ἐπεὶ δὲν ἐνέδιδον εἰς τὴν ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν βορείων ἐπικρατειῶν κατάργησιν τῆς δουλείας. Συνέπεια τῆς διαφωνίας ταύτης ὑπῆρξεν αἱματηρὸς καὶ πεισματώδης πόλεμος τῶν πιστῶν εἰς τὴν ἔνωσιν βορείων ἐπικρατειῶν κατὰ τῶν νοτίων, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστασία τῶν νοτίων κατεβλήθη τὸ 1865.

2) Ἡ Ἀττὴ ἢ Ἀγ. Δομίνγος μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Γάλλων ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους καὶ εἰς τὰ τῶν Ἰσπανῶν ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ὑπέστη πολλὰς περιπετείας· νῦν δ' ἀμφότερα τὰ μέρη ἀποτελοῦσι δημοκρατίας.

3) Πᾶσαι αἱ Ἰσπανικαὶ ἀποικίαι αἱ ἐπὶ τῆς Ἀμερικανικῆς ἡπείρου ἐκτῆρῃθησαν βαθμυδὸν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς μητροπολεως, ἥτις ἤρνετο εἰς αὐτὰς ἴσα δικαιώματα, καὶ ἐσχημάτισαν δημοκρατίας, αἵτινες ἰδίως διὰ τῆς ἐπιτηδεύσεως τοῦ σιτηγού αὐτῶν Σίμωνος Βολιβάρου ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν διὰ τοῦ αἱματηροῦ καὶ σφοδροῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου (1814—21). Οὕτως ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς πρώτης Ἰσπανικῆς Ἀμερικῆς.

α) Ἐν τῇ Β. Ἀμερικῇ ἡ Μεξικανικὴ συμπολιτεία ἐξ ὅσων πολιτειῶν, ἥτις ἔλαβεν μὲν πολίτευμα ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν ἠνωμένων Πολιτειῶν, διεταράσσεται ὅμως διηγεκῶς ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ ἰδίως ἐνεκα τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας εἰς τὰ ἐσωτερικὰ

τῆς ἡ Μεξικανικῆ συμπολιτεία μετετράπη τὸ 1864 εἰς μοναρχίαν, ἔχουσιν αὐτοκράτορα τὸν ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας ἀρχιδούκα Φερδινάνδον Μαξιμιλιανόν.

6) Ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀμερικῇ αἱ δημοκρατίαι τῶν πέντε ἠνωμένων ἐπικρατειῶν τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς (τῆς Γουατεμάλας, Σανσальδόωρ, Νικαραγούας, Κостаρίκας καὶ Ὀνδούρας) καὶ ἡ χώρα τῶν Μοσκιτών.

γ) Ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ, 1) ἡ Παραγουάη, θεοκρατικὴ πολιτεία, συγκροτηθεῖσα τὸν 17^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τῶν Γησουϊτῶν, ἐκηρύχθη πρώτη (1811) αὐτόνομος ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ. 2) Ἡ Ἀργεντινικὴ συμπολιτεία, 3) ἡ Χιλὴ, 4) ἡ Κολομβία, ἥτις διελύθη εἰς τρεῖς συμμάχους δημοκρατίας, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Λέαν Γρενάδα, καὶ τὸν Ἰσημερινόν, ὧν ἡ τῆς νέας Γρενάδας ἀποτελεῖ τανῶν τὴν συμπολιτείαν τῶν 8 ἠνωμένων πολιτειῶν τῆς Κολομβίας, 5) ἡ Περούτα, ἥτις διηρέθη εἰς δύο δημοκρατίας, καθόσον αἱ 8 ἐπαρχίαι αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν ἄνω Περούαν ἀπετέλεσαν ἀνεξάρτητον πολιτείαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Βολιβίας, 6) ἡ Οὐρουγουάη. Οὕτως ἐσχῆματίσθησαν εἰς τὴν Ν. Ἀμερικῇ ἑπτὰ δημοκρατίαι καὶ δύο συμπολιτεῖαι ἐκτὸς τοῦ μόνοι αὐτόθι μοναρχικοῦ κράτους.

δ) τῆς Βραζιλίας, ἥτις ἀποσπασθεῖσα τὸ 1822 ἀπὸ τῆς Πορτογαλίας ἐτήρησε τὴν δυναστείαν τοῦ οἴκου τῆς Βραγάνσας.

Ἐποφίς τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ

τῶν νεωτέρων χρόνων.

§. 62. 1. Θρησκεία. α) Τὸν χωρισμὸν τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας εἰς πλείονας αἱρέσεις ἰδεῖ ἐν §. 3. Ἐνωσις δὲ τῆς Λουθηρανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Μετερρρυθμισμένης εἰς μίαν μόναν, τὴν Εὐαγγελικὴν, κατορθώθη μετὰ πολλὰς ματαίας ἀποπειράς εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ Νάσσαυϊαν κατὰ πρῶτον (1187) καὶ εἶτα καὶ εἰς ἄλλα Γερμανικὰ κράτη ἡ ἐνωσις ὅμως αὕτη, καὶ τοι ὑποστηρίζομένη ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων, εὗρε πολλὴν τὴν ἀντίστασιν ἀπὸ τοῦς ὀπαδοῦς τῶν δύο τούτων δογμάτων καὶ ἰδίως τοῦς Λουθηρανούς.

β) Εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἰδίως εἰς τὰς Ἰνδίας, τὴν Ἰνδοκίναν, Τιβέτ, Κίναν, Ἰαπωνίαν, καθὼς καὶ εἰς τὰς νεωστὶ ἀνακαλυφθείσας χώρας τῆς Ἀμερικῆς, προσήνεγκον μεγάλας ὑπηρεσίας ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν τὰ θρησκευτικὰ τάγματα· μάλιστα δὲ οἱ Ἰησοῦται ἐθεώρουν ὡς ἐν τῶν κυρίων ἀντικειμένων τῆς μερίμνης αὐτῶν τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὑπὲρ πάντας δὲ τούτους ἄλλους διεκρίθη διὰ τὸ ἀτρόμητον καὶ ἀκούραστον αὐτοῦ ὁ Ἱεραπόστολος τῶν Ἰνδιῶν (1542—1552) Φραγκίσκος Ξαβιέριος. Ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΕ' πρὸς ὑποστήριξιν τῶν πεμπομένων πρὸς διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἱεραποστόλων ἱδρυσε (1622) ἑταίριαν θρησκευτικοῦ προσηλυτισμοῦ (*congregatio de propaganda fide*), μετὰ τῆς ὁποίας Οὐρβανὸς ὁ Η'. ἤνωσε πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἱεραποστόλων πάντων τῶν ἐθνῶν ἐκκλησιαστικὸν σχολεῖον (*collegium de propaganda fide*).

Αφ' οὗτου καὶ τὰ σημαντικώτερα ναυτικὰ Διαμαρτυρομένων κράτη ἱδρυσαν τοιαύτας ἑταιρείας, πολλάκις ἐγεννήθη διπλὴ ἀντιμαχομένη νῆγρεια ἱεραποστόλων. Ἡ συστηματικὴ διεύθυνσις τῶν Καθολικῶν ἱεραποστόλων, οἵτινες πέμπονται εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν, ἀπόκειται εἰς τὴν προπαγάνδαν τῆς Ῥώμης καὶ εἰς διαφόρους θρησκευτοὺς συλλόγους ἐξοπλισμένους ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Τὴν δὲ διάδοσιν τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀνέλαβον ἰδιωτὶ καὶ ἑταιρεῖαι (ἐν Λονδίῳ, Σκωτίᾳ, Ὁλλανδίᾳ, Βοστώνῃ, Βερολίῳ καὶ Ἐλβετίᾳ), ὑποστηριζόμεναι καὶ ὑπὸ βιβλικῶν ἑταιρειῶν.

γ) Ἐκ τῶν νεωστὶ ἱδρυθέντων μοναστικῶν ταγμάτων οὐδὲν ἄλλο ἀπέκτησε τοσαύτην σημασίαν, ὅσον τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰσπανοῦ εὐγενοῦς Ἰγνατίου Λοῦβιᾶ ἱδρυθὲν καὶ ὑπὸ τοῦ Πάπα Πανλίου τοῦ Γ' (1540) κυρωθὲν τάγμα τῆς ἑταιρείας τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ὁποῦ κύριον μέλημα ἦτον ἡ περιστολὴ τῆς Μεταρρυθμιστικῆς καὶ ἡ πανταχοῦ ἀνιδρυσις τῆς κυριότητος τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἀφοῦ δὲ τὸ τάγμα τοῦτο, τοῦ ὁποῦ τὰ μέλη εἶχον ἀποκτήσει μεγίστην ἐπιρροήν, ἐνεργοῦντα εἴτε ὡς ἱεροκήρυκες εἴτε ὡς πνευματικοί, εἴτε ὡς διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, ἐξῆλθον ἐπὶ πάσας τὰς Καθολικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης καὶ ἐπὶ

τὴν Ἰσπανικὴν Ἀμερικὴν, ἤρχισε περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐπ' αἰῶνος ἡ καταδρομὴ καὶ ἡ ἐκδιώξις αὐτοῦ ἐκ τῶν Καθολικῶν χωρῶν, κατὰ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Πορτογαλίας (§. 28), εἶτα δὲ ἐκ τῆς Γαλλίας (§. 26) καὶ τέλος ἐκ τῶν Βουρβωνικῶν αὐλῶν τῆς Ἰσπανίας, Νεαπόλεως καὶ Πάρμης. Διὰ τῆς ἐνεργείας δὲ τῶν αὐλῶν τούτων ἡναγκάσθη τέλος καὶ ὁ Πάπας Κλήμης ὁ 14' (1778) νὰ τὸ καταργήσῃ μόνον δ' ἐν Ῥωσσίᾳ διετηρήθη, ἀλλ' ἐσχάτως ὁ Πάπας Πίος ὁ 2' τὸ ἀνίδρυεν ἐκ νέου (1814).

2. *Δίκαιοι.* Ἀρ' οὗτοῦ ἐπαυσε νὰ ἰσχύῃ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, ἤρχισεν εἰσαγομένη ἡ τακτικὴ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης, ἥτις ὅμως δὲν ἀπενέμετο ὑπὸ τῆς κοινότητος, ἀλλ' ὑπὸ ἰδίᾳ τάξεως, τῶν νομομαθῶν, διοριζομένων ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων. Ἡ διαδικασία ἐγένετο ἐγγράφως καὶ αἱ ποιναὶ ἦσαν βαρεταί· μόνη δ' ἡ Ἀγγλία διετήρησε τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς φιλελεύθερον ὀργανισμόν τῶν δικαστηρίων καὶ τὰ ὅρκωτά. Ἐν μὲν τῇ Αὐστρίᾳ αἱ περὶ τοῦ δικαίου διατάξεις ἐβελτιώθησαν σημαντικῶς ὑπὸ τῆς Μαρίας Θηρεσίας καὶ Ἰωσήφ τοῦ Β', ἐν δὲ τῇ Πρωσσίᾳ ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου καὶ Φρειδερίκου Βουλιέλμου τοῦ Β', καταστάσαι ἡπιώτεραι. Ῥιζικώτεραι ὅμως ἦσαν αἱ διὰ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐπελθούσαι ἐν Γαλλίᾳ μεταβολαί, αἵτινες εἰσήγαγον τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος πάντων ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ τὸ δημόσιον καὶ προφορικὸν τῶν διαδικασιῶν· βαθμυδὸν δὲ εἰσῆχθησαν αἱ μεταβολαὶ αὗται καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν.

3. Ἡ *τέχνη τοῦ πολέμου* μετεμορφώθη ἐντελῶς διὰ τῆς παραδοχῆς μονίμων στρατῶν, τῆς ἀπύστωτος γενικευομένης χρήσεως τῶν πυροβόλων ὀπλῶν καὶ τηλεβόλων, τῆς ἰδρύσεως κανονικῶν φρουρίων, τῆς ἐκ νέου παραδοχῆς ἐλαφροῦ ἵππικοῦ, τῆς παραδοχῆς ἐλαφροτέρου ἱματισμοῦ καὶ ὅπλισμοῦ, τῶν ἐκτεταμένων ἀντιβαθμειῶν τάξεων τῆς μάχης, καὶ τῆς ναυπηγίας φοβερῶν πολεμικῶν στόλων. Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εἰσαχθείσης τῆς ἀπογραφῆς, ἤρχισαν συνιστάμεναι καὶ ἐθνοφυλακαὶ καὶ ἐθνοφρουραὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τακτικῶν στρατῶν.

4. Εἰς τὰς ἐπιστήμας ἀπὸ τοῦ 18' αἰῶνος διὰ τῆς ταχείας ἐξελπίσεως καὶ τελειοποιήσεως τῆς τυπογραφίας, διὰ τῆς

ἀπαύστου ιδρύσεως νέων παρεπιστημίων, σοφῶν ἰταίρειων καὶ σχολῶν καὶ τῶν ἐρευνῶν τῶν Μεταρρύθμιστῶν καὶ τῶν ἀντιπάλων τούτων ἐγεννήθη βαθυτέρα κατ'ἀλήφει καὶ ἐν γενεῇ ἐπιστημονικωτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων. Ἡ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀρχίσασα ἡδὴ συλλογὴ βιβλίων καὶ ἀριστοτεχνιμάτων ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται ὑπὸ ἡγεμόνων, ἀταίρειων, κυβερνήσεων καὶ ιδιωτῶν μετὰ ζήλου, μάλιστα δὲ καὶ μετὰ τινος πολυτελείας, καὶ ἡ πρὸς γενικὴν ὠφέλειαν χρήσις αὐτῶν διηκολύνετο ἐπὶ μᾶλλον. Ἐκτὸς τῶν σπουδῶν τῆς κλασσικῆς φιλοσοφίας, ἥτις εἶχε κατὰσπῆ ἡ βία τῆς παιδείας καὶ ἔσχε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τινῶν ἐπιστημῶν, τοῦ δικαίου, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας, αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἰδίως ἔλαττον εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους σημαντικὴν ἀνάπτυξιν.

Αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι διὰ τῶν διηγετικῶν παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων, εἴτε προσώπων μεμονωμένων, εἴτε ὁλοκλήρων σφύων ἑταιριῶν, ἔλαβον ὅλως ἄλλην μορφήν, καὶ ἐξετάθησαν σφμαντικώτατα. Πρὸ τῶν μέσων ἡδὴ τοῖς αἰῶνος ὁ ἐκ Θόρνου Λικίλλας Κοπρικός (1543) ἀνεγνώρισε τὴν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡδὴ ἀναφανέισαν γνώμην, ὅτι δὲν κινεῖται ὁ Ἥλιος περὶ τὴν Γῆν, ἀλλ' αὐτὸς περὶ ἐκεῖνον, στρεφόμενῃ συγχρόνως καὶ περὶ τὸν ἐκτὸς αὐτοῦ. Τὸν ἰγ' αἰῶνα ἀνεκάλυψεν ὁ ἰωάννης Κεπλέρ (1630) τὸν νόμον τῆς κινήσεως τῶν πλανητῶν περὶ τὸν Ἥλιον, ἐνῶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Γαλιλαῖος (+ 1642) ἀνεκάλυψε τοὺς νόμους τῆς πτώσεως τῶν σωμάτων καὶ τοὺς τοῦ ἐκκρεμοῦς, ἐτελειοποίησε τὸ ὀλίγον τι πρότερον (1609) ἐν Ὀλλανδίᾳ ἀνακαλύφθεν τηλεσκόπιον, ὑπερσπίσθη τὸ Κοπερνίκειον σύστημα καὶ ἐθεμελίωσε τὸν περὶ ἰσορροπίας τῶν σωμάτων νόμον. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ισάκ Νεύτων (+ 1727) ἀνεκάλυψε τὸ βαρόμετρον, ὁ δὲ δὴμαρχος τοῦ Μαδριδίου Φίλιππος Ὁθων Γουερνίκης τὴν ἀεροστατικήν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 17' αἰῶνος ὁ Ἰσαὰκ Νεύτων (+ 1727) ἐθεμελίωσε τὴν θεωρίαν τῆς ὀπτικῆς καὶ ἰδίως ἐτελειοποίησε καὶ ἐθῆκεν ἐπὶ νέων βασέων τὴν ἀστρονομίαν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νόμου τῆς γωνικῆς βαρύτητος. Ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνοιχθείσης ὁδοῦ προβαίνοντες ἐνησχολήθησαν οἱ σοφοὶ τοῦ 18' αἰῶνος περὶ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τελειοποίησιν τῶν προτέρων ἀνακαλύψεων. Ἡ ἰδία

σι ἀκαδημιῶν, ἀστεροσκοπειῶν, βοτανικῶν κήπων καὶ φυσιο-
λογικῶν συλλογῶν, αἱ βελτιώσεις τῶν ὀργάνων, τὰ πολυάριθμα
κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐπιστημονικὰ ταξείδια (καὶ ἰδίως τοῦ
Ἀλεξάνδρου Οὐμβύλδου, Βουχίου, κτλ., οἵτινες ἐξήττησαν καὶ
τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν τὸ βασίλειον καὶ τὰ γαιολογικὰ φαι-
νόμενα) καὶ αἱ κατ' ἔτος συναλεύσεις τῶν φυσιοδιφῶν συνετελε-
σαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν περὶ τὴν φύσιν γνώσεων ἡμῶν. Ἐκ-
τὸς πολλῶν μεμονωμένων ανακαλύψεων καὶ ἐφευρέσεων, οἷον
τῶν τροχιῶν τῶν κομητῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλλεον, τοῦ κεραυνώγω-
γῶ ὑπὸ τοῦ Φραγκλίνου, τοῦ πλανήτου Οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ Λου-
ιέλιμου Ἐρσχέλου διὰ τοῦ γιγαντιαίου τηλεσκοπίου αὐτοῦ, τοῦ
γαλβανισμοῦ ὑπὸ τοῦ Γαλβανίου, τοῦ ηλεκτρισμοῦ ὑπὸ τοῦ Βόλτα,
τοῦ πλανήτου Ποσειδῶνος καὶ τῶν μικρῶν πλανητῶν κατὰ τὸν
18^{ον} αἰῶνα, κτλ. καὶ πολλοὶ κλάδοι τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν
ἔλαβον ἐπιστημονικὴν διαμόρφωσιν, οἷον ἡ βοτανικὴ ὑπὸ τοῦ
Σουηδοῦ Καρόλου Λινναίου καὶ Γουσσείως, ἡ ὀρυκτολογία ὑπὸ
τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φραϊβέργης Βαρνέρου, τοῦ ὁποῦ τοῦ Ποσει-
δώνειον γαιολογικὸν σύστημα παρηγωνίσθη ὑπὸ τοῦ Πλουτω-
νίου τοῦ Βουχίου. Ἡ χημεία ἐτέθη ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων
ὑπὸ τοῦ Λάβουαζιέρου καὶ τοῦ Βερζελίου· τοῦ δὲ Κυδριέρου αἱ
περὶ τὴν συγκριτικὴν ἀνατομίαν ἐρευνᾶν ἤγαγον εἰς τὴν ἀναζή-
τησιν τῶν προκατακλυσμιῶν ζώων.

5) *Φιλολογία*. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἡκμαζόν
ἔτι ἡ Ῥωμαντικὴ ποίησις τοῦ μεσαιῶνος παρά τοις Ῥωμαϊ-
κοῖς λαοῖς, τοῖς Ἰταλοῖς, Ἰσπανοῖς καὶ Πορτογάλοις. Ἡ ἐποχὴ
Λουδοβίκου τοῦ 18^{ου} ἐπήνεγκε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς νέας κλασσικῆς
ποιήσεως, ἰδίως τῆς δραματικῆς κατὰ τὰ πρότυπα καὶ τὴν θεω-
ρίαν τῶν ἀρχαίων, ἥτις ἔσχε μεγάλην ἐπιδρῶν ἐπὶ τὴν Ἀγγλίαν,
Γερμανίαν καὶ εἰς τοὺς μεσημβρινοὺς λαούς. Ἡ Γερμανικὴ φιλο-
λογία ὅμως ἔλαβεν ἐπὶ τέλος· νέαν καὶ ἀνεξάρτητον ἀνάπτυξιν
καὶ κατέστη τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν
ἡ πλουσιωτέρα, ἐμἐριθετέρα καὶ ἐπιστημονικωτέρα.

α) Ἡ κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ἀρχίσασα μὲ τὸν Δάντην ἀκμὴ
τῆς Ἰταλικῆς ποιήσεως διήρκεσε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 18^{ου},
καὶ ἐμορφώθη ἰδίως εἰς Ῥωμαντικὸν ἔπος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ἐ-

πικρατούσης εἰς τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα διαφορᾶς ἔλαβε τὴν ὑφίστην τελειότητα εἰς τὸν Μανιώδη Ὀρλάνδον (Orlando Furioso) τοῦ Ἀριστου (+ 1533) καὶ τὴν Ἐλευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τορκουάτου Τάσσου (+ 1595).

β) Ἐν Ἰταλίᾳ ἤκμαζεν ἡ ποίησις (μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 15 αἰῶνος) διὰ τοῦ σατυρικοῦ μυθιστορηματός Ἀνδρ. Κισσότου τοῦ Σερβάντου (+ 1616) καὶ τῶν δραμάτων τοῦ Λοπεδεβέργου (+ 1633) καὶ τοῦ Κολοδερῶνος (+ 1687).

γ) Ἐν Πορτογαλίᾳ ὑμνήσεν ὁ Λουδοβίκος Καμοέντος τὰ ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις κατορθώματα τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ διὰ τοῦ ἔπους, τῶν Λουσιάδων.

δ) Ὑπὸ Λουδοβίκον τὸν 14 ἤρχισεν ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς Γαλλικῆς φιλολογίης μετὰ τὸν Μολιέρου (+ 1673), τὸν πατέρα τῆς Γαλλικῆς κωμωδίας, καὶ τοὺς τραγικοὺς Πέτρον Κορνήλιον (+ 1684) καὶ Ἰωάννην Ρακίναρ (+ 1699), οἵτινες λαβόντες ὡς πρότυπον τὸ ἀρχαῖον δράμα ἐξέλεγον τὰ ἀντικείμενα τῶν δραμάτων αὐτῶν ἐκ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, τηρούντες μᾶλλον τοῦ θένοντος ἀκριβῶς τοὺς Ἀριστοτελείους κανόνας τῶν τριῶν ἐνοτήτων. Ἐκτὸς αὐτῶν ἐπίσημοι ἦσαν εἰς τοὺς μύθους ὁ Ἰωάννης Λαφονταίνος, εἰς τὴν σάτυραν καὶ τὸ κωμικὸν ἔπος ὁ Βουαλλῶ, ὅστις συγχρόνως ἔνεκα τῆς ποικτικῆς τέχνης αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ νομοθέτης τῆς περὶ τὴν ποίησιν καλλιτεχνίας. Κατὰ τὸν 17 αἰῶνα μετὰ τῶν ἡθῶν ἐκλίνε πρὸς τὴν παρακμὴν καὶ ἡ ποίησις. Ὁ πολυδαήμενος Βολταῖρος (1694—1778) διὰ τῆς ἀνευ μέτρου ἀντιπολιτεύσεως αὐτοῦ κατὰ τῶν ὑφισταμένων τότε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ πολιτείᾳ ἐπενήργησε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν δοξασιῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα αὐτοῦ εἶνε τοσοῦτον ποιήματα, ὥστε περιλαμβάνουσι πάντα σχεδὸν τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ πεζοῦ λόγου. Νέαν ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ Γαλλικὴ ποίησις κατὰ τὸν 18 αἰῶνα, ὅτε σειρά μεγαλοφυῶν νέων ποιητῶν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Λατωθριάνδου, ἀπαρτηθέντων τὸ κύριον τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐθεμελίωσεν ἀντίθετον τῆς καλουμένης κλασικῆς ποιήσεως νέαν ῥομαντικὴν σχολὴν, τῇ ὁποίᾳ κεφαλὴν κατέστη ὁ λυρικός καὶ δραματικός Βίκτωρ Οὐγκος. Εἰς τὴν θρη-

παιδικήν λυρικήν ποίησιν ἀνεδείχθη ὁ *Αμαρτίνος*, εἰς τὰ ἐθνικά ἄσματα ὁ Βεραγγέρος (+ 1837), εἰς τὸ δράμα ὁ Ἀλέξανδρος Δυμάς καὶ ὁ παραγωγικώτατος Σκριβλὴς. Σημαντικώτατος λυρικός τῆς κλασικῆς σχολῆς εἶνε ὁ Κασιμίρος Δελαβίγνης, ὦν συγχρόνως καὶ δραματικός ποιητής.

Εἰς τὸ πεζὸν ἐκτὸς τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱστορίας ἐμορφώθη κατὰ τὰ κλασικά πρότυπα τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἡ ῥητορικὴ, κατὰ πρῶτον ἡ ἐκκλησιαστικὴ (Βοσσυέτος, Βουρδαλου, Φιλσιέρρος, Φινελών, Μασσιλών) εἶτα ἡ δικανικὴ καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μετ' αὐτὴν ἡ πολιτικὴ (Μιραβὼ, Βενιαμὴν Κωνσταντ, Φουᾶ, Καξιμίρος Πιερίρος, Σατωδριάνδος, Γυζώτος, Δουπίνος, Ὁδελὼν Βαβρόττος, Θιέρτος, Αμαρτίνος καὶ Μονταλμυέρτος).

ε) Ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ πρῶτον ἐπὶ Ἐλισάβετ ἀνεπτύχθη ἡ πρὸς τὴν ποίησιν κλίσις καὶ ἰδίως τὴν δραματικὴν, ἥτις διὰ τοῦ Γουλιέλμου Σαίξπηρου (+ 1616) ἔλαβε τάσιν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν ἐπὶ τὸ ἀγγλικώτερον τροπὴν τῶν ἐξωθεν αὐτῆς λαμβανομένων ἀντικειμένων. Τούτου τὴν μεγαλοφυᾶ γνῶσιν τοῦ κόσμου ἀσπασθεῖς ὁ Ἰωάννης Μίλτων (+ 1674) μετεβίβασεν εἴτε εἰς τὰ ἐξοχα λυρικά ποιήματα αὐτοῦ, εἴτε εἰς τὸ λυρικὸν διδακτικὸν ἔπος ἐν τῷ λυρικῷ διδακτικῷ ἔπει τῷ ἐπιγραφομένῳ «ὁ ἀπολεσθεὶς παράδεισος». Κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ὑπερέβησαν τοὺς συγχρόνους αὐτῶν ὁ μὲν Λόρδος Βύρων (+ 1824) κατὰ τὴν ζωρὰν φαντασίαν καὶ τὰ διάπυρα αἰσθήματα εἰς τὰ ῥωμαντικά ποιήματα αὐτοῦ, ὁ δὲ Οὐάλλτερ-Σκῶτος (+ 1832) κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἀντίληψιν καὶ ζωρὰν παράστασιν εἰς τὰ ἱστορικά μυθιστορήματα αὐτοῦ. Τὴν Ἀγγλικὴν οἰκογενειακὴν μυθιστορίαν ἀνεζωπύησεν ὁ Ε. Α. Βοῦλντερ, τὴν δὲ σατυρικὴν ὁ Δίκκενσος. Ἐν Σκωτίᾳ διέπρεψεν ὁ Ῥοβέρτος Βοῦρρος (+ 1798) ὡς ποιητὴς διὰ περιγραφῶν τῆς φύσεως διεγειρουσῶν βαθεὰ αἰσθήματα.

Μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἡ Μεγάλη Βρετανία ἔνεκα τοῦ πηλιτεύματος αὐτῆς ἦτον ἡ μόνη κύτοχος τῆς πολιτικῆς ῥητορικῆς, ἀναδείξασα πειρὰν ἐξόχων κοινοβουλευτικῶν ῥητόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίθησαν οἱ δύο Πίττ καὶ ὁ Φώξ καὶ οἱ τὸν 18^{ον} αἰῶνα

διαπρέψαντες Γ. Κώνινγκ, Βρούχαμ, Δ. Όκοννέλος, Ίωάν. Ρώσσειν, Ροβέρτος Πήλ, κτλ.

ς) *Ἑλληνική φιλολογία*. Καί τοι μετὰ καὶ μικρόν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολλοὶ ἔξοχοι λόγοι (οἷον Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς + 1415, Βησσαρίων ὁ Τραπεζούντιος + 1472, Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος, Μιχαὴλ ὁ Ἀποστόλος καὶ ἄλλοι) μετέδωκαν εἰς Ἱταλίαν, ἵνα μεταδώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, ἰδίως ὅμως μετ' αὐτὴν αἱ Ἑλληνικαὶ Μοῦσαι, μὴ δυνάμεναι νὰ ζήσωσιν ὑπὸ τὴν ζοφεράν ἀχλὺν τῆς Ἀσιατικῆς δεσποτείας, καταλιποῦσαι τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα, κατέρυγον πρὸς Δ εἰς τὴν φιλόξενον γῆν τῆς Ἱταλίας καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ὑπῆρξε καὶ πάλιν διὰ τῶν τέκνων τῆς ἡ διδάσκαλος τῆς Εὐρώπης ἐν πάσιν, ἐνσπείρασα εἰς αὐτὴν, ἐν τῇ ζόφῃ τῆς ἀμαθείας διατελοῦσαν, τὸν πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα ἔρωτα καὶ δοῦσα διὰ τῶν φώτων τὴν ἀφορτηρίαν πρὸς πᾶν ὅ,τι καλὸν ὑπάρχει σήμερον ἐν αὐτῇ.

Ἀλλὰ τὸ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην αξιομνημόνευτον εἶνε ὅτι οὐ μόνον οἱ ἐνταῦθα μέινοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ εἰς Εὐρώπην μεταστάντες λόγοι Ἕλληνες προήλειπον τοὺς νέους Ἕλληνας εἰς τὴν σοφίαν τῶν πατέρων των, διδάσκοντες καὶ γράφοντες, ἐκαλλιέργουν τὴν φιλολογίαν τοῦ ἐθνούς, πολὺ συνετέλουν εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ διαμόρφωσιν καὶ τὸ μέγιστον πάντων ἀενάως εἰργάζοντο πρὸς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐκ τῆς πονηρᾶς δουλείας. Πρὸς τοῦτο πρῶτως συνεστήθησαν ἐν Μακεδονίᾳ, Κρήτῃ, Πελοποννήσῳ καὶ ἄλλαις ἐπαρχίαις σχολαί, ἐν αἷς διὰ τῶν πατριωτικωτέρων αἰσθημάτων διεπλάσσετο ἡ καρδία τῶν νέων συντελούντων καὶ ἄλλων τῆς πατρίδος εὐεργετῶν, Ζωσιμάδων, Κηπλανῶν κτλ. διὰ τοῦ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας χορηγηθέντος αὐτοῖς πρὸς τοῦτο πλούτου. Ἐν τούτοις δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα νὰ διαγράψωμεν τὴν ἀνέπτυξιν ἢ στασιμότητα τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ κλάδου τῆς φιλολογίας, ἀλλὰ νὰ σκιαγραφῶμεν τὸν ἐνιαῖον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐθνῶν σκοπὸν τῶν ἡμετέρων λογίων, οὔτινες καὶ καταδιωκόμενοι, καὶ κακουχούμενοι καὶ πολλάκις πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες, κατάρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιστεφθῶσιν οἱ ἀγῶνες

αὐτῶν διὰ τῆς παλιγγενεσίας τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ἀλλὰ πρὸς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος σκοπὸν καὶ τὰ γράμματα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρήγαγον ἀγλαοὺς καρπούς. Εἰς δὲ τοὺς μᾶλλον τῶν ἄλλων διαπρέψαντας ἡμετέρους λογίους κατατακτέοι ὁ τῆς Ἑλλάδος καὶ Λατινίδος φωνῆς ἐγκρατέστατος Ἀντώνιος Ἐπαρχος ὁ Κερκυραῖος (1543), Νικηφόρος ὁ Δαμνωδὸς (+ 1732), Εὐγένιος ὁ Βουλγαρις Κερκυραῖος (1716—180) ὁ εἰπερ τις ἄλλος πλουτίσας τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν, συγγράψας, μεταφράσας καὶ ἐκδοὺς πολυάριθμα συγγράμματα, θεολογικὰ, φιλοσοφικὰ, μαθηματικὰ, ἱστορικὰ, γραμματικὰ, κτλ. Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης συμπολίτης καὶ φίλος τοῦ μνημονευθέντος Βουλγαρέως (1736—1800) ὁ οὐχ ἥττον συντελέσας εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ δι' ἄλλων μὲν συγγραμμάτων, ἰδίᾳ δὲ διὰ τῶν μαθηματικῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐρμηνειῶν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, αἵτινες καὶ μέχρι τοῦ νῦν εἶνε τὸ κοινὸν μελέτημα τοῦ ἡμετέρου κλήρου. Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς ἐκ Χίου ὁ οὐ μόνον δεινὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ γνωστὸς ἐν Εὐρώπῃ διὰ τὰς πολλὰς καὶ σφαιρὰς συγγραφὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἐπειδὴ ἐνέσπειρε διὰ τῶν σοφίας καὶ φιλοπατρίας μεστῶν ἀμνηστῶν αὐτοσχεδίων στοχασμῶν τοῦ τὸν ἀγνότατον πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα. Κωνσταντῖνος ὁ Κούμας (1777—1836) ὁ μαθητικὰ, ἱστορικὰ, γραμματικὰ καὶ ἄλλα συγγράμματα ἐκδοῦς. Νεόφυτος ὁ Δούκας ἐξ Ἠπείρου (1760—1845) ὁ οὐχ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γένους ἡμῶν διὰ πολλῶν ἰδίῳις ἀναλώμασιν ἐκδοθέντων καὶ δωρεὰν διανεμηθέντων Ἑλλήνων συγγραφέων. Νεόφυτος ὁ Βάμβας ἐκ Χίου (1780—1855) ὁ πολλὰ καὶ χρήσιμα συγγράμματα καὶ ἐκδοὺς φιλοσοφικὰ καὶ γραμματικὰ συγγράμματα. Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκονόμος Θεσσαλὸς (1780—1857) ὁ δεινὸς ρήτωρ καὶ ἐντρυφῆς εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ θεολογίαν. Γεώργιος ὁ Γεννάδιος ἐξ Ἠπείρου (1786—1854) ὁ διὰ τὴν διάπυρον διδασκαλίαν, τὴν ἀκραν φιλοπατρίαν καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ διχαίως διδάσκαλος τοῦ ἔθνους ἐπικληθεῖς. Θεόκλητος ὁ Φαρμακίδης ἐκ Λαρίσσης (1784—1860) ὁ κατ' ἐξοχὴν κριτικὸς θεολό-

γος, δεινός περί τήν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ ὀλίγα μὲν ἄλ-
 λ' κριτικώτατα πανήματα ἐκδούς. Ἐνταῦθα κατατακτέοι καὶ
 οἱ περὶ τὰ φιλοσοφικὰ ἀσχοληθέντες κατὰ τὴν περίοδον ταύ-
 την Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος (+ 1709), Μεθόδιος ὁ Ἀν-
 θρακίτης + 1730, Δωρόθεος ὁ Μιτυληναῖος + 1750, Νικό-
 λαος ὁ Ζαρζούλης + 1712, Σέργιος ὁ Μακραιοῦς + 1815, κτλ.
 Παραλείπομεν δὲ χάριν συντομίας Νεόφυτον τὸν Κασοκαλυβί-
 τιν, Παναγιώτην τὸν Παλαμᾶν, Βησσαρίωνα τὸν Μακρὴν, Ἀθα-
 νάσιον τὸν Πάριον, Ἡλίαν τὸν Μηνιάτην, Γεώργιον τὸν Βενδό-
 τιν, Βενιαμὴν τὸν Λέσβιον, Δημήτριον τὸν Ροδόδεῶν, Στέφανον
 τὸν Κομητᾶν, Ἀμπρόσιον τὸν Φωτιάτην, Κωνσταντῖνον τὸν Βαρ-
 δαλάχον, Ἀθανάσιον τὸν Ψαλίδαν, Γρηγόριον τὸν Κωνσταντῆν,
 Ἀνδρέαν τὸν Μουστοξύδη καὶ πολλοὺς ἄλλους.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν καὶ καλλιλογικὴν ἐποψὴν
 ἡ Ἑλλὰς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν ὑπῆρξε πάντῃ στείρα,
 ὡς ἀποδεικνύουσι ταῦτα τὰ ποιητικὰ προϊόντα τῆς ἐποχῆς ταύ-
 τῆς, οἷον τὰ δημοτικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τὸν θαυμα-
 σμὸν πάντων διὰ τὰς πλουσίας πρωτοτύπους καλλονάς των
 τὰ πατριωτικὰ τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας
 Ῥήγα τοῦ Φεραίου ᾄσματα, αἱ λίαν ἐπιτυχεῖς μιμήσεις τῶν
 Ἀνακρεοντείων καὶ ἄλλα ὅμοια ποιήματα τοῦ Ἀθανασίου
 Χριστοπούλου, ὁ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὕμνος καὶ ἰδίως τὰ ἐλεγεί-
 ακά τοῦ Διονυσίου Σολομοῦ καὶ τὰ πατριωτικὰ ᾄσματα καὶ
 αἱ Ἀρχιλοχείου ἰοὺ πλήρεις πολιτικαὶ σάτυραι τοῦ Ἀλεξάνδρου
 Σούτσου.

ζ.) Ἡ Γερμανικὴ ἐθνικὴ φιλολογία ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ
 17^{ου} αἰῶνος ἐλάβεν ὑψηλοτέραν ἀνάπτυξιν. Εἶχε μὲν αὕτη ἀνα-
 πτυχθῆ ἱκανῶς κατὰ τὸν 16^{ον} αἰῶνα διὰ τῆς νέας Γερμανικῆς
 πεζῆς γραφῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔσχε μεγίστην ἐπιρροὴν ἡ ὑπὸ
 Λουθήρου μετάφρασις τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἀλλὰ τὸν 17^{ον} διὰ τῆς
 δουλικῆς μιμήσεως ξένων καὶ ἰδίως Γαλλικῶν προτύπων καὶ
 διὰ τῆς ἐπικρατούσης ῥοπῆς πρὸς ψευδὲς πάθος ἢ πεζὴν νηφα-
 λιότητα, περιέπεσεν εἰς ἐντελὴ παρακμήν. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν
 τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, εἴτε δι' ἰδίως παραγωγῆς, εἴτε διὰ τῆς κριτι-
 κῆς ἡρξισαν αἱ ποικίλαι προσπάθειαι πρὸς εἰσαγωγὴν ἀπλου-

τέρας καὶ καθαρωτέρας περὶ τὴν ποίησιν καλλισθησίας ἡμῶς· ἡ καθ' αὐτὸ ἀπὸ τῶν ξένων προτύπων ἀπελευθέρωσις καὶ ἡ περίοδος τῆς πρὸς παραγωγὴν πρωτοτύπων τάσεως ἤρχισε μὲ τὸν Κλωπτόκχιον (1724—1803) καὶ τὸν Βειλάνδον (1733—1813). Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν πρῶτος ἐξήτει τὰ ἀντικείμενα αὐτοῦ ἐν τῇ ἡρησκειᾷ, τῷ πατριωτισμῷ καὶ τῇ φιλίᾳ (Μεσοσίας, φδοαὶ) καὶ ἔπλασε νέαν ποιητικὴν γλῶσσαν ἔξοχον διὰ τὸ περιεκτικὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς, πολλάκις ὅμως καὶ σκοτεινὴν, ὁ δὲ δεύτερος ἔδωκεν εἰς τὴν γλῶσσαν μεγαλειτέραν εὐστροφίαν καὶ ἡδυέπειαν. Ὁ Λεοσίγγιος (1729—1784) κατέστρεψεν ἐντελῶς τὴν ἐν Γερμανίᾳ ὑπόληψιν τῶν Γαλλικῶν ἔργων καὶ διὰ τῆς κριτικῆς καὶ διὰ τῆς ἰδίᾳς αὐτοῦ παραγωγῆς ἐθνικοῦ δράματος, ὡν συγχρόνως καὶ ὁ θεμελιωτὴς καλοῦ πεζοῦ Γερμανικοῦ λόγου. Ὁ Ἐρδέρκος (1744—1803) ἐνήργησεν ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς ἐθνικῆς τῶν Γερμανῶν φιλολογίας οὐχὶ τόσον διὰ τῆς τοῦ πλείστον ἀλληγορικῆς καὶ διδακτικῆς τάσεως αὐτοῦ, ὅσον διὰ τειρᾶς μεταφράσεων, ἐπεξεργασιῶν καὶ μμηύσεων τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως πάντων σχεδὸν τῶν λαῶν καὶ ἐποχῶν, καθὼς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐξετάσεως τῆς ἱστορίας. Ὁ Γοττίγγιος «δεσμός τοῦ ἄλλου» τοῦ ὁποίου ψυχὴ ἦτον κυρίως ὁ Ἰωάννης Ἐρβέρκος Φόσσιος (+ 1826), τοῦτο μὲν ἐξηκολούθησε κατὰ τὴν τάσιν τοῦ Κλωπτοκχιου (καθὼς οἱ ἀδελφοὶ Στολθέργιοι), τοῦτο δὲ ἀνενέωσε τὴν ποίησιν τοῦ λαοῦ (ὡς ὁ Βύργκερς), τοῦτο δ' ἀνέπτυξε σημαντικῶς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχοιουργίαν (καθὼς ἰδίως διὰ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ ὁ Φόσσιος). Τὴν δὲ μεγίστην ἀκμὴν ἔσχεν ἡ Γερμανικὴ ἐθνικὴ ποίησις ἐν Βαϊμάρῃ, ἐνθα διὰ τοῦ Βειλάνδου Ἐρδέρκου, Γοιθίου (1749—1832), Σχίλλερ (1739—1803) καὶ ἄλλων ἐσχηματίσθη σύλλογος ἐξόχων ἀνδρῶν, οἵτινες ἡμιλλῶντο περὶ τὴν παραγωγὴν τελειῶν ποιητικῶν προϊόντων καὶ ἐρωτιζόντο ἀμοιβαίως πρὸς τὴν ὑψίστην τελειοποίησιν τῆς τέχνης. Τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἔσχον ἐπὶ τοῦ ἔθνους αὐτῶν ὁ Γοίθιος καὶ ὁ Σχίλλερς δι' ἔργων, τὰ ὅποια μετὰ τοῦ καλλίστου περιττομένου συνενούσι τὴν μεγίστην τελειοποίησιν τῆς διακλάσεως. Καὶ ἡ γείτων τῆς Βαϊμάρης Ἰένα ὑπερῆκε πάντων ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐνεργείας διὰ τῶν

προσπαθειών τῆς 'Ρωμαντικῆς σχολῆς τοῦ Αὐγούστου Γουλιέλμου Σχεγγέλου (+ 1813), τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φριδερίκου Σχεγγέλου (+ 1829), τοῦ Ταυκίου (+ 1853) καὶ τοῦ Νοβάλιου (+ 1801), μετὰ τῶν ὁποίων ὕστερον ἠνωήθησαν ὁ Γωτφρ. Γοϊρρς, Α. 'Αχιμ, 'Αρνίμιος, καὶ ἄλλοι. Αὕτη δ' ἐνέργεια τὰ μέγιστα πρὸς ἐξυγενισμόν τῆς καλαισθησίας πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῆς θεωρίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, καθὼς καὶ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τοῦ φιλολογικοῦ πλοῦτου μετακρυσμένων ἐθνῶν καὶ ἐποχῶν. Οἱ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τοῦ Ναπολέοντος πόλεμοι (1813—15) ἐπενήγγαγον τὴν ποίησιν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος εἰς τὴν μετέφερον ἡ ῥωμαντικὴ σχολὴ εἰς τὸ παρὸν καὶ ἐνέπνευσαν τὸν Κοίρνερον (+ 1813), τὸν 'Αρνότον (+ 1860), τὸν 'Ρύκερτον (+ 1866) καὶ ἄλλους πρὸς ποίησιν πατριωτικῶν ἡρωικῶν καὶ ἐπικαισίων ἀσμάτων. Καὶ μετὰ τοὺς πολέμους τούτους ἤκμαζε ἰδίως ἡ λυρική ποίησις διὰ τοῦ Οὐλάνδου (+ 1862), τοῦ κόμητος Η. Λατέρου (+ 1835), τοῦ Χαμίσσανου (+ 1838), τοῦ Τσεδλιτσίου καὶ τοῦ Λεναουίου (+ 1830). Ἡ δραματικὴ ποίησις ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς μετὰ τὸν Σχίλλερν, ἐνῷ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ (Βέρνερος, Μύλλνερος, Ίμν μερμᾶννος, 'Ραουπάχιος, Γουτσικόβιος, Λαούβιος) ἀπέκτισαν πρόσκαιρον μόνον σημασίαν. Εἰς τοὺς πολλοὺς ἀρεστὴ ἀνάγνωσις κατέστη ἡ ὑπὸ τὸ ἐνδυμν τοῦ πέζου λόγου ποίησις, δηλ. τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ διήγημα, τὰ ὁποῖα ἐπεξεργάσθησαν ὁ Γωτφρ. Παῦλος 'Ρίχτερς (+ 1825), ὁ Α. Τεϊκχιος (+ 1853), ὁ Ίμμερμᾶννος (+ 1840) καὶ πλείστοι συγγραφεῖς καὶ συγγραφεῖδες, ἐνῷ συγγρόνως πάμπολλαι μεταφράσεις ξένων μυθιστορημάτων εὗραν ὑποδοχὴν εἰς πάντας τοὺς κύκλους.

ζ) Ἐκ τῶν Σουηδῶν ποιητῶν διακρίνονται ὁ ἐπίσκοπος Τεγνέρος (+ 1816) εἰς τὴν λυρικὴν καὶ τὸ ῥωμαντικόν ἔπος, ἔκ τῶν 'Ρώσσων ὁ Πουσκίνος (+ 1817) ἐξοχος λυρικός, ἔκ τῶν Βαρεῶν 'Αμερικανῶν μυθιστοριογράφων ἐλάσιν εὐρωπαϊκὴν ὑπὲρληψιν ὁ Κούπερος καὶ ὁ Οὐάσιγκτων 'Ιρβιγς (+ 1839). 6) Καλλιτεχνία. α) Ἡ νεωτέρα ἀριτεκτονικὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τοῦ 18 αἰῶνος εἶχεν ἀρχίσαι ἐν Ἰταλίᾳ ὑ' ἀναλαμβάνη τὸν ἀρχαῖον καὶ μέγιστον τὸν 'Ρωμαϊκὸν τύπον, τὸν ὁποῖον εἶχον

πρὸ ὀφθαλμῶν εἰς πολυάριθμα σωζόμενα ἀρχαῖα μνημεῖα, καὶ τοὶ μὴ καταγόμενα ἐκ τῶν κλιματέρων χρόνων τῆς τέχνης. Οἱ ἐξοχώτεροι ἀρχιτέκτονες τῆς Ἱταλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἦσαν ὁ Βραμάντης (+ 1514), ὅστις ἤρχισε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐν Ῥώμῃ, ὁ Μιχαήλ Ἀγγέλος Μονοκαρόττις (+ 1563), ὅστις ἐξετέλεσε τὴν μεγαλοπρεπὴ ὄλκον τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, ὁ Παλλάδιο (+ 1589) καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἱταλικὸς οὗτος ρυθμὸς ἐξηπλώθη ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἐκδιώξας βαθμηδὸν τὸν Γοτθικὸν κόσμον ὅπως ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ 14' ὁ ρυθμὸς οὗτος περιεκοσμήθη ὑπὲρ τὸ δέον καὶ μόλις κατὰ τὸν 19' αἰῶνα κατέστη βελτίων (ἰδε παρακατιῶν δ').

β') Ἡ πλαστικὴ ἔσχεν ἐν Ἱταλίᾳ νέαν ἐποχὴν ἀκμῆς, ἥτις ἤρχισε τὸν 15' αἰῶνα ἐν Τοσκάνῃ, ὅθεν ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἱταλίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν κολορῶνα αὐτῆς τὸν 16' αἰῶνα μὲ τὸν Μιχαήλ Ἀγγέλου. Οὗτος, ἐνῶ ἦτον συγχρόνως ἀρχιτέκτων καὶ ζωγράφος, ἐθεώρει ὡς κύριον ἔργον αὐτοῦ τὴν γλυπτικὴν, καὶ βάσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος ἐπεξεργάσθη πλουσίως κεκοσμημένα μνημεῖα. Εἰς δὲ τὰ ἐκ τῶν μετάλλων ἔργα ἐξείχεν ἐν Ἱταλίᾳ ὁ Βαυβενούτος Κελλίνης (+ 1572), ἐν δὲ Γερμανίᾳ ἡ οἰκογένεια Φισχέρου καὶ ἰδίως ὁ Πέτρος Φισχέρος (+ 1530) ἐν Νυρεμβέργῃ.

γ') Ἡ γλυπτικὴ, ἡ ἰδίως τέχνη τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐλαβε νέαν ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν 15' αἰῶνα καὶ ἐν Ἱταλίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἑστέαις Χώραις (ἐν Φλανδρίᾳ διὰ τῶν ἀδελφῶν Ουβέρτων καὶ τοῦ Ἰωάννου Εὐκίου, εἰς δὲ ἀποδίδεται καὶ ἡ εὑρεσις τῆς εἰκονογραφίας, ἐν Ὁλλανδίᾳ διὰ τοῦ Λουγδουνητίου Λουκά, ἐν Ἀντβέρπῃ διὰ τοῦ Κουϊντίνου Μέσσους, κτλ.). Ἡ ἐποχὴ ὅμως τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀκμῆς, καθὼς καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πλαστικῆς, ἦτον ὁ 16' αἰὼν, ἰδίως ἐν Ἱταλίᾳ, ἐνθα οἱ πρῶτοι ἀριστοτέχναι ἀναφαίνονται καὶ ὡς ἰδρυταὶ σχολῶν, οἷον ὁ Λεονάρδος Βίντσιο (+ 1519) καὶ ἐργασθεὶς ἐν Μεδιολάνῳ τὸν μυστικὸν δαίμνον), ὅστις ἤγαγεν εἰς τὸν κολορῶνα αὐτῆς τὴν Λομβαρδικὴν σχολήν, εἰς ἣν ἀνήκε καὶ ὁ Κορρέγιος (+ 1534), ἔξοχος διὰ τὰς ἀντιθέσεις τῶν χρωμάτων ὁ Μιχαήλ Ἀγγέλος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς

Φλωρεντικῆς σχολῆς ὁ *Παραλ. Σάγκτιος* (εἰς ὃν, + 1527) ἀνέκρουσιν αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐλαιογραφίαι, ἰδίως ἀγίων οἰκογενειῶν καὶ τῆς Θεοτόκου) ὅστις ἀνέπτυξεν ἐν Ῥώμῃ τὴν μεγίστην καθαρότητα καὶ χάριν περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἔργων αὐτοῦ οἱ ἀριστοτέχναι τῆς *Εὐρετικῆς σχολῆς*, ὁ *Τιτιανός* (+ 1576), ὅστις ὑπερέχει πάντας κατὰ τὴν ἀκριβείαν καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ χρωματισμοῦ, καὶ ὁ *Παῦλος Βερονέσης* (+ 1588), ὅστις ἐπίσης εἶνε ἕξοχος εἰς τὸν χρωματισμὸν καὶ ἡ γὰρ νὰ παριστάνῃ λαμπρὰς καὶ πανηγυρικὰς σκηνὰς τοῦ βίου. Ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας ἦνθη τὸν 15^{ον} αἰῶνα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ προσωπογραφία διὰ τοῦ Ἰωάννου Ὀλβαίνου τοῦ νεωτέρου (+ 1544) καὶ ἡ ἱστοριογραφία διὰ τῆς ἐν Νυρεμβέργῃ Φραγκλῆς σχολῆς, τῆς ὁποίας ὁ μέγιστος τεχνίτης, Ἀλβέρτος Δύρερ, (+ 1528) ἦτον συγχρόνως καὶ χαλκογράφος καὶ ξυλογράφος.

Κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα ἤκμασε καὶ πάλιν ἡ γραφικὴ ἐν ταῖς Κάτω Χώραις, ἐν μὲν ταῖς Ἰσπανικαῖς διὰ τοῦ λίαν παραγωγικοῦ Πέτρου Παύλου Ῥουβένσου (+ 1640), ὅστις πρὸ παντὸς ἄλλου ἐνίει νὰ παριστάνῃ μετὰ μεγαλείου σωματικῆς κινήσεως καὶ διὰ τοῦ λίαν εὐαίσθητου μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίου Διούξου (+ 1611), ἐν δὲ τῇ Ὁλλανδίᾳ διὰ τοῦ Πέτρου Ῥέμπρανδου (+ 1674), ὅστις κατὰ τὰς ἀντιθέσεις τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀνοικτοῦ χρώματος ἐξισοῦται σχεδὸν πρὸς τὸν Κορρέγγιον. Συγχρόνως δὲ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπῆρχον ἀξιόλογοι σχολαὶ γραφικῆς καὶ ἰδίως ἐν Σεβίλλῃ, ἐξ ἧς ἐξῆλθον ὁ *Βελασκέτος* (+ 1660) καὶ ὁ *Μουρῆλλος* (+ 1682).

Ἐκτὸς τῆς ἱστοριογραφίας ἐνσχολοῦντο τὸν 15^{ον} αἰῶνα καὶ εἰς κατώτερα εἶδη, οἷον τὴν ὑποζωγραφίαν, τὴν ῥωπογραφίαν, τὴν παράστασιν τοῦ οἰκιακοῦ βίου, τὴν ζωογραφίαν, τὰ ὅποια πάντα περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς γραφικῆς τοῦ ὡματίου. Αὕτη ἐξετελείτο ἰδίως ὑπὸ τεχνιτῶν τῶν Κάτω Χωρῶν καὶ μάλιστα Ὁλλανδῶν.

δ) *Ἡ σημερινὴ τέχνη.* Νέα ἐποχὴ τῆς νεωτέρας τέχνης ἤρχισεν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, ἀλλὰ μόνον ἐν Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ταῖς Κάτω Χώραις. Διὰ νέων καὶ ἐκθραυστῶν ἢ πρώτων σπουδῶν τῆς ἀρχαιότητος, τῶν ὁποίων τὴν ὁδὸν ἤνοιξεν

μεγαλμάννος, ἔλαβεν ἡ τέχνη καθαρώτερον ρυθμὸν Ἐγκατα-
λειφθέντος ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ πολυποικιλίου κόσμου ἰσο-
νοῦ, ἐπανῆλθεν ὁ καθαρὸς κλασικὸς καὶ κατὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ
ρομαντισμοῦ ὁ Γοτθικὸς. Ἡ εἰς τὴν γλυπτικὴν πρὸς τὰ κλασι-
κὰ ἔργα ἐπάνοδος ἐγένετο ἰδίως διὰ τοῦ Ἰταλοῦ Κανόβα
(† 1822) καὶ ἐτι καταφανέστερον διὰ τοῦ Δανοῦ Θερστέδ-
εν († 1844). Τὰ ποικιλώτατα προϊόντα τῆς νεωτέρας τέ-
χνης ἀπαντῶνται εἰς τὴν γραφικὴν, εἴτε τὴν ἱστοριογραφίαν,
εἴτε τὰ διάφορα εἶδη τῆς γραφικῆς τοῦ ὀψιμακτοῦ. Πρὸς ὑπο-
στήριξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης ἐχρησίμευσαν ἰδίως ἡ Ἰδρυ-
σὶς μουσείων καὶ τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας
Λουδοβίκου τοῦ Α', τὰ ὅποια ἐπανήγαγον εἰς τὴν ζωὴν τὴν
λογογραφίαν. Συγχρόνως δὲ ἐξηπλώθη ἡ πρὸς τὰς τέχνας ἀγά-
πη καὶ ἡ ὁρὴ κατὰλήξει αὐτῶν διὰ τῆς ἀπανταχοῦ ἱδρύσεως
καλλιτεχνικῶν συλλόγων, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα διὰ τῆς ἐφευ-
ρέσεως τῆς λιθογραφίας (ὑπὸ τοῦ Σενεφελδέρου ἐν Μονάχῳ) καὶ
τῆς χαλκογραφίας (ὑπὸ τοῦ "Πθου ἐν Ἀγγλίᾳ), καθὼς καὶ
διὰ τῆς νεωτάτης θελιώσεως τῆς ξυλογραφίας, κατέστησαν
προσιτώτερα διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ αὐτῶν.

Ἐφευρέσεις, 1) Ἀτμομηχανή. Κατ' ἀρχαιοτάτους τῆς ἱ-
στορίας τῆς μηχανικῆς χρόνους ἐγένοντο ἀπύπειραι πρὸς ἐφαρμογὴν
τοῦ αἵματος εἰς τὰς μηχανάς. Ἡμεῖς δ' ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀφῆκε περι-
γραφήν μικρᾶς μηχανῆς, ἥς τὸν αἶμα ἐκίνει ἀτμός καὶ ἡ ἐπίρροσις
αὐτῆ ἀνάγεται εἰς τὸν πρῶτον π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ
αἰῶνος ὁ Ἰταλὸς Βράγκας, μηχανικὸς, ἐπρότεινε νὰ κινήσῃ τροχὸν
τοῦ αἵματος, καὶ ἄλλοι ἔκαμον ἄλλας δοκιμὰς, ἀλλὰ τὸ 1698 κατε-
σκεύασε πραγματικὴν ἀτμομηχανὴν ὁ Ἀγγλὸς Θωμᾶς Σαβέρυς, δι'
ἧς ἠντλείτο ὕδωρ. Τὸ 1863 ὁ Οὐάττς, κατασκευαστὴς μαθηματικῶν
μηχανῶν ἐν Σκωτίᾳ, ἀνεῦρε τὸν ἐκ τοῦ ὕδατος ἀτμὸν καὶ τὰς ἀνα-
γωγὰς του, καὶ ἐβελέτωσε πολὺ τὸ τοῦ αἵματος, λαβὼν διὰ ταῦτα καὶ
προνόμιον. Ὁ Ἀμερικανὸς Φούλτων πρῶτος κατεσκεύασε ἀτμοκίνη-
τον τὸ 1803, παραγγαίλας μηχανὴν κατὰ τὴν ἰδέαν του εἰς τὸν Οὐ-
άτωνα καὶ Οὐάττν. Τὸ 1807 κατεσκεύασεν αὐτὸς ὁ Φούλτων ἐν Ἀ-
μερικῇ μίγα ἀτμόπλοιοι καὶ ἐκτοτε ἀνεπτύχθη ἡ ἀτμοπλοία.

2) Τῆ λ' ἔ γ ρ α φ ο ς. Ἡ ἐπινόησις τοῦ διὰ σημείων μεταδίδειν εἰδή-

σεις ἦτον ἐν χρήσει κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους (φρυκτωρίζει). Τὸ 1681 ὁ διδάκτωρ Οὐκος ἔκαμε περιγραφὴν τηλεγράφου δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ γενικῶς καὶ μετὰ 20 ἔτη ἔκαμε πειράματά τινα αὐτοῦ ἐν Γαλλίᾳ ὁ Ἀμουσὼν· δημοσίως δὲ ἡ διὰ τηλεγράφου ἀνακοίνωσις ἐγένετο τὸ 1794. Ἐκτοτε δὲ βαθμὴδὸν ἐτελειοποιήθη καὶ τὸ 1824 κατέστη τὸ συν ἀπλοῦς, ὅπως καὶ τώρα σχεδὸν εἶναι.

3) Γάλλ. Ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1740, ὅτε ὁ ἐξ Ἀγγλίας αἰδέσιμος Κληρύτιον περιέγραψε μέθοδον πληρώσεως φωσκῶν ἐκ τοῦ παρ' αὐτῷ ὀνομασθέντος πνεύματος ἀνοράκιον· ἐδόθη δὲ προσοχὴ εἰς αὐτὸ ὡς μέσον φωτισμοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος πνεύματος, τὸ δὲ 1803 καὶ 1804 ἐγένοντο πειράματα ἐν Λονδίνῳ· ἀπὸ δὲ τοῦ 1820 ἤρχισαν νὰ φωτίζωνται δι' αὐτοῦ, συστρήτων διαφόρων ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐργαστηρίων, καὶ ὁδοὶ καὶ καταστήματα καὶ βεάτρα καὶ οἰκίαι.

4) Ἡλεκτρικὸς τηλεγράφος. Ὁ Ἀμερικανὸς Σ. Μόρτον ἐπενόησε τὸν ἡλεκτρικὸν τηλεγράφον κατὰ τὸ 1832· τὸ δὲ 1844 κατεσκευάσθη ἐν ταῖς Ἰνωμέναις πολιτείαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ὁ πρῶτος τοιοῦτος τηλεγράφος κατὰ τὸ ἐπινοηθὲν ὑπὸ τοῦ Μόρτον σύστημα· ἀπὸ τινων δ' ἑτῶν μετεδόθη ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην· Ἐπενοήθη δὲ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπὸ τοῦ Οὐηττῶνος ἀπλούστερον εἰρημὸν σύστημα, ὅπερ ὅμως, ὡς λέγουσι, δὲν εἶνε καὶ πιστότερον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα εἶδη ἡλεκτρικοῦ τηλεγράφου ἐπινοήθησαν καὶ πολλὰ ὁσημῶς καταβάλλονται προσπάθειαι πρὸς βελτίωσιν καὶ τελειοποίησιν αὐτῶν.

5) Φωτογραφία. Πρῶτος ἐφευρέτης τῆς φωτογραφίας ἀνιέρεται ὁ Γάλλος Ἰωάνης Νιέσπης. Ἀγγλος τις πρότερον ἀγγειοπλάστης ἐπιείρθη νὰ ἐκτυπώσῃ εἰκόνας ἐπὶ τῶν ἀγγείων διὰ τῶν ἡλίου κῶν ἀκτίνων, ἀλλ' ἀπέτυχε, διότι δὲν διέμενον αἱ ἐκτυπώσεις αὐτοῦ. Κατὰ τὸ 1815 ἐπέτυχεν ὁ Νιέσπης εἰς τὰς φωτογραφικὰς δοκιμασίας· ἐπειδὴ, συστήσας ἑταιρίαν μετὰ τοῦ ζωγράφου Λαγγέρρου, ἐτελειοποίησε μὲν τὴν ἐφεύρεσιν, ἀλλ' ἐποίησε εἰκόνας ἐπὶ μεταλλίνων πλακῶν, καὶ ἑκάστη ἐργασία ἐδίδεν ἐν μόνον ἀντίτυπον.

Ἢ ἐπὶ χάρτου φωτογραφία εἶνε αὕτη ἡ μέθοδος τοῦ Νιέσπου καὶ Λαγγέρρου, ἣτις βελτιωθείσα κατὰ τὸ 1839 ὑπὸ τοῦ ἐπιστήμονος Ἀγγλου Φώξ Ταλβότου, διεδόθη καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸ 1845. Ἐπὶ τοῦ ἑτέρου φωτογραφία ἡ ὡς παρὰ φωτογράφοις ἐν χρήσει, δὲ

αποβώθησαν αὐτὴν ἐπὶ χάριτος, ἀφίεται εἰς τὸν Νότον
 Σαινδικτῶρα, ἀνεψιὸν τοῦ Νιέπου, δημοσιευθεῖσα παρ' αὐτοῦ τῷ
 17· ἀλλὰ κατόπιν καὶ ἄλλαι ὑπ' ἄλλων ἐπηνέχθησαν εἰς τὴν ἐρι-
 στήν ταύτην διεκτώσεις καὶ ὁσημέραι γίνονται.

7) **Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία.** Ἐνεκα τῆς ἀνακαλύψεως
 τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς διὰ θαλάσσης πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰν-
 δίας ὁδοῦ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον κατεστη διττῶς ἐκ χει-
 μένου θαλάσσιον. Κυρία τοῦτου ὁδὸς πρότερον ἦτον ὁ Ἀτλαν-
 τικὸς ὠκεανὸς, τὰς δὲ ὠφελείας ἐκαρποῦντο κυρίως αἱ χώραι
 τῆς δυτικῆς Εὐρώπης (κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορ-
 τγαλία, ὕστερον δὲ ἡ Ὁλλανδία καὶ ἡ Ἀγγλία, τέλος δὲ καὶ
 ἡ Γαλλία) πρὸς ζήμιαν τῶν Ἑνετῶν καὶ τῆς Γερμανικῆς Ἀν-
 τας, ὧν ἡ τελευταία διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ διαμετακομιστι-
 οῦ ἐμπορίου αὐτῆς, τῆς αὐξήσεως ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν ταῖς ἐξ-
 οῦς χώραις ἀπωλείας τῶν προνομίων αὐτῆς παρήκμασε καὶ
 ἐκλειψθῆναι εἰς τρεῖς μόνον πόλεις (1630).

Διὰ τῆς αὐξήσεως εὐκολίας τῆς μετὰ ξένων χωρῶν ἐπιμειξίας,
 διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀποικιῶν, ἤρξαντο καὶ ἡ κατανάλωσις
 προϊόντων τῶν Ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν Ἰνδιῶν, καὶ καθὼς
 οἱ ὁλοκαυτοὶ καὶ τὰ προϊόντα τοῦ νέου κόσμου συνέρρεον εἰς τὴν
 Εὐρώπην, οὕτω καὶ ἐκ ταύτης τὰ Εὐρωπαϊκὰ προϊόντα καὶ τε-
 λεουργήματα μετεφέροντο ἐπικερδῶς πρὸς ἐκεῖνας. Τὴν μέγισ-
 τὴν ἐλάβετο τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας καὶ διὰ τῶν
 προνομίων, τὰ ὅποια αὕτη ἐλάμβανε κατὰ τὰς διαφόρους ἀπὸ τῶν
 ἄλλων τῶν ἐν τῇ αἰῶνος συνομολογηθείσας συνθήκας καὶ διὰ τῆς ἐ-
 πεκτάσεως τῶν ἐξωτερικῶν κτήσεων καὶ ἰδίως τῆς προσκτήσεως
 τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ἐπίσης καὶ ἡ βιομηχανία τῶν Ἀγγλων
 ἐκράνη ὑπεράνω τῶν ἄλλων τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου ἐθνῶν διὰ
 τὴν μεγαλουργοῦ τῶν μηχανῶν ἐφαρμογῆς καὶ μάλιστα τῶν
 ἀτμοῦ κινουμένων, καὶ οὕτως αἱ Εὐρωπαϊκαὶ ἀγοραὶ κα-
 ταπλημμύρισαν ἀπὸ Ἀγγλικῶν ἐμπορευμάτων, ἀλλ' ὁ ἡπει-
 ραικὸς ἀποκλεισμός τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν αὐ-
 τῶν μηχανῶν ἀνέπτυξαν τὴν βιομηχανίαν καὶ ἄλλων τῆς Εὐ-
 ρωπικῆς κρατῶν. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὸ διὰ χρεω-
 τιστῶν καὶ μετοχῶν μεταξὺ ἐπικρατειῶν ἐμπόριον ἐλάβεν ἀ-

γνωστον τῶς σημασίαν, ἀλλὰ κατέστη ἐπὶ τέλους ἐν μένῃ αἰσχροῖν.

Τὰ μέγιστα συνετέλεσαν πρὸς τὴν τοῦ ἐμπορίου ἀνάπτυξιν ἡ ἰδρυσις ἐμπορικῶν πανηγύρεων, ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν, τραπεζῶν καὶ χρηματιστηρίων, ἡ διευκολύνσις τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν, σιδηροδρόμων, διωρυχῶν, ἀτμοκινήτων, τῆς βελτιώσεως καὶ ἐξαπλώσεως τῶν ταχυδρομείων, τῆς χρήσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ τηλεγράφου, τῆς συνομολογήσεως ἐμπορικῶν συνθηκῶν, τῆς ἰδρύσεως μετοχικῶν ἐταιρειῶν, κτλ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

M. X.

- 1492 — 1648 Ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς Βεσφαλίας καὶ εἰρήνης.
- 1492 Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ Χριστοφόρου Κολόμβου.
- 1493 — 1519 Αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανὸς ὁ Α'.
- 1493 Διηκεῖς ἐσωτερικῇ ἐν Γερμανίᾳ εἰρήνῃ. "Ἰδρυσις τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.
- 1498 Ἀνακάλυψις τῆς διὰ θαλάσσης πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας ὁδοῦ ὑπὸ Βάσκου Δεγάμα.
- 1512 Διαίρεσις τῆς Γερμανίας εἰς 10 κύκλους.
- 1515 — 1517 Φραγκίσκος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.
- 1517 Ἀρχὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως. Τοῦ Λουθήρου 93 θέσεις.
- 1519 Κατάκτησις τοῦ Μεξικοῦ ὑπὸ τοῦ Κορτεσίου.
- 1519 1516 Κάρολος ὁ Ε', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1520 Ἀνακάλυψις ὑπὸ Μαγγελάνου τῆς πρὸς τὸν Μέγαν Ὠκεανὸν ὁδοῦ.
- 1521 Προγραφὴ τοῦ Λουθήρου ἐν τῇ διαίτῃ τῆς Βορματίας.
- 1521 — 26 Πρῶτος πόλεμος μεταξύ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'.
- 1523 — 60 Ἡ ὑπὸ Γιστάου Βάβζ. 1) ἐλευθέρωσις τῆς Σουηδίας, 2) ἡ εἰς αὐτὴν εἰσαγωγή τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ 3) ἡ εἰσαγωγή τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου.
- 1523 Ἡ Φραγκίσκου τοῦ Α' αἰχμαλωσία εἰς τὴν παρὰ τὴν Παύλα μάχην.
- Ὁ ἐν Γερμανίᾳ πόλεμος τῶν χωρικῶν καὶ ἡ παρὰ τὴν Φραγκεγγαούσιν ἡττα αὐτῶν.
- Ἡ Πρωσσία κοσμικὸν δουκάτον.
- 1526 — 32 Πόλεμος Καρόλου τοῦ Ε' κατὰ τῶν Τούρκων.
- Μάχη παρὰ τὴν Μοχάτσιν. Ἐνωσις τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βοημίας μετὰ τῆς Αὐστρίας.
- 1527 — 29 Ὁ δευτέρος μεταξύ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α' πόλεμος. Ἀλώσις καὶ λεηλασία τῆς Ρώμης.
- 1529 Πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων.
- Δίαιτα τῆς Σπείρης (Διαμαρτυρούμενοι).
- 1530 Δίαιτα τῆς Αὐγούστης. Αὐγουσταία ὁμολογία. Αὐστηρὰ διάταξις τοῦ Καρόλου.
- Τελευταία στέψις αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας ὑπὸ τοῦ Πάπα.
- 1531 Σμαλκαλδικὸς δεσμός.
- 1532 Θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Νυρεμβέργης.
- 1534 Ἰδρυσις τῆς ἐταιρείας τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ Ἰγνατίου Λοῦλα.
- 1535 Καταστροφὴ τῶν ἡναβαπτιστῶν ἐν Μαναστηρίῳ.
- Καρόλου τοῦ Ε' ἐπιτυχὴς ἐκστρατεία κατὰ τῆς Τύνιδος.
- 1536 — 38 Τρίτος πόλεμος μεταξύ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'.
- 1541 Καρόλου τοῦ Ε' ἀτυχὴς ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἀλγερίας.
- 1542 — 44 Τέταρτος πόλεμος μεταξύ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ Φραγκίσκου τοῦ Α'.
- 1545 — 63 Ἐκκλησιαστικὴ ἐν Τριδέντῳ σύνοδος.

- 1546 Σικελολαδικός πόλεμος μεταξύ Καρόλου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Σικελικῶν βασιλέως.
- 1 47 Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας, ἡττηθεὶς παρὰ τὴν Μυλβέργην, ἀπαβύλλει τὸ ἐκλεκτορικὸν ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον μεταβαίνει εἰς τὸν Ἀλβερτίνειον κλάδον τοῦ Σαξονικοῦ οἴκου.
- 1552 Ὁ Μαυρικίος τῆς Σαξωνίας μεταβαίνει εἰς σύλληψιν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Ἰνσπρούκην, Εἰρήνη τῆς Πασαυίας.
- 16 Πόλεμος Καρόλου τοῦ Ε' παρὸς Ἑρρίκον τὸν Β' τῆς Γαλλίας καὶ κυρίως τῶν Μπικων, τῆς Τούλης καὶ τῆς Βερδύνης ὑπὸ τοῦ δευτέρου.
- 1555 Ὁρθόδοξοι εἰρήνη τῆς Αὐγούστης. Ἐκκλησιαστικὴ ἐπιφύλαξις.
- 1556 Κάρολος ὁ Ε' παραδίδει εἰς τὸν υἱόν του.
- 98 Φίλιππον τὸν Β' τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν του.
- 61 Φερδινάνδον τὸν Α', τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Γερμανίας στέμμα.
- 1558—1601 Ἐλισάβετ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας.
- 1562—98 Ὁρθόδοξοι πόλεμοι ἐν Γαλλίᾳ.
- 1564 76 Μαξιμιλιανὸς ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1566 Εἰσβολὴ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Σολιμάνου τοῦ Β' θάνατος ἔκωθεν τῆς Σιγέθης.
- 1567 73 Ὁ δούξ Ἀλέξιος στατηγὸς τῆς Ἰσπανίας ἐν ταῖς Κάτω χώραις. Καταδίκη καὶ θάνατος τοῦ Ἑγμάνδου, Χόρνου καὶ ἄλλων.
- 1571 Τοῦ Δὸν Ἰωάννου τῆς Αὐστρίας λαμπρὰ νίκη κατὰ τῶν Τούρκων παρὰ τὴν Ναύπακτον.
- 1572 Ἡ ἐν Πολωνίᾳ βασιλεία καθίσταται αἰρετή.
- Ἡ νῆξ τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου.
- 16 2 Ροδόλφος ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1579 Ἀποστασία τῶν 7 βορείων ἐπαρχιῶν τῶν Κάτω Χωρῶν διὰ τῆς ἐνώσεως τῆς Οὐτρέχτης.
- 1581—1640 Ἡ Πορτογαλία ὑπὸ Ἰσπανικὴν κυριαρχίαν.
- 1583 Γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον.
- 1587 Ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς τῆς Μαρίας Στουάρτης.
- 1588 Καταστροφή τοῦ Ἰσπανικοῦ ἀνικῆτου στόλου.
- 1587—1792 Ὁ Βουρβωνικὸς οἶκος ἐν Γαλλίᾳ.
- — 1610 Ἑρρίκος ὁ Δ', βασιλεὺς ἐν Γαλλίᾳ. Σουλλῆς.
- 1598 Ὁδοίκοι τῶν Ναντῶν.
- 1603—1649 Ὁ οἶκος τῶν Στουάρτων ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ καὶ Ἱρλανδίᾳ.
- 1609 Βασιλικὸν διάταγμα διὰ τοὺς Διαμαρτυρομένους τῆς Βοημίας καὶ Σιλεσίας.
- 1610 43 Λουδοβίκος ὁ ΙΓ', Μαρία τῶν Μεδίκων ἀντιβασίλισσα τῆς Γαλλίας.
- 16 2—19 Ματθίας αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1613—1762 Ὁ οἶκος Ῥωμανῶν ἐν Ἰωσσίᾳ.
- 1618 Ἐνωσις τῆς Πρωσίας μετὰ τοῦ Βρανδεμβούργου.
- Στάσις ἐν Πράγῃ ἐνεκα τῆς παρατάσεως τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος.
- 48 Τριακονταετής ἐν Γερμανίᾳ πόλεμος.
- 23 Βοημικὸς καὶ Παλατινικὸς πόλεμος.
- 1619—57 Φερδινάνδος ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

- 1619 Αἱ τῶν Διαμαρτυρομένων τάξεις ἐκλέγουσιν ἐν Βοημία βασιλέα τὸν ἐκλέκτορα τοῦ Παλατινάτου Φριδερίκον τὸν Β'.
- 1620 Τοῦ Φριδερίκου ἦτα ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ ὄρους καὶ καθυπόταξις τῆς Βοημίας.
- 1624—42 Ρίχαλιου πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας.
- 1625—29 Δανικὸς πόλεμος.
- 1626 Νίκη Βαλλενσταίνου κατὰ τοῦ κόμητος Μανσφέλδου (παρὰ τὴν γέφυραν τῆς Δεσσαύας) καὶ τοῦ Τίλλους κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Δ' (παρὰ τὴν Λουττέραν τὴν ἐπὶ τοῦ Βαρεμβέργου.
- 1629 Εἰρήνη ἐν Λυβέκκῃ μετὰ τῆς Δανίας. Τὸ περὶ ἀποκαταστάσεως Ἑδιέκτον.
- 1630 Παύσις τοῦ Βαλλενσταίνου.
- 1630 35 Σουηδικὸς πόλεμος.
- Ἀπόβασις Γοσταύου Ἀδόλφου εἰς Περμρανίαν.
- 1631 Καταστροφή τοῦ Μάγδεμβούργου.
- Νίκη τοῦ Γοσταύου Ἀδόλφου κατὰ τοῦ Τίλλους παρὰ τὴν οὐ μακρὴν τῆς Λειψίας Βραϊτεμβέργην καὶ εἰσέλασις εἰς τὴν Δ. καὶ Μ. Γερμανίαν.
- 1632 Στρατοπέδευσις Γοσταύου Ἀδόλφου καὶ Βαλλενσταίνου παρὰ τὴν Νουρεμβέργην.
- Μάχη παρὰ τὸ Αὐτίον, καθ' ἣν ἔπαιον ὁ Γοσταῦος Ἀδόλφος καὶ ὁ Παππηγγαῖμος.
- 1634 Δολοφονία τοῦ Βαλλενσταίνου ἐν ἰ γέφυρ. Νίκη τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Νορδλινγκην κατὰ τοῦ Βερνάρδου τῆς Βαϊμάρης καὶ τοῦ Γοσταύου Χέρνου.
- 1635—48 Σουηδικὸς καὶ Γαλλικὸς πόλεμος.
- 1635 Εἰρήνη τῆς Πράγης.
- 1637—57 Φερδινάνδος ὁ Γ', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1640—88 Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Μέγας, ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου.
- 1640 Ἀποστασία τῆς Πορτογαλίας ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἀνύψωσις εἰς τὸν θρόνον τοῦ οἴκου τῆς Βραγάνσης.
- 1641 Νίκη τοῦ Γορστενσῶνος κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν παρὰ τὴν Λειψίαν.
- 1643—715 Λουδοβίκος ὁ Δ', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.
- 1664 Μαζαρίνος πρωθυπουργὸς κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα Λουδοβίκου Δ'.
- 1648 Εἰρήνη τῆς Βεστφαλίας.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

- 1648—1789 Ἀπὸ τῆς εἰρήνης τῆς Βεστφαλίας μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.
- 1649 Ἐκτέλεσις θανάτου τῆς ποινῆς Καρόλου τοῦ Δ', βασιλέως τῆς Ἀγγλίας.
- 60 Ἡ Ἀγγλία δημοκρατουμένη.
- 1653—58 Ὀλιβίερος Κρομβέλλος, διπλῶν τῆς Ἀγγλίας.
- 1655—60 Σουηδικὸς καὶ Πολωνικὸς πόλεμος.
- 1656 Μάχη παρὰ τὴν Βαρσοβίαν καὶ νίκη τῶν Σουηδῶν κατὰ τῶν Πολωνῶν βοηθῶν τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου.
- 1657 Κατάργησις τῆς ἡγεμονίας τῆς Πολωνίας ἐπὶ τῆς Πρωσίας.
- 1658—1705 Λεοπόλδος ὁ Δ', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

- 1660—8 'Η Ἀγγλία ὑπὸ τοῦς δύο τελευταίους Στουάρτας, Κάρολον τὸν Β' καὶ Ἰάκωθον τὸν Β. Ψῆφισμα τῆς δοκιμασίας καὶ δόγμα (Habeas corpus).
 1661—83 Κολθέρτος, ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας.
 1664 'Η Γερμανικὴ διαίτα ἀβίσταται· διαρκὴς συνέλευσις ἀπεσταλημένων τῶν διαφόρων τῆς Γερμανίας κρατιῶν.
 1666—68 Πρῶτος ληστρικός πόλεμος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' κατὰ τῶν Ἰσπανικῶν Κάτω Χωρῶν. Τριπλὴ συμμαχία. Εἰρήνη ἐν Ἀκυσφράνῳ.
 1672—78 Δεύτερος ληστρικός πόλεμος Λουδοβίκου ΙΔ' κατὰ τῆς Ὀλλανδίας. Διάσπασις τῆς τριπλῆς συμμαχίας.
 1675 Νίκη τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου Φρειδερίκου Γουλιέλμου παρὰ τὸ Φερβελλῆνον κατὰ τῶν εἰς Βρανδεμβούργον εἰσβαλόντων Σουηδῶν.
 1678 Εἰρήνη τῆς Νιμβέγγης.
 1679 Ὁ Μέγας ἐκλέκτωρ ἀναγκάζεται εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ ἐν Ααίχ' Ἀγίου Γερμανοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σουηδίαν πάσας σχεδὸν τὰς κατὰ κτήσεις αὐτοῦ.
 1680—84 Ἐνώσεις τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'.
 1663 Τελευταία πολιορκία τῇ Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἰωάννης Σοὺ διέσκη.
 1685 Ἀνάκλησις τοῦ Ἐδίκτου τῶν Ναντῶν καὶ ἐνπεῦθεν μετανάστασις πολλῶν Διαμαρτυρομένων ἐκ Γαλλίας ἰδίως εἰς Βρανδεμβούργον.
 1687 'Η Οὐγγαρία κληρονομικὴ βασιλεία.
 1688—97 Τρίτος ληστρικός πόλεμος Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ δῶσις τοῦ Παλαινάτου.
 — Ἀγγλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἐκδίωξις τῶν Στουάρτων.
 1689—1706 Πέτρος ὁ Μέγας μονάρχης τῆς Ρωσσίας.
 1689—1702 Ὁ οἶκος τῆς Ὁράνξης ἐν Ἀγγλίᾳ. Γουλιέλμος ὁ Γ'.
 1697 Εἰρήνη τοῦ Ρυσβίκου.
 1699 Εἰρήνη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τούρκων ἐν Καρλοβιτίῳ.
 1700—1721 Ὁ ἑσπεῖος πόλεμος.
 1700 Κατανάγκαις τῆς Δανίας εἰς εἰρήνην ὑπὸ Καρόλου τοῦ ΙΒ' τῆς Σουηδίας ἀποβάντος εἰς τὴν Σηλάνδην.
 — Νίκη Καρόλου τοῦ ΙΒ' κατὰ τῶν Ρώσων παρὰ τὴν Νάρβαν.
 — Ὁ Ἀψοβουργικός οἶκος ἐκλείπει ἐν Ἰσπανίᾳ μετὰ τὸν θάνατον Κρόλου τοῦ Β'.
 1701 Ἀνύψις τοῦ Ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμβούργου εἰς βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
 — 13 Φρειδερίκος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
 — 14 Ὁ πῶς τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς πόλεμος.
 1701 Ἐναρξίς τοῦ πολέμου ἐν Ἰταλίᾳ περὶ τοῦ Μεδιολάνου.
 — 1703 Θεμελίωσις τῆς Πετρούπολεως.
 — 1703 Στανίσλαος Λεζινσκιός βασιλεὺς τῆς Πολωνίας.
 — Ἀλωση τοῦ Γιβραλτάρ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν.
 Νίκη τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μαρλοβούργου κατὰ τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Μυσταίτην.
 1705—41 Ἰωσήφ ὁ Α' αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
 1706 Νίκη τοῦ Μαρλοβούργου παρὰ τὸν Ραυιλλίας καὶ τοῦ Εὐγενίου· ληθημένον ὑπὸ τῶν Πρώσων παρὰ τὸ Τουρῖνον.

- 1708 Νίκη τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μαριανόπουλου παρὰ τὴν Οὐδενάρδην.
Διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης.
- 1709 Νίκη τῶν αὐτῶν στρατηγῶν παρὰ τὸ Μαλπλάκετον.
— Ὁλοσχερὴς ἦττα Καρόλου τοῦ IB' παρὰ τὴν Πουλταϊαν καὶ φυγὴ
εἰς τὴν Τουρκίαν.
- 1709—14 Καρόλου τοῦ IB' διαμανὴ ἐν Τουρκίᾳ. Κατάκτησις τῶν παρὰ
τὴν Βαλτικὴν Σουηδικῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Ἀπο-
κλεισμός αὐτοῦ παρὰ τὴν Προῦτον καὶ ἀπελευθέρωσις.
- 1711 —40 Κάρολος ὁ ΣΤ', αὐτοκράτ ρ τῆς Γερμανίας.
- 1712 Πτώσις τοῦ ὑπουργείου Μαριανόπουλου. Νίκη τῶν Γάλλων ἐν Ἰ-
σπανίᾳ.
- 2713 —40 Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσίας.
- 1713 Εἰρήνη ἐν Οὐτρέχτῃ. Ἀναγνώρισις Φιλίππου τοῦ Ε' ὡς βασιλέως
τῆς Ἰσπανίας καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης κτήσεις αὐτῆς.
- 1714 Συνομολογήσεις εἰρήνης ἐν Ραστάτῃ καὶ Βάδῃ. Κάρολος ὁ ΣΤ' λαμ-
βάνει τὰς ἐν Εὐρώπῃ ἐκ τῆς Ἰσπανίας ἐξαρτωμένας χώρας.
— Ἀνύψωσις τοῦ οἴκου τοῦ Ἀννοθέρου ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ θρόνου.
- 1714 —18 Πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ἑνετίας καὶ τῆς Αὐστρίας.
- 1715 —74 Λουδοβίκος ὁ IB', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.
- 1718 Θάνατος Καρόλου τοῦ IB', κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Φριδερικοπόλεως.
- 1721 Εἰρήνη τῆς Νυσταδης μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Σουηδίας.
- 1733 —38 Ὁ περὶ τῆς Πολωνικῆς διαδοχῆς πόλεμος.
- 1739 —39 Πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Αὐστρίας.
- 1748 Εἰρήνη τῆς Βιέννης: παραίτησις τοῦ Στανισλάου ἀπὸ τοῦ Πολωνικοῦ
θρόνου καὶ ἀποζημίωσις αὐτοῦ διὰ τῆς Λοθαριγγίας καὶ Βάρης.
- 1739 Εἰρήνη τοῦ Βελιγραδίου.
- 1740 —80 Μαρία Θηρεσία, αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας.
— 86 Φρειδερίκος Β' ὁ Μέγας, βασιλεὺς τῆς Πρωσίας.
— 48 Ὁ περὶ τῆς Αὐστριακῆς διαδοχῆς πόλεμος.
— 42 Ὁ πρῶτος Σιλεσιακὸς πόλεμος.
- 1741 Κατάκτησις τῆς Σιλεσίας ὑπὸ τοῦ Φριδερίκου καὶ νίκη αὐτοῦ παρὰ
τὴν Μολδίτσην.
- 1742 Νίκη τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Τζασλαυαν. Εἰρήνη τῆς Βρεσλαυίας.
— 45 Κάρολος ὁ Ζ', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
Ἡ Μαρία Θηρεσία εἰς τὴν θάλατταν τοῦ Πριεσβούργου λαμβάνει ἐστ-
θειαν πρὸς τῶν Οὐγγρων. Κάρολος ὁ Ζ', ἀποβάλλει τὴν Βιεννίαν.
- 1744 —48 Ὁ δεῦτερος Σιλεσιακὸς πόλεμος.
- 1745 Μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Ζ', ὁ υἱὸς αὐτοῦ παραιτεῖται κατὰ
τὴν ἐν Φύσση εἰρήνην ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν χωρῶν ἀφώ-
σεων αὐτοῦ.
- 1745 —1806 Ὁ οἶκος τῆς Λοθαριγγίας ἐν Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ.
— 65 Φραγκίσκος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
- 1745 Νίκη Φριδερίκου τοῦ Μεγάλου παρὰ τὴν Ὁχενφρεϊδέρχην, Σόφρην
καὶ Κεσσλινδόρφην.
— Εἰρήνη τῆς Δρέσδης μεταξύ Αὐστρίας καὶ Πρωσίας.
- 1748 Εἰρήνη ἐν Ἀκνίστράνῳ μεταξύ Αὐστρίας καὶ Γαλλίας.
- 1753 —61 Πόλεμος κατὰ θαλάσσαν μεταξύ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐξ ἐπὶ-
δων περὶ τῶν ἐν τῇ Βορείᾳ Ἀμερικῇ κτήσεων αὐτῶν.

1756—63 'Ο έπταετής πόλεμος.

1756 Εισβολή Φριδερίκου του Μεγάλου εις την Σαξονίαν, αποκλεισμός καὶ ἀγχιμαλωσία τοῦ Σαξονικοῦ στρατοῦ, νίκη παρὰ τὴν Λοβοσίτην ἐν Βοημίᾳ κατὰ τῶν Αὐστριακῶν.

1757 Νίκη τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Πράγαν καὶ ἕττα παρὰ τὸ Κολίνον. Νίκη τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Χαστεμβέκην, τῶν 'Ρώσων παρὰ τὴν Γροστιαγενρόβερην. Ἦττα τῶν Γάλλων καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Γερμανικοῦ κράτους παρὰ τὴν 'Ροσβάχην καὶ τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Λεύθην.

1758 Ἦττα τῶν Γάλλων παρὰ τὴν Κρεφίλδην, τῶν 'Ρώσων παρὰ τὴν Τζερνδόβερην, τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν 'Ογκέρχην.

1759 Νίκη τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὴν Κουνερσδόβερην. Αἰγχιμαλωσία τοῦ Φιγκίου παρὰ τὴν Μάξην.

1760 Αἰγχιμαλωσία τοῦ Φουκῆ παρὰ τὴν Λανδσχοῦτην. Νίκαι τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Λειψνίτην καὶ Τοργαυτάν.

1761 'Ο Φριδερίκος εἰς τὸ παρὰ τὴν Βουλτασελβίτην στρατόπεδον.

1762—96 Αἰκατερίνα ἡ Β', αὐτοκράτειρα τῆς 'Ρωσσίας.

1762 Νίκη τοῦ Φριδερίκου παρὰ τὴν Βυρκερσφόβερην τοῦ ἀδελφοῦ οὗτοῦ 'Ερρίκου παρὰ τὴν Φραϊβέργην.

1763 Ἀποπεράτωσις καὶ τῶν δύο πολέμων διὰ τῶν συνομολογήσεων εἰρήνης ἐν Οὐδερτσούργῃ καὶ Παρισίοις.

1765—90 Ἰωσήφ ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

1767—81 Πόλεμος τῶν Ἀγγλων ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις.

1768—80 Οἱ τρεῖς περίπλοι τοῦ κόσμου ὑπὸ τοῦ Κούκου.

— 74 'Ρώσων καὶ Τούρκων πόλεμος.

1773 Πρῶτος διαμελισμός τῆς Πολωνίας μεταξὺ Αὐστρίας, 'Ρωσσίας καὶ Πρωσσίας.

1773 Κατάργησις τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος ΙΔ'.

1774—92 Λουδοβίκος ΙΣΤ', βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.

1776—83 'Ο ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πόλεμος τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν.

1776 Λέκα τρεῖς ἐπαρχίαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς κηρύττονται ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῆς Ἀγγλικῆς κυριαρχίας.

1778—79 'Ο περὶ τῆς Βαυαρικῆς διαδοχῆς πόλεμος.

1780—90 Ἰωσήφ ὁ Β' κάμνει μεγάλας μεταρρυθμίσεις ἐν ταῖς Αὐστριακαῖς χώραις, τῶν ὁποίων ἀνέλαβε μόνος τὴν κυβέρνησιν μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας Θηρεσίας.

1785 'Ο δευτὸς τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων κατὰ τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τῆς Αὐστρίας.

1786—97 Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Β', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.

1787—92 Πόλεμος τῆς Πύλης κατὰ τῆς 'Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

1789—1815 Ἀπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς δευτέρας Παρισινῆς εἰρήνης.

1789—21 Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Γάλλων. Κατάργησις τοῦ προυβαλίου, τῶν Μοναρχικῶν ταγμάτων καὶ τῆς κληρονομικῆς εὐγενείας. Φυγὴ τοῦ βασιλέως καὶ σύλληψις αὐτοῦ.

- 1790—92 Δεσπόδης ὁ Β', αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
 1791—92 Ἡ νομοθετικὴ συνέλευσις τῶν Γάλλων.
 1792—1806 Φραγκίσκος ὁ Β', τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.
 — 1804 Ἡ Γαλλία δὲ μοκρατουμένη.
 — 95 Ἡ ἐθνικὴ τῶν Γάλλων συντακτικὴ συνέλευσις.
 1793 Νίκη τοῦ Διμουριέστου παρὰ τὰς Ἱεμάππας καὶ κατάκτησις ὕλου τοῦ Βελγίου.
 1793 Ἐκτέλεσις θανατικῆς ποινῆς Λουδοβίκου ΙΣΤ'. Ἐπιτροπὴ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Πτώσις τῶν Γιρονδίων.
 — 97 Πόλεμος τῆς Γαλλίας κατὰ τῆς πρώτης συμμαχίας.
 1793 Ἀνάκτησις τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν μετὰ τὴν παρὰ τὴν Νηρεβίνην νίκην αὐτῶν.
 — 91 Τρομοκρατία. Δεύτερον σύνταγμα. Γενικὸς ἐξοπλισμὸς πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐς ἐνερτικῶν ἐγκυρῶν (Βανδέα). Πτώσις τοῦ Ῥοβεσπιέρρου.
 1793 Δεύτερος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Ῥωσσίας.
 1794 Ἐκ νέου κατάκτησις τοῦ Βελγίου ὑπὸ τῶν Γάλλων μετὰ τὴν παρὰ τὴν φλεβρῶν νίκην αὐτῶν.
 1795 Τρίτος διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας μεταξὺ Ῥωσσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας.
 — Χωριστὴ εἰρήνη ἐν Βασίλειᾳ μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Γαλλίας.
 — 1806 Ἡ Ὁλλανδία ὡς Βασιλικὴ δημοκρατία.
 1795—99 Ἡ κυβέρνησις τοῦ Διευθυντηρίου ἐν Γαλλίᾳ.
 1796 Ἐπιτυχὴς πόλεμος τοῦ ἀρχιδουκὸς Καρόλου κατὰ τοῦ Ἰορδάνου καὶ Μορῶ.
 — 97 Ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου ἐν Ἰταλίᾳ· νίκη παρὰ τὴν Μεντενόντην, Μιλλέτσιμον, Μονδόβιον καὶ Λόδιον· ἄλωσις τῆς Μαντούας. Εἰρήνη ἐν Καμποφορμίου. Ἰδρυσις τῆς ἐντὸς τῶν Ἀλπεῶν, δημοκρατίας καὶ τῆς Λιγυστιᾶς.
 1797—1810 Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὁ Γ', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
 1798—99 Ἐκστρατεία τοῦ Βοναπάρτου εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν· ἄλωσις τῆς Μελίτης· νίκη παρὰ τὰς Πυραμίδας· καταστροφὴ τοῦ Γαλλικοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος ἐν Ἀβουκίρῃ· ἄλωσις τῆς Ἰσμπης· ματαίᾳ πολιορκία τῆς Πτολεμαίδος· νίκη κατὰ τοῦ ἀπεσπέντος Τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Ἀβουκίρην.
 — Ἐλβετικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ δημοκρατία.
 1799—1802 Ὁ πόλεμος τῆς δευτέρας κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίας.
 1799 Πτώσις τοῦ Διευθυντηρίου· ὁ Βοναπάρτης πρῶτος ὑπάτος· τέταρτον σύνταγμα.
 — Ἡ ἐν Νεαπόλει Παρθενοπολιὰ δημοκρατία.
 — Ἀτυχὴς πόλεμος τῶν Γάλλων ἐν Γερμανίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ.
 1800 Ὁ Βοναπάρτης ἀναγκάσθαι τὴν ἄνω Ἰταλίαν διὰ τῆς νίκης τοῦ Μαρτίγου καὶ διὰ τῆς τοῦ Μοσῶ παρὰ τὴν Ὀγγελλίνην ἐξαναγκάσει.
 1801 τὴν εἰρήνην τῆς Λυονβίλλης μεταξὺ Γαλλίας καὶ Αὐστρίας· Ἐκλίνωσις τῆς Αἰγύπτου.
 1802 Εἰρήνη ἐν Ἀμειανῶ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.
 — Ὁ Ναπολεὼν ὑπάτος διὰ βίου.

- 1805 Ἐπιτροπὴ πρὸς κανονισμὸν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Γερμανίας.
 1804—14 Ὁ Ναπολεὼν κληρονομικὸς αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.
 1805 Ὁ Ναπολεὼν βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας· ὁ Εὐγένιος Βωχαρνζι ἀντιβασιλεὺς αὐτῆς.
 — Τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία· παράδοσις τοῦ Μάγκου ἐν Οὐλμῇ κατὰλήψις τῆς Βιέννης ὑπὸ τοῦ Μυράτου· μάχη τῶν τριῶν αὐτοκρατόρων παρὰ τὸ Ἀουστερλίτιον· Νίκη καὶ θάνατος τοῦ Νέλσωνος εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἡραϊαν ἄκραν (Τραπεζοῦλον) ναυμαχίαν.
 — Εἰρήνη τοῦ Πρεσβούργου· ἡ Βαυαρία καὶ ἡ Βυρτεμβέργη καθίστανται βασιλείαι· ἡ Βαυαρία λαμβάνει τὸ Τυρόλον.
 1806—8 Ἰωσήφ Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως.
 — 10 Δουδοβίκος Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Ὀλλανδίας.
 1806 Διάλυσις τοῦ Γερμανικοῦ κράτους.
 — 13 Ἡ νικητὴ ὁμοσπονδία ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ναπολέοντος.
 — 35 Φραγκίσκος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας.
 1806 Ἡ τρίτη κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχία.
 — Ἡττα τῶν Πρώσων παρὰ τὴν Γιέναν καὶ Λουερσβαίδη.
 1807 Ἀμφιβόης μάχη παρὰ τὴν Εὐλαύαν.
 — Ἡττα τῶν Πρώσων παρὰ τὴν Φρεδλάνδην.
 Εἰρήνη τῆς Τιλσίτης μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ Πρωσσίας· Δουκάτου τῆς Βυρσοβίας ὅρους καὶ παραχώρησις εἰς τὴν Σαξονίαν.
 — 13 Ἰερώνυμος Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Βεσφαλίας.
 1808—14 Πόλεμος τῶν Γάλλων ἐν Ἰσπανίᾳ· Ἰωσήφ Βοναπάρτης βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας.
 — 9 Πόλεμος τῆς Αὐστρίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος· Δευτέρα ἔκθεσις τῆς Βιέννης· Πρώτη ἡττα τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τὴν Ἀσπέρην καὶ τὴν Κογγραν· Νίκη παρὰ τὴν Βαγράμην· Εἰρήνη ἐν Βιέννῃ.
 — Κατάλησις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα.
 1809 10 Ἐπανάστασις ἐν Τυρόλῳ· Διὰ πυροβόλων θάνατος Ἀνδρέου Σοφερου ἐν Μαντούα.
 1810 11 Ἐνωσις τῆς Ὀλλανδίας μετὰ τῆς Γαλλίας.
 1810 Ὁ Ναπολεὼν διαζηγνύει τὴν Ἰωσηφίναν καὶ νυμφεύεται τὴν Μαρίαν Λουίζαν, ἀρχιδουκίσσαν τῆς Αὐστρίας.
 — 13 Μεγίστη ἔκθεσις τῆς Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας.
 1811—14 Ἀποστασία τῶν Ἀμερικανικῶν κήσεων τῆς Ἰσπανίας.
 1812 Ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῆς Ρωσσίας· νίκαι παρὰ τὴν Σμολένσκην καὶ τὸ Βοροδίνον (Μόσκειαν)· ἐμπρησμὸς τῆς Μόσχας· ἐπαχώρισις καὶ καταστροφή τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ· νίκη τοῦ Νέβος καὶ Οὐδινόπου παρὰ τὸν Βερεζιαν.
 * — Νίκη τοῦ Οὐλεγκιτῶνος παρὰ τὴν Σαλαμάνκαν.
 1813 Ὁ μέγας ὅρκος ἐλευθερίας ὅρων τῶν συμμαχικῶν κατὰ τοῦ Ναπολέοντος.
 — Γενικὸς ἐξοπλισμὸς ἐν Πρωσσίᾳ· Νίκη τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τῶν Πρώσων καὶ τῶν Ρώσων παρὰ τὸ Λύττιον καὶ εἰς τὰ παρὰ τὴν Βαουτσην καὶ Βύλχην· Ἀνάγκη· Συμμετοχὴ τῆς Αὐστρίας εἰς τὸν πόλεμον· Νίκη τοῦ Ναπολέοντος παρὰ τὴν Δρέσδην· Οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ κηρύσσονται· ὁ μὲν Οὐδινόβιτος παρὰ τὸ Γροσέτρεν ὑπὸ τοῦ Βυλοβίου, ὁ δὲ Μακδονάδης παρὰ τὴν Βαλοτάττην ὑπὸ τοῦ Βλυγέρου, ὁ δὲ

- Βανδάμης παρά τὴν Κούλμην καὶ ὁ Νεῦς παρά τὴν Δουνεβίταρν. Μεγάλη μάχη τῶν ἐθνῶν παρά τὴν Αισίαν. Μάχη παρά τὸ Χανδόν.
 — Νίκη τοῦ Οὐελλιχτῶνος παρά τὴν Βικτωρίαν.
- 1814 Εἰσβολὴ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Γαλλίαν· νίκαι τοῦ Βλυγέρου παρά τὴν Ῥοθιέρν καὶ τὸ Λάον· ἄλωσης τῶν Παρισίων, καθάρσεις τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἀναγώρῃς αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον Ἐλβαν (Αἰθάλιον).
 — Πρώτη εἰρήνη τῶν Παρισίων.
 — Σύνοδος τῆς Βιέννης.
- 1815 Ἐπάνοδος τοῦ Ναπολέοντος ἐκ τῆς Ἑλβης καὶ ἀρχὴ αὐτοῦ ἐπὶ 100 ἡμέρας.
 — Ὁ τελευταῖος ἀγὼν τῶν συμμάχων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος· ἦτα τοῦ Βλυγέρου παρά τὸ Λιγνὸ καὶ ἀμφιπέσης ἀγὼν τοῦ Νεῦς κατὰ τὸ Κατρεβρά κατὰ τῶν Ἀγγλων. Ἀποφασιστικὴ νίκη τοῦ Οὐελλιχτῶνος καὶ Βλυγέρου παρά τὸ Βατερλόον. Δευτέρα παραίτησις τοῦ Ναπολέοντος.
 — Ἡ ἐρὰ συμμαχία μεταξύ Ῥωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας.
 — Ἡ δευτέρα εἰρήνη τῶν Παρισίων.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

- 1815—64 Οἱ νεώτατοι χρόνοι.
- 1821—28 Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις κατὰ τῆς Τουρκικῆς δυναστείας.
- 1827 Ναυμαχία τῶν Ναυαρίνων (Πύλου).
 — Ἀναγνώρισις τῆς ανεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἰωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης αὐτῆς.
- 1828—29 Πόλεμος τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας. Εἰρήνη τῆς Ἀδριανουπόλεως.
- 1830 Κατάκτησις τῆς Ἀλγερίας ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ἡ Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις τῶν Παρισίων. Αὐτοδίκος Φίλιππος βασιλεὺς τῶν Γάλλων.
 — Ἀποστασία τοῦ Βελγίου ἀπὸ τῆς Ὁλλανδίας· δυναστεία τοῦ Σαξονικοῦ Κομβούργου καὶ Γόθης ἐν Βελγίῳ.
 — 31 Ἡ Πολωνικὴ ἐπανάστασις.
 — 40 Οἱ περὶ τοῦ Ἰσπανικοῦ θρόνου πόλεμοι.
- 1831 Δολοφονία τοῦ Καποδιστρίου.
- 1833 Ἐλευσις τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος εἰς τὴν Ἑλλάδα.
- 1834 Τελωνιακὴ ἐνωσις τῆς Γερμανίας.
- 1835—48 Φερδινάνδος ὁ Α', αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας.
- 1837 Βικτωρία, βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας. Χωρισμός τοῦ Ἀννοβέρου ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας.
- 1840—61 Φριδερίκος Γουλιέλμος Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- 1843 Σύνταγμα ἐν Ἑλλάδι.
- 1846 Συγχώνευσις τῆς Κρακίας μετὰ τῆς Αὐστρίας.
- 1848 Τὸ Μεξικὸν παρὰχωρεῖ εἰς τὰς ἑνωμένας πολιτείας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς τὴν ἄνω Καλιφορνίαν καὶ τὸ νέον Μεξικόν.
 — Ἐπανδύσεις ἐν Παρίσι, φυγὴ τοῦ Αὐτοδίκου Φίλιππου, κατάλυσις τῆς βασιλείας καὶ ἀνακήρυξις τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας.
 — Συντακτικὴ Γερμανικὴ συνέλευσις ἐν Φραγκφούρτῳ.

- Παράκλησις Φερδινάνδου τοῦ Α' τῆς Αὐστρίας ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐ-
τοῦ Φρειδερίκου Ἰωσήφ τοῦ Α'.
- Ἐκλογή τοῦ Λουδοβίκου Ναπολέοντος Βοναπάρτου ὡς προέδρου τῆς
Γαλλικῆς Δημοκρατίας.
- 1870 Συμπλήρωσις τοῦ Πρωσσικοῦ συντάγματος.
- 1872 Ναπολεὼν ὁ Γ', αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων.
- 1854 — 56 Πόλεμος τῆς Τουρκίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατὰ τῆς Ῥωσ-
σίας.
- 1859 Πόλεμος τῆς Σαρδηνίας καὶ Γαλλίας κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἥτις πα-
χωρεῖ εἰς τὴν πρώτην τὴν Λομβαρδίαν μέχρι τοῦ Μιγκίου.
- 1860 Ἡ Γαλλία λαμβάνει παρὰ τῆς Σαρδηνίας τὴν Σαβοῦδιαν καὶ τὴν
Νίκαιαν.
- 1861 Γουλιέλμος ὁ Α', βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας.
- Βίκτωρ Εὐμανουήλ ὁ Β', τῆς Σαρδηνίας, λαμβάνει τὸν τίτλον βασι-
λέως τῆς Ἰταλίας.
- 65 Πόλεμος ἐν ταῖς Ἰνωμέναις πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς
μεταξὺ Ἑνωτικῶν καὶ Ἀνενωτικῶν καὶ ἡττα τῶν δευτέρων.
- + 1862 Ἐκδόσις τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος "Ὁθωνος.
- 1863 Ἐκλογή τοῦ πρίγκηπος τῆς Δανίας Γεωργίου Α', ὡς βασιλέως τῆς
Ἑλλάδος· ἔγκρισις αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου ὑπὸ τῶν προστατίδων τῆς
Ἑλλάδος δυνάμεων (Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ῥωσσίας) καὶ προσέ-
τησις τῶν Ἰονίων νήσων αὐθορμήτῃ παραχωρήσει τῆς Ἀγγλίας
εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος.
- 1864 Πόλεμος τῆς Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας κατὰ τῆς Δανίας, ἥτις παρ-
χωρεῖ εἰς τὰς πρώτας διὰ τῆς ἐν Πιέννη εἰρήνης τὰ δουκὰτα Σλεσβούργου
Ὀλστεϊνον καὶ Αουεμβούργον.
- Τὸ Μεξικὸν Αὐτοκρατορία.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Σελ. 92. στίχ. 9. Μετριοβούργου, καθὼς καὶ ὅπου ἄλλοι ἀπνυνᾶται.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

Ἐκ τῆς ἐνδεκάτης ἐκδόσεως τῆς ἱστορίας

τοῦ Καθηγητοῦ

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ ΠΥΤΣΙΟΥ

καὶ

ΔΙΑΣΚΕΥΑΣΘΕΙΣΑ

Πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων

ΥΠΟ

Γ. Α. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίου,

ἀποτελοῦσα τὸ

ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΤΕΥΧΟΣ

ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

(ὡς πρόλογον τοῦ πρώτου τεύχους).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

(Ὁδὸς Ἀδριανοῦ ἀριθ. 214).

—
1866.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

«Καλλίστην παιδείαν ἡγητέον πρὸς ἀληθινὸν βίον τῆς πραγματικῆς ἱστορίας παραγινομένην ἐμπειρίαν· μόνον αὕτη χωρὶς βλάβης ἐπὶ παντὸς καιροῦ καὶ περιστάσεως ἀληθινὸς ἀποτελεῖ τοῦ βελτίονος.» Πολύβ. βιβλ. Α' §

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. (*)

§. 1. Δύο φυλῆς, ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς, ἐπορεύθησαν πρὸς Δ., αἱ δὲ ἄλλαι (Ἰράνιοι ἢ Ἀριανοί, Ἰνδοί, Μῆδοι καὶ Πέρσαι) κατόκησαν τὴν ἐνδοτέρω Ἀσίαν. Ἐκ τῶν δύο πρώτων ἡ μὲν μία ἀποτελεῖ τὸν κορμὸν τῶν λαῶν τῆς Βορείας Εὐρώπης, ὑποδιαιρουμένη εἰς Κέλτας, Γερμανοὺς καὶ Σλαῦους, ἡ δὲ ἄλλη, ἥτις ἐπίσης διεκλαδώθη ὕστερον, κατόκησε τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ φαίνεται ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπετέλει ἓνα μόνον λαὸν (τοὺς Πελασγοὺς), ὅστις ὕστερον ἐχωρίσθη εἰς Ἑλλήνας καὶ Ἰταλοὺς. Τῶν λαῶν τούτων ἡ πρῶτη ἐνότης τεκμηριούται ἐκ τῆς στενῆς συγγενείας τῶν γλωσσῶν (Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς), ἃς ἐλάλουν. Οἱ Ἑλληνες ὡς θέλομεν ἰδεῖ κατωτέρω ἀναφαίνονται ὑποδιηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλὰς, Ἰῶνας, Δωριεῖς, Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὺς.

Οἱ Πελασγοὶ δὲν ἦσαν νομαδικὸς, ποιμενικὸς ἢ κυνηγετικὸς λαὸς, ἀλλὰ γεωργικὸς, ἔχων μονίμους κατοικίας ἱερὸν δὲ πόλεις εἰς εὐφορὰ κακανοπέδια (ὅσον τὸ Ἄργος, ἡ Τίρυνς, ὁ Ὀρχομενὸς) μετὰ ὀχυρῶν ἀκροπόλεων καὶ τειχῶν, τὰ ὅποια ὡς εἶπεν κατεσκευασμένα ὑπὸ Κυκλώπων διὰ τὸ μέγεθος τῶν λίθων ἀνομάσθησαν κυκλώπεια.

Ἡ μνήμη τῶν ὅσα ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑλλὰς ὀφείλει εἰς τὴν Ἀνατολὴν διετηρήθη κυρίως εἰς τοὺς περὶ μεταναστάσεων ἐξ Ἀ-

(*) Περὶ τῆς Γεωγραφικῆς τῆς Ἑλλάδος ἰδὲ τινας πρῶτον Βιβλίον Β. §. 66—74.

σίας καὶ Αἰγύπτου μύθους. Οὕτως ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κάδμου προσωποποιεῖται ἡ ἐπὶ τῆς ἐκπολιτίσεως τῆς Ἑλλάδος φωνικὴ ἐπιβρόη, παριστανομένη διὰ τοῦ μύθου τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπασθείσης καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀναζητηθείσης ἀδελφῆς του Εὐρώπης· κατὰ δὲ τὴν περιπλάνησίν του ταύτην ὁ Κάδμος θεμελιολογεῖται, τὰς ὁποίας προοικίζει μὲ πάσας τὰς τέχνας τοῦ τε πολεμικοῦ καὶ τῆς εἰρήνης. Ἡ δὲ ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπιβρόη ἀναφαίνεται ἀργότερον (ἀπὸ τοῦ ζ' αἰῶνος π. μ.) ὅτε οἱ Ἕλληνες ἦλθον εἰς στενὴν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαφὴν καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν ἱερέων αὐτῶν τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς κατάγεται ἐξ Αἰγύπτου· ἔκτοτε δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἑγχώριοι βασιλεῖς Κέκροψ καὶ Δαναὸς ἔρχισαν νὰ θεωρῶνται ὅτι μετέδωκαν τὸν Αἰγυπτιακὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐντεῦθεν ἐμορφώθησαν οἱ περὶ μεταναστώσεως αὐτῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὸ Ἄργος μῦθοι.

Αἱ ἀρχαιόταται Ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι.

§ 2. α) Ἐπὶ τῆς Κρήτης. Ἡ κατὰ θάλασσαν μετὰ τῶν νήσων καὶ παραλίων ἐπιμιξία, μὲ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία, κατήντησε ταχέως ἀγρία πειρατεία· διότι ἰδιοὺς Ἕλληνες τῶν Ἀσιατικῶν παραλίων ἀναμεμιγμένοι μετὰ Φοινίκων, Κάρων καλούμενοι, ἐδῆσαν τὰ ΒΑ. παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης, καθὼς οἱ Νορμανδοὶ τὸν μεσαιῶνα τὰ τὰ ΒΑ. Εὐρώπης. Κατὰ τῆς πειρατείας ταύτης αἱ ἐπὶ μεγάλῃ ἐκτάσει διεσκορπισμέναι νῆσοι, μὴ δυνάμεναι ἀπὸ κοινοῦ ν' ἀντιτάξωσιν ἰσχυρὰν δύναμιν, ἐπὶ πολὺν χρόνον κατεπιέζοντο διὰ τῆς νῆς. Καταστάντος ὅμως κατὰ τὸν μῦθον τοῦ βασιλέως τῆς Κρήτης Νίνωος ναυτικοῦ, ἔρχισαν τὰ παράλια νὰ γίνωνται πλεονεκτήματα· διότι οὗτος, εἴτε ἐκδιώξας τοὺς Κάρους, εἴτε ἀναγκάσας αὐτοὺς νὰ τραπῶσιν εἰς εἰρηνικὰ ἔργα, ἱδρύσας τὸ πρῶτον τακτικῶς ὁργανισμένον Ἑλληνικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ταχέως ἐξέτεινε τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ τῶν Κυκλάδων, πρὸς Β. μετὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ πρὸς Δ. μέχρι τῆς Σικελίας. Οὕτως τὸ νησιωτικὸν καὶ θαλάσσιον τῆς Κρήτης κράτος ἔδωκε τὴν πρῶτην ὠθησιν εἰς ἐντελέστερον πολιτισμὸν καὶ μετὰ τοῦ ὀνόματος

τος τοῦ Μίνως, ὅστις παρίσταται μᾶλλον ὡς ἀντιπροσώπων εἰς
ὁλοκλήρου ἐποχῆς ἐκπολιτίσεως ἢ ἱστορικὸν πρόσωπον, συνδέον-
ται καὶ πολλαὶ κοινωνικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ διατάξεις. Οὐχὶ δὲ
μετὰ πολὺ ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται καὶ ἄλλα κράτη ἐπίτε
τῆς Ἀσιατικῆς καὶ Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου.

β) Ἐπὶ μὲν τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἑλλάδος Ἰδοῦ-
θη τὸ βασίλειον τῶν Ἀργεῶν μετ' αὐτοῦσαν Ἴλιον ἢ Τροίαν,
ἐκτεινόμενον ἐπὶ τῆς πρὸς Β. χερσονήσου τῆς μετὰ τὸν Αἰγαίου
πελάγους, Ἑλλησπόντου καὶ Προποντίδος· ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς Ν.
εὐλιμένου καὶ ὑπὸ πολλῶν νήσων περικυκλουμένης χερσονήσου
Ἰδρῦθη τὸ βασίλειον τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες διεκρίνοντο εἰς τὰς
τέχνας, ὡς ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τοῦ πρώτου ἐν Πατάρσις κα-
τασκευασθέντος μεγάλου ναοῦ τοῦ Παταρείως· Ἀπόλλωνος καὶ
ἐκ τῶν πλησίων μακρῶν τειχῶν ἀνευρεθέντων τάφων τῶν πλου-
σίως κεκοσμημένων δι' ἀναγλύφων καὶ χρωματισμῶν, ὧν ἡ ἐπο-
χὴ δὲν δύναται ἔτι νὰ ὁρισθῇ.

γ) Εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἑλλάδα ἀναφαίνονται κατὰ πρῶ-
τον παρὰ τὸν Παγασσητικὸν κόλπον ὡς χωριστὴ φυλὴ οἱ Μυ-
ναῖαι, Αἰολικῆς καταγωγῆς, ἐκταθέντες καὶ κατὰ γῆν καὶ
κατὰ θάλασσαν· οὗτοι δηλ. ἐκ Θεσσαλίας μετέβησαν κατὰ ξηρὰν
πρὸς Μ. καὶ κατόκησαν τὴν μετὰ ταῦτα Βοιωτίαν, ἐνθα ἀνοί-
ξαντες τοὺς ὑπογίους ὁχετοὺς τῆς Κορινθίου λίμνης, εἰς τὴν
χύνεται ὁ Κηρισὸς, μετέβαλον τὴν ἐλῶδη χώραν εἰς γόνιμον
καὶ πολιτισμένην καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν Ὀρχομενόν, ἥτις εἴ-
νε ἡ ἀρχαιοτάτη ὠχυρωμένη καθέδρα Ἑλλήνων ἡγεμόνων.

Δευτέρα πολιτεία ἐν Βοιωτίᾳ (ἐπίσης παρὰ λίμνην) Ἰδρῦθη
ἐν Θήβαις καὶ τὸ ἡγεμονεῦον αὐτῆς γένος εἰλκε τὴν καταγωγὴν
ἀπὸ Κᾶδμου. Ἡ δὲ παρακμὴ τῆς πολιτείας ταύτης ἕνεκα τῶν
ἀνομημάτων τῶν ἡγεμόνων τῆς ἔδωκε τὴν ὕλην εἰς τὴν ὑπὸ
τῶν Ἀττικῶν τραγικῶν διασκευασθεῖσαν παρὰ τοῦ Οἰδί-
ποδος (περὶ ἧς ἰδὲ κατωτέρω).

Οὐδαμοῦ ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον περιορισμένης ἐκτάσεως Ἰδρῦ-
θησαν τοσαῦται παρ' ἀλλήλας πολιτεῖαι, ὅσαι ἐν Ἀργαλίδι,
τῆς ὁποίας ἡ προτέρα ἀνάπτυξις διὰ τῆς εἰς αὐτὴν καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν μεταναστάσεως ἀποδίδεται εἰς τὸν Δα-

ναύτ. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ ἀρχαίου Ἀργους καὶ πέραν τοῦ Ἰν-
χου ἐθεμελίωσεν ὁ Δαναΐδης Περσεύς (1) ἡγεμονικὸν οἶκον ἐν
Τίρυνθι καὶ ἔκτισε τὰς Μυκήνας, αἵτινες ὑπὸ τὸν δευτέρον
υἱὸν αὐτοῦ (Ἡλεκτρώνα) κατέστησαν ἴδιον βασιλείον. Ὁ Ἀμφι-
τρώων νυμφευθεὶς τὴν Ἀλκμήνην ἔλαβε μὲν καὶ τὸ βασιλείον
τῶν Μυκηναίων, ἐδιώχθη ὅμως αὐτόθεν ὑπὸ τοῦ Σθενέλου. Τοῦ-
του δ' ὁ υἱὸς Εὐρυσθεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ὁ
Ἀμφιτρώων ἔφυγεν εἰς τὰς Θήβας, διότι ἐφόνευσε τὸν θεῖον αὐ-
τοῦ Ἡλεκτρώνα. Τὴν χηρεούσαν ἀρχὴν κατέλαβε τὸ ἐξ Ἀσίας
(Λυδίας) μεταναστάν ἡγεμονικὸν γένος τῶν Πελοπιδῶν (2),
βοηθούμενον ὑπὸ Ἀχαιῶν (ἐκ τῆς Φθιώτιδος). Ἐπειδὴ δὲ καὶ
(1) Περσεὺς υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Δανάης νυμφεύεται τὴν Ἀνδρομέδα

Ἀλκαῖος βασιλ. τῆς Τίρυνθος. Ἡλεκτρώων βασιλ. τῶν Μυκηναίων. Σθενέλος

Ἀμφιτρώων συζευγνύμενος τὴν Ἀλκμήνην λαμβάνει καὶ τὰς
Μυκήνας

Ἡρακλῆς

Ἰλλος

Τῆμενος, Κρεσφόντης, Ἀριστόδημος

Προκλῆς. Εὐρυσθένης

(2)

Τάνταλος

Πέλοψ.

Ἀτρεὺς

Θυέστης

Ἀγαμέμνων. Μενέλαος
νυμφ. τὴν Κλυ- νυμφεύεται
ταιμνήστραν τὴν Ἑλένην

Λύγισθος

Ἰφιγένεια. Ἡλέκτρα. Ἑρμιόνη

Ὀρέστης

εἰς τὸ Ἄργος μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἑπιγόων (ἰδὲ ἐν σελ. 9) οἱ τρεῖς ἀπὸ κοινοῦ βασιλεύοντες κλάδοι ἐξέλιπον ἢ μετηνάστευσαν, ὁ Ἀγαμέμνων ἦν ὡς πᾶσαν τὴν Ἀργολίδα ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀτρειδῶν, ἥτις ταχέως ἐξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς Δακωνικῆς (διὰ τοῦ Μενελάου) καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος τῆς Μεσσηνίας.

Ἡρωικοὶ χρόνοι.

§. 3. Πάντων δὲ τῶν ἐν Ἑλλάδι λαῶν τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἐπισημότερος εἶνε ὁ τῶν Ἀχαιῶν, ὅστις κατέχει εἰς τὰ ΝΑ τῆς Θεσσαλίας τὴν ἐφ' ἑκατέρᾳ τῶν κλιτύας τῆς Ὀθρυος φθίαν καὶ τὰς ἐπὶ τῆς Πελοποννήτου χώρας τῆς Δακωνικῆς καὶ Ἀργολίδος· διὰ δὲ τὴν ἐπισημότητά του πολλὰς τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐμφαίνει πάντας τοὺς Ἑλλήνας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων· αἱ δὲ ἄλλαι φυλαὶ, ὧν οἱ ἐν τῇ μέσῃ Θεσσαλίᾳ Βοιωτοὶ κατέστησαν ἐπίσημοι κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους διὰ τῶν τολημῶν θαλασσοποριῶν τῶν παρὰ τὸν Παγασσητικὸν κόλπον, τῆς Ἰωλκοῦ καὶ τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ Μινυῶν, περιελήφθησαν ὕστερον ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα τῶν Αἰολέων. Αἱ δὲ φυλαὶ τῶν Δωριέων καὶ Ἰώνων μόνον μετὰ τὴν μετανάστασιν τῶν Δωριέων ἤρχισαν νὰ καθίστανται ἐπίσημοι· τούτων δὲ οἱ μὲν Ἰωνες κατέχουν τὰ Β. παράλια τῆς Πελοποννήσου, τὸν Ἰσθμὸν, τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν, οἱ δὲ Δωριεῖς, ὅντες τότε μικροὶ μὲν, ἀλλ' ἐμπειροπόλεμοι λαοί, κατέχουν τὰ ὄρη τῆς Β. Θεσσαλίας. Ἀργότερον δὲ, ὅτε μετὰ τὴν μετανάστασιν τῶν Δωριέων ἐσυστήθησαν διάφοροι πολιτεῖαι καὶ ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος διὰ τῶν ἀμφικτυονίων, κτλ., ἐγενήθη μυθικὴ γενεαλογία πάντων τῶν Ἑλλήνων ὡς καταγομένων ἀπὸ Δευκαλίωνος, υἱοῦ τοῦ ἡμιθέου Προμηθεῶς, καὶ Ἰδρυτοῦ τοῦ ἐν Δωδώνῃ ἱεροῦ. Οὗτος διασώθεις ἐντὸς λάσκακος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Πύρρας ἀπὸ τὸν ἐπ' αὐτοῦ συμβάντα πρὸς ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατακλισμὸν, παρήγαγεν ἔπειτα τὸ ἀνθρώπινον γένος, μεταμορφωθέντων εἰς ἀνθρώπους τῶν ὑπ' αὐτοῦ ῥιφθέντων λίθων καὶ οὕτως ἐγένετο ὁ ἀρχηγέτης πᾶσιν τῶν Ἑλ. φυλῶν, τῶν

ὁποῖων τὰ ὀνόματα παρελήφθησαν ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ (1). Ἐκ τοῦ Ἑλλήνος ἐγεννήθησαν ὁ Αἰόλος, ὁ Δῶρος καὶ ὁ Εὐόθοις, ὅστις διωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ βασιλείως τῆς Ἀττικῆς Ἐρεχθέως, ἀπυγόνου τοῦ Κέκροπος, καὶ λαβὼν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐρεχθέως Κρέουσσαν ἐγέννησε τὸν Ἴωνα καὶ Ἀχαιοίον.

Κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους τῶν Ἑλλήνων ἴσχυε τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ μόνον κατὰ κειρὸς ἀναφαίνονται προστάται τῶν ἀδυνάτων, ἥρωες καλούμενοι, οἵτινες καὶ αὐτοὶ πολλὰκις κλίνουσιν εἰς τὴν ἀρπαγὴν. Οἱ ἥρωες οὗτοι, ἐξοχοὶ κατὰ τε τὴν ῥώμην, τὸ κάλλος καὶ τὴν δόξαν, κατὰγονται ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐχρησίμευσαν ὡς ὕλη τῆς ἐπικῆς καὶ δραματικῆς ποιήσεως τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων, καθ' οὓς καὶ ἡ ἀρχικὴ αὕτη ὕλη μετεμορφώθη πολυτρόπως. Ἐπισημότεροι τῶν Πρώων ταύτων εἶνε (ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαναοῦ) ὁ Περσεὺς καὶ ὁ δασημότατος πάντων Ἡρακλῆς, παρὶ οὗ ἰδὲ ἐν σελ. 416 τοῦ πρώτου τεύχους.

Ἐπισημότερος δὲ μετὰ ταῦτον εἶνε ὁ Θησεύς ὁ υἱὸς τοῦ Αἰγέως, ὅστις, γεννηθεὶς ἐν Τροϊζῇ καὶ διαδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Ἀθηνῶν, ἐξωρίσθη ἐπὶ πέλους εἰς Σκύρον καὶ κατεκρημνίσθη αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Λυκομήδους. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀνακομισθέντων τῶν λειψάνων αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κεῖμωνος, ἰδρύθη τὸ ὑπ' αὐτοῦ παρωνυμούμενον ἥρωον Θησεῖον, ἄστυον τῶν δούλων, εἰς ὃ ἐωρτάζοντο εἰς τιμὴν αὐτοῦ τὰ Θησεῖα (πλεῖονα ἰδὲ ἐν σελ. 417 τοῦ πρώτου τεύχους). Ἡ δὲ Ἀττικὴ παράδοσις συνδίδει τὸν Θησεῖα μετὰ τοῦ φοβεροῦ πολέμου, τοῦ ὁποῦ θεάτρον κατὰ τὰ μέσα τοῦ γ' αἰῶνος ὑπῆρξαν αἱ Θῆβαι. Καθ' ὃν δηλ. χρόνον ὁ Θησεύς ἐτακτοποιήσας τὰ τῶν Ἀθηνῶν, αἱ γειτονικαὶ Θῆβαι ἐσπαράχθησαν ὑπὸ τοῦ

(1)

Προμηθεὺς

Δουκαλίων Πύρρα σύζυγος αὐτοῦ

Ἑλλήν, Ἀμφικτύων

Αἰόλος, Δῶρος, Εὐόθοις

Ἴων, Ἀχαιοίς.

ἔξης φοβεροῦ συμβεβηκότος. Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Ἀδίας, δι-
σέγγονος τοῦ Κάδμου, μαθὼν ὑπὸ τοῦ χρητήμου ὅτι ὁ ἐκ τῆς Ἰο-
κάτης γεννηθεὶς υἱὸς αὐτοῦ ἐμελλεν ἀπράξῃ τὰ φρικωδέστατα ἀνο-
σιουργήματα, παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τινὰ τῶν ποιμένων του ἐπὶ
ὀλέθρῳ. Οὗτος τρέψας αὐτὸν ἐκ τῶν ποδῶν τὸν ἐκρέμασεν ἀπὸ
τινος δένδρου ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος. Ὁ Οἰδῖπους ὁμῶς σωθεὶς, ἀνε-
τρέφη ὑπὸ τοῦ βασιλεῖος τῆς Κορίνθου Πολύδου καὶ ἐν ἀγνοίᾳ δια-
τελὼν ἐφάνευσεν εἰς ἔριδα τὸν πατέρα αὐτοῦ, ὃν ἀπῆντησε καθ'
ὁδὸν ἐρχόμενος εἰς Δελφούς. Νυμφευθεὶς δὲ ὡσαύτως ἐν ἀγνοίᾳ τὴν
ἰδίαν αὐτοῦ μητέρα Ἰοκάστην μετὰ τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος
τῆς Σφιγγὸς κατέστη βασιλεὺς τῶν Θηβῶν. Μαθὼν ὁμῶς μετὰ
ταῦτα τὴν διπλῆν αὐτοῦ ἀνομίαν, ἐξώρυξεν ὁ ἴδιος τοὺς ὀφθαλ-
μούς του καὶ καταρκοθεὶς τοὺς υἱοὺς καὶ συγγρόνους ἀδελφοὺς
αὐτοῦ περιπλανᾶται ἀγόμενος ὑπὸ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀντιγό-
νης ὡς ἐπαίτης, μεχρὶ τοῦ, ἐλθὼν εἰς τὸν Κολωνὸν τῆς Ἀττι-
κῆς, ἐκάθησεν εἰς τὸν βωρὸν τῶν Εὐμενίδων καὶ ξενισθεὶς ὑπὸ
τοῦ Θησέως ἐτελεύτησε μετ' ὀλίγον· ἡ δ' Ἰοκάστη ἀπηγχόρυσεν
ἑαυτήν. Οἱ δίδυμοι δὲ υἱοὶ αὐτοῦ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης
περιήλθον εἰς ἔριδας περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν εἶχον πρότερον συμ-
φωνήσας νὰ κατέχωσιν ἐναλλάξ. Ἄλλ' ἀποκλεισθεὶς τοῦ θρό-
νου ὁ Πολυνείκης ἐκίνησε τὴν κατὰ τῶν Θηβῶν ἐκστρατείαν
τῶν ἐπτὰ ἡρώων (Ἀδράστου, Πολυνείκους, Τυδείως, Ἀμφιαράου,
Καπάνεως, Ἰππομέδοντος καὶ Παρθενοπαίου). Ἄν δὲ καὶ τὰ
δοθέντα ὑπὸ τοῦ Διὸς σημεῖα κατὰ τὰς θυσίας ἦσαν ἐναντία,
οὐχ ἦττον οὗτοι ἐπεχείρησαν τὴν κατὰ τῆς πόλεως ἐξοδον, δια-
μοιρασθέντες κατὰ τὰς ἐπτὰ πόλεις αὐτῆς. Οἱ δύο ἀδελφοὶ μο-
νόμαχῆσαντες ἐφονεύθησαν, οἱ πολιορκοῦντες ἡγεμόνες ἔπασον
πάντες πλὴν τοῦ Ἀδράστου, διαφυγόντος τὸν θάνατον ἐκ τῆς
ταχύτητος τοῦ ἵππου του, καὶ ὁ Κρέων, ἀδελφὸς τῆς Ἰοκά-
στης, ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνηλίκου ἔτι υἱοῦ τοῦ Ἐτεο-
κλέους Λαοδάμαντος.

Μετὰ δέκα δὲ ἔτη οἱ υἱοὶ τῶν πετόντων ἡρώων (ἐπίγονοι),
ἵνα ἐκδικήσωσι τὸν θάνατον τῶν πατέρων των, πολιορκήσαν-
τες ἐκ νέου τὰς Θήβας καὶ κυριεύσαντες αὐτάς, τὰς παρέδω-
καν εἰς τὸν Θέρσανδρον, υἱὸν τοῦ Πολυνείκους.

Ἐνῷ δὲ ὁ κατὰ τῶν Θηβῶν πόλεμος ἤχθη μόνον ὑπὸ τινῶν ἡρώων τῆς Πελοποννήσου ἐναντίον Ἑλληνικῆς πόλεως, οἱ ἐπόμενοι ἐγένοντο ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Πρῶτος τούτων, γένόμενος κατὰ τὴν μυθικὴν χρονολογίαν πρὸ τοῦ Θηβαϊκοῦ πολέμου (περὶ τὰ 1263 ἢ 1250), ἦτον ὁ Ἀργοναυτικός. Ἀθάμας δηλ. ὁ βασιλεὺς τῶν Μινυῶν, ἀποβαλὼν τὴν πρώτην σύζυγον αὐτοῦ Νεφέλην, ἐνυμφεύθη Ἰνώ τὴν θυγατέρα τοῦ Κάδμου, ἣτις παρεκίνησε τὸν σύζυγον αὐτῆς νὰ θυσιάσῃ εἰς τοὺς θεοὺς τὰ δύο ἐκ τοῦ πρώτου γάμου τέκνα αὐτοῦ, τὸν Φρίξον καὶ τὴν Ἑλλην. Ἡ ἀποβληθεῖσα ὅμως μήτηρ αὐτῶν ἔσωσε ταῦτα, δοῦσα αὐτοῖς χρυσόμαλλον κριὸν, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐφυγον· ἀλλ' ἡ μὲν Ἑλλη ἐπνίγη εἰς τὰ κύματα τοῦ ἐξ αὐτῆς ἔκτοτε κλυθέντος Ἑλλησπόντου, ὁ δὲ Φρίξος ἤλθεν εἰς τὴν Αἴαν (Κολχίδα), ἐνθα ἐθυσίασε τὸν κριὸν καὶ τὸ χρυσοῦν δέρας αὐτοῦ (σύμβολον εὐλογίας καὶ ἀφθονίας) ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλεῖα Λιήτην, ὅστις ἀφιερῶσας αὐτὸ εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἄρεως, τὸ ἐφύλαττε διὰ δράκοντος καὶ δύο πυριπνῶν ταύρων.

Ὅτε δ' ὁ Ἰάσων, βασιλόπαις τῆς ἐν Θησσαλίᾳ Ἰωλκοῦ, ἀπῆγει παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ κηδεμόνος αὐτοῦ Πελίου τὴν ἀπόδοσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀνηκούσης ἀρχῆς τῶν Μινυῶν, οὗτος ἔθηκεν ὡς ὅρον τῆς ἀποδόσεως τὴν ὑφαίρεσιν τοῦ ἐν Αἴᾳ χρυσοῦ δέρας. Οὕτως ὁ Ἰάσων μετὰ τῶν περιφημοτάτων ἡρώων τῆς ἐποχῆς του, οἷον τοῦ Ἡρακλέους, Θησέως καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ Πειρίθου, τοῦ Κάστορος καὶ Πολυδεύκου, τοῦ αἰδοῦ Ὀρφέως καὶ τῶν πατέρων τῶν πρὸ τοῦ Ἰλίου πολεμησάντων ἡρώων, τοῦ Πηλέως, Τελαμῶνος, Οἰλέως, Νηλέως καὶ Μενoitίου, ἐπεχείρησε τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς καὶ προσορμισθεὶς μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς τὴν Αἴαν ἐξπλήρωσεν (ὡς ὁ Θησεὺς ἐν Κρήτῃ βοηθεῖα τῆς Ἀριάδνης) πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἐπιβληθέντα βοηθεῖα τῆς Μηδείας, θυγατρὸς τοῦ Λιήτου, ἣν καὶ ἀπῆγαγεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτε δ' ὁ πατὴρ κατεδίωξεν αὐτοῦς, ἡ Μηδεία φονεύσασα καὶ διαμελίσασα τὸν μικρότερον αὐτῆς ἀδελφὸν Ἀψυρτον, δυνεῖχε συμπαραλάβει, ἐρρίπτε τὰ μέλη αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα ἀνγκάζῃ τὸν διώκοντα πατέρα Λιήτην νὰ βραδυπορῇ, συλλέγων τὰ μέλη τοῦ υἱοῦ του.

Ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος (1194-1184 :). Ἡ ἰδιαίτερα ἔχθρα μεταξὺ τῶν Τρώων βασιλέων καὶ τῶν Πελοπιδῶν, ἥτις προήρ-
χeto ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Πέλοψ ἠναγκάσθη ποτὲ ὑπὸ τοῦ Τρωὸς βα-
σιλέως Δαρδάνου νὰ μεταναστεύσῃ, ἐξερράγη, ὅτε Πάρις ὁ υἱὸς
τοῦ Τρωὸς βασιλέως Πριάμου ἤρπασεν ἐκ τῆς Σπάρτης τὴν Ἑ-
λένην σύζυγον τοῦ βασιλέως Μενελάου (ἐγγόνου τοῦ Πέλοπος)
μετὰ πολλῶν θησαυρῶν. Ὁ Μενέλαος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀ-
γαμέμνων, ὁ δυνατὸς βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν, παρεκίνησαν τοὺς
πλείστους Ἕλληνας ἡγεμόνας νὰ ἐπιχειρήσῃσι κοινὴν ἐκστρα-
τείαν κατὰ τῆς Τροίας. Ὅτε δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος (ἐκ 1186
ὡς λέγεται πλοίων) συνήχθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Αὐλίδος, ἡ Ἀρ-
τεμις, παρωργισμένη κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος διὰ τὸν φόνον
ἐλάφου τινὸς αὐτῆς, ἐπεμψε νηνεμίαν εἰς τὰ πλοῖα, μεχρικοῦ
κατὰ συμβουλήν τοῦ Κάλχαντος ὁ Ἀγαμέμνων προσήνεγκεν εἰς
θυσίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰφιγένειαν ταύτην ὅμως ἡ θεὰ, ἀν-
τικαταστήσασα δι' ἐλάφου, ἀπήγαγεν ἐν νεφέλῃ εἰς τὴν Ταυρί-
δα. Ἀπὸ δὲ ἐπεισὼν ἐκατέρωθεν οἱ ἀνδρείοτάτοι, οἷον ὁ πρῶ-
τος στρατηγὸς τῶν Τρώων Ἔκτωρ, φονευθεῖς ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως,
οὗτος δὲ διὰ βέλους ἐκτοξευθέντος μὲν ὑπὸ τοῦ Πάριδος, κατευ-
θυνθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ δέκατον ἔτος τοῦ πολέμου
ἡ πανουργία τοῦ Ὀδυσσεὺς ἤνεγκε τὸν πόλεμον εἰς πέρας.
Ὀδυσσεὺς δηλ. μετὰ τοῦ Διομήδους ἐκλεψάν ἐκ τῆς πόλεως τὸ
καλούμενον Παλλάδιον καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ πρώτου κατε-
σκευάσθη ξύλινος ἵππος (δούρειος), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἤχθη αὐτὸς
καὶ ἄλλοι Ἕλληνες εἰς τὴν πόλιν ὑπ' αὐτῶν τῶν Τρώων. Ὅτε
δὲ τὴν νύκτα ἐξῆλθον ἐξ αὐτοῦ οἱ ἥρωες καὶ ἐκάλεσαν ἐντὸς
τῶν πυλῶν τὸν κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ἀποχωρήσαντα φρα-
τὸν, ἡ πόλις μετετράπη εἰς σποδὸν καὶ κονιορτόν. Ὁ γέ-
ρων Πριάμος ἐφανεύθη ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς ὑπὸ τοῦ Νεο-
πτολέμου, υἱοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, τινὲς τῶν Τρώων ἐσώθησαν
φύγοντες, ἐν οἷς καὶ ὁ Δίνειας, ὅστις ἔφερε ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν
πατέρα αὐτοῦ Ἀγχίσην διὰ μέσου τῶν φλογῶν, αἱ πλείστοι ὅμως
ἐξηνδραποδίσθησαν.

Τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ᾄδει διὰ τῶν ᾠθα-
νῶτων αὐτοῦ ἑπὶν ὁ πρῶτος ποιητὴς τοῦ κόσμου Ὁμήρος. Καὶ ἐν

μὲν τῇ Ἰλίου ἀδὲ ἐξομνούνται οἱ κατὰ τὴν πολιτείαν τοῦ Ἰλίου ἀγῶνες τῶν ἡρώων, ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐα αἱ κατὰ τὸν νόστον περιπέτειαι μὲν τοῦ Ὀδυσσεύος.

Μεταναστάσεις Ἑλληνικῶν φυλῶν.

§. 4. Πολλαὶ τῶν ἀρχαιοτάτων πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος ἐνωρεῖς κατεστράφησαν ἐκ τῶν πολλῶν μεταναστάσεων Ἑλληνικῶν φυλῶν, τῶν ὁποίων συνέπεια ἦτον ἡ ἐντελής σχεδὸν μεταρρύθμισις τῆς δικιρέσεως τῆς χώρας.

α) *Μετανάστασις τῶν Θεσσαλῶν καὶ Βοιωτῶν.* Ἡ ἀφορμὴ τῶν μεταναστάσεων τούτων ἐδόθη ἐκ τῆς Ἡπείρου, τῆς ὁποίας ἰδίως οἱ ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι, Γραικοί, ἐκαλλιέργησαν καὶ ἔδωκαν ἐθνικὴν σημασίαν εἰς τὰ πανάρχαια ἱερὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ (τὸ ἐν Δωδώνῃ μαντεῖον τοῦ Πελασγικοῦ Διός). Ἐκ ταύτης τῆς ἐξισίως ἀρδευομένης καὶ ἐντεθῆναι πυκνὰ κατοικοῦμένης λειμώδους χώρας ματηνάστευσαν οἱ Θεσσαλοὶ εἰς τὴν καλλὰδα τοῦ Πενειοῦ, τῆς ὁποίας οἱ πλεῖστοι τῶν πρότερον κατοίκων ὑπετάγησαν, καὶ μόνον ὀλίγοι αὐτῶν μετέβησαν πρὸς Ν, ἐνθα ἀπαντήσαντες ὅμοιον πρὸς τὸ ἐγκατελειφθὲν βαθύπεδον τῆς πατρίδος τῶν (τὸ τῆς Κωπαΐδος) κατόκησαν καὶ ἔλαβον ἐκ τῆς νέας κατοικίας τῶν τὸ ὄνομα Βοιωτοί. Τὰ δ' αὐτόθι ὑπάρχοντα ἀρχαιότερα βασίλεια τῶν Καδρείων, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις εἶχε κατεστραφῇ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἐπιγόνων καὶ τῶν Μινυῶν ὑπετάγησαν εἰς αὐτούς.

β) *Μετανάστασις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Δωρίδα καὶ τὴν Πελοπόννησον.* Ἡ μετανάστευσις τῶν Θεσσαλῶν ἐκ τῆς ἐν Ἡπείρῳ Θεσπρωτίας εἰς τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομαζομένην χώραν Θεσσαλίαν, ἔθηκεν εἰς κίνησιν ἐκτὸς τῶν Βοιωτῶν καὶ ἄλλας φυλάς, οἷον τοὺς παρὰ τὸν Ὀλύμπου Δωριεῖς, οἵτινες μετανάστεύσαντες ἐπίσης πρὸς Ν. ἀποκατεστάθησαν μετὰ τῆς Οἰτίας καὶ τοῦ Παρνατοῦ καὶ ὑποτάξαντες τοὺς ἀρχαιότερους κατοίκους (Δρύοπας) μετήνεγκον τὸ εἶδος τῶν Θεσσαλικῶν ὁμοσπονδιῶν εἰς τὴν μέσσην Ἑλλάδα διότι οὗτοι μετὰ πασῶν τῶν συγγενῶν φυλῶν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπετέλεσαν ἀμφικτυονίαν, τῆς ὁποίας οἱ Δελφοὶ ἦσαν τὸ κέντρον τοῦ δεσμοῦ, ἔχοντος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν καὶ τὸν αὐτόθι ναόν.

Ἐκ τῆς ὀρεινῆς χώρας τοῦ Παρνασσοῦ νέα στίφη μετηνέστευ-
σαν οὐχὶ μετὰ πολὺ (1104;) πρὸς Ν. Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην,
ἥτις ὑπὸ τῶν ποιητῶν παρίσταται ὡς γενομένη πρὸς πραγμα-
τοποίησιν ἀρχαίων ἀξιόσεων τῶν ἀπογόνων τοῦ ἐκ τῆς Τίρυν-
θος ἐκβληθέντος Ἡρακλείου (ιδεὲ τὸν πίνακα ἐν § 2) μετέσχον
οὐ μόνον οἱ Δωριεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ Αἰτωλοὶ (ὑπὸ τὸν Ὀξυλον).
Ἐκ τῆς Ναυπάκτου διαβάντες τὸν Κορινθιακὸν κόλπον μετέβη-
σαν εἰς τὴν Αἰγιάλειαν (τὴν μετὰ ταῦτα Ἀχαΐαν), ἥτις τότε
κατοικεῖτο ὑπὸ τῶν Ἰώνων. Χωρὶς δὲ νὰ διατρίψωσιν ἐν αὐτῇ,
προβάτες περαιτέρω κατὰ μῆκος τῶν Δ. παραλίων τῆς χερσο-
νήσου, καθυπέταξαν τοὺς Ἐπειοὺς ἐν Ἥλιδι, ἐνθα ἔκει ἀν οἱ
Αἰτωλοὶ· οἱ δὲ Δωριεῖς, προβάτες περαιτέρω εἰς τὰς πρὸς Ν.
καὶ Δ. ὑπὸ ποταμῶν διαβρέομενας πεδιάδας, τοῦ Παμίσου,
Εὐρώτα καὶ Ἰνάχου, κατέκτησαν αὐτὰς βαθυμυδόν· διότι, ἂν
καὶ ἐνίκησαν οἱ Δωριεῖς εἰς τινὰς μάχας, οὐχ' ἦττον ὅμως οἱ
ἀρχαιότεροι κάτοικοι ἀντέτασσαν κατ' αὐτῶν ἀπὸ τῶν κυκλω-
πέων τειχῶν τῶν ἀκροπόλεων των μακρὰν ἀντίστασιν.

Ἡ εἰς τρεῖς στρατοὺς διείρεσις αὐτῶν παρίσταται ὑπὸ τῆς παραδό-
σεως ὡς κλήρωσις τῆς κατακτηθείσης χώρας μεταξὺ τῶν τριῶν ἀδελ-
φῶν Ἡρακλειδῶν, ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Τῆλεμος ἔλαβε τὴν προγονικὴν
χώραν, τὸ Ἄργος, τὰ δὲ τέκνα τοῦ Ἀριστοδήμου, Ἡρακλῆς καὶ Εὐρυ-
σθένης, τὴν Λακωνικὴν, ὁ δὲ Κρεσφόντης τὴν Μεσσηνίαν.

Ἐκ τῶν μετὰ τῶν Πελοπιδῶν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Πελοπόν-
νησον ἐλθόντων Ἀχαιοὶ τινὲς μὲν ὑπετάγησαν, τινὲς δὲ ἐξε-
διώχθησαν, οἱ δ' ἐναπομείναντες κατέλαβον τὴν ὑπὸ Ἰώνων κα-
τοικουμένην βορείαν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἔκτοτε
ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀχαΐα. Αὐτόθεν δὲ οἱ Ἴωνες κατέφυγον πρὸς
τοὺς ἐν τῇ Ἀττικῇ ὁμοφύλους των. Οἱ Δωριεῖς ὁμῶς, παρακο-
λουθήσαντες μετ' ὀλίγον τοὺς Ἀχαιοὺς πρὸς Β, δὲν προσέβαλον
μὲν αὐτοὺς εἰς τὰς νέας κατοικίας των, διαβάτες ὅμως τὸν
Ἰσθμὸν ἠτοιμάζοντο νὰ ἐνώσωσι τὴν ἀρχαίαν βορείαν κατοι-
κίαν αὐτῶν μετὰ τῆς νέας μεσημβρινῆς καὶ οὕτω νὰ μεταβά-
λῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς Δωρικὴν χώραν. Ἀλλὰ μικρὸν μόνον μέ-
ρος τῆς Ἀττικῆς κατῴρωσαν νὰ κατακτιήσωσι, τὴν Μεγαρίδα,
αἱ δὲ Ἀθῆναι ἐτήρησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των διὰ τοῦ κατὰ τὴν

παράδοσιν ἐκουσίου θανάτου τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κόδρου. Οὗτος μαθὼν τὸν εἰς τοὺς Δωριεῖς δοθέντα χρησμόν, ὅτι δηλ. ἐμελλόν γὰ νικήσωσιν, ἐὰν δὲν ἐφόνευον τὸν βασιλέα τῶν πολεμίων των, ἄγνωστος μετέβη εἰς τὸ Δωρικὸν στρατόπεδον. Προσελθόντων δ' αὐτῶ δύο ἀνδρῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων καὶ πυθνυνομένων τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τὸν ἑτερον τῶ δρεπάνῳ ὃ δὲ περιελεημένος, παροξυνθεὶς κατὰ τοῦ Κόδρου καὶ νομίσας ὅτι αὐτὸς εἶνε πτωχός, ἔσυρε τὸ ξίφος καὶ τὸν ἐφόνευσε (1068 ;)

Ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα οἱ Δωριεῖς, ὁρμώμενοι ἐκ τῆς Ἀργολίδος, κατέλαβον καὶ τὸν Φλιοῦντα, τὴν Σικυῶνα καὶ τὴν Κόρινθον, πᾶσαι αἱ παράλια χώραι τῆς Πελοποννήσου ἠλλαξαν τοὺς κατοίκους αὐτῶν καὶ οὕτω τὰ Ν. καὶ Α., ἂν οὐχὶ καθ' ὅλοκληρίαν, κατέστησαν Δωρικά, ἐπὶ δὲ τῶν Δ. οἱ Αἰτωλοὶ ἵδρυσαν νέα κράτη (ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Αἰπειῶν καὶ Πυλίων), τὰ δὲ Β. κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν φυγάδων Ἀχαιῶν. Μόνη δὲ ἡ ὄρεινὴ καὶ δυσπρόσιτος μετοχάλα Ἀρκαδία ἔμεινεν ἀκλόνητος κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην κίνησιν.

γ) Αἱ τρεῖς εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν μεταναστάσεις. Ἀφοῦ ἡ μετανάστασις τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν, ἥτις μετεκίνησε ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῶν Μαλεῶν πάντα τὰ κράτη τῆς στερεᾶς ἐκτὸς τῆς Ἀρκαδίας καὶ τῆς ἐπίσης μεμονωμένης Ἀττικῆς, ἔφθασε μέχρι τῶν νοτιωτάτων μερῶν, ἐστράφη τότε εἰς Α. πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ ὁμοφύλους.

1) Ἐνωρίτερον πάντων φαίνεται ὅτι μετηνάστευσαν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ἐκδιωχθέντων ἡγεμόνων τῶν Ἀχαιῶν (τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος) οἱ Αἰολεῖς ἐκ τῆς Βοιωτίας, ἔνθα συνεικροῦσθησαν αἱ ἐκ Β. καὶ Ν. ἐκδιωχθεῖσαι φυλαί. Ἐντεῦθεν οἱ μετανάσται ἀπέπλευσαν πρὸς τὰ ΒΔ. παράλια τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας, ἔνθα κατόικισαν ἐπὶ τῆς Λέσβου καὶ ἐν Κύμῳ.

2) Ἡ μετανάστασις τῶν Ἰωνῶν εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν ἐγένετο κυρίως ἐκ τῆς Ἀττικῆς· εἰς τὴν μικρὰν δηλ. ταύτην χώραν, ἥτις ἐτήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν της κατὰ τῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐργαζομένων Αἰολέων καὶ κατὰ τῶν ἀπὸ Ν. Δωριέων, εἶχον συνεικροῦσθαι οἱ ἐκ τῆς Ἀχαιᾶς καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος

φυγόντες ἀρχαῖοι Ἴωνες κάτοικοι καὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀττικῇ ἐπελ-
θούσης πολυανθρωπίας, τὰ εὐγενέστερα καὶ ἐπιχειρηματικώτε-
ρα γένη μετηνάστευσαν τινὰ μὲν εἰς τὰς Κυκλάδας, τὰ πλεί-
στα δὲ εἰς τὴν Ἑλλάσσονα Ἀσίαν, ἐνθα ταχέως ὑπερέβησαν
πάντας τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυ-
ξιν. Αὐτόθι ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Μυκάλης κατέστη ὁ ναὸς
τοῦ Ποσειδῶνος ἡ ἑδρα Ἰωνικῆς ἀμφικτυονίας (Πανιώνιον).

3) Καὶ οἱ Δωριεῖς, οἵτινες διὰ τῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσ-
βολῆς αὐτῶν ἠνάγκασαν τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ Ἴωνας νὰ μετανα-
στεύσωσι πέραν τῆς θαλάσσης, ἠκολούθησαν τὴν γενικὴν ῥαπὴν
καὶ ἰδρυσαν ἐπὶ τῆς στερεᾶς καὶ τῶν νήσων τῆς ΝΔ. Ἑλλάσποντος
Ἀσίας συμμαχίαν ἐξ πόλεων (τὴν Δωρικὴν ἐξάπολιν). Ἐπίσης
μετηνάστευσαν ἐξ Ἀργεῶς καὶ Λακωνικῆς πολυἀριθμοὶ Δωριεῖς
εἰς τὴν Κρήτην, ἐνθα δὲν ἰδρυσαν νέα κράτη, ἀλλ' ἐγένοντο
μόνον δεκτοὶ εἰς τὰ ὑπάρχοντα ὡς πολεμισταί.

Αἱ διαφοραὶ αὗται Ἑλληνικαὶ φυλαὶ καὶ μάλιστα οἱ Ἴωνες καὶ Δω-
ριεῖς, αἵτινες ἐν Εὐρώπῃ δὲν εἶχον οὐδεμίαν πρὸς ἀλλήλους ἐμπειρίαν, ἐν
Ἀσίᾳ, ὡς γείτονες, ἤλθον εἰς ποικίλας πρὸς ἀλλήλους σχέσεις καὶ ἰδίως
εἰς τὰ μεθόρια τῶν χωρίων αὐτῶν (ἐν Σμύρνῃ συνελκυνθήσαν εἰς μίαν
κοινότητα).

Μορφὴ τοῦ πολιτεύματος κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους.

§. 5. Ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς ἔπεσι, τὰ ὅποια εἶνε ἡ μόνη πηγὴ
τῶν ἡμετέρων γνώσεων περὶ τοῦ βίου πάντων τῶν Ἑλλήνων
εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὁ λαὸς φαίνεται οὐχὶ ἄνευ συν-
δέσμου, ἀλλὰ διηρημένους εἰς τάξεις, αἵτινες συνδέονται εἰς ἓν
κράτος, ἡγευμένου τοῦ βασιλέως αὐτῶν. Οὗτος, ἔχων τὴν ἀρ-
χὴν αὐτοῦ οὐχὶ ἐκ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Διός, εἶνε ἀρχιστρά-
τηγος, ἀνώτατος δικαστῆς καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ πρὸς
τῷ Θεῷ εἰς τὰς προσευχὰς καὶ θυσίαις. Ἡ δὲ δύναμις ὅμως αὐτοῦ
εἶνε περιορισμένη ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθίμων, διότι ἐκ τῶν
ἀρχηγῶν (γερόντων) τῶν εὐγενῶν γενῶν ἐκλέγει τοὺς συμβού-
λους αὐτοῦ, εἰς οὓς ἰδίως εἶνε ἀνατεθειμένη ἡ ἀπονομή τῆς
δικαιοσύνης (συγχρόνως ὅμως ὑφίσταται ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵ-
ματος). Ὑπάρχουσι δὲ καὶ συναλεύσεις τοῦ λαοῦ ἐν ταῖς ἀγα-
ραῖς (ὅθεν ἀγοραί) οὐχὶ διὰ ν' ἀπορατίξωσιν, ἀλλὰ διὰ ν' ἀκού-

ωσι τὰ παρὰ τῶν γερόντων ἀποφασισθέντα. Βαθυμυδὸν ὁμῶς ἡ κοινὴ γνώμη καθίσταται δύναμις, ἣν ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ παραβλέπῃ. Αἱ βασιλικαὶ πρόσοδοι συνίστανται κυρίως ἀπὸ κτήματα (τέμενος), τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν λαφύρων, τὰ δειπνα τῶν θυσιῶν καὶ ἀπὸ ἐκουσίας προσφορὰς (γέρα) τῆς κοινότητος. Κατοικαὶ δ' ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς ἀμέτου θεραπείας αὐτοῦ (τῶν υἱῶν εὐγενῶν οἰκῶν) εἰς ὄχυράν ἀκρόπολιν περιβαλλομένην ὑπὸ κυκλωπέων τειχῶν, ἐνῷ ὁ λαὸς ζῇ κατοικῶν εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ εἰς χωρία.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(*Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν μεταρρυθμίσεων μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων 900—500 π. Χ.*)

Ἡ ἀριστοκρατία καὶ ἡ τυραννίς.

§. 6. Τὰ ἡγεμονικὰ γένη τῶν ἡρωικῶν χρόνων δὲν διεδίωκον ἐπὶ μακρὸν τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν αὐτῶν ἐν ταῖς νέαις κατοικίαις, καὶ μάλιστα εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη, εἰς τὰ ὅποια ταχέως ἕτεροι οἰκογένεαι ὀλίγον διέφερον αὐτῶν κατὰ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνδρίαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν μόρφωσιν. Ἐξ αὐτῶν κατὰ πρῶτον ἐγένετο ἡ πρώτη προσβολὴ κατὰ τῆς βασιλείας, εἰς τῆς ὁποίας τὴν θέσιν ταχέως ἀνῆρχετο συνήθως ἀλιφαρχία, καθόσον ὀλίγαι οἰκογένεαι οἰκισιοποιοῦντα τὴν ἐξουσίαν. Οὕτως ἐγεννήθη ἡ ἀντιθεσις μεταξὺ τῆς ἀρχούτης ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ λαοῦ, ἥτις τοσοῦτον τάχιον ἦγεν εἰς ἀγῶνα, ὅταν ὀλιγώτερον ἢ ἀριστοκρατία ἐσκέπτετο, ὥς οἱ βασίλεις, νὰ φέρεται ἐξίσου πρὸς πᾶσας τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ. Κατὰ τῶν εὐγενῶν ἐξεγειρόμενος λαὸς εὗρισκε ταχέως ἀρχηγὸν εἴτε ἐκ τοῦ μέσου αὐτοῦ, εἴτε ἐκ τῶν φιλοδόξων μελῶν αὐτῆς τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος βασιλεύμενος ὑπὸ σωματοφυλακῆς ἤρπαζε τὴν ἐξουσίαν, ἣν μετεχειρίζετο πρὸς στερῶσιν τῆς δυναστείας αὐτοῦ μᾶλλον ἢ πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ. Οὗτοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες τυράννοι, οἵτινες πρὸ τῶν Περσικῶν ἀπαντῶνται εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἀποικίας αὐτῆς. Τοιαύτη ὁμῶς ἀρπαχθεῖσα δύναμις συνήθως διήρκει ὀλί-

γον, καθόσον ἡ κατάχρησις τῆς δυνάμεως, εἰς ἣν συνήθως ὑπέπιπτον οὐχὶ οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ τῆς τυραννίδος, ἀλλ' οἱ ἔπειτα φρόνιμοι διάδοχοι αὐτῶν, ἐπέφερε τὴν πτώσιν καὶ οὕτως εἴτε ἀνελάμβανον τὴν ἐξουσίαν οἱ ὀλιγαρχικοὶ, κάμνοντες παραχωρήσεις τινὰς εἰς τὸν λαόν, εἴτε εἰσέηγετο ἡ δημοκρατία.

Παράδειγμα τῆς τοιαύτης τοῦ πολιτεύματος ἀναπτύξεως παρέχει ἡ Κόρινθος. Ὑπὸ τὴν βασιλείαν, ἣτις εἶχε περιέλθει κατὰ τὸν 9^{ον} αἰῶνα εἰς τοὺς Βακχιάδας, κλάδον τῶν Ἡρακλειδῶν, ἤκμασιν ἡ πόλις καὶ κατέστη σημαντικὴ θαλασσίᾳ δύναμις, συγχρόνως δὲ καὶ ἐστία τῶν ὥραιων τεχνῶν (γάλικνα ἀγάλματα, ἄλλα ἔργα, ποίησις). Περὶ τὰ μέσα τοῦ 6^{ου} αἰῶνος 200 οἰκογένηται, αἵτινες ἐπίσης εἶλον τὸ γένος αὐτῶν ἐκ τοῦ Βακχίδος, ἤρπασαν τὴν ἐξουσίαν καὶ εἰσέγαγον τὴν ὀλιγαρχίαν, θέτοντες κατ' ἑτος ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν ἀρχηγὸν τῆς πολιτείας (πρύτανις). Ἑτεροὶ οἰκογένηται, τινὲς μὲν ἐκούσται, τινὲς δ' ἄκουσαι, μετηνάστευσαν καὶ Ἰόρυσαν περὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος σημαντικωτάτας ἀποικίας (Κέρκυρα, Συρακοῦσαι, κτλ.). Ἀλλ' ὁ διηγετικὸς ἐλαττούμενος ἀριθμὸς τῶν Βακχιάδων καὶ αἱ ἀδικίαι, διὰ τῶν ὁποίων ἐξήτουν νὰ τηρῶσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἐπήνεγκον τὴν πτώσιν αὐτῶν εἰς δηλ. συγγενῆς τῶν Βακχιάδων, ὁ Κόρυελος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς εὐνοίας τοῦ λαοῦ κατέστη ἀπόλυτος κύριος καὶ κατώρθωσεν οὐ μόνον αὐτὸς νὰ μείνῃ ἐπὶ 30 ἔτη (658—628) τύραννος, ἀλλὰ καὶ νὰ καταλίπῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν υἱόν του Περικλῆδον. Οὗτος κατὰ τὸ 10ετὲς διάστημα τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐζήτησε νὰ στερεώσῃ τὴν δεσποτείαν τοῦ οἴκου του, ἣτις ὁμοίως ἐπὶ τέλους κατήντησε δεσποτικῇ. Ἐν τούτῳ ὁ ἀνήλικος ἀνεψιὸς καὶ κληρονόμος αὐτοῦ Ὑάμμητιχος ἐξεδιώχθη μετ' ὀλίγα ἔτη καὶ ἀνιδρύθη ἡ ὀλιγαρχία, στηριζομένη ὅμοιως ἐκτοτε μᾶλλον ἐπὶ τοῦ πλοῦτος, ἢ ἐπὶ τῆς εὐγενεοῦς καταγωγῆς.

Ἡ Ἑλλὰς διηρέθη εἰς τόσα σχεδὸν ἀνεξάρτητα κράτη, ὅσαι ὑπῆρχον αἱ πόλεις μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν, καὶ μόνον ὀλίγαι χώραι, οἷον ἡ Λακωνικὴ, ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Μεγαρίς, ἀπετέλουν ἐκάστη ἐν ὅλῳ κράτει. Ὡς σύνδεσμος δὲ τῶν πολλῶν αὐτῶν μικρῶν κρατῶν ἐχρησίμευον αἱ ἀμφοικτυοίαι, ἑταιρίαι δηλ. ἐν ἀρχῇ γειτονικῶν φυλῶν, συσταθεῖσαι πρὸς κανονισμὸν τῶν ἀμοιβαίων αὐτῶν σχέσεων καὶ εἰς προστασίαν κοινοῦ αὐταῖς νεοῦ ἢ ἱεροῦ τινος, εἰς ὃ συνήρχοντο οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν τῇν Ἀμφι-

κτυονίαν συγκροτουσῶν φυλῶν πρὸς τέλεσιν ἐορτῶν καὶ ἀγώνων καὶ ἐνέργειαν πολιτικῶν ὑποθέσεων, οἷον κήρυξιν πολέμου, συνομολόγησιν εἰρήνης ἢ συμμαχίας, κατὰπαυσιν ἐρίδων, κτλ. Ἐπιστημοτέρα τῶν ἀμφικτυονίων ἦτον ἡ ἐν Δελφοῖς (ιδεὲ §. 3, 5), λεγομένη κατ' ἐξοχὴν Ἀμφικτυονικὸν Συνέδριον. Αὕτη ἐνώρις περιελάμβανε 12 λαοὺς τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς μέσης Ἑλλάδος, ὧν οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκαλοῦντο ἱερομνήμονες καὶ πυλαγόροι, καὶ εἶχε δύο τόπους συνεντεύξεως καὶ δύο θεοπέ-
των ἱερῶν, τὰ ὅποια ἦσαν ὁ ἐν τῇ κόμῃ Ἀνθήλῃ παρὰ τὰς Θερμοπύλας ναὸς τῆς Δήμητρος, ἐνθα οἱ Ἀμφικτυόνες συνη-
δρίαζον ἐν φθινοπώρῃ, καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐνθα συνήρχοντο τὸ ἔαρ. Ἡ ἀμφικτυονία αὕτη ἐλέγετο καὶ Πυ-
λαία, ὡς παρὰ τὰς Πύλας (Θερμοπύλας) συνερχομένη· φαί-
νεται ὅμως ὅτι ὠνομάζετο μὲ τούτο τὸ ὄνομα καὶ ἡ εἰς Δελ-
φοὺς συνερχομένη. Ἀνέλαβε πρὸς τούτοις αὕτη μετὰ ταῦτα
τὴν διάταξιν καὶ διεύθυνσιν τῶν Πυθίων ἀγώνων, οἵτινες με-
τὰ τῶν λοιπῶν τριῶν περιοδικῶν ἐθνικῶν ἐορτῶν, τῶν Ὀλυμ-
πίων (§ 7), Νεμεῶν καὶ Ἰσθμίων (§. 17) συνέτεινον τὰ
μέγιστα πρὸς ἀναζωπύρῃσιν τοῦ παρὰ τοῖς Ἑλλήτιν αἰσθημάτος
τῆς ἐνότητος.

Σπάρτη.

§. 7. Οἱ Δωριεῖς ἡγεμόνες τῆς Λακωνικῆς κατ' ἀρχὰς ἤθελον,
ὡς ἐν Μεσσηνίᾳ, νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τοὺς ἀρχαίους κατοί-
κους τῆς χώρας ἴσα δικαιώματα, καὶ οὕτως οἱ πρότερον εὐπα-
τρίδαι ἐμελλόν νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς Ἡρακλείδας, ὅπως
πρότερον εἰς τοὺς Ἀτρεΐδας. Ἀλλ' ἡ διάταξις αὕτη ἀπήρ-
σκεν εἰς τοὺς Δωριεῖς πολέμους καὶ οὕτω μετὰ μακροῦς καὶ
αἰματηρᾶς διαμάχας οἱ ἀρχαῖοι μὴ Δωριεῖς κάτοικοι ὑπετά-
γησαν ἐντελῶς, ἢ ἐξεδιωχθῆσαν, καὶ ἅπασα ἡ χώρα διενεμή-
θη ὡς δημοσίον κτῆμα εἰς τοὺς κατακτητὰς. Ἡ δευτέρα αὕτη
κατάκτησις τῆς Λακωνικῆς ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δύο
ἡγεμονικῶν οἰκῶν, τῶν Ἀγιδῶν καὶ Εὐρυπορτιδῶν, οἵτινες
ἐκτοτε συνεδασάμενον ἐν Σπάρτῃ.

Ἀργότερον οἱ διδόμεναι ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Προνόης καὶ Εὐρυπύ-
λου.

νης θεωρήθησαν ὡς προκατοχοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ Εὐρωπαϊκοῦ, ἕνα οὖν συνδεθῇ μετὰ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἢ διπλῇ βασιλείᾳ καὶ ἡ κλήρωσις τῆς γῆρας, οὐδέποτε ὅμως ἐτόλμησαν ἐναντίον τῆς ἀληθείας νὰ ὀνομάσωσι τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης Προκλίδας καὶ Εὐρυσθενίδας.

Ἡ νέκ κατὰκτησις κατωρθώθη κατ' ὀλίγον καὶ οὐχὶ ἀνευ πολυειδῶν διχονοιῶν μετὰ τῶν κατακτητῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν πολεμιστῶν αὐτῶν Δωριέων. Τὰς δὲ διχονοίας ταύτας, αἵτινες ἠπέλουν νὰ καταστρέψωσι τὸ σχηματιζόμενον κράτος, κατέπαυσεν

ἡ τομοθεσία τοῦ Λυκούργου, ὅστις οὐχὶ ὡς βασιλεὺς, ἀλλ' ὡς κηδεμὼν ἀνηλίκου κληρονόμου τοῦ θρόνου (τοῦ Χαρίλαου), λαβὼν πρότερον τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου, ἔδωκεν εἰς τὴν Σπάρτην πολίτευμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ κυριώτερα αὐτοῦ μέρη ἐστηρίζετο εἰς τὰς πολιτικὰς διατάξεις τῆς Κρήτης. Τὰς δὲ διαφορὰς ἀξιώσεις τῶν διαφορῶν τάξεων καὶ φυλῶν κατώρθωσε νὰ διαλύτῃ διὰ τοῦ μονίμου κανονισμοῦ τῶν ἀμοιβαίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων αὐτῶν.

Ἡ διπλῇ βασιλείᾳ ἐτηρήθη ὡς ἐγγύησις κατὰ τῆς τυραννικῆς ὑπερβάσεως τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν τὰ αὐτὰ σχεδὸν μὲ τὰ τῶν ἑρῳικῶν χρόνων, δηλ. ἡ ἀντιπροσώπευσις τοῦ λαοῦ εἰς τὰς κοινὰς θυσίας καὶ ἡ ἀπεριόριστος ἀρχηγία ἐν τῷ πολέμῳ. Ἡ δὲ Γερουσία, ἥτις παρήδρευεν, καθὼς εἰς τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους, παρὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς Σπάρτης, ἔλαβεν ὑπὸ τοῦ Λυκούργου ὀρισμένον ὄργανισμὸν, καθ' ὃν ὁ σχηματισμὸς αὐτῆς δὲν ἀπέκειτο εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν βασιλέων, ἀλλ' εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ λαοῦ, ὅστις ὥριζεν 28 τὸ ἐλάχιστον τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὑπερβάντας ἰσοβίου Γερουσιαστάς, οἵτινες πιθανῶς ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν διαφορῶν φυλῶν (ὠβῶν). Οὗτοι εἶχον ἔσση φῆφον μὲ τοὺς βασιλεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆκε μόνον ἡ τιμὴ τῆς προεδρείας. Ἡ Γερουσία, μετὰ τῶν δύο βασιλέων ἐκ 30 μελῶν συγκεκριμένη, ἐβουλευετο περὶ παλιν τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τοῦ κράτους καὶ περὶ τῶν μελλουσῶν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ λαοῦ, ἀποτελοῦσα συγχρόνως καὶ τὸ ἑνώτατον δικαστήριον.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ (ἐλλία), εἰς ἣν ἐλάμβανον μέρος μόνον Σπαρτιάται (ιδεὲ παρακατιῶν), συνεκαλεῖτο τακτικῶς ἀνὰ πᾶσαν πανσέληνον ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ συνεδρετο μετὰ στρατιωτικῆς ἐπιθεωρήσεως. Ἀπεφάσιζε δ' αὕτη ἄνευ συζητήσεως δι' ἐπιφωνήσεως περὶ τῶν ὑπὸ τῆς Γερουσίας προτεινομένων καὶ ἰδίως περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ συνθηκῶν καὶ νέων νόμων καὶ ἐξέλεγε τοὺς Γερουσιαστὰς καὶ ἄλλους λειτουργοὺς.

Οἱ κάτοικοι διχορροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις, 1) εἰς τοὺς ἄρχοντας Δωριεῖς ἢ Σπαρτιάτας, οἵτινες κατέκουν οὐ μόνον εἰς τὴν ἀτέλιχτον Σπάρτην, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα.

Μεταξὺ τούτων ἡ χώρα, ἥτις μετὰ τὴν κατάκτησιν εἶχε καταληφθῇ ὡς δημόσιον κτήμα (πρότερον κτήμα τῶν Πελοπιδῶν), διηρέθη εἰς 9000 ἴσους κλήρους (300 εἰς ἐκάστην ὠβάν), οὐχὶ ὁμοῦ ὡς κτήμα ἐλευθέρων, ἀλλὰ μετὰ τοῦ περιορισμοῦ νὰ μὴ πωλῆται, δωρεῖται ἢ κατὰ βούλησιν κληροδοτῆται. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ἀπέφευγον οἱ Σπαρτιάται τὴν εἰς πλουσίους καὶ πτωχοὺς διαίρεσιν, ὡς πηγὴν διχορροῦν. Πάντες εἶχον ἴσα δικαιώματα καὶ ἴσα βάρη καὶ ὁ κλήρος, μετὰ τοῦ ὅπου συνεδρετο ἡ ὑποχρέωσις τοῦ στρατεύεσθαι, μετέβαινε ἀδιαιρέτος ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν καὶ ἐν ἐλλείψει ἀρρένων κληρονόμων ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους, μετ' οὗ οἱ βασιλεῖς διέθετον αὐτὸν ἐκ νέου. 2) εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους, οἵτινες κατέκουν ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ περὶ τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, ἐξ οὗ ἐκαλοῦντο *περίοικοι*, ἔμειναν ἀπόλυτοι κύριοι τῶν κτημάτων αὐτῶν, ὑποχρεούμενοι νὰ τελῶσι φόρους καὶ νὰ στρατεύωνται, χωρὶς ὁμοῦ νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν. καὶ 3) τοὺς εἰς *ἐλλείας*, οἵτινες ἦσαν οἱ εἰς τοὺς κλήρους τῶν Σπαρτιατῶν οἰκοῦντες δουλοπάροικοι τοῦ κράτους καὶ ἐκαλοῦντο οὕτως ἐκ τῆς παραθαλασσίας πόλεως Ἐλίου, ἥτις ἴσως ὑπῆρξε κέντρον ἐπαναστάσεως τῶν ὑποδουλωθέντων καὶ τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας στερηθέντων μετὰ τὴν ἐκ νέου καθυπόταξιν τῶν ἀρχαίων κατοίκων. Εἶχον δὲ οὗτοι δοθῇ μετὰ τῶν κλήρων εἰς τὰς διαφόρους Σπαρτιατικὰς οἰκογενείας ὡς δούλοι καὶ ἐθεωροῦντο, καθὼς καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν κλλιεργούμενη γῆ, ὡς ἰδιοκτησία τοῦ κράτους, χωρὶς νὰ πωλῶνται ἢ δωρῶνται. Πριεμμένον ἦτον ὑπὸ τοῦ νόμου τὸ ποσὸν

τοῦ οἴτου, οἴνου καὶ ἐλαίου, τὸ ὅποσον ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίδωσιν εἰς τὸν κτήτορα τοῦ κλήρου, τηροῦντες δι' ἑαυτοὺς τὸ ὑπόλοιπον.

Αἱ περὶ τοῦ κατ' οἶκου βίου διατάξεις τοῦ Λυκούργου κύριον σκοπὸν εἶχον τὴν διαμόρφωσιν καὶ συντήρησιν τῆς πολιτικῆς ἰκανότη-
τος. Ἡ πολιτεία εἶχε τηρήσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκθέτῃ τὰ ἀσθενῆ ἢ
δυσμορφὰ τέκνα ἐπὶ τοῦ Ταυγέτου, ἐνθα ἠδύναντο νὰ ἡλικιωθῶσι μετὰ
τῶν τέκνων τῶν περιοίκων. Τὸ ἔθρομον ἤδη ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ὁ
παῖς, λαμβανόμενος ἀπὸ τοῦ γονεῖς του, παρεδίδετο εἰς τὴν πόλιν, ἵνα
ἀρχίσῃ τὰς πρὸς τὴν πολεμικὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἀποσκήλυνσιν τοῦ
σώματος προσκήσεις. Ὡσαύτως ὁ βίος τῶν νεανιῶν καὶ ἀνδρῶν ἔνεκα
τῶν κοινῶν περὶ τὰ ὅπλα ἀσκήσεων καὶ τῶν συσσιτίων ὁμοιάζε διαρκῆ
ἐν τῷ στρατοπέδῳ διαμονὴν, ἥτις ἐνίοτε διεκόπτετο μόνον δι' ἄγρας εἰς
τὰς χαράδας καὶ τὰ θάλας τοῦ πολλῇν ἀφθονίαν θήρας ἔχοντος Ταυ-
γέτου. Ἴνα δὲ μὴ δυσανασχετῶσιν οἱ Σπαρτιάται κατὰ τοῦ ἑαυτῶν βίου,
βλέποντες ἄλλους ζῶντας ἀνετώτερον, κατέστησαν τὴν μετὰ τῶν ξένων
συγκοινωνίαν δύσκολον (σιδηρὰ νομίσματα) ὥσαύτως ἐθεώρουν τὴν με-
τανάστασιν ὡς λειποταξίαν καὶ τὴν ἐτιμῶρουν μὲ θάνατον, φυλάσσον-
τες πάσας τὰς ἐξόδους τῆς ἐκ φύσεως κεκλεισμένης κοιλάδος τοῦ Εὐρώτα.
Οἱ δύο πρῶτοι Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. α) Ὁ πρῶτος Μεσση-
νιακὸς πόλεμος (743—724). Ἄν καὶ οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὴν
γνώμην τοῦ Λυκούργου ὤφειλαν νὰ περιορίζωνται ἐντὸς τῶν φυ-
σικῶν ὁρίων αὐτῶν, οὐχ ἥττον ἡ διηνεκὴς ἐξάσκησις περὶ τὰ
πολεμικὰ διήγειρε τὴν πρὸς κατακτήσεις ἀρετὴν αὐτῶν τοσούτῳ
μᾶλλον, ὥστε, αὐξάνοντος τοῦ πληθυσμοῦ, πολλοὶ ἀδελφοὶ ἔξω
ἐξ ἐνὸς κλήρου. Ἡ καλῶς καλλιεργημένη γαίτων χώρα Μεσση-
νία, ἥτις μάλιστα κατὰ τοὺς Ἀχαικοὺς χρόνους ἀνῆκεν εἰς τὴν
Ἀκωνικὴν, ἠρέθισε τὴν πολεμικὴν τάξιν τῶν Σπαρτιατῶν, τὴν
γινώσκουσιν τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς, πρὸς ἀνάγκησιν. Τυχalaν
πρὸς τοῦτο ἀφορμὴν ἔδωκεν ἐρίδες γεννηθεῖσαι εἰς κοινὴν τινα
ἐορτὴν τῶν δύο γειτονικῶν λαῶν ἐορταζομένην εἰς τὸ ἐπὶ τινος
κορυφῆς τοῦ Ταυγέτου ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἰδρυθὲν πρὸς ὑπερά-
σπισιν τῶν ὁρίων αὐτῶν. Οἱ Μεσσηνιοὶ παρέσχον διὰ τῶν ἐσω-
τερικῶν τῶν διχονοιῶν εὐκολίαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κα-
τακτήσωσι τὴν πλησίον αὐτῶν πεδιάδα. Φατρίαι τις, ἥτις

ἤθελε νὰ δοθῇ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἡ αἰτουμένη ἱκανοποίησις, μετνήαστευσεν, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἀντάταξαν ἐκ τοῦ ὄρους τῆς Ἰθώμης ἀπροσδόκητον ἀντίστασιν. Τὸ εἰκοστὸν μόλις ἔτος τοῦ πολέμου, πεπόντος τοῦ προπυργίου τούτου τοῦ Ἀριστοδήμου ἠνώθη ἡ Μεσσηνία μετὰ τῆς Λακωνικῆς, μέρος τῶν ἀγρῶν αὐτῆς ἐδημεύθη καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπετελέσθησαν νέοι Σπαρτιατικοὶ κληροί, ἐνῶ ἐκ τῶν ἀγρῶν, τοὺς ὁποίους ἐκράτησαν οἱ Μεσσηνιοί, ὑπεχρεοῦντο νὰ δίδωσι τὸ ἥμισυ τοῦ καρποῦ· μόνον δ' αἰδυνικαὶ παράλια πόλεις τῆς Μεσσηνίας ἔμειναν ἐλεύθεραι.

6) Ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος ἦ τοῦ Ἀριστομένους (685—668;). Ἐκ τῆς ἄνω Μεσσηνίας, ἥτις πιθανῶς ἔμεινεν ἔλεν θέρα, ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς ἀπόσσειν τοῦ Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ, ἣν δικρύνουν οἱ υἱοὶ καὶ ἐγγονοὶ τῶν ἡρώων τῆς Ἰθώμης· ἰδίως δὲ ὁ νέος Ἀριστομένης ἐκ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μεσσηνίας. Καὶ οὐ μόνον οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀρκάδες, οὔτινες ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωσι τὴν γειτνίασιν τῆς Σπάρτης, συνεμάχησαν μετὰ τῶν Μεσσηνίων, ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν χερσόνησον ἐγεννήθη ἀντισπαρτιατικὴ φατρία· ἀλλὰ καὶ ἡ Σπάρτη ἐκλινέτο ὑπὸ ἐσωτερικῶν ταραχῶν (μετανάστασις τῶν Παρθενῶν). Ἡ δυσαρρέσκεια τῶν Σπαρτιῶν τῶν ἀπολεσάντων κτήματα ἐν Μεσσηνίᾳ ἐστράφη κατὰ τῶν ἰδίων ἐκυτῶν βασιλείων, οἵτινες ἐν τῇ στενοχωρίᾳ τῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσωσι βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δ' ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν ἐλεγεῖοποιόν Τυρταίον, ὅστις διὰ τῶν ἐλεγείων του, καθουχάσας καὶ ἐμψυχάσας τὰ ἡρεθισμένα πνεύματα, κατῴρθωσεν ὡς πολιτικὸν ἄνθρωπον νὰ γείνωσι δεκτοὶ ἐν Σπάρτῃ νέοι πολῖται. Μετὰ τὴν δὲ τῶν κεχωρισμένων συμμάχων τῶν Μεσσηνίων οὐχὶ μόνον ὁμοφροσύνην δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἦσαν τοσοῦτον διάφορα, ὥστε ἐν ἀποφασιστικῇ μάχῃ κατῴρθωσαν ἡ Σπάρτιάται νὰ διαφθείρωσι τὸν βασιλεῖα τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτην, ἵνα τοῖς προδώσῃ τοὺς συμμάχους. Καθὼς κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον, οὕτω καὶ νῦν οἱ Μεσσηνιοί, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιταγῶσιν εἰς μάχην ἐκ τοῦ συστάδην, ἠναγκάσθησαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ὄρεινου φρουρίου τῆς Ἰθώρας, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Ἀριστομένης ἐπεχειρεῖ τολμηρὰς ἐπιδρο-

μάς κατὰ τῆς Λακωνικῆς, ἃς ἡ παράδοσις περιεκόσμησε με
παράδοξα πολλά (φυγὴ ἐκ τοῦ βαράθρου τοῦ Κικιάδα). Ὅτε δὲ
μετὰ 11 ἔτη ἔπενε διὰ προδοσίας, ὡς λέγεται, καὶ ἡ Βέρου,
οἱ πρόμαχοι αὐτῆς ἀπεσύρθησαν εἰς Ἀρκαδικὸν ἔδαφος, οἱ κα-
τοικοὶ τῶν παραλίων μετανάστευσαν πέραν τῆς θαλάσσης (τι-
νὲς εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Ῥόδον) καὶ οἱ κάτοικοι
τῶν μεσογείων κατέστησαν εἰλωτοὶ καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ καλ-
λιεργῶσιν ὡς δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν χώραν.
Ἐκτοτε ἡ Μεσσηνία κατέστη ἡ ἀτυχεστάτη καὶ ὀλίγιστα κατοι-
κουμένη χώρα τῆς χερσονήσου.

Μεταρρυθμίσις τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου. Οἱ εὐγενεῖς
τῆς Σπάρτης, φοβούμενοι μήπως οἱ βασιλεῖς, δυσανασχετοῦντες
ἐκ τοῦ πολλοῦ περιορισμοῦ τῶν παραχωρηθέντων αὐτοῖς δι-
καιωμάτων διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου, ἐπιχειρήσας,
παραχωροῦντες εἰς τοὺς περιοίκους καὶ εἰλωτοὺς τὰ αὐτὰ μὲ
τοὺς Σπαρτιάτας δικαιώματα καὶ βοηθοῦμενοι ὑπ' αὐτῶν, τὴν
κατάλυσιν τῆς ἀριστοκρατίας αὐτῶν, ἀπεράσισαν νὰ περιορίσω-
σιν ἐτι μᾶλλον τὴν βασιλικὴν δύναμιν καὶ ἐξασφαλίσωσι τὴν
ἰδίαν. Πρὸς τοῦτο ὁ Χεῖλων τὸ 580 πρὸς περαιτέρω περιορι-
σμὸν ἰδίως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων (τῆς νο-
μοθετικῆς ἤδη ἀρκοῦντος περιορισμένης διὰ τῆς Γερουσίας
καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Σπαρτιατῶν) ἐπρότεινε τὴν ἴδρι-
σιν τῆς ἀρχῆς τῶν πέντε ἐφόρων. Οὗτοι, ἔχοντες δικαστικὰ
καὶ ἀστυνομικὰ καθήκοντα ἐφ' ἑκάστης τῶν πέντε διαιρέσεων
τῆς πόλεως, τῶν τεσσάρων δηλ. κομῶν, Λιμνῶν, Μεσάας, Πι-
τάνης, Κυνοσοῦρας καὶ τῆς κυρίας πόλεως, εἰσῆλθυσαν ἀπὸ τοῦ
πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου καὶ ἐξελέγοντο κατ' ἀρχὰς μὲν
ὑπὸ τῶν βασιλέων, μετὰ ταῦτα δὲ ἐτεσίως ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν
τῶν Σπαρτιατῶν, ἀφ' ὧν καὶ ἐξηρτῶντο. Ὁ Χεῖλων λοιπὸν
συνεργεῖα τοῦ ἐκ Κρήτης Ἐπιμενίδου ἱδρύει τὴν ἀρχὴν τῶν
ἐφόρων, οὔτινες ἐπετῆρουν τοὺς βασιλεῖς, ἐπέπληττον αὐτοὺς πα-
ρεκτρεπομένους, τοὺς ἐτιμώρουν μὲ πρόστιμον (ζημίαν) καὶ διὰ
μεγάλα ἐγκλήματα, ἀπειλοῦντα τὴν ὑπαρξίν τῆς πολιτείας, τοὺς
ἐφυλάκιζον καὶ τοὺς κατηγόρουν, μεθ' ὃ οὗτοι ἐδικάζοντο εἰς μι-
κτὸν δικαστήριον, οὗ μετεῖχον καὶ γέροντες (γερονυσιασταὶ) καὶ

ὑφ' οὗ ἠδ' ἵκοντο καὶ εἰς θάνατον νὰ καταδικασθῶσιν. Ἐπὶ τέλους οἱ ἑφόροι, ἐπεὶ δὲν ὑπῆρχον γραπτοὶ νόμοι κανονίζοντες τὰ χρῆν' αὐτῶν, ἐξέτειναν τὴν ἀρχὴν τῶν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐ μόνον συνεκάλουν κατὰ βούλησιν τὴν γερούσιαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἐρωτῶσιν αὐτοὺς ἐνῆργουν ἐν ὀνόματι τοῦ λαοῦ καὶ ὡς πληρεξούσιοι αὐτοῦ πολλὰς ὑποθέσεις καὶ ἰδίως ἐξωτερικὰς καὶ πολεμικὰς.

Ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης αἱ δημοσίαι πράξεις δὲν ἠριθμοῦντο μὲ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς τῶν βασιλείων, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἐφόρου τοῦ ἔτους. Ἡ ἐφορεία ἔσωσε μόνον κατ' ὄνομα τὴν βασιλείαν τῶν Σπαρτιατῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἀξία ἐμνηστεύθη, ἐνῶ εἰς τὰς πλείστας Ἑλληνικὰς πολιτείας τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα κατηργήθη ὡσαύτως ἐτήρησε καὶ τὴν ἀριστοκρατίαν, ἐνῶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα αὕτη κατέπεσεν, ἢ τοῦλάχιστον ἐπαυσε σημαίνουσα.

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Μετὰ τοὺς Μεσσηνιακοὺς πολέμους οἱ Σπαρτιάται ἐξήτησαν νὰ κάμωσι καὶ παραιτέρω κατακτήσεις (ἰδίως πρὸς ζῆμιν τῶν Ἀργείων) καὶ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Ἀρκάδας διὰ τὴν δοθείσαν παρ' αὐτῶν εἰς τοὺς Μεσσηνίους βοήθειαν, ἀλλ' ἡ ἀνδρεία ἀντίστασις τῆς Τεγέας ἔσωσε τὴν Ἀρκάδιαν καὶ δὲν ἔλαβε τὴν τύχην τῆς Μεσσηνίας. Ἐκ τούτου ἡ Σπάρτη, καταλυποῦσα τὴν ὁδὸν τῶν κατακτήσεων, αἰτίνες συγχρόνως ἐξήντλουν τὰς δυνάμεις αὐτῆς, κατῳρώσσε διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν *συμμαχιῶν* νὰ καταστῇ ἡ πρώτη δύναμις τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Τεγέας ἔκαμον αἱ πλείονες κοιλάδες τῆς Ἀρκადίας συμμαχίαν μετὰ τῆς Σπάρτης, δι' ἧς ὑπεχρεοῦντο νὰ ἔχωσι τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς μετὰ τοὺς Σπαρτιάτας. Βαθυμηδὸν δὲ προσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης ἡ Κόρινθος, τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Αἰγίνα καὶ οὕτως ἡ συμμαχία ἀπέκτησε σημαντικὴν θαλασσίαν δύναμιν. Ἀποῦ δὲ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐπιχείρησιν τῶν Ἀργείων τοῦ ν' ἀνακτήσασθαι τὸ ὑπὸ τῆς Σπάρτης κυριευθὲν μέρος τῆς χώρας τῶν αἰ ἐπισκομότεραι πόλεις τῆς Ἀργολίδος προσῆλθον εἰς τὴν Σπαρτιατικὴν συμμαχίαν, ἡ ὑπόληψις τῆς Σπάρτης ὡς πρώτης πολιτείας τῆς Ἑλλάδος ἐξετάθη περὶ τὰ μέσα τοῦ στ' αἰῶνος πέραν τῶν ὁρίων

τῆς χερσονήσου καὶ οὕτως οἱ πολῖται τῆς ἀνευ ἀκροπόλεως καὶ μεγάλων κτιρίων πόλεως κατέστησαν διαιτηταὶ ἐπὶ ξένων ὑποθέσεων (οἷον τῆς περὶ Σαλαμῖνος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μεγάρων ἐριδος) καὶ προσεκκλοῦντο εἰς βοήθειαν ὑπὸ μεμακρυσμένων κρατῶν (οἷον τῆς Λυδίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ ὕστερον τῶν Σκυθῶν). Ἐνθ' ὃ ἡ Σπάρτη εἶχε τὴν πολιτικὴν διεύθυνσιν (ἡγεμονίαν) τῆς συμμαχίας μόνη καὶ μετεχειρίζετο τὴν θέσιν ταύτην ἰδίως πρὸς καταπολέμησιν τῆς τυραννίδος (οἷον τοῦ Πελοκράτους, τοῦ Ἰππίου), ἀφῆκε πρὸς διατήρησιν τῆς ἀριστοκρατίας τὰ θρησκευτικὰ τῆς νέας Ἀμφικτυονίας εἰς τοὺς Ἡλείους. Οὗτοι καὶ τώρῃσταν διὰ καταλλήλου διαμορφώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων νὰ δώσωσιν εἰς ἑαυτοὺς ἀνωτέραν ἐθνικὴν σημασίαν. Ἐκ τινος τῶν Ἡλείων θυσίας, εἰς ἣν συνηνώθησαν κατὰ πρῶτον οἱ Σπαρτιάται (κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λυκούργου), τὰ Ὀλύμπια εἰς διάστημα μίαις καὶ ἡμισείας ἑκατονταετηρίδος ἀνυψωθέντα κατέστησαν κοινὴ ἐορτὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτοῦ, συνιστάμενα κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς γυμναστικούς, ὕστερον δὲ καὶ εἰς ἱππικούς ἀγῶνας. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 776 (Ὀλυμ. ἀ. 1) ἀνεγράφοντο οἱ νικηταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας, οὔτινες ἐτελοῦντο ἐπὶ πάντε συνεχεῖς ἡμέρας καθ' ἧς ἐπεκράτει γενικὴ εἰρήνη.

Οἱ γυμναστικοὶ ἀγῶνες τῶν ἀνδρῶν (μετὰ ταῦτα καὶ τῶν παίδων) συνίσταντο κατ' ἀρχὰς μόνον ἐκ τοῦ εἰς τὸ στήδιον δρόμου, βαθμηδὸν ὅμως ἐξετάσθησαν εἰς τὸ πένταθλον (τὸ ἄλμα, τὸν δίσκον, τὸ σίγωνα ἢ ἀκόντιον, τὸν δρόμον καὶ τὴν πάλην) καὶ τὸ παγκράτιον, συνιστάμενον ἐκ πυγμῆς καὶ πάλης. Νέα ἐποχὴ αὐτῶν ἤρχισεν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἱππικῶν ἀγῶνων, τῆς ἱπποδρομίας ὁπλ. καὶ τῆς ἄρματοδρομίας ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ οὐχ ἦτιον τὸ πρῶτον ἄθλον ἀνῆκεν εἰς τὸν δρόμον. Μεγάλῃ ἦτον ἡ τιμὴ τῶν νικητῶν καὶ εἰς τὰ Ὀλύμπια (στέφανος ἐκ κλάδων ἀγρίας ἐλαίας καὶ ἀγαλμα ἐν τῇ δόσει τῆς Ἀλτῆως), ἀλλ' ἔτι μεγαλειτέρα ἦτον ἡ τιμὴ τοῦ νικητοῦ κατὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα του ἐπάνοδον (θεριαμβευτικὴ ὑποδοχὴ, κτλ.) Ἡ παρουσία πολλῶν Ἑλλήνων ἐκ πάντων τῶν μερῶν καὶ αἱ δυσκολίαι, μετὰ τῶν ὁποίων ποτε συνεδόντο γενικαὶ γυναιμίαι ἔδωκαν ἀφορμὴν, ἵνα ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ πανήγυρις χρησιμεύῃ καὶ εἰς ἐκθεσὶν διαφόρων ἔργων, λόγου καὶ εἰκαστικῶν τεχνῶν.

Ἀθηναί

§. 8. Ἐνεκα τῆς κεχωρισμένης θέσεως καὶ τῆς μὴ γονιμότητος τῆς χώρας ἡ Ἀττικὴ ἔμεινε σχεδὸν ἀπρόσβλητος ἐκ τῶν μεταναστάσεων Ἑλληνικῶν λαῶν· μόνον δ' οἱ Πελασγοὶ ἐγένοντο σύνοικοι τοῖς Ἀθηναίοις, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐξεδιώχθησαν (Πρόδοτος Β. σ'. §. 137). Ἐκ τῆς θαλάσσης ὅμως προσῆλθον εἰς τὴν πολυλήμενον καὶ ἀπὸ αὐτῆς εὐεπιβάτον χώραν ξένοι τινὲς κάτοικοι, δι' ὧν πλεῖστη ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς. Τὴν ἀρχαιότητα τὴν αὐτὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς Ἀττικῆς παρίστα ἡ κατὰ τὴν παράδοσιν μετανάστασις τοῦ Κέκροπος (§ 1). Ὁ συνοικισμὸς τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς εἰς μίαν πολιτείαν, τῆς ὑποκείμεντρον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι, ἀποδίδεται εἰς τὸν Θησέα, καθὼς καὶ ἡ διαίρεσις τοῦ διὰ διηγετικῶν διὰ θαλάσσης μεταναστάσεων αὐξαντος πληθυσμοῦ εἰς τρεῖς τάξεις, τοὺς εὐπατρίδας, γεωμήτρους καὶ δημιουργοὺς. Οἱ εὐπατρίδαι συνεκρότουσαν συμπατριτικῇ τάξιν εὐγενῶν συνηνωμένων διὰ τῶν ἰδίων ἐκυτῶν συμφερόντων δικαιωμάτων καὶ προνομίων, κατεῖχον ἀποκλειστικῶς πᾶσαι τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως, ἐκατόντητον τὰ τῆς θρησκείας καὶ διηρημένους τοὺς τε ἀνθρωπίνους καὶ θεῶν νόμους. Ὁ πρῶτος μετὰ αὐτῶν, καλούμενος βασιλεὺς διεκρίνετο μόνον ἐκ τῆς διαρκείας τοῦ αξιώματος, οἱ δὲ τέσσαρες τῶν φυλῶν βασιλεῖς (φυλοβασιλεῖς), ἐκλεγόμενοι ἐκ τῶν εὐπατρίδων, ἦσαν μᾶλλον κοινωνοὶ αὐτοῦ ἢ σύμβουλοι.

α) Ἰσθμιοὶ ἄρχοντες (1068—752). Ἡ κατάλυσις τῆς βασιλείας, ἥτις ἐκ τῶν Θησειδῶν μετέβη εἰς τὸν ἐκ Πύλου μεταναστάντα Νηλεΐδην Μέλανθον, παρίσταται ἐκ τῆς παραδόσεως, ὅτι ἐγένετο μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Κόδρου (υἱοῦ τοῦ Μελάνθου), οὗτινος τὸ φιλόπατρι, ὡς θυσιάσαντος ἐαυτὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἐκτιμήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποφάσισαν νὰ μὴ διαδεχθῇ οὐδεὶς αὐτὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα βασιλέως. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ὠφελυνθέντες ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης οἱ εὐπατρίδαι κατέλυσαν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, συστήσαντες τὴν τῶν ἀρχόντων. Οἱ ἄρχοντες οὗτοι ἐλαμβάνοντο ἐπὶ τινα χρόνον, καθὼς καὶ οἱ βασιλεῖς, ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου καὶ διαρίζοντο διὰ βίου. Ἡ μετᾴδασις

τῆς βασιλείας εἰς ἀριστοκρατίαν ἐγένετο βαθυμυδόν· μόνον τὸ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα φαίνεται ὅτι ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς· ὅθεν τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος.

β') Ἀρχοντες ἐπὶ δέκα ἔτη (782—682). Μόλις μετὰ τρεῖς αἰῶνας νέος περιορισμὸς τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, καθόσον τὸ κληρονομικὸν καὶ ισόβιον αὐτῆς κατηργήθη καὶ ἀντικατέστη δι' ἐκλογῆς ἐπὶ δεκαετίαν, ἥτις ὅμως καὶ πάλιν ἐπιπτε κατ' ἀρχάς εἰς ἀπόγονον τοῦ Κόδρου.

γ') Ἐννέα ἀρχοντες ἐπὶ ἐν ἔτος ἀπὸ τοῦ 682. Μετὰ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ ἀρχοντος Βύρξιου, τελευταίου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μεδοντιδῶν, ἐγένετο ἔτι μεγαλειτέρα μεταβολή. Τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀρχοντος ὠρίσθη ἐτήσιον καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἄλλοτε ἐνὸς μόνου διηρέθησαν ἤδη μετὰξὺ ἐννέα ταιούτων, αἰρουμένων διὰ χειροτονίας ἐκ τῶν εὐπατριδῶν καὶ οὐχὶ πλέον ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν Μεδοντιδῶν. Ἡ τάξις αὕτη ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς συσταθείσης τιμοκρατίας ὑπὸ τοῦ Σόλωνος. Ἐκ τῶν ἐννέα ἀρχόντων οἱ τρεῖς πρῶτοι εἶχαν τὰ κυριώτερα καθήκοντα τῆς βασιλείας. Ὁ πρῶτος, ἥτοι ὁ πρόεδρος τοῦ σώματος τούτου, ὠνομάζετο κυρίως ἀρχῶν ἢ ἀρχῶν ἐπώνυμος, διότι τὸ ἔτος ὠνομάζετο καὶ ἐστειμιούτο εἰς τὰ ἀρχεῖα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· εἶχε δ' αὐτός τὴν ἐπὶ τῆς διοικήσεως ἐπίβλεψιν καὶ ἐδίκαζε πάσας τὰς υποθέσεις τὰς ἀφορώσας τὸ οἰκογενειακὸν καὶ κληρονομικὸν δίκαιον· ὁ δεύτερος ὠνομάζετο ἀρχῶν βασιλεὺς, καὶ εἶχε τὰ κύρια ἱερατικὰ καθήκοντα τῆς ἀρχαίας βασιλείας· ὁ τρίτος ἐκαλεῖτο πολέμαρχος, διότι εἰς αὐτὸν, τοῦλάχιστον κατ' ἀρχάς, ἦτον ἀνατεθειμένη ἡ διεύθυνσις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ· οἱ λοιποὶ ἐξ ἐκαλούντο θεσμοθέται καὶ ἀπετέλουν ἴδιον συμβούλιον, εἰς ὃ ἀνῆκεν ἡ ἐκδίκασις πάσης υποθέσεως, ἥτις δὲν ἀνῆκεν εἰς τοὺς τρεῖς πρῶτους, ἢ εἰς ἄλλην τινὰ ἀρχήν.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη τοῦ πολιτεύματος εἶχε γείνει πρὸς ὄφελος μόνον τῶν εὐπατριδῶν, οἵτινες δι' αὐτῆς κατέλαβον τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ δὲ, ἐλλειπόντων γραπτῶν νόμων, μετεχειρίζοντο τὴν δικαστικὴν ἐξου-

σίαν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος τῶν καὶ διὰ τῆς αὐθαιρέ-
σίας τῶν ἐπίζον τὰς λοιπὰς τάξεις καὶ μάλιστα διὰ σκληροῦ
περὶ χρητῶν νόμου, ἐγεννήθη ἀπειλητικὴ δυσἀρέσκεια τοῦ λαοῦ.
Ἰνα δὲ προλάβῃσι τὰς συνεπείας ταύτας οἱ εὐπατριῖδαι, διώ-
ρισαν τὸν ἄρχοντα Δράκοντα (624) νὰ ἀναγράψῃ τοὺς νόμους
ἐκ παραδόσεως μόνον γνωστούς θεσμούς, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐλατ-
τώσῃ τὴν σκληρότητα αὐτῶν.

Ἀπόπειρα τοῦ Κύλωνος πρὸς ἀπόκτησιν τῆς τυραν-
νίδος (612). Τὴν ἐπικρατοῦσαν δυσἀρέστην τοῦ λαοῦ ὁ γαμβρὸς τοῦ τυραν-
νοῦ τῶν Μεγάρων Θεαγένης Κύλων ἐζήτησε νὰ μεταχειρισθῇ πρὸς ἀρπαγὴν
τῆς τυραννίδος τῶν Ἀθηνῶν. Κατέλαβε λοιπὸν πρὸς τοῦτο μετ' ὀλίγων στρα-
τιωτῶν τοῦ Θεαγέλους ἐν ἑορτῇ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν (612). Ἐπειδὴ
ὅμως οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἦσαν ὀλίγοι, ὁ μὲν Κύλων ἔφυγεν, οἱ δὲ ὁπαδοὶ αὐτοῦ
ἐκπολιορκηθέντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος Μεγακλέους, καταγχεμένου ἐκ τοῦ
αἵμου τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν, ὅτε κατέφυγον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ
μὲν πολλοὶ ἤναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς πείνης νὰ παραδοῦσιν, τινὲς δὲ ἔ-
θανατώθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν βωμὸν τῶν Εὐμενίδων. Ὅτε δὲ ὁ λαὸς
ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κύλωνος, ἀπῆλθε τὴν τιμωρίαν
τῶν ἐνόχων τῆς πράξεως ταύτης (Κυλώνιον ἄγος), οἱ δὲ εὐπατριῖδαι ἀμ-
φισταναυνοῦντο εἰς τοῦτο, ὁ Σόλων, καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς ἐν Ἀθῆ-
ναις γένους (τοῦ τῶν Μεδοντιδῶν), ἐπρότεινεν εἰς τοὺς ὁμοτίμους αὐ-
τοῦ νὰ ἐξοριθῶσιν ὡς ἐναγεῖς οἱ Ἀλκμαιωνίδαι, οἵτινες ἔφυγον ἐκ τῆς
πόλεως, καὶ ταύτην κατὰ πρότασιν τοῦ Σόλωνος ἐκαθάρισεν ὁ ἐκ Κρή-
της μετακληθεὶς Ἐπιμενίδης.

Ἡ ἀποτυχία τῆς ἀποπειρᾶς τοῦ Κύλωνος περιέπλεξε τὰς Ἀθῆνας
εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Μεγάρων, οἵτινες κατέλαβον τὴν Σα-
λαμῖνα. Πᾶσαι αἱ ἐπανειλημμέναι ἀπόπειραι τῶν Ἀθηναίων νὰ ἀνα-
κτήσωσι τὴν νῆσον ἀπέτυχον. Διὸ ἀπηγορεύθη πᾶσαι πρότασις περὶ ἐπα-
ναλήψεως τοῦ πολέμου. Ὁ Σόλων ὅμως, προσποιούμενος ὅτι εἶνε παράφρων,
κατέρωθε δι' ἐλεγεῖον νὰ ἐνθουσιάζῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς νέαν ἀπόπει-
ραν. Ὅθεν διορισθεὶς αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, ἐφόνευσε τοὺς
εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσβαλόντας Μεγάρους διὰ τῶν γυναικῶν μετακρεσθέν-
των στρατιωτῶν αὐτοῦ. Εἶτα δ', ὡς λέγεται, διὰ τῆς παρεισαγωγῆς ἐνό-
στιχου εἰς τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου (B. 658) κατέρωθεσεν, ἵνα οἱ Σπαρ-

ταῖται, οἵτινες εἶχον διορισθῆ διαιτηταί, δώσωσι δίκαιον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πάντα ταῦτα ἤρξαντο τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ.

Διὰ τὴν τηρήσιν ὁ Σόλων τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν δι' ἐξωτερικῶν ἐπιχειρήσεων, παρεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τῆς Σικυωνος καὶ κινήσωσι τὸν Τερρὸν ἢ Δελφικὸν πόλεμον (594—584) πρὸς τιμωρίαν τῶν Κρισαίων διὰ τὴν δυσσεβειαν αὐτῶν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸν ἀγνισμὸν αὐτῆς· οἱ Κρισαῖοι δὲ φθονοῦντες τὴν πλουσίαν θυγατέρα αὐτῶν πόλιν τῶν Δελφῶν, οὐ μόνον ἐπαχθεῖς φόρους ἐπέβαλλον εἰς τοὺς διερχομένους διὰ τῆς χώρας αὐτῶν ἐμπορεύς, ἢ τοὺς τὸν ἐν Δελφοῖς θεὸν ἐπιτεκτομένους, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ναὸν ἐσύλησαν καὶ τοὺς ἐκεῖ τυγχόντας ξένους ἐφόνευσαν. Ὁ Σόλων τότε παρεκίνησε τοὺς Ἀμφικτυόντας νὰ πολεμήσωσι τὴν Κρίσταν, ἥτις ἐκυριεύθη, καθὼς καὶ ὁ λιμὴν αὐτῆς Κίρρα, ὅστις ὅμως, ὡς λαμβάνων τὰ ἐφόδια διὰ τῆς ἐλευθέρας θαλάσσης, ἀντίστη ἐπὶ μακρότερον. Μετὰ τὴν πτώσιν αὐτῆς ἡ μὲν πόλις ἀνεσκάφη, οἱ δὲ κάτοικοι ἐξηνῶραποδίσθησαν· ἡ χώρα ἀφιερώθη κατὰ χρησμόν τινα εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Τὰ Πύθια ἔκτοτε ἔτελούντο ἀνά 4 ἔτη ἀντὶ τῶν πρότερον ὀκτὼ καὶ ἐκοσμήθησαν ἔτι μετὰ τὸν πόλεμον διὰ τῆς προσθήκης τῆς πάλης καὶ τοῦ δρόμου.

Ὁ Σόλων, ὅστις ἤδη ἦτον ἡ ψυχὴ πάσης κοινῆς ἐπιχειρήσεως, παρηγγέλθη νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ νόμων τὴν μεταξύ τῶν διαφόρων τάξεων εἰρήνην, δηλ. μετὰ τῶν πλουσίων εὐπατρίδων, τῶν πτωχευσάντων γεωμόρων καὶ τῶν φίλων τῶν νεωτερισμῶν δημιουργῶν.

Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἤρχισεν ὁ Σόλων, βελτιώσας τὴν κοινωνικὴν κατὰστασιν διὰ τῆς σεῖσαχθείας, δι' ἧς κατήργησε τὴν προσωπικὴν ἐγγύησιν τοῦ ἀφειλέτου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἐκανόνισε τὰ τοῦ τόκου καὶ ἔβρισε τὴν ἀπόσβεσιν τῶν χρεῶν, εἰσαγαγὼν νέον νομισματικὸν πύστημα, καθ' ὃ ἡ δραχμὴ ἦτον ελαφροτέρα κατὰ 27 0/0.

Πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος τὰ δίκαια τοῦ πολίτου καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ ὥρίζοντο ἀεὶ ἐκ τῆς γεννήσεως, ὃ δὲ Σόλων ἀντικαταστήσας ταύτην διὰ τῆς περιουσίας, κατέστησε δυνατὴν εἰς πάντα τοὺς ἐλευθέρους πολίτας τὴν εἰς τὰ κοινὰ συμμετοχὴν. Κατὰ τὸ εἰσαχθὲν ὑπ' αὐτοῦ τέμνημα οἱ πολῖται διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις, 1) εἰς τοὺς πεντακοσιαμεδί-

μινου, ὧν ἡ ἀκίνητος περιουσία ἐδίδεν ἑτησίαν πρόσδοον τοῦλάχιστον πεντακοσίους μεδύμνους ξηρῶν ἢ ὑγρῶν προϊόντων, 2) εἰς τοὺς ἱππεῖς, τουτέστι τοὺς δυναμένους νὰ συντηρῶσι ποταμικὸν ἵππον, ὧν ἡ ἑτησία πρόσδοος ἦτον τοῦλάχιστον τριακοσίων μεδύμνων· διὸ ἐλέγοντο καὶ τριακοσιομέδιμνοι, 3) εἰς τοὺς ζευγίτας, ἤγουν δυναμένους νὰ ἔχωσι ζευγὸς βοῶν, ὧν ἡ ἑτησία πρόσδοος ἦτον τοῦλάχιστον 150 μεδύμνων καὶ 4) εἰς τοὺς θήτας, εἰς αὐτοὺς ἔχοντας πρόσδοον ὀλιγωτέραν τῶν 150 μεδύμνων οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔδωκεν, ἀλλὰ μετεῖχον οὗτοι τῆς πολιτείας μόνον τῇ συνεκκλησιαζέειν καὶ δικάζειν. Αἱ τάξεις αὗται ἐλέγοντο τιμήματα, τὸ δὲ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ὧν ἐθεμελιόυτο εἰς ταῦτα, ἦτο τιμοκρατία (ἀπὸ τιμημάτων πολιτεία). Αἱ τρεῖς πρῶται τάξεις ἀπετέλουν τὴν πολεμικὴν δύναμιν καὶ αὗται ἐτέλουν τὰ πρὸς διατήρησιν τῆς δημοκρατίας· διὸ οἱ ἀνέγκοντες εἰς ταῦτα μόνον ἠδύναντο νὰ ἐκλεχθῶσιν εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας καὶ νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν βουλευτὴν τῶν τετρακοσίων (περὶ ἧς ἰδὲ παρακατιῶν) ἐκτὸς τοῦ ἀνωτάτου ἀξιωματοῦ τῶν 9 ἀρχόντων τὸ ὅποιον ἀποκλειστικῶς ἀνήκειν εἰς τὴν πρῶτην τάξιν. Πάντες δ' οἱ ἀποτελοῦντες τὰς τάξεις ταύτας, ἔχοντες ἡλικίαν οὐχὶ ἐλάττωσαν τῶν 18 ἐτῶν, μὲ ἴσῃ ψῆφον ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἥτις ἦτον ἡ κυρία ἐξουσία τῆς πολιτείας, διότι οὐ μόνον ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς πόλεως (περὶ εἰρήνης, πολέμου, κτλ.) καὶ πάντα τὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν διάταξιν καὶ χρῆσιν τῶν φόρων καὶ τῶν προσόδων ὥρίζοντο ὑπὸ τοῦ δήμου ἐκκλησιαζόντος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ οἰκονομία αὐτῆς διετέλει ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιτήρησιν, οἷον τὰ περὶ ἱερατείας, νυκτῶν τῶν θεῶν, ὁ δημόσιος θησαυρὸς, αἱ τοῦ κοινοῦ γαίαι καὶ καθόλου πάντα δημοσία περιουσία, αἱ ἀρχαί, τὰ δικαστήρια, οἱ νόμοι καὶ τὰ διακείμενα κατασκευάσματα τῆς πολιτείας καὶ τέλος αὕτη ἡ πολιτεία. Προτέτι ἀπεφάσκειν ὁ δῆμος ἐκκλησιαζὼν καὶ περὶ τοῦ ἀρμοδίου τρόπου τοῦ πρᾶττειν ἀμοιβὰς καὶ τιμὰς εἰς πολίτας ἢ ξένους· ἢ καὶ πᾶσι λείας ἄλλας διὰ σπουδαίας ἐπιτελείας πρὸς τὴν δημοκρατίαν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου δὲν εἰσήγετο κατὰ νόμον οὐδὲν μὴ πρότερον ὑπὸ τῆς βουλῆς τῶν τετρακοσίων ἐξετασθὲν καὶ

ψηφισθέν ψήφισμα· ἐλέγετο δὲ τοῦτο οὕτως ἔχον προβούλευμα.
 Ἐδύνατο ὁμοῦς ἡ ἐκκλησία νὰ μεταβάλλῃ τὸ εἰσαγόμενον προ-
 βούλευμα ἢ καὶ ν' ἀπορρίπτῃ αὐτό. Ὁ Σόλων ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον
 νὰ συστήσῃ πρὸς τὰ ἀλλάσσοντα κατ' ἔτος μέλη τῆς βουλῆς,
 ἣτις οὐδὲν ἄλλο ἦτον ἢ ἐπιτροπὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου καὶ
 συντηρητικὸν στοιχεῖον, τὸν Ἀρειον Πάγον, ὅστις ὑπῆρχε μὲν
 καὶ πρὸ τοῦ Σόλωνος, ἀλλ' οὕτως ἐτροποποιήθη ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε
 οὗτος δύναιτο νὰ ὀνομασθῇ ὁ θεμελιωτὴς αὐτοῦ. Τὸ πρωτότυπον
 τοῦτο δικαστήριον ἦτον ἀριστοκρατικόν, ἐκλεγομένων τῶν με-
 λῶν αὐτοῦ ἀριστίνδην. Κατὰ τὴν ἐπενεχθεῖσαν μεταβολὴν πα-
 ρὰ τοῦ Σόλωνος εἰς τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων, δὲν ἐθεωρεῖτο
 τὸ γένος, ἀλλ' ἡ περιουσία εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων. Ὁ-
 θεν οἱ 9 ἄρχοντες μετὰ ἀνεπίληπτον πολιτείαν προσετίθεντο
 εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον, διό ἕκτοτε ἔπαυτεν ἡ ἀριστοκρατικὴ
 σύστασις.

Πρὸ τοῦ Σόλωνος ὁ Ἀρειος Πάγος ἦτον ἐγκληματικὸν δικαστήριον,
 διαδύον αἰφύπου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας καὶ πυρκαϊᾶς καὶ φαρμάκων.
 Ὅπως ὁμοῦς ἔδωκεν εἰς αὐτὸ μεγάλην ἐξουσίαν ἐπιτιμητικὴν καὶ πολιτικὴν.
 Οὕτω κατεστάθη ὁ Ἀρειος Πάγος ἐφόρος πάντων καὶ φύλαξ τῶν νόμων.
 ἔχον ἐξουσίαν νὰ ἐξετάζῃ πόθεν πορίζεται τις τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ νὰ τι-
 μωρῇ τοὺς ὀνητροὺς, ἐπετῆρει τὴν εὐταξίαν καὶ οἰκονομίαν, ἐπέβλεπε
 τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῶν δημοσίων λειτουργῶν, εἶχε τὸ δι-
 καίωμα νὰ ἐμποδίσῃ διὰ τῆς ψήφου του καθυποβολὴν εἰς τὴν βουλήν
 ἢ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου νόμων ἐπιβλαβῶν ἢ διατάξεως παρανόμου, ἢ
 καὶ νὰ ἀναστέλλῃ τὴν ἐκτέλεσιν ψηφισθέντος ἤδη νόμου, ἐπέβλεπε
 καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποτίμων, δικαιομένων, ἀντιμετρεῖ τοὺς ἐπὶ φιλοπονίᾳ
 διακρινομένους, ἐπέβλεπε, ἂν ἐτηροῦντο καλῶς καὶ καθαρῶς αἱ δημό-
 σαι ὁδοὶ καὶ αἱ πλατεῖαι τῆς πόλεως, ἐπηγρύπτει ἐπὶ πᾶσι τῶν παίδων
 ἀγωγῆς καὶ ἀνατροφῆς, εἰσάγαγεν εἰς δίκην τοὺς βλάπτοντας τὰς πέ-
 ρας τῶν Ἀθηναίων φρονημένους ἱερεῖς ἐλαίης καὶ ἐτιμᾶρει τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀ-
 θεοῦσκους.

Ἦν δὲ οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος λείδωσι κῆρος, ὠνημάσθη οὗτος
 τὸ 594 ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν ἀρχόν, ἔχων συγχρόνως καὶ ἕκτα-
 κτον νομοθετικὴν πληρεξουσιότητα. Ὁ Σόλων, ἵνα λείδωσι γινώ-
 σιν πάντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνέγραψε τοὺς νέους αὐτοῦ νόμους ἐπὶ

τῆς ἀκροπόλεως καὶ συγχρόνως ὑπεχρέωσε τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ δέκα ἔτη παντάπασιν νὰ μὴ μεταβάλλωσιν αὐτοὺς. Ἀφοῦ δ' ἐπεσφράγισε τὸ ἔργον αὐτοῦ διὰ γενικῆς ἀμνηστίας, δι' ἧς ἠδύναντο νὰ ἐπανέλθωσι καὶ οἱ Ἀλκμαϊωνίδαι, κατέλιπε τὰς Ἀθήνας διὰ τὴν ἀποφύγη πᾶσαν ὑπόβριαν ἰδιοτελείας καὶ συγχρόνως βλέπων μακρόθεν πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τῶν νομοθετημάτων αὐτοῦ. Τὰς πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἑλλάσσονα Ἀσίαν περιηγήσεις αὐτοῦ ἡ παράδοσις ἐκόσμησε καὶ διὰ τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κροίσου ἀντιθέσεως.

Ἡ τοῦ Πεισιστράτου τρις τυραννίς (560—527). Οἱ ἀπορρώτεροι τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς οἱ κατοικοῦντες τὰ βόρεια ὄρεινὰ μέρη αὐτῆς (διάκριοι), οἵτινες διὰ τῆς νέας νομοθετικῆς ἡλιπίζον τὴν ἐξίσωσιν τῶν κτημάτων, διεφύεσθον τῶν ἐλπίδων. Ὅθεν, ὡρελῆθεις ἐκ τῆς δυσταρεσκείας αὐτῶν ὁ εὐπατριδὴς Πεισίστρατος, ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Νηλεϊδῶν, ἐσχημάτισεν ἐκ τούτων φατριάν καὶ βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς κορυνηφόρου σωματοφυλακῆς του (κατ' ἀρχὰς ὑπὸ 50 συγκατεμένης καὶ μετὰ ταῦτα ὑπὸ 400 ἀνδρῶν) κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν. Πρὶν ὅμως σερεῶσθαι τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἐνωθεϊσῶν φατριῶν τῶν πλουσιῶν γεωμόρων (πεδιεῖς) τῶν ὑπὸ Λυκοῦργον τὸν Ἀριστολαΐδην καὶ τῶν κατοίκων τῶν ΝΑ. τῆς Ἀττικῆς παρῶν (πάρχοι) τῶν ὑπὸ τὸν Ἀλκμαϊωνίδην Μεγακλέα. Στάσιασάσων δ' ἐκ νέου τῶν δύο φατριῶν, ὁ Μεγακλῆς προέτεινεν εἰς τὸν Πεισίστρατον ὅτι θὰ τὸν συντρέξῃ εἰς τὴν τυραννίαν, εἰ μὴ λάβῃ γυναῖκα τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἐπανεληθὼν ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας ἀνέκτησε τὴν τυραννίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀρμονία αὐτῶν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ καὶ ὁ Μεγακλῆς συνδιηλλάγη μετὰ τῶν ἀντιστασιωτῶν του, ὁ Πεισίστρατος ἠναγκάσθη νὰ κατακλίπῃ οὐ μόνον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀττικὴν. Μετὰ δὲ δεκαετῇ ἐν Ἑρετρίᾳ διατριβὴν ἀπέβη ὁ Πεισίστρατος εἰς τὸν Μαραθῶνα μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἰππίου καὶ Ἰππάρχου, στηριζόμενος ἐπὶ ξένων μισοφάρων. Ἐντεῦθεν ἐνδυναμωθείς καὶ ὑπὸ τῶν στασιωτῶν αὐτοῦ, τῶν συβέβυσάντων ἐκ τε τοῦ ἄστεος καὶ τῶν δήμων, ἐπιπίπτει κατὰ τῶν ἀντιπαραποδισάντων καθ' ὅδον Ἀθηναίων καὶ πρέφαι

αὐτοὺς εἰς φυγὴν, κατέστη τὸ τρίτον τύραννος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐρρίξωσε τὴν τυραννίδα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκ τῶν πολλῶν στάσεων κεκμηκυίας χώρας δι' εὐεργετικωτάτων διατάξεων.

Ὁ Πεισίστρατος ἔθηκε τὰ θεμέλια τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς αὐτήσεως τοῦ στόλου καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἐμπορίου, συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μετὰ ξένων κρατιῶν, ἐκάνοντο τὰς Ἀττικὰς θρησκευτικὰς ἑορτάς, ἐξέτεινε τὴν πόλιν καὶ κατέστησεν αὐτὴν κέντρον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν καὶ τῆς τέχνης, λαδίων καὶ αὐτὸς μέρος εἰς τὴν διασκευὴν τῶν ἑπῶν τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου.

Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος δὲν ἐβασίλευσαν (ἀπὸ τοῦ 527) συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν τρόπον τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐρείδόμενοι εἰς τὴν δύναμιν αὐτῶν πολυειδεῖς μετήρχοντο αὐθαιρεσίας καὶ ἀδικίας. Ἐκ τούτου καὶ ἰδίως ἐξ ἀτομικοῦ πάθους κινούμενος ὁ Ἀρμόδιος, ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν Ἰππαρχον, διότι εἶχεν ἀποκλείσει τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Παναθηναίων, συνώμοσε μετὰ τοῦ Ἀριστογέιτονος νὰ φονεύσωσι τὸν τύραννον εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ὁ θεὸς μὲν νεώτερος τῶν δύο ἀδελφῶν ἔπεσεν ὑπὸ τὰς πληγὰς τῶν συνωμοστῶν, ὁ δὲ Ἰππίας μετὰ ταῦτα διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δυναστείαν του κατέφυγεν εἰς τὰς ἐξορίας καὶ τὰς θανατικὰς ποινὰς, μαχραισῶ οἱ Ἀλκμαϊωνίδαι ὑπὸ τὸν Κλεισθένην, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν τυραννίαν καταπολεμούντων Σπαρτιατῶν (ὑπὸ τὸν φιλοπόλεμον αὐτῶν βασιλέα Κλεομένην), ἐξεδίωξαν αὐτὸν (510). Ὁ Ἰππίας ἔφυγε μετὰ τῶν θησαυρῶν του κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον Σίγειον, καὶ ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Δαρεῖον τὸν Α'.

Αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Κλεισθέους. Μόλις ἡ φατρία τῶν Πεισιπρατιδῶν κατέπεσε καὶ ἀμέσως αἱ δύο ἄλλαι αἰενοθεῖσαι πρὸς τοῦτο διέστησαν· διότι οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Ἰσαγόραν ἀριστοκρατικοὶ ἐζήτουν τὴν κατάρχην τῆς νομοθεσίας τοῦ Σόλωνος, οἱ δὲ ὑπὸ τὸν Κλεισθένην δημοκρατικοὶ Ἀλκμαϊωνίδαι ἀνέλαβον οὐ μόνον τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν περαιτέρω διαμόρφωσιν, ἐξισοῦντες τὰς διαφορὰς τάξεις. Ματαίως ἐπροσπάθησεν ὁ Ἰσαγόρας ἡγούμενος τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ᾔθελον νὰ ἰδρῶσιν ἐν Ἀθῇ-

ναις διαρκῆ ἐπιβρόχην, νὰ ἐπαναγάγῃ διὰ τῆς βίαις τὰ πράγμα-
τα εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν κατάστασιν. Κατὰ τὴν ἀπόπειραν
καταδιωχθέντες, αὐτοὶ μὲν ἀποκλεισθεὶς εἰς τὴν ἀκρόπολιν διέ-
φυγε τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ ὁπαδοὶ του κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ
δήμου εἰς θάνατον ὡς προδόται. Καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης
Κλεομένης, ἐπανειλημμένως προσπαθῆσας νὰ ταπεινώσῃ τὰς
Ἀθήνας, συνετέλεσε μόνον πρὸς ἀνιδρυσιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ
τῆς δυνάμεως αὐτῶν. Ἵνα δ' ἐμποδίσῃ ὁ Κλεισθένης τὰς κατὰ
τὰς ἐκλογὰς ῥαδιουργίας τῶν πατριῶν, κατήργησε τὴν ὑπὸ τοῦ
λαοῦ ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων καὶ ἄλλων τῆς πολιτείας λειτουρ-
γῶν, ἀντικαταστήσας αὐτὴν διὰ τοῦ κλήρου μεταξὺ τῶν ἀπαί-
τητῶν. Μετὰ δὲ τὴν κλήρωσιν εἶπετο ἡ περὶ τῆς ἱκανότητος δο-
κιμασία τοῦ κληρωθέντος· κατέταξε δὲ καὶ πολλοὺς μετοίκους
(ξένους ἐν Ἀττικῇ ἀποκαταστημένους) εἰς τὰς νέας φυλάς. Οἱ Ἀ-
θηναῖοι πρὸς ἀποφυγὴν ἰδρύσεως τυραννίας, πιθανῶς κατὰ προ-
τροπὴν τοῦ Κλεισθέους, εἰσήγαγον τὸν ἐξοστρακισμόν, διὰ
τοῦ ὁποίου ἄνδρες ἐπίφοβοι εἰς τὴν πολιτείαν ἔνεκα τῆς ἐπιβ-
ροῆς καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἠδύναντο νὰ ἐξορισθῶσιν ἐπὶ δέ-
κα ἔτη.

Ἡ πρώτη τῆς βουλῆς σύστασις ἀποδίδεται μὲν εἰς τὸν Σόλωνα, ὑπάρχου-
σιν ὅμως ἱσχυραὶ ἐνδείξεις, ὅτι προϋπάρχονταν οὗτος τὴν ἀναδιοργάνωσιν
καθὼς καὶ τὸν Ἄρειον Πάγον. Ἦνεν δὲ κοινῶς παραδεκτὸν, ὅτι ὁ Σόλων
συνέστησε τὴν βουλὴν ἐκ τετρακοσίων πολιτῶν, ἀνὰ ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης
τῶν τεσσάρων φυλῶν, ἐκ τῶν τριῶν ὅμως πρώτων τάξεων λαμβανόμε-
νων. Ὅτε δὲ ὁ Κλεισθένης ἔκαμε δέκα τὰς φυλάς, ἠβύησε καὶ ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν μελῶν τῆς βουλῆς εἰς 500, ἀνὰ 50 ἐξ ἑκάστης φυλῆς, οὐχ
ἐκλεγομένων ὡς πρότερον, ἀλλὰ κληρουμένων (ἀπὸ κυάμου βουλευτάς).
Οἱ οὕτως ὅμως κληρούμενοι ὑπεβάλλοντο εἰς δοκιμασίας, ἵνα ἀποδείξω-
σιν ὅτι καὶ πατέρθεν καὶ μητέρθεν ἦσαν πολῖται (γενήσιοι ἐξ ἀμφοῖν)
ὅτι δὲν ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τῆς ἀτιμίας καὶ ὅτι ἦσαν ὑπὲρ τὰ τριᾶ-
κοντα ἔτη γεγονότες.

Οἱ βουλευταὶ εἶχον τὸ ἀξίωμα ἐπὶ ἐν ἑτορ καὶ ἐλάμβανον διὰ πᾶσαν
συνεδρίαν δακρυλὴν (μισθὸς βουλευτικός). Πᾶσα δ' ἡ βουλὴ ἦτον ἀρχὴ
ὑπεύθυνος, διδουσα ἐν τέλει τοῦ ἔτους λόγον (εὐθύνας), οἱ δὲ κακῶς πο-
λιτευόμενοι βουλευταὶ ἐξέστυλλοντο ὑπὸ τῶν ἰσίων συναδελφῶν τοῦ

(ἐκφυλλοφορία). Ἡ ὑπὸ Κλεισθέους συστηθεῖσα βουλὴ τῶν πεντακοσίων ἐκλήρετο εἰς δέκα μερίδας καὶ ἐκάστη αὐτῶν μὴ συγκροτούμενη ἐκ δήμων συνεχομένων, ἦν αὐτως ἤττον ἐπιδιώκωσι τοπικὰ συμφέροντα, συνέκειτο ἐκ πεντήκοντα τῆς αὐτῆς φυλῆς βουλευτῶν. Πᾶσα μερίς εἶχε τὴν προεδρίαν τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐπὶ 35 ἡμέρας καὶ ἡ μὲν περίοδος αὕτη ἐλέγετο πρυτανεία, οἱ δὲ συγκροτοῦντες τὴν προεδρεύουσαν μερίδα βουλευταὶ πρυτάνεις. Ἡ πρυτανεία ὠρίζετο ἐκάστοτε διὰ κλήρου καὶ εἰς τὴν τὸ ἔσχατον πρυτανεύουσαν φυλὴν ἐδίδοντο αἱ τέσσαρες ὑπεράριθμοι ἡμέραι εἰς συμπλήρωσιν τοῦ ἐκ 354 ἡμερῶν Ἀττικοῦ σελημιακοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἐκάστη πρυτανεία πρὸς ἀποφυγὴν τῆς τῶν πολλῶν προεδρίας ὑποδιερίσσετο εἰς πέντε δεκάδας, ὧν ἐκάστη προέδρευε τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ ἡμέρας, καθ' ἃς ὠνομάζοντο οἱ δέκα πρόεδροι ἐκ τῶν δέκα πάλιν τούτων προέδρουν ἐκκληροῦτο εἰς κατὰ πάσαν ἡμέραν, ὅστις ὠνομάζετο ἐπιστάτης, καὶ εἰς αὐτὸν διεπιστεύοντο κατὰ ταύτην μόνον τὴν ἡμέραν τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ αἱ κλεῖς τοῦ θησαυροῦ.

Οἱ πρυτάνεις συνῆγον τὴν βουλὴν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, οἱ δὲ πρόεδροι καὶ ὁ ἐπιστάτης εἰσῆγον εἰς τὴν βουλὴν καὶ τὸν δήμον πᾶς συζητητέας ὑποθέσεις καὶ διέλεγον τὰς ψήφους ἀμφοτέρων. Συγκαλουμένη τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας, ὁ ἐπιστάτης ἐκλήρου ἐξ ἐκάστης τῶν μὴ προεδρευουσῶν φυλῶν ἐνέει ἀλλοιους, οἵτινες καλούμενοι ὁμοίως πρόεδροι, ἐκλήρουν ἕνα ἐξ αὐτῶν προϊστάμενον. Καθήκοντα τῆς βουλῆς ἦσαν ἡ πρὸ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγωγῆς συζητήσεως καὶ ψήφισις πάσης ὑποθέσεως. Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τῆς βουλῆς οἰκοθεν γενομένων πρυτανευμάτων εἰσῆγοντο τοιαῦτα προβουλευμᾶτα ἀδεία τῆς βουλῆς καὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν (πρόσδοκον γράψασθαι), ἅπερ ἰδίᾳ περιστρέφοντο εἰς ἀποναιὴν τιμῶν ἢ προνομίων πολὶτινὶ τὴν πατρίδα εὖ ποιήσαντι. Ὁ τύπος τῆς γραφῆς ψηφισμάτων διέφερε κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους· πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐκλείδου (403 π. Χ.) ἐτίθετο ἐν ἀρχῇ τοῦ ψηφίσματος «ἐδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ» καὶ εἴτα ἐμνημανεύετο ἡ φυλὴ, ἥς πρυτανεύουσης, ἐψηφίζετο τὸ ψήφισμα· ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐκλείδου μέχρι τοῦ 322 τὰ ψηφίσματα ἀρχονται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχόντος, ἔπεται ἡ ἡμέρα τοῦ μηνός, εἴτα ἡ πρυτανεύουσα φυλὴ, ἔσχατον τὸ ὄνομα τοῦ προταίναντος, μετὰ ταῦτα οἱ λόγοι τῆς παραδοχῆς τοῦ ψηφίσματος καὶ ὅστις ἦν αὐτὸ τοῦτο, προηγούμενον τοῦ τύπου «δεδοχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ

δημιον μετὰ δὲ τὸ 325 ἔτος εἰσῆλθον νέος τύπος, ὅστις ἦτον ἐν χρήσει μέχρι τῶν ἑσχατῶν χρόνων. Ὁ ἐν ἀρχῇ τῶν ψηφισμάτων μνημονεύομενος γραμματεὺς ἐκκληροῦτο ὑπὸ τῆς βουλῆς κατὰ πᾶσαν πρυτανείαν διὰ νὰ φυλάττῃ τὰ δημόσια ἔγγραφα (γράμματα) καὶ τὰ ψηφίσματα. Εἰς τὰ ψηφίσματα ὠνομάζετο ὁ κατὰ πρυτανείαν γραμματεὺς καὶ ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ τῆς πρώτης πρυτανείας γραμματέως ἐπωνομάζετο τὸ ἔτος.

Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

§. 9. Καθὼς εἰς τὴν μικρὰν Φοινίκην, οὕτω καὶ εἰς τὰς περὶ ὁρισμένας ἐκτάσεις τῶν Ἑλληνικῶν παραθαλασσίων πολιτείων ἐγένετο ταχέως ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀραιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ διὰ συστάσεως ἀποικιῶν. Διὰ τούτων οἱ Ἕλληνες ἀπέφευγον τὰς πολιτικὰς ταραχὰς καὶ ἐξέτεινον τὰς κτήσεις καὶ τὴν δύναμιν τῆς μητροπόλεως, ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἐμπόριον αὐτῆς. Καὶ καθὼς οἱ Φοίνικες, παρὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες ἔμαθον τὴν θαλασσοπλοΐαν καὶ τοὺς τόπους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ πλέωσιν, οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες, διαγωνιζόμενοι πρὸς αὐτοὺς, κατέλαβον διὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν πάντα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου καὶ οὕτως ὥθουν διηνεκῶς τοὺς Φοίνικας πρὸς Δ. Πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἴωνες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς παραλίους χώρας τῶν βαρβάρων, ὁρμηθέντες οἱ μὲν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης κατοικοῦντες ἐκ τῆς Καλκίδος, οἱ δὲ ἐπὶ τῆς Ἀσίας ἐκ τῆς Μιλήτου, πρὸς Β, καὶ ἐκ τῆς Φωκαίας πρὸς Δ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὑπὸ Ἀχαιῶν καὶ Δωριέων γενομένας ἀποικισεῖς Ἴωνες ἀπετέλουν συνήθως τὸν πυρῆνα αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀποικισεῖς αὐτῶν ἐκτὸς τῶν βαρβαρικῶν ἐξέλεγον καὶ χώρας, ἐνθα ἤδη ὑπῆρχε συγγενὴς Πελασγικὸς πληθυσμὸς, καθὼς λ. χ. ἐν τῇ Κάτῳ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Σικελίᾳ. Αὐτόθι διὰ τῶν Ἰωνικῶν, Ἀχαιῶν καὶ Δωρικῶν ἀποικιῶν ἐγεννήθη ἐντελὴς Ἑλληνικὴ ἐθνικότης, προλαβοῦσα καὶ αὐτὴν τὴν μητρόπολιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ μεταξὺ μητροπόλεως καὶ τῶν ἀποικιῶν σχέσις ἦτον κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους διάφορος, συνήθως ὅμως αἱ ἀποικίαι ἐτήρουν τὴν λατρείαν τῶν μητροπόλεων καὶ ἀπέδιδον εἰς αὐτάς

ἰδιαίτερον σεβασμὸν, ἐνῷ ὡς πρὸς τὰ πολιτικά ἦσαν αἱ πλείσται ἀνεξάρτητοι καὶ δὲν ἐδοκίμουν τὴν μητρόπολιν κατὰ ἐχθρικῶν προσβλῶν, ὅπως γίνεται τοῦτο δῆλον κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους. Ἔνεκα δὲ τῆς ποικιλίας τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀποικιῶν ἐγένετο μᾶλλον ἐπαισθητὴ αὐτόθι ἢ ἐν τῇ μητροπόλει ἡ ἀνάγκη γραπτῶν νόμων.

Οὕτως ἀνεφάνησαν παρὰ τοῖς Λοκροῖς τῆς Κάτω Ἰταλίας οἱ ἀρχαῖοι γραπτοὶ νόμοι οἱ ὑπὸ Ζαλεῦκου, καὶ συγχρόνως σχεδὸν ἐν Καντάνῃ τῆς Σικελίας οἱ ὑπὸ Χαιρώνδα, ἀμφοτέρωι στηριζόμενοι ἐπὶ τιμοκρατικῆς βάσεως· οἱ νόμοι τοῦ τελευταίου βαθμυδὸν ἐγένοντο δεκτοὶ εἰς τὰς πλείστας Χαλκιδικᾶς πόλεις.

Ἐποψίτες τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. 1) Οἱ ἐν τῇ Ἑλλάσσοι Ἀσίᾳ Ἴωνες ἐγίνωσκον ὅτι ἡ Ἰδρύσις ἀποικιῶν εἶνε προσφορωτάτη, ἐνθα δὲν ὑπάρχει διαγωνισμὸς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν προϊόντων. Ἐκ τούτου πρῶτοι οἱ Μιλήσιοι ἀνεξήτησαν τοὺς βορείους βαρβάρους λαοὺς καὶ ἐπρωχώρησαν καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Εἰς τὸν ἀρχαῖον Ἀσσυριακὸν λιμένα τῆς Σινώπης Ἰδρυσαν οἱ Ἴωνες τῆς Μιλήτου τὴν πρώτην αὐτῶν ἀποικίαν καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὡς σταθμὸν ἐπὶ νήσου τῆς Προποντίδος διὰ τὸν πρὸς τὸν οὐχὶ πλέον ἄξιον Πόντον πλοῦν τὴν Κύζικον, καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν ταύτην εἰσόδου τὴν Ἀβυδὸν καὶ Ἀάμφικον. Πρὸς Δ. καὶ Β. τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἐθεώρησαν προσφόμενους θέσεις πρὸς Ἰδρυσιν σταθμῶν τοῦ μετὰ τῶν Σκυθῶν ἐπικερδοῦς ἐμπορίου τὰς ἐκβολὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν· οὕτως Ἰδρύθησαν ἡ Ἰσπρὸς πρὸς Ν. τοῦ Δέλτα τοῦ Δουνάβειος, ἡ Τύρας εἰς τὸν ἀγρηματιζόμενον κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ λιμένα, ἡ Ὀλβία παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθένης, τὸ Παντικᾶπαιον καὶ ἡ Φαναγορεία εἰς τὴν εἰσόδον τῆς Μαιώτιδος, ἡ Τάναϊς εἰς τὸ Δέλτα τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ· πρὸς Α. δὲ τοῦ Εὐξείνου Πόντου Ἰδρύθησαν ἐμπορεῖα διὰ τὰ μετὰ τῆς μεσογείου Ἀσίας ἐμπόριον ἡ Φάσις καὶ ἡ Διοσκουριάς εἰς τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Φάσιδος ποταμοῦ χώραν, καὶ πρὸς Ν. ἡ Τραπεζοῦς, ἥτις οὕσα ἀποικία Σινωπέων, ἔκλειε τὸν στέφανον 80 Μιλησίων ἀποικιῶν, αἵτινες ἐνήργουν ζωηρότατον διὰ καρθανίων ἐμπόριον καὶ εἶχον πρὸς ἀλλήλας ζωρὰν ἐπιμιξίαν. Ἰδρυσαν πρὸς τοῦτοις εἰς Ἴωνες ἀποικίας καὶ ἐν τῇ Κάτω Αἰγύπτῳ· διὸ ὁ βασιλεὺς Ψαμμήτις

χος (654—616) θέλων νά στερήσῃ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείαν τοῖς παρεχόμενοις εἰς τοὺς Κἄρας καὶ Ἰωνας, οἵτινες ἐδοκίμησαν αὐτὸν πρὸς Ἰδρυσιν τῆς μοναρχίας του, πλουσίας χώρας ἐφ' ἑκατέρας τὰς ὁχθας τοῦ ἀνατολικοῦ βραχίονος τοῦ Νεῖλου καὶ ἤνοιξεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Φοίνικας πάντας τοὺς τέως κεκλεισμένους λιμένας τῆς Αἰγύπτου.

Ἐκτὸς τῆς μεσημβρινωτάτης πόλεως τῆς Ἰωνίας Μιλήτου καὶ ἡ βορειοτάτη αὐτῆς Φώκαια συμμετέσχε καὶ τῆς πρὸς Β. ἀποικίσεως καὶ τοῦ ἐμπορίου μετὰ τῆς Αἰγύπτου. Οἱ Φωκαεῖς ὅμως, στενοχωρούμενοι πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ὑπερέτερων Μιλησίων, ἐξήτησαν ἄλλην ὁδὸν διὰ μιμούμενοι τοὺς Χαλκιδεῖς (ἰδὲ κατωτέρω) ἐστράφησαν πρὸς τὴν δυτικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου καὶ ἵδρυσαν ἀποικίας εἰς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, ἐξ ὧν ἡ Μασσαλία ἔλαβε τὴν μεγαλειέταν ἀνάπτυξιν.

2) Οἱ ἐπὶ τῆς Εὐβοίας Ἰωνες κατέστησαν τὴν πόλιν αὐτῶν Χαλκίδα τὴν παρὰ τὸν Εὐρίπον μεταξὺ δύο θαλασσῶν κειμένην ὁρμητήριον πολλῶν ἀποικιῶν, πρῶτον πρὸς Β. καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς Δ. Οἱ Χαλκιδεῖς δηλ. στραφέντες πρὸς τὰ παράλια τῆς Θράκης τὰ μόνον ἐκ τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου, τὰ ὅποια δὲν εἶχον ἔτι λάβει Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἵδρυσαν αὐτοὶ ἐπὶ τῆς λίαν τετμημένης χερσονήσου τῆς μεταξὺ Θερμαϊκοῦ καὶ Στεγμονίου κόλπου 32 πόλεις, ἐξ οὗ καὶ ἡ χερσονήσος ὠνομάσθη Χαλκιδική. Στραφέντες ἔπειτα πρὸς Δ. ἐφθασαν κατὰ πρῶτον εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος, ἀλλὰ καταλιπόντες αὐτὸ εἰς τοὺς Κορινθίους καὶ Κερκυραίους τοὺς θεμελιώσαντας ἐπὶ τῶν Ἰλλυρικῶν παραλίων τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ Ἐπίδαμνον, προέβησαν περαιτέρω καὶ ἐκλέξαντες τὴν μᾶλλον πολυλίμενον παραλίαν τῆς Ἰταλίας, τὴν Καμπανίαν, ἐσύστησαν ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀρχαιοτέραν ἀποικίαν αὐτῶν Κόμην τὴν ὁμώνυμον τῆς Εὐβοικῆς πόλεως πρὸς δὲ τὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν πλοῦν ἵδρυσαν παρὰ τὸν ἐπικίνδυνον Σικελικὸν Εὐρίπον δύο ἐυλιμένους πόλεις, τὸ Ρήγιον ἐπὶ τῆς Ἰταλικῆς στερεᾶς καὶ τὴν Ζάγλην ἀπέναντι ἐπὶ τῆς ΒΑ. ἄκρας τῆς Σικελίας, ἐνθα μετὰ ταῦτα μετήνεγκον διὰ τῶν πλοίων τῶν φυγάδας Μεσσηνίους, ἐξ οὗ ἡ τελευταία ὠνομάσθη Μεσσήνη. Τὰ δὲ βόρεια τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Σικελίας τὰ παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀττικῆς κατέλαβον διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς Νάξου τῆς μετὰ ταῦτα κληθείσης Ταυρομίνιον, τῆς Κατάνης καὶ τῶν Λεοντινῶν, ἐνθ' αὖτ' αἱ ΝΑ. ἀφῆκαν εἰς τοὺς Κορινθίους, οἵτινες ἵδρυσαν αὐτοὶ τὰς Συρακούσας.

3) Ἀχαῖκαὶ ἀποικίαι. Μᾶλλον πάσης ἄλλης χώρας ἐπασχεν ἐκ τοῦ πυκνοῦ πληθυσμοῦ ἡ στενὴ παραλία χώρα τῆς Ἀχαιας, ἐν ᾗ εἶχον συσσωρευθῆ Ἀχαιοὶ καὶ Ἴωνες. Ἐκ τούτου ἐπλευσαν οὗτοι κατ' εὐθείαν εἰς τὴν εὐφορὸν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Οἰνωτρίας, ἐνθα ἴδρυσαν τὴν Σόβαριν καὶ τὴν Κρότωναν, καὶ ἐξηκολούθησαν ἐν τῇ νέᾳ αὐτῶν πατρίδι τὸν ἐν τῇ μητροπόλει ἀγῶνα τῶν ἰδίων φυλῶν. Οἱ Συβαρῖται ὑπερβάντες τὸ Ἀπέννινον ἴδρυσαν εἰς τὰ δυτικὰ παραλία τῆς Λευκανίας σειρὰν 25 θυγατέρων πόλεων, τῶν ὁποίων ἡ βορειοτάτη ἀνομάσθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ τῆς θαλάσσης Πασειδωνία (Παῖστος)· ἡ Σούβαρις ὁμως κατεστράφη (510) ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν.

Αἱ Ἀχαῖκαὶ αὗται ἀποικίαι μετὰ τῶν Ἰωνικῶν, τῶν νέων Λοκρῶν (Λοκροὶ Ἐπιζεφύριοι), ἐθόντων ἐκ τῶν Β. ἀκτῶν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, καὶ τῆς Τάραντος, ἰδρυθείσης (§. 7 ἐν τῷ δευτέρῳ Μεσσηνιακῷ πολέμῳ) ὑπὸ πᾶν περὶ τὸν Φάλανθον ἐκ Λακεδαιμόνος φυγαδευθέντων Παρθενίων ἀπετίλουν νέαν Ἑλλάδα, ἥτις ἕνεκα τοῦ πλήθους καὶ τοῦ μεγέθους τῶν ἐπὶ μεγάλῃς ἐκτάσεως σκοπίμως ἐκτισμένων πόλεων ἀνομάσθη μετὰ ταῦτα Μεγάλη Ἑλλὰς.

4) Αἱ ἐπὶ τῆς Σικελίας Δωρικαὶ ἀποικίαι. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Κορινθίων ἰδρυσιν τῶν Συρακουσῶν, ὅριον τῶν πρὸς Δ. πόλεων τῶν Ἑλλήνων, ἔμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον τὸ παρακείμενον Πάχυνον ἀκροπόριον· ἀλλ' οἱ Ρόδιοι πρῶτοι, ἀκολουθοῦντες τὰ ἔχνη τῶν Φοινίκων, προέβησαν εἰς τὴν Σικελικὴν θάλασσαν καὶ ἴδρυσαν ἐπὶ τῆς ἀποτόμου μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Σικελίας τὴν Γέλαν παρὰ τὸν ὁμώνυμον ποταμόν· ἐξ αὐτῆς δὲ πάλιν μετὰ ἕνα αἶμα ἰδρύθη ὁ Ἀκράγας, ὅστις ταχέως ὑπερέβη τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ κατὰ τὴν δύναμιν. Πρὸς τοῦτοι καὶ οἱ Μεγαρεῖς, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν Ροδίων, ἴδρυσαν περαιτέρω πρὸς Δ. τὴν Σελινοῦντα. Ἡ δυτικὴ ἀκρὰ τῆς Σικελίας ἦταν ἡ μόνη χώρα, ἐν ᾗ οἱ Φοίνικες δὲν ὑπεχώρησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, εἰ καὶ οὗτοι καὶ ἐκ μεσημβρίας καὶ ἐκ βορρᾶ προχωρήσαντες πρὸς Δ, ἴδρυσαν αὐτόθι, οἱ μὲν Ζάγκλαιο τὴν Ἰμέραν, ἐν δὲ τῷ Πανόριμῳ κατὰ τὸν ἀνάμικτον Ἕλληνας καὶ Φοίνικας.

Ἐπὶ τέλος καὶ τὰ ὀλίγον ἐπαγωγὰ μεσημβρινὰ παραλία τῆς Μεσσηνίου ἐδέχθησαν Ἕλληνας ἀποικίας διότι ἐπ' αὐτῶν ἰδρύθη ὑπὸ αἰτωλικῶν τῆς πυκνῶς κατοικοιουμένης ἡφαιστείου νήσου Θήρας ἡ Κυρῆν ἡ ὡς τόπος ἐξαγωγῆς τοῦ διὰ καρθανίων ἐμπορίου τῆς μεσσηνίου Ἀργεί-

κῆς· αὕτη δ' ἐγένετο μετὰ ταῦτα, καθὼς καὶ ἡ Μασσαλία, κέντρον συστήματος Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τῆς καθυποτάξεως τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας (500—338).

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι (500—449).

§. 10. *Ἐπανάστασις τῶν Ἰώνων (500—494).* Ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος ἔλαβε παρὰ Δαρείου τοῦ Ὑστάτου, βασιλέως τῶν Περσῶν, χώραν παρὰ τὸν Στρυμόνα πλουσίαν εἰς εὐγενῆ μέταλλα, ξυλείαν καὶ καλοὺς λιμένας εἰς ἀμοιβὴν διὰ τὴν ὁποίαν παρέσχεν αὐτῷ τε καὶ τῷ στρατῷ αὐτοῦ εὐεργεσίαν εἰς τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν του, σώσας τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰστροῦ γέφυραν. Ὅτε ὅμως ὁ Ἰστιαῖος, κτίσας αὐτόθι Μύρκινον τὴν Ἰδωνίδα, ἐζήτησε νὰ ἐκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, διήγειρε τὰς ὑποψίας τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅστις μετακαλέσας αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν του εἰς τὰ Σούσα ἐπὶ πολὺ τὸν ἐκράτει αὐτόθι. Ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ἰστιαίου Ἀρισταγόρα, ὅστις εἶχε διαδεχθῇ αὐτὸν εἰς τὴν τυρηνίδα τῆς Μιλήτου, κατεπίσθη ὁ Πέρσης σατράπης τῶν Σάρδεων Ἀρταφέρνης (ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου) νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Νάξου, λόγῳ μὲν διὰ νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς ἐκδιωχθέντας ἀριστοκρατικούς, ἔργῳ δὲ διὰ νὰ κάμῃ ἀρχὴν κατακτησέων ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει. Διαφωνήσαντος ὅμως τοῦ Πέρσου στολάρχου Μεγαβάτου ἐξαδέλφου τοῦ Δαρείου πρὸς τὸν Ἀρισταγόραν καὶ προδώσαντος αὐτὸν εἰς τοὺς Ναξίους, ἡ πολιορκία τῆς ἀποτόμου νήσου ἔμεινεν ἀπραγματοποίητος καὶ οὕτως ὁ Ἀρισταγόρας ὤφειλε νὰ πληρώσῃ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου ζημίας. Ἐκ τούτου ἐζήτησεν οὗτος τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν κατὰ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων. Ἐνισχυθεὶς δὲ εἰς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Ἰστιαίου, μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐζήτησε βοήθειαν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὰς Ἰωνικὰς καὶ δημοκρατουμένας πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς

Ἐρετρίας ἔλαβεν ὀλίγα πλοῖα. Κατώρθωσαν μὲν οἱ Ἴωνες νά κυριεύσωσιν ἐξαίφνης τὰς Σάρδεις, ὁ ἐμπρησμὸς ὅμως τῆς πόλεως ταύτης ἤρθεῖσε τοὺς Λυδοὺς καὶ Πέρσας πρὸς ταχυσὴν καὶ ἔντονον ἀντίστασιν, καθ' ἣν ὁ ὑποχωρῶν Ἴωνικὸς στρατὸς κατὰληφθεὶς ἡττήθη παρὰ τὴν Ἐφεσον. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ Ἀρισταγόρας, ἐγκαταλιπὼν τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ὑποκινηθέντας Ἴωνας, μετέβη εἰς τὰς παρὰ τὸν Στρυμόνα κτήσεις τοῦ πενθεροῦ του, ἵνα ἀναλάβῃ ἐκεῖθεν τὰ σχέδια αὐτοῦ, ἀλλ' ἔπεσεν ἀδόξως εἰς ἀγῶνα κατὰ τῶν Θρακῶν. Καταστραφέντος δὲ καὶ τοῦ τελευταίου στόλου, ὃν οἱ Ἴωνες ἠδυνήθησαν νὰ συλλέξωσι, τῶν μὲν τῶν νεῶν κατασκευασθεισῶν, τῶν δὲ καταναυμαχηθεῖσων παρὰ τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Μιλήτου Ἀάδην νῆσον, ἥ μὲν Μίλητος ἡλώθη καὶ πρὸς ἐκδικήσιν τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν Σάρδεων ἀπετεφρώθη, τῶν δὲ κατοικῶν αὐτῆς ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ μετωκίσθησαν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τίγριδος, ἡ δὲ Ἰωνία ὑπετάγη ἐντελῶς.

Ἀμυντικὸς πόλεμος κατὰ τῶν Περσῶν (493—479).
 Πρώτη ἐκστρατεία ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον (493). Ὁ Δαρεῖος πρὸς τιμωρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἐρετρίων διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἰώνων ἀνέθηκεν εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μαρδόνιον τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεων αὐτοῦ. Ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς βαδίζων τὴν ἤδη γνωστὴν τοῖς Πέρσαις ὁδόν, ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Μακεδονίας· ἐπιπεσούσης ὅμως κατ' αὐτοῦ ἐν μιᾷ νυκτὶ αἰφνιδίως πλησιοχώρου Θρακικῆς φυλῆς, ὑπέστη σημαντικὴν ζημίαν· συγχρόνως δὲ καὶ ὁ τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς συνοδεύων στόλος, παραπλέων τὴν Θράκην, ἐναυάγησε παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀἰῶ. Αἱ ἀτυχαίαι αὗται ἔκαμον τὸν Μαρδόνιον νὰ παραιτήσῃ τὰ περὶ ἰδρύσεως Περσικῆς σατραπείας ἐν Εὐρώπῃ σχέδια καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν.

Δεύτερα ἐκστρατεία ὑπὸ τὸν Λάτιν καὶ Ἀρταφέρνην, υἱὸν τοῦ ὁμωνύμου σατράπου τῶν Σάρδεων (490), ἥτις κατ' ἀρχὰς ἀπέβλεπε τὴν καθυπόταξιν τῆς Μέσης Ἑλλάδος καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἐρετρίας. Αὕτη ἐγένετο πρῶτον μὲν κατὰ τῆς ματαιαῖς πρότερον πολιορκηθείσης Νάξου καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τῆς

Ἑρετρίας. Οἱ Ἕλληνες, ἀπασχολημένοι ἔνεκα ἐσωτερικῶν πολέμων, δὲν ἠτοιμάσθησαν παντάπασι πρὸς κοινὴν ἀμυναν καὶ οὕτως οὐ μόνον αἱ νῆσοι ἐκτὸς τῆς Νάξου, ἀλλὰ καὶ αἱ μικραὶ πολιτεῖαι τῆς στερεᾶς ἔδωκαν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Ἕναισιλέως τῶν Περσῶν τὸ σημεῖον τῆς ὑποταγῆς, γῆν καὶ ὕδωρ. Μόνον αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη οὐ μόνον ἠρνήθησαν καὶ ἐχλεύασαν τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ἐφόνευσαν τοὺς ἀπεσταλμένους, ῥίψαντες αὐτοὺς ἐν μὲν τῇ Σπάρτῃ εἰς φρέαζ· ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις εἰς βαθὺν λάκκον.

Ὁ Ἀρταφέρνης μετὰ στόλου 600 πλοίων κυριεύσας τὴν Νάξον ἄνευ ἀντιστάσεως, ἔλαβε παρὰ τῶν λοιπῶν νήσων ὁμῆρους καὶ πολεμικὰ πλοῖα. Ἀποβάς ὕστερον εἰς τὴν Εὐβοίαν ἐκυρίευσεν μετὰ πολλὰς ἐφόδους καὶ διὰ προδοσίας τὴν Ἑρέτριαν τὴν ὁποίαν καὶ κατέκαυσεν. Ἐκεῖθεν ὁ Περσικὸς στρατὸς, συγκεῖμενος ἐξ 100000 πεζίων τοῦλάχιστον καὶ 10000 ἱππέων, ἀποβάς εἰς τὴν Ἀττικὴν, παρετάχθη κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰσπίου, τὸν ὁποῖον ἐσκόπει νὰ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν τυραννίαν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπειδὴ δ' οἱ Σπαρτιάται ἀνέβαλον ν' ἀποστείλῃσι τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἐπικουρίαν μέχρι τῆς ἐλεύσεως τῆς πανσελήνου, οἱ Ἀθηναῖοι (4000 ὁπλίται), βοηθοῦμενοι ὑπὸ μόνον 1000 Πλαταιέων, ἀνέλαβον μόνον τῶν ἀγῶνα. Ἡ μάχη, καθ' ἣν ἐστρατήγει ὁ Μιλτιάδης καὶ ἐπολέμουν μετὰ τῶν πρώτων ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θερμύστοκλῆς, ἀπερασίσθη ἰδίως διὰ τῆς ταχύτητος τῆς προσβολῆς καὶ οὕτως οἱ ἠττηθέντες Πέρσαι, διωχθέντες, ἐπέβησαν ἐπὶ τοῦ στόλου. Ἐκαμὸν δὲ ἀπόπειραν νὰ ἐπιβῇσι κατὰ τὴν ἐρήμῳ πολιτῶν πόλιν, ἀλλ' ὁ Μιλτιάδης ἐπρόλαβεν αὐτοὺς διὰ ξηρᾶς, καὶ οὕτως ὁ Περσικὸς στόλος ἐπανεκαμψεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὃ δὲ Ἰππίας ἀπέθανεν ἐν Ἀθήνῃς.

Ὁ Μιλτιάδης, λαβὼν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ τὸν στόλον καὶ τὸ στρατιωτικὸν ταμεῖον τῶν Ἀθηναίων, ἐπεχείρησεν ἐκστρατεῖαν κατὰ τοὺς Κυκλάδων, ἵνα λόγῳ μὲν τιμωρῇ αὐτὰς διὰ τὴν εἰς τοὺς Πέρσας ὑποταγὴν, ἔργῳ δὲ ὑποτάξῃ αὐτὰς εἰς τὰς Ἀθῆνας. Ἀλλὰ μετὰ ματαίωσιν ἐπὶ τῇ Πάρῳ ἐπιδρομᾷ, πληγωμένοι ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθῆνας, ὅπου κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 50 ταλάντων (300000 περίπου δρ.) καὶ ἀπέθανεν πρὶν πληρώσῃ αὐτό.

Μετά τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου ὁ Θεμιστοκλῆς, διὰ νὰ ἐ-
 ξασφαλίσῃ τὰς Ἀθήνας κατὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προβλεπομένης ἐκ-
 δικήσεως τῶν Περσῶν, ἐζήτησε τὴν ἴδρυσιν στόλου, εἰς ὃν ἔμελλ-
 ον νὰ ὑπηρετῶσιν οἱ Θῆτες, ἀπολαμβάνοντες μᾶλλον ἐκτεταμένα
 πολιτικά δικαιώματα ἢ πρότερον. Ἀλλ' ὁ Ἀριστείδης ὑποπεύ-
 ων ὅτι εἰς τοὺς νεωτερισμοὺς τούτους ὑπεκρύπτοντο φιλόδοξοι
 σκοποὶ, ἀντέστη, καὶ ὁ μεταξὺ αὐτῶν ἀγὼν ἔληξε διὰ τοῦ ἐξο-
 στρακισμοῦ τοῦ Ἀριστείδου. Οὕτως ἠδυνήθη μετὰ ταῦτα ὁ
 Θεμιστοκλῆς νὰ ἐκτελέσῃ ἀνενοχλήτως τὸ μεγαλουργὸν αὐτοῦ
 σχέδιον.

Συμφάνως πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ Θεμιστοκλέους ἐναυπηγούντο κατ'
 ἕτος ἐκ τῶν προσόδων τῶν μεταλλείων τοῦ Δαυρίου 20 τριῆρες, οἱ λι-
 μένες τοῦ Πειραιῶς ἀγχιρύντο καὶ κατεσκευάζοντο ἐν αὐτοῖς νηῖας
 πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἐκ τῆς τάξεως τῶν Θητῶν νέοι ναῦται ἐξησκήθησαν
 εἰς τὰ ναυτικά εἰς νικηφόρον κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἀγῶνα, καθ' ὃν ὁ Θε-
 μιστοκλῆς ἀνεδείχθη θαυμάσιος στρατηγός.

Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν (480). Μόλις ὁ Δαρεῖος εἶ-
 χεν ἀποπερατώσει τὰς τριεῖς προπαρασκευὰς αὐτοῦ διὰ νὰ
 ἀποπλύνῃ τὸν ἐν Μαραθῶνι ῥύπον καὶ ἐνώσῃ τὴν Ἑλλάδα με-
 τὰ τοῦ βασιλείου του, καὶ ἐπανάστασις τῶν Αἰγυπτίων καὶ
 ὁ μετ' ὀλίγον θάνατος αὐτοῦ ἀνέτρεψαν τὰ σχέδιά του. Ὁ υἱὸς
 καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ξέρξης, καθυποτάξας ταχέως τὴν Αἴγυπτον,
 ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ
 νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἀρχαῖον σχέδιον τοῦ Μαρδονίου, νὰ προσβάλῃ
 δὴλ. συγχρόνως κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν τὴν Ἑλλάδα.
 Ἐνῶ κατεσκευάζοντο ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου δύο γέφυραι ἐκ
 πλοίων ὑπὸ τῶν Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων καὶ διωρύσσετο ὁ
 ἰσθμὸς τοῦ Ἀθῶ, συνηθροίζοντο οἱ στρατοὶ τῶν ἀνατολικῶν
 μερῶν τοῦ Περσικοῦ κράτους τὸ φθινόπωρον τοῦ 481 εἰς τὴν
 Καππαδοκίαν, ὁ δὲ Ξέρξης διεχέμασεν εἰς τὰς Σάρδεϊς. Τὸ
 προσεχὲς ἔαρ ὁ στρατὸς ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας διέβη τὸν Ἑλλησπον-
 τον διὰ τῶν γεφυρῶν, ἐνθα εὐρίσκοντο καὶ οἱ στόλοι τῶν ὑπο-
 τελῶν παραλίων ἐθνῶν, καὶ ἐν Δορίσκῳ, πεδιάδι τῆς Θράκης,
 ἐγένετο ἐπιθεώρησις καὶ ἀπαρίθμησις τοῦ στρατοῦ, ὅστις εὗρε-
 θη κατ' ἀρίθμῳ οὐχὶ λίαν ἀκριβῆ ὅτι ἦτον 1700000 ἀν-

δρες, ὧν μᾶλλον τοῦ ἡμίσεος ἀπετέλει ὁ στρατός τῆς ξηρᾶς. Μετὰ ταῦτα ὁ κατὰ ξηρὰν στρατός, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ παραπλέοντος στόλου, προέβη διὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, μέχρι τοῦ Ὀλύμπου, οἱ δ' ὑποτελεῖς λαοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνισχύωσι τὸν τε κατὰ γῆν στρατὸν καὶ τὸν στόλον. Τὸ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἠλπίζεν ὅτι θὰ σωθῇ διὰ τῆς ὑποταγῆς, ἀλλ' ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἠνώθησαν διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Θεμιστοκλέους πρὸς κοινὴν ἀμυναν· τὸ παράδειγμα δ' αὐτῶν ἠκολούθησαν αἱ Πλαταιαὶ καὶ ὕστερον αἱ Θεσπιαί. Οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν κατὰ πρῶτον νὰ ὑπερασπισθῶσι τὸ βορειότατον προπύργιον τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ὀλύμπον· ἐπειδὴ ὅμως οἱ πλεῖστοι Θεσσαλοὶ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν Περσῶν, δόντες εἰς αὐτοὺς γῆν καὶ ὕδωρ, οἱ διὰ θαλάσσης ἀποσταλέντες δεκακισχίλιοι ὀπλίται εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπεῶν ἐπανῆλθον εἰς τὸν Ἰσθμόν. Νέον σχέδιον τοῦ πολέμου ἐξελεῖν τὴν δευτέραν φυσικὴν ἀμυντικὴν γραμμὴν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Οἴτην, ἐνθα καὶ ὁ στόλος ἠδύνατο νὰ ὑπερασπισθῇ ἐπιτυχῶς τὰς στενὰς διόδους καὶ βοηθήσει ἀποτελεσματικῶς τὸν κατὰ γῆν στρατὸν. Ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Λεωνίδας ἀνέλαβε μετὰ 7000 ὀπλιτῶν, ἐξ ὧν 300 μόνον ἦσαν Σπαρτιάται, τὴν ὑπεράσπιν τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν, ἐνῷ ὁ στόλος ἐστὶν ποθετήθη ἀπέναντι αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβιάδου παρὰ τὴν βορείαν ἄκραν τῆς Εὐβοίας, τὸ Ἀρτεμίσιον. Ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐπολέμει ὁ Ξέρξης εἰς τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν ἀνευ ἀποτελέσματος, εἰτα ὅμως διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Ἑλλήνος Ἐριάλτου, διαβὰς διὰ στενωποῦ, κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας πρὸς ἀποφυγὴν ματαίως αἰματοχυσίας, ἀποστείλας ὀπίσω τοὺς συμμάχους ἐκτὸς τῶν ὀμῆρων ληφθέντων τετρακοσίων Θηβαίων, μετὰ τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐκουσίως μεϊνάντων Θεσπικῶν ὑπερασπίσθη ἥρωικῶς τὴν διάβασιν, μεχρικοῦ ἐπὶ πᾶντες. Ἡ κατὰ θάλασσαν παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυμαχία ἦτον ἀντιζήρρεπτός, ὅμως οἱ Ἕλληνες, μαθόντες ὅτι ἐπεσεν ὁ Λεωνίδας, ὑπεχώρησαν διὰ τοῦ Εὐρίπου, ἵνα ὑπερασπισθῶσι τὰς οὐκίας τῆς πατρίδος αὐτῶν. Οὕτω καὶ τοῦ δευτέρου σχήματος

δίου τοῦ πολέμου ἀποτυχόντος, ἡ Μέση Ἑλλάς κατελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν. Μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα καὶ τὴν Τροιζῆνα. Διὰ ν' ἀναγκάσῃ δὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀποφασιστικὴν μάχην ἐμήνυσεν εἰς τὸν Ξέρξην κρύφα, ὅτι οὗτοι σκοποῦσι νὰ φύγωσι καὶ τὸν προέτρεψε νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ παρέλθῃ ἀνωφελῶς ἡ τοσοῦτον καλὴ εὐκαιρία τοῦ νὰ συλλάβῃ αὐτόθι διὰ μιᾶς ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν στόλον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ θάρσαροι ἐπολέμουν εἰς τὸν κόλπον τῆς Σαλαμίνας ἄνευ τάξεως καὶ σχεδίου, οἱ Ἕλληνες ἐκέρδησαν λαμπροτάτην νίκην, ἣν ἀπεπεράτωσεν ἡ ἐσπευσμένη φυγὴ τοῦ Ξέρξου· ὁ Θεμιστοκλῆς δὲ ἐκφοβίσας τὸν Ξέρξην, ὅτι δῆθεν οἱ Ἕλληνες ἐσκόπουν νὰ καταστρέψωσι τὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου γεφύρας, ἔκαμεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐσπευσμένως μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν· κατέλιπεν ὅμως τὸν Μαρδόνιον, αἰτήσαντα τοῦτο, μετὰ τοῦ ἐκλεκτοτέρου στρατοῦ εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς ἀποπειρᾶσιν τῆς καθυποτάξεως τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἔτος 479. Ὁ Μαρδόνιος ἀπεπειράθη κατ' ἀρχὰς διὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν Πελοποννησίων τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες τὰ μάλιστα εἶχον συντελέσει εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν νίκην τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ὅτε ὅμως ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀπέτυχε καὶ αὐτὸς ἐπροχώρησεν ἄνευ ἀντιστάσεως μετὰ 350000 ἀνδρ. μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ἡ ἐκ δευτέρου ἐμήνυσις ὑπὸ τῶν Περσῶν τῆς Ἀττικῆς ἠνάγκασε τέλος τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων καὶ οὕτως ὁ Μαρδόνιος ὑπεχώρησεν ἀπὸ τῆς ἐρημωθείσης Ἀττικῆς εἰς τὴν σύμμαχον αὐτοῦ Βοιωτίαν. Αὐτόθι ὅμως οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Πausanίαν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην, ἐνίκησαν παρὰ τὰς Πλαταιάς τὸν στρατὸν τῶν βερβάρων, ὅστις, πληγωθέντος τοῦ Μαρδονίου θανατηφόρως, διελύθη καὶ ἐπάτη εἰς ἄτακτον φυγὴν. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ὁ Pausanίας ἐπολιόρκησε τὰς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος συμμαχισάσας Θήβας,

χριστοῦ παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν οἱ κορυφαῖοι τῆς μηδικοῦσης φα-
τρίας, οὓς ἐφόνευσεν εἰς τὸν Ἰσθμόν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ βασιλέως τῶν
Σπαρτιατῶν Λεωτυχίδου, μὴ ὦν κατ' ἀρχὰς ἀξιόμαχος, περιω-
ρίσθη τὸ ἔτος τοῦτο νὰ ἐμποδίσῃ μόνον τὸν Περσικὸν τοῦ νὰ παρ-
ελθῇ βοήθειαν εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ὅτε ὅμως ὁ στόλαρχος ἐπλη-
ροφόρηθη παρὰ πρεσβείας ἐλθούσης ἐκ Σάμου, ὅτι πᾶσα ἡ Ἰωνία
περιμένει μόνον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου διὰ νὰ
ἀποστατήσῃ ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἐπλευσεν ἐκ τῆς Αἰῆλου εἰς τὴν
Σάμον, ἀντικρὺ τῆς ὁποίας παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης
οἱ Πέρσαι εἶχον οὖρον εἰς τὴν ξηρὰν τὸν στόλον των καὶ περι-
βάλλει αὐτὸν μὲ ἰσχυρὸν περίβολον. Κατὰ τὴν ἡμέραν ὅμως τῆς
ἐν Πλαταιαῖς μάχης, ἀποβὰς ὁ Λεωτυχίδης ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ
παραιταγμένου ἐχθρικοῦ στρατοῦ, προσέβαλεν αὐτὸν καὶ τὸν
κατετρόπωσε, ἰδίως διὰ τῆς ἀνδρίας τῶν ὑπὸ τὸν Εὐάνθιππον
Ἀθηναίων καὶ τῆς ἐν τῇ μάχῃ αὐτομολήσεως τῶν Ἰώνων, ὅτε
καὶ κατέκαυσε τὴν αὐτόθι περιγεγραμμένον Περσικὸν στόλον.

Αἱ Ἀθηναὶ ὠκοδομήθησαν (478) ἐκ νέου ἐπὶ μεγαλειότητι
ὑπὸ τὸν Θεμιστοκλῆα, καὶ ἀντιπραπτόντων τῶν ζηλοτύπων
Σπαρτιατῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Θεμιστοκλῆς κτώρθωσε νὰ ἐξα-
πατήσῃ διὰ πρεσβειῶν, περιτειχίσθησαν μετὰ μεγάλης ταχύτη-
τος· συγχρόνως δ' ἀπεπερατώθη καὶ ἡ περιτείχισις τοῦ Πειραιῶς.
Εἰς δὲ τοὺς πολίτας τῆς τετάρτης τάξεως προτάσει τοῦ Ἀρι-
στείδου (ἰδὲ ἀνωτέρω) ἐδόθησαν ἴσα πολιτικὰ δικαιώματα πρὸς
ἀμοιβὴν τῆς ἀνδρίας, ἣν κατὰ τοὺς πολέμους ἐδείξαν.

Β. Ἐπιθετικὸς κατὰ θάλασσαν πόλεμος κατὰ τῶν Περ-
σῶν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν (477—449). Συγχρό-
νως σχεδὸν ἐκλείσθη ἡ μὲν κατὰ γῆν πρὸς τὴν Εὐρώπην ὁδὸς
τῶν Περσῶν διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Σητεῦ καὶ τοῦ Βυζαντίου,
ἡ δὲ κατὰ θάλασσαν διὰ τῆς κατακτίσεως τῆς Κύπρου, καθό-
σον ἐντεθὲν ἠδύνατο νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἐν Κιλικίᾳ, Φοινίκῃ καὶ
Λιγύπῳ ναυπήγησις μεγάλου στόλου, ἰκνου νὰ ἀντιπαρατα-
χθῇ εἰς τὸν τῶν Ἀθηναίων. Οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἐξασφαλίσθη διαρ-
κῶς ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ Σπάρτη ἀπὸ τῆς
ἐν Μυκάλῃ μάχης ἤγειτο συμμαχίας, ἥτις ἐκτὸς τῶν πλείστων

πολιτειῶν τῆς ἰδίως Ἑλλάδος περιελάμβανε καὶ τὰς ἐπὶ τῶν παραλίῳν τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας ἀποικίας· ἡ ἀλαζονικὴ ὁμολογία συμπεριφορὰ τοῦ Περσικοῦ, ἀφ' οὗτοῦ εἶχε γένηται ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου, παρεκίνησε τοὺς συμμαχοὺς καὶ ἰδίως τοὺς Ἴωνας ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἀναλαβόντων δὲ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἡγεμονίαν, ὁ Ἀριστείδης διέταξε τὰ τῆς νέας συμμαχίας οὕτως, ὥστε αἱ διάφοροι πολιτεῖαι αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὴν παρεῖχον ἢ πλοῖα καὶ ἄνδρας πρὸς ἐξυκολούθησιν τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου, ἢ χρήματα, τὰ ὅποια κατετίθεντο εἰς τὸ ἐπὶ τῆς νήσου Δήλου, τῆς ἑδρας τοῦ συμμαχικοῦ συνεδρίου, ταμεῖον, τὸ διευθυνόμενον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων· ἔκτοτε ὁμοῦ οἱ Σπαρτιάται ἀπέσχον ἀπὸ πάσης συμμετοχῆς τοῦ πολέμου.

Ἡ ἀριστοκρατικὴ ἐν Ἀθήναις μερίς, ἥς προΐστατο ὁ Κίμων, παραστήσασα τὸν Θεμιστοκλῆα ὡς ἐπικίνδυνον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πολιτείας ἐνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν μεγάλῃς τοῦ δήμου ὑπολήψεως, κατώρθωσε ὑποκινήσει τῶν Σπαρτιατῶν (472;) νὰ ἐξοστρακισθῇ. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφυγεν εἰς τὸ Ἄργος, εἴτα δὲ, κατηγορηθεὶς ὡς συμμέτοχος τῆς προδοσίας τοῦ Περσικοῦ καὶ καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο κατέφυγεν εἰς τὰ Σούρα πρὸς Ἀρταξέρην τὸν Α', παρὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβεν εἰς κατοικίαν τὴν ἐπὶ Μαιάνδρῳ Μυνησίαν καὶ ψάγμα τὰ εἰσοδήματα αὐτῆς καὶ δύο ἐτέρων παρακειμένων πόλεων. Ὁ δὲ Περσικὸς, ὅστις εἶχεν ἔλθει εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Περσῶν πρὸς κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν ἐν Σπάρτῃ ἐφόρων καὶ ἀνδρῶν ἀπολύτου βεβαίαιας, ἀνακαλυφθεὶς διέφυγε τὴν φυλακίσιν, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς, ἐνθα ὁμοῦ οἱ Σπαρτιάται ἀνοικοδομήσαντες τὴν θύραν αὐτοῦ καὶ ἀποσκευάσαντες τὴν ὀροφὴν καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες ἀπέκτειναν αὐτὸν τῷ λιμῇ. Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον (468;) ἀπέθανε καὶ ὁ Ἀριστείδης ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ.

Κίμων ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, ὅστις εἶχε λάβει τὴν ἡγεμονίαν τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ, ἐδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Θράκης, τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας καὶ κατώρθωσε τὴν ἐν τῇ Ἑ-

λάσσοι Ἀσία κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς λαμπρᾶς ἐν Παμφυλίᾳ νίκης κατὰ τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ στρατοῦ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ *Εὐρυμέδοντος*, κυθωράϊας διὰ τῆς λείας τὰς Ἀθήνας καὶ συνήνωσε διὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν τὸν Πειραιᾶ μετὰ τῆς πόλεως.

Τὸ πέρας τῶν Μηδικῶν πολέμων ἰδὲ ἐν § 12, Β, 3.

Ὁ τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος 465 (464).—456 (455).

§. 11. Οἱ Σπαρτιάται ἐσκόπου ἤδη νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατακτήσωσι τὴν ἀπὸ τῆς συμμαχίας αὐτῶν ἀποστατήσασαν Θάσον, ὅτε φοβερὸς σεισμὸς κατέστρεψε τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐξ οὗ ἀπέθανον καὶ εἴκοσι χιλιάδες ἀνθρώπων. Ἐκ τούτου ἐνθαρρυνθέντες οἱ βαρέως καταπιεζόμενοι ὑπ' αὐτῶν Ἑλλῶτες καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν Μεσσηνίων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, κατέλαβον τὴν Ἰθώμην. Ἀλλ' ἡ Σπάρτη ἔλαβεν ἐπικουρίαν ἐξ Ἀθηνῶν κατὰ προτροπὴν τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἰδίως τοῦ Κίμωνος, ὅστις μετέβη αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πόλεμος παρετείνετο καὶ τὰ τέλη τῶν Σπαρτιατῶν δὲν ἐνεπιστεύοντο πλέον αὐτὸν, τὸν ἀπέστειλαν ὑπὸ οἱ ἐν Ἰθώμῃ Μεσσηνιοὶ μετὰ 40ετῆ πολιορκίαν παρεδόθησαν ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέρως· οἱ δ' Ἀθηναῖοι, δεγθέντες αὐτοὺς ἀμέσως, τοῖς παρεχώρησαν εἰς κατοικίαν τὴν ὅποιαν εἶχον κυριεύσει ἀπὸ τοῦς Ὀζόλας Λοκροῦς Ναύπακτον, ἥτις αὐτῷ κατέστη ὕστερον σημαντικὸς στρατιωτικὸς σταθμὸς δι' ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Πελοποννήσου.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους.

§. 12. Α) *Ἀρχὴ τῶν Ἀθηνῶν.* Περικλῆς ὁ υἱὸς Εὐκλείδου τοῦ νικῆσαντος ἐν Μυκάλλῃ, χωρὶς ποτε νὰ χρηματίσῃ ἄρχων, ἐπὶ 40 ἔτη (468—429) ἡγούμενος τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, διεύθυνε τὰ δημόσια τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ ἀντίστη ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος (τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Θουκυδίδου, διαδόχου αὐτοῦ), τῶν ὁποίων ὅμως ἡ ἐξορία εὐκόλυνε τὰ σχέδια αὐτοῦ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, καθὼς καὶ ἡ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀνακωχὴ εἰς τὸ

ἐξωτερικόν. Τὸ μὲν σχέδιον τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἦτον νὰ καταστήσῃ πλήρη τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ καὶ εἶτα, βάσιν ἔχων τούτον, νὰ θεμελιώσῃ ὡς ὁδηγὸς καὶ ἐμπειροπαισμένος αὐτοῦ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κυριαρχίαν. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐζήτησε κατὰ πρῶτον νὰ καταστήσῃ τοὺς πτωχότερους πολίτας ἀνεξαρτήτους τῆς ἐπιρροῆς τῶν πλουσίων συμπολιτῶν του. Ὅθεν διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ πᾶς Ἀθηναῖος πολίτης, φοιτῶν εἰς τὸ θέατρον, ἐλάμβανεν ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων τὰ πρὸς ἀπότισιν διὰ τὴν εἰσόδον ἀπαιτούμενα (θεωρικά χρήματα). Ἵνα δ' ἐκτείνῃ ἔτι μάλλον τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ εἰς τὰ κοινὰ, ὡς ἀπῆτουν τοῦτο τὰ δημοκρατικὰ συμφέροντα αὐτοῦ, καὶ ἵνα καταστήσῃ ἔργῳ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου ἰδρυθεῖσαν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων πασῶν τῶν τάξεων τοῦ δήμου, ἐπρότεινεν ἵνα τοῦ λοιποῦ οἱ πτωχότεροι πολῖται ἀποζημιώνωνται δι' ἐκάστην δημοσίαν ὑπηρεσίαν, εἴτε κρίνοντες ἐπὶ δικαστικῆς ἑδρας, εἴτε λαμβάνοντες μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, εἴτε ὑπηρετοῦντες εἰς τὸν στρατὸν ἢ τὸν στόλον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πολέμου-τες τὰς μεταρρυθμίσεις αὐτοῦ κυρίαν ὑποστήριξιν εἶχον τὸν Ἀρεῖον Πάγον, τὴν μόνην ὑπολειπομένην ἀριστοκρατικὴν ἀρχὴν, προτάσει τοῦ Ἐφιάλτου ἀφῆρέθη ἡ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῆς νομοθεσίας ἐπιρροὴ αὐτοῦ καὶ ἀφείθη, μόνον ἡ ἐκδίκασις τῶν θανασίμων ἐγκλημάτων. Ἐνεκα δὲ τῆς καταργήσεως τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ τοῦ Κίμωνος, ὅστις ἐπολέμει τοὺς νεωτερισμοὺς αὐτοῦ, εὗρε πολλὴν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σχεδίων του ἄδειαν.

Τὸ σχέδιον τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἔπεινε κυρίως εἰς τὴν τήρησιν τῆς εἰρήνης, ἐπειδὴ, θεωρῶν ἀναπόφευκτον τὸν κατὰ τῆς Σπάρτης πόλεμον τῶν Ἀθηνῶν, ἤθελε νὰ συγκεντρώσῃ ἐν Ἀθήναις πάσας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ τηρῇ αὐτάς ἀκμαίας. Ἐκ τούτου τὰ πρὸς τὸν Πειραιᾶ Μακρὰ Τείχη ὠχυρώθησαν ἔτι μάλλον διὰ τῆς προσθήκης τρίτου τοῦ διὰ μέσου καλουμένου, ὁ στόλος κούρην, ἡ κατασκευὴ τῶν πλοίων ἐβελτιώθη καὶ ἡ τριηραρχία (δ.η. ἡ ὑποχρέωσις τῶν εὐπόρων πολιτῶν νὰ ἐξοπλίζωσι καὶ διατηρῶσι τὰ δημόσια πολεμικὰ πλοῖα εἰς καλὴν κατάστασιν) ἐκανονίσθη κάλλιον. Τὸ κύριον ὅμως σιγ-

ριγμα τῆς θαλασσίας δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων ἦσαν οἱ σύμμαχοι· διό, εἰ καὶ δὲν ἐζήτει ὁ Περικλῆς νὰ πιέξῃ αὐτοὺς, ἀπῆλθε ὁμως διὰ παντὸς τρόπου, ἵνα αἱ Ἀθῆναι ἔχωσι τὴν ἡγεμονίαν τῶν συμμάχων, ἥτις ἐξετείνετο ἐπὶ πασῶν τῶν παραλίων χωρῶν καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἐκ τούτου τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον μετηνέχθη ἐκ τῆς δῆθεν ἀπροστατεύτου Δήλου εἰς τὰς Ἀθῆνας, αἱ συνεισφοραὶ τῶν συμμάχων ἦσαν ἔκτοτε πραγματικοὶ φόροι, ἀλλ' ἐκαλοῦντο ἐπὶ τὸ εὐφημότερον συντάξεις, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐδίδον εὐθύνας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐπὶ τῶν συμμάχων οὐ μόνον τὴ δικαίωμα τῆς ἀνωτέρας ἐποπτείας, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἐκδικάσεως αὐτῶν.

Ἀφ' οὗτου δὲ τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον κατέστη Ἀττικὸν θαυροφυλάκιον, ὁ Περικλῆς διὰ τῶν διηγετικῶς αὐξομένων εἰσοδμάτων αὐτοῦ κατεκόσμησε τὰς Ἀθῆνας διὰ τῶν λαμπροτάτων μνημείων τῆς τέχνης· συγχρόνως δὲ καὶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων κατέστη κέντρον τοῦ μεγάλου θαλασσίου ἐμπορίου, τὸ ὅποιον ἐπροστατεύετο ὑπὸ τοῦ στόλου, ἡ δ' ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἀντικείμενον τῆς πολιτικῆς τέχνης (ἱδρύσεις ἀποικιῶν, οἶον τῶν Θουρίων ἐν τῇ Λευκανίᾳ καὶ τῆς Ἀμφιπόλεως ἐπὶ τοῦ Στρυμόνα, κτλ.). Διὰ τῶν φροντίδων τοῦ Περικλέους ἐδόθη ἡ ὥθησις καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν, διότι οἱ πρῶτοι ποιηταὶ (ὁ τραγικὸς Σοφοκλῆς καὶ ὁ κωμικὸς Κρατίνος), ῥήτορες (Ἀντιφῶν), ἱστοριογράφοι (Πρόδοτος, Θουκυδίδης), φιλόσοφοι (Ἀναξίγորας, Ζήνων, Πρωταγόρας) οὐ μόνον ἐζῶν ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' εἶχον καὶ προσωπικὰ σχέσεις μετὰ τοῦ Περικλέους καὶ συνέτρεχον αὐτὸν εἰς τὸν κύριον σκοπὸν του, νὰ καταστήσῃ δηλ. τὰς Ἀθῆνας πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος. Συγχρόνως δὲ καὶ αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι ἐστήσαν τὴν ἑδραν αὐτῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ, διότι ἡ δις καταστραφεῖσα πρωτεύουσα αὐτῆς καὶ ἰδίως ἡ ἀκρόπολις ἐκοσμήθησαν διὰ τῶν λαμπροτάτων ἔργων.

Β) Ἐσωτερικοὶ καὶ ἐξωτερικοὶ πόλεμοι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον. 1) Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεστήριξαν τὴν ἐπανάστασιν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τοῦ σατράπου αὐτῶν Ἰράω (460—455) κατὰ τῶν Περσῶν· ἀλλ' ὁ σατράπης Μεγάβυζος καταβαλὼν

τὴν ἐπανάστασιν, τοὺς μὲν συμμάχους τῶν Αἰγυπτίων Ἑλλήνας ἡχμαλώτισε, τὸν δὲ Ἰνάρων ἐσταύρωσε.

2) Πόλεμος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ Σπαρτιατῶν (437—430). Οἱ Σπαρτιῶται φθονοῦντες τὴν ἀπύστωσιν αὐξομένην δύναμιν τῶν Ἀθηναίων ᾗθελον νὰ καταστήσωσι τοὺς Θηβαίους ἡγεμόνας τῶν Βοιωτικῶν πόλεων καὶ οὕτω νὰ ταπεινώσωσι τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ ἀνακτήσωσιν ἐκ νέου ἰσχυρὰν δύναμιν ἐν τῇ Ἑλλάδι. Ἐπὶ προφάσει λοιπὸν τοῦ νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς εἰς τὴν Λωρικὴν κοιτίδα εἰσβαλόντας Φωκεῖς, ἐπεμψαν οἱ Σπαρτιῶται εἰς τὴν Μέσσην Ἑλλάδα στρατὸν, ὅστις, ἀναγκάσας τοὺς Φωκεῖς νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν Λωρίδα, ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἴδια. Τότε ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι, θελήσαντες νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐπάνοδον τῶν Σπαρτιατῶν, ἠνάγκασαν αὐτοὺς νὰ συνάψωσι μάχην ἐκ τοῦ συσπάδην παρὰ τὴν Τάναγραν (437), καθ' ἣν ἡττήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι συνδρομῇ τῆς ἐν τῷ στρατῷ αὐτῶν Λακωνικοῦς φατρίας, μεθ' ἧς οἱ Σπαρτιῶται ἐπανήλθον εἰς τὰ ἴδια. Οὕτως οἱ ἐν Θήβαις ἀριστοκρατικοὶ ἔλαβον ἔργῳ τὴν ὑπεροχὴν ἐν Βοιωτίᾳ, ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν παρὰ τὰ Οἰνόφυτα νίκην των ἐπανήγαγον τοὺς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐκδιωχθέντας κορυφαίους τῶν δημοκρατικῶν, οἵτινες, ὡς εἶπετο, συνεμάχησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ οὕτως αἱ Ἀθῆναι μετὰ προσωρινὴν ταπείνωσιν ἐγένοντο ἰσχυρότεραι ἢ πρότερον.

3) Ὁ Περικλῆς πρὸς συνδιαλλαγὴν τῶν δύο ἐν Ἀθήναις φατρῶν καὶ συνομολόγησιν μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν εἰρήνης ἐπρότεινε τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Κίμωνος, ὅστις ἐπεχείρησε νέαν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Πέρσων πρὸς ἐκδίκησιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἡττῆς τοῦ στόλου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀνάκτησιν τῆς ἀπολεσθείσης Κύπρου. Ἀπέθανε μὲν ὁ Κίμων κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κιτίου, ὁ στόλος ὅμως καὶ ὁ στρατὸς τῆς ἡττῆς ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας κατὰ τὴν ὑποχώρησιν παρὰ τὴν Σαλαμίδα τῆς Κύπρου (449).

4) Μάταιος πόλεμος τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν ἐν Θήβαις ἀριστοκρατικῶν (447). Ἀφού ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς Βοιωτίας διήρκεσεν ἐννέα ἔτη (ἀπὸ τῆς παρὰ τὰ Οἰνόφυ-

τα μάχης), οἱ ἐκδιωχθέντες ὀλιγαρχικοὶ ἠνώθησαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐξουσίας. Ὅθεν, ἡγουμένων τῶν Θηδῶν, ἡ δημοκρατία μετὰ τὴν ἐν Κορωνεῖα νίκην (447) κατὰ τοῦ ἡφρόντιδος Ἀθηναίου Τολμίδου κατελύθη καὶ ἀνιδρύθησαν πάλιν ἀρχαῖα πολιτεύματα. Ἡ ἀτυχία τῶν Ἀθηνῶν παρεκίνησε καὶ ἄλλας πολιτείας (οἷον τὴν Εὐβοίαν, τὰ Μέγαρα) ν' ἀποστατήσωσιν· ἀλλ' ὁ Περικλῆς ἔσωσε τὴν θέσιν τῶν Ἀθηνῶν ὡς μεγάλης Ἑλληνικῆς δυνάμεως, συνομολογήσας 30 εἰς σπονδὰς μετὰ τῆς Σπάρτης.

4' ἀρχαῖα Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος (431—404) 27

§. 13. Αἰτία. Ἡ ἀντιζηλία μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης, τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἀντιθέσεως, τοῦ ἰωνισμοῦ καὶ δωρισμοῦ, τῆς δημοκρατίας καὶ ἀριστοκρατίας, ἀπὸ τῶν Μηδικῶν ἤδη πολέμων ὑπεξεκαίετο ἀδιαλείπτως ἐκ τῆς μεταβάσεως τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς Σπάρτης εἰς τὰς Ἀθήνας, τῆς ὀχυρώσεως τῆς πόλεως ταύτης, τῆς ἀποτομπῆς τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὸν τρίτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, τῆς ἀναμιξεως αὐτῶν εἰς ἐρίδας ἄλλων πολιτειῶν καὶ τῆς ἀντιπροσωπεύσεως ἀντιθέτων ἀρχῶν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῖς ταύταις προστετέθη καὶ ἡ δυσαρμόκεια τῶν συμμάχων, τοὺς ὁποίους οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρίζοντο ὡς ὑπηκόους· καὶ ἕνεκα τούτου πολλοὶ (οἷον ἡ Σάμος καὶ τὸ Βυζάντιον) εἶχον ἤδη ματαίως ἀποπειραθῆ ν' ἀποστατήσωσιν. Αἱ πρῶται πρὸς ἔκρηξιν τοῦ πολέμου ἀφορμαὶ ἦσαν 1) Ἐρὶς ἐν Ἐπιδάμνῳ μεταξὺ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ δημοκρατικῶν καὶ ὁ ἐντεῦθεν γεννηθεὶς πόλεμος μεταξὺ Κερκύρας καὶ Κερνίνθου (434—432). Ὅτε δηλ. εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Κερκύρας ἰδρυθεῖσαν ἐπὶ τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας Ἐπιδάμνον (ὑστερον Δυρράχιον) οἱ ἀριστοκρατικοὶ ἐξεδιώχθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια διὰ τῆς βοήθειας τῶν Ἰλλυριῶν, οἱ δημοκρατικοὶ τῆς Ἐπιδάμνου ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῆς μητροπόλεως Κερκύρας· ἐπειδὴ δὲ οἱ αὐτοὶ κρατοῦντες ἀριστοκρατικοὶ ἠρνήθησαν, οἱ πρέσβεις μετέβησαν εἰς τὴν Κόρινθον, τὴν μητρόπολιν τῆς Κερκύρας.

Οἱ Κόρινθοι πρὸς ἀνίδρυσιν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐπαπει-

λουμένης ἐν τῇ Ἰονίῳ πελάγει ἀρχαίας αὐτῶν ἡγεμονίας καὶ ἀποκτήσιν τῆς Ἐπίδαμνου ὡς ἀφετηρίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπεσχέθησαν νὰ δώσωσι βοήθειαν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ἡ Ἐπίδαμνος νὰ δεχθῇ Κορινθιακὴν φρουράν. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι νικήσαντες τὸν πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον πλέοντα Κορινθιακὸν στόλον παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐκυρίευσαν τὴν Ἐπίδαμνον καὶ ἦσαν οὕτω κύριοι ὅλου τοῦ Ἰονίου πελάγους. Κατόρθωσαν πρὸς τούτοις νὰ ἀπακτῇσιν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ εἰς δευτέραν παρὰ τὸ στενὸν τῆς Κερκύρας ναυμαχίαν μόνῃ ἡ ἐμφάνισις στόλου τῶν Ἀθηναίων ἤρπασεν ἀπὸ τοῦς Κορινθίους τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶχον σχεδὸν κερδήσει νίκην. Ὁ ἀγὼν τοσοῦτον ἦτον ἀμφιβρόχης, ὥστε ἑκάτεροι ἔστησαν τρόπαια ἢ μεταξὺ ὅμως Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων εἰρήνην διεβρέαχην.

2) Ἡ ἀποστασία τῆς Ποτιδαίας, Κορινθιακῆς ἀποικίας, ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε δηλ. οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ ῥαγείας τῆς πρὸς τοῦς Κορινθίους φιλίας αὐτῶν, ἀπήτησαν ἕνεκα ὑποψίας τὴν καθαίρεσιν τῶν τειχῶν τῆς Ποτιδαίας, οἱ Ποτιδαῖται, ἐρεθισθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκα καὶ ἐλπίζοντες εἰς τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἐπικουρίαν τῶν Πελοποννησίων, ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων, ὅμως, ἂν καὶ ἔλαβον καὶ παρὰ τῶν Μακεδόνων καὶ Κορινθίων ἐπικουρίαν, ἠττήθησαν ὑπὸ τῆς μεγαλειτέρας δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ πόλις αὐτῶν πολιορκηθεῖσα καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν (430) ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ συνθήκας ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἀναχωρήσωσιν οἱ κάταικοι ἐλευθέρως ἐκ τῆς πόλεως, ἢν κατέκλεσαν Ἀθηναῖοι ἀποικοὶ.

Συνελθόντων δὲ τῶν Πελοποννησίων κατὰ προτροπὴν τῶν Κορινθίων εἰς Σπάρτην, ἐψηφίσθη διὰ τῶν προσπαθειῶν ἰδίως τῶν Κορινθίων καὶ Μεγαρέων, καίτοι ἀντιλέγοντος τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀργιδάμου, ὅτι παρεβιάσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων αἱ 30ετεῖς σπονδαὶ καὶ ἕνεκα τούτου ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς καταθλιπτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων. Μετὰ τῆς Σπάρτης συνεμάχησαν αἱ πλείους πολιτεῖαι τῆς Στερεᾶς καὶ ἰδίως ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἤρχον

ἔτι ἀριστοκρατικοὶ οἴκοι μετὰ δὲ τῶν Ἀθηνῶν αἱ πλεῖσται τῶν νήσων καὶ παραλίῳ πόλεων, ἀλλ' ἄκουσαι αἱ πολλαὶ καὶ ἑτοιμαεῖς εἰς πρώτην εὐκαιρίαν ν' ἀποσεύσωσι τὸν μισητὸν αὐτῶν ζυγόν.

Α). Ὁ δεκάτης πόλεμος μέχρι τῆς 50ετοῦς εἰρήνης τοῦ Νικίου (431—421). Ἡ ἔναρξις τοῦ πολέμου προήλθεν ἐκ τῶν Θηβαίων, οἵτινες αἰφνης ἐπέπεσον κατὰ τῶν Πλαταιέων, συμμάχων τῶν Ἀθηναίων, διὰ ν' ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν ὑπ' αὐτῶν ἡγεμονευόμενον Βοιωτικὸν δεσμόν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν καὶ πολλοὶ ἐφρονέυθησαν. Μαθόντες ὅμως τοῦτο οἱ Πελοποννήσιοι εἰσέβαλον ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἡρμήνευσαν καθὼς καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὴν χώραν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους εἶχον καταφύγει εἰς τὴν πόλιν. Ὅτε ὅμως ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας καταστρεπτικὸς λοιμὸς, ἐπανέκαμψεν ὁ Ἀρχίδαμος, ἐνῷ ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Φορμίωνα ἐκέρδησεν ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ δύο λαμπράς νίκας, τὴν μὲν πρώτην κατὰ τοῦ Κορινθιακοῦ στόλου, τὴν δὲ δευτέραν κατὰ τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ πρὸς βοήθειαν τοῦ πρώτου σταλέντος Σπαρτιατικοῦ. Τὸ δὲ μέγα ἐν Ἀθήναις πένθος ἦταν ὁ ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ τὸ 429 θάνατος τοῦ Περικλέους, διότι, ἔκτοτε, μὴ διευθύνοντος πλέον τὸν ἄμυνον ἐξόχου νόος, ἤρχισεν ἡ ἐκφάνσις τῆς δημοκρατίας, καθόσον ἀνθρώποι τῇ κατωτάτῃ τάξει· εὐκόλως ἀνεφαίνοντο ἔχοντες ἐπιβρόχον καὶ ἀπολαμβάνοντες τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ λαοῦ.

Ἀποστασία τῆς νήσου Λέσβου (428). Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ προελθούσης ἀτυχίας τῶν Ἀθηνῶν ὠφεληθέντες οἱ Μυτιληναῖοι καὶ συνεννοηθέντες μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Θηβαίων ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοῦ Ἀθηναίου, ἐνῷ συγχρόνως ὁ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων ἐκ νέου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐνισχύσαντες τὸν παρὰ τὴν Λέσβον στόλον αὐτῶν (ὑπὸ τὸν Πάχητα) ἤνεγκον εἰς τοιαύτην ἀνάγκην τὴν πολιορκουμένην ὑπ' αὐτῶν Μυτιλήνην, ὥστε ἠνάγκασεν ὁ λαὸς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν. Βίβ. δὲ τὰς Ἀθήνας κατὰ πρότασιν τοῦ Κλέωνος ἀπεφασίσθη νὰ θανατωθῶσιν ὅχι μόνον οἱ ἑνοχοὶ (ἀριστοκρατικοί), ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἱκανοὶ νὰ φέρωσιν ὅπλα κάτοικοι τῆς νήσου, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ ἐξανδραποδισθῶ-

σι. Τὴν ὑστεραίαν ὁμοῦς ἢ ἐν Ἀθήναις μερὶς τῶν μετριοφρόνων ὑπερίσχυσε κατὰ τῶν προμοκρατικῶν καὶ οὕτω διὰ μικρᾶς πλειοψηφίας ἡ θανατικὴ ποινὴ περιωρίσθη εἰς μόνους τοὺς ἐνόχους, οἵτινες καὶ πάλιν ἀνέβαινον τὸν ἀριθμὸν τῶν 1000. Τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Λαεθίων παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, αἱ δὲ γαῖαι αὐτῶν ἐκτὸς τῶν εἰς αὐτοὺς πιστῶν μεινάντων δημοκρατικῶν Μηθυμναίων ἐδόθησαν εἰς κληροῦχος εἰς Ἀθηνῶν ἐλθόντας ἀποίκους, παρὰ τῶν ὁποίων τὰς ἐνοικίζον δι' ἀρχαῖοι κτήτορες.

Ἵνα δοθῇ ἄλλη βοήθεια εἰς τὸν παρατεινόμενον πόλεμον, ὁ Δημοσθένης πρότεινεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ προσβάλωσι τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸ πλεόν εὐαίσθητον μέρος αὐτῶν, δηλ. εἰς τὴν Μεσσηνίαν· διὸ ὅτε οὗτος συνώδευσεν στόλον τῶν Ἀθηναίων σταλέντα κατὰ τῶν Συρακουσῶν πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Ἰωνικῶν Λεοντίνων, ἀπέβη εἰς τὴν ἐν Μεσσηνίᾳ Πύλον καὶ ὠχύρωσεν αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σπαρτιάται, ἐννοήσαντες τῆς θέσεως ταύτης τὸ ἐπικαιρον, ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς πέμπτης κατὰ τῆς Ἀττικῆς ἐπιδρομῆς καὶ κατέλαβον τὴν ἀντικρὺ τῆς Πύλου νῆσον Σφακτηρίαν, ἀποκλεισθέντες ὅμως εἰς αὐτήν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Νικίου ἡναγχάσθησαν μετὰ πολιορκίαν νὰ παραδοθῶσι εἰς τὸν Κλέωνα (423). Οὕτως ἡδυνήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν ἐπιθετικὸν πόλεμον κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Δημοσθένους καὶ νὰ κάμωσι περαιτέρω κατακτήσεις εἰς τὴν Πελοπόννησον· ὁ δὲ Νικίας κατέλαβε τὴν σημαντικὴν νῆσον Κύθηρα βοηθεῖα τῆς αὐτοῦ δημοκρατικῆς φατρίας καὶ ἐλεηλάτησε τὰς ἀπροφυλάκτους παραλίαι πόλεις τῆς Λακωνικῆς.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τοῦ πολέμου ἐνεθάρρυνε τὸν Δημοσθένην νὰ προσβάλῃ τὴν μόνην ἐτι ἐν τῇ Μέσῃ Ἑλλάδι ἐπιφροσὸν διὰ τοὺς Ἀθηναίους Βοιωτίαν καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὰς μισητάς Θήβας· ἀλλὰ παρὰ τὸ Δῆλιον ἐκέρδησε (424) ἡ 25 ἀνδρῶν βέλος ἔχουσα Θηβαϊκὴ φάλαγξ ὁλοσχερῇ νίκην. Ὅθεν, ἀναθάρρυνσάντης τῆς Σπάρτης, ὁ Βρασιδᾶς ἤρχισεν ἐπιθετικὸν πόλεμον οὐχὶ πλεον κατ' αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐν Θράκῃ ἀποικίων αὐτῶν, αἵτινες περιέμενον εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀποστατήσωσι κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐνεκα τούτου αἱ πλεῖστα αὐτῶν

ζνοῖξαν τὰς πόλεις εἰς τὸν Βρασίδα φέροντα στρατὸν ἐξ εἰλώτων καὶ θαρβάρων μισθοφόρων, ἐνῷ Θουκυδίδης ὁ Ἀθηναῖος, σταλεῖς πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἀμφιπόλεως, ἔφθασε πολὺν βραδέως. Ὅθεν εἰ καὶ διετήρησε τὴν Ἠϊόνα καὶ ἐπομένως τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος, ὅμως δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Πρὸς ἀνάγκησιν τῶν πόλεων τούτων ὠδήγησεν ὁ Κλέων στρατὸν εἰς τὰ Μακεδονικὰ παράλια, κατελήφθη ὅμως αἰφνιδίως ὑπὸ τοῦ Βρασίδα καὶ ἡττήθη παρὰ τὴν Ἀμφιπόλιν τὸ 422. Ὁ ἐν τῇ μάχῃ θάνατος τῶν δύο στρατηγῶν εὐκόλυνε τὰς εἰρηνικὰς φαρτίας ἐκατέρων τῶν πόλεων εἰς τὰς προσπάθειάς αὐτῶν καὶ οὕτω συνωμολογήθη ἡ καλουμένη εἰρήνη τοῦ Νικίου ἐπὶ 50 ἔτη (421), ἔασι ἔχουσα τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων εἰς ἣν πρὸ τοῦ πολέμου ἦσαν θέσιν, καὶ οὕτως αἱ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ καὶ Μεσσηνίᾳ καὶ Λακωνίᾳ κατακτήσεις ἀμοιβαίως ἀπεδόθησαν. Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Κόρινθος, αἵτινες ἰδίως εἶχον ὑπεκκαύσει τοὺς συμμαχοὺς πρὸς τὸν πόλεμον, δὲν εὐχαριστήθησαν ἐκ τῶν ὅρων τούτων καὶ οὕτως ἀπεποιήθησαν νὰ παραδεχθῶσι τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι συνεμάχησαν πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς.

6) Ἀπὸ τῆς ἀναρεώσεως τοῦ πολέμου μέχρι τέλους τῆς κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατείας (418—413). Ἡ εἰρήνη τοῦ Νικίου διήρκεσε τρία μόνον ἔτη, διότι οὐ μόνον τὰ μεσαῖα κράτη τῆς Πελοποννήσου (Κόρινθος, Ἀργεῖοι, Ἡλῆς, Μαντίνεια) κατέκριναν αὐτὴν ὡς συνωμολογηθεῖσαν μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δύο μεγάλας πολιτείας οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης ταχέως ἀπώλεσαν τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν καὶ οὕτως εἰς μὲν τὴν Σπάρτην ἐξελέχθησαν φιλοπόλεμοι ἔφοροι, οἵτινες συνωμολόγησαν συμμαχίαν μετὰ τῶν Θηβαίων, εἰς δὲ τὰς Ἀθῆνας ἀνεφάνη διάδοχος τοῦ Κλέωνος ὁ φιλόδοξος καὶ φιλοπόλεμος Ἀλκιβιάδης. Οὗτος κατώρθωσε μὲν νὰ συνωμολογηθῇ συμμαχία μετὰ τῶν μέσων κρατῶν τῆς Πελοποννήσου ἐκτὸς τῆς Κορίνθου κατὰ τῆς Σπάρτης, ὅμως ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγίς διέλυσε τὴν παρὰ φύσιν ταύτην συμμαχίαν διὰ τῆς παρὰ τὴν Μαντίνειαν νίκης (418), ἣν ἠκολούθησε πελινδρομ-

κῶς ἡ ἀνίδρυσις τῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτευμάτων καὶ ἐπομένως ἡ ἐπὶ τῆς χερσονήσου ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

Ἡ κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατεία (415—413). Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐσκέποντο νὰ ἐκτείνωσι τὴν θαλασσοκρατορίαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς Μεσογείου θαλάσσης διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Σικελίας· ἐνόμισαν δὲ κατ'ἀλλήλῃ τὴν εὐκαιρίαν, ὅτε οἱ Ἑγεσταῖοι (παλαιοὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων) ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν αὐτῶν κατὰ τῶν Συρακουσίων καὶ Σελινουσίων. Ἐντεῦθεν ὁ εὐπίστος λαὸς ἐπέσθη ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ αὐτοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τοὶ σπουδαῖως ἀποτρεπόντων τοῦ Νικίου καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν, νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Σικελίαν στόλον ἐξ 134 τριηρῶν ὑπὸ τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Ἀμάχων. Ἀφοῦ δὲ οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐν Ἀθήναις, ὠρελθόντες ἐκ τινος ἀσεβείας αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἑρμᾶς, κατώρθωσαν, ἀπόντος αὐτοῦ καὶ τῶν ὁπαδῶν του, ν' ἀνακληθῇ καὶ καταδικασθῇ κυρίως ὡς χλευαστῆς τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Διὸ οὐ μόνον ἡ διεύθυνσις τῆς τολμηρᾶς ταύτης ἐκστρατείας ἀπωλέσθη, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐστράφη κατὰ τῶν Ἀθηνῶν· διότι οὗτος μεταβάς εἰς τὴν Σπάρτην συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ὑποστηρίξωσι τὰς Συρακούσας καὶ νὰ καταλάβωσι τὴν ἐν τῇ Ἀττικῇ Δελφειν, ἵνα ἐκεῖθεν ἐπιχειρῶσιν ἐκδρομὰς κατὰ τῆς Ἀττικῆς. Διὰ τούτου ἠθέλησε νὰ κάμῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἡ σωτηρία αὐτῶν κεῖται εἰς τὴν ἀνάκλησίν του.

Ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν κατ' ἀρχὰς προώδευον εἰς τὴν Σικελίαν· διότι πολλαὶ Σικελικαὶ πόλεις, βαρυνθεῖσαι τὴν τυραννίαν τῶν Συρακουσῶν, προσῆλθον εἰς αὐτούς· ὁ δὲ Νικίας κερδίσας νίκην ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Συρακουσῶν, ἐνθα ὁμως ἐφανεύθη ὁ Ἀμάχος, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν ταύτην, ἥτις ἠτοιμάζετο ἤδη ἐκ τῆς ἐλλείψεως ποτίμου ὕδατος νὰ παραδοθῇ, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Γυλῖππου ἐλθόντος· μετὰ Πελοποννησιακῶν πλοίων πρὸς βοήθειαν. Ἐλαβε μὲν καὶ ὁ Νικίας ἐπικουρίαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ εἶτα ὑπὸ τὸν Δημοσθένην, ὅμως οἱ Συρακούσιοι ἐνίκησαν τὸν μικρὸν στό-

λον τοῦ Εὐρυμέδοντος καὶ ὁ Δημοσθένης δὲν ἠδυνήθη οὔτε τὰ δεσπόζοντα τῶν Συρακουσῶν ὕψη τῶν Ἐπιπολῶν νὰ κυριεύσῃ, οὔτε τὴν ἐκ τοῦ λιμένος ἔξοδον νὰ ἐκβιάσῃ. Ἡ κατὰ ξηρὰν ὑποχώρησις ὑπῆρξεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοσοῦτον καταστρεπτικὴ, ὥστε ὁ Νικίας καὶ ὁ Δημοσθένης ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν μετὰ τοῦ ἐξ 7000 ἀνδρῶν ὑπολειπομένου στρατοῦ αὐτῶν νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν Γύλιππον. Οἱ δύο στρατηγοὶ προέλαβον τὸν θάνατον αὐτῶν αὐτοχειριασθέντες, οἱ δὲ λοιποὶ αἰχμάλωτοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰ λατομεῖα καὶ μετὰ 70 ἡμέρας οἱ ὑπολειπόμενοι ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Σικελιωτῶν Ἑλλήνων ἐξηνδραποδίσθησαν· εἰς δὲ καὶ τινες, οἵτινες ἀπληλευθερώθησαν, ἀπαγγέλλοντες τεράχια τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου.

Γ.) Ὁ Δεκελεικὸς πόλεμος (413—404). Αἰέν Σικελίᾳ ἀτιμῆται τῶν Ἀθηναίων οὐ μόνον τοὺς συμμάχους ἐνθάβρυναν ὡς ἀποστατήσωσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Σπαρτιάτας ὡς ἀναγκάσωσιν τὸν πόλεμον. Οὗτοι λοιπὸν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου κατέλαβον τὴν Δεκέλειαν, ἵνα οὕτως ἀποκόψωσιν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πάντα τὰ διὰ ξηρᾶς ἐφοδία, καὶ ἦλθον εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Περσῶν διὰ τοῦ σατράπου τῶν Σάρδεων Τισσαφέρνους, ἵνα ἀποκτήσωσι καὶ στόλον, ὅστις ἦτον ἀπαραίτητος πρὸς ὀλοσχερῇ νίκῃ. Ὁ Ἀλκιβιάδης καταστὰς ἐν Σπάρτῃ ὑποπτος ἔφυγεν εἰς τὴν Ἰωνίαν· οἱ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἀπατηθέντες ὀλιγαρχικοὶ, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχεν ὑποσχεθῇ Περσικὴν βοήθειαν, κατώρθωσαν διὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ὁμοφρόνων τῶν μεταβολῶν τοῦ πολιτεύματος, κατὰ τὴν ὁποίαν νέα βουλὴ ἐκ 400 μελῶν ἔμελε νὰ κυβερνᾷ τὴν πολιτείαν καὶ νὰ συγκαλῇ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ ἐκ 5000 τῶν εὐπορωτέρων πολιτῶν· ἀλλὰ κατὰ προτροπὴν τοῦ Θρασυβούλου ὁ ἐπὶ τοῦ στόλου παρὰ τὴν Σάμον στρατὸς ἐπέμενεν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς δημοκρατίας καὶ ἀνεκάλεσεν ὡς ἀρχιστράτηγον τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅστις κατέπεισε τὸν Τισσαφέρνην νὰ ἀποστῇ ἀπὸ τῆς μετὰ τῆς Σπάρτης συμμαχίας. Μετὰ πολλοῦ δὲ κόπου κατώρθωσεν ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἐμποδίσῃ τὸν στρατὸν τοῦ νὰ μεταβῇ κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, καθόσον καὶ οἱ μεταξὺ τῶν διχονοοῦντες

ὀλιγαρχικοὶ μετὰ τέσσαρας μῆνας, ὑποπτευθέντες ὅτι ἦσαν συνεννοημένοι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀνετράπησαν.

Ἡ ἀρχαία βουλὴ τῶν 500 ἐπανῆλθεν, ὁ περιρισμὸς ὅμως τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου εἰς 5000 εὐπόρους ἐτηρέθη χάριν οἰκονομίας τοῦ δημοσίου ταμείου, διότι οἱ ἐκκλησιάζοντες δὲν ἐλάμβανον οὐδενίαν ἀποζημίωσιν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ πάλιν στρατηγός (411—407). Οἱ Σπαρτιάται μετήνεγκον τὸ θέατρον τοῦ πολέμου εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, ἵνα ἐμποδίζωσι τὰ ἐκ τοῦ Πόντου ἐρόδια τῶν Ἀθηναίων καὶ συγχρόνως ἔλθωσιν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ πατράπου Φαρναβάζου, ἀφοῦ ὁ Τισσαφέρνης δὲν παρέσχεν αὐτοῖς τὴν ὑποσχεθεῖσαν βοήθειαν. Αὐτόθι ὅμως ὁ στόλος αὐτῶν ὑπὸ τὸν Μίνδαρον δις ἠττήθη παρὰ τὴν Ἀβυδὸν ὑπὸ τοῦ τῶν Ἀθηναίων, ἀρχηγουμένου ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ Θρασύλου· τὴν δὲ δευτέραν νίκην ἀπεφάσισεν ἡ ἄφιξις τοῦ Ἀλκιβιάδου μετὰ 18 πλοίων. Οὗτος, παρακολουθήσας τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν Προποντίδα, ἐμπόδισεν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Κυζίκου καὶ ἐνίκησε τὸν εἰς τὴν ξηρὰν καταφυγόντα στρατὸν εἰς μάχην, καὶ ἦν ἔπειτα ὁ Μίνδαρος. Ἡ ἄμεσος συνέπεια τοῦ λαμπροτέρου ὅλου τοῦ πολέμου κατορθώματος τούτου ὑπῆρξε, καθὼς μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, ἡ ἀνίδρυσις τῆς καθολικῆς φηροφορίας. Ἀφοῦ δ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπεπεράτωσε τὸν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Πόντου πόλεμον διὰ τῆς ἀλώσεως (409) τοῦ σημαντικωτάτου αὐτόθι σταθμοῦ, τοῦ Βυζαντίου, ἐπέστρεψε μετὰ πλουσίας λείας (114 πλοίων καὶ χρημάτων) ἐν μέσῳ γενικῶν εὐφημιῶν εἰς Ἀθήνας (408). Εἰ δὲ καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ τὴν Δακελείαν, οὐχ ἥτταν ἀνενώσας τὴν τελευτὴν τῶν Ἑλευσινίων μυστηρίων ἐπὶ τῆς διὰ ξηρᾶς ὁδοῦ, ἥτις εἶχε διακοπῇ ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Δακελείας. Ἐπειδὴ δ' ὁ λαὸς ἐθεώρει τὸν Ἀλκιβιάδην ὡς σωτῆρα τοῦ κατὰ τὴν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν, εἰς αὐτὸν ἀνέθηκε τὴν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατηγίαν· εἶχεν ὅμως αὐτος φοβερόν ἀντίπαλον τὸν Σπαρτιάτην στόλαρχον Λύσανδρον, ὅστις εἶχε λάβει ἀφθονα χρηματικά βοηθήματα παρὰ Κόρου τοῦ νεωτέρου. Συγχρόνως δ' οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ αὐτοῦ δὲν ἠσύχασαν, ἀλλ' ὡ-

φελιθέντες ἐκ τῆς ἡπτης τοῦ ὑποστρατήγου αὐτοῦ Ἀντίχου, ὅστις εἶχε συνάψει μάχην ἐν τῇ ἀπουσίᾳ καὶ παρὰ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ ἡττηθῆ ὑπὸ τοῦ Λυσάνδρου παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Αἰολίδος Νότιον, κατώρθωσαν καὶ πάλιν νὰ παυθῇ τῆς αὐτοῦ στρατηγίας. Μὴ ἔχων δὲ πλέον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἴδιον στρατὸν, ὑπέκυψεν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ λαοῦ καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον.

Ὅτε ὁ διάδοχος τοῦ Ἀλκιβιάδου Κόνων ἀπεκλείσθη ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Λυσάνδρου Καλλικρατίδα εἰς τὸν λιμένα τῆς Μιτυλήνης, αἱ Ἀθηναῖοι κατέβαλον τὰς τελευταίας αὐτῶν δυνάμεις πρὸς παρασκευὴν στόλου ἀνωτέρου τοῦ ἐχθρικοῦ. Δι' αὐτοῦ ἐκέρδησαν τὸ 406 τὴν παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας τὰς μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Αἰολίδος νήσους νίκην, ἔνθα ὁ Καλλικρατίδας κατὰ τὴν ἀρχὴν ἤδη τῆς μάχης ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν. Οὕτως ὁ ἀποκεκλεισμένος στόλος τοῦ Κόνωνος ἐσώθη καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ τροπαιοῦχος στόλου.

Ἄν καὶ κατώρθωσαν οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀνδρῶσιν εἰς τὰ ἔξω τὴν δυνάμειν τῆς πολιτείας αὐτῶν, ὅμως ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐχθροῦ δὲν ἠδυνάμηνον ν' ἀπαλλαγῶσι· διότι οἱ ὀλιγαρχικοὶ ὄχι μόνον κατέκρινον τὴν παῦσιν τῶν νικησάντων στρατηγῶν, ὅτινες ἀνέκον εἰς τὴν δημοκρατικὴν μερίδα, ἀλλὰ καὶ εἰς θάνατον καταδικάσαν τοὺς ἑξ ἑῷ Ἀθηναίους ἐπανελθόντας, ἀπόντος τοῦ στρατοῦ· διότι κατὰ τὴν κατηγορίαν τοῦ ἐθραμμένου ἐν τρικυμίᾳ δὲν ἔσωσαν τοὺς ναυαγούς, οὐδὲ συνέλεξαν τὰ πτώματα αὐτῶν.

Ἐνθ' αἱ Ἀθηναῖοι αὐταὶ ἀπορρανίζονται τῶν ἰκανωτέρων στρατηγῶν, οἱ Σπαρτιάται καὶ αὖθις ἐπανήγαγον τὸν Λυσάνδρον ἐπὶ τοῦ στόλου αὐτῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπιστολέως, ὅστις ἀνενέειπε τὴν συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἰώνων καὶ τοῦ Κύρου. Ἐπιπεσὼν δ' οὗτος κατὰ τοῦ στόλου πᾶν Ἀθηναίων τοῦ τοποθετημένου ἀκαταλλήλως παρὰ τοὺς Αἰγὸς ποταμούς τοὺς ἀντικρὺ τῆς Ἀσιατικῆς καὶ ἐγκατελειμμένου σχεδὸν ὑπὸ τῶν διεσκορπισμένων ναυτῶν ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ μόνος ὁ ναύαρχος Κόνων διέφυγε μετὰ 9 πλοίων, τῶν συστρατήγων αὐτοῦ εἴτε δι' ἀνικανότητος εἴτε διὰ προδοσίαν εὐκολυνάντων τὴν νίκην τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Λυσάνδρος σχεδὸν ἀνευ ἀντιστάσεως ὑπέταξε τὰς ἄλλας

πρὸς τοῦτο εὐδιαθέτους συμμάχους πάλαι τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὑποίων αἱ φρουραὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα οὕτω πολλαπλασιασθῇ αὐτόθι ἡ τῶν τροφῶν ἔλλειψις. Πανταχοῦ ὁ Λυσάνδρος παρέδωκε τὴν κυβερνήσιν εἰς ὀλιγαρχικούς καὶ ἀνεκάλει τοὺς ἐξορίστους αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους ἐνεπαύθη μετὰ τοῦ στόλου ἀντικρὺ τῶν Ἀθηναίων, τὰς ὁποίας αἱ δύο βασιλεῖς τῆς Σπάρτης Ἄγις (μετὰ τῆς φρουρᾶς τῆς Δεκελείας) καὶ Πausanίας ἐπολιορκήσαν διὰ ξηρᾶς. Ὅτε δὲ ὁ λοιμὸς ἤνυχκε τοὺς Ἀθηναίους εἰς παραδοχὴν καὶ τῶν βαρυτάτων ὥρων, ὁ προδοτικὸς Θηραμένης, ἀναλαβὼν τὰς διαπραγματεύσεις, κατόρθωσε νὰ τὰς παρατείνῃ πλέον τῶν τεσσάρων μηνῶν.

Ἐπὶ τέλους, ἀποφασίζομένου ἐν Σπάρτῃ, παρόντων καὶ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν συμμάχων αὐτῶν, περὶ τῆς τύχης τῶν Ἀθηναίων, οἱ μὲν Κορίνθιοι καὶ Θηβαῖοι ἀπῆτουν τὴν ἐντελῆ κατὰ τὴν φύσιν τῆς πόλεως, ἥτις εἶχε προξενήσει τοσαῦτα κακά, οἱ θαρτυῖαντο ὅμως ἤθελον νὰ διατηρήσωσιν αὐτὴν πρὸς ἀντιτάξιμιν τῆς τῶν Θηβαίων δυνάμεως. Μετὰ ταῦτα αἱ Ἀθηναὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ παραιτηθῶσιν ἀπὸ ὅλας τὰς ἐξωτερικάς αὐτῶν κτήσεις, νὰ παραδώσωσι τὸν στόλον αὐτῶν ἐκτὸς 12 πλοίων, νὰ κατεδαφίσωσι τὰ Μακρὰ Τείχη καὶ τὰ ὀχυρώματα τοῦ Πειραιῶς, νὰ ἀνκαλέσωσι τοὺς ἐξορίστους καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης μὲ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπεχρεώσεις τῶν ἄλλων συμμάχων. Ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Λυσάνδρου 30 ἄνδρες (οἱ πλείστοι μέλη ποτὲ τῶν 400) ἀνηγορεύθησαν ὡς ἀνωτάτη ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις, τοὺς ὁποίους ὑπεστήριξε καὶ Σπαρτιατικὴ φρουρά, μένουσα ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως.

Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

§. 141) Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐν Ἀθήναις τριάκοντα τυράννων (404—403). Οἱ τριάκοντα τυράννοι κατέλαβον ἐν Ἀθήναις πάσας τὰς σημαντικὰς ἀρχὰς δι' ἀνδρῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν πατρίαν αὐτῶν, ἀφώπλισαν πάντας τοὺς κατοίκους ἐκτὸς 3000 ὀλιγαρχικῶς φρονούντων καὶ κατέβαλον τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν διὰ πολυαρίθμων κατηγαριῶν, θανατικῶν ποινῶν (1500) καὶ ἐξορίων. Καὶ αὐτὸς ὁ Θηραμένης, εἰς τῶν τριάκοντα, ὅστις ἐβλε-

πε τὸ ἀδύνατον τῆς διατηρήσεως τῆς τρομοκρατίας καὶ ἐσυμ-
βούλευε φιλάνθρωπον πολιτεῖαν, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον διὰ
τῆς καταπατήσεως πάντων τῶν τύπων τῆς διαδικασίας, ἤναγ-
κάσθη νὰ πῇ τὸ κώνειον. Ἐπὶ τέλους οἱ τύραννοι ἐδίωξαν ἐ-
τῆς πόλεως πάντας τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τοὺς τριταχίλους. Οἱ
Θηβαῖοι, καίτοι ἀπαγορευσάντων τοῦτο τῶν Σπαρτιατῶν, ἐδέ-
χθησαν τοὺς φυγάδας Ἀθηναίους· ὅτε ὅμως οὗτοι ἤκουσαν ὅτι
οἱ ἐν Ἀθήναις ὀλιγαρχικοὶ εὗρισκοντο εἰς διάστασιν, παρεσκευά-
σθησαν νὰ ἐπανέλθωσι διὰ τῆς βίας καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν
τοῦ *Θρασυβούλου* κατέλαβον τὸ φρούριον τῆς βουλῆς, κείμενον
εἰς στενὸν τοῦ Πάρνηθος, ἵνα οὕτως ἔχωσιν ἀσφαλῆ τὴν εἰς
τὰς Θήβας ὑποχώρησιν. Μετὰ νίκην κατὰ τῶν στρατιωτῶν τῶν
ὀλιγαρχικῶν κατέλαβεν ὁ Θρασύβουλος καὶ τὸν Παιρικῆ, οἱ δὲ
τριάκοντα ἀπώλεσαν καὶ δευτέραν μάχην παρὰ τὴν Μουνυχίαν,
καθ' ἣν ἔπεσε καὶ ὁ Κριτίας, μεθ' ὃν καθρέθησαν οἱ τριάκον-
τα καὶ ἀντ' αὐτῶν ὠνομάσθησαν ἄρχοντες δέκα μετριώτεροι
ὀλιγαρχικοὶ (εἰς εἴς ἐκάστης φυλῆς). Οὗτοι ὑποστηρίζομενοι ὑπὸ
τοῦ Λυσάνδρου, ἐτήρησαν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀπέναντι τῶν ἀν-
τιπράξεων τοῦ δήμου, μεχριστοῦ ὁ Θαυιλῆς, τῆς Σπάρτης Παν-
σανίης, ζηλοτυπῶν τὴν δόξαν τοῦ Λυσάνδρου, ἀνεφάνη ἐπίσπῃ
μετὰ στρατοῦ πρὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ διεπραγματεύθη μετὰ τοῦ
Θρασυβούλου συμβιβασμὸν, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀποκατέστη ἡ δημο-
κρατία, προσκηρύχθη γενικὴ ἀμνηστία καὶ μόνοι οἱ τριάκοντα,
ὅτε ἠτοιμάζοντο εἰς νέον πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἐφονεύ-
θησαν, προσκληθέντες δι' ἀπάτης εἰς συνέντευξιν. Οὕτως οἱ
Ἀθηναῖοι ἐπανάλαβον μὲν τοὺς ἀρχαίους νόμους τοῦ Σόλωνος
συγχρόνως ὅμως ὠνόμασαν καὶ ἐπιτροπὴν πρὸς ἀναθεώρησιν αὐ-
τῶν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐποχὴν (1). Ἀλλὰ τὰ ἔθνη αὐτῶν δὲν
συνῆδον πλέον πρὸς τὰς παλαιὰς τῶν νόμων διατάξεις, διότι
ῥασιδῶν κατέλαβε τὴν προτέραν αὐτῶν σκληραγωγίαν, φιλη-

(1) Σημ. Τὰ καθ' ἑκάστη τῶν τροποποιήσεων τῶν γενομένων συν-
εἰς τῆς ἀναθεωρήσεως τάτης δὲν εἶνε γνωστά· φαίνεται ὅμως ὅτι
σπουδαίαν μεταβολὴν ὑπέστησαν πάσαι αἱ σημαντικαὶ σχέσεις τοῦ πᾶ-
ν δημοσίου καὶ κατ' οἶκον βίου. Ὁ Ἀρεῖς Πάρος ἐπανάλαβε τὴν ἀρχαί-
αν αὐτοῦ δύναμιν.

δονία τὴν στρατιωτικὴν ἄσκησιν καὶ ἐργασίαν καὶ παραλυσιὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἡθῶν τῶν παλαιῶν χρόνων.

2) Κατακτήσεις τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τῇ πρώτῃ Ἑλλάσσοι Ἀσίᾳ (400—394). Ὅτε ὁ Πέρσης σατράπης Τισσαφέρνης ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἴωνας διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὸν πόλεμον Κύρου τοῦ νεωτέρου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀρταξέρξου, οὗτοι ἔλαβον βοήθειαν παρὰ τῆς Σπάρτης, ἥτις ἐπίσης εἶχε συμμαχήσει μετὰ τοῦ Κύρου. Αἱ ἐπιτυχίαι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἰδίως τοῦ νέου βασιλέως αὐτῶν Ἀγησιλάου (ἀπὸ τοῦ 396) παρεκίνησαν τοὺς Πέρσας (τὸν διάδοχον τοῦ Τισσαφέρνηος Τιθράστην) νὰ ὑποκινήσωσιν ἐν Εὐρώπῃ

3) τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον (394—387). Οἱ Πέρσαι δηλ. ὠρμελούμενοι ἐκ τῆς τότε κατὰ τῆς Σπάρτης ἐπικρατούσης δυσχρεσκείας, κατώρθωσαν διὰ δωροδοκιῶν νὰ κινήσωσι κατ' αὐτῆς τοὺς ἐκ νέου ἐπικρατήσαντας δημοκρατικούς τῶν Θεβῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἀργεῶς εἰς πόλεμον, εἰς ὃν ἔλαβον μέρος καὶ αἱ Ἀθῆναι (ὑπὸ τὸν Θρασύβουλον). Ἵνα δ' ἔχωσιν ἐμπρόσωπον ἀρραμὴν πρὸς τοῦτο οἱ δημοκρατικοὶ τῶν Θεβῶν ἠρέθισαν τοὺς Ὀπουντίους Λοκροὺς πρὸς ἐπιχειρήσιν ληττρικῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τινος τῆς Φωκίδος μέρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχον αὐτοὶ ἀξιόσεις, καὶ ὑπεστήριξαν αὐτοὺς εἰς τοῦτο. Οἱ Φωκεῖς ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων διό μεταβὰς ὁ Λύσανδρος εἰς τὴν Φωκίδα συνήθροισεν αὐτόθι στρατὸν, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῶν ὑπὸ τὸν Περσικῶν ἐρχομένων Σπαρτιατῶν παρὰ τὴν Ἀλιάρτον. Ἀλλ' οἱ Θεβαῖοι μαθόντες τὸ σχέδιον αὐτῶν, ἐξῆλθον ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένης Ἀλιάρτου, ἀπώθησαν τοὺς Φωκεῖς καὶ ἐφόνησαν τὸν Λύσανδρον. Ὁ Περσικὸς ἐπανήγαγε τότε τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἀμέσως εἰς τὴν Σπάρτην διό καταδικάσθη εἰς θάνατον, ἔφυγεν ὁμοῦ εἰς Τεγέαν. Ὅτε δὲ ἡ συμμαχία κατὰ τῆς ἡττηθείσης Σπάρτης ἐξετείνετο ἐπὶ μᾶλλον ἕνεκα τῆς γενικῆς δυσχρεσκείας κατὰ τῆς ἡγεμονίας αὐτῆς, ἀνεκλήθη ὁ Ἀγησίλαος ἐκ τῆς Ἀσίας, καθότι οἱ Σπαρτιάται ἐπρότιμων μᾶλλον τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐπισηλῶν ἐξωτερικῶν κτήσεις, ἢ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνίκησαν οἱ Σπαρτιάται μετὰ τῶν συμ-

μάχων των τοὺς κατ' αὐτῶν συμμαχήσαντας, οἵτινες εἶχον συγκεντρώσει τὰς δυνάμεις αὐτῶν παρὰ τὴν Κόρινθον, ἵνα ἐν-
 θαρρύνωσι τοὺς ἀμφιταλαντευομένους Πελοποννησίους εἰς ἀπο-
 στασίαν κατὰ τοῦ μισουμένου Σπαρτιατικοῦ ζυγοῦ· ὁ στόλος
 ὁμῶς τῶν Σπαρτιατῶν ἐνίκηθη (394) παρὰ τὴν Κνίδον, πόλιν
 τῆς Καρίας, ὑπὸ τοῦ Περσικοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου
 φυγάδος Κόνωνος, μεθ' ἧς πᾶσαι σχεδὸν αἱ θαλάσσιαι δυνάμεις
 προσῆλθον εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ Κόνωνα. Τὴν ἀπώλειαν
 ταύτην ἀπέκρυψεν ἀπὸ τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὁ Ἀγησίλαος, ὅτε
 ἐπανερχόμενος διὰ τῆς Θράκης ἐβόησε μεχρι τῆς Βοιωτίας ἀνευ
 σημαντικῶν ἐμποδίων καὶ ἐνίκησε παρὰ τὴν πλησίον τῆς Κω-
 παίδος Κορώνειαν, ἔνθα εἶχαν πέμψει οἱ σύμμαχοι μόνον μέ-
 ρος τοῦ ἐν Κορίνθῳ συγκεντρωμένου στρατοῦ αὐτῶν.

Οἱ δύο Πέρσαι στρατηγοὶ Κόνων καὶ Φαρνάβαζος, ἐκδιώξαντες τοὺς
 ἄρμοστὰς τῆς Σπάρτης ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς πρώτης Ἀσίας
 καὶ τῶν νήσων, ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐλεγκάτησαν τὰ Λακωνικὰ
 παράλια. Ὁ δὲ Κόνων διὰ Περσικῶν χετημάτων ἀνήγειρε τὰ Μακρὰ
 Τείχη τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὰ οχυρώματα τοῦ Παιραιῶς.

Οἱ Σπαρτιαταί, διὰ τὴν ἀποτρέψασιν τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῆς με-
 τὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας, ἐπερίψαν εἰς τὴν Περσικὴν αὐ-
 λὴν τὸν Ἀνταλκίδα με προτάσεις εἰρήνης, διὰ τῶν ὁποίων εἰς
 μὲν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν ἐγκατέλιπον τὴν στερεὰν τῆς
 Ἀσίας μετὰ τῆς νήσου Κύπρου, αὐτοὶ δ' ἀπῆλθον, ἵνα μείνω-
 σιν ἀνεξάρτητοι αἱ νῆσοι καὶ αἱ λοιπαὶ πολιτεῖαι τῆς Ἑλλά-
 δος (μόνοι αἱ νῆσοι Ἀἴμος, Ἰμβρος καὶ Σκύρος ἔμειναν ὑπὸ
 τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες τὰς εἶχον κατακτήσει κατὰ τοὺς Περ-
 σικοὺς πολέμους). Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους συνωμολογήθη ἡ
 Ἀνταλκίδειος εἰρήνη (387), διὰ τῆς ὁποίας πᾶσα ἐν Ἑλλά-
 δι ἡγεμονία κατελύθη. Τοσοῦτον δ' εἶχεν ἀναπτυχθῆ μεταξὺ
 τῶν Ἑλλήνων ἡ διχόνοια καὶ ἡ ζηλοτυπία καὶ τοσοῦτον εἶχεν
 ἀπομακρυνθῆ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φιλοπατρία τῶν ἀρχαιοτέρων χρό-
 νων καὶ τοσαύτη εἶχεν εἰσαχθῆ ἀναισθησία καὶ ἀπόνοια, ὥστε
 σύμψασαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐθήρευν τὴν εὐνοίαν τῶν
 Περσῶν.

Κατὰ πόσον τὸ Περσικὸν βασίλειον εἶχε παρακμάσει, ἂν καὶ ἰσχυρῶς ἀνέβη κατὰ τὸν Ἑλληνισμὸν, γίνεται καταφανὲς ἐκ τῶν ἐξῆς: ὁ Εὐαγόρας, υἱὸς τοῦ Νικοκλέους καὶ βασιλεὺς τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος, ἦτορ κατὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην περιήχρητο εἰς Ἀρταξέρξην τὸν Β', ἐπαναστὰς κατὰ τὸν Περσῶν, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπολέμησεν ἀνδρείως κατ' αὐτοὺς.

4) Ὁ Ὀλυμπιακὸς πόλεμος (389—379). Ὅτε ἡ Ὀλυνθὸς παρεκίνησε πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου καὶ τῶν Μακεδονικῶν παραλίων ν' ἀποτελέσωσι συμμαχίαν καὶ εἰσαγάγῃσι πανταχοῦ τὴν δημοκρατίαν, οἱ Σπαρτιάται αἰτήθησι τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀμύντα ἐπεμψάν ἐκεῖτε στρατὸν, ὅστις μόλις μετὰ τρεῖς ἔτη βοηθεῖα τῶν Θηβαίων (§. 15) κατώρθωσε ν' ἀναγκάσῃ τοὺς Ὀλυνθίους νὰ παραιτήσωσι τὰς κατακτήσεις αὐτῶν καὶ νὰ συμμάχῃσιν μετὰ τῆς Σπάρτης, ἀνθ' οὗ ἐτήρησαν τὴν αὐτονομίαν των.

Ὁ μεταξὺ Θηβῶν καὶ Σπάρτης πόλεμος (378—362).

§. 15. Ἐν Θήβαις ἡγοῦντο τῆς πολιτείας ὡς πολέμαρχοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο φατριῶν, τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν, Λεοντιάδης καὶ Ἰσμηνίας. Ὁ ὀλιγαρχικὸς Λεοντιάδης πρὸς καταστροφὴν τῆς δημοκρατίας εἰσέγαγεν εἰς τὴν Καδμείαν τὸν Σπαρτιάτην ἀρμοστήν Φαιβίδα, ὅτε αὐτοὶ ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Ὀλυνθου εἶχε στρατοπεδεύσει παρὰ τὰς Θήβας, καὶ ἐφυλάκισεν τὸν ἀντίπαλόν του Ἰσμηνίαν, μεθ' οὗ οἱ πλείστοι τῶν δημοκρατικῶν (300—400), ἐν οἷς καὶ ὁ Πελοπίδας, ἔφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας. Αὐτόθι εὗρον τὴν αὐτὴν φιλόξενον ὑποδοχὴν, ἣν πρὸ 20 ἐτῶν οὗτοι παρέσχον εἰς τοὺς φυγάδας δημοκρατικούς Ἀθηναίους. Ἡ πτώσις τῶν τυράννων ἐν Θήβαις, καθὼς καὶ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ πᾶσι τριάκοντα τυράννων, κατωρθώθη ὑπὸ τῶν φυγάδων συγγενηθῆς δηλ. μετὰ τῶν ἐν Θήβαις ἐναπομεινάντων ἐχθρῶν τῶν ὀλιγαρχικῶν ὁ Πελοπίδας, ἐπανήλθεν εἰς τὰς Θήβας μετὰ ἑνδεκά φιλῶν αὐτοῦ, οὗτοι μετ' ἡμῶν νομιμασθέντες αἴφνης κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ὀλιγαρχικῶν συνεωχουμένων ἐρόντευον πολλοὺς αὐτῶν, τὸν δὲ Λεοντιάδην ἐρόντευεν αὐτὸς ὁ Πελοπίδας εἰς τὸν ἴδιον κρητὸ οἶκον. Ὅτε δὲ ἦλθον καὶ οἱ λοιποὶ ἐξόριστοι ἐξ Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ ἐπὶ

κουρίαι, ἀναγκάσθη ἡ ἐν Καδμείᾳ Σπαρτιατικὴ φρουρά ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τροφῶν διὰ συνόλης νὰ ἐξέλθῃ καὶ νὰ ἐπανεέλθῃ ἀνενόχλητος. Οὕτως ἀνιδρύθη ἡ δημοκρατίς, ἀλλ' ἤρχισεν ἐκ νέου ὁ ἀγὼν περὶ ἐπικρατήσεως τῶν δημοκρατικῶν ἢ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀρχῶν.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος καὶ Ἀγισίλαος ἔκκαμον μὲν πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν χώραν τῶν Θηβαίων, ἀλλὰ μετὰ τασούτον μικρὰς ἐπιτυχίας, ὥστε οἱ Σπαρτιάται κατὰ πρότροπὴν καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν συμμάχων ἐζήτησαν ν' ἀποφασίσωσι τὰ πράγματα διὰ πολέμου κατὰ θαλάσσαν· αὐτοὶ ὅμως ἡ Σπάρτη εὗρεν ὑπερέχοντα ἀντίπαλον, τὰς Ἀθήνας, αἵτινες διὰ συγκαταβατικῶν ὁρῶν εἶχον ἰδρύσει νέαν συμμαχίαν 75 πόλεων. Οἱ Ἀθηναῖοι δηλ. κατὰ τὰς δύο θαλάσσας ὑπὸ τὸν Χαβρίν παρὰ τὴν Νάξον καὶ ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Κόνωνος Τιμόθεον παρὰ τὸ ἀκρατήριον τῆς Λευκάδος ἐξηράνισαν τὸν Σπαρτιατικόν στόλον καὶ οὕτω παρεκίνησαν τὰς ἀμφιταλαντευομένας ναυτικάς πόλεις νὰ συμμαχήσωσι μετ' ὀλίγον μετ' αὐτῶν. Ἀφ' οὗ δ' οὕτως αἱ Ἀθῆναι ἀνίδρυσαν τὴν ἐπὶ τῶν ναυτικῶν πόλεων ἡγεμονίαν αὐτῶν, ἐζήτησαν νὰ ἐξασφαλίσωσιν αὐτὴν διὰ γενικῆς εἰρήνης, τῆς ὁποίας ὅμως οἱ Θηβαῖοι δὲν συμμετέσχον, διότι δι' αὐτῆς ἀνεγνωρίζοντο μόνον αἱ συμμαχίαι τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν ἐπὶ τῶν Βοιωτικῶν πόλεων. Ἐκ τούτου ὁ Κλεόμβροτος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἠττήθη ὅμως κατὰ κράτος εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Λεύκτρων (371) ὑπὸ τῆς λοξῆς φάλαγγος τοῦ Ἐπαμινώνδου καὶ τῆς ἀνδρείας τοῦ ἱεροῦ λόχου τοῦ Πελοπίδου καὶ ἐφηνεύθη.

Ἐπειδὴ δ' ἡ ἥττα τῶν Σπαρτιατῶν ἐβοήθησε τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ συμμάχων αὐτῶν (ἐνθα ἡ δημοκρατίς ἤρχισε καὶ πάλιν ἀνυψομένη), οἱ Θηβαῖοι θέλοντες νὰ ὑποθαλάσωσι τὴν ἀποστασίαν ταύτην καὶ νὰ θεμελιώσωσι τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰσέβηλον εἰς αὐτὴν ὑπὸ τὸν Ἐπαμινώνδαν καὶ Πελοπίδαν καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν Ἀρκάδων, Ἀργείων καὶ Ἠλείων, ἐπεχείρησαν νὰ προσβάλλωσι τὴν Σπάρτην. Οἱ ἵπποις αὐτῶν εἶχον ἤδη προῆλθῃ μέχρι τοῦ Ἱπποδρόμου, ὅτε ἡ ἐπιτυχὴς ὑπεράσπισις τοῦ Ἀγισίλαου τοῦ ἐνάγκασε νὰ

παραιτήσῃ τὴν κατὰ τῆς Σπάρτης προσβολήν. ἵνα ὁμοῦς ἐξασθενήσῃ διὰ παντός ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης, ἀνιδρύθῃ κατὰ τὴν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην ἡ Μεσσηνία ὡς ἀνεξάρτητον κράτος καὶ συγχρόνως παρεκινήθησαν οἱ Ἀρκάδες, ἵνα διὰ τῆς ἰδρύσεως κοινῆς πρωτεύουσιν, ἀποτελέσωσιν ἰσχυράν δύναμιν. Ἐκ τούτου οἱ ἐν Ἰταλίᾳ, Σικελίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ δισκορπισμένοι Μεσσηνιοὶ προσεκλήθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, αἱ δὲ τότε νεωστὶ ἰδρυθεῖσαι πόλεις Μεσσήνη καὶ Μεγαλόπολις ἔμελλον ν' ἀποτελῶσι μετὰ τῆς Τεγέας καὶ τοῦ Ἀργους ἰσχυράν γραμμὴν πρὸς ἀναχαίτιν πάσης προόδου τῶν Σπαρτιατῶν ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐπειδὴ ὁμοῦς οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες δὲν ἤθελον ν' ἀφήσωσιν οὔτε τὴν Σπάρτην, οὔτε τὰς Θήβας νὰ καταστῶσι πολὺ ἰσχυραὶ, ἀνησύχησαν διὰ τὰς προόδους τῶν Θηβαίων καὶ ἔστειλαν κατὰ παράκλησιν τῶν Σπαρτιατῶν βοήθειαν εἰς αὐτοὺς, ὃ Ἐπαμινώνδας ἐπανήγαγε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Ἐνθ' ἡ ἐπιρροή ἢ ἐξασκουμένη ὑπὸ τῶν Θηβαίων ἐφ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάδα ἦτον πρόσκαιρος, ὃ Πελοπίδας κατώρθωσε ν' ἀναμυχήσῃ τὰ βέβαια τῆς Ἑλλάδος μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας· οὗτος δὲ ἐπ' ἐκείνησιν ἐκείνησιν καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ὡς διατηρῆς, διότι ἐκεῖ μὲν ἐπαρουσιάσθη ὡς μεσότης νὰ συνδιαλλάξῃ τὴν μεταξὺ Θεσσαλῶν καὶ τοῦ σκληροῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάνδρου διαφορὰν, αὐτῷ δὲ διέλυσε τὰς περὶ τοῦ ὀρόνου ἐρίδας, ἀπαγαγὼν εἰς τὰς Θήβας καὶ πλεῖστον τινα ὁμίλῳ, ὧν εἰς ἦτον καὶ ὁ μετὰ ταῦτα βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Β'. Σταλείς ἐκ δευτέρου ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Θεσσαλίαν ὁ Πελοπίδας, συνελήφθη μὲν ὑπὸ τοῦ τυράννου, ἠλευθερώθη ὁμοῦς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἐπαμινώνδου. Ὅτε δ' οἱ Θεσσαλοὶ ἐκ τρίτου ἐπικατέστησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων, ὁ Πελοπίδας συλλέξας μισθοφόρον στρατὸν ἐνίκησε μὲν τὸν τύραννον περὶ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς, ὁμοῦς ἔπεσαν ὁ ἴδιος εἰς τὴν μάχην. Οἱ Θηβαῖοι θέλοντες νὰ ἐδικτάσωσι τὸν θάνατον τοῦ προσφλοῦς αὐτῶν στρατηγοῦ, ἐπιμψαν στρατὸν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἠνάγκασαν τὸν τύραννον νὰ παραχωρήσῃ ταπεινωτικὴν εἰρήνην, διὰ τῆς ὁποίας τὸ κράτος αὐτοῦ περιορίσθη εἰς τὰς Φεράς.

Ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πελοπίδου διχόνοια μεταξὺ

τῶν Ἀρκάδων ἐπήνεγκε νέαν ἐκαταρτεῖαν τοῦ Ἐπαμινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Ἀρκάδες, δηλ. εἰς τὴν ἐπαναληφθεῖσαν ἀρχαίαν ἐρίδα τῶν Ἠλείων καὶ Πισατῶν περὶ τῆς διευθύνσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, κηρυχθέντες ὑπὲρ τῶν δευτέρων καὶ νικῆσαντες τοὺς Ἠλείους, κατέλαβον τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τοὺς θεσμοφύλακας τοῦ ναοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπλήθυνον τοὺς μισθοφόρους αὐτῶν. Ὅτε δ' ἡ ἀριστοκρατικὴ μερὶς τῶν Ἀρκάδων καὶ ἰδίως οἱ Μαντινεῖς ἀντέστησαν εἰς τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο, οἱ δημοκρατικοὶ ἐκάλεσαν εἰς βοήθειαν τοὺς Θηβαίους, εἰς τοὺς ὁποίους παρέστησαν, ὅτι ἡ Ἀρκὰδία ἐκινδύνευεν νὰ ὑποκύψῃ καὶ πάλιν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν. Μετὰ δευτέραν ματαίαν προσβολὴν κατὰ τῆς Σπάρτης, ἣν ἐματαιώσεν ὁ ἀγρυπνὸς Ἀγησίλαος, ἀπεπειράθη ὁ Ἐπαμινώνδας νὰ κυριεύσῃ αἰφνης τὴν Μαντινείαν, εὗρεν ὁμῶς αὐτόθι ἐτοίμην πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν ἐναντίων. Ὁ Ἐπαμινώνδας ἔπεσε νικητὴς εἰς τὴν παρὰ τὴν Μαντινείαν μάχην (362) καὶ οἱ Θηβαῖοι ποσούτον ἐθρουδίσθησαν ἐκ τοῦ αἰνιδίου θανάτου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν, ὥστε δὲν ὤρελθήσαν ἐκ τῆς νίκης καὶ ἐνεκα τούτου ἐκάτεροι οἱ ἀντιμαχόμενοι ἔστησαν τρόπαια. Τέλος ὁ γενικὸς κάματος ἠνάγκασε τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας νὰ ὁμολογήσωσιν εἰρήνην, τὴν ὁποίαν ὁμῶς ἡ Σπάρτη ὡς ἀναγνωρίζουσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσηνίας δὲν παρεδέχθη, εἰμὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγησιλάου, ὅστις εἶχεν ἐκστρατεύσει εἰς τὴν Ἀγυπτον πρὸς εὐρεσιν τῶν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου ἀναγκαιῶν χρηματικῶν μέσων.

Ἀπὸ αἱ Θῆβαι περήνησαν τὸν περὶ ἡγεμονίας ἀγῶνα, αἱ Ἀθηναὶ μείνισαι ἀνευ ἀντιπάλου, ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ πιεζώσιν τοὺς συμμάχους αὐτῶν, ἐπὶ κατὰ τὴν ἰδρυσιν τῆς νέας συμμαχίας εἶχον ὑποσχεθῇ εἰς αὐτοὺς τὴν αὐτονομίαν των. Ἐκ τούτου οἱ πλουσιώτεροι καὶ ισχυρότεροι αὐτῶν, ὅσων οἱ Χίοι, οἱ Ρόδιοι, οἱ Κῆροι καὶ οἱ Ρυζάντιοι ἀποστάτησαν ἀπ' αὐτῶν. Τριετὴς πόλεμος κατὰ τῶν συμμάχων (357—355), ὃν οἱ Ἀθηναῖοι ἔγρον ὑπὸ τὸν Χάρητα, Χαβρίαν, Τικράτην καὶ Τιμόθεον ἐλάξε μετὰ τὴν πλήρη ἐξάντλησιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνταγώνισιν

της ανεξαρτησίας τῶν ἀποστατησάντων συμμάχων· οὕτως ἡ ἡγεμονία τῆς θαλάσσης τῶν Ἀθηναίων καὶ πάλιν ἐπέσεν.

Ὁ Φωκικός ἢ ἱερός πόλεμος (355—346).

§. 16. *Aizai.* Οἱ Φωκεῖς κατὰ πρότασιν τῶν Θηβαίων εἰχον τιμωρηθῆ ὑπὸ τῶν ἐν Δελφοῖς Ἀμφικτυόνων διὰ βαρυτάτης χρηματικῆς ποινῆς, ὥς καλλιεργήσαντες ἀπὸ τῶν χρόνων ἐτι τοῦ Εὐλώωνος τὴν ἱερὰν χώραν τῆς Κιρράς. Συνεννοηθέντες λοιπὸν οὗτοι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐπίσης εἶχον καταδικασθῆ εἰς χρηματικὴν ποινὴν ἕνεκα τῆς καταλήψεως τῆς Καρμείας, κατέλαβον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατηγοῦ *Φιλομήλου* καὶ πάλιν διὰ τῆς βίας τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν, τοῦ ὁποῦ τοι τὴν προστασίαν εἶχον ἀφαιρέσει ἄλλοτε ἀπὸ αὐτοῦς οἱ Δελφοί· καὶ ὅτε δ' ἐκινήθη πόλεμος κατ' αὐτῶν, μεταχειρίσθησαν τὸν θησαυρὸν τοῦ ναοῦ πρὸς στρατολογίαν μισθοφόρων. Ὅμως μετὰ τῶν Θηβαίων ἠνώθησαν οἱ Λοκροὶ καὶ πάντες σχεδὸν οἱ λαοὶ τῆς Θεσσαλίας, εὐγνωμονοῦντες διὰ τὴν βοήθειαν, ἣν παρέσχον αὐτοῖς· οἱ Θηβαῖοι κατὰ τῶν τυράννων τῶν Φερῶν. Οἱ Φωκεῖς ἐπολέμησαν μὲν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Λοκρῶν καὶ Θεσσαλῶν, ἠτήθησαν ὅμως εἰς μάχην κατὰ τῶν Θηβαίων, καὶ ὁ Φιλόμηλος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμίων, φεύγων ἐκρημνίσθη μόνος ἀπὸ βράχου (353). Ὁ ἀδελφὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ὀνομάρχος μετὰ νέων θησαυρῶν τοῦ ναοῦ ἐξηκολούθησεν ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον καὶ ἐνίκησε καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φιλίππον, ἃν εἶχον καλέσει εἰς βοήθειαν οἱ Θεσσαλαί, κερδήσας δύο μάχας. Τέλος ὅμως ἐκινήθησαν οἱ Φωκεῖς ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ἱππέων καὶ τῆς Μακεδονικῆς τακτικῆς παρὰ τὰς Θερμοπύλας, καὶ ὁ μὲν Ὀνομάρχος φεύγων ἐφρονεύθη, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀνεσταυρώθη, οἱ δὲ λοιποὶ αἰχμάλωτοι ὡς ἱερόσουλαι ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Φίλιππος ἠλευθέρωσε τὰς Φεράς ἐκ τῶν τυράννων αὐτῶν, οἵτινες ἔφυγον εἰς τὴν Φωκίδα πρὸς *Φάβιλλον* τὸν ἀδελφὸν τῶν δύο ἀνωτέρω στρατηγῶν. Ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ὀνομάρχου (Φάλακρον) ἐξηκολούθησαν οἱ Φωκεῖς τὸν κατὰ τῶν Βαιωτῶν πόλεμον, ὅστις ὅμως ἐπὶ τοσούτον παρετάθη, ὥστε οἱ Θηβαῖοι ἐπακατέσθην τὴν βοήθειαν

Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας. Οὗτος μετὰ τσαύτης πονηρίας κατώρθωσε ν' ἀπατήσῃ τοὺς Φωκεῖς, οἵτινες ἐπίτης εἶχον ἀποσταθῇ πρὸς αὐτόν, ὥστε πολλὰι Φωκικαὶ πόλεις παρεδόθησαν εἰς αὐτόν ἐκουσίως καὶ ἕτεραι εὐκόλως ὑπετάγησαν. Τὴν δὲ ριστικὴν περὶ τῆς Φωκίδος ἀπόφασιν ἀνέθηκεν ὁ Φίλιππος εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας, οἵτινες (μόνοι, ὡς φαίνεται, οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ) ἀπεφάσισαν νὰ κηρυγισθῶσι τὰ τεῖχη τῶν Φωκικῶν πόλεων καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν νὰ διασκορπισθῶσιν εἰς χωρία· πρὸς δὲ ταῦτοις ἐπεβλήθη αὐτοῖς ν' ἀποζημιώσωσι τὸν ναόν, αἱ δὲ δύο ψῆφοι τῶν Φωκίων καὶ Δελφῶν ἐν τῇ Ἀμφικτυονίᾳ μετὰ τῆς προμαντείας ἐδόθησαν εἰς τὸν Φίλιππον· μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτι αἱ πλείσται Φωκικαὶ πόλεις βοηθείᾳ τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἀνφοδομήθησαν καὶ ὁ πολιτικὸς βίος αὐτῶν ἀνενεώθη.

Ὁ κατὰ Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Μακεδονίας πόλεμος.

§. 17. Φίλιππος ὁ Β' ἐξ ἀρχῆς ἐπεδίωκε λίαν συνεπῶς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου του, δηλ. νὰ γείνη κύριος τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Ἀσίας. Ἀποῦ δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν κατέκτησε τὴν παρὰ τὸν Στρυμόνα Ἀρφίπολιν καὶ τὴν παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον Πύδναν, εὗρε τὴν πρώτην εὐκαιρίαν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα, ὅτε αἱ Θεσσαλοὶ μετὰ τῶν συμμάχων αὐτῶν Φωκίων ἐκάλεσαν αὐτόν εἰς βοήθειαν κατὰ τῶν τυράννων τῶν Φερῶν. Ὅθεν καταλαβὼν τὴν Θεσσαλίαν διετήρησεν αὐτὴν εἰς τὸν κατὰ τῶν Φωκίων ἀγῶνα (ὑπὸ τὸν Ὀνόμαρχον) καὶ ἐκράτησε τὰ κατακτηθέντα.

Ἀποῦ δ' ἤρθε καὶ τὰς ἐν Ἑλλάδι πατρίδας νὰ συντρίβωνται ἀμοibaίως, κύριον μέλημα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ κατακτήσις τῶν παραθαλασσίων Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ὀρίων τῆς Μακεδονίας μέχρι τοῦ Βυζαντίου, ἵνα οὕτως ἰδρῶσῃ Μακεδονικὴν κατὰ θάλασσαν δύναμιν. Τὴν μεγίστην ἀντίστασιν ἀντέταξεν εἰς αὐτόν ἡ ἰσχυρὰ Ὀλυνθος, ἥτις ὅμως, ἡττηθεῖσάν τῶν κατὰ συμβουλήν τοῦ Δημοσθένους πεμφθεῖσάν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων λίαν ἀσθενῶν ἐπικουρίων, ἔπεσε διὰ προδοσίας τῶν φ

λιπιζόντων ὀλιγαρχικῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Φιλίππου (348), ὅστις τὴν κατέστρεψε μετὰ 32 ἄλλων Χαλκιδικῶν πόλεων. Μόλις δὲ μετὰ τὸ πέρας τοῦ Φωκικοῦ πολέμου (§. 16), δι' οὗ κατώρθωσε νὰ ἐξουσιάσῃ τὰ πάντα μέχρι τῆς Ἀττικῆς, ἀνενέωσεν τὰ κατακτητικὰ αὐτοῦ σχέδια εἰς τὰ παράλια τῆς Θρακικῆς, πολιορκήσας τὴν Πέριανθον καὶ τὸ Βουῶντιον (340)· ὁ στόλος ὅμως τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τὸν Φωκίωνα ἐμπόδισε τὴν πτῶσιν τῶν δύο τούτων πόλεων.

Β' Ὁ ἱερός κατὰ τῆς Ἀμφισσης πόλεμος (339). Ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Λίσιγνης παρεκίνησε τοὺς Ἀμφικτύονας νὰ τιμωρήσωσι τοὺς Λοκροὺς τῆς Ἀμφισσης διὰ τὴν χρῆσιν τῆς εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Θεὸν ἀνηκούσης χώρας τῆς Κίρρας. Ἀποτυχούσης δὲ τῆς κατὰ τῶν ἀρνούμενων τὴν ἀπότισιν τῆς ποινῆς Ἀμφισσέων ἐκστρατείας, ἀνέστηκαν οἱ Ἀμφικτύονες τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως εἰς τὸν Φίλιππον, ὀνομάσαντες αὐτὸν στρατηγὸν τῆς Ἀμφικτυονίας. Οὗτος, προσελκύσας τοὺς Θηβαίους εἰς ἐκυτὸν, ἦλθε μετὰ σημαντικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα· διὰ τῆς κατὰλήψεως ὅμως τῆς Ἐλατείας ἐδειξεν ὅτι εἶχεν ἐντελῶς ἄλλους σκοποὺς, ἢ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Ἀμφικτυονικοῦ πολέμου. Ἐπὶ τῇ γενικῇ ἐκπληξῇ προξενησάτη ἀγγελίᾳ τῆς καταλήψεως τῆς Ἐλατείας μετέβη ὁ Δημοσθένης εἰς τὰς Θήβας πρὸς μετ' ἄλλων Ἀθηναίων διὰ νὰ προτρέψῃ τοὺς Θηβαίους νὰ συμμάχῳσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ καὶ κατώρθωσε, νικήσας διὰ τῆς εὐγλωττίας του τὴν Μακεδονικὴν φατρίαν· εἰς τὴν συμμαχίαν δὲ ταύτην προσήλθον καὶ πολλαὶ ἄλλαι πολιτεῖαι. Ὁ Φίλιππος ὅμως, ἀρῶν κατὰ πρῶτον ἐνίκησε τὰς ἐπικουρίας τῶν Ἀθηναίων καὶ Θηβῶν, ὃς ἐπεμπον εἰς τοὺς Ἀμφισσεῖς, ἐκυρίευσεν καὶ κατέστρεψε καὶ τὴν Ἀμφισσαν, μεθ' ὃ εἰσέβαλεν ἐκ τῆς Λοκρίδος εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐνθα ἐγένετο

ὁ ἀποφασιστικὸς ἀγὼν (338). Ὁ στρατὸς τῶν συμμάχων (οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑπὸ τὸν Χάρητα καὶ Λυσικλέα) μετὰ δύο ἐπιτυχεῖς συμπλοκάς, ἀρῶν ὁ Φίλιππος ἔλαβεν ἐπικουρίαν, ἠττήθη ὑπὸ τῆς Μακεδονικῆς φάλαγγος παρὰ τὴν Χαιρώνειαν (338), ἐνθα ὁ νέος Ἀλέξανδρος ἐξωλόθρευσεν τὸν ἱερὸν λόχον τῶν Θηβαίων καὶ οὕτως ἀπεφάνισεν τὴν μάχην. Μετὰ τοῦτο ἐτιμωρήθησαν αἱ

Οἷται διὰ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τοῦ Φιλίππου δι' ἐξορίας καὶ θανατώσεως τῆς ἀντιμακεδονικῆς πατρὶδος καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν τῇ Καρδίᾳ, ὅμως αἱ Ἀθηναίαι, αἵτινες παρεσκευάζοντο εἰς ἀπελπιστικὴν ἀντίστασιν, ἔλαβον παρὰ τοῦ Φιλίππου, θέλοντος νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατεία, συγκαταβατικὰς συνθήκας. Ἀπὸ δὲ καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ὑπέκυψαν ἐν ἀεγᾶ τοῦ Ἑλλήνων συνεδρίου ἐν Κορίνθῳ, ὃ Φίλιππος ἐψηφίσθη ἀρχιστράτηγος αὐτῶν πρὸς τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν καὶ ἐκυρώθη ὑπ' αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον ἐν ἐκάστῃ πολιτείᾳ πολίτευμα. Αἱ Ἀθηναίαι ἀπώλεσαν τὰς ἐξωτερικὰς κτήσεις αὐτῶν καὶ αἱ Οἷται τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βοιωτίας.

Πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

Α. Θρησκεία.

§. 18. 1) *Οἱ Θεοί.* Οἱ ἀρχαῖότατοι Ἕλληνες, καθὼς καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν κλάδοι τῆς μεγάλης Ἰνδογερμανικῆς οἰκογενείας (Πέρσαι καὶ Γερμανοὶ) ἐλάτρευον τὸν ὕψιστον ἀόρατον Θεὸν ἀνευ εἰκόνης καὶ ναοῦ καὶ ἀνευ ὀνόματος, διότι Ζεὺς ἀρχικῶς εἶνε τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Θεὸς καὶ σημαίνει τὸν Οὐρανὸν, τὸν αἰθέρα. Ὁ μοιραθεϊσμός ὅμως οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ καθαρὸς, ὅτε τὸ ἔθνος ἐχωρίσθη εἰς διαφόρους κλάδους, οἵτινες ἐμόρφωσαν τὰς περὶ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος διαφορὰς ιδέας αὐτῶν καὶ συνέδεσθαι αὐτὰς μετὰ ὀρισμένων τόπων. Ἐκ τῶν διαφορῶν ιδιοτήτων τοῦ Θεοῦ ὄντος, αἵτινες, τῶς ἐσημαίνοντο δι' ἰδιαιτέρων ἐπιθέτων, ἐμορφώθησαν νῦν ἀνεξάρτητα ὄντα καὶ τοῦτο ἤγαγεν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν πολυθεΐαν, ἥτις διὰ τοῦ πολυλατρείου τῶν ἐν τῷ βίῳ σχέσεων καὶ τῆς μετὰ τῶν ζῶντων καὶ τῶν εἰδώλων αὐτῶν ἐπαφῆς ἐμορφώθη ἀπαύστως πλείον.

Οἱ νῦν οὗτοι Θεοὶ θεωροῦνται ὡς ἀνθρώπινα ὄντα, παρουσιάζονται διὰ ἀνθρωπίνην μορφήν καὶ ἔκλοντες τὴν καταγωγήν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Διὸς (Θεογονία) ἐπαυγόνται εἰς αὐτὸν, παράστασις τελειοποιήσας κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡ-

ο ὁδοῦ καὶ τῶν καλλιτεχνῶν. Πάντα ὅμως τὰ πλάσματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης δὲν ἐγένοντο ἀντικείμενα τῆς λατρείας· διὸ ἡ μυθολογία τῆς λατρείας καὶ ἡ τῆς ποιήσεως πρέπει νὰ διαστέλλωνται.

Οἱ Θεοὶ διακροῦνται εἰς τοὺς τοῦ ἄνω κόσμου ἢ τοῦ Οὐρανοῦ (οἱ ἄνω, οἱ ὑπατοί, οἱ οὐρανίωτες) καὶ εἰς τοὺς τοῦ κάτω κόσμου τοὺς ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὕδασι (οἱ κάτω, χθόνιοι, καταχθόνιοι). Οἱ οὐρανίωτες κατοικοῦσι τὸ εἰς τὸν αἰθέρα ἐξέχον ὄρος Ὀλύμπου (ὄθεν καὶ Ὀλύμπιοι). Ἡ παράστασις αὕτη πιθανῶς ἐμορφώθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ποιητῶν ἐν τῇ Περὶ τῆ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου. Ἐπὶ μὲν τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου κατοικεῖ ὁ Ζεὺς, ἐπὶ δὲ τῶν κλιτύων καὶ ἐν ταῖς χαράδραις αὐτοῦ κεῖνται τὰ δώματα τῶν λοιπῶν Θεῶν. Οἱ χθόνιοι (ἡ Δημήτηρ μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Περσεφόνης καὶ τοῦ σοῦζου ταύτης Πλούτωνος) κατοικοῦσιν εἰς τὰ βᾶθη τῆς Γῆς, ἥτις εἶναι ἡ εἰκὼν καὶ τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς τῶν πραγμάτων, τὸ δὲ ἀνάκτορον τοῦ θαλασσοῦ Θεοῦ παρίσταται κείμενον εἰς τὰ βᾶθη τῆς θαλάσσης.

Ὁ Ζεὺς (Ἀιολιστὶ Δεὸς=Θεός) θεωρεῖτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοῖς πολυθῶν, ἐν τῇ ὑψίστῃ σηματοῖ τῆς λέξεως ὡς ὁ καθ' αὐτὸ Θεός, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐξηρτῶντο πάντα τὰ ἐν τῇ φύσει καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ (ὄθεν Ὑπατος, μέγας, βασιλεύς). Οὗτος εἶναι καὶ ὁ εὐεργετικὸς καὶ ὁ καταστρεπτικὸς Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, καθόσον τοῦτο μὲν ἔχει τὰς νεφέλας (νεφέλη, νεφέτης), ἵνα κενῶν αὐτὰς καταστήσῃ τὴν Γῆν καρποφόραν, τοῦτο δὲ ἐκπέμπῃ τὸν κεραυνόν, ὅστις κατασκευάσθῃ κατὰ τὴν μύθον ὑπὸ τῶν Τιτάνων καὶ Τιγάντων. Πολὺ πλείονες εἶναι αἱ σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον· ἡ δὲ λατρεία ἀνήγειν εἰς αὐτὸν πάντα τὰ ἥθικα τοῦ πολιτικοῦ καὶ κατ' οἶκον βίου, καὶ οὕτως ἀναφαίνεται ὁ Ζεὺς ὡς ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς ἥθικῆς διατάξεως πάντων. Εἰς τὸν πολιτικὸν βίον θεωρεῖται ἰδίως ὡς βασιλεὺς, ἐκπροσωπῶν τὴν μοναρχίαν (ὄθεν καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἶναι υἱοὶ ἢ ἀφροὶ ἀνθρῳκαὶ καλοῦνται Διογενεῖς) καὶ παρέχει εἰς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεῖς πλεονεξίαν καὶ ἐξουσίαν· ἀλλὰ καὶ ἡδημοκρατία θεωρεῖ αὐτὸν ὡς προστάτην τῶν βουλῶν καὶ τῶν κλησιῶν αὐτῆς (Ζεὺς βουλευτὴς, ἀγροατὴς). Προστατεύει τὸ δίκαιον, ὄθεν ὑπ' αὐτοῦ ἀγίζονται ὄρκος καὶ πίστις.

(ὄρκιος, πίστιος), καθὼς τὸν οἶκον, τὴν ιδιοκτησίαν (ἐρκειοσι κατήσιοι), τὴν ξενίαν (ξένιος) καὶ τὴν ἰκεσίαν (ἰκέσιος) καὶ εἶναι ὁ ἀνώτατος ὄρκος. Ἐξ αὐτοῦ κατάγεται ἡ σωματικὴ δύναμις (ἀρετή) καὶ ἡ ἡλικία. Εἶνε ὁ προστάτης τῆς οἰκογενείας, τοῦ γάμου, τῆς συγγενείας, πάσης πολιτικῆς ἐνότητος, μερικῆς τε (γενεθλίας φράτριος) καὶ γενικῆς (ἐλλήνιος). Εἰς τὸν πόλεμον σπανίως ἀναφέρεται, ὅμως θεωρεῖται ὡς προστάτης τῶν ἀγώνων (ἀγωνιστής).

Μετὰ τοῦ Διὸς, ὡς θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ, συνδέεται ἡ θεὰ τῆς Γῆς, ὡς σύζυγος αὐτοῦ, ἥτις καλεῖται παρὰ μὲν τῶν Δωριέων Ἥρα (ἐκ τῆς Ἑρα=Γῆ), παρὰ δὲ τῶν Ἰόνων Δημήτηρ (δᾶ, δᾶ=γῆ, ὅθεν μήτηρ Γῆ). Εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἥρας παρουσιάζεται ὡς τὸ κύριον ὁ μετὰ τοῦ Διὸς γάμος, αἱ δὲ εἰσὶν αὐτῆς ἐσθίμαινον εἰς μὲν τοὺς ἀρχαίους τοὺς χρόνους τὴν κατ' ἔτος ἀναγενομένην πλάην διὰ τῆς συνεργασίας τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ὕστερον δὲ, ὅτε ὁ ἀγροτικὸς βίος ὑπεχώρησεν εἰς τὸν τῶν πόλεων, τὴν ἐξόχτητα τοῦ γάμου ὡς θείας διατάξεως ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ· ἡ ἐπικὴ ὅμως ποίησις καὶ ὑπὸ ἄλλας ἐποφαι παρεστῆς τὸν βίον τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας. Ἡ Δημήτηρ, ὡς μόνον δώσει τοὺς καρποὺς τῆς Γῆς, ἀλλ' ἔχει καὶ ἄμεσον οὐσίαν μετὰ παντὸς τοῦ μετὰ ταύτης συνεχομένου, ὡς τῆς γεωργίας, τῆς καθαγιαστικῆς τῆς ιδιοκτησίας, τῆς νομοθεσίας· ἡ δὲ Γῆ, ἐξ ἧς ἡ ζωὴ προέρχεται, δέχεται καὶ τοὺς νεκρούς. Ὅπως τὸ κράτος τῆς Δημήτρος εἶνε διπλὸν, οὕτω καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Περσεφόνη, ἥτις ἐγενήθη ἐκ τοῦ Διὸς (ὅπερ ἐμφαίνει ὅτι ἡ Γῆ γονιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ γεννᾷ πολλὰ καρποὺς), παριστᾷ τὴν διπλὴν ιδιότητα τῆς βλαστήσεως καὶ μαρτυροῦσας, τῆς ἐγέρσεως εἰς τὴν ζωὴν καὶ τοῦ θανάτου. Ἐκ τούτου ὡς μὲν αὕτη ἡ Δημήτηρ, ὅτε δὲ ἡ θυγάτης αὐτῆς συνδέεται μετὰ τοῦ θεοῦ τοῦ κάτω κόσμου, τοῦ Ἅδου (δηλ. ἀράτου) καὶ ὕστερον Πλοῦτωνος. Μήτηρ δὲ καὶ θυγάτηρ ἐν τοῖς Ἑλευσινίοις μυστηρίοις θεωροῦνται ὡς θεαὶ παρέχουσαι ἐλπίδας καλλιτέρου βίου μετὰ τὸν θάνατον. Καθὼς δὲ οἱ συγγενεῖς τῶν Ἑλλήνων, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐκτὸς τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐδέχοντο καὶ πέμπτον τὸν αἰθέρα (τὴν λαμπρότητα τοῦ Οὐρανοῦ), οὕτω καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπρωσώποιοι ἰστοῦν τὸ φῶς καὶ τῆς θερμότητος ὑπεράνω τοῦ αἵρος (ἀνεξαρτήτως τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου) ὑπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἀθηνᾶς (ἐκ τοῦ αἵθερος καὶ τῆς σπαν

νίας καταλήξει· ἡ νη, ὡς σελήνη). Ὁ εἰς γυναῖκα προσωποποιηθεὶς αἰθέρ, εἶνε θυγάτηρ τοῦ ἐν τῷ αἰθέρι οἰκοῦντος Διὸς ἄνευ μητρὸς, ἔθεν ὁ ἀληθὴς τύπος τῆς φύσεως καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ (τοῦ Διὸς.) Καὶ αὕτη παρίστα φυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἀρχήν. Καθὼς ὁ Θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ οὐ μόνον ἐκπέμπει πῦρ ἐκ τοῦ αἰθέρος, ἀλλὰ καὶ ὕδωρ, οὕτω καὶ ἡ θεὰ τοῦ αἰθέρος θερμότητα καὶ πῦρ, ὁρόσυν καὶ ὑγρασίαν. Ἡ διπλῇ αὕτῃ φύσει ἐκφράζεται διὰ τῶν ἐπιθέτων γ λ α υ κ ὠ π ι ς (= λαμπρά) καὶ τ ρ ι τ ο γ ἔ ν ν ι α (ἐν τῷ ὕδατι γεννηθεῖσα, ἐκ τοῦ τ ρ ι τ ω ν, τ ρ ῆ ω, τρέμω, ἕνεκα τῆς τρομώδους κινήσεως τῶν κομάτων) καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἐξετυπώθη ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸ ὕδωρ, διὰ τῆς ἐριδος αὐτῆς πρὸς τὸν Ποσειδῶνα περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀττικῆς. Ἐνεκα ὁδὸ τοῦ συνδεδεμένου τοῦ τῆς θερμότητος καὶ ὑγρασίας στοιχείου ἡ Ἀθηνᾶ γίνε-
ται θεὰ καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν καρπῶν (ἄλλῃ Δημήτηρ). Τὸ πνευματικὸν αὐτῆς τὸ ἐκφραζομένον ὑπὸ τοῦ ὀνόματος Μινέρβας (ἐκ τοῦ μ ἔ ν ο ς) τὴν καθιστᾷ θεὰν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς σοφίας. Ὡς τοιαύτη δ' ἐγεννήθη ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς (δηλ. ἡ ὑψίστη σοφία ἔρχεται ἐκ τοῦ Διὸς). Ἐκπροσωπεῖ δὲ τὸν π ρ α κ τ ι κ ὸ ν νοῦν ἐν τῷ πολέμῳ, καθόσον διὰ τῆς φρονήσεως αὐτῆς συνδέει μεθ' ἑαυτῆς τὴν νίκην (ὅθεν νικηφόρος) ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ, καθόσον ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἐν τῷ πολιτικῷ, πνευματικῷ καὶ τεχνικῷ θίῳ, εἰς τὰ ὅποια καταδείκνυται ὁ νοῦς. Ὡς θεὰ τοῦ πολέμου καλεῖται ἰδίως Ἡ Ἀ λ λ ἱ ς (ἐκ τοῦ πάλλειν)· ἡ δὲ αἰγὶς αὐτῆς, ἥτις εἰς αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς τὸν πατέρα τῆς Διᾶ, σημαίνει τὴν τοικυμίαν, περιέχει τὴν τρομερὰν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης, καθόσον οἱ πολεμιστὰί φέρουσιν ἐπὶ τῶν ἀσπίδων τῶν τρομακτικὰς εἰκόνας. Ὡς θεὰ τῆς ἐργασίας καλεῖται Ἐ ρ γ ᾶ ν η καὶ προίσταται πάσης τεχνικῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Ὡς θυγάτηρ δὲ καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Διὸς ἦτο καταλληλοτέρα πάσης ἄλλης θεότητος νὰ ᾔνε πολιοῦχος θεὰ (Πολιάς) καὶ ὡς τοιαύτη ἐτιμᾶτο ἰδίως ἐν Ἀθήναις καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῶν.

Ἐκτὸς τοῦ στοιχείου τοῦ λαμπροῦ αἰθέρος καὶ τὰ δύο καταφανέστερα οὐράνια σώματα, ὁ Ἡ λ ι ο ς καὶ ἡ Σ ε λ ῆ ν η, ὡς πηγὰι τοῦ φωτός καὶ τῆς ζωῆς, ἐτιμᾶντο ἀρχαιότατα ἤδη ὡς ζῶντα ὄντα, τὰ ὅποια διατρέχοντα τὰς ἀμεταβλήτους τροχίας αὐτῶν χωρίζουσι τὴν ἡμέραν ἀπὸ τῆς νυκτὸς καὶ διεγείρουσι προαίσθησιν αἰωνίων κανόνων εἰς τὸ σῶμα. Εἰς τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους (ἐτι καὶ παρ' Ὀμήρῳ) ὑφίστατο ἡ λα-

τρεῖς τοῦ Ἡλίου συγγρόνως μετὰ τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἦτον ἐντελῶς κεχωρισμένη ταύτης.

Αἱ ἀρχαιόταται τοπικαὶ παραδόσεις καὶ λατρεῖαι τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος εἶνε ποσούτων διάφοροι, ὥστε οὐδεμία τῶν δύο ταύτων θεοτήτων δόναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς μίαν ἐνότητα. Οὕτως ἀναφαίνεται ὁ Ἀπόλλων παρὰ μὲν τοῖς Ἰωσι τῆς Ἑλλάδος ὡς θεὸς τῶν καρπῶν τῆς Γῆς καὶ τῆς αὐξήσεως αὐτῶν διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ὥρῶν τοῦ ἔτους, παρὰ δὲ τοῖς Δωριεῦσιν ὡς θεὸς τοῦ πολέμου καὶ τῶν ποιεμένων. Καὶ αὐτὸς δὲ, καθὼς καὶ ἡ Ἀρτεμις, πέμπει ποικίλας πληγὰς (διὰ τῶν βελῶν αὐτοῦ), ἀποστρέφει ὅμως καὶ ἄλλας (οἷον τὴν καταστροφὴν τῶν σιτηρῶν, τὰς ἀκρίδας, τοὺς μῦς καὶ μάλιστα τὸν λοιμὸν) καὶ παρουσιάζεται ὡς τὸ πνεῦμα τῆς συνδιαλλαγῆς, καθὼς καὶ ἡ Ἀρτεμις δοξάζεται διὰ πολλῶν ἐπιθέτων ὡς καλοκῆρατος καὶ συνδιαλλακτική, ἐνῷ ἰδίως τὸ κράτος αὐτῆς εἶνε ἡ θῆρα. Καθὼς δ' ἡ Ἀθηνᾶ, οὕτω καὶ ὁ τὰ μάλιστα μετ' αὐτῆς συγγενεῦσιν Ἀπόλλων ἔχει σχεῖον πρὸς πνευματικὸν φῶς, διακρίνονται ὅμως, διότι ἐκεῖνη μὲν ἐκπροσωπεῖ τὸν πρακτικὸν νοῦν, αὗτος δὲ τὴν προφητικὴν ὡς καὶ τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν, ἐπομένως τὴν μαντικὴν καὶ μουσικὴν μετὰ τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ χοροῦ. Ἡ σύθεσις τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος εἰς ἓν ζῶγον διδύμων δὲν εἶνε ποσῶς πολὺ ἀρχαία, διότι αἱ ἀρχαιόταται τοπικαὶ λατρεῖαι τοῦ Ἀπόλλωνος δὲν συνδέονται μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἀντιστρόφως ἡ Ἀρτεμις ἐτιμᾶτο ἄνευ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἐκ τῆς Δῆλου δὲ καὶ τῶν Δελφῶν ἐξῆλθεν ἡ συνένωσις τῶν δύο καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς κοινῆς αὐτῶν μητρὸς Λητοῦς (δηλ. σκότους). Ὅτε δὲ ἡ λατρεία τοῦ Ἡλίου μετηνέχθη εἰς τὸν Ἀπόλλωνα (ἔθεν λύνειος, ἡ φ ο ἶ ε ος), τότε ἀναφαίνεται καὶ ἡ Ἀρτεμις (κατὰ πρῶτον παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ) ὡς θεὰ τῆς Σελήνης καὶ σχετίζεται, καθὼς καὶ ἄλλαι θεότητες τῆς Σελήνης, πρὸς τοὺς τοκετούς.

Ἡ ποικίλη ἐπαφὴ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων μετὰ τῆς θαλάσσης ἐνωρὶς ἐγέννησε τὴν λατρείαν τῶν θεοτήτων τοῦ ὕδατος καὶ τῆς θαλάσσης. Ἀρχαιοτάτη δὲ καὶ γενικωτάτη πασῶν εἶνε ὁ Νηρεὺς (δηλ. ὁ ῥεῖων), ὅστις μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ Νηρηίδων ἀντιπροσωπεύει ἔτι τὸ ἄλμυρόν καὶ τὸ γλυκὺ ὕδωρ (ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ στοιχεῖον), ἐνῷ ὁ Ποσειδῶν εἶνε ἰδίως θεὸς τῆς θαλάσσης, εἰς τῆς ὁποίας τὰ βάθη οἰκεῖ, καὶ μόνον εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους, ἀφοῦ ἡ ἀρχαιοτέρα

λατρεία τοῦ ὕδατος παρήχμασαν, ἕνεκα τῆς μεγάλης ὑπολήψεως αὐτοῦ ἐτιμᾶτο καὶ ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν μετοικειῶν μερῶν, ὅτε φαίνεται ὅτι καὶ τὸ κράτος ἐξεδόθη καὶ ἐπὶ τῶν ῥηπειρωτικῶν ὑδάτων. Ἐκτοτε δὲ παρήγον ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμούς, οἵτινες εἰς τοὺς ἐρηχστατοὺς χρόνους ἐτιμῶντο καθ' ἑαυτούς.

Καθὼς παρὰ τῇ Ποσειδῶνι, οὕτω καὶ παρὰ τῇ Ἡφαιστῷ ἡ ἀρχικὴ φυσικὴ καὶ τοῦ στοιχείου τοῦ πυρὸς σημασία ἤττον ἀπολύθη ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις θεοῖς. Ἀντιπροσωπεύει δ' οὗτος τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐν τῇ Γῇ καὶ κατὰ τὰς εὐεργετικὰς ἐνεργείας αὐτοῦ εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ οἴκου καὶ τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων, καθὼς καὶ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐνέργειαν τῶν ῥηπειστικῶν (ἐπὶ τῆς Ἀγνους καὶ ἐν τῇ Αἴττῃ). Ἐν τούτοις ἐκ τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ ἀντικείμενον τοῦ μύθου κατέστησαν αἱ τεχνικαὶ ἐργασίαι τῶν ἀνδρῶν (ὅπως τῆς Ἀθηνᾶς αἱ τῶν γυναικῶν)· ἰδίως δὲ παρ' Ὀμήρῳ παρουσιάζεται ὡς τεχνίτης τῶν θεῶν καὶ ἡρώων. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐστία καὶ ἡ σημασία αὐτῆς ἐν τῇ οἰκῷ γενεῇ ἐκπροσωπεύεται ὑπὸ τῆς θεᾶς Ἑστίας. Ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ Ἑρμῶς καὶ τοῦ Ἀρεως ἡλλοιόθη παρ' Ἑλλήσι μᾶλλον ἢ παντὸς ἄλλου θεοῦ. Ὁ Ἑρμῆς (ἐκ τῶν ἑρμῆ· ἑρμῆν) εἶνε τὸ σύμβολον τῆς ζωικῆς γονιμοποιήσεως, ὅθεν φαίνεται προστατῆς τῶν ποιμνίων καὶ τιμᾶται ὑπὸ τῆς ποιμενικῆς τάξεως· ἐμφανίζει ὅμως καὶ τὴν δύναμιν τῆς φυσικῆς γονιμοποιήσεως διὸ εἶνε κατὰ τοῦτο κοσμικὸς θεὸς τῆς φύσεως, ὅστις μεταβαίνει ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ Οὐρανοῦ, καθιστάμενος ἀγγελος τοῦ Διὸς. Ὁ ἄγγελος καθίσταται πρέσβυς, φήτωρ, κηρύξ, ὡς πρέσβυς δὲ καὶ φήτωρ ἐκλέγεται ὁ φρονιμώτερος καὶ ἐπιτηδεύτερος ἢ ἐπιτηδεύτης (ἐξ ἧς καὶ προετάρμενος τῆς γυμναστικῆς) ἄγει εἰς τὴν ποιεῖαν, ἀπάτην, κλοπὴν. Τὸ ἐφευρετικὸν αὐτοῦ ἀναφάνεται εἰς τὰς τέχνας (ἐφεύρεσις τῆς λύρας), τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Εἶνε δ' ὁ Ἑρμῆς καὶ γρόνιος θεός, ὡς ἄγων τὰς ψυχὰς εἰς τὴν ἡδονήν.

Ὁ Ἑρμῆς (θεὸς τοῦ Πλόου;) ἄρτι δὲν παρουσιάζεται πλέον ἐν Ὀμήρῳ μετὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ φύσιν, δηλ. τὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν τοῦ Πλόου, ἀλλ' ἀλληγορικῶς ὡς τὸ καταστρεπτικὸν πνεῦμα τοῦ πολέμου καὶ τὸ φιλοπόλεμον ἐν τῇ φοβερωτέτῃ αὐτοῦ μορφῇ· οὕτω δὲν εἶνε πλέον μόνον θεὸς τοῦ πολέμου, ὡς ὁ Ζεὺς, ἢ Ἀθηνα, ἢ Ἀπόλλων. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀλληγορίαν αὐτὴν ἀποφιδουκεῖ εἰς αὐτὴν ὡς ἀδελφὴ ἢ Ἔρις καὶ ὡς οὕτως ὁ Φόβος.

Μετὰ τοῦ ξένου τούτου θεοῦ καταλλήλως συνιδέετο ἡ ξένη θεὰ Ἀφροδίτη, ἥτις ἔνε ἡ τῶν Φοινίκων θεὰ Ἀστάρτη καὶ ἡ Ἀσσυριακὴ θεὰ Μωλιττα, ἥτις διὰ τῆς ἐπιμιξίας τοῦ ἐμπορίου κατ' ἀρχάς μὲν εἰστέχθη εἰς Ἑλληνικὰς περσείας χώρας (τὴν Κύπρον καὶ τὰ Κύθηρα) ὡς θεὰ τοῦ πλοῦ καὶ τῶν λιμένων, αὐτοῦ δὲ καταστάσα ἰουναῖα, βαθμυδὸν εἰστέχθη καὶ εἰς τὰς μεσογείους χώρας. Ἄν καὶ ἀρχικῶς ἐξεπροσώπει πᾶσαν ὁρμὴν καὶ γένεσιν τῆς φυτικῆς καὶ ζωικῆς φύσεως, οὐχ ἤτοτον ἀφότου κατέστη Ἑλληνικῇ θεότητι, ἔχει μόνον ἀχίσιν πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους ὁρμὰς, τὸν ἔρωτα καὶ τὰς ἡδονὰς, καὶ ἐξασκεῖ δύναμιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐξ ἧς κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν μῦθον ἐγεννήθη.

Καὶ ὁ Διόνυσος ὡς θεὸς τῆς αὐξήσεως, ὅστις δωρεῖ κατὰ μὲν τὸ ἔαρ τὰ ἄνθη, ἰδίως δὲ τὸν οἶνον κατὰ τὸ φθινόπωρον, φαίνεται ὅτι δὲν ἦτον ἐγχώριος θεὸς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' εἰσέχθη μετὰ τοῦ Ἀρεως εἰς αὐτοὺς ἐκ τῆς Θράκης καὶ μόλις ἐξελληνίσθη ἐντελῶς, ὅτε εἰς τὰς Θήβας ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὡς μήτηρ ἡ θυγάτηρ τοῦ Κάδμου Σεμέλη καὶ οὕτως ἐστερεώθη ἡ λατρεῖα αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν Ἀττικὴν κατὰ πρῶτον ἡ ἀρχικῶς θάρβαρος καὶ φανατικὴ λατρεῖα αὐτοῦ ἔλαθεν εὐγενεστέραν μορφήν καὶ ἔσχε σημαντικωτάτην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ποιήσεως (ἰδίως τῆς δραματικῆς) καὶ τῆς τέχνης.

Ἐκτὸς τῶν μεγάλων θεῶν, οἵτινες συνήνανον ἐν ἑαυτοῖς πλῆθος δυνάμεων καὶ ιδιοτήτων, οἱ Ἕλληνες ἐτίμων καὶ πολλοὺς κατωτέρους θεοὺς (εἰς τοὺς μεθ' Ὀμηρον χρόνους *δαίμονας* καλουμένους), οἵτινες διεκρίνοντο ἐκείνων κατὰ τὴν μικροτέραν ἔκτασιν τῶν ἐνεργειῶν των καὶ ἐχρησίμευον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κυρίων θεοτήτων.

Ἀναφέρονται δὲ οἱ θεοὶ οὗτοι τοῦτο μὲν εἰς τὴν φύσιν (οἷον αἱ Νύμφαι εἰς τὰ δάση, ὕρη, σπήλαια, κοιλάδας, λειμῶνας καὶ ὕδατα) τοῦτο δὲ εἰς τὸν βίον καὶ τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων (οἷον ἡ Αἰδώς, ἡ Εἰρήνη, ἡ Ὀμόνοια, ἡ Φήμη, ὁ Ἔλεος, κτλ, ἃ ἔχον καὶ τοὺς βωμολύς των), πᾶσαι δ' αἱ καταστάσεις αὗται ἀπεβιβάζοντο εἰς θείας ἐπιρροίας, καὶ ἐπειδὴ ἦτον δύσκολον ἢ ἀποφασισθῆ ἑκάστη εἰς ποῖαν θεότητα ἐκαστὴ ἔπρεπε ἢ ἀποδοθῆ, ἐπενοήθησαν μεσάζοντα ὄντα, τὰ ὁποῖα ὅτε μὲν κατὰ προτροπὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ θεοῦ, ὅτε δὲ ἰδίᾳ δυνάμει ἐνηγοῦν. Τινὲς τῶν θεοτήτων τούτων ἀναφέρονται ἐπὶ παρ' Ὀμήρῳ μόνον ὡς ὀνόματα, οἷον Ὀρεα, μοῖρα, ἀλλὰ καὶ τῆς εἰς πληθυντικὸν

ἡ ἀρχὴ τῆς χάριτος σημαίνει τὴν χάριν, τὴν εὐλογίαν τοῦ ἔτους (ὅθεν καὶ λέγεται θυγάτηρ τῆς "Ηρας), ὑπερὸν ὅμως αἱ Χάριτες σημαίνουν τὰ θύλγητρα, οὕτως ἐρυννίς τὴν τύψιν τοῦ συνειδότης, Ἐριννός δὲ τὰς τιμωροὺς θεάς. Ἡ λατρεία τῶν Μουσῶν μετὰ τῶν Θρακικῶν ἦλθεν ἐκ τῆς Περσίας εἰς τὸν Ἑλικῶνα καὶ κατὰ τὴν μεγάλην μεταβύβησιν, ἥτις ἐτροποποίησε καὶ τὸν Θρακικὸν Διόνυσον, μεταβλήθησαν ἐκ θυμῶν εἰς θεάς τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἦτον ἔμειναν εἰς αὐτὰς πηγαὶ Ἰσραὶ, παρὰ τὰς ὁποίας ᾄδουσαι ὠρχοῦντο.

Ἐτερον εἶδος μεσαίων ὄντων μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἦσαν εἰς τοὺς μετ' Ὀμηρον χρόνους οἱ ἥρωες, οἵτινες ἐκαλοῦντο καὶ ἡμίθεοι· εἶνε δ' οὗτοι ἔξοχοι ἄνδρες τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, εἰς οὓς ἐνομιζέτο ὅτι ὑπῆρχε συγγένεις τι μετὰ τῆς φύσεως τῶν θεῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος αἱ ψυχαὶ αὐτῶν μετέχουσιν ἀνωτέρας τύχης καὶ λαμβάνουσι δυνάμεις, δι' ὧν δύνανται νὰ κἀμίσιν ἀγαθόν τι ἢ κακὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπεδίδετο ὑπεράνθρωπος καταγωγὴ ἐκ θεῶν καὶ ὀντηῶν· τάνάπαλιν θεοὶ τινες τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων θεωροῦντο εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους μόνον ὡς ἥρωες.

Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνῆκον οἱ ἀρχηγέται τῶν εὐγενεστέρων γεντῶν (Κρόνος, Κέκροψ, Δαναός, κτλ.) οἱ ἰδρυταὶ καὶ νομοθέται πολιτειῶν (Μίνως, Θησεύς, Λυκοῦργος, κτλ.), οἱ προστάται χώρας (ὡς οἱ Διόσκουροι ἐν Σπάρτῃ), οἱ τροπαιοῦχοι ἥρωες (Ἀχιλλεὺς, Διομήδης, Ἀγαμέμνων, κτλ.), οἱ προϊστάμενοι πολιτικῶν ἢ βιομηχανικῶν σωματείων (τῶν φυλῶν καὶ φρατριῶν, τῶν συντεχνιῶν), οἱ προφῆται τῶν μυσικῶν χρόνων (Μελάντιος, Κάλχας) ποιηταὶ (Ὀφρύς, Θάμυρις, Λίνος, Μουσαῖος) καὶ τεχνίται (Δαίδαλος, Τροφῶνιος καὶ Ἀγαμέδης). Εἰς τὴν δευτέραν τάξιν ἀνῆκον ἡ θεοὶ (ὡς ὁ Διόνυσος) καταπισθεσιῶν ἢ μεταναστευσασῶν φυλῶν αὐτῶν, οἵτινες συνεμερίζοντο τὴν καταπίεσιν τῶν ὀπαδῶν, ἢ ἀρχαιοτάται τοπικὰ θεοτήτες, αἵτινες παρηγωνίζοντο διὰ τῆς παραδόχῃ τῆς λατρείας ἄλλων ἢ ὁμοίων θεοτήτων.

Ὁ κοινὸς ἔθνικος τῶν Ἑλλήνων ἦτος ἦτον ὁ Ἡρακλῆς, ὁ πρῶτος τῶν ἡρώων, ὡς ὁ Ζεὺς τῶν θεῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ εἰσέμικον αὐτὸν καὶ βάπτει τὸν περὶ αὐτοῦ διαφόρων παραδόσεων ἦτον αὐτῇ (ἢ ἰδίᾳ ἰδανικῇ σωματικῇ δυνάμει, ἀπαιτημένης εἰς τὴν κοι-

τηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ μάλιστα τοῦ ἰδίου ἔθνους ἄνευ ἐγωισμού), οἱ διάφοροι τοπικοὶ μῦθοι συνεχωρεύθησαν εἰς ἓνα περιεκτικόν. Οὕτως ὁ Ἡρακλῆς ἐξ ἥρωος τῶν διαφόρων φυλῶν κατέστη ἥρωος τοῦ ἔθνους καὶ καθαρῆς τῆς χώρας (κατὰ πρῶτον τὸ "Ἄργος) ἐκ τῶν τεράτων, βαθυμερῶν ἐξωερίθη ὡς ἐλευθερωτῆς αὐτῆς ἐκ βλαβερῶν θηρίων καὶ ἀνθρώπων, ὡς πρῶτος ἐξημερωτῆς, καὶ καλλιεργητῆς καὶ ἰδρυτῆς ἔθλου τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς. Εἰς ταῦτα προσετέθη καὶ ἡ ταυτοποίησις τοῦ "Ελληνος ἥρωος μετ' ὁμοίας θεότητας τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, οἷον τὸν Φοῖβον καὶ Μελικέρτην τὸν ὄντα ἐπίσης σύμβολον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀποικισμοῦ. Ὁ αὐτὸς δὲ πολλὰ τοῦ ξένου θεοῦ ἀπεδόθησαν εἰς τὸν "Ελληνα ἥρωα.

2) *Ἡ λατρεία τῶν θεῶν.* Ἡ λατρεία τῶν Ἑλλήνων, καθὼς ἡ τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν ἐν γένει, ἦτον λατρεία τῶν εἰδώλων. Οἱ ἄνθρωποι ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τοῦ γὰρ ἐντυπώνωσιν εἰς ἑαυτοὺς τὴν θεότητα δι' ὁρατῆς εἰκότος, πρὸ τῆς ὁποίας ἐτελοῦντο πᾶσαι αἱ ἱεροπραξίαι, ἐπικλήσεις καὶ θυσίαι. Εἰς τοὺς πρώτους χρόνους ὑπῆρχον ἀντὶ εἰκότων *σύνβολα* διαφόρων εἰδῶν, οἷον Ἰῶα (ὄρεις, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐφαντάζοντο ἡ τοὺς Θεοὺς αὐτοὺς, ἡ τούτους ἐξυπηρετοῦντας δαίμονας) *γυτὰ*, τῶν ὁποίων διάφορα εἰς διαφόρους Θεοὺς ἦσαν ἀρεστά (ἡ δρυς εἰς τὸν Δία, ἡ δάφνη εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ἡ ἐλκία εἰς τὴν Ἀθηνᾶν), ἀκατέργαστοι λίθοι (ιδίως μετεωρίται) καὶ σκευὴ (λόγγη, σελήπτρον) ὅμως ὅσω μᾶλλον ἐπικρατεστέρα καθίστατο ἡ ἐξανθρωπίσις τῶν Θεῶν, τόσο πλέον ἀντικαθίσταντο τὰ σύμβολα ὑπὸ ἀνθρωπίνης μορφῆς. Αἱ ἀρχαιόταται εἰκόνες ἦσαν ἐκ ξύλου καὶ διὰ τοῦ μύθου, ὅτι εἶχον πέσει ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ (οἷον τὸ παλλὰδιον ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνᾶν), ἐλάμβανον μεγαλειότητα ἀγιότητά. Αἱ ἀρχαιόταται αὐταὶ εἰκόνες τῶν Θεῶν ἐχρῶντο, τίζοντο, ἐνεδύνοντο καὶ εἰς πολλοὺς τόπους ἐφυλάσσοντο καὶ εἰς μετέπειτα χρόνους, ὅτε αἱ ἐκ γυλικοῦ καὶ μαρμάρου εἰκόνες εἶχον ἤδη ἐπικρατήσει.

Οἱ ἀρχαιότατοι τύποι τῆς λατρείας ἦσαν ἐκεῖ, ἐνθα ἐφαντάζοντο εὐχαρίστως διατρίβουσιν τὴν θεότητα, οἷον ἐπὶ λόφῳ καὶ ὄρειῳ, ἐντὸς ἁλῶν καὶ δατῶν, καὶ μακρὰν τῆς καθημερινῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων. Αὐτόθι δὲ, ἐνθα τέως ὑπῆρχε μόνον εἰς βωμοὺς, ἴσως δὲ καὶ εἰκόνι, ἐξέλεγον οἱ ἄνθρωποι ὑπερὰ

τὴν θέσιν πρὸς ἀνέγερσιν ναοῦ, τοῦ ὁποίου πολλὰκις ἤλιαν ἐκ-
τεταμένη περιοχή ἐχωρίζετο συνήθως ἀπὸ τῆς μὴ ἱερᾶς χώρας
διὰ τείχους. Τὸ ἐπιστηρότερον μέρος τοῦ ναοῦ ἦτον ὁ κεκλεισμέ-
νος τόπος διὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ὅπερ ἵστατο ἀντικρὺ τῆς
θύρας ἐπὶ βάθρου· πρὸ αὐτοῦ δ' ἔκειτο βωμὸς πρὸς ἀναιμάκτους
θυσίας. Ἐπειδὴ δ' οἱ ναοὶ δὲν ἐχρησίμευον ὡς τόποι συναθροίσων
τῶν προσκυνητῶν τοῦ Θεοῦ, ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον μικροὶ, καὶ
ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως παραθύρων πολλάκις ἡμιφαις, ἐνίοτε δὲ ἁ-
στεγοὶ χώροι, εἰς τὰ ἔσω συνήθως πλήρεις ἀναθημάτων (εἴτε διὰ
νίκην, εἴτε διὰ σωτηρίαν ζωῆς, κτλ.). τὰ ὅποια πολλάκις ἦσαν
τοσοῦτο πολλὰ, ὥστε ἰδρύνοντο δι' αὐτὰ ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ ναοῦ
ἐπίτηδες θησαυροφυλάκια.

Πρὸ τῶν ἱεροτελεστιῶν ἐγένοντο λούσεις, ἢ βαντίσεις δι' ὕδα-
τος· ἡ δὲ λατρεία συνίστατο εἰς προσευχὰς καὶ θυσίας. Αἱ προ-
σευχαὶ ἦσαν σύντομοι καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ ἐξε-
φέροντο ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐν ὀρθῇ στάσει καὶ ἀνατεταμέναις ταῖς
χερσίν. Ἀναφωνήσεις μακρότεραι καὶ ὑπὸ μορφῇ ψάλλης περι-
λαμβάνονται ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν ἡμιων, ἐνῶ ἰδιαίτερα
ὀνόματα (οἷον διθύραμβος, παιάν) ἐλαμβάνοντο εἴτε ἐκ τῶν θεο-
τήτων, εἰς ἃς οἱ ὕμνοι, εἴτε ἐκ τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς ἐλε-
γοντο· μετ' αὐτῶν δὲ συνεδέοντο ἐνίοτε μινικαὶ ὀρχήσεις. Τὸ
κέντρον ὅμως τῆς λατρείας ἀπετέλουν αἱ θυσίαι, ὧν ἄλλαι μὲν
ἦσαν αἱμακταί, ἄλλαι δὲ ἀναίμακτοι.

Τὰ πρὸς θυσίαν ἀπετέλουν κλίμακα ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων μέχρι τοῦ πο-
λυτιμοτάτου, τῆς ἀνθρωπίνης θηλ. ζωῆς. Οὕτως εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρό-
νους καὶ ἰδίως πρὸς ἀγνισμὸν ὁλοκληροῦ φυλῆς ἢ λαοῦ προσεφέροντο ἄν-
θρώπινα θυσίαι (εἰς ἀντὶ πάντων) καὶ αὗται διετηρήθησαν εἰς τύπον
τινὰς μέχρι τῶν μεταγενεστέρων χρόνων εἰς τοὺς πλείστους ὅμως ἐννο-
μῶς περιορίσθησαν εἰς μόνην τὴν χύριν ἀνθρώπου· αἷματος εἰς τὴν βιο-
τὴν τῆς θεότητος, ἢ εἰς τὴν θανάτωσιν κακούργων, ἢ ἀντικατεστάθησαν
ὑπὸ θυσιαίων ζώων, ἢ ἐνός (συνήθως ἐκ τῶν ἰσοδύμων) ἢ πολ-
λῶν (ἐκατόμβη). Ἡ ἰδίως ἱεροτελεστία περὶ τὴν θυσίαν συνίστατο ἐκ τῆς
χύσεως τοῦ αἵματος (τὸ ὅποion ἰδεομελοῦτο ὡς ἡ ἔρχη τῆς ζωῆς) τοῦ αἵ-
ματος (τοῦ ἀντικατεστήτου τοῦ ἀνθρώπου αἵματος) περὶ τὸν βωμόν·
μετὰ ταῦτα δὲ ἔπαιον ἢ ἑσάσας, καὶ ἦν τὰ εἰς τὸν θεὸν ἀνέχοντα μί-

ρη τοῦ ζώου (παρ' Ὀμήρῳ, τὰ μικρὰ, καὶ μετὰ ταῦτα συνχέστατα ἢ ὠμοπλάτη) ἐκείοντα ἐπὶ τοῦ ἐκτός τοῦ ναοῦ κειμένου βωμοῦ, διότι ἡ καὺσις ἦτον τὸ καταλλήλοτατον μέσον τοῦ νὰ μὴ περιέλθωσι ταῦτα εἰς ἀνθρωπίνην χεῖρτιν. Μετὰ τῶν θυσιῶν τῶν ζώων συνεδεόντο συνχέστατα καὶ σπονδαὶ οἴνου, μέλιτος, γάλακτος καὶ ἐλαίου) καὶ θυμιάματα εὐωδῶν ξύλων, ὕστερον δὲ λιθάνου. Ἀλλὰ ἀνάμικτα θυσιά συνίσταντο ἐκ καρπῶν, προσφερομένων ὡς φέρου τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν φυτειῶν, ἢ ἐκ περιμάτων ποικίλης ὕλης καὶ σχήματος.

Αἱ ἐορταὶ τῶν Ἑλλήνων ἦσαν πάντα θρησκευτικαί· αἱ δὲ πλείεσται καὶ ἀρχαιόταται ἀνῆκον εἰς τοὺς θεοὺς, ἐξ ὧν ἐξεπορεύοντο πάντα τὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀγαθὰ καὶ κακὰ φυσικὰ φαινόμενα, εἰς τὰ ὅποια ἡ ἐνέργεια τῶν θεῶν ἐφανεροῦτο· ἔτε-
ραι δὲ ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν αὐτῶν ὡς ἰδρυτῶν καὶ προστατῶν τῆς κοινωνίας, καὶ ἕτεραι πάλιν πρὸς ἀνάμνησιν ἱστορικῶν γε-
γονότων, εἰς τὰ ὅποια εἶχεν ἐκδηλωθῇ ἡ ἐνέργεια αὐτῶν. Ἐ-
πίσης καὶ οἱ ἥρωες (ἐν Ἀττικῇ ὁ Θησεύς· καὶ ὁ Ἡρακλῆς) ἐωρ-
τάζοντο ὡς ἰδιαιτέροι προστάται ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς χώρας. Τρίτον εἶδος δημοσίων ἐορτῶν ἦσαν τὰ νεκρῶσια, καθ' ἃ ἀπε-
δίδοντο τιμαὶ εἰς τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ὑπὸ οἰκογενειῶν καὶ γενῶν.

Εἰς τὰς ἰδίους ἐορτασίμους ἡμέρας (αἵτινες ὅμως δὲν ἦσαν αἱ μόναι καθ' ἃς προσεφέροντο θυσιά), ἦσαν ἐλευθερίαι ἀπὸ πασῶν τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἐργασιῶν, καὶ εἰς ταύτας, εἰς ἃς παρευρίσταντο καὶ ξένοι, προσ-
καρτῶντο εἰρήνη. Εἰς τὰς ἐορτάς ἀπηγγέλλοντο προστυχαί, ὕμνοι, παι-
ᾶνες καὶ ἄλλαι ἐορτάσιμοι ᾠδαί, ἐπικὰ ᾄσματα ὑπὸ ραψωδῶν, παριστά-
ντο δῶματα καὶ πολλάκις συνεδέοντο μετ' αὐτῶν μεγαλοπρεπεῖς
ἀγῶνες, ἀγῶνες καὶ ἐστιάσεις.

Ἐκτός τῆς δημοσίας λατρείας ὑπᾶρχον εἰς τὰς πλείεστας τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ μυτικαὶ λατρεῖαι ἢ μυστήρια, τὰ ὅποια ταῦτα μὲν ἐτελοῦντο ὑπὸ μόνων τῶν ἱερέων καὶ τῶν ὑπὸ
ρετῶν τῆς λατρείας (ἱερομύσται ἢ ἱεροφάνται), τοῦτο δὲ ὑπὸ πο-
λυριθμοῦ κοινότητος. Εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος ἀνῆκεν ἡ με-
τά τινων ὄρων συνδεομένη μύησις, τὴν ὅποιαν ὅμως δὲν ἤρουντο
εἰς οὐδένα Ἑλληνα, ὅστις ἐξεπλήρου τοὺς ὄρους τούτους. Ἐπισ-
σότερα πάντων ἦσαν τὰ Ἐλευσίνια καὶ αἱ κατ' ἐξοχὴν θεότητος

τῶν μυστηρίων τούτων ἡ *Δημήτηρ*, ἡ θυγάτηρ αὐτῆς *Περσεφόνη* καὶ ὁ *Διόνυσος* (ὅστις αὐτόθι ἐκαλεῖτο *Ίακχος* καὶ θεωρεῖτο πιθανῶς υἱὸς τῆς *Περσεφόνης*) ἐλατρεύοντο δὲ οἱ θεοὶ οὗτοι εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα οὐχὶ καθ' ὕλην αὐτῶν τὴν ἑκτασιν, ἀλλ' ἰδίως, καθόσον εἶχον σχέτιν πρὸς τὸν θάνατον καὶ τὸν κάτω κόσμον.

Εἰς τὰ μυστήρια (εἰς τοὺς π. Χ. τοὺλάχιστον χρόνους) δὲν μετεδίδετο, ὅπως ὑπὸ πολλῶν νομίζεται, ἰδιαιτέρα μυστικὴ λατρεία ἐξηγουσα τὰς συμβολικὰς ἱεροτελεστίας, ἢ δογματικὴ μονοθείας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολυθεϊαν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ προσεφέροντο, ὡς φαίνεται, θυσίαι μετὰ ἰδιαζουσῶν ἱεροτελεστιῶν, ἐδείκνυντο ὑπὸ τῶν ἱεροφαντῶν κυρίως ἱερεῖς εἰς κόβες τῶν θεῶν ἢ σύμβολα καὶ ἐξηγοῦντο ταῦτα ὅ' ὁμιλίῳν καὶ ὕμνων, παριστάνοντο διὰ σειρᾶς θεατρικῶν σκηνῶν αἱ πράξεις καὶ αἱ τύχαι ὤρισμένων πινῶν θεῶν, ἢ ἐπὶ τῆς γῆς ἐμφάνισις αὐτῶν, ἢ εἰς τὸν ᾗδην καταβάσις καὶ ἢ ἐκεῖθεν ἐπάνοδος. πάντα ὡς σύμβολα τοῦ βίου τῆς φύσεως, σκοποῦντα τὴν παραγωγὴν βαθεῶν καὶ διαρκῶν ὀρηκτικῶν ἐκτυπώσεων. Ἡ λατρεία αὕτη τῶν χθονίων θεῶν ἐχρησμεύετο πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐλπίδος μέλλοντος βίου καὶ ἀμοιβῆς μετὰ θάνατον, διὰ τὴν ἐξασκίαν οὕτως εὐεργετικὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ τῶν θῆων καὶ περὶ γῆς παρηγορίαν εἰς τὰς ἐναντιότητας τοῦ βίου τούτου.

3) Ἡ *Μαντική*. Οὐδεὶς λαὸς τῆς ἀρχαιότητος ἀνέπτυξε τοσαύτην τασιν πρὸς ἐξερρήνησιν τῆς θελήσεως τῶν θεῶν καὶ τοῦ μέλλοντος, ὅσῃ οἱ Ἕλληνες. Ἡ περὶ τήρησις ἐκτάκτων σημείων (τέρατα), τῆς πτήτσεως καὶ τῶν φωνῶν τῶν πτηνῶν, ἢ μετεωρολογικῶν φαινομένων δὲν εἶχε παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὴν μεγάλην σημασίαν, ἣν εἶχε παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις· ἡ ἐξέτασις τῶν σπλάγχνων εἶνε μεταγενεστέρα· ἡ ἀπτερολογία μολίς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαίων εἰσῆλθε· ἡ δὲ *μαντικὴ* ἐμορφώθη παρ' αὐτοῖς τὰ μάλιστα. Ὑπῆρχον δὲ παρ' αὐτοῖς τέσσαρα εἶδη μαντείας, ὧν σημαντικώτεραι ἦσαν αἱ διὰ λόγον καὶ σημείων μαντεῖαι, καὶ δευτερεύουσαι ἡ *ὀνειρομαντεία* καὶ ἡ *τεκνυμαντεία*. Εἰς τὸ ἀρχαιότατον Ἑλληνικὸν μαντεῖον, τὸ ἐν Δωδώνῃ τοῦ Διὸς, αἱ μαντεῖαι ἐγίνοντο διὰ σημείων, διότι αἱ ἐν αὐτῷ ἐκ θεοῦ ἐμπνευσμέναι ἱερεῖαι ἐμάντευον ἐκ τοῦ ἤχου τῶν φύλλων δρυὸς τινός, ἣν ὁ Σοφοκλῆς ὀνομάζει πολύγλωσσον, ἢ ἐκ τῶν φωνῶν

τῶν ἐπὶ τῆς ὀρυκτοῦς πτηνῶν, ἢ ἐκ τοῦ κελάρυσμου παρακειμένης πηγῆς. Τὴν μεγίστην δὲ ὑπόληψιν καὶ ἐμπιστοσύνην εἶχε τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὅστις ἐφάνετο λαλῶν διὰ τοῦ στόματος τῆς Πυθίας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μαντεῖον τοῦτο ἐχρησμοδότην περὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ πολιτικῶν ἢ καὶ σημαντικῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων, ἔσχεν ἐκ τούτου τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ παντός τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου.

Οἱ διὰ σήμερον χρησιμοποιῆσαν διττοί, διότι ἐκτὸς τῶν συνισταμένων ἐκ φυσικῶν φαινομένων ἀνεξαρτήτων ἀνθρωπίνης ἐπεμβάσεως ὑπῆρχον καὶ ἕτεροι ὑπ' ἀνθρώπων προκαλούμενοι, οἷον ἡ ἀνάρριψις κύβων καὶ κλήρων. Εἰς μὲν τὴν ὀνειρομαντείαν ἡ θεότης ἐφάνετο τὰ μέλλοντα δι' ὄψεων ἢ ἄλλων ὀπτασιῶν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, εἰς δὲ τὴν νεκυρμαντείαν δὲν ἤρωτᾶτο θεότης, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἀποθανόντος ἀνθρώπου (οἷον ἡ τοῦ Τειρεσίου).

4) Οἱ Ἱερεῖς. Παρὰ τοῖς Ἕλλησι δὲν ἦσαν παντάπασι διδάσκαλοι τῆς θρησκείας, ἥτις ἐν γένει δὲν εἶχεν ὀρίσμενὴν τινὰ δογματικὴν, ἀλλ' ἦσαν προϊστάμενοι ἱεροῦ πινος (ναοῦ ἢ τεμένους) καὶ ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν περιωριζέτο εἰς τὴν φροντίδα τῆς λατρείας τῶν θεῶν, εἰς τὰ ἱερὰ αὐτὰ καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κτημάτων τοῦ ναοῦ. Ἐκ τούτου δὲν εἶχον ἀνάγκην ἰδιαίτερας ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καὶ αἱ ἱερατικαὶ θέσεις, ἀνῆκουσαι εἰς ὀρίσμενας οἰκογενεῖς ἢ κατὰ κληρονομίαν, ἢ δι' ἐκλογῆς, ἢ κλήρου, ἐδίδοντο ἰσοθίως ἢ δι' ὀρίσμενον χρόνον. Τὰ ἱερατεῖα τῶν διαφόρων τόπων συνίσταντο ἢ ἐξ ἀνδρῶν, ἢ ἐκ γυναικῶν, ἢ ἦσαν ἀνάμικτα καὶ ἐξ ἱερέων καὶ ἐξ ἱερίων.

Β. Πολίτευμα.

Τὴν παρακμίσαντα βασιλείαν τῶν ἡρωικῶν χρόνων διεδέχθη κατὰ πρῶτον ἀριστοκρατία, ἥτις ἀξία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἀρχῆς, ἐτραποποιήθη ἐναχοῦ εἰς τιμοκρατίαν καὶ διετηρήθη εἰς τὰς πλείστας Ἑλληνικὰς πολιτείας μέχρι τοῦ τέλους περιπου τοῦ 7^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Αὐτὴν ἐπηκολούθησεν εἰς πολλὰς πολιτείας ἡ τυραννίς, καὶ ταύτης πεσοῦσης, ἐπεκράτησεν ἡ δημοκρατία. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐχθρικῆς ἀντιθέσεως τῶν δύο πολιτευμάτων, τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς δημοκρατίας, ἤγα-

γεν εἰς ἐκτροπὰς, καθόσον ἡ μὲν ἀριστοκρατία μετέπεσεν εἰς ὀλιγαρχίαν, ἡ δὲ δημοκρατία εἰς ὀχλοκρατίαν καὶ τέλος εἰς τὴν αὐθιγέστερον κυβέρνησιν τὴν (πολὺ διάφορον τῆς προτέρας) *πρωτίαν τυραννίδα*. Παλαιοῦσα ἡ Ἑλλάς διηνεκῶς πρὸς τὴν διχόνοιαν, τὴν δωροδοκίαν, τὴν προδοσίαν καὶ τὴν ἐκνεύρισιν κατέστη ἐπὶ τέλους ὥριμος εἰς ξενοκρατίαν.

Γ). Φιλολογία.

Α) Ποίησις.

1) Τὸ ἔπος. Ἡ ποίησις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκ τῆς θρησκείας καὶ περιωρίζετο κατ' ἀρχάς εἰς τοὺς ὕμνους τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, οἵτινες ᾄδοντο κατὰ τὰς θυσίας· μετὰ δὲ ταῦτα ἠκολούθησεν ἡ *δειρήσις* τῶν πράξεων τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, ἀδομένων κατὰ τὰ δεῖπνα τῶν ἡγεμόνων, τὰς ἐορτάς καὶ τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας ὑπὸ αἰδῶν, οἵτινες ἐκκληροδότουσαν τὰ ἄγμνα αὐτῶν εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ μαθητὰς των. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Ἑλλάσσης· Ἀσίας καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς Ἴωσι σχολαὶ καὶ γένη αἰδῶν ὡς οἱ Ὀμηρίδαι ἐπὶ τῆς Χίου. Πάντων τῶν αἰδῶν τούτων διασημώτατος εἶνε ὁ Ὀμηρος, τοῦ ὁποῦ ἔργα εἶνε ἡ *Ἰλιάς* καὶ ἡ *Ὀδύσσεια* (β. 3 ἐντέλει). Τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη ἐγέννησαν (ἐπίσης παρὰ τῇ Ἰωσί) πληθὺς μιμητῶν, οἵτινες καλούμενοι *κυκλικοὶ ποιηταὶ* (ἀπὸ τοῦ 800 — 50 ἔτους) ἢ ᾄδον συμβεβηκότα διάφορα τῶν ὑπὸ Ὀμήρου ὑμνηθέντων (οἷον τὸν κατὰ τῶν Θηβῶν πόλεμον), ἢ ἐποίησαν ἄλλα ἔπη ἀποτελοῦντα συνέχειαν τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας. Διάφορον τοῦ ἡρωικοῦ ἔπους τοῦ Ὀμήρου εἶνε τὸ διδακτικὸν τοῦ *Ἡσίοδου*, γεννηθέντος ἐν Κύμῃ τῆς Αἰολίδος καὶ ἀνατραφέντος ἐν Ἀσκηρῇ τῆς Βοιωτίας. Τὰ δύο κύρια ἔργα αὐτοῦ, ἔργα καὶ ἡμέραι, (ἐνθα κατακρίνονται τὰ κακὰ τῆς ἐποχῆς του καὶ εἴτα διαγράφονται κανόνες οἰκονομίας καὶ γεωργίας) καὶ ἡ *Θεογονία* (δοκίμιον δι' οὗ ὑπάγονται εἰς ἓνα γενεαλογικὸν σύνδεσμον οἱ διάφοροι περὶ θεῶν μῦθοι) φέρουσιν ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, καὶ εἶνε μᾶλλον ἀξία σπουδῆς διὰ τὸ περιεχόμενον, ἢ διὰ τὴν τεχνικὴν σύνθεσιν αὐτῶν.

2) Ἡ *Λυρική*. Τὴν μετάδασιν ἐκ τοῦ ἔπους εἰς τὴν λυρικὴν

ποίησιν ἀποτελεῖ τὰ ἐπίσης παρὰ τοῖς Ἰωσι γεννηθὲν ἐλεγείων, ποίημα συγκείμενον ἐξ ἑνὸς ἢ πλείω διττίων καὶ ἔχον ῥυθμὸν ὀλίγον διάφορον τοῦ ἔπους. Τὸ ἐλεγεῖον κατ' ἀρχὰς ἤ-
τον ποίημα πολιτικὸν ἢ πολεμικὸν ὡς παρὰ τῷ Καλλίνῳ, ὅς τις ἐθεωρεῖτο ὁ εὐρετής αὐτοῦ (περὶ τὴν α' Ὀλ.) καὶ τοῖς ἀμέσους αὐτοῦ διαδόχοις, Τυρταῶι, Σόλωνι καὶ Θεόγνιδι. Οἱ τρεῖς τε-
λευταῖοι κατέλιπον σύντομα ἀποφθέγματα (γνώμας) πολιτικά καὶ ἠθικά, ὅθεν καὶ ἡ ποίησις αὐτῶν καλεῖται γνωμικὴ ἢ τῶν ἀποφθεγμάτων, ἥτις συγγενεῦσι πρὸς τὴν διδακτικὴν ποίησιν τοῦ Ἡσίοδου καὶ τοῦ μύθοιο τοῦ Αἰτώπου. Μετὰ ταῦτα τὸ ἐ-
λεγεῖον ἐπελήφθη τῶν σχέσεων τοῦ κατ' οἶκον βίου μᾶλλον ἢ τοῦ πολιτικοῦ, ὡς παρὰ Μιμνέρμῳ (ἐρωτικά ἐλεγεία). Εἰς τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἀνήκει ὁ Σιμωνίδης, ὅστις διὰ συντόμων ἐπιγραμμάτων ἀπεθανάτισε τὰ ἥρωικά κατορθώματα τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας πόλεμων, δι' ἐλεγείων ἤδε τοὺς πεσόντας καὶ διὰ χορικῶν μελῶν ἐδόξασε τὰς ἡμέρας τῶν μαχῶν τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ τῆς Σαλαμίνης.

Ἐνῷ δὲ τὸ ἐλεγεῖον συνεδέετο ἐτι στενῶς μετὰ τοῦ ἔπους καὶ μάλιστα διὰ τῆς τήρησις τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου, ὁ Ἀρχιλόχος (σύγχρονος τοῦ Καλλίνου) ἤνοιξε νέαν ὁδὸν διὰ τῆς ἱαμβιακῆς ποιήσεως, καλουμένης οὕτως ἐκ τῶν εἰς τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος συνήθων σκωμμάτων (ἱαμβοί), διότι ἀντικείμε-
νόν αὐτῶν ἦτον ἡ πικρὰ σκῶψις τῶν ἐλλείψεων τῶν ἀνθρώπων. Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρχιλόχου ἐμικλήθη ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Ἰπ-
πώναξ (ἐφευρέτης τοῦ χαλιάρμου).

Ἐπὶ τὴν στενωτέραν σχημασίαν τῆς λυρικῆς ποιήσεως (διότι ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν πᾶν τὸ μὴ ἀνήκον εἰς τὸ ἔπος καὶ τὸ δρᾶ-
μα ἀνήκεν εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν) ἐνόουν οἱ Ἕλληνες μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συνδέονται μετὰ τῆς μουσικῆς καὶ ὀρχηστικῆς, δηλ. τὴν μελικὴν καὶ χορικὴν ποίησιν, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐ-
μορφώθη ἰδίως παρὰ τοῖς Αἰολεῦσιν, ἡ δὲ δευτέρα παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν. Ἀφοῦ δὲ οἱ Ἴωνες εἶχον ἤδη πλάσει τὸ ἔπος καὶ τὸ ἐλεγεῖον, ἐξήτησαν κατὰ πρῶτον οἱ Αἰολεῖς νὰ ἐκφράσωσι διὰ τῆς ποιήσεως τὰ ποικίλα προσωπικὰ αἰσθήματα καὶ ἐφεύρον τὴν μελικὴν στροφὴν, ἥτις συνίσταται ἐκ πλείονων ἐπαναλημ-

ἐκνομένων στίχων μεθ' ἐνός ἢ δύο κατακλειδών, διὰ δὲ τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῶν καταπαύουσι τὸν ἐρεθισμόν τῆς ψυχῆς. Οἱ χορυφαῖοι τῆς Αἰολικῆς ποιήσεως ἦσαν Λέοδιοι, ὡς ὁ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος αὐτοῦ πάντοτε ἀπησχολημένος Ἀλέκατος καὶ ἡ νεώτερά σύγχρονος αὐτοῦ Σαπφώ. Ἐξ ακολούθῃς τῆς Αἰολικῆς ποιήσεως εἶνε ἡ ἐλαφρὰ καὶ εὐθυμος τοῦ Ἀνακρέοντος. Ἡ Δωρικὴ ἢ χορικὴ λυρικὴ (ἐν γένει ὁ κολοφών τῆς λυρικῆς ποιήσεως), ὡς ἀδομένη ὑπὸ χοροῦ, ἀπῆται ἀντικείμενον κοινοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ μορφῇ κατ' ἀλλήλον πρὸς τὰς κινήσεις τῆς ὀρχήσεως (μακροὶ στροφὰι συναλλάσσοντο μετὰ ἐντελῶς ἴσων ἀντιστροφῶν καὶ μετὰ ἐπωδῶν διαφόρων τῶν στροφῶν καὶ ἀντιστροφῶν).

Κατὰ τὸ περιεχόμενον διακρίνονται ὕμνοι πρὸς τοὺς θεοὺς (οἱ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἐκκλόνοντα παιᾶνες καὶ οἱ εἰς τὸν Διόνυσον διθύραμβοι), ἐγκώμια ἐξυμνοῦντα συμβεβηκότα καὶ πρόσωπα, ἐπινίκια ἀδόμενα εἰς τοὺς νικητὰς τῶν ἀγῶνων, ὕμνοι καὶ ἐπιθάλαιμοι εἰς τοὺς γάμους καὶ θρήνοι εἰς τὰς κηδείας.

Ἡ Δωρικὴ χορικὴ ποίησις ἐμορφώθη τεχνικῶς (ἀπὸ τοῦ 660 περίπου π. Χ.) κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀλέκατος καὶ Σιγαιχοῦρου καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην ἀκμὴν αὐτῆς ὀλίγον πρὸ καὶ κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους διὰ τοῦ Ἰδύκου καὶ Σιμωνίδου (ιδεὲ ἀνωτέρω), ἰδίως ὅμως διὰ τοῦ Πινδάρου (522—412), τοῦ ὁποῦοι σῶζονται ἔτι ἐπινίκια ἐντελῶς σῶα.

3) Τὸ δράμα. Ἡ τραγωδία ἀνεπτύχθη ἐκ τῶν χορικῶν ἐπωδῶν ἢ τῶν διθυράμβων τῶν ἀδόμενων κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Διόνυσου, ὅτε ὁ θέσπις ἐν Ἀθῆναις εἰσαγαγὼν ὑποκριτὴν χωρισμένον τοῦ χοροῦ καὶ διηγουμένον ἐν τῷ μεταξύ τῶν διθυράμβων μυθικὴν διήγησιν μετὰ μιμικῆς παραστάσεως, συνέδεσε τὸ ἔπος μετὰ τῆς λυρικῆς. Εἰς αὐτὸν τὸν ἕνα ὑποκριτὴν, ὅστις συνωμίζει καὶ μετὰ τοῦ χοροῦ καὶ διὰ προσωπείων ἐνεφάνιζετο ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ διαφόρου μορφῆς, προσέθηκεν ὁ Αἰσχύλος (525—456) δεῦτερον καὶ ἐπλάσεν οὕτω τὴν δραματικὴν διάλογον, ὅστις κατέστη τὸ κύριον μέρος τῆς τραγωδίας. Τὴν τελειότητα ὅμως αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ διάλογος, ὅτε ὁ

Σοφοκλῆς (195—406) ἔφερε καὶ τρίτον ὑποκριτὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, συνέτεμεν ἔτι μᾶλλον τὰ χορικά καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν χορὸν ἥσυχον θέσιν ἐκτὸς τῆς πράξεως. Οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ ἠγωνίζοντο διὰ τῶν ποιημάτων αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἡ Διοσχύλος παρουσιάζετο ἐκάστοτε φέραν τρεῖς τραγῳδίας ἀποτελούσας ἐν σύνολον (τριλογία), μεθ' ἧς εἴπετο σατυρικὸν δράμα. Τοιαύτη σωζομένη τριλογία εἶνε ἡ Ὀρεστιάς τοῦ Αἰσχύλου, συνισταμένη ἐκ τοῦ Ἀγαμέμνωνος, τῶν Χοηφόρων καὶ τῶν Εὐμενίδων. Τὰ ἔργα τοῦ Σοφοκλέους παριστῶσι τὴν μεγίστην ἀκμὴν τῆς τραγῳδίας. Ἰδίως ἕνεκα τῆς μετὰ σχεδίου διατάξεως τῶν δραμάτων καὶ τῆς ἀκριβοῦς παραστάσεως τῶν χαρακτικῶν τῶν κυρίων προσώπων, τῶν ὁποίων τὰ ἰδιόζοντα καθιστᾷ ἐναργῆ διὰ καταλλήλων ἀντιθέσεων. Ἐξ ἐναντίας ἡ τραγῳδία φαίνεται παρὰ τῷ *Εὐριπίδῃ* (480—406) ἤδη περμαίνουσα, καθόσον οὗτος, καταλιπὼν τὸ ἰδανικὸν τῶν χαρακτικῶν, παριστᾷ τὴν πραγματικότητα τοῦ συνήθους βίου ἐπίσης δὲ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς προλόγου καὶ ἐπιλόγου καὶ ἰδίως διὰ τῆς βιαίας λύσεως τοῦ δεσμοῦ τοῦ δράματος ὑπὸ Θεοῦ (ἐκ μηχανῆς Θεός) ὀλιγώτερον ἐφροντίζε περὶ τῆς τεχνικῆς ἀναπτύξεως τῆς πράξεως.

Ἡ *ἀρχαία κωμῳδία*, ἥτις ἐγενήθη ἐκ τῶν κατὰ τὰ Διονύσια κώμων, ἔλαβε τὴν τεχνικὴν μόρφωσιν αὐτῆς συγχρόνως μετὰ τὴν τραγῳδίαν καὶ ἐν Σικελίᾳ διὰ τοῦ *Επιχάρμου* καὶ ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ *Κρατίου*, *Εὐπόλιδος* καὶ κατ' ἐξοχὴν διὰ τοῦ Ἀριστοφάνους (ἀκμάσαντος 427—388). Τοῦτου αἱ 11 ἐκ τῶν 54 σωζομένων κωμῳδιῶν διδασκί διὰ τοῦ πικροτάτου σκώμματος πιστὴν εἰκόνα τοῦ δημοσίου καὶ κατ' οἶκον βίου τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, εἰ καὶ ἡ διὰ τάξιν καὶ ἡ διεξαγωγὴ τῶν πράξεων εἶνε λίαν ἀκανόνιστος.

Ὅτε ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν τριάκοντα ἐν Ἀθήναις (401) ἡ παράστασις συγχρόνως συμβεβηκότων καὶ τὰ κατὰ πρόσωπον σκώμματα ἀπηγορεύθησαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐμορφώθη ἡ καλουμένη μεσσηνικὴ κωμῳδία, ἥτις τοῦτο μὲν παρίστανε γελοίας μωρίας τῶν διαφόρων τάξεων τῆς κοινωνίας, ἐνδύονσα ὑπὸ μυθικὸν σχῆμα τὰς περιγραφὰς χαρακτικῶν, τοῦτο δὲ ἔτανε τὴν εἰρωνείαν αὐτῆς κατὰ φιλολογικῶν ἀντικειμένων ὅδε χορὸς ἐξέλιπε ἀντελῶς.

B) Ὁ πεζὸς λόγος.

1) *Ἱστορία.* Καθὼς εἰς τὴν ἐπικὴν καὶ λυρικὴν ποίησιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν ἀναφαίνονται οἱ Ἴωνες ὥς οἱ πρῶτοι ἀνοίξαντες τὴν ὁδὸν αὐτῆς· ὅθεν καὶ ὁ Ἴωνικὸς πεζὸς λόγος εἶνε ὁ ἀρχαιότερος. Οἱ πρὸ τοῦ Ἡρόδοτου ἱστορικοὶ, συνήθως λογογράφοι καλούμενοι, ἐκθέτουσι τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν περὶ τῶν λαῶν, καὶ μάλιστα τῶν Ἀνατολικῶν, χωρὶς νὰ προσέχωσιν εἰς τὴν κριτικὴν καὶ εἰς τὴν τέχνην τῆς διατάξεως καὶ παραστάσεως. Ἐξ ἐναντίας ὁ Ἡρόδοτος ἀνύψωσε τὴν λογογραφίαν καὶ ἐθνογραφίαν τῶν λογογράφων εἰς κυρίως ἱστορίαν, γράψας σύγγραμμα ἱστοροῦν τὰ τῶν Ἑλλήνων γενικῶς, καὶ κατέστη οὕτω ἀπὸ τῆς ἱστορίας. Τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ περὶ τῶν χωρῶν καὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς συνιναίνει ὁ Ἡρόδοτος ὡς ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας τοῦ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἀγῶνος, παρέχων οὕτως ἐναργηεῖκόνα τῶν ἀντιστρατευομένων λαῶν. Ἐκτὸς τούτου δι' ὅλου τοῦ ἔργου αὐτοῦ διέρχεται ἡ ἰδέα δικίης εἰσαρμένης, ἥτις εἰς ἕκαστον πρῶριπεν ἰδίαν ὁδὸν καὶ ὅρια καὶ τιμῶρεϊ διὰ καταστροφῆς πᾶσαν πέρην τοῦ μέτρου ὑπέρβαινεν δυνάμει καὶ πλούτῳ. Τὴν πρῶτην καὶ ἐνταυτῷ τελειοτάτην πηράττασιν συγχρόνων συμβεβηκότων παρέχει ὁ Θουκυλίδης εἰς τὴν τοῦ ἐμφυλίου πολέμου (Πελοποννησιακοῦ) τῶν Ἑλλήνων ἱστορίαν αὐτοῦ μετ' ἀπαρμύλλου εὐκρινείας, φιλαλληθείας καὶ ἀκριβείας, καθὼς καὶ μετ' ἀσυγκρίτου λεπτότητος καὶ ὁξύτητος τῆς περιγραφῆς τῶν χαρακτηρίων. Εἰς τοιοῦτον ὕψος παραστάσεως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνυψωθῇ ὁ μετ' αὐτὸν Ξενοφῶν. Οὗτος ἐνῷ τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀνάβασις διηγείται ἀνὰ πλῆγιν φιλοσοφικῶν παρατηρήσεων καὶ μετ' ἀφελοῦς πίστεως, εἰς τὰ ἐπόμενα ἔργα αὐτοῦ (ἰδίως τὴν Κύρου παιδείαν) μεταχειρίζεται τὴν ἱστορίαν πρὸς διδάσκειν τῶν πολιτικῶν, ἠθικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀρχῶν του.

2) *Ῥητορικὴ.* Ἐγένοντο μὲν ἐν Ἑλλάδι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιότατους ἤδη χρόνους λόγοι πρὸς τὸν λαόν, ὡς τοῦτο γνωρίζομεν ἐκ τῶν βεβαίων τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων, ὅμως ἡ ἰδίως Ῥητορικὴ ἐμορφώθη μόνον εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἰδίως ἐξέειχον αἱ δημηγορίαι τοῦ Περικλέους διὰ τὰς ἐκτάκτως σκέψεις

ἐμβριθεῖς τὴν ὀξύνοϊαν καὶ τὴν ἀναγωγὴν πάντων τῶν με-
ρικῶν συμβεβηκότων εἰς γενικὰς ἀρχὰς καὶ ἰδέας. Τὸ μέγα καὶ
ἰδανικὸν τῶν σκέψεων αὐτοῦ, συνδεόμενον μετὰ τῆς μεγαλο-
πρεποῦς καὶ ἡσυχου ἀπαγγελίας, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπωνυ-
μίαν τοῦ Ὀλουαπίου. Ἡ δὲ τεχνικὴ διαμόρφωσις τοῦ λόγου ἐγί-
νετο ὑπὸ τῶν σοφιστῶν, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳς Ἑλλάδι μάλλον
τὴν ἀκρίθειαν, οἱ δὲ ἐν τῇ Σικελίᾳ (Γοργίας) μάλλον τὸ κάλ-
λος τοῦ λόγου ἐθήρουν. Ἐκ τῆς ἐνώσεως τῆς φυσικῆς ἐκείνης
δυναμείας τοῦ λόγου, ἥτις ἐξόχως ἀπαντᾷται εἰς τὸν Περικλέα,
ἐγεννήθη διὰ τῶν ῥητορικῶν σπουδῶν τῶν σοφιστῶν ἡ τεχνι-
κὴ πολιτικὴ καὶ δικανικὴ ῥητορικὴ, ἣν ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς
καλουμένοις δ. κα. Ἀττικαῖς ῥήτορσι. Ἐκ τούτων ὁ Ἀντί-
ἐμόρφωσε νέον εἶδος λόγου, τὸ παιηγηρικὸν γένος, τὸ ὁποῖον
ἐσκόπει τὸ ἔπαινόν πράξεων καὶ προσώπων πρὸς ζωπύρῃσιν
τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς αἰτίλλης. Εἰς τοῦτο τὸ εἶδος ἐξεῖχε
καὶ ὁ Ἰσοκράτης, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τὴν σχολὴν ἐξῆλθον οἱ δια-
σημότεροι ῥήτορες τῆς Ἑλλάδος. Ἡ μεγίστη δύναμις τῆς ἐν
τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις ῥητορείας ἀναφαίνεται εἰς
τὸν ἀγῶνα τοῦ φιλιππίζοντος Διογένη (393—347) καὶ
τοῦ ἀδυνατοπῆτου ἀντιπάλου αὐτοῦ Δημοσθένους (383—322),
ὅστις ἐπὶ 14 ἔτη ἡγωνίζετο διὰ τῆς μετὰ πολλῶν κόπων ἀπο-
κτηθείσης τέχνης αὐτοῦ κατὰ Φιλίππου τοῦ Β'.

3) Ἡ φιλοσοφία ἤρχισε μετὰ θεωριῶν περὶ τῆς φύσεως τῶν
ὄντων καὶ μετὰ κοσμογονικῶν ἐρευνῶν περὶ τῆς γενέσεως
τοῦ κόσμου· ἐμορφώθη δὲ κατὰ πρῶτον εἰς τὰς ἐν τῇ Ἑλλά-
σσι Ἀσφ. ἀποικίαις καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι. Καὶ εἰς
ἐκείνας μὲν ἐμορφώθη ὑπὸ τῶν Ἰωνῶν φιλοσόφων, ὧν πρῶτος
ὑπῆρξεν ὁ εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν Θαλῆς, τῶν καταστάτων
διασῆμων μάλλον διὰ τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν εἴου ἢ τῶν φιλοσο-
φικῶν θεωριῶν, εἰς ταύτας δὲ διὰ τῶν Πυθαγορείων καὶ τῶν
Ἑλεατῶν (Ξενοφάνης). Ἡ Ἰωνικὴ καὶ ἡ Ἑλεατικὴ φιλοσοφία
ἀπέκτησαν μεγαλειτέραν σημασίαν, μεταφυτευθεῖσαι εἰς τὰς
Ἀθήνας (ἡ πρώτη ὑπὸ τοῦ Ἀναξαγόρου)· αὐτόθι δηλ. ἡ φιλοσο-
φία ἔλαβε νέαν διεύθυνσιν, καθόσον ἐχρησίμευσεν εἰς μόρφωσιν
τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ μάλιστα διὰ τῆς διαλεκτικῆς. Ἐκ

ταύτης ὁμῶς ἐμορφώθη ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἐτέρα φιλοσοφικὴ τέχνη ἡ *σοφιστικὴ*, ἣτις ἐξήτει ν' ἀποδεικνύη καὶ ἀνῆται κατὰ θέλησιν τὰ πάντα διὰ σοφισμάτων. Τὴν κατάχρησιν ταύτην, ἣν ἔκαμον οἱ σοφισταί (Γοργίας, Πρωταγόρας κτλ.) διὰ τῆς διαλεκτικῆς ἐπολέμησεν ὁ Σωκράτης (469—399) διὰ τῆς ιδίαις αὐτοῦ (Σωκρατικῆς) μεθόδου. Οὗτος ἐξήτησε νὰ ἀντιστρατεύσῃ κατὰ τῆς ἀνθητικότητος τῆς ἐποχῆς του διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματός του, νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὀρθοτέραις ιδέαις περὶ τῆς φύσεως τῶν γνώσεων καὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν (ὅθεν ἰδρυτὴς τῆς ἠθικῆς) ἐν εἰδει οἰκιστικῆς συνομιλίας· ἀλλ' οὐ μόνον ἐκωμωδῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν ταῖς *Νεφέλαις* ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν σοφιστῶν καὶ ἐσκώφθη, ἀλλὰ καὶ κατηγορηθεὶς ὡς ἄθρησκος καὶ διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καταδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐπὶ τὸ κῶνειον. Αἱ διδασκαλαὶ αὐτοῦ πῶζονται εἰς τὰ συγγράμματα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἰδίως τοῦ *Ξενοφώντος* καὶ *Πλάτωνος* (429—347) τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς σχολῆς. Τὴν δ' ἐντελῶς ἐπιστημονικὴν αὐτῆς διαμόρφωσιν χρεώσται ἡ φιλοσοφία εἰς τὸν *Ἀριστοτέλην* (384—322) τὸν ἰδρυτὴν τῆς περιπατητικῆς σχολῆς (ἐν τῷ *Λυκείῳ* τῶν Ἀθηνῶν), ὅστις ἐσχέδιασε τὸ πρῶτον σύστημα τῆς λογικῆς καὶ ἔπλασε τοὺς φιλοσοφικοὺς ἄρους.

Ἐκ δὲ τῶν *μαθηματικῶν ἐπιστημῶν* ἐνησχολήθησαν πρὸ πάσης ἄλλης περὶ τὴν μαθηματικὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἀστρονομίαν πολλοὶ τῶν φιλοσόφων. Ἡ *ἱατρικὴ*, ὡς στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς δεισιδαιμονίας, ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν κτήμα ἱερατικῶν γενῶν. Ὁ δὲ Πυθαγόρας ἀπεπειράθη νὰ εἰσγάγῃ αὐτὴν εἰς τὸ δημόσιον, ἀλλὰ τοῦτο κατώρθωσεν ἐντελῶς πρῶτος ὁ *Ἱπποκράτης* (460—370) ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης.

4) *Τεχνη*. α) Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἑλλήνων ἤρχισε διὰ λίαν ἀκατεργάστων ἔργων, καθὼς τὰ κολοσσαῖα τεῖχη τῶν ἀκροπόλεων, τὰ ὅποια, καὶ τοὶ κατασκευασθέντα ὑπὸ Πελαγῶν, ἐθεωροῦντο ὡς ὑπεράνθρωπα ἔργα καὶ ἐκαλοῦντο εἰς τὴν Ἀργολίδα *κυκλώπεια*.

Ταῦτα συνίστανται ἐκ κολοσσαίων ἀκανόνιστου μορφῆς λίθων, εἰς

δὲ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐξ ὀνταλῶς ἀκατεργάστων (ὡς ἐν Τίρυνθι), τεθειμένων ἐπ' ἀλλήλους ἄνευ λιθοκόλλας. Αἱ καλῶς ὠχυρωμέναι ἀκροπόλεις περιέλαμβανον οὐχὶ μετὰ πολὺ εὐρύχωρα ἀνακτοράτων ἡρωικῶν χρόνων, μετὰ τῶν ὁποίων συνεδέοντο θησαυροφυλάκια, ὑπόγειά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κτίρια, χρησιμεύοντα πρὸς φύλαξιν ὅπλων καὶ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων (ἐν Μυκῆναις σώζεται τοιοῦτον κτίριον).

Περὶ ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν τῶν ἡρωικῶν χρόνων ἔχουμεν ὀλίγας μόνον καὶ σκοτεινάς εἰδήσεις· μετὰ τὴν μετανάστασιν ὅμως τῶν Δωριέων ἀναφαίνονται τρεῖς διάφοροι κόμητοι, ὁ ἀπλοῦς Δωρικός, ὁ λίαν κεκοσμημένος Κορινθιακός, καὶ ὁ μεταξὺ τῶν δύο ἱσάμενος Ἰωρικός. Καθ' ἅπασαν τὴν δευτέραν περίοδον ἀντικείμενον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἦσαν σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ναοὶ τῶν θεῶν· μόνον δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους ἤρχιτεν ἡ δικόκομησις τῶν πόλεων καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηνῶν δι' οἴκοδομῶν πρὸς θεάματα, οἷον θεάτρων, ὠδείων καὶ ἵπποδρομιῶν, ἐνῷ οἱ ναοὶ κατεσκευάζοντο κατὰ τὸν κομψὸν Ἰωνικὸν κόσμον καὶ μόνον εἰς τὴν Σικελίαν ἐτηρεῖτο ἔτι ὁ ἀρχαῖος Δωρικός, διακρινόμενος διὰ τὸ κολοσσιαῖον μέγεθος καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ μορφήν.

6) Ἡ πλαστικὴ εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἤδη χρόνους παρήγαγε εὐκόσμους μεταλλίνας ἐργασίας (ὅθεν ἡ παρ' Ὀμήρῳ περιγραφὴ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως), πῆλινα ἀγγεῖα μετὰ ὀπτῆς γραφικῆς, ἰδίως ὅμως ἀγάλματα τῶν θεῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ ξύλου, περιβεβλημένα μὲ πραγματικὰ ἐνδύματα, μετὰ ταῦτα δὲ ἐκ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγίστης αὐτῆς ἀκμῆς (μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους) καὶ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος. Ἡ παράστασις ἀνθρώπων περὶ ὠριζέτο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους εἰς τοὺς κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας νικητάς.

Ἐν τῶν κυρίων ἀντικείμενων τῆς πλαστικῆς ἦσαν καὶ κοσμημάτων τῶν ναῶν, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς μὲν συνίσταντο ἐκ λαμπρῶν ἀναθημάτων, ἀγχείων καὶ σκευῶν μετ' ἀναγλύφων, πολλάκις κολοσσιαίου μεγέθους, καὶ ἐκ πολυτίμων ὀλῶν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐξ ὀλοκλήρων συμπλεγμάτων ἀγαλμάτων, τὰ ὅποια παρέστανον μυθολογικάς σκηνὰς καὶ ἐκρησάμενον πρὸς διακόσμησιν τῶν ἀετωμάτων, τῶν ζωοφόρων καὶ τῶν μετωπῶν.

Εἰς τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀκμὴν ἔφθασαν αἱ εἰκαστικαὶ τέχνηαι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους, ἰδίως διὰ τοῦ *Φειδίου* ἐν Ἀθήναις καὶ τοῦ Πολυκλείτου ἐν Ἀργεῖ, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος, ὅστις συγχρόνως διηύθυνε πάσας τὰς οἰκοδομὰς τοῦ Περικλέους καὶ ἀπησχόλει εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔργων πλῆθος παντοίων τεχνιτῶν, ἐργάσθη ἰδίως τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κολοσσιαῖα ἀγάλματα τῆς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ὀλυμπίου Διός. Ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ἐξ Ἀργεὺς ἡ Σικυῶνος Πολυκλείτου ἀνεπτύχθη εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς τελειότητα ἡ ἐν τῇ Πελοποννήτῳ ἐπικρατοῦσα τέχνη τῆς ἐκ χαλκοῦ πλαστικῆς ἀθλητικῶν ἀνδριάντων. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἡ ἐν Ἀθήναις ἰδρυθεῖσα σχολὴ τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ *Πραξιτέλους* ἔδωκαν εἰς τὴν τέχνην ῥοπὴν πρὸς παράστασιν λεπτῶν αἰσθημάτων καὶ ἰδίως ἐκ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸν Διόνυσον, τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἑρωτα· ἐξ ἐναντίας ὁ Εὐφράνωρ καὶ ὁ Λύσιππος ἐξηκολούθησαν ἐργαζόμενοι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐν Σικυῶνι καὶ Ἀργεῖ σχολῆς τοῦ Πολυκλείτου εἰς τὴν παράστασιν ἀθλητικῆς καὶ ἥρωικῆς δυνάμεως· ὁ Λύσιππος ὅμως ἐνησχολήθη καὶ μετὰ ἀγάλματα προσώπων.

γ) Ἡ *γραφικὴ* ἐπὶ μακρὸν χρόνον περιωρίσθη εἰς γραφὴν ἐπὶ ὀπτῶν ἀγγείων (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μελανῶν σχημάτων ἐπὶ ἐρυθροειδούς κεράμου), τὸ μόνον εἶδος Ἑλληνικῆς γραφικῆς, τοῦ ὁποῦ σῶζονται ἔτι πολλὰ λείψανα. Οὕτως ἡ γραφικὴ ἔμεινεν ὑπὸ τὴν πλαστικὴν, μεχρὶ τοῦ ὁ *Πολύγνωτος* (450—410) ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς ἀνεξάρτητον τέχνην καὶ ἔδωκεν αὐτῇ μεγαλειότεραν ποικίλειαν καὶ ζωηρότητα. Ὁ Κίμων μετεχειρίσθη αὐτὸν πρὸς διακόσμησιν τῆς Ποικίλης ἐν Ἀθήναις στοᾶς. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος ἔλαβεν ἡ γραφικὴ τὴν μεγίστην αὐτῆς τελειοποίησιν διὰ τοῦ Ζεύξιδος καὶ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ *Παράσιου*, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου διὰ τοῦ Ἀπελλοῦ. Τὰ ἔργα αὐτῶν ἦσαν ἢ τοιχογραφίαι, ἢ ἐξωγραφισμένοι πίνακες. Βεβαίως ἐργάσθησαν πρὸς τούτοις παρ' Ἑλλήσι μετὰ πολλοῦ ζή-

λου ἡ μουσική, ἡ ὑποκριτική καὶ ἡ ὀρχηστική καὶ ἦσαν ἐν χρήσει πρὸ πάντων εἰς τὰς ὀρθόδοξους πανηγύρεις.

5) Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἡρωικούς χρόνους ἦτον σχεδὸν μόνον παθητικόν, δότι τὴν μετὰ τῶν παραλίων αὐτῶν συγκοινωνίαν ἐνῆργουν οἱ φοῖνικες, οἵτινες μετέφερον εἰς αὐτοὺς οὐ μόνον τὰ ἔργα τῆς ἐκυτῶν βιομηχανίας, ἀλλὰ καὶ τὰ προϊόντα τῆς Αἰθιοπίας, τῆς Ἀραβίας, τῶν Ἰνδιῶν καὶ ἄλλων ξένων χωρῶν (καθὼς καὶ ἤλεκτρον)* ἀλλὰ καὶ οἱ Κρήτες (καὶ οἱ Φαίαικες) εἰς ἀρχαιοτάτοις ἤδη χρόνους ἦσαν γνωστοὶ ὡς θαλασσοπόροι καὶ πειραταί. Ὅμως διὰ τῆς ἐξωθήσεως τῶν Φοινίκων καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς πειρατείας κατέστη βαθυηδὸν ἐντελῶς ἐνεργητικὸν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνηργεῖτο ἰδίως ὑπὸ τῆς Κορίνθου, τῆς Σικυῶνος, τῆς Αἰγίνης, τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Κυκλάδων καὶ τῶν Ἰωνικῶν ἀποικιῶν, ζωοποιούμενον διὰ τῶν παντοδαπῶν ἀποικιῶν, τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ τῶν ἐορτῶν μετὰ δὲ τὰ Μηδικὰ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἡ πρώτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Ἑλλάδος.

Μακεδονικὴ ἱστορία (*) μέχρι Φιλίππου τοῦ Β'.

§. 49. Περί τῆς ἰδρύσεως τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου ὑπάρχουσι δύο παραδόσεις, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύουσιν, ἢ ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἔλεγον, ὅτι κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείους. 1) Ὁ Περδίκκας, Τημενίδης τὸ γένος, φυγὼν ἐξ Ἀργεῶς μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ, κατέκτησε περὶ τὸ 700 π. Χ. τὸ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀζίου καὶ Ἐρινόου παράλιον βαθυπέδον τῆς Ἡμαθίας τῆς παρ' Ὀμήρῳ Μαγδονίας. 2) Ὁ Κάρανος, ὡσαύτως Τημενίδης τὸ γένος, ἐλθὼν ἐξ Ἀργεῶς πρὸς Β. κατὰ χρησμόν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου διὰ τὴν κατὰ τὴν βασιλείαν καὶ βοηθήσας εἰς πόλεμον βραχέως τινὰ τῶν Ὀρεστών, ἔλαθεν εἰς αὐτοὺς τὸ ἥμισυ τῆς χώρας καὶ αὐτοὶ ἰδρύσαν τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας.

Οἱ Ἡρακλεῖδαι βασιλεῖς τῆς Ἡμαθίας βαθυηδὸν ἀπέκτισαν

* Περί τῆς γεωγραφίας τῆς Μακεδονίας ἴδε πρῶτον Τεύχος, Β-ἑξῆς Β. §. 86.

ὅλην τὴν παραλίαν χώραν τὴν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Θεσσαλίας μέχρι τῶν πέτρων τοῦ Ἀἰετοῦ καὶ περιλαμβανούσαν τὴν Πιερίαν, Βοττίαν καὶ Μυγδονίαν καὶ εἰδός τι ἡγεμονίας ἐπὶ τῶν βαρβάρων βασιλέων τῶν ὀρεινῶν χωρῶν. Ὁ βασιλεὺς Ἀμύντας Α' ἔδωκεν εἰς Μεγάβατον τὸν Πέρτην, σκτράπην τῆς Θράκης, τὸ σημεῖον τῆς ὑποταγῆς γῆν καὶ ὕδωρ (§. 10) καὶ ἔμεινε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του σκτράπης τῶν Περτῶν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος μετέτρεχεν ἐξ ἀνάγκης τῆς ἐκτρατείας τοῦ Ξέρξου καὶ ὡς πρεσβυς τοῦ Μαρδονίου διεπραγματεύθη τὴν μετὰ τῶν Ἀθηναίων (§. 10) κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ συμμαχίαν τῶν Περσῶν, ἐπρόδωκεν ὁμῶς εἰς αὐτοὺς τὴν μελετωμένην ἐπιθεσιν τῶν βαρβάρων πρὸ τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν. Συνεπλήρωσε δ' οὗτος μετὰ τοσούτου ζήλου τὴν ἡτταν τῶν διὰ τῆς Μακεδονίας φευγόντων Περσῶν, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν ὡς «φιλέλληνα» τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐξέτεινε τὴν Μακεδονικὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Στρουμόνου. Ἐκ τῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων τῶν υἱῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὠφελοῦμενοι οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέμιγχαν εἰς τὰ τῆς Μακεδονίας, ἵνα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συμμαχίας ὑποταξῶσι τὴν χώραν καὶ θέσωσι συγγράνως ὅριον εἰς τὴν πρὸς Α. ἐπέκτασιν τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς ἰδούσεως τῆς Ἀμφιπόλεως. Ἐκ τούτου, μόλις Περδίκας ὁ Β' (υἱὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου) κατέλαβε τὴν βασιλείαν (436—413) καὶ ἀμέσως ἐκνήρυχθη ὑπὲρ τῆς ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀποστατησάσης Ποτιδαίας καὶ ἐπικνελημμένως ἐβλήθησε τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρχέλαος (413—399) ἐξήλθε νὰ διαδίσσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν διὸ μετέφερε τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐκ τῆς Βιδέσσης εἰς τὴν Πέλλαν, ἣν καὶ ἐκόσμησε διὰ τοῦ Ζευξίδους, εἰσέγαγεν ἐσοτὰς κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ῥηληνικῶν ἀγώνων καὶ αὐτὸς ἐνίκησεν εἰς τὰ Ὀλύμπια καὶ εἰς τοὺς Δελφοὺς. Προσεκάλεσε δὲ εἰς τὴν αὐλήν του καὶ Ἑλλήνας ποιητὰς (τὸν Εὐριπίδην) καὶ φιλοσόφους (ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀπέβριψε τὰς προτάσεις αὐτοῦ). Ἐτι σπουδαιότερας προσπάθειας κατέβαλεν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργίας, τὴν κατασκευὴν ὁδῶν, τὴν οὐχύρωσιν τῶν πόλεων, τὸν ὀργανισμὸν τοῦ στρατοῦ

κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, κτλ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρ-
χελάου ἠκολούθησαν ἔτη τινὰ ἀναρχίας, μεχρισοῦ Ἀμόντας ὁ
Β' (393—369) ἐξ ἄλλου κλάδου τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας
ἀνέβη τὸν θρόνον· μετὰ τὸν θάνατον ὁμοῦς τούτου ἀνεωόθησαν
αἱ περὶ τοῦ θρόνου ἐριδες, ἃς κατέπαυσεν ὁ Πελοπίδας.

Φίλιππος ὁ Β' (359—336).

§. 20. Ὁ Πελοπίδας ἔλαβε Φίλιππον (1) τὸν νεώτερον
υἱὸν τοῦ Ἀμόντου μεθ' ἐνυτοῦ εἰς τὰς Θήβας ὡς Ὀμήρον τῆς
ὑπ' αὐτοῦ ὁρισθείσης διαίρεσεως τοῦ βασιλείου (μεταξὺ Ἀλε-
ξάνδρου τοῦ Β' καὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἀλωρίτου). Ὁ Φίλιππος
ὁμοῦς κατὰ τὸ διάστημα τῆς τριετοῦς τοῦλάχιστον διαμονῆς
αὐτοῦ ἐν Θήβαις (ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἐπαμεινώνδου;) ἔμαθε πᾶ-
σι τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν τακτικὴν τῶν Θηβαίων καὶ τὴν
ἐπικρατοῦσαν φοβερὰν διχόνοιαν τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Ὅτε
δὲ Περδίκκας ὁ Γ' ἔπεσεν εἰς μάχην κατὰ τῶν Ἰλλυριῶν, ἔλαβεν
ὁ Φίλιππος τὴν κυβέρνησιν, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἐπίτροπος τοῦ
ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμόντου τοῦ Γ', ὕστερον δὲ κατὰ παράκλησιν
τῶν Μακεδόνων ὡς βασιλεὺς. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἡ
τελειοποιήσεως τῆς φάλαγγος (βαρέος πεζικοῦ ὀπλισμένου με-
τὰ σαρσῶν, ἥγουν μακρῶν λαγχῶν) ἐμόρφωσε τὸν στρατὸν αὐ-
τοῦ, ἐκέρδησε διὰ λαμπρᾶς κατὰ τὴν Ἰλλυριῶν νίκης πᾶσαν τὴν
μέχρι Δυγνίτιδος λίμνης χώραν (358).

Ἐκτοτε φαίνεται ὅτι τὸ κύριον σχέδιον τοῦ Φιλίππου ἦτον
ἡ κατάκτησις τοῦ Περσικοῦ βασιλείου. Πρὸς τοῦτο δὲζήτησε νὰ
ἀποκτήσῃ τὰ παράλια τῆς Θράκης ὡς γέφυραν πρὸς τὸ κατα-
κτηθησόμενον βασιλεῖον καὶ λαβὼν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλά-
δος νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ πᾶσας τὰς Ἑλληνικὰς ду-
νάμεις. Τοῦτο δὲ κατώρθωσε τοῦτο μὲν δεικνυόμενος ἐπὶ μα-

(1)

Ἀμόντας ὁ Β' (393—369).

Ἀλέξανδρος Β', Περδίκκας Γ', Φίλιππος Β',
βασιλεύσας 369—368. βασιλεύσας 369—369. βασιλεύσας 359—336.

Ἀμόντας Γ'

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας
βασιλεύσας 336—323

χρόν χρόνον προστάτης τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας καὶ πρόμα-
χος τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο δὲ ἐξωνοῦμενός τις τῶν
Ἑλλήνων καὶ ὠρελούμενος ἐκ τῆς ἀσθενείας, τοῦ φθόνου καὶ τῶν
διχονοιῶν τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν (§. 17). Μόλις ἔλαβε τὴν
ἡγεμονίαν ταύτην καὶ ἐπεμψε στρατὸν εἰς τὴν Ἀσίαν (336),
ὅμως ἐδολοφονήθη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυλά-
κων τοῦ (Πανίου), τοῦ ὑπαρχοῦ τὰ παράπονα κατὰ τοῦ στρα-
τηγοῦ Ἀττάλου συγγενοῦ τοῦ βασιλέως δὲν εἰσῆκουσεν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἤδη χρόνων ὑπάρχει ἡ ὑπόψις, ὅτι ὁ φόνος τοῦ
Φιλίππου ἐγένετο ἐνεργεῖα τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Ὀλυμπιάδος, διότι
αὗτος ἐνυμρεύθη τὴν Κλεοπάτραν, ἀνεψίαν τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ Ἀττάλου.

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας (336—323).

§. 21. Ὁ Ἀλέξανδρος γεννηθεὶς (336) τὴν αὐτὴν νύκτα, καθ'
ἣν ὁ Ἡρόστρατος ἔκαυσεν τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος,
ἔλαβε παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπιστημονικὴν ἀνατροφὴν καὶ
ὑπῆρξε μέγας λάτρης τῆς παύσεως καὶ ἰδίως τῶν ἐπῶν τοῦ
Ὁμήρου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἕλληνες ὑποκινουμένοι ὑπὸ τοῦ Αἰ-
μασθένους δὲν ᾔφειλον νὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἡγεμόνα, ὁ
μόλις 20ετής Ἀλέξανδρος εἰσέβαλεν αἰφνίς μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν
Ἑλλάδα καὶ εἰς συνέδριον ἐν Κορίνθῳ ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῶν τα-
χέως ὑπ' αὐτοῦ ταπεινωθέντων Ἑλλήνων ἐκτὸς τῶν Λακεδαι-
μονίων ἡ ἡγεμονία αὐτοῦ εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον.

Ἐνθὺ ὅμως, ἐκστρατεύσας κατὰ τοὺς Ἑσπερίους, Τριχαιλλῶν καὶ
Γατῶν, τῶν ὑποίων ἐπίσης ᾗθελε νὰ παύσῃ τὴν πρὸς αὐτονομίαν
τάσιν, εἶχε προκηρύξει μέχρι τῶν πέτρων τοῦ Ἰστροῦ καὶ ἐπα-
νακρίπτων εἶχε πολέμησαι ἐπιτυχῶς τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Ταυ-
ραντίους, ψευδὲς λόγος περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐκίνησε νέας
παραχάς ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν ἀποστασίαν τῶν Θηβῶν, ἐνθα, εἰ
καὶ πολλὰς ἐξέδωκε προκηρύξεις ὁ Ἀλέξανδρος περὶ εὐπει-
ρίας καὶ αὐτονομίας, εἶχεν ἀρῆσει Μακεδονίαν φρουράν. Λοι-
πὸν ἐντὸς 12 ἡμερῶν ἐμφανίζεται πρὸ τῶν Θηβῶν καὶ νι-
κήσας τοὺς Θηβαίους εἰς μάχην, κατέστρεψε συμφώνως πρὸς
τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐν Κορίνθῳ συνεδρίου τὴν πόλιν αὐτῶν ἐκ-
τὸς τῆς Καδμείας, τῶν νεῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου, ἐφύ-

νευσε πολλοὺς τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ τοὺς ὑπολειπομένους (περὶ τὰς 30000) ἐξηνδραπόδισεν.

Ἡ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου. (1) Ὁ Ἀλέξανδρος, καταλιπὼν ἐν Μακεδονίᾳ ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν Ἀντίπατρον, ἐπεχείρησε τὴν κατακτητικὴν τοῦ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀσθένειαν σχεδὸν διαλελυμένου Περσικοῦ βασιλείου. Τὸ ἔαρ λοιπὸν τοῦ 334 διέβη μετὰ 30000 πεζῶν καὶ 5000 ἵππεων τὸν Ἑλλήσποντον, ἐνέκασε παρὰ τὸν Γράνικον (ἐνθα ὁ Κλεῖτος τῷ ἔσωσε τὴν ζωὴν) τοὺς σατράπας τοῦ Δαρείου καὶ τοὺς ὑπὸ τὸν Ῥάδιον Μένωννα μισοφόρους Ἕλληνας. Εἰς τὴν περαιτέρω αὐτοῦ πορείαν παρατὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἑλλάσποντος Ἀσίας ἀπηντάτο σχεδὸν ὑπὸ πάντων μετὰ χαρᾶς ὡς ἐλευθερωτικῆς αὐτῶν ἀπὸ τῆς Περσικῆς ἀρχῆς καὶ ἀπὸ τῶν ὑπ' αὐτῆς ὑποστηριζομένων τυράννων, καὶ ἔδωκεν εἰς τὰς αὐτοὺς Ἑλληνικὰς πόλεις τὴν αὐτανομίαν, διὰ τὴν ἀποκλείειν ἀπὸ τοὺς λιμένας αὐτῶν τοὺς Πέρτας. Μόνον ἐν Μιλήτῳ εὗρεν ἀντιστασιν ἐκ μέρους τοῦ ἐν αὐτῇ Πέρσου στρατηγοῦ καὶ ἐν Ἀλικαρνασσῷ ἀπο μέρους τοῦ Ῥαδίου Μένωνος, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο πόλεις ἠλώθησαν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος διήρесе τὸν στρατὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μὲν προῆλθεν εἰς τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς πρώτης Ἀσίας μέχρι τῶν ὄριων τῆς Τραχείας Κιλικίας, ὃ δὲ στρατηγός αὐτοῦ Παρμενίων κατέκτισε τὴν Φρυγίαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ παρὰ τὰ ὅρια τῆς Κιλικίας ἀπότομα ὄρη καθίστων ἀδύνατον τὴν περαιτέρω παρὰ τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν πορείαν του, ὁ Ἀλέξανδρος ἐστράφη πρὸς Β. εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Ἑλλάσποντος Ἀσίας καὶ διεχέριμασεν ἐν τῇ εὐφύρῳ Φρυγίᾳ, ἐνθα, διὰ τὰ ὠφελήθη ἐκ τῆς εὐπιστίας τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ἐκοψε τὸν περίφρμον Γόρδιον δεσμὸν. Τὸ ἔτος 333 ἐξεκίνησε μετὰ τοῦ

(1) «Ἡ Μακεδονικὴ ἐκστρατεία, ἥτις ὑπῆλθε μέγα καὶ καλὸν μέρος τῆς 17ης ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν μοναρχικοῦ καὶ τὰ μάλιστα πολιτισμένου λαοῦ, δύναται νὰ θεωρηθῇ κυρίως ὡς ἐπιστημονικὴ ἐκστρατεία καὶ μάλιστα ἡ πρώτη, καθ' ἣν ὁ κατακτητὴς περιεστοιχέσθαι ὑπὸ τοσούτων ὅλων τῶν κλάδων τῶν γνῶσεων, φυσικοῦ, γεωμετρικῶν, ἱστορικῶν, φιλοσόφων καὶ τεχνικῶν.» Οὐμβόλδου Κόσμος τόμος Β'.

Παρμενίωνος πρὸς τὴν Κιλικίαν, ἡσθίνησεν ὁμοῦς ἐν Ταρσῷ, λου-
σθεὶς εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύνδου, καὶ ἰαθῆν ὑπὸ τοῦ συκο-
φαντηθέντος πρὸς αὐτὸν ἱατροῦ Φιλίππου.

Παρὰ τὴν Ἰσσοῦν τὴν πλησίον τῶν ὁρίων τῆς Συρίας ἐνίκησεν
αὐτὸν τὸν Δαρείον, ἐνθα ἔπεσον περὶ τὰς 100000 Περσῶν εἰς τὴν
μάχην, ὃ δὲ Δαρείος μετὰ πολλοῦ μόχθου διέφυγε τὰς χεῖρας
τοῦ νικητοῦ, τὸ πλοῦσιον ὁμοῦς στράτῳ πεδὸν αὐτοῦ μετὰ τῶν
πολυτίμων σκηνῶν καὶ τῶν πληθυστέρων συγγενῶν αὐτοῦ ἔπε-
σον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ, ὅστις μετεχερίσθη τοὺς αἰχμα-
λώτους μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ μεγαλοψυχίας· τὴν δὲ Δαμα-
σκὸν μετὰ τῶν ἐκεῖ συσσωρευμένων θηταυρῶν τοῦ βασιλέως
τῶν Περσῶν ἐκυρίευσεν ὁ Παρμενίων. Ἐνθ' δὲ ὁ Δαρείος ἔφυγε
πέραν τοῦ Εὐφράτου καὶ ἔλαβε μεταίτας προτάσεις περὶ εἰρήνης,
διὰ τῶν ὁποίων ὑπέσχετο τὴν παραχώρησιν πᾶσων τῶν μέχρι
τοῦ Εὐφράτου χωρῶν, ὃ Ἀλεξάνδρος κατέκτησε τὸ 332 τὴν
Syriae, Κύπρον καὶ Φινικίαν. Μόνη ἡ ἐπὶ νήτου Τύρος ἀνῆλ-
θη νὰ δεχθῇ Μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ ἐκυρίευσθη μόλις μετὰ
ἑπτάμηνον πολιορκίαν ἐξ ἐφόδου δι' ἐπιχώσεως τοῦ μεταξὺ τῆς
στερεᾶς καὶ τῆς νήσου στενοῦ. Εἰς δὲ τὴν Πηλαιοπόλιν ἀνέστη
μόνη ἡ Γάζα ἐπὶ δύο μῆνας· ἐν Αἰγύπτῳ ὁμοῦς ὑπεδέχθησαν τὸν
Ἀλεξάνδρον μετ' ἀγαλλιᾶσεως, ὡς ἐλευθερωτὴν ἀπὸ τοῦ Περσι-
κοῦ ζυγοῦ. Οὗτος δὲ ἔδρυσεν αὐτόθι πρὸς ἐξακμήσειν τῆς κυριαρ-
χίας αὐτοῦ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἰσχυράν καὶ εὐλίμενον Ἑλλη-
νικὴν πόλιν μετὰ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Μακεδονίας λίμνης.

Ἐντεῦθεν μέρος τοῦ στρατοῦ συνώδευσεν αὐτὸν διὰ τῆς Λιβυκῆς ἐρή-
μου εἰς τὴν βρευστάτην ταύτης ἀδασιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ναοῦ τοῦ
Ἀμμωνος Διὸς, τοῦ ὁποίου οἱ ἱερεῖς ἐχαιρέτησαν αὐτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Ἀμ-
μωνος, πθανῶς διὰ τὴν κηρυχθῆν οὐτως εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ἐπισήμως
ὡς λάτριν τῶν θεῶν αὐτῶν.

Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν Ἀσίαν ἐνίκησε τὸν Δαρείον εἰς τὰ πα-
ρὰ τὰ Ἀρβήλα Γαυγάμηλα (1 Ὀκτωβρίου 331), ὅστις ἔφυ-
γεν εἰς τὰς δυσπρόσιτους ΒΑ. χώρας τοῦ βασιλείου του, ἐνθ' ὃ
νικητὴς ὑπέταξε ταχέως τὰς πλουσίας καὶ σημαντικὰς μεσημε-
ρίνας ἐπαρχίας, *Babyloniā, Σοσυανήν καὶ Περσίδα*· εἰτα
ἐπανακάμψας εἰς τὴν Μηδίαν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Δαρείου,

εὔρεν αὐτὸν ἐλσεινῶς φανευθέντα ἐν τῇ Παρθίᾳ ὑπὸ τῶν σατραπῶν τῆς Βακτρίας (Βήσσου) καὶ τῆς Ἀραχωσίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Δαρείου, ἤρθη τὸ τελευταῖον κώλυμα, ὅπερ ἐμπόδιζε ἔτι τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν Περσῶν νὰ ριφθῶσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νικητοῦ, ὅστις μᾶλλον διὰ φρονίμου πολιτείας, ἢ διὰ τῶν λαμπρῶν νικῶν κατώρθωσε τὴν ἰδρυσιν *Περσομακεδονικοῦ βασιλείου* καὶ τὴν συγχώνευσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

Τὴν τεχεῖαν καθυπόταξιν τῶν Α. τοῦ Περσικοῦ βασιλείου κατώρθωσεν ὁ Ἀλέξανδρος ἰδίως διὰ τριῶν μέσων, 1) ἀφ' ἑκατέρου σατραπίας, οἵτινες ἀνεγνωρίζον αὐτὸν ὡς κύριον τῆς Ἀνατολῆς, 2) δεχόμενος τὴν ἐνδομασίαν, τὰ ἴθνη, τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ τὴν αὐλικὴν τάξιν τῶν προτέρων βασιλέων τῆς Περσίας καὶ φανερῶς ἦσαν τὸ δυνατόν ὑλιγώτερον ὡς ξένος κατακτητῆς, 3) ἐμύνησαν εἰς τὸ πρῶτον καὶ καλοὺς καρποὺς ἀποφέρειν σύστημα αὐτοῦ, νὰ κυβερνᾷ ἡμεῖς διὰ τρόπου ἡγεσιμότητος καὶ μᾶλλον τιμῶντος τὰς ἐθνικότητας, παρ' ὅσον ἐπραττοῦντο αὐτοὶ οἱ Πέρσαι.

Ἀπὸ ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, κατεδίωξεν αἰς τὴν Σαγδ. ἀγὴν τὸν φονέα τοῦ Δαρείου Βήσσον, πατέρα τῆς Βακτρίας, ἣτις εἶχε λαβεῖ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀρταξέρξου τοῦ Δ' καὶ συλλαβὴν αὐτὸν διέταξε καὶ τὸν προτῆλωτον κατὰ τὸ Περσικὸν ἔθος εἰς τὸν σταυρόν. Ὅτε δ' ἐφθάσε εἰς τὰ ΒΑ ὄρεα τοῦ Περσικοῦ βασιλείου συνελάβε τὸ σχέδιον νὰ κατὰ τὴν κύριον πᾶσιν τῆς Ἀσίας, τῆς ὁποίας τὰ ὄρη ἐνόμιζε πολὺ μικρότερα. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπεχείρησε τὴν κατὰ τῶν καλουμένων Σχυθῶν ἐκστρατείαν, εἴτα δὲ τὴν κατὰ τῶν Ἰνδῶν, διαβάς ὁμως τὸν Ἰαξάρτην ἐπανεκαμψε, διότι αἱ νομάδες κήρυκοι αὐτῆς, ἀποσπύγοντες πᾶσαν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην καὶ ἀποσυρόμενοι καθίσταναι τὴν χώραν ἀπρόσιτον διὰ τῆς ἐρημώσεως, ὅθεν ἐπανάηκε ταχέως, ἀρκεσθεὶς εἰς μόνην τὴν ἀχώρῳσιν τῶν παρὰ τὸν Ἰαξάρτην ὀρίων.

Ἐν τῇ μεταβύθι τῇς ἐξεδηλώθη δυσἀρέσκεια κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, 1) οἱ ἐξέχοντες Νικεδῶνες, οἵτινες ἠκολούθησαν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν, δὲν ἐνέκρινον τὸν διορισμὸν Περσῶν σατραπῶν, οἱ

δὲ ἤθελον ν' ἀποδίδωσιν εἰς αὐτὸν τὰς ὁποίας ἀπῆλθε θείας τιμὰς ὡς διάδοχος τῶν Περσῶν βασιλέων διὰ ἑξοχοὶ ἄνδρες, οἷον ὁ Παρμενίων, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φιλώτας, ὁ Κλείτος καὶ ὁ Καλλιθένης ἀπέτιψαν διὰ τοῦ αὐτῶν θανάτου τὴν ἐλευθερίαν κατὰ τῆς ἀναξίας τῇ Ἀλεξάνδρῳ ἀπαντήσεως. 2) Ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ Ἀντιπάτρου ἐπεκράτει μεγίστη αὐθαιρέσις. Ἐνασχαλουμένοι δὲ τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν καθυπόταξιν τοῦ ἐν Θράκῃ ἀποστατήσαντος ὑποστρατήγου Μ. Μενέσκου, ὠφελοῦμενος ἐκ τούτου ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄγιος Β', ἀνταγωνιστὴν τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα· μόνον ὅμως οἱ Ἀχαιοὶ καὶ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀρκάδες συνεμάχησαν μετ' αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ὁ Ἀντιπάτρως διὰ μίας μόνον νίκης παρὰ τὴν Μεγαλόπολιν τῆς Ἀρκαδίας κατέβηκε τὴν ἐπανάστασιν (330).

Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς Ἰνδίας (327 καὶ 326). Μετὰ στρατοῦ συγκροτημένου ἐκ τῶν μαχιμωτέρων βαρβάρων (ἐξ 121 000 πεζῶν καὶ 15000 ἵππέων), τοῦ ὁποίου οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Μακεδόνες ἀπετέλουν μόνον τὸν πυρῆνα, ὑπερέβη ὁ Ἀλεξάνδρος τὸ ἄρ τοῦ 327 τὰ ὅρια τῶν Ἰνδιῶν καὶ κατέκτησε τὸ πρῶτον ἔτος μόνον τὴν πρὸς Δ τοῦ Ἰνδοῦ χώραν. Διαβὰς δὲ καὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἤλθεν εἰς τὴν χώραν τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Ταξιλου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν πρωτεύουσαν ἐδέχθη τὴν ὑποταγὴν πολλῶν παρακειμένων ἡγεμόνων. Πολλὰς δυσκολίας παρείχεν ἡ διαβάσις τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπου διὰ τε τὴν πλημμύραν αὐτοῦ καὶ διὰ τὸν ἐπισημότερον Ἰνδὸν βασιλέα Πώρον, ὅστις ἔστατο εἰς τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην αὐτοῦ ἑτοιμος πρὸς πόλεμον. Ἐν μεγάλῃ μάχῃ κατὰ τοῦ Πώρου ἐγένετο κατὰ πρῶτον ἡ δοκιμὴ τῆς Ἑλληνικῆς πολεμικῆς τέχνης κατὰ τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς, καί τοι ἀδυνάτου οὔσης τῆς χρήσεως τοῦ ἵππου τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν 200 ἐλεφάντων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν κύριαν δυνάμιν τοῦ Ἰνδικοῦ στρατοῦ. Δὲν διέφυγεν ὅμως τὴν προαγὴν τοῦ νικητοῦ, ὅτι εἰς τοὺς Ἰνδοὺς ἀπῆτειτο νὰ μεταχειρισθῇ ἡπιώτερον τρόπον, ἢ εἰς τοὺς λοιποὺς ὑποταγέντας λαοὺς, ὡς ἦττον συνειθισμένους νὰ φέρωσι ξένον ζυγὸν καὶ ὡς μᾶλλον ἀπέχοντας τοῦ κέντρου τοῦ βασιλείου· διὸ ἀφῆκε τοὺς ἐγγωρίους βασιλεῖς, εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀρκοῦμενος εἰς μόνην τὴν ὑπ' αὐτῶν ἀναγνώρισιν τῆς κυριαρχίας του.

Κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα τῆς ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Πύρου διαμονῆς τοῦ Ἰδρουσε δύο νέας πόλεις, τὴν Βουκεφάλειαν, εἰς ἣν θέσιν διέβη τὸν Ὑδάσπην, ἔνθα ἀπέθανεν ὁ περὶδύτης ἴππος αὐτοῦ Βουκεφάλας, καὶ τὴν Νίκαιαν ἐπὶ θέσεως λαμπρᾶς νίκης.

Οἱ πέραν τοῦ Ὑδραώτου ἢ Ὑαρώτιδος Ἰνδοὶ ὑπετάγησαν μετὰ πεισματώδεις ἀγῶνας καὶ διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Πύρου, ὅστις διὰ τοῦτο ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ἀπάσης τῆς μεταξὺ Ὑδάσπου καὶ Ὑπά-ιος ἢ Ὑφάσιος πεδινῆς χώρας. Ὅμως ὅσοι μᾶλλον ὁ Ἀλέξανδρος ἐγνώριζε τὴν ἔκτασιν τῶν Ἰνδιῶν, ὅσοι πλέον ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἠλαττοῦτο ἐκ τῶν πεισματωδῶν ἀγῶνων καὶ ὅσοι μᾶλλον ἀνησυχεῖ ἐκ τῶν εἰδήσεων, ὅς ἐλάμβανε περὶ τῆς πολιτείας τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σατραπῶν του, ὅσοι μᾶλλον παρήτει τὴν ἰδέαν τῆς πραγματικῆς καθυποτάξεως τῶν Ἰνδιῶν καὶ περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν ἐξυγίανσιν εὐκλειτέρας ὁδοῦ διὰ μέλλουσιν κατὰ τῶν Ἰνδιῶν ἐκστρατεῖαν. Παρὰ τὸν Ὑφασιν κατεσκευάσε δώδεκα πυργοειδεῖς βερεμῆς καὶ ἀντὶ νὰ διευθύνῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ πρὸς Α, ἐστράτη πρὸς Ν ἀναγκασθεὶς, ὡς λέγεται, ἐκ τῆς δυσαρρεσκείας τῶν στρατιωτῶν του. (1). Ἐπλευσε λοιπὸν μετὰ μέρους τοῦ στρατοῦ του ἐπὶ στόλου (ἐκ 1800 — 2000 πλοίων), ναυπηγηθέντος ἐπὶ τοῦ Ὑδάσπου καὶ ναυαρχουμένου ὑπὸ τοῦ Νεάρχου, τὸν ποταμὸν τοῦτον πρὸς τὰ κάτω, τὸν Ἀκασίνην, εἴτα μετὰ τὴν καθυπόταξιν τῶν ἀνδρείων Μαλλῶν τὸν Ἰνδόν, καὶ μετὰ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ἐκβολῶν τοῦτου τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν. Ὁ μὲν Νεάρχος ὠδήγησε τὸν στόλον διὰ τῆς Ἐρυθραίας θαλάσσης εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ ἀνεκάλυψε τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ στρατοῦ ἐπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Περσίδα.

Σημ. Ὁ ῥίτιρος δέχεται ὡς κύρια αἰτία τῆς ἐπανόδου τὰς ἐξ ἑπταμήρου συνεχοῦς βροχῆς πλημμύρας τῶν ποταμῶν καὶ τὴν πεποθήσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτι ἐκστρατεία εἰς τὰς πλουσίας παρὰ τὸν Γάγγην χώρας τὸ πολὺ ἔθελεν ἐπενέγκει δόξαν καὶ λαίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ διαρκεῖς κατακτήσεις, διότι ἡ ἀμείσως ἦθη πρὸς Α, τοῦ Ἰνδοῦ κατακτηθεῖσα χώρα ἔπρεπε ν' ἀφεθῇ εἰς ἐγχωρίους ἡγεμόνας.

Ἐπένδοτος εἰς τὴν Βαβυλῶνα (325—324). Ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τοῦ μὴ ἐπιδοσθείντος ἐπὶ τοῦ στόλου στρατοῦ ὤδυνεν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἰνδοῦ παρὰ τὴν παραλίαν διὰ τὰ δύναται νὰ ἐφοδιάζῃ τὸν περαπλέοντα στόλον ἐκ τῆς ζῆρας διὰ τροφῶν καὶ πατίμου ὕδατος, εἴτα δὲ διὰ τῆς Γεδρωσίας καὶ Κορμανίης, διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ καὶ τὰς χώρας ταύτας ἀχειρώτους· ἐν δὲ τῇ Βαβυλῶνι ἐτιμώρησεν αὐτὴν ὅσατα τοὺς ὑπερόπτας σατράπας καὶ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη παρῆλθον ἀνευ μεγάλων πολέμων ἐπιχειρήσεων, ἐκτὸς τῆς βραχείας ἐκστρατείας κατὰ τοῦ λεσπικοῦ ὀρεινοῦ λαοῦ τῶν Κοσσοίων τῶν κατοικοῦντων ἐπὶ τῶν χωρίζοντων τὴν Σουσιανὴν ἀπὸ τῆς Μηδίας ὀρέων, κατεγίνετο ὅμως εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμόν τοῦ κράτους καὶ ἰδίως εἰς μεγάλας πολεμικὰς προπαρασκευὰς διὰ μέλλουσαν ἐκστρατείαν, πιθανῶς κατὰ τῶν Ἰνδιῶν.

Ἡ δυσανεξία τοῦ Μακεδόνα κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὴν πρὸς τοῦ βαρβάρου εὐνοίαν αὐτοῦ ἐδηλώθη, ὅτε συνεπλήρου τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ τὴν σωματοφυλακὴν διὰ βαρβαρίων, αὐτὸς δὲ παλαιούς καὶ ἀνικάνους ἤδη πρὸς ὑπηρεσίαν Μακεδόνας ἀπέλειν ἢ ἐπιπονή ὅμως, μεθ' ἧς ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέμεινεν εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ ἐπανήγαγε τὴν ἡσυχίαν.

Ἐνεκὰ ὅμως τῶν ὑπερβολικῶν κόπων καὶ τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀκολασίαν τῶν φίλων του ἀπέθχεν ἐν Βαβυλῶνι τὸ 323 ἔτος τῆς ἡλικίας του (323). Ἰσχυρὸν ἐκτετακτικὸν

Διαμελισμὸς τοῦ βασιλείου τοῦ Μεγάλου

Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ 304.

§. 22. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἤρχισε μικρὸς καὶ ἐπίπονος ἀγὼν κατ' ἀρχὰς μὲν περὶ τῆς διαδοχῆς, εἴτα δὲ περὶ τῆς ἐνδεχόμενης ἢ τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ βασιλείου, τὸ ὅποιον τέλος διτρήθη εἰς τέσσαρα κράτη.

Οἱ ἐπιστημότεροι στρατηγοὶ καὶ φίλοι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνέγνωσαν τὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ γεννηθέντα υἱὸν τοῦ Α-

Ἀλεξάνδρον (1) ὡς βασιλέα· ὁ στρατὸς ὅμως ἐξηνάγκασε καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ βλακῆς ἐτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Ἀριδαίου. Οἱ κατ' ὄνομα μόνον βασιλεῖς οὗτοι ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Περδίκκα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων εἶχε παραδώσει τὸν δικτύλιον αὐτοῦ, ἐνῷ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ λόγῳ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἔλαβον σατραπείας. Ὁ Περδίκκας ὅμως ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ κράτους, ἐλπίζων νὰ παραγκωνίσῃ τοὺς δύο νέους βασιλεῖς καὶ νὰ κατὰλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ τοῦτο ἐγνώσθη ἐκ τοῦ γάμου, ὃν ἐμελέτα νὰ κάμῃ μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Λοιπὸν ἡ ὑπεροπτικὴ συμπεριφορὰ αὐτοῦ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐπήνεγκε συνωμοσίαν πολλῶν σατραπῶν, καθ' ἣν ὁ Περδίκκας ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατιωτῶν εἰς ἐκστρατίαν κατὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Ἀγίου (321). Ὁ ἐπαναστατήσας στρατὸς ἀνέθηκε τὴν χρεοῦσαν διοίκησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις ἔκχευε νέαν διαίρεσιν τῶν σατραπειῶν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν τῆς Βαβυλωνίας. Ἀποθνήσκων δὲ ὁ Ἀντίπατρος (319) δὲν ἀνέθηκε τὴν ἐπιτροπείαν τῶν δύο νέων βασιλέων, εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κάσσανδρον, ἀλλ' εἰς τὸν ὑποστράτηγον αὐτοῦ Πολυσπέρχοντα. Ἐκ τούτου ἠγέρθη πόλεμος περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ κράτους μεταξὺ Πολυσπέρχοντος καὶ Κασσάνδρου, καθ' ὃν ὁ δεύτερος συνεμάχητε μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου, στρατηγοῦ τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Ὁ μὲν Κάσσανδρος ἔμεινε νικητὴς ἐν Εὐρώπῃ, ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐν Ἀσίᾳ.

Ἡ πρῶτος καὶ νίκη τῆς Ὀλυμπιάδος ὑπὲρ τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς· μολυνθεῖσα ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἡλίου ἀντιπάλου Ἀριδαίου, ἐχρησμέωσε μό-

(1)

Φίλιππος

σύζυγοι αὐτοῦ 1) Ὀλυμπιάς

2) Φιλίην

1

1

2

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας,
ἐκ τῆς Ῥωζάνης ἐκ τῆς Βαρσίνης

Κλεοπάτρα Φίλιππος Ἀριδαίος
σύζυγος Ἀλε- σύζυγος αὐτοῦ
ξάνδρου τοῦ βασιλ. Ἰερουδίκην

Ἀλέξανδρος·

Ἡρακλῆς

τῆς Ἡπείρου

γεν. 323, † 311

† 309

τὴν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς νίκης τοῦ Κασσάνδρου καὶ πρὸς θανάτῳ τῆς μητρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀντίγονος εἶχεν ἐκδιώξει ἐκ τῆς Βαβυλωνος τὸν Σέλευκον, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀναγνώρισῃ ὡς ἀντιβασίλεα καὶ ἀνώτατον τῆς Ἀσίας ἄρχοντα, ἐγεννήθη νέα κατ' αὐτοῦ συμμαχία τῶν ἐπάρχων τῆς Ἀσίας, τοῦ Κασσάνδρου δηλ. τῆς Μακεδονίας, Πτολεμαίου τοῦ Λάγου τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Λυσίμαχου τῆς Θράκης καὶ Σελεύκου τοῦ ἐκδιωχθέντος ἐκ τῆς Βαβυλωνος. Τοῦτο ἐπῆγγε δύο πολέμους μεταξὺ τοῦ Ἀντιγόρου καὶ τῶν ἀνωτέρω ἐπάρχων (314—301), τοῦ ὁποῖου ὁ πρῶτος ἐπὶ μακρὸν διεξήγαγε μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ἐπιτυχῶς καὶ ἔλαβον ἐκ τούτου τὸν βασιλικὸν τίτλον. Τὸ παράδειγμα ὅμως τούτων ἠκολούθησεν ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Σέλευκος, ὅστις εἶχεν ἀνακτήσει τὴν Βαβυλωνίαν (312), ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Κασσάνδρος, καὶ οὕτω τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀποῤῥεσε τὴν ἐνότητα αὐτοῦ καὶ κατ' ὄνομα. Ἐπρὸς πᾶσι μὲν ὁ Ἀντίγονος νὰ ἐνώσῃ αὐτὸ καὶ πάλιν, ἀλλ' ἡ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου ἐκστρατεία αὐτοῦ κατέστρεψε τὴν κατὰ ξηρὰν αὐτοῦ δύναμιν, ἐνῶ ἡ μάχη τῆς Ῥόδου πολιορκία τοῦ ἀφῆρσε τὴν ἐλπίδα τῆς ἡγεμονίας τῆς θαλάσσης· συγχρόνως δὲ ἠνώθησαν καὶ οἱ τέσσαρες ἡγεμόνες διὰ τὰς ἐν Εὐρώπῃ νίκας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Δημητρίου. Διὸ κατὰ τὴν παρὰ τὴν Ἰφὸν μάχην (301) ἔπεσεν ὁ Ἀντίγονος, πολεμῶν κατὰ τοῦ Λυσίμαχου καὶ Σελεύκου, οἵτινες νικῆσαντες διένειμαν τὰς χώρας αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐπὶ τῶν ἐραιπίων τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου ἰδρῦθησαν τέσσαρες νέαι μοιραρχίαι, ἡ τῆς Μακεδονίας καὶ ἡ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κασσάνδρον, ἡ τῆς Συρίας ὑπὸ τὸν Σέλευκον, ἡ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἡ τῆς Θράκης (μέχρι τοῦ 284) ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον.

Ἐν Πόντῳ, ὅστις κατὰ τὴν διαίρεσιν τῶν ἐπαρχιῶν εἶχε δοθῇ εἰς τὸν Ἀντίγονον, ἀνιέστη ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς διαίρεσεως ταύτης Μιθριδάτης ὁ Β', διὸ ἀνεγνώρισαν οἱ παρὰ τὴν Ἰφὸν νικηταὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μιθριδάτην τὸν Γ' κύριον τοῦ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἄλντος καίμένου Πόντου. Ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ εἶχον λάβει τὸν βασιλικὸν τίτλον οἱ Πέρσαι.

σατράπαι καὶ εἶχον διατηρήσει τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν κατὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

Γὰ ἐκ τῆς Μακεδονικῆς μοναρχίας γεννηθέντα κράτη.

Μακεδονία καὶ Ἑλλάς (1) 323—146.

§. 23. Ὁ Λαμιακὸς πόλεμος (323—322). Οἱ Ἕλληνες οἵτινες, ζῶντος ἐτι τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶχον ἀποπειραθῆ ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν (§ 21), ἅμα μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, συνεδέθησαν καὶ πάλιν κατὰ προτροπὴν τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ κάμωσι καὶ τελευταίαν ἀπόπειραν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν. Λεωσθένης ὁ στρατηγὸς τοῦ ἐξ Ἀθηναίων, Αἰτωλῶν καὶ μισθοφόρων συμμαχικοῦ στρατοῦ, μεταβάς εἰς τὰς Θερμοπύλας ἐνίκησε τὸν κατ' αὐτοῦ στρατεύσαντα Ἀντίπατρον, ὅστις ἀπεσύρθη εἰς τὴν ὄχυναν Λαμίαν, προσμένων ἐπικουρίαν. Ἡ νίκη αὕτη ἐπροξένησε γενικὸν ἐνθουσιασμὸν ἐν Ἑλλάδι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐκ τούτου οἱ πλείστοι Πελοποννησῖται προσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν· ὁ θάνατος ὅμως τοῦ Λεωσθένους κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας ἦτον βαρεῖα ἀπώλεια εἰς τοὺς συμμάχους, ἐνῷ ὁ Ἀντίπατρος, λαβὼν ἐπικουρίαν ἐξ Ἀσίας κατέστη ἀνώτερος αὐτῶν. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ αἱ πλείσται τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἐζήτουν ἑκάσται συνθήκας ἀνεκτάς, μετ' ὀλίγον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἔμειναν μεμονωμένοι. Ἡ ὁμολογηθεῖσα μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰρήνη ἐγένετο μὲ ἐποχθεῖς ὅρους, νὰ πληρώσωσι δηλ. τὰ ἐξόδα τοῦ πολέμου, νὰ δεχθῶσι Μακεδονικὴν φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν, νὰ παρδῶσωσι τοὺς ῥήτορας Δημοσθένην καὶ Ὑπερίδην καὶ νὰ ἔχωσι τοῦ λοιποῦ τιμοκρατικὸν πολίτευμα κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀν-

(1) Σειρὰ τῶν βασιλείων α) ἐκ διαφόρων οἴκων, 1) Φίλιππος ὁ Ἀριδαῖος καὶ Ἀλέξανδρος, 2) Κάσσανδρος, 3) Φίλιππος, 4) Ἀντίπατρος καὶ Ἀλέξανδρος, 5) Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς, 6) Πύρρος καὶ Λυσίμαχος, 7) Σέλευκος ὁ Νικάτωρ, 8) Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός, 9) Μελέαγρος, 10) Ἀντίπατρος, 11) Σωθῆνης, 6) ἐκ τοῦ οἴκου Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, 1) Ἀντίγονος ὁ Γονατὴς, 2) Δημήτριος ὁ Β', 3) Ἀντίγονος ὁ Ἀῶσις, 4) Φίλιππος ὁ Γ', 5) Περσεύς, 6) Ἀνδρόσκοι.

ἡπάτρου ἐπιβληθέντας ὄρους. Οἱ δύο ῥήτορες, οἵτινες οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκρήξιν τοῦ πολέμου, ἔφυγον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' ὁ μὲν Ὑπερίδης συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη μετὰ πολλῶν ἄλλων μὴ μακεδονιζόντων (ἔξέβαλον ἂν ἐκόπη ἡ γλῶσσα αὐτοῦ), ὁ δὲ Δημοσθένης ἐδηλητηριάσθη ἐπὶ τῆς νήσου Κалаυρίκας ἐν τῷ τοῦ Ποσειδῶνος ναυῷ.

Οἱ βασιλεῖς τοῦ νέου Μακεδονικοῦ βασιλείου ἐνόουν καλῶς, ὅτι δευτέρᾳ κατάκτησις τῆς Ἀσίας δὲν ἦτον δυνατή· διὸ περιώρισαν τὰς προσπάθειάς αὐτῶν μόνον νὰ καταστήσωσι Μακεδονικὴν ἐπαρχίαν τὴν Ἑλλάδα, ἥτις δὲν ἦτον συνδεδεμένη στενῶς μετὰ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' εἴτε ἐκ ἀνταγῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων, εἴτε ἐκ τῶν πρὸς τοὺς πρὸς Β. βαρβάρους ἀγῶνων καὶ μάλιστα τῶν πρὸς τοὺς Γαλάτας, εἴτε τέλος ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ῥωμαίων ἐμποδίζοντο ἀπὸ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ τῶν τούτου, εἰ καὶ πολλάκις ἐβόλυσαν περὶ τὸ τέλος· συγχρόνως δ' ἐγένετο πρόσκομμα εἰς τὴν ἐντελῆ καθυπόταξιν τῆς Ἑλλάδος· ἡ ἀμοιβαία ζήλοτυπία τῶν βασιλέων τῶν τριῶν ἰσχυροτέρων κρατῶν, εἰς ἃ διηρέθη τὸ βασίλειον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ ἰδρυσις τοῦ Αἰτωλικοῦ κοινοῦ καὶ ἡ ἀνακτίσις τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας (280).

Μόνη ἡ Θεσσαλία ἦτον καὶ ἔμενε Μακεδονικὴ ἐπαρχία, ἐνῷ αἱ πλεῖσταί τῶν λοιπῶν πολιτειῶν ἐγένοντο σύμμαχοι τῆς Μακεδονίας, ἔχουσαι διάφορον σχέσιν πρὸς τὸν βασιλεῖα ταύτης ὡς τὸν ἀρχηγόν τῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων συμμαχίας. Ἐν δὲ τῇ ἡπειρῷ εἶχε συσταθῆ ἀνιέρρητος πολιτεία, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Πύρρος ἐξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ μέχρι τῶν ὀρίων τῶν Ταυραντίων καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκαρνανίας· ἤρξε δὲ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ αὐτῆς τῆς Μακεδονίας (287).

Ἡ τῶν Γαλατῶν εἰσβολὴ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα (280—279) Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου Κελτικοὶ λαοὶ εἶχον εἰσχωρήσει πρὸς Α. εἰς τὰς Ἰλλυρικὰς χώρας, ὅτε ὅμως οἱ Βοιοὶ καὶ οἱ Σεννονες τῆς Ἰταλίας κατεβλήθησαν (284) ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, πολυάριθμα φαίνεται, Γαλατικὰ στίφη ἐστράφησαν πρὸς Α. Τὸ ἔτος 280 Γαλατικὸν στίφος ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐνίκησε τὸν ἄφροντιν καὶ ὑπεροπτικὸν βασιλέα

Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνό, ὅστις ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Στίφας ὁμῶς τοῦτο ἐδιώχθη ἐκ τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ τρίτου διαδόχου τοῦ Κεραυοῦ, τοῦ Σωσθένους. Ἐτερον πάλιν στίφος ἐκ πλεόντων 200000 ἀνδρῶν ἐκ τῆς πλουτίας ὁρμώμενον λείπει· ἦν τὸ πρῶτον εἶχε λάβει ἐκ τῆς Μακεδονίας, ἐκίνησε τὸ ἐπόμενον ἔτος κατ' αὐτῆς ὑπὸ τὸν Βρέννον. Ἡττηθέντος τοῦ Σωσθένους, διέφυγε μὲν τὴν σύγκρουσιν ὁ Βρέννος μετὰ τοῦ ὑπὸ Μακεδόνων καὶ Σύρων ἐνισχυθέντος στρατοῦ τῶν Ἑλλήνων παρὰ τὰς Θερμοπύλας, διαβὰς τὴν ὁδὸν τοῦ Ἐφιάλτου καὶ ἔφθασε μέχρι τῶν Δελφῶν, αὐτόθι ὁμῶς ὑπὸ σεισμοῦ, ψύχους καὶ πείνης ἠνυχάσθη νὰ ἐπινυκιάσῃ καὶ βαρέως πληγωθεὶς κατὰ τὴν υποχώρησιν ἤτοχειρίσθη. Οἱ καταλειφθέντες Γαλάται (περὶ τὰς 10000) ἀπεσφρήσθησαν πρὸς Β εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ Θράκην, τινὲς δ' αὐτῶν μεταβάντες εἰς τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν κατετάχθησαν εἰς μισθοφόρον ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Νικομήδους.

Ἡ ἰδρύσις τοῦ Αἰτωλικοῦ κοινοῦ καὶ ἡ ἀναγέννησις τῆς Ἀχαικῆς συμμαχίας (280) προέβητο τὴν ἀνθρώπιν καὶ τὴν ῥῆσιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ Αἰτωλικὸν κοινόν. Ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ἡδὴ χρόνων οἱ κάτοικοι τῶν μεσημερινῶν τόπων τῆς ὑστερον κληθείσης Αἰτωλίας συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους διὰ τινος ὁμοσπονδίας, ἐπὶ δὲ τοῦ Θουκυδίδου αἱ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἀχελώου καὶ Εὐήνου διάφοροι φυλαὶ φαίνονται ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, εἰ καὶ ἐκαλοῦντο διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος Αἰτωλοὶ, καὶ μόνον ἐνήργουν ἀπὸ κοινοῦ, ἀμυνόμεναι κατὰ κοινοῦ ἐχθροῦ. Οἱ Αἰτωλοὶ οἵτινες εἶχον μείνει ξένοι τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐβλαποῦντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἐχθροὶ, ἀνεφάνησαν κατὰ πρῶτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἱκανῶς ζωηροί. Ἡ συμμετοχὴ τούτων εἰς τὸν Λαμιακὸν πόλεμον συνέδεσεν ἔτι μᾶλλον τὰς ληττρικὰς αὐτῶν φυλάς, αἵτινες ἔκτοτε ἐπὶ μᾶλλον μορφωθείσαι ἀπετέλεσαν τὸ κοινόν τῶν Αἰτωλῶν, τοῦ ὁποῦ οἱ ἀντιπρόσωποι, σχηματίζοντες τὸ Παραιώλιον, συνήρχοντο κατ' ἔτος συνήθως ἐν

ἑρμους. Τὸ πολίτευμα τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης ἦτον κατὰ θεωρίαν δημοκρατικόν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ συνέδρια ταύτης δὲν παρευρίσκοντο πάντες, διότι πολλοὶ αὐτῶν ἦσαν πτωχοὶ καὶ κατώκουν μακρὰν, πρὸς δὲ καὶ αἱ ὁδοὶ ἦσαν αὐτῶν μᾶλλον δύσβατοι, ἢ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰς συνελεύσεις συνήρχοντο μόνοι οἱ πλουσιώτατοι καὶ οἱ τὰ μάλιστα ισχυροί. Πρὶν ἢ εἰσέλθωσιν αἱ ὑποθέσεις εἰς τὸ συνέδριον ἐξητάζοντο ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκλεγομένης ὑπὸ τοῦ πλήθους· οἱ συστηνόντες ταύτην ἐκκλοῦντο ἀπόκληται. Τινὲς ὅμως πιστεύουσιν, ὅτι οἱ ἀπόκληται αὐτοὶ ἀπετέλουν διαρκῆ βουλὴν ἐκλεγομένην ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου. Ἡ γενικὴ σύνοδος συνήρχετο συνήθως τὸ φθινόπωρον καὶ ὁ ἀνώτατος ἄρχων αὐτῶν, ἐκλεγόμενος κατ' ἔτος καὶ καλούμενος στρατηγός, συνεκάλει τὸ συνέδριον, προήδρευεν αὐτοῦ, εἰσήγε τὰς συζητητέας ὑποθέσεις, συνέλεγε τοὺς στρατευσίμους καὶ ἐλάμβανε μέρος τῶν ἐν παραλήμνιαι, ἀλλὰ δὲν εἶχε ψῆφον εἰς τὰς περὶ πολέμου ἢ εἰρήνης ἀποφάσεις. Ἡ πολιτικὴ ὑπαρξίς τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης κατελύθη τὸ 189 π. χ. διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνθήκης καὶ τῆς προδοσίας τῶν Ῥωμαϊζόντων ἐκ τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες ἐγένοντο αἵτιοι (167) τοῦ θανάτου 560 ἐκ τῶν ἀρίστων πολιτῶν καὶ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς εἰς Ῥώμην ἀπαγωγῆς τῶν ἐπιζησάντων.

Ἡ Ἀχαϊκὴ συμμαχία. Ἡ προαρχαῖος παραλία τῆς Πελοποννήσου Ἀχαΐα, διωχθέντων ἀπ' αὐτῆς τῶν Ἰωνίων, περιεῖχε ὡςδεκα συμμάχους ἀλλήλους πόλεις, διοικουρένας ἀπὸ τῆς καθύδρου τῶν Ἰπρικλειδῶν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Τισαμενοῦ. Μεχρὶ τοῦ καταλυθείσης τῆς βασιλείας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάρου, μετέστησαν αὐταὶ τὴν πολιτείαν εἰς δημοκρατίαν. Τότε τῆς συνόδου τῶν τὴν συμμαχίαν πύκνην ἀποτελοῦσων πόλεων ἦτον ἡ Ἑλλάς καὶ ταύτης καταλυθείσης ὑπὸ τῶν κορυφαίων τῆς θαλάσσης, ἐξαρθέντων (373 π. χ.) ἐκ σεισμοῦ, τὸ Ἄργιον· ὁ δὲ συνδεῶν αὐτὰς δεσμός, ἦν μᾶλλον θρησκευτικὸς ἢ πολιτικὸς. Ἡ συμμαχία αὕτη μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καταλύσεως, αὐτῆς ὀλίγον ἰσχύος πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ οἱ

Ἀχαιοὶ διστέλουν ἀφεισηκότες τῶν διηνεκῶν κινήσεων καὶ
ταραχῶν τῶν ἄλλων τῆς Ἑλλάδος μερῶν.

Ὅτε ὁ Ἀντίγονος ἀπεπειράθη τὸ 281 ἀνεπιτυχῶς νὰ στε-
ρήσῃ τοῦ Μακεδονικοῦ θρόνου Πτολεμαῖον τὸν Κερκυρὸν, οἱ
Ἀχαιοὶ ὠφελήθεντες ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης ἀπέπεισαν
τὸν Μακεδονικὸν ζυγὸν καὶ ἀνενέωσαν τὴν παλαιὰν αὐτῶν
συνμαχίαν, ἧς πρῶτος καὶ κύριος σκοπὸς δὲν ἦτον πλέον κοι-
νὴ τις λατρεία, ἀλλ' ἡ ἀνδρό-σις τῆς μετὰ τῶν Πελοποννη-
σίων ὁμοειδούς καὶ ὁ μετὰ ζήλου ἀγὼν νὰ ἀπελευθερωθῶσι καὶ
ἄλλαι πόλεις τῶν τυράννων καὶ θυραίων αὐτῶν. Κατ' ἀρχὰς
μὲν ἀπέτελεσαν τὸν πυρῆνα τῆς νέας συνμαχίας αἱ τέσσαρες
πόλεις τῆς δυτικῆς χώρας, ἡ Λύμη, οἱ Πάτραι, ἡ Τρίταια καὶ
αἱ Φαραί, μετὰ ταῦτα ὁμοῦ, προσελθουσῶν διὰ τῶν προπρῶ-
τοιῶν τοῦ Ἀράτου, τῆς Σικυῶνος, τῆς Κορίνθου καὶ τῶν ἐπι-
σημοτέρων πόλεων τῆς Πελοποννήσου ἐκτὸς τῆς Σπάρτης, τῆς
Ἡλίδος, τῆς Τεγέας, τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῆς Μαντινείας,
προσέει δὲ τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Μεγάρων, τῆς Αἰγίνης καὶ τῆς
Σαλαμῖνος, ἡ συνμαχία κατέστη ισχυροτάτη καὶ ἡ Ἑλλὰς
ἐφαίνετο ἀναγεννωμένη. Τῆς συνμαχίας ταύτης, ἧς συνίστα-
το ἐκ πόλεων, ἐνθ' ὃ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν ἐξ ἐθνῶν ἢ φυλῶν,
οἱ πολῖται συναγόμενοι ἐν τῷ παρατῷ Αἰγίῳ Ὀμαρίῳ ἄλσει τοῦ
Ὀμαγυρίου Διὸς δις τοῦ ἔτους, ἕκτος καὶ φθινοπώρου, διηυθέτου
τὰς τῆς πολιτείας κοινὰς ὑποθέσεις. Πᾶς πολῖτης πλοῦσιος ἢ
πένης ὑπὲρ τὰ τριάκοντα γεγονώς ἔτη θέλων ἐλάμβανε μέρος
εἰς τὴν σύνοδον, ἀγόρευε καὶ πρυτάνειαν τὴν γνῶμην αὐτοῦ κα-
λούμενος ὑπὸ δημοσίου κήρυκος· διὰ αἱ σύνοδοι ἦσαν πολλά-
κις θυροβώδεις καὶ δυσκόλως τὸ πλῆθος τῶν ἐργα-τηρικῶν
καὶ θανάτων διέκους πᾶν ἀγορευόντων σοφῶν καὶ πείραν
κεκτημένων. Αἱ παρουσιασθησόμενοι εἰς τὴν σύνοδον ὑπὸ θέσει
προπαρεσκευάζοντο ὑπὸ διαρκούς βουλῆς, ὡς φαίνεται. Οἱ
κύριοι τῆς συνμαχίας ἄρχοντες ἦσαν πάλαι μὲν δύο στρατηγοί,
ἀπὸ δὲ τοῦ 265 εἰς μόνον, ὅστις διώκει τὸν ὑπὸ τῆς συνμα-
χίας χορηγούμενον στρατὸν καὶ διεύθυνε τὰ τοῦ πολέμου· προ-
σέει δὲ ὑπῆρχον εἰς Γραμματεῖς καὶ δέκα ἕτεροι, δημιουργοὶ
καλούμενοι. Οὗτοι πάντες προήδρευον τῆς γενικῆς συνόδου, ἐν

ἢ ἀπετέλουν πιθανῶς τὴν ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μνημονευομένην Γερουσίαν.

Ἄλλ' αἱ πρόοδοι τῶν Ἀχαιῶν ταχέως ἐκίνησαν τὴν ζήλο-
τυπίαν τῶν Αἰτωλῶν, οἵτινες ἐσκόπουν τὴν ἑνωσιν πάσης τῆς
Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἡγεμονίαν. Ὅτε λοιπὸν οἱ Ἀχαιοὶ
ἐξέτειναν τὸν δεσμόν αὐτῶν κατὰ τὴν ἀρχῇθεν ἑνωσίαν αὐτοῦ
ἐπὶ τῶν πολιτειῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐγεννήθη μεταξὺ τῶν
δύο ὁμοσπονδιῶν ἀγὼν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος, ὃν οἱ
Ἀχαιοὶ ἤγον κατ' ἀρχάς ἀτυχῶς καὶ ὥς ἐκ τούτου ἐναντίον
τοῦ σκοποῦ τοῦ δεσμοῦ αὐτῶν ἐπακαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ
βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Κατὰ τὸν καλούμενον πόλεμον τοῦ Κλεομένηους (228—
222) ἠνώθησαν οἱ Αἰτωλοὶ μετὰ τῆς τὴν νέαν συμμαχίαν ζή-
λοτυπούσης Σπάρτης, συνομολογήσαντες πιθανῶς πρότερον τὴν
πρὸς ἀλλήλους διανομήν τῆς Ἀχαιῆς συμμαχίας.

Οἱ Ἀχαιοὶ ὑπέστησαν ἐπανεληγμένους ἥττας καὶ ἐσκόπουν
ἤδη νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης, ὅμως
τοῦ φιλοδόξου αὐτῶν στρατηγοῦ Ἀράτου ἐπακαλεσθέντος τὴν
βοήθειαν τῶν Μακεδόνων διὰ νὰ μὴ ἀπωλέσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ
ἐπιρροήν, ἐνίκησαν διὰ τῆς μεγαλειτέρας δυνάμεως καὶ τῆς
ἀνωτέρας στρατιωτικῆς τέχνης τὸν βασιλεῆ τῆς Σπάρτης Κλεο-
μένην, ὅστις ἐφύλαττε τὸ μεταξὺ Ἀρκαδίας καὶ Λακωνικῆς
στενὸν τῆς Σελλασίας (222). Μετὰ 12 ἔτη ἐκυριεύθη ἡ Σπάρτη
ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀράτου φιλοποίμενος, ὅτε καὶ ἀπετέ-
λεσε μέρος τῆς συμπολιτείας, ἅλλα καὶ ὁ φιλοποίμην αἰχ-
μαλωτισθεὶς κατὰ τινα πρὸς τοὺς Μεσσηνίους πόλεμον ἠναγκά-
σθη νὰ πηρὶ τὸ κώνειον ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Μεσσήνης 78 ἡμέρας
τὴν ἡλικίαν. Ἀποθανόντος δὲ καὶ τούτου α τοῦ τελευταίου
Ἑλλήνος ἢ ἐκλείπει πλέον καὶ ἡ ὑπόφανσις τῆς Ἀχαιῆς συμ-
πολιτείας, διότι ἡ μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς συμπολιτείας διπ-
νεκῆς διχόνοια, ἡ ἐχθρα τῆς Σπάρτης, ἡ ραδιουργία τῶν Ῥω-
μαίων καὶ ἡ αὐτοκτεία καὶ ἡ μορία στρατηγῶν μεταγενεστέρων
ἐπ' ἡνέγκον οὐ μόνον τὴν κατάλυσιν τῆς συμμαχίας, ἀλλὰ καὶ
τὴν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀπάσας.

Οἱ ἐν Σπάρτῃ δύο μεγαλόψυχοι βασιλεῖς Ἄγις ὁ Γ' καὶ Κλεομένης

(212—220) ἐπροσπάθουν νὰ ἐπαναγάγῃσι τὴν παλαιὰν δύναμιν καὶ πολεμικὴν ἀρετὴν αὐτῆς, καταλύοντες τὸ ἄξιωμα τῶν ἐφόρων, ἀκυροῦντες τὰ χρεώγρφα, διανέμοντες ἐκ νέου τὰς γαίας καὶ ἐπαναφέροντας τὴν ἰσχὴν τῶν θεσμῶν τοῦ Λυκούργου καὶ τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ ζῆν. Ἄλλ' ὁ μὲν Ἄγρις ἐφρονέθη σκληρῶς ὑπὸ τῶν ἐλθόντων αὐτοῦ τὸ 237, ὁ δὲ Κλεομένης ἐκτελέσας τὸ σχέδιόν του καὶ θελήσας ν' ἀναγκάσῃ καὶ τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης ἡττηθεὶς κατὰ τὴν μάχην τῆς Σελλασίας ὑπὸ τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας, βοηθουμένης ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα κατ' ἀρχὰς μὲν εὖρε φιλόφρονα ὑποδοχὴν, εἰς τὸ ὅμως καθιερχομένη μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ (290). Ἡ Σπάρτη, ἀποθανόντος τοῦ Κλεομένου, ἐκυριεύθη μετὰ 12 ἔτη (208) ὑπὸ τοῦ Φιλοποίμενος στρατηγοῦ τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας μετὰ τὴν θάνατον τοῦ Ἀράτου, ὅτε καὶ ἀπέτελεσε μέρος τῆς συμπολιτείας, καταργήσασα ἐντελῶς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου. Μετὰ δ' ταῦτα, διασκευμένη ὑπὸ ἀγρίων στρατιωτικῶν ἀρχαγῶν, οἵτινες καταδύοντο τοὺς εὐπολητοτέρους καὶ εὐποριωτέρους πολίτας, κατέστη φονεὺς ἀλλοτρίων.

Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοῦς Πτολεμαίους (323—30 π. χ.

§. 24. Α.) *Ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου* ὑπὸ τοῦς τρεῖς πρώτους Πτολεμαίους τὸν Σωτήρα (1), τὸν Φιλάδελφον (2) καὶ τὸν Εὐεργέτην (3) 323—221. Οἱ Πτολεμαῖοι ἔλαβον τὸ μικρότερον μὲν τῶν τριῶν μεγαλειτέρων βασιλείων, εἰς ἃ διεδόθη ἡ μοναρχία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐκολώτερον ὑπερσχιζόμενον εἶχον δὲ τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ ἔχουσιν ἀνάγκην σατραπῶν καὶ νὰ ἀρχοῦσι λαοῦ ἀπολέμου, ἀπὸ πολλοῦ συνεισισμένου εἰς ζήνην κυριαρχίαν, καταπατοῦσαν

(1), (2), (3). Αἱ προσωπικαὶ αὗται ἐδόθησαν τῷ μὲν πρώτῳ τῶν Πτολεμαίων ὑπὸ τῶν Ροδίων διὰ τὴν ὁποίαν ἔδωκεν αὐτοῖς βοήθειαν ἐκπὸς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τῇ δὲ δευτέρῃ διὰ τὴν μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀδελφῆς Ἀρσινόης σύζευξιν αὐτοῦ, τῇ δὲ τρίτῃ ὑπὸ τῶν ἱερῶν τῆς Αἰγύπτου διὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπαναγωγὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν ἐσόντων.

πολλάκις καὶ τὰ ἱερώτατα συμφέροντα αὐτοῦ. Ἐπεται δ' ἐκ τούτου ὅτι εὐκολώτερον ἤνείχετο ξένον ἡγεμόνα ὑπὸ ξένων περιστοιχοῦμενον (Ἑλλήνων καὶ Μακεδόνων), κατεχόντων τὰ σημαντικώτατα ἀξιώματα καὶ ἀποτελούντων τὸν στρατόν. Πρὸς τοῦτοις ἡ δυναστεία τῆς Αἰγύπτου ἐνέμεινε καὶ εἰς τὸ σύστημα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, νὰ φέρεται δηλ. ἡπίως πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους, σεβομένη τὴν θρησκείαν, τὸ πολίτευμα καὶ τὰ ἔθνη, διότι ἐτήρει τοὺς ἀρχαίους θεοὺς καὶ τὴν λατρείαν αὐτῶν, τὴν εἰς τάξεις τῶν κατοίκων καὶ τὴν εἰς νομοὺς διαίρεσιν τῆς χώρας.

Πολλὰ περιστατικὰ συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ καταστῇ ἡ Αἴγυπτος ἰσχυρὸν καὶ ἀκμαῖον βασίλειον, 1) ἡ ὥσπερ μεμονωμένη καὶ πολιτικῶς καὶ κρατικῶς καὶ ἐμπορικῶς ἐπίκαιρος θέσις αὐτῆς, 2) τὸ σχεδὸν ἀνεπηρέαστον αὐτῆς ἐκ τῶν καταστροφικῶν πολέμων τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, 3) ἡ τάξις τῆς διαδοχῆς καὶ ἡ μακρὰ κυβέρνησις τῶν τριῶν πρώτων βασιλέων, ἀντίθετος πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ἥτις εἰς διάστημα 100 ἐτῶν ἔλλαξε 15 βασιλεῖς, καὶ 4) ἡ ἀνύψωσις τοῦ βασιλείου καὶ ἰδίως τῆς Ἑλληνικῆς πρωτεύουστος Ἀλεξανδρείας εἰς κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου καὶ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Πτολεμαῖος Α' ὁ Σωτήρ (323—284) κατενόησεν, ὅτι ἡ Αἴγυπτος πρὸς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον αὐτῆς εἶχε χρεῖαν ξένης τινὸς κτήσεως, ἥτις νὰ τῇ παρέχῃ τὴν πρὸς ναυπηγίαν ἐλλείπουσαν ἐν Αἰγύπτῳ ξυλείαν. Ἐκ τούτου διὰ πολλῶν προσπάθειων κατάρθωσε νὰ ὑπαγάγῃ εἰς τὴν κυριαρχίαν του τὴν Κύπρον, πρὸς δὲ τούτοις τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν καλὴν Συρίαν, αἵτινες ἔρριπιν ἐπαρχίαι τῆς Αἰγύπτου μέχρι Πτολεμαίου τοῦ Α'. Ὁ Σωτήρ ἐξηκολούθησε τὴν κτίσιν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἤνωσε ταύτην διὰ προχώματος μετὰ τῆς νήσου Φάρου καὶ ἔθηκε καὶ τὰ θεμέλια τοῦ Μουσείου (ἰδὲ κατωτέρω).

Πτολεμαῖος Β' ὁ Φιλάδελφος (284—246). Διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὸ μεταξὺ τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Μεσσηνίου ἐμπόριον ἐξηκολούθησε τὴν κατασκευὴν τῆς διώρυκος, ἣν εἶχεν ἀρχίσει ὁ Νεκῶ καὶ ἐξακολούθησε Δαρεῖος ὁ Ὑστάτου πρὸς ἔννοιαν

τοῦ Ἀραβίου κόλπου μετὰ τοῦ Νείλου καί, καθὼς λέγουσι τινες, ἀπεπεράτωσεν αὐτήν. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἦτον συγχρόνως καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς μεγίστης ἀκμῆς τῆς Ἀλεξανδρινῆς πολυμαθείας (ιδεὲ κατωτέρω).

Φαίνεται ὅτι μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὀλίγη χρῆσις τῆς διώρυχος, διότι τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ἀραβίου κόλπου εἶνε σκοπελωδές. Ὅθεν οἱ θαλάσσιοι ἐπρότιμον νὰ περιορίζωσι τὸν πλοῦν τῶν μέγχι τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ κατασκευασθέντων λιμένων τῆς Βερνίκης καὶ τοῦ Μοῦσῶν. ἐκείθεν δὲ μετεκομίζοντο τὰ ἐμπορεύματα διὰ καμήλων εἰς τὴν Κοπτὴν, ὅθεν διὰ διώρυχος μετεφέροντο εἰς τὸν Νεῖλον.

Ἐπὶ *Πτολεμαίου Γ'* τοῦ Εὐεργέτου (246—221), τοῦ ὁποῦ αἱ κτήσεις ἐχώρουν πρὸς Β. μὲν μέγχι τῆς Θράκης, πρὸς Α. δὲ προσκαίρως μέγχι τῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου, μέγχι τοῦ ὑψηλέδου δηλ. τοῦ Ἰρὰν καὶ πρὸς Ν. μέγχι τῆς Αἰθιοπίας, ἡ ἐξωτερικὴ δύναμις τῆς Αἰγύπτου ἐφθασεν εἰς τὸν κολοφῶνα αὐτῆς.

Οὗτος κατέχευε, 1) ἐν Ἀφρικῇ ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου τὴν Κυρηναίαν καὶ μέρος τῆς Αἰθιοπίας, 2) ἐν Ἀσίᾳ τὸ πλεῖστον τῆς Συριακῆς παραλίας, τοὺς σημαντικωτέρους λιμένας τῶν Ν καὶ Δ παραλίων τῆς Ἑλλάσσης Ἀσίας μέγχι τοῦ Ἰλλησπόντου καὶ τὴν νῆσον Κύπρον καὶ 3) ἐν Εὐρώπῃ πόλεις τινὰς τῆς Θράκης καὶ τὰς Κυκλάδας.

Β.) *Παρακμὴ τοῦ βασιλείου* (221—80). Μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ ἀκολάστου καὶ ἀπανθρώπου *Πτολεμαίου Δ* τοῦ *Φιλοπάτορος* (κατ' εὐφημισμὸν) ἀρχίζει ἡ ταχεία παρακμὴ τοῦ βασιλείου· διότι οἱ βασιλεῖς ἄφινον τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐνοουμένων καὶ αὐτοὶ παρεδίδοντο εἰς ἀπολαύσεις πνευματικὰς ἢ ὀλικὰς. Οὕτως αἱ ἐξωτερικαὶ κτήσεις ἀπωλέσθησαν, κυριευθεῖσαι ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Συρίας, ὅστις ἐπεχείρησε τὴν ἀνόρθωσιν τῆς δυνάμεως τῶν προγόνων αὐτοῦ (S. 25). Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ ἀνηλικίου *Πτολεμαίου Ε'* τοῦ *Ἐπιφανοῦς* αἱ περὶ τοῦ θρόνου ἐπιδες καὶ ἡ κατάντησις τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ Δ' ἐπὶνεγκον τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ῥωμαίων. Καὶ ὅμως ἐκ πάντων τῶν βασιλείων τῶν προελθόντων ἐκ τῆς

Μακεδονικῆς μοναρχίας ἡ Αἴγυπτος τελευταία κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (30 π. χ.).

Ἡ Ἀλεξανδρινὴ παιδεία. Ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἡ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ μουσείου ἐν Ἀλεξανδρίᾳ (πρὸς ὑποδοχὴν πεπαιδευμένων καὶ πρὸς ἐναποταμίευσιν θησαυρῶν τῆς παιδείας) ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος ἡ νέα πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου κατέλαβε τὴν θέσιν τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἑδρα τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, τὰ ὅποια ὁμοῦς συγχρόνως μετοικήσαντα ἀπὸ ἐτέρου εἰς ἕτερον κλίμα μετέβαλον καὶ σκοπὸν καὶ χαρακτῆρα. Αἱ εἰκαστικαὶ τέχναι, καθὼς καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ ῥητορικὴ φαίνονται παρακμαζούσαι, ἐνῶ αἱ ἐπιστήμαι (τὰ Μαθηματικὰ ὑπὸ τοῦ Εὐκλείδου, ἡ Χρονολογία καὶ Γεωγραφία ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους) ἔλαβον συστηματικωτέραν ἀνάπτυξιν καὶ ἠρευνήθησαν ἐμβριθέστερον. Αἱ προσπάθειαι τῶν σοφῶν τῆς Ἀλεξονδρείας φαίνονται ἰδίως τείνουσαι εἰς τὴν συλλογὴν καὶ κριτικὴν ἔρευναν τῶν φιλολογικῶν θησαυρῶν τῶν παρελθόντων κλασικῶν χρόνων τῶν Ἑλλήνων, ὡς καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τῶν Ἰουδαίων, Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν.

Ἡ γραμματικὴ συνδεομένη μετὰ τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἤγουν ἡ ἐν γένει φιλολογία, κατὰ τοὺτους τοὺς χρόνους ἀνυψώθη εἰς ἰδιαίτεραν ἐπιστήμην. Οἱ γραμματικοὶ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξέλεξαν τὰ μᾶλλον ἐξαιρέτα συγγράμματα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τὰ ἀνέγραψαν εἰς κανόνα, πρὸς δὲ τούτοις διώρθωσαν τὸ κείμενον αὐτῶν καὶ τὸ ἠρμήνευσαν ὑπὸ γραμματικὴν, ἱστορικὴν καὶ αἰσθηματικὴν ἐποψίν. Ἐπιστημότεροι τούτων ἦσαν ὁ ἐξ Ἐφέσου Ζηνόδοτος (περὶ τὸ 280) καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος (περὶ τὸ 240), ὅστις ἔκαμε τὸν πρῶτον κανόνα τῶν δοκίμων συγγραφέων. Τούτου ὁ μαθητὴς Ἀρίσταρχος (περὶ τὸ 180) ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἐξοχώτατος κριτικὸς τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔλαβον τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα τὴν σημερινὴν μορφήν αὐτῶν, διαιρεθέντα, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ εἰς 24 ἑρμηνείας.

Τὸ Συριακὸν βασιλ. ὑπὸ τοῦς Σελευκίδας (1) 312—64.

§. 25. Ὁ Σέλευκος διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον πιστὴν ἀφοσίωσιν εἶχε λάβει παρ' αὐτοῦ τὴν μεγάλην τῆς Βαβυλωνίας σατραπείαν (321), ἀφῆκεν ὅμως ταύτην τὸ 316, ὅτε ὁ Ἀντίγονος νικήσας τὸν Εὐμένην ἦλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ λόγον τῆς διοικήσεώς του. Ἐντεῦθεν φυγὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, παρέστησεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ Ἀντίγονος ζητεῖ ν' ἀπομακρύνῃ τῶν σατραπειῶν πάντα ἐπίσημον ἄνδρα, ἰδίως δὲ τοὺς συμπολεμιστὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ νὰ θέσῃ ἀντ' αὐτῶν ἴδια ὄργανα. Ἀφοῦ λοιπὸν δι' Αἴγυπτιακῆς βοήθειας ἐνίκησε τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριον παρὰ τὴν Γάζαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα τὸ 312. Ἀπὸ τούτου ἤρχισεν ἡ Ἀρχὴ τῶν Σελευκιδῶν καὶ ἡ ἐντεῦθεν καλουμένη ἐποχὴ.

Σέλευκος ὁ Α' (312—280) ὑπέταξε μὲν τὴν ἄνω Ἀσίαν μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Ἰαζάρτου, ὅμως ἡ εἰς Ἰνδιὰν περαιτέρω πρόοδος αὐτοῦ φαίνεται ὅτι δὲν ἐπέτυχε, διότι ἀπεχώρησεν εἰς τὸν Ἰνδὸν βασιλεῖα Κανδραγούπταν τὰ ἀνατολικά τῆς Γεδρωσίας, καὶ Ἀραχωσίας καὶ τὰς παρὰ τὸν Περσὸπάμισον χώρας. Διὰ τῆς παρὰ τὴν Ἰφὸν νίκης (S. 22.) ἀπέκτισε τὴν ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Φρυγίας χώραν καὶ διὰ πολέμου κατὰ τοῦ Λυσιμάχου, καθ' ὃν οὗτος ἐφονεύθη (281), καὶ τὰ δυτικὰ πρὸς Ἑλλάσπονδον, Ἀσίαν. Ὅτε ὅμως μετέβη καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ἵνα ἀνδρῶσῃ τὴν ἐνότητά τοῦ βασιλείου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ὡς τελευταῖος συστρατιώτης αὐτοῦ καὶ ἐπομένως λάβῃ καὶ τὸ στέμμα τῆς Μακεδονίας, ἐδολοφονήθη ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Κεραινοῦ (280).

Τὸ Συριακὸν βασίλειον κατὰ τὴν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ περιελάμβανε πάσαις σχεδὸν τὰς ἐν Ἀσίᾳ χώρας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐκτὸς τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς τὴν Ἰνδιὰν καὶ

(1) Σειρὰ τῶν βασιλέων, Σέλευκος Νικάτωρ, Ἀντίοχος Α' ὁ Σωτήρ, Ἀντίοχος Β' ὁ Θεός, Σέλευκος Β' ὁ Καλλίνικος, Σέλευκος Γ' ὁ Κεραινοῦς, Ἀντίοχος Γ' ὁ Μέγας, Σέλευκος Φιλοπάτωρ, Ἀντίοχος Δ' ὁ Ἐπιφανής, Ἀντίοχος Ε' ὁ Εὐπάτωρ, Δημήτριος ὁ Α' κτλ.

τινων κατασταθεισῶν ανεξαρτήτων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πο-
λέμου τῶν διαδόχων, οἷον ἡ Καππαδοκία καὶ ὁ Πόντος· τὸ βα-
σίλειον ὅμως τοῦτο δὲν εἶχεν ἐξ ἀρχῆς οὐδεμίαν ἐνότητα, κα-
θὼς τὸ τῶν Πτολεμαίων, ἀλλ' ἦτον μάλλον συνένωσις διαφόρων
στοιχείων ὑπὸ ἐνα ἄρχοντα.

Αὐτὸς ἦδη ὁ Σέλευκος ἀνεγνώρισε τὴν δυσκολίαν τοῦ νὰ κρατήσῃ
ἡνωμένους ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τόσους διαφόρους λαοὺς
διὸ διὰ τῆς διαιρέσεως τοῦ βασιλείου εἰς πληθὺν (72) μι κ ρ ὦ ν σ α-
τ ρ α π ε ι ὦ ν ἐνόμισεν, ὅτι οὐ μόνον ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἐμποδίσῃ τοῦς
σατράπας τοῦ νὰ ἔχωσι λίαν μεγάλην δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἤθελε κα-
τορθώσει διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης νὰ λύσῃ τοὺς δεσμοὺς τοὺς συνέχον-
τας ἕκαστον ἔθνος. Συγχρόνως δ' ἐζήτησε κατὰ τὸ παράδειγμα Ἀλε-
ξάνδρου τοῦ Μεγάλου νὰ μεταφυτεύσῃ τὸν Ἑλληνισμόν εἰς τὴν Ἀνα-
τολίην διὰ τῆς ἰδρύσεως πολλῶν πόλεων· ὅμως οὐχ ἦτον ἀνεπύχθη
ἐθνικῇ ἀντίδρασις, τῆς ὅποιας ἡ ἔκτασις ἀπαύστως ᾗξανε καὶ ἀπέσπα
ἀπὸ τοῦ βασιλείου ἀλλεπαλλήλως τὰς χώρας καὶ κατὰ πρῶτον τὴν
Βακτρίαν καὶ Παρθίαν (περὶ τὸ 250)

Ἀντίοχος Γ' ὁ Μέγας (224—187) ἀνεχαίτισε κάπως ἐπὶ
τινα χρόνον τὴν παρακμὴν τοῦ βασιλείου καὶ ἐζήτησε τὴν ἀνά-
κτησιν τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ ὁρίων.

Κατὰ πρῶτον ἐζήτησε νὰ ἀνακτήσῃ παρὰ τῶν Πτολεμαίων τὰς ἐν
Ἀσίᾳ κτήσεις αὐτῶν, καὶ ἀφοῦ τοῦτο ἀπέτυχεν, ἐπιχείρησε τὴν ἐκ νέου
καθυπόταξιν τῆς Παρθίας καὶ Βακτρίας· ἐπανεκαμψεν ὅμως πεισθεὶς
ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κερδίσῃ τι εἰς τὰ ΒΑ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου καὶ
ὅτι τὰ κυριευθέντα δὲν ἠδύνατο νὰ τηρηθῶσιν ἐπὶ μακρὸν, καὶ ἐστράφη
πάλιν πρὸς Δ. Ἀδριανὸς ἀνένεωσε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς Πτολε-
μαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας καὶ φαίνεται ὅτι ἐγέ-
νοντο καὶ πάλιν Συριακαὶ πάσαι αἱ πόλεις τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Φοινί-
κης καὶ τῆς Παλαιστίνης.

Ὅτε ὅμως ἠθέλησε νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ
τῶν χωρῶν τῆς Μ. καὶ Δ. παραλίας τῆς Ἑλλάσποντος Ἀσίας, ἀ-
νηκουσῶν, τῶν μὲν εἰς τοὺς Πτολεμαίους, τῶν δὲ εἰς τοὺς βα-
σιλεῖς τῆς Περγᾶμου, καὶ σχεδὸν ἀπεπεράτωσε τὴν καθυπότα-
ξιν αὐτῶν, ἐπαρουσιάσθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες με-

τὰ τὴν ταπεινώσιν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου ἐζήτησαν ἀφορμὴν διὰ ν' ἀρχίσωσι πόλεμον καὶ κατὰ τῆς Συρίας. Ὄθεν ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Ἀντιόχου οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνες νὰ μένωσιν ἐλεύθεροι. Ὁφελούμεναι δὲ καὶ οἱ σατράπαι τῆς Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Ἀρμενίας ἐκ τῆς ἀτυχοῦς διὰ τὸν Ἀντιόχον ἐκθάσεως τοῦ κατὰ τὸν Ῥωμαίων πολέμου ἠρνήθησαν τὸν φόρον εἰς τοὺς Σελευκίδας καὶ ἀποστάτησαν ἀπ' αὐτῶν.

Ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀντιόχου τοῦ Γ' δύο κυρίως αἰτίαι συνετέλεσαν, ἵνα παρασκευάσῃ τὴν βραδείαν μὲν, ἀλλὰ βεβαίαν πτώσιν τοῦ βασιλείου τῶν Σελευκιδῶν. Αὗται δ' ἦσαν, 1) ἡ αὔξουσα ὑπεροχὴ τοῦ ἀνατολικοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Σελευκιδῶν, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς περαιτέρω προόδου τῶν Πάρθων πρὸς Δ, τῶν δὲ Βακτριῶν πρὸς τὴν ΝΑ, 2) ἡ πολιτικὴ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ὑπέβαλλον τὴν ἀρροδίαν δυσπιστίαν τῶν Πτολεμαίων, τῶν Σελευκιδῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ βασιλέων, ἵνα μὴ σκεφθῶσιν οὗτοί ποτε ἀπὸ κοινοῦ ν' ἀνταταχθῶσιν εἰς τὴν Ῥώμην, ἀλλ' ἐξαθενοῦντες αὐτοὶ νὰ ἐτοιμάζωσι τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν οδὸν τῶν Ῥωμαίων.

Ἀντιόχος Δ' ὁ Ἐπιφανὴς τόσον ὀλίγον ἐγίνωσκε τὴν θέσιν αὐτ' ὅ, ὥστε, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι προσέβαλον Περσέα τὸν βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας, ἀντὶ νὰ συμμάχησῃ μετὰ τοῦτου καὶ ἀποτελέσῃ οὕτως ἰσχυρὸν δεσμόν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τῆς Ῥώμης, ὠφελήθη ἐκ τῆς ευκαιρίας ν' ἀνακτῇ τὰς καὶ πάλιν ἀπολεσθείσας χώρας τῆς Κοίλης Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν Αἴγυπτον ἐκτὸς τῆς πρώτης οὐσίας αὐτῆς. Οἱ Πτολεμαῖοι ὅμως ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ῥωμαίων καὶ κατὰ προσταγὴν αὐτῶν ἠναγκάσθη ὁ Ἀντιόχος νὰ κενώσῃ τὴν Αἴγυπτον. Συγχρόνως δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπαναστάντες κατὰ τῆς Συριακῆς ἀρχῆς ὑπὸ τὸν ἱερέα αὐτῶν Ματαθίαν καὶ τοὺς πέντε υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ μάλιστα Ἰούδας τὸν Μακκαβαῖον, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Μακκαβαίων, ἀνέκτισαν τὴν ἐλευθερίαν των, παρκινηθέντες εἰς τοῦτο ἐκ τῶν τυραννικῶν πράξεων τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις ᾔθελε νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ δεχθῶσι τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν.

ὑπὸ τοὺς ἀσθενεῖς διαδόχους αὐτοῦ, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ὠνομάζοντο Ἀντιόχοι, τὸ Συριακὸν βασίλειον ὑπέστη πολλὰς

ταπεινώσεις ἐκ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐσπαράσσεται ὑπὸ συγῶν ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου, τὰς ὁποίας οἱ Ῥωμαῖοι ὑπεξέκαιον. Ἀφοῦ δὲ πρότερον εἶχε παύσει νὰ ἐκτείνεται πρὸς Α. πέραν τῆς Βαβυλωνίας καὶ Μεσοποταμίας ἐκ τῶν κατακτήσεων τῶν Πάρθων, περὶωρίσθη εἰς τὴν ἰδίῳ Συρίαν, ἣν ὁ Πομπήιος κατέστησε Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν τὸ 64 π. Χ.

Τὸ ἀπὸ τῆς Συριακῆς ἀρχῆς ἀποσπασθὲν βασιλεῖον τῆς Περγᾶμου (283—130). Φιλέταιρος ὁ ἐν Περγᾷ ἐπαρχὸς τοῦ Λυσιμάχου ἀπέστη ἀπὸ Σέλευκαν τὸν Νικάτορα καὶ κατὰ τὰς ἐπισυμβῄσας μετὰ τὸν φόνον τούτου ταραχὰς κατέστη ἀνεξάρτητος τῇ βοηθείᾳ στρατοῦ ἐκ μισθοφόρων. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐλάβανον τὸν τίτλον βασιλέως καὶ ἐξέτειναν τὴν χώραν τοῦ βασιλείου αὐτῶν, τὸ ὅποιον ταχέως κατέστη σημαντικόν, ὡς κέντρον Ἑλληνισμοῦ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ ἀντίζηλον τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τε τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Εὐμένης ὁ Β, βοηθήσας τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὸν πόλεμον κατὰ Ἀντιόχου Γ' τῆς Συρίας, ἔλαβε κατὰ τὴν εἰρήνην τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐν τῇ πρόσω Ἀσίᾳ κτήσεων τοῦ Ἀντιόχου.

Ὁ Εὐμένης οὗτος ἴδρυσεν τὴν βιβλιοθήκην τῆς Περγᾶμου, ἣτις τοσούτον ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ὥστε ἀπηγόρευσε τὴν ἐξαγωγήν τοῦ παύρου καὶ τοῦτο ἠνάγκασε τὸν Εὐμένην εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν περγαμηνῶν.

Ὁ δευτερός μετ' αὐτὸν διάδοχος, ὁ παράφρων Ἀτταλος ὁ Γ', κατέστησε τοὺς Ῥωμαίους διαδόχους τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, τὸ ὅποιον μετεβλήθη εἰς Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ὀνομαζομένην Κυρίως Ἀσίαν· ὁ δὲ ἔχων ἐπὶ τοῦ βασιλείου ἀξιώσεις Ἀριστόνικος ὑπετάγη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Περσῆννα.

Οἱ δύο πρῶτοι κατὰ Φιλίππου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Μακεδονίας πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων (214—197).

§. 26. Φίλιππος ὁ Γ', βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην εἶχε συμμαχήσει μετὰ τοῦ Ἀντίπα καὶ ἐσκόπει νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίαν. Ὅτε ὅμως προσέβαλε ταύτην, προσωρμίσθη εἰς αὐτὴν Ῥωμαϊκὸς στόλος καὶ ὁ

στρατηγὸς Λαβίνος οὐ μόνον ἠνάγκασε τὸν βασιλέα νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσε νὰ σχηματισθῇ κατ' αὐτοῦ συμμαχία τῶν Ἑλλήνων ἐκτὸς τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας. Εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην, τῆς ὁποίας ἡγούντο οἱ Αἰτωλοὶ, προσήλθε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου Ἀτταλος. Ἐκ τούτου ἐγεννήθη 10ετής πόλεμος, ὅστις κατέτριψε τὰς τελευταίας δυνάμεις τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα διεγερθεῖσα ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τῆς Ῥώμης συμμαχία ἀπέτυχε.

Τὸ ἔτος 205 ὁ Φίλιππος συνωμολόγησε μετὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ῥωμαίων εἰρήνην, ἵνα οὕτως ἀφιερωθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀνατολῆς. Συμμαχήσας λοιπὸν ὁ Φίλιππος μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου πρὸς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, ἧς τότε ἦρχε δευτὲρ παιδίον, Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς κατέκτησε μὲν τὰς ἐν τῇ Ἐλάσσονι Ἀσίᾳ καὶ ταῖς Κυκλάσι κτήσεις τῶν Αἰγυπτίων, περιεπλάκη ὅμως εἰς πόλεμον μετὰ τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ συμμάχου τῶν Ῥωμαίων Ἀττάλου, βασιλέως τῆς Περγᾶμου. Οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες τότε μὲν δὲν ἐσκόπουν εἶναι νὰ κάμωσι κατακτήσεις ἐν τῇ Ἀνατολῇ, δὲν ἤθελον ὅμως καὶ ν' ἀφίσωσι τὸν Φίλιππον νὰ καταστῇ ἰσχυρότερος, κατώρθωσαν νὰ συγκροτηθῇ κατ' αὐτοῦ συμμαχία τῆς Αἰγύπτου, Ῥόδου, Περγᾶμου καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀντιμακεδονικῆς φατρίας, καὶ ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τὴν πρὸς βοήθειαν πρόσκλησιν τῶν Ἀθηναίων ἐκήρυξαν κατὰ τοῦ Φιλίππου τὸν πόλεμον.

Εἰσβολὴ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Μακεδονίαν (199) τοσοῦτον μικρὰν ἔσχεν ἐπιτυχίαν, ὥστε τὸ ἐπόμενον ἔτος (198) ὁ Φίλιππος ἀνέλαβε τὴν ἐπίθεσιν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν βορείαν Ἠπειρον (τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου). Ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος ὑπάτος Τίτος Κοϊντίος *Φλαμινίος* ἔδωκε μετ' ὀλίγον εἰς τὸν πόλεμον ἑτέραν ῥοπήν· διότι μετὰ τινας ματαίας διαπραγματεύσεις ἐδίωξε τὸν Φίλιππον ἐκ τῆς Ἠπείρου καὶ τὸν παρεκλόυθησεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτον ἀργὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς προῖās εἰς τὴν Μέσσην Ἑλλάδα, ἠνάγκασε τὴν Ἀχαικὴν συμπολιτείαν νὰ κηρυχθῇ κατὰ τοῦ Φιλίππου. Μετὰ ματαίας καὶ πάλιν δια-

πραγματεύσεις ἢ παρὰ τὰς *Κυνὸς Κεφαλᾶς* νίκη τοῦ Φλαμινίου (197) ἀπεφάσισε τὸν πόλεμον. Ὁ Φίλιππος τότε ἐδέχθη τὰς πρότερον ἀπορρίφθεισας προτάσεις καὶ οὕτως ἀπώλεσε πάσας τὰς ἐν τῇ Ἑλλάσσονι Ἀσίᾳ, τῇ Θράκῃ, τῇ Ἑλλάδι καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους κτήσεις αὐτοῦ καὶ ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ ὡς πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς πολέμους τὰς πρὸς τὰ ξένα κράτη σχέσεις καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατοῦ αὐτοῦ τοιαύτους ὅρους, οἵτινες ἰσοδυνάμουν μὲ πολιτικὴν ἐκμνηδένισιν. Ὁ Φλαμινίος ἐν τοῖς Ἰσθμίοις ἐκήρυξε τὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας ἐλευθέρas (196). Πρὶν ἢ ἀφήσῃ τὴν Ἑλλάδα ὁ Φλαμινίος ἠνάγκασε τὸν τύραννον τῆς Σπάρτης Νάβιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς Λακωνικὰς παραθαλασσίας πόλεις καὶ τὰς ἐξωτερικὰς κτήσεις αὐτοῦ (τὸ Ἄργος, τὴν Μεσσήνην καὶ μέρος τῆς Κρήτης), δὲν τὸν ἐδίωξεν ὅμως ἐντελῶς, καὶ τοῦτο ἴσως διὰ νὰ τὸν μεταχειρίζεται πρὸς ἀντιστάθμισιν τῆς δυνάμεως τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας.

Ὁ κατὰ Ἀντιόχου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Συρίας πόλεμος (192—189).

§ 27. Ὑπὸ τῶν συμμάχων, δηλ. τοῦ βασιλέως τῆς Περγᾶμου Εὐμένους καὶ τῶν Ῥοδίων, ἐκλήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς βοήθειαν κατ' Ἀντιόχου τοῦ Γ' βασιλέως τῆς Συρίας, ὅτε οὗτος κατέλαβε τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῆς Αἰγύπτου καὶ ὤψωσεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ προγόνου αὐτοῦ Σελεύκου κυριευθέντος βασιλείου τοῦ Λυσιμάχου (§ 25). Ὁ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀντιόχου εὐρισκόμενος Ἀννίβας ἐσυμβούλευτεν αὐτὸν νὰ μετενέγκῃ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἰταλίαν, οὗτος ὅμως προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς δυνάμεις. Ἐκ τούτου, ὅτε τὸ ἔαρ τοῦ 191 ἔτους ὁ ὕπατος Μάλλιος Ἀκίλιος Γλαβρίων ἤγαγεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν στρατὸν ἐκ 40000 ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τοῦ νικητοῦ τῆς Ἰσπανίας, τοῦ δημάρχου Μάρκου Πορκίου Κάτωνος, ὁ βασιλεὺς περιεχαρᾶσθαι εἰς τὰς Θερμοπύλας, περιμένων αὐτόθι τὸν μέγαν Ἀσιατικὸν στρατὸν αὐτοῦ. Οἱ Ῥωμαῖοι ὅμως ἐξολοθρεύσαντες εὐκόλως τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὑπέταξαν τοὺς μετ' αὐ-

τοῦ συμμαχήσαντας Ἕλληνας καὶ ἐξησφάλισαν τὴν εἰς τὴν Ἀσίαν ἄγουσιν ὁδὸν διὰ τῶν ἐπιτυχῶν ἀγώνων τοῦ στόλου τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ῥόδου κατὰ τοῦ βασιλικοῦ, ἡγουμένου ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ἐπολέμησε τὴν πρώτην ναυμαχίαν καὶ τὴν τελευταίαν ἐνταυτῷ μάχῃ αὐτοῦ κατὰ τῆς Ῥώμης.

Διὰ δὲ τῆς ἐν Ἀσίᾳ ἐκστρατείας (190) νικήσαντες τὸν διπλάσιον στρατὸν τοῦ Ἀντιόχου παρὰ τὴν ὑπὸ Σιτύλφ *Μαγνησίαν*, ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῆς εἰρήνης τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλυσος καὶ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Κιλικίας Ἐλάσσονα Ἀσίαν, τὴν ὅποιαν ἐδωκανεῖς τοὺς συμμάχους αὐτῶν, τὸν βασιλέα Εὐμένην καὶ τὴν δημοκρατίαν τῆς Ῥόδου, καὶ κατέστησαν οὕτω τὸν σύμμαχον αὐτῶν Εὐμένην τοσοῦτον ἰσχυρὸν, ὥστε ἠδύνατο νὰ ἀντιτάσσεται καὶ κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ κατὰ τῆς Συρίας.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἐν Ἀσίᾳ πολέμου οἱ *Αἰτωλοὶ* ἔλυσαν τὴν ἀνακωχὴν ἐπὶ τῇ ψευδεὶ φήμῃ ἐντελοῦς ἡττης τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων Λευκίου Κορνηλίου Σκηπίωνος καὶ ἀνένεωσαν τὸν πόλεμον ἐν Ἑλλάδι· ἡττηθέντες ὁμῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἡγουμένων ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Μάρκου Φουλβίου Ν. Βιλλίου καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξαρτῶνται εἰς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῶν σχέσεις ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων.

Ὁ τρίτος Μακεδονικὸς πόλεμος (171—168)

§. 28. Φίλιππος ὁ Γ' μετὰ τὸ πέρας τοῦ μεταξὺ Ῥώμης καὶ Ἀντιόχου πολέμου οὐ μόνον δὲν ἔλαβεν, ἣν ἠλπίζεν, ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους αὐτοῦ, διὰ τὴν ὅποιαν παρέσχεεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους βοήθειαν, ἀλλ' οὗτοι μάλιστα εἰς τὰς ποικίλας αἰτίαις τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ἐδικαίουν πάντοτε τούτους καὶ ὑπέθαλπον τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ του Δημητρίου διχόνοιαν. Ἐκ τούτου ὁ Φίλιππος ἠτοιμάσθη πρὸς νέον κατὰ τῆς Ῥώμης πόλεμον, ὅστις ὁμῶς μάλισ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (179) ἐξερρόχην.

Ὁ Πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Φιλίππου *Περσεύς* ἐπανελάβε τὸ σχέδιον τοῦ Ἀννίβα νὰ συμμαχήσῃ μετὰ πάντων τῶν πιεζομένων κρατῶν κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ ἐσκόπει νὰ εἰσβάλῃ εἰς Ἀ-

εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐκεῖνος εἶχαν εἰσβάλει ἐκ Δ. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐλκυσεὺς εἰς ἑαυτὸν τὸν νέον βασιλεῖα τῆς Ἰλλυρίας Γέντιον· ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι τὸ πνεῦμα εἶχε μεταβληθῇ ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Περσέως Εὐμένης, μαθὼν τὰς πολεμικὰς προπαρασκευὰς ταύτας τοῦ Περσέως καὶ μεταβὰς εἰς τὴν Ῥώμην τὰς ἀπεκάλυψεν εἰς τὴν Σύγκλητον αὐτῆς. Ἐκ τούτου ἡ Ῥώμη ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Περσέως καὶ ἐδείχθη κατ' αὐτὸν πόσον ὀλίγης ἐμπιστοσύνης ἄξιοι ἦσαν οἱ σύμμαχοι τοῦ Περσέως. Αἱ τρεῖς πρώται ἐκστρατεῖαι τῶν Ῥωμαίων ἐνεκὰ τῆς ἀνικανότητος τῶν στρατηγῶν καὶ τῆς ἀταξίας τῶν στρατιωτῶν δὲν ἐπῆνεγκον τὸ πέρας τοῦ πολέμου· ὅτε ὁμοῦς ὁ *Αἰμίλιος Παῦλος* ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν καὶ ἐπανήγαγε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατὸν, ὁ πόλεμος ἀπεπερατώθη ἐντὸς 5 ἡμερῶν. Ἡ μονόμορος μάχη παρὰ τὴν *Πόδραν* (168) ἀπεφάσισε τὴν καθυπόταξιν τῆς Μακεδονίας καὶ ὁ Περσεύς ἔφυγε μὲν μετὰ τοῦ διὰ τὸν πόλεμον συλλεγεθέντος χρυσοῦ εἰς τὴν *Σαμοθράκην*, ἠναγκάσθη ὁμοῦς νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος ἐν τῇ παρὰ τὴν Φουκίαν λίμνῃ. Ἀλβὰ τὸ δὲ Μακεδονικὸν βασίλειον διελύθη εἰς τέσσαρας δημοκρατίας, αἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι κοινόν τι πρὸς ἀλλήλας, ἀφωπλίσθησαν διὰ παντός καὶ ἐτέλουν τὸ ἥμισυ τοῦ προτέρου ἐγγείου φόρου εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ δὲ Ἰλλυρία μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ βασιλέως Γεντίου διχρέθη ἐπίσης εἰς τρεῖς δημοκρατίας (167)· τὴν *Ἰπείρον* ὁμοῦς, ἥτις σχεδὸν ἄνευ ἀντιστάσεως εἶχε παραδῆθῇ εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὁ *Αἰμίλιος Παῦλος*· ἐλεηλάτησε καὶ κατέστρεψε 70 πόλεις αὐτῆς εἰς μίαν ἡμέραν καὶ ἐξηνδραπόδισε 150000 ἀνθρώπους. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἤρχισεν ἡ καταδιώξις κατὰ τῶν μακεδονιζόντων, διότι περὶ τοὺς 1000 τῶν ἐπιστῆμων Ἀχαιοῶν (ἐν οἷς καὶ ὁ Πολύβιος) ἀπήχθησαν κατ' εἰσαγγελίαν τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ νὰ δικαιολογηθῶσι δεσφεν, ἐκρατήθησαν ὁμοῦς ἀνεξέταστοι αὐτόθι καὶ μόλις μετὰ 16 ἔτη ἀφέθησαν ἐλεύθεροι οἱ ὑπολειπόμενοι 300 (151).

Συγχρόνως μὲ τὸν Περσέα ἔκαμον καὶ οἱ Σελευκίδαι τελευταίαν ἀπέπειραν ν' ἀνῃκίσωσι τὴν προτέραν δύναμιν αὐτῶν καὶ νὰ κατακτήσῃ.

αι τὴν Αἴγυπτον, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν ἀπασχολημένοι εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅτε ὅμως εἰς Ῥωμαίος πρεσβευτὴς ἐπαρουσιάσθη πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μὲ διαταγὴν τῆς Συγκλήτου νὰ κενωθῇ ἡ Αἴγυπτος, Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανὴς ὑπήκουσε καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι ἤγαγον εἰς τὴν ἐξάρτησιν αὐτῶν πάσας τὰς ἐλληνιζούσας πολιτείας.

Οἱ τελευταῖοι πόλεμοι τῆς Ῥώμης κατὰ τῆς
Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος (148—146).

§. 29. Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν μὲ τὴν Καρχηδόνα χρόνον κατέστησαν Ῥωμαϊκαὶ ἐπαρχίαι ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἑλλάς.

Εἰς τὴν κατὰ τε τῆς καταργήσεως τῆς βασιλείας καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν διατάξεων δυσαρέσκειαν τῶν Μακεδόνων ἐρειδόμενος ὁ ὑποβολιμαῖος υἱὸς τοῦ Περσέως Ἀνδρίσκοις ὁ καὶ Ψευδοφίλιππος καλούμενος, ἀπεπειράθη ν' ἀνδρῶσθαι τὴν Μακεδονικὴν μοναρχίαν. Βοηθούμενος λοιπὸν ὑπὸ ἡγεμόνων τῆς Θράκης καὶ τῶν Βυζαντίων κατέλαβε τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰ πλείστον τῆς Θεσσαλίας· ἀλλ' ὁ πράκτωρ Κόιντος Καίκιλιος Μέτελλος, νικήσας αὐτὸν, τὸν κατεδίωξεν εἰς τὴν Θράκην καὶ μετὰ δευτέραν νίκην κατέρωθωσε νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν ὁ Ἀνδρίσκοις. Ἄν καὶ αἱ τέσσαρες Μακεδονικαὶ δημοκρατίαι ἀκούσαι εἶχον ὑποταγῇ εἰς τὸν ἀντιποιοῦμενον τὸν θρόνον, οὐχ ἥττον κατὰ διαταγὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, ἣτις δὲν ἠνείχετο οὐδὲ φαινομένην ἀνεξαρτησίαν, ἡ Μακεδονία ἐγένετο Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία τὸ 148.

Ὁ Ἀχαϊκὸς πόλεμος (146). Ἐκ τῶν 1000 εἰς τὴν Ῥώμην προσκληθέντων Ἀχαιῶν (§. 28) ἐπανῆλθον μετὰ ἐπανεληγμένους παρακλήσεις τῆς Ἀχαϊκῆς βουλῆς οἱ ὑπολειπόμενοι 300 ἐκ τῆς 146 τοῦς φυλακῆς καὶ μετὰ τὸ αὐτῶν ὁ Κριτόλαος καὶ ὁ Δάιος, οἵτινες ἠρέθισαν τοὺς συμπολίτας αὐτῶν κατὰ τῆς Ῥώμης. Εἰς ἔριδα τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας πρὸς τὴν Σπάρτην, οἱ Ῥωμαῖοι ἐκπύρηνθησαν ὑπὲρ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἀπήτησαν νὰ παραιτήσθαι ἡ συμμαχία πάσας τὰς ἐπὶ τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου γενομένας προσκλήσεις αὐτῆς. Ἐκ τούτου ὁ στρατηγὸς Κριτόλαος κατέρωθωσε νὰ κηρύξῃ ἡ βουλὴ πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης. Ὅτε ὅμως, ἀποπερατωθέντος τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου, ἐπῆλθε κατὰ τῶν Ἀχαιῶν ὁ Μέτελλος, ὁ Ἀχαϊκὸς στρα-

τὸς φεύγων ἠττήθη παρὰ τὴν Σκάρφειαν τῆς Λοκρίδος, ἐνθα ἔπεσε καὶ ὁ Κριτόλαος· ὅμως ὁ ὀρμητικὸς Δάιος μετὰ τῆς φαρτρίας τοῦ Κριτολάου ἐξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Τὸν Μέτελλον διεδέχθη ὁ *Λεύκιος Μόμμιος*, ὅστις μετὰ μίαν νίκην ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ κατέλαβε τὴν Κόρινθον, ἣν καὶ ἀνέσκαψε κατὰ διαταγὴν τῆς Συγκλήτου τὸ 146. Τὰ ὠραιότατα μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης μετηνέχθησαν ἐκ τῆς Κόρινθου, τῶν Θεσπιῶν καὶ ἄλλων πόλεων εἰς τὴν Ἱταλίαν καὶ ἐπιτροπὴ δέκα Συγκλητικῶν Ῥωμαίων μετὰ τοῦ Μομμίου ἐκάνονισε τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ὡς Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀχαῖα* ὑπήγετο εἰς τὸν ἑπαρχὸν τῆς Μακεδονίας.

Ἡ Ἑλλάς ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

§. 30 Α) Ἀπὸ τῆς ἐντελοῦς καθυποτάξεως μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου (146 π. Χ.—324 μ. Χ.). Ὑποκειμένης ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους τῆς Ἑλλάδος, ἀπαξ μόνον ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς ἀπόσπαισιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ζυγοῦ, ἐπὶ *Σύλλα*, δηλ. Μιθριδάτης ὁ ΣΤ' βασιλεὺς τοῦ Πόντου (120—63) ἐξέτεινε τὸ βασίλειον αὐτοῦ κατὰ πάσας τὰς διαστάσεις, κυριεύσας τὴν Κολχίδα, τὴν Μικρὰν Ἀρμενίαν, τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Παφλαγονίαν. Ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ παράκλησιν τῶν στενοχωρηθέντων, Νικομήδους τῆς Βιθυνίας καὶ Ἀριοβαρζάνου τῆς Καππαδοκίας, ἦλθον εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ὁ Μιθριδάτης ἐνίκησε τὸν Ῥωμαῖον στρατηγὸν Μάρκον Ἀκίλιον, τὸν ὅποιον καὶ περὶ νύκτε δεδεμένον ἐπὶ ὄνου, κατέκτεσε τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν Ἀσίαν καὶ εἰς μίαν ἡμέραν ἐφονεύθησαν κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ πάντες οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἱταλοὶ (80000 ἢ κατ' ἄλλους 150000 ἄσπλοι ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδιά). Ὅτε ὅμως ἐμελλε, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀσίαν ὁ Ῥωμαῖος ὑπάτος Σύλλας, ὁ Μιθριδάτης μετήνεγκε τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, καθὼς ὁ Μέγας Ἀντίοχος, εἰς τὴν Ἑλλάδα, πέμψας αὐτὸς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἀρχέλαον. Ἦλθε μὲν ὁ Σύλλας εἰς τὴν Ἡπειρὸν μὲ ὀλιγάριθμον στρατὸν (ἐκ 30000 τὸ πολὺ) ἄνευ στόλου καὶ χρημάτων, ὁμοῦ κατέλαβεν ἄνευ ἀντιστάσεως πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, τὰς ὁποίας ὁ Ἀρχέλαος, συνεννοηθεὶς

μετά τινος δημαγωγού αὐτῶν Ἀθηνίανος ἢ Ἀριστίανος, εἶχε καταστήσει τὸ κέντρον τῶν ἐπιχειρήσεών των. Κυριεύσας δὲ καὶ ταύτας ὁ Σύλλας μετὰ μακρὰν πολιορκίαν διὰ τοῦ λιμένος, ἔσπευσεν κατὰ τοῦ τριπλασίου τὸν ἀριθμὸν ἐχθροῦ καὶ ἐκέρδησεν ὁλοσχερῇ κατ' αὐτοῦ νίκην παρὰ τὴν *Χαιρώνειαν* (88) καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος δευτέραν κατὰ τοῦ νεώστι ἀφικθέντος ἐκ Πόντου στρατοῦ παρὰ τὸν *Ὀρχομενόν* καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ τελευταία αὕτη τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των ἀπὸ πεπρα ἐπὶ βλάβῃ αὐτῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐλάβαν ὅσον μὲν μέρος εἰς ἐμφυλίους ἐριδας τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα ἤνεγκεν ἢ προσκάλει τὰς τῶν νικούντων ἐκδικήσεις.

Εἰ καὶ εἶχεν ἀπολέσει ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν αὐτονομίαν της καὶ τὴν ἀρχαίαν της εὐκλείαν καὶ κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἶχε καταστῇ ἡ Ἀλεξάνδρεια, ὁμοίως αἱ Ἀθῆναι ἔμενον οὐχ ἥττον τὸ διδασκαλεῖον τῆς ρητορικῆς καὶ ἐν τῶν κέντρων τῆς παιδείας μέχρι τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πολλοὶ πρὸς τοῦτοις αὐτοκράτορες ἐφάνησαν λίαν εὐσεβετικοὶ ἐν Ἑλλάδι (ὁ Δομιτιανὸς καὶ ὁ Τραϊανὸς) καὶ ἐκόσμησαν πολλὰς πόλεις διὰ μνημείων, οἷον ὁ Ἀδριανὸς, ὅστις, διατρίψας πολλὰς εἰς τὰς Ἀθῆνας, ἐθεώρησε τιμὴν του, καθὼς καὶ ὁ Δομιτιανὸς, νὰ περιβληθῇ μὲ τὸ ἄξιωμα τοῦ Ἑπωνύμου ἀρχόντος καὶ ἀπεπεράτωσεν αὐτόθι τὸν ἀπὸ τοῦ Πειραιᾶ ἀρχίσαντα νὰ οἰκοδομηθῇ ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς. Καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν Ἀντωνίνος, ὁ Πίος καὶ Μάρκος Ἀυρήλιος διέκειντο εὐμενεῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους καὶ ὁ πλούσιος καὶ λόγιος Ἕλλην, ὁ Ἀθηναῖος Πρωδῆς ὁ Ἀττικὸς, εὐηργέτησεν ἐπίσης μεγάλως οὐ μόνον τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα, ἀλλὰ καὶ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἀνιδρύσας διάφορα μνημεῖα ἐν Ἀθήναις (τὸ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν στάδιον καὶ τὸ ὑπὸ τοὺς μεσημβρινοὺς πρόποδας τῆς ἀκροπόλεως μετὰ κεδρίνης ὀροφῆς Ὡδεῖον), Βοιωτίαν, Βύβλια, Πελοποννήσῳ καὶ Ἠπείρῳ. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων οὐκ ὀλίγα λαμπρὰ τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης μνημεῖα ἐσύλησαν καὶ τὰ ἀπήγαγον εἰς τὴν Ῥώμην. Καὶ αἱ ἐ-

πιδρομαὶ τῶν βαρβάρων Γερμανικῶν φύλων κατὰ τὸν γ' καὶ δ' μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ νήκον εἰς τὰ προϊόντα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ὡσάυτως πολλὰς καταστροφὰς καὶ ἀνυπολογίστους ζημίας. Οὕτω βαθμυδὸν κατέπεσεν ἡ Ἑλλὰς, μεχρὶ τοῦ νέου κέντρον Ἑλληνικοῦ καὶ Ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνιδρύθῃ ἐν τῷ ἀρχαίῳ Βυζαντίῳ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς αὐτὸ μεταθέσεως τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ ἐκλήθη *Κωνσταντινούπολις*.

Ὅσοι θλιβερὰ καὶ ἐν ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὁ περὶ τὰ γράμματα ζήλος, εἰ καὶ ἡλαττώθη, ἀλλὰ δὲν ἐδόξε· διότι καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τούτων ἀνεδείχθησαν πολλοὶ συγγραφεῖς, θαυμάζοντες καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Εἰς τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα ἤκμασαν οἱ ἱστορικοὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης καὶ ὁ γεωγράφος Στράβων ἐξ Ἀμασείας, εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἱστορικοὶ Ἀρριανὸς ὁ Νικομηδεύς, Ἀππιανὸς ὁ Ἀλεξανδρεύς, οἱ σοφισταὶ Δίων Χρυσόστομος ἐκ Προύσης, Λουκιανὸς ὁ Σαμοσατεύς, Λογγίνος ὁ Ἀθηναῖος, ὁ φιλόσοφος Ἐπίκτητος ἐξ Ἱεραιπόλεως, ὁ τοπογράφος Παισανίας ἐκ Κιαισαρείας, ὁ ἱατρὸς Γαληνὸς ἐκ Περγᾶμου καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ ἱστορικός Πλούταρχος ὁ Χαίρωνεύς, καὶ εἰς τὴν τρίτην καὶ τετάρτην ὁ ἱστορικός Δίων Κάσιος, ὁ σοφιστὴς Ἀθήναιος ἐκ Ναυκράτιδος καὶ οἱ μεγάλοι τῆς ἐκκλησίας πατέρες Εὐσέβιος, Βασίλειος, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τοῦ Ζήνωνος (324—474). Ὁ ἐν Ἰουδαίᾳ ἀνάφανὲς Χριστιανισμὸς, καίτοι καταδιωχθεὶς καὶ πολεμηθεὶς δεινῶς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του καὶ μάλιστα ἐπὶ δέκα αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης (δέκα διωγμοί) ἐξηπλοῦτο ὡς ἡμέρᾳ ἐφ' ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (καὶ δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι διὰ τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Πέδου, ὅστις ἐδίδαξε πλὴν τῶν ἄλλων μερῶν καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐκκλησίας εἰς διαφόρους ἐπισήμους πόλεις ἐσύστησε) καὶ τέλος ἀνεδείχθη ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὅστις πρῶτος τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης ἀποδεχθεὶς ὑπεστήριξεν αὐτὸν καὶ τὴν εἰδωλολατρειάν καταδίωξεν. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, καταβαλὼν πάντας τοὺς συνάρχοντας αὐτοῦ (5 τὸν ἀριθμὸν) καὶ καταστὰς τὸ 324 μονάρχης, οὐ μόνον ἐπὶ

νέων βάσεων ἵδρυσε τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος διὰ τῆς παραδοχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν *κίαν Ῥώμην* ἢ *Κωνσταντινούπολιν* διὰ τῆς μεταθέσεως μετήνευγε τὸ κέντρον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἀπὸ τῆς δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ οὕτως ἐθῆκε τὰ θεμέλια τοῦ μετὰ ταῦτα Βυζαντινοῦ ἢ Ἑλληνοῤῥωμαϊκοῦ κράτους. Πρὸς ἄρσιν δὲ τῶν λυμαινόμενων τὸ κράτος θρησκευτικῶν ἐρίδων συνεκάλεσε τὸ 325 τὴν πρώτην ἐν *Νικαίᾳ οἰκουμενικὴν σύνοδον*, ἥτις συνέταξε τὸ σὺν ἅλῳ τῆς πίστεως, καταδικάσασα τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας πρεσβυτέρου Ἀρείου, γυνωματεύοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ. Ὁ Κωνσταντῖνος διήρесе τὸ κράτος, μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς 4 ὑπαρχίας, ταύτας εἰς 13 διοικήσεις καὶ ταύτας εἰς 116 ἐπαρχίας, διέταξεν ἐκ νέου τὰ τῶν φόρων, ὧν ὁ ἕγγειος καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἦσαν ἐπαχθεῖς, καὶ ἐχώρισε τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του ἐδέχθη καὶ τὸ βάπτισμα καὶ δύο ἔτη πρὶν ἀποθάνῃ ἐν Νικομήδει τὸ 337, διένειμε τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς αὐτοῦ υἱοὺς, ὧν ὁ μὲν Κωνσταντῖνος Β' ἔλαβε τὰς Γαλατικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ὁ δὲ Κώνστας τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Θράκην. Ἀλλ' ὁ θρόνος μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δὲν διετηρήθη εἰς τὸν οἶκον του οὐδὲ τριάκοντα ἔτη, διότι, φονευθέντων τῶν δύο ἀδελφῶν, Κωνσταντῖνος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς ἦν ὡς πάλιν (353) ἄπαν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτοῦ σκήπτρον καὶ ἔστησε τὴν ἑδραν του εἰς τὸ Μεδιόλανον, ἀναθεὶς τὴν διοίκησιν τῆς Ἀνατολῆς εἰς τινὰ τῶν ἐξαδελφῶν αὐτοῦ (Γάλλον), ὃν ἀνηγόρευσε μὲν Αὐγουστον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἕνεκα δυσπιστίας τὸν ἐρόνευσεν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Γερμανοὶ, οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἀλεμαννοὶ δεινῶς ἐδῆλουν τὴν Γαλατίαν, ἐστὶν ἡ πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς ὁ νεώτατος ἀνεψιὸς αὐτοῦ Φλάβιος Ιουλιανὸς ὁ ἕνεκα τῶν νικῶν αὐτοῦ ἀναγορευθεὶς (360) ἐν Παρισίῳ ὑπὸ τῶν λεγόνων Αὐγουστος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κωνσταντῖνος

ἀπέθανε πρὶν ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν, ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ.

Ὁ *Βουλιανός* (361), ὅστις εἶχε μὲν μεγάλην Ἑλληνικὴν καὶ Ῥωμαϊκὴν παιδείαν, ἀλλὰ, καὶ τοὶ ἀνατραφεῖς εἰς τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν, ἐκ τῆς μετὰ ἔθνικων φιλοσόφων συναναστροφῆς αὐτοῦ καὶ τῆς μυστικῆς τῶν Ἑλληνικῶν μυστηρίων ἐξώμοσε τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἐπροσπάθησε ν' ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν εἰδωλολατρείαν, ἐξ οὗ ἐκλήθη *Ἀποστάτης καὶ Παράβητης*. Συγχρόνως δὲ μισῶν τοὺς Χριστιανούς ἐπέτρεψε τοῖς Ἰουδαίοις νὰ ἀνεγείρωσι τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ ψεύσῃ τὰς προφητείας, ἀλλὰ σεισμοὶ τῆς γῆς καὶ πυρ ἀναδοθέν ἐκ τῶν θεμελίων τοῦ ναοῦ τοὺς μὲν τῶν ἐργαζομένων ἀνέτρεψε, τοὺς δὲ κατέφθοις καὶ οὕτω τὸ ἔργον ἐματαιώθη. Φονευθέντος δὲ τοῦ Ἰουλιανοῦ (363) εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν, ἐξέλιπε μετὰ τούτου καὶ ἡ γενεὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου· ἀνηγορεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ὁ ζηλωτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ

Ιουλιανός, ὅστις ὁμολογήσας αἰσχρὰν εἰρήνην μετὰ τῶν Περσῶν ἀπέθανε τὸ 364 ἐπιστρέφων. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ στρατοῦ ἀνηγορεύθη τότε ὁ ἐπίσης Χριστιανὸς

Οὐάλεντιανός ὁ Α', ὅστις παρέλαβε κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Ἀρειανὸν *Οὐάλεντα* καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔδραν καὶ τὴν ἀμυναν τῆς Ἀνατολῆς, αὐτὸς δ' ἔδρευεν ἐν Μεδιολάνῳ ἀνέλαβε τὴν ἐργώδη τῶν δυτικῶν μερῶν ὑπεράσπισιν κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Γερμανίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (375) τὰς μὲν Γαλατικὰς ἐπαρχίας ἔλαβεν ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱός

Γρατιανός, τὴν δὲ Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικὴν ὁ νεώτερος

Οὐάλεντιανός ὁ Β'. Πεπόντος τοῦ Οὐάλεντος (378) εἰς τὴν περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν κατὰ τῶν Βεσιγόθων μάχην, προεχειρίσθη Αὐγουστος (379) ὑπὸ τοῦ Γρατιανοῦ ὁ Ἰβὴρ Θεοδόσιος, ὅστις μετὰ Τετείς ἀγῶνας κατέρρωσε τοῦτο μὲν διὰ πολέμων, τοῦτο δὲ διὰ συμβιβασμῶν νὰ καταδαμάσῃ τοὺς Γόθους, οὓς κατόπισεν ὡς συμμάχους Ῥωμαίους εἰς τὰς περὰ τὸν Ἰσθμὸν ἐπαρχίας. Φονευθέντων δὲ τοῦ μὲν Γρατιανοῦ (383) ὑπὸ τοῦ Μαξίμου, τοῦ δὲ Οὐάλεντιανοῦ τοῦ Β' (392) ὑπὸ τοῦ Φράγκου Ἀρβογάστου, ἀνηγορεύθη (394) αὐτοκράτωρ

ο Θεοδοῖοι, ὅστις αἰετοτε ἀνεδείχθη ἐνθερμος προστάτης τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ὠνομάσθη μέγας ὁμως, ἀποθανὼν (395) ὀλίγους μῆνας ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως, κατέλιπε τὸ ἠνωμένον ἤδη Ῥωμαϊκὸν κράτος εἰς τοὺς δύο αὐτοῦ υἱοὺς Ἀρχάδιον καὶ Ὀνώριον, ὧν ὁ πρῶτος ἔλαβε τὸ Ἀνατολικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος ἢ Βυζαντινὸν, διαρκέσαν ἀπὸ τοῦ 395—1453. Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἐπὶ Ἀρχαδίου ἐκυβερνήθη ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοῦ Γαλάτου Ῥουφίου (ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως) τοῦ εὐνοῦχου Εὐτροπίου καὶ τῆς βασιλίσσης Εὐδοξίας οἱ δὲ Βεσιγίθθαι ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἀλάρικον ἐλεηλάτησαν τὴν Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν, Θράκην, Ἰλλυρίαν, ἰδίως Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησον, ἐξ ἧς ὁμως οὗτος ἀνεχώρησε διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸν δὲ Ἀρχάδιον ἀποθανόντα (408) διεδέχθη ὁ ἀνήλικος αὐτοῦ υἱός

Θεοδόσιος Β', ὁ ἐπιλεγόμενος Μικρός, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου, ἀφρόντιδος διαγαγόντος, ἤρξαν γυναῖκες καὶ κληρικοί. Ἐπ' αὐτοῦ ἀπηγορεύθη ἡ εἰσδοὸς τῶν ἐθνικῶν εἰς πάσας τὰς πολιτικάς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις καὶ ἐστάλη Βυζαντινὸς στρατὸς διὰ νὰ ἀναβιβάσῃ εἰς τὸ Δυτικὸν Ῥωμαϊκὸν κράτος τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἀποθανόντος Ὀνωρίου Πλακιδίαν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Οὐαλεντιανὸν τὸν Γ', ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Θεοδοσίου ἀπαιδος (450), κατέλαβε τὸν θρόνον ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ *Πουλιπερία*, ἥτις, ἀπὸ πολλοῦ φέρουσα τὸν τίτλον τῆς Αὐγούστης, ἔλαβε σύζυγον καὶ συναύγουστον τὸν ἀνδρεῖον *Μαρκιανόν*, ὅστις γενναίως ὑπερασπίσθη τὸ κράτος κατὰ τῶν Οὐννων καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του (453) ἔμεινεν αὐτὸς αὐτοκράτωρ. Τοῦτον ἀποθανόντα (457) διεδέχθη ὁ ἐπίσης ἀνδρεῖος

Λέων Α', ὅστις εἶχε διηνεκεῖς πολέμους κατὰ τῶν λειψάνων τῶν Οὐννων καὶ τῶν κατὰ τὸν Ἰστρον Γερμανῶν καὶ ἀπασχολεῖτο εἰς τὰς ταραττούσας τὸ κράτος δογματικὰς ἐρίδας. Τοῦτον ἀποθανόντα (474) διεδέχθη ὁ ἐγγονος αὐτοῦ

Λέων Β', ὅστις ἔλαβε συναυτοκράτορα τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζήνωνα τὸν Ἰσαυρον.

BIBLION B.

ΜΕΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (474—717).

Ἀπὸ τοῦ Ζήνωνος μέχρι τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων.

§. 31. Διὰ τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν διατάξεων Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου πᾶσα ἡ ἐξουσία τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους συνεκέντρουτο εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἥτις ἦτον τότε τὸ κέντρον τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἐστία τῶν τότε θεολογικῶν συζητήσεων, αἱτινὲς ἀπετέλουν τὸν κυρίως πνευματικὸν βίον.

Ἀποθανόντος Λέοντος τοῦ Β', ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ πατήρ αὐτοῦ Ζήνων ὁ Ἰσαυρος, ὅστις διὰ πονηρίας, προδοσίας καὶ βίας διετήρησε τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ θανάτου του (491), κατέβαλεν ὅμως τρεῖς ἀπαιτητάς τοῦ θρόνου καὶ ἐπεχείρησε νὰ συνδιαλλάξῃ τοὺς Ὀρθοδόξους πρὸς τοὺς αἵρετικούς Μονοφυσίτας, ὅπερ ὅμως δὲν κατώρθωσε. Τοῦτον διεδέχθη ὁ τὴν χήραν αὐτοῦ Ἀριάδνην νυμφευθείς

Ἀναστάσιος Α' (494—518) γέρων αὐλικὸς, ὅστις ὡς ἐχθρὸς τῆς Ὀρθοδοξίας προεκάλεσεν ἐσωτερικὰς στάσεις καὶ ὑπέστη δεινοὺς ἀγῶνας πρὸς τὸ τραχὺ καὶ ὀρεινὸν τῶν Ἰσαύρων ἔθνος, τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Βουλγάρους, ἐκύρωσεν ὅμως τὰ δόγματα τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ συνεκάλεσε νέαν. Τοῦτον ἀποθανόντα (518) διεδέχθη ὁ ἐκ Δαρδανίας (μέρος τῆς νῦν Βουλγαρίας) βάρβαρος τὴν καταγωγὴν

Ἰουστίνος (518—527), ὅστις ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τῶν σωμα-

τοφυλάκων, καίτοι γέρων καὶ ἀμαθής, ἐδείχθη περὶ τὴν κυβέρ-
νησιν συνετὸς καὶ ἱκανός, ἐβεβλήωσε τὸν στρατὸν καὶ τὰ οἰ-
κονομικὰ καὶ ἀποκατέστησε διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ αὐστηρότη-
τος τὴν πρὸ πολλοῦ ταραττομένην ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην. Ζῶν
δ' ἔτι ἔδωκε τὰ μέγιστα ἀξιώματα εἰς τὸν τῆς αὐτῆς κατα-
γωγῆς ἀνεψιὸν τοῦ Ἰουστινιανόν, ὃν τέσσαρας μῆνας πρὸ τοῦ θα-
νάτου του (1 Αὐγ. 527) ἀνηγόρευσε συναυτοκράτορα καὶ διάδο-
χόν του, ἐπευφημοῦντος παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Συγκλήτου,
παρ' ὧν ἠγαπάτο.

Ἰουστινιανὸς ὁ Α' (527—565), γενόμενος αὐτοκράτωρ, δὲν
διέφευσε τὰς ἐλπίδας τῶν ὑπηκόων του. Δὲν ἦτον μὲν ὁ ἴδιος
στρατηγός, ἐγνώριζεν ὅμως νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἐπιτηδεῖους στρα-
τηγούς καὶ τὴν ἑλλειψιν τῆς σταθερότητος καὶ δραστηριότητος
αὐτοῦ ἀνεπλήρου ἢ ἀνδρική αὐτοῦ σύζυγος Θεοδώρα, ἥτις, καί-
τοι ἀκολάστως ζῶσα πρότερον, κατῴρθωσε ν' ἀνέλθῃ τὰς βαθ-
μίδας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου καὶ νὰ στερεωθῇ οὕτως ἐπ'
αὐτοῦ, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀνεφέρετο εἰς ὅλας τὰς αὐτοκρα-
τορικὰς διατάξεις. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατῴρθωσε νὰ ἐκτείνῃ τὰ ὅ-
ρια τοῦ κράτους καὶ ν' ἀποθανάτισῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ τῆς
βεβληώσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου· ψυχὴ δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως
ταύτης ἦτον ὁ ὑπουργός καὶ ὑπ' αὐτοῦ εὐνοούμενος Τριβωνια-
νός, ὅστις ἐπόπτευσεν καὶ εἶχεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν συλλογὴν
τῶν νόμων (πλεῖονα ἰδὲ ἐν σελ. 32 τοῦ δευτέρου Τεύχους).

Ὁ Ἰουστινιανὸς κατεπολέμησε διὰ τοῦ διασχήμου στρατη-
γοῦ του Βελισαρίου τοὺς Πέρσας, κατέστειλε τὴν στάσιν τὴν ἀπὸ
τοῦ πολεμικοῦ τοῦ ὄχλου συνθήματός κληθεῖσαν «Νίκαι» (πλεῖ-
ονα ἐν σελ. 42 τοῦ δευτέρου Τεύχους), ὑπέταξε τοὺς ἐν Ἀφρι-
κῇ Βανδήλους, ἀπέσπασεν τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τοὺς Ὀστρογότθους,
τὴν ὁποίαν διώκῃσεν ὁ ἕτερος διάστημος στρατηγός αὐτοῦ Нар-
σῆς ὡς αὐτοκρατορικός ἐξάρχος, ἐβρόθύμισε τὰ ἐκκλησιαστικά
καὶ ἠγωνίσθη νὰ κλείσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ δι' ἄλλων ἐπι-
χειρήσεων, τῆς ἀναξίωπυρήσεως τοῦ μετὰ τῆς Ἰνδικῆς ἐμπορίου,
τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μετάξης ἐκ Κίνας, κτλ. Τοῦτον ἀποθανόντα
ἔτεκνον διεδέχθη ὁ ἀνεψιός αὐτοῦ

Ἰουστίνος Β' (565—578), ὅστις ἀσθενής ὦν καὶ τὸ σῶμα

καὶ τὸ πνεῦμα, ἐπέτρεψε τὰ πάντα εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ Σοφίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου ἐκυρίευσαν οἱ Λογγοβάρδοι τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰ βόρεια ὄρια τῆς αὐτοκρατορίας ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Λυάρων· ὅμως οἱ εἰς τὸ κράτος εἰσβάλλοντες Πέρσαι ἀπεκρούσθησαν ἐπιτυχῶς. Διαδεχθὼν δ' αὐτὸν ὁ ἱκανός

Τιβέριος (578—582), ὅστις πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ὠνόμασε διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἐν τῷ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμῳ διακριθέντα στρατηγὸν

Μαυρίκιον (582—602), ὅστις διηνεκῶς κατατρυχόμενος ὑπὸ ἀχρηματίας ἠναγκάσθη ν' αὐξήσῃ τοὺς φόρους· θελήσας δὲ ἔπειτα νὰ περιστείλῃ καὶ τὴν ἀκολασίαν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπεχείρησε μεταρρυθμίσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας δυσαρεστηθεὶς ὁ στρατὸς καὶ στασιάσας καθήρεσε τὸν αὐτοκράτορα· ἀνηγορεύθη δὲ ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἐκατόνταρχος

Φωκάς (602—610), ὅστις εὐτελὲς ὦν τὴν καταγωγὴν καὶ πονηρὸς τὰ ἥθη, ἅμα ἀνέβη τὸν θρόνον, ἐφόνευσε τοὺς πέντε υἱοὺς τοῦ Μαυρικίου πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πατρὸς καὶ εἶτα αὐτὸν τοῦτον μετὰ μεγίστης εἰς τὸν θεὸν πίστεως τοῦτο ὑπομείναντα. Ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ὑπέμεινε τὸ κράτος τὸν ἀνάξιον ζυγὸν τοῦ ὠμοῦ τούτου τυράννου· ἔπειτα ὅμως ἡ Σύγκλητος προσεκάλεσε (610) τὸν υἱὸν τοῦ ἐξάρχου τῆς Ἀφρικῆς Ἡράκλειον πρὸς ἐλευθέρωσιν τῆς ἀναξιοπαθούσης πατρίδος. Οὗτος ὑπακούσας εἰς τὴν πρόσκλησιν, κατέβαλε τὴν ὑπὸ πάντων μισούμενον τύραννον, ἔλαβεν αὐτὸς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ρίψας εἰς τὰς φυλακάς τὸν Φωκᾶν, τὸν διεμέλισεν.

Ὁ Ἡράκλειος (610—641), ἅτε ἀδρανὴς καὶ δραστήριος, κατέστησε τὸ κράτος καὶ ταπεινὸν καὶ λαμπρὸν· διότι, ἐνῶ τοῦτο μὲν ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Χοσρόης Β' (591—628), ὁ δεινὸς κατακτητὴς, ἐκυρίευσεν τὸ 614 τὴν Συρίαν, τὸ 614 τὴν Παλαιστίνην, τὸ 616 τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κυρήνην καὶ ἐπὶ τέλους πᾶσαν τὴν Ἑλλάσον Ἀσίαν, καὶ ἐπὶ δέκα ἔτη ἴστατο ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀσίας Περσικὸς στρατὸς, τοῦτο δὲ Γερμανοὶ, Οὐννοὶ καὶ Αὔαιοι ἐλεηλάτουν τὰς δυτικὰς καὶ ἀνατολικὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους καὶ ἀπ' αὐτῶν

τῶν προαστείων τῆς πρωτεύουσας οἱ Αὔαιοι ἀπῆγον αἰχμαλώ-
τους, ὁ Ἡράκλειος, στενοχωρούμενος οὕτως, ἀπεφάσισε νὰ μετε-
νέγκῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους εἰς τὴν Καρχηδόνα, ἀνα-
πεισθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, ὠρίσθη ἐν τῷ ναφί τῆς Ἀγ-
Σοφίας νὰ μείνῃ καὶ ἐν ἀνάγκῃ ν' ἀποθάνῃ. Οὕτω μετὰ τινα ἔτη
(622) χρηματικῇ συνδρομῇ τῶν ἐκκλησιῶν ὥπλισεν ὁ αὐτοκρά-
τωρ στρατὸν καὶ συμμαχήσας μετὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ἰσχυ-
ρῶν νομάδων Χαζάρων εἰσέβαλεν εἰς τὰς πέρας τοῦ Τίγριδος χώ-
ρας καὶ ἠνάγκασε τὸν πρότερον ἀλαζόνα Χοσρόην (627) νὰ φύ-
γῃ εἰς τὴν Κτησιφῶντα, ἔνθα τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐφόνευσεν αὐτὸν
εἰς τῶν υἱῶν του (Σιρόης). Οὗτος ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον τῆς Περ-
σίας συνωμολόγησε μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἰρήνην, καθ' ἣν τὸ
Βυζαντινὸν κράτος ἀνέκτησε πάσας τὰς ἀπολεσθεῖσας ἐπαρχίας
καὶ πάντα τὰ ἀφαιρεθέντα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτον καὶ ὁ Τίμιος
Σταυρὸς, ὃν οἱ Πέρσαι εἶχον λάβει, κυριεύσαντες τὴν Ἱερουσα-
λήμ. Ὁ Ἡράκλειος μετὰ πανηγυρικῆς παμπῆς ἀνύψωσε τὸν
σταυρὸν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἀγια-
σθεῖσα ἐορτάζεται κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ καλεῖται
ἡ ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ.

Οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐν τῷ
μέσῳ τῶν γενικῶν εὐφημιῶν τοῦ λαοῦ· ὕστερον ὅμως περι-
πλεχθεὶς εἰς θρησκευτικὰς ἐριδας καὶ θελήσας νὰ ἐνώσῃ τοὺς
Μονοφυσίτας καὶ Μονοθελήτας (ἰδὲ πλείονα ἐν σελ. 35 τοῦ δευ-
τέρου τεύχους) ἀπέτυχε καὶ ἤρξησε μόνον τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰ-
ρέσεων. Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Κωνσταντῖνος Γ' καὶ τοῦτον πάλιν ἀποθανόντα μετ' ὀλίγων
ὁ υἱὸς του

Κώστας Β', ὅστις, δειχθεὶς σκληρὸς καὶ φονεύσας τὸν ἴδιον
αὐτοῦ ἀδελφόν, ἐπεχείρησεν αὐτῇ ἐκστρατείᾳ κατὰ τῶν
ἐν Ἰταλίᾳ Λογγοβάρδων καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν
Σικελίαν καὶ τὰ παράλια τῆς Μεσογείου κατὰ τῶν Ἀράβων,
οἵτινες ἤρπασαν ἀλλεπαλλήλους τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους, αἰ-
ὸν τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον, τὴν βορείαν
Ἀφρικὴν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Ῥόδον. Φονευθέντα δὲ τοῦτον
ἐν τῷ λουτρῷ ὑπὸ ὑπηρέτου διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πρωγατάς (668—685), ὅστις συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν ἔκτην Οἰκουμενικὴν σύνοδον· ἐπεὶ δὲ ὅμως αὕτη κατεδίκασε τὸ δόγμα τῶν Μονοθελητῶν ὡς αἰρετικόν. οὗτοι κατέφυγον εἰς τὸν Αἰβανόν, ἐνθα ζῶσι μέχρι τοῦ νῦν καλούμενοι Μαρωνῖται· ὅμως τὸν 15^{ον} αἰῶνα ἠνώθησαν μετὰ τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας, τηροῦντες μόνον τὰ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης ἐγένοντο πολλαὶ ἀπόπειραι ὑπὸ τῶν Ἀράβων νὰ κυριεύσωσι καὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν ἐπιτυχῶς διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ὕγρου ἢ Ἑλληνικοῦ πυρὸς ὑπὸ τοῦ ἐκ Συρίας Ἑλλήνος Καλλινίκου τοῦ Ἡλιουπολίτου. Διὰ συνωμοτολογίᾳ μετ' αὐτῶν τριακονταστῆς εἰρήνη (676), διὰ τῆς ὁποίας οἱ Σαρακηνοὶ ἐτήρησαν ἀντὶ μικρᾶς πληρωμῆς πάσας τὰς κατακτηταίς αὐτῶν, ἀλλ' ἐγένοντο ἐκσπονδοί.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ Λύβοι, ἀποσπασθέντων ἀπ' αὐτῶν τῶν Τσέχων καὶ Μοραβίων, ἔπαυσαν μὲν αὐτοὶ νὰ ᾔνε ἐπιφθοοί, ἐπαρουσιάσθησαν ὅμως νέοι ἔχθροί οἱ ἀπ' αὐτῶν ἀνεξάρτητοι καταστάντες Βούλγαροι, οἵτινες ἐκυρίευσαν τὴν παρὰ τὸν κάτω Δούναβιν Μοισίαν, ἣν ὠνόμασαν ἐκ τοῦ ὀνόματός τινος Βουλγαρίαν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπέτρεχον τὰς Βυζαντινὰς ἐπαρχίας καὶ τὸν 9^{ον} αἰῶνα ἐδέχθησαν τὸν χριστιανισμόν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Σλαβικοὶ λαοὶ κατέλαβον ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν, τὴν Κροατίαν, τὴν Σλαβονίαν καὶ τὴν Δαλματίαν, τὸ ὅποτον περιορίσθη καὶ ἐκ τῶν μερῶν τούτων. Κωνσταντῖνον τὸν Δ' ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱός.

Ιουστινιανὸς ὁ Β' (685—695), τὸν ὅποιον ἕνεκα τῆς ἰδίας αὐτοῦ σκληρότητος καὶ τῆς τῶν ὑπ' αὐτοῦ εὐνοουμένων ἐξεθρόνισεν ὁ τὸν θρόνον ἀναβὰς ἄνδρεϊὸς στρατηγός.

Λεόντιος (695—698), ὅστις ἀκρωτηριάσας τὴν ρίνα καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ἐξ οὗ καὶ Ῥινότμητος ἐκλήθη), ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς τὴν Χερσῶνα· ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη καὶ ὁ Λεόντιος ἔπαθε· διότι, καταβαλὼν αὐτὸν ὁ ὑπερασπιζόμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ στρατηγός Ἀψίμαρος καὶ ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ

ὑπὸ τὸ ὄνομα Τιβέριος Γ' (698—705) τὸν ἡκρωτηρίασε τὴν
ρίνα καὶ τὸν ἐξώρισεν εἰς τὴν Δαλματίαν.

Ἄλλ' ὁ Ῥινόμητος Ἰουστινιανὸς, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Βουλ-
γάρων, ἀνέκτησε τὸν θρόνον, ἐθανάτωσε καὶ τὸν Λεόντιον καὶ
τὸν Τιβέριον, καὶ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 705—711. Ἀλλὰ καὶ
αὐτὸς κατόπιν διὰ τὴν σκληρότητά του ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Φι-
λιππικοῦ Βαρδάρου (711—713) διὰ τὴν πρὸς τοὺς Μονοθελή-
τας ἰδιαιτέραν αὐτοῦ εὐνοίαν. Τοῦτον διεδέχθη

Ἀναστάσιος ὁ Β' (713—716), ὅστις μετὰ ζήτη οὐχὶ μεμ-
πτὴν βασιλείαν ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ στυγίου στρατοῦ
τοῦ σταλέντος κατὰ τῶν Ἀράβων νὰ παραιτηθῇ. Ὁ διάδοχος
αὐτοῦ

Θεοδόσιος Γ' (716—717) μετὰ ἔντοιο ἐπραξε τὸ αὐτό,
ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἀνατολῆς Λέοντος.

Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἐσωτερικῶς διεδραματίζοντο πρὸς τὴν κατὰ-
ληψιν τοῦ θρόνου, ἐξωτερικῶς τὸ κράτος κατετρούχετο ὑπὸ τῶν
λυστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σλαύων καὶ Βουλγάρων, οἱ δὲ ὀ-
παδοὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἠπείλουν τὴν πρωτεύουσαν, αἱ πεδιάδες
ἦσαν ἡρημωμέναι, οἱ κάτοικοι κατεθλίβοντο ὑπὸ ἐπαχθῶν φό-
ρων καὶ ἡ δεισιδαιμονία πανταχοῦ ἐπεκράτει. Ἐκ τούτων καὶ τῆς
ἐπικρατούσης ἀναρχίας ἐφαίνετο ἐγγὺς οὕσα ἡ πτώσις τοῦ κρά-
τους· ἀλλ' αὕτη ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ τῶν ἐπομένων ἱκανῶν μὲν κατὰ
τὰ ἄλλα αὐτοκρατόρων, ἐπενεγκόντων δὲ νέας πληγὰς εἰς τὸ
φθισίων κράτος ἐκ τῆς εἰκονομαχίας.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ.

Οἱ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες (717—867).

§. 32. *Λέων ὁ Ἰσαυρος* (717—741), ὃν ἐξ Ἰσαυρίας καὶ
ἐκ ταπεινῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ γενναῖος καὶ συνετὸς ἀνὴρ, ἠνάρ-
θωσε τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ καὶ νέον ἐνέ-
πνευσε θάρρος εἰς τοὺς ψυχῇ τε καὶ σώματι ἐκλελυμένους ὑπηκόους
του, καταβάλων καὶ φονεύσας τὸν ἐκ νέου ζητούντα ν' ἀνακτῇ-
σῃ τὸν θρόνον Ἀναστάσιον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οἱ Σαρ-α-

κνηοί, πολιορκήσαντες δευτέραν φοράν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους, ἀναγκάσθησαν ἐκ τῆς πείνης, τοῦ λοιμοῦ καὶ τοῦ βαρυτάτου χειμῶνος νὰ ἀποχωρήσωσιν, ἀπολέσαντες περὶ τὰς 100 000 ἀνδ. Νικήσας δ' ἔπειτα αὐτοὺς ὁ Λέων κατὰ κράτος παρὰ τὸ *Ἀκροίον* (739) ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς χειρὰς των πάσας τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου κτήσεις των καὶ τοὺς κατέστησε ἀνεπιφύβους μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῶν Ἀββασιδῶν καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πρὸς τούτοις τοῦ κράτους ἐβελτίωσε, παύσας πολλὰς διαπραττομένας καταχρήσεις. Ἀλλ' ὅμως ἀναμιχθεὶς εἰς ζήτημα καθαρῶς θρησκευτικόν καὶ διαλογισθεὶς νὰ καθαιρέσῃ τὴν λατρείαν τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἐξέδωκε τὸ ἐνδέκατον τῆς βασιλείας του ἔτος ἐπὶ βαρελαῖς ποιναῖς γενικὴν ἀπαγόρευσιν τῆς τιμῆς τῶν εἰκόνων τοῦ Χριστοῦ, τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἀγίων, συγκαλέσας καὶ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις κατεδίκασε καὶ ἀνεθεμάτισε τὴν λατρείαν τῶν θείων εἰκόνων, ὑπείκουσα τῷ αὐτοκράτορι. Ἐπροσπάθησε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐκδιᾷσῃ τοὺς παροξυνθέντας, διὰ τοῦτο ὑπηκόους του καὶ καταδράμας τοὺς ἀνθισταμένους λατρευτὰς τῶν εἰκόνων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κατισχύσῃ τῆς θελήσεως ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους. Καὶ ἡ Ἰταλία δὲ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Παπῶν ἀντέστη εἰς τὸ δόγμα τοῦτο καὶ μοῖρά τις τῶν Ἰταλῶν ἀπεσπάρθη ἀπὸ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Τὸν Λέοντα ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος (741—775), ὅστις λαβὼν τὸ ἐπωνύμιον ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν βάπτισιν κηλιδώσεως τῆς κολυμβήθρας, ἐδείχθη μὲν δραστήριος ἡγεμὼν, καταδιώξας τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις καὶ τοὺς Ἀραβίαις, ὅμως ἐξηκολούθησε τὸν ἀτυχῆ κατὰ τῶν εἰκόνων πόλεμον, ἐξορίζων καὶ φονεύων τοὺς λατρευτὰς αὐτῶν μετὰ μεγάλης σκληρότητος. Εἰς τοὺς πολέμους αὐτοῦ ὑπῆρξεν εὐτυχής, διότι καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἀνέκτησε καὶ τοὺς Βουλγάρους καὶ Σλάβους ἐνίκησε. Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Λέων Δ' ὁ Χαλταρος (775—780), ὅστις λαβὼν τὸ ἐπωνύμιον ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, οὗσης θυγατρὸς Χάνου τῶν Χαζάρων, ἐξηκολούθησε μὲν τὸν κατὰ τῶν εἰκόνων ἄγων, οὐχὶ δὲ μετὰ

τῆς σκληρότητος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἀποθανόντα τοῦτον μετ' ὀλίγα ἔτη διεδέχθη ὁ 10ετὴς τὴν ἡλικίαν υἱὸς αὐτοῦ

Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πορφυρογέννητος (780—797), ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς τολμηρᾶς μὲν καὶ συνετῆς, ἀλλὰ καὶ φιλοδόξου μητρός του Εἰρήνης ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐπ' αὐτῆς συνεκροτήθη ἡ ἐβδόμη ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένη συνόδος (787), ἣτις ἀποκατέστησε μετὰ 60ετῇ διακοπὴν τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων. Θέλουσα δὲ νὰ συνδεθῇ μετὰ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, τοῦ ὁποίου ἡ φήμη εἶχε φθάσει καὶ μετρί τῶν ἐνδοτέρω τῆς Ἀνατολῆς, ἐζήτησε διὰ τὸν υἱὸν της τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ῥοτρούδης· ὕστερον ὅμως φοβηθεῖσα μήπως ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης συγγενείας ὁ υἱὸς αὐτῆς στραφῇ ἐναντίον της, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον μετ' ἄλλης. Δυσαρεστηθεὶς δ' ὁ υἱὸς διὰ τοῦτο κατώρθωσε βοήθειαν τοῦ στρατοῦ ν' ἀναγορευθῇ αὐτοκράτωρ (790) καὶ ἐξώρισε τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἡ Εἰρήνη ὅμως ἐκθρονίσασα ὕστερον καὶ τυφλώσασα (797) τὸν υἱὸν ἔμεινε μόνη κυρίαρχος μέχρι τοῦ 803. Ἐκ τούτου οἱ Ἀραβες μὴ περιμένοντες ἐκ τῆς βασιλείας γυναικὸς ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἐνεφανίσθησαν μὲν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ κάμωσι διαρκεῖς κατακτήσεις, ἀλλ' ἔλαβον μόνον ἄφθονον λείαν. Ἡ κατὰ τῆς Εἰρήνης δυσαρέσκεια ἐκορυφώθη, ὅτε αὕτη ἐζήτησε νὰ συζευθῇ Κάρολον τὸν Μέγαν· διὰ ἐκθρονισθεῖσα, αὐτὴ μὲν ἀπέθανεν ἐν ἐξορίᾳ, τὸν δὲ θρόνον διεδέχθη (803) ὁ Μέγας Λογεθέτης

Νικηφόρος (803—811), ὅστις καίτοι ὢν σκληρὸς καὶ φιλάργυρος, ἦτον ὅμως ἐπιτήδειος αὐτοκράτωρ καὶ ἐτιμώρησε τοὺς Βουλγάρους δηλώσας τὴν χώραν αὐτῶν καὶ κυριεύσας τὴν πρωτεύουσάν των. Τοῦτο ἔφερεν αὐτοὺς εἰς ἀπελπιστικὴν ἀντίστασιν, καθ' ἣν ἐνίκησαν τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ ἐφόνευσαν (811) τὸν αὐτοκράτορα. Τούτου ὁ υἱὸς

Σταυράκιος, διαφυγὼν τοὺς Βουλγάρους πληγωμένος, ἤναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς μοναστήριον, διότι ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ

Μιχαὴλ Α' ὁ Παγκαβὸς (811—813), ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Βούλγαροι ἐξηκολούθησαν τὰς ἐπιδρομὰς αὐτῶν καὶ ἐνίκησαν

τοὺς Βυζαντινοὺς (813) διὰ προδοσίας τοῦ στρατηγοῦ τούτων Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, ὅστις ὕστερον ἀνηγχορεύθη αὐτοκράτωρ. Ἀφεὶς διὰ τοῦτο ὁ Μιχαὴλ Α' τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν Λέοντα, ὅστις κατόπιν ἀνηγχορεύθη αὐτοκράτωρ, ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον, ἐνθα καὶ ἐτελεύτησε μετὰ 35 ἔτη.

Λέων ὁ Ἀρμένιος (813—820), ὅστις, εἰ καὶ ἐμφρῶν καὶ δραστήριος, ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τῶν εἰκόνων πόλεμον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, ἐκθρονισθεὶς, ἐφρονεῖτο ὑπὸ τοῦ φίλου αὐτοῦ *Μιχαὴλ Β'* τοῦ *Τραυλοῦ*, ὅστις ἀνηγχορεύθη αὐτοκράτωρ (820—829). Κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἐκυριεύθη ἡ Κρήτη ὑπὸ τῶν Ἀράβων πειρατῶν, καθὼς καὶ ἡ Σικελία ὑπὸ τῶν Ἀλγαβιτῶν, καὶ οὕτως εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπελείπετο ἡ Ἑλλάς, ἡ Ἡπειρος, ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Ἑλλάσσαν Ἀσία καὶ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἡ Νεάπολις. Μιχαὴλ τὸν Β' διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Θεοφίλος (829—842), ὅστις ἦτον μὲν δραστήριος, ἀνδρεῖος καὶ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ σκληρὸς ἐνίοτε καὶ ἰδίως κατὰ τῶν τιμητῶν τῶν εἰκόνων. Οὗτος, ὁ τελευταῖος τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, ἐβεβλῆσε τὰ οἰκονομικά, τὰ ἀστυνομικά καὶ τὰ σχολεῖα, ἔκαμε διαπραγματεύσεις διὰ τοῦ περιβλέπτου καὶ ὡς πολιτικοῦ καὶ ὡς λογίου Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ πρὸς τὸν καλὴν τῶν Ἀράβων Μαμούν, αἵτινες ὅμως ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ καλὴν ἐματαιώθησαν. Ἀποθανὼν δὲ ὁ Θεοφίλος, κατέστησε διὰ διαθήκης ἐπίτροπον τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Γ' τὴν εὐσεβῆ αὐτοῦ σύζυγον Θεοδώραν Αὐγουσταντὴν Ἀγίαν (812), ἣτις συγκαλέσασα σύνοδον ἀνδρῶν ὁμοφρόνων καὶ καθαιρέσασα τὸν εἰκονομάχον πατριάρχην Ἰωάννην τὸν Γραμματικὸν καὶ χειροτονήσασα τὸν Μεθόδιον ἠνώρθωσε τὴν λατρείαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν εἰκόνων (ιδεὲ σελ. 35 καὶ 36 δευτέρου τεύχους) καὶ νύτῃχσε διὰ τοῦ ζήλου αὐτῆς νὰ καταπαύσῃ διὰ παντός τὴν ὀλεθρίαν ἐκείνην ἔριν. Ὁ υἱὸς τοῦ Θεοφίλου

Μιχαὴλ Γ' (842—867), ἀναλαβὼν τὴν κυβέρνησιν 18 ετῆς, κατέστη μεσητὸς διὰ τὴν ἀκολασίαν καὶ μοχθηρίαν του, καὶ ἀναγορεύσας Καίσαρα (862) τὸν πανοῦργον Βάρδα, εἰς ὃν κατέλιπε τὴν ὅλην κυβέρνησιν, ἐτράπη εἰς τὴν ἀχαλίνωτον ἀκολασίαν τῶν βανούσων αὐτοῦ ὀρέξεων.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (867—1057).

Μακεδόνες αὐτοκράτορες.

§. 33. Τὸ Βυζαντινὸν κράτος κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦτον τὸ μᾶλλον πολυάνθρωπον καὶ τὸ μᾶλλον ἀκμάζον Χριστιανικὸν βασίλειον, εἶχε τὰ μεγαλειότερα εἰσοδήματα, τὴν λαμπροτέραν πρωτεύουσαν καὶ τοὺς ἐπιτηδειοτέρους καὶ ἐπιμελεστέρους κατοίκους, τοὺς μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ βασιλείου ὀνομαζομένους μὲν Ῥωμαίους, οὐχ ἦττον δὲ καὶ Ἕλληνας. Ἡ ἀρχουσα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην οὐχὶ ἄνευ διακοπῆς Μακεδονικὴ δυναστεία ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ἐμπειροπολέμου στρατηγοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης, ὅστις εὐτελὲς τὴν καταγωγὴν ὦν καὶ ἄμειρος ὅπως παιδείας, εἶχε πολλὰ φυσικὰ προτερήματα, διὰ τῶν ὁποίων οὐ μόνον τὴν ἀδελφὴν Μιχαὴλ τοῦ Γ' Εὐδοκίαν ἐνυμφεύθη, ἀλλὰ καὶ Καῖσαρ ὑπ' αὐτοῦ, δολοφονήσαντος τὸν Βάρδαν, ἀνηγορεύθη. Ἡ κατάστασις τοῦ κράτους ἦτον ἐν τούτοις θλιβερά, διότι οἱ Βυζαντινοὶ εἶχον σχεδὸν ἀποβάλλει τὴν Σικελίαν ἔτι ἀπὸ τοῦ 846, πολλὰί τῆς Ἰταλίας πόλεις κατελήφθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, τῶν Λογγοθαρόων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Λαυδοβίκου τοῦ Β', οἱ Ἀράβες ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ τὸ 865 στίφος Νορμανδῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπέδωκαν τὸ ἐθνικὸν γενόμενον ὕστερον ἐπώνυμον τῶν Ῥώσων, ἐπολιόρχησε καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ διάστασις τοῦ Βασιλείου πρὸς Μιχαὴλ τὸν Γ' προεκάλεσε συνωμοσίαν, καθ' ἣν οὗτος μὲν ἐγένετο θῦμα, ἐκεῖνος δ' αὐτοκράτωρ.

Βασίλειος ὁ Α' (867—886), καίτοι οὐχὶ ἐνδόξως προαχθεὶς, ἀνεδείχθη εὐεργέτης τοῦ κράτους, διότι ἐξωλόθρευσε τοὺς Παυλικιανούς, οἵτινες ἀπὸ αἰρετικῶν διωκομένων μετεβλήθησαν εἰς ληστρούς, τῶν μὲν Ἑλλήνων ἐχθρούς, τῶν δὲ βαρβάρων συμμάχους, κατέστησε τὸ ὄνομα αὐτοῦ σεβαστὸν παρὰ τε τοῖς Ἀραβσι καὶ τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι τῆς ἀρκτου, διὰ πλείστης φειδοῦς κατῴρθωσε νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς χρεῖας τοῦ κράτους καὶ ἐπιχειρήσας πολλὰς οἰκοδομὰς ἐνεψύχωσε τὴν ἐργατικὴν τάξιν

καὶ τὴν τέχνην. Πρὸς τούτοις, ἐπειδὴ μέχρι τῶν χρόνων τούτων ἡ Λατινικὴ γλῶσσα, καίτοι ἤδη παντάπασιν ἄλλοτρία εἰς τοὺς ὅλως ἐξελληνισθέντας ὑποκόους οὖσα, ἐθεωρεῖτο ὡς ἐπικρατοῦσα τῆς κυβερνήσεως, καὶ τὸ ἀτόπημα τοῦτο, πρὸ καιροῦ φανερόν γενόμενον, ἐπήνεγκε τὴν Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ δημιουργήσιν πασῶν τῶν νεαρῶν, ἥτοι πάντων τῶν μετὰ τὸν κώδικα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκδοθέντων νόμων, πρῶτος ὁ Βασίλειος κατέστησε τὴν πατριὸν ἡμῶν γλῶσσαν ἐπικρατοῦσαν, διατάξας τὴν εἰς αὐτὴν σύνταξιν νέας τῶν νόμων συλλογῆς, ἥτις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λέοντος συμπληρωθεῖσα καὶ εἰς τεσσαράκοντα βιβλίου διαιρεθεῖσα, φέρει τὸ ὄνομα τῶν βασιλικῶν. Ἡ συλλογὴ αὕτη, ἀντικαταστήσασα τὸν Ἰουστινιάνειον κώδικα, ἔαχε καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ μέχρι τῆς σήμερον παρ' ἡμῶν θεωρεῖται ὡς ἡ κυριωτέρα πηγὴ τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν δικαίου. Τὸν Βασίλειον ἀποθανόντα τὸ 886 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Λέων ὁ Σοφός (886—912), ὅστις ἦταν μὲν φειδωλὸς, πρᾶος καὶ πρὸ πάντων λόγιος καὶ φιλόπονος ἀνὴρ, ἐπτερεῖτο ὅμως τῶν ἀναγκαίων τότε εἰς τοὺς βασιλεῖς πολεμικῶν προτερημάτων καὶ εἶχε πλείστην πρὸς τὴν ἐρωτικὴν ἀκολασίαν ῥοπὴν. Διὸ οὐχὶ μόνον πᾶσαι αἱ ἐξωτερικαὶ αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ἐπονείδιστον ἐκβασιν ἔλαβον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κλῆρον εἰς ἐπικινδύνους πεφύσση ἐρίδας. Τοῦτον ἀποθανόντα τὸ 912 διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ

Κωνσταντῖνος Β' ὁ *Πορφυρογέννητος* (912—959) ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦ θεοῦ του Ἀλεξάνδρου καὶ μετὰ ἐν ἔτος, ἀποθανόντος τούτου, ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ζωῆς. Οὗτος ἦταν μὲν ὡς ὁ πατὴρ φίλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ συγγραφεὺς, ἀλλ' ἀμελής τῶν τῆς κυβερνήσεως τοῦ κράτους, ὅν ἐσφετερίσθη ὁ πενθερὸς αὐτοῦ Ῥωμανὸς ὑπὸ τὸν ἐπὶ Λέοντος ἐπινουθέντα τίτλον τοῦ βασιλοπάτορος. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεδίωξε τὸ καλὸν καὶ πολλάκις ἐπέτυχεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἦτον μικρὸν καὶ ὁ χαρακτήρ ἀσθενής. Ἐπειδὴ ἡ μεγάλη δούκησσα τῆς Ῥωσσίας Ὀλγα διὰ τὴν δαμάσκη γειτονικὸν ἔθνος ἐπεζήτησε τὴν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς εἰρήνην καὶ ἐλθοῦσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξαπτίσθη (955), ὁ Κωνσταντῖνος συνάψας μετ' αὐτῆς συμμαχίαν λίαν ὠφέλησε τὸ κράτος καὶ μάλιστα

εἰς τὸ ἐμπόριον. Τοῦτον διεδέχθη ὁ νέος αὐτοῦ υἱός

Ῥωμανὸς ὁ Β' (959—963), ὅστις αὐτὸς μὲν ἐτράπη περὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἰδίων ἡδονῶν, τὴν δὲ κυβέρνησιν διεξῆγεν ἡ εὐτελοὺς καταγωγῆς, ἀλλ' ἰσχυρᾶς φύσεως σύζυγος αὐτοῦ Θεοφανῶ καὶ ὁ πανούργος αὐλικὸς Ἰωσήφ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου οἱ υἱοὶ τοῦ προμνημονευθέντος στρατηγοῦ Βάρδα, Νικηφόρος καὶ Λέων Φωκάς, τοσοῦτον εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος περιεποίησαν κλέος διὰ τῶν κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν κατορθωμάτων, ὥστε ἡ κυβερνήσις τοῦ Ῥωμανοῦ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἐνδοξατέρα ὅλων τῶν ἀπὸ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, διότι ἀνέκτησαν τὴν Κρήτην (961), κατετρόπωσαν τὴν ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ Συρίᾳ δυναστείαν τῶν Ἀράβων Ἀμαδανιδῶν, ἐκυρίευσαν τὸ Καλέπιον Βέρ(ρ)οιαν τῆς Συρίας καὶ ἐπλήρωσαν τὸ θησαυροφυλάκιον διὰ πολλῶν θησαυρῶν. Ἀποθανόντος τοῦ Ῥωμανοῦ (963) ἀνέλαθεν ἡ Θεοφανῶ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν ἀνγλικῶν αὐτῆς Βασιλείου τοῦ Β' καὶ Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ'. Ἵνα δ' ἐξασφαλισθῇ αὕτη κατὰ τῶν ἀντιπράξεων τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Συγκλήτου, συνενοήθη μετὰ τοῦ Νικηφόρου Φωκά, ὅστις τῇ συμπράξει τοῦ ἐπιφανεστάτου τότε στρατηγοῦ Ἰωάννου Τσιμισκῆ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ (963—969) καὶ συνεζεύχθη τὴν χήραν βασιλίδαν. Οὗτος καὶ ὡς βασιλεὺς διετήρησε τὸ ἀπὸ τοῦ πολέμου μέγα ὄνομα, διότι καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἀδιαλείπτως σχεδὸν οἱ στρατοὶ αὐτοῦ ἦσαν νικηφόροι κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν καὶ ἐν Σικελίᾳ τοσαύτην ὑπόληψιν ἀπελάμβανε παρὰ τοῖς Φατιμδαῖς, ὥστε οἱ ἀγέρωχοι ἐκείνοι ἡγεμόνες, πρὸς οὓς μέχρι πληρωμῆς φόρου εἶχον ἐξευτελισθῇ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ, ἀπέδωκαν αὐτῶν τοὺς αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μὲν πλείστον τοῦ στρατοῦ ἐξηγέρθη διὰ τὴν κατὰ τοῦ Τσιμισκῆ εἰσηγήσει τοῦ ἀδελφοῦ ἀδικίαν, οἱ δὲ αὐλικοὶ ἔφερον χαλεπῶς τὴν αὐστηρότητα καὶ ἀφέλειάν του, ὁ δὲ κληρὸς παρωξύνθη διὰ τοὺς ὁποίους ἔκαμεν αὐτογωμόνας εἰς ἐπισκοπὰς διορισμοὺς καὶ τὴν ἀπόπειραν τοῦ νὰ περιστείλῃ τὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν γινομένας δωρεάς, ὁ δὲ λαὸς ἐπιέζετο ὑπὸ τῶν ἀδιαλείπτων ἐκείνων παλέμων, ἡ δὲ Θεοφανῶ ἡ ἀηδίασε τὸν Νικηφόρον καὶ ἡγάπησε τὸν Τσιμισκῆν, ἡ ἐπροβήθη, μήπως οἱ υἱοὶ τῆς παραγκωνισθῶσιν ὑπὲρ

τοῦ Λέοντος Φωκᾶ, ταῦτα πάντα προεκάλεσαν συνωμοσίαν, δι-
 ἧς ὁ μὲν Νικηφόρος ἐδολοφονήθη, αὐτοκράτωρ δ' ἀνηγορεύθη.

Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς (969—976), ὅστις, καθὼς δι' ἀδι-
 κίας καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν, ἀνεδείχθη ἄξιος τῆς προτέρας αὐ-
 τοῦ ὑπολήψεως καὶ τῆς ἐπιφανοῦς καταγωγῆς του καὶ διετέλε-
 σεν ἀμέτοχος πάσης κενοδοξίας καὶ ὁμότητος καὶ περὶ τὸν πό-
 λεμον συνετὸς καὶ ἐπιτήδειος. Οὗτος, ἅμα ἀναγορευθεὶς αὐτο-
 κράτωρ, παρέλαβε κοινωνοὺς τῇ βασιλείᾳ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ριμ-
 μανοῦ καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ καὶ τὴν χήραν
 Θεοφανῶ, ἔπειτα ὅμως τὴν ἀπεμάκρυνε κατηγορηθεῖσαν ὡς ἐνο-
 χον τοῦ φόνου τῶν δύο προτέρων συζύγων. Ὁ Τσιμισκῆς κα-
 ταβαλὼν τοὺς ἀπὸ κοινοῦ ἐμβυχλόντας εἰς τὸ Βυζαντινὸν κρά-
 τος Βουλγάρους καὶ Ῥώσους, τοὺς μὲν πρώτους ἐντελῶς κα-
 θυπέταξεν, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους ἐπέτρεψε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ
 ἴδια, συνεπαγόμενοι ἅπασαν τὴν λείαν αὐτῶν, ἥτις ἐπὶ πλείονος
 τὴν καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν ληστρικῶν Πετσενέγων φοβερὰν αὐτῶν
 ἦν. Τοῦτον δὲ ἐκστρατεύσαντα εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἵνα δρέ-
 ψῃ νέας δάφνας καὶ ἀφαιρέσαντα ἀπὸ τῶν φατιμιδῶν καὶ Ἀ-
 μαθαιδιῶν τὸ πλεῖστον τῆς Συρίας καὶ μελετήσαντα νὰ ἐκ-
 στρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀρμενίας ἐπρόλαβεν ὁ θάνατος ἐν τῇ μέ-
 σῃ τῶν κατορθωμάτων του. Διεδέχθη δ' αὐτὸν εἰς τὴν κυβερ-
 νησιν ὁ ἕτερος τῶν δύο συναρχόντων.

Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος (976—1025) ἐπὶ τῇ
 ἰδίᾳ καὶ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ὀνόματι, ὅστις, ἀναδειχθεὶς
 ἐνάμιλλος ἐκατέρων τῶν ἐνδόξων προκατόχων αὐτοῦ, κατ' ἀρ-
 χὰς μὲν κατέβαλε δύο ἐν Ἀσίᾳ στασιάσαντας στρατηγοὺς, ἔ-
 πειτα ἐπέχειρθε πόλεμον πρὸς τὰς ἐπαναστάντας Βουλγάρους
 (καθ' ὃν ἐκδικούμενος τὴν ὁμότητα αὐτῶν, λέγεται πρὸς τοῖς
 ἄλλοις, ὅτι ἐτύφλωσέ ποτε πεντεκαίδεκα χιλιάδας αἰχμηλώ-
 των) καὶ ἐχείρωσεν ὁλοσχερῶς τὴν χώραν αὐτῶν. Συγχρόνως ὁ
 Βασίλειος προσκλήσας τὴν ὀρεινὴν Καυκάσειον τῆς Ἰθέριας
 χώραν, κατηνάγκαζεν εἰς φόρον τοὺς Μωαμεθανοὺς Ἐμίρας τῆς
 Συρίας, ὑπεχρέου τοὺς Κροάτας καὶ Σέρβους ν' ἀναγνωρίσωσι
 τὴν κυριαρχίαν του καὶ κατελάμβανεν ἅπασαν τὴν ἀνατολι-
 κὴν παραλίαν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης· ἄλλ' ἐκ τούτων πε-

ριέστη πρὸς τοὺς Οὐγγροὺς εἰς νέας καὶ πολλάκις δυσαρέστους σχέσεις, ἐδιχονόησε πρὸς τοὺς συμμάχους Ἑνετοὺς καὶ ἡναγκάζετο νὰ προστατεύῃ κατὰ τῶν Πετσενέγων καὶ ἄλλων βαρβάρων τὴν Βουλγαρίαν, τὴν πρότερον οἰκοθεν σωζομένην. Ἡῤῥησαν μὲν ἐκ τούτων οἱ φόροι, ἀλλ' ἠῤῥησαν καὶ αἱ δημόσιοι εἰσπράξεις καὶ πλείστην ἔλαβεν ἐπίδοσιν ἡ ἐμπορία. Τὸν Βασίλειον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ *Κωνσταντῖνος* ὁ ΣΤ'. Τοῦτον δὲ, ὅστις ἐπέζησε τρία ἔτη καὶ ἐδείχθη, ὡς πάντοτε ἀδρανὴς, διεδέχθη ὁ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ *Ζωῇ* γαμβρὸς

Ρωμάρδος Ἀργυρὸς (1028—1034), ἀνὴρ λόγιος, ὅστις φαντασθεὶς ὅτι εἶνε καὶ στρατηγὸς δόκιμος ἡττήθη (1030) ὑπὸ τινος ἡγεμόνος τῆς δυναστείας τῶν Κελαυιδῶν. Τοῦτον δ' ἀποθανόντα ἡ φανευθέντα ὑπὸ τῆς *Ζωῆς* διεδέχθη ὁ μετὰ ταῦτα σύζυγος αὐτῆς

Μιχαήλ Δ' ὁ *Παρλαγόριος* (1034—1041), ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ἀσθενοῦς τό τε σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα, ἡ μὲν κυβέρνησις διεζήγετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, οἱ δὲ Ῥώσσοι εἰς τοσοῦτον στενὴν σχέσιν περιῆλθον πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, ὥστε τὰ σημαντικώτατα αὐτῶν πολιτικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα κατείχοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. *Μιχαήλ* τὸν Δ' ἀποθέσαντα τὴν ἀρχὴν καὶ λαβόντα τὸ μοναχικὸν σχῆμα διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ

Μιχαήλ Ε' ὁ *Καλαράτης*, υἱοθετηθεὶς ὑπὸ τῆς *Ζωῆς*. Οὗτος, ἀνάξιος ἐντελῶς τοῦ ὑπερτάτου ἀξιωματος, καθήρεθη ὑπὸ τῆς *Ζωῆς* (1042), ἥτις ἐσφετερίσθη ἥ ἡ καὶ τὴν κυβέρνησιν μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς *Θεοδώρας* ὅμως μὴ δυνάμεναι αὐταὶ νὰ πηδαλιουχήσωσι τὸ κράτος, περιστοιχούμενον ὑπὸ βαρβάρων ἐθνῶν προσεχείρισαν αὐτοκράτορα τὸν συγγενῆ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου

Κωνσταντῖνον Ζ' τὸν *Μορομάχον*, ὅστις συζευχθεὶς καὶ τὴν γράϊαν ἥδη *Ζωῆν*, οὐ μόνον στάσεις πολλὰς κατέβαλεν, ἀλλὰ καὶ νέαν καὶ μεγάλην τῶν Ῥώσσω ἐπιδρομὴν ἀπέκρουσε καὶ τοὺς Πετσενέγους τοὺς ἐπὶ μακρὸν χρόνον δηλώσαντας τὴν *Θράκην* κατηνέγκασε νὰ εἰρηνεύσωσιν. Ἀποθανόντων δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος (1054) τοῦ τε *Κωνσταντίνου* καὶ τῆς *Ζωῆς*, ἤρξεν ἐπὶ δύο ἔτη μόνῃ

ἡ Θεοδώρα συνετῶς καὶ ἐπιτηδεύει. Θανούσης δὲ καὶ ταύτης (1056), ἀνηγορεύθη *Μιχαὴλ ΣΤ'* ὁ Στρατιωτικὸς, ἀνὴρ γέρων καὶ ἀνίκανος, τὸν ὁποῖον τὸ ἐπόμενον ἔτος κατέβαλεν ὁ στρατηγὸς Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1057—1261).

Κομνηνοί, Δούκαι καὶ Φράγχοι αὐτοκράτορες.

§. 35. Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς Κομνηνοὺς καὶ Δούκας (1059—1185) ἀπετέλει τὸ προπύργιον τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τῶν Αὔρων καὶ εἴτα κατὰ τῶν Σελδσούκων. Ἀναγορευθεὶς δ' αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὁ ἐκ μιᾶς τῶν περιφανεστέρων οἰκογενειῶν

Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός (1057—1059), πρὸ πάντων μὲν ἐπεχείρησε νὰ διορθώσῃ τὴν ἐλεεινὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ κράτους· ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν ἐπιστήμην κατὰ τοὺς χρόνους τούτους κατεβλήθησαν πολλάκις πολλαὶ προσπάθειαι, διότι οὐ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ κληρονόμος τοῦ θρόνου καὶ οἱ πατριάρχαι Κωνσταντίνος Δειγνούδης καὶ Ἰωάννης Ξιφιλίγος καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Συγκλήτου Μιχαὴλ ὁ Ψελλός διεκρίνοντο διὰ τὴν παιδείαν τῶν. Ὁ Ἰσαάκιος μετὰ τοῦ γενναίου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, ὅστις μετ' ἀκαμάτου ζήλου ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς τῶν δυτικῶν συνόρων ασφαλείας, ἐξέλεξε, ζῶν ἐτι, διάδοχόν του (1059) οὐχὶ ἐκ τοῦ οἴκου του, ἀλλὰ Κωνσταντίνον τὸν Δούκαν, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ φέρῃ τὴν παρὰ φύραν, αὐτὸς δ' ἀπεσύρθη εἰς μοναστήριον.

Κωνσταντῖνος Η' ὁ Δούκας (1059—1067), ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον, ἐξηκολούθησε τὰ βήματα τοῦ προκατόχου του καὶ πρὸ τοῦ θανάτου του διώρισε διαδόχους τοὺς τρεῖς αὐτοῦ νέους ἐτι υἱοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς περιωνύμου ἐπὶ πολυμαθείᾳ συζύγου του Εὐδοκίας ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ μένῃ ἐν τῇ χηρείᾳ· ἀλλ' αὕτη μετὰ ἑπτὰ μόλις μῆνας, παραβάσας ὃν ἔδωκεν ὄρκον περὶ τούτου, ὑπανδρεύθη τὸν στρατηγὸν *Ῥωμανὸν Διογένην*, ὅστις ἄμέσως (1068) κατέλαβε καὶ τὴν ἀρχήν. Οὗτος μετ' οὐ πολὺ ὤρμησε κατὰ τῶν Σελδσούκων, οἵτινες πολεμοῦντες μέχρι

τῆς ἐποχῆς ταύτης πρὸς τοὺς Ἀραβας μόνον, ἀπέφευγον νὰ προσβάλλωσι τοὺς Βυζαντινοὺς. Εὐδοκίμησε μὲν εἰς δύο κατ' αὐτῶν ἐκστρατείας, ὅπως εἰς τὴν τρίτην οὐ μόνον ὁλοσχερῶς ἡττήθη (1074), ἀλλὰ καὶ αἰχμάλωτος συνελήφθη. Γνωστοῦ γενομένου τούτου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ μὲν Ῥωμανὸς ἀνεκηρύχθη ἑκπῶτος, αὐτοκράτωρ δ' ἀνγορεύθη ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν Κωνσταντίνου τοῦ Η' *Μιχαὴλ Η' ὁ Παραπινάκης*, τὸν ὑποῖον ὁ μεγαλοψύχως ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαλλαγείς ὑπὸ τῶν Σελδσοῦκων Ῥωμανὸς ἐπεχείρησε νὰ διώξῃ, ἀλλ' ἀτυχῆσας πάλιν καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὁπαδῶν αὐτοῦ παραδοθεὶς εἰς τοὺς ἐχθροὺς του, περιβρίσθη, ἐτυφλώθη, ἐπάθη τὰ πάνδεινα καὶ ἀπέθανεν ἐλεεινῶς; (1071).

Μιχαὴλ ὁ Ζ' κατεγίνετο εἰς στίχους, τὸ δὲ κράτος, πιεζόμενον ὑπὸ τῶν Παραδουναβίων βαρβάρων, τῶν Σελδσοῦκων καὶ τῶν Νορμανδῶν, ὁμοιάζε με παντρχόθεν ἀποκεκλεισμένην πόλιν. Ἀπομακρυνθέντος δὲ (1074) τοῦ συνετοῦ θεοῦ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Δούκα, ὅστις καθίστα τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ὅπως οὐν ἀνεκτὴν, τὸ κακὸν ἐκορυφώθη. Ὁ βασιλεὺς *Μιχαὴλ*, ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν στασιασάντων στρατηγῶν, *Νικηφόρου Βρυεννίου* ἐν Εὐρώπῃ καὶ *Νικηφόρου Βοτανιάτου*, ἠθύμησε καὶ ἀποθέσας τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα (1078). Τοῦτον διεδέχθη

Νικηφόρος ὁ Βατανιάτης, ὅστις οὐδ' αὐτὸς διετήρησε πολὺ τὴν ἀρχὴν, διότι, ἐνῶ ὁ *Ροβέρτος Γουσκάρδος* ἀπεσιβάζετο εἰς τὴν Ἰλλυρικὴν παραλίαν καὶ οἱ Σελδσοῦκοι προήλκυον νικηφόροι εἰς τὴν Ἐλλάσσανα Ἀσίαν, ἐκρήγνυται νέα ἐμφύλιος στάσις μεταξὺ τῶν στρατηγῶν Ἀλεξίου καὶ Μελισσηνοῦ, οἵτινες ὁ μὲν ἐκ τῆς Θράκης, ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἀσιανῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου ἐπέρχονται κατὰ τῆς πριατευούσης. Ἐπὶ τούτοις ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ

ὁ Ἀλέξιος (1081), ὅστις ἐπέτρεψε τὸ τοῦ Καίσαρος ἀξίωμα εἰς τὸν Μελισσηνόν, ὁ δὲ Βοτανιάτης ἐτελείωσε τὸν βίον εἰς μοναστήριον.

Σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς.

§. 36. Αἷτια τοῦ σχίσματος τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀνατο-

λικῆς καὶ Δυτικῆς, ἦτον τοῦτο μὲν ἡ ἐν ἑκατέραις τῶν Ἐκκλησιῶν διάφορος ἀνάπτυξις τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, τοῦτο δὲ τὸ διάφορον ἐπικρατοῦν ἐν αὐταῖς ἐθνικὸν πνεῦμα, τὸ δεσποτικὸν Ῥωμαϊκὸν πνεῦμα ἐν ἐκείνῃ, τὸ εὐεπίφορον εἰς θεωρητικὰς ἐρεῦνας Ἑλληνικὸν ἐν ταύτῃ. Ἀφορμὴ δὲ τις ἀπηρτίτο, ὅπως τὸ λαυθάνον σχίσμα ἐκδηλωθῇ καὶ πραγματοποιηθῇ καὶ τοιαύτην ἔδωκεν ἡ τῆς Παπικῆς ἐξουσίας ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς Βουλγαρίας, δευθεσίῃ τὸν Χριστιανισμόν. Ἐνῶ δηλονότι δύο Ἑλλήνες μοναχοὶ ἀδελφοί, Μεθόδιος καὶ Κύριλλος, ἀποσταλέντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως (843) μετὰ κόπων πολλῶν καὶ κινδύνων ἐδίδαξαν τοὺς βιρβάρους Βουλγάρους, καθὼς καὶ τοὺς Σλαῦους καὶ Μοραβούς πρότερον, οὐ μόνον τοὺς τύπους, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὁ Πάπας ἐπεμψεν ἀποστόλους, ἵν' ἀποσπάρωσιν ἐκ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοὺς νεοφωτισμένους καὶ τοὺς ὑποτάξωσιν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἡ τράξις δ' αὕτη τοῦ Πάπα Νικολάου Α' ἀφορμὴ ἐρίδων μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἐγένετο καὶ τὸ, ὡς μὴ ὤφειλε, σχίσμα μεταξὺ τούτων ἐπήνεγκεν. Ὅτε δ' ὁ διάδοχος τοῦ Μεθοδίου πατριάρχης Ἰγνάτιος ἠθέλησε νὰ περιστείλῃ τὴν ἀσέβειαν Μιχαὴλ τοῦ Γ' καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν σύμβουλον αὐτοῦ καὶ καίσαρα Βάρδαν, οὗτοι ἀποχειροτονήσαντες αὐτὸν καὶ προχειρίσαντες πατριάρχην τὸν πολυμαθέστατον καὶ κριτικώτατον Φώτιον (859), ἐζήτησαν νὰ κυρώσωσι τὰ γενόμενα διὰ συνόδου, ἀλλ' ἀπήντησαν πολλὰς τὰς δυσχερείας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Θέλων δ' ὁ Φώτιος καὶ ὁ Βάρδας νὰ ἐπιτύχωσιν ἐν Οἰκουμενικῇ συνόδῳ ὅ,τι ἐν τῇ προηγουμένῃ δὲν κατώρθωσαν, πέμψαντες πρεσβείαν ἐπίσημον πρὸς τὸν Πάπαν Νικόλαον Α', ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς Οἰκουμενικὴν σύνοδον καὶ οὐ μόνον τὴν ἐλπίδα ἀποδόσεως τῶν ἐν Σικελίᾳ, Λευκανίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ δημευθέντων Παπικῶν κτημάτων ὑπέδειξαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν πρεσβείαν ἐν τῇ συνόδῳ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους αὐτοῦ. Ἐκ τούτου οἱ δύο τοῦ Πάπα ἀπεσταλμένοι ἐπεψήφισαν ἐν τῇ συνόδῳ (861) τὴν καταδίκην τοῦ Ἰγνατίου καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Φωτίου. Μετὰ ταῦτα ὁ Πάπας, ἰδὼν ὅτι δὲν ἠδύνατο οὐδὲ διὰ τοῦ Φωτίου νὰ τύχῃ τῶν σκοπῶν

του, συγκροτεῖ (863) σύνοδον ἐν Ῥώμῃ, ἐν ᾗ ἀνακαλεῖ τὰ γε-
γόμενα καὶ οὐ μόνον κηρύττει ἐκπτωτον τὸν Φώτιον, ἀλλὰ καὶ
τὸν ἀπειλεῖ μὲ τὸν ἀφορισμὸν ἐν ἀπειθείᾳ. Ἐκ τούτου προήλ-
θε πικρά μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῆς Βυζαντινῆς κυβερνήσεως
ἀλληλογραφία, ἥτις κατήντησεν εἰς φανεράν ῥῆξιν. Ὁ Φώτιος
ἀποδίδων εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης τὰ ἴσα, ἀφώρισε αὐ-
τὸν (866) καὶ κατέδειξε θαρράλειως τὰς δογματικὰς καὶ ἄλλας
καινοτομίας, εἰς ἃς παρεξστράπη ἡ δυτικὴ ἐκκλησία. Τὸ δὲ 998
ὁ πατριάρχης Σέργιος ἐβεβαίωσε συνοδικῶς τὰ παρὰ Φωτίου
πραχθέντα καὶ ἐξήλειψεν ἀπὸ τὰ δίπτυχα τὸ ὄνομα τοῦ Πά-
πα, ὡς δεξαμένου τὴν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως περὶ τῆς
ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος προσθήκην, καὶ κατόπιν
τούτου (1054) ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ Κυρουλάριος ἀφώρισε πάλιν
συνοδικῶς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰς διαφορὰς τῆς καὶ
μάλιστα διὰ τὴν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως προσθήκην καὶ
τὴν εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν χρῆσιν τῶν ἀζύμων.

Ἐπ' αὐτοῖς τῶν Κομνηνῶν.

§. 37. Ἐπανεληθόντος τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν εἰς τὸν Θρό-
νον, τὸ Βυζαντινὸν κράτος εἶχεν ἤδη ἀπολέσει τὸ πλεῖστον
τῆς Ἑλλάσσαντος Ἀσίας (ἐξ οὗ κυριευθέντος ὑπὸ τῶν Σελδσού-
κων ἐσχηματίσθη τὸ σουλτανάτον Ῥούμ ἢ τοῦ Ἰκονίου) καὶ
πᾶσαν τὴν Κάτω Ἰταλίαν κυριευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Νορμαδῶν.
Τρεῖς δ' ἔξοχοι κατὰ τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀνδρίαν αὐτοκρά-
τορες, Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνός (1081—1117), ὁ υἱὸς αὐτοῦ
Καλοφωάννης καὶ ὁ ἐγγονος Μανουὴλ ὁ Α', βασιλεύσαντες ὁμοῦ
100 σχεδὸν ἔτη (1081—1180) κατὰ τοὺς χρόνους τῶν δύο
πρώτων σταυροφοριῶν, οὐ μόνον ἐπιτυχῶς ἀντέστησαν εἰς τὰς
ἐσωτερικὰς συνωμοσίας καὶ κατέπαυσαν τὰς διαιρέσεις, ἀλλὰ
καὶ τὸ κράτος ὑπερασπίσθησαν κατὰ τῶν πανταχόθεν πολε-
μούντων αὐτὸ ἐχθρῶν, τῶν Σελδσούκων τῆς Νικαίας καὶ τοῦ
Ἰκονίου πρὸς Α, τῶν Νορμαδῶν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, καὶ τῶν
ἀγρίων Πετσενέγων καὶ Κουμάνων πρὸς Β, εἰς τοὺς δὲ πάν-
τας προσετέθησαν καὶ οἱ σταυροφόροι, οἵτινες πάντοτε εἰδείχθη-
σαν δυσμενεῖς κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς μὲν τὴν στερεὰν ἡκμαζε

ἡ γεωργία, ἡ μεταξοτροφία, ἡ πορφυροβαφία καὶ ποικίλαι ἄλλαι βιομηχανίαι, εἰς δὲ τὰς νήσους καὶ πολλὰς παραλίας χώρας ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον. Ὅλον τὸ Βυζαντινὸν κράτος, τοῦ ὁποῦ πρωτεύουσα ἦτον ἡ Κωνσταντινούπολις, διηρείτο εἰς 8 θέματα, 1) τῆς Πελοποννήσου, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτον ἡ Κόρινθος καὶ ἐπισημότεραι πόλεις αἱ Πάτραι, τὸ Ἄργος, ἡ Σικυὼν καὶ ἡ Λακεδαίμων, 2) τῆς κυρίας Ἑλλάδος, τὸ ὅποιον περιελάμβανε τὴν Ἀττικὴν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα, τὴν Λίτωλίαν, τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὰς νήσους Εὐβοίαν καὶ Αἴγινα, 3) τῆς Νικοπόλεως ἡ παλαιᾶ Ἡπείρου, τοῦ ὁποῦ πρωτεύουσαι ἦσαν ἡ Δωδώνη καὶ ἡ Νικόπολις, 4) τοῦ Αὐρράχιου ἡ νέας Ἡπείρου, 5) τῆς Μακεδονίας, τὸ ὅποιον περιελάμβανε καὶ τὴν Θεσσαλίαν μετὰ τῶν νήσων Σκιαθοῦ, Σκοπέλου καὶ Πεπαρήθου, 6) τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὸ ὅποιον περιελάμβανε τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας μετὰ τῆς Σκύρου, Χίου, Λήμνου καὶ πασῶν τῶν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλάσσανος Ἀσίας νήσων, καὶ τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας, 7) τῆς Σάμου, εἰς ἃ ἀνῆκον καὶ τὰ μεσημερινὰ παράλια τῆς Ἑλλάσσανος Ἀσίας, καὶ 8) τῆς Κεφαλληνίας, εἰς ἃ ἀνῆκον καὶ ἅπασαι αἱ ἄλλαι νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους· ἀλλὰ καὶ αἱ νῆσοι Κύπρος καὶ Κρήτη, ἱκανὸν χρόνον οὔσαι ὑπὸ τοὺς Ἀραβίας, ἀνεκτήθησαν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, καθὼς καὶ ἄλλαι πόλεις Ἑλληνικαί, κείμεναι εἰς τὰ Εὐρωπαϊκά, Ἀσιανὰ καὶ τὰ τοῦ Εὐξεινίου Πόντου παράλια, ὑπέκειντο εἰς αὐτούς.

Αἱ ἐπὶ Ἀλεξίου ἀρχίσασαι Σταυροφορίαι ἀπέβησαν ἐπιζήμιοι εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, διότι ἠβήτησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ξένων μισθοφόρων καὶ τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐγκαταστημένων ἀλλοδαπῶν, Ἑνετῶν, Πισατῶν, Γενοατῶν, Τούρκων, Ἀράβων καὶ πολλῶν Σταυροφόρων, ἐξ ὧν ἐξηχρειώθη ἐπὶ μᾶλλον καὶ ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ, καὶ διεφθάρη ἡ γλῶσσα, ἡ κυβέρνησις ἀπέβη δυσχερεστέρη καὶ ὁ στρατὸς ἐπὶ τοσοῦτον ἐπικίνδυνος, ὅσον τὸ κράτιστον αὐτοῦ συνέκειτο ἐκ Τούρκων μισθοφόρων. Οὔτε ἐπὶ τοῦ Καλοϊωάννου, οὔτε ἐπὶ Ἑμμανουὴλ τοῦ Α' ἀνεφάνησαν τὰ ἀτοπήματα τῆς νέας ταύτης καταστάσεως, ἀλλ' ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου, ὅτε οἱ ἀξιοματικοί, ὁ σύγκλητος

τῆς πρωτευούσης ὄχλος καὶ ὁ στρατὸς κατέστησαν οἱ ἀληθεῖς τοῦ κράτους κύριοι. Τὸν Μανουὴλ ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ ἀνήλικος αὐτοῦ υἱός

Ἀλέξιος Β΄, ὅστις ἦτον παῖς καὶ ἡ ἐπιτροπεύουσα αὐτὸν μήτηρ ἀσύνετος. Ἐκ τούτων ὠφεληθεὶς ὁ ἀκολαστότατος, κακουργότατος καὶ μοχθηρότατος, ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ ἱστορία, υἱὸς ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς τοῦ Μανουὴλ

Ἀνδρόνικος Α΄, εἰσῆλθε μετὰ δυνάμειος ἰσχυρᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔσφαξεν ἅπαντας τοὺς ὑπαδούς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἀνηγορεύθη (1183) αὐτοκράτωρ. Οὗτος ἐπολιτεύθη μετὰ φοβερᾶς ἀγριότητος καὶ διῆγε μετὰ πολλῆς ἀσωτείας, ἀνέδειξεν ὅμως πολλάκις καὶ σύνεσιν καὶ οὐζύνειαν, ἐνίοτε δὲ παραδόξως καὶ πραύτητα καὶ δικαιοσύνην. Ἰδίως δὲ ἐμάστιζε τὰς ἀνωτέρας τάξεις καὶ ὑπῆρξεν ἀμείλικτος πρὸς τὴν πλεονεξίαν τῶν μεγιστάνων καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν ὑπαλλήλων. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἦτον βραχεία καὶ οἱ πολέμιοι πολλὰς ἐπ' αὐτοῦ χώρας κατέλαβον· ὁ βασιλεὺς δὴλ. τῶν Οὐγγρων Βέλας Γ' κατέλαβεν ἅπασαν τὴν ἀπὸ Νίσσης μέχρι Οὐγγαρίας χώραν, Ἰσαάκιος δὲ τις ἔγγονος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μανουὴλ τὴν Κύπρον· οἱ δὲ Νορμανδοὶ τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας, συμμαχήσαντες μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξωσθέντων Λατίνων, ἐπόρθησαν ἅπασας τὰς παραλίας καὶ προσέλασαντες εἰς τὴν ξηρὰν ἐκυρίευσαν τὴν Θεσσαλονίκην καὶ προέβησαν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀγγέλων 1185—1204.

§. 38. *Ἰσαάκιος ὁ Β΄*, ὅστις διὰ στάσεως ἀνέλαβε (1185) τὴν βασιλείαν καὶ παρέδωκε τὸν Ἀνδρόνικον εἰς ἐλεεινὸν θάνατον, ἦτον ἀνανδρὸς, ἀσθενὴς καὶ ἀκόλαστος· ἡ ἀρχὴ ὅμως τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὑπῆρξε λαμπρὰ, διότι τρικυμία κατέστρεψε τὸν Σικελικὸν στόλον καὶ παραδόξως ὁ κατὰ ξηρὰν στρατὸς αὐτῶν ἠχμυλωτίσθη ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν. Μετὰ ταῦτα ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ τὸν ὁμόνομον αὐτῷ δυνάστην τῆς Κύπρου, ἐπὶ χρήμασι παρέλαβεν ὅσας ὁ Βέλας εἶχε κατακτήσει χώρας, καὶ προεκάλεσε φοβεράν στάσιν τῶν παρὰ τὸν Αἰμόν Βλα-

χικῶν καὶ Βουλγαρικῶν φύλων, διὰ τῆς ὁποίας αἱ χώραι αὐτῶν αἰ καταστάσαι πρότερον εἰρηνικαὶ Βυζαντιναὶ ἐπαρχίαι ἀπετέλεσαν (1186) νέον Βουλγαρικὸν κράτος. Ὁ Ἰσαάκιος, ἀπειλούμενος ὑπὸ τοῦ ἰδρυθέντος τούτου κράτους, ζῶν ἐν μέσῳ μεταναστῶν ἀπολαμβάνοντων πολλὰ προνόμια καὶ προϊστάμενος στρατοῦ μισθοφόρων, ὑπὸ τοσούτου κατελήφθη τρόμου, ἀκούσας ἐπερχομένους τοὺς ὑπὸ Φριδερίκον Βαρβαρόσσαν σταυροφόρους, ὥστε καὶ μετὰ τοῦ Σαλαδίνου δὲν ἐδίστασε νὰ συμμαχήσῃ. Ὁλίγον δὲ μετὰ ταῦτα (1195) καταβαλὼν αὐτὸν ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀδελφός.

Ἀλέξιος Γ' καὶ τυφλώσας καὶ φυλακίσας αὐτὸν ἐσφετερίσθη τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα, τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἦτον ἦττον ἄξιος. Ἀσούντων δὲ τῶν Βουλγάρων τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ τὸ κατέθλιβε, συλαγωγῶν τὰ κειμήλια καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν βασιλικῶν τάφων, πολλὰ πόλεις τῆς Ἑλλάσσοις Ἀσίας ἐκοῦσαι ὑπετάσσοντο εἰς τοὺς Σελδσοῦκους. Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ ὁ Μιχαὴλ περιποιεῖτο τοὺς Πισάτας, τοὺς δ' ἔνετοῖς παρὰ τὰς συνθήκας ἐφορολόγει, ἐπὶ τοσούτον ἐκίνησε τὴν ὀργὴν αὐτῶν καὶ μάλιστα τοῦ δόγου αὐτῶν Ἑρρίκου Δανδόλου, ὥστε οὗτος, ὠρελθθεὶς ἀπὸ τὴν αἰτήθεισαν ἐπικουρίαν ὑπὸ Ἀλεξίου Δ' υἱοῦ τοῦ τυφλωθέντος Ἰσαακίου καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν Σταυροφόρων τοῦ νὰ μετακομισθῶσι διὰ πλοίων εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀπεφάσισε τὴν κατάλυσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Λατινικὴ αὐτοκρατορία.

§. 39. Ἀπὸ τοῦ 1080 ὁ ἡγεμὼν τῆς Κάτω Ἰταλίας Φραγκίσκος Γυσκάρδος ἀπεδιβάσθη μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ (30000) εἰς τὴν Ἠπειρον, ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἀπέτυχε καὶ οἱ μετὰ τοῦ υἱοῦ του Βοεμούνδου μείναντες ἐδιώχθησαν ὑπὸ Ἀλεξίου Δ' τοῦ Κομνηνοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα (1146) Ροβέρτος ὁ Β' βασιλεὺς τῆς Σικελίας ἐκυρίευσεν τὴν Κέρκυραν, ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τῶν γενναίων κατοίκων τῆς Μονεμβασίας καὶ ἐλθὼν εἰς τὰ δυτικὰ τῆς Πελοποννήσου ἐλεηλήτησε πολλὰ τούτων, καθὼς καὶ τῆς στερεᾶς, ἐγύμνωσε τὴν Κόρινθον καὶ τὰς Θήβας, ἀφ' ὧν ἔλαβε μεγάλους θησαυροὺς, καὶ ἀνεχώρησεν. Ἀλλὰ πολὺ ὁ-

λεθριώτερον ὑπῆρξε τὸ ἐπιχείρημα τῶν Ἑνετῶν, ἔθνους ἰσχυροτάτου ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ. Οὗτοι ἐπιθυμοῦντες νὰ κάμωσι κατακτήσεις εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἐζήτησαν εὐκαιρίαν, τὴν ὁποίαν παρέσχεον αὐτοῖς ἡ τετάρτη Σταυροφορία.

Ὁ δόγης αὐτῶν Ἐρρίκος Δάνδολος ἀνέλαβε τὴν διαπεραίωσιν 35500 Σταυροφόρων καὶ 4500 ἵππων ἐπὶ πληρωμῇ 85 χιλ. μαρκῶν καὶ παρεδέχθη νὰ πληρωθῇ ἐλλείπον ποσὸν ἐκ τῆς δι' ἐπιδρομῶν λείας· ἀπῆτησεν ὅμως ἀντὶ τῆς χάριτος ταύτης νὰ τὸν βοηθήσωσιν οἱ Σταυροφόροι νὰ ὑποτάξῃ τὴν ἀποστᾶσαν ἀπὸ τῆς Ἑνετίας Ζάραν καὶ ταχθεῖσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῶν Οὐγγρων, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὸ 1202. Μετὰ τοῦτο ὁ Δάνδολος ὑπέβαλεν εἰς τοὺς Σταυροφόρους τὰς προτάσεις τοῦ ἄπειρα ὑπισχνουμένου εἰς ἀνταμοιβὴν χρήματα Ἀλεξίου τοῦ Δ', αἵτινες καὶ ἐγέναντο δεκταί. Μετὰ βραχείαν δὲ πολιορκίαν ἐκυριεύθη (1203) ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ δὲ ἄθλιος αὐτοκράτωρ, συμπαραλαβὼν τὸν θησαυρὸν καὶ τὰ κειμήλια ἔφυγε μόνος ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας καὶ ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ τυφλὸς Ἰσαάκιος.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σταυροφόροι εἶχον περιορισμένον τὸν Ἀλέξιον διὰ νὰ ἐπικυρώσῃ ὁ πατὴρ, ὅσα αὐτὸς συνέθετο μετ' αὐτῶν (νὰ ὑποταχθῇ δηλ. τὸ Βυζαντινὸν κράτος εἰς τὸν Πάπαν, νὰ πληρωθῶσιν ἂν 100000 μαρκῶν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ Φράγκους, νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς Σταυροφόρους τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἀναγκαῖα ἐπὶ ἐν ὅλον ἔτος, νὰ προστεθῇ εἰς αὐτοὺς δύνამις μυρίων ἀνδρῶν ἐπίσης ἐπὶ ἐν ἔτος, καὶ νὰ συντηρῶνται ἐν Παλαιστίνῃ δαπάνη τῶν Βυζαντινῶν πεντακόσιοι ἱππεῖς), ὁ Ἰσαάκιος ἠναγκάσθη νὰ συναίνεσῃ, ἀλλ' ἡ θέσις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἦτον χείρων τῆς πρότερον, δηλ. τῆς ἐν τῇ φυλακῇ· διότι οὔτε τὰς ὑπερόγκους ὑποχρεώσεις ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ, οὔτε τοὺς Λατίνους ν' ἀπολύσῃ, ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν ἐναντίων του. Καθυπτάξε μὲν ὁ Ἀλέξιος δι' αὐτῶν τὸν μετὰ τῶν περὶ τὸν Ἰστρον Βαρβάρων ἐμβαλόντα εἰς τὸ κράτος καὶ μέχρις Ἀδριανουπόλεως προελάσαντα θεῖόν του, ἀλλὰ μακρὰ εἰρήνην μεταξὺ Βυζαντινῶν καὶ Λατίνων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ· διότι ἐκεῖνοι μὲν ἔσωζον τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν μῖσος καὶ ἡγανάκτου πιεζόμενοι καὶ

μὴ δυνάμενοι νὰ πραγματοποιήσωσι τὰ συμπεφωνημένα, οὗτοι δὲ ὑπέθαλπον τὴν δυσμένειαν ταύτην διὰ τοῦ βιαίου αὐτῶν χαρακτῆρος. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων πυρπολήσεως οἰκιῶν τινων, διαδοθέντος τοῦ πυρὸς, ἀπετεφρώθη ἐπὶ 8 ἡμέρας μέγα μέρος τῆς πόλεως, οἱ μὲν Βυζαντινοὶ ἐξεμάνησαν κατὰ πάντων τῶν Λατίνων, οἱ δὲ ἡγεμόνες τοῦ Σταυροφορικοῦ στρατοῦ, ἀπαιτήσαντες τὰ χρήματα καὶ μὴ λαβόντες αὐτά, ἐπανάλαβον τὰς ἐχθροπραξίας. Ἐπειδὴ πρὸς τούτοις καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ γηραιοῦ αὐτοκράτορος ἐπῆρχετο μετὰ Βουλγάρων καὶ Βλάχων, στασιάζαντος τοῦ πλήθους, ἄκων λαμβάνει τὸ ὑπερτατον ἀξίωμα νέος τις *Νικόλαος Κάραθος*, ἀπ' ἀγαθῶν γονέων ἔλκων τὸ γένος. Μετ' ὀλίγον ὅμως *Ἀλέξιος Ε'* ὁ *Μούρτζουφλος* μακρυνὸς συγγενὴς τοῦ τῶν Ἀγγέλων οἴκου, δωροδοκήσας τὴν βασιλικὴν φρουράν, φυλακίζει τὸν Κάραθον, πνίγει τὸν Ἀλέξιον καὶ καταλαμβάνει τὴν ἀρχήν, ἀποβιώσαντος ἀμέσως τοῦ γερωντος αὐτοκράτορος ἐκ τῆς λύπης καὶ τοῦ φόβου (1204).

Οἱ Ἕνετοὶ καὶ οἱ Σταυροφόροι, ἀφοῦ συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους πρῶτον μὲν περὶ τῆς διανομῆς τῆς λείας ($\frac{2}{3}$ οἱ πρῶτοι καὶ $\frac{1}{3}$ οἱ δευτέροι) καὶ ἔπειτα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ αὐτοκράτορος (εἰς ὃν ἀπέδιδον τὸ $\frac{1}{4}$ τοῦ ὅλου Βυζαντινοῦ κράτους, διανεμομένου τοῦ λοιποῦ μεταξὺ αὐτῶν) καὶ τῆς κατάρτησεως τῆς Καθολικῆς τοῦ κράτους ἐκκλησίας, αὐτοὶ μὲν μετὰ δύο ἐφόδους εἰσέλασαν εἰς τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας μέγα μέρος πάλιν ἀπετέφρωσαν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διὰ νυκτὸς ἐδραπέτευσε. Τὰ δεινὰ, ὅσα οἱ Βυζαντινοὶ ὑπέστησαν, εἶνε ἄφατα, ἡ δὲ λεία ἀνυπολόγιστος, διότι ὅσα εἰς τὸ φανερόν προετέθησαν εἰς διανομὴν ἀνέβαινον εἰς 400000 μαρχῶν. Πρὸς τούτοις ἐσυλλήθησαν οἱ ναοὶ καὶ πολυάριθμα ἔργα τῆς τέχνης, περὶ ὧν ἰδὲ ἐν §. 34 τοῦ δευτέρου Τεύχους. Οἱ κατακτηταὶ ἐξέλεξαν ἐκ τοῦ μέσου αὐτῶν αὐτοκράτορα τὸν κόμητα τῆς Φλυνδρίας *Βαλδουίνον* καὶ ἱδρυσαν οὕτω τὴν Λατινικὴν αὐτοκρατορίαν, ἥτις ὅμως διήρκεσε μόνον 47 ἔτη (1204—1251).

Ὁ Βαλδουίνος ἔλαβε τὴν Θράκην μετὰ τῆς ἀνωτέρας κυριαρχίας τοῦ ὅλου, τῶν δὲ λοιπῶν μερῶν τὰ μὲν οἱ Ἕνετοὶ (τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, τοῦ Αἰγαίου, τῆς Προποντίδος, τοῦ Εὐξείνου Πόντου

καὶ τὰς νήσους), τὰ δὲ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Λομβάρδοι εὐγενεῖς. Ὁ μακρίων τοῦ Μομφερράτου Βονιφάτιος ἔλαβε κατόπιν τὴν Μακεδονίαν καὶ μέρος τῆς Ἑλλάδος ἀντὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάσσει Ἀσία παραχωρηθεισῶν αὐτῷ κτήσεων, ὑπὸ τὸ ὄνομα βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ὅποιον ἐξέτεινε καὶ μέχρι τῆς Πελοποννήσου. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, ἰδρύθησαν ἀξιδόλογοι ἡγεμονίαι καὶ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι, ὑπὸ μὲν Γοδοφρέδου τοῦ Οὐγγαρίστου ἐν Κορίνθῳ, ὑπὸ δὲ τοῦ Ὁθωνοῦ Δελαροχίου ἐν Ἀθήναις· πατριάρχης δὲ προεχειρίσθη κατὰ τὰ συμφωνημένα ὁ ἐξ ἐπιφανοῦς γένους κληρικὸς Ἐνετὸς Θωμάς Μαρζίνης. Τὸ Βυζαντινὸν κράτος διηρέθη οὕτως εἰς πολυαριθμοὺς μιγάδας καὶ μικρὰς ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων οἱ δεσπότες ἦσαν ἐνίοτε ἰσχυρότεροι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἔπραττον τὰ πάνδενα εἰς τοὺς κατοικοῦντες ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὐδὲν ἄλλο ἦτον ἢ ἡγεμὼν συμμαχικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἔδρυσαν ἐνιαχοῦ ἡγεμονίας, Ἀέων ὁ Συκουρὸς ἐν Κορίνθῳ, Ἄργει, Ναυπλίᾳ καὶ Ὠχθραῖς (ἦν ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ διενεμήθησαν (1210) οἱ μνημονευθέντες Γοδοφρέδος καὶ Ὁθων), Μιχαήλ ὁ Κομνηνὸς, συγγενὴς τοῦ καταλυθέντος αὐτοκράτορος, ἐν Ἰπείρῳ, Ἀλέξιος Α΄, ἑγγονος τοῦ ἐξωλιστάτου Ἀνδρόνικου Α΄ ἐν Τραπεζοῦντι, λαβὼν καὶ τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος, Θεόδωρος Ἀδάκαρις Α΄, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Γ΄, ὅστις ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ἀντὶ τοῦ δραπετευσάντος Μουρζούφλου, ἐν Νικαίᾳ.

Ὁ Βαλδουῖνος συλλαβὼν (1204) τὸν Μούρζουφλον, τὸν ἀπεκεφάλισε, τὸν δ' Ἀλέξιον Γ΄ ἔκλεισεν ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Θεόδωρος εἰς μοναστήριον· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὁ Βαλδουῖνος, ἀντεπεξελθὼν μετὰ μικρᾶς δυνάμεως κατὰ τῶν ἐνεκα τῶν ἀνηλθῶν πίστεων ἐπαναστάντων Ἑλλήνων τῆς Θράκης τῶν συμμαχησάντων μετὰ τῶν Βουλγάρων συνελήφθη ὑπ' αὐτῶν αἰχμάλωτος καὶ ἀκρωτηριασθεὶς ἐτάφη ζῶν. Τούτον δὲ διεδέχθη ὡς ἐπίτροπος τοῦ κράτους ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἑρρίκου, ὅστις περιεποιήθη τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ὁ ἑξαρχὸς τοῦ Πάπα διὰ πάσης βιαιότητος κατηνάγκαζεν εἰς παραδοχὴν τοῦ Καθολικοῦ θρησκείματος. Ὁ Ἑρρίκος μετὰ μὲν τοῦ Λασκάρους, ὅστις πανούργος ἄμα καὶ ἀνδρείος στρατηγὸς ἀνκατέστησε τὴν ἡγεμονίαν τουτὶν κυριωτέραν τοῦ Λατινικοῦ κράτους, συνωμολόγησεν εἰρήνην (1214)

πρὸς δὲ τὸν ἐν Ἡπείρῳ Μιχαὴλ, ἄρχοντα καὶ τῆς παρακειμένης Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ἀδιαλείπτως ἤριζεν. Ὁ Μιχαὴλ, εἰσελάσας εἰς τὴν χώραν τῶν Λατίνων, ἐλεηλάτησεν αὐτὴν δεινῶς καὶ μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ προεχειρίσας τὸν ἑπ' αὐτῇ αὐτοῦ ἀδελφὸν Θεόδωρον διάδοχον (1216), ὅστις ἤρχισε τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ στάδιον διὰ κατακτήσεων ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἰλλυρίᾳ. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Ἑρρίκου (1216) ἄπαιδος ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰς ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Θεοδώρου, προεχειρίσθη ὑπὸ τῶν μεγιστάνων διάδοχος ὁ ἐξ ἀδελφῆς γαμβρὸς αὐτοῦ Πέτρος Κουρτεναῖος, ὅστις ἐρχόμενος ἐκ τῆς Δύσεως συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου καὶ ἀπέθανεν ἐν φυλακῇ ὅμως οἱ βαρῶναι τοῦ κράτους ἀνηγόρευσαν (1219) τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ ἀδελφὸν Φίλιππον, καὶ τούτου ἀποποιηθέντος, τὸν νεώτερον Ῥοβέρτον (1221). Ὁ Θεόδωρος, διώξας τὸν υἱὸν τοῦ Βονιφατίου ἐξ ὅλων τῶν κτημάτων αὐτοῦ, καθυπέταξεν ἅπασαν τὴν Θεσσαλίαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην μέχρι τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ ἔλαβε (1222) τὸν τίτλον τοῦ αυτοκράτορος τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ καὶ ἐξ Ἀσίας ἐπετέθη κατὰ τοῦ Λατινικοῦ κράτους Ἰωάννης Δούκας ὁ Βιτάτσης ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς καὶ διάδοχος (1222) τοῦ Λασκάρεως.

Παραιτηθέντος τοῦ σκαίου Ῥοβέρτου καὶ ἀποδημήσαντος εἰς τὴν Δύσιν, ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῶν βαρῶνων ὁ 80ετής κόμης Ἰωάννης Βρυέντιος, ὅστις δις ἔσωσε τὴν πρωτεύουσάν πολιορκηθεῖσαν ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Νικαίᾳ Βυζαντινοῦ αυτοκράτορος καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀζόν. Ἀποθανόντος δὲ καὶ τοῦ Βρυεντίου (1237), ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ τρίτος τοῦ Κορτεναῖο ἀδελφὸς Βαλδουῖνος, ὅστις ἀπαίτησας ἐπὶ δύο ἔτη παρὰ τῷ Πάπα καὶ τοῖς βασιλεῦσι τῆς Δύσεως χρήματα καὶ στρατὸν ὑπὲρ τοῦ καταρρέοντος Λατινικοῦ κράτους, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1239) διὰ Γερμανίας καὶ Οὐγγαρίας μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἐξαντληθέντων μετ' ὀλίγων τῶν πόρων, ἐγκατέλιπον αὐτὸν οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ προσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐναντίου αὐτοῦ Βατάτση, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν Βουλγάρων μέρος τῆς Θράκης καὶ αἰχμαλώτισας ἔπειτα τὸν δεσπότην τῆς Ἡπείρου, ἡ-

νάγκασε τὸν ἡγεμονεύοντα αὐτῆς οἶκον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν του. Ὁ Βατάτσος ἐπὶ τέλους, ὅστις ἤξευρεν ὅχι μόνον νὰ κατασκευάσῃ μεγάλην δύναμιν, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταχειρίζεται αὐτὴν ἐπιτηδειότατα, κατέστησε τὸ ἐν Νικαίᾳ κράτος τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοπατρίας καὶ Ὁρθοδοξίας. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ

Θεόδωρος Δάσκαρις Β' (1255) διὰ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ὠμότητος δυσπρόεστησε πάντας τοὺς ἐπιφανεστέρους ἀνδρας τοῦ κράτους. Ἀποθανόντα δὲ (1259) τὸν διαδέχθη ὁ ἀνήλικος αὐτοῦ υἱὸς ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου εὐπατρίδου καὶ ἔλκοντος τὸ γένος ἀπὸ οἴκου διασήμευ ἐπὶ Κομνηνῶν. Οὗτος παγιώσας τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων του, καταπολεμήσας τὸν δεσπότην τῆς Ἡπείρου καὶ συμμαχήσας μετὰ τῶν Γενοατῶν ἀντιζήλων τῶν Ἑνετῶν, προσέβαλε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσῆλθε (1261) πανηγυρικῶς εἰς αὐτὴν, εἰς ἣν μετέθηκε καὶ τὴν ἑδραν καὶ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ.

ΠΕΜΠΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1261—1453).

Παλαιολόγοι αὐτοκράτορες.

§. 40. Ὁ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνακτήσας Μιχαὴλ Παλαιολόγος συνήνωσεν ἐκ νέου τὸ διαίρεθὲν βασίλειον ἐκτὸς ὁλίγων μερῶν, εἰς τὰ ὅποια διετηροῦντο μικραὶ καὶ ἀνεξάρτητοι ὑπὸ Λατίνων ἱπποτῶν ἰδρυθεῖσαι ἡγεμονίαι, καὶ ἐζήτησε νὰ ζήσῃ ἐν ἀρμονίᾳ μετὰ τῆς Δύσεως διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ὅπερ ὅμως δὲν κατώρθωσεν ἕνεκα τῆς ἀντιστάσεως τῶν ἰδίων του ὑπηκόων. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ

Ἀνδρόνικος ὁ Β' (1282—1328) ἀποκατέστησε τὴν Ἀνατολικὴν λατρείαν ἐντελῶς, ἀλλ' ὁ ἀπειλῶν τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κίνδυνος ἐπῆρχετο ἤδη ὅχι ἐκ τῆς Δύσεως ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἐνθα παρὰ τὸ ἀδύνατον καὶ πάσχειν κράτος ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν αὐτοκρατόρων, τῶν πολλῶν περὶ τοῦ θρόνου ἐρίδων, τῶν αὐλικῶν βῆδιουργιῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑψοῦτο ἀκατασχέτως τὸ κράτος τῶν Τούρκων.

Περὶ τὰ μέσα δηλ. τοῦ ἰα αἰῶνος οἱ Μογγολικῆς καταγωγῆς Σελδσοῦκοι, βοηθήσαντες τὸν ἀνίσχυρον ἐν Βαγδάτῃ καλίφην, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἐμίρου, ἀφοῦ ᾗδη πρότερον εἶχον κατακτήσει πολλὰς Περσικὰς ἐπαρχίας. Ὁ σουλτάνος αὐτῶν Ἀλῆ Ἀσλᾶν (1063—1072) ἤρπασεν ἀπὸ τοῦς Βυζαντινοὺς τὴν Ἀρμενίαν καὶ Γεωργίαν (1071) καὶ ἐνίκησε καὶ συνέλαβεν αἰχμάλωτον τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμανὸν παρὰ τὴν Ζάραν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Σελδσοῦκοι ἐκυρίευσαν ἐπὶ Μαλέα ἀπὸ τοῦς Βυζαντινοὺς πᾶσαν σχεδὸν τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν ἐκτὸς τῶν παραλίων χωρῶν καὶ τῆς ἐν Συρίᾳ Ἀντιοχείας, ἣν οἱ Βυζαντινοὶ κατώρθωσαν νὰ διατηρήσωσιν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαλέα τὸ κράτος τῶν Σελδσοῦκων διηρέθη εἰς πέντε μικρότερα, τὸ Ἰράν, τὸ Κερμάν, τὸ τοῦ Ἰκονίου, τοῦ Χαλεπίου καὶ τῆς Δαμασκού.

Ὅτε ὅμως καὶ οἱ Σελδσοῦκοι ἤρχισαν νὰ παρακμάζωσι, παρέλαβον εἰς ὑπεράσπισιν τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἔλαβον ὡς φύλακες τῶν πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς ὁρίων χώραν περὶ τὸ ἀρχαῖον Δορύλαιον ὑπὸ τὸν Ἐρτογρούλ. Ἐντεῦθεν ἤρπασαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριον Καραχισσάρ, μεθ' ὃ ὁ υἱὸς τοῦ Ἐρτογρούλ Ὀσμάν ἔλαβε παρὰ τοῦ Σελδσοῦκου σουλτάνου τὸ ἡγεμονικὸν ἀξίωμα (1289), ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐβασίλευσεν ὡς ἀνεξάρτητος ἡγεμὼν. Οἱ Τούρκοι ὅμως βαθμυδὸν ἐπεσκίασαν καὶ συνεχώνευσαν ἐν ἑαυτοῖς πάντας τοὺς ὁμοφύλους των, καθὼς καὶ τὰ κράτη τὰ ἰδρυθέντα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ σουλτανάτου τοῦ Ἰκονίου. Ἄλλοι μικροὶ ἡγεμόνες Τούρκοι κατέλαβον τὰ λείψανα τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Βυζαντινοῦ κράτους, ὅθεν ὁ ἀσθενὴς αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β' μετεκάλει εἰς βοήθειαν στήφην Ἰταλῶν καὶ Ἰσπανῶν μισθοφόρων, Καταλωνίων καλουμένων, ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸν πυρῆνα τῶν τυχοδιωκτῶν τούτων. Παρέσχον μὲν οὗτοι τινδρομὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τῶν Τούρκων, ἐδείχθησαν ὅμως ἡ μάστιξ τῶν ὑπερασπισθεῖσων χωρῶν διὸ ἡ ἄνανδρος πόλις ἐδολοφάνησε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ροβέρτον Δεφλόρον. Μετὰ δὲ τοῦτο τινὲς μὲν αὐτῶν διεσκορπίσθησαν, τινὲς δὲ κατέλαβον τὴν Καλλίπολιν καὶ ἐλεγκέ-
τουσαν τὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου· ἀλλὰ διχονοησάντων τῶν

ἄρχηγῶν αὐτῶν, ἀπῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα νικήσαντες καὶ φονεύσαντες τὸν Φράγκον δούκα τῶν Ἀθηνῶν κατέλαβον ἐπὶ τινα ἔτη τὴν Ἀττικὴν καὶ Βοιωτίαν καὶ κατέστησαν ὁ τρέμος τῆς χώρας.

Ἀνδρόνικον τὸν Β', παραιτηθέντα μετὰ πολλὰς στάσεις (1328), διεδέχθη ὁ ἑγγονος αὐτοῦ Ἀνδρόνικος Γ' (1328—1341), ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν πᾶσαν τὴν Ἑλλάσσαν Ἀσίαν, ἔνθα ἐν τῇ Προύσῃ τῆς Βιθυνίας Ἰδρυσεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ὁσμάν († 1326) Ὁρχάνης τὸν θρόνον αὐτοῦ. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀποθνήσκων κατέλιπε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς τὸν φίλον του Ἰωάννην Καντακουζηνόν, ὅστις ὁμοῦς ζητήσας νὰ λάβῃ τὴν πορφύραν προεκάλεσεν ἐμφύλιον πόλεμον. Ὁ Καντακουζηνὸς θέλων νὰ ἔχῃ τὴν βοήθειαν τῶν Τούρκων ἔδωκεν εἰς τὸν Ὁρχάνην τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γάμον, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς μοναστήριον. Αἱ τῶν Ἑνετῶν καὶ Γενοατῶν ἐριδὲς δὲν κατέσπαρασσον ὀλίγον τὸ Βυζαντινὸν κράτος· ἀλλὰ καὶ ὁ κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἐπὶ συμβᾶς δυνατὸς σεισμὸς πολλὰ τεῖχη παραλίαν θρακικῶν πόλεων κατηδάψεν. Ἐκ τούτου ὠφεληθέντες οἱ Τούρκοι κατέλαβον πολλὰ τούτων καὶ μάλιστα τὸ ὄχυρόν τῆς Καλλιπόλεως (1357).

Τὸν Ὁρχάνην διεδέχθη ὁ υἱὸς του Μουράτης ὁ Α', ὅστις κατέκτησε πᾶσαν τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ Αἰῶου καὶ κατέστησε πρωτεύουσάν αὐτοῦ τὴν Ἀδριανούπολιν (1361)· μετὰ ταῦτα δὲ κατέκτησε καὶ τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ἐδόλοφονήθη (1389) εἰς μάχην κατὰ τῶν Σέρβων, Βουλγάρων, Βλάχων καὶ Οὐγγρων παρὰ τὴν *Kossovan* ὑπὸ ἀποθνήσκοντος Σέρβου. Οὕτως ἡ Κωνσταντινούπολις πανταχόθεν περιεκλείσθη ὑπὸ Τούρκων. Τὸν Μουράτην διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Βαγιαζίτης*, ὅστις, εἰ καὶ σκληρὸς καὶ ἄδικος, ἐξηκολούθησε τὰ ἔργη τῶν προγόνων του μετὰ δραστηριότητος, διότι ἐκυρίευσεν πάντα τὰ εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ὑπολειπόμενα φρούρια τῆς Θράκης, τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἐκυρίευσεν τὸ Ἄργος, οἱ δὲ ἱππεῖς αὐτοῦ προέ-

ἔησαν μέχρι τῶν νοτιωτάτων ὅρων τῆς Πελοποννήσου· μετὰ δὲ ταῦτα ἐνίκησε τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐκστρατεύσαντας Γάλλους ἱππότες παρὰ τὴν Νικόπολιν.

Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης Ε' (1355—1391) καὶ τοῦτου ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος Μανουὴλ (—1425) κατέστησαν ἐντελῶς σχεδὸν ὑποτελεῖς τοῦ Σουλτάνου, ὅστις ἐπὶ τέλους πολιορκήσας τὴν πρωτεύουσαν, ἀπήτησεν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ δεχθῶσιν αὐτοκράτορα τὸν τυφλωθέντα ἀνεψιὸν τοῦ Μανουὴλ Ἰωάννην (υἱὸν τοῦ Ἀνδρονίκου) τὸν ἐν Σηλυβρία τότε ἄρχοντα, καὶ αὐτὸς νὰ λάβῃ εἰς ἀνταμοιβὴν τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν. Μετὰ τοῦτου συμφωνήσας κρυφίως ὁ Μανουὴλ ἀφῆκεν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον καὶ μετέβη εἰς τὴν Λύειν διὰ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν, ἀλλ' αὐτόθι μόνον ὑποσχέσεις ἔλαβεν. Ὁ Ἰωάννης ὑπεσχέθη εἰς τὸν Βαγιαζίτην ἐτήσιον φόρον, ἠρνήθη ὅμως εἰς αὐτὸν νὰ κενώσῃ καὶ παραχωρήσῃ τὴν πόλιν, μεθ' ἧς ἤρχισε δευτέραν πολιορκίαν ταύτης. Ἡ προσέγγισις ὅμως τοῦ φοβεροῦ Μαγγάλου κατακτητοῦ Ταμερλάνου, ὅστις εἶχε κατακτῆσαι τὸ Χαλέπιον, τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Βαγδάτην, νικῶσιν τοὺς Τούρκους καὶ φονεύσει τὸν υἱὸν τοῦ Βαγιαζίτου, ἡνάγκασε τὸν τελευταῖον νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Ταμερλάνου. Ὅμως ἡττηθεὶς ὁ Βαγιαζίτης παρὰ τὴν *Αγκυραν* (1404) συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἀπέθανε τὸ ἐπόμενον ἔτος, καθὼς καὶ ὁ κατὰ τῆς Κίνας ἐκστρατεύσας Ταμερλάνος δύο ἔτη μετὰ ταῦτα. Οὕτως ἡ Κωνσταντινούπολις ἐσώθη πρὸς καιρὸν, οἱ δὲ Τούρκοι ὑπὸ τὸν διάδοχον τοῦ Βαγιαζίτου Μωάμεθ τὸν Α' ἀνέλαβον τὰς δυνάμεις των.

Ὁ Μανουὴλ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανάλαβε τὸν θρόνον καὶ ἔζη ἐν ἁρμονίᾳ μετὰ τοῦ Μωάμεθ, οὐχὶ ὅμως καὶ μετὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Μωάμεθ Μουράτου τοῦ Β' (1421—1451), ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔκαμε κατ' αὐτῆς ἐφοδον, ἥτις ὅμως ἀπεκρούσθη.

Ὁ μόνος ἄνθρωπος, ὅστις ἠδυνήθη νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν ἀκαταγώνιστον δύναμιν τῶν φοβερῶν τότε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰσχυροτάτους τῆς Εὐρώπης ἡγεμόνας Τούρκων, εἶνε ὁ Ἕλλην Γεώργιος Καστριώτης εἴτε Δικονδέρβεις, υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀλ-

Βανίας (Ίλλυρίας) Ἰωάννου τοῦ Καστριώτου τοῦ φανευθέντος ὑπὸ τοῦ Μουράτου, μετὰ τριῶν αὐτοῦ υἱῶν. Ὁ Μουράτης φεισθεὶς τοῦ τετάρτου αὐτοῦ υἱοῦ (Γεωργίου) ἀνέθρεψεν αὐτὸν εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν καὶ ἔδωκεν αὐτῷ εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν ἀξιόλογον στρατιωτικὸν ἀξίωμα καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἰσκενδέρβ Βέγ, σημαῖνον Ἀλέξανδρον ἡγεμόνα. Ἀλλ' οὗτος, ὅστις δὲν ἐλησμόνει οὔτε τὴν καταγωγὴν, οὔτε τὴν πάτριον πίστιν, φυγὼν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου, ἐπανελάβε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἔγινε κύριος τῆς Κροΐας, ἥτις ἦτον ἡ πρωτεύουσα τῆς πατρικῆς αὐτοῦ κληρονομίας, ἐπεχείρησε μακρὸν καὶ ἐνδοξον ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως ἀγῶνα καὶ ἐφημίσθη διὰ τὰ κατορθώματά του πανταχοῦ. Ἀπὸ τοῦ 1443—48 τὰ κατορθώματα αὐτοῦ ἦσαν πολλὰ καὶ τεράστια· διὰ τὸ 1449 ἐξεστράτευσεν αὐτοπροσώπως κατ' αὐτοῦ ὁ Σουλτάνος μετὰ φοβεροῦ στρατοῦ. Ὁ Σκενδέρβειος ἀσφαλίσας τὴν Κροΐαν προσέβαλε τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρούριον Σβιατογράδον καὶ μετὰ μεγάλην φθορὰν τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὸ 1450 ἐπανελάβε πάλιν ὁ Μουράτης τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Κροΐας μετὰ πολυαριθμοτέρου στρατοῦ καὶ πολιορκητικῶν μηχανῶν, ἀλλ' ὁ Σκενδέρβειος χωρὶς νὰ κλεισθῇ ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἐπιτιθέμενος ἐξώθεν κατὰ τῶν πολιορκούντων Τούρκων, ἐπροξέεινε εἰς αὐτοὺς μεγάλην φθορὰν. Ἐπὶ τέλους ὁ Μουράτης προτείνας εἰς αὐτὸν νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἡγεμόνα τῆς χώρας ἐπὶ πληρωμῇ μικροτάτου φόρου καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς ἀνεχώρησε καὶ πάλιν Ἀπρακτος εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἀποθανόντος τοῦ Μανουὴλ τὸ 1425, κατώρθωσεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης ΣΤ' νὰ μείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου πλὴν ῥόνων ἐτήσιον φόρον εἰς τοὺς Τούρκους. Πρὸς τούτοις τὸ μικρὸν ἤδη καταστὰν κράτος ὑποδιηρέθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μανουὴλ, διότι, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀλίγους μόνον ἔτι τόπους κατεῖχεν, ὁ ἐπόμενος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔλαβε τὴν Μεσημβρινὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸ ὄνομα δεσπότης τῆς Λακωνίας καὶ ὁ τρίτος (Ἀνδρόνικος) τὴν βορείαν. Ἡ Ἠπειρος, ἡ Ἀκαρνανία καὶ ἡ Αἰτωλία ἀπετέλουν ἰδίαν δεσποτείαν, αἱ Ἀθῆναι δὲ καὶ ἡ Βοιωτία μετὰ τῆς Θεσσαλίας

ἴδιον δουκάτον ὑπὸ τὸν οἶκον τῶν Ἀγκιαῖτουαλίων, αἵτινες εἶχον διαδεχθῇ τοὺς Καταλωνίους ἀρχηγούς.

Ἰωάννης ὁ ΣΤ' ἐζήτησε νὰ σώσῃ τὸ κράτος διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ πρὸς τοῦτο ἐγένετο σύνοδος ἐν Φεβρύαρι (1438), ἣτις εἶτα μετηνέχθη εἰς τὴν Φλωρεντίαν. Ἡ ἑνωσις ταχέως ἐκηρύχθη, ἀλλὰ καὶ ταχέως οἱ ἐπανελθόντες ἐκ τῆς συνόδου ἐπισκοποὶ ἠρνήθησαν αὐτήν, διότι καὶ ἡ περιμενομένη παρὰ τῆς δύσεως βοήθεια δὲν ἐπραγματοποιήθη.

Ἀποθανόντος τοῦ Ἰωάννου ἀπαιδὸς (1448), ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ δεσπότης τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Δυναστεύς, ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ὁποῦοι τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν διεκλόνει- κησε κατ' ἀρχάς ὁ νεώτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς Δημήτριος. Τὸν δὲ σουλτανικὸν θρόνον εἶχε καταλάβει μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωυράτου (1451) ὁ υἱὸς τοῦ Μωάμεθ ὁ Β', ὅστις εἶχε τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ καταστήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους. Μεταίως ὁ Κωνσταντῖνος ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τοῦ Πάπα Νικολάου τοῦ Ε', ὑποσχεθεὶς τὴν πλήρη ἑνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ δεχθεὶς πρὸς τοῦτο τὸν καρδινάλιον Ἰσιδώρον ὧς ἐξ ἄρχῃ αὐτοῦ καὶ ἐπιτεταραμένον ν' ἀφανίσῃ ἅπαντα τὰ ἔργα τῆς διαφορᾶς αὐτῶν ὅμοιοι ὁ πλείστος κληρὸς καὶ τὸ ἔθνος ἐσκέπτοντο ἄλλως καὶ ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ ὑποστῶσι πᾶσαν θυσίαν διὰ νὰ ἀποφύγῃσι τὸν ἐκ τῆς εἰς τὸν Πάπαν ὑποταγῆς κίνδυνον. Ἀλλὰ καὶ οἱ πλούσιοι τοῦ κράτους ἐκάρπτον τοὺς θησαυροὺς των καὶ δὲν παρείχον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὰ μέσα νὰ στρατολογήσῃ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Τούρκων.

Ὁ Σουλτάνος, ὅστις ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1452 ἤτοιμάζετο πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἔκαμιν ἑναεξίν ταύτης τὴν 6 Ἀπριλίου 1453 καὶ μετὰ τέσσαρας ἐβδομάδας ἐπέσεν ἡ Κωνσταντινούπολις μετ' ἀνδρείαν ἀμυναν τῶν 4973 προμάχων αὐτῆς, βοηθουμένων ὑπὸ τινων Γενοατῶν, τὴν 29 Μαΐου 1453. Ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ ἐπέσε μαχόμενος ἡρώικως καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ προσ- νέχθη εἰς τὸν πορθητήν.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Ἑλλη-

νική γλῶσσα ἔλαβε μὲν τροπολογίας, ἀλλὰ διετήρησε κατὰ μέγα μέρος τὴν γραμματικὴν καὶ τὰς λέξεις τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἐν γένει ὅμως ἡ παιδεία ἡλαττώθη ἐπαισθητῶς καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους συμφοράς, τὸ ὅποιον ὄχι ὀλίγον συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ὑποδούλωσιν· διότι ἡ ἀληθινὴ παιδεία συνοδεύεται μεθ' ὧν τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων, δι' ὧν συντηρεῖται ἡ ἐλευθερία, ἡ δ' ἀπαιδευσίς ἀγεί τὸν ἄνθρωπον εἰς δουλείαν. Δὲν ἔλειψεν ὅμως καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ πρὸς τὰ γράμματα εὐφυΐα καὶ ἐπιμέλεια τοῦ ἔθνους. Ἐκτός πολλῶν ἄλλων λογίων, ἀναφερομένων ἐν σελ. 140 τοῦ δευτέρου τεύχους, προσθέτομεν ἐνταῦθα τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως Φώτιον (858—891), τὸν λεξικογράφον Σουΐδαν (970), Γρηγόριον τὸν Κορίνθιον (1150), Ἐμμανουὴλ τὸν Μοσχόπουλον (1354), Ἐμμανουὴλ τὸν Χρυσολωρᾶν (1390), Θεόδωρον τὸν Γαζῆν, τὸν Βησσαρίωνα (1430) καὶ τοὺς Κωνσταντίνον καὶ Ἰωάννην Λασκάρεας.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ.

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1453—1821).

Κατάστασις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

§. 41 Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχον εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος διάφορα Ἑπαικᾶ δουκάτα καὶ φρούρια (τῆς Ἐπτανήσου, τῆς Ναυπλίας, τῆς Μεθώνης, τῆς Κορώνης, τῆς Πύλου, τῆς Μονεμβασίας, τῆς Ναυπάκτου, τῆς Κρήτης, τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Κύπρου), τὰ ὅποια πάντα σχεδὸν ἀλλεπάλληλα οἱ Τοῦρκοι ἐκυρίευσαν. Ὡσαύτως κατέκτησαν καὶ τὰ ἐν Πε-

λοποννήσῳ κράτῃ τῶν Παλαιολόγων, τοῦ Θωμᾶ δηλ. καὶ Δημητρίου, καὶ μόνον τὸν Σκενδέρβεῦν δὲν κατώρθωσαν ἔτι νὰ ὑποτάξωσι. Τὸ 1454 ἐπρότεινεν εἰς αὐτόν ὁ Σουλτάνος εἰρήνην ἐπὶ μετρίῳ φόρῳ, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος οὗτος ἀνὴρ, ἀποκρούσας τὴν πρότασιν, ὠχύρωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν Κρούζην καὶ δις κατετρόπωσε τὸν ἐπιχειρήσαντα τὴν πολιορκίαν αὐτῆς Τουρκικὸν στρατόν.

Τὸ ἔτος 1461 ἐπετέθησαν οἱ Τούρκοι καὶ κατὰ τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι κράτους τοῦ τελευταίου αὐτοῦ τῶν Κομνηνῶν, τὸ ὁποῖον ὑπέταξαν ἄνευ ἀντιστάσεως. Ἀλλὰ καὶ τὰς ὀλίγας ἔτι ἐν Ἑλλάδι ὑπολειπομένας κτήσεις τῶν Ἑνετῶν ἀπεφάσισεν ὁ Μωάμεθ νὰ κυριεύσῃ. Διὸ τὸ ἔτος 1463 ἐκίνησε κατ' αὐτῶν πόλεμον, ὅστις ἔληξε τὸ 1479, παραχωρησάντων τῶν Ἑνετῶν εἰς τὸν σουλτάνον πολλὰς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, Ἀλβανίᾳ καὶ Αἰγαίῳ πελάγει κτήσεων αὐτῶν. Ὑπερτον δὲ, ἐξασφαλισθεὶς ὁ σουλτάνος ἐντελῶς, ἐπανάλαβε τὸ 1465 τὴν κατὰ τοῦ Σκενδέρβεῦ ἐκστρατείαν μετὰ 200000 στρατιωτῶν καὶ ἐπολιορκήσας τὴν Κρούζην, ἀλλ' ἐκυρίευσεν αὐτὴν μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος, συμβάντα τὴν 14 Ἰανουαρίου 1467. Ἡ δ' ἀπόπειρα τοῦ νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥόδον ἀπὸ τοῦ Ἰωαννίτας ἱππότης ἀπέτυχεν.

Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Μωάμεθ *Βαγιαζίτου* τοῦ Β' (1481—1512) δὲν ἐγένοντο πλέον κατακτήσεις· ἐπὶ τοῦ ἐπομένου ὁμῶς σουλτάνου *Σελίμου* τοῦ Β' (1512—1520) κατεκτήθη τὸ πλεῖστον τοῦ Κουρδιστάν καὶ τῆς Μεσοποταμίας, ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος. Ὑπὸ *Σολιμάνου Α' τὸν Μεγαλοπρεπεῖ* (1520—1566) ἐκυριεύθη ἡ Ῥόδος, ἣν ὑπερασπίσθησαν 600 ἱππῶται καὶ 5000 ἄλλοι στρατιῶται κατὰ 200000 Τούρκων, ὧν οἱ ἡμίσεις ἔπεσον κατὰ τὴν πολιορκίαν. Ἐπὶ τούτου τὸ Τουρκικὸν κράτος ἔσχε τὴν μεγίστην ἑκτασιν, διότι ἐκτεινόμενον πρὸς Β' μέχρι τῆς ἄνω Οὐγγαρίας, κατέστη ὁ τρόμος τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Σολιμάνου *Σελίμου* τοῦ Β' (1566—1574) συνεκροτήθη καὶ ἡ περὶ *Ναύπακτον* μεγάλη ναυμαχία (1571), καθ' ἣν 200 Ἑνετικὰ καὶ ἄλλα Χριστιανικὰ πλοῖα, ἀγωνισθέντα πρὸς 300 Τουρκικὰ, συνέτριψαν τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Τούρκων, ἐξ ὧν ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ περὶ τὰς 3000· οἱ δὲ πεσόντες ἐνταῦθα ὑπὲρ τῆς Χριστιανωσύνης Ἕλληνας ἐγένοντο οἱ

πρόδρομοι τῶν ἡρώων, οἵτινες ἐμελλον μετὰ 250 περίπου ἔτη νὰ ἀναδειξῶσι τοσοῦτον ἐνδοξον τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα κατὰ θάλασσαν. Τὴν πρὸς τὰ κάτω ῥοπὴν τῶν Τούρκων ἀνεχαιτίσεν ὕστερον πρὸς καιρὸν ὁ ἐπιτήδειος βεζύρης Μωχάμετ Σόκολης, ὅστις κατέκτησε τὴν Ἑμενὴν καὶ τὴν Κύπρον κατεχομένην ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, καὶ οὕτως ἀντεστάθμισε τὴν ἐν Ναυπάκτῳ καταστροφὴν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου.

Ἐπὶ τῶν ἐπομένων σουλτάνων ἤρχισεν ἡ παρακατὰ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, εἰ καὶ πρῶ, καιρὸν αὕτη ἀνεχαιτίζετο ὑπὸ ἐπιτηδεῶν σουλτάνων ἢ βεζυρῶν καὶ ἰδίως τῶν Κεουπουλῆ πατρὸς καὶ υἱοῦ (Μωάμεθ καὶ Ἀχμέ). Ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτων ἐκυριεύθη μετὰ 30ετῆ σχεδὸν πόλεμον ἡ Κρήτη (1669), κατεχομένη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κρήτης συνεπλήρωσε τὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν ὅλων σχεδὸν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Ἑνετοὶ κατ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Μωάμεθ Δ' ἐγειναν πάλιν κύρια πολλῶν χωρῶν τῆς Πελοποννήσου διὰ τοῦ ἐνδοξοῦ αὐτῶν στρατηγοῦ Μωράζη, ὅστις διὰ τὰ κατορθώματά του ἀνομήθη Πελοπονησιακὸς. Οὗτος κατὰ τὰ ἔτη 1685 καὶ 1686 κατέκτησεν ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον ἐκτὸς τῆς Μονεμβασίας, βοηθούμενος ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες ὁρῶς ὑπὸ τῶν ξένων τούτων οὐδέποτε ἀντημείβοντο. Τὸ 1687 ἐκυριεύσε καὶ τὰς Ἀθήνας, ἐνθα δυστυχῶς ἐβόμβα Ἑνετικὴ, ριφθεῖσα ἐκ τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου καὶ πεσοῦσα ἐπὶ τὸν Παρθενῶνα, τὴν πυριτοθῆκην τότε τῶν Τούρκων, ἐκολόβωσε τὸ σωζόμενον ἕως τότε ἀκέραιον ἀριτοτέλεγμα τοῦτο. Ἡ πρόοδος αὕτη τῶν Ἑνετῶν δὲν διετερήθη, διὸ κατὰ τὴν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Τούρκων τὸ 1699 εἰρήνην μόνον ἡ Πελοπόννησος ἔμεινεν εἰς αὐτούς· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐσπερήθησαν τὸ 1715, ἀνακτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Ἀχμέτ Γ'· καὶ ἔκτοτε μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι ὑπέκειντο εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ δὲ Ἑνετοὶ κατεῖχον τὰς Ἰονίους νήσους, τὴν Πρέβεζαν, τὴν Βόνιτσαν καὶ τὸ Βουθρωτόν, ἀλλ' ἄργότερον καὶ αἱ τρεῖς τελευταῖαι πόλεις περιελήφθησαν εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος.

Τύχη τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοὺς Τούρκους.

§. 42. Ἡ ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν τύχη τῶν Ἑλλήνων ἦτον σκληρά· διότι οὗτοι δὲν εἶχον ἀσφάλειαν οὔτε ζωῆς, οὔτε τιμῆς, οὔτε ιδιοκτησίας, οὐδὲ ὀρισμένους νόμους διείπε τὰς τύχας αὐτῶν. Τὸ πνεῦμα ὅμως τοῦ Ἑλληνισμοῦ διετηρεῖτο ἀκμαιοῦ παρὰ τοῖς ὑποδεδουλωμένοις Ἕλλησι, τοὺς ὁποίους οἱ Τούρκοι περιφρονούντες, παντάπασιν δὲν ἐσκέπτοντο νὰ τοὺς ἐξοντώσωσιν. Εἰς τὴν ζωογόνησιν τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων συνετέλουν τὰ μέγιστα ἡ θρησκεία, τὰ κατὰ τόπους σχολεῖα (τοῦ Πατριαρχείου, τῆς Κρήτης, τῆς Χίου, τῆς Σούρης, τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Κοζάνης, τοῦ Ἀθῶ, τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Πάτμου, τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου, τῆς Δημητσάνης, τῆς Κερκύρας, κτλ.), ἡ φυσικὴ τῶν Τούρκων πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ γράμματα ἀπέχθεια, αἱ τοπικαὶ διοικήσεις (δημογεροντεῖαι, κτλ) οἱ ἀρχιεπίσκοποι (αἱ χήμαι ὀρεινοὶ κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου, τοῦ Πίνδου, τῶν Ἀγρῶν, κτλ.) καὶ οἱ κληρικοὶ (γενναῖοι ἄνδρες ἀποσυρόμενοι εἰς ἀπροσίτους τόπους καὶ ἐπιχειροῦντες ἐκεῖθεν ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν Τούρκων) καὶ οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς, τοὺς ὁποίους οἱ ἀμαθεῖς Τούρκοι μετεχειρίζοντο εἰς τὰς πρὸς τοὺς ξένους διαπραγματεύσεις τῶν. Ἡ κιβωτὸς αὕτη τοῦ ἔθνους πολλάκις ἐξήγερε τὸ αἰσθημα τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν καὶ πάμπαν ὑφίσταντο θεινά, ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἐματαιοῦντο.

Τὸ 1768 ἐπὶ σουλτάνου Μουσταφᾶ Γ' ἡ Τουρκία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, τῆς ὁποίας ἐδυσάλευεν ἡ μεγαλοφυΐα Ἀλέξανδρου Β'. Αὕτη, θέλουσα νὰ περισπᾷ τὴν προσοχὴν τῶν Τούρκων, ὑπεκίνει, ὅπου ἠδύνατο, ἐπαναστάσεις κατ' αὐτῶν, καὶ πρὸς τοῦτο εὗρισκε πάντοτε προθύμους τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες προσηλωμένοι πάντοτε εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐπίστευον ἀδιστακτικῶς ὅτι συμπράττοντες μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ὁμοδόξου κράτους τῶν Ῥώσων ευκολώτερον ἠδύναντο νὰ πραγματοποιήσωσι τὸ ὄνειρόν των· ἀλλ' αἱ ἐλπίδες αὐτῶν ἦσαν μάταιαι, διότι ἡ Ῥωσία, ὡς εἶδος, σπανιώτατα ἐνθρῶγει ἐπαναστάσεις ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ κυριώτερος αὐ-

τῆς σκοπῆς ἦτο νὰ μεταχειρίζηται τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ ὑποτάξῃ αὐτοὺς, εἰ δυνατόν, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς. Ὅθεν Θετταλὸς τις, διατελέσας ἄλλοτε εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ῥωσσίας, ἀπὸ τοῦ 1766 ἐστάλη μετὰ πλουσίων δώρων διὰ τὰς ἐν τῇ χερσονήσῳ ἐκκλησίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὸ κίνημα. Οὗτος ἔλαβεν ὑπόσχεσιν παρὰ τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, ὅτι θέλουσιν ἐπαναστατήσῃ, ἅμα οἱ Ῥώσοι στείλωσι πλοῖα καὶ ὅπλα πρὸς αὐτοὺς.

Τὸ 1769 ὁ Ῥώσσοι ναύαρχος Ἀλέξιος Ὀρλώφ, κατελθὼν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον θάλασσαν μετὰ τριῶν δικρότων καὶ τριῶν φρεγατῶν καὶ ἀποβιβάσας μικρὸν σῶμα στρατοῦ προσεκάλεσε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν. Οὗτοι ἐπαναστάντες ἐκυρίευσαν τὸν Μιστράν καὶ ὠργάνισαν ἰδίαις ἀρχαῖς ἡ χαρὰ ὅμως αὐτῶν ἦτον βραχεῖα, διότι πολυάριθμα στίφη Μωαμεθανῶν Ἀλβανῶν, εἰσελάσαντα κατὰ πρόσκλησιν τῆς Τουρκίας εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἤρχιταν νὰ φονεύωσιν ἀδιακρίτως πάντας τοὺς Χριστιανούς, ὁ δὲ Ὀρλώφ δὲν ἔδειξεν οὐδεμίαν ἱκανότητα, οὐδὲ ἀντέστη εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ λύσας τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης ἐπέβη ἐπὶ τῶν πλοίων ἐν Ναυκρίνῳ, μὴ δεχθεὶς ἐντὸς αὐτῶν οὐδὲ τοὺς καταφυγόντας εἰς αὐτὴν διὰ νὰ σωθῶσιν ἀπὸ τὴν μάχαιραν τῶν Τούρκων. Οἱ ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Πελοποννήσου Ῥώσοι κατέστρεψαν τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουλίου 1770 τὸν Τουρκικὸν στόλον εἰς τὸν κατὰ τὰ παρὰ τῆς Ἐλλάδος Ἀσίας στενὸν ὄρμον τοῦ Τσεσμέ διὰ πυρπολικῶν, ἡγωνίσθησαν ὅμως εἰς τὴν συνολογοηθεῖσαν τὸ 1774 μετὰ τῆς Τουρκίας εἰρήνην νὰ προφυλάξωσι τοὺς ἀποδεκατισθέντας ἤδη Ἕλληνας ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων, ἥτις καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην ἐξηκολούθησεν οὐ μόνον εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τὰς νήσους, ὅσαι ἐδεχθῆσαν τοὺς Ῥώσσοις, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας. Τὰ ἐμβαλόντα εἰς τὴν Πελοπόννησον Ἀλβανικὰ στίφη ὑπερέβαλον κατὰ τὴν ἀγριότητα καὶ αὐτοὺς τοὺς προσκαλέσαντας αὐτὰ Τούρκους. Οἱ Ἀλβανοὶ οὗτοι, ἀφοῦ ἠρήμωσαν τὸν τόπον, δὲν ᾔθελον οὐδὲ νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι δὲν ἔλαβον τοὺς

μισθούς των. Ἡ Πύλη, ἥτις μέχρι τινός ἐπεδίωξε τὴν ἐξόντων-
σιν τοῦ Ἑλληνικοῦ διὰ τῶν Ἀλβανῶν, ἀπέστειλε (1779) τὴν
ἀρχιναύαρχον Χασάν Πασσάν, ὅστις λαβὼν συνεργούς τοῦ ἐπι-
χειρήματος καὶ τοὺς ὀρεινοὺς κλέφτας, τοὺς ὁποίους ἡ ἀπελπι-
σία τότε ἐπολλαπλασίασε, κατετρόπωσεν ἑξῶθεν τῆς Τριπύ-
λειως τοὺς Ἀλβανούς, ὧν ὀλίγοι ἐξῆλθον τῆς Πελοποννήσου ζών-
τες. Τοιοῦτον πέρας ἔλαβεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1769, καθ'
ἣν τὸ ἔθνος ἔπαθε συμφορὰς ἀπεριγράπτους. Τότε πολλοὶ τῶν
κατοίκων τῆς Πελοποννήσου ἀπεδήμησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν
καὶ εἰς τὰς νήσους, ἔνθα διὰ παντός ἀποκατεστάθησαν αὐτόθι.

Τὸ 1787 ἐπανελήφθη ἡ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ρωσσίας πόλεμος,
ὅστις ἐπὶ νηγεῖς μετ' ὀλίγον νέαν κινήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ Λεβα-
δεὺς δηλ. Λάμπρος Κατσώνης, ὁπλίσας ἐν Τεργέστη τὸ 1790
δώδεκα πλοῖα, ἐπαχείρησεν, ὑποστηριζόμενος κρυφίως καὶ ὑπὸ
πλουσιῶν ἐμπόρων τῆς Σμύρνης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ναυ-
τικὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν ἀδιακρίτως προσέβαλε καὶ ἐμπορικὰ καὶ
πολεμικὰ Τουρκικὰ πλοῖα. Ἐτι δὲ καὶ οἱ ἐπὶ δυσπροσίτων
βράχων κατοικοῦντες Σουλιῶται ἐπαχείρησαν περὶ τοὺς αὐτοὺς
χρόνους ἥρωικόν ἀγῶνα κατὰ τοῦ πολυμηχάνου καὶ αἰμοδόρου
δεσπότης τῆς Ἠπείρου Ἀλῆ Πασᾶ, εἰς ὃν ἔλαβον μέρος καὶ πολ-
λοὶ μάχιμοι ἄνδρες τῆς ἄλλης Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἐν αἷς
καὶ ὁ διάσημος ἀρματωλὸς ἐξ Ἀταλάντης Ἀνδρούτσος ὁ παν-
ταχοῦ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Σουλιῶται, παρα-
τείναντες τὸν πόλεμον μέχρι τοῦ 1803, ἀφοῦ πολυάκις κατετρό-
πωσαν τὸν ἐχθρόν, συνωμολόγησαν ἐπὶ τέλους μετ' αὐτοῦ
συνθήκην, δι' ἧς ἐπετράπη αὐτοῖς νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐλευθέ-
ρως, ὅπου θέλουσιν, εἴτε ἐντός, εἴτε ἐκτός τῆς Ἠπείρου. Ὁ
Ἀλῆ Πασᾶς, γενόμενος ἐκτενονδός, ἐθανάτωσε πολλοὺς τῶν ἀνα-
χωρούντων, οἱ δὲ λοιποὶ διεσώθησαν εἰς τὴν Πάργαν καὶ εἰς
τὰς Ἰονίους νήσους, ὅθεν ἔπειτα εἰς πολλὰς μάχας ἐξεδικήθησαν
τὴν ἀπιστίαν τῶν Τούρκων. Οἱ Ῥώσοι ἀπὸ τοῦ 1792 συνω-
μολόγησαν νέαν εἰρήνην πρὸς τοὺς Τούρκους, καθ' ἣν ὁ μὲν
Λάμπρος, ἐγκαταλιπὼν τὰ πλοῖα αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς τὴν Μά-
νην, ὁ δὲ Ἀνδρούτσος, ἰδὼν ὅτι ὁ ἀγὼν δὲν ἀπέβη γενικός,
ἐμελέτησε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ῥωσσίαν διὰ τῆς Ἑσθίας, ἀλλὰ

συλλαφθεὶς παραδίδεται ὑπὸ τῆς ἐξικηρωμένης τότε Ἑνετικῆς κυβερνήσεως εἰς τοὺς Τούρκους καὶ φονεύεται ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὐδεμίαν λαβὼν παρὰ τῆς Ρωσσίας προστασίαν.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ δεινὰ ταῦτα τὸ ἐν τῇ κιβωτῷ πῦρ οὐδέποτε ἐσβεσθῆναι. Ῥήγατος Φεραίος, ἐμπορευόμενος κατ' ἀρχάς ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐγκαταλίπὼν τὸν Ἑρμῆν, ἐγκολπώθη τὰς Μούσας διὸ συλλαβὼν τὸν μέγαν τῆς ἀπελευθερώσεως σκοπὸν, ἤρχισε νὰ συνεννοῇται μετὰ διαφόρων ἐπισήμων ὁμογενῶν, καθὼς καὶ μετὰ τοῦ Πασσᾶ τοῦ Βιδδινίου καὶ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ τότε στρατηγοῦ Βοναπάρτου ὅ,τι δὲ πρὸ πάντων ἀνύψωσε τὸ φρόνημα καὶ ἀνεζωπύρησε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων ἦσαν τὰ δημώδη ἔγγραφα αὐτοῦ. Ἀλλὰ μεταβαίνων ἀπὸ τῆς Τεργέστης εἰς τὴν Ἑνετίαν διὰ νὰ λάβῃ καὶ προσωπικὴν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Βοναπάρτου, συνελήφθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἀστυνομίας καὶ παραδοθεὶς εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς ἀπηγχονίσθη (1797). Ἐν τῇ ἐν Βελιγραδίῳ δεσμωτηρίῳ. Μετὰ ταῦτα ἐπαρουσιάσθη ἕτερος ἀπόστολος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὅστις γράφων, νοουθετῶν καὶ ὀδηγῶν ἐκήρυξεν ὅτι εἴνε ἀδύνατον τὰ Ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ διατελῇ πλέον ὑπὸ τὴν δουλείαν. Ἐτέρα συγκυρία πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἦτον ἡ ἐπίδοσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ καὶ ἰδίως τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, καὶ ἡ γύμνασις τῶν ναυτικῶν τούτων Ἑλλήνων εἰς τὰς καταδιώξεις τῶν πειρατῶν τῆς βορείας Ἀφρικῆς. Ἐπὶ τέλους παρεσκευάσε τὴν γενικὴν ἐπανάστασιν ἡ ἐν Ὁδησσῷ (1814) μυτικὴ ἑταιρεία, τῶν φιλικῶν λεγομένη, συγκροτηθεῖσα ὑπὸ νέων Ἑλλήνων, φλεγομένων ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς ἐλευθερίας. Ἀποῦ δὲ οὕτω πάντες σχεδὸν οἱ Ἕλληνες παρεσκευάστησαν εἰς τὸ ἐπιχειρημα, εἶχεν ἤδη ἡ ἑταιρεία εἰς τοὺς κόλπους τῆς πολυαριθμοῦς, λογίους, ἐμπόρους, ἀρχιπρωτοῦς, κλέφτας, ναυτικούς, ἀρχιερεῖς, πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἀνδρας, καὶ πᾶσαι αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τῶν Μακεδῶν, καὶ ἀπὸ τῶν Ἰονίων νήσων μέχρι τῆς Ἠλλάδος. Ἀπὸ τῆς συνεκινουμένης καὶ παρεσκευάζοντο πρὸς τὸν ἐρὸν τῆς ἀνεξαρτητικῆς ἀγῶνης, ἡ δὲ Τουρκικὴ κυβερνῆσις μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας ἐκοιμᾶ-

το νήδυμον ὕπνον. Ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιχειρήματος καὶ γενικὸς πληρεξούσιος καὶ ἐπίτροπος τῆς ἀρχῆς ἀνηγορεύθη τὸ 1820 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου, ὅστις πρότερον διετέλεσεν ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας. Οὗτος ὑπε-
ρετήσας εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσσίας καὶ προ-
αχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ στρατηγοῦ δι' ἀνδραγαθίαν ἐν μάχῃ
(1813) μεταξὺ Γάλλων καὶ Ῥώσων, καθ' ἣν ἀπώλεσε καὶ
τὸν δεξιὸν βραχίονα, διετέλει τότε ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτο-
κράτορος Ἀλεξάνδρου. Ἀποῦ λοιπὸν τὸ 1820 συνεννοήθη μεθ'
ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος,
εἰσῆλθεν ἐν ἀρχῇ τοῦ 1821 εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ ἔδωκεν
ἐκείθεν τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1821—1865).

Α) Ἑλληνικὸς ἀγὼν ἐν ταῖς Παραδουναβίαις ἡγεμονίαις.

§. 43. Ὁ Πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, συγκεντρώσας ἐν
Βεσσαραβία σώμα ἐξ Ἑλλήνων, ἀνεῦ ἀντιστάσεως τῶν Ῥωσικῶν
ἀρχῶν διέβη τὸν Προῦτον τὴν 27 Φεβρουαρίου 1821 καὶ συνο-
δευόμενος ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Δημητρίου καὶ Νικολάου
εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἰάσιον καὶ ἐκήρυξε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ ἔθνους κατὰ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων. Ὁ Ἑλληνικὸς
ἀγὼν ἀπὸ μέρους τῶν Παραδουναβίων χωρῶν δὲν εὗρεν οὐδε-
μίαν ὑποστήριξιν, διότι ὅχι μόνον οἱ πλείστοι εὐγενεῖς τῶν
ἡγεμονιῶν κατέφυγον εἰς τὰ ὅρια τῆς Αὐστρίας, ἀλλὰ καὶ ὁ
ἡγεμὼν τῆς Σερβίας Μιλότσης, καταδιώκων τὸν ἀγῶνα, δὲν ἐ-
συγχώρει νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ Ἕλληνες. Ἡ
Πύλη μαθοῦσα τὴν ἐπανάστασιν, διέταξε τοὺς πατῆδας τῆς
Ἰβηρίας καὶ Σιλιστρίας νὰ εἰσέλθωσι μετὰ στρατοῦ εἰς τὰς
ἡγεμονίας, ἐνθα ἦτον τὸ κέντρον τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀν-
δρεία φρουρὰ τοῦ Γαλαζίου μεθ' ἡρωικὴν ἀντίστασιν ἐξωλοθερέ-
θη καὶ οὕτως οἱ Τούρκοι, προδόντες εἰς τὰ ἐνδοτέρω, ἤρχισαν
δικπραγματεῖσθαι μετὰ τοῦ Βλάχου Βλαδιμιρέσκου περὶ παρα-
δότως τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ ὑποίου ἢ ὑπεράσπισις εἶχεν ἀνα-

τεθῇ εἰς αὐτόν· ἀλλ' ὁ ἀνδρεῖος Γεώργιος Ὀλύμπιος, ὅστις ἀπὸ πολλοῦ ὑποπτεύετο τὴν προδοσίαν τοῦ Βλαδιμιρέσκου, συλλαβὼν αὐτὸν τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον.

Ὁ Ὑψηλάντης βλέπων, ὅτι παντάπασι δὲν ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῶν ἐγγυηρίων ὁ ἀγὼν, ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη τῆς Βλαχίας τὰ χωρίζοντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς Τρανσυλβανίας, ἥ δὲ ἐλθοῦσα αὐτόθι εἰδῆσις, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος κατέκρινε τὴν ἐπανάστασιν, ἐπήνεγκε μὲν τὴν ταραχὴν εἰς τοὺς Ἑλληνας, οὐχὶ ὅμως καὶ δειλίαν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ὑψηλάντης παρὰ τὸ χωρίον Δραγατσάνιον συνεπλάκη μετὰ τῶν Τούρκων, ἔνθα ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Βλάχων στρατιωτῶν τοῦ ἀπίστου Βλαδιμιρέσκου μόνος μετὰ τοῦ ὀνόματι καὶ πράγματι *Ιεροῦ Λόχου*, τοῦ πολεμήσαντος ἡρωικώτατα καὶ αὐδόλως ὑποχωρήσαντος, ἀλλ' ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης πεσόντος. Ὁ δὲ Ὑψηλάντης κατέφυγε μετ' ὀλίγων ἀξιωματικῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἔνθα ὅμως αἰχμαλωτισθεὶς ἐκρατεῖτο ἐν Μουγκατσίῳ ἐπὶ 8 ἔτη, καὶ καταβληθεῖσιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Τὰ δεῶν τῶν Ἑλλήνων λείψανα ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν Μολδαυίαν, ἔνθα μετὰ πεισματωδεστάτην μάχην, γενομένην εἰς τὸ παρὰ τὸ Ἰάσσιον *Σκουλέριο*, κατεβλήθησαν ὑπὸ τῶν διπλασίων Τούρκων· ὁ δὲ Γεώργιος Ὀλύμπιος, κλεισθεὶς εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σέκκου, ἔθηκε πῦρ εἰς τὴν ἐν αὐτῷ πυρίτιδα, τὸ ὅποιον οὐ μόνον αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πολεμίων κατέκαυσε.

Β) Ἑλληνικὸς ἀγὼν ἐν τῇ ἰδίῳς Ἑλλάδι.

§. 44. 1) Τὸ ἔτος 1821. Οἱ Ἕλληνες, ὑψώσαντες κατὰ πρῶτον ἐν Καλαβρύτοις τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821 τὴν σημαίαν τῆς ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐπαναστάσεως αὐτῶν, ἠνάγκασαν τὴν Τουρκικὴν φρουρὰν νὰ παραδοθῇ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας προσέβαλον τὰς Πάτρας. Καταβάντων δὲ καὶ τῶν Λακωνίων ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Πέτρον Μαυρομιχάλην εἰς Καλάμας, προσωρινὴ κυβέρνησις, συνελθοῦσα αὐτόθι, ἐκάλει πάντας τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Αἱ περὶ τὸ Βαλτέτσιον καὶ αἱ περὶ τὰ Βέρβαινα καὶ Δολιανά ἐκ τοῦ συστάδην

κατὰ τῶν Τούρκων πρῶται μάχαι ἀνέδειξαν πολλοὺς τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες καὶ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα μάχας διέπρεψαν. Τὴν 6 πρὸς τὴν 7 Ἀπριλίου κατελήφθησαν αἱ Ἀθῆναι καὶ οἱ Τούρκοι ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως, τὴν δὲ 13 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐπανάστησαν αἱ Θῆβαι καὶ οὕτως ἡ ἐπανάστασις ἐξηπλώθη βαθμυδὸν καὶ εἰς τὰ ὄρη τῆς Οὔτης καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ σουλτάνος, ὅτε ἔμαθε τὴν ἐν ταῖς Παραδουναβίαις ἡγεμονίαις ἐπανάστασιν, λίαν ἐξεπλάγη, νομίσας ὅτι συγχρόνως θέλουσιν εἰσβάλλει εἰς τὸ κράτος τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἐτι μᾶλλον ἦλθεν εἰς ἔκστασιν, μαθὼν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ συνωμοσία τολμηρῶν Ἑλλήνων προέβητο νὰ πυρπολήσῃ τὸν ναύσταθμον, νὰ φονεύσῃ αὐτὸν, πορευόμενον εἰς τὸ τσαμίον, νὰ κυριεύσῃ τὸ πυροβολικὸν καὶ νὰ ὑπλήσῃ ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας. Ἀγγελθείσης δ' αὐτῷ καὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῃ ἐπαναστάσεως, τοσοῦτον ἐξεμάνη, ὥστε διατάχθη γενικὴ καὶ ἀγρία καταδίωξις τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους Ἑλλήνων. Ὁ ὠθεν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου) ἄγριοι στίφος Ὀθωμανῶν, εἰσελθὼν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πατριαρχεῖον, συνέλαβε τὸν προβεβηκότα πατριάρχην Γρηγόριον Β' μετὰ πολλῶν ἀρχιερέων καὶ τοὺς ἀπηγχόνησε πρὸ τῆς πύλης τοῦ πατριαρχείου· μετὰ ταῦτα δὲ ἐστράφη εἰς τοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ προκρίτους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους καὶ ἀπεκεφάλισε, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ δόχλος περιφερόμενος τὰς ὁδοὺς ἐφόνευε τὸν προστυχόντα. Τὸ παράδειγμα τῆς πρωτευούσης ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Τούρκοι καὶ μάλιστα οἱ ἐν Ἀδριανουπόλει, Θεσσαλονίκῃ, Σμύρνῃ, Κύπρῳ, κτλ, διότι ἐνόμιζον ὅτι διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τῶν δημεύσεων δύνανται νὰ καταστείλωσι τὴν ἐπανάστασιν. Τὸ μέτρον ὅμως τοῦτο ἀπεδείχθη ἐσφαλμένον, διότι οἱ Ἕλληνες, ἰδόντες ὅτι δὲν εἶνε πλέον δυνατόν νὰ συμβιώσωσι μετὰ τῶν δυναστῶν των, ἐπροτίμησαν μᾶλλον ν' ἀποθάνωσι μαχόμενοι, ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν ἐκ νέου εἰς αὐτοὺς. Πλοῖα Ὑδραϊκὰ καὶ Σπετσιωτικὰ, περιπλέοντα τὸ Αἰγαῖον, ἐκάλουν εἰς ἐπανάστασιν πάντας τοὺς κατοικοὺς τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, ὃ δὲ καταδιώκων αὐτὰ Τουρκικὸς στό-

λος, μὴ δυνήθεις νὰ τὰ ἐμποδίσῃ, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπρακτος. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ἔτους τούτου αἱ πλείους πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Πελοποννησίων, καθὼς καὶ ἡ καθέδρα τοῦ Πασᾶ Τρίπολις, ἣτις ἠλώθη ἐξ ἐφόδου· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν στερεάν Ἑλλάδα τὰ αὐτὰ τρόπαια ἔστησαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐὰν ὁ Ἑλληνικὸς ἀνὴρ ἐξακολούθει πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς ὁμοιοῦς, αἱ συνέπειαι αὐτοῦ δὲν ἤθελον εἶναι οὕτω περιορισμέναι.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους τούτου κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Δημήτριος, Ὑψηλάντης, ὡς πληρεξούσιος τοῦ πρεσβυτέρου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις, εἰ καὶ ἀτρόμητος καὶ ἔτοιμος πρὸς πᾶσαν θυσίαν, καθὼς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, δὲν ἦτον ὅμως καὶ ὁ ἱκανὸς νὰ διευθύνῃ τοιοῦτο μεγάλην ὑπόθεσιν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου μετὰ τὴν κυρίευσιν τῶν ὀχυρῶν πόλεων τῆς Πελοποννήσου συνῆλθεν ἐν Ἐπιδαύρῳ ἡ πρώτη τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις, ἣτις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἐψήφισε τὸ πρῶτον προσωρινὸν πολίτευμα, καθ' ὃ ἤρχισε νὰ ὀργανίζεται ἡ κυβερνήσις τῆς Ἑλλάδος. Τοῦ πολιτεύματος τούτου ἡ βᾶσις ἦτον δημοκρατικὴ, διότι ἡ εἰσαγωγὴ τῆς μοναρχίας δὲν ἦτον δυνατὴ, ἐλλείποντος καὶ τοῦ ὑποψηφίου τοῦ στέμματος. Οὕτω λοιπὸν ἐ συστάθησαν ἐν Βουλευτικὸν συνέδριον διὰ νὰ βουλευῆται περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ὑποθέσεων, ἐν Ἐκτελεστικὸν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφασίζομένων, καὶ ἐν Ὑπουργικὸν συμβούλιον διὰ νὰ βοηθῇ τὸ ἐκτελεστικὸν εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Πρόεδρος τοῦ μὲν Βουλευτικοῦ διορίσθη ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, τοῦ δὲ Ἐκτελεστικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, τοῦ δὲ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου ὁ Θεόδωρος Νέγρης. Πολλαὶ δυνάμεις καὶ μάλιστα ἡ Αὐστρία, ἀρνούμεναι τὸν θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν χαρακτῆρα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, παρίστανον αὐτὴν ὡς ἔργον φιλοταρχοῦ καὶ φιλοδόξου φατρίας.

2) Τὸ ἔτος 1822. Ἡ Πύλη, ἀφοῦ κατετρόπωσε διὰ τοῦ Χουρσίτ Πασᾶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἄγριον δυνάστην τῆς Ἡπείρου Ἀλή Πασᾶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ ἔτους τούτου μεγάλην κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκστρατείαν καὶ κατὰ γὰρ

καὶ κατὰ θάλασσαν. Ὅθεν ἀπὸ τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰστροῦ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας· συγχρόνως δὲ ἡτοιμάζοντο καὶ οἱ στόλοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Βαλκονίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐνεκα δὲ τῶν ἀγρίων ἐν ἀρχῇ καταδιώξεων καὶ σφαγῶν ὁ πόλεμος ἤγετο πλέον μετ' ἀμοιβαίων ὤμοτήτων καὶ δὲν προσεδόκατο οὐδεμίαν διαλλαγὴν.

Ἐν ἀρχῇ ἔτι τοῦ ἔτους τοῦτου οἱ Ἕλληνες ἀπέστειλαν τὸν Ἡλίαν Μαυρομυχάλην μετὰ Πελοποννησίων διὰ νὰ κυριεύσῃ τὰ φρούρια τῆς Χαλκιδίδος καὶ Κορύστου καὶ οὕτως ἐξασφαλισθῇ ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλὰς. Οὗτος ἀποβιβάσθεις εἰς τὴν Κάρυστον καὶ προσελθὼν ὑπὸ ἰσχυροῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἡττήθη, καὶ οἱ μὲν στρατιῶται αὐτοῦ διασκορπίσθησαν, αὐτὸς δὲ κλεισθεὶς μετ' ὀλίγων εἰς μύλον τινα ἐξηκολούθει ἀμυνόμενος ἐν ᾧ χρόνῳ εἶχε παλεμεφύδῃ· ἰδὼν ὅμως ὅτι πάντες οἱ ἀκολούθησαντες αὐτὸν καὶ κλεισθέντες ἐν τῷ μύλῳ ἔπεσαν, καὶ ὅτι οἱ Τούρκοι ἡτοιμαζοντο νὰ τὸν συλλάβωσι ζῶντα, ἐσομένης ζωφύνης ἐφανεύθη. Ἀπεζημιώθησαν ὅμως οἱ Ἕλληνες διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην, γενόμενοι τὴν 10 Ἰουνίου κύριοι τῆς ἀεροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν μετὰ ἐπτάμηνον καρτερικὴν παλιουρίαν.

Ἡ ἐπαναστάσις τὸν Φεβρουάριον Χίος δὲν ἀπλήσθη καὶ μετ' ἀρκτέας δυνάμεις πρὸς ἄμυναν· διό, ὅτε περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου ὁ Καπετὰν Πασὰ ἐνεφανίσθη μετὰ τοῦ στόλου πρὸ τῆς νήσου καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως ἔκαμεν ἀπόβας εἰς αὐτήν, οἱ Τούρκοι καὶ τὰ προστεθέντα εἰς αὐτοὺς ληστρικά καὶ δουλοφρόνα ἐκ τῆς Ἀσίας στίφη μετῆλθον κατὰ τῶν ἀόπλων κατοίκων τῆς νήσου ἀνηκούστου ἀπανθρωπίας· ἐπειδὴ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἡμερῶν κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς ἐκ τῶν 100000 περίπου κατοίκων αὐτῆς 25000 ἐφανεύθησαν καὶ 45000 ἀπῆχθησαν εἰς τὴν αἰγμυλωσίαν, ἐνῶ πάντα τὰ κτήματα αὐτῶν κατεστράφησαν καὶ ἡ λαμπρὰ νῆσος μετεβλήθη εἰς ἔρημον. Οἱ ἀνδρεῖοι κάτοικοι τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν, ἐκδικούμενοι τὰ παθήματα τῶν κατοίκων τῆς Χίου, ὥπλισαν τὰ πλοῖα αὐτῶν, 56 τὸν ἀριθμὸν, μετὰ 6 πυρπολικῶν. Καὶ τῆς μὲν μοίρας τῶν Ψαρικῶν προίστατο ὁ Νικόλαος Ἀπο-

στόλης, τῆς δὲ τῶν Σπετσιωτῶν ὁ Γεώργιος Ἀνδρουτσος, τῆς δὲ ὅλης δυνάμεως ὁ Ἀνδρέας Μιχούλης, ὅστις, ναυαρχὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν ἀγῶνα, ἀνεδείχθη ἔργῳ ὁ διασημότετος μεταξὺ τῶν ναυτικῶν. Οἱ ἀτρόμητοι λοιπὸν οὗτοι ναυτικοὶ ἔσπευσαν κατὰ τοῦ παρὰ τὴν Χίον ἔτι εὐρισκομένου Τουρκικοῦ στόλου, συγκεκμημένου ἐξ 6 δικρότων, 10 πρεγατῶν καὶ 12 μικροτέρων πλοίων, καὶ κατὰ τὰς γενομένας τὰς ἐσπέρας τῆς 19 καὶ 20 Μαΐου ναυμαχίας μεταξὺ Χίου καὶ Ἑλλάσπονος Ἀσίας δὲν διεκρίθη ἡ νίκη* ὅτε ὅμως ὁ Καπετὰν Πασᾶς ἔλαβεν δέκα ἔτι πλοῖα ἐπικουρίαν καὶ περιέμενεν ἑτέραν Αἰγυπτιακὴν μοῖραν νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοῦ, σὺν νύκτα τῆς 6 πρὸς τὴν 7 Ἰουνίου δύο Ἑλληνικὰ πυρπολικά πλοῖα ὑπὸ τοὺς ἀτρομήτους πυρπολιστὰς Κωνσταντῖνον Κανάρην καὶ Γεώργιον Πιπῖνον, συνοδευόμενα μακρόθεν καὶ ὑπὸ 6 πολεμικῶν, παρεισδύσαντα εἰς τὸν Τουρκικὸν στόλον, ἐπῆνεγκον κατ' αὐτοῦ μεγάλην βλάβην, διότι ἐκτὸς ἄλλων ζημιῶν ἡ ναυαρχὴ μετὰ 2100 περίπου ἀνδ. μετεβλήθη εἰς στήλην πυρός. Καὶ αὐτὸς ὁ Καπετὰν Πασᾶς πληγωθεὶς καίρως ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου, εἰς ὃν τοσοῦτον θυμάτων ἐγένετο πρόξενος. Τὸ τολμηρὸν τοῦτο τοῦ μικροῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἀνδραγάθημα ἔτι μάλλον ἀνεξωπύρηνσε τὸ φρόνημα τῶν νησιωτῶν τούτων καὶ οὕτως, ὡς ἐπὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος ἐφαίνετο ἐξερτωμένη ἐκ τῆς θαλάσσης. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, καταδιώξας ἐπὶ τινὰς ἡμέρας τὸν Τουρκικόν, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ Τουρκικὸς λαβὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως νέαν ἐπικουρίαν καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ἀφικθέντος Αἰγυπτιακοῦ, διετάχθη νὰ μεταβῇ εἰς Πάτρας, διὰ νὰ παραλάβῃ τὸν ἐκεῖ στρατηγὸν Καραῖ Μαχμέτ, ὅστις διωρίσθη Καπετὰν Πασᾶς.

Ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ γῆν τὸ ἔτος τοῦτο κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων, εἰ καὶ δὲν ἦσαν ἀποφασιστικά, δὲν ἀπέλειποντο πολὺ τῶν θαλασσιῶν. Ὁ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν καταβαλὼν Χουρσίτ Πασᾶς, εἰς τοῦ ὁποῦ τοῦ δικταγᾶς διετέλουν οἱ διάσημοι στρατηγοὶ Μαχμούτ Πασᾶς (δράμαλης) καὶ Ὁμέρ Βρυώνης, διετάχθη νὰ καταβάλλῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Διὸ εἰς μὲν τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἀπέστειλε τὸν Μαχμούτ Πασᾶν

μετὰ 30000 περίπου ἀνδρῶν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ Ὁμέρ Βρυών-
 νη ἐτράπη κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες ἐπανελθόντες ἀπὸ τὰς
 Ἰονίους νήσους τὸ 1820 συνεμάχισαν μετὰ τοῦ πρώην ἐχθροῦ
 τῶν Ἀλῆ Πασᾶ, καὶ οὕτως ὄχι μόνον τὴν πατρίδα τῶν ἀνέ-
 κτησαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν πολὺ συνέ-
 δραμον, παρατείναντες ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν εἰς τοὺς Τούρ-
 κους ἀντίστασιν τοῦ ἐπικινδύνου ἐκείνου πολεμίου αὐτῶν. Οἱ
 Σουλιῶται γενναίως ἀπέκρουσαν τὸν κατὰ τὸν Μάϊον ἐπελθόν-
 τα κατ' αὐτῶν πολυἀριθμον στρατὸν καὶ πολλάκις κατετρό-
 πωσαν τὸν τε Ὁμέρ Βρυώνην καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοπροσώπως
 ἐκστρατεύσαντα Χουρσίτ Πασᾶν, ὅστις μετ' ὀλίγον μετέβη εἰς
 τὴν Θεσσαλίαν, ἀναθεὶς τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Ὁμέρ Βρυω-
 νην. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, συντρέχουσα τὸν ἀγῶνα τῶν
 Σουλιωτῶν, ἀπέστειλε τὸν μὲν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδά-
 ταν, εἰς ὃν εἶχεν ἐπιτραπὴ ἢ ὑπερτάτη διοίκησις τῶν κατὰ
 τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα πραγμάτων, ἀπὸ τοῦ Μεσολογγίου διὰ
 ξηρᾶς εἰς τὸ Σοῦλι, τὸν δὲ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην μετὰ
 Μανιατῶν καὶ Ἀρκάδων διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Θεσπρωτίαν
 τῆς Ἠπείρου. Καὶ τὰ μὲν ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτον Ἑλληνικὰ
 τάγματα περὶ τὰς 3000 ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ 700 περίπου τα-
 κτικοί, οὗ πολλοὶ φιλέλληνες, περικυκλωθέντα εἰς Πέτα ὑπὸ
 τετραπλάσιας Τουρκικῆς δυνάμεως κατετροπώθησαν, οἱ δὲ ὑπὸ
 τὸν Μαυρομιχάλην ἐμποδίσθησαν ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως τοῦ
 Ὁμέρ Βρυώνη νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἠπείρου.
 Ἀλλ' οὗτος ὀχυρωθεὶς εἰς τὴν προμνημονευθεῖσαν θέσιν πολλάκις
 ἀπέκρουσε τοὺς πολεμίους, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσεν οὐδὲ νὰ σω-
 θῇ ἐπὶ τέλους, διότι τὴν 4 Ἰουλίου ἔπεσε γενναίως μαχόμενος.
 Ἐνῶ δὲ ὁ Δράμαλης ἐπῆρχετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων, οὗτοι
 ἀμφισβητοῦντες δυστυχῶς περὶ πρωτείων καὶ ἐρίζοντες πρὸς
 ἀλλήλους εὗρισκοντο εἰς ἀπραξίαν. Διὸ ὁ Πασᾶς οὗτος, ὑποτά-
 ξας τὰς Θήβας, ἔφθασεν ἄνευ ἀντιστάσεως εἰς τὴν Κόρινθον καὶ
 ἐκείθεν περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουνίου κατελθὼν εἰς τὴν Ἀργολίδα
 διέλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, τὸ ὅποιον ἦτον ἑτοιμον
 νὰ παραδοθῇ. Εἰς τὴν δεινὴν ταύτην θέσιν περιελθοῦσαν τὴν
 Ἑλλάδα ἔσωσε πρὸ πάντων αὐτὴν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

μετὰ τοῦ Νικήτα Σταματελοπούλου, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, κτλ., οἵτινες συγκεντρώσαντες ἱκανὰς δυνάμεις Πελοποννησίων ἐπήνεγκον τὴν 27 Ἰουνίου φοβεράν φθοράν εἰς τὸν ἐχθρὸν στρατὸν, διότι ἐκ τῶν 30000 στρατιωτῶν αὐτοῦ ἄλλοι μὲν ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ, ἄλλοι δὲ ἀπέθανον ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν ἀσθενειῶν, καὶ μόνον ἐλάχιστοι διεσώθησαν. Οἱ Ἕλληνες ὕστερον ἐπανάλαβον τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου, τὸ ὁποῖον ἤλθε νὰ βοηθήσῃ καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Πέτα οἱ μὲν Ἕλληνες ἐπανῆλθον εἰς Μεσολόγγιον, οἱ δὲ Σουλῶται ἀντέστην μὲν ἔτι ἐπὶ τινὰ καιρὸν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, στερούμενοι τῶν ἐφοδίων, παρέδωκαν (4 Σεπτεμβρίου) τὸ Σούλιον εἰς τοὺς Τούρκους, αὐτοὶ δὲ μετὰ τῶν ὀπλίων, τῶν ἀποσκευῶν, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων διεβόλῃσθαι εἰς τινὰς τῶν Ἰονίων νήσων, ἀπὸ τῶν ὁποίων μετ' ὀλίγον πολλοὶ ἦλθον εἰς τὸ Μεσολόγγιον.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ὁμέρ Βρυώνης εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν μετὰ 12000 περίπου λογάδιων Ἀλβανῶν καὶ ἱκανοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ καὶ φθορὰς πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Μεσολογγίου (ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ἔχοντας μόνον 14 σιδηρὰ παλαιὰ κανόνια καὶ τεῖχη ἀσθενῆ, ὑπῆρχον 380 Ἕλληνες, ὑπὸ τὸν Μαυροκορδατον) ἐπολιορκήσεν αὐτὸ κατὰ γῆν, καθὼς καὶ κατὰ θάλασσαν διὰ πρῶν πλοίων γαλέντων ὑπὸ τοῦ ἐν Πατραις στρατηγοῦ Ἰουστῦρ Πασᾶ. Οἱ ἐν Μεσολογγίῳ εὐαριθμοὶ Ἕλληνες, οἵτινες ἐγνώριζον τὴν σπουδαιότητα τῆς θέσεως, ἀπαρτίσαντες νὰ μὴ μετακινήθωσι, διεβουκόλουν τοὺς πολιορκούντας δι' ὑποσχέσεων παραδόσεως, μεχρικοῦ ἔλαβον τὴν ἀπὸ πολλοῦ περιμενομένην ἐπικουρίαν. Αὕτη συγκειμένη ἐξ 7 Ὑδρῳνικῶν πλοίων καὶ ἐκ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ἐκ 3000 ἀνδρῶν, ἐλθόντος ἐκ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεᾶς ὑπὸ τὸν Πέτρον Μαυρομιχάλην, Ἀνδρέαν Λόντον, Τσόγκαν, Μακρῆν, κτλ., διέλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, διότι οἱ Τούρκοι κατατρυχόμενοι ὑπὸ τῶν στερήσεων καὶ τοῦ χειμῶνος, ἔκαμον μὲν ἐφοδὸν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ἀπεκρού-

πύργων ὅμως μετὰ φθορᾶς μεγάλης, καὶ ὑποχωρήσαντες μετὰ
τινας ἡμέρας, ἔπαθον καθ' ὁδὸν ὅχι ὀλίγα δεινὰ.

Ὁ δὲ ἐξ 84 πολεμικῶν πλοίων συγκείμενος Τουρκ. στόλος, ὅστις
ἔπλεε πρὸς τὰς Πάτρας, καταστραφέντος ἤδη τοῦ μετὰ τοῦ
Δράμαλη στρατοῦ, κατήγετο τὴν 8 Σεπτεμβρίου ἀπὸ Μαλεῶν
ὑπὸ τὸν νέον ναύαρχον πρὸς τὰς νήσους "Ἰδραν καὶ Σπέτσας.
Ἡ ἐπιτήδεια παράταξις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου συγκειμένου
ἐξ 60 ἐμπορικῶν σκαφῶν καὶ ὁ καταλαβὼν τοὺς Τούρκους τρά-
μος ἐκ τῶν πυρπολικῶν τοσούτων ἐξέπλεξαν αὐτοὺς, ὥστε ἐπὶ
4 ἡμέρας ἔτυντο μετέωροι μετὰ τὴν "Ἰδραν καὶ Σπετσῶν· τὴν
δὲ δωδεκάτην ἐπροχώρησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ Ἀργολικοῦ
κόλπου καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸ παλιορκοῦμενον Παλαιμῆδιον,
ἀλλ' ἐκπλαγέντες ἐκ τοῦ παρακολουθοῦντος Ἑλλ. στόλου, τὸ μὲν
φρούριον, τὸ ὑποῖον διὰ τοῦτο τὴν 30 Σεπτεμβρίου παρεδόθη, ἀ-
φῆκαν ἀνευ ἐπικουρίας, αὐτὴ δὲ ἀπισθοδρομήσαντες ἀπῆλθον
ἀπρᾶκτοι εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἐκαίθη εἰς τὴν Τένεδον. Ἐνταῦθεν,
ἐνθα δύο πυρπολικά ἐπυρπόλησαν τὸ περιέχον τὸ ταμεῖον τοῦ
στόλου πλοῖον μεθ' ὅλου τοῦ πληρώματος, ὁ μὲν Τουρκικὸς
στόλος, καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ φόβου, κατέσυγεν εἰς τὴν
Ἑλλάσποντον, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια.

Ἐκτὸς τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἡ ἐπαναστασις ἐξηκολούθει ἐν-
δοκιμοῦσα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ εἰς τὴν Κρήτην· ἀπέτυχεν
ὅμως εἰς τὸν Ὀλυμπόν, καθὼς εἶχεν ἀποτύχει τὸ παρελθὸν ἔτος
καὶ εἰς τὴν Μικηδανίαν.

3) Τὸ ἔτος 1823, Κυριώτερα γεγονότα τοῦ ἔτους τοῦτου εἶνε
ἡ συγκροτηθεῖσα τὴν 9 Μαρτίου ἐν Ἀστρεὶ δευτέρα ἐθνικὴ συν-
έλευσις, ἥτις, ἐπενεγκοῦσα μικρὰς τινας τροπολογίας εἰς τὸ πο-
λίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου, διελύθη. Μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ κατὰ
τὴν περίοδον ταύτην διωρίσθησαν ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, ὁ
Σωτήριος Χαρχάμπης, ὁ Ἀνδρέας Λαΐμης καὶ ὁ Ἀνδρέας Με-
ταξᾶς, γενικὸς δὲ γραμματεὺς ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Ὁ δὲ Ὁμέρ Βρυώνης, ὅστις κακῶς ἔχων ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν
πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, εἰσῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ τῆς Σαύδρας, συνεπαγομένου
πολυαριθμοῦ Ἀλβανού. Κατὰ τῶν προελαυνόντων τούτων

ἐχθρῶν ἐξεστράτευσεν ὁ μεγαλόψυχος Σουλιάτης Μάρκος Βότσαρης μετὰ 1200 ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ τινες Σουλιάται ἐκ τῶν γεννηθέντων, ἀνατραφέντων καὶ ζησάντων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐνδοξοτέρων πρὸς τοὺς Τούρκους ἀγῶνων. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Πασᾶ τῆς Σκόδρας ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ζελαδιμβέην ἐκ 5000 μαχηματώτων Ἀλβανῶν κατείχε τοὺς λειμῶνας καὶ τοὺς κάπους τοῦ Καρπενεσίου. Ὁ Μάρκος Βότσαρης, ὅστις καὶ ἄλλως δὲν ἠδύνατο νὰ παρατείνῃ τὸν πόλεμον, συγκαλέσας τὴν 8 Αὐγούστου τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς· εἰς συμβούλιον προέτεινε νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ ζητήσωσιν εἰς κρίσιμον ἔροδον τὴν νίκην ἢ τὸν θάνατον. Ἐπιδοκιμασθεῖσης ὑπὸ πάντων τῆς ἡρωικῆς ταύτης προτάσεως, διγρέθη ὁ στρατός εἰς τρεῖς σώματα, ὧν ὁ Βότσαρης ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκ Σουλιάτων συγκεκλιμένου κέντρου· συνεφωνήθη δὲ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἔφοδος 5 ὥρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου. Εἰ δὲ καὶ δὲν ἔξελεπεν ὁ Βότσαρης τὴν ὠρισμένην ὥραν τὰς δύο πτέρυγας κινουμένας, ὥρμησεν ὅμως αὐτός μετὰ 350 ἀνδρ. ξιφῆρες εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν κοιμημένων ἐχθρῶν καὶ κατὰ τὴν ἔροδον ταύτην ἐφονεύθησαν ἐκ μὲν τῶν Τούρκων πλέον τῶν 800, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ὅχι πλείονες τῶν 50, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐνδοξος Μάρκος Βότσαρης, οἱ δὲ λοιποὶ ὑπεχώρησαν τὴν πρωίαν εἰς τὴν ἦσαν τὴν προτεραιάν θέσιν. Ἄν ἠκολούθουν καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τοὺς ἀρχηγούς των, ἡ νίκη ἦθελεν εἶσθαι ὀλοσχερής. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἕλληνες μὴ δυνηθέντες πλέον νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων, πρὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου διεσχορπίσθησαν καὶ ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, ἄλλοι δὲ εἰς τὸ Μεσολόγγιον.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου οἱ ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶ Πασᾶν Ἀλβανοὶ ἐφθασαν πρὸ τοῦ Μεσολογγίου, ἔλθα, ἐναθόντες καὶ μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν Ὁμέρ Βρυώνην Τούρκων, ἀπέτελεσαν στρατὸν ἐκλεκτὸν πλέον τῶν 15000. Οἱ Τούρκοι στρατηγοί, ἐνθυμούμενοι τὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀποτυχίαν τῆς πολιαρχίας τοῦ Μεσολογγίου, ἐπέτεθον πρῶτον κατὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ, πόλεως καίμενης πρὸς τὰ ΒΑ. τοῦ Μεσολογγίου ἐπὶ νησιδίου, νομίζοντες ὅτι εὐκολώτερον ὕστερον ἠδύνατο νὰ κυριεύσωσι καὶ τὸ Μεσολόγγιον. Ἦρχισαν λοιπὸν νὰ πυροβολῶσιν ἐπιμένοντες κατὰ

τοῦ φρουρίου, καὶ ἐπειδὴ ὑφίσταντο πολλὰ δεινὰ καὶ ἐκ τοῦ χειμῶνος καὶ ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου, ἀναγκάσθησαν τὴν 18 Νοεμβρίου ν' ἀπέλθωσιν ἄπρακτοι εἰς τὴν Ἑπειρον καὶ νὰ ἀφήσωσιν ἱκανὰ πολεμικὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ζῆλος τῶν Ἑλλήνων ἤρχισεν ἑκτοτε νὰ χαλαροῦται, διότι ἡ μετὰ πολυπολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν διχόνοια αὐξηθεῖσα ἐγένετο πρόσκομμα εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτῶν.

4) Τὸ ἔτος 1824. Ἡ Πύλη, βλέπουσα ὅτι διὰ τῶν ἰδίων τῆς δυνάμεων δὲν δύναται νὰ καταβάλλῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ ν' ἀποστείλῃ στρατὸν κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ εἰς ἀποζημιώσιν παρεχώρησεν αὐτῷ τὴν Κρήτην καὶ διώρισε τὸν πρόγονον αὐτοῦ Ἰβραήμ Πασᾶν διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου. Οὗτος, παραδεχθεὶς τὰς προτάσεις, ἀπέστειλεν ὑπὸ τὸν πρόγονόν του στρατὸν Εὐρωπαϊκῶς ὀργανισμένον καὶ ὑπὸ Εὐρωπαϊκῶν ἀξιωματικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διοικούμενον. Ὁ ἐμπειροπόλεμος καὶ σκληρὸς Ἰβραήμ Πασᾶς ἐξέπλευσε τὸ θέρος τοῦ 1824 ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας, συνεπαγόμενος τακτικὸν στρατὸν καὶ πυροβόλα, διὰ νὰ ἐνωθῇ ἐν τῷ Αἰγαίῳ μετὰ τοῦ Καπετάν Πασᾶ τῆς Τουρκίας. Οἱ δὲ Ἕλληνες, εἰ καὶ κατετρύχοντο ἀπὸ τὰς ἐξ ἀφροσύνης καὶ πλεονεξίας πολλῶν ἀρχόντων αὐτῶν διαιρέσεις, οὐχ ἥττον ἀντέστησαν κατ' ἀρχὰς πανταχοῦ ἀποτελεσματικῶς.

Ὁ Αἰγυπτιακὸς στρατὸς καὶ στόλος ἐπιτεθεὶς τὴν 6 Ἰουλίου κατὰ τῆς Κάσου, τῆς ὑποίας οἱ μάχιμοι κάτοικοι ὑπεστήριζον διὰ τοῦ ναυτικοῦ τῶν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ ἐπεχείρουν ἀπαύτως ἐπιδρομὰς εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένους νήσους, γενόμενος κύριος αὐτῆς, ἀπήγαγεν αἰχμαλώτους εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν πολλοὺς τῶν ἐπισημοτέρων κατοίκων τῆς, ἔλαβε 15 μεγάλα καὶ 40 μικρὰ πλοία καὶ πολλὴν ἄλλην λείαν. Μοῖρα τοῦ Ὑδραϊκοῦ στόλου, ἐλθοῦσα μετὰ τὰ διαδραματισθέντα ἐν Κᾶσῳ, δὲν ἠδυνήθη νὰ προσενέγκῃ οὐδεμίαν συνδρομήν.

Ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔτους ὁ σουλτάνος ἀπέτρεξε ἀπὸ τὸν ἀρχιναύαρχον αὐτοῦ νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐμπροσθοφυλακὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὰς νήσους Ψαρὰ καὶ Σάμον, διότι οὐχ μόνον διετήρουν τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὄνειδος τοῦ

Ἰθωμ. κράτους ἐπεχείρουν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἑλλάσσοιο Ἀσίας ἐπιδρομὰς. Ὁ ἀρχιναύαρχος Χοσρέφ Πασᾶς ἐξέπλευσεν ἀπὸ τῆς Μιτυλήνης τὴν 19 Ἰουνίου καὶ τὴν ἐπιοῦσαν περὶ τὴν 5 ὥραν M.M. περιέζωσε τὰ Ψαρὰ διὰ τοῦ στόλου του συχαιμένου ἐκ 200 περίπου πλοίων, δικρότων, φρεγατῶν, κορβετῶν καὶ πολλῶν μικροτέρων πολεμικῶν καὶ φορτηγῶν, καὶ περιέγοντος ὑπὲρ τὰς 14000 περίπου στρατοῦ ἐκ Γενιτσάρων καὶ ἄλλων. Διαφω-
νούντων δὲ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀμύνης τῶν κατοίκων τῆς νήσου (ἥτις, κατοικουμένη ὑπὸ 6000 ψυχ. καὶ μετὰ τῶν εἰς αὐ-
τὴν καταφυγόντων Χίων, Μιτυληναίων, Κυθωνιέων, κτλ., ἐκ 15000 περίπου, εἶχε 4000 ἐνόπλους καὶ 1000 μισθοφόρους Ὀλυμπίους), ὁ Τουρκικὸς στόλος ἀπὸ πρωίας τὴν 21 Ἰουνίου ἤρχισε σφοδρὸν πυροβολισμὸν κατὰ τῆς πόλεως καὶ τῶν κυρι-
ωτέρων πρὸς τὸ μέρος τοῦτο πυροβολοστασίων, ἐνῶ τὰ φορτη-
γὰ ἀπεβίβασαν τὸν πεζὸν στρατὸν ἀνευ δυσκολίας, καὶ περὶ τὴν 7 ὥραν τῆς πρωίας ἔστησαν οἱ Τούρκοι τὰς σημαίας αὐτῶν ἐπὶ
τῶν ἐπικειμένων ἐπὶ τῇ πόλει λόφων. Φρίκη κατέλαβε καὶ τοὺς
πρόσφυγας καὶ αὐτοὺς τοὺς γενναϊότερους τῶν Ψαριανῶν, οἵτι-
νες ἰδόντες τὴν πόλιν τῶν περιεζωσμένην πανταχόθεν ὑπὸ ἐχθρῶν
ἀπὸ πείσθησαν περὶ τῆς σωτηρίας των. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ
παῖδες ὤρμησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐβρίθθησαν εἰς τὰ ἀκά-
τια ἢ εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ᾗ πολλοὶ ἐπνίχθησαν· δέκα ἐν-
νέα δὲ βρέκια, ἡγκυροβολημένα εἰς τὰ Ἀντίψαρα, ἀνελευσάντα
τὰς ἀγκύρας αὐτῶν, κατήρθωσαν νὰ διαφύγωσι τὸν στόλον, συ-
νεπαγόμενα τοὺς προῦγοντας, τὰς οἰκογενείας αὐτῶν, μέρος τῶν
ναυτῶν καὶ τοὺς φυγάδας τοὺς δυνηθέντας ἢ ἐπὶ τῶν ἀκατίων
ἢ κολυμβῶντας νὰ φθάσωσιν εἰς αὐτά. Οἱ δὲ Τούρκοι εἰσῆλθαν
εἰς τὴν πόλιν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν μετὰ τοῦ σι-
δήρου καὶ τοῦ πυρός. Δὲν παρῆλθεν ὅμως οὔτε ἄδοξος, οὔτε ἄ-
νευ ἐκδικήσεως ἡ πτώσις τῆς νήσου, διότι ἐξακόσιοι τῶν Μακεδό-
νων προλαβόντες κατέλαβον τὰ δι' 26 πυροβόλων ὠχυρωμένον
μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, εἰς δ' εἶχον μετακομίσει καὶ
γυναῖκας καὶ παῖδας. Οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν
πυρπόλησιν τῆς πόλεως ὤρμησαν καὶ κατὰ τοῦ ὀχυρώματος τοῦ-
του, ἀλλὰ πάντοτε ἀπεκρούσθησαν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ δύο τρίτα

τῆς ἡρωικῆς φρουρᾶς εἶχον πέσει, οἱ δὲ λοιποὶ εἶχον ἀποκᾶμει καὶ ἐλπίς βοηθείας δὲν ὑπῆρχεν, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ ταύτῃ ἀπεφασίσθη νὰ βάλωσι πῦρ εἰς τὴν ἐξώθεν τοῦ μόναστηρίου μεγάλην ὑπόγειον πυριτοθήκην, ὅτε ξιφῆρεις οἱ Τούρκοι ἀνέβαινον ἐπὶ τῶν τειχῶν. Ἡ φοβερὰ αὕτῃ ἐκρηγῆς, ἀνασείσασα ὅλην τὴν νῆσον καὶ τὴν περίξ θάλασσαν, ἔθαψεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ Ἀγ. Νικολάου 4000 Τούρκων μετὰ τῶν ἀτρομήτων προμάχων. Ἐκ μὲν τῶν Ψαριανῶν διεσώθησαν μόνον 3600 ψυχ. ἐκ δὲ τῶν Μακεδόνων σχεδὸν οὐδεὶς καὶ ἐκ τῶν προσφύγων ὀλίγοι. Ὁ Καπετὰν Πασᾶς, καταλιπὼν ἐπὶ τῆς νήσου φρουρὰν 2000 ἀνδ., ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μιτυλήνην, διὰ νὰ παρασκευασθῇ πρὸς τὴν ἀλωσιν τῆς Σάμου.

Περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου πολυάριθμος Τουρκικὸς στρατὸς ἦτον κατεσκηνωμένος εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Σάμου παραλίαν τῆς Ἑλλάσσοις Ἀσίας, περιμένων τὸν Τουρκικὸν στόλον διὰ νὰ ἀποβιβασθῇ εἰς τὴν νῆσον· ἀλλὰ καὶ Σάμιοι 12000 περίπου κατέλαβον τὰ παράλια τῶν καὶ στόλος Ἑλληνικὸς, ναυερχοῦμενος ὑπὸ τοῦ ἀντιναυάρχου Γεωρ. Σαχτούρη, προεπῆλθε διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπέβασιν. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ πολλὰς ἀποπειράς οἱ Τούρκοι ὄχι μόνον δὲν κατώρθωσαν ν' ἀποβιβάσωσι στρατὸν ἐπὶ τῆς Σάμου, ἀλλὰ καὶ ἱκανὰς ζημίας ὑπέστησαν, ἀνέβαλον τὸ σχέδιόν τῶν καὶ ἀποσυρθέντες εἰς τὴν Κω περιέμενον τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον, συγκεείμενον ἐκ 54 πολυρικῶν πλοίων καὶ ἐκ 350 φορτηγῶν. Ἡ ἀγγελία τῶν νικῶν τοῦ Σαχτούρη ἐνέπλησεν ἐνθουσιασμοῦ τοῦς Ἕλληνας, οἵτινες παρασκευάσαντες νέα πυρπολικά καὶ ἄφθονα ἐφόδια, ἀπέστειλαν τὸν ναύαρχον Μιαούλην, ὅστις συνεπαγόμενος τὴν δευτέραν τῶν Ἰθραίων μοῖραν καὶ ἐνωθεὶς τὴν 22 Αὐγούστου περὶ τὴν Πάτμον μετὰ τοῦ Σαχτούρη ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν. Σύμπασα ἡ δύναμις τοῦ μὲν Ἑλληνικοῦ στόλου συνέκειται ἐκ 5000 ναυτῶν καὶ 700 πυροβόλων, τοῦ δὲ Τουρκικοῦ ἐξ 80000 ναυτῶν καὶ στρατιωτῶν καὶ 2500 πυροβόλων.

Οἱ Ἕλληνες τὴν 23 ἐξέπλευσαν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἡγουμένου τοῦ ναυάρχου αὐτῶν ἐπῆρχοντο μετὰ Ουμαστού θάβρους. Οἱ δὲ Τούρκοι, ἰδόντες ὅτι δὲν δύνανται νὰ

πλεύσῃσι τὸ Αἰγαῖον, ἔχοντες παρ' αὐτοῖς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, μετὰ πελλὰς συνδιασκέψεις ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσῃσι κοινὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἔφοδον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν γενομένην τὴν 28 Αὐγούστου ναυμαχίαν παρὰ τὴν Ἀτάλειαν, οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν γενναίως, καὶ ἡ μὲν ναυμαχία κατέπαυσεν, ὁ δὲ Τουρκικὸς καὶ Αἰγυπτιακὸς στόλος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπῆλθεν εἰς Κάλυμνον, ἔπειτα δὲ πάλιν εἰς Ἀλικαρνασσόν. Ἀποφασίσαντες δ' οἱ Τούρκοι νέαν κατὰ τῆς Σάμου ἔφοδον μετὰ 200 πολεμικῶν πλοίων, διαψευθέντες καὶ αὖθις τῶν ἐλπίδων των, παρήτησαν τὸ σχέδιον αὐτῶν καὶ ἔπλεον περὶ τὴν Νάξον καὶ τὴν Μύκονον· ὁ δὲ Μιαούλης, καταλιπὼν τὸν Σαχτούρην περὶ τὴν Σάμον διὰ νὰ ματαιώσῃ τὰς περὶ ἀποβάσεως ἀποπείρας τοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι Ἀσιανὴν παραλίαν ἡθροισμένου Τουρκικοῦ στρατοῦ, παρηκολούθει τὸν μέγαν Τουρκικὸν στόλον. Ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα τὴν 15 Σεπτεμβρίου σφοδρὰ τρικυμία διεσκόρπισε τῇδε κακίσει τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετὰ τὴν κόπασιν αὐτῆς συνηθροίσθησαν πάλιν εἰς Μιτυλήνην. Ἀθυμήσας ὁ Καπετὰν Πασᾶς διὰ τὰς ἀδιαλείπτους συμφορὰς καὶ παραιτηθεὶς ἀπὸ τοῦ σχεδίου τῆς ἀποβάσεως εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον· ὁ δὲ Ἰβραὴμ Πασᾶς, ἔχων ἀξιόλογον μέρος τοῦ στόλου, ἔπλεε πρὸς τὴν Ἀλικαρνασσὸν ἐφορμήσαντος ὅμως τὴν νύκτα τῆς 24 πρὸς τὴν 25 τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ καύσαντος ἐν βρίκιον καὶ μίαν κορβέτταν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Μιτυλήνην. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰβραὴμ Πασᾶς, ὅτι δὲν ἦτον πλέον καιρὸς νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπεφάσισε νὰ διαχειμᾶσῃ εἰς τὴν Κρήτην. Ὅμως ὁ Μιαούλης μαθὼν τὰ σχέδιά του, δὲν ἔπαυσε καταδιώκων αὐτὸν καὶ τὴν 1 Νοεμβρίου, ναυμαχήσας καὶ ἐκ τοῦ συστάδην, τὸν ἠνάγκασε ν' ἀνακάμψῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας. Παρατηρήσας δ' ἐπὶ τέλους ὅτι εἰς μὲν τοὺς πολέμιους ἦτον ἀδύνατος ἐπιχειρήσεις σπουδαίου τινός, εἰς αὐτὸν δὲ δύσκολον νὰ παραμείνῃ πλέον ἐν τῇ πελάγει ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ἐπανῆλθεν εἰς Ὑδραν.

5) Τὸ ἔτος 1825. Οἱ ἐξ Ὑδρας Γεώργιος καὶ Λάζαρος Κουντουριώται ἦσαν ἐκ τῶν περιφανεστέρων πολιτῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξεκένωσαν ἅπαντας σχεδὸν τοὺς πλουσίους αὐτῶν θησαυ-

ρους εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἡμῶν ἱερὸν ἀγῶνα. Καὶ ὁ μὲν περιώνυμος διὰ τὴν σύνεσιν αὐτοῦ Ἀάζαρος οὔτε κατὰ τὸν ἀγῶνα, οὔτε μετ' αὐτὸν ἐξῆλθε τῆς νήσου Ὑδρας, ὁ δὲ Γεώργιος πάντοτε σχεδὸν προεκάθητο εἰς τὰς ὑψηλότερας θέσεις τῆς Πατρίδος. Ἐκλεχθεὶς δὲ τὸ ἔτος τοῦτο πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, εἰς ὃ εἶχε μέρος καὶ ὁ Κωλέττης καὶ ὁ Μαυροκαρδάτος ὡς γενικὸς γραμματεὺς, ἐκίνησε τὴν ἀντιζηλίαν τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους αὐστηρῶς καταδιώξας περιώρισε εἰς τὴν Ὑδραν. Ἦτον μὲν ἡ κυβέρνησις αὕτη ἰσχυροτέρα πασῶν τῶν πρὸ αὐτῆς καὶ ὑπάρχει ἀπὸ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ συνομολογηθέντων δυνάμεων, ὅμως, κατανινομένη εἰς τὴν κυρίευσιν τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔτι κατεχομένου φρουρίου τῶν Πατρῶν, δὲν ἐφρόντισεν ὅσον ἔπρεπε, ἢ δὲν ἠδυνήθη, νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον διαπεραιώσιν τοῦ Ἰσραήμ Πασᾶ.

Ὁ Ἰσραήμ Πασᾶς, διαπεραιωθεὶς ἀκωλύτως μετὰ 50 πολεμικῶν καὶ φορτηγῶν πλοίων, ἀπεβίβασε τὴν μὲν 11 καὶ 12 Φεβρουαρίου παρὰ τὴν κατεχομένην ἔτι ὑπὸ τῶν Τούρκων Μεθώνην 4000 πεζοὺς καὶ 400 ἱππεῖς, τὴν δὲ 3 Μαρτίου, 7000 ἀνδ., ἐναῖς καὶ 400 ἔτι ἱππεῖς. Διὰ τούτων ἔνθεν μὲν ἐπολιόρκησε τὴν Πύλον, ἔνθεν δὲ ἐτροφοδότησε διὰ θαλάσσης τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν· ἐπαμψε δὲ καὶ αὐθις τὸν στόλον αὐτοῦ εἰς Σοῦδαν τῆς Κρήτης διὰ νὰ παραλάβῃ ἄλλον στρατόν.

Τὰ ἐν Ἀγαῖα Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἐλθόντα εἰς Μεσσηνίαν, ἐπεχείρησαν νὰ προσβάλλωσι κατὰ νῶτον τοὺς Ἀραβας, ἀλλ' ἀνθορμήσαντος τοῦ Ἰσραήμ Πασᾶ μετὰ 3000 πεζῶν καὶ 400 ἱππέων καὶ τεσσάρων πυροβόλων, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὸν τακτικῶς ὀργανισμένον Ἀραβικὸν στρατόν καὶ ὑπέστησαν πολλὰς ζημίας. Ὁ δὲ Μικαῦλης, ἐκπεμφθεὶς ἡγωνίσθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μετακίνησιν νέων στρατευμάτων ἀπὸ Κρήτης καὶ Ἀλεξανδρείας· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν κατώρθωσε τὸν σκοπὸν του, διὸ ὁ Αἰγυπτιακὸς στόλος ἀπεβίβασεν ἔτι εἰς Μεθώνην 4000 ἀνδ. καὶ πλῆθος πυροβόλων. Διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ δὲ ὁ Ἰσραήμ Πασᾶς τὴν παράδοσιν τῆς Πύλου, προσέβαλε κατὰ πρῶτον τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, τῆς ὑποίας ἡ φρουρὰ ἅπασα σχεδὸν ἔπεσε μαχομένη γενναίως. Ἐκ τῶν ἐν τῷ λιμένι 8 Ὑδρα-

ἐκὼν πλοίων τὰ μὲν ἑπτὰ, βοηθούμενα ὑπὸ οὐρίου ἀνέμου, διήλ-
θον αἰσίως ἀνὰ μέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου, τὸ δὲ πολυθρόνη-
ταν βρίκιον ἡ Ἀθηνα τοῦ Τσαμαδοῦ, ὅστις κατὰ τὴν ἀπο-
φράδα ἐκείνην ἡμέραν ἔπαισεν εἰς τὴν Σρακτηρίαν μετὰ τοῦ
Ἀναγνώσταρα, Σαγίνη, Σανταρόζα, κτλ, παρέμεινεν ἐν τῷ λι-
μένι, διότι τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἤλπιζεν εἶναι νὰ σώσῃ τὸν πλοί-
αρχόν του ὅπως μετὰ ἐξάκωρον ἀγῶνα πρὸς 36 πολεμικὰ ἐχθρι-
κὰ πλοία συσκευακωμένα εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐξεβί-
α-σεν ὡς ἐκ θαύματος τὸν ἐκπλουν αὐτοῦ. Ὁ ναύαρχος τῶν Ἑλ-
λήνων, ἐκδικούμενος τὸ δυστύχημα τῆς Σρακτηρίας, εἰσβάλλει
εἰς τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης καὶ διὰ 6 πυρπολικῶν ἔλαυσε 4
φρεγάτας, 3 κορβέττας, 3 πολεμικὰ βότκια καὶ τινὰ φορτηγὰ
μετὰ τινος παρὰ τὴν παραλίαν ἀποθήκης πλήρους τροφῶν. Με-
τ' οὐ πολὺ δὲ ἡ πανταχόθεν πολιορκηθεῖσα Πύλος ἀναγκάσθη νὰ
παραδοθῇ, ἀλλὰ τὸ κακὸν πάλιν ἐμετριάσθη διὰ νέου ναυτικοῦ
θριάμβου ὃ ἐξ Ἑλλησπόντου δηλ. ἐκπλεύσας τὴν 12 Μαΐου ὑπὸ
τὸν Χοσρέφ Πασᾶ Τουρκικὸς στόλος ἐξ 1 δικρότου, 2 φρεγά-
τῶν, 8 κορβεττῶν καὶ 50 βρικίων καὶ ἄλλων φορτηγῶν πλοίων
καὶ κύριον σκοπὸν ἔχων νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πρὸ ὀλίγου ἀρτίστα-
σαν νέαν τοῦ Μεσολαγγίου πολιορκίαν κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς
δευτέρας μοίρας τοῦ Ἑλλ. στόλου ἐξ 20 βρικίων καὶ 8 πυρπο-
λικῶν, διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ ἀντιναυάρχου Σαχτοδρη, διότι ἐ-
πιτεθεῖσα αὕτη περὶ τὸν Κασπρέα, ἐπυρπόλησε τὸ δικρότον καὶ
μίαν φρεγάταν καὶ συνέλαβεν 8 φορτηγὰ, φέροντα πολλὰ πο-
λεμφοδία, καὶ μίαν κορβέτταν ναυαγήσασαν εἰς τὴν Σύρον ἐκ
τῆς καταδιώξεως δύο Ἑλληνικῶν πλοίων. Ἐκ τῶν ἄλλων Τουρ-
κικῶν πλοίων τὰ μὲν 20 κατέφυγον εἰς τὴν Κάρυστον, τὰ δὲ
36 μετὰ τοῦ Χοσρέφ Πασᾶ εἰς τὴν Σούδαν τῆς Κρήτης.

Μετὰ ταῦτα, ἐνωθεῖσάν τῶν μοιρῶν τοῦ ναυάρχου καὶ ἀντι-
ναυάρχου, ἀπερσάσθη νὰ πυρποληθῇ ὁ ἐν πολλῇ ἀταξίᾳ εἰς
Σούδαν συμπαιεσμένος Αἰγυπτιακὸς καὶ Τουρκικὸς στόλος
προδοθέντος ὅμως τοῦ σχεδίου ὑπὸ ἀλλοφύλλου πλοίου, μόνον
μία κορβέττα ἐκῆν τὴν 2 Ἰουνίου. Τὸν αὐτὸν μῆνα ἐγένετο καὶ
ἄλλη ἀπόπειρα, ἥτις ὅμως ἐπίσης ἀπέτυχεν. Ἀγγελεθέντος δὲ
ὅτι ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐτοιμάζει νέον καὶ πολυάριθμον κατὰ

τῆς Ἑλλάδος στόλον μετὰ τριῶν τακτικῶν συνταγμάτων, οἱ Ἕλληνες σχεδιάζουσιν ἀ καύσωσι τὸν στόλον ἐντὸς τοῦ λιμένας τῆς Ἀλεξανδρείας. Ἐπὶ τούτῳ ἀποστέλλουσιν ἐξ Ὑδρας τὴν 23 Ἰουλίου μετὰ τριῶν πυρπολικῶν δύο πολεμικῶν, ὧν τὸ μὲν διεύθυνεν ὁ Εὐμανουὴλ Τομπάζης, τὸ δὲ ὁ Ἀντώνιος Κριαζῆς, ὅστις δι' ὅλου τοῦ ἀγῶνος παρηκολούθει τὸν ναύκρχον εἰς ὅλους τοὺς θαλάμους αὐτοῦ. Ἀριχθέντων ἀπάντων τὴν 29 πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, προήλασαν τὰ τρία πυρπολικὰ δι' αὐρίου ἀνέμου εἰς τὸν λιμένα τὴν 3 ΜΜ. ὥραν, ἀλλ' ὁ αἰφνης πνέσας ἐναντίος ἀνεμος ἐμπαΐωσε τὸ σχέδιον ἐπ' αὐτῆς τῆς πραγματοποιήσεως· ἐκῆ μὲν τὸ πυρπολικὸν τοῦ ἀφρομήτου Κανάρη, ἀλλ' ἀνωφελῶς.

Μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Πύλου ὁ Ἰβραήμ Πασᾶς ἐπιδραμὼν πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου μετὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πυρὸς, τὴν 15 Ἰουνίου ἐπλησίασε μέχρι τοῦ Ναυπλίου, ἐν ᾧ εὐρίσκετο ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν τοῦ μεγάλου τούτου φρουρίου ἀναγκαῖα, ἐπανεκάμφεν εἰς Τρίπολιν μετὰ τινα ζημίαν, ἣν ὑπέστη εἰς Μύλους, ἀρχηγόντος τοῦ Δ. Τψηλάντου. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ ἀπελπισία περιελαβούσα ἀνεθῆκε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, ὅστις μετὰ πολλῆς δραστηριότητος καὶ περινοίας ἐπραξεν ὅ, τι αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον αὐτῷ, δένει δὲ ναυτοῖς καὶ ἄναχαι τῆς τῆς πρόοδον τοῦ ἐχθροῦ, ἔχοντας στρατὸν πολυαριθμότερον καὶ τακτικῶς ὀργανισμένον. Ὁ Κολοκοτρώνης συνεκέντρωσεν εἰς τὰ παρὰ τὴν Τρίπολιν ὄρη Τρίκορφα τὸν ὅλον αὐτοῦ στρατὸν ἐκ μυρίων ἀνδρῶν, διὰ ν' ἀγωνισθῇ ἐκ τοῦ σιδήρου καὶ ἡ μάχη ἤρχισε τὴν 23 Ἰουνίου καὶ ἐπὶ δύο ὥρας ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν Ἑλλ. καρτερικῶς ὑπερασπίσθη, ἀλλὰ 150 ἄνδρες αὐτῆς προελάσαντες πέραν τοῦ δέαντος, κατεστράφησαν ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐντεῦθεν, διαβόησις τῆς πᾶν Ἑλλήνων παρατάξεως, ἤρχισεν ἡ τροπὴ αὐτῶν, τὴν ὅποιαν συνεπλήρωσε τὸ μέχρι τῆς ἄκρας τῶν Τρικορφῶν κατὰ νῶτον προσεπιδραμὼν ἱππικὸν τῶν πολεμίων. Ὁ Ἰβραήμ Πασᾶς μετὰ ταῦτα διὰ νέων ἐπιδρομῶν μετὰ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πυρὸς κατέστρεψεν ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ, συναθροίσας πλείστους αἰχ-

μαλώτους, ἐπανῆλθεν εἰς Μεθώνην, ἔνθα περιέμενεν ἐξ Αἰγύπτου δυνάμεις· καθ' ὅλας δὲ ταύτας τὰς ἐπιδρομάς, παρακολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀδιαλείπτως, ἠνάγκαστο ὑπ' αὐτοῦ.

Εἰς τὴν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδα καθ' ὅλον τοῦτο τὸ ἔτος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου τὸ κυριώτερον ἔργον διεδραματίσθη ἐν Μεσολογίῳ. Ὁ Ῥεσίτ Ἀχμέτ Πασᾶς ἡ Κιουταχῆς, ἀνώτερος ὅλων τῶν προηγουμένων στρατηγῶν τῆς Τουρκίας καὶ ἱκανώτατος ἴσως ὅλων τῶν πολεμικῶν στρατιωτικῶν ἀνδρῶν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κιουπρουλῆ, συγκεντρώσας μετὰ πολλῆς δραστηριότητος τὸν στρατὸν αὐτοῦ περὶ τὴν Ἄρταν, εἰσήλασεν εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν 13 Ἀπριλίου ἐστρατοπέδευσεν ἔμπροσθεν τοῦ Μεσολογίου, τοῦ ὁποῦ τοῦ τὰ ὀχυρώματα ἐβελτιώθησαν μὲν μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ μὲ πολλὴν ἐντέλειαν· τὸ δὲ πυροβολικὸν αὐτοῦ συνεκείτο ἐκ 48 ἀθλίων σιδηρῶν μικρῶν καὶ μεγάλων πυροβόλων καὶ ἡ φρουρὰ ἐκ 5000 ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, προῖσταμένου τοῦ γέροντος Νότη Βότσαρη.

Ὁ στρατὸς τοῦ Ῥεσίτ Πασᾶ ἠριθμεῖτο περὶ τὰς 20000, ἀλλὰ καὶ ὁ Χασρέφ Πασᾶς, ὅστις ἐλθὼν τὴν 28 Ἰουνίου μετὰ 55 πλοίων καὶ ἀναγκάσας 7 Ἰδραϊκὰ πλοῖα, εὗρισκόμενα εἰς τὸν λιμένα νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀπεβίβασεν εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον ἄλλην ἐπικουρίαν μετὰ πυροβόλων καὶ παντὸς εἶδους πολεμεφοδίων. Τὴν 16 Ἰουλίου ἐπεχείρησαν οὗτοι τὴν πρώτην ἔφοδον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Τὴν δὲ 21, ἐπειδὴ ἐφάνη ὁ Ἑλ. στόλος, ὁ Ῥεσίτ Πασᾶς ἐπανεέλαθεν ἀπὸ πρῶας τὴν ἔφοδον, ἐλπίζων νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ στόλου· ἀλλὰ, καὶ τοι προελάσαντες οἱ Τούρκοι μετὰ πολλοῦ θάρρους, ἀπεκρούσθησαν καὶ αὖθις. Τὴν 23 ἀγωνισθεὶς ὁ Ἑλ. στόλος ὑπὸ τὸν Μιαούλην ἐκ παρατάξεως πρὸς τὸν Ὀθωμανικόν, ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν καί, διαλυθείσης τῆς κατὰ θάλασσαν πολιορκίας, εἰσέχθησαν αἱ ἀναγκαῖαι τροφαί. Τὴν ἐσπέραν τῆς 25 μίαν ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ Ἥλιου 1000 λογάδες τῆς φρουρᾶς ὀρμήσαντες ἑξίφηρσι εἰς τὰ χαρακώματα τῶν πολεμίων καὶ διώξαντες αὐτοὺς ἀπὸ

τέσσαρα πυροβολοστάσια, ἐπανήλθον μετὰ 3 $\frac{1}{2}$ ὥρων αἱματηρὸν ἀγῶνα, συνεπαγόμενοι ὅπλα, σημαίας καὶ αἰχμαλώτους. Τὴν 28 ὁ Μιαούλης καταλιπὼν μοῖράν τινα τοῦ στόλου, ἀνεχώρησε πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ὁ Ῥεσίτ Πασᾶς, μὴ δυναθεὶς νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν οὔτε ἐξ ἐφόδου, οὔτε διὰ τοῦ λιμοῦ, ἐπεχείρησε νὰ διασπάσῃ τὰ τεῖχη διὰ κολοσιαίου προχώματος καὶ ἐγένετο μετ' ὀλίγον κύριος τοῦ πυροβολοστασίου Φραγκλίνου (ἀλλὰ πυροβολοστάσια ἔφερον τὰ ὀνόματα τοῦ Κοραΐ, Ῥήγα τοῦ Φεραίου, τοῦ Μιαούλη, τοῦ Σαχτούρη, τοῦ Κυριακούλη καὶ τοῦ Νορμαννοῦ), ἀλλὰ τὴν 19 Αὐγούστου ἡ φρουρὰ διὰ πεισματώδους ἀγῶνος ἀνέκτησε τὴν κυρίαν ἐκείνην θέσιν καὶ τὴν ἐπιούσαν, ἐπαναληφθείσης τῆς μάχης, ὅχι μόνον ἀπέκρουσαν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ καὶ ἐξηφάνισαν τὸ πρόχωμα ἐκεῖνο. Ὁ Ῥεσίτ Πασᾶς, ὅστις ἤδη παρηνωχλεῖτο κατὰ νῶτον ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, ἀμιλλώμενος πρὸς τὴν καρτερίαν τῆς φρουρᾶς, παρεσκευάσθη εἰς νέαν ἐφοδον, τὴν ὁποίαν ὡσαύτως οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν τὴν 19 Σεπτεμβρίου· τὴν δὲ 1 Ὀκτωβρίου διὰ νέας ἐξόδου ἐπροξένησαν πολλὴν εἰς τὸν ἐχθρὸν ζημίαν. Ἐπὶ τέλους ὁ Ῥεσίτ Πασᾶς διέκοψε τὰς ἐπιθετικὰς ἐργασίας καὶ περιχαρακωθεὶς ἐντὸς τοῦ ὀχυρώματός του ἀπεφάσισε νὰ διαχειμάσῃ ἔμπροσθεν τοῦ Μεσολογγίου· οἱ δὲ Ἕλληνες, λαβόντες νέας ἐπικουρίας καὶ ἀνορθώσαντες τὰ γενόμενα εἰς τὰ τεῖχη ῥήγματα, ἐβουλεύοντο νὰ ἐκπολιορκήσωσι τοὺς πολιορκουμένους αὐτοὺς καὶ ἤθελον τὸ κατορθώσαι, ἀν δὲν ἤρχετο εἰς βοήθειαν αὐτῶν ὁ Ἰβραῆμ Πασᾶς μετ' ὅλου τοῦ στόλου τῆς Τουρκίας, Αἰγύπτου καὶ Βαρβαρίας.

Ὁ Ἰβραῆμ Πασᾶς, ὅστις ἔλαθεν ἤδη ἐξ Αἰγύπτου νέαν ἐπικουρίαν μυρίων ἀνδρῶν, ἐπεμψε μετὰ τοῦ στόλου μέγα μέρος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν, αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ υπολοίπου μετέβη τὸν Νοέμβριον διὰ ξηρᾶς εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐκεῖθεν περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς διεπέρασε τὸ κύριον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς τὴν Αἰτωλικὴν παραλίαν· τὸν ἐπόμενον δὲ μῆνα προσελθὼν καὶ αὐτὸς εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἡτοιμάζετο εἰς νέαν πολιορκίαν. Ὁ Μιαούλης, εἰσαγαγὼν μετὰ πολλὰς πρὸς τὸν ἐχθρικὸν στόλον συμπλοκάς περὶ τὰ τέλη τοῦ

Νοεμβρίου νέας τροφάς εἰς τὴν πόλιν, ἀπῆλθεν εἰς Ὑδραν, ἐν-
θεν παρασκευασθεὶς ἐπανῆλθε καὶ ἠγκυροβόλησε τὴν 9 Ἰα-
νουαρίου μετὰ 15 Ὑδραϊκῶν, 3 Σπετσιωτικῶν καὶ 4 Ψαρια-
νῶν εἰς τὸ Βασιλάδιον. Μετὰ δὲ τρεῖς ναυμαχίας, γενομένης
τὴν 10, 15 καὶ 16 τοῦ Ἰανουαρίου, καθ' ἃς καὶ φθορὰν καὶ
τροπὴν οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν, ὁ Μισαύλης, εἰσαγαγὼν διμνηγον
τροφὴν εἰς τὴν πεινῶσαν προῦρὰν, ἀπῆλθεν αὖθις εἰς Ὑδραν διὰ
νὰ φροντίσῃ περὶ νέων βοηθημάτων. Ἡ προῦρὰ τοῦ Μεσολογ-
γίου, ἥτις πολλάκις ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης καὶ εἶχε
θάψει περὶ τοῦς 1500 ἀποθανόντας ἀπὸ τῶν πληγῶν ἢ τῶν κό-
πων, βλέπουσα ἑαυτὴν μὲν ἐκτεθειμένην εἰς τὰς ἐπηρεάς ὀρι-
μυτάτης τοῦ ἔτους ὥρας, τὴν δὲ πόλιν μεταβληθεῖσαν εἰς σωρὸν
ἐρείπιων, περὶ δ' αὐτῆς δισμυρίους καὶ πεντακοσίους ἐχθροὺς
τακτικούς καὶ ἀτάκτους, στρατηγομένους ὑπὸ περιωνύμων τρα-
τηγῶν καὶ ἔχοντας πυροβολικὸν ὀγκωδέστατον, πρὸς δὲ καὶ
στόλον πολυάριθμον, φράττοντα τὴν θάλασσαν, ὅμως οὐδέπο-
τε ἀπέβαλε τὸ μεγαλόψυχον αὐτῆς καὶ τὰς προτάσεις τοῦ
Ἰδραΐου Πασᾶ περὶ παραδόσεως μετὰ σαρκασμοῦ ἀπὸ ἑρρίπτεν.

Ἀποπερατώσαντες οἱ πολέμιοι ἀπάσας αὐτῶν τὰς παρασκευάς,
ἐπεχείρησαν τὴν 12 Φεβρουαρίου καταπληκτικὸν πυροβολισμόν
καὶ τὴν 15 ἐγένετο κύριος ἐξωτερικοῦ τινος τῆς πόλεως προ-
τειχίσματος, ὅπερ οἱ Ἕλληνες ἀντεπεξελθόντες ἀνέκτησαν.
Προελαυνόντων δ' αὐτοπροσώπως ἀμφοτέρων τῶν Πασᾶδων καὶ
ἀναγκάζοντων τὰ τάγματα νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὴν ἐφοδον, οἱ
Ἕλληνες ἀνέστησαν γενναίως καὶ εἰσβαλόντες εἰς τὰ ὀχυρώ-
ματα τῶν πολεμίων τὴν ὑπεραίαν ἀπήγαγον καὶ ὅπλα καὶ
αἰχμηλῶτους. Ἀπελπισθέντες δ' οἱ Πασᾶδες ὅτι θὰ κυριεύωσι
τὴν πόλιν ἐξ ἐφόδου, ἐξηκολούθουν ἀπαύστως πυροβολοῦντες καὶ
φέραντες πλησιέστερον τὰς πολιορκητικὰς αὐτῶν μηχανὰς κατὰ
τῶν ἀνταγωνιζομένων καὶ ἀντιμηχανιωμένων Ἑλλήνων. Ἀπερά-
σαν δὲ νὰ κυριεύωσι τὰ εἰς τὰ τεναγώδη ὕδατα τοῦ Μεσο-
λογγίου διάφορα ὑψίδια, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον ὡς ἐπιθαλάσσιοι
προμαχῶνες. Γενόμενοι δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου μετὰ
αἱματηροῦς ἀγῶνας κύριοι τοῦ Βασιλαδίου, τοῦ Δολφᾶ καὶ τοῦ
Ἀντολικοῦ, ἐπεχείρησαν τὴν 25 Μαρτίου τὴν ἐφοδον καὶ κατὰ

τοῦ νησιδίου τῆς Κλεισόδης, ἔχοντας 4 μικρά κανόνια καὶ φρου-
ρουμένου ὑπὸ 130 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Κίτσον Τσαβέλλαν. Μετὰ
τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἐφοδον, καθ' ἃς Τοῦρκοι καὶ Ἀραβες
ὑπὲρ τοὺς 1000 ἐπέπλεον ἐπὶ τῶν πέριξ ὑδάτων, καὶ ὁ μὲν
Ῥεσίτ Μεχμέτ Πασᾶς ἐπληρώθη, ὁ δὲ κηδεστής τοῦ Ἰσραήμ
Πασᾶ Χουσεϊνβέης καὶ ἄλλοι ἔγκριτοι πολέμιοι ἔπεσον, ἐξορμᾷ
ὁ Τσαβέλλας ἀπὸ τοῦ ὀχυρώματος καὶ κυριεύει ἐπὶ τὰ τῶν προ-
λεμίων ἀνάτια καὶ πολλὰ ὄπλα καὶ λόγγας.

Ὁ Μιαούλης ἐκπλεύσας τὴν 19 Μαρτίου ἀπὸ τῆς Ἰθάρας
ἐπορεύθη πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος· ἐπειδὴ ὁμως καὶ οἱ κάται-
και τῶν τριῶν νήσων εἶχον ἤδη ἐξαντλήσει τοὺς πόρους τῶν καὶ
τὸ ταμεῖον τῆς κυδερνήσεως εὗρίσκετο εἰς ἐλτεινὴν κατάστασιν,
ἡ ὑπὸ τὸν Μιαούλην μοῖρα ἦτον ἀσθενῶς ἐξωπλισμένη· ὁμως
κατὰ τὴν συναρθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τὴν 3 Ἀπριλίου ναυμαχίαν
μετὰ 6 μόνον βρικίων πρὸς 15 βαρεῖας φρεγάτας καὶ κορβέ-
τας ἡ νίκη δὲν διεκρίθη. Ὅσον ἐπιμελῶς καὶ ἀν' ἐπετήρουν οἱ
πολέμιοι τὴν τεναγιδὴν παραλίαν τοῦ Μεσολογγίου, κατῴρθουν
τολμηροὶ καὶ ἐπιτήδειοι ναυθῆναι καὶ κολυμδεῖσθαι νὰ παρεισά-
γωσιν εἰς τὸ φρουρίον μικρὰς τινὰς προμηθείας αἰτοῦ· ἀφοῦ ὁμως
ἐκλείσθη καὶ αὕτη ἡ θύρα, ὁ Μιαούλης εἶχεν ἤδη ἀποφασίσαι
νὰ ἐξοπλίσῃ ἀνάτια καὶ νὰ διελάσῃ διὰ τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν
πόλιν φέρων ἄλευρα· ἡ τύχη ὁμως τοῦ Μεσολογγίου ἐματαιώσε
τὸ σχέδιον αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς 21 Μαρτίου ἐξέλιπε πᾶσα διανο-
μὴ τροφῆς εἰς τὴν φρουράν, τὸ ἀδιάλειπτον πῦρ εἶχε φυγαδεύ-
σει ἀπὸ τὰ πέριξ ὑδάτα τοὺς ἰχθῦς, γάται, ποντικοί, δέρματα
καὶ φύκη ἦσαν ἡ τροφή τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ ἡ γῆ ἐκαλύ-
πτετο ὑπὸ νοσοῦντων, τετραυματισμένων καὶ λιμωττόντων (ἃς
βλέπωσιν οἱ νεώτεροι, διὰ παλίων θυσιῶν καὶ στερήσεων οἱ πατέ-
ρες ἡμῶν ἀνέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν), διὰ νὰ μανθάνωσι, τί ποιοῦν-
τες νῦν καὶ τί μετὰ ταῦτα, ἀνδρούμενοι, δύνανται νὰ συνενέγκω-
σιν ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως αὐτῆς. Καὶ ἐν τοιαύτῃ θέσει ὄντες οἱ ἐν
τῷ φρουρίῳ δὲν ἐμικροψύχησαν, ἀλλὰ μὲ καταφρόνησιν ἀπέρριπτον
τὰς προτάσεις τοῦ Ἰσραήμ Πασᾶ, ὑποσχομένου νὰ τοῖς χαρί-
σῃ τὴν ζῶην καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐὰν παραδώσωσι τὰ ὄπλα. Ῥ-
πειδὴ ὁμως ἡ παράτασις τῆς ἀμύνης διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τρο-

φῶν ἦτον ἀδύνατος, ἐν συμβουλίῳ ἀπεφάσισαν οἱ Ἕλληνες νὰ διελάσωσιν ἀνὰ μέσον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Τὴν νύκτα λοιπὸν τῆς 10 Ἀπριλίου ἐνδύσαντες καὶ τὰς γυναῖκας ἀνδρικὰ ἐνδύματα καὶ ὅπλισαντες αὐτάς, καθὼς καὶ τοὺς παῖδας, ἐγκαταλιπόντες δὲ τοὺς μὴ θέλοντας ἢ καὶ μὴ δυναμένους διὰ τὴν ἡλικίαν, τὰς πληγὰς ἢ τὴν ἀσθένειαν νὰ παρακολουθήσωσι τὴν ἐξοδὸν, ὥρμησαν ξιφῆρεις καὶ οὔτε τάφροι, οὔτε προτειχίσματα, οὔτε οἱ κεραυνοὶ τῶν πυροβόλων καὶ τῶν ὅπλων, οὔτε αἱ λόγχαι τῶν Ἀράβων ἠδυνήθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ἐνθουσιῶν αὐτῶν ἐφοδὸν, διότι ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν τὰ χαρὰ κώματα ἐκυριεύθησαν καὶ τὰ ἐχθρικά τάγματα διεσπάρησαν. Ὁ ἐχθρὸς, ὅστις προεγνώριζε τὴν ἐφοδὸν ἐξ ἐπικαταράτου τινὸς Βουλγάρου αὐτομολήσαντος εἰς αὐτὸν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐξόδου καὶ ἐπραξεν ἀμέσως, ὅσα ἡδύνατο διὰ νὰ ματαιώσῃ τὸ σχέδιον, μείνας ἐμβρόντητος ἐκ τῆς ἀκαταγωνίστου ἐκείνης ὁρμῆς, ἠνέωξεν εὐρείαν ἐνώπιον τῶν ἐξερχομένων ὁδόν· δυστυχῶς ὅμως μέγα πλῆθος πολιτῶν ὑπὸ ἀποφράδος τινος φωνῆς «ὀπίσω εἰς τὸ φρούριον» ἀπατηθέντες ὠπισθοδρόμησαν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ἣν εἰσέβαλον ἀμέσως καὶ οἱ ἐχθροί. Οἱ μείναντες Ἕλληνες, βελόντες πῦρ εἰς τὰς πυριτοθήκας ἀνέτρεπον καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐχθρούς. Πρὸ τῆς ἐξόδου οἱ ἐν τῇ Μεσολογγίῳ ἠριθμοῦντο περὶ τὰς 9000 ψυχ., ὧν 500 ἔπεσον ἐν τῇ ἐξόδῳ, 600 ἀπέθικον μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ 1800 διεστώθησαν, ἐν οἷς 200 γυναῖκες, τῶν δὲ μεινάντων ἐν τῇ πόλει 3000 ἐθνατώθησαν καὶ 3000 περίπου γυναῖκες καὶ παῖδες ἠχμαλωτίσθησαν. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου, τὴν ὅποیان, ἐπενεγκούσαν βαρεῖαν βλάβην εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἡμῶν, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐθαύμασαν.

Πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου ἐκλαυσεν ἡ Ἑλλὰς καὶ ἄλλην συμφορὰν, τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπὶ τὴν Κάρυστον στρατείας τοῦ γενναίου Γάλλου φιλέλληνος Φαβιέρου, ὅστις ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν τὸ τακτικῶς ὀργανισμένον Ἑλληνικὸν σῶμα ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ σατράπου τῆς Εὐβοίας Ὁμέρ Πασᾶ μετὰ μεγάλης φθορᾶς.

Ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ οἱ Ἕλληνες ἀσφαλῆς φρουρίον ἐξουσίαζον μόνον τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐντὸς δὲ τοῦ Ἰσθμοῦ οἱ πολέμιοι ἦσαν κύριοι τῶν Πατρῶν, ὅλων τῶν Μεσσηνιακῶν φρουρίων καὶ τῆς Τριπόλεως· μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Μεσολογίου διεπεραιώθη αὐθις εἰς τὴν Πελοπόννησον γαυριῶν ὁ Ἰμβραῆμ Πασᾶς.

Ἡ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις συγκροτηθεῖσα ἐν Ἐπιδαύρῳ τὴν 6 Ἀπριλίου, προσδρευόντος τοῦ γέροντος Πανούτσου Νοταρᾶ, ἐκπλαγεῖσα ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογίου καὶ τῆς περὶ τὴν Κάρυστον τροπῆς τοῦ Φαβιέρου, διέκοψε τὰς συνεδριάσεις τῆς καὶ ἀνέθηκε τὴν ὅλην τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς δύο ἐπιτροπὰς, τὴν *Διοικητικὴν* (συγκειμένην ἐξ 11 ἀνδρῶν καὶ προσδρευομένην ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Ζαήμε) καὶ τὴν *ἐπιτροπὴν τῆς συνελεύσεως*, συγκειμένην ἐκ 13 μελῶν καὶ προσδρευομένην ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Πατρῶν Γερμανοῦ. Εἰς τὴν πρώτην ἀνετέθη ἡ ὅλη κυβέρνησις τῶν Ἑλλ. πραγμάτων καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐπατράπη νὰ ἐπιχειρήσῃ διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβειος τῆς Ἀγγλίας Κάνιγγος τὰς συμφορωτέρας εἰς τὸ Ἑλ. ἔθνος διαπραγματεύσεις. Οὕτω λοιπὸν τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος περιήλθον εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμυχανίαν, ἥτις ἦτον τότε δεινότερα, ὥσθ αἱ ἐπάρatoi καὶ πατροπαράδοτοι ἐμφύλιοι ἐριδες, αἱ ἐνίοτε καὶ εἰς δεινοὺς σπαράγμαuds ἀποβαίνουσαι, δὲν ἔπαυον μαστιζοῦσαι τὸν τόπον οἰκτρῶς.

Ὁ Ἰμβραῆμ Πασᾶς, ὅστις, ἐπανελθὼν εἰς Πάτρας μετὰ 3500 ἀντὶ τῶν 10000, οὗς διεβίβαπεν εἰς Αἰτωλίαν, ἐν διαστήματι 5 $\frac{1}{2}$ μηνῶν διέπραξε φοβεράς λεηλασίας εἰς τὰ Καλάβρυτα, τὴν Γορτυνίαν, τὴν Λακεδαιμόνα καὶ τὴν Μάνην, ἐπανῆλθε τὴν 2 Νοεμβρίου εἰς τὴν Μεθώνην διὰ νὰ παραχειμάσῃ αὐτόθι. Ἐπῆνεγκε μὲν ἐν Πελοποννήσῳ ἀνυπολόγιστον φθορὰν, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν φρουρίων, τὰ ὅποια κατεῖχεν, οὐδὲ σπιθαμῆς γῆς δὲν ἔγεινε κύριος· διότι οἱ καρτερικοὶ κάταικοι τῆς χερσονήσου κατέφευγον εἰς τὰ ὄρη, καὶ οὕτως ὄχι μόνον ἀπέφευγον τὰς ἐκ τοῦ συστάθην μάχας, ἀλλὰ καὶ ἐπικείμενοι κατὰ νῦτον τοῦ Ἰμβραῆμ Πασᾶ ἐφόνεον τοὺς ἀπομακρυνομένους καὶ ἐκυρίευσον τὰς τροφὰς καὶ τὰ ἄλλα ἐφόδια αὐτῶν. Ἀν ἡ κατάστασις τῆς

Πελοποννήσου ἦτον λυπηρά, ἐν ἥσων ὁμως εὐχάριστα καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰβραήμ. Πασᾶν· διότι ἐκ τῶν 24000 Ἀράβων τῶν ἐκπλευσάντων ἐν διωσθήματι δύο ἑτῶν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, μόλις ἐσώζοντο ἐν Πελοποννήσῳ 8000, καὶ τούτων 1500 ἦσαν εἰς τὰ νοσοκομεῖα, αἱ δὲ ἀποθῆκαι αὐτοῦ καὶ τὰ ταμεῖον ἦσαν κενά. Ἐλαβε μὲν τὴν 20 Νοεμβρίου ἐξ Αἰγύπτου ἀφθονα ἐφόδια καὶ χρήματα, οὐχὶ ὁμως καὶ στρατιώτας. Ἐκ τούτου ἐμεινεν ἀπρακτος εἰς τοὺς σταθμούς του μέχρι τοῦ προσεχοῦς Ἀπριλίου.

Ὁ Καπετάν Πασᾶς, ὅστις μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογίου ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, ἐξέπλευσε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ τριάνκις ἀπαυγὸν κατὰ τῆς Σάμου σχεδίου του. Ὁ Ἑλλ. στόλος ἐξέπλευσε τὴν 14 Ἰουλίου ἐξ Ἰδρας καὶ συνέκειτο ἐκ 33 πολεμικῶν πλοίων καὶ 8 πυρπολικῶν ὑπὸ τὸν Σαχτούρη, τὴν δὲ 15 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνεπλάκη περὶ τὸν Κόρυμνον, ἀκρωτήριον τῆς Κιλικίας, μετὰ Τουρ. μοίρας, ὅμως δὲν διεκρίθη ἡ νίκη. Ἀλλ' ὅτε σύμπεσε ὁ πῶν πολεμίων στόλος, συγκεῖμενος ἐκ 2 δικρότων, 27 φρεγ. καὶ κορβερ. καὶ 7 βρικίων, ἐπεχείρησε ν' ἀποκόψῃ τινὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων, ἀντιπαρταχθέντες καὶ οἱ ἡμέτεροι προέπεμψαν ὑπὸ τὸν Κανάρην εἰς τὸ πυκνότερον τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου πυρπολικόν, τὸ ὅποιον κεραυνωβολήθη ἐν τῶν πολεμίων ἀνεν ἀποτελέσματος ἤρχισε νὰ βυθίζεται, ὁμως τὸ πῦρ μεταδοθὲν εἰς τὸ ἕτερον τῶν Τουρκικῶν ἀκατίων, τὰ ὅποια εἶχον ὀρμήσει κατ' αὐτοῦ, ἔκαυσεν αὐτό. Μετὰ τὴν συμπλοκὴν ταύτην ὁ Καπετάν Πασᾶς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μιτυλήνην ἔλθων δ' ἐξ Ἰδρας ὁ Μισούλης τὴν 23 Αὐγούστου μετὰ 20 πλοίων καὶ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχηγίαν, παρέστη τὴν 28 πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Μιτυλήνης, ἔνθα οἱ Τούρκοι ἦσαν ἡγυροβολημένοι κάτωθεν τοῦ φρουρίου. Τὴν ὑστεραίαν, ἐξελθόντων τοῦ λιμένος 22 Τουρκικῶν πλοίων, συνέστη ἀγὼν πεισματωδέστατος, καθ' ὃν τὰ μικρὰ σκάφη τοῦ ἡμετέρου στόλου μετὰ τοσούτου θάρρους ἀντεπεξῆλθον πρὸς τὰς πελωρίους ναῦς τῶν πολεμίων, ὥστε κατέπληξαν τοὺς γενομένους θεατὰς τῆς ναυμαχίας Γάλλους Ἕγγυν (ναύαρχον) καὶ Γυλλερμινώτον (στρατηγόν). Ἐκτοτε οἱ Τούρκοι ποσαύτην ἐδειξαν δειλίαν, ὥ-

στε τὴν 25 Σεπτεμβρίου 40 μεγάλα πλοῖα αὐτῶν ἀπέσυγον νὰ ναυμαχήσωσι πρὸς 14 Ἑλληνικά σκάφη. Κατὰ δὲ τὸν Νοέμβριον ὁ μὲν Χασρέφ Πασσᾶς ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπανέκαμψαν εἰς τὰ ἴδια χαίροντες, διότι τετάρτην ἤδη φορὰν ἔσωσαν τὴν Σάμον καὶ κατίσχυσαν τῆς ὅλης ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ σουλτάνου.

Ὁ Ῥεσίτ Πασσᾶς, διοργανώσας μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἐπεχείρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου τὰς προπαρασκευαστικὰς τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν ἐργασίας, συνεπαγόμενος ἐπὶ τούτῳ μυρίους πεζοὺς καὶ ἵππεις, 20 μεγάλα τηλεβόλα, 4 βομβοβόλα καὶ 2 ὀλμοβόλα καὶ ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ Ὁμέρ Πασᾶ τῆς Εὐβοίας. Ἀποθανόντος ; τὸ 1821 τοῦ Ὀδυσσεύς Ἀνδρούτσου, ὁστις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως ἦτον ὁ διασημώτατος τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ὁπλαρχηγῶν, ἐκλείσθη ἐν τῇ ἀκροπόλει μετὰ 400 ἀνδρῶν καὶ 18 μνηῶν τροφῶν ὁ διαδεχθεὶς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ Γούρας· εἰσῆλθον ὅμως κατόπιν καὶ 70 ἑπὶ ἄνδρες μετὰ τοῦ ὑπονομοποιοῦ Κώστα, ὅστις πολὺ εἶχε φημισθῇ ἐν Μεσολογγίῳ. Οἱ Ἀθηναῖοι, εἰ καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἦτον ἀσθενὲς καὶ διὰ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ ἀπῆται φρουρὰν πολυἀριθμον, ἔδειξαν πολλὴν καρτερίαν καὶ ἀντέσχον ἐπὶ μῆνα ὁλόκληρον εἰς τὰς ἐφόδους τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Ῥεσίτ Πασσᾶς, θεωρῶν ἀπαραίτητον νὰ γείνη πρῶτον κύριος τῆς πόλεως, ἐπεχείρησε τὴν 2 Αὐγούστου μέγαν κατ' αὐτῆς πυροβολισμόν καὶ κατέβαλε τὸ πλεῖστον τοῦ τεύχους, τὴν δ' ἐπιούσαν διέταξε γενικὴν ἐφοδὸν, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποχωρήσωσιν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ δὲ Γεώργιος Καραϊσκάκης, ὅστις καὶ προηγουμένως ἠγωνίσθη γενναίως ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, διορισθεὶς ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς ἐπιτροπῆς στρατηγὸς τῆς ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ δυνάμεως καὶ ἐνωθεὶς ἐν Πλευσίνι μετὰ τοῦ Κριεζώτου, Βάσου καὶ Πανουριά καὶ τοῦ νεωστὶ αὐθις ὀργανισθέντος τακτικοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον σώματος, κατέλαβε τὴν 5 Αὐγούστου τὴν ὄχι μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν θέσιν τοῦ Χαϊδαρίου, καὶ ἀφοῦ τὴν 6 ἀπέκρουσε τὸ κατ' αὐτοῦ σταλὲν ἀπόσπασμα, ἠναγκάσθη τὴν 8, ἐπεξελθόντος αὐτοπροσώπως

τοῦ Ῥεσίτ Πασᾶ, νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ αἱματηρότατον ἀγῶνα εἰς Ἐλευσίνα.

Ὁ Ῥεσίτ Πασᾶς, βλέπων ὅτι αἱ τροφαὶ ἤρχισαν νὰ ἐκλείψωσιν, αἱ δὲ προσπάθειαι αὐτοῦ τοῦ ν' ἀνατρέψῃ τὰ ὀχυρώματα δι' ὑπονόμων ἐμπαισύνοντο ἐκ τῆς ἐπιτηδεσιότητος τοῦ Κώστα, ἐπεχείρησεν ἐφοδόν, ἀλλ' αὕτη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα, καθ' ὃν πολλοὶ ἔπεσαν ἐκατέρωθεν. Εἰς τὴν ἐλαττωθεῖσαν φρουρὰν ὡς ἐκ τῶν ἀπαύστων ἀγώνων προσῆλθον νέοι ἐπικούροι μετὰ τοῦ Κριεζώτου, Μαμούρη καὶ Λέκα τὴν 11 Ὀκτωβρίου καὶ ἐπροξένησαν εἰς μὲν τοὺς ὑπερμάχους τῆς ἀκροπόλεως μεγάλην χαρὰν, εἰς δὲ τὸν Ῥεσίτ Πασᾶν πολλὴν ἀγανάκτησιν. Ἀρῶν δὲ ὁ στρατάρχης τῶν Ὁσμάνων εἶδε ματαιούμενα ὑπὸ τῶν ἀντενεργειῶν τοῦ Κώστα τὰ σχέδια αὐτοῦ τοῦ ν' ἀνατρέψῃ δι' ὑπονόμων τὴν ἀκρόπολιν, ἐγκαταλιπὼν πᾶσαν ἐνεργητικὴν πολιορκίαν, ἀπεφάσισε νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν ἀπανταχόθεν ἀποκλεισθὲν τῆς ἀκροπόλεως καὶ νὰ διαχειμῶσῃ ἐμπροσθεν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ φρουρὰ τῶν Ἀθηνῶν συνέκειτο ἔτι ἐκ 1000 ἀνδρῶν καὶ εἶχε μὲν τροφὰς δι' ἓν ἔτος, ἀλλ' εἶχεν ἀνάγκην ἐπικουρίας καὶ πολυεμεφοδίων. Ὁ Φαειέρος, εἰς ὃν ἡ προσωρινὴ διοίκησις ἀνέθηκε νὰ εἰσαγάγῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐφόδια, διηλύθεν ἀναμέσον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων τὴν 1 Δεκεμβρίου μετὰ 650 λογάδων ἀνδρῶν, ὧν ἕκαστος ἔφερεν ἀνὰ ἓνα σάκκον πυρίτιδος, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, φρονευθέντων ὑπὸ τῶν ἐχθρικῶν σφαιρῶν 6 καὶ πληγωθέντων 14.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐπεχείρησε τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Στερεὰν ἐκστρατεῖαν καὶ διὰ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὴν ἐπανάστασιν καθ' ὅλην τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ διὰ νὰ κατακλείσῃ τοὺς πολιορκητάς εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἀθηνῶν, ἀποκόπτων ἀπ' αὐτοὺς πᾶσαν ἐπικουρίαν. Ὅθεν καταλιπὼν τὸν Βᾶσον ἐν Ἐλευσίνῃ, ἐξώρμησε τὴν 25 Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἔνθα ἔκαμε πρὸς τοὺς Τούρκους διαφόρους συμπλοκάς. Ἐκεῖθεν ἐπεμφε τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ τὸν Γεώργγιον Βάγιαν διὰ νὰ καταλάβωσι τὴν Ἀράχωβαν. Αὐτῶς ἐπορεύοντο καὶ πολέμιοι ἐκ 1500 λογάδων. Ἀλβανῶν, εἰς οὓς ὁ Ῥεσίτ Πασᾶς εἶχεν ἀναθέσει τὴν

φροντίδα νὰ ἐκσφαλίζωσι τὰ νῶτα αὐτοῦ. Οὗτοι ἐν ἀγνοίᾳ ἐνέπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων καὶ πανταχόθεν καταπυροβολούμενοι ἀπεφασισαν νὰ διαφύγωσι διὰ τοῦ ὑπὸ πολλῆς χιόνος κεκαλυμμένου Παρνασσοῦ, ἀλλ' ἡ ἀπεγνωσμένη αὐτῇ ἀπόφασις ἐπήνεγκε τὴν πανωλεθρίαν αὐτῶν, διότι ἐκ τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς καταδιώξεως ὀλίγοιτοι ἐσώθησαν.

Ὁ Ρεσίτ Πασᾶς, φοβούμενος μήπως ἀποκλεισθῇ εἰς τὴν Ἀστικὴν, ἐπεμψε τὸν Ὀσμὰν Πασᾶν μετὰ 600 ἀνδρῶν εἰς τὴν Λαυλίδαν καὶ προσεκάλεσε τὸν Ὁμέρ Πασᾶν, ἵνα ἐκστρατεύσας σῶσιν τὰ φρούρια τῆς Λεβαδίας καὶ τῆς Ἀμφισσης. Ὁ Καραϊσκάκης ἀπαντήσας εἰς τὰς Θερμοπύλας τὰ κατερχόμενα ἐκ Λαμίας ἐφόδια, φονεύει ἰδίᾳ χειρὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς συνοδευούσης αὐτὰ φρουρᾶς καὶ κυριεύει 1000 φερτηγὰ ζῶα, ἔπειτα, ἐνισχύσας τὸ στρατιωτικὸν σῶμα τὸ πολιορκοῦν τὴν Ἀμφισσαν, αὐτὸς διελαύνει διὰ τοῦ Λοιδωρικίου καὶ τῶν Κραθάρων, καὶ τὴν 2 Ἰανουαρίου τοῦ 1827 διώκει ἀπὸ τὴν Ναύπακτον τὴν Τουρκικὴν φρουράν. Οὕτως ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας ἐκυματίζεν ἀπὸ τοῦ Μακρινόρους μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Ἡ καστερία, εὐφυὴς, ἀνδρεία καὶ τὰ παθήματα τῶν Ἑλλήνων, ἂν ἐξαίρεθῶσι τὰ δεινὰ τὰ προσελθόντα ἐκ τῶν ἐρίδων, τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν καὶ τῆς ἀτελείας τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀντηγήσαντα πανταχοῦ τῆς γῆς, ἐκίνησαν τὴν συμπάθειαν πολλῶν λαῶν καὶ ἐπήνεγκον ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τὴν αὐτῶν φιλελληνικῶν ἐταιριῶν. Ἡ συμπάθεια αὕτη μετὰ τὰ παθήματα τοῦ Μεσολογγίου ἐτρέπη εἰς ἀληθῆ ἐνθουσιασμόν, διότι μόνον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὲρ τὰ 2 ἑκατομμύρια δραχμῶν εἰς χρήματα καὶ πράγματα. Ἐκ τῶν ἐπιφανῶν φίλων τῆς Ἑλλάδος ἀνεδείχθη καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος, ὅστις εὐηργέτησεν αὐτὴν ὄχι μόνον γράφων καὶ πέμπων ἐπανελημμένας καὶ πλουσίας χρηματικὰς δωρεάς, ἀλλ' ἀποστέλλων καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ὑπασπιστὴν "Βίδεα μετὰ 12 ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν, ὅστις ἐφάνη πολυειδῶς χρήσιμος. Τὸν Σεπτέμβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ ἔτους τούτου κατέπλευσαν καὶ τὰ κατασκευασθέντα διὰ χρημάτων τοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ συνομολογη-

θέντος δανείου πλοία, ἡ ἀτμοκίνητος κορβέττα *Καρτερία* καὶ ἡ φρεγάτα *Ἑλλάς*. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὁ ἐνθουσιασμός των λαῶν ἐκίνησε καὶ τὰς κυβερνήσεις τῶν μεγαλειτέρων Εὐρωπαϊκῶν ἐπικρατειῶν νὰ σκέπτονται περὶ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος· διότι ἡ Ἀγγλία ἀπεφάσισεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ῥωσσίας νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Πύλης περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων, καὶ πρὸς τοῦτο εἶχεν ἀποστείλῃ ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 εἰς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Στρατφόρδον *Κάνιγγα*, εἰς δὲ τὴν Πετροῦπολιν τὸν Ἄρδον *Οὐελιγκτῶνα*, ὅστις ὑπέγραψεν αὐτόθι μετὰ τῶν ὑπουργῶν τῆς Ῥωσσίας *Λιεβίνου* καὶ *Νεσελρόδου* πρωτόκολλον, δι' οὗ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ῥωσσία ἀνελάμβαναν νὰ ἐνεργήσωσι τὴν κατάπαυσιν τοῦ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας πολέμου· τὸ δὲ πρωτόκολλον τοῦτο ἀνακοινώσασαι καὶ εἰς τὰς κυβερνήσεις τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἐπροσκόλουν αὐτὰς νὰ συνεργήσωσιν εἰς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου.

6) Τὸ ἔτος 1827. Ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις, ἥτις μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεγαλογχείου ἀνέβηκε τὰς ἐργασίας τῆς, προσελήθη τὴν 2 Αὐγούστου νὰ συνέλθῃ εἰς Αἴγινα, ἀλλ' ἡ ἑλλησις τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς συνέσεως διήρπασε τοὺς πληρεξουσίους, καὶ οἱ μὲν συνήλθον εἰς Ἱερμόνικον, οἱ δὲ εἰς Αἴγινα καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ μακρὰς ἐριδας εἰς Τροιζήνα (19 Μαρτ. 1827). Αὕτη προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σισσίνη, ἐφήμισε πολιτεῦμα καλλίτερον τῶν προηγουμένων, διότι συνεκέντρωσε τὴν ἐξουσίαν εἰς χεῖρας ἐνὸς ἄρχοντος, Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος καλουμένου, ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη· ὡς τοιοῦτον δ' ἐχειροτονήσας τὴν *Γεωργίου Ἀν. Καποδίστριαν* Κερκυραῖον, ὅστις ἦτον εἰς τῶν μεγαλειτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐχρημάτισεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου καὶ πληρεξουσίας αὐτοῦ ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Βιέννης. Ἀπόντος δ' αὐτοῦ, ἡ μὲν κυβερνήσις ἀνετέθη εἰς τριμελὴ *Ἀντικυβερνητικὴν* ἐπιτροπὴν, ἡ δὲ ὑπερτάτη ἐξουσία τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς *Ἄρδον Κότταρ* (τῆς θαλάσσης) καὶ *Ριχάρδον Τσώρτε* (τῆς ξηρᾶς), οἵτινες,

συνειθισμένοι νὰ κυβερνώσι τακτικὸν στρατὸν, δὲν ἦσαν οἱ κατ'ἀλληλοὶ εἰς τὰς ἐπικειμένους περιστάσεις.

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἡ Διοικητικὴ ἐπιτροπὴ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ διαλύτῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1827 συνεκέντρωσε περὶ τὴν Ἐλευσίνα καὶ Σαλαμίνα στρατὸν ἐξ 6000 ἀνδρῶν, ὑποστηριζόμενον καὶ ὑπὸ ναυτικῆς μοίρας τεταγμένης ὑπὸ τὸν Ἀστυγγα. Ἡ πρὸς κατάληψιν τοῦ Φαλήρου ὠρισμένη μοῖρα ἐκ 2700 ἀνδ. ὑπὸ τὸν Ἀγγλον Γόρδωνα, ἀποβίβασθεῖσα εἰς τὴν Μουνοχίαν τὴν 24 Ἰανουαρίου ὠχυρώθη αὐτόθι, τὴν δ' ἐπιούσαν ὁ Ἀστυγξ, εἰσελθὼν εἰς τὸν Πειραιᾶ κατεπυροβόλησε τὸ ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεχόμενον μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἡ ἑτέρα μοῖρα ἐκ 3500 ἀνδ. ὑπὸ τὸν Κεφαλλήνα Βούρβαχον, τὸν Βάσον καὶ τὸν Παναγ. Νοταρᾶν προήλασε μέχρι τοῦ παρὰ τὸ Μενίδιον Καματεροῦ. Ὁ Ἑσὶτ Πασᾶς, κατελθὼν τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς Πειραιᾶ μετὰ πεζικοῦ, ἱππικοῦ καὶ δύο πυροβόλων, ἐδίωξεν ἐκ τοῦ λιμένος τὸν Ἀστυγγα διὰ πυροβολισμοῦ. Ἀπὸ δὲ ὠχύρωσεν ἔτι μᾶλλον τὸ μοναστήριον καὶ ἐτοποθέτησε 300 ἀνδράς εἰς ἕτερον ἀσφαλὲς μέρος παρὰ τὸν λιμένα, ὥρμητε τὴν 27 μετὰ 2000 πεζῶν, 600 ἱππέων καὶ 3 πυροβόλων κατὰ τῆς ἐν Καματερῷ μοίρας, ἥτις ὑπεχώρησεν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Τὴν 29 ἐπιτεθεῖς μετὰ 4000 ἀνδ. καὶ 6 πυροβόλων κατὰ τῶν ἐν Μουνοχίᾳ ὠχυρωμένων καὶ ἀγωνισθεὶς πεισματωδῶς ἐπὶ 5 ὥρας, ἐπὶ τέλους ἀπεκρούσθη, ἀπολέσας περὶ τοὺς 100 ἀνδράς. Ἀπέκρουσεν ὁμῶς δύο ἐφόδους Ἑλλήνων περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου, ὧν ἡ μὲν ἐγένετο πρὸς κατάληψιν τοῦ Ὠρωποῦ, ἡ δὲ κατὰ τὰς Θερμοπύλας.

Ὁ δὲ Καραϊσκάκης, ἐπανελθὼν εἰς Ἐλευσίνα μετὰ 1000 ἀνδ. καὶ προσλαβὼν τὸν ὑπὸ τὸν Βάσον καὶ Π. Νοταρᾶν στρατὸν προήλασε τὴν 3 Μαρτίου εἰς τὸ πρὸς Δ. τοῦ Πειραιῶς Κεραταῖον. Ἀντεπεξελθὼν δὲ ὁ Ἑσὶτ Πασᾶς μετ' ὅλου τοῦ ἱππικοῦ, δύο σωμάτων πεζικοῦ καὶ τινων πυροβόλων, ἠναγκάσθη μετὰ αἱματηρὸν ἀγῶνα νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐκτοτε ἔπαυσε τὰς ἐπιθέσεις καὶ μετακαμίσας κατὰ μικρὸν, ὅσα εἶχε πυροβόλα εἰς τὰ ἐν Πειραιεὶ ὠχυρώματα καὶ εἰς τὰ ἐγγεθέντα ἐπὶ τοῦ Κορυδαλοῦ

χαρὰ κώματα, ἐπὶ ὅ ἐβδομάδας διέκοψε πᾶσαν κατὰ γῆν συγ-
κοινωνίαν μεταξὺ τῶν ἐν Μουνυχίᾳ καὶ ἐν Κεραταίνι Ἑλληνι-
κῶν στρατοπέδων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε κατὰ τὰς
ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου προσπλῖθον εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ὁ Κό-
χραν καὶ ὁ Τσώρτς.

Ἡ φήμη τῶν ἀνδρῶν τούτων συνεκίνησε τοὺς Ἕλληνας καὶ
πολλοὶ ἐσπευσαν νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰ διαδραματιζόμενα πε-
ρὶ τὰς Ἀθήνας· διὸ ὁ κατὰ γῆν στρατὸς ἠριθμεῖτο περὶ τὰς
10000 ἀνδ. Μετὰ διαφόρους δὲ ὀχυρώσεις καὶ ἀψιμαχίας, γε-
νομένης κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐφόδου τὴν 31 Ἀπριλίου ἀπὸ τοῦ
Φαλήρου, τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Κεραταίνι, κυριεύονται περὶ
τὸν Ἀγ. Σπυρίδωνα 9 τῶν πολιεμίων χαρὰ κώματα καὶ ὁ Ἑλ.
στρατὸς παρατάσσεται ἀνευ διακοπῆς ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς
Μουνυχίας· μέχρι τοῦ Κορυθαλοῦ, τὸ δὲ μοναστήριον ἀπεκλεί-
σθη πανταχόθεν στενῶς. Ἐνῷ λοιπὸν ἡ ἄλωσις τοῦ μοναστη-
ρίου καὶ ἡ διάλυσις τῆς πολιορκίας τῆς ἀκροπόλεως ἐφαίνοντο
ἀναπόδραστοι (διότι καὶ οἱ ἐν τῷ μοναστηρίῳ Τούρκοι, στερού-
μενοι ἄρτου καὶ ὕδατος, ἠτοιμάζοντο νὰ παραδοθῶσι καὶ οἱ στρα-
τιῶται τοῦ Ῥεσίτ Πασᾶ, περιζωσμένοι μεταξὺ τῆς ἀκροπό-
λεως καὶ τοῦ Ἑλ. στρατοῦ καὶ ἔχοντες ὀλίγας τροφὰς ἠπειλοῦν
στάσει), ἡ ἀφροσύνη ἀνέτρεψεν ἀπᾶσας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας.
Ὁ στόλαρχος, ὅστις ἀπεφάσισεν ἐξ ἐφόδου νὰ κυριεύσῃ τὸν
Τουρκικὸν στρατὸν, δὲν ᾔθελε ν' ἀκούσῃ καμμίαν ἐναντίαν πα-
ρατήρησιν, οὔτε τοῦ Καραϊσκάκη, οὔτε τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν,
καὶ ἐπὶ τέλους ἠπειλεῖ, ὅτι ἂν δὲν ὑπακούσωσι, θέλει ἀναχω-
ρήσει μεθ' ὅλης τῆς ναυτικῆς δυνάμεως. Ἐναντιοί μὲν οὖν τοῦ
Καραϊσκάκη εἰς τὴν περαιτέρω πρόοδον ἀνευ τῆς παραδόσεως
τοῦ μοναστηρίου, ὁ Τσώρτς διὰ νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἑρὶν συνή-
νεσε νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἔξοδος τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ φρουρᾶς με-
τὰ τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν σκηνῶν· ἀλλ' ἡ κατεσπευσμένη αὕτη
ἀπόφασις ἐκίνησε τὴν ὀργὴν τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν, οἵτι-
νες ἐλαυνόμενοι καὶ ἐκ τῆς πλουσίας λείας ἐπετίθησαν κατὰ
τῶν ἐξερχομένων ἐνώπιον τοῦ ἔξω φρενῶν διὰ τὴν ἀσεβῆ ταύ-
την παραβίασιν γενομένου Καραϊσκάκη καὶ μετὰ κινδύνου πρό-
σπαθούτο, ὃ ἀναχατίζῃ τὸν φόνον. Ἐκ τῶν ἐξελεθόντων 200

ἔπεσον καὶ μόλις 70 διεσώθησαν εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον.

Ἐνῶ λοιπὸν καὶ μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὁ Καραϊσκάκης ἀνθίστατο εἰς τὸ σχέδιον, τοῦ στολάρχου ἐπιμένοντος εἰπερ ποτε εἰς τὴν βιαίαν κατὰ τῶν πολεμίων ἐφοδόν, τὴν 22 Ἀπριλίου Κρητές τινες καὶ Ὑδραῖοι ἐπιτίθενται αὐτογνωμόνως κατὰ τινος τῶν Τουρκικῶν ὁχυρωμάτων καὶ τὸ κίνημα τοῦτο παρακαλουθεὶ ἀπρομελετήτως τὸ πλεῖστον τῆς δεξιᾶς πτέρυγος. Μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων καταλαμβάνουσιν οἱ Ἕλληνες Τουρκικὰ ὁχυρώματα, ἀλλὰ προσβληθέντες ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ ἀπώθουνται. Ὁ κατακείμενος ἐν τῇ σκηνῇ ἀσθενὴς Καραϊσκάκης, ἀκούσας τὸν πυροβολισμόν ἀναπηδᾷ ἐκ τῆς κλίνης καὶ ἐλαύνει εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἐνθα ἡγωνίσθη ν' ἀθροίσῃ τοὺς φεύγοντας. Ἐνῶ δὲ διετέλει αὐτόθι ἀρμυρόμενος λαμβάνει καιρίαν πληγὴν ὑπὸ τῶν πολεμίων εἰς τὴν γαστέρα, καὶ τὴν ἐπιούσαν μετακομισθεὶς εἰς Ἑλληνικὸν πλοῖον ἐκπνέει. Οἱ δεξιόλεκτότεροι τῶν ἐν τῷ Κερατσίνι καὶ Μουνυχίᾳ Ἑλλήνων ἀποβιβασθέντες τὸ μεσονύκτιον τῆς 23 Ἀπριλίου κατὰ διαταγὴν τοῦ στολάρχου εἰς τὴν παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Φαλήρου Κωλιάδα ἀκρῶν κατεγίνοντο κατὰ τὸ σχέδιον τῶν Εὐρωπαίων φιλελλήνων δι' ἀλληπαλλήλων ὁχυρωμάτων νὰ φθάσωσιν εἰς τοὺς κατ' ἀντικρὺ τῆς ἀκρεπύλου λόφους. Ἀμα χνατρίλαντος τοῦ ἡλίου, ὁ Ρεσίτ Πασσᾶς παρατάττει τὸ πλείον παρὰ τῷ Μουσείῳ καὶ πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς μετὰ δὲ ταῦτα 600 ἀκαθεκτοὶ ἱππεῖς κεκρυμμένοι εἰς χαράδραν ἐξώρμησαν κατὰ τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τῶν Ἑλλήνων, ἧτις ὑπέστη ἀκλόνητος τὴν ἐφοδὸν ἀλλ' ἀρξάμενου τοῦ ἀγώνος οἱ Ἕλληνες διὰ τὸ ὑπεράριθμον τῶν ἐχθρῶν κατεκόπησαν αὐτόθι καὶ κατεδιώχθησαν πρὸ πάντων ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, καθ' ἣν ἡ δεξιὰ πτέρυξ σχεδὸν ἠφάνιζετο, οἱ τοῦ κέντρου καὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἴσταντο ἀκίνητοι καὶ ἀπρακτοί. Οὐδέποτε ἡ Ἑλλὰς ὑπέστη τροπὴν μάλλον πολυδάκρυτον, διότι ἀπέβαλε 1500 τοὐλάχιστον τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῆς πολεμιστῶν, ἐννέα πυροβόλα καὶ πολλὰς σημαίας. Αἰχμάλωτοι 240, παραταχθέντες εἰς γραμμὴν, ἐπεκεφαλίσθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐκδικουμένων τὸ πάθος τῶν ἐξελεθόντων ἀπὸ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος.

Μετά τὴν μάχην τῆς 24 ὁ Κόχραν μετὰ τοῦ στόλου ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἰδραν, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ στρατοῦ διελύθη, ὁ δὲ Τσώρτε, παρέμεινεν εἰς τὸ Φάληρον μετὰ 2000 ἀνδρῶν τὴν δὲ 24 παρεδόθη καὶ ἡ φρουρά τῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ λιμοῦ εἰς τὸν πολιορκοῦντα αὐτὴν Ρεσίτ Πασᾶν ἢ Κιουταχῆν, ἐξῆλθεν ὅμως μετὰ τῶν ὀπλῶν αὐτῆς. Ἦδη πᾶσαι αἱ ἀγαθαὶ ἐλπίδες ἐματαιώθησαν καὶ ἡ Ἑλλάς περιέστη εἰς ἀνηχανίαν, ἀπᾶσα ἡ Στερεὰ Ἑλλάς ἦτον εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων, κυβέρνησις σχεδὸν δὲν ὑπῆρχε, καὶ εἰς τὸ Ναύπλιον ἐπεκράτουν ἐλεειναὶ ἐρίδες. Ὁ Κόχραν ἀπέπευσεν εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐκείθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν, διὰ ν' ἀναγκάσῃ τὴν τετάρτην μεγάλην κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ ἀποτυχῶν δὲ νὰ πυρπολήσῃ τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον ἐν τῇ λιμένι τῆς Ἀλεξανδρείας, ὡς ἐσκόπευ, ἐπανῆλθεν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καθ' ὅλους δὲ τοὺς διάπλους ταύτους κατάρθωσε νὰ συλλάβῃ μετὰ τὴν Κυλλήνης καὶ Ἀράξου τὴν 20 Ἰουλίου ταχύπλουν μεγάλην Κορβέτταν, ἀλλὰ τὸ κατάρθωμα δὲν ἦτον μέγα ὡς πρὸς τὸ πλοῖον, οἷον ἦτον ἡ Ἑλλάς.

Ὁ Ἰβραήμ Πασσᾶς μετὰ πεντάμηνον ἀπραξίαν ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου νέας δυνάμεις εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν 6 Ἰουλίου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεθώνην, ἐνθα περιέμενε νέας ἐπικουρίας διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἰδραν καὶ οὕτω νὰ καταλύσῃ τὸν πόλεμον. Τὴν 26 Αὐγούστου ἔφθασεν εἰς Πύλον ἡ περιμενομένη ἐπικουρία, ἥτις συνίστατο ἐκ δύο δικρότων, 12 μεγάλων πλοίων, 6 πυρπολικῶν, 41 φορηγῶν μετὰ 1 συντάγματος πεζικοῦ καὶ 100 ἱππέων καὶ ἔφερε παντὶς εἴδους ἀρθωνα ἐφόδια καὶ χρήματα. Ἐνῶ δ' οὗτος ἐφαίνετο ἀκαταγώνιστος, ἡ θεία πρόνοια ἔδωκεν ἄλλην τροπὴν εἰς τὰ πράγματα, διότι ἐκ συμφώνου ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσσίας ἀπήτησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1827 παρὰ τῆς Πύλης τὴν παύσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Καὶ ἡ μὲν Πύλη ἀπέβαλε τὰς προτάσεις τῶν δύο δυνάμεων, ἀλλ' ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ῥωσία, εἰς αὐτὰς προσετέθη μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ἡ Γαλλία, ὑπέγραψαν ἐν Λονδίνῳ τὴν 24 Ἰουλίου 1827 πρωτόκο-

λον, δι' οὗ ἀπεφασίσθη, ἵνα, ἂν ἐντὸς μηνὸς ἡ Πύλη δὲν ἀποδεχθῇ τὴν περὶ εἰρήνης μεσολάβησιν τῶν τριῶν δυνάμεων, αὐταὶ ἐπιχειρήσωσιν ἀμέσως ἐπισήμους πρὸς τὴν Ἑλλάδα σχέσεις καὶ ἐπιβάλλωσιν εἰς τοὺς διαμαχομένους τὴν ἀναγκωχὴν, ἣν οἱ μὲν Ἕλληνες ἀπιδέχθησαν, οἱ δὲ Πύλη πάλιν ἀπεποιήθη.

Ἐκ τούτου οἱ ναύαρχοι τῶν τριῶν δυνάμεων (ὁ τῆς Ἀγγλίας Κοδριγκτῶν, ὁ τῆς Γαλλίας Ριγνὸς καὶ ὁ τῆς Ῥωσσίας Αἰδεν) ἐνωθέντες ἐμπροσθεν τῆς Πύλου καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν λιμένα ἐπανάλαβον τὰς προτέρας αὐτῶν προτάσεις καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἰβραήμ Πασᾶν ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, ἢ τοῦλάχιστον νὰ παύσῃ τὰς δυνάμεις. Ἐπερχομένων δὲ περὶ μεσημβρίαν καὶ τῶν στόλων εἰς τὸν λιμένα, οἱ Τούρκοι ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν συμμάχων, καὶ τοῦτο ἐπῆνεγκε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἡνωμένου Τουρκικοῦ καὶ Αἰγυπτιακοῦ στόλου. Ἐκ μὲν τῶν συμμάχων, τῶν ἡπείων ὁ στόλος συνέκειτο ἐκ 10 δικρότων, 10 φορηγῶν καὶ 6 μικροτέρων φερόντων 1824 πορβόλα, ἔπασον ἐν τῇ ναυμαχίᾳ 175 καὶ ἐπληρώθησαν 450, ἐκ δὲ τῶν πολεμίων, τῶν ὀπείων ὁ στόλος συνέκειτο μετὰ τῶν φορηγῶν ἐξ 120 πλοίων φερόντων 2210 πορβόλα, ἔπασον 6000 καὶ ἐσώθησαν μόνον 20—30 κορβέτται καὶ βρίκια ἐκ τῶν 79 πολεμικῶν. Βαθεῖα ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη πρὸς τὰς τρεῖς δυνάμεις, αἵτινες ἐσώσαν τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς καταστροφῆς, καὶ αἰωνία ἔστω ἡ μνήμη πρὸς τοὺς τρεῖς ναύαρχους καὶ τοὺς γενναίους αὐτῶν συνηγωνιστάς.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πύλη καὶ μετὰ τὴν συμφορὰν ταύτην δὲν παρεδέχετο τὴν εἰρήνην, ἐπανάλαβον καὶ οἱ Ἕλληνες τὰς ἐχθροπραξίας. Ὁ ἀρχιστράτηγος, περαιωθεὶς μετὰ 1200 ἀνδ. ἀπὸ τῆς δυτικῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν, κατέλαβε διαφόρους ὀχυράς θέσεις· περαιωθέντος δὲ καὶ ἐτέρου σώματος ὑπὸ τὸν Κώσταν Βάτσαρην, ἤρχισε ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ ἐκυριεύθη τὸ Βασιλάδιον. Εἰς δὲ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ τὴν 20 Μαΐου 1828 ἔπασον εἰς ἐκ τῶν ἀφιλοκερδεστέρων καὶ χροσιμωτέρων φιλελλήνων ὁ Ἀστίζης, ὁ καταναλώσας τὸ πλεῖστον τῆς μικρᾶς αὐτοῦ περιουσίας εἰς τὸ νὰ συντηρῇ τὴν Καρτερίαν κατὰ τοὺς τελευταίους. Ἐξ μηνῶν. Ὁ δὲ

Κόρααν, παραδούς τὴν ναυαρχίδα εἰς τὸν Μιαούλην, ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1827.

7) Τὰ ἔτη 1828 καὶ 1829. Ὁ Καποδίστριας, ὅστις διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος πολὺ εἰργάσθη, διατρίβων τότε ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας, ἀπεδέχθη τὴν ἐκλογὴν καὶ μεταβάς εἰς τὴν Πετρούπολιν, τὸ Λονδίον καὶ τοὺς Παρισίους διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ παρασκευάσῃ χρηματικούς τινας πόρους, κατήλθε τὴν 12 Ἰανουαρίου 1828 εἰς Ναύπλιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθῆνας. Ἀναλαβὼν δὲ τὰς ἡνίας τοῦ ὑπερτάτου ἀξιωματοῦ εἰργάσθη εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ὅλης παραλειμμένης κυβερνήσεως καὶ ἰδίως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων.

Ὁ δὲ Ἰβραήμ. Πασᾶς μετὰ τὰ προῤῥηθέντα συμβάντα περιήλθεν εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν, διότι καὶ πᾶσα συγκοινωνία μετὰ τοῦ πατριοῦ του διεκόπη ὑπὸ τῶν παραπλεόντων τὴν Πελοπόννησον στόλων τῶν συμμάχων καὶ ὑπὸ τῆς Πύλης, κατὰ τῆς ὁποίας ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον τὴν 14 Ἀπριλίου 1828, οὐδεμίαν περιέμενε βοήθειαν καὶ μοῖρα Γαλλικοῦ στρατοῦ ἐκ 14000 στρατ. ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαζζῶνα ἦλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον κατ' ἀπάρασιν τῶν συμμάχων διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Διὸ ἐπιβίβασθεις εἰς τὰ πλοῖα ἀπέπλευσε τὴν 22 καὶ 23 Σεπτεμβρίου ἐκ τῆς Πελοποννήσου τὸ δ' ἀκόλουθεν ἔτος ἀπέπλευσε καὶ ὁ Γαλλικὸς στρατὸς καὶ μόνον μοῖρὰ τις αὐτοῦ παρέμενε μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως.

Εἰς δὲ τὴν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ Ἑλλάδα ἐξηκολούθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καποδιστρίου, ὅστις τῆς μὲν Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος στρατάρχην διώρισε τὸν Δημ. Ῥψηλάντην, τῆς δὲ Δυτικῆς τὸν Ριχάρδον Τσώρτζι. Οὗτοι κατῴρθωσαν ν' ἀποβάλλωσι τοὺς Τούρκους ἀπ' ὅλων σχεδὸν τῶν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας χώρων κατεῖχοντο δὲ ἔτι μόνον αἱ Ἀθῆναι, ἡ Λαμία καὶ ἡ Βεθθία ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἡ μὲλλον ἀξιωματιμὸνευτος μάχη καὶ ἡ ἐσχάτη τοῦ ὅλου ἀγῶνος εἶνε ἡ ἐν Πέτρᾳ τῆς Βοιωτίας, καθ' ἣν ὁ Δημ. Ῥψηλάντης, λαμπρῶς ἀγωνισθεὶς μετὰ 3000 ἀνδ. κατὰ 8000 πολεμίων, ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Ἡ τύχη ἐν τῇ δικαιοσύνῃ αὐτῆς ἠθέλησε νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ τελευταῖον τοῦτο τοῦ Ἑλ. ἀγῶ-

νος ἄθλον εἰς τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου, ὅστις πρῶτος ὤψασε τὴν σημαίαν τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως.

Ἐν τούτοις αἱ δυνάμεις συνέταξαν ἐν Λονδίνῳ τὴν 10 Μαρτίου 1829 πρωτόκολλον, δι' οὗ ὤρισαν ἵνα πᾶσαι αἱ πρὸς π. τοῦ Παρνασητικοῦ καὶ Ἀμβρακικοῦ κόλπου Ἑλληνικαὶ χῶραι μετὰ τῆς Βύθειας καὶ τῶν Κυκλαδίων ἀποτελέσωσι κράτος ὑποτελὲς μὲν τῇ Τουρκίᾳ, ὅμως κυβερνῶμενον ὑπὸ ἰδίου κληρονομικοῦ καὶ Χριστιανοῦ ἡγεμόνος. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ τετάρτη συγκροτηθεῖσα ἐν Ἀργεῖ ἐθνικὴ συνέλευσις ἔκαμον εὐλόγους ἐνστάσεις κατὰ τοῦ πρωτοκόλλου τούτου διότι ἔχει μόνον αἱ πλείσται Ἑλ. χῶραι παραδίδοντο αὐτῇ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι δὲν ἀνεγνωρίζοντο ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι. Διὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ῥωσσίας καὶ Πύλης συνθήκης τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1829, ὅτε καὶ ἔπαυσε πᾶσα ἐχθροπραξία, ὑπεχρεώθη αὕτη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἐν Λονδίνῳ τῆς 24 Ἰουλίου 1827 πρωτόκολλον τῶν τριῶν δυνάμεων, καθ' ὃ ὁ Καποδίστριας βλέπων τὰ διὰ τῆς 22 Ἰανουαρίου 1830 ἀποφάσεις τῶν τριῶν δυνάμεων στανά τῆς Ἑλλάδος ὅρια διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς ὁροθετήσεως καὶ παρέστησεν ὡς ἀπελπιστικὴν τὴν θέσιν εἰς τὸν συγχρόνως προχειρισθέντα ὑπ' αὐτῶν κυρίως ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος πρίγκηπα ἡγεμόνα τοῦ Σαξονικοῦ Κοβούργου Λεοπόλδου, τὸν ἀποδεχθέντα τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἐλπίζων ὅτι διὰ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ θέλει ἐπιτευχθῇ ἡ ἐκτασις τῶν ὁρίων, ἀλλὰ τούτο μόνον τὴν παρτίτησιν αὐτοῦ ἐπῆνευγε τὴν 9 Μαΐου 1830.

Ὁ Καποδίστριας, ὅστις πρὸς πολλὰς δυσχερεῖς ἐπάσεις, βλέπων ὅτι λαὸς τετρακόσια περίπου ἔτη διαμείνας ὑπὸ δουλείαν δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν ν' αὐτοκυβερνηθῇ ἄνευ προηγουμένης πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ ἡθικῶν χαλινῶν, ἐπέστησεν ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πρώτων ἀναγκῶν τοῦ ἔθνους, μετῆλθε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ μὲ ἀξιοθαύμαστον σύνεσιν καὶ ἦτον μοναδικὸν παράδειγμα λιτότητος, ὅμως εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀργάνων τοῦ δὲν ἔδωκεν ἱσὴν προσοχὴν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνεκα τῆς ἀποκατάστασεως τῶν πραγμάτων τινὲς μὲν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀπώλεσαν τὴν πρῶ-

τέραν ἐπιστημότητα αὐτῶν, τινὲς δὲ ἀπὸ ἄκαιρον συνταγματικὸν πνεῦμα κινούμενοι ἀπῆρέσκοντο εἰς τὴν κυβερνήσιν αὐτοῦ, ἐκατηγορήθη ὡς ἐχθρὸς τῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἔθνους ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες ἐξήτουν τὴν συγκρότησιν ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἣν εἶχαν ὑποσχεθῆ ἅμα ἀναλαβὼν τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως, ὅτε καὶ διέλυσε τὴν βουλὴν καὶ ἐτροποποίησεν ἢ μᾶλλον κατήργησε τὸ τῆς Τροϊζήνος σύνταγμα. Τὴν συνέλευσιν ταύτην συνεκάλεσε τέλος ὁ Καποδίστριας τὸ θέρος τοῦ 1829 ἐν Ἀργεῖ, καὶ δι' αὐτῆς ἐλαβε διάφορα θεσπίσματα, ἐν οἷς καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς παρατάσεως τοῦ πολιτεύματος, τὰ ὅποιον αὐτὸς εἶχε καθιερώσει ἐν Αἰγίνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐγκαθιδρύσεώς του. Ἡ ἀντιπολιτευσις ὅμως κατὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ἀντιβέβηκεν ἐξ ἑκουσίου τοῦ ὅτι μέρει καὶ κατήντησεν εἰς τὸ ἔπακρον. Πολλοὶ τῶν δυσήρεστων τούτων συνεκεντρώθησαν ἐν Ὑδρᾷ καὶ ἐκείθεν ὡς ἐξ ἀσύλλου ἠρέθιζον τὸν λαὸν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Ρώσος ναύαρχος Ρικάρδος καὶ οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Καποδίστριαν (κυβερνητικοί) ἤρχισαν τὰς κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων (συνταγματικοί) ἐπιθέσεις, οὗτοι διὰ τὴν ἀποφυγῆναι τὸν ἐπαπειλοῦντα αὐτοῦ κίνδυνον ἔκυσαν τὰ ἐν Πόρῳ Ἑλληνικὰ πλοῖα. Ἐπὶ τέλους δύο ἐκ τῶν μελῶν τῆς Μαυρομικαλικῆς οἰκογενείας, ἐπειδὴ ἐκρατεῖτο ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ἐν φιλικῇ εἰς τὰ φρούρια τοῦ Ναυπλίου, ἀπεφάσισαν καὶ ἐξετέλεσαν τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου τὴν 27 Σεπτεμβρίου 1831 ἐν Ναυπλίῳ, ἐνθ' εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου ἐπῆλθεν ἐν Ἑλλάδι ἡ μεγαλειτέρα ἀναρχία, διότι ἡ ὑπὸ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ πρώην Πανελληνίου διορισθεῖσα πρόσωπὴ κυβερνήσις, συγκειμένη ἐκ τοῦ Αὐγουττίου Καποδιστρίου (ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου) τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνου καὶ Ἰωάννου Κωλέττου, δὲν ἐδυνήθη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ πολὺ. Ἐπειδὴ, συνελθούσης νέας ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐν Ἀργεῖ, καὶ διαμερίσεως εἰς δύο μερίδας, ὧν ἡ μὲν ἀνεγνώριζεν ὡς μόνον κυβερνήτην τὸν Αὐγουττίον Καποδίστριαν, ἡ δὲ ἄλλη δὲν ἐσυμφώνει εἰς τοῦτο, μετὰ τινὰς διαπληκτισμοὺς καὶ αἵματοχυσίαν τινὰ ἡ τελευταία μερίς ἀπεχώρησεν εἰς Μέγαρον καὶ ἐκείθεν μετ' ὀλίγον ἐσελάσασα διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς

Πελοπόννησον καὶ προῶσα μέχρι Ναυπλίου κατέβησαν νὰ καταδιώξῃ τὸν Αὐγουστίνον, ὅτε καὶ συνεκροτήθη κυβέρνησις ὑπὸ τῶν Γεωργίου Κουντουριώτου, Δημ. Ὑψηλάντου, Α. Ζαΐμη I. Κωλέττου, κτλ.

Παραιτηθέντος τοῦ Λεοπόλδου, αἱ τρεῖς προστάτιδες δυνάμεις προσήνεγκον τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν δευτερότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου Ὁθωνα καὶ παρέχουσαι νέον δαίγμα τῆς εὐμενείας αὐτῶν διὰ τῆς ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1832 συνθήκης ἀνιδίθασαν τὸ Ἑλληνικὸν κράτος εἰς βασιλείον ἀνεξάρτητον, ἀνηγόρευσαν τὸν μονάρχην αὐτοῦ βασιλέα καὶ ἐπεξετείναν τὰ ὅρια τοῦ κράτους μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ καὶ Ἀμδρακικοῦ κόλπου. Ἀποδεχθείσης τῆς Πύλης τὰ νέα ταῦτα ὅρια διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 9 Ἰουλίου 1832 πρωτοκόλλου καὶ ἀναγνωρισάσης συγχρόνως καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐπεκύρωσε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος διὰ τῶν ἐν Προνοίᾳ συνηγμένων ἀντιπροσώπων τοῦ τὴν 27 Ἰουλίου 1832 τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Ὁθωνος ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ συνέλευσις αὕτη ᾔθελ' εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Γερουσίας καὶ νὰ ψηφίσῃ ἀνεῦ τῆς παρουσίας καὶ συγκαταθέσεως τοῦ βασιλέως, ὡς ἀπῆλθον καὶ οἱ πρέσβεις τῶν 3 συμμάχων δυνάμεων σύνταγμα, διελύθη διὰ τῆς βίας.

8) *Τὰ ἐπὶ Ὁθωνος.* Ἀπεβιβασθέντος τοῦ Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον τὴν 25 Ἰανουαρίου 1833, οἱ Ἕλληνες, ὑποστάτες μέρει δ' αὖθις δεινὰ ὑπὸ 380 ἑκαυτῶν δουλείαν, μετ' ἀγαλλιόσεως ἀνεκφράστου καὶ βαθείας πρὸς τὸν ὑψίστον εὐγνωμοσύνης εἰδὼν ἡμῶς πόθους τῶν ἐκπληρουμένων, τὴν καρτερίαν τῶν βραβευομένων καὶ τοὺς ἀγῶνας τεσσάρων σχεδὸν ἑκατονταετηρίδων στυφαννουμένων. Ὁ βασιλεὺς Ὁθων ἐβράδυνε ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Μονάχου, περιμένων νὰ παρατωθῶσιν αἱ μετὰ τῆς Πύλης περὶ νέας ὑποθέσεις διαπραγματεύσεις καὶ ἡ συνομολόγησις δανείου καὶ νὰ παρασκευασθῇ ἐπικουρικός Βαυαρικὸς στρατός. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτον ἀνήλικος, συνώδευσεν αὐτὸν ἀντιβασιλεὺς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐκλεχθεῖσα ἐκ τριῶν μελῶν, τοῦ κόμητος Ἀρμανσβέργου, τοῦ συμβούλου τῆς ἐπικρατείας Μάουερρ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Εἰδεκ μετὰ τοῦ πρέδρου Ἀβελ, ὑπουργικοῦ

συμβούλου. Ἡ ἀντιβασίλειά αὕτη, ἥτις διέμεινε μέχρι τῆς ἐν-
 λιχιστικῆς τοῦ βασιλέως (20 Μαΐου 1835), ἐκήρυξε γ-
 νικὴν ἀμνηστειὰν πάντων τῶν πολιτικῶν ἐγκλημάτων, ἐπα-
 σε τὴν ληστείαν, ἐξασφάλισε τὴν ιδιοκτησίαν, τὴν τιμὴν
 τὴν ζωὴν τοῦ πολίτου διὰ τῆς αὐστηρῆς τακτικῶν δικαστι-
 ρίων, καὶ ἤρξατο τὰς τακτικὰς τῶν φόρων εἰσπράξεις. Ὁμο-
 λουμένως ἐκτὸς ἀναποδράστων ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πράξε-
 ῶν ἀμαρτημάτων ἡ ἀντιβασίλειά ἐν βραχεὶ χρόνῳ, ὑπερπηδῆ-
 σα πολυάριθμα ἐμπόδια, τὰ ὅποια κακὴ θέλησις ἢ μυωπία ἀ-
 τέτασεν εἰς αὐτὴν, ἐπραξε πλεῖστα ἀγαθὰ. Ἡ ἐπελθοῦσα
 καὶ μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς διαίρεσις ἐπὶνέγκει τὴν εἰς Μ-
 ναχον ἀνάκλησιν τοῦ Μάουερ (ὅστις ὢν οἰκονόμος τῶν ἄλλων
 ἐπρόκειτο τὴν Ἑλλάδα μὲ ἐμφρανα νομοθεσίαν) τοῦ Ἐίδεκ καὶ
 τοῦ Ἀβελ.

Ἐκ τῶν γεγονότων τῆς περιόδου ταύτης ἀξία σημειώσε-
 εἶναι, 1) ἡ ὑπὸ Ἑλληνικῶν στρατευμάτων τὸν Μάρτιον καὶ Ἀ-
 πρίλιον τοῦ 1833 κατάληψις τῆς Ἀττικῆς, Εὐβοίας καὶ Λα-
 μίας, κατεχομένων ἔτι ὑπὸ Τούρκων μετὰ τὴν παύσιν τῆς
 ἐχθροπραξίᾶς, 2) ἡ εἰς Ἀθήνας τὴν 1 Ἰανουαρίου 1835 με-
 τάθεσις τῆς πρωτεύουσας, 3) ἡ τὴν 10 Νοεμβρίου 1836 νύ-
 φρεσις τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς Ἀραβίας, θυγατρὸς τοῦ μεγ-
 λου Δουκὸς τοῦ Ὀλδενβούργου, 4) ἡ βικία συγκάλεσις τῆς
 θινικῆς συνελεύσεως ἐν Ἀθήναις τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843, ἡ
 ἀπεπεράτωσις τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὑπογραφέν τὴν 18 Μαρτί-
 οῦ 1864 συντάγμα καὶ 5) ἡ καθάρσις τοῦ Ὄθωνος τὴν 10 Σεπτε-
 μβρίου 1862. Ὁ Ὄθων ἀναλαβὼν τὰς ἡνίας τοῦ κράτους διώρισε τὸν
 μαντιβέργην ἀρχικαγγελάριον μέχρι τοῦ 1837, ὅτε διεδέχθη αὐ-
 τὸν ὁ Βασιλεὺς Ῥουτχάρδος, ὅστις, εἰ καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι δι-
 κρίνεται καὶ ὡς ὑπάλληλος καὶ ὡς ῥήτωρ τῆς βουλῆς, ἐν Ἑλ-
 λадὶ δὲν εὐδοκίμησεν ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπὸ
 θανάτου ἐν Τερχίστη.

Ὁ Βασιλεὺς Ὄθων, πιστεύων κατὰ πεποίθησιν ὅτι αἱ πολλ-
 αὶ ἐθνικαὶ ἐλευθερίαι, ἐλλειπούσης ἔτι τῆς πολιτικῆς ἀναπ-
 φῆς, δὲν εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τὴν νέαν πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἀ-
 καρδίως ἀγάπησεν, κυριώτατον μέλημα εἶχε τὴν ἀνύψωσιν αὐ-

τῆς εἰς θέσιν ἀξίαν τοῦ ὀνόματός της. Εἶχε μὲν καὶ οὗτος ὡς ἄνθρωπος, τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ καὶ δύναται νὰ κατακριθῇ διὰ τὴν ὁποίαν εἰς πτώχον ἔθνος εἰσήγαγε πολυτέλειαν, τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπιείκειαν, τὰς ἀτελευτήτους μελήσεις, τὴν ἐν γνώσει ἀνοχὴν καταχρωμένων ὀργάνων του, καὶ τὴν νόθευσιν τοῦ συντάγματος, ὅμως ὁμολογουμένως ἐργαζόμενος διηνεκῶς πρὸς τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους, πᾶν ὅτι ἔπραττεν εἰς τοῦτο ἀπέβλεπεν. Ἡ δὲ κατ' αὐτοῦ ἐγερθεῖσα ἀντιπολίτευσις, καθὼς καὶ ἡ συμπολίτευσις, περιεῖχε μὲν ὁμολογουμένως πρόσωπα εὐκρινῶς ἀγαπῶντα τὴν πατρίδα καὶ τὰς συνταγματικὰς ἀρχάς, οἱ πλείονες ὅμως ἠλαύνοντα ἐξ ἰδιοτελείας, πατρισμοῦ καὶ φιλαρχίας. Αἰτία δὲ πάντων τῶν κακῶν ἦτον, εἶνε καὶ θα ἦνε κατὰ πρῶτον τὰ περιωρισμένα τῆς Ἑλλάδος ὄρια, εἴτα ἡ ἐπιπόλαιος ἐκπαίδευσις, ἡ εἰς τὰ δημόσια ἐπαγγέλματα δυστυχῶς ἀτέννησις τῶν νέων καὶ ἡ πολυτέλεια, ἥτις καὶ τὰς εὐκρινεστέρας καὶ σταθερωτέρας φύσεις δύναται νὰ διαφθεῖρῃ.

Ἐκθρονισθέντος τοῦ Ὁθωνοῦ τὴν 10 Ὀβρίου 1862 ἐκ συμφώνου αἱ τρεῖς προστάτιδες δυνάμεις ἔδωκαν τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν πρίγκηπα τῆς Δανίας Γεώργιον, ὃν ἐψήφισεν ἡ δευτέρα ἐν Ἀθήναις ἐθνικῇ συνέλευσις τὴν 18 Μαρτίου 1863 ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος Α' βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐναθροιστῶν συγχρόνως καὶ τῶν ἰσταν νήσων μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, αἵτινες προσπῆχθησαν αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐγκρίσει καὶ τῶν δύο ἄλλων προστατίδων δυνάμεων. Ἡ μεταπολίτευσις αὕτη ἐπροίκισεν μὲν τὴν Ἑλλάδα μετὰ πολλὰς ἐλευθερίας, ὅμως εἶνε ἀμφίβολον, ἵνα μὴ εἰπωμεν ἀδύνατον, ἂν δι' αὐτῶν ἀπλῶς θὰ κατορθωθῇ νὰ παγιωθῇ ἰσχυρὰ κυβερνήσις καὶ νὰ εἰσαχθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ ἀσφάλεια, ἐξ ὧν θὰ δυνηθῇ νὰ προέλθῃ καὶ ἡ εὐημερία τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Περὶ τῆς κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν Ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰδὲ ἐν σελ. 168 τοῦ τρίτου τοῦ βιβλίου.

Τ Ε

[illegible]

No 3

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

900

ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ἀριθ. χρ. 10661

Ἡμερομηνία
ἐπιστροφῆς

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας